

Universitatea
din MISKOLC

Universitatea
„NICOLAE TITULESCU”
din București

Universitatea
„ANGEL KANCHEV”
din Ruse

CONFERINȚA STUDENȚEASCĂ ANUALĂ

**„CONSTANT”
2018**

Universitatea „Nicolae Titulescu”

București, 20-21 aprilie 2018, ediția a VIII-a

COMITETUL ȘTIINȚIFIC INTERNAȚIONAL

Prof. univ. dr. **Ion Neagu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Viorel Cornescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Erika Róth**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Gabriel Boroi**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Damaschin Mircea**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Eva Erdos**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Zoltan Varga**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Diana Antonova**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; prof. univ. dr. **Juliana Popova**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; conf. univ. dr. **Kremena Rayanova**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; conf. univ. dr. **Krasimir Dimitrov**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Vanya Panteleeva**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Anastas Georgiev**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Maria Radeva**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; prof. univ. dr. **Vasile Dobrinouiu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Nicolae Popa**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Viorel Roș**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Bogdan Micu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Gorunescu Mirela**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Gorgenyi Iona**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Raluca Miga Besteliu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Augustin Fuerea**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Edit Sápi**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Corneliu Bârsan**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Marta Claudia Cliza**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; dr. adjunct, **Réka Pusztahelyi**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; dr. adjunct, **György Marinkás**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **Szilágyi János Ede**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **László Leszkoven**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **Elena Emilia Ștefan**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Roxana Mariana Popescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Mihai-Adrian Hotca**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Dan Alexandru Sitaru**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Paul Comșa**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Gábor Mélypataki**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Corneliu Bîrsan**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Bogdan Nazat**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Lamya Diana Hărățău**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Nadia Stoica Cantemir**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Magdalena Cătălin**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Andrei Iugan**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Gabriela Fierbințeanu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Andra Nicoleta Puran**, Universitatea de Stat din Pitești; asist. univ. dr. **Carla Alexandra Anghelescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Pârvu Adriana**, Universitatea de Stat din Pitești; conf. univ. dr. **Vasile Nemeș**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Alina Mihaela Conea**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Ramona Duminică**, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea de Stat din Pitești; asist. univ. dr. **Laura Cristiana Spătaru Negură**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Anca Nicoleta Gheorghe**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Mircea Constantin Sinescu**, Universitatea

„Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Radu Slăvoiu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. drd. **Nicolae George Octavian**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Maria-Zenovia Grigore**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Mariana Gurău**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Valentina Vasile**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Mădălina Rădoi**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Gheorghe Sandu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Mihaela Iliescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Nicoleta Panait**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Cristina Matei**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Andreea Stroe**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Constantin Brăgaru**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Carmen Emilia Radu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Liviu Radu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Dan Velicu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Mihai Novac**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București.

COMITETUL DE ORGANIZARE

Ilinca Toma - (Președinte ASUNT); **Alexandra-Mariana Pavelescu** - (Drept penal, Drept privat); **Catinca Vârlan** (Drept public); **Tudor Oancea** (Relații internaționale și administrație, Economie și administrarea afacerilor).

Din partea cadrelor didactice, **CONSTANT 2018** este sprijinit, în ceea ce privește organizarea de către:

prof. univ. dr. **Ion Neagu**; prof. univ. dr. **Viorel Cornescu**; prof. univ. dr. **Erika Róth** (Universitatea din Miskolc, Ungaria); prof. univ. dr. **Gabriel Boro**; prof. univ. dr. **Diana Antonova** (Universitatea "Angel Kanchev" din Ruse, Bulgaria); conf. univ. dr. **Zoltán Varga**(Universitatea din Miskolc, Ungaria); prof. univ. dr. **Mircea Damaschin**; asist. univ. dr. **Carla Alexandra Anghel**; asist. univ. dr. **Nicoleta Panait**; ing. IT **Sergiu Pașcu**, analist IT **Vechler Eduard** .

ISSN (CD-ROM): 2246-9214

ISSN-L: 2246-9214

VICTIMOLOGICAL PROBLEMS OF CRIMINOLOGY

Ivaylo IVANOV*

Abstract

*In order to clarify the purpose of this report, it is necessary first and foremost to clarify the notion of victimology as a typical criminological concept. Victimology derives from the Latin word **victim** - sacrifice and ancient Greek **logos** - doctrine, science as this term in general denotes the teachings of the sacrifice. Eminent scholar criminologists and to present date are arguing about the nature of victimology - whether victimology is an independent science with its own subject and method of study or is a part of criminological science using its subject and method. Interest in the victim is as old as interest in criminals, but the countries have for a long time neglected the problems associated with the victims by giving preference to crimes and criminals, seeing them as a danger to public interests and seeking adequate responses against them. To present time, more and more scientists pay special attention to victimology, recognizing the need for a concrete response (policy), focusing on victims' problems, anti-victimism policy of countries and the need for criminological investigations of crime victims. In connection with the above, the present paper aims at clarifying the main problems related to the victimology in Bulgaria as part of the criminological science, to identify measures and ways to deal with them, to enrich criminological thought.*

Keywords: *criminological concept, victimism, crimes, anti-bias policy*

1. Introduction

Issues related to the victims of crime must be thorough and comprehensive. However, this kind of research should be done within the limits defined by criminology, because only the "crime - victim - situation" unity gives us the knowledge of the importance and role of the victim of crime. The present paper aims to explore and address the problems of victimology, no matter how it is adopted - as an independent science or as a teaching that is part of criminological science.

The Victimological question is an important issue not only from a theoretical point of view. For a long time, the problems associated with the victims of crimes are considered as a private problem - an obligation for everyone to protect themselves, their relatives and their property. Today, criminologists are increasingly focusing on issues related to victimology, realizing the need to investigate this important issue for states, using criminological investigations of crime victims to help governments develop their anti-bias policies. That is why the country's anti-victimic policy is a necessity without which human progress will be largely impossible, as it seeks to reduce the risk of a person, group of people or community becoming victims of criminal assault. Victimological prevention should not be conducted in isolation from other preventative measures,

---

* PhD Student, Faculty of Law, "Angel Kanchev" University of Ruse; (e-mail: imivanov@uni-ruse.bg)

but integrated with them in order to obtain favorable results in the control of crime. In this order, a crime-based policy is needed to focus towards a policy targeting victims of crime.

In order to trace and explore the crime prevention policy as a whole and, in particular, the anti-bias policy of a country, incl. the Republic of Bulgaria, it is necessary to investigate the units (bodies) conducting criminological investigations, whether they are explicitly entrusted by the state and local authorities, playing a key role in the fight and prevention of crime. In this way, we will try to answer the question of the effectiveness of the state's anti-bias policy as part of the general crime prevention policy, does the state use the mandatory criminological investigations to fight against crime and limit the risk of its citizens becoming victims of crime, etc.

The relationship between the present paper and the existing scientific literature is based on the lack of a thorough analysis of the anti-victimogenic state policy in the literature so far. Prominent scholars of criminologists view the victimological problem, but it seems that everything remains in the sphere of the theoretical foundations of criminology. Prof. Petya Shopova, in her monographic work "Fundamentals of Applied Criminology", pays great attention to issues related to the formation of criminal policy as the main task of every state and society, mainly through the realization of the repressive form of the fight against crime. On the other hand, as the well-known Bulgarian criminologist rightly points out, the crime prevention policy is the general aspect and the modern direction in the fight against criminal assaults. In the monographic work, however, lacks the victimological problems of criminology. In 2001, Prof. Boyan Stankov published his work "Victimology - a Teaching on Victims of Crime", in which he thoroughly examines the problems of victimology.

1.1. Basic victimological concepts.

In the history of humanity, states and societies, crime is a constant problem that changes its characteristics, the impact on political and social life, the degree of dependence of people on events and its consequences. Crime in modern society is a specific type of destructive trend, the result of moral degradation, exacerbated social contradictions, and destructive government¹. As early as the beginning of the criminological thought and until the middle of the 20th century, the problems of crime damage, incl. and for those directly injured, have not been left unnoticed, but have been underestimated for a long time, due to the impact of criminal law on criminology by focusing attention on the perpetrator.

Victimology uses the conceptual apparatus of criminological science, but at the same time enriches it through its basic concepts. Undoubtedly, the main victimological concept is the victim, although sometimes other synonymous concepts are used to designate the victim of crime - injured, sufferer, etc. It is worth to note here that the concept of sacrifice is much wider and does not overlap with the criminal-law concept of a victim. On this basis, the victim can be seen in a broad and narrow sense. Sacrifices in the broad sense are communities - formal and informal social groups, the interests of which are affected by crime, while a sacrifice in a narrow sense is the physical victim perceived as such by criminal law. Victims of crime are a scientific category to mean real and potential victims of crime as a social phenomenon, as crime victimizes the population directly and indirectly and maintains insecurity, anxiety and fear².

Next, criminology is enriched with the notion of victimization, which is used to mean that set of qualities and properties, both of the individual person and of a particular community, which raises the risk of becoming a crime victim. In this sense, victimhood should be seen as an

---

¹ Yordan Aidarov, *Criminology* (Sofia: Ciela, 2010), 166.

² Boyan Stankov, *Criminology. Theoretical basis* (Varna: VFU "Chernorizets Hrabar", 2008), 263.

opportunity, not as a mandatory characteristic of the real victim. It may be available to an individual (a group of people, a community) that will not become a real victim for the rest of their lives. Victility is the increased potency of a person or group of people to become a victim of a crime.

Immediately linked to victimization is *victimization*, understood as an objective process in which the vulnerability of a person or group of people is increased. Some authors associate victimization with the transformation of a particular person from a potential victim into a real sacrifice, which would not be correct in view of the fact that not only the victim of crime has seen an increase in victimhood. Such a process can take place before the attack, or even without it. Hence the understanding that in every society there are groups of people who carry a higher degree of vitality than other members of society. This is because some of them practice violent occupations - policemen, taxi drivers, etc., and others fall into so-called victim groups - prostitutes, homosexuals, as well as representatives of other marginal groups.

Forming typology criteria in victimology should take into account the victim's social, moral, aesthetic, and psychological features. On this basis, such a common criteria for the realization of victimological typology could be the degree of victimity, understood as the victimogenic deformation of the personality, the occupational victimity, the age victimity and the victimic pathology. This criteria identifies several types of victims:

1. *Random victim*. In this type of victim, there are no victimogenic signs and properties, or their presence is negligible. The person becomes a victim in a coincidence, occasionally at a victim site in a tense time. This type of relationship between the victim and the criminal occurs situationally and immediately before the crime itself.
2. *Victim with negligible risky qualities*. This type of victim lives in normal risk factors for all people, but its victimity has increased due to a particular unfavorable situation.
3. *Victim with risk qualities*. In fact, in this type of victim, increased victimity may be due to more specific ways of the victim, her aesthetic appearance, etc., which would be an incentive for the perpetrator of the crime.
4. *Victim with very high risk properties*. This victim is characterized by persistent association and / or antisocialism, manifested in prostitution, drug addiction, non-exertion of community service, illegal trade, etc. The victim of this type possesses such a moral-social deformation that does not differ significantly from that of some of the offenders. Typical of these sacrifices is the high victimity, manifesting itself as a lasting condition that is long available, even after the person has changed their way of life.
5. *Voluntary victim*. Different hypotheses are possible, but euthanasia seems to be of the most importance. The special feature of the voluntary victim is that the degree of victimity is of no criminological significance.

Crime prevention policy should include both criminological prevention and victim-prophylaxis. This policy must be united - combining both criminalization measures and measures to curb victimization in society, because no matter how good the preventive measures are, their effectiveness will not be great if self-protection habits are lacking, to avoid risk situations from potential victims, etc.

2. Formation of policy on crime prevention and anti-victimic policy.

Since 1989, in the countries of Central and Eastern Europe, there has been a process of increasing crime that results from the transformation of economic and political relations in these

countries, following the removal of the dividing line between the East and the West³. Bulgaria is no exception to this process, where a "blast of crime" is observed. In order to overcome these criminogenic processes, our country urgently needs serious criminological research, the results of which will be implemented in practice with the aim of building the criminological policy of the state and taking measures to curb crime. At this stage of the development of criminology in Bulgaria, such research is conducted mainly by two institutes, namely: the Criminological Research Council of the Prosecutor General's Office (later transformed into a Criminological Research Council at the Minister of Justice) and the Institute of Forensic Science and Criminology to the Ministry of Interior. What, however, happens with these two research units, carrying out criminological research, analyzes and forecasts, and cooperating with the government to form the criminological policy of the state.

In 2009, the Criminological Research Council was closed without any discussion, arguing that the researchers working in it did not have the necessary training. This act is a severe blow to the system of national criminological research and deprives the authorities of the executive power of the basis which forms the basis for the formulation of correct management decisions in countering crime⁴. Our country needs a re-establishment of the Criminological Research Council with the Minister of Justice, since criminological research by non-governmental organizations and teams at universities in the country can not replace the need for a research unit to the government, which by carrying out criminological research will assist the government in the development and implementation of national crime policy⁵. In order to have an adequate crime prevention policy, strategies and programs are in place that can only be used when they are based on criminological research to be carried out by such a research unit. The need for a criminological-research center in our country and for the criminological community is acute, in order to develop criminological science and thought in the dynamics of social relations, which always leads to a change of the criminological situation, as well as for this government aimed at reducing the crime in response to the need of society, given its threatening proportions in our country, causing alarm among a large part of the population.

The second research unit in the field of criminology is the Institute of Forensic Science and Criminology of the Ministry of Interior. In 2015, the direction related to criminological research was closed by the Minister of Interior. This leaves an impression of ignoring the possibilities of criminological research, which in turn is a dangerous trend requiring a response from the criminological community and society.

An important role for criminology in the years of transition is played by non-governmental organizations that carry out criminological research and reflect the alarming results of the crime state, which is an indicator of the criminal infestation of our society. However, the results of their research are often unjustifiably ignored and untapped in the country's crime prevention policy. Here you can find: Open Society Institute, Center for the Study of Democracy, Institute for Criminal Policy and Prevention, etc.

A positive development from a criminology perspective faces law faculties at universities that build up and develop research teams ready to support the government and perform tasks assigned to them by the government in order to assist the state and society to develop models for effective crime counteraction including investigating victims of crime.

The normal development of public relations and the legitimate behavior of citizens in society would be feasible with a primacy of complex preventive (including anti-victimic) over the

---

³ Petya Shopova, *Fundamentals of Applied Criminology* (Pleven: Mediatech, 2015), 116

⁴ Petya Shopova, *Fundamentals of Applied Criminology* (Pleven: Mediatech, 2015) 116

⁵ Petya Shopova, *Fundamentals of Applied Criminology* (Pleven: Mediatech, 2015) 116

repressive activity of state bodies and the growing role of public organizations in the fight against crime.

The formation of a qualitative criminological and anti-victimic policy that leads to the limitation and control of crime must always be based on national strategies and programs which, in addition to outlining the state of crime for the period concerned, set targets, tasks and measures in the various areas of crime prevention, which should be guaranteed by legislative acts as well as financially secured.

Measures to implement anti-victimic policy (of social, economic, etc. character) should also be resourced to achieve the desired result, namely neutralizing the victimogenic factors, some of which are of more general importance, others - specific.

In our opinion, measures are needed to implement anti-victimic policy aimed at:

1. Social assistance to people from marginal groups along with the common policy aimed at overcoming their contradictions with society in order to obtain positive results and return to social norms and values;
2. Helping children not to transfer to "children at risk" group;
3. Neutralization of domestic conflicts, incl. assisting disordered and conflicting families;
4. Electronic monitoring and systematic tracking over the locations of people at risk;
5. Development and implementation of special programs for the protection of victims of crime;
6. Work is needed to restore citizens' trust to law enforcement agencies - the police, judiciary authorities, and others.

There is an urgent need to unite the efforts of parliamentary parties, non-parliamentary parties, non-governmental organizations and experts to create long-term effective crime prevention and control strategies and programs based on criminological research, including targeted investigations of victims of crime, crimes.

We fully share the opinion of Prof. Boyan Stankov that the protection of victims of crime under Bulgarian law is not effective, since even if there is a recognized claim for material and moral damages caused by a crime, much of these claims are uncollectible or will be collected after many years⁶. A change is needed to ensure that the victim is compensated, even in the course of the criminal case.

International Crime Victims Survey - ICVS-1997 and 2000 and ICBS-2000, in which Bulgaria also participates, show that in Bulgaria the anti-victimic policy is not fully in line with current trends. Conservatism and traditionalism are largely manifested⁷. Temporary decisions are sought, not durable, subject to a common strategy.

The European Crime Prevention Network's 2017 work program contains important information on the dissemination of knowledge on crime prevention. In Slovakia, for example, a Coordination Methodological Center against Sexual and Domestic Violence will be set up, focusing on the development, implementation and coordination of the overall national policy in the field of prevention and elimination of violence against women. This project is funded by Norway and co-financed by the state budget of the Slovak Republic and is worth EUR 2,000,000. Poland has launched Safer together, which aims to limit the scale of behaviors and phenomena that increase the sense of danger. Every summer in Portugal there is the "I'm Here" program, aimed at increasing the safety situation of children in public places. An increase in surveillance is envisaged, which provides an additional safety decision for parents and educators of children.

---

⁶ Boyan Stankov, *Criminology. Theoretical basis* (Varna: VFU "Chernorizets Hrabar", 2008), 263.

⁷ Boyan Stankov, *Victimology* (Varna: VFU "Chernorizets Hrabar", 2001), 215

An interesting example is the West Yorkshire Police in the UK. On the official website of the West Yorkshire Police, ten principles of crime prevention have been published⁸. Valuable here are not the ten principles because they are compliant to the specific causes and conditions of crime, and the way it is used to curb this kind of criminal offense. Along with a description of specific situations to each principle, advice is given on how to reduce the possibility for citizens to become victims of crime at home, at work or in the business. Interestingly, the police invite citizens to contact their crime prevention staff before taking action to improve the security of their home, office, etc. to work with them, that they will take the right approach to protect their property under the circumstances.

3. Conclusions

At present, Bulgaria faces an important problem of resolving - crime prevention and control. It is necessary to strike a balance between the repressive approach and crime prevention in order to be able to implement a criminological policy leading to the reduction of social controversies determining crime, reducing the fear of the citizens becoming victims of crime and, in general, the reduction of criminal offenses. Crime Prevention requires public and public bodies involved in crime prevention at all levels of government, parliamentary parties, non-parliamentary parties, non-governmental organizations, and experts to work together.

The current work raises the following conclusions:

1. It is necessary to put an end to the "unused criminology" effect and the authorities to commission projects to analyze and predict crime, incl. and investigation of crime victims;
2. It is necessary to support research teams for criminological research at universities, ready to assist the state and society to develop models for effective counteraction to crime and to protect citizens from becoming future victims;
3. There is a need to conduct national and regional forensic research and forecasts on crime trends, as well as investigations of crime victims, on the basis of which programs and strategies for counteracting crime are developed;
4. Legislative changes are needed to ensure that offenders are compensated, even in the course of criminal proceedings.
5. Urgent measures are needed to provide social support to marginalized groups, support disorganized and conflicting families, develop and implement special programs to protect victims of crime, etc.

In formulating the criminological policy of the state (including anti-victimic policy), it must be assumed that it is the social, economic, cultural, educational and legal policy of the modern state, because it is through such a comprehensive policy to respond adequately to crime as a social phenomenon affecting equally the interests of the individual person, society and the state.

The above measures and conclusions are necessary for urgent implementation, as we are experiencing the increasing victimization of increasing public anxiety about crime and experiencing real fear.

---

⁸ <https://www.westyorkshire.police.uk/help-advice/what-crime-prevention/10-principles-crime-prevention>.

References

- Yordan Aidarov, *Criminology* (Sofia: Ciela, 2010), 166.
- Boyan Stankov, *Criminology. Theoretical basis* (Varna: VFU "Chernorizets Hrabar", 2008), 263.
- Boyan Stankov, *Criminology. Theoretical basis* (Varna: VFU "Chernorizets Hrabar", 2008), 263.
- Boyan Stankov, *Victimology* (Varna: VFU „Chernorizets Hrabar”, 2001), 215
- Petya Shopova, *Fundamentals of Applied Criminology* (Pleven: Mediatech, 2015), 116.
- <https://www.westyorkshire.police.uk/help-advice/what-crime-prevention/10-principles-crime-prevention>.

ACORDUL DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI

Cristina-Elena ALECSA *

Abstract

În lucrarea de față vom analiza instituția acordului de recunoaștere a vinovăției, cadrul legislativ și modul în care această procedură a fost instituită prin reglementările în vigoare. Fiind o procedură specială nouă în legislația procesual penală română (din 2014), acordul de recunoaștere a vinovăției reprezintă o procedură simplificată - o negociere între procuror și inculpat, în cadrul urmăririi penale - care vine în opoziție cu procedura obișnuită de soluționare a cauzelor penale. Pentru a înțelege mai bine subiectul, studiul va conține și elemente de drept comparat, cum ar fi analiza sistemului legislativ relevant al altor state în care funcționează.

Cuvinte cheie: *negociere, procuror, inculpat, procedură specială, procedură penală*

1. Introducere

Prezenta lucrare tratează o instituție relativ recentă în sistemul juridic român, dar cu un impact semnificativ atât din punct de vedere practic, cât și referitor la principiile justiției române continentale. Așa cum este reglementat în Codul de procedură penală, din 2014, la art. 478-488, acordul de recunoaștere a vinovăției este o procedură specială din domeniul dreptului procesual penal.

Studiul de față explică rațiunile care au dus la adoptarea acestei proceduri, prin raportare la celelalte sisteme de drept în care el exista sau a fost introdus. Procedura contribuie la un proces simplificat în baza voinței titularilor, astfel încât conduce la rezolvarea mai rapidă a cauzelor penale. Introducerea acesteia în legislația română are efecte benefice pentru toate părțile implicate, însă este necesară o reglementare cât mai clară și complexă pentru ca acestea să se producă. Obiectivul lucrării este dat de importanța studierii instituției în sine. Fiind o procedură de inspirație adversarială cu caracter de noutate în România este necesară prezentarea mecanismului acesteia.

Primul capitol își propune familiarizarea cu ceea ce presupune un acord de recunoaștere a vinovăției împreună cu prezentarea motivelor și a avantajelor acestuia. Cel de-al doilea capitol prezintă procedura acordului de recunoaștere a vinovăției. El este structurat în două secțiuni, corespunzător fazelor pe care procedura le parcurge. Fiecare secțiune urmărește, cronologic, etapele unui astfel de proces: condiții, obiect, titulari, limite, încheiere – pentru faza urmăririi penale; verificări prealabile, soluții, hotărâre și cale de atac – specifice fazei de judecată. În cadrul celui de-al treilea capitol, studiul propune o analiză comparativă între sistemul de drept adversarial și cel continental, cu referire la situația Statelor Unite ale Americii, care au inițiat conceptul de

---

* Masterand, Master „Științe Penale”, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (email: alecsa_c@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Bogdan Micu (email: bogdan.micu@mnpartners.ro)

„justiție negociată”, dar și între sistemul juridic român și cel francez, pe reglementarea temei care face obiectul studiului.

În România, luându-se în considerare timpul relativ scurt de aplicare, procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției nu beneficiază de foarte multe studii de specialitate. Este abordat în lucrări precum *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, Andrei Viorel Iugan¹ și *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, Maria Magdalena Bârsan, Maria Magdalena Cardiş². Informații despre această procedură pot fi regăsite în studii generale de procedură penală, cum ar fi: *Procedură penală*, Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Alina-Gabriela Păun³, dar și *Tratat de procedură penală*, Ion Neagu, Mircea Damaschin⁴.

1.1. Ce este acordul de recunoaștere a vinovăției?

Acordul de recunoaștere a vinovăției a luat naștere odată cu intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură penală (1 februarie 2014), care a introdus mai multe instituții noi de natură să aducă normele legislative în raport cu dinamica realității sociale.

Așa cum se precizează în Expunerea de motive a Noului Cod, în contextul în care procedurile judiciare se desfășurau cu destul de multă greutate, cu încălcarea principiului celerității și suficient de costisitoare, s-a simțit nevoia implementării unor instituții care să simplifice desfășurarea procesului penal. Din același motiv a apărut și procedura simplificată sau abreviată a recunoașterii învinuirii, procedură care se desfășoară exclusiv în fața instanței de judecată, introdusă dinaintea adoptării Noului Cod de procedură penală, și care se deosebește de procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției prin faptul că aceasta din urmă pornește încă din faza urmăririi penale.

Acordul de recunoaștere a vinovăției este reglementat în Partea specială a Codului de procedură penală la art. 478-488, fiind încadrat ca o procedură specială prin plasarea sa în *Titlul IV. Proceduri speciale*. Acesta este prima procedură specială reglementată de Codul de procedură penală, la Cap. I, pe lângă: procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice (Cap. II), procedura în cauzele cu infractori minori (Cap. III), procedura dării în urmărire (Cap. IV), procedura reabilitării (Cap. V). Procedurile speciale sunt cele care derogă de la procedurile comune specifice procesului penal, de la regulile generale, având diferite particularități.

Avantajul procedurii speciale a acordului de recunoaștere a vinovăției, spre deosebire de procedura judiciară comună, este că reușește să reducă semnificativ costurile care implică desfășurarea unui proces penal, prin scurtarea duratei de desfășurare și a degrevării parchetelor și instanțelor.

Sediul materiei (art. 478-488) reglementează condițiile și etapele procedurii în sine, dar nu ne oferă o definiție a conceptelor de „acord” și „recunoaștere a vinovăției”. Noua instituție de inspirație adversarială se referă, așa cum se poate deduce din sensul de bază al cuvântului acord, la o înțelegere între mai multe persoane, respectiv procuror și inculpat. Acordul, în dreptul procesual penal, presupune o justiție negociată în baza căreia inculpatul poate renunța la propria prezumție de nevinovăție și la dreptul de a nu se autoincrimina. Noțiunea de „recunoaștere a vinovăției” nu se confundă cu definirea termenului de „vinovăție” din art. 16 Cod penal, pentru că în dreptul procesual penal aceasta se referă la fapta/faptele reținute în sarcina sa, prin urmare la încadrarea juridică⁵.

¹ Editura Universul Juridic, București, 2015

² Editura Hamangiu, București, 2015

³ Editura Hamangiu, București, 2017

⁴ Editura Universul Juridic, București, 2015

⁵ Maria Magdalena Bârsan, Maria Magdalena Cardiş, *op. cit.*, p. 26

Așadar, referindu-ne la „acord” putem avea în vedere simpla înțelegere între cei doi titulari, dar în același timp putem vorbi despre *acord* ca act de sesizare a instanței de judecată. Acesta poate lua naștere din inițiativa oricărui titular, atât a procurorului, cât și a inculpatului⁶, însă o condiție a validității este acceptarea de către fiecare dintre aceștia. Este de subliniat faptul că această instituție reprezintă o facultate de care inculpatul poate să beneficieze, dacă consideră oportun acest lucru și cât timp cauza se află în stadiul urmăririi penale. Inculpatul, persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală și spre care se îndreaptă acuzațiile aduse, este liber să aleagă dacă se folosește sau nu de această procedură, drept pentru care un consimțământ viciat nu ar putea produce efecte.

1.2. Procedura acordului de recunoaștere a vinovăției

1.2.1. Procedura în faza de urmărire penală

Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției se poziționează pe scena procesului penal în cadrul primei faze a acestuia – urmărirea penală. Acest lucru reiese din cuprinsul art. 478 alin. (1) din Codul de procedură penală, conform căruia: „În cursul urmăririi penale, după punerea în mișcare a acțiunii penale, inculpatul și procurorul pot încheia un acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat.” Alin. (1) al art. 478 ne oferă două condiții prealabile care trebuie îndeplinite pentru a fi încheiat un acord: cauza se află în cursul urmăririi penale, fiind pusă în mișcare acțiunea penală. Punerea în mișcare a acțiunii penale marchează trecerea de la calitatea procesuală de suspect la cea de inculpat, iar aceasta „se pune în mișcare și se exercită când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există cauze care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia” (art. 15 din Codul de procedură penală). Prin urmare, suspectul nu se află în poziția de a încheia un acord, de vreme ce acțiunea penală nu a fost pusă în mișcare și nu i-a fost atribuită calitatea procesuală de inculpat. De asemenea, un astfel de acord nu poate fi încheiat în faza judecătorească, dar inculpatul are deschisă calea recunoașterii învinuirii, în condițiile art. 374 alin. (4) din Codul de procedură penală⁷.

Totodată, art. 480 din Codul de procedură penală - condițiile încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției – prevede alte două condiții de validitate. În primul rând, conform alin. (1): „acordul de recunoaștere a vinovăției se poate încheia numai cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani”. Aceasta condiție face mai restrânsă aria de aplicare a infracțiunilor în privința cărora legea permite aplicarea acestei proceduri speciale, pentru că, *per a contrario*, acesta nu se aplică în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață sau a închisorii mai mare de 15 ani. Prin „pedeapsă prevăzută de lege” se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei⁸. Această opțiune a legiuitorului nu este la adăpost de orice critică, existând păreri în doctrină conform cărora, atunci când se ia în considerare pedeapsa prevăzută de lege și nu limitele de pedeapsă rezultate din încadrarea juridică, se ajunge să se aibă în vedere gradul de pericol abstract al infracțiunii, iar nu de pericolozitatea concretă pe care o prezintă făptuitorul, ceea ce ar genera unele inechități⁹. Cea de-a doua condiție prevăzută în art. 480 este cea de la alin. (2) care precizează că „acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie atunci când, din probele

⁶ Art. 478 alin. (3) din Codul de procedură penală

⁷ Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Alina-Gabriela Păun, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură*, ediția a 3-a, editura Hamangiu, București, 2017, p. 573

⁸ Art. 187 din Codul Penal

⁹ A. Lăncrăjan, R. Slăvoiu, *Acordul de recunoaștere a vinovăției - unele controverse*, articol disponibil online la adresa <https://www.juridice.ro/366853/acordul-de-recunoastere-a-vinovatiei-unele-controverse.html>

administrate, rezultă suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului.” Cu alte cuvinte, nu este suficientă îndeplinirea celorlalte condiții, dacă în ceea ce privește elementele probatorii nu există susținere și argumente solide ca temei pentru trimiterea cauzei spre judecată. Legiuitorul stabilește o apreciere subiectivă a datelor cu privire la existența faptei și cu privire la vinovăția inculpatului atunci când cere ca acestea să fie suficiente, ceea ce înseamnă că pot fi diferite în funcție de persoana care le evaluează.

Analizând conținutul art. 482, privitor la conținutul acordului, se observă condiția instituită la lit. g), care prevede existența expresă a unei declarații din partea inculpatului prin care să recunoască comiterea faptei și să accepte încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală. Aceasta trebuie să fie parte integrantă din conținutul acordului, inexistența sa fiind o cauză de invaliditate, putând fi făcută personal sau prin înscris autentic¹⁰. Declarația expresă a inculpatului prezintă două laturi și privește două aspecte: pentru început, acesta trebuie să recunoască comiterea faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva sa, iar mai apoi, să accepte încadrarea juridică stabilită. Pentru recunoașterea comiterii faptei se va avea în vedere atât latura obiectivă, cât și latura subiectivă a infracțiunii¹¹, deci este necesară o recunoaștere totală cu privire la fapta respectivă. Sunt lipsite de efect recunoașterile parțiale în care inculpatul neagă, de exemplu, forma de vinovăție: într-o cauză penală, inculpatul este acuzat de săvârșirea unei fapte cu intenție directă, iar în urma inițierii acordului de recunoaștere a vinovăției cu privire la aceasta, deși toate condițiile sunt îndeplinite, inculpatul susține că a acționat cu intenție indirectă. În această situație, latura subiectivă nu este recunoscută așa cum a fost stabilită în cursul urmăririi penale, drept pentru care un acord nu poate fi încheiat.

Este de precizat faptul că, prin Decizia 5/2017, Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit că declarația inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică este irevocabilă, astfel încât retractarea în fața instanței de judecată nu produce efecte, nefiind de natură să conducă la o soluție de respingere¹².

În cazul încadrării juridice, acordul de recunoaștere a vinovăției se deosebește de procedura simplificată a recunoașterii învinuirii din timpul fazei de judecată, acolo unde inculpatul nu este ținut de acceptarea încadrării juridice, cum se întâmplă în cazul procedurii speciale care face obiectul studiului nostru. Așa cum rezultă din dispozițiile legale, se poate încheia un astfel de acord și în cazul unui concurs de infracțiuni, inculpatul putând recunoaște numai unele dintre aceste fapte, însă cu îndeplinirea tuturor condițiilor menționate, în privința tipicității și a acceptării încadrării juridice. Astfel, apare ca evidentă o altă deosebire legată de recunoașterea învinuirii din faza de judecată, în cadrul căreia inculpatul este ținut să recunoască toate faptele reținute în materialitatea sa.

În final, ajungem la ultima condiție cumulativă necesară încheierii unui astfel de acord: înțelegerea dintre procuror și inculpat referitor la felul și cuantumul, precum și forma de executare a pedepsei ori soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei – art. 482 lit. h). Așadar, nu este suficientă simpla declarație a inculpatului prin care recunoaște fapta și

---

¹⁰ Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Alina-Gabriela Păun, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură*, ediția a 3-a, editura Hamangiu, București, 2017, p. 574

¹¹ Ibidem

¹² Prin Decizia nr. 5/2017, ÎCCJ a admis recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și în consecință:

”În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art.485 alin. (1) lit.b) teza I din Codul de procedură penală, stabilește că: Retragerea, de către inculpat, în fața instanței de judecată a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, în condițiile art.482 lit.g) din Codul de procedură penală, nu constituie temei pentru respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției.”

acceptă încadrarea juridică, ci este necesar ca cei doi titulari, procurorul și inculpatul, să ajungă la un acord – înțelegere – în privința celor precizate în legătură cu pedeapsa ce urmează a fi stabilită.

Codul de procedură penală, în art. 479, prevede în mod expres care este obiectul acestei proceduri speciale, având denumirea marginală – obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției. Obiectul este alcătuit din câteva dintre condițiile expuse în secțiunea anterioară, anume recunoașterea comiterii faptei și acceptarea încadrării juridice pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală și privește felul și quantumul pedepsei, precum și forma de executare a acesteia. Așa cum se învederează și în doctrină, cele două aspecte nu formează obiect al negocierii, ci sunt elemente pe care inculpatul este ținut să le respecte pentru admisibilitatea acordului¹³. Este absolut necesară, pentru atingerea scopului urmărit prin instituirea în sistemul nostru de drept a unei astfel de proceduri, ca inculpatul să recunoască fapta, așa cum a fost reținută de procuror, împreună cu încadrarea juridică stabilită. În acest mod se asigură îndeplinite celeritatea, degrevarea instanțelor, dar și reducerea costurilor. Totodată, este garantat caracterul necontradictoriu al procedurii, având în vedere judecata simplificată pe care aceasta o parcurge.

După cum s-a observat în urma celor expuse până în acest moment, în ceea ce privește titularii procedurii speciale care face obiectul studiului de față, aceștia sunt două persoane esențiale în scena procesului penal din faza de urmărire penală: procurorul și inculpatul. Acest aspect este reglementat în curpinsul art. 478 alin. (1) din Codul de procedură penală. Se apreciază că inițiativa poate aparține oricărui dintre cei doi titulari¹⁴, cu condiția acceptării de către celălalt titular.

Procurorul care supraveghează/conduce urmărirea penală este cel care are calitatea de a încheia împreună cu inculpatul un astfel de acord. Având în vedere faptul că, atunci când este continuată urmărirea penală *in personam*, persoana dobândește calitatea de suspect, iar acest moment se situează înaintea punerii în mișcare a acțiunii penale – atunci când suspectul dobândește calitatea de inculpat – se constată că nu va putea fi perfectat acordul de către suspect.

Inculpații care pot încheia acordul sunt atât persoanele juridice, cât și cele fizice, majore sau minore, în acest din urmă caz numai cu încuviințarea reprezentantului legal. Referitor la persoanele fizice minore care pot încheia acordul cu încuviințarea reprezentantului legal, interesează momentul încheierii acordului și nu cel al comiterii faptei: dacă inculpatul este minor la data comiterii faptei, dar devine major până la data încheierii acordului, acesta nu va mai avea nevoie de încuviințarea reprezentantului legal, ci acționează ca orice altă persoană juridică majoră, în nume propriu.

Persoanei vătămate și părții civile nu le sunt recunoscute atribuții în ceea ce privește încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției; acestea nu sunt consultate pentru încheierea acordului și nici pentru individualizarea sancțiunii, însă, conform Deciziei Curții Constituționale nr. 235 din 7 aprilie 2015, au un rol activ în fața instanței de judecată: sunt citate, pot formula excepții și pot pune concluzii¹⁵.

Titularii acordului de recunoaștere a vinovăției joacă un rol important atât în mod particular, cât și în ceea ce privește interacțiunea lor. Aceasta este materializată prin negocierea care trebuie să aibă loc pentru ca acordul să se perfecteze. Negocierea dintre cei doi privește două aspecte: felul și quantumul pedepsei (măsura educativă în cazul inculpaților minori) și forma de executare a pedepsei (cu executare sau cu suspendare sub supraveghere a executării), renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei.

---

¹³ Ibidem, pag. 573

¹⁴ Art. 478 alin. (3) din Codul de procedură penală

¹⁵ Andrei Viorel Iugan, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, editura Universul Juridic, București, 2015, p. 32

Procurorul care conduce urmărirea penală sau care o supraveghează, în cazul în care instrumentarea cauzei se face de organele de cercetare penală, ca titular al acordului de recunoaștere a vinovăției, are dreptul exclusiv de inițiere a acestuia, alături de inculpat.

Cu toate acestea, acordul se ghidează după două etape pe care procurorul de caz este obligat să le respecte. Aceasta nu privește, deci, decizia de a încheia acordul, ci anumite limite care îi setează cadrul. Astfel, este nevoie de două avize ale procurorului ierarhic superior, care vin în momente diferite și cu un anumit scop. Mai întâi, conform art. 478 alin. (4), „limitele încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției se stabilesc prin avizul prealabil și scris al procurorului ierarhic superior”. Avizul prealabil marchează și momentul de început al încheierii acordului, fiind necesar înainte de a se trece la etapa negocierii și imediat după înțelegerea asupra inițierii acestuia (inculpatul și procurorul ajung la concluzia oportunității acordului, primesc avizul procurorului ierarhic superior care stabilește ca limite ale acordului pedeapsa închisorii între 3 și 6 ani între care cei doi urmează să negocieze). Este de precizat faptul că procurorul ierarhic superior nu are și posibilitatea respingerii, el este doar obligat să stabilească cadrul viitoarei negocieri.

Cel de-al doilea aviz se situează ca moment în etapa finală a încheierii acordului, deci după primul aviz (avizul prealabil) asupra limitelor acestuia și după negocierile celor doi titulari. El privește, în acest fel, efectele acordului, așa cum prevede Codul de procedură penală: „efectele acordului de recunoaștere a vinovăției sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior”, în art. 478 alin. (2). Este momentul în care procurorul ierarhic superior face verificări asupra respectării limitelor avizului prealabil inițial, putându-l invalida doar în măsura în care acestea sunt depășite¹⁶.

Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției privește două aspecte: forma și conținutul. Așa cum legiuitorul prevede, „acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie în formă scrisă” – art. 481 alin. (1). Rezultă, astfel, că un acord verbal nu și-ar putea produce, în niciun fel, efectele și că este nu doar necesar, ci și obligatoriu pentru perfectare, ca acesta să îmbrace forma scrisă. De asemenea, asistența juridică a inculpatului este obligatorie la încheierea acordului, însă nu și pe parcursul judecății, excepție făcând situațiile în care asistența juridică este obligatorie, conform art. 90 din Codul de procedură penală¹⁷.

Conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției este stabilit în art. 482 din Codul de procedură penală, astfel:

- a. data și locul încheierii;
- b. numele, prenumele și calitatea celor între care se încheie;
- c. date privitoare la persoana inculpatului, prevăzute la art. 107 alin. (1);
- d. descrierea faptei ce formează obiectul acordului;
- e. încadrarea juridică a faptei și pedeapsa prevăzută de lege;
- f. probele și mijloacele de probă;
- g. declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală;
- h. felul și cuantumul, precum și forma de executare a pedepsei ori soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat;
- i. semnăturile procurorului, ale inculpatului și ale avocatului.

---

¹⁶ Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Alina-Gabriela Păun, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură*, ediția a 3-a, editura Hamangiu, București, 2017, p. 576

¹⁷ *Ibidem*, p. 579

1.2.2. Procedura în faza de judecată

Fiind o procedură specială și având diferite particularități care o deosebesc în mod evident de procedura de judecată obișnuită, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției constituie și o excepție de la parcurgerea camerei preliminare. Așa se face că, după perfectarea unui astfel de acord, cu respectarea condițiilor legale și cele două avize ale procurorului ierarhic superior, este sesizată direct instanța de judecată. De asemenea, o altă particularitate este aceea că sesizarea acesteia se face prin chiar acordul încheiat de către titularii săi, lipsind în acest fel actul tipic prin care se face trimiterea în judecată a unei persoane – rechizitoriul.

Cele două caracteristici – lipsirea etapei camerei preliminare și a rechizitoriului ca act de sesizare a instanței – își găsesc justificarea prin însuși scopul introducerii instituției, anume rezolvarea cu celeritate a cauzei, degrevarea instanțelor de judecată și astfel rezolvarea mult mai rapidă și eficientă a cauzelor penale în curs de desfășurare.

După încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul sesizează instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond și trimite acesteia acordul de recunoaștere a vinovăției, însoțit de dosarul de urmărire penală, conform art. 483 alin. (1). De asemenea, alin. (2) al aceluiași articol prezintă ipoteza în care se încheie acord numai cu privire la unele dintre fapte sau numai cu privire la unii dintre inculpați, deci a concursului de infracțiuni sau a participăției penale. În această situație, procurorul înaintează, către instanța competentă să judece cauza în fond, actele de urmărire penală numai cu privire la cel/cei care au încheiat acord și numai cu privire la fapta/faptele care privesc obiectul acordului, sesizarea instanței urmând să se facă separat, după cum s-a beneficiat de procedura specială: când se dispune trimiterea în judecată se întocmește un rechizoriu conform procedurii obișnuite, iar în privința celor care au încheiat acord, el constituie actul de sesizare al instanței. Atunci când s-a încheiat o tranzacție sau un acord de mediere, acestea sunt înaintate instanței de procuror, împreună cu acordul – art. 483 alin. (3).

Judecata în procedura obișnuită are unele caracteristici cu valoare de principiu, și anume: publicitatea, oralitatea, nemijlocirea și contradictorialitatea – art. 351 alin. (1). În cadrul procedurii speciale a acordului de recunoaștere a vinovăției se remarcă unele particularități ce derogă de la procedura dreptului comun și care suscită câteva discuții. Așa cum se prevede în art. 484 alin. (2), ședința de judecată este publică, așadar poate participa orice persoană interesată, cu excepțiile prevăzute în dispozițiile generale privind judecata, care se aplică în mod corespunzător. Pe de altă parte, în ceea ce privește regula contradictorialității din faza de judecată, ea nu își găsește aplicare în derularea acestei proceduri. Aceasta se aplică și în cazul nemijlocirii, având în vedere faptul că lipsesc mai multe etape din alcătuirea obișnuită a fazei de judecată: etapa camerei preliminare, cercetarea judecătorească (nu se administrează noi probe), dezbaterile, dar și ultimul cuvânt al inculpatului. De asemenea, ar contraveni scopului urmărit prin instituirea procedurii.

Potrivit art. 484 alin. (2), la termenul fixat se citează inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată, instanța pronunțându-se după ascultarea procurorului, a inculpatului și avocatului acestuia, precum și, dacă sunt prezente, a celorlalte părți și a persoanei vătămate. Cu toate acestea, procedura de judecată fiind necontradictorie, se apreciază că nu se poate dispune schimbarea încadrării juridice, mai cu seamă că acceptarea acesteia de către inculpat, la perfectarea acordului, constituie o condiție de validitate. Schimbarea încadrării juridice se poate dispune în procedura simplificată din faza de judecată, acolo unde inculpatul nu este obligat să o accepte pentru a beneficia de recunoașterea învinuirii.

În privința judecării sumare a acordului de recunoaștere a vinovăției, așadar, se remarcă lipsa contradictorialității și a nemijlocirii, instanța pronunțându-se pe baza probelor rezultate exclusiv din urmărirea penală, neadministrându-se probe noi. Aceste excepții își găsesc justificarea în intenția rezolvării cu rapiditate a cauzelor penale, instanța urmând să constate numai îndeplinirea condițiilor legale și să stabilească o soluție de admitere sau respingere a acordului, în funcție de împrejurările cauzei.

După avizul procurorului ierarhic superior, privitor la efectele acestuia, este sesizată instanța competentă să judece cauza în fond. Se are în vedere ca aceasta să își verifice competența, iar în caz contrar să acționeze în consecință, luându-se în considerare că instrumentarea cauzei de către o instanță inferioară atrage sancțiunea nulității absolute¹⁸.

În etapa verificărilor prealabile instanța de judecată verifică îndeplinirea condițiilor instituite în art. 482 și 483, precum și existența mențiunilor din conținutul acestuia, conform art. 484 alin. (1). Potrivit aceluiași alineat, în cazul în care instanța constată anumite lipsuri, dispune acoperirea omisiunilor în termen de 5 zile, sesizând în acest sens conducătorul parchetului care a emis acordul. Termenul de 5 zile este un termen procedural și nu este un termen de recomandare, ci unul de decădere, luându-se în considerare natura procedurii și scopul urmărit prin instituirea sa.

Așa cum se opinează și în literatura de specialitate¹⁹, restituirea dosarului cauzei la procuror se dispune atunci când: acordul nu cuprinde toate mențiunile obligatorii prevăzute de art. 482, lipsește dosarul cauzei ori tranzacția sau acordul de mediere, în cazul în care acestea au fost încheiate, instanța nu este competentă, urmând ca procurorul să sesizeze instanța competentă să judece cauza în fond.

Pentru ca acordul să fie soluționat de către instanța de judecată este necesar ca, în urma verificărilor prealabile, acesta să fie conform dispozițiilor legale, iar în cazul existenței unor omisiuni, acestea să fie acoperite în termenul de 5 zile acordat procurorului.

Raportându-ne la soluțiile pe care le poate dispune instanța de judecată la finele unui astfel de proces, în care se aplică procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției, regăsim trei ipoteze: admiterea, respingerea, admiterea/respingerea parțială a acordului. Se observă că soluțiile sunt aceleași ca în cadrul procedurii obișnuite, cu precizarea că ele au fost deja stabilite în urma încheierii acordului și a celor două avize, urmând numai ca instanța să admită sau respingă soluția din cuprinsul acestuia.

Potrivit art. 485, instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și pronunță soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului. Așadar, instanța nu ar putea, în niciun caz, admite acordul și pronunța o soluție mai blândă sau mai aspră, diferită de cea din urma negocierii cu procurorul. La alin. (1) lit b) al aceluiași articol se prevede soluția respingerii acordului, care are, la rândul ei, două ipoteze: în situația în care nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului, trimițând dosarul procurorului în vederea continuării urmăririi penale sau atunci când apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nelegală sau nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau pericolozitatea infractorului. Nu în ultimul rând poate exista o admitere parțială în ipoteza mai multor inculpați²⁰. Atunci când dispune o soluție de respingere, instanța trebuie să se pronunțe din oficiu cu privire la starea de arest a inculpaților, potrivit art. 485 alin. (3).

În ceea ce privește o problemă amplu discutată în doctrină, pe care am mai precizat-o și cu altă ocazie în lucrarea de față, retragerea de către inculpat, în fața instanței de judecată, a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, în condițiile art. 482 lit. g) din Codul de procedură penală, nu constituie temei pentru respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției.

¹⁸ Conform art. 281 alin. (1), determină întotdeauna aplicarea nulității absolute încălcarea dispozițiilor privind: b) competența materială și personală a instanțelor judecătorești, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente

¹⁹ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală – partea specială*, editura Universul Juridic, București, 2015, p. 480

²⁰ Potrivit art. 485 alin. (2), instanța poate admite acordul de recunoaștere a vinovăției numai cu privire la unii dintre inculpați.

Până la Decizia nr. 5/2017²¹ a Înaltei Curți de Casație și Justiție și în lipsa tăcerii legii, practica devenise neunitară în raport cu acest aspect.

În vederea pronunțării uneia dintre soluțiile enumerate, instanța analizează probele din dosar, pentru a verifica dacă sunt suficiente pentru pronunțarea unei hotărâri de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei²².

Legiuitorul prevede că această procedură specială se completează cu dispozițiile comune privitoare la judecată în cazul art. 396 alin. (9) privitor la plata amenzii din cauțiune, art. 398 privitor la cheltuielile judiciare și art. 399, care vorbește despre dispozițiile cu privire la măsurile preventive.

După prezentarea soluțiilor pe latura penală a cauzei, se impune a se discuta și despre soluționarea acțiunii civile, care, potrivit art. 486, are două ipoteze. Așa cum se precizează în alin. (1) al textului de lege, atunci când s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, iar instanța admite acordul, ea urmează să ia act de aceasta prin hotărâre. Pe de altă parte, conform alin. (2), atunci când nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, iar instanța admite acordul, ea urmează să lase nesoluționată acțiunea civilă. Pentru această ipoteză s-a instituit că hotărârea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile. Potrivit art. 27 alin. (2) din Codul de procedură penală, partea civilă poate introduce acțiune la instanța civilă.

În cursul judecății, instanța se pronunță prin hotărâre judecătorească, această hotărâre rămasă definitivă fiind singurul act jurisdicțional care se bucură de autoritate de lucru judecat și poate fi pusă în executare²³. Actul procedural prin care cei prezenți la judecată iau cunoștință de soluția instanței este pronunțarea²⁴, iar potrivit art. 405 alin. (1), din dispozițiile generale, coroborat cu art. 484 alin. (2) din materia acordului de recunoaștere a vinovăției, această pronunțare are loc în ședință publică.

Hotărârea prin care este soluționat acordul de recunoaștere a vinovăției este o sentință, similar rezolvării cauzelor penale în primă instanță, conform procedurii obișnuite. Potrivit art. 487, sentința trebuie să cuprindă, în mod obligatoriu, mențiunile prevăzute la art. 370 alin (4), art. 403 și art. 404, dar și fapta pentru care s-a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției și încadrarea juridică a acesteia.

Alin. (4) al art. 370 prevede că desfășurarea procesului în ședința de judecată se consemnează într-o încheiere, care cuprinde:

- a. ziua, luna, anul, denumirea instanței;
- b. mențiunea dacă ședința a fost sau nu publică;
- c. numele și prenumele judecătorilor, procurorului și grefierului;
- d. numele și prenumele părților, avocaților, precum și ale celor care au lipsit, cu arătarea calității lor procesuale și cu mențiunea privitoare la îndeplinirea procedurii;
- e. fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată și textele de lege în care a fost încadrată fapta;
- f. mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterii contradictorii;
- g. cererile de orice natură formulate de procuror, de persoana vătămată, de părți și de ceilalți participanți la proces;
- h. concluziile procurorului, ale persoanei vătămate și ale părților;
- i. măsurile luate în cursul ședinței.

²¹ Monitorul Oficial nr. 375 din 19 mai 2017

²² Ion Neagu, Mircea Damaschin, *op. cit.*, p. 484

²³ B. Micu, R. Slăvoiu, A. Păun, *op. cit.*, p. 421

²⁴ I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 263

Privitor la acest articol, în privința mențiunii asupra publicității este de precizat faptul că nerespectarea acesteia reprezintă o cauză de nulitate absolută (potrivit art. 281 din Codul de procedură penală), dar și faptul că mențiunea de la lit. f), *mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterii contradictorii*, este în contradicție cu însuși caracterul necontradictoriu și lipsa de nemijlocire a procedurii speciale. Având în vedere că lipsesc dezbaterile contradictorii²⁵, iar administrarea de probe noi nu este permisă, judecata pe baza probelor din urmarirea penală fiind de esența acordului de recunoaștere a vinovăției, se constată incompatibilitatea între cele două texte legale, privitoare la aspectele învederate. Instanța de judecată are numai posibilitatea de a respinge acordul, în cazul în care constată că, din probele administrate, nu rezultă suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului.

De asemenea, art 403 și 404 prevăd conținutul expunerii și al dispozitivului.

Împotriva sentinței, pronunțate potrivit art. 485 și 486 (deci atât împotriva soluțiilor din latura penală, cât și în ceea ce privește latura civilă a cauzei), inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată pot declara apel, în termen de 10 zile de la comunicare, în condițiile art. 409. În doctrină se opinează în sensul că soluția limitării titularilor apelului exclusiv la cei menționați este discutabilă, luându-se în considerare faptul că poate exista interes în exercitarea căii de atac și în cazul altor persoane²⁶.

La soluționarea acestuia se citează părțile și persoana vătămată, potrivit art. 488. Soluțiile care se pot pronunța sunt: respingerea apelului cu menținerea hotărârii atacate, dacă apelul este tardiv sau inadmisibil ori nefondat; admiterea apelului cu desființarea sentinței prin care acordul a fost admis, pronunțându-se o nouă hotărâre, instanța procedând tot potrivit art. 485 și 486; admiterea apelului și deființarea sentinței prin care apelul a fost respins, admiterea acordului de recunoaștere a vinovăției, aplicându-se în mod corespunzător art. 485 alin. (1) lit a) și art. 486.

1.3. Aspecte de drept comparat

Procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției a fost inspirată din sistemul de drept adversarial (anglo-american). Specific sistemului de drept din România este sistemul inchizitorial (continental), care a preluat, însă, și după modelul altor state europene, numeroase instituții de tip adversarial, ajungându-se la un sistem inchizitorial atenuat sau mixt²⁷. Cele două sisteme procesuale sunt fundamental diferite în ceea ce privește desfășurarea procesului penal și principiile după care acesta se ghidează.

Sistemul inchizitorial promovează principiul aflării adevărului real, obiectiv, oferind cu această ocazie un rol activ judecătorului. Acesta are datoria de a administra probele necesare în scopul aflării adevărului obiectiv și este o persoană pregătită în domeniu²⁸. În același timp, sistemul de tip adversarial consideră că adevărul este deținut de fiecare în parte, așadar principiul promovat este cel al aflării adevărului judiciar care se face în baza probelor prezentate de acuzare și apărare²⁹. Din acest motiv, în cadrul acestui sistem procesual, judecătorul nu are un rol activ, ci dimpotrivă, unul pasiv, fiind un arbitru care trebuie să decidă în urma celor prezentate de

²⁵ Acordul de recunoaștere a vinovăției este o procedură specială necontradictorie.

²⁶ B. Micu, R. Slăvoiu, A. Păun, *op. cit.*, p. 584

²⁷ Maria Magdalena Bârsan, Maria Magdalena Cardîș, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, editura Hamangiu, București, 2015, p. 3

²⁸ Cristinel Ghigheci, "About the Romanian Criminal Procedure System" în Iulian Bodea, Dumitru-Mircea Buda (editors), *Convergent Discourses. Exploring the Contexts of Communication*, Arhipelag XXI Press, Tirgu Mures, 2016, p. 469, accesat în data de 18 ianuarie 2018 la adresa <http://www.upm.ro/cc/CCI-04/Soc/Soc%2004%2050.pdf>

²⁹ *Ibidem*, p. 470

participanții la procesul penal. Spre deosebire de un sistem inchiuzitorial pur, în cel adversarial vinovăția este stabilită de către oameni nepregătiți în domeniu, reprezentanți ai societății, care sunt aleși sau desemnați prin tragere la sorți.

În urma contopirii celor două sisteme procesuale prezentate, cel inchiuzitorial de tip continental și cel adversarial, poate apărea un sistem mixt. Acesta are la bază principiul preponderent al unui anumit tip de sistem, dar în care sunt incluse și instituții aparținând sistemului procesual opus. Așa se face că, deși sistemul continental (inchiuzitorial) nu recunoaște printre caracteristicile sale de bază o justiție bazată pe negociere, el poate adera la unele dintre aceste metode specifice sistemului adversarial opus. Este și situația sistemului nostru de drept procesual specific continental, care a introdus recent în legislația sa diferite instituții și practici împrumutate din sistemul anglo-american, cum este cazul acordului de recunoaștere a vinovăției.

Acordul de recunoaștere a vinovăției este o procedură specială specifică sistemului de drept adversarial, de origine anglo-saxonă, care a pornit încet, dar sigur, din Statele Unite ale Americii, ajungând să se răspândească și în sistemele inchiuzitoriale de tip continental. Istoricul procedurii ne arată faptul că, începând din secolul al XIX-lea, pornindu-se de la o simplă practică a procurorilor, acordul a ajuns să fie preferat în rândul cetățenilor americani: în anul 2010, 96.8% dintre cauze au fost soluționate ca urmare a recunoașterii vinovăției³⁰. Cu toate acestea, sunt nenumărate critici referitoare la abordarea acestui mod simplificat de rezolvare a cauzelor penale, pentru că, așa cum se arată și în literatura de specialitate³¹, se are în vedere posibilitatea constrângerii inculpatului nevinovat de a proceda la recunoașterea vinovăției. În Statele Unite ale Americii, acordul asupra recunoașterii vinovăției a fost declarat constituțional în anul 1970 în cauza *Brady v. United States*³².

În urma popularității căpătate și a succesului folosirii în Statele Unite a declarațiilor de recunoaștere a vinovăției, întărit de avantajele de neînălțurate ale procedurii, tot mai multe state europene au preluat modelul și au introdus-o în legislația lor penală. Este și cazul Franței, care a introdus prin Legea 204/2004 procedura recunoașterii vinovăției – *reconnaissance préalable de culpabilité*. Ne propunem o comparație succintă între reglementarea din Codul de procedură penală român, a acordului de recunoaștere a vinovăției, introdus în anul 2014, și cea din Codul de procedură penală francez, introdus în 2004, mai ales că legislația franceză, alături de cea germană, au fost modelele de inspirație pentru legiuitorul român.

Înainte de toate, în urma analizei dispozițiilor Codului de procedură penală francez, constatăm că această procedură specială are o arie mai restrânsă de fapte în privința cărora se poate aplica, mai cu seamă că pedeapsa maximă prevăzută de lege trebuie să fie de 5 ani³³. Codul nostru de procedură penală prevede, la momentul actual, pedeapsa de maxim 15 ani prevăzută de lege, ceea ce face accesibil unui număr mult mai mare de inculpați.

În timp ce legislația română recunoaște ambilor titulari, procuror și inculpat, dreptul de inițiere a procedurii, legislația franceză dă acest drept și avocatului inculpatului, care, prin cererea sa, poate să solicite procurorului începerea demersurilor³⁴.

³⁰ Emilio C. Viano, *Plea Bargaining in the United States: A Perversion Of Justice*, în *Revue internationale de droit penal*, 2012/1 (Vol. 83), p. 110, accesat în data de 9 martie 2018 la adresa <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2012-1-page-109.htm>

³¹ I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 469

³² Emilio C. Viano, *op. cit.*, p. 110

³³ Art. 495-7, Codul de procedură penală francez: „Pour tous les délits, à l'exception de ceux mentionnés à l'article 495-16 et des délits d'atteintes volontaires et involontaires à l'intégrité des personnes et d'agressions sexuelles prévus aux articles 222-9 à 222-31-2 du code pénal lorsqu'ils sont punis d'une peine d'emprisonnement d'une durée supérieure à cinq ans...”

³⁴ Art. 495-7. Codul de procedură penală francez: „... le procureur de la République peut, d'office ou à la demande de l'intéressé ou de son avocat, recourir à la procédure de comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité...”

De asemenea, la art. 495-8 din Codul de procedură penală francez, este statuat un drept al inculpatului care nu se regăsește în legislația procesual penală română: persoana este informată de către procuror că poate cere să dispună de o perioadă de zece zile înainte de a face cunoscut acceptul sau refuzul pedepselor propuse³⁵.

Pe lângă acestea, legislația franceză alege să acorde un rol semnificativ persoanei vătămate, spre deosebire de legislația română, care așa cum am arătat și cu alte ocazii, nu îi recunoaște vreun rol sau drept în ceea ce privește încheierea unui astfel de acord. Astfel, în Franța, atunci când victima infracțiunii este identificată, ea este informată fără întârziere, prin orice mijloace, asupra acestei proceduri. Este invitată să se prezinte în același timp cu autorul faptelor, însoțită, dacă este cazul, de avocatul ei, în fața președintelui *du tribunal de grande instance* sau a judecătorului delegat de acesta pentru a deveni parte civilă și pentru a solicita reparația prejudiciului³⁶.

2. Concluzii

În prezenta lucrare am analizat noutatea introducerii acordului de recunoaștere a vinovăției în Noul Cod de procedură penală, prin explicarea și descrierea avantajelor pe care această procedură specială le aduce. Introducerea în sistemul de drept român a fost determinată de observarea altor sisteme de drept, precum cel american sau francez. De asemenea, am identificat asemănările și deosebirile în ceea ce privește legislația Franței, pe această temă, în comparație cu România.

Lucrarea și-a propus, în principal, o analiză asupra instituției în sine. Pentru a putea înțelege cauzele și efectele este necesară cunoașterea modului de funcționare. În considerarea acestui fapt s-au avut în vedere aspectele legislative reglementate în acord cu Codul de procedură penală din 2014.

Prezentul studiu se constituie un punct de plecare pentru o cercetare mai amplă, care va analiza, în plus, rezultatele aplicării acestei proceduri și modul în care aceasta s-a realizat. Este importantă observarea în timp a unei evoluții, dacă ea va exista, dar și identificarea cauzelor care au dus la un rezultat sau altul. Astfel, se poate constata dacă această procedură specială, bazată pe recunoașterea vinovăției și pe justiție negociată, și-a îndeplinit scopul urmărit.

Referințe

- Bârsan, Maria Magdalena, Maria Magdalena Cardîș, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, editura Hamangiu, București, 2015;
- Codul de procedură penală în vigoare;
- Codul penal în vigoare;
- Codul de procedură penală francez;
- Ghigheci, Cristinel, "About the Romanian Criminal Procedure System" în Bodea, Iulian, Dumitru-Mircea Buda (editors), *Convergent Discourses. Exploring the Contexts of Communication*, Arhipelag XXI Press, Tirgu Mures, 2016, p. 469,

---

³⁵ Art. 495-8, Codul de procedură penală francez: „...Elle est avisée par le procureur de la République qu'elle peut demander à disposer d'un délai de dix jours avant de faire connaître si elle accepte ou si elle refuse la ou les peines proposées.”

³⁶ Art. 495-13, Codul de procedură penală francez „, Lorsque la victime de l'infraction est identifiée, elle est informée sans délai, par tout moyen, de cette procédure. Elle est invitée à comparaître en même temps que l'auteur des faits, accompagnée le cas échéant de son avocat, devant le président du tribunal de grande instance ou le juge délégué par lui pour se constituer partie civile et demander réparation de son préjudice.”

---

accesat în data de 18 ianuarie 2018 la adresa <http://www.upm.ro/cc/CCI-04/Soc/Soc%2004%2050.pdf>;

- Iugan, Andrei Viorel, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, editura Universul Juridic, București, 2015;
- Lăncrănjan, Alexandra, Radu Slăvoiu, *Acordul de recunoaștere a vinovăției - unele controverse*, articol disponibil online la adresa <https://www.juridice.ro/366853/acordul-de-recunoastere-a-vinovatiei-unele-controverse.html>;
- Micu, Bogdan, Radu Slăvoiu, Alina-Gabriela Păun, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură*, ediția a 3-a, editura Hamangiu, București, 2017;
- Neagu, Ion, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală – partea specială*, editura Universul Juridic, București, 2015;
- Viano, C. Emilio, *Plea Bargaining in the United States: A Perversion Of Justice*, în *Revue internationale de droit penal*, 2012/1 (Vol. 83), p. 110, accesat în data de 9 martie 2018 la adresa <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2012-1-page-109.htm>.

ASEMĂNĂRI ȘI DEOSEBIRI ÎNTRE INFRAȚIUNEA DE GESTIUNE FRAUDULOASĂ ȘI INFRAȚIUNEA DE DELAPIDARE

Ilinca TOMA *

Abstract

Infrațiunile de gestiune frauduloasă și delapidare prezintă o deosebită importanță în practica de specialitate, atât prin prisma relațiilor sociale pe care le protejează, cât și prin larga răspândire a faptelor care aduc atingere acestora. Importanța abordării prezentului articol rezidă din conținutul constitutiv aparent similar al infrațiunilor analizate, infrațiuni care, în realitate, presupun obiecte juridice diferite. De altfel, acesta a fost și raționamentul adoptat de legiuitor cu ocazia reglementării acestora în capitole distincte.

Similitudinile celor două fapte prevăzute de legea penală impun abordarea problematicii pe două paliere. Pe de o parte, lucrarea vizează analiza individuală a celor două infrațiuni și, pe de altă parte, analiza comparativă a acestor, susținute fiind de un exemplu concret, cu aplicabilitate directă, din practica judiciară.

Cuvinte cheie: *Infrațiune; delapidare; fraudă; criminalitate; analiză comparativă;*

1. Introducere

În prezenta lucrare, plecând de la ideea de a surprinde principalele aspecte legate de tematica abordată, fără a avea pretenția de a o considera exhaustivă, deoarece, deși cele două infrațiuni analizate se prezintă, la o primă vedere, ca fiind similare, complexitatea lor se dezvăluie, în special, în urma unei abordări concomitente.

Importanța temei “Asemănări și deosebiri între infrațiunea de gestiune frauduloasă și delapidare” rezidă în numărul ridicat de cauze având ca obiect infrațiuni din domeniul infrațiunilor contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii și al infrațiunilor de serviciu, în condițiile evoluției acestui tip de criminalitate, precum și de dificultățile întâlnite în activitatea organelor de specialitate în vederea combaterii și scăderii ratei infracționalității.

Mai mult decât atât, având în vedere proliferarea acestui tip de criminalitate, combaterea acestor infrațiuni devenind una dintre priorități pentru statul român, care trebuie să îi acorde importanța cuvenită, în contextul în care acest fenomen a atins cote alarmante, care afectează serviciile publice, deturneză resursele și amână creșterea economică, precum și dificultățile întâlnite în activitatea organelor de urmărire penală în înțelegerea acestor scheme financiare, de cele mai multe ori extrem de laborioase și complexe, precum și în abordarea anchetelor penale de acest gen.

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: toma.ilinca96@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Mircea Constantin Sinescu (mircea.sinescu@sinescu-nazat.ro).

Pentru toate considerentele anterior învederate, este indubitabil că aplicarea și interpretarea dispozițiilor legale penale în ceea ce privește infracțiunile de gestiune frauduloasă și de delapidare nu este deloc ușoară, elementele constitutive aparent identice ale acestora conducând la hotărâri ce par ori chiar sunt contradictorii.

2. Analiza Elementelor Constitutive Ale Art. 242 C.P. ȘI 295 C.P.

Secțiunea 1. Analiza elementelor constitutive ale infracțiunii de gestiune frauduloasă - art. 242 C.pen.

2.1. Conținutul legal

Gestiunea frauduloasă este o faptă care aduce atingere patrimoniului. În Codul penal Regele Carol al II-lea, gestiunea frauduloasă era prevăzută în art. 539, în termeni foarte asemănători cu textul actual. Infracțiunea făcea parte din Titlul XIV – Crime și delictе contra patrimoniului, Capitolul III – Delictе contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii.

În prezent, gestiunea frauduloasă este incriminată într-o variantă tip și o variantă agravată.

Potrivit art. 242 Cod penal, gestiunea frauduloasă – varianta tip – constă în pricinuirea de pagube unei persoane, cu ocazia administrării sau conservării bunurilor acesteia, de către cel care are ori trebuie să aibă grija administrării sau conservării acelor bunuri.

Prima variantă agravată presupune săvârșirea gestiunii frauduloase de către administratorul judiciar, de lichidatorul averii debitorului sau de un reprezentant sau prepus al acestora.

A doua variantă agravată constă în săvârșirea faptelor prevăzute la alin. (1) și (2) în scopul de a dobândi un folos patrimonial.

Prin incriminarea gestiunii frauduloase legiuitorul a urmărit să realizeze o ocrotire mai eficientă a bunurilor pe care o persoană fizică sau juridică le încredințează alteia în scopul administrării ori conservării lor, prin obligarea celui însărcinat cu administrarea sau conservarea acestora, la o comportare corectă în acțiunile pe care le întreprinde, pentru a nu produce pagube proprietarului acelor bunuri.

Specifică infracțiunii de gestiune frauduloasă este existența unui raport juridic în baza căruia făptuitorul nu numai că deține bunul, dar are și obligații de administrare sau conservare .

În concepția actualului Cod penal, ca și a celui anterior, gestiunea frauduloasă este o infracțiune independentă, spre deosebire de sistemul altor legislații în care infracțiunea de gestiune frauduloasă este o formă a abuzului de încredere.¹

2.2. Condiții preexistente

Obiectul infracțiunii

Obiectul juridic special îl formează relațiile sociale privitoare la patrimoniu și a căror dezvoltare nu poate fi concepută fără să existe un minimum de încredere în persoana care a primit în administrare sau conservare bunurile altuia, că nu va pricinui, pagube proprietarului bunurilor respective.

---

¹ Gh. Voinea, Abuz de încredere – gestiune frauduloasă, prezentare comparativă, loc.cit., p.74; I.

Obiectul juridic specific mai este reprezentat și de alte relații sociale privitoare la patrimoniu, care se statornicesc pe baza încrederii acordate unei persoane de către alta, care îi încredințează bunuri pentru administrare sau conservare .

Obiectul material. În cazul infracțiunii de gestiune frauduloasă, obiectul material constă într-o universalitate de bunuri mobile sau imobile, reprezentând întregul patrimoniu al unei persoane fizice sau juridice (sau parte a acestuia) încredințat făptuitorului pentru administrare sau conservare. Sunt susceptibile însă de a constitui obiectul material al infracțiunii și bunurile asupra cărora făptuitorul are un drept de coproprietate atunci când coproprietarul i-a încredințat acestuia administrarea sau conservarea întregii universalități de bunuri².

Altfel spus, obiectul material este reprezentat de totalitatea bunurilor ce alcătuiesc patrimoniul sau partea din patrimoniu care este administrată sau conservată. Bunurile pot face parte din orice categorie: mobile și imobile, fungibile și nefungibile, consumptibile și neconsumptibile, drepturi reale și creanțe etc.

2.3. Subiecții infracțiunii

Subiectul activ al infracțiunii de gestiune frauduloasă poate fi o persoană care are îndatorirea și obligația de a administra sau conserva bunurile ce aparțin altei persoane. Este vorba de un raport juridic, respectiv un contract de mandat în baza căruia mandatarul se obligă să administreze sau să conserve bunurile mandatului.

În varianta agravată prevăzută în alin. (2), subiectul activ nemijlocit este administratorul judiciar ori lichidatorul averii unui debitor, în sensul Legii nr. 85/2006, precum și orice reprezentant sau prepus al acestuia. Administratorul judiciar este o persoană fizică sau juridică compatibilă, practician în insolvență, autorizat în condițiile legii, desemnat să exercite atribuțiile prevăzute în legea insolvenței (art.20) în perioada de observație și pe durata procedurii de reorganizare. Lichidatorul este persoana fizică sau juridică, practician în insolvență, autorizată în condițiile legii, desemnată să conducă activitatea debitorului și să exercite atribuțiile prevăzute în legea insolvenței (art.25) în cadrul procedurii falimentului, atât în procedura generală, cât și în cea simplificată.

Titlul pe baza căruia autorul deține bunul în privința căruia are însărcinarea de administrare sau conservare poate să rezulte din lege, contract și, după unii autori, din cvasicontract.

Însărcinarea se poate referi la administrarea sau conservarea bunurilor unui particular sau ale unei persoane juridice; se poate da în scris sau verbal, pe timp nedeterminat sau provizoriu, cerându-se ca actul de administrare sau conservare care a produs pagube să fie efectuat pe timpul însărcinării, chiar dacă paguba s-a produs ulterior stingerii raportului juridic din care a rezultat însărcinarea. Pot avea obligația juridică de a administra și conserva bunurile altei persoane, persoane fizice ca: tutorele, curatorul, administratorul unui imobil, intendentul, executorul testamentar, consilierul juridic, administratorul judiciar, lichidatorul, custodele, procuristul, depozitarul etc.

Mai mult decât atât, în practică s-a admis că poate avea calitate de subiect activ al infracțiunii de gestiune frauduloasă administratorul unei societăți comerciale numit în baza unui contract de management, sau persoana care îndeplinește funcția de șef al biroului de contabilitate la o societate comercială .

---

² Vasile Dobrinou, Ilie pascu, Noul Cod penal comentat. Partea specială. , p. 296

Participația penală este posibilă sub toate formele, inclusiv sub forma coautoratului, atunci când două sau mai multe persoane au primit spre administrare sau conservare bunurile în cauză. Antrenarea răspunderii penale a persoanei juridice este posibilă³.

Subiectul pasiv al infracțiunii de gestiune frauduloasă este persoana fizică sau juridică căreia îi aparține bunul sau universalitatea de bunuri încredințate făptuitorului pentru administrare sau conservare.

Subiectul pasiv al infracțiunii de gestiune frauduloasă este persoana fizică sau juridică căreia îi aparține bunul sau universalitatea de bunuri încredințate făptuitorului pentru administrare sau conservare.

2.4. Situația premisă

Pentru existența infracțiunii de gestiune frauduloasă este necesară preexistența unui raport juridic de conservare sau administrare, raport stabilit între persoana care încredințează bunurile și subiectul activ al infracțiunii "Raportul juridic este creat, de regulă, printr-un contract de mandat, în conformitate cu care mandatarul se obligă să administreze sau să conserve bunurile mandantului. Contractul se încheie intuitu personae, putând fi gratuit sau, dimpotrivă, mandatarul primind o remunerație pentru activitatea sa". Pentru existența situației premise este lipsită de relevanță regularitatea formală a însărcinării. Astfel, deși, de regulă, raportul juridic (mandatul) îmbracă forma scrisă, acest lucru nu este obligatoriu, situația premisă putând fi realizată și în cazul unei înțelegeri verbale între părți.

Pentru a putea stabili conținutul noțiunilor de conservare și administrare trebuie să ne raportăm la definiția actului juridic civil de conservare și administrare.

În linii generale, se poate spune că sarcina de conservare cuprinde o paletă variată de activități, de păzire a bunurilor, de menținere a valorilor și, în general, orice activități necesare și menite a conserva integritatea cantitativă și calitativă a patrimoniului.

După obiectul său, actul de administrare poate privi un bun ori un patrimoniu. Ca exemple de acte de administrare pot fi menționate: închirierea unui bun, în anumite condiții, culegerea fructelor, reparațiile de întreținere, asigurarea unui bun etc. Rezultă că activitatea de administrare este mai complexă decât cea de simplă conservare, incluzând-o, de fapt, pe aceasta din urmă.

2.5. Conținutul constitutiv

2.5.1 Latura obiectivă

Elementul material este reprezentat de orice acțiune sau inacțiune păgubitoare pentru proprietarul bunurilor săvârșită de făptuitor, cu prilejul administrării sau conservării bunurilor încredințate.

Pentru existența elementului material se cer a fi îndeplinite anumite condiții:

- existența unui raport juridic potrivit căruia o persoană are însărcinarea de a administra sau conserva bunurile, averea sau o parte din averea unei persoane.
- bunurile sau valorile să se afle în posesia sau detenția făptuitorului. Făptuitorul să aibă de drept ori de fapt gestionarea sau administrarea bunurilor respective.

Atunci când o persoană administrează bunurile altuia în baza unei situații firești, de exemplu părintele care administrează bunurile copilului său, nu se poate reține infracțiunea de gestiune frauduloasă. Însă, în practica mai veche s-a reținut comiterea infracțiunii de gestiune

---

³ Valerian Cioclei, Drept penal Partea specială Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului, Editura C.H.Beck p. 289

frauduloasă în sarcina tutorelui care a sustras o parte din pensia de urmaș și din alocația de stat convenită minorului aflat sub tutela sa .

A “administra bunuri” înseamnă a desfășura o activitate gospodărească corespunzătoare naturii și destinației acelor bunuri; a “conserva bunuri” presupune a lua măsuri de pază și apărare a acelor bunuri pentru a nu fi distruse, degradate.

Elementul material al gestiunii frauduloase se realizează ca atare prin acte de încălcare a grijii pe care făptuitorul este ținut să o aibă în administrarea sau conservarea bunurilor, prin acte comise sau omise păgubitoare.

Astfel, săvârșește infracțiunea de gestiune frauduloasă cel care, încredințându-i-se administrarea sau conservarea unor bunuri, le folosește în interesul său personal, degradându-le, sau nu ia măsurile necesare pentru conservarea lor, făcând să se producă degradări de natură a diminua valoarea ori efectuează reparații la un imobil plătind prețuri cu mult mai mari decât cele care, în mod obișnuit, se plătesc.

Urmarea imediată constă în crearea unei situații de fapt păgubitoare pentru bunurile încredințate, consecința acțiunii sau inacțiunii lipsite de grija necesară din partea făptuitorului.

Cu alte cuvinte, urmarea constă în diminuarea patrimoniului subiectului pasiv, în urma acțiunii ilicite a subiectului activ, fiind necesar ca paguba să fie una materială (nu morală), efectivă și certă.

Odată produsă această urmare, infracțiunea de gestiune frauduloasă realizează toate condițiile conținutului său legal, indiferent dacă ulterior se repară paguba produsă; această împrejurare nu înlătură caracterul penal al faptei, putând însă a fi considerată o circumstanță atenuantă.

Raportul de cauzalitate. Pentru existența infracțiunii de gestiune frauduloasă este necesar să se stabilească existența legăturii de cauzalitate dintre activitatea ilegală, abuzivă a făptuitorului și situația de fapt în care se găsesc bunurile gestionate. Trebuie demonstrat că paguba produsă victimei este rezultatul activităților frauduloase prin care i s-au gestionat bunurile⁴.

2.5.2. Latura subiectivă

La infracțiunea de gestiune frauduloasă vinovăția cerută de legiuitor se prezintă sub forma intenției.

În cazul variantei tip sunt posibile ambele modalități ale intenției: directă sau indirectă. Expresia “cu rea-credință” nu indică intenția directă, ci, excluderea explicită a culpei .

În schimb, la varianta agravată este necesară vinovăția în formă intenției directe. În acest caz intenția este calificată prin scopul urmărit de făptuitor: dobândirea unui folos material. Altfel spus, din moment ce făptuitorul urmărește obținerea unui folos material, din gestiunea incorectă a bunurilor altei persoane, este evident că el nu numai că acceptă, ci chiar urmărește producerea rezultatului infracțiunii (păgubirea patrimoniului acelei persoane).

2.6. Forme. Sancțiuni.

2.6.1. Forme

Deși infracțiunea de gestiune frauduloasă poate fi comisă sub toate formele, atât actele pregătitoare, cât și tentativa la această infracțiune nu sunt pedepsite.

Infracțiunea se consumă odată cu executarea actelor ce constituie elementul material al laturii obiective și producerea urmării imediate. Gestiunea frauduloasă se poate săvârși prin acte succesive, iar dacă se stabilește că acestea îndeplinesc condițiile prevăzute în art 35 alin. (1) C.

---

⁴ Vasile Dobrinou, Norel neagu s.a., Drept penal. Partea specială. Teorie și practică judiciară, Edit. Universul juridic., p. 248.

pen., se consideră o infracțiune continuată, cu toate consecințele care decurg din aceasta în privința dispozițiilor incidente în pedepsirea făptuitorului. În acest caz, infracțiunea se epuizează odată cu săvârșirea ultimei acțiuni sau inacțiuni a infracțiunii continuate.

Tentativa la infracțiunea de gestiune frauduloasă nu se pedepsește.

2.6.2. Sancțiuni

Gestiunea frauduloasă se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă. Când fapta este comisă de administratorul judiciar, de lichidatorul averii debitorului sau de un reprezentant sau prepus al acestuia, pedeapsa este închisoarea de 1 la 5 ani, iar când a fost săvârșită în scopul de a dobândi un folos material, pedeapsa este de la 2 ani la 7 ani.

În cazul infracțiunii de gestiune frauduloasă acțiunea penală se pune în mișcare numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

3. Analiza elementelor constitutive ale infracțiunii de delapidare - art. 295 C.p.

3.1. Conținutul legal

Infracțiunea de delapidare a fost introdusă în Titlul III prin Legea nr. 140/1996 pentru modificarea și completarea Codului penal și reprezintă o preluare a fostului art. 223 din Titlul IV, abrogat prin aceeași Lege nr. 140/1996. În acest mod, delapidarea reprezintă, de fapt singura incriminare care a "supraviețuit" din Titlul destinat infracțiunilor contra avutului obștesc.

În Codul de la 1936, delapidarea era incriminată prin dispozițiile art. 236 din Titlul III (Crime și delictе contra administrației publice), Capitolul I (delictе săvârșite de funcționarii publici). Deși textul era asemănător, așezarea infracțiunii printre delictе contra administrației comise de funcționari publici indică faptul că obiectul principal al protecției penale nu era patrimoniul, ci relațiile de serviciu⁵.

Infracțiunea de delapidare este incriminată de art. 295 C. pen. și constă în însușirea, folosirea sau traficarea de către un funcționar public, în interesul său ori pentru altul, de bani, valori sau alte bunuri pe care le gestionează sau administrează [alin. (1)].

Varianta agravată, potrivit art. 309 C.pen., constă în situația când s-au produs consecințe deosebit de grave.

Caracterul periculos al delapidării este dat, pe de o parte, de conduita persoanei care săvârșește o astfel de faptă prin nesocotirea obligației de fidelitate și probitate care incumbă oricărui gestionar sau administrator în sfera patrimoniului unei persoane juridice, iar pe de altă parte, de urmările dăunătoare pentru patrimoniul unei persoane juridice.

Datorită calității făptuitorului, infracțiunea poate fi mai ușor săvârșită și mai greu descoperită, ceea ce îi mărește gradul de pericol social.

3.2. Condițiile preexistente

3.2.1. Obiectul infracțiunii

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale privind bună desfășurare a activității de serviciu a unităților publice, ori a altor persoane juridice.

---

⁵ Valerian Cioclei, Drept penal Partea specială Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului, Editura C.H.Beck p. 305

Infrațiunea are ca obiect juridic secundar relațiile sociale de ordin patrimonial care trebuie protejate împotriva faptelor de sustragere săvârșite de către cei care administrează sau gestionează bunurile ce aparțin sau interesează o persoană juridică publică sau privată.

Deci, obiectul juridic special, având caracter complex, este reprezentat, în primul rând de relațiile sociale privind normala și corecta desfășurare a serviciului de către subiectul activ, iar în al doilea rând, de relațiile sociale de ordin patrimonial care se referă la normala și corecta administrare a bunurilor ce pot constitui obiectul material al infracțiunii.

Obiectul material. Dat fiind faptul că delapidarea aduce atingere atât relațiilor de serviciu, cât și relațiilor de ordin patrimonial, obiectul material constă în bani, valori sau alte bunuri pe care făptuitorul le gestionează sau administrează.

În literatura de specialitate s-a exprimat părerea că, în cazul infracțiunii de delapidare, obiect material nu poate fi decât un bun mobil, deoarece numai acesta este susceptibil de sustragere. Se considera, de asemenea, bun mobil, bunul desprins dintr-un bun imobil (de exemplu ușile, ferestrele unei clădiri, fructele unui teren etc). Se mai cere ca acel bun să aibă o valoare economică, deoarece de aceasta depinde cuantumul pagubei, gradul de pericol social al faptei și să facă parte din patrimoniul unei persoane.

Din analiza textului incriminator rezultă că bunurile care pot forma obiectul material pot fi de mai multe feluri, și anume: bani, valori sau alte bunuri.

Prin “bani” se înțelege: biletele de bancă și monedele metalice românești sau străine care au putere circulatorie, neavând importanță dacă se afla în numerar sau la dispoziția unității private sau publice.

Prin “valori” se înțelege: hârtiile de valoare de orice fel, ca de exemplu - cecurile, obligațiunile CEC, titlurile de credit, hârtiile de virament, timbrele, într-un cuvânt înscrisurile de orice fel care încorporează un drept de creanță realizabil în bani.

Prin “alte bunuri” se înțelege: bunuri mobile corporale, altele decât banii ori valorile asimilate acestora, care au o valoare economică și fac parte din sfera de gestionare sau administrare a făptuitorului.

Comiterea infracțiunii de delapidare de către făptuitor este posibilă numai după preluarea efectivă a bunului și nu mai este posibilă după predarea efectivă a acestuia, chiar dacă preluarea sau predarea n-au fost însoțite de operațiunile scriptice respective.

3.3. Subiecții infracțiunii

Subiectul activ. Infrațiunea de delapidare nu poate fi comisă decât de către o persoană care are calitatea de funcționar public și care, în această calitate gestionează sau administrează bunuri. Prin urmare, delapidarea este o infracțiunea proprie, cu subiect calificat care trebuie să aibă o dublă calitate: aceea de funcționar public și aceea de gestionar ori administrator.

Cele două calități trebuie să fie întrunite în mod cumulativ, întrucât absența uneia dintre ele duce la inexistența infracțiunii de delapidare. În acest sens, un funcționar public care a contribuit prin activități directe și nemijlocite la sustragerea unor bani sau altor bunuri fără a avea calitatea de gestionar sau administrator, alături de o persoană (funcționar public) care îndeplinește aceste condiții, nu va fi considerat coautor al infracțiunii de delapidare, ci complice.

Noțiunea de funcționar public este explicată în art. 175 alin.(1) Funcționar public, în sensul legii penale, este persoana care, cu titlu permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație:

- a. exercită atribuții și responsabilități, stabilite în temeiul legii, în scopul realizării prerogativelor puterii legislative, executive sau judecătorești;
- b. exercită o funcție de demnitate publică sau o funcție publică de orice natură;
- c. exercită, singură sau împreună cu alte persoane, în cadrul unei regii autonome, al altui operator economic sau al unei persoane juridice cu capital integral sau majoritar de stat, atribuții legate de realizarea obiectului de activitate al acesteia.

De asemenea, este considerată funcționar public, în sensul legii penale, persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public.

Calitatea subiectului activ nemijlocit în cazul infracțiunii de delapidare este circumscrisă numai la acei funcționar publici care au atribuții de gestionare și de administrare⁶.

În varianta prevăzută de art. 308 alin. (1) C. pen., subiect activ al infracțiunii poate fi o persoană care exercita, permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute în art. 175 alin. (2) sau în cadrul oricărei persoane juridice.

Se observă din cele de mai sus ca noțiunea de “funcționar public” este destul de cuprinzătoare și că se pune accentual pe exercitarea în fapt a activității, fiind fără relevanță titlul, modul de investire, de retributive ori timpul cât durează însărcinarea în serviciul unei persoane juridice publice.

Așadar, persoana care primește, păstrează și eliberează bunuri și valori pentru o persoană juridică cu care nu se afla într-un raport de muncă derivat dintr-un contract de muncă individual nu poate fi subiect activ al infracțiunii de delapidare, având ca obiect bunurile sau valorile respective, o asemenea faptă putând fi încadrată în dispozițiile art. 238 C.pen (Abuzul de încredere) sau art. 242 C. pen (Gestiunea frauduloasă).

Prin “gestionar” se înțelege, potrivit art.1 din Legea nr. 22/1969 , acel angajat al unei persoane juridice prevăzute la art. 176 din Codul penal care are atribuții principale de serviciu primirea, păstrarea și eliberarea de bunuri aflate în administrarea, folosință sau deținerea, chiar temporară a acesteia.

Primirea de bunuri presupune luarea acestora în primire, în evidență, în gestiune pe baza documentelor și scripturilor corespunzătoare.

Prin activitatea de păstrare se înțelege ținerea în depozit, asigurarea integrității acestora în vederea efectuării în condițiile normale a mișcării bunurilor gestionate. Activitatea de păstrare impune și ea întocmirea și ținerea unor documente (evidențe, registre), care să evidențieze permanent situația clară și exactă a bunurilor din gestiune, mai exact cantitatea, felurile și calitatea acestora.

Tot astfel, nu poate fi considerat gestionar acela care primește de la unitate unele bunuri pentru a fi folosite în procesul muncii (de exemplu hainele de protecție) ori cei care realizează o activitate de manipulare a bunurilor (încarcă, descarcă marfa).

Eliberarea de bunuri constă în activitatea de predare, de scoatere din gestiune ceea ce presupune, de asemenea, anumite operații factice și scriptive.

Pentru a fi subiect nemijlocit al delapidării trebuie ca persoana juridică să aibă cunoștință despre exercitarea în fapt a activității de gestionare, în sens contrar, făptuitorul în cauză nu poate fi privit ca având o însărcinare în serviciul unei unități publice sau private⁷.

În concluzie, pentru a fi subiect activ al infracțiunii de delapidare, persoana trebuie să îndeplinească în același timp două condiții: să fie funcționar public și să fie gestionar în sensul legii. Lipsa vreuneia din cele două condiții duce la încadrarea faptei ca gestiune frauduloasă (art. 242 C. pen.), iar nu ca delapidare.

---

⁶ Vasile Dobrinou, Norel Neagu s.a., Drept penal.Parte specială.Theorie si practică judiciară, Edit. Universul juridic., p. 477

⁷ Vasile Dobrinou, Norel Neagu s.a., Drept penal.Parte specială.Theorie si practică judiciară, Edit. Universul juridic., p.p. 477-478

Delapidarea poate fi comisă nu numai de funcționarii publici care gestionează bunuri, ci și de cei care le administrează. Administratorul este persoana, mai precis acel funcționar, în ale cărei atribuții de serviciu intră și efectuarea de acte de dispoziții cu privire la bunurile ce aparțin unității publice sau private, potrivit cu natura și scopul activității acesteia.

În cazul delapidării, participația penală este posibilă sub toate formele: coautorat, instigare, complicitate; însă toți coautorii trebuie să aibă calitatea specială cerută de lege, altfel se va reține complicitatea la săvârșirea infracțiunii de delapidare pentru subiecții activi necalificați care contribuie nemijlocit la aceasta.

Subiectul pasiv la infracțiunea de delapidare nu poate fi decât organul, instituția publică, sau orice altă persoană juridică, în cadrul căreia își exercită activitatea funcționarul public care a comis infracțiunea de însușire, traficare sau folosire a bunului ce formează obiectul material al infracțiunii. Deci, la infracțiunea de delapidare, întotdeauna subiect pasiv nu poate fi decât o persoană juridică. Orice altă categorie de persoană juridică privată, al cărui angajat nu este funcționar public, nu este subiect pasiv al infracțiunii de delapidare, ci eventual al infracțiunii de gestiune frauduloasă (art. 242 C.pen.).

3.4. Conținut constitutiv

3.4.1. Latura obiectivă

Elementul material constă într-o acțiune de sustragere definitivă sau temporară a unui bun din patrimoniul unei persoane juridice în posesia sau detenția căreia se află, de către o persoană care îl gestionează sau administrează. Însușirea, folosirea sau traficarea nu reprezintă decât modalități ale sustragerii. Nu are relevanță pentru existența infracțiunii dacă sustragerea s-a efectuat în interesul făptuitorului sau al unei alte persoane.

Ceea ce caracterizează cele trei modalități în care se poate realiza elementul material al delapidării este scoaterea bunului, fie ea doar temporară, din patrimoniul gestionat, sau, altfel spus, din sfera de dispoziție a persoanei juridice ale cărei bunuri sunt gestionate sau administrate de către funcționar. Practic, în oricare dintre modalitățile de comitere a faptei, se realizează o acțiune de sustragere. Această caracteristică a elementului material este determinată în aprecierea urmării imediate a infracțiunii și, pe cale de consecință, în aprecierea momentului consumării infracțiunii⁸.

Însușirea, ca modalitate a sustragerii unui bun, constă în scoaterea bunului din posesia sau detenția unei persoane juridice și trecerea acestuia în stăpânirea făptuitorului, care poate dispune de el, adică poate să îl consume, să îl utilizeze ori să îl înstrăineze. Se realizează delapidarea prin această modalitate în cazul în care autorul și-a însușit sumele achitate de beneficiari pentru unele contracte de lucrări încheiate în numele unităților și pe formularele acestora, ori dacă sustrage bunuri care numai scriptic au fost scoase din gestiunea sa, în fapt nefiind predate beneficiarului, ori dacă gestionarul ia din gestiune un autoturism pe care îl înregistrează pe numele său.

De asemenea, în unele situații nu se poate reține infracțiunea de delapidare, atunci când a avut loc o simplă însușire a unui bun.

Folosirea constă într-un act inițial de luare sau scoatere a unui bun din sfera patrimonială a unității publice sau private și apoi într-un act subsecvent de întrebuințare a bunului sustras, prin care se obține un folos în beneficiul făptuitorului ori a altei persoane. De aceea, constituie delapidarea “prin folosire” scoaterea repetată a unor sume de bani din gestiune pentru acoperirea unor lipsuri anterioare, sau luarea din gestiune a unor aparate electronice pentru a le folosi pentru o perioadă de timp.

---

⁸ Valerian Cioclei, Drept penal Partea specială Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului, Editura C.H.Beck p. 311

Traficarea este o formă de sustragere și constă, pe de o parte, în scoaterea bunului din sfera patrimonială a persoanei juridice și apoi în actul de speculare, în scopul obținerii unui profit. În cazul traficării, scoaterea bunului este temporară ca și la folosire, dar scopurile diferă: la traficare – se urmărește înfăptuirea unui profit, iar la folosire – se urmărește satisfacerea unei nevoi personale.

În caz de delapidare prin folosire sau traficare, paguba constă în uzura bunului pe timpul cât a fost scos din gestiune sau, dacă obiectul material este o sumă de bani, în echivalentul dobânzii legale pe durata folosirii sumei. Existența delapidării, în limitele sumelor însușite, nu este afectată de faptul că gestionarul are de recuperat de la unitate o sumă de bani, ori că a avut aprobarea șefului unității pentru a lua o sumă de bani din gestiune, sau că în locul banilor însușiți au fost introduse în gestiune bunuri de proprietate personală ori sustrate de către alte persoane din alte gestiuni.

Urmarea imediată a infracțiunii de delapidare, indiferent de modalitatea de comitere, constă în scoaterea bunului din sfera patrimonială în care se găsea și lipsirea unei unități publice sau private de bunul sustras, de posibilitatea de a-l avea și de a folosi bunul respectiv, ceea ce duce și la producerea unei eventuale pagube unității, constând în valoarea bunului sustras prin însușire.

Prin “interes de serviciu” se înțelege orice situație, stare, activitate de care este legat un interes al unei autorități, instituții publice, al unei persoane juridice care administrează sau exploatează bunuri proprietate publică.

Raportul de cauzalitate. Pentru întregirea laturii obiective a infracțiunii de delapidare, este necesar să existe o legătură de cauzalitate între acțiunea de însușire, folosire sau traficare și urmarea imediată, deposedarea unității publice de acel bun.

Mai mult decât atât, dacă deposedarea se datorează altei cauze, cum ar fi pierderea bunului, furtului acestuia, distrugerii lui etc., nu poate exista infracțiunea de delapidare.

3.4.2. Latura subiectivă - Forma de vinovăție.

Infracțiunea de delapidare se săvârșește cu intenție, cel mai adesea cu intenția directă, dar nu este exclusă nici cea indirectă. Făptuitorul își dă seama de caracterul ilicit al faptei, prevede rezultatul socialmente periculos al faptei, sau uneori doar îl acceptă. Întrucât textul incriminator prevede ca făptuitorul poate comite fapta de însușire, folosire sau traficare fie în interesul său, fie în al altuia, înseamnă că pentru existența infracțiunii de delapidare este irelevant dacă acesta a urmărit comiterea faptei pentru satisfacerea unui interes propriu sau al unei terțe persoane.

Delapidarea se comite doar cu intenție directă, având în vedere modalitățile elementului material: însușire, folosire, traficare. Toate aceste activități presupun și un scop, chiar dacă nu este prevăzut în norma de incriminare. Însușirea presupune trecerea definitivă a bunului în stăpânirea făptuitorului. Folosirea și traficarea presupun scopul folosinței bunului în interes personal sau în scopul obținerii unor câștiguri. În plus, avem în vedere și expresia folosită în textul art. 295 C.pen. “în interesul său sau pentru altul”.

Mobilul infracțiunii. Mobilul faptei nu are importanță în realizarea laturii subiective, atât timp cât făptuitorul a fost determinat de dorința de a realiza avantaje pe seama patrimoniului unității ale cărei bunuri le gestionează sau administrează, mobilul va ajuta însă la determinarea pericolului concret al infracțiunii și la individualizarea răspunderii penale .

3.5. Forme. Modalități. Sancțiuni.

3.5.1. Forme

Actele pregătitoare, deși posibile, nu sunt incriminate. Dacă prin act pregătitor se realizează conținutul unei infracțiuni distincte, autorul infracțiunii respective va fi sancționat în consecință. Spre exemplu, atunci când în vederea comiterii unei delapidări s-au falsificat documente contabile, se reține infracțiunea de fals în înscrisuri oficiale.

Tentativa este pedepsită și poate exista în raport cu oricare dintre modalitățile de comitere a infracțiunii. Cel mai adesea, la modalitatea de “însușire”, tentativa apare sub forma tentativei întrerupte.

Tentativa la delapidare se pedepsește conform art. 295 alin. (2) C. pen. Delapidarea se săvârșește în formă consumată, în cazul în care elementul material a constat în însușire, odată cu realizarea acestuia, cu deposedarea făptuitorului de bunul respectiv. Dacă elementul material constă în folosire sau traficare, infracțiunea se consumă cu efectivă folosire sau traficare. În situația în care făptuitorul nu poate face dovada că a intenționat să folosească sau să trafice bunul, fapta va fi considerată consumată în momentul însușirii, care, în orice caz, s-a realizat și numai ca o activitate obiectiv premergătoare folosirii ori traficării.

Delapidarea poate să apară ca o infracțiune simplă când consumarea coincide cu epuizarea (cea mai frecventă situație întâlnită în practică judiciară), dar poate să fie comisă și sub forma infracțiunii continue, mai cu seamă în modalitățile “folosirii” ori “traficării”, ca și în forma infracțiunii continuate (de asemenea, frecventă în practica judiciară) și chiar a infracțiunii progresive, dacă urmarea imediată se agravează sau i se adăugă o altă urmare, generate de aceeași acțiune de sustragere (art.309 C. pen.).

3.5.2. Modalități

Modalitățile normative sunt: delapidarea prin însușire, delapidarea prin folosire, delapidarea prin traficare a bunului unei persoane juridice.

Delapidarea are și o modalitate agravată, și anume când prin comiterea ei s-au produs consecințe deosebit de grave. Consecințele deosebit de grave se materializează în producerea unor pagube mai mari de 2.000.000 lei., conform art. 183 C. pen.

3.5.3. Sancțiuni.

Delapidarea în varianta incriminată în art. 295 alin.(1) C. pen., în oricare dintre modalitățile normative (însușire, folosire sau traficare), se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Dacă delapidarea s-a săvârșit în formă continuată, la stabilirea pedepsei aplicate se va ține cont de dispozițiile art. 36 alin (1) C. pen., în sensul că limita maximă specială care este de 7 ani se va majora cu cel mult 3 ani.

În cazul variantei agravate prevăzute de art. 309 C. pen. limitele speciale ale pedepsei se reduc cu o treime. Se aplică obligatoriu pedeapsa complementară constând în interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică. Pentru infracțiunea de delapidare acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu și se judecă potrivit regulilor generale de competență.

4. Analiza comparativă a infracțiunii de gestiune frauduloasă și a infracțiunii de delapidare. Asemănări și deosebiri.

Legiuitorul român, în Noul Cod Penal, a optat pentru o sistematizare a normelor de incriminare a infracțiunilor contra patrimoniului în patru capitole, ținând seama de situațiile de fapt în care se pot găsi bunurile ca entități patrimoniale, cât și de caracterul său natura acțiunilor ilicite prin care pot fi modificate aceste situații de fapt. Astfel, Capitolul III cuprinde infracțiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii, anume, abuzul de încredere, abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor, bancrută simplă, bancrută frauduloasă, gestiunea frauduloasă, însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor, înșelăciunea, înșelăciunea privind asigurările, deturnarea licitațiilor publice, exploatarea patrimonială a unei persoane vulnerabile, în timp ce infracțiunea de delapidare se regăsește la Titlul V în Capitolul II Infracțiuni de serviciu. Așadar, prima diferență dintre cele două infracțiuni rezidă din faptul că prima aparține infracțiunilor contra patrimoniului, iar cea secundă se clasează în sfera infracțiunilor de corupție și serviciu.

Obiectul juridic special al gestiunii frauduloase îl formează relațiile sociale privitoare la patrimoniu și a căror dezvoltare nu poate fi concepută fără să existe un minimum de încredere în

persoana care a primit în administrare sau conservare bunurile altuia, că nu va pricinui pagube proprietarului bunurilor respective .

De asemenea, obiectul juridic special al infracțiunii de delapidare, având caracter complex, este reprezentat, în primul rând, de relațiile sociale privind normala și corecta desfășurare a serviciului de către subiectul activ, iar în al doilea rând, de relațiile sociale de ordin patrimonial care se referă la normala și corecta administrare a bunurilor ce pot constitui obiectul material al infracțiunii.

În ceea ce privește obiectul material, în cazul infracțiunii de gestiune frauduloasă, constă într-o universalitate de bunuri mobile sau imobile, reprezentând întregul patrimoniu al unei persoane fizice sau juridice (sau parte a acestuia) încredințat făptuitorului pentru administrare sau conservare. Sunt susceptibile, însă, de a constitui obiect material al infracțiunii și bunurile asupra cărora făptuitorul are un drept de coproprietate atunci când coproprietarul i-a încredințat acestuia administrarea sau conservarea întregii universalități de bunuri.

Altfel spus, obiectul material este reprezentat de totalitatea bunurilor ce alcătuiesc patrimoniul sau partea din patrimoniu care este administrată sau conservată. Bunurile pot face parte din orice categorie: mobile și imobile, fungibile și nefungibile, consumptibile și neconsumptibile, drepturi reale și creanțe etc.

Dat fiind faptul că delapidarea aduce atingere atât relațiilor de serviciu, cât și relațiilor de ordin patrimonial, obiectul material constă în bani, valori sau alte bunuri pe care făptuitorul le gestionează sau administrează. Mai mult chiar, în literatura de specialitate s-a susținut opinia conform căreia obiectul material al infracțiunii de delapidare nu poate fi decât un bun mobil, deoarece numai acesta este susceptibil de sustragere.

Așadar, în timp ce la delapidare obiectul material constă, de regulă, în bunuri mobile, precis determinate, toate aparținând exclusiv unei persoane juridice, la gestiune frauduloasă obiectul material poate consta în bunuri mobile, dar și în bunuri imobile, inclusiv într-o universalitate de bunuri a cărui coproprietar poate fi însuși făptuitorul și care poate aparține atât unei persoane juridice, cât și unei persoane fizice.

Subiectul activ al infracțiunii de gestiune frauduloasă este calificat, putând fi orice persoană responsabilă penal care a primit spre administrare sau conservare bunurile unei persoane ori care, potrivit legii, are obligația administrării sau conservării unor bunuri, indiferent dacă are sau nu calitate de “funcționar”.

Trebuie reținută ideea potrivit căreia administrarea sau conservarea bunurilor altei persoane se află în obligația: tutorelui, curatorului, administratorului unui imobil, intendentului, executorului testamentar, judecătorului sindic al falimentului, depozitorului, procuristului, consilierului juridic, custodelui etc.⁹.

Pentru a avea calitatea de autor al acestei infracțiuni este necesar ca acesta să fie pus în mod efectiv și real în stăpânirea bunurilor pentru a-și putea exercita dreptul de administrare sau conservare. Autor al infracțiunii de gestiune frauduloasă poate fi chiar coproprietarul bunurilor, când acesta a primit însărcinarea administrării și conservării bunurilor comune de la ceilalți proprietari.

Și în cazul infracțiunii de delapidare subiectul activ este calificat, putând fi săvârșită de către o persoană care are dublă calitate, de funcționar și de gestionar ori administrator de bani, valori și alte bunuri.

---

⁹ Vasile Dobrinou, Norel Neagu s.a., Drept penal. Partea specială. Teorie și practică judiciară, Edit. universul juridic, pag. 247

Independent de distincțiile evidente folosite de legiuitor pentru a distinge între subiectul activ al infracțiunii de delapidare și subiectul activ al infracțiunii de gestiune frauduloasă, practica judiciară a tranșat orice nelămurire prin abordarea contractului încheiat între subiectul activ și persoana juridică de drept public sau privat. Așadar, Curtea de Apel Galați, Secția Penală, a statuat „prin decizia nr. 22/14.04.2006 emisă de administratorul judiciar SC „H Expert MBV SRL” F a rezultat că inculpatul s-a aflat într-un raport de muncă cu unitatea păgubită și care a încetat ca urmare a falimentului acestei societăți. În condițiile art. 147 al. 1 C. Pen. nu poate fi subiect activ al infracțiunii de delapidare decât un salariat aflat într-un raport de muncă cu unitatea prejudiciată. Din actul depus a rezultat fără dubiu că inculpatul a avut contract individual de muncă care a încetat în condițiile arătate. (...)

În raport de aceste constatări calitatea inculpatului de funcționar este circumscrisă conținutului juridic impus pentru existența infracțiunii de delapidare întrucât în virtutea raportului juridic arătat (contractul individual de muncă) avea atribuții de administrare și gestionare. Pentru aceste considerente, instanța nu a primit favorabil solicitarea de schimbarea încadrării juridice în sensul arătat, deoarece prin prisma celor expuse, inculpatul prin faptele reținute în sarcina sa, în calitatea avută dar și prin contractul de muncă încheiat are dubla calificare impusă de textul incriminator al delapidării”

Cu toate acestea, deși opinia conturată de Curtea de Apel Galați, Secția Penală, este în consonanță cu concluziile prezentei lucrări, poate fi identificată și practică judiciară contrară. În respectiva speță, Judecătoria Ploiești a reținut că inculpatul, în calitate de administrator al asociației de proprietari, în baza aceleiași rezoluții infracționale, și-a însușit din banii gestionați suma de 7.159 lei. Pentru această faptă, prima instanță a condamnat pe inculpat în temeiul art.242 alin.2 (gestiune frauduloasă), cu explicarea art.41 alin. 2 și art.74,76 lit.c Cod penal, dispunând suspendarea condiționată a executării pedepsei conform art.81 Cod penal.

Ceea ce diferențiază infracțiunea de gestiune frauduloasă de cea prevăzută la art.2951 Cod penal (delapidarea), este calitatea subiectului activ al infracțiunii. În timp ce infracțiunea de gestiune frauduloasă poate fi comisă de orice persoană, infracțiunea de delapidare nu poate fi săvârșită decât de un funcționar cu atribuții de gestionare. Potrivit art.147 alin.2 Cod penal, prin “funcționar” se înțelege persoana care exercită permanent sau temporar, cu orice titlu, indiferent cum a fost investită, o însărcinare de orice natură, retribuită sau nu, în serviciul unei unități din cele la care se referă art.145, precum și orice alt salariat care exercită o însărcinare în serviciul unei alte persoane juridice decât cele prevăzute în acel alineat.

Așadar, din cele două alineate ale art.147 Cod penal, rezultă că, în cazul unei persoane juridice de drept privat, funcționarul trebuie să fie “un salariat”, adică un angajat al persoanei juridice care își desfășoară activitatea în baza unui contract de muncă. În speță, inculpatul fiind administrator al asociației de proprietari și angajat pe bază de contract de muncă, avea calitatea de salariat și de funcționar în sensul art.147 alin.2 Cod penal.

În susținerea opiniei conform căreia administratorul asociației de locatari sau de proprietari este funcționar în sensul art.147, se invocă și art. 16 din “statutul privind organizarea și funcționarea asociației de locatari, aprobat prin Decretul nr. 387/1977, potrivit căruia acesta are atribuții specifice de gestionar, raspunzând pentru buna funcționare și integritatea părților și instalațiilor de folosință comună de mijloace materiale și de utilizare în bune condiții a acestora; asigură listele lunare de plată și încasează cotele de contribuție la cheltuielile comune; asigură întocmirea și păstrarea evidențelor asociației.

Subiectul activ al infracțiunii din speță având calitatea de funcționar și de administrator, infracțiunea comisă nu poate fi decât aceea de delapidare, care se săvârșește prin însușirea, folosirea, sau traficearea de către un funcționar în interesul sau pentru altul de bani, bunuri sau alte valori pe care le gestionează sau le administrează.

În consecință, fapta administratorului asociației de proprietari sau de locatari care corespunde modalităților normative ale elementului material, prevăzute alternativ, intră sub incidența sancțiunii prevăzute de această normă penală.

Soluția Judecătoarei Ploiești de condamnare a inculpatului pentru infracțiunea de gestiune frauduloasă aparent este nelegală și se impune schimbarea încadrării juridice în infracțiunea de delapidare.

Astfel, dacă în cadrul infracțiunii de gestiune frauduloasă subiectul activ poate fi orice persoană căreia i s-au încredințat bunuri spre conservare sau administrare, delapidarea are ca subiect activ persoana ce deține calitatea de funcționar, implicit care gestionează sau administrează bunurile unității.

Subiectul pasiv al infracțiunii de gestiune frauduloasă este persoana fizică sau juridică căreia îi aparține bunul sau universalitatea de bunuri încredințate făptuitorului pentru administrare sau conservare. De partea cealaltă, infracțiunea de delapidare are ca subiect pasiv organul, instituția publică sau orice altă persoană juridică în cadrul căreia exercită activitatea funcționarului public care a comis infracțiunea de însușire, traficare sau folosire a bunului ce formează obiectul material al infracțiunii. Așadar, în ceea ce privește această infracțiune, subiect pasiv nu poate fi decât o persoană juridică, spre deosebire de gestiunea frauduloasă, unde aceeași calitate poate fi deținută inclusiv de o persoană fizică.

Criteriul esențial care diferențiază cele două infracțiuni este reprezentat de elementul material al laturii obiective a infracțiunii de delapidare și cel al gestiunii frauduloase; definit de literatura juridică majoritară ca fiind constituit din acte comise sau omise, păgubitoare pentru persoana fizică sau juridică ale cărei bunuri îi aparțin, săvârșite de autor cu prilejul administrării sau conservării acestora.

Acțiunile sau inacțiunile care definesc elementul material al laturii obiective a gestiunii frauduloase pot fi săvârșite de funcționar fie prin: fapte de neîncredere, de neîncasare a fructelor civile ale bunurilor (chirii, dividende), de plată a unor sume exagerate pentru întreținerea bunurilor, de folosire pentru uz personal în urma căreia s-au degradat ori distrus, de a îngradi sustragerea sau risipirea bunurilor¹⁰.

Un lucru foarte important cu privire la săvârșirea infracțiunii de gestiune frauduloasă de către făptuitor este ca acțiunile sau inacțiunile păgubitoare să fie rezultate din nesocotirea grijii pe care făptuitorul era ținut să o aibă în administrarea sau conservarea bunurilor, adică o încălcare a obligațiilor din însărcinarea primită.

Elementul material al laturii obiective la infracțiunea de delapidare se săvârșește prin trei modalități alternative : de însușire, de folosire și de traficare.

Latura subiectivă a infracțiunilor analizate este comună, presupunând existența vinovăției sub forma intenției directe, însă nu este exclusă posibilitatea săvârșirii acestor infracțiuni cu intenție indirectă. Nu interesează, pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunilor analizate, mobilul de care este animat făptuitorul.

În ce privește formele de săvârșire, la infracțiunea de delapidare este pedepsită atât forma consumată, cât și cea a tentativei, în schimb la gestiunea frauduloasă, deși este posibilă, tentativa nu a fost și nu este prevăzută de lege .

Dacă în cazul infracțiunii de gestiune frauduloasă acțiunea penală se pune în mișcare numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, în cazul infracțiunii de delapidare acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu și se judecă potrivit regulilor generale de competență.

---

¹⁰ V.Dongoroz, Gestiune frauduloasă în "Explicații teoretice ale Codului Penal român ", vol.III, Ed. Academiei; București, 1971, pg.519-520.

5. Drept comparat

5.1. Infrațiunea de gestiune frauduloasă

În materia Codului penal francez, infrațiunea de gestiune frauduloasă nu își are echivalentul, dar este asimilată cu infrațiunea de escrocherie („l'escroquerie”). Cartea a III-a a acestui cod este consacrată „Crimelor și delictelor asupra bunurilor”. În capitolul III al acestei cărți sunt incriminate escrocheria și alte infrațiuni apropiate acesteia. Astfel, art. 313-1 prevede că escrocheria „este fapta săvârșită fie prin folosirea unui nume fals sau a unei false calități, fie abuzând de o calitate adevărată, fie prin intermediul unor manevre frauduloase, cu scopul de a înșela o persoană fizică sau juridică și de a determina în detrimentul său ori a unui terț, să încredințeze fonduri bănești, valori sau anumite bunuri, să presteze un serviciu sau să consimtă unul care presupune obligații sau eliberări de obligații, pedeapsa fiind de cinci ani de închisoare și 375.000 euro”.

Pedeapsa este mai aspră (7 ani închisoare și 750.000 euro) atunci când este săvârșită de o persoană care are exercițiul autorității publice, de o persoană care apelează la public în vederea emiterii de titluri sau colectări de fonduri în scopul întrajutorării umane și sociale, în prejudiciul unei persoane a cărei vulnerabilitate deosebită, boală, vârstă, infirmitate, deficiență fizică sau psihică, stare de graviditate, e aparentă sau cunoscută de autorul ei.

5.2. Infrațiunea de delapidare

Din perspectiva infrațiunii de delapidare, apelând la o comparație a sistemelor străine de drept, observăm similitudini atât cu forma reglementată de Noul cod penal român, cât și cu cea prevăzută în vechea legislație internă.

În Codul pen. francez, delapidarea, denumită „Sustragerea și deturnarea de fonduri”, este reglementată în cadrul Cărții a IV-a, denumită „Infrațiuni și delictе contra națiunii, a Statului și a păcii publice”, Titlul III – Infrațiuni împotriva autorității statale, Capitolul II – Infrațiuni împotriva administrației publice comise de persoane care exercită o funcție publică, Secțiunea a 3-a – Încălări ale obligației de loialitate, Paragraful 5, art. 432122. Obiectul juridic este complex, fiind reprezentat, în primul rând, după cum reiese și din titlul secțiunii, de prestigiul de care se bucură statutul funcționarului public și de relațiile acestuia cu administrația publică și, în subsidiar, de patrimoniul statului. Potrivit prevederilor Codului penal francez, subiecții activi ai infrațiunii de delapidare pot fi numai persoanele depozitare ale activității publice și persoanele însărcinate cu o misiune într-un serviciu public, adică persoana care dispune de putere de decizie și de constrângere asupra persoanelor și lucrurilor. Această putere se manifestă în exercițiul funcțiilor permanente sau temporare cu care este investită. Așadar, în dreptul francez s-a afirmat că delapidarea aparține grupei de infrațiuni care aduc atingere datoriei de probitate la care sunt constrânși cei care girează fondurile sau valorile aparținând patrimoniului statului sau colectivităților publice.

În dreptul aplicabil Angliei și Wales-ului, situația delapidării este ceva mai neclară, întrucât aceasta nu este tratată separat, ca infrațiune de sine stătătoare, ci mai degrabă ca una dintre formele abuzului în serviciu, unele dintre elementele ei regăsindu-se în cadrul Actului despre fraudă din 2006, în secțiunea a patra a acestuia. Descentralizate, departe de a se constitui sub forma unei infrațiuni de sine stătătoare, se regăsesc elemente tipice delapidării și în cadrul unor texte legale din Actul despre Furt din 1968. Considerăm, totuși, că analiza acestora ar impune un studiu mult mai aprofundat al normelor penale din sistemul de common-law, ce se regăsesc și în Actul despre Fraudă și Actul despre Furt, aplicabile în Anglia și Wales.

Într-o manieră diferită, Codul penal maghiar cuprinde în capitolul dedicat „Infrațiunilor contra patrimoniului” fapte precum: furtul, înșelăciunea, gestiunea frauduloasă, tâlhăria,

distrugerea, delapidarea etc. După simpla expunere a textului se poate observa că, deși denumirea de delapidare este similară în textul penal român cât și în cel maghiar, aceasta se aseamănă mai mult cu abuzul de încredere din Codul penal român.

Obiectul juridic al infracțiunii de delapidare din dreptul maghiar îl constituie relațiile patrimoniale ale căror existență și dezvoltare sunt condiționate de dreptul de proprietate; în subsidiar se poate vorbi și despre relații sociale ce incumbă încrederea minimă pe care subiecții raporturilor juridice patrimoniale trebuie să și-o acorde și să o respecte, aspect întâlnit la abuzul de încredere din dreptul penal român, nicidecum la delapidarea incriminată la art. 297 din Codul penal român.

6. Concluzii

Respectarea ordinii sociale implică o conduită potrivit normelor morale și juridice din partea membrilor societății. Doar în acest mod poate fi asigurată desfășurarea normală a relațiilor sociale față de cei care nu își adaptează conduita în conformitate cu prevederile legale și tulbură relațiile sociale prin fapte ilegale. Astfel, devine imperioasă reacția coercitivă a organelor judiciare, aceasta fiind unica metodă de garantare a interesului public.

Interesul public implică ocrotirea prin lege a relațiilor sociale, menite să asigure desfășurarea normală a vieții sociale și economice. De aceea, legea penală interzice și sancționează faptele care aduc atingere activității de interes public și patrimoniului.

Astfel, în lucrarea prezentă am analizat separat, dar și comparat două infracțiuni actuale, aparent similare, respectiv infracțiunea de gestiune frauduloasă și infracțiunea de delapidare.

Subiectul abordat în această teză este unul complex, departe de a fi epuizat și clarificat. Lucrarea de față urmărește delimitarea infracțiunilor analizate, precum și tranșarea unor eventuale confuzii create în legătură cu elementele constitutive ale infracțiunii.

Referințe

- A. Iorgovan, "Tratat de drept administrativ", Ed. Nemira, București 1996
- C. Hamangiu, I. Rosetti-Balanesco, Al. Baicoianu, "Tratat de Drept civil român", Editura C.H. Beck, 2010
- C. Hamangiu. "Codul general al României. Legi uzuale. Vol. I. Codul penal." – Ed. Libraria SOCEC. București, 1914
- Gh. Beleiu, "Drept civil român", Ed. Universul Juridic, 2007
- Gheorghe Nistoreanu, Alexandru Boroi, Ioan Molnar, Vasile Dobrinioiu, Ilie Pascu, Valerica Lazar, "Drept penal. Parte Specială", Ed. Continent XXI, Buc. 1996
- V. Dobrinioiu, "Drept penal. Parte Specială. Teorie și practică judiciară. vol. I, editie revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic
- V. Dongoroz, Gestiune frauduloasă în "Explicații teoretice ale Codului Penal român", vol. III, Ed. Academiei; București, 1971
- Valerian Cioclei, "Drept penal Parte specială Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului", Edit. C.H. Beck
- Vasile Dobrinioiu, Norel Neagu ș.a., "Drept penal. Parte specială. Teorie și practica judiciară", Edit. Universul juridic
- Gh. Voinea, Abuz de încredere – gestiune frauduloasă, prezentare comparativă
- Vasile Dobrinioiu, Ilie Pascu, Noul Cod penal comentat. Parte specială.
- www.jurisprudenta.com
- www.jurice.ro
- Noul Cod Penal, Codul penal Regele Carol al II-lea, Codurile penale române în vigoare în anul 1955, 1975, 1995

GENOCIDUL

Anca-Elena PETREA *

Abstract

Acest studiu își propune să analizeze din punct de vedere istoric apariția conceptului de genocid în dreptul universal și în cel românesc, precum și evoluția sa legislativă. În cele ce vor urma voi prezenta noțiunea de genocid și voi analiza reglementarea sa în dreptul românesc. De asemenea, studiul va sublinia diferențele față de infracțiuni similare contra păcii și omenirii, dar și elemente de drept comparat așa cum este reglementat în alte țări sau convenții.

Subiectul extrem de complex și vast abordat în cadrul acestui studiu nu poate fi realizat fără raportarea la domeniul dreptului internațional penal, dreptului umanitar, dreptul internațional al drepturilor omului, dreptului internațional public și al altor ramuri de drept incidente, fiind vorba despre încălcări grave ale obligațiilor care decurg din norme imperative ale dreptului internațional.

Cuvinte cheie: *Drept Penal Special, Cod Penal, Genocid, Drept Românesc, Drept comparat, Convenții Infracțiune contra păcii și omenirii.*

1. Introducere

În toate perioadele istorice ale umanității și pe tot globul s-au săvârșit și din pacate, încă se mai săvârșesc, acte inumane de distrugere ale unor grupuri umane din motivații etnice, culturale, lingvistice, politice, naționale calificate ca acte de genocid și nu ca simple acte de barbarie. Astfel de acte inumane au produs mari daune umanității și condiției umane, în general, numărul victimelor omenești variind, în situații concrete, de la câteva zeci sau sute de persoane la mii și milioane.

Potrivit dreptului internațional, genocidul este una dintre cele mai grave fapte cu caracter penal și constă în distrugerea sau persecutarea unor grupuri umane concepute ca entități naționale, etnice, rasiale sau religioase.

Din punct de vedere etimologic, cuvântul genocid este format din genos care înseamnă rasă sau trib în limba greacă și sufixul cide, care înseamnă a ucide, în limba latină. Încă din denumire se poate concluziona că genocidul face parte din categoria crimelor îndreptate împotriva umanității.

Un alt aspect al definiției legale de genocid, ce ridică dificultăți importante în practica judiciară este problema "intenției de a distruge (...) un grup" ca element constitutiv al infracțiunii de genocid.

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: anca_petrea2007@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Asist. Univ. dr. Sinescu Mircea Constantin (mircea.sinescu@sinescu-nazat.ro)

În dreptul penal, intenția este un concept destul de complex și poate îmbrăca mai multe forme. Acest lucru lasă loc unor perspective diferite nu doar în lucrările teoretice, dar și în jurisprudență. Astfel există opinii divergente referitoare la ce înseamnă intenția de a distruge un grup. Conform unor interpretări, doar intenția directă – e.g. prin săvârșirea infracțiunii autorii urmăresc îndeplinirea rezultatului negativ – constituie genocid. În sens contrar, se consideră a fi genocid chiar atunci când făptuitorii nu urmăresc prin acțiunile lor producerea rezultatului negativ, dar realizează sau ar fi trebuit să realizeze că acest rezultat se va produce. În jurisprudența internațională privind genocidul, intenția sau realizarea consecințelor negative se deduc din "fapte și circumstanțe relevante", cum ar fi acțiunile și declarațiile acuzaților, repetarea acestora, folosirea unui limbaj rasist depreciativ față de victime sau adoptarea și diseminarea unei doctrine politice care incită la acte de violență. De exemplu, chiar dacă nu ar exista un ordin scris sau un plan premeditat și sistematic de distrugere a unui grup, intenția genocidală sau cel puțin realizarea consecințelor negative asupra victimelor, ar putea fi deduse de tribunal din anumite acte și metode inumane folosite împotriva victimelor, cum ar fi: deportări îndelungate în vagoane de vite sigilate sau în marșuri nesfârșite, confiscarea bunurilor și mijloacelor financiare indispensabile pentru supraviețuire, înfometarea, acolonizarea în condiții climaterice extreme și în zone total lipsite de condiții minime pentru supraviețuire.

Organizația Națiunilor Unite a afirmat că "genocidul este o negare la existență a unor întregi grupări umane, așa cum omuciderea este o negare a dreptului la viață al unei ființe umane individuale"¹, fiind necesar ca statele să fie încorsetate pentru a se abține de la orice acțiune de natură a periclita viața și securitatea membrilor cuprinși într-o activitate.

Acest deziderat a propulsat una dintre cele mai importante inițiative legislative în dreptul internațional, constând în elaborarea și adoptarea de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 9 decembrie 1948, a *Convenției pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid* – primul și cel mai semnificativ pas al lumii civilizate, al comunității internaționale pe calea asigurării securității membrilor unor colectivități împotriva abuzurilor din partea puterii unor state, a protejării drepturilor fundamentale ale omului și a "penetrării armurii suveranității statale"².

ONU a definit termenul de genocid în art.2 al Convenției: "oricare dintre actele de mai jos, comise cu intenția de a distruge, în totalitate sau numai în parte, un grup național, etnic, rasial ori religios, cum ar fi:

- a. omorârea membrilor unui grup;
- b. atingerea gravă a integrității fizice sau mentale a membrilor unui grup;
- c. supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care antrenează distrugerea fizică totală sau parțială;
- d. măsuri care vizează scăderea natalității în sensul grupului;
- e. transferarea forțată a copiilor dintr-un grup într-altul".

Definind-o ca infracțiune de sine stătătoare, Convenția a introdus genocidul în vocabularul juridic, îndepărtând rezervele gramaticale ridicate de etimologia sa și asigurând desprinderea de infracțiunile contra umanității și cele de război.

România a aderat la Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid la 2 noiembrie 1950, prin Decretul nr. 236/1950, publicat în Buletinul Oficial nr. 110 din 2 decembrie 1950 și a reglementat în legislația proprie infracțiunea de genocid în anul 1960, prin completarea cu un nou articol a Codului penal în vigoare la acea dată.

¹ Activites de l' ONU dans le domain des droits de l'homme , Nations Unies, New York, 1982.

² Gheorghe Diaconescu, *Genocidul*, Ed. Militară, 1991, p.44

2. Analiza reglementării naționale a infracțiunii de genocid

Infracțiunea de genocid este prevăzută de articolul 357 din Codul penal român în vigoare și constă în săvârșirea, în scopul de a distruge în întregime sau în parte, o colectivitate sau un grup național, etnic, rasial sau religios, a vreuneia dintre următoarele fapte: uciderea membrilor colectivității sau grupului; vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor colectivității sau grupului; supunerea colectivității ori grupului la condiții de existență sau tratament de natură să ducă la distrugerea fizică; luarea de măsuri tinzând la împiedicarea nașterilor în sânul colectivității sau grupului; transferarea forțată a copiilor aparținând unei colectivități sau unui grup în altă colectivitate sau alt grup. Dacă fapta este săvârșită în timp de război pedeapsa este mai grea. Se pedepsește și înțelegerea în vederea săvârșirii infracțiunii de genocid. Sancționând faptele de genocid, țara noastră își exprimă totala dezaprobare față de asemenea fapte. Indiferent de locul și de circumstanțele în care sunt săvârșite, aceste fapte constituie cele mai odioase manifestări împotriva omenirii.

Din analiza textului de lege am ajuns la concluzia că în legislația națională există anumite diferențe de ordin conceptual față de definiția oferită de dreptul internațional penal, atât din punct de vedere al protecției juridice, care în legislația română se extinde și asupra unor “colectivități”, cât și din punct de vedere al modului defectuos de transpunere la nivel național a reglementării existând anumite diferențe și omisiuni³, care din punct de vedere juridic conduc la modificarea conținutului legal al infracțiunii.

Subiectul pasiv al infracțiunii trebuie să aibă o calitate specială, să fie circumscris unei sfere determinate, fiind întotdeauna și exclusiv determinat prin apartenența sa la o anumită grupare sau colectivitate de o anumite naționalitate, etnie, rasă sau religie, apartenență în virtutea căreia devine victimă.

Este evidențiat totodată faptul că subiecții pasivi pot fi atât unici, cât și plurali, în cazul infracțiunii de genocid definitoriu nefiind numărul de victime, ci preexistența unui plan conceput cu intenția directă, specială de a distruge în tot sau în parte un anumit grup sau o colectivitate națională, etnică, religioasă sau rasială și punerea acestui plan în executare efectivă, uciderea unei singure persoane putând fi calificată ca fiind genocid dacă se stabilește că este urmarea unor acțiuni comise în scopul mai sus precizat.

Un alt aspect important al structurii este constituit de latura subiectivă a infracțiunii de genocid ce este caracterizată de intenția directă și specifică – *dolus specialis* – direcționată către un anumit scop.

Cerința esențială este aceea ca scopul urmărit de către subiectul activ să conștie în distrugerea, în totalitate sau în parte, a unei colectivități sau a unui grup religios, etnic, național sau rasial - aspect specific care deosebește genocidul de alte infracțiuni, conferind intenției și un caracter calificat.

În lipsa scopului menționat, fapta poate realiza conținutul altei infracțiuni contra persoanei, precum omorul simplu sau calificat. “Omucidul devine genocid când intenția aflată în spatele acestui act se referă la un grup, persoanele fiind ucise nu pentru un motiv particular fiecăruia, ci pur și simplu pentru că sunt membri ai unui grup.”

În fapt, intenția directă și specifică este considerată în doctrină ca fiind elementul de distincție principal între genocid și infracțiunile contra umanității, autorii germani mergând până la a identifica o intenție directă de gradul I în acest caz. Este, așadar, o intenție agravată care implică dorința neechivocă a subiectului activ de a îndeplini actele care sunt incriminate.

---

³ Legea națională a omis incriminarea “instigării la genocide în mod direct și public”.

În legătură cu această latură a infracțiunii, profesorul V. Dongoroz a afirmat că genocidul “se săvârșește întotdeauna cu intenție, adică cu știința că acțiunea pe care o efectuează este îndreptată contra membrilor unor colectivități sau grup național, etnic, rasial sau religios” și că “intenția este caracterizată” deoarece ea este însoțită de “un scop urmărit de făptuitor, și anume de a distruge în întregime sau în parte” entitățile umane arătate în textul de lege.

În ceea ce privește latura obiectivă, a fost analizată în detaliu fiecare modalitate normativă prin care se realizează elementul material, respectiv: uciderea membrilor colectivității sau grupului; vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor colectivității sau grupului; supunerea colectivității sau grupului la condiții de existență sau tratament de natură să ducă la distrugere fizică; luarea de măsuri tinzând la împiedicarea nașterilor în sânul colectivității sau grupului; transferarea forțată a copiilor aparținând unei colectivități sau unui grup, în altă colectivitate sau în alt grup.

3. Consacrarea sancționării infracțiunilor de război, genocide și a infracțiunilor împotriva umanității

3.1. La nivel internațional

După o încercare eșuată de la sfârșitul Primului Război Mondial de înființare a unui tribunal internațional care să judece crimele de război ale împăratului german Wilhem al II-lea, pentru prima dată infracțiunile de război și împotriva umanității au fost definite prin Statutul Tribunalului Penal Internațional de la Nürnberg, anexă la Acordul de la Londra din 08.08.1945, semnat de Marea Britanie, Franța, SUA și U.R.S.S., prin care puterile care au câștigat cel de Al Doilea Război Mondial au convenit să sancționeze infracțiunile de acest gen săvârșite de către persoanele din tabăra puterilor învinse.

Art. 6 din Statutul Tribunalului de la Nürnberg prevedea trei categorii de infracțiuni (crime) aflate în competența sa: împotriva păcii, de război și împotriva umanității.

Infracțiunile împotriva păcii presupuneau planificarea, pregătirea, inițierea sau aducerea unui război de agresiune, a unui război care încălcă tratatele sau acordurile internaționale sau participarea la un plan comun ori conspirație pentru săvârșirea oricăreia dintre aceste fapte.

Infracțiunile de război priveau încălcarea legilor sau cutumelor războiului care cuprindeau, fără a limita: asasinatul, relele tratamente, deportarea în scopul supunerii la muncă forțată sau în orice alt scop a populației civile din teritoriile ocupate, asasinatul sau relele tratamente comise împotriva prizonierilor de război sau persoanelor aflate pe mare, executarea ostaticilor, jefuirea proprietății publice sau private, distrugerea fără motiv a orașelor sau satelor, devastări ale acestora nejustificate de considerente militare.

Infracțiunile împotriva umanității constau în asasinarea, exterminarea, aducerea în stare de sclavie, deportarea sau orice act inuman comis împotriva populației civile, înainte sau pe durata desfășurării războiului sau orice tip de persecuție pe motive de apartenență politică, rasială sau religioasă sau în legătură cu orice altă infracțiune care intră în competența Tribunalului, indiferent dacă faptele au fost sau nu incriminate în legislația internă a statului pe teritoriul căreia au fost comise.

În paralel, printr-o proclamație a Comandamentului Suprem Aliat, a fost înființat în anul 1946 Tribunalul de la Tokyo pentru judecarea infracțiunilor similare săvârșite în Orient.

Cu privire la activitatea acestor tribunale au fost, la momentul respectiv, ridicate obiecțiuni legate de nerespectarea principiului legalității incriminării și aplicarea retroactivă a legii penale, precum și din perspectiva limitării activității acestora la infracțiunile săvârșite numai de către persoanele care au acționat în țările care au pierdut războiul.

Aceste obiectii au fost respinse de Tribunalul de la Nürnberg care a apreciat că, în ceea ce privește crimele de război, infracțiunile enumerate în art. 6 lit. b) al Statutului corespund unor fapte deja recunoscute drept crime de război prin prisma dreptului internațional, respectiv în art. 46, 50, 52 și 56 a Convenției de la Haga din 1907 privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru, precum și în art. 2, 3, 4, 46 și 51 ale Convenției de la Geneva din 1929 privitoare la tratamentul prizonierilor de război. Aceste tratate internaționale prevedeau obligații ale statelor legate de desfășurarea războiului și nu defineau infracțiuni, iar o parte dintre statele participante la război nu erau semnatare.

Cu toate acestea, Tribunalul a apreciat că regulile constituiau o expresie codificată a legilor și obiceiurilor războiului, iar fiecare autor al unei asemenea fapte poartă o răspundere personală.

Dincolo de aceste critici, hotărârile pronunțate de tribunalele respective sunt acceptate și recunoscute la nivel internațional. Sub acest aspect Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că dispozițiile Convenției de la Haga din 1907 și Convenției de la Geneva din 1929 stabileau obiceiuri internaționale ale războiului și permiteau celor care au săvârșit în timpul celui de Al Doilea Război Mondial fapte care contraveneau acestor reguli să realizeze că acțiunile lor vor fi calificate drept crimă de război în anii care au urmat încheierii războiului (cauza Kononov vs. Letonia, hotărârea din 17.05.2010 a Marii Camere).

De asemenea, modul de constituire și procedura aplicată de către Tribunal au fost de natură a asigura respectarea dreptului la apărare a celor trimiși în judecată și imparțialitatea instanței.

În anul 1949, au fost adoptate patru Convenții de la Geneva (Convenția pentru ameliorarea soartei militarilor răniți din cadrul forțelor armate aflate în campanie (I), Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din cadrul forțelor armate aflate pe mare (II), Convenția referitoare la tratamentul prizonierilor de război (III), Convenția referitoare la protecția persoanelor civile în timp de război).

Toate aceste convenții au avut pe de o parte menirea de a asigura respectarea unor drepturi minime militarilor răniți, prizonierilor de război, dar și a victimelor civile, iar pe de altă parte au definit o serie de infracțiuni grave săvârșite în timpul confruntărilor armate, statele semnatare asumându-și obligația de a le incrimina în legislația internă și de a lua măsuri pentru urmărirea și sancționarea persoanelor vinovate de săvârșirea unor astfel de fapte.

Infracțiunile grave prevăzute de aceste patru convenții vizau omuciderea intenționată, tortura sau tratamentele inumane, inclusiv experiențele biologice, fapta de a cauza, în mod intenționat, mari suferințe sau de a aduce atingeri grave integrității fizice sau sănătății, deportarea sau transferarea ilegală, detențiunea ilegală, fapta de a constrânge o persoană protejată să servească în forțele armate ale puterii inamice sau de a o lipsi de dreptul său de a fi judecată în mod regulat și imparțial, conform prescripțiilor respectivei convenții, luarea de ostacici, distrugerea și însușirea de bunuri, nejustificate de necesitățile militare și desfășurate pe scară mare, în mod ilicit și arbitrar.

Aceste infracțiuni au fost preluate și în Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Rwanda și al Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, înființate prin rezoluții ale Consiliului de Securitate al O.N.U. în 1993 și 1994. Aceste două statute reglementau atât înființarea și funcționarea tribunalelor, cât și infracțiunile generate de încălcarea dreptului umanitar internațional care atrăgea competența instanței penale internaționale, fiind definite patru categorii de infracțiuni: infracțiuni grave la dispozițiile Convențiilor de la Geneva din 1949, încălcări ale legilor sau cutumelor de război, genocidul, crime împotriva umanității.

Pe lângă aceste tribunale care funcționau în cadrul O.N.U., au mai fost înființate o serie de tribunale penale internaționale, în baza unor tratate, care aveau sau nu o colaborare cu O.N.U.: Tribunalele Internaționale pentru Sierra Leone, Cambodgia, Instanțele Speciale din Timorul de Est, Tribunalul Special pentru Liban, Tribunalul Special pentru Irak⁴.

Aceste tribunale internaționale erau înființate ulterior conflictelor armate și săvârșirii faptelor definite prin statutele lor, aveau o durată limitată în timp, iar competența era restrânsă nu numai la anumite categorii de fapte, ci și la o anumită cetățenie a persoanelor urmărite.

Curtea Penală Internațională – înființată prin Statutul de la Roma din 1998, semnat de România și ratificat prin Legea nr. 111/2002 – este prima instanță penală internațională cu caracter permanent a cărei competență nu operează retroactiv, ci se întinde asupra faptelor săvârșite după intrarea în vigoare a Statului și privește teritoriul tuturor statelor părți și a celor cu care este încheiat un acord în acest sens.

Statutul a definit patru categorii de infracțiuni care intră în competența sa: crima de agresiune (care nu este avută în vedere de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 31/2002 și care încă nu a fost definită), crima de genocid, crime împotriva umanității și crime de război.

3.2. În plan intern

Codul penal din 1936 nu incrimina ca atare infracțiunile împotriva umanității, de război sau genocid. Prin Armistițiul semnat la 12.09.1944, România și-a asumat obligația de a urmări criminalii de război și de a dizolva organizațiile fasciste și pronaziste.

În acest context, sarcina urmăririi și pedepsirii persoanele vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de război sau împotriva umanității pe teritoriul României sau aflat sub administrație românească a revenit autorităților române.

Lipsa unei codificări a crimelor de război și împotriva umanității era specifică perioadei istorice respective atât la nivel internațional, cât și la nivelul jurisdicțiilor naționale tragerea la răspundere făcându-se prin raportare la legi adoptate ulterior datei săvârșirii faptei.

Pentru a nu contraveni totuși principiului fundamental al neretroactivității legii penale, potrivit criteriului avut în vedere de Tribunalul de la Nürnberg și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (vezi hotărârea Marii Camere din data de 17.05.2010 în cauza Kononov c. Lituania) conținutul constitutiv al infracțiunilor, așa cum au fost definite de legislația internă după război, trebuia să aibă drept corelativ cel puțin existența unor convenții și cutume internaționale în baza cărora cei ce au săvârșit faptele să poată prevedea caracterul lor penal.

Preluarea puterii după război de către forțele politice comuniste a făcut ca procesul de identificare și tragere la răspundere penală a persoanelor vinovate de astfel de infracțiuni să fie în România subordonat intereselor politice de consolidare a unui regim dictatorial instaurat în condițiile ocupației sovietice.

Aceste împrejurări au avut un impact major atât asupra modului de reglementare în legislația internă a infracțiunilor de război și împotriva umanității, cât și a echității procedurii propriu-zise de urmărire și judecată, ceea ce a fost de natură a prejudicia atât acuzații, cât și înseși victimele și urmașii acestora, lipsiți de multe ori de satisfacția morală a unui act de justiție care să stabilească, în afara oricărui dubii, răspunderea penală a tuturor persoanelor responsabile de comiterea unor fapte de o gravitate extremă.

În condițiile în care Codul penal în vigoare la data săvârșirii faptelor nu incrimina distinct acest gen de infracțiuni, urmărirea persoanelor răspunzătoare a fost realizată în baza unor dispoziții legale adoptate după 1945 și care au fost aplicate retroactiv.

⁴ Bogdan Aurescu, *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*, Editura C.H. Beck, București, 2013, p. 116 și urm.

Prima reglementare a fost reprezentată de Decretul-lege nr. 50/21.01.1945 pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război⁵ care definea ”criminalii de război” și ”profitorii de război”. În același timp, prin Decretul-lege nr. 51/1945⁶ erau incriminate o serie de fapte denumite ”dezastrul țării”, care priveau în principal deciziile politice de angajare a României în cel de Al Doilea Război Mondial.

Decretul a avut o aplicabilitate redusă în timp și nu a ajuns să producă practic efecte, fiind înlocuit de Legea nr. 312/1945 care prevedea două categorii de infracțiuni ”dezastrul țării” și ”dezastrul țării prin săvârșirea de crime de război” (parte din infracțiuni preluate din Decretele-lege nr. 50 și 51 din 21/02.1945 pe care le abrogă).

În ceea ce privește infracțiunile de ”crime de război” și, ulterior, ”dezastrul țării prin săvârșirea de crime de război” se constată că acestea includ alături de fapte care sunt definite în Statutul Tribunalului Internațional de la Nürnberg drept crime de război sau împotriva umanității (tratamente inumane, acte de teroare, suprimare sau cruzime, represiuni colective sau individuale, supunerea la munci excesive sau deplasări în scop de exterminare etc.) și fapte care nu pot fi încadrate din punct de vedere al dreptului internațional în această categorie, care nu au mai fost preluate în Codurile penale ulterioare drept infracțiuni de genocid, de război sau împotriva umanității și nu se regăsesc în această formă în reglementările în vigoare în prezent sau al căror conținut este atât de vag, încât elementele constitutive nu pot fi determinate în concret cu un minim de predictibilitate.

Intră în categoria crimelor de război, respectiv dezastrul țării prin săvârșirea de crime de război, așa cum au fost definite prin actele normative sus menționate, fapta de a hotărî declararea sau continuarea războiului contra Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și Națiunilor Unite (art. 2 lit. a din Legea nr. 312/1945), fapta de a se pune în slujba hitlerismului sau a fascismului și de a contribui prin fapte proprii la realizarea scopurilor lor politice sau la aservirea vieții economice a țării în detrimentul intereselor poporului român (art. 2 lit. o din Legea nr. 312/1945) sau fapta celui care, părăsind teritoriul României s-a pus în slujba Germaniei hitleriste și a atacat țara prin act scris, prin grai sau orice alt mod (art. 1 lit.g Decretul-lege nr. 50/1945).

Legea nr.312/1945 a fost aplicată numai până la intrarea în vigoare a Legii nr. 291/18.08.1947⁷ de urmărire și sancționare a celor vinovați de crime de război sau împotriva păcii și umanității, în care infracțiunile sunt redefinite, fiind incriminate distinct crimele de război, în timp ce crimele contra umanității erau cuprinse în aceeași categorie cu crimele contra păcii (devenite ulterior crime de agresiune în dreptul internațional), acestea din urmă neintrând sub incidența Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 32/2002.

Astfel, art. 2 din Legea nr. 291/1947 prevede că sunt vinovați de crime contra păcii sau umanității, fără niciun fel de distincție între cele două categorii de infracțiuni, cei care au săvârșit o serie de fapte enumerate la literele a-h și care includ atât fapte de natura crimelor de război și împotriva umanității, așa cum erau recunoscute în Statutul Tribunalului de la Nürnberg, cât și fapte care nu pot fi încadrate în această categorie, parte din ele având o puternică conotație politică. Este calificată drept crimă contra păcii și umanității fapta celui care ”militând pentru hitlerism sau fascism și având după 06.09.1940 răspunderea politică a permis intrarea armatei germane pe teritoriul Țării și a contribuit la aceasta prin grai, prin scris sau alte mijloace ” (art. 2 lit. a) sau a celui care, având răspunderea politică efectivă, a hotărât declararea sau continuarea războiului contra Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și Națiunilor Unite (art. 2 lit. b) sau a părăsit teritoriul național pentru a se pune în slujba hitlerismului sau fascismului și a atacat Țara prin scris,

⁵ Monitorul Oficial, Partea I, nr. 17 din 21.01.1945.

⁶ Monitorul Oficial, Partea I, nr. 94/24.04.1945

⁷ Monitorul Oficial, Partea I A, nr. 289 din 18.08.1947

grai sau orice alt mod, precum și fapta celor care s-au pus în slujba hitlerismului înăuntrul Țării, intrând în SS, SA, Gestapo și alte organizații hitleriste (art. 2 lit. c), incriminând drept crimă contra umanității simpla aderare la o astfel de organizație caracterizată drept hitleristă, fără săvârșirea unei fapte concrete care să fie la nivel internațional recunoscută drept crimă împotriva umanității sau crimă de război.

Este de remarcat faptul că Legea nr.291/1947 se aplica, potrivit art.11, și cauzelor de judecată începute în temeiul Legii nr.312/1945 atât din punct de vedere al procedurii aplicabile, cât și al normei juridice care definea conținutul constitutiv al infracțiunii.

Legea nr.291/1947 a fost modificată prin Decretul nr.207/1948⁸ în baza căruia infracțiunile reglementate au fost restructurate în crime de război, crime contra păcii și crime contra umanității, fiind ulterior abrogată prin Decretul nr.421/1955 prin care se și grațiază o parte din pedepsele aplicate.

Prin Decretul nr. 212/1960⁹ sunt introduse în Codul penal în vigoare la acel moment infracțiunea de propagandă pentru război (art.231¹ Cod penal), precum și o serie de infracțiuni care își găsesc corespondent în Convențiile de la Geneva din 1949, respectiv genocidul (art. 231²), distrugerea, jefuirea sau însușirea de valori culturale (art. 231³), tratamente neomnoase (art. 231⁴) și distrugerea unor obiective și însușirea unor bunuri (art. 231⁴).

Codul penal de la 1968 reglementează în cadrul unui capitol comun, respectiv Titlul IX, infracțiunile contra păcii împreună cu cele contra umanității, fără nicio distincție. Dintre acestea, infracțiunea prevăzută de art. 356 Cod procedură penală, respectiv ”propagandă de război”, poate fi încadrată în categoria crimelor contra păcii, care nu intră sub incidența Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 31/2002. Celelalte infracțiuni, respectiv genocidul (art. 357), tratamente neomnoase (art. 358) și distrugerea unor obiective și însușirea unor bunuri (art. 359), distrugerea, jefuirea sau însușirea unor valori culturale (art. 360) prin conținutul lor constitutiv corespund faptelor încadrate în categoria infracțiunilor de război, genocid sau crime împotriva umanității din dreptul penal internațional.

Codul penal în vigoare în prezent a prevăzut în mod distinct, în cadrul Titlul XII, conținutul constitutiv al infracțiunilor de genocid (art. 438), infracțiuni contra umanității (art. 439), infracțiuni de război (care includ infracțiunile de război contra persoanelor, infracțiuni de război contra proprietății și altor drepturi, infracțiuni de război contra operațiunilor umanitare și emblemelor, utilizarea de metode interzise în operațiunile de luptă și utilizarea de mijloace interzise în operațiunile de luptă(art. 440-444). Reglementarea actuală a preluat în mare parte structura și conținutul constitutiv al infracțiunilor cuprinse în Statutul Curții Penale Internaționale.

Infracțiunile contra păcii (crima de agresiune). Legea nr.217/2015 a modificat dispozițiile art. 2 lit. c și art. 5 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 31/2002, în sensul în care sintagma de ”persoane vinovate de infracțiuni contra păcii și omenirii” a fost înlocuită de ”persoane vinovate de infracțiuni de război, genocid și contra umanității”, fiind eliminate astfel infracțiunile contra păcii (crime de agresiune), eliminare care este justificată de stadiul actual al codificării acestui gen de infracțiuni la nivel internațional.

Deși în Statutul Tribunalului de la Nürnberg era prevăzută și categoria de crime contra păcii, în prezent ele nu mai sunt practic sancționabile la nivel internațional.Deși art. 5 lit. d din Statutul Curții Penale Internaționale adoptat la Roma în 1998 include și crimele de agresiune, potrivit prevederilor art. 2 infracțiunile din această categorie urmează a fi definite la un moment ulterior, până la această dată neexistând o înțelegere la statelor în această privință.

⁸ Monitorul Oficial, Partea I, nr. 192 din 20.08.1948.

⁹ Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a R.P.R. nr. 8/17.06.1960.

4. Concluzii și propunere de LEGE FERENDA

Prin raportare la prevederile instrumentelor juridice internaționale și ale jurisprudenței instanțelor penale internaționale, fiind evidențiate anumite lacune și neconcordanțe ale legislației în vigoare se impune demararea unor demersuri legislative din partea legiuitorului român.

Aceste demersuri sunt absolut necesare în considerarea importanței valorilor protejate de dreptul internațional, pornind de la angajamentul statelor părți la tratatele și convențiile internaționale, inclusiv a României, de a adopta măsurile legislative naționale necesare pentru incriminarea și sancționarea încălcărilor grave ale dreptului internațional.

În ceea ce privește legislația internațională, se impune o revizuire a legislației penale române care să fie în conformitate cu cerințele dreptului internațional, astfel încât România să devină un stat credibil în cadrul comunității internaționale, prin îndeplinirea obligațiilor care îi revin în temeiul articolului 149 din Convenția de la Geneva din 1949 coroborat cu articolele 85 și 86 par. 1 din Protocolul I din 1977 prin care înaltele Părți contractante “se angajează să ia orice măsură legislativă necesară pentru a fixa sancțiunile penale adecvate”, față de “una sau alta din infracțiunile grave la prezenta Convenție” și să ia “măsurile necesare pentru a face să înceteze actele contrare dispozițiilor la prezenta Convenție”.

De lege ferenda, pot fi avute în vedere următoarele:

- **Reconsiderarea de fond și formă a conținutului legal al infracțiunilor**, astfel încât legislația națională să fie compatibilă pe deplin cu prevederile Statutului Curții Internaționale.
- **Modificarea definiției legale a genocidului** pentru a fi în concordanță cu prevederile articolului 6 din Statut.

Modificările ce trebuie aduse conținutului legal al infracțiunii de genocid privesc corelarea strictă cu definiția prevăzută de articolul 6 din Statutul Curții Penale Internaționale, impunându-se următoarele operațiuni juridice:

- **eliminarea termenului de “colectivitate”** inserat de legiuitorul român, astfel încât conținutul legal al infracțiunii să vizeze strict noțiunea de “grup”, unanim acceptată de instrumentele juridice internaționale.

Pentru a veni în susținerea acestui demers, *Elementele constitutive ale crimelor* adoptate de Adunarea Generală a Statelor Părți în anul 2002, cu rol în interpretarea și aplicarea articolelor Statutului Curții Penale Internaționale, la articolul 6 (a) pct. 2 stipulează expres că subiectele pasive ale infracțiunii sunt persoana sau persoanele ucise de făptuitor în cadrul genocidului care “aparțin unui grup determinat național, etnic, rasial sau religios”.

- adăugarea posibilității distrugerii “totale sau parțiale” a grupului, care în reglementarea actuală nu există.
- eliminarea variantei agravante a infracțiunii aferente săvârșirii faptei în timp de război, gravitatea acestei infracțiuni fiind aceeași și atunci când este săvârșită în timp de pace.

Primordial pentru menținerea păcii este ca statele și organismele internaționale să renunțe la politica de non-intervenție și să militeze prin practici coordonate și concordante la nivel internațional, dublate de elaborarea și aplicarea unor instrumente juridice cu valoare de universalitate.

Referințe

- Carta Națiunilor Unite, semnată la San Francisco 26 iunie 1945.
- Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid adoptată de Adunarea Generală ONU la 9 decembrie 1948 .
- Constituția României, republicată în Monitorul Oficial al României
- Codul Penal al României

-
- Dobrinou V., Conea N. Drept Penal. Partea Specială vol. II, București, 2003
  - Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., Fodor I, Ilescu N., Bulai C., țănoiu R., Roșca V. Explicații teoretice ale Codului penal român-Partea specială vol III, ed. Academiei, București, 1972
  - Hotca Mihai Adrian, Codul Penal. Comentarii și explicații, ed. C.H. Beck, București, 2009
  - Barbăneagră Alexei, Infrațiunile conra păcii și securității omenirii, Chișinău, 2005.
  - Aurescu Bogdan, Sistemul jurisdicțiilor internațional, ed. All eck, București, 2005

UCIDERA SAU VĂTĂMAREA NOU-NĂSCUTULUI SĂVÂRȘITĂ DE CĂTRE MAMĂ

Ionela-Alina MOLDOVEANU *

Abstract

Conținutul acestei lucrări reliefează într-o manieră succintă analiza conținutului infracțiunii de ucidere ori vătămare a nou-născutului săvârșită de către mamă. Pentru a avea o viziune de ansamblu asupra reglementării, ne-am propus să expunem o analiză teleologică a acesteia, precum și anumite elemente de drept comparat.

Cuprinsul acestei infracțiuni a fost surprins și în legislația altor țări, din punct de vedere progresiv, asemenea legislației române. Cu titlu de exemplu, menționăm faptul că în unele țări, precum Grecia Antică, o asemenea acțiune era considerată normală, nefiind sancționată. De asemenea, în China și Japonia infanticidul a fost un fenomen extrem de ridicat în condițiile în care succesiunea nașterilor feminine se produceau la nivel exarcerbat în detrimetrul nașterilor masculine¹. În zilele noastre nu ne putem referi la aceste state doar ca având o reglementare în ceea ce privește sancționarea acestor infracțiuni, ci putem observa și o deosebită evoluție în legătură cu prevenirea acestui fenomen. Întrucât în China numărul maxim de copii pe cap de familie este reglementat de lege, guvernul Chinez a adoptat legi care interzic uciderea copilului nou-născut de gen feminin, legi care interzic discriminarea femeilor care au avut nașteri feminine, dar și stabilirea prin metode de tehnică medicală a sexului copilului.

Cuvinte cheie: *ucidere, nou-născut, pruncucidere, infracțiune, mamă*

1. Introducere

Tematica acestei lucrări vizează o particularitate a dreptului penal, fiind pusă în lumină de analiza conținutului constitutiv al infracțiunii de ucidere sau vătămare a nou-născutului de către mamă, din punct de vedere teleologic coroborat cu aspecte de drept comparat.

Importanța studiului în cauză rezidă în surprinderea caracterului evolutiv al protecției oferite de către legiuitor vicții familiale prin incriminarea faptei de ucidere a nou-născutului de către mamă. Raționamentul ce a stat la baza calificării faptei ca infracțiune constă în protejarea familiei ca celulă de bază a societății prin intermediul căreia acesta rămâneun veritabil garant al drepturilor și libertăților fundamentale.

În ceea ce privește obiectivele studiului, un prim obiectiveste acela de a prezenta conținutul legal al infracțiunii așa cum a fost expus în legea penală revolută și de a surprinde aspectele

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: moldoveanu.ionela.alina@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. Mircea Sinescu (mircea.sinescu@sinescu-nazat.ro)

¹ Vasile Daniel, Pruncucidere, Ed. Lumen, Iași 2008, p. 50

evolutive intervenite. Un alt obiectiv vizează delimitarea infracțiunii postulată anterior de alte fapte prevăzute de legea penală cu un conținut similar. În cele din urmă vor fi prezentate anumite particularități ale acestora din prisma legislațiilor internaționale.

Obiectivele menționate mai sus vor fi prezentate cu ajutorul metodelor cercetării științifice a fenomenului juridic și anume: metoda comparativă și metoda istorică. Subiectul supus dezbaterii excede dreptului penal fiind abordat și din punct de vedere psihologic, sociologic și criminologic.

2. Evoluția reglementării

Prin raportare la dispozițiile legale anterioare din Codul Penal de la 1864 art. 230 statua că pruncuciderea se numește omorul copilului născut de curând, în timp ce art. 232 reglementa că se va pedepsi cu muncă silnică pe viață culpabilul de omor cu precugetare, de părintucidere, pruncucidere și de otrăvire. Pe de altă parte, pruncuciderea, când se va săvârși asupra unui copil nelegitim de către mama sa, se va pedepsi cu reclusiunea². La o lectură mai atentă a dispozițiilor legale observăm că legiuitorul face diferența între pruncuciderea asupra unui copil legitim și pruncuciderea asupra unui copil nelegitim, cea dintâi pedepsindu-se mai grav, delimitare ce nu a fost reluată în dispozițiile legale ulterioare, întrucât exigențele privitoare la viața familială s-au diminuat odată cu modernizarea societății, nereprezentând o rușine proveniența unui copil din afara căsătoriei, fiind protejați în mod egal nou-născutul legitim sau nelegitim.

Mult mai târziu, conținutul legal specific art. 465 din Codul Penal din 1936 postula că mama care își ucide copilul natural înainte de a fi expirat termenul legal de declarare la oficiul stării civile, comite crima de pruncucidere și se pedepsește cu temniță grea de la 3 la 5 ani³. Referindu-ne la reglementarea anterioară identificăm unele diferențe substanțiale, întrucât nu se face distincție între copilul legitim și cel nelegitim, legiuitorul inserând un nou termen, acela de “copil natural”, deasemenea cu caracter de noutate au fost introduse limitele sintagmei „de curând” până la terminarea termenului legal de declarare a copilului la oficiul stării civile. Conform art. 56 din Legea nr. 493/1928⁴ prin termen legal de declarare a copilului la oficiul stării civile se înțelege 3 zile de la naștere.

Referindu-ne la dispozițiile art. 177 din Codul Penal din 1969 ce statua că uciderea copilului nou-născut, săvârșită imediat după naștere de către mama aflată într-o stare de tulburare pricinuită de naștere, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani⁵ înțelegem că s-a renunțat la termenul de 3 zile în detrimentul sintagmei „imediat după naștere”, ceea ce marchează din punctul nostru de vedere o controversă cu privire la identificarea cu exactitate a limitei finale în vederea încadrării faptei ca fiind pruncucidere. Pentru prima dată se instituie condiția de ordin subiectiv ca mama să se afle într-o stare pricinuită de naștere, neîndeplinirea acestei condiții atrăgând după sine încadrarea juridică a faptei ca omor calificat. Potrivit acestei cerințe, starea de tulburare trebuia să

² Codul Penal al Principatelor Unite Române, 1864. A se vedea: <https://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=00040047&Info=RG9jSWQ9MyZJbmRleD1EJTNhJTmJmJTvmY2FiaW5ldCUyZmxlZ2lzbGF0aWUIMmZpbmRleCZlaxRDb3VudD0yMSZoaXRzPTErMiszkzQrNSs2KzE2KzE3KzE4KzY4OWErNjg5Yis2OGE1KzY4YTYrNjhiMis2OGIzKzY4YjcrNjhiOCs2OGI5KzY4YmErNjhiYis2OGJkKw==>

³ Codul Penal, 1936. A se vedea: <https://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=00033229&Info=RG9jSWQ9MTE0JkluZGV4PUQIM2ElMmYlNWZjYWJpbmV0JTJmbGVnaXNsYXRpZSUyZmluZGV4JkhpDENvdW50PTlwJmhpdHM9MSsyKzYrM2RkZCsZGRlKzNkZTQrY2YlYyYjZmZkK2NmMDMrY2YwNCTjZjBjK2NmMTArY2YxMSstjZjEzK2NmMTUrY2YxNjZjZjFhK2NmMjUrY2YyOSstjZjZmZkKw==>

⁴ Legea nr. 493/1928 privind actele stării civile. A se vedea: <http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-493-din-21-februarie-1928-privind-actele-starii-civile-emitent-parlamentul-publicat-n-monitorul-oficial-28195.html>

⁵ Codul Penal, 1969. A se vedea: <https://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=00015710&Info=RG9jSWQ9MTc1ODgxJkluZGV4PUQIM2ElMmYlNWZjYWJpbmV0JTJmbGVnaXNsYXRpZSUyZmluZGV4JkhpDENvdW50PTQmaGI0cz04NTFiKzglMjErODUzMCs4NTM5Kw==>

fie pricinuită de naștere, așa numitele psihose port-partum. Eventualele stări conflictuale anterioare și extrinseci nașterii nu au nicio relevanță pentru existența infracțiunii⁶.

Noul Cod Penal redefinește infracțiunea de pruncucidere într-un mod inovator și extinde sfera de aplicare a normei și la alte situații premergătoare uciderii nou-născutului, precum lovirile și alte violențe, vătămarea corporală și lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte, astfel art. 200 definește uciderea sau vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă. Într-o sinteză a ideilor privitoare la dispozițiile legale actuale observăm că legiuitorul a optat pentru delimitarea temporală stabilind momentul inițial cât și cel final al săvârșirii faptei ca fiind imediat după naștere, însă nu mai târziu de 24 de ore. Legiuitorul a înlocuit termenul de stare de tulburare pricinuită de naștere cu cel de stare de tulburare psihică, dezvoltând sfera de cuprindere, nefiind însă de natură să cuprindă orice stare de tulburare psihică, ci numai pe acelea care particularizează starea femeii însărcinate sau a lăuzei, în context psihologic, dar și social.

3. Analiza efectivă a infracțiunii

3.1. Structura infracțiunii

Infracțiunea este reglementată într-o variantă tip și o variantă atenuată. Noul Cod Penal preia infracțiunea de pruncucidere din C.pen. din 1969 la care adaugă cu caracter atenuat faptele de loviri sau alte violențe, vătămare corporală, lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte comise de mama aflată în situația premisă de la varianta tip.

Astfel, constituie infracțiunea în varianta tip, potrivit alin. (1) uciderea copilului nou-născut imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore, săvârșită de către mama aflată în stare de tulburare psihică.

A doua formă a infracțiunii constă în lovirea sau alte violențe, vătămarea corporală sau lovirea sau vătămările corporale cauzatoare de moarte săvârșite asupra copilului nou-născut imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore, de către mama aflată în stare de tulburare psihică.

3.2. Condiții preexistente

3.2.1. Obiectul infracțiunii

Obiectul infracțiunii va fi abordat atât sub formă juridică, cât și materială.

- a. Obiectul juridic special este reprezentat de viața copilului nou-născut și relațiile sociale în legătură cu dreptul la viață, respectiv de integritatea fizică sau sănătatea copilului nou-născut și relațiile sociale în legătură cu acesta⁷.
- b. Obiectul material îl constituie corpul copilului nou-născut.

3.2.2. Subiecții infracțiunii

- a. Subiectul activ:

Autor exclusiv, calificat; doar mama naturală sau surogat a copilului nou-născut care se află la momentul săvârșirii faptei într-o stare de tulburare psihică. Noul cod penal, spre deosebire de anteriorul Cod penal din 1969 nu mai prevede condiția ca tulburarea să fie pricinuită de naștere, ci este suficient ca starea de tulburare psihică să poată fi asociată nașterii.

Nu prezintă importanță dacă mama era căsătorită sau necăsătorită, dacă sarcina a fost urmarea unui raport sexual liber consimțit ori a unui obținut prin constrângere. Cu privire la acest

⁶ Dobrinou Vasile, Noul Cod Penal Comentat, Vol. 2, Ediția a 3-a, Ed. Universul Juridic, București 2016, p. 84

⁷ M. Udroui, Drept Penal. Partea Specială, Ediția 4, Ed. C.H.Beck, București 2017, p. 86

aspect suntem îndreptățiți să credem să legiuitorul oferă același grad de protecție indiferent dacă produsul concepției provine dintr-un raport sexual săvârșit prin constrângere pentru a sublinia caracterul absolut al dreptului la viață.

Întrucât subiectul activ este unic, coautoratul nu este posibil, însă instigarea și complicitatea sunt posibile. Persoana care instigă sau ajută mama la uciderea nou-născutului nu răspunde pentru instigare sau complicitate la infracțiunea de ucidere sau vătămare a nou-născutului; deoarece nu au calitatea specială cerută de lege pentru a justifica determinarea răspunderii, aceștia vor răspunde fie pentru omor ori alte infracțiuni contra integrității corporale, fie pentru violența în familie dacă acesta are această calitate în raport cu nou-născutul. În condițiile în care X, tată al nou-născutului, profitând de starea de tulburare psihică a mamei pricinuită de către naștere o determină să își ucidă copilul va răspunde pentru fapta prevăzută de art. 199 cu denumirea marginală violența în familie.

În situația în care mama aflată în stare de tulburare psihică instigă sau ajută o persoană la vătămarea sau uciderea copilului nou-născut în primele 24 de ore de la naștere, autorul va răspunde pentru infracțiunea comisă (omor, loviri sau alte violențe, vătămare corporală, loviri sau vătămări cauzatoare de noarte), iar mama va răspunde pentru instigare sau complicitate la infracțiunea de ucidere sau vătămare a copilului nou-născut⁸.

b. Subiectul pasiv:

Copilul nou-născut, imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore după aceasta. Pentru reținerea infracțiunii este necesar ca nou-născutul să fie în viață la momentul comiterii activității infracționale. Nu prezintă relevanță pentru încadrarea juridică a faptei dacă nou-născutul este neviabil. Cu caracter exemplificativ arătăm că se va reține această infracțiune în sarcina mamei carefiind în stare de tulburare psihică își ucide copilul pentru a-i curma suferința cauzată de o boală incurabilă.

Pe baza informațiilor provenite din doctrină menționăm că în cazul în care mama care îndeplinește condițiile pentru a fi subiect activ își ucide copii gemeni săvârșește două infracțiuni fiind întrunite elementele aferente pluralității de subiecți pasivi⁹.

3.3. Conținutul constitutiv

3.3.1. Latura obiectivă

a. Element material.

În ceea ce privește elementul material al infracțiunii de ucidere sau vătămare a nou-născutului săvârșită de către mamă, infracțiunea se poate comite fie printr-o acțiune (ex: loviri, înecare, înjunghiere, axfisiere), fie printr-o inacțiune (abandon, nehrănire).

Privitor la raportul de cauzalitate dintre elementul material și urmarea imediată nu prezintă importanță data la care a decedat copilul dacă acțiunea ce a condus la decesul acestuia a fost săvârșită în primele 24 de ore de la naștere.

Noul cod penal statuează doua condiții, una de ordin obiectiv, fapta să fie săvârșită în maximum 24 de ore de la naștere, și una de ordin subiectiv, mama să se afle într-o stare de tulburare psihică. Subsidiar condiției de ordin subiectiv, mai există o condiție negativă, ca tulburarea să nu înlăture responsabilitatea mamei (cauză de neimputabilitate).

Pentru angajarea răspunderii penale nu prezintă importanță identificarea anumitor malformații congenitale grave, incompatibile cu viața în mediul extrauterin, căci cerința este ca

---

⁸ Idem.

⁹ Idem Op. Cit. p. 86

produsul de concepție să se nască viu, nu neapărat și viabil¹⁰ indiferent cât de puțin ar mai fi trăit acesta dacă nu i-ar fi fost suprimată viața, fapta va constitui infracțiune.

Sub aspect probator constatările medico-legale se vor întocmi atât asupra mamei cât și asupra nou-născutului reprezentând o condiție sine qua non pentru acestea următoarele elemente privitoare la: starea de nou-născut și particularitățile acesteia, durata vieții intrauterine; viabilitatea fătului, cu evidențierea datelor care o confirmă sau o infirmă gradul de dezvoltare, dovezile instalării vieții extrauterine, prin apariția respirației pulmonare, durata vieții extrauterine și probele care o confirmă (modificările tegumentelor, ale cordonului ombilical, existența sau lipsa bosei sero-sanguine, modificările tubului digestiv), dacă fătul a primit sau nu îngrijiri după naștere, cauza morții nou-născutului, făcându-se diferențierea între leziuni traumatice și eventualele traumatisme obstetricale, între moartea patologică și cea violentă, fie accidentală, fie comisivă¹¹.

Constatarea medico-legală asupra mamei sau presupusei mame pruncucigașe se dispune în scopul stabilirii semnelor nașterii recente, precum și pentru aprecierea stării de tulburare psihică în care aceasta se afla. În acest sens, se va solicita să se precizeze dacă femeia supusă examinării medico-legale prezintă semnele nașterii, recente sau vechi, datele care dovedesc nașterea recentă. Tulburările psihice ale mamei se stabilesc prin examen psihic și psihologic¹².

b. Urmarea imediată o constituie moartea sau vătămarea nou-născutului.

Legea nu prevede ca urmarea să se producă imediat după naștere, prezintă importanță doar ca fapta să fie săvârșită în 24 de ore de la naștere, indiferent dacă urmarea se produce mai târziu.

c. Legătura de cauzalitate

Suntem în prezența a unui dublu raport de cauzalitate. Un prim raport de cauzalitate este acela dintre acțiunea/ inacțiunea făptuitorului și rezultatul produs, care rezultă de regulă din materialitatea faptelor și o a doua legătură de cauzalitate între activitatea mamei și starea de tulburare. Dacă cea din urmă legătură de cauzalitate nu este demonstrată ne aflăm în prezența infracțiunii de violență în familie.

3.3.2. Latura subiectivă

Uciderea sau vătămarea nou-născutului este săvârșită de către mamă cu intenție directă sau indirectă, precum și praeterintenție dacă se produc urmările specifice infracțiunilor prevăzute de art. 194 și art. 195 C.pen.

Intenția autoareitrebue să fie spontană, cauzată de starea de tulburare psihică și să se manifeste în intervalul de timp cât durează acea stare, însă nu mai târziu de 24 de ore de la naștere. Infracțiunea nu poate fi săvârșită din culpă, în acest caz va exista infracțiunea de ucidere sau vătămare din culpă, putându-se reține o circumstanță atenuantă judiciară. Fapta nu se poate săvârși cu premeditare, cerința fiind ca intenția să fie spontană și cauzată de starea de tulburare psihică; în acest caz va exista infracțiunea de violență în familie.

3.4. Forme. Sancționare

3.4.1. Forme

Tentativa la infracțiunea de ucidere sau vătămare a nou-născutului, este posibilă, însă neincriminată. Prin tentativă neincriminată nu trebuie să se înțeleagă nesancționarea încercării de

---

¹⁰ Decizia nr. 922 / 2003 a secției penale a Curții Supreme de Justiție, Revista de Drept Penal, nr. 3 / 2004, p. 171; în același sens, decizia nr. 1172 / 1961 a colegiului penal al Tribunalului Suprem, în „Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1961”, p. 498.

¹¹ Viorel Vasile, Investigarea și cercetarea infracțiunilor îndreptate împotriva vieții, integrității corporale și sănătății persoanei, Ed. Ministerul Afacerilor Interne, p. 111.

¹² Idem. Op. Cit. p. 112

ucidere de nou-născutului; legiuitorul a asimilat această acțiune într-o infracțiune de sine stătătoare reglementată de alin. (2) al aceluiași articol.

Consumarea infracțiunii are loc la momentul în care se produce urmarea imediată, indiferent de momentul de debut al făptuitorului.

3.4.2. Sancționare

Infracțiunea de ucidere sau vătămare a nou-născutului săvârșită de către mamă este sancționată cu pedeapsa închisorii de la unu la 5 ani, dacă fapta a avut ca urmare moartea nou-născutului (alin (1)), sau cu închisoare de la o lună la 3 ani, dacă fapta a avut ca urmare vătămarea nou-născutului (alin(2)).

4. Delimitarea de alte infracțiuni

Infracțiunea de ucidere a nou-născutului este în esență o faptă de omor al copilului nou-născut căruia legiuitorul i-a oferit o reglementare specială atenuând răspunderea penală a mamei pe temeiul existenței unui discernământ diminuat la data comiterii faptei, stare provocată de o tulburare psihică care are legătură cu nașterea.

Orice activitate intenționată de suprimare a vieții unei ființe umane reprezintă un omor; comiterea faptei în anumite condiții va atrage calificarea faptei, după cum săvârșirea sa în alte împrejurări va determina diminuarea reacției represive a societății, în considerarea unor circumstanțe atenuate, reflectând un grad mai redus de pericol social al făptuitorului.

4.1. Delimitarea uciderii nou-născutului de omor/ omor calificat

Similitudinea pruncuciderii în raport cu omorul se extinde asupra laturii obiective: elementul material, legătura de cauzalitate, urmarea imediată sunt identice. Uciderea nou-născutului nu reprezintă altceva decât un omor, particularizat prin calitatea specială a subiectului activ și pasiv, respectiv prin timpul comiterii.

Pe baza informațiilor prezentate anterior postulăm că pentru a delimita infracțiunea de omor față de infracțiunea de ucidere a nou-născutului prezintă importanță stabilirea momentului nașterii copilului, starea de tulburare psihică în care se afla mama, cât și săvârșirea infracțiunii sub imperiul acelei stări. Toate acestea pot fi dovedite cu ajutorul expertizei medico-legale.

În jurisprudența instanței supreme, s-a arătat că dacă se dovedește că mama, care și-a ucis copilul nou-născut imediat după naștere, nu a acționat cu o intenție spontană determinată de o stare de tulburare, ci a pus în executare o hotărâre luată anterior acestui moment, fapta săvârșită urmează a fi încadrată ca infracțiune de omor, și nu ca infracțiune de pruncucidere. S-a mai arătat că fapta inculpatei de a ascunde sarcina și de a lua măsuri ca nașterea să aibă loc în condiții improprie menținerii în viață a noului născut – condiții în care acesta a decedat la scurt timp după naștere – învederând, pe plan subiectiv, intenția de a își ucide copilul, constituie infracțiunea de omor calificat, iar nu aceea de uciderea nou-născutului¹³.

Comportamentul inculpatei înainte, în timpul și după naștere conturează dacă aceasta ar fi acționat în mod conștient și deliberat, dacă ar fi prevăzut și ar fi urmărit uciderea copilului nedorit cu care era însărcinată și pe care l-a născut viu. Dacă se dovedește că mama, care și-a ucis copilul nou-născut imediat după naștere, nu a acționat cu o intenție spontană determinată de o stare de tulburare, ci a pus în executare o hotărâre luată anterior acestui moment, fapta săvârșită urmează a fi încadrată ca infracțiune de omor. Fapta inculpatei de a ascunde sarcina și de a lua măsuri ca nașterea să aibă loc în condiții improprie menținerii în viață a noului născut – condiții în care acesta

¹³ Tribunalul Suprem, secția penală, decizia nr. 2067/4.11.1977, în Repertoriu 1976-1980, p. 282

a decedat la scurt timp după naștere – învederează, pe plan subiectiv, intenția de a își ucide copilul¹⁴.

În alte decizii de speță ale instanței supreme, s-a arătat, de asemenea, că: ascunderea de către mamă a sarcinii față de persoanele din familie și constatarea medico-legală psihiatrică în sensul că, deși la examenul medical făptuitoarea prezintă o stare depresivă anxioasă, nu se poate reține existența unei tulburări psihice cauzate de naștere, discernământul critic fiind păstrat în acel moment, constituie date ce impun concluzia că uciderea copilului nou-născut constituie infracțiunea de omor calificat, iar nu aceea de pruncucidere.¹⁵

4.2. Delimitarea vătămării nou-născutului de vătămarea corporală

Asemenea delimitării uciderii nou-născutului de omor sau omor calificat, prezintă importanță ca fapta să se fi săvârșit în 24 de ore de la naștere de către mama într-o stare de tulburare psihică în legătură cu nașterea.

4.3. Delimitarea vătămării nou-născutului de vătămarea fătului

Reiterând dispozițiile art. 202 din Noul Cod Penal reținem că legiuitorul a fost vigilent în incriminarea faptei ca fiind infracțiune stabilind în sarcina medicului ce asistă la naștere obligația de a acționa cu prudență și diligență pentru a nu fi sancționat penal stabilind diferite limite ale pedepsei în funcție de gravitatea urmării imediate, precum și al stadiului nașterii ori sarcinii. Pentru a ilustra protecția sporită oferită de legiuitor arătăm că inclusiv mama care își vatămă copilul în stare de tulburare psihică în timpul nașterii va suporta rigorile legii, cu toate acestea, femeia care își vatămă fătul în timpul sarcinii beneficiază de o cauză de nepedepsire.

Având în vedere dispozițiile alin. (4) art. 202 NCP, opinăm că asemenea uciderii sau vătămării nou-născutului săvârșită de către mamă, vătămarea fătului presupune un subiect activ unic și poartă asupra sa condiția de ordin subiectiv, ca mama să se afle într-o stare de tulburare psihică. Spre deosebire de fapta incriminată în art. 200 NCP, dispozițiile legale privind vătămarea fătului incriminează inclusiv săvârșirea faptei din culpă. Delimitarea dintre cele două fapte este dată de nomenclatura nașterii copilului. Astfel, expertiza medico-legală trebuie să dovedească instalarea vieții extrauterine pentru încadrarea juridică a faptei.

5. Aspecte de drept comparat

Dreptul la viață reprezintă dreptul fundamental a ființei umane. Fiind consacrat încă din primele declarații de drepturi ale omului și, desigur, prin constituțiile diferitelor state.

Un prim izvor de drept ce reglementează caracterul absolut al dreptului la viață îl constituie Declarația Universală a Drepturilor Omului care consacră în articolul 3 că orice om are dreptul la viață, libertate și la inviolabilitatea persoanei¹⁶.

Majoritatea legislațiilor europene au renunțat la consacrarea pruncuciderii ca incriminare distinctă, pe când, legiuitorul român i-a schimbat denumirea și clasificarea, dintr-o infracțiune contra vieții, într-o infracțiune săvârșită asupra unui membru de familie. Legislații precum dreptul francez, spaniol și german au renunțat la incriminarea acestei infracțiuni ca una distinctă, fapta săvârșită de mama care își ucide copilul fiind încadrată la omor, nu ca pruncucidere, care a fost reglementată ca fiind o formă atenuată a omorului.

¹⁴ Tribunalul Vaslui, secția penală, decizia nr. 229/22.03.2016

¹⁵ Curtea Supremă de Justiție, secția penală, decizia nr. 5797 din 10.12.2013

¹⁶ Ioan Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. 1, p. 244

În susținerea afirmațiilor de mai sus se cunoaște că art. 221-4 Cod.Pen. francez oferă o enumerare limitativă a situațiilor în care omorul este pedepsit cu închisoare pe viață, printre care alin(1) statuează “omorul săvârșit asupra unui minor cu vârsta de până 15ani”¹⁷.

Dintr-o cu totul o altă perspectivă Codul Penal German sancționează omorul în cadrul art. 212 făcând trimitere la articolul precedent care incriminează o formă agravată a omorului. Omorul în varianta tip este sancționat cu 5 ani de închisoare, pe când cel în variantă agravată cu închisoarea pe viață. Cu toate că în legislația germană nu este reglementată distinct infracțiunea, și nu se regăsește printre variantele agravate de la art. 211, legiuitorul german acordă instanței libertatea de a particulariza fapta și a o încadra la art. 212 alin. (2) care vizează cazuri speciale în care omorul va fi sancționat cu pedeapsa închisorii pe viață, fără a enumera aceste din urmă cazuri. În ceea ce privește încadrarea juridică a faptei de ucidere a nou-născutului ca omor pune probleme în legislația germană uciderea nou-născutului prin omisiune, mai exact, prin abandon. Abandonul este incriminat în art. 221 alin. (2) cu pedeapsa închisorii cuprinsă între unu și 10 ani dacă fapta este comisă împotriva propriului copil sau o persoană încredințată acestuia spre educare sau îngrijire¹⁸, alin. (3) și alin. (4) al aceluiași articol prevăd varianta agravată în care urmarea imediată este moartea subiectului pasiv.

Din analiza elementelor de drept comparat reținem că deși nu este reglementată în mod distinct infracțiunea de ucidere sau vătămare a nou-născutului acestea pedepsesc mai grav omorul săvârșit asupra unei persoane cu o vârstă fragedă.

6. Concluzii

Din redactarea acestui studiu am înțeles că dreptul la viață este un drept natural, esențial, protejat prin lege înscris în Declarația Universală a Drepturilor Omului, precum și în Legea fundamentală. Prin raportare la art. 58 alin.(1) deducem că orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică.

În ceea ce privește legislațiile diferitelor țări am observat că ocrotesc în egală măsură dreptul la viață stabilind variante agravate ale formei de omor, dacă acțiunea s-a răsfrânt asupra unei persoane vulnerabile. Prin raportare la România legiuitorul a optat să păstreze o reglementare distinctă a acestei infracțiuni pentru a contura importanța valorilor sociale ocrotite de norma de incriminare.

Din punctul nostru de vedere subiectul supus analizei a fost antamat pe larg în doctrina de specialitate și riguros reglementat de către legiuitor fiind în conformitate cu cerințele sociale.

Referințe

- Codul Penal al Principatelor Unite Române, 1864. A se vedea: <https://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=00040047&Info=RG9jSWQ9MyZJbmRleD1EJTNhJTJmJTVMY2FiaW5ldCUyZmxlZ2lzbGF0aWUIMmZpbmRleCZlIaXRDb3VudD0yMSZoaXRzPTErMisZKzQrNSs2KzE2KzE3KzE4KzY4OWErNjg5Yis2OGE1KzY4YTYrNjhiMis2OGIzKzY4YjcrNjhiOCs2OGI5KzY4YmErNjhiYis2OGJjKw==>
- Codul Penal, 1936. A se vedea: <https://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=00033229&Info=RG9jSWQ9MTE0JkluZGV4PUQIM2EIMmYlNlWZjYWJpbmV0JTJmbGVnaXNsYXRpZSUyZmluZGV4JkhpdENvdW50PTIwJ>

¹⁷ Codul Penal Francez, 2005. A se vedea: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

¹⁸ Codul Penal German, 2013. A se vedea: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

mhp dHM9MSsyKzYrM2RkZCszZGRIKzNkZTQrY2VIYytjZWZkK2NmMDMr
Y2YwNCtjZjBjK2NmMTArY2YxMStjZjEzK2NmMTUrY2YxNitjZjFhK2Nm
MjUrY2YyOSTjZjMzKw==

- Legea nr. 493/1928 privind actele stării civile. A se vedea: <http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-493-din-21-februarie-1928-privind-actele-starii-civile-emitent-parlamentul-publicat-n-monitorul-oficial-28195.html>
- Codul Penal, 1969. A se vedea: <https://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=00015710&Info=RG9jSWQ9MTc1ODgxJkluZGV4PUQIM2ElMmYINWZjYWJpbmV0JTJmbGVnaXNsYXRpZSUyZmluZGV4Jkhp dENvdW50PTQmaGl0cz04NTFiKzglMjErODUzMCs4NTM5Kw==>
- V. Dobrinoiu, Noul Cod Penal Comentat, Vol. 2, Ediția a 3-a, Ed. Universul Juridic, București 2016
- M. Udroi, Drept Penal. Partea Specială, Ediția 4, Ed. C.H.Beck, București 2017
- Decizia nr. 922 / 2003 a secției penale a Curții Supreme de Justiție, Revista de Drept Penal, nr. 3 / 2004,; în același sens, decizia nr. 1172 / 1961 a colegiului penal al Tribunalului Suprem, în „Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1961”
- Tribunalul Suprem, secția penală, decizia nr. 2067/4.11.1977, în Repertoriu 1976-1980,
- Tribunalul Vaslui, secția penală, decizia nr. 229/22.03.2016
- Curtea Supremă de Justiție, secția penală, decizia nr. 5797 din 10.12.2013
- Viorel Vasile, Investigarea și cercetarea infracțiunilor îndreptate împotriva vieții, integrității corporale și sănătății persoanei, Ed. Ministerul Afacerilor Interne
- Ioan Muraru, Drept constituțional și instituții politice, vol. 1,
- Codul Penal Francez, 2005. A se vedea: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
- Codul Penal German, 2013. A se vedea: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
- Vasile Daniel, Pruncucidere, Ed. Lumen, Iași 2008, p. 50

COMPLICITATEA MORALĂ LA INFRAȚIUNEA DE OMOR

Emil PĂDURARU *

Abstract

Studiul are la bază conceptul dezvoltat pe baza teoriei moniste, ca unitate faptică în cadrul unei infracțiuni, corespunzându-i o singură unitate subiectivă. Elementele componente ale complicității sunt puse în discuție tinându-se cont, în principiu, de latura subiectivă, antamând în cea mai mare parte a lucrării, pe de-o parte vinovăția complicelui, iar pe de altă parte factorii care sunt de natură a influența vinovăția complicelui.

Cuvinte cheie: *complicitat_morală, complice, vinovăție, latură_subiectivă, rezoluție.*

1. Introducere.

Studiul dezbate un aspect principal din cuprinsul instituției participației în materie penală, anume, *complicitatea*. Participația penală, ca instituție juridică este plasată de către legiuitorul Noului Cod Penal, în partea generală, în cadrul instituției fundamentale a infracțiunii, respectiv în Capitolul VI al titlurilor care alcătuiesc infracțiunea, iar doctrina o tratează în capitolul care dezbate teoria infracțiunii. În literatura de specialitate, una dintre probleme ce s-a pus frecvent, este temeiul juridic al participației, anume identificarea lui, propunându-se astfel o serie de teorii, dintre care cea mai relevantă este teoria monistă.

Teoria monistă presupune existența unei *singure fapte* penale savarșite prin conlucrarea mai multor persoane, o unitate materială, corespunzându-i o singură unitate subiectivă, concretizată în coeziunea psihică a participanților. În doctrină, aceasta a fost teoria care a stat la baza evoluției instituției participației penale, în cadrul ei dezvoltându-se altfel două curente în materia pedepselor ce vor fi aplicate, pe de-o parte teoria *parificării* pedepselor și teoria *diferențierii* pedepselor¹.

Importanța studiului rezidă în modul de abordare al elementelor constitutive ale unei infracțiuni comise în forma complicității, cu accent asupra formei de vinovăție a complicelui și asupra modului de operare a modalităților de concretizare a complicității în plan psihologic în mintea autorului faptei. Pentru înlăturarea oricăror erori în materie de clasificare a complicității, studiul aduce în discuție fiecare element component al complicității, încercând o tratare relativ exhaustivă.

Structurat în șase capitole, studiul cuprinde în prima parte o perspectivă istorică asupra conceptului de complicitate, înca din vremea romanilor, aducând în fața cititorilor și reglementările anterioare noului cod penal, codurile de la 1846, numit codul lui Cuza, codul lui

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (email: emilpaduraru94@gmail.com) Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea: ASIST. UNIV. DR. MIRCEA SINESCU (email: mircea.sinescu@sinescu-nazat.ro)

¹ Viorel PAȘCA, Forme noi de pluralitate de infracțiuni, în *Revista de drept penal*, XIII, nr. 1, 2006, p. 21.

Carol II din 1936, precum și codul din 1969. În capitolul următorul este prezentată complicitatea pornind de la noțiune, continuând cu condițiile necesare reținerii acesteia, cuprinzând atât latura obiectivă cât și latura subiectivă a unei infracțiuni săvârșite în modalitatea complicității, încheind cu felurile complicității, cu foarte mare accent pus asupra complicității morale la infrațiunea de omor, subiect ce face obiectul studiului. În continuare, ultimele două capitole au menirea de a face diferența între celalalte forme ale participației penale, instigarea respectiv coautoratul, precum și între complicitatea la infracțiunea de omor și alte infracțiuni care presupun implicarea în plan subiectiv a participanților, diferențiere ce este necesară pentru corecta încadrare a oricarei fapte prevăzute de legea penală.

Studiul aduce ca element de noutate o perspectivă proprie asupra modului de raportare la instituția participație, în principal la complicitatea morală. Literatura de specialitate vorbește despre modificarea - conversia, în plan subiectiv a - modului de participare prin complicitate.

2. Perspectivă istorică asupra instituției complicității. Dezvoltare.

2.1. Complicitatea în concepția romană.

Prin pluralitate de făptuitori se înțelege ipoteza unei situații în care mai multe persoane săvârșesc o singură faptă prevăzută de legea penală. Pentru întrunirea condițiilor pluralității este necesar ca făptuitorii să aibă voința comună de a conlucra precum și o cooperare efectivă în realizarea unui delict. Participația se poate realiza atât prin conlucrarea efectivă în cadrul acțiunii delictuale, dar și ca asistare, înainte sau în timpul săvârșirii faptei, precum și ca sugestie.

O parte dintre jurisconșulți, denușește participații unei infracțiuni cu *socii*. *Conscius*² erau denumiți cei care, având cunoștința de săvârșirea unui delict erau liberați de răspundere, dacă, potrivit împrejurărilor, nu avea niciun fel de implicare. *Conscius*, însă, răspundeau pentru nedeunșarea delictelor pentru care denunșarea era obligatorie, prevedere care se regășește și astăzi în legislația penală pentru infracțiunile contra persoanei sau pentru infracțiunile care au avut ca urmare moarte victimei³.

Mai târziu, termenul *conscius* este folosit pentru desemnarea acelu participant care a avut o contribuție mai puțin importantă decât cea a autorului. Instigatorul avea denumirea de *actor*, dar foarte important este că și în percepția romană, simpla recomandare de a săvârși o infracțiune nu era calificată ca instigare, ci este necesar ca din parte instigatorului să vină o influență determinantă⁴.

Legile sau izvoarele interzic cu desăvârșire înfaptuirea unui delict, însă, de cele mai multe ori asistența la săvârșirea delictului lipsea din incriminarea pe care o sugera textul, ea nebeneficiind de o distincție juridică.

Legea Aquila, Legea celor XII Table sau alte legi vechi, nu uzitează decât un termen topic pentru definirea delictului, însă, jurisconșulții interpretând în mod extinctiv acest termen, nu fac altceva decât să cuprindă toate posibilitățile de participare la delict. Puține erau situațiile când participația la un delict era catalogată, implicit și pedepsită ca un delict de sine stătător.

”Dreptul roman cunoaște doar complicitatea pentru delictul privit în întregime. Nu existau diferențe pentru reprezentarea între săvârșirea delictului și asistență. Toate delicturile erau tratate după același principiu...Era considerată ca fiind complicitate orice act întreprins cu rea intenție în

² Ștefan COCOȘ, Alexandru Florin MĂGUREANU, *Instituții de drept penal roman*, Ed. ProUniversitaria, București, 2014, p. 140.

³ Noul cod penal, art. 264.

⁴ Ș. COCOȘ, A. MĂGUREANU, *Instituții de drept...*, p. 141.

vederea realizării unui delict. Prin urmare, asistența dată după săvârșirea delictului, nu intra deci în complicitate, iar represiunea tăinuirii, după Legea celor XII Table pare a confirma această concepție⁵. Se înțelege din textul citat ideea că încă din perioada romană, participația penală în forma complicității este reglementată, însă, nu într-o normă individuală așa cum este regăsită în legislația actuală, ci prin raționamentul, dedus de jurisconsultii, prin aceea că un delict poate fi săvârșit de către una sau mai multe persoane.

În cazul unei crime, *homicidem*, complicele era tratat cu severitate, instigatorul era asimilat cu autorul, la fel cum era pedepsit și cel cu ajutorul căruia s-a săvârșit crima, precum și cel care a contribuit chiar și după ce fapta a fost comisă⁶.

2.2. Complicitatea în legislația anterioară Noului Cod Penal.

2.2.1. Codul penal din 1864-Codul lui Cuza:

Art. 50. Vor fi pedepsiți ca complici ai unei fapte calificate crimă sau delict:

1. *Aceia cari vor fi procurat arme, instrumente, sau orice alte mijloace cari au servit la comiterea faptei, știind că o să servească la această comitere;*

2. *Acei cari, cu bună știință, vor fi ajutat sau vor fi asistat pe autorul sau pe autorii acțiunii în faptele care au pregătit-o sau au înlesnit-o, sau în acelea care au săvârșit-o, [...] chiar în cazul când crima ce aveau în vedere conspiratorii sau provocatorii nu se va fi executat;*"

Deși prima legiferare cu caracter penal din țara noastră, codul penal de la 1864 cuprinde, cu mici excepții, întreaga sferă a condițiilor complicității, ca formă a participației penale pe care legiuitorul a cuprins-o în art. 48 al actualului cod penal.

Condiția *sui generis* pentru existența complicității, anume, săvârșirea unei fapte de către un autor, reiese din alin. 2 al art. 50, unde legiuitorul statuează clar că, asistența dată de către complici este de natură a servi *autorului sau autorilor crimei sau delictului*. Tot din această cadru rezultă că, încă de la Codul Penal din 1864 a fost reglementată instituția participației penale, însă, în mod indirect indicând posibilitatea participării mai multor persoane în cadrul aceleiași rezoluții infracționale.

Cât privește contribuții aduse de persoana complicei în cadrul acțiunii infracționale, codul de la 1864 enumeră o serie mai mare de contribuții și modalități, printre care și activitățile prevăzute de actuala reglementare. Codul evocă, pe lângă, ajutor și înlesnire, *asistența și pregătirea*, modalități care, așa cum reiese din definiția lor nu sunt decât modalități subsidiare ale înlesnirii, respectiv ajutorului.

Intenția, deși enunțată tocmai în cel de-al doilea alineat al articolului, nu lipsește dintre condițiile fundamentale ale complicității. Chiar și în prima parte a articolului legiuitorul vorbește despre faptul că participantul are cunoștință de contribuția pe care o aduce la săvârșirea faptei.

2.2.2. Codul penal din 1936-Carol II:

Art. 121. Complice este acela care, cu intențiune:

1. *înlesnește, ușurează sau ajută, comiterea unei crime sau unui delict;*

2. *se înțelege cu autorii și complicitii lor, înainte sau în cursul executării infracțiunii, ca să ascundă lucrurile ce provin din infracțiune, sau ca să asigure beneficiul realizat, ori ca să dea acestora găzduire, loc de scăpare sau întâlnire, pentru a nu fi descoperiți sau a scăpa de urmărire;*

3. *determină pe altul la vreunul din actele prevăzute în alin. 1 și 2, dacă acele acte au fost săvârșite.*

⁵ Ș. COCOȘ, A. MĂGUREANU, *Instituții de drept...*, p. 142.

⁶ Ș. COCOȘ, A. MĂGUREANU, *Instituții de drept...*, p. 143.

Prin art. 121 al codului penal din 1936, legiuitorul a restrâns modalitățile pe care le reglementa anteriorul cod, rezumându-se la ceea ce și în actualul cod penal este prevăzut, după cum urmează: ajutorul și înlesnirea, precum și înțelegerea dintre autor și complice, înainte sau în timpul săvârșirii faptei.

Spre deosebire de codul de la 1864, care nu prevede în mod expres atitudinea subiectivă a participantului în cadrul activității infracționale, codul lui Carol al II-lea evidențiază, încă din începutul articolului că forma de vinovăție pe care trebuie să o aibă complicele este intenția, directă sau indirectă.

2.2.3. Codul penal din 1969:

Art. 26. Complice este persoana care, cu intenție, înlesnește sau ajută în orice mod la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală.

Este de asemenea complice persoana care promite, înainte sau în timpul săvârșirii faptei, că va tăinui bunurile provenite din aceasta sau că va favoriza pe făptuitor, chiar dacă după săvârșirea faptei promisiunea nu este îndeplinită.

Cât privește modificarea și sistematizarea făcută în codul din 1969, aceasta este justificată întrucât, ajutorul sau înlesnirea, precum și promisiunea pe care o face complicele autorului, asimilează din punct de vedere terminologic celelalte activități întreprinse în procesul de susținere a autorului înainte și în timpul săvârșirii infracțiunii.

În privința celorlalte trăsături definitorii complicității cum ar fi: fapta să fie săvârșită de către o persoană în calitate de autor, ajutorul să sprijine efectiv, precum și existența intenției, se regăsesc în cel mai clar mod în reglementarea de la 1969.

3. Complicitatea în actuala reglementare. Aspecte specifice complicității morale la omucidere.

Cadrul legal.

1. Complice este persoana care, cu intenție, înlesnește sau ajută în orice mod la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală.

2. Este de asemenea complice persoana care promite, înainte sau în timpul săvârșirii faptei, că va tăinui bunurile provenite din aceasta sau că va favoriza pe făptuitor, chiar dacă după săvârșirea faptei promisiunea nu este îndeplinită.

3.1. Noțiune.

Doctrina a stabilit că o infracțiune poate fi săvârșită de unu sau mai mulți autori, în baza unei înțelegeri prealabile sau a unei coeziuni psihice în chiar momentul săvârșirii infracțiunii. Conform prevederilor Noului Cod Penal, *complicitatea este forma participației penale ce constă în fapta unei persoane care, cu intenție, înlesnește sau ajută în orice mod la comiterea unei fapte prevăzute de legea penală ori promite, înainte sau în timpul săvârșirii faptei, că va tăinui bunurile provenite din aceasta sau că va favoriza pe infractor, chiar dacă, după săvârșirea faptei, promisiunea nu este îndeplinită.*

Așadar, complicitatea prezintă importanță din punct de vedere penal, atunci când sprijinul oferit servește la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală⁷. Autorul și coautori sunt *actorii*

---

⁷Vintilă DONGOROZ, *Explicții teoretice ale codului penal român. Partea generală*. Vol. 1., Ed. Academiei Române, București, 2003, p. 179.

principali ai faptei prevazute de legea penală, ei putând fi ajutați de către alte persoane, care, chiar și fără a lua parte la săvârșirea faptei incriminate în forma tipică, au înlesnit sau ajutat la săvârșirea acesteia, fie în mod indirect, fie mediat.

De cele mai multe ori, pentru a fi realizată activitatea infracțională este necesară o pregătire prealabilă pentru crearea unei ambianțe prielnice care să asigure reușita executării faptei, pregătire care poate fi *materială sau morală*, ca de exemplu: sfaturi, îndrumări, încurajări ce au menirea de a pregăti moral sau intelectual făptuitorul⁸, în vederea realizării mai ușoare și rapide⁹, aspect asupra căruia voi reveni într-un viitor subcapitol.

Toate activitățile, indiferent de natura lor, contribuie la săvârșirea infracțiunii făcând parte din antecedența cauzală, ceea ce imprimă caracterul de realitate unică a faptei¹⁰, concept care stă la baza *teoriei moniste*, așa cum am afirmat anterior. Însă, trebuie făcută distincția între, pe de-o parte activitățile directe și imediata care constituie *antecedenta primară* și de cealaltă parte între activitățile indirecte și mediate care reprezintă *antecedenta accesorie*. Distincția prezintă importanță prin aceea ca, prima categorie de activități conduce la executarea nemijlocită a faptei incriminate, iar cea de-a doua numai ajută la executarea ei, de unde reiese că autorii celui de-al doilea tip de activități nu sunt decât participanți secundari.

Exemplu: *Secundus, nu reprezintă decât un participant secundar la infracțiunea de omor săvârșită de Primus, deoarece el doar îi sugerează autorului cum să lovească victima în timp ce acesta îi aplicase inițial nenumarate lovituri cu bâta în membrele inferioare, urmând să îi aplice lovituri în zona craniană.*

Astfel, complicitatea ca modalitate secundară de participare la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală se poate realiza fie printr-o contribuție materială, ca de exemplu: sprijin, ajutor, înlesnire sau orice act care se concretizează în realitatea materială; fie printr-o contribuție morală cum ar fi: îndrumări, încurajări, sfaturi sau orice activitate de natură a sprijinii psihicului făptuitorului¹¹.

Există cazuri când complicele, prin acțiunile întreprinse, poate ajuta în mod direct la efectuarea actelor de executare a infracțiunii în forma tipică, dar actele sale să rămână în sfera actelor de complicitate. Acest lucru este posibil în cazul infracțiunilor proprii, unde persoana subiectului activ cere o anumită calitate¹².

În fine, trebuie reținută ideea că activitățile întreprinse de complice nu sunt indispensabile și determinante pentru săvârșirea faptei de către autor, la fel cum nu sunt nici înscrise în acțiunile nemijlocite care au ajutat la săvârșirea faptei¹³.

Exemplu: *Nu poate fi reținut în sarcina lui Secundus coatoratul la infracțiunea de omor săvârșită de Primus pentru simplul fapt că acesta a încurajat activitatea infracțională a autorului, întrucât activitatea lui Secundus nu reprezintă un ajutor nemijlocit la săvârșirea infracțiunii, Primus putând realiza crima și fără încurajarea complicei.*

Complicitatea morală constă în acte de sprijin care ajută la realizarea laturii subiective a infracțiunii¹⁴.

⁸ Vasile DOBRINOIU, *Noul cod penal comentat, Partea Generală*, Ed. Universul Juridic, București, III, 2016, pp. 353-354.

⁹ Constantin BULAI, *Drept penal român. Partea generală*. Vol. 1, Ed. Șansa, București, 1992, p. 198.

¹⁰ V. DONGOROZ, *Explicații teoretice...*, p. 180.

¹¹ V. DOBRINOIU, *Noul cod penal...*, p. 354.

¹² V. DONGOROZ, *Explicații teoretice...*, p. 180.

¹³ Augustin UNGUREANU, *Drept penal român. Parte generală*, Ed. Lumina Lex, București, 1995, p. 135.

¹⁴ Constantin MITRACHE, Cristian MITRACHE, *Drept penal român. Partea generală. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 388.

3.2. Condițiile complicității.

Complicitatea, ca formă a participatie penale se va reține numai dacă vor fi îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

3.2.1. Săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către o persoană în calitate de autor.

Este condiția de bază a existenței complicității, întrucât numai prin săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală activitatea compliceului capătă relevanță din punct de vedere penal. În situația în care autorul nu a depășit faza începutului de executare a faptei, iar tentativa nu este pedepsită pentru fapta ce urma a fi săvârșită, complicitatea nu este posibilă. Face excepție cazul în care începutul de executare a unei faptui constituie prin el însuși o infracțiune.

Exemplu: Fapte lui A. A. de a îi da sugestii cu privire la modul de realizare a infracțiunii de omor asupra lui B. B., de către C. C. fără ca acesta din urma să întreprindă vreun act în vederea realizării infracțiunii nu reprezintă complicitate morală la infracțiunea de omor.

- a. Dacă fapta săvârșită de autor este mai gravă decât cea cu privire la care s-au înțeles, complicele va răspunde numai pentru fapta pe care a avut-o în vedere în momentul înțelegerii, atenție, doar dacă nu ar fi putut să prevadă posibilitatea producerii faptei mai grave.

Exemplu: Având cunoștință de conflitul dintre T. A. și T. B., B. A. îi sugerează lui T. B. să îi aplice o lovitură cu palma lui T. A. atunci când acesta va trece strada către el. T. B. îi aplică o lovitură cu palma lui T. A. însă acesta dezechilibrându-se cade și se lovește cu capul de bordură, lovitură ce avea să îi cauzeze moartea. B. A. nu va răspunde pentru complicitate morală la infracțiunea de omor, ci doar pentru loviri sau alte violențe.

- b. Dacă autorul săvârșește o faptă mai puțin gravă decât cea la care se referă înțelegerea, complicele va răspunde pentru fapta săvârșită de autor.

Exemplu: X dorind să îlucidă pe Y, îi cere sfaturi vărului său Z despre modul în care să opereze. Z îi sugerează să îl arunce pe Y de la balcon, acesta stând la etajul 8, lucru care ar fi asigurat moartea lui Z. X îl împinge pe Z de la balcon într-un moment de neatenție al acestuia, însă, picând pe copertina magazinului ce se afla în fața blocului, Z scapă cu câteva zgârieturi. Într-o astfel de situație Y nu va răspunde pentru complicitate la infracțiunea de omor, chiar dacă acesta a oferit sfaturi pentru realizarea crimei, el va avea să răspundă pentru infracțiunea de tentativă la omor deoarece rezultatul nu s-a materializat iar răspundere va fi ca pentru fapta tentată ce se va reține și în sarcina lui X. Complicitate morală la tentativa la omor.

Complicitatea nu îmbracă hană penală atunci când în cadrul unei fapte prevăzute de legea penală nu sunt întrunite elementele constitutive ale faptei penale, la care complicele a contribuit.

3.2.2. Săvârșirea de către complice a unor activități de înlesnire sau ajutor la comiterea faptei de către autor.

Așa cum reiese din cadrul legal al instituției, complicitatea constă în actele de înlesnire sau de ajutor ori în promisiunea de a tăinui bunurile provenite din săvârșirea faptei sau chiar promisiunea de a favoriza infractorul, chiar dacă promisiunea nu este îndeplinită.

Înlesnirea, în cadrul complicității, vizează acele activități ale compliceului efectuate anterior¹⁵ săvârșirii faptei. Înlesnirea privită din punct de vedere subiectiv, se poate concretiza prin crearea unor condiții favorabile săvârșirii faptei, efectuarea unor activități de natură să înlature orice

¹⁵ George ANTONIU, Costică BULAI, *Dicționar de drept penal și procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 481.

obstacol psihologic; darea de sfaturi sau instrucțiuni ori procurarea de informații necesare pentru orientarea autorului sau pentru luarea de precauțiuni¹⁶.

Exemplu: *După luarea hotărârii, dar nu înainte de a demara actul de a își ucide tatăl, mama îi sugerează fiului că aceasta este cea mai bună variantă pentru amândoi de a scăpa de bătăile zilnice aplicate de tatăl violent.*

Ajutorul face referire la actele îndeplinite de către complice în timpul săvârșirii infracțiunii. Acest timp este cuprins între momentul începerii acțiunii infracționale și consumarea faptei, sau după caz în momentul epuizării acesteia, în cazul infracțiunii continue, continuate sau progresive¹⁷.

Actele de ajutorare pot consta în înmanarea unei arme cu care autorul să săvârșească infracțiunea, asigurarea pazei, îndemnul de a continua săvârșirea faptei, fapta de a îndepărta de la locul infracțiunii persoana care însoțește victima, pentru a crea în acest mod condiții mai ușoare de defecare a infracțiunii.

Exemplu: *Ajungând la casa victimei V. după ce autorul A. a început să o înjunghie pe aceasta cu un briceag, complicele C. îi sugerează lui A. să nu se oprească întrucât nu este sigur ca lovirile aplicate până în acel moment sunt suficiente pentru suprimarea vieții lui V. După ce îi face sugestia de a nu se opri, acesta iese pe prisma casei pentru a se asigura că nimeni nu vede luminile aprinse din casă, lucru care ar da de bănuit că se petrece ceva ciudat la o ora atât de târzie.*

Promisiunea de tănuire a bunurilor sau de favorizare a făptuitorului, acte ce constituie un sprijin acordat făptuitorului după săvârșirea faptei. Acest sprijin constă fie în favorizarea făptuitorului fie în tănuirea bunurilor printr-o înțelegere dintre complice și autor, înainte sau în timpul săvârșirii faptei.

Tănuirea constă în "primirea, dobândirea sau transformarea unui bun ori înlesnirea valorificării acestuia, cunoscând ca bunul provine din săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, dacă prin aceasta s-a urmărit obținerea, pentru sine sau pentru altul, a unui folos de natură materială, așa cum este prevăzut în art. 270 alin. 1 Cod Penal¹⁸.

De asemenea, prin **favorizare**, se înțelege sprijinul promis autorului în scopul de a împiedica sau îngreuna cercetările, tragerea la răspundere sau executarea pedepsei sau măsurii privative de libertate, care îl privesc pe autor, conform art. 269 alin. 1 Cod Penal.

Legiuitorul a ales să încrimineze aceste modalități ca forme ale complicității deoarece prin promisiunea de tănuire sau prin promisiunea de favorizare a infractorului acesta trece mai sigur și mai hotărât la săvârșirea infracțiunii, știind în mintea sa că va avea parte de un ajutor venit de la complice. Din același considerent, legiuitorul pedepsește promisiunea de tănuire sau de favorizare chiar și în ipoteza în care, după săvârșirea faptei promisiunea nu se concretizează.

Modalitatea de a acționa în acest mod reprezintă trăsăturile complicității morale, de aceea nu prezintă importanță în privința condiției juridice a complicelui dacă s-a ținut sau nu de promisiunea făcută¹⁹.

Exemplu: *Lolec îi cere ajutorul lui Bolec în vederea vinderii unor produse petroliere, prin găsierea unui client care ar putea cumpăra 1000 l de țigete. Bolec, îi asigură un client lui Lolec și mai mult decât atât îi spune ca îl poate ajuta, printr-o rudă, să scape de posibilele consecințe penale. În această situație sunt intrunite ambele modalități de sprijinire prin promisiune, atât tănuire cât și favorizare.*

¹⁶ V. DOBRINOIU, Noul cod penal comentat..., p. 355.

¹⁷ V. DOBRINOIU, Noul cod penal comentat..., p. 355.

¹⁸ G. ANTONIU, C. BULAI, *Dictionar de drept penal...*, p. 890.

¹⁹ V. DOBRINOIU, *Noul cod penal...*, p. 356.

3.2.3. Contribuția compliceului să fi folosit efectiv autorului în săvârșirea faptei prevăzute de legea penală.

Indiferent de modalitatea în care acționează complicele, contribuția pe care o aduce trebuie să fie efectivă²⁰ și să ajute efectiv la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală. În situația în care, ajutorul nu este dat, datorită intervenției unor factori de natură a-l împiedica pe complice sau, ajutorul, deși dat nu produce efecte, fiind impropriu sau de prisos, contribuția rămâne în faza unei simple tentative, neavând însemnătate juridică-penală.

Exemplu: Crezând că a glumit atunci când a afirmat că vrea să ucidă un profesor, M.C.V. îi sugerează lui C.V.M. să meargă în mașina lui și să ia pistolul ce se află în buzunarul portierei din partea soferului. Pauza următoare C.V.M. mergând la mașina lui M.C.V. să ia pistolul, constată că acolo nu se află nimic și că C.V.M. a făcut o glumă, însă, mergând în biroul profesorului cu gândul de a îl ucide, M.C.V. îi înfige în zona inimi macheta turnului Eiffel ce se afla pe biroul profesorului V.C.M. fapt ce i-a provocat moarte. În această situație nu se poate reține în sarcina lui M.C.V. complicitatea morală la infracțiunea de omor, ajutorul neputându-și produce efect.

Dacă faptuitorul nu se folosește de ajutorul material dat de complice, va avea loc o transformare a complicității materiale într-una morală, dacă prin contribuția sa, complicele întărește rezoluția infracțională a autorului.

Actele de sprijinire în cadrul complicității trebuie să fie efective, altfel tentativa de complicitate nu se pedepstește deoarece nu există o contribuție efectivă ci doar o simplă încercare de complicitate sau o propunere de a fi complice²¹.

3.2.4. Actul de complicitate să fie săvârșit cu intenție.

Din punct de vedere subiectiv, pentru reținerea complicității se cere ca sprijinul oferit să fie dat cu intenție, directă sau indirectă. Condiția presupune prevederea de către complice a rezultatului acțiunilor sale sau ale autorului, unită²² cu urmărirea producerii acestora, sau cel puțin posibilitatea acceptării producerii rezultatului, precum și să își dea seama că devine participant la infracțiune²³.

Vinovăția în cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală nu poate fi explicată decât prin dovedirea existenței celor doi factori inerenti acesteia: conștiința și voința, fapt ce dovedește explicit și atitudinea psihică a făptuitorului. "Voința ia naștere în procesul deliberării și al luptei de motive, inclusiv dorințe, însoțește acțiunea umană pe tot parcursul desfășurării ei și încetează odată cu atingerea scopului urmărit prin acțiunea întreprinsă. Vinovăția nu se poate separa de rezultatul acțiunii materiale ce se întreprinde, nu se poate scoate din conceptul de vinovăție." În literatura de specialitate se menționează ca o caracteristică a vinovăției, "preponderanța factorului intelectual asupra celui volitiv, conștiința răsfrângându-se prin intermediul voinței, și asupra urmărilor acesteia."²⁴ Factorul intelectual cuprinde procesul psihic al conceperii faptei, al deliberării asupra consecințelor acesteia și procesul luării hotărârii cu privire la săvârșirea faptei. Voința este procesul psihic prin care se realizează trecerea de la luarea hotărârii de a săvârși o faptă la punerea ei în executare.

Exemplu: "Curtea apreciază că actele inculpaților V. D., V. C. și C. C. constituie acte de autorat la infracțiunea de omor, fiecare dintre aceștia executând în mod direct diferite acțiuni violente asupra victimei care în final au condus la moartea acesteia. Nu prezintă importanță, sub

²⁰ Ion OANCEA, *Drept penal. Partea Generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 399.

²¹ V. DONGOROZ, *Explicații teoretice...*, p. 182.

²² Vasile PAVALEANU, *Drept penal general. Conform noului Cod Penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 299.

²³ I. OANCEA, *Drept penal...*, p. 399.

²⁴ Laura-Roxana POPOVICIU, "Factorul volitiv din cadrul vinovăției", în: *Revista de drept penal*, XX (2013), 1, p. 119.

aspectul reținerii coautoratului, dinamica și succesiunea exercitării în aceeași împrejurare a actelor de violență deoarece acestea au un caracter unitar și indivizibil și au condus împreună la decesul victimei. (...) **În schimb, Curtea constată existența unei situații de fapt diferite în ceea ce-i privește pe inculpații C.I. și M.V.A.** Astfel, din imaginile înregistrate de camerele de supraveghere rezultă că, deși ambii inculpați au coborât din mașină, nu s-au apropiat de locul în care era agresată victima, rămânând pasivi la derularea evenimentelor violente. Curtea reține că din niciuna dintre declarațiile inculpaților nu rezultă că inculpații C.I. și M.V.A. s-au aflat în proximitatea victimei sau că au putut percepe în concret intensitatea agresiunilor exercitate asupra acesteia. De altfel, acești doi inculpați au răsădit mai degrabă în apropierea mașinii cu care veniseră decât în proximitatea victimei și au fost primii care au ajuns la mașină pentru a pleca de la locul incidentului. În acest cadru, Curtea reține existența unui dubiu rezonabil că inculpații C.I. și M.V.A. au avut reprezentarea concretă a gravității actelor de agresiune și că au urmărit să contribuie, în mod indirect, la comiterea unei infracțiuni contra vieții prin asistarea autorilor infracțiunii. Curtea nu constată existența vreunei probe produse de parchet din care să se poată trage concluzia, dincolo de orice banuală rezonabilă, a existenței unui act de complicitate prin asistență la comiterea faptei mai grave, care să fie imputabil inculpaților C.I. și M.V.A. Curtea apreciază că simplul fapt că inculpații C.I. și M.V.A. s-au deplasat în aceeași mașină cu autorii și participanții la infracțiunea de omor nu este de natură să conducă la reținerea complicității morale prin asistență la comiterea acestei infracțiuni în condițiile în care comiterea faptei mai grave a rezultat doar din dinamica actelor concrete de agresiune față de care cei doi inculpați au avut o atitudine pasivă, neutră, după momentul coborârii din mașină. Relevantă în acest sens este și declarația inculpatului V.D. din fața instanței de apel care nu învederează existența vreunui act de asistență sau de ajutor la comiterea faptei mai grave din partea celor doi inculpați. Omisiune celor doi inculpați de a interveni pentru a opri desfășurarea actelor de agresiune, precum și lipsa vreunui îndemn din partea acestora în sensul renunțării autorilor și participanților la comiterea infracțiunii de omor, dar și deplasarea împreună cu agresorii la locuința unuia dintre inculpați pentru a consuma băuturi alcoolice ulterior incidentului nu echivalează în sine cu un act de participare la infracțiunea contra vieții comis în măsura în care nu se poate proba latura subiectivă a actelor de complicitate constând în intenția de a participa la comiterea faptei mai grave decât cea la care inculpații urmăreau să participe. Astfel, Curtea constată din probele administrate existența unui dubiu rezonabil cu privire la faptul că inculpații C.I. și M.V.A. au putut constata actele efective comise de autorii omorului și prevede împrejurarea că asistă la comiterea unei infracțiuni contra vieții precum și cu privire la intenția acestora de a participa la fapta mai gravă. În aceste condiții, Curtea apreciază că inculpații C.I. și M.V.A. au avut doar reprezentarea concretă a participării la comiterea unei infracțiuni contra integrității corporale, în sensul participării la agresarea agentului de pază care pulverizează spray iritant-lacrimogen asupra inculpatului V.D., rezoluția infracțională inițială nemodificându-se după momentul coborârii din mașină. Astfel, Curtea consideră că, față de dispozițiile art. 52 alin. (2) NCP, circumstanțele reale ale comiterii faptei mai grave de omor, care au un caracter obiectiv, nu se pot resfrânge asupra participanților decât în măsura în care le-au cunoscut sau prevăzut. Or, cum inculpații C.I. și M.V.A. nu au cunoscut sau prevăzut aceste circumstanțe reale, Curtea opinează că în sarcina acestora se impune reținerea participăției penale la infracțiunea prevăzută și urmărită, respectiv cea de vătămare corporală în condițiile stipulate de art. 194 alin. (1) lit. e) NCP. ”²⁵ **Speța arată că nu se poate reține -așa cum am mai spus și în subcapitolul care face referire la latura obiectivă- în sarcina complicelui rezultatul mai grav al infracțiunii**

²⁵ Curtea de Apel Oradea, secția penală decizia nr. 322/2016, nepublicată.

în condiția în care, înțelegerea dintre el și autor a fost pentru o altă faptă iar din împrejurările concrete, complicele nu și-a putut da seama de realizarea unei asemenea consecințe grave. Așa cum am spus, vinovăția nu se poate desprinde de rezultatul acțiunii materiale, morale în speța arătată, întrucât factorul intelectual a lucrat în sensul realizării faptei mai puțin grave, moment în care factorul volitiv a acceptat producerea acestuia, nicidecum a faptei mai grave.

Pentru ca o infracțiune, să fie realizată, sunt necesare îndeplinirea mai multor faze care, împreună alcătuiesc așa-zisul *iter criminis*. Acțiunea delictuală este alipită de procese psihice din componența vinovăției, compus din: nașterea sau încolțirea ideii infracționale și *deliberarea asupra posibilității și mijloacelor prin care se poate realiza infracțiunea, prin care într-un final se naște rezoluția infracțională, prin care înțelegem luarea hotărârii de a săvârși o faptă prevăzută de legea penală.*

Literatura de specialitate, în principal cea franceză, a stabilit că ”intenția complicității” cuprinde:

”*la representation*” imaginea propriului act al compicelui;

”*le accomplissement*” imaginea consumării infracțiunii și în cele din urmă;

”*la contribution*” imaginea pe care o are complicele prin care realizează efectiv că ajutorul sau protejează efectiv realizarea infracțiunii²⁶.

Calitatea de subiect al unei infracțiuni nu presupune întocmai întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii, ci aceasta presupune și aptitudinea bio-psihică a persoanei, de a se supune normelor de comportament prevăzute de legislația penală. De reținut că ”o voință reținută în interiorul minții nu are efect”, iar dacă activitatea este materializată sub presiunea unei forțe exterioare, nu caracterizează fapta infractorului ca fiind născută din voința acestuia, ceea ce înseamnă că vinovăția va fi eliminată, iar actul săvârșit, chiar dacă prevăzut de legea penală, nu va fi considerat infracțiune²⁷.

Practica judiciară a arătat că este posibilă participația penală sub forma complicității și în cazul infracțiunilor *praeterintentionate*, dacă se dovedește că poziția subiectivă a compicelui, raportată la rezultatul mai grav al faptei, este aceeași ca a autorului.

Exemplu: *Încurajarea lui X, de a îl lega cât mai bine pe fratele său de picior cu sfoara de care la celălalt capăt era legat un cal, venită din partea lui Z, reprezintă complicitate morală la infracțiunea de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte cu forma de vinovăție în variantă praeterintentionată, întrucât Z cunoscând că acel cal nu poate fi stăpânit, a încurajat activitatea lui X.*

Nu prezintă importanță în acest caz dacă autorul faptei acționează cu intenție, caz în care participația penală îmbracă forma propriu-zisă potrivit art. 26 coroborat cu art. 27, iar în cazul în care făptuitorul acționează din culpă, participația penală este improprie, potrivit art 31 alin. (1) Cod penal. În ipoteza în care sprijinul vine din culpă, acesta nu îndeplinește condiția subiectivă a complicității, *culpa fiind negațiunea intenției*²⁸.

Exemplu: *Secundus, având cunoștință ca Primus a consumat băuturi alcoolice, se urcă cu acesta din urmă într-un atovehicul și merg către casa lui Heraclius, Secundus încurajându-l să meargă cu viteza deoarece nimic nu se poate întâmpla chiar dacă acesta a consumat alcool. În următoarea intersecție Primus intră cu mașina într-un pieton care traversa strada regulamentar și îl omoară. În această ipoteză, chiar dacă fapta săvârșită de Primus este din culpă, Secundus este*

²⁶ Lucian LEPĂDAT, Conceptul de complicitate, cu referire specială asupra uneia dintre modalitățile acesteia-Complicitatea morală, în *Dreptul*, VI (1995), 10-11, p. 101.

²⁷ L. POPOVICIU, ”Factorul volitiv din cadrul vinovăției”, în *Revista de drept penal*, p. 121.

²⁸ V. DONGOROZ, *Explicații teoretice...*, p. 183.

complice moral la fapta de ucidere din culpă întrucât și el a prevăzut rezultatul socialmente periculos, dar a socotit fără temei ca nu se va întâmpla.

De asemenea, nu are importanță, pentru existența condiției subiective a participației penale în formă complicității, dacă autorul și complicele au avut sau nu o înțelegere și nici dacă autorul a știut sau nu în momentul săvârșirii infracțiunii, care a fost persoana care ocazional sau anonim, i-a oferit ajutor.

Exemplu: *Auzind câinele lătrând în curte, A.M.G iese din casa moment în care îl vede pe vecinul și bunul sau prieten B.R.S. cum îl lovea cu o bâță pe cumnatul acestuia M.N.I., văzând acestea A.M.G. îi spune în nenumărate rânduri vecinului sau să nu renunțe până nu îl omoară pe M.N.I., știind că acesta din urmă venea frecvent la casa cumnatului său și făcea scandal. În această situație se va reține în sarcina lui A.M.G. complicitatea morală, chiar dacă între cei doi nu a existat o înțelegere anterioară momentului în care B.R.S. a început să își lovească cumnatul, deoarece coeziunea psihică dintre cei doi și încurajarea venită din parte lui A.M.G. au avut menirea de a îi întări rezoluția infracțională a lui B.R.S.*

3.3. Felurile complicității.

Complicitatea poate fi de mai multe feluri, în funcție de diferite criterii cum ar fi: natura ajutorului dat, momentul în care complicele oferă susținerea ș. a., însă, studiul se rezumă numai la complicitatea *morală*, făcând numai o trecere în revistă a celorlalte feluri ale complicității, fără a avea pretenția unei tratări exhaustive a acestora.

Complicitatea materială, este complicitatea care constă în activitatea de a ajuta, înlesni sau sprijinii material autorul unei fapte prevăzute de legea penală, fie înaintea începerii acțiunii infracționale fie în timpul acesteia.

Complicitatea morală, presupune un ajutor sau un sprijin care vizează latura psihică a faptei săvârșite de autor și presupune acte de natură să întărească moralul acestuia în săvârșirea faptei. Altfel spus, complicitatea morală constă în activitatea desfășurată de către complice, prin care se oferă un ajutor din punct de vedere moral²⁹.

În raport de momentul începerii executării infracțiunii se face distincție între *complicitatea anterioară* și *complicitatea concomitentă*³⁰, prima formă este întâlnită de cele mai multe ori în cazul infracțiunilor care necesită o anumită pregătire înainte de începerea activității infracționale, iar cea de-a doua, datorită naturii sale necesită oarecare prelungire în timp.

Exemplu: *”Curtea apreciază ca faptele inculpaților V.D., V.C. și C.C. constituie acte de coautorat la comiterea infracțiunii de omor, fiecare dintre aceștia exercitând în mod direct diferite acțiuni violente asupra victimei care în final au condus la moartea acesteia. Nu prezintă importanță, sub aspectul reținerii coautoratului, dinamică și succesiunea exercitării în aceeași împrejurare a actelor de violență, deoarece acestea au un caracter unitar și indivizibil și au condus împreună la decesul victimei. Curtea consideră că activitatea infracțională a inculpaților M.D. și V.I. constă în acte de complicitate concomitentă prin asistență (complicitate morală) la comiterea infracțiunii de omor. Curtea constată ca printr-o decizie de speță, fostul Tribunal Suprem reținuse ca simpla prezență a persoanei, aflate întâmplător cu autorul omorului la locul săvârșirii infracțiunii, nu constituie complicitate, atâta vreme cât nu a existat o înțelegere între ea și autor de a înlesni sau ajuta la comiterea faptei și, totodată, nu a cunoscut și nici prevăzut ca această va săvârșii un omor (Tribunalul Suprem, secția penală, decizia nr. 94/ 1987). Per a contrario, aceste considerente își găsesc aplicabilitatea și în prezenta cauză pentru constatarea*

²⁹ Alexandru BOROI, *Drept penal, Partea Generală*, Ed. C. H. Beck, București, 2017, p. 393..

³⁰ C. BULAI, *Drept penal roman...*, p. 201

participației penale a inculpaților M.D. și V.I. la infracțiunea de omor sub formă complicității prin asistență. Curtea apreciază că, spre deosebire de actele de complicitate care constau în ajutarea autorului infracțiunii, actele de complicitate prin asistență care constau în prezența complicei la locul în care autorul exercită acțiunea nemijlocit, participantul asistând și contribuind astfel, în mod indirect, la comiterea infracțiunii. Curtea reține că inculpații M.D. și V.I. au avut un rol semnificativ în ansamblul întregului mecanism vindicativ construit de inculpatul V.D., atât anterior exercitării actelor de agresiune asupra victimei (inculpatul M.D. fiind prima persoană chemată în ajutor de inculpatul V.D. pentru a-l ajuta să se răzbune prin acte de agresiune, în vreme ce inculpatul V.I. s-a înarmat împreună cu inculpatul V.D. fiind apt să intervină oricând în ajutorul lui), cât și pe parcursul acestora când au perceput în mod direct gravitatea agresiunilor la care era supusă victima și au continuat să susțină moral, prin asistență, exercitarea acestora. Astfel, inculpații, M.D. și V.I. au putut constata actele efective comise de autorii omorului și prevedea faptul că asistă la comiterea unei infracțiuni contra vieții.

În consecință, Curtea apreciază că inculpații M.D. și V.I. au avut reprezentarea caracterului infracțional al acțiunilor concrete ale autorului și au participat în mod conștient la comiterea acestora prin asistență”³¹.

Deosebirea dintre cele două tipuri de complicitate rezidă din modul în care contribuția complicei se concretizează în procesul de realizare a faptei prevăzute de legea penală. Astfel, complicitatea materială acționează pe linia cauzalității fizice iar complicitatea are contribuție în cauzalitatea psihică, deoarece preponderența sprijinului se reflectă la nivel psihic.

Literatura de specialitate evocă un criteriu de clasificare al complicității, definit printr-o contribuție mijlocită la complicitate atunci când ajutorul sau înlesnirea vine prin intermediul, prin mijlocirea unei alte persoane participante, instigator sau chiar complice.

În cadrul acestui criteriu există *complicitate la instigare*, atunci când susținerea complicei ajută instigatorului. *Complicitatea la complicitate* se realizează prin sprijinul adus de către complicele secundar complicei principal pentru ca acesta din urmă să își poată aduce contribuția la săvârșirea faptei de către autor. *Instigarea la complicitate* are loc în momentul în care o persoană determină o altă persoană să își aducă contribuția (complicitatea) prin înlesnire sau ajutor la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală³²

3.4. Complicitatea morală poate consta în:

Întărirea și întreținerea rezoluției infracționale. Se poate realiza astfel, complicele intervine și înlătură ezitățile, îndoielile sau temerile autorului prin încurajarea acestuia, prin invocarea unor argumente care să întărească hotărârea deja luată. În mintea autorului se naște ideea de a săvârși infracțiunea de omor împotriva unei terțe persoane, însă, din diferite motive ezită, moment în care complicele, elogându-i ideea infracțională îi întărește hotărârea, infractorul procedând la a săvârșii crima.

Oferirea de sfaturi sau instrucțiuni privind modul în care să comită infracțiunea ori procurarea de informații cu privire la împrejurările, modalitatea, locul, timpul săvârșirii faptei, despre victimă, dacă au scopul de a întări decizia autorului sau de a înlătura orice urmă de ezitare sau îndoială. În acest sens, complicele poate furniza autorului informații ce privesc locul și momentul crimei, poate distribui poziția participanților precum și prezentarea măsurilor de siguranță ce pot fi luate pentru a ascunde crima³³. Acest tip de complicitate mai poartă în literatură

³¹ Curtea de Apel Oradea, secția penală, decizia nr. 322/2016, nepublicată.

³² V. DONGOROZ, Explicații teoretice..., p. 184.

³³ A. BOROI, *Drept penal...*, p. 394.

de specialitate denumirea de complicitate intelectuală, întrucât, nu orice individ are capacitatea intelectuală de a oferi sfaturi de natură a sprijinii activitatea infracțională³⁴.

Prezența complicelui la locul săvârșirii faptei în baza unei înțelegeri prealabile cu autorul pentru a îl ajuta în caz de nevoie, creând astfel o stare favorabilă săvârșirii faptei;

Promisiunea făcută de complice înainte sau în timpul săvârșirii faptei ce va tănuie bunurile provenite din infracțiune ori că va favoriza pe făptuitor, dacă este de natură să îi întărească hotărârea de a săvârși o infracțiune.

În cazul promisiuni de tănuire sau favorizare, nu are relevanță dacă complicele s-a ținut sau nu de promisiunea pe care a făcut-o autorului.

Se prezumă a fi complicitate morală, fapta complicelui de a îmbărbăta pe autor, sprijin prin care se induce în mintea făptuitorului ideea de susținere morală, întrucât menirea complicității morale nu este alta decât aceea de a întări convingerea autorului în decizia deja luată³⁵.

Exemplu: *Activitatea unei persoane de a însoți, înarmată cu diferite obiecte contondente, pe inculpat - care a comis fapta de omor - cunoscând intenția lui, constituie complicitate, deși nu a avut o contribuție materială în timpul agresiunii, acea persoană a înlesnit realizarea faptei, prin întărirea și întreținerea hotărârii autorului de a săvârși infracțiunea*³⁶.

Exemplu: *Fapta unei persoane care, având cunoștința despre intenția inculpaților de a ucide victima, le-a întărit această intenție, prin sfaturi și îndemnuri repetate, permanente, insuflându-le ideea că trebuie să scape de victimă, constituie complicitate morală la infracțiunea de omor.*

Exemplu: *Fapta unuia dintre inculpați de a striga către ceilalți inculpați - care în acel moment loveau victima cu o bâtă- ca aceasta "trebuie omorată" constituie complicitate morală la infracțiunea de omor, pentru că a întărit rezoluția coinculpaților de a lovi mortal victima, încurajându-i în desfășurarea activității infracționale. Într-o atare situație se va reține complicitatea morală numai dacă inculpatul are reprezentarea faptui că ceilalți inculpați doresc suprimarea vieții victimei anterior incurajărilor oferite de acesta.*

De asemenea, participarea la plănuirea infracțiunii și sfătuirea unuia dintre autorii omorului în legătură cu atragerea persoanei vătămate în locul unde a fost ulterior ucisă constituie complicitate morală la infracțiunea de omor³⁷.

În literatura judiciară se admite ca promisiune de nedenunțare, însă, numai când denunțarea este obligatorie, reprezintă o formă a complicității morale întrucât autorul având convingerea că nu va fi denunțat va săvârși infracțiunea cu mai mult curaj.

4. Delimitarea complicității morale de celelalte forme ale participației penale.

4.1. Coautor-complice.

Activitatea întreprinsă de complice este diferită de cea pe care o face coautorul. Ceea ce diferențiază în mod substanțial coautorul de complice este aceea că, coautorul efectuează acte nemijlocite în cadrul operațiunii infracționale, fie printr-o acțiune fie printr-o inacțiune, realizând astfel latura obiectivă a infracțiunii, împreună cu autorul. De cealaltă parte, complicele desfășoară

³⁴ Matei BASARAB, *Codul penal comentat, Vol. 1. Partea generala*. Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 168

³⁵ I. OANCEA, *Drept penal...*, p. 401.

³⁶ Alexandru BOROI, *Drept penal, Partea Speciala*, Ed. C. H. Beck, București, 2016, p. 29.

³⁷ V. DOBRINOIU, *Noul cod penal...*, p. 358.

activități care nu sunt de natură a realiza latura obiectivă a infracțiunii, ci ele sunt de natură să premeargă sau să însoțească acțiunea autorului, neavând astfel, puterea de a realiza nemijlocit infracțiunea³⁸.

În ipoteza în care, complicele, după ce a efectuat activitatea de înlesnire sau ajutor, participă în mod nemijlocit la executarea faptei, va deveni coutor, întrucât această formă a participației penale este principală în raport cu complicitatea, cea din urmă fiind absorbită de cea dintâi³⁹. Însă, dacă o persoană determină o altă persoană la săvârșirea unei fapte încriminate de legea penală, iar după acest moment, îi procură mijloacele necesare săvârșirii faptei, ajutând astfel făptuitorul, sancțiunea ce i se va aplica va fi cea pentru instigator, deoarece instigarea este o formă mai cuprinzătoare decât complicitatea.

4.2. Instigator-complice.

Instigarea, constă în determinarea unei persoane să săvârșească o faptă înainte ca acesta să fi luat decizia de a o face. Dacă persoana era deja hotărâtă să săvârșească fapta, nu mai suntem în prezența unei instigări căci nu se mai poate vorbi despre „plantarea” unei idei ori convingerea unei persoane să treacă la săvârșirea unei fapte pe care nu era convinsă că vrea să o săvârșească, caz în care sunt îndeplinite condițiile complicității.

Spre deosebire de celelalte forme de participație – coautorat și instigare – complicitatea reprezintă o contribuție indirectă și mediată la săvârșirea infracțiunii, de aceea este considerată formă de participație secundară în raport cu celelalte.

5. Delimitarea complicității morale la omucidere de alte infracțiuni.

Așa cum am expus într-un capitol anterior, una dintre modalitățile de înfăptuire a complicității se poate realiza printr-o promisiune, venită înainte sau în timpul săvârșirii faptei prevăzute de legea penală de către autor, promisiune de a tănuia bunurile provenite din infracțiune sau de favorizare a infractorului.

Ceea ce oferă importanță acestei abordări este momentul în care are loc înțelegerea, deoarece, în funcție de acest moment se pot reține infracțiuni distincte și nu vreuna dintre formele complicității. Infracțiunile ce pot deriva din înțelegerea avută între actorii unei infracțiuni sunt: favorizarea infractorului și tănuirea.

Diferența dintre complicitate și cele două infracțiuni mai sus menționate este momentul înțelegerii dintre autor și complice. Dacă există o înțelegere prealabilă sau concomitentă momentului săvârșirii faptei se va reține complicitatea, însă, dacă înțelegerea apare după momentul săvârșirii faptei, activitățile sunt infracțiuni de sine stătătoare după cum urmează:

5.1. Favorizarea infractorului.

Ajutorul dat unui infractor fără o înțelegere stabilită înainte sau în timpul săvârșirii infracțiunii, pentru a îngreua sau zădărnici urmărirea penală, judecata sau executarea pedepsei ori pentru a asigura infractorului folosul sau produsul infracțiunii.

Din însăși textul legal rezultă diferența dintre cele două încriminări în sensul în care infracțiunea de favorizare prevede că înțelegerea dintre autor și complice nu trebuie să aibă loc

³⁸ I. OANCE, *Drept penal...*, p. 339.

³⁹ V. DOBRINOIU, *Noul cod penal comentat...*, p. 354.

anterior sau concomitent săvârșirii faptei, fiind necesar, în acest caz, ca înțelegerea să survină ulterior săvârșirii infracțiunii.

5.2. Tănuirea.

Primirea, dobândirea, transformarea ori înlesnirea valorificării unui bun, de către o persoană care, fie a cunoscut, fie a prevăzut din împrejurările concrete, că acesta provine din săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, chiar fără a cunoaște natura acesteia.

De asemenea, în ipoteza săvârșirii infracțiunii de tănuire, făptuitorul trebuie să cunoască faptul că bunurile provin din săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală sau ar trebui cel puțin să prevadă acest lucru, ceea ce presupune că infracțiune premisă să fi fost deja săvârșită.

6. Concluzii.

Raportat la studiul realizat asupra instituției participației penale, în special asupra complicității - una dintre formele participației penale care a făcut obiectul acestui studiu - ceea ce se dorește a fi reținut și totodată evidențiat este că, la baza acestei instituții stă teoria *monistă*, care presupune, așa cum am spus, existența unei singure fapte penale săvârșite prin conlucrarea mai multor autori, o unitate materială, corespunzându-i o singură unitate subiectivă, care se concretizează prin coeziunea psihică a participanților. Teoria monistă în materia penală, deși dezvoltată cu câteva secole în urmă, își are rădăcini încă din vremea romană unde, participanții la delict faceau obiectul preocupării jurisperșilor, aceștia din urmă atribuindu-le termenul de *socii*, și mai târziu de *consciis*, termeni ce se regăsesc în Legea Aquila și Legea celor XII Table.

Odată cu adoptarea codului penal de la 1864, vedem cum instituția complicității capătă un caracter individual, având să fie evocată în articole distincte. Tot în acest cadru este evident cum legiuitorul are să încrimineze, pe lângă forma complicității materiale și complicitatea morală, punându-le pe picior de egalitate în raport de gravitatea pe care o au la săvârșirea unei infracțiuni.

În continuare, vom reaminti pe scurt cele mai importante noțiuni ce țin de complicitate, de modul în care doctrina o poziționează în raport cu celelalte forme ale participației și de componența sa (a complicității).

Doctrina poziționează complicitatea ca făcând parte din *atentecedenta accesorie* a realizării unei infracțiuni, întrucât activitățile întreprinse de către complice nu sunt de natură a săvârși nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, ele având mai degrabă menirea de a *ajuta* la săvârșirea acesteia. Tot din acest motiv, participanții sunt plasați într-un plan secund în raport cu autorul său coautorul, astfel, fiind denumiți participanți secundari.

Cât privește trăsătura de natură a se concretiza în realitatea obiectivă, precum "săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către o persoană în calitate de *autor*" aceasta este condiția de bază a complicității, întrucât, fără un autor al unei fapte penale nu se poate reține complicitatea. În privința condiției de a întreprinde activități de ajutor sau înlesnire de natură a ajuta psihic autorului, atât înlesnirea cât și ajutorul trebuie să intervină anterior sau concomitent săvârșirii faptei prevăzute de legea penală. În continuarea condiției de a oferi un ajutor sau de a înlesni la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală apar condiția ca sprijinul oferit să fie efectiv, în sensul de a contribui efectiv la săvârșirea infracțiunii. Dacă făptuitorul nu se folosește de ajutorul material dat de complice, va avea loc o transformare a complicității materiale într-una morală, dacă prin contribuția sa, complicele întărește rezoluția infracțională a autorului, acesta este conceptul pe care domnul profesor Vasile Dobrinou îl expune într-o lucrare a sa. Una dintre contribuțiile aduse de acest studiu constă în ideea că indiferent de natura complicității, chiar dacă aceasta este materială, indiferent de momentul în care apare, anterior sau concomitent săvârșirii faptei prevăzute de legea penală, indiferent dacă este prin omisiune sau acțiune, complicitatea are

efecte la nivel psihologic, întărind astfel rezoluția infracțională a autorului, ceea ce înseamnă ca *putem generaliza conceptul de complicitate morală asupra întregii instituții a complicității*.

De asemenea, în privința trăsăturilor subiective, lucrarea evidențiază - pe lângă obligativitatea existenței intenției directe sau indirecte pentru reținerea complicității - importanța celor doi factori care compun vinovăția: *factorul volitiv și factorul intelectual*. Factorul intelectual cuprinde procesul psihic al conceperii faptei, al deliberării asupra consecințelor acesteia și procesul luării hotărârii cu privire la săvârșirea faptei. Voința este procesul psihic prin care se realizează trecerea de la luarea hotărârii de a săvârși o faptă la punerea ei în executare.

Referințe

- ANTONIU George, BULAI Costică, *Dicționar de drept penal și procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011.
- BASARAB Matei, *Codul penal comentat, Vol. 1. Partea generală*. Ed. Hamangiu, București, 2007.
- BOROI Alexandru, *Drept penal, Partea Generală*, Ed. C. H. Beck, București, 2017.
- BOROI Alexandru, *Drept penal, Partea Specială*, Ed. C. H. Beck, București, 2016.
- BULAI Constantin, *Drept penal român. Partea generală*. Vol. 1, Ed. Șansa, București, 1992.
- COCOȘ Ștefan, MĂGUREANU Alexandru Florin, *Instituții de drept penal roman*, Ed. ProUniversitaria, București, 2014.
- DOBRINOIU Vasile, *Noul cod penal comentat, Partea Generală*, Ed. Universul Juridic, București, III, 2016.
- DONGOROZ Vintilă, *Explicții teoretice ale codului penal român. Partea generală*. Vol. 1., Ed. Academiei Române, București, 2003.
- MITRACHE Constantin, MITRACHE Cristian, *Drept penal român. Partea generală. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*, Ed. Universul Juridic, București, 2016.
- OANCEA Ion, *Drept penal. Partea Generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971.
- PAVELEANU Vasile, *Drept penal general. Conform noului Cod Penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2012.
- UNGUREANU Augustin, *Drept penal roman. Parte generală*, Ed. Lumina Lex, București, 1995.
- LEPĂDAT Lucian, Conceptul de complicitate, cu referire specială asupra uneia dintre modalitățile acesteia- Complicitatea morală, în *Dreptul*, VI (1995), nr. 10-11.
- PAȘCA Viorel, Forme noi de pluralitate de infracțiuni, în *Revista de drept penal*, XIII, nr. 1, (2006).
- POPOVICIU Laura-Roxana, "Factorul volitiv din cadrul vinovăției", în: *Revista de drept penal*, XX (2013), nr. 1.
- Curtea de Apel Oradea, secția penală decizia nr. 322/2016, nepublicată.
- Noul Cod Penal.
- Codul penal din 1969
- Codul penal din 1936-Carol II
- Codul penal din 1864-Codul lui Cuza

EXPERTIZA MEDICO-LEGALĂ PSIHIATRICĂ

Ilinca TOMA *

Abstract

În cadrul lucrării elaborate mi-am propus studiul unui subiect controversat al domeniului juridic, expertiza medico-legală psihiatrică reprezentând un pilon de rezistență în ceea ce privește evidențierea rolului Medicinii Legale de mediator metodologic.

Studiul în cauză are ca scop examinarea îndeaproape a modului în care expertiza medico-legală psihiatrică poate fi de un real ajutor justiției pentru individualizarea pedepselor aplicate.

Totodată, lucrarea scoate în prim-plan o problemă actuală la nivel ridicat, cea a posibilităților de recuperare și reinsertie socială. Acest aspect ridică multe semne de întrebare și este, în continuare, aflat în faza de cercetare și adaptare, în funcție de societatea în care trăim.

Cuvinte cheie: *Medicină Legală, Psihiatrie, Justiție, Conștiință, Discernământ*

Introducere

Tematica studiului acoperă atât domeniul juridic, cât și cel medical, prin intermediul expertizei medico-legală psihiatrice.

Ascest subiect prezintă o deosebită importanță în societatea de astăzi, având menirea să stabilească în ce măsură existența unei maladii psihice a influențat conștiința individului, posibilitățile lui de a discerne și de a cunoaște consecințele acțiunilor sau inacțiunilor sale. Lucrarea se bazează pe metodele specifice cercetării interdisciplinare, cu accent deosebit pe acele procedee de interpretare și analiză care scot cel mai bine în relief comportamentul persoanei umane, în cadrul colectivității din care face parte; cauzele și condițiile care explică, până la un anumit punct comportamentul deviant și apoi modalitățile utilizate de societate ca atare, în special prin intermediul dreptului, în vederea asigurării unei conformități, a unei „stări normale” între individ și societate.

Obiectivele lucrării sunt de a puncta fiecare element important al acestui subiect țintă și de a le aprofunda.

Propun, prin acest studiu, o abordare sistematică și teoretică în ceea ce privește expertiza medico-legală psihiatrică, înlesnind astfel înțelegerea tuturor aspectelor primordiale date de acest conținut.

---

* Student, Facultatea de drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail:toma.ilinca96@yahoo.com)
Prof. coordonator: Prof. Asist. Univ. Nicolae George Octavian

1. Expertiza medico-legală psihiatrică - Generalități

Probațiunea medico-legală psihiatrică, în decursul evoluției societății omenești, a cunoscut mari oscilații, fiind legată de structura socială a epocilor și statelor și, implicit, de evoluția concepțiilor de drept, mărturie fiind o serie de coduri și legi existente cu mult înaintea Erei Noastre. Expertiza face parte din categoria examinărilor medico-legale a persoanelor, fiind prevăzută și reglementată în Codul penal și Codul de procedură penală, iar organizarea acesteia este prevăzută în legea privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor medico-legale.

Pe plan internațional se aduce în discuție o unificare a metodologiei expertizelor medico-legale în țările Comunității Europene (Geneva, 1994). Vocabularul psihiatric specific, noțiunile tehnice particulare șamd necesită o traducere ne vulgarizată a terminologiei științifice pentru o înțelegere corespunzătoare a cauzelor în justiție.

1.1. Definiția expertizei medico-legale psihiatrice

Examinarea medico-legală psihiatrică are rolul de a furniza justiției elemente menite să stabilească responsabilitatea unei persoane implicate în săvârșirea unei infracțiuni, aflată sub incidența legii penale sau să ateste sănătatea mintală în cazuri cu implicații civile (capacitatea de a testa, de a întocmi un act de vânzare-cumpărare, de donație, etc.). Expertiza medico-legală psihiatrică este o activitate interdisciplinară care are ca scop depistarea tulburărilor psihopatologice și a influențelor pe care acestea le au asupra capacității individului de a putea aprecia conținutul și consecințele faptelor sale, precum și a posibilității individului de a-și exprima liber voința față de un anumit act pe care l-a comis. Sarcina fundamentală a expertizei medico-legale psihiatrice este de a aprecia discernământul persoanei, cu referire specială la starea psihică în momentul săvârșirii faptei.

1.2. Obiectivele expertizei medico-legale psihiatrice

1. să stabilească dacă persoana examinată prezintă sau nu tulburări psihice;
2. să excludă simularea sau disimularea;
3. să evidențieze care sunt trăsăturile personalității subiectului și în ce măsură pot explica acestea impulsurile/actele antisociale;
4. să aprecieze capacitatea psihică (ansamblul de însușiri psihice ce determină reușita/permanența unei activități: inteligența, spontaneitatea, fluiditatea verbală etc.) și capacitatea de discernământ în momentul examinării și, în consecință, dacă persoana respectivă poate fi anchetată și judecată.
5. să aprecieze capacitatea psihică și cea de discernământ în momentul săvârșirii faptei.
6. Se menționează că, pentru ca prevederile art. 48 C.pen. să poată fi aplicate, este necesar ca făptuitorul să se fi aflat în incapacitate psihică pe toată durata săvârșirii faptei; dacă în această perioadă de timp el și-a recăpătat capacitatea psihică, dar a continuat săvârșirea faptei, art. 48 C. pen. devine inoperant.
7. să facă aprecieri prognostice asupra modului în care vor evolua tulburările psihice decelate, cu alte cuvinte să determine gradul de pericolozitate socială actual și de perspectivă.
8. să recomande măsurile cele mai adecvate astfel încât să se poată realiza reintegrarea socială a individului.

2. Cadrul juridic și organizatoric al expertizei

2.1. Responsabilitate juridică - discernământ

Responsabilitatea (termen juridic) definește capacitatea unei persoane de a-și controla și aprecia atât faptele, cât și consecințele sociale ale acestora, de a-și asuma integral obligațiile ce-i revin dintr-o acțiune liber consimțită, pe care o deliberează și o întreprinde, de a înțelege consecințele acțiunilor sale în interesul propriei persoane dar fără a prejudicia interesul colectivității, de a accepta și suporta consecințele faptelor sale contrare normelor de conviețuire socială.

Discernământul (termen psihiatric) reprezintă capacitatea unei persoane de a-și da seama de faptele comise și de urmările acestora, de a putea distinge între bine și rău, având reprezentarea consecințelor negative ale faptelor antisociale; persoana cu discernământ este în măsură să conceapă planul unei acțiuni, să premediteze și să acționeze cu intenție (directă, indirectă sau praeterintenție).

De fapt, discernământul este o sinteză a personalității și conștiinței în momentul săvârșirii unei acțiuni, intervenind atunci când fapta respectivă este realizată și în consecință susceptibilă de a suferi rigorile legii (așa cum se cunoaște, simpla idee reprobabilă nu este pedepsită de lege, ci doar punerea în aplicare, materializarea ei într-o faptă o face pasibilă de pedeapsă).

Discernământul mai trebuie interpretat și prin faptul ca el reprezintă o calitate a persoanei si totodată o funcție operațională, prin care un individ este capabil sa organizeze motivat activitatea pe care o desfășoară.

Studiile arată că în cadrul expertizei și cercetării medico-legale psihiatrice, există două etape în care se analizează determinismul și se stabilesc relațiile cauzale:

Prima etapă este dată de caracterizarea persoanei (a subiectului), caracterizarea actului antisocial comis si stabilirea unor relații cauzale ale acestora cu capacitatea psihica, capacitatea penala si capacitatea de exercitiu (respectiv responsabilitatea - care nu se exprima in concluzii);

A doua etapă constă în stabilirea legăturii de cauzalitate între trăsăturile individuale ale personalității si elementele constitutive ale actului infracțional.

În legătură cu prima etapă, caracterizarea persoanei se va face privind principalele componente structurale bio-psiho-sociale, pulsioni, tendințe, nivel de conștiință si trăsăturile individuale normale si patologice. Instrumentul de lucru îl constituie stabilirea naturii motivației si analiza conflictului.

În ceea ce privește caracterizarea actului, se vor deduce concluzii de ordin diagnostic - in mod indirect - plasând agresivitatea de la normal la patologic, reactivitatea si conflictualitatea antisocială.

3. Particularitățile expertizei medico-legale psihiatrice

3.1. Măsurile de siguranță cu caracter medical

Expertiza medico-legala psihiatrică se efectuează de către o comisie instituită în acest scop, formată dintr-un medic legist și doi medici de specialitate psihiatrie. Comisia poate funcționa numai în centrele unde există servicii sau cabinete medico-legale și spital sau secții de psihiatrie. Dacă expertiza privește un minor, în comisia de expertiză vor fi cooptați specialiști de neuropsihiatrie infantilă și, eventual, psihopedagogi.

Cadrul de desfășurare a expertizei se face cel mai frecvent la sediul serviciilor de medicină legală. În mod excepțional și numai în funcție de caz, acestea se pot ține și la nivelul unui spital de psihiatrie (bolnav grav, netransportabil) sau spital penitenciar (infractori deosebit de periculoși sau

netransportabili). În scopul de a se ajunge la concluzii cât mai corecte, comisia recurge la o gamă diversă de examinări și analize, adesea inerente metodologiei și etapelor expertizei.

Prima etapă este supunerea infractorului, în situația în care este descoperit, imediat după comiterea faptei, la un examen neuropsihiatric, exercitat de o comisie compusă dintr-un medic legist și doi psihiatri. Deși examinarea clinică, adesea ambulatorie, de cele mai multe ori nu are valoarea unei expertize, trebuind să fie cât mai completă și amănunțită privind funcțiile psihice de bază. Această examinare are o importanță uneori covârșitoare deoarece poate surprinde tabloul psihologic al învinutului pe care l-a avut în timpul faptei. El poate fi o stare de raptus schizofrenic, o criză de agitație maniacală, o stare confuzivă delirantă, beție patologică șamd. sau se poate contura în stări deosebite de anxietate, depresive, stări reactive - teamă, stări obsesivofobice, elemente hotărâtoare în stabilirea diagnosticului și corelației boală-tulburări-faptă. Acest tablou psihopatologic trebuie consemnat și reținut, înregistrat pe bandă de magnetofon, fotografiile etc. și avut tot timpul în vedere pe parcursul examinării, când subiectul, după scurgerea unei perioade de timp de la fapta, în urma contactelor avute cu apărarea, cu rude, cei din mediul de detenție etc., fie că devine rău intenționat, simulând sau suprasimulând o serie de tulburări, adesea stări de negativism și necooperare, sau este prada unor tulburări grave reactive, funcționale, sindromul Ganser, fie că tabloul psihopatologic inițial și real involuează și se remite sau se agravează. Aceste examene ajută și la oferirea unor indicații organelor de urmărire și anchetă, asupra modului de desfășurare a anchetei, dacă aceasta se poate continua cu infractorul sau este necesară într-o primă etapă internarea pentru tratament a acestuia sau chiar administrarea unui tratament pe timpul urmăririi. Fie că această primă examinare se face sau nu, metodologia impune ca în adresa de solicitare a expertizei, sau în ordonanță să fie inserate o serie de date (rezumativ) privitor la infractor, împreună cu dosarul complet al cauzei, din care să reiasă modul amănunțit cum s-a comis infracțiunea, cu rolul de a fi scoase în evidență trăsăturile patologice ale subiectului (din acel timp) ca halucinație, delir, idei de persecuție, beție patologică etc.

Pentru a ușura examinarea, dosarul nu trebuie să se limiteze la elemente privind fapta și infractorul; în dosar comisia să aibă la dispoziție actele medicale privind trecutul psihopatologic al acestuia. Uneori investigațiile trebuie să meargă până la condițiile în care agresorul s-a născut; nașterea laborioasă, asfixia la naștere, aplicarea de forceps etc. Date privind modul de viață familial în care acesta a trăit și s-a dezvoltat, ocupația părinților, numărul copiilor, sursele de existență, climatul familial, familii dezorganizate, boli ereditare în familie. Elemente psihopedagogice din timpul școlarizării: performanțe școlare, frecvența prieteniiilor avute, felul cum a fost receptiv la măsurile disciplinare aplicate, aptitudini și înclinații evidențiate în perioada respectivă, fișa psihologică din ultima clasă de liceu, precum orice fel de date utile, pentru a oglindi personalitatea celui în cauză.

Investigațiile medicale clinice și paraclinice sunt cel mai adesea necesare, iar în infracțiunea de omor, obligatorii. Nu în toate expertizele medico-legale psihiatrice este obligatorie internarea; acolo unde sunt suficiente elemente clinice și date medicale (acte) anterioare ale celui examinat, concluziile pot fi stabilite și după un examen ambulator. În multe situații, simpla observație clinică a subiectului, pe o perioadă de câteva săptămâni poate fi edificatoare în stabilirea diagnosticului, în rest recomandându-se mai frecvent următoarele examinări: examenul RBW, l.c.r., examenul fundului de ochi, T.A., examenul neurologic, examenul EEG, simplu, sau cu activare, examenul genetic etc.

Examenul psihologic este important de efectuat pentru determinarea structurii personalității subiectului. Se pot depista unele trăsături anormale, patologice ale personalității, care pot avea o legătură causală cu faptele săvârșite. Examenul psihologic este necesar la minori, bătrâni (tulburări de involuție), la psihotici, în stările de hipodezvoltare mintală, la comportamentali etc. Examenul psihologic uneori se impune a fi repetat și completează examenul psihiatric, contribuind astfel la stabilirea diagnosticului.

Toate elementele amintite pâna în prezent privind infractorul impun cunoașterea în continuare a tuturor elementelor din dosar legate de faptă, adesea dintr-o simplă declarație putându-se reține date importante din care rezultă că învinuitul a mai avut comportări patologice sau că între el și victimă au mai existat conflicte sau amenințări reciproce etc.

În final, expertiza, pe baza coroborării tuturor datelor medicale și generale obținute, trebuie să stabilească concluziile raportului medico-legal în cadrul căruia trebuie să se precizeze următoarele:

- boala psihică de care suferă subiectul, sau cadrul sindromatic psihic prezentat, sau unele simptome evidente;
  - tulburările psihice caracteristice generate de boala respectivă (agresivitate, tulburări de percepție, de gândire etc.) și legătura causală (corelația) dintre aceste tulburări și săvârșirea faptei, motivația psihopatologică a mobilului și a modului de acțiune);
  - legat de boala psihică, de tulburările generate de aceasta și de starea subiectului din timpul săvârșirii faptei, trebuie stabilit dacă acesta a avut discernământul păstrat, scăzut sau abolit;
  - în finalul concluziilor se impune a face recomandări privind măsurile de siguranță cu caracter medical, individualizate pentru fiecare subiect și care sunt prevăzute în art.112 c.p.:
- obligarea la tratament medical;
  - internarea medicală;
  - interzicerea de a ocupa o funcție etc.

3.2. Expertiza medico-legală psihiatrică la minori

Această expertiză necesită o metodologie aparte, dat fiind rolul său mai mult recuperator, educativ, evitarea introducerii unora dintre delincvenți (în funcție de faptă) în mediul de detenție, expertiza fiind mai puțin restrictivă. Comisia de expertiză are obligația de a orienta investigațiile pentru obținerea unor date referitoare la:

- nivelul mintal al subiectului;
- ne aflăm în fața unui bolnav psihic sau o persoană cu deficiențe organice, neurologice, senzoriale etc., cu urmări asupra vieții sale psihice;
- capacitatea școlară a minorului, felul cum se află încadrat în colectivul clasei și al școlii, comportamentul față de cadrele didactice;
- relații copil-părinți, cu precădere asupra aspectelor educaționale privind formarea și dezvoltarea personalității acestuia;
- condiții de viață și de dezvoltare, influența și rolul mediului ambiant în „motivația” actului antisocial;
- organizarea expertizei se face după metodologia generală existentă, cu câteva indicații specifice; la expertiză este indicat să participe un pedopsihiatru, un psiholog, iar cadrul de desfășurare să nu îmbrace aspectul de anchetă, recomandându-se ca examinarea să decurgă ca un dialog în care să se aibă în vedere dificultățile ivite în schimbarea sau formarea comportamentului anormal al acestuia. În dosarul minorului, se recomandă adunarea unor date amănunțite privind rolul familiei, al școlii în dezvoltarea personalității copilului, avându-se în vedere că acesta se află într-un stadiu de formare.

Concluziile expertului medico-legal trebuie să fie cât mai ample atât în privința diagnosticului, dar mai ales a perspectivelor (medico-pedagogice) privind recuperarea acestuia, ceea ce impune:

- precizarea diagnosticului, natura tulburărilor și excluderea elementelor supraadăugate, mai ales simulatorii;

- care sunt trăsăturile esențiale ale personalității expertizatului raportate la diagnosticul precizat și reflectate în comportamentul său deviant;
- în ce stadiu evolutiv se află aceste tulburări, dacă ele prezintă riscul de cronicizare sau agravare;
- dacă prin trăsăturile personalității sau prin caracterul tulburărilor de comportament prezintă pericolozitate socială, potențial infracțional etc., justificându-se astfel măsurile de siguranță propuse pentru aplicare;
- stabilirea discernământului va avea în vedere următoarele: nu răspunde penal minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani. Minorii cu vârsta de 14 - 15 ani răspund penal dacă se dovedește că fapta a fost savârșită cu discernământ. Minorii care au împlinit vârsta de 16 ani răspund penal (art. 99 C.p.). În funcție de gradul de discernământ al expertizatului sunt instituite și măsurile de siguranță recomandate de comisie:
  - a. Măsuri de recuperare pe plan medico-social. Sunt de natură psiho-pedagogică, materializate în institute speciale de reeducare pentru minorii în vârstă de peste 14 ani și școli speciale de reeducare pentru minorii de cel puțin 10 ani.

În aprecierea gradului de discernământ al minorilor, se vor avea în vedere particularitățile dezvoltării sistemului nervos la copil, tulburările de comportament ce pot apărea în perioada pubertară, stări de subevoluție psihică, sechele meningoencefalitice etc. Pe baza unor ample investigații clinice, paraclinice, sociale și pedopsihiatrice se poate contura personalitatea psihopatologică a acestuia și să se ajungă la concluzii corecte în care se va avea în vedere recomandarea unor măsuri educative medicale în scopul obținerii unor rezultate cât mai bune.

- b. Măsuri cu caracter medical educativ (institut medical educativ) aplicate pentru cazurile în care starea fizică sau psihică impune un tratament și supraveghere medicală, pedagogică etc. (art.105 C.p.).

În cazul minorilor care necesită tratament medical într-un serviciu de specialitate, urmat de dispensarizare medicală (psihoze, epilepsie în stările paroxistice, psihoze reactive etc.) se impun măsuri cu caracter exclusiv medical, iar alte tulburări impun măsuri cu caracter exclusiv social (socioterapia) în situațiile în care se urmărește ocrotirea minorului prin scoaterea acestuia din mediul necorespunzător: familial, ambiant, școlar etc.

4. Comportamentul duplicitar - Simularea și disimularea

Comportamentul reprezintă ansamblul reacțiilor de răspuns ale ființei umane la un anumit stimul din mediu, în funcție de particularitățile personalității individului respectiv.

Atunci când manifestările comportamentale se abat de la normal și intră sub incidența legii (sub formă de faptă), de cele mai multe ori individul încearcă să-și ascundă, să-și treacă într-un con de umbră adevăratele intenții, astfel încât să inducă în eroare, să fie perceput sub o altă imagine decât cea pe care o are în realitate. Se conturează astfel conduita duplicitară, caracterizată prin faptul că persoana respectivă afișează o paletă multicoloră de manifestări (gânduri, sentimente, gesturi etc.), jucând în mod intenționat două roluri, prefăcându-se, pentru a putea înșela.

Sistematic, comportamentul duplicitar se poate împărți în:

- simulare: latura inventiv-pozitivă;
- disimulare: latura inventiv-negativă.

4.1. Simularea

Raportându-ne la momentul în care se realizează simularea față de fapta antisocială comisă, putem deosebi următoarele tipuri de simulare:

1. Simularea prefaptică sau inițială, în care subiectul adoptă un comportament menit să sugereze o anumită boală cu mai mult timp înainte de comiterea faptei pentru care știe că ar putea fi pedepsit;
2. Simularea postfaptică sau tardivă, ce se manifestă după comiterea faptei antisociale; acest tip de simulare ar putea fi divizat în:
  - a. simulare postfaptică solitară, caracterizată prin aceea că subiectul își modifică comportamentul (simulează) fără a fi influențat de colectivitate, ci doar pe baza resurselor proprii;
  - b. simularea postfaptică asociativă, în care comportamentul simulat este un rezultat atât al resurselor proprii individului cât și al influențelor pe care le suportă din partea mediului; cel mai frecvent, acest tip de simulare se întâlnește în mediile restrictive de libertate (spre exemplu în penitenciare), unde frustrarea generează reacții de apărare ale subiectului care, uneori, îmbracă haina comportamentului simulat tocmai pentru a putea depăși momentul sau perioada respectivă (să fie pus în libertate, să fie evitat de către ceilalți deținuți etc.).
3. Simulare creatoare, caracterizată prin faptul că subiectul își provoacă:
  - boală; alegerea unei anumite afecțiuni (cele mai frecvente sunt bolile psihice, având în vedere că psihiatria este considerată „o țară a tuturor posibilităților”);
  - (auto)mutilarea; această formă a simulării creative poate îmbrăca fie aspectul brutal al automutilării nemascate - când individul nu vrea să-și ascundă gestul și, prin urmare, de cele mai multe ori îl efectuează în locuri publice - fie aspectul ascuns, când automutilarea se realizează sub forma unui accident; și într-un caz și în celălalt leziunile traumatice au gravitate diferită, culminând cu sinuciderea.
4. Simulare exagerată, la rândul său cu două forme de manifestare:
  - a. simulare amplificatoare, în care subiectul își prezintă mult mai amplu patologia pe care o are în realitate (durerile sunt mult mai intense, tulburările de vedere mai accentuate etc.);
  - b. suprasimularea, în care persoana respectivă, pe lângă faptul că accentuează în mod deliberat patologia reală existentă, adaugă simptome noi (spre exemplu, dacă în realitate suferă de o diminuare a vederii, afirmă că nu mai vede și nici nu mai aude).
5. Simulare perseverentă sau metasimularea (simularea fixatoare) al cărei element distinctiv constă în faptul că subiectul - după ce s-a vindecat (examinările medicale și investigațiile de laborator confirmând acest lucru) - continuă să acuze aceleași simptome pe care le avea atunci când era bolnav.

Aceste forme ale simulării veritabile (simularea propriu-zisă) – care urmărește un scop bine determinat, trebuie diferențiate de:

- falsa simulare, în care subiectul, în absența vreunei tulburări psihice, simulează fără a urmări un anumit scop utilitar, motivația comportamentului său nefiind bine definită sau înțeleasă;
- sinistroza, care se manifestă mai ales în cazul invalizilor de război sau a accidentaților și care se caracterizează prin exagerarea unor consecințe posttraumatice, prin negarea vindecării, prin prelungirea perioadei de incapacitate de muncă etc., în vederea obținerii unor compensații maxime.

4.2. Disimularea

Cea de-a doua ipostază a conduitei duplicitare trebuie înțeleasă ca o manifestare comportamentală ce constă în încercarea conștientă și premeditată de a ascunde unele tulburări morbide sau boli, în scopul de a obține diferite avantaje materiale sau morale sau pentru a se sustrage de la anumite obligații sociale ori de la executarea pedepsei.

În timp ce în simulare subiectul caută să convingă anturajul că este suferind, în disimulare el încearcă contrariul, și anume să simuleze normalitatea; așadar, individul suferă de o anumită

afecțiune, dar pe care nu vrea să o facă cunoscută. Metodele de evidențiere a disimulării sunt, în linii mari, identice cu cele folosite pentru demonstrarea comportamentului simulant, cu mențiunea că uneori se poate recurge la examinări medicale interdisciplinare repetate, în diferite unități sanitare, astfel încât verdictul final să nu poată fi supus echivocului.

În prezent se află în detenție un număr important de debili mintal, bolnavi psihic etc. sau cu boli organice grave, condamnați pentru fapte de mai mică gravitate socială.

5. Concluzii

Pentru a concluziona, expertiza medico-legală psihiatrică este o lucrare amplă, de analiză și sinteză a tuturor trăsăturilor psihopatologice ale infractorului privind modul și condițiile exacte de săvârșire a faptei, în scopul stabilirii discernământului și de a oferi justiției criterii medicale obiective, menite să ducă la soluționarea justă a cauzei, aplicarea și dozarea unei pedepse corespunzătoare, cât și instituirea unor măsuri de siguranță cu caracter medical privind viitorul bolnavului și profilaxia actelor antisociale.

În ceea ce privește viitoarele activități de cercetare în domeniul supus analizei, propun discutarea și aprofundarea expertizei medico-legale psihiatrice a victimei, aportul victimei în explicarea infracțiunii și principalele tipologii ale victimei.

Referințe

- BELIS V. – *Medicina legala – curs pentru facultățile de științe juridice*, Editura Societății de Medicină Legală din România, 1995.
- GHEORGHIU V. – *Medicină legală – note de curs*, Universitatea de medicină și farmacie „Carol Davila”, București, 2005-2006.
- IFTENIE V. – *Medicină legală din perspectivă juridică*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2006.
- PAVEL L. L. – *Medicină legală, suport de curs*, Editura Universitară Danubius, 2008.
- ASTĂRĂSTOAE V., SCRIPCARU G., SCRIPCARU C. – *Medicină legală pentru juriști*, Editura Polirom, 2005.

PERCHEZIȚIA DOMICILIARĂ PERCHEZIȚIA SEDIULUI UNUI AVOCAT.

Anca-Elena PETREA *

Abstract

Acest studiu își propune să analizeze din punct de vedere procedural percheziția sediului profesional al unui avocat, protecția secretului profesional al unui avocat, precum și reguli privind efectuarea de percheziții ale birourilor avocațiale. De asemenea, studiul va sublinia importanța respectării regulilor de procedură în timpul percheziției biroului unui avocat, dar și diferențele de procedură existente în alte țări în comparație cu cele prezente în România.

La finalul lucrării mi-am propus să adaug câteva decizii ale CEDO privind perchezițiile urmate de confiscările angrosiste de documente și calculatoare de la sediul anumitor firme de avocați.

Cuvinte cheie: *Drept Procesual Penal, Cod Procedură Penală, Percheziția domiciliară, Percheziția sediului unui avocat, protecția secretului profesional al unui avocat.*

1. Introducere

Percheziția domiciliara este procedeu probatoriu ce constă în cercetarea locuinței unei persoane fizice, a sediului unei persoane juridice sau a oricărui alt spațiu, delimitat în orice mod, care aparține sau este folosit de o persoană fizică sau juridică pentru descoperirea și strângerea probelor cu privire la infracțiunea pentru care s-a început urmărirea penală, la conservarea urmelor săvârșirii infracțiunii sau la prinderea suspectului ori inculpatului.

Totodată, percheziția domiciliară poate fi efectuată în domiciliul sau reședința suspectului sau inculpatului, dar și în alte locuințe sau spații aparținând unor alte persoane (rude ale suspectului sau inculpatului, martori).

Percheziția domiciliară face parte din categoria percheziției judiciare și, potrivit art. 156 alin. (2) Noul Cod de Procedură Penală, aceasta se efectuează cu respectarea demnității, fără a constitui o ingerință disproporțională în viața privată. Conform art. 27 alin. (1) din Constituție: "Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori reședința unei persoane fără învoirea acesteia."

Totodată, Convenția Europeană a Drepturilor Omului stipulează în art. 8 par. 1, faptul că: "Orice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale".

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: anca_petrea2007@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. seminarist Nicolae George Octavian (nicolae.georgeoctavian@yahoo.com).

2. Percheziția sediului profesional al avocatului

În vederea acordării unei protecții maxime beneficiarilor dreptului la inviolabilitatea domiciliului, Curtea a extins aplicabilitatea art.8 și la sediile profesionale ale unei persoane juridice, acestea fiind protejate în egală măsură împotriva perchezițiilor¹. În acest domeniu, ridică anumite discuții perchezițiile dispuse la sediul unui avocat, cu scopul de a identifica elementele vreunei infracțiuni comise de unul dintre clienții lui. Considerat o „veritabilă contraforță în serviciul libertăților individuale”, avocatul trebuie să dispună de o independență totală față de puteri și să fie la adăpost de amenințări, întrucât exercitarea liberă a drepturilor apărării este o garanție fundamentală a libertăților individuale. Astfel, protecția eficace a cabinetului acestuia prezintă o importanță capitală. Ingerințele efectuate în biroul unui avocat pot avea repercusiuni asupra protejării secretului profesional și încrederii care trebuie să existe între clienți și apărătorii lor, ceea ce implică, dăunează bunei administrări a justiției și deci, drepturilor garantate de art. 6 din Convenția europeană.

Astfel, Curtea de la Strasbourg a opinat că percheziția efectuată la sediul unui avocat, în urma căreia au fost ridicate înscrisuri și hard disk-ul calculatorului, ce conțineau date privind viața privată a clienților, nu poate fi considerată ca fiind prevăzută de lege în absența unor reglementări care să specifice, cu un anumit grad de precizie, condițiile în care documentele confidențiale pot fi obiect al căutării și ridicării în procedura percheziției. O asemenea carență este de natură să lipsească pe reclamant de minimul grad de protecție la care este îndreptățit potrivit principiului statului de drept într-o societate democratică.

De asemenea, tot în această materie, Curtea a constatat încălcarea art.8 în condițiile în care avocatul nu era suspectat sau acuzat de săvârșirea unei infracțiuni, iar documentele ridicate aveau legătură cu infracțiunile de care erau acuzați clienții săi în dosarul în care fusese dispusă percheziția. Termenii excesivi de largi ai mandatului de percheziție au dat organelor de poliție puteri nelimitate pentru a determina ce document era relevant pentru urmărirea penală și au permis acestora să ridice acte în legătură cu activitatea economică a două companii private, agenda personală a reclamantului, hard disk-ul calculatorului, procuri date de clienți pentru a fi reprezentați în cadrul unor procese civile. Prin urmare, instanța europeană a apreciat că atingerea adusă secretului profesional prin efectuarea percheziției a fost disproporționată față de scopul urmărit, neputând fi considerată ca necesară într-o societate democratică.

Punând în vedere că o asemenea percheziție poate avea consecințe serioase în privința dreptului fundamental la un proces echitabil garantat clientului avocatului, Curtea a statuat că judecătorul trebuie să dea motive detaliate la autorizarea acestei măsuri precum și să prevadă măsuri speciale în vederea ocrotirii materialelor protejate de secretul profesional. Prin urmare, trebuie să fie respectate măsuri de precauție la un nivel „chiar și mai înalt” înainte ca percheziția să fie autorizată. O asemenea condiție este considerată îndeplinită de către Curte atâta vreme cât legea internă nu permite ridicarea documentelor ce erau protejate de secretul profesional, nelăsând la aprecierea organelor de anchetă documentele și bunurile ce pot fi ridicate, aceasta chiar în lipsa unui control judecătoresc.

Considerat „azil sacru” în timpul fostului regim, așa cum am arătat, cabinetul avocatului nu mai este inviolabil în prezent. Percheziția, licită în sine, nu poate totuși impieta asupra secretului profesional și sentimentului de siguranță din relația avocat-client, astfel încât, acceptarea acestei măsuri trebuie să fie limitată la situații absolute excepționale și însoțită de garanții procedurale absolute. După cum s-a precizat în doctrină, o asemenea situație ar viza doar ipoteza constatării

---

¹ Ion Neagu și Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2015.

existenței de indicii plauzibile privind participarea avocatului la comiterea unei infracțiuni de favorizare, când abuzând de privilegiul confidențialității, un client ascunde probe în cabinetul apărătorului său. Într-un asemenea caz, percheziția se poate justifica pentru urmărirea și sancționarea faptei avocatului, iar nu pentru infracțiunile de care sunt acuzați clienții săi. Pe de altă parte, s-a precizat că s-ar impune, la efectuarea percheziției, prezența observatorului independent, în cauză, conducătorul Ordinului avocaților².

În orice caz, posibilitatea percheziționării libere a sediilor cabinetelor avocațiale nu se poate admite, în caz contrar, întreg edificiul dreptului la apărare ar fi nimicit, fapt inacceptabil într-o societate democratică.

3. Reguli privind efectuarea de percheziții ale birourilor avocațiale

Curtea Constituțională a Republicii Federale Germania a declarat neconstituțională percheziția efectuată la sediul profesional al avocatului, în situația în care acesta din urmă nu are calitatea de suspect.

Într-o recentă decizie, (29 ianuarie 2015) Curtea a stabilit concret premisele unei percheziții a sediului profesional al avocatului, numai în situația în care acesta din urmă are calitatea de suspect sau pe cea de învinuit.

Curtea a plecat de la premisa că o percheziție este inadmisibilă, atunci când, în urma ei, se ajunge la informații referitoare la clientela avocatului (art. 160 din Codul de Procedură Penală). De asemenea, art. 97 din Codul de procedură penală interzice ridicarea de acte ori înscrisuri referitoare la raporturile dintre avocat și client.

Din acest motiv, percheziționarea sediului profesional al avocatului, în situația în care acesta din urmă nu are calitatea de suspect ori de învinuit este ilegală, iar documentele ridicate nu pot fi folosite în cadrul unei proceduri judiciare.

În situația în care avocatul este suspectat de săvârșirea sau participarea la săvârșirea unei infracțiuni, efectuarea percheziției trebuie să aibă în vedere calitatea avocatului de organ independent în procesul de administrare a justiției.

Curtea Constituțională a trebuit să decidă într-un caz în care i s-a imputat avocatului că se sustrage de la obligația de întreținere față de cei trei copii rezultați dintr-o căsătorie anterioară, prin falsificarea unor documente privitoare la veniturile realizate.

În aceste condiții, judecătorul de instrucție a emis mandat de percheziție la sediul societății de avocați, în cadrul căreia suspectul își desfășura activitatea, ocazie cu care au fost ridicate, printre altele, documente contabile și o agendă cu termene. Avocatul a formulat plângere privind neconstituționalitatea mandatului de percheziție și a avut câștig de cauză.

Curtea Constituțională a stabilit în decizia sa câteva criterii fundamentale care trebuie respectate la efectuarea perchezițiilor sediilor profesionale ale avocaților, chiar și în situația în care un avocat este suspectat ori învinuit de comiterea unei infracțiuni.

Altfel decât la o percheziție "normală", trebuie avut în vedere nu numai dreptul fundamental al inviolabilității domiciliului, ci se impune, în special, respectarea unor interese generale care se bazează pe faptul ca anumite locații (birouri avocațiale, cabinete medicale, etc...) să nu poată fi cercetate cu ușurință de autorități statale. În aceste condiții, organele de cercetare penală trebuie să țină cont de dimensiunea limitelor aduse activității profesionale a celui în cauză.

Din aceste considerente, Curtea concluzionează că suspiciunea privind comiterea unei fapte penale care să impună efectuarea unei percheziții a sediului profesional al unui avocat trebuie atent

---

² Udroui Mihail, *Procedură penală. Partea generală*, Editura C.H. Beck, București, 2016.

cântărită. Suspiciunea comiterii unei infracțiuni minore, cum ar fi încălcarea obligației de întreținere nu justifică, de regulă, efectuarea unei percheziții.

Important este considerentul limpede exprimat de Curte, în sensul că mandatul de percheziție a unui birou avocațial trebuie să aibă în vedere, în mod explicit, că în astfel de situații se intervine nu numai asupra drepturilor fundamentale ale suspectului dar și asupra unor interese de ordin general care privesc relațiile de încredere ale publicului în raport cu anumiți profesioniști.

Republica Cehă Codul de procedură penală permite organelor de urmărire penală să efectueze percheziții ale birourilor avocațiale. În situația în care în incinta supusă percheziției se găsesc documente acoperite de secretul profesional, este obligatorie solicitarea de cooperare din partea baroului.

Autoritatea judiciară care efectuează percheziția poate verifica astfel de documente numai în prezența și cu aprobarea reprezentantului baroului, care participă la efectuarea percheziției. În situația în care reprezentantul baroului refuză să permită accesul la astfel de documente, acestea vor fi sigilate în prezența organului de urmărire penală, a reprezentantului baroului și a avocatului în cauză și vor fi predate în custodia baroului.

La solicitarea organului de urmărire penală, refuzul reprezentantului baroului poate fi complinit printr-o hotărâre judecătorească. O astfel de cerere trebuie făcută în termen de 15 zile de la data la care reprezentantul baroului a refuzat accesul la documente. Judecătorul poate da curs unei astfel de cereri în situația în care consideră că documentele respective nu intră în sfera secretului profesional. În cazul în care cererea este respinsă, documentele în cauză vor fi remise avocatului.

În ceea ce privește interceptarea convorbirilor dintre client și avocat, în situația în care ele se referă la aspecte ce țin de secretul profesional, organul de urmărire penală are obligația de a distruge imediat înregistrarea și de a nu folosi informațiile obținute pe această cale.

Nici organele de siguranță ale statului nu pot încălca secretul profesional al avocatului.

Franța Percheziția efectuată asupra unui birou avocațial este circumscrisă prevederilor art.56 și 57 din Codul de procedură penală. Ea poate avea loc la biroul sau la domiciliul avocatului numai în prezența decanului baroului sau a unui reprezentant al acestuia din urmă.

Magistratul care a dispus efectuarea percheziției are obligația de a-l informa pe decan asupra obiectului percheziției și asupra faptei penale de comiterea căreia avocatul este suspectat ori învinuit. De asemenea îi va aduce la cunoștință decanului care sunt documentele ce urmează a fi căutate.

O percheziție generală, de natură a-l împiedica pe avocat să își exercite profesia, nu poate fi efectuată. Documentele ce urmează a fi ridicate nu pot fi consultate decât de magistratul care a dispus efectuarea percheziției și de decanul baroului.

Decanul baroului se poate opune la ridicarea unui document atunci când consideră că prin aceasta se violează secretul profesional. Documentul în cauză este sigilat în mod distinct și transmis, împreună cu un raport, judecătorului de libertăți și detenție, care va trebui să decidă asupra documentului, în termen de maxim 5 zile, prin încheiere.

Încheierea nu poate fi atacată. Nici o prevedere nu poate obliga un avocat să încalce secretul profesional, chiar dacă i se solicită acest lucru de către autorități ale securității statului.

Danemarca În situația în care într-un birou avocațial supus percheziției se află documente acoperite de secretul profesional, autoritatea care efectuează percheziția trebuie să solicite cooperarea din partea baroului. Consultarea unui astfel de document se poate face numai în prezența și cu consimțământul reprezentantului baroului.

Reprezentantul baroului va fi prezent pe tot parcursul percheziției, având dreptul de a consulta orice document ce ar urma să fie ridicat. Totodată, va putea să își dea consimțământul cu privire la consultarea și ridicarea documentului în cauză ori să refuze. În această din urmă situație,

documentul va fi sigilat în prezența tuturor 3 participanților la percheziție, de așa manieră încât acesta să nu poată fi distrus ori consultat și va fi predat de îndată în custodia baroului.

Refuzul reprezentantului baroului poate fi complinit, la cerere, în termen de maxim 15 zile, prin încheiere pronunțată de un judecător. În situația în care cererea autorității care efectuează percheziția este respinsă, documentele vor fi restituite avocatului.

Bulgaria În conformitate cu prevederile art. 33 din Legea avocaturii, înscrisurile, documentele, inclusiv cele în format electronic, dosarele, echipamentele electronice, sunt inviolabile și nu pot forma obiect al unei percheziții, al unor măsuri de copiere, verificare sau ridicare. Nu există excepții de la această regulă.

Totodată, domiciliul sau biroul unui avocat pot fi supuse percheziției doar atunci când avocatul este suspectat ori învinuit de comiterea unei infracțiuni. Solicitarea de emitere a unui mandat de percheziție trebuie să cuprindă, în mod expres, o astfel de mențiune.

4. Hotărâri ale CEDO priviind perchezițiile de la sediul firmelor de avocați

Hotărâri pronunțate de CEDO în 2015:

- Hotărârea CEDO din 02.04.2015, **Cazul Vinci contra Franței** – CEDO condamnă confiscarea nediferențiată de documente care conțin corespondența confidențială avocat-client, în cadrul unei inspecții derulate de Departamentul pentru Concurență la sediul a două societăți comerciale.
- Hotărârea CEDO din 12.02.2015, **Cazul Yuditskaya contra Rusiei**– CEDO condamnă perchezițiile la sediul firmei de avocați și sechestrarea computerelor tuturor avocaților din societate. Încălcarea secretului profesional. Încălcarea art. 8 din Convenție referitor la respectarea vieții private și a secretului corespondenței.

CEDO condamnă confiscarea nediferențiată de documente care conțin corespondența confidențială avocat client, în cadrul unei inspecții derulate de Departamentul pentru Concurență la sediul a două societăți comerciale.

Cazul Vinci contra Franței

Cazul se referă la perchezițiile și confiscările engrosiste și nediferențiate de documente, între care și cele acoperite de confidențialitatea comunicărilor avocat client, efectuate de către anchetatorii de la Direcția Generală de Concurență, protecția consumatorilor și combatere a fraudei la sediile acestor companii³.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, în unanimitate, că a existat o încălcare de către Franța a articolului 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și o încălcare a articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței).

Reclamanții – companiile Vinci Construction și GTM Génie Civil et Services – s-au plans la CEDO că nu au putut lua cunoștință de conținutul documentelor confiscate și nici nu au avut posibilitatea să pună în discuție oportunitatea confiscării.

Curtea a analizat în ce măsură a fost respectat echilibrul dintre interesul legitim al statului de a cauta dovezi privind savarsirea unor infracțiuni în dreptul concurenței pe de o parte, și respectul vieții private, în special al confidențialității comunicărilor avocat client, pe de alta parte. CEDO a constatat că, în speta, confiscările au fost disproportionale în raport cu scopul urmărit.

---

³ Hotărârea CEDO din 02.04.2015, Cazul Vinci contra Franței.

Prin cererea din 3 octombrie 2007, Direcția Generală de Concurență a cerut instanței de la Tribunalul de mare instanță din Paris autorizarea efectuării unor percheziții și confiscări la sediile societăților reclamante, ca parte a o anchetă privind fapte ilicite. Judecătorul a admis această cerere prin ordonanța din 5 octombrie 2007. Perchezițiile au avut loc pe 23 octombrie 2007. Multe documente și fișiere din calculatoare au fost ridicate, inclusiv corespondența electronică a unor angajați.

În căile de atac introduse împotriva hotărârii judecătorești privind aceste percheziții, reclamantii au afirmat că acestea au fost efectuate într-un mod masiv și nediferențiat, fiind ridicate mii de documente aflate în calculatoare și multe neavând legătură cu ancheta, dar fiind protejate de confidențialitatea comunicărilor avocat client. De asemenea, s-au plâns că nu s-a făcut un inventar precis al documentelor confiscate.

Direcția Generală de Concurență a susținut că perchezițiile și confiscările au fost efectuate în conformitate cu legea și cu autorizarea judecătorului. De asemenea, a susținut că societățile reclamante au primit o copie a documentelor confiscate și inventarul lor exact.

Prin două hotărâri judecătorești din 2 și 9 septembrie 2008, reclamantilor le-au fost respinse constatațiile, pe motiv că perchezițiile și confiscările acuzate au respectat dispozițiile Codului Comercial și ale Codului de procedură penală, precum și drepturile garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Judecătorul a considerat că respectarea confidențialității comunicărilor avocat client nu interzice confiscarea comunicărilor acoperite de acest secret.

Recursul în casație al reclamantilor împotriva acestor ordonanțe a fost respins prin două hotărâri din 8 aprilie 2010.

În aceste condiții, reclamantii s-au adresat CEDO invocând articolul 6 (dreptul la un proces echitabil), art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), precum și art. 13 (Dreptul la un remediu efectiv) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Reclamantii au invocat o încălcare a dreptului lor la un remediu efectiv, deoarece nu au putut exercita un recurs de plină jurisdicție împotriva ordonanței care a autorizat perchezițiile și confiscările și, în al doilea rând, au invocat că judecătorul care a autorizat operațiunile nu îndeplinea, în opinia lor, condițiile de imparțialitate. De asemenea, ei s-au plâns de o atingere disproporționată adusă dreptului la apărare și dreptului la respectarea vieții private și a corespondenței, în special în ceea ce privește confidențialitatea relațiilor dintre avocat și clientul său, având în vedere caracterul masiv și nediscriminatoriu al confiscării și lipsa unui inventar exact.

Hotărârea s-a axat pe punerea în balanță a intereselor legate, pe de o parte, de interesului legitim al statului de a căuta dovezi privind infracțiuni prevăzute de dreptul concurenței și, pe de altă parte, de respectarea dreptului la viață privată și corespondență, inclusiv confidențialitatea între avocat și client.

CEDO a considerat că, în acest caz, garanțiile prevăzute de dreptul intern, care reglementează inspecțiile și confiscările în legislația concurenței, nu au fost aplicate într-o manieră corespunzătoare, în special în ceea ce privește corespondența dintre un avocat și clientul său, printre documentele confiscate în mod nediferențiat făcând parte documente acoperite de confidențialitatea comunicărilor avocat client.

Curtea a precizat că judecătorul francez a primit plângeri motivate în care s-a arătat că documentele confiscate erau acoperite de secretul profesional și de confidențialitate și solicitarea ca, după instanța va stabili aceste aspect, documentele respective să fie restituite, dacă este cazul.

CEDO a concluzionat că perchezițiile la sediile celor două societăți și confiscările au fost disproporționate în raport cu obiectivul urmărit și a constatat încălcarea articolului 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) și 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție.

CEDO condamnă perchezițiile la sediul firmei de avocați și sechestrarea computerelor tuturor avocaților din societate. Încălcarea secretului profesional. Încălcarea art. 8 din Convenție referitor la respectarea vieții private și a secretului corespondenței.

Cazul Yuditskaya contra Rusiei

Cazul se numește Yuditskaya contra Rusia, deoarece doamna Yuditskaya a fost prima reclamantă la CEDO. Plângerea sa a fost urmată de alte 4 plângeri ale colegilor săi din firma de avocatură "Biznes i Pravo", cărora le-au fost confiscate calculatoarele, în cadrul unei proceduri penale în care era implicat un alt coleg al lor avocat. Acesta era suspectat că a încheiat un contract fictiv de asistență juridică, în numele firmei de avocatură, cu compania de stat Kirov Perm Factory, pentru a acoperi o dare de mită⁴.

În fapt, în cadrul unei anchete penale au existat indicii că între compania de stat respectivă și casa de avocatură "Biznes i Pravo" a fost încheiat un contract fictiv, în scopul de a acoperi o dare de mită unui executor judecătoresc. În acest context, investigatorii au primit mandate de percheziție la sediul firmei de avocatură "Biznes i pravo", cu scopul de a confisca documente care pot fi relevante pentru acest caz. Deși fiecare avocat avea calculatorul său, au fost confiscate toate calculatoarele firmei, în condițiile în care numai avocatul I.T era suspect de complicitate la infracțiunea respectivă. Însă, instanța națională a reținut că firma de avocatură și nu avocatul individual a semnat contractual, motiv pentru care a autorizat percheziționarea sediului firmei și implicat a tuturor calculatoarelor.

Reclamanții avocați au pretins, în special, că nu au existat motive pentru efectuarea unei percheziții la sediul firmelor lor și pentru sechestrarea computerelor lor.

Cu privire la aceste aspecte, CEDO a considerat că mandatul de percheziție a fost formulat în termeni foarte generali, oferind anchetatorilor un drept de apreciere discreționară în efectuarea percheziției.

CEDO a criticat faptul că instanța națională nu a explicat de ce nu ar fi suficientă o percheziție doar la calculatorul utilizat de avocatul implicat. Mai mult decât atât, în mandatul emis de judecător nu a fost atinsă problema ca datele sunt acoperite de secretul profesional trebuie să fie protejate, deși era conștient de faptul că reclamanții sunt membrii unui barou și dețin documente confidentiale. Potrivit jurisprudenței Curții, mandatele de percheziție trebuie să fie elaborate, pe cât posibil, într-un asemenea mod încât impactul lor să se situeze în limite rezonabile.

Având în vedere materialele care au fost inspectate și confiscate, CEDO a constatat că perchezițiile aduc atingere secretului profesional într-o măsură disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit. Curtea reamintește, în acest sens, că, în cazul în care este implicat un avocat, o violare a secretului profesional ar putea avea repercusiuni asupra bunei administrări a justiției și, prin urmare, cu privire la drepturile garantate de articolul 6 din Convenție, referitor la dreptul la un proces echitabil.

În concluzie, Curtea consideră că cercetarea efectuată în absența unei suspiciuni rezonabile sau a oricăror măsuri de protecție împotriva "interferențelor" cu secretul profesional la birourile de avocatură ale reclamanților și confiscarea computerelor lor a mers dincolo de ceea ce a fost "necesar într-o societate democratică" pentru a atinge scopul legitim urmărit. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție.

---

⁴ Hotărârea CEDO din 12.02.2015, Cazul Yuditskaya contra Rusiei.

5. Concluzii

Luând în considerație faptul că percheziția la sediul unui avocat, are implicații asupra principiului confidențialității avocat-client, judecătorul trebuie să dea motive detaliate la autorizarea acestei măsuri, precum și să prevadă măsuri speciale în vederea protecției materialelor protejate de secretul profesional.

Când mandatul de percheziție este redactat în termeni largi, ordonând cercetarea și sechestrul de documente fără nici o limitare, la cabinetul unui avocat, percheziția nefiind însoțită de garanții speciale de procedură, cum ar fi prezența unui observator independent, atunci acea percheziție a încălcat secretul profesional și a fost violat art. 8 al Convenției.

Curtea consideră că modul de realizare a perchezițiilor este lipsit de proporționalitate în situația în care mandatele de percheziție sunt redactate în termeni foarte largi, neprecizându-se nimic despre fapta anchetată, locurile care fac obiect al percheziției sau bunurile ce trebuie ridicate, lăsând astfel la discreția nelimitată a anchetatorilor aspecte extrem de importante.

În concluzie, percheziția sediului profesionala al unui avocat este un subiect delicat și de o mare importanță în zilele noastre luând în considerare starea actuală a societății și nevoia de dezvoltare a integrității profesiei.

Referințe

- Ion Neagu și Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2015.
- Udrioiu Mihail, *Procedură penală. Partea generală*, Editura C.H. Beck, București, 2016.
- Codul de procedură penală
- Constituția României revizuită
- Decizia CCR nr. 23/2017 - obiecția de neconstituționalitate a disp. art. I pct. 14 [ref. la art. 35 alin. (1[^]1)] și pct. 19 [ref. la art. 46 alin. (4[^]3)] din Legea privind modificarea și completarea Legii nr. 51/1995.. (respinsă)
- Igor Dolea, Probele în procesul penal. Îndrumar pentru avocați
- Hotărârea CEDO din 02.04.2015, Cazul Vinci contra Franței
- Hotărârea CEDO din 12.02.2015, Cazul Yuditskaya contra Rusiei

CRIMINALITATEA GULERELOR ALBE

Andrei-Cristian ȘTEFAN*

Anca-Ruxandra ANDREI**

Abstract

Criminalitatea gulerelor albe se referă la infracțiuni motivate financiar săvârșite de persoane cu un statut social bine determinat, demnitari, manageri. Corupția este un fenomen social apărut încă din cele mai vechi timpuri, fiind unul dintre cele mai grave tipuri de folosire abuzivă a funcției deținute.

De asemenea, evaziunea fiscală reprezintă sustragerea contribuabililor de la plata impozitelor și a taxelor. Spălarea banilor murdari este ultima verigă a lanțului infracțional, în care deținătorii unor fonduri (de regulă, foarte mari) obținute prin fraudarea statului, firmelor, instituțiilor publice sau cetățenilor le dau un caracter legal. Aceste două infracțiuni se află într-un raport de coexistență, de cele mai multe ori evaziunea fiscală este urmată de procesul de albire a banilor, fiind alături de infracțiunile de corupție unele din cele mai des întâlnite fapte ilicite ce intră sub incidența conceptului de gulere albe.

În lucrarea de față vom avea în vedere explicarea procesului prin care se săvârșesc aceste infracțiuni, modul de combatere cât și sancționarea acestora prin expunerea unor studii de caz relevante cât și a doctrine juridice existente.

Cuvinte cheie: *gulere albe, infracțiuni, demnitari, corupție, statut social*

1. Introducere

Conceptul de lucrător cu gulere albe derivă mai degrabă din sociologie decât din criminologie. În sociologie, un lucrător cu gulere albe este, în general, un angajat administrativ. Conceptul de crimă cu gulere albe în cadrul criminologiei derivă din activitatea criminalistului pionier Edwin Sutherland. Se susține că utilizarea de către Sutherland a termenului de "crimă cu gulere albe" este oarecum contrară utilizării termenului de "muncitor cu gulere albe" în sociologie, deoarece conceptul lui Sutherland se referă în mod explicit la infractorii cu statut social relativ ridicat. Ceea ce numește Sutherland "criminalitatea cu gulere albe" ar putea fi mai bine descris astăzi în termenii conceptului de "criminalitate corporativă"¹.

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, (email: stefanandrei96@gmail.com) Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Asist. univ. dr. Sinescu Mircea Constantin (email: mircea.sinescu@sinescu-nazat.ro)

** Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, (email: andrei.ancaruxandra@yahoo.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Asist. univ. dr. Sinescu Mircea Constantin (email: mircea.sinescu@sinescu-nazat.ro)

¹ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118430873.est0786>

Termenul de criminalitate a „gulerelor albe” a fost folosit pentru prima dată în anul 1939 de către vestitul criminolog american Edwin Sutherland într-un raport al său adresat Societății americane de criminologie, cunoscând după aceea o largă răspândire atât în rândul oamenilor de știință, cât și al cetățenilor obișnuiți.

Deși la început termenul avea un sens restrâns, acesta a evoluat către *criminalitatea profesională*, concept care se referă la toate activitățile ilicite orientate spre profit, realizate prin mijlocirea sau în legătură cu profesia faptuitorului. Acest tip de criminalitate a fost definită de E. Sutherland ca fiind „o violare a legii penale de către persoane cu statut socio-economic de înaltă clasă, în cadrul activităților lor ocupationale

În țara noastră, conceptul de infracțiuni săvârșite de gulere albe, de cele mai multe ori, este asimilat conceptului de corupție din simplul fapt că subiecții activi ai infracțiunilor din sfera gulerelor albe sunt politicieni sau alte persoane cu funcții în aparatul central, aceștia, adesea ori folosindu-se de aceste funcții pentru comiterea infracțiunilor economice. În momentul de față, doctrina, a reușit să înglobeze alături de infracțiunile de corupție și evaziunea fiscală împreună cu spălarea banilor, evoluând mai mult spre conceptul de infracțiuni motivate financiar, teoretizate de către E. Sutherland, alăturând politicienilor, persoanele din domeniul afacerilor.

Având în vedere apariția relativ nouă a acestui concept, doctrina românească este încă crudă din punctul de vedere al explorării acestui fenomen infracțional existând destul de puține studii ce au ca punct principal, explicarea termenului de “criminalitate a gulere albe” sau de “infracțiuni săvârșite de gulere albe”, neexistând încă o opinie generală asupra însăși definirii acestuia.

2. Conținutul propriu-zis

Apariția corupției în societate este legată de însăși geneza acesteia, deoarece corupția este un fenomen social, care s-a născut, iar apoi a evoluat, în interiorul, primelor grupuri de oameni organizate. Din punct de vedere istoric, corupția este, dacă nu cea mai veche, una dintre cele mai vechi forme de criminalitate existente în societățile umane².

Corupția ca fenomen social a fost prezentă în toate epocile și toate etapele istorice, formele de manifestare a acesteia chiar dacă aveau unele elemente comune au diferit sub anumite aspecte în funcție de particularitățile perioadei istorice în care s-au succedat. Vechiul Testament semnalează în Cartea Regilor, prezența corupției la evreeii antici, desemnați judecători, referindu-se la fiii lui Samuel „Fiii lui nu umblau pe căile sale, ci se abăteau la lăcomie, luau daruri și judecau strâmb.” Prezența corupției în Grecia Antică, în special luarea de mită, l-au determinat pe Platon să propună pedepsirea cu moartea a funcționarilor care primeau daruri pentru a-și face datoria. Herodot amintește că regele persan Cambise, sesizat de cazurile multiple de luare de mită săvârșite de către judecători, a hotărât uciderea unui făptuitor, jupuirea lui, iar cu pielea acestuia și-a tapițat jilțul. Roma Antică a fost distrusă de către corupția internă, romanii au încercat să combată acest fenomen prin legiile Calpurnia, Cornelia, Iulia repandarium, acestea reușind să reprime sever corupția, însă, sesizând impactul și gravitatea pe care acest fenomen îl aducea însăși existenței statului, reprimarea fenomenului a fost aproape imposibilă, corupția fiind unul dintre motivele căderii Romei.

Aceasta este un fenomen social foarte complex ce include manifestări morale și ilegale ale unor persoane care fac parte din organizații publice sau private, de pe urma cărora acestea realizează avantaje materiale, morale ori un statut social superior. În doctrină se apreciază că

---

² V. Dobrinoiu, M. Hotca, Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție: comentarii, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, pag.11

fenomenul corupției cuprinde ansamblul de activități ilicite și ilegite realizate de diverse grupuri și organizații (publice și private) și de diverși indivizi cu funcții de conducere sau care exercită un rol public, în scopul obținerii unor avantaje materiale ori morale sau a unui statut social superior, prin utilizarea unor forme de constrângere, șantaj, înșelăciune, mituire, cumpărare de influență etc. Corupția nu înseamnă numai darea de mită, luarea de mită, traficul de influență sau primirea de foloase necuvenite, ci include și rețele de indivizi, grupuri și organizații între care există anumite legături prin care sunt realizate interese comune. Se poate vorbi, din păcate, și despre criminalitatea organizată în domeniul corupției³.

Într-o accepțiune generală, corupția a fost definită ca fiind o manifestare, abatere de la moralitate, de la datorie, care exprimă o gravă degradare, descompunere morală. Ea este și va rămâne în esență un abuz de putere, de funcție din partea celor investiți cu exercițiul acestora ori cu segmente ale lor pentru obținere de bani, avantaje materiale sau alte foloase necuvenite. Corupția s-a dezvoltat în mai multe ramuri de activitate, cuprinzând astăzi sistemul administrației publice, sistemul politic cât și domeniul afacerilor. Ne vom axa pe definirea conceptelor de corupție în sistemul politic dar și a corupției în domeniul afacerilor, aceste două mari ramuri, intrând astăzi sub incidența noțiunii de criminalitate a gulerelor albe.

Corupția politică cuprinde totalitatea comportamentelor antisociale care deviază de la îndatoririle oficiale sau care încalcă normele juridice urmărind un interes personal prin exercitarea anumitor tipuri de influență. În cadrul corupției politice, pot fi incluse și activitățile de finanțare ilegală, directă sau indirectă, a campaniilor electorale, politizarea funcțiilor strict administrative sau promovarea pe baza de criterii politice.

Cercetările sociologice efectuate relevă faptul că, în multe cazuri, politicianul versat își ia în fața mulțimii credule angajamente pe care nu se gândește niciodată să le aducă la îndeplinire și folosește așteptările oamenilor în interes personal⁴.

Corupția nu lipsește nici în materia afacerilor. În prezent, chiar dacă lucrurile sunt parțial așezate din punct de vedere economic și juridic, corupția specifică tranziției a evoluat și ea în sensul că se aproprie tot mai mult de ceea ce doctrina numește *criminalitatea gulerelor albe*.

Evaziunea fiscală reprezintă sustragerea prin orice mijloace de la impunerea sau de la plata impozitelor, taxelor, contribuțiilor și a altor sume datorate bugetului de stat, bugetelor locale, bugetului asigurărilor sociale de stat și bugetelor fondurilor speciale de către persoanele fizice și persoanele juridice române sau străine, denumite în cuprinsul legii contribuabili⁵.

Nu există o definiție universală pentru operațiunea de spălare a banilor murdari. Juriștii instituțiilor bancare, agențiile de stat pentru aplicarea legii, companiile și oamenii de afaceri, au propriile definiții în funcție de priorități și perspective. Esența o reprezintă însă ascunderea sursei de venit ilicite și dobândirea unei aparențe legale a câștigului. Spălarea de bani ca operațiune ilegală este strâns legată de evaziune fiscală, aceasta având ca scop principal, justificarea veniturilor obținute ca urmare a evaziunii fiscale și fraudelor în investiții. Aceste două infracțiuni, evaziunea fiscală precum și spălarea de bani au ca subiecți activi, oameni influenți din domeniul afacerilor, ce urmăresc maximizarea profiturilor fiind unii dintre subiecții conceptului white collar.

Edwin Sutherland, părintele conceptului de criminalitate a gulerelor albe, considerat unul dintre cei mai influenți criminaliști ai secolului 20, în lucrarea sa intitulată *White-collar criminality*, definește conceptul de „criminalitate a gulerelor albe” ca un fenomen infracțional, ce

³ V. Dobrinoiu, M. Hotca, Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție: comentarii, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, pag.20

⁴ V. Dobrinoiu, M. Hotca, Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție: comentarii, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, pag.34

⁵ Lector univ.dr. Danusia Boicean, Spălarea de bani, Note de curs, Sibiu, 2009

se află în strânsă relație cu domeniul afacerilor. Principalul punct de analiză a conceptului privește subiectul activ al infracțiunii, Edwin Sutherland făcând referire directă asupra persoanelor cu o poziție socială înaltă în societate, ce se află într-o poziție de conducere în mediul de afaceri sau aparatului de stat. Statul social al acestor persoane creează, în perspectiva doctrinei, o încredere ridicată a populației față de această clasă socială, iar săvârșirea unei infracțiuni ar putea fi trecută cu vederea de către populație. Tot doctrina aduce în discuție faptul că organele judiciare nu folosesc întotdeauna aceeași măsură în aplicarea legii penale. Astfel, în timp ce infractorii „clasici” (hoți, tâlhari etc.) sunt sancționați prompt și exemplar, infractorii din domeniul afacerilor beneficiază de o oarecare îngăduință⁶.

În știința criminologică, însă, termenul rămâne ambiguu și controversat. Criminalitatea „gulerelor albe” se produce cel mai frecvent, susținea Sutherland, prin prezentarea eronată a situației financiare a întreprinderilor, prin manipularea bursei și mituirea persoanelor publice în scopul de a asigura contracte avantajoase, prin mita care se dă pentru realizarea unor tranzacții comerciale, deturnarea de fonduri financiare și folosirea lor în alte scopuri ce vizează încălcarea legii, cât și practicarea pe scară largă a bancrutei frauduloase⁷.

Infractorii cu „gulerile albe” comit fapte care sunt definite de către Sutherland ca fiind „o violare a legii penale de către persoane cu statut socio-economic de înaltă clasă în cadrul activităților lor ocupaționale”. Dacă prin metodele folosite este încălcată legea, iar autorii acestor fapte sunt condamnați în cadrul unui proces penal, atunci ne aflăm în fața unui gen specific de criminalitate, cunoscută sub denumirea de criminalitate a „gulerelor albe”⁸.

În contextul actual, conceptul de *criminalitate a gulerelor albe* a evoluat raportat la termenul inventat de către Edwin Sutherland. Potrivit rapoartelor FBI, în momentul de față, white collar criminality, se referă la o paletă largă de infracțiuni, nonviolente, motivate financiar, comise de către profesioniști în domeniul afacerilor și de către politicieni. Activitatea criminalistică desfășurată de către FBI privind criminalitatea albă integrează analiza informațiilor, cu investigații asupra activităților criminale, cum ar fi corupția publică, spălarea banilor, fraudă corporativă, fraudă de valori mobiliare și mărfuri, fraudă ipotecară, fraudă instituțiilor financiare, fraudă bancară și delapidarea, încălcări ale legii electorale, fraude de marketing în masă și fraudă în domeniul sănătății⁹.

Investigarea cazurilor din sfera white collar sunt de o complexitate extrem de ridicată, acestea fiind prezente în istorie în nenumărate cazuri.

Italia anului 1946 prezintă unul dintre primele scandaluri ale nou născutei Republici Italiene, unde doi miniștrii ai guvernului De Gasperi, Ezio Vanoni (Comert Exterior) și Pietro Campi (Finanțe), primul fiind acuzat că ar fi primit retribuții exagerate în calitate de Comisar al Comitetului Național de Eliberare la Banca Agricolă, al doilea fiind acuzat de îmbogățirea prin speculații la Bursă folosind informațiile pe care le primea în calitate sa de ministru¹⁰.

La 15 februarie 2000, Curtea Districtuală Centrală din Florida, l-a condamnat pe omul de afaceri American, Sholam Weiss, la 845 de ani de închisoare pentru numeroase capete de acuzare ce intră sub incidența conceptului de infracțiuni săvârșite de gulerele albe. Pedepsa impusă lui Weiss este considerată ca fiind cea mai mare sancțiune penală ca și quantum pentru săvârșirea unor infracțiuni din sfera white collar.

⁶ M.Hotca, M.Dobrinou, Elemente de drept penal al afacerilor, Ed.C.H.Beck,pag.27

⁷ https://www.academia.edu/13882437/Definirea_conceptului_de_criminalitate_a_gulerelor_albe

⁸ https://www.academia.edu/13882437/Definirea_conceptului_de_criminalitate_a_gulerelor_albe

⁹ <https://www.fbi.gov/investigate/white-collar-crime>

¹⁰ A se vedea pe larg, A.Silj, Imperiul mafiei: criminalitate, corupție și politică în Italia: 1943-1994, Ed. Nemira, București, pag.363.

În țara noastră, majoritatea infracțiunilor ce intră sub incidența acestui concept sunt: luarea și darea de mită, traficul și cumpărarea de influență, evaziunea fiscală, cât și spălarea banilor. De cele mai multe ori aceste infracțiuni sunt săvârșite de către oameni politici cu funcții înalte în aparatul de stat precum și de oameni de afaceri.

Având în vedere, sfera extrem de largă a infracțiunilor aflate sub incidența acestui fenomen infracțional, ne vom rezuma, în analiza noastră doar la cele mai des întâlnite în practica instanțelor judecătorești din România.

3. Luarea de mită

3.1. Sediul legal

Infracțiunea de luare de mită este reglementată în Noul Cod Penal, respectiv în Titlul V, Infracțiuni de corupție și serviciu, Capitolul I, art 289 - luarea de mită și în Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție.

Art. 289

(1) Fapta funcționarului public care, direct ori indirect, pentru sine sau pentru altul, pretinde ori primește bani sau alte foloase care nu i se cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase, în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea ori întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau în legătură cu îndeplinirea unui act contrar acestor îndatoriri, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică ori de a exercita profesia sau activitatea în executarea căreia a săvârșit fapta.

(2) Fapta prevăzută la alin. (1), săvârșită de una dintre persoanele prevăzute în art. 175 alin. (2), constituie infracțiune numai când este comisă în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri.

(3) Banii, valorile sau orice alte bunuri primite sunt supuse confiscării, iar când acestea nu se mai găsesc, se dispune confiscarea prin echivalent.

4. Infracțiunea de luare de mită se pedepsește mai grav potrivit art. 7 din Legea nr. 78/2000 dacă a fost săvârșită de o persoană care:

- a. exercită o funcție de demnitate publică
- b. este judecător sau procuror
- c. este organ de cercetare penală sau are atribuții de constatare sau de sancționare a contravențiilor
- d. este una dintre persoanele arătate la art. 293 C. pen.

Infracțiunea de luare de mită are un subiect activ calificat, în sensul că autor al acestei fapte penale poate fi doar un funcționar public sau o persoană care exercită, permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute în art. 175 alin. (2) sau în cadrul oricărei persoane juridice.¹¹

---

¹¹ V. Dobrinou, Noul Cod Penal Comentat, Partea specială, ed. a-III-a, Univ. Juridic, București, 2016, pag. 514

Datorită atribuțiilor specifice privind înfăptuirea justiției ori poziției acestora în cadrul autorității statului, faptele săvârșite de aceste categorii de persoane prezintă un pericol social sporit în raport cu faptele săvârșite de alte categorii de funcționari publici.

Sfera subiecților activi ai infracțiunii de luare de mită se extinde, potrivit art. 294 C.pen. și la funcționarii străini.

Cel care dă mită nu este participant la infracțiunea de luare de mită, ci autor al infracțiunii distincte de dare de mită. Astfel, mituitorul nu poate fi complice sau instigator la luarea de mită, după cum cel mituit nu poate fi complice sau instigator la infracțiunea de dare de mită. Va exista complicitate numai din partea persoanei prin intermediul căreia suma de bani ajunge la cel mituit.

Nu va exista luare de mită dacă cererea de bani sau alte foloase făcute prin intermediar nu au ajuns la cunoștința persoanei căreia îi era adresată, ci s-a oprit la intermediar, care nu a transmis-o acelei persoane.

Ar trebui să ne întrebăm dacă intermediarul la luarea de mită este autor sau complice atunci când acesta are el însuși calitatea cerută de norma de încriminare.

În literatura juridică s-a arătat că intermediarul nu poate fi decât complice, iar în unele cazuri instigator. Prin urmare, deși prin activitatea sa intermediarul înfăptuiește chiar acțiunea constitutivă (primește, pretinde etc.) a infracțiunii de luare de mită, totuși, această activitate, fiind prin voința legii fapta autorului, nu poate fi caracterizată, în ceea ce îl privește pe intermediar, decât ca act de ajutor, deci complice¹².

În cazul luării de mită, se pot găsi situații în care mita ajunge de la mituitor la mituit prin intermediul a doi intermediari, care acționează succesiv. În acest caz, suma de bani sau folosul material de altă natură este luat de unul dintre intermediari și transmis celuilalt, care la rândul său îl remite funcționarului public. În acest fel primul intermediar care îl ajută pe cel de-al doilea este complicele autorului luării de mită¹³.

În literatura juridică s-a stabilit că autorul și complicele pot să nu se cunoască, fiind suficient pentru existența complicității însă, complicele trebuie să aibe cunoștiință despre fapta autorului și să îl ajute, chiar din umbră, fără ca acesta să știe de realizarea ei¹⁴.

În cazul infracțiunii de luare de mită subiectul pasiv special este autoritatea publică, instituția publică, instituția ori altă persoană juridică de interes public ori persoana juridică privată, în serviciul căruia făptuitorul realizează îndatoririle de serviciu.

Infracțiunea de luare de mită se realizează printr-o acțiune de pretindere sau primire de bani sau alte foloase ce nu i se cuvin subiectului, ori de acceptare a promisiunii unor astfel de foloase.

Există mai multe modalități de comitere a infracțiunii. Prima modalitate constă în fapta subiectului activ de a pretinde bani sau alte foloase necuvenite. A „pretinde ceva” în vorbirea curentă înseamnă a cere, a formula o anumită pretenție.

În caz de pretindere, inițiativa aparține întotdeauna funcționarului public, infracțiunea fiind realizată independent de acceptarea sau neacceptarea cererii de către particular, fapta putându-se comite prin gesturi, scrisori sau orice alt mijloc de comunicare, însă trebuie înțeleasă de cel căruia i se adresează¹⁵.

O altă variantă sub care se poate prezenta infracțiunea constă într-o acțiune de primire de bani sau alte foloase necuvenite.

¹² V. Ramureanu, Poziția juridică a intermediarului la infracțiunea de luare și dare de mită, în JN nr. 3/1961, p.562

¹³ Vasile Dobrinou, Noul Cod Penal Comentat, Ed. a-III-a, Universul Juridic, București, 2016, pag. 516

¹⁴ V. Papadopol, Condițiile generale ale participației penale, în RRD nr. 5/1970, pag. 38

¹⁵ V. Dobrinou, Noul cod penal comentat, partea specială, Ed. a III-a, Universul Juridic, București, 2016, pag 517

„A primi” bani sau alte foloase înseamnă a lua asemenea lucruri în posesie de la o altă persoană care le oferă. Spre deosebire de acțiunea de pretindere, la care inițiativa aparține funcționarului, în cazul acestei modalități cel care are o astfel de inițiativă este mituitorul. Acțiunea de primire este voluntară și spontană, deoarece acceptarea și primirea au loc în același timp¹⁶.

Prin expresia „alte foloase” utilizată în conținutul art. 289 C.pen. se înțelege, orice fel de avantaje patrimoniale, de exemplu: bunuri, comisioane, împrumuturi, premii, folosința gratuită a unei locuințe, dar și nepatrimoniale, de exemplu, acordarea unui titlu sau a unui grad ori a altor distincții onorifice, a unor medalii.

Prin această expresie însă nu se înțelege, potrivit actualei reglementări și favorurile de natură sexuală pretinse sau obținute de funcționarul public în legătură cu atribuțiile sale de serviciu de la o persoană interesată direct sau indirect.

Nu este de esență infracțiunii de luare de mită cui i se remit efectiv banii sau foloasele, dar funcționarul public trebuie să cunoască natura retributivă a acestora și scopul pentru care au fost date sau respinse.

5. Darea de mită

5.1. Sediul legal

Infracțiunea de dare de mită este reglementată în Codul penal, la art. 290, renunțându-se la variantele agravate prevăzute în reglementarea anterioară în legile speciale (art. 7 și 9 din Legea nr. 78/2000).

Art. 290

1. Promisiunea, oferirea sau darea de bani ori alte foloase, în condițiile arătate în art. 289, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani.
2. Fapta prevăzută în alin. (1) nu constituie infracțiune atunci când mituitorul a fost constrâns prin orice mijloace de către cel care a luat mita.
3. Mituitorul nu se pedepsește dacă denunță fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta.
4. Banii, valorile sau orice alte bunuri date se restituie persoanei care le-a dat, dacă acestea au fost date în cazul prevăzut în alin. (2) sau date după denunțul prevăzut în alin. (3)
5. Banii, valorile sau orice alte bunuri oferite sau date sunt supuse confiscării, iar când acestea nu se mai găsesc, se dispune confiscarea prin echivalent.

Infracțiunea de dare de mită constă în promisiunea, oferirea sau darea de bani ori alte foloase ce nu se cuvin unui funcționar public sau unei alte persoane care exercită, permanent sau temporar, cu sau fără remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute în art. 175 alin. (2) C.pen. sau în cadrul oricărei persoane juridice, direct sau indirect, pentru sine sau pentru altul, în legătură cu împlinirea, neîndeplinirea, urgentarea sau întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau în legătură cu îndeplinirea unui act contract acestor îndatoriri¹⁷.

¹⁶ Marius Murea, Luarea de mită și primirea de foloase necuvenite-infracțiuni de corupție, Wolters Kluwer, pag. 113

¹⁷ V. Dobrinou, Noul Cod Penal Comentat, Partea specială, editia a III-a, Universul Juridic, București, 2016

Promisiunea nu este altceva decât un angajament, o obligație pe care și-o asumă o persoană față de un funcționar public de a remite în viitor o sumă de bani sau alte foloase, dacă va acționa sau nu va acționa în sensul urmărit și dorit de acea persoană.

Oferirea este activitatea prin care se prezintă funcționarului public banii sau folosul pe care acesta urmează să îl primească, în scopurile prevăzute de textul legal. Infracțiunea de dare de mită subzistă chiar dacă oferta nu este acceptată.

Dacă funcționarul public respinge oferta, infracțiunea de luare de mită nu se realizează. Dacă o acceptă, el primind banii sau foloasele, fapta constituie infracțiunea de luare de mită¹⁸.

Acțiunea de „a da” bani sau alte foloase presupune a preda efectiv, a remite funcționarului public banii sau foloasele. Nu are relevanță faptul că mituirea nu a reușit, adică nu l-a determinat pe funcționarul public să ia mită, întrucât infracțiunea se consumă cu acțiunea de predare, înmănare a avantajului material.

Nu va constitui dare de mită atunci când funcționarul public căruia i s-a promis, oferit sau dat foloasele nu are competența de a efectua actul în vederea căruia particularul a comis fapta.

Potrivit Codului Penal există și o cauză de nepedepsire prevăzută la alin. (3) al art. 290. Astfel mituitorul nu se pedepsește dacă denunță autorității fapta mai înainte ca organul de urmărire să fi fost sesizat pentru aceasta.

5. Traficul de influență

5.2. Sediul legal

Infracțiunea de trafic de influență este reglementată în Codul Penal la art. 291 și în Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție.

Art. 291

1. Pretinderea, primirea ori acceptarea promisiunii de bani sau alte foloase, direct sau indirect, pentru sine sau pentru altul, săvârșită de către o persoană care are influență sau lasă să se creadă că are influență asupra unui funcționar public și care promite ca îl va determina pe acesta să îndeplinească, să nu îndeplinească, să urgenteze ori să întârzie îndeplinirea unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau să îndeplinească un act contrar acestor îndatoriri, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani .
2. Banii, valorile sau orice alte bunuri primite sunt supuse confiscării, iar când acestea nu se mai găsesc, se dispune confiscarea prin echivalent.

Conform art. 7 din Legea nr. 78/2000 se pedepsește mai grav traficul de influență savârșit de o persoană care:

- a. exercită o funcție de demnitate publică
- b. este judecător sau procuror
- c. este organ de cercetare penală sau are atribuții de constatare sau de sancționare a contravențiilor
- d. este una dintre persoanele arătate la art. 293 C. pen.

Conform art. 308 C. pen. se pedepsește mai blând traficul de influență savârșit în legătură cu persoanele care exercită, permanent sau temporar, cu sau fără remunerație, o însărcinare de

¹⁸ V. Dobrinoiu, Noul Cod Penal Comentat, Partea specială, editia a III-a, Universul Juridic, București, 2016

orice natură în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute la art. 175 alin. (2) sau în cadrul oricărei persoane juridice.

Vânzarea influenței pe care o persoană o are sau lasă să se creadă că o are pe lângă un funcționar public, funcționar străin ori o persoană care exercită, permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute în art. 175 alin. (2) ori în cadrul oricărei persoane juridice creează grave stări de pericol pentru prestigiul, autoritatea de care trebuie să se bucure, pentru corectitudinea, cinstea persoanelor care îndeplinesc funcțiile, însărcinările, serviciile încredințate¹⁹.

Societatea umană a reacționat uneori extrem de dur împotriva traficului de influență, a stărilor de pericol social create prin săvârșirea faptelor care-l definesc.

În timpul domniei sale, împăratul Alexandru Severus a cunoscut unele dintre primele informații referitoare la traficul de influență, aflând că Veturino Zurino, unul dintre slujitorii săi, s-a folosit de relațiile pe care le-ar fi avut, de influența pe care ar fi avut-o asupra capului încoronat pentru a obține beneficii, și l-a condamnat la moarte prin ardere pe rug din lemne verzi, poruncind ca în timpul focului, al execuției să se strige „Fumo punitur qui fumini vendit”²⁰.

Subiect activ poate fi orice persoană care are capacitatea de a răspunde penal, fără nicio altă condiționare.

În varianta agravată însă, subiect activ nu poate fi decât calificat, fiind o persoană ce exercită o funcție de demnitate publică, un judecător, procuror, organ de cercetare penală sau persoană cu atribuții de constatare sau de sancționare a contravențiilor, persoane care pe baza unui acord de arbitraj, sunt chemate să pronunțe o hotărâre cu privire la un litigiu ce le este dat spre soluționare de către părțile la acest acord, indiferent dacă procedura arbitrală se desfășoară în baza legii române ori în baza unei alte legi.

Instituția, organul, autoritatea națională, persoanele fizice sau juridice, organismul, structura organizatorică ori statul străin în care și desfășoară activitatea funcționarul pe lângă care autorul are sau lasă să se creadă că are influență sunt cei ai căror prestigiu, credibilitate sunt lezate prin săvârșirea infracțiunii.

Infracțiunea de trafic de influență se poate realiza în una din următoarele variante alternative: pretinderea de la o persoană interesată a unei sume de bani sau a unui alt folos pentru a interveni pe lângă un funcționar public asupra căruia subiectul are sau lasă să se creadă că are influență, primirea de la o persoană interesată, în același scop, a unei sume de bani sau a altor foloase, acceptarea de promisiuni făcute în scopul menționat de către o persoană interesată²¹.

Acțiunea de a primi bani sau alte foloase înseamnă a prelua de către făptuitor o sumă de bani, un bun, iar a pretinde bani sau alte foloase presupune a formula de către subiectul activ nemijlocit, în mod expres sau tacit, o cerere de a i se da o sumă de bani, un bun sau alte valori.

Acțiunea de a accepta promisiuni presupune manifestarea acordului cu privire la promisiunile făcute sau darurile oferite.

A avea influență asupra unui funcționar public înseamnă a avea trecere, a se bucura în mod real de încrederea acestuia, a fi în mod real în relații bune cu el²².

O altă condiție pentru existența infracțiunii de trafic de influență constă în promisiunea de determinare a subiectului activ, asupra funcționarului public pentru a-l determina pe acesta, să facă una dintre acțiunile prevăzute în norma de încriminare. Promisiunea de determinare este un angajament ferm, de fâgăduială neechivocă, expresă, având un obiectiv precis – determinarea la

¹⁹ H. Diaconescu, *Infracțiuni de corupție și serviciu*, Ed. C.H. Beck, pag. 87

²⁰ H. Diaconescu, *Infracțiuni de corupție și serviciu*, Ed. C.H. Beck, pag. 88

²¹ V. Dobrinou, *Noul Cod Penal Comentat, Partea speciala*, Ed. A III-A, Universul Juridic, Bucuresti, 2016, pag. 536

²² V. Dongoroz, ș.a., *Explicațiile teoretice ale codului penal român, volumul IV*, p. 154

o anumită atitudine a funcționarului public. Cu alte cuvinte, semnificația termenului „promisiune” din textul de lege incriminator este de „vorbă, cuvânt” – exprimată/exprimat prin viu grai – și nu de „tăcere”, care doar în mod excepțional și exclusiv în materie civilă este asimilată manifestării de voință exteriorizate (consimțământului)²³.

Analizând separatsintagma „promite că il va determina”, ilustrează făgăduința, obligația expresă pe care subiectul activ și-o asumă, prin utilizarea cuvântului „promite”, de a reuși să îl convingă, să-l determine pe funcționarul public să facă una dintre acțiunile prevăzute în norma de încriminare.

6. Cumpărarea de influență

6.2. Sediul legal

Infrațiunea de cumpărare de influență este reglementată în Codul Penal, în Titlul V - Infrațiuni de corupție și serviciu, la art. 292.

Față de reglementarea anterioară, în noua reglementare s-a renunțat la variantele agravate prevăzute în art. 7 și art. 9 din Legea nr. 78/2000.

Art. 292

1. Promisiunea, oferirea sau darea de bani ori alte foloase, pentru sine sau pentru altul, direct ori indirect, unei persoane care are influență sau lasă să se creadă că are influență asupra unui funcționar public, pentru a-l determina pe acesta să îndeplinească, să nu îndeplinească, să urgenteze ori să întârzie îndeplinirea unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau să îndeplinească un act contrar acestor îndatoriri, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.
2. Făptuitorul nu se pedepsește dacă denunță fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta.
3. Bani, valorile sau orice alte bunuri se restituie persoanei care le-a dat, dacă au fost date după denunțul prevăzut în alin. (2).
4. Bani, valorile sau orice alte bunuri date sau oferite sunt supuse confiscării, iar dacă acestea nu se mai găsesc, se dispune confiscarea prin echivalent.

O perioadă lungă de timp, legislativul din diferite state ale lumii, inclusiv cele moderne și pretins democratice, nu a considerat necesară intervenția legii penale și deci nu a prevăzut ca infrațiunea cumpărarea de influență, cu toate că acțiunea cumpărătorului acesteia a fost considerată ca imorală.

Acestei atitudini i s-a subsumat și aceea a legislativului român care, prin codurile penale din 1865, 1937 și 1969 a încriminat numai vânzarea de influență (sub denumirea de trafic de influență), nu și cumpărarea acesteia, deși și aceasta din urmă era nu numai imorală, dar avea accentuate semne de pericol social, care ar fi impus intervenția legii penale.

Nu cu multă vreme în urmă, legislativul român și-a reconsiderat opinia și soluția legislativă cu privire la gravitatea, pericolozitatea socială a cumpărării de influență și, ajungând la concluzia necesității intervenției legii penale împotriva acesteia a reglementat infrațiunea de cumpărare de influență.

În cazul infrațiunii de cumpărare de influență, subiect activ nemijlocit poate fi orice persoană fizică.

---

²³ <https://juridice.ro/essentials/1859/infrațiunea-de-traffic-de-influenta-aspecte-legislative-doctrinare-si-jurisprudentiale>

Subiect activ poate fi chiar un funcționar public, dar într-o asemenea ipoteză, acesta apare ca un simplu terț în raport cu funcționarul public care ar urma să îndeplinească actul de serviciu solicitat de cumpărătorul de influență²⁴.

Subiectul pasiv principal al infracțiunii este constituit de instituția de stat, organismul, structura organizatorică internațională, statul străin, persoana fizică dintre cele prevăzute în art. 175 alin. (2) C.pen., orice persoană juridică în al cărei serviciu se află funcționarul, ale căror autoritate, prestigiu, credibilitate sunt lezate.

Infrațiunea are și un subiect pasiv secundar, reprezentat de către funcționarul ale cărui atribuții și competențe sunt traficate, fiindu-i puse sub semnul întrebării probitatea, credibilitatea, cinstea, care pot fi compromise²⁵.

Infrațiunea de cumpărare de influență constă în promisiunea de bani sau alte foloase unei persoane care are sau lasă să se creadă că are influență pentru a interveni pe lângă un funcționar public sau persoana prev. în art. 308 C.pen., oferirea, în același scop, a unei sume de bani sau a altor foloase, darea de bani ori alte foloase în scopul menționat.

Diferența față de infracțiunea de dare de mită este că la darea de mită promisiunea, oferirea sau darea se face pentru a cumpăra îndeplinirea sau neîndeplinirea activității funcționarului public sau persoanei prevăzute în art. 308 C.pen.

La fel ca și în cazul traficului de influență și pentru identitate de rațiune, banii sau alte foloase promise, oferite sau date sunt întotdeauna necuvenite. Existența infracțiunii nu impune cu necesitate, dar nici nu exclude condiția ca trecerea pe lângă funcționar să fie una reală, din moment ce legea prevede expres că aceasta poate fi ireală sau presupusă, afirmată numai. Ea nu este condiționată nici de împrejurarea dacă intervenția pe lângă funcționar a avut loc ori nu sau dacă actul dorit și urmărit de cumpărătorul de influență este licit sau nu²⁶.

Pentru a înțelege mai bine normele prezentate mai sus, vom transpune aceste dispoziții legale în exemple concrete din realitatea contemporană.

Astfel un prim exemplu este cazul fostului senator D.S., care a fost condamnat la 3 ani de închisoare cu executare pentru trafic de influență în dosarul CET Govora. Instanța a dispus confiscarea de la fostul parlamentar a 100.000 euro. Potrivit anchetatorilor, în perioada octombrie 2011-iulie 2014, D.S. a pretins sume de bani și a primit în total 100.000 de euro de la o persoană denunțatoare, în schimbul traficării influenței sale reale pe care o avea pe lângă M.B., directorul general al centralei de energie termică CET GOVORA S.A., astfel încât acesta din urmă să asigure încheierea unor contracte de asistentă juridică cu o anumită societate de avocatură, contracte de tip abonament lunar, la o valoare de 10.000 euro/lună. În schimbul acestui serviciu, D.S. ar fi pretins de la persoana denunțatoare suma de 5.000 euro pentru fiecare lună pe perioada executării contractului, adică jumătate din valoarea lunară a viitorului contract de asistentă juridică ce urma să se încheie între CET GOVORA și casa de avocatură respectivă.

În cursul lunii decembrie 2011, între CET Govora și societatea de avocatură s-a încheiat contractul de asistentă juridică, onorariul fiind stabilit la 10.000 euro/lună. Contractul s-a încheiat pe o perioadă de 1 an, iar obiectul acestuia se referea la activități juridice pentru litigiile în care parte era CET Govora. În perioada decembrie 2011- decembrie 2012, societatea de avocați a emis lunar, către CET Govora, facturi pentru activitățile de asistență juridică prestate în perioada decembrie 2011- decembrie 2012.

În aceeași perioadă, D.S. a încasat de la societatea de avocați suma de 60.000 euro. Bani erau încasați în numerar, în fiecare lună, printr-un intermediar, la puțin timp după ce societatea de

²⁴ V. Dobrinou, Noul Cod Penal comentat, Partea specială, Ediția a 3-a, Universul juridic, București, 2016, pag. 541

²⁵ H. Diaconescu, Infrațiuni de corupție și de serviciu, Ed. C.H.Beck, pag. 109

²⁶ H. Diaconescu, Infrațiuni de corupție și de serviciu, Ed. C.H.Beck, pag. 111

avocați încasa banii de la CET Govora. Din probele administrate a rezultat că cea mai mare parte a banilor primiți de D.S au fost folosiți pentru cumpararea unui imobil în București.

7. Evaziunea fiscală și Spălarea de bani

Evaziunea fiscală reprezintă un concept conturat în mai multe feluri, dar în general se consideră că reprezintă o sustragere a contribuabililor de la plata obligațiilor față de bugetele publice. *Lato sensu*, evaziunea fiscală constă în sustragerea contribuabililor de la îndeplinirea obligațiilor față de bugetul general consolidat. Contribuabilii au obligații de natură fiscală și alte obligații fiscale față de bugetele publice. *Stricto sensu*, evaziunea fiscală constă în sustragerea contribuabililor de la îndeplinirea obligațiilor fiscale față de bugetul general consolidat. De pildă, sustragerea de la plata impozitului pe profit²⁷.

Spălarea banilor sau ascunderea provenienței ilicite a bunurilor obținute ca urmare a săvârșirii de infracțiuni de infracțiuni și crearea unei aparențe de legalitate a dobândirii acestora nu este altceva decât o modalitatea prin care infractorii încearcă să rezolve problema mascării și albirii produsului infracțiunilor pe care le-au comis, astfel încât să nu fie descoperiți și, totodată, să se bucure de rezultatul activității infracționale²⁸.

Evaziunea fiscală reprezintă unul dintre modurile de operare cele mai frecvente ce au stat la baza conceptului white collar. Subiecții activi ai infracțiunii analizate, oameni cu o influență ridicată în societate, urmăresc maximizarea profitului prin desfășurarea de activități ilicite ce încurajează dezvoltarea unor grupuri de criminalitate organizată în vederea obținerii de foloase materiale. Evaziunea fiscală ilicită, așa cum doctrina o cataloghează, cuprinde trei ramuri și anume, evaziunea fiscală propriu-zisă, evaziunea fiscală prin desfășurarea unor activități ilegale și evaziunea fiscală prin delurarea unor activități economice subterane.

Conceptul de economie subterană a marcat discursul unor importante categorii de specialiști din domeniul social, juridic și presă înainte de a fi analizat din punct de vedere economic. Termenul în sine este o traducere foarte sugestivă și a capătat supremație asupra altor expresii apropiate, elementul comun în toate fiind delimitarea în sfera economicului între activitatea legală și cea ilegală.

Economia subterană ca fenomen complex și foarte dinamic al lumii contemporane, trebuie să fie subiectul și obiectul managementului guvernamental în toate țările, indiferent de stadiul dezvoltării lor. Ceea ce le poate diferenția este doar nuanțarea măsurilor și soluțiilor, în funcție de implicațiile pe care le pot avea componentele economiei subterane asupra obiectivelor strategice ale fiecărei perioade. Poate fi apreciat că economia subterană reprezintă totalitatea activităților ilicite și clandestine, prin care se obțin câștiguri materiale, precum și sustragerea de la plata impozitelor, taxelor și oricăror contribuții datorate statului din activități aparent legale. Economia neoficială există, într-o măsură mai mare sau mai mică, în toate statele lumii. Definierea acestor practici este diversă: economie subterană, informală (neoficială), ascunsă, paralelă, ocultă etc. Pentru anumite activități din cadrul economiei subterane există termeni specifici de identificare: economia neagră definește activitățile legate de muncă la negru, economia gri definește tranzacțiile valutare neoficiale, iar economia informală definește activitățile desfășurate în atelierile mestesugărești. În majoritatea statelor lumii s-a ajuns la un consens privind substanța activităților subterane, în raport cu economia reală. Dezvoltarea acestui segment ascuns atinge ritmuri de

²⁷ M.Hotca, Infracțiuni prevăzute în legi speciale comentarii și explicații. Ediția a 4-a, Ed.C.H.Beck, București, pag.121

²⁸ M.Hotca, Infracțiuni prevăzute în legi speciale comentarii și explicații. Ediția a 4-a, Ed.C.H.Beck, București, pag.55

creștere greu de egalat pentru economie; în acest context, nici un efort pe linia cunoașterii fenomenului, identificării cauzelor generatoare și a vectorilor acceleratori, a posibilităților măsurilor de contracarare nu pot fi considerate mari. În accepțiunea unor economiști, economia subterană poate uza de practici diverse: evaziunea fiscală, fraudă fiscală, munca la negru, corupția, comerțul ilegal cu droguri, contrabanda cu țigări, prostituția, dar și menajul și gradinaritul. Economia subterană este o realitate care evoluează complementar sau contradictoriu cu economia oficială, îmbrăcând, după caz, forme de progres sau, dimpotrivă, nocive, foarte grave, periclitanț dezvoltarea economico-socială²⁹.

Spălarea banilor este o infracțiune care, prin natura ei, se extinde peste granițele naționale ale statelor. În aceste condiții, societatea contemporană duce povara intensificării fără precedent a acestor noi forme de manifestare tot mai sofisticate și mai greu de stăpânit ale crimei organizate transnaționale. Infracțiunile „clasice”, cum ar fi traficul de droguri și arme sau contrabanda, se completează nefericit cu fraude bancare construite pe scheme financiare complexe, criminalitatea informatică, terorismul internațional și spălarea banilor.

Necesitatea introducerii fondurilor ilicite în circuitul economiei reale, a condus la internaționalizarea accentuată a crimei financiar-bancare și a spălării banilor, prin căutarea de noi „debusee” prin care să se creeze fluxuri financiare amețitoare, ce fac urmărirea și depistarea produselor infracțiunii extrem de greu de realizat.

Pentru spălarea cu succes a banilor negri se recurge din ce în ce mai des la racolarea și coruperea celor mai buni finanțisti și juriști ce acționează în calitate de „consilieri” ai șefilor mafioți, pentru construirea unor sisteme financiare eficiente, care oferă garanții de siguranță și confidențialitate.

Crima organizată implicată în fapte de spălare a bunurilor provenite din săvârșirea de infracțiuni este, de cele mai multe ori, structurată după regulile mafioate și pe lângă persoanele care alcătuiesc pluralitatea constituită de infractori, ea mai beneficiază de resurse materiale și realții foarte importante. După albirea banilor proveniți din infracțiuni, aceștia pot fi din nou murdăriți, prin finanțarea săvârșirii infracțiunilor primare (trafic de droguri, trafic de persoane, etc.). Așa cum s-a spus în doctrină, „se poate vorbi despre un cerc vicios al fenomenului spălării banilor sau despre efectul bulgărelui de zăpadă care prin rostogolire acoperă zăpada din straturile incipiente, crescând în continuu”³⁰.

Spălarea de bani este prevăzută în legislația penală Română în articolul 29 din legea nr. 656/2002 privind prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, aceasta fiind o așa numită infracțiune accesorie fiind condiționată de o infracțiune predicat, în cazul nostru, evaziunea fiscală incriminată prin legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale.

Sutherland a folosit teoria asocierii diferențiate ca să explice cum se implică individul în criminalitatea „gulerelor albe”, dar el a folosit și teoria anomiei ca să explice prezența acestei criminalități în societate. Anomia desemnează lipsa unor standarde pentru reglementarea practicilor comerciale care au fost afectate de schimbările economice și sociale bruște, asociate cu declinul sistemului de competiție și căderea reglementărilor legale. Ca urmare, rezultă o perioadă de incertitudine în care nici grupul afaceriștilor și nici cetățenii în general nu sunt siguri de anume forme dorite de reglementare a unui domeniu, fapt ce generează o creștere a criminalității³¹.

Analiza pe care Sutherland o face în caracterizarea autorului infracțiunilor din sfera gulerelor albe este relevantă pentru tema noastră, deoarece existența anumitor factori economici, povara fiscală cât și lipsa unei armonizări între instituțiile statului implicate în administrarea fiscală, împovărează scopul pentru care subiectul activ al infracțiunilor analizate, persoana ce

²⁹ Lector univ.dr. Danusia Boicean, Spălarea de bani, Note de curs, Sibiu, 2009

³⁰ M.Hotca, Infracțiuni prevăzute în legi speciale comentarii și explicații. Ediția a 4-a, Ed.C.H.Beck, București, pag.58

³¹ Lector univ.dr. Danusia Boicean, Spălarea de bani, Note de curs, Sibiu, 2009

intră sub incidența conceptului de „guler alb”, îl urmărește și anume, obținerea de profit. Această persoană, având o influență ridicată în societate, urmărește maximizarea profitului său prin activități ilicite. În anumite cazuri, grupările mafiote, Cosa Nostra, Camorra, renumitele familii italiene, își ascundeau activitățile ilicite în spatele unor firme paravan ce păreau a fi de origine licită conduse de persoane cu un statut social extrem de ridicat ce se pliau perfect în cadrul conceptului analizat. Prin câștigurile mari realizate din aceste afaceri, valorificate prin investiții masive în lucrări publice și construcții, familiile de origine mafiotă și-au mărit influență asupra majorității clasei politice italiene, oameni demni de catalogarea ca și „guler alb” cât și coptarea în acest cadru criminal organizat a masoneriei, oameni cu o influență socială extrem de crescută.

Anumiți autori cuprind familiile mafiote mai degrabă în conceptul de white collar decât în cadrul criminalității organizate datorită influenței pe care aceștia o au asupra unor rețele extrem de vaste, ce cuprind politicieni, antreprenori³².

Principalele moduri de operare folosite de infractori în cazul evaziunii fiscale sunt întâlnite în *articolul 9 al legii 241/2005*.

(1) Constituie infracțiuni de evaziune fiscală și se pedepsesc cu închisoare de la 2 ani la 8 ani și interzicerea unor drepturi următoarele fapte săvârșite în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale:

- a. ascunderea bunului ori a sursei impozabile sau taxabile;
- b. omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate;
- c. evidențierea, în actele contabile sau în alte documente legale, a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive;
- d. alterarea, distrugerea sau ascunderea de acte contabile, memorii ale aparatelor de taxat ori de marcat electronice fiscale sau de alte mijloace de stocare a datelor;
- e. executarea de evidențe contabile duble, folosindu-se înscrisuri sau alte mijloace de stocare a datelor;
- f. sustragerea de la efectuarea verificărilor financiare, fiscale sau vamale, prin nedeclararea, declararea fictivă ori declararea inexactă cu privire la sediile principale sau secundare ale persoanelor verificate;
- g. substituirea, degradarea sau înstrăinarea de către debitor ori de către terțe persoane a bunurilor sechestrate în conformitate cu prevederile Codului de procedură fiscală și ale Codului de procedură penală.

(2) Dacă prin faptele prevăzute la alin. (1) s-a produs un prejudiciu mai mare de 100.000 euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 2 ani.

(3) Dacă prin faptele prevăzute la alin. (1) s-a produs un prejudiciu mai mare de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 3 ani.

Litera b) din lege, prevede omisiunea evidențierii în actele contabile ori în alte documente a operațiunilor comerciale sau a veniturilor realizate și constă în neînregistrarea în aceste documente a unor surse impozabile ori taxabile realizate de către contribuabil. Omisiunea evidențierii poate consta fie în neîntocmirea unui document legal, fie în neînregistrarea în cuprinsul acestuia a unor operațiuni sau venituri nerealizate. De pildă, un contribuabil nu întocmește decontul de TVA pe care trebuie să-l întocmească³³. Evaziunea fiscală produce anumite sume de bani, ilicite, ce trebuiesc „albite” prin anumite procedee specifice.

³² https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-319-46236-3_4

³³ M.Hotca, Infracțiuni prevăzute în legi speciale comentarii și explicații. Ediția a 4-a, Ed.C.H.Beck, București, pag.164

Spălarea banilor murdari cuprinde în acest moment trei faze. În faza plasării, bunurile provenite din infracțiuni sunt introduse în circuitul juridic prin crearea unei circulații fictive. În faza stratificării sau albirii se efectuează operațiuni de ascundere a originii bunurilor prin care veniturile infracționale sunt separate de sursa lor ilicită. În ultima fază, a integrării, se realizează fabricarea unei aparențe de proveniență legală a bogației acumulate în mod nelegal³⁴.

8. Concluzii

Corupția este percepută de către majoritatea segmentelor populației ca un fenomen deosebit de grav și periculos, care subminează structurile de putere și autoritate și se referă, mai ales, la darea și luarea de mită, primirea de foloase necuvenite și traficul de influență. Întrucât la săvârșirea acestor infracțiuni în care sunt implicați uneori demnitari sau foști demnitari, reprezentanți ai Guvernului, parlamentari, magistrați și cadre din instituțiile care trebuie să apere legalitatea determină, în rândul populației, o percepție negativă asupra credibilității instituțiilor publice³⁵.

Conceptul de criminalitatea a gulerelor albe reprezintă un termen nou pentru doctrina dreptului penal român, înglobând caracteristici ale infracțiunilor de corupție cu elemente de drept al afacerilor. Conform realității actuale, subiecții activi ai acestui nou tip de infracțiune au creat sisteme ample și bine dezvoltate de criminalitate organizată în vederea maximizării profitului, obținerii de foloase materiale sau nemateriale prin implicarea în economia subterană cât și prin investirea de capital în domenii ilicite.

Deși un concept relativ nou, corupția cât și ilicitul în afaceri a existat tot timpul în țara noastră, doctrina juridică, pe viitor, trebuind să se axeze pe analiza subiectului activ al infracțiunilor din sfera white collar, deoarece, având în vedere factorii sociali, este în plină schimbare, evoluând extrem de mult față de tipul de infractor creat de Edwin Sutherland.

Referințe

- V.Dobrinioiu, M.Hotca, Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție: comentarii, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009
- M.Hotca, M.Dobrinioiu, Elemente de drept penal al afacerilor, Ed.C.H.Beck
- A.Silj, Imperiul mafiei: criminalitate, corupție și politică în Italia: 1943-1994, Ed. Nemira, București
- V.Dobrinioiu, Noul Cod Penal Comentat, Partea specială, Ed. a-III-a, Univ. Juridic, București, 2016
- Marius Murea, Luarea de mită și primirea de foloase necuvenite-infracțiuni de corupție, Wolters Kluwer
- H.Diaconescu, Infracțiuni de corupție și serviciu, Ed. C.H.Beck
- V. Dongoroz, ș.a. Explicațiile teoretice ale codului penal român, volumul IV
- M.Hotca, Infracțiuni prevăzute în legi speciale comentarii și explicații. Ediția a 4-a, Ed.C.H.Beck, București
- Cartea albă a criminalității organizate, Ed. Consiliul Suprem de Apărare, București, 1998
- A.Boroi (coord.); M.Gorunescu; I.A. Barbu; B.Virjan; Dreptul penal al afacerilor. Ediția a 6-a, Ed.C.H. Beck; București, 2016

³⁴ M.Hotca, Infracțiuni prevăzute în legi speciale comentarii și explicații. Ediția a 4-a, Ed.C.H.Beck, București, pag.83

³⁵ Cartea albă a criminalității organizate, Ed. Consiliul Suprem de Apărare, București, 1998, p.18

DISPOZIȚIILE SPECIALE PRIVIND MĂSURILE PREVENTIVE APLICATE MINORILOR

Valentina Elena DORIN*

Abstract

Lucrarea de față își propune să evidențieze care sunt măsurile preventive ce pot fi aplicate suspectilor sau inculpaților minori, condițiile în care acestea se aplica precum și necesitatea aplicării acestora. Suspecții sau inculpații minori sunt o categorie specială ce necesită o analiză profundă a situației pentru ca aceste măsuri să poate veni în ajutorul dezvoltării lor.

Cuvinte cheie: *suspect, inculpat, măsuri preventive, măsuri restrictive, minori.*

1. Introducere

Noul cod de procedura penală prezintă în Titlul V. din Partea general, Măsurile preventive și alte măsuri procesuale, prevăzând în Capitolul I. denumit Măsurile preventive, secțiunea a 8-a prezenta tema: “Dispozițiile speciale privind măsurile preventive aplicate minorilor”, reglementată de art. 243 și art 244. (Reglementare anterioară: art.160^e, art.160^f,art. 160^g, art 160^h CPP 1968). Acest studiu dorește să aducă în discuție rolul măsurilor preventive și reintegrarea în comunitate a infractorilor, în deosebi în ceea ce îi privește pe infractorii minori, considerați o categorie specială ce necesită supraveghere atât în timpul supunerii la aceste măsuri preventive cât și după acestea, pentru a nu fi afectați negativ și pentru a avea perspectivă de îndreptare în viitor. Pentru a lamuri toate aceste aspect, în lucrarea de față am analizat dispozițiile codului penal cât și părerile anumitor psihologi implicați în analiza vieții minorilor.

Măsuri preventive – sunt acele măsuri procesuale penale cu caracter de constrângere, privative sau restrictive de drepturi și libertăți, ce pot fi dispuse de organele judiciare penale, în cauzele privitoare la infracțiuni pedepsite cu închisoarea, cu scopul de a se asigura buna desfășurare a procesului penal ori pentru a se împiedica sustragerea învinuitului sau inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei¹.

Conform *art.202. NCPP (1)* Măsurile preventive pot fi dispuse dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecata ori al prevenirii savarsirii unei alte infracțiuni.

(3) Orice măsură preventivă trebuie să fie proporțională cu gravitatea acuzației aduse persoanei față de care este luată și necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

---

* Student, Universitatea Nicolae Titulescu din București, Facultatea de Drept: (email: ela9.dorin@yahoo.com).
Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof.univ. dr. Iugan Andrei Viorel (email: andyugan@yahoo.com)

¹ www.legeaz.ro” Masurile preventive”

(4) Măsurile preventive sunt:

- a. reținerea
- b. controlul judiciar
- c. controlul judiciar pe cauțiune
- d. arestul la domiciliu
- e. arestarea preventive

Organul judiciar competent să dispună luarea măsurilor preventive:

- reținerea poate fi luată față de suspect/inculpat de către organul de cercetare penală/procuror numai în cursul urmăririi penale;
- controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune pot fi dispuse față de inculpat, în cursul urmăririi penale de către procuror, în procedura de cameră preliminară de către judecătorul de cameră preliminară, iar, în cursul judecății, de către instanța de judecată; •
- arestul la domiciliu și arestarea preventivă, în cursul urmăririi penale, pot fi dispuse față de inculpat de către judecătorul de drepturi și libertăți, în procedura de cameră preliminară de către judecătorul de cameră preliminară, iar, în cursul judecății, de către instanța de judecată.

Actul prin care se dispune măsura preventivă:

- ordonanță motivată (procurorul și organul de cercetare penală);
- încheiere motivată (judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară, instanța de judecată)

Legiuitorul subvide măsurile preventive, din punct de vedere al conținutului lor, în:

1. privative de libertate (- reținerea, -arestul la domiciliu, -arestarea preventivă)
2. restrictive de libertate (- controlul judiciar, - controlul judiciar pe cauțiune)

Noua reglementare a codului de procedura penală este în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. (C.E.D.O.) conferind organelor judiciare modalități suplimentare de individualizare a măsurilor preventive, în raport de:

- gradul de pericol social al infracțiunii;
- scopul măsurii;
- circumstanțele personale ale inculpatului.

Conform **art. 202.** alin. (3) sunt aplicate două principii fundamentale

- principiul proporționalității măsurii preventive cu gravitatea acuzației;
- principiul necesității luării măsurii pentru realizarea scopului urmărit²

Pentru ca aceste măsuri să poată fi luate, sunt necesare îndeplinirea următoarelor condiții:

- să existe probe sau indicii temeinice că suspectul sau inculpatul a săvârșit o infracțiune, conform art.97 (1). Constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la indentificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoșterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

În contextul analizei măsurilor preventive, nu este necesar ca probele privitoare la săvârșirea infracțiunii să fie de aceeași forță cu cele necesare pentru a justifica o condamnare, ci trebuie să atingă un nivel suficient pentru a fi plauzibila ipoteza că inculpatul a comis fapta³

- măsura de prevenție să fie necesară

² www.inm-lex.ro, Masuri preventive –Jud. Ana Cristina Labus

³ C.E.D.O., cauza Murrayc.Regatul Unit, Hot. 28 Oct.1994, www.echr.coe.int.

Organele judiciare sunt obligate să analizeze periodic, în mod aprofundat dacă subzista necesitatea unei anumite măsuri preventive, cum ar fi arestarea, și dacă nu cumva se impune cu o altă măsură preventivă ori restrictivă de libertate aptă să asigure prezența inculpatului la procedura judiciară⁴.

- să nu existe vreuna dintre cauzele care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, prevăzute la art.16 CPP.
- măsura preventivă să fie proporțională cu gravitatea infracțiunii reținute în sarcina suspectului sau inculpatului. Îndeplinirea acestei condiții se apreciază de la caz la caz, în concreto)
- suspectul sau inculpatul să fie ascultat în prealabil luării măsurii preventive

În procesul penal, inclusiv în procedura de judecată privind minorii acuzați de comiterea unei infracțiuni, trebuie respectate drepturile copilului, luarea în considerare a vârstei, în scopul de al reabilita pe acesta. Sub sancțiunea nulității relative, procesele cu minori precum și cererile cu privire la condițiile luării măsurii preventive se judecă în sedință nepublică.

Realitatea socială reflectă faptul că delincvența juvenilă are tendința de a deveni tot mai violentă și de a-și extinde aria de acțiune, modul său de exteriorizare dovedindu-se profund distructiv⁵.

Comportamentul delincvent al minorului poate fi influențat de anumiți factori, precum: *factori organici* (carențe ale intelectului sau disfuncții cerebrale), *factori familiali* (climatul imoral sau conflictual în care trăiește minorul, relațiile deficitare cu părinții cauzate de atitudinea excesiv de autoritară sau dimpotrivă neimplicarea și lipsa de autoritate a acestora), *factori ce țin de mediul în care trăiește* (sărăcia, nivelul ridicat al criminalității zonei respective, repulsia față de educație care determină abandonul școlar, tranziții frecvente de la o școală la alta, copierea conduitei negative ale persoanelor din anturajul minorului), etc.

În considerarea faptului că minorul se află într-un proces de evoluție și dezvoltare încă nefinalizat, legiuitorul a optat pentru un regim diferențiat, astfel că reacția organelor judiciare la infracțiunile comise de minori trebuie să se manifeste prin aplicarea excepțională a măsurilor preventive care privează libertatea de mișcare a minorului⁶.

Conform actualului Cod Penal, **Art. 113 Limitele răspunderii penale:**

Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal. Minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ, Pentru luarea unei măsuri preventive față de inculpatul minor cu vârsta între 14-16 ani, nu este necesară existența unui raport de expertiză psihiatrică ca să dovedească faptul că acesta avea discernământ, fiind suficient un certificat medico-legal. Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal potrivit legi.

Organele de urmărire penală nu pot dispune reținerea minorului cu vârsta între 14 și 18 ani decât dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării acestuia nu sunt disproporționale față de scopul urmărit prin luarea măsurii, având obligația de a motiva dispunerea unor astfel de măsuri.

Cercetările din domeniul psihologiei și pedagogiei susțin faptul că odată cu atingerea vârstei de 12-13 ani minorul este în stare să-și aprecieze conștient comportamentul său, să prevadă

⁴ C.E.D.O., cauza Jabtonski c. Poloniei, Hot. Din 21 Dec.2000, parag.83-84, www.echr.coe.int

⁵ Lavinia Valeria Lefterache, Drept penal. Partea generală – Curs pentru studenții anului II, ediția a 3-a, revăzută și adăugită, Universul Juridic, București, 2011, p. 583.

⁶ www.juridice.ro , Regimul diferențiat al minorilor in material masurilor preventive privative de libertate- Alexandra Laura Cătănoaie

consecințele lui, iar în legătură cu aceasta și-să aleagă varianta care-i convine mai mult, care corespunde intereselor sale⁷.

Asadar, conform **art. 243 alin (1). Față de suspectul și inculpatul minor se pot dispune măsuri preventive potrivit dispozițiilor prevăzute în secțiunile 1-7 din capitolul V, cu derogări și completari prevăzute în prezentul articol.**

În 2016 s-a modificat **art. 243 alin (2)**, prin O.U.G. nr. 18, în care s-a dispus renunțarea la termenul de “inculpat”, rezultând: **Reținerea și arestarea preventivă pot fi dispuse față de un minor, în mod excepțional, numai dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării acestuia nu sunt disproporționale față de scopul urmărit prin luarea măsurii.**

Cu toate că regimul sancționator al infractorului minor trebuie să fie diferit față de cel aplicabil infractorului major, minorul beneficiind de o anumită clemență din partea legiuitorului, care derivă din starea de minoritate, respectiv din discernământul aflat în formare la momentul săvârșirii infracțiunii, în ceea ce privește, însă, posibilitatea menținerii măsurii arestării preventive după pronunțarea, în primă instanță, a unei măsuri educative privative de libertate și până la rămânerea definitivă a hotărârii, interesul particular al minorului trebuie pus în balanță cu interesul general al statului de a-i ocroti pe cetățenii săi, având în vedere că nu este exclus ca un inculpat minor să prezinte un grad de pericol social concret la fel de ridicat ca și un inculpat major care a săvârșit aceeași infracțiune și este arestat preventiv la momentul soluționării acțiunii penale în primă instanță⁸.

Art. 243 alin (3) La stabilirea duratei pentru care se ia măsura arestării preventive se are în vedere vârsta inculpatului de la data când se dispune asupra luării, prelungirii sau menținerii acestei măsuri.

- în cazul minorilor deveniți majori până la data pronunțării hotărârii, și cu privire la care se apreciază că se impune aplicarea unei măsuri educative privative de libertate, instanța are posibilitatea de a dispune executarea acestei măsuri într-un penitenciar, ținând seama de vârsta acestuia, de posibilitățile sale de îndreptare și de criteriile generale de individualizare a sancțiunii prevăzute în art. 74 Cod penal

Conform art. 233 Durata arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale nu poate depăși 30 de zile, în afara de cazul în care este prelungită în condițiile legii cu cel mult 30 de zile, coroborat cu art. 236 alin (4) Durata totală a arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de 180 de zile.

Art. 234 alin(4) Când s-a dispus reținerea sau arestarea preventivă a unui minor, încunostiințarea prevăzută la art. 210 (Încunostintarea despre reținere) și art. 228 (Încunostintarea despre arestarea preventivă și locul de deținere a inculpatului arestat preventiv) se face, în mod obligatoriu și către prezentantul legal al acestuia sau, după caz, către persoana în grija ori supravegherea căreia se afla minorul.

Persoane care pot fi încunostiințate: - părinți, iar dacă este cazul curatorul, tutorele și altor persoane a căror prezență în instanță se consideră necesară

- altor persoane, cum ar fi asistentul social din cadrul serviciului de reintegrare socială, psihologul și medicul psihiatru, care au participat la audierea părții vătămate minore sau a inculpatului
- autorității tutelare din cadrul consiliului local, prezența acesteia este obligatorie deoarece reprezentantul său poate da lămuriri, formula propunerii în vederea luării celei mai

⁷ www.ulim.md Delicventa juvenila: Probleme actuale si cai de solutionare, Oxana Rotari

⁸ www.ccr.ro, Decizia nr.44 din 16 feb. 2016, Publicată în Monitorul Oficial nr.305 din 21.04.2016

adecvate sancțiuni pentru minor și poate da explicații privind ancheta socială existentă în dosar.

Conform art. 209 alin (3) Reținerea se poate dispune pentru cel mult 24 de ore. În durata reținerii nu se include timpul strict necesar conducerii suspectului sau inculpatului la sediul organului judiciar conform legii.

- Din practica judiciară europeană, în cauza Selçuk, Turcia, reclamantul a petrecut 4 luni în a arest preventiv cand avea 14 ani și, în cauza Nart, reclamantul a fost în detenție de când avea 15 ani. În speță, reclamantul a fost deținut de la vârsta de 15 ani și a fost ținut în arest preventiv pentru o perioada mai mare de 4 ani și jumătate. Curtea s-a sesizat și a considerat că durata detenției preventive a reclamantului a fost excesivă și au fost încălcate prevederile art. 5 parag. 3 din Convenție⁹.
- O alta cauza, de pe rolul Tribunalul Federal Elvețian din anul 2013, în care s-a admis reținerea unui minor de naționalitate română, în vârstă de 12 ani, pe numele căruia exista un mandat de arestare și care a recunoscut că a dat mai multe spargerii pe teritoriul Elveției. Băiatul a fost plasat în arest preventiv, autoritățile considerând că există riscul că acesta să părăsească țara, și este cercetat pentru intrare prin fracție, tentativă de furt și distrugere de bunuri, fapte pentru care s-a considerat ca inculpatul prezinta un pericol ridicat, iar dispozițiile aplicate referitoare la măsurile preventive au fost aplicate corect.

Prezenta temă visează și **condițiile special de executare a reținerii și arestării preventive dispuse față de minori**, reglementată în **art. 244: Regimul special de detenție al minorilor, în raport cu particularitățile vârstei, astfel încât măsurile preventive luate față de aceștia să nu prejudicieze dezvoltarea lor fizică, psihică sau morală, va fi stabilită prin legea privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.**

Pentru evitarea impactului negativ al contactului cu mediul carceral asupra personalității în dezvoltarea minorului, legiuitorul a prevazut dispoziții speciale, derogatorii, cu privire la regimul de executare a măsurilor privative.

CPT (Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentele sau Pedepselor Inumane sau Degradante) a susținut că toți minorii reținuți, care sunt suspectați ori condamnați pentru infracțiuni penale, trebuie să fie ținuti în centre de detenție concepute special pentru persoane de vârsta lor, care să ofere un mediu diferit de cel din închisoare și regimuri potrivite nevoilor lor, centre dotate cu personal instruit în relația cu tinerii.

În România, în timpul executării arestării preventive, minori sunt cazați separați de persoanele adulte, li se acordă asistență psihologică în vederea diminuării efectelor negative are privării de libertate asupra dezvoltării lor fizice, psihice sau morale și, în măsura în care nu se împiedică buna desfășurare a procesului penal, li se asigură posibilitatea menținerii legăturii cu persoanele cu care au relații familiale sau puternice legături afective, prin suplimentarea dreptului la vizite, convorbiri telefonice sau on-line. În timpul arestării preventive, dreptul la educație este restrâns pentru motive privind desfășurarea în bune condiții a procesului penal¹⁰.

Minorii reținuți în baza legislației penale nu trebuie ținuti, în principiu, împreună cu minorii privați de libertate din alte motive. Minorii de sexe opuse, plasați în aceeași instituție, trebuie ținuti în unități separate, deși se pot asocia pentru diferite activități în timpul zilei, supravegheați corespunzător. O atenție deosebită trebuie acordată repartizării minorilor aparținând unor grupe de vârstă diferite, pentru o mai bună satisfacere a necesităților lor. De asemenea, trebuie luate măsuri

⁹ www.echr.coe.int Hotararea din 20 ianuarie 2009, Cauza Selcuk si Nart, in competenta Curtii Europene a Drepturilor Omului.

¹⁰ www.legislatie.just.ro Art 117 denumit Regimul minorilor arestati din Legea nr. 254/2013 alin (1)-(5)

corespunzătoare pentru a asigura o separare adecvată a acestor grupe de vârstă, în scopul prevenirii influențelor nedorite, dominației și abuzului¹¹.

2. Înlocuirea măsurilor preventive

Pe parcursul desfășurării procesului penal pot interveni anumite împrejurări care impun înlocuirea măsurii preventive luate inițial cu o altă măsură. Conform art. 139 alin. (1), *masura preventivă luată se înlocuiește cu altă măsură preventivă, fie mai ușoară, fie mai gravă, când s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea acesteia.*

Înlocuirea măsurilor preventive se poate face de către organul judiciar care le-a luat, la cerere sau din oficiu. Măsura arestării preventive poate fi înlocuită cu obligarea de a nu părăsi localitatea sau de a nu părăsi țara.

În cazul în care măsura preventivă a fost luată, în cursul urmăririi penale, de către instanță sau procuror, organul de cercetare penală are obligația să-l informeze de îndată pe procuror despre schimbarea sau încetarea temeiurilor care au motivat luarea măsurii preventive. Când măsura preventivă a fost luată, în cursul urmăririi penale, de procuror sau de instanță, procurorul, dacă apreciază că informațiile primite de la organul de cercetare penală justifică înlocuirea sau revocarea măsurii, dispune revocarea ori, după caz, sesizează instanța [art. 139 alin. (3¹)].

Procurorul este obligat să sesizeze și din oficiu instanța, pentru înlocuirea sau revocarea măsurii preventive luate de către aceasta, când constată el însuși că nu mai subzistă temeiul care a justificat luarea măsurii [art. 139 alin. (3²)].

3. Revocarea măsurilor preventive

Dispozițiile art. 139 alin. (2) consacră regula potrivit căreia „Când măsura preventivă a fost luată cu încălcarea prevederilor legale sau nu mai există vreun temei care să justifice menținerea măsurii preventive, aceasta trebuie revocată din oficiu sau la cerere, dispunându-se, în cazul reținerii și arestării preventive, punerea în libertate a invinuitului sau inculpatului, dacă acesta nu este arestat în altă cauză

Despre revocarea măsurilor preventive se menționează și în art. 23 alin. (6) din Constituție astfel: „În fază de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice, periodic și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate”.

Odată revocată, măsura prevenției nu mai poate fi înlocuită cu altă măsură preventivă, pentru că lipsește chiar obiectul înlocuirii.

4. Încetarea de drept a măsurilor preventive:

- a. la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori la expirarea termenului prevăzut în art. 160^b alin. (1), dacă instanța nu a procedat la verificarea legalității și temeiniciei arestării preventive în acest termen;
- b. în caz de scoatere de sub urmărire și încetare a urmăririi penale, în faza de urmărire penală;

---

¹¹ www.rm.coe.it Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentele sau Pedepselor Inumane sau Degradante, Minorii private de libertate (Extras din cel de-al 24-lea Raport general, publicat în 2015)

- c. în caz de încetare a procesului penal și achitare, în faza de judecată arestării a atins jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea care face obiectul învinuirii, fără a se putea depăși, în cursul urmăririi penale, 180 zile;
- d. când instanța pronunță definitiv o pedeapsă cu închisoarea cel mult egală cu durata reinerii și arestării preventiv
- e. când instanța pronunță o pedeapsă cu închisoarea, cu suspendarea condiționată a executării ori cu suspendarea executării sub supraveghere sau cu executarea la locul de muncă;
- f. când se pronunță pedeapsă cu amendă;
- g. în caz de condamnare la pedeapsă închisorii la care se aplică în întregime grațierea¹. Acest caz nu este prevăzut ca atare într-o dispoziție expresă, dar el rezultă din ansamblul reglementărilor referitoare la grațiere;
- h. când durata reinerii și cea a arestării devin egale cu durata pedepsei pronunțate, deși hotărârea primei instanțe nu este definitiv

Referințe

- M. Udrioiu, R. Slavoiu, M. Bulancea, G. Bodoroncea, A. Bontas, S. Bogdan, D. Chertes, I. Chis, V. Constantinescu, D. Gradinaru, C. Jderu, I. Kuglay, C. Mecean, I. Nedelcu, L. Postelnicu, S. Radulețu, A. Sinc, I. Tocan, A. Trandafir, M. Vasiescu, G. Zlati-Codul de procedura penală. Comentariu pe articole. Editura C.H. Beck.
- Ion Neagu, Mircea Damaschin, Andrei Viorel Iugan – Drept procesual penal, Partea generală, mapă de seminar. Editura Universul Juridic.
- Alina Barbu, Georgiana Tudor, Alexandra Mihaela Sinc- Codul de Procedura penală, adnotat cu jurisprudența națională și europeană. Editura Hamangiu
- Mihail Udrioiu-Procedura penală. Partea generală. Ediția a 4-a. Editura C.H. Beck
- Bogdan Micu, Radu Slavoiu, Alina-Gabriela Paun-Procedura generală, Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Ediția a 3-a. Editura Hamangiu
- www.legeaz.ro Noul Cod Penal, Noul Cod de Procedura Penală
- www.inm-lex.ro Raspunderea penală a minorilor, aspect practice.
- www.juridice.ro Retinerea și dispunerea măsurilor preventive față de minor; Individualizarea sancțiunilor penale în cazul infractorilor minori
- www.ulim.md Delicvența juvenilă: Probleme actuale și cai de soluționare
- www.dreptmd.wordpress.com Procedura în cauzele privind minorii
- www.ccr.ro Decizia nr. 44 din 16 Februarie 2016 referitoare la excepțiile de neconstituționalitate prevăzute în Codul de Procedura Penală
- www.rm.coe.int Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT)
- www.echr.coe.int Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT)
- www.ziarulromanesc.de Arestul preventiv exercitat asupra unui minor român
- www.legislatie.just.ro Legea nr. 254 din 19 iulie 2013
- www.euroavocatura.ro Dispoziții special privind măsurile preventive aplicabile minorilor

PERCHEZIȚIA DOMICILIARĂ

Andrei-Cristian ȘTEFAN *

Abstract

În lucrarea de față vom prezenta pe larg, unul din mijloacele probatorii și anume, percheziția domiciliară. Percheziția domiciliară este procedeul probator ce îngreșește libertatea individuală prin restrângerea dreptului constituțional al inviolabilității domiciliului. Acest procedeu probator este cel mai cunoscut datorită publicității de care se bucură, frecvent auzindu-se de efectuarea unei percheziții. Prezentul studiu îmbină diverse lucrări de specialitate având ca principale izvoare Codul de procedură penală, Constituția României cât și două studii de caz recent apărute în practica judiciară.

Cuvinte cheie: *percheziție, domiciliu, procuror, probe, urmărire penală*

1. Introducere

Percheziția domiciliară este reglementată de Noul Cod de Procedură Penală în Titlul IV al Părții Generale intitulat „*Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii*”, Secțiunea I a Capitolului VI.

Fiind un procedeu probatoriu, percheziția domiciliară a fost implementată ca mijloc principal de procurare a probelor, ce pot facilita aflarea adevărului pe parcursul urmăririi penale.

Probele sunt acele elemente de fapt (realități, întâmplări), care datorită relevanței lor informatice servesc la aflarea adevărului și la justa rezolvare a unei cauze penale¹.

Denumite și „*martori muți*” ai înfăptuirii justiției, mijloacele materiale de probă pot furniza uneori informații mai exacte decât martorii persoane fizice și nu ridică niciodată suspiciunile relei credințe care poate fi întâlnită, uneori, la persoanele chemate ca martori².

În conformitate cu, actualul C.pr.pen., legiuitorul definește în articolul 97, proba, ca fiind „*orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.*”

Inviolabilitatea domiciliului face parte din drepturile fundamentale și este prevăzută în Articolul 27 din Constituția României, fiind în strânsă legătură cu dreptul la viața intimă, familiară și privată. Domiciliul este considerat ca fiind acel loc sau casă unde cineva locuiește permanent. Constituțional definiția se extinde asupra vieții de familie, domiciliul dobândind o accepțiune intimă, „*locul unde trăiește o persoană și familia sa*”, o formulare mult mai caldă față de definiția

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București (e-mail: stefanandrei96@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Iugan Andrei-Viorel (andyiugan@yahoo.com)

¹ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală roman. Editia a 2-a. Vol. 5: Partea generală, All Beck; București, 2003, p. 171

² N. Volonciu, Drept procesual penal, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 177, citat în I. Neagu, M. Damaschin, Tratat de procedură penală, Partea generală, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 519

pe care dreptul civil o conferă domiciliului ca fiind „*acel atribut de identificare a persoanei fizice care o individualizează în spațiu*”.

Comparația dintre cele două ramuri de drept contează strict, în privința importanței determinării unui spațiu unde persoana se poate simți în siguranță, astfel, nimeni în afara cazurilor prevăzute de lege neputând pătrunde în locuință, după cum doctrina afirmă, „*inviolabilitatea domiciliului se fundamentează mai mult pe respectul personalității umane*”³.

2. Conținutul propriu-zis al lucrării

Potrivit C.pr.pen., în articolul 157, alin.(2), se definește domiciliul ca locuința sau orice spațiu delimitat în orice mod ce aparține ori este folosit de o persoană fizică sau juridică. Analizând sintagma „*spațiu delimitat în orice mod*”, pe care C.proc.pen.o atribuie definiției domiciliului, aducem în atenție, aspectele practice pe care le pot întâmpina organele de cercetare penală, în momentul realizării percheziției domiciliare. Astfel, împrejmuirea, limitarea sau chiar îngrădirea unei livezi de exemplu, îngreunează munca ce procurorul o face în momentul în care acesta bănuiește că pentru o scurtă perioadă de timp, suspectul sau inculpatul ascund anumite probe într-un loc îngrădit. Pentru a începe demersurile, în vederea identificării probelor, procurorul este nevoit să obțină un mandat de percheziție, iar perioada de timp până la obținerea acestuia, poate fi benefică înlesnirii ascunderii probelor sau distrugerea lor, ceea ce duce la îngreunarea derulării anchetei penale. Aceasta opinie este împărtășită și de doctrină, fiind criticată sintagma de „*spațiu delimitat în orice mod*”, organul judiciar intenționând să cerceteze un ogor cu cereale pentru a găsi arma cu care s-a comis un omor va avea nevoie de un mandat de percheziție în loc sa efectueze o cercetare la fața locului⁴.

Legiuitorul constituent a inclus în articolul 27, aliniatul (2), cazurile în care inviolabilitatea domiciliului poate fi restrânsă:

- a. executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;
- b. înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;
- c. apărarea securității naționale sau a ordinii publice;
- d. prevenirea răspândirii unei epidemii.

Deși legea fundamentală nu amintește în aliniatul (2), despre percheziție, aceasta revine prin stipularea la aliniatul(3) al aceluiași articol, a faptului că, perchezițiile se dispun de judecător și se efectuează conform legii. Interpretat extintiv și coroborat cu aliniatul (2), putem afirma că percheziția este unul dintre cazurile în care inviolabilitatea domiciliului poate fi restrânsă.

Codul de procedură penală clasifică patru procedee probatorii: domiciliară, corporală, informatică sau a unui vehicul.

Percheziția, în funcție de legătura cu delurarea unui proces penal, poate fi:

- Judiciară (domiciliară, corporală, percheziția asupra vehiculelor și percheziția informatică);
- Extrajudiciară (percheziția vamală, percheziția efectuată la accesul într-o instituție publică, aeroport, complex sportiv etc.)⁵

Percheziția constă procedural în cercetarea efectuată asupra îmbrăcămintei unei persoane sau la locuința acesteia cu scopul de a găsi și ridica obiecte sau înscrisuri, cunoscute organului

³ I.Muraru, A.Iorgovan, M.Constantinescu, E.S.Tănăsescu, Constituția României revizuită- comentarii si explicații p.52 citat în I.Muraru, E.S.Tănăsescu Constituția României. Comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck; București, 2008, p.260

⁴ R.Slăvoiu, Protecția penală a vieții private, Ed.Universul Juridic, București, 2016, p.372

⁵ I.Neagu, M.Damaschin, Tratat de procedură penală, Partea Generală, Ed.Universul Juridic, București,2014, p.521

judiciar, dar nepredede de bunăvoie, precum și în vederea eventualei descoperiri a unor alte mijloace de probă necesare soluționării cauzei penale⁶.

De-a lungul timpului, doctrina a formulat diverse definiții ale percheziției domiciliare, în mare, toate exprimând aceeași părere. Din punctul meu de vedere, definiția cea mai elocventă este cea prin care percheziția domiciliară apare evidențiată ca „*procedeu probatoriu ce constă în cercetarea locuinței unei persoane fizice, a sediului unei persoane juridice sau a oricărui alt spațiu delimitat în orice mod, care aparține sau este folosit de o persoană fizică sau juridică pentru descoperirea și strângerea probelor cu privire la infracțiunea pentru care s-a început urmărirea penală, la conservarea urmelor săvârșirii infracțiunii sau la prinderea suspectului ori inculpatului.*”⁷.

3. Organele judiciare competente să autorizeze percheziția

Percheziția domiciliară este condiționată de existența unei suspiciuni rezonabile în ceea ce privește săvârșirea unei infracțiuni cât și de suspiciunea existenței unor obiecte sau înscrisuri ce au legătură cu o infracțiune. Jurisprudența CEDO a definit sintagma de „*suspiciune rezonabilă*” ca acea existență a unor date, informații care să convingă un observator obiectiv și imparțial că este posibil ca o persoană să fi săvârșit o infracțiune⁸. În doctrina veche s-a arătat că pentru a se procedea la o percheziție, trebuie să existe contra persoanelor invinuite elemente serioase de vinovăție, nu numai simple bănuieli vagi și că procedeu trebuie dictat pe puternice prezumții că pe această cale se vor descoperi probe în sarcina inculpaților⁹.

Condiționată de o suspiciune rezonabilă, pentru un plus de transparentă dar și de imparțialitate, autorizarea perchezițiilor în concepția actualului Cod de procedură penală a fost trecută în sfera judecătorului de drepturi și libertăți în cadrul urmăririi penale, respectiv a instanței de judecată în faza judecării, lucru statuat și în articolul 27 din Constituție „*Percheziția se dispune de judecător*”.

Procedura de autorizare a percheziției domiciliare debutează cu ordonanța de dispunere a începerii urmăririi penale *in rem* cu privire la existența unei infracțiuni. Începerea urmăririi penale este obligatorie și în cazul infracțiunilor flagrante pentru care este necesară o plângere prealabilă. Organul de cercetare penală are obligația să constate săvârșirea unei infracțiuni chiar dacă plângerea prealabilă lipsește însă pentru a putea iniția autorizarea percheziției domiciliare este necesară plângerea prealabilă.

Vechea doctrină penală oferă o perspectivă diferită asupra felului în care perchezițiile erau efectuate, întreaga putere aflându-se în mâna judecătorului, care efectua el însuși percheziția. „*Perchezițiunile sau cercetările la domiciliu sunt o atribuțiune a judecătorului de instrucțiune, însă legea a permis în mod exceptional, în caz de flagrant delict, ca procurorul sau un auxiliar al său să facă perchezițiuni în interesul descoperirii infracțiunii.*”¹⁰.

În cazul perchezițiilor domiciliare efectuate în cadrul urmăririi penale asupra faptelor flagrante, s-ar impune o completare de lege ferenda prin care procurorului să i se extindă competențele, prin folosirea unei percheziții *ad hoc* așa numită, „*de urgență*”, fără a fi nevoie de

⁶ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală roman. Ediția a 2-a. Vol. 5: Partea generală, All Beck; București, 2003, p. 238-239

⁷ M. Udrioiu (coord.), Codul de procedură penală: comentariu pe articole: art. 1-603. Ediția a 2-a, Ed. C.H. Beck; București, p.790

⁸ <http://dorin.ciuncan.com/documentare/suspiciune-rezonabila/>

⁹ I. Tanoviceanu op.cit. p.618-619, citat în R. Slăvoiu, Protecția penală a vieții private, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p.375

¹⁰ I. Tanoviceanu, Curs de procedură penală romană, Ed. Socec; București, 1913, p.214

autorizarea prealabilă a percheziției domiciliare, de către judecătorul de drepturi și libertăți. Importanța unui astfel de procedeu probator fiind necesar în special atunci când ridicarea probelor este de urgență aplicare. Un exemplu grăitor în acest caz, îl constituie infracțiunea de luare de mită, când infractorul imediat după primirea sumei de bani se ascunde în domiciliul său, distrugând probele până la autorizarea primită de procuror.

În referatul formulat de procuror se regăsesc conform articolului 158, aliniatul (2), următoarele:

- a. descrierea locului unde urmează a se efectua percheziția, iar dacă sunt suspiciuni rezonabile privind existența sau posibilitatea transferării probelor, datelor sau persoanelor căutate în locuri învecinate, descrierea acestor locuri;
- b. indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni sau cu privire la deținerea obiectelor ori înscrisurilor ce au legătură cu o infracțiune;
- c. indicarea infracțiunii, a probelor sau a datelor din care rezultă că în locul în care se solicită efectuarea percheziției se află suspectul ori inculpatul sau pot fi descoperite probe cu privire la săvârșirea infracțiunii ori urme ale săvârșirii infracțiunii;
- d. numele, prenumele și, dacă este necesar, descrierea suspectului sau inculpatului despre care se bănuiește că se află în locul unde se efectuează percheziția, precum și indicarea urmelor săvârșirii infracțiunii ori a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziționat.

Cu titlu de exemplu, redăm referatul D.I.I.C.O.T. din dosarul nr.252/D/P/2014 din data 24.11.2014, care evidențiază că, prin ordonanța din 23.06.2014 s-a dispus începerea urmăririi penale *in rem*, cu privire la existența infracțiunilor de grup infracțional organizat, în vederea comiterii infracțiunilor de falsificare de monedă, punere în circulație de valori falsificate și înșelăciune. În fapt, din informațiile obținute a rezultat faptul că pe teritoriul României acționează un grup infracțional organizat, constituit în scopul comiterii de infracțiuni din sfera falsificării de monedă, fiind obținute probe că începând cu luna martie a anului 2014, pe teritoriul României au fost identificate bancnote contrafăcute de 100 lei. În conformitate cu aliniatul (1) coroborat cu aliniatul (4) al articolului 158, referatul D.I.I.C.O.T. prezintă existența unor suspiciuni rezonabile că la adresele suspectilor se află bunuri ce interesează activitatea de urmarire penală dorind a fi încuviințată percheziția domiciliară, asupra adresei din București, str.N, unde locuiește făptuitorul S.I.

În practică s-a constatat că, în momentul în care se identifică inexistența unei adrese sau imposibilitatea determinării acesteia, mandatul de percheziție se autorizează pe baza coordonatelor gps. Percheziția domiciliară se poate autoriza și asupra unui domiciliu al unei persoane care nu are și nici nu va avea o calitate procesuală în cazul procesului penal (ex. dosar nr.40848/3/2014, autorizarea percheziției domiciliare la adresa din: București, Str.P, soacra făptuitorului C.O.)

Un caz atipic al percheziției domiciliare este prevăzut în *Legea nr.51 din 1991, privind securitatea națională a României*, când, organele cu atribuții în domeniul securității naționale pot să efectueze activități specifice culegerii de informații. Coroborat cu articolul 10 din *Legea nr.14 din 1992, privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații*, ofițerii specializați în culegerea de informații pot restrânge exercitarea unor drepturi sau libertăți fundamentale atunci când, există amenințări asupra siguranței naționale a României. Ofițerii SRI, în momentul când aceștia au cunoștință de anumite fapte ce pot submina siguranța națională, pot restrânge sau încălca anumite drepturi și libertăți fundamentale, în cazul nostru, pot pătrunde în domiciliul unui suspect, de urgență, doar cu autorizarea procurorului pe o durată de maxim 48 ore, atunci când întârzierea obținerii autorizației pune în pericol siguranța națională a României. Cererea de autorizare se prezintă judecătorului de îndată ce este posibil, dar nu mai târziu de 48 de ore.

Cu titlu de noutate, procurorului i se conferă dreptul de a încuviința percheziția și în locurile învecinate celui pentru care a fost emis mandatul, dacă există suspiciuni că există probe sau date că

persoanele s-au ascuns în locuri învecinate . Astfel, acest drept, nou introdus, poate interveni atunci când organul judiciar constată că au fost transferate probe, în timpul percheziției, continuarea percheziției se încuvințează de către procuror, consemnând acest lucru la sfârșitul procesului verbal.

Judecătorul în cazul în care apreciază că nu au fost îndeplinite condițiile prevăzute în articolul 158, dispune respingerea cererii de efectuare a percheziției. Încheierea dispusă de judecător asupra cererii, nu este supusă nici unei căi de atac. Solicitarea de autorizare a efectuării percheziției domiciliare se judecă de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

În Constituție cât și în anumite legi speciale sunt înscrise cazuri în care judecătorul nu poate dispune percheziția domiciliară fără anumite încuvințări și avize din partea anumitor autorități publice. Astfel, Președintele României se bucură de o imunitate deplină și nu poate fi percheziționat, deputații și senatorii nu pot fi percheziționați fără încuvințarea camerei din care fac parte, cu excepția cazurilor flagrante, când aceștia pot fi percheziționați cu obligația ca ministrul justiției să informeze neîntârziat președintele camerei din care cel percheziționat face parte. Avocatul Poporului nu poate fi percheziționat fără încuvințarea președinților celor două camere, judecătorii, procurorii și magistrații asistenți pot fi percheziționați numai cu încuvințarea secției corespunzătoare a CSM.

Competența personală nu încalcă principiul egalității cetățeniilor în fața legii, ci are în vedere posibilitățile mai mari pe care le are o instanță specializată sau o instanță superioară de a soluționa cauza respectivă¹¹.

Competența de autorizare după criteriul personal are în vedere calitatea făptuitorului, fiind irelevantă cea a altor persoane percheziționate¹².

Judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în prima instanță, prin raportare la situația de fapt reținută în actele de urmărire penală, nu vajuțeca conform regulilor competenței personale, ci cele ale competenței materiale. În unele cazuri poate fi necesară obținerea unor avize prealabile, care însă nu au drept consecință reținerea incidenței normelor competenței personale. De exemplu, în cazul în care fratele unui procuror este cercetat pentru trafic de droguri și locuiește cu acesta, mandatul nu trebuie solicitat judecătorului de drepturi și libertăți din cadrul curții de apel, deoarece magistratul nu este subiectul urmării penale, competența revenind judecătorului de drepturi și libertăți din cadrul tribunalului. Având în vedere faptul că urmează a fi percheziționat domiciliul unui procuror, este nevoie de avizul prealabil al CSM¹³. În cazul în care urmează a fi percheziționat apartamentul unui parlamentar, pentru a se găsi bunuri ascunse de fratele său, autorul unei infracțiuni, este necesar avizul camerei din care acesta face parte, însă competența autorizării percheziției nu va aparține ICCJ, ci instanței pe rolul căreia se va afla dosarul, dacă fratele parlamentarului nu are o calitate specială.

În cursul judecății, din oficiu sau la cererea procurorului, instanța de judecată poate dispune efectuarea unei percheziții în vederea punerii în executare a mandatului de arestare preventivă a inculpatului, precum și în cazul, în care există suspiciuni rezonabile că în locul unde se solicită

---

¹¹ A.Crisu, B.Micu, A.Zarafiu, Instituții de drept procesual penal: curs aprofundat, Ed. Hamangiu, București, 2010, p.43

¹² R.Slăvoiu, Protecția penală a vieții private, Teza de doctorat, p.361

¹³ M.Udroiu (coord.), Codul de procedură penală: comentariu pe articole: art. 1-603. Ediția a 2-a, Ed. C.H. Beck; București, p.795

efectuarea percheziției există mijloace materiale de probă ce au legătură cu infracțiunea ce face obiectul cauzei¹⁴.

Încheierea judecătorului are în principal același conținut ca referatul de autorizare a percheziției.

Din analiza conținutului mandatului de percheziție, perioada pe parcursul căreia procedeul probatoriu se poate pune în aplicare este de maximum 15 zile; în acest interval, mandatul de percheziție nu poate fi folosit decât o singură dată¹⁵. Prin interpretarea a fortiori a articolului rezultă faptul că mandatul de percheziție poate fi autorizat și pentru o perioadă de 7 zile.

4. Procedura efectuării percheziției domiciliare

Judecătorul de drepturi și libertăți, după ce a admis propunerea procurorului, va comunica acestuia mandatul de percheziție, în vederea punerii sale în aplicare.

Procedeul probatoriu este pus în executare, atât pentru faza de urmărire penală, cât și în cazul percheziției dispuse în cursul judecății, de procuror sau de organul de cercetare penală, însoțit, după caz, de lucrători operativi¹⁶.

Conform articolului 159 C. pr. pen. percheziția domiciliară se efectuează de procuror sau de organul de cercetare penală. Plasarea procurorului înaintea organului de cercetare penală nu este condiționată de un simplu element tehnic de redactare. Situaarea procurorului înaintea organului de cercetare penală creionează ierarhizarea organelor judiciare și ilustrează modul în care va fi coordonată percheziția.

Percheziția domiciliară se efectuează de către procuror cu ajutorul organelor de cercetare penală. Folosirea conjuncției „sau” în cadrul alineatului, ilustrează derogarea pe care procurorul o poate face în anumite cazuri, oferind toată puterea oferită de lege în cadrul procedurii probatoriu la percheziției domiciliare, organului de cercetare penală, pe care îl putem numi, *„mâna sa dreaptă”*. Așadar percheziția se poate efectua în anumite cazuri doar de organul de cercetare penală, fără prezența procurorului, însoțit pentru siguranța acestuia de personal auxiliar (jandarmi). Diferit de faza urmăririi penale, în faza de judecată, în cazul în care instanța de judecată a dispus efectuarea percheziției, aceasta poate efectua personal percheziția domiciliară însă numai cu ocazia efectuării unei cercetări la fața locului¹⁷.

Potrivit art.35, alin.(1) din *Legea nr.51/1995 republicată, privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat*, efectuarea percheziției domiciliare a cabinetului unui avocat sau a locuinței acestuia nu poate fi făcută de organul de cercetare penală, ci doar de procuror; fața de cerința suplimentară explicit prevăzută de legea specială¹⁸.

Vechea doctrină penală împarte subiecții ce participă la efectuarea percheziției domiciliare în două categorii: subiecți oficiali și neoficiali. Subiecții principali sunt: procurorul, organul de cercetare penală, inculpat etc¹⁹. Este de reținut faptul că, în momentul aflării în vigoare a Codului de Procedură penală din 1968, prof. Dongoroz, cataloga subiecții secundari ai procesului efectuării percheziției, membrii de familie, martorii asistenți cu titlu obligatoriu etc²⁰.

¹⁴ A.Boroi, G.Negruț, *Drept procesual penal*, Ed.Hamangiu, 2017, p.272

¹⁵ I.Neagu, M.Damaschin, *Tratat de procedură penală, Partea generală*, Ed.Universul Juridic, București, 2014, p.527

¹⁶ I.Neagu op.cit p.527

¹⁷ M.Udroiu, *Procedură penală: partea generală*. Ediția a 4-a, Ed. C.H. Beck; București, p.398

¹⁸ M.Udroiu, op.cit p.398

¹⁹ V.Dongoroz, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Ediția a 2-a. Vol. 5: Partea generală, Ed.All Beck, București, 2003, p.240

²⁰ V.Dongoroz, op.cit. p.241

Obligativitatea existenței martorilor asistenți a fost exclusă în actualul Cod de procedură penală, sfera acestora fiind redusă semnificativ, aceștia fiind prezenți doar în cazul în care persoana percheziționată este arestată/reținută și nu poate fi adusă, procedeul probator desfășurându-se în prezența unui martor asistent.

Legiutorul, reglementând percheziția, a prevăzut anumite ore între care aceasta poate fi efectuată, precum și anumite obligații pentru cei ce realizează acest act procedural²¹.

Conform articolul 159, aliniatul (3), percheziția nu poate fi începută înainte de ora 6:00 sau după ora 20:00, cu excepția infracțiunii flagrante sau când percheziția urmează să se efectueze într-un local deschis publicului la acea oră. Inadmisibilitatea perchezițiilor efectuate pe timpul nopții, în afara cazurilor expres prevăzute de lege, este de importanță constituțională fiind reglementată expres în articolul 27, aliniatul (4). După cum afirmă și doctrina, sintagma „*pe timpul nopții*”, nu trebuie interpretată în sensul material al acesteia, asocierea dintre perioadele de lumină/întuneric raportate la anotimpuri fiind de importanță redusă²².

Codul de procedură penală din 1937 preciza faptul că percheziția domiciliară în timpul nopții se putea efectua numai personal de judecătorul de instrucție²³.

În cazul în care percheziția începe la orele prevăzute de lege, în mod legal, dar din punct de vedere practic, este imposibilă analizarea tuturor înscrisurilor ce pot constitui probe, ca în cazul unei percheziții asupra unui sediu de firmă pentru suspiciunea unei infracțiuni de evaziune fiscală, percheziția poate continua, deoarece o percheziție întreruptă nu și-ar putea atinge scopul.

Prevederile articolului 159, alin. (3), ilustrează faptul că perchezițiile se pot efectua și pe timpul nopții în cazul în care percheziția se va efectua asupra unui local deschis publicului la acea oră.

Judecătorul de drepturi și libertăți, după ce a admis propunerea procurorului, va comunica acestuia mandatul de percheziție în vederea punerii sale în aplicare.

Procedeul probatoriu este pus în executare atât pentru faza de urmărire penală, cât și în cazul percheziției dispuse în cursul judecății, de procuror sau de organul de cercetare penală, însoțit, după caz, de lucrători operativi²⁴.

Modalitatea de efectuare a percheziției presupune o grijă deosebită în respectarea drepturilor fundamentale ale omului²⁵.

După primirea mandatului de percheziție, procurorul, dacă acesta conduce efectuarea propriu-zisă a percheziției, sau organul de cercetare penală în cazul în care acesta a primit de la procuror, prerogativele efectuării procedurii probator, se deplasează la adresa specificată/adresele specificate în încheierea dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți sau după caz la coordonatele gps ce au fost autorizate în vederea percheziției domiciliare.

Deplasarea la locul percheziției trebuie pregătită cu multă atenție pentru a se asigura caracterul inopinant al acțiunii, astfel încât persoana percheziționată să fie abordată prin surprindere, fără a i se da timp să înlătore obiectele sau înscrisurile vizate de către organul judiciar, ori să dispară de la domiciliu²⁶.

Simple fapt al deplasării la locul percheziției impune numeroase acte de pregătire minuțioasă. Organul judiciar care efectuează percheziția, până la autorizarea propriu-zisă a acesteia studiază cu lux de amănunte persoanele și locurile unde va efectua percheziția. Acest

²¹ I. Neagu, op.cit. p.527

²² A se vedea, M. Udroui, Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Ediția a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p.807

²³ I. Ionescu-Dolj, Curs de procedură penală română, Ed. Soccec&Co, București, 1937, p.281

²⁴ I. Neagu, op.cit. p.527

²⁵ N. Volonciu, Noul Cod de procedură penală: comentat. Ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2015, p.397

²⁶ E. Stancu, Tratat de criminalistică. Ediția a 6-a, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p.504

lucru este de maximă importanță pentru pregătirea tactică și formarea echipei ce va efectua procedul probatoriu.

Componența echipei diferă de la caz la caz, ținând cont de pericolozitatea persoanei percheziționate, de locul unde este situat locul unde se va efectua percheziția. Aceasta este formată în cele mai multe cazuri de persoane pregătite, cu ani de experiență în spate, ce știu precis ce trebuie urmărit, unde trebuie să caute și mai mult, cum să reacționeze de la caz la caz. Dacă natura cauzei o impune, în echipă vor fi incluși specialiști din diverse domenii (construcții, electricitate, mecanică, petrochimie etc.), precum și reprezentanți ai organizațiilor de stat, dacă percheziția se efectuează la sediile unor instituții sau întreprinderi²⁷.

Importanța formării unei echipe cu multă experiență, este și de importanța psihologică, organul judiciar trebuie să domine duelul cu persoana percheziționată. Organul judiciar ce face percheziția trebuie să se adapteze constant la situațiile ce pot interveni pe parcursul percheziției, de foarte mult calm și de o rezistență fizică deosebită, în cele mai multe cazuri, perchezițiile întinzându-se pe mai multe ore.

Determinarea orei de începere a percheziției impune și ea anumite precizări. Prin specificul său, percheziția este un act cu caracter inopinant ce trebuie efectuat, de regulă, cu maximă operativitate²⁸. În practică, de cele mai multe ori, perchezițiile încep la ora 6:00, această oră fiind unul dintre momentele zilei când majoritatea persoanelor percheziționate se află la adresa specificată. În cazurile complexe, făptuitorii sunt urmăriți în prealabil iar majoritatea actelor infracționale pe care aceștia le săvârșesc sau întâlnirile pe care aceștia le au, se petrec în timpul nopții, ora 6:00 fiind momentul când se află deja la adresele specificate.

Intrarea la locul percheziției se efectuează potrivit particularităților fiecărui caz în parte. De regulă, se sună, se bate la ușă, membrii echipei așezându-se astfel încât prin vizor ori fereastră să nu fie observată decât o persoană²⁹.

În cele mai multe cazuri, persoanele aflate în locuință, nu vor deschide ușa de bunăvoie. Organul judiciar, în cazul acesta, va proceda în diferite moduri. În baza aliniatului(17) al articolului 159 C.proc.pen., organelor judiciare ce efectuează percheziția le este autorizată folosirea forței, în mod adecvat și proporțional, pentru a pătrunde în domiciliu, condiționată de 2 prevederi statuate la literele :

- a. dacă există motive temeinice pentru a anticipa rezistență armată sau alte tipuri de violență ori există un pericol cu privire la distrugerea probelor;
- b. în cazul unui refuz sau dacă nu a fost primit niciun răspuns la solicitările organelor judiciare de a pătrunde în domiciliu.

Adeseori, pentru a putea pătrunde în locuință, personalul auxiliar prezent la locul percheziției va proceda la spargerea ușii.

După pătrunderea organelor judiciare în domiciliu, percheziția debutează cu obligația pe care organul judiciar o are, de a se legitima și de a înmâna o copie a mandatului emis de judecător, persoanei la care se va efectua percheziția, reprezentantului acestuia sau unui membru de familie. În cazul în care, persoana percheziționată nu este prezentă, copia mandatului se va înmâna oricărei altei persoane cu capacitate deplină de exercițiu ce o cunoaște pe persoana la domiciliul căreia se va efectua percheziția. Predarea copiei mandatului și legitimarea organului judiciar sunt obligatorii și în cazul în care persoana percheziționată nu cere expres acest lucru, predarea fiind o manifestare proprie de voință a organului judiciar.

---

²⁷ E.Stancu, A.C. Moise, *Criminalistică: elemente de tehnica și de tactică a investigării penale*. Ediția a 2-a, Ed.Universul Juridic, București, 2014, p.252

²⁸ E.Stancu, op.cit. p.251

²⁹ E.Stancu, op.cit. p.502, în E.Stancu- *Criminalistică: elemente de tehnica și de tactică a investigării penale*, p.253

În mod excepțional, percheziția poate începe fără înmânarea copieii mandatului de percheziție, fără solicitarea prealabilă de predare a persoanei sau a obiectelor, precum și fără informarea prealabilă privind posibilitatea solicitării prezenței unui avocat ori a unei persoane de încredere, în anumite cazuri:

- a. când este evident faptul că se fac pregătiri pentru acoperirea urmelor sau distrugerea probelor ori a elementelor ce prezintă importanță pentru cauză;
- b. dacă există suspiciunea că în spațiul în care urmează a se efectua percheziția se află o persoană a cărei viață sau integritate fizică este pusă în pericol;
- c. dacă există suspiciunea că persoana căutată s-ar putea sustrage procedurii.

Efectuarea propriu-zisă a percheziției necesită anumite măsuri principale ce trebuie luate. Organul judiciar va inspecta rapid toate încăperile locului percheziționat pentru a putea stabili principalele locuri unde va pătrunde, pentru efectuarea sistematică a percheziției. Din momentul începerii și pe întreaga durată a percheziției, organul de urmărire penală trebuie să fie pregătit să contracareze orice acțiune violentă a persoanei percheziționate, mai ales dacă se dețin date că aceasta ar putea fi înarmată sau că va încerca să se apere sau să se sinucidă.³⁰ În cazul în care organul de cercetare penală consideră că este necesară reținerea persoanei pentru o mai bună desfășurare a percheziției, acesta o poate face.

Organul de cercetare penală va bloca intrările și ieșirile, va bloca alte mijloace de comunicare cu exteriorul, iar toate persoanele prezente în acel moment în domiciliu vor fi aduse într-o încăpere unde vor fi legitimate și întrebată cu ce scop se află acolo.

Codul de procedură penală statutează în aliniatul (8) al articolului 159, o cauza de neîncepere a percheziției domiciliare. Organul judiciar are obligația înainte de a preceda la căutarea de obiecte și înscrisuri să solicite predarea acestora de bunăvoie, în cazul în care acestea se predau, percheziția nu mai are loc. În practică acest caz este rar întâlnit deoarece în timpul percheziției se caută mai multe probe, iar persoanele percheziționate crezând că acestea nu vor găsite nu cooperează. Putem vorbi de un caz de predare de bunăvoie atunci când organele judiciare caută o armă cu o serie anume iar persoana percheziționată o predă³¹.

Dreptul la apărare este garantat și în cazul percheziției domiciliare. Organul de urmărire penală aduce la cunoștință persoanei percheziționate că la efectuarea percheziției poate fi asistat de un avocat. În cazul în care, prezența unui avocat este solicitată, percheziția este amânată pentru o perioadă de două ore, organul judiciar consemnând în procesul verbal ora la care avocatul a fost contactat telefonic sau prin orice alt mod de comunicare. În cazul în care avocatul nu poate fi contactat percheziția poate începe până la expirarea celor două ore.

Efectuarea concomitent cu percheziția a altor acte procedurale, ce împiedică prezența persoanei percheziționate la locul percheziției, este interzisă, cu excepția situației în care se desfășoară, în același timp, în aceeași cauză, simultan mai multe percheziții.

Dacă persoana la care se face percheziția este prezentă, în permanență vor fi observate reacțiile acesteia, fiind necesar să se insiste în căutarea obiectelor sau înscrisurilor în locurile în care se observă accentuarea tensiunii emoționale a celui percheziționat³². În practică s-a constatat faptul că, inculpații au ascuns o armă de vânătoare sub îmbrăcămintea unui copil minor.

În vederea efectuării percheziției, organul judiciar are dreptul (și obligația) să deschidă încăperile sau alte mijloace de păstrare, în care s-ar putea găsi obiectele sau înscrisurile căutate, dacă cel în măsură să le deschidă refuză aceasta³³.

³⁰ E.Stancu, op.cit. p.255

³¹ R.Slavoiu op.cit. p.396

³² E.Stancu în I.Neagu Drept procesual penal. Partea generală. Tratat, Ed. Global Lex; București, 2006, p.422

³³ G.Mateuț, Tratat de procedură penală: partea generală. Vol. 2, Ed. C.H. Beck; București, 2012, p.261

Organul judiciar are obligația să se limiteze la ridicarea numai a obiectelor și înscrisurilor ce au legătură cu fapta comisă.

Comparativ cu actualul Cod de procedură penală, vechea doctrină procesual penală statutează o procedură diferită însă cu același caracter probator. Judecătorul de instrucțiune făcând cercetări la fața locului sau perchezițiuni, găsește lucruri care ar putea să servească spre dovedirea infracțiunii, el are drept să le confiște sau cel puțin să le ia cu sine spre a servi; cum se numește în limba juridică, drept piese de convingere³⁴.

Organul judiciar este obligat să se limiteze la ridicarea numai a obiectelor și înscrisurilor care au legătură cu fapta pentru care se efectuează urmărirea penală. Obiectele sau înscrisurile a căror circulație ori deținere este interzisă sau în privința cărora există suspiciunea că pot avea o legătură cu săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, se ridică întotdeauna³⁵.

Cu titlu de exemplu, rechizitoriul D.I.I.C.O.T, datat 29.07.2010, din dosarul 333/D/P/2006, pe baza mandatului de percheziție nr. 182 din 06 aprilie 2010, emisă de Tribunalul București, pentru adresa din T., pe numele B.A., au fost găsite arme de foc și muniție. Datorită obiectelor găsite la locul percheziției, urmărirea penală a fost extinsă în cazul inculpatului B.A și pentru infracțiunea de nerespectarea regimului armelor și munițiilor.

Potrivit aceluiași rechizitoriu, pe baza celor 34 de mandate de percheziție, au fost găsite la domiciliile percheziționate, bani, bilete de avion, procuri notariale falsificate, folosite în cadrul infracțiunilor de trafic de persoane și trafic de minori.

Obiectele sau înscrisurile se prezintă persoanei de la care sunt ridicate și persoanelor prezente, pentru a fi recunoscute și a fi însemnate de către acestea spre neschimbate, după care se etichetează și se sigilează. În contextul în care, obiectele care nu pot fi însemnate ori pe care nu se pot aplica etichete și sigilii, acestea se împachetează și se închid, pe cât posibil laolaltă, după care se aplică sigilii. Obiectele care nu pot fi ridicate se sechestrează și se lasă în păstrare fie celui care se află, fie unui custode³⁶.

În art.160 alin.(4) se arată că probele pentru analiză se iau cel puțin în dublu și se sigilează. Una dintre probe se lasă celui de la care se ridică, iar în lipsa acestuia, uneia dintre persoanele prevăzute la art.159 alin.(11). Fiind un act procedural cu implicații deosebite, ridicarea de obiecte și înscrisuri trebuie să fie consemnată într-un proces-verbal care să reflecte cu lux de detalii întreaga activitate desfășurată de către organele judiciare și rezultatele acesteia³⁷.

Procesul verbal trebuie să cuprindă:

- a. numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;
- b. numărul și data mandatului de percheziție;
- c. locul unde este încheiat;
- d. data și ora la care a început și ora la care s-a terminat efectuarea percheziției, cu menționarea oricărei întreruperi intervenite;
- e. numele, prenumele, ocupația și adresa persoanelor ce au fost prezente la efectuarea percheziției, cu menționarea calității acestora;
- f. efectuarea informării persoanei la care se va efectua percheziția cu privire la dreptul de a contacta un avocat care să participe la percheziție;
- g. descrierea amănunțită a locului și condițiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracțiunii au fost descoperite și ridicate, enumerarea și descrierea lor amănunțită, pentru

³⁴ I.Tanoviceanu, *Curs de procedură penală romană*, Ed. Socec; București, 1913, p.251

³⁵ I.Neagu, M.Damaschin, *op.cit.* p.530

³⁶ I.Neagu, *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, Ed. Global Lex; București, 2006, p.422

³⁷ I.Neagu, M.Damaschin, *op.cit.* p.531

- a putea fi recunoscute; menționați cu privire la locul și condițiile în care suspectul sau inculpatul a fost prins;
- h. obiecțiile și explicațiile persoanelor care au participat la efectuarea percheziției, precum și mențiunile referitoare la înregistrarea audio-video sau fotografiile efectuate;
  - i. mențiuni despre obiectele care nu au fost ridicate, dar au fost lăsate în păstrare;
  - j. mențiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

Procesul verbal se semnează pe fiecare pagină și la sfârșit de organul judiciar sau cel ce îl încheie, de persoana la care s-a efectuat percheziția, de avocatul acestuia dacă a fost prezent, precum și de alte persoane specificate în aliniatul (2) al articolului 161, litera e) C.proc.pen. Refuzul semnării procesului verbal de către una dintre persoane se menționează, precum și motivele imposibilității. Una dintre copiile procesului verbal se lasă la persoana percheziționată sau la persoana de la care s-au ridicat obiecte și înscrisurile, ori altor persoane prevăzute la art.159 C.proc.pen.

La terminarea percheziției, organele judiciare după desfacerea obiectelor de mobilier, scoaterea parchetului, desfacerea obiectelor sanitare etc. au obligația de a aduce locul percheziționat în stadiul în care acesta a fost găsit. De cele mai multe ori, în practică, acest lucru nu se întâmplă, organele judiciare fiind apărate de cauza justificativă a exercitării unui drept sau îndeplinirea unei obligații, lucru cu care nu sunt de accord, aceasta fiind o depășire a limitelor proporționalității.

5. Parte practică

Studiu de caz nr.1:

Grupul infracțional s-a constituit în cursul anului 2013, la inițiativa inc. M.R., R.V. și alți cetățeni italieni.

La acest grup, au aderat și alte persoane ce au sprijinit în diverse forme activitățile grupului, români sau cetățeni italieni, aceștia procurând instrumentele necesare falsificării de bancnote din cupiura de 50 euro.

Activitatea infracțională de falsificare a bancnotelor s-a desfășurat pe teritoriul României, prin intermediul SC C.P.SRL, cu sediul în loc. O, jud. B, sub paravanul unei activități legale desfășurate prin societate, iar după programul de muncă al angajaților sau după ce aceștia părăseau incinta, membrii grupării procedau la falsificarea unor cantități impresionante-milioane de euro-din bancnota cu cupiura de 50 euro.

Tehnica de printare/tipărire a bancnotelor falsificate se realiza off-set, metodă ce permite realizarea unei mari cantități de bancnote. În activitatea de tipărire a bancnotelor falsificate au fost implicați doar cetățeni italieni, aspecte confirmate de angajații SC C.P. SRL, care au arătat că în incinta halei de producție se afla o încăpere separată de un perete despărțitor, unde se aflau două mașini de tipărit off-set, locație unde în mai multe rânduri rămâneau cetățeni italieni. Angajații au observat că se desfășurau activități în cadrul halei, pe timpul nopții, dar nu au putut să stabilească în mod concret felul acestora.

În acest fel s-a reușit contrafacerea unei importante cantități de bancnote din cupiura de 50 euro, din probele administrate rezultând că acestea urmau să ajungă în spațiul european.

Sub coordonarea lui R.V., membrii grupului criminal organizat s-au ocupat de procurarea hârtiei și a vopselurilor precum și de celelalte materiale necesare asigurării elementelor de siguranță a falsului și au contribuit, prin acte de autorat sau de complicitate, la tipărirea bancnotelor contrafăcute.

După contrafacerea bancnotelor, acestea erau depozitate în cutii de carton, sigilate și depozitate – de regulă – la domiciliile diferiților membri ai grupării, până la momentul încărcării lor în autovehicule de marfă și transportate în țări ale Uniunii Europene pe documentele de însoțire a „mărfurilor”, expediate fiind menționată – la expeditor – SC C.P. SRL, Romania.

După efectuarea perchezițiilor domiciliare au fost descoperite mai multe cutii cu inscripția SC C.P. SRL în care se aflau bancnote cu cupiura de 50 euro contrafăcute, în valoare de circa 11.674.000 euro, dar și o importantă cantitate de bancnote arse total sau parțial. Cei doi inculpați reușiseră să ardă circa 40.000 bancnote din cupiura menționată, respectiv suma de 2.000.000 euro.

Studiu de caz nr. 2:

În data de 06.09.2006, organele de poliție din cadrul I.G.P.R.- D.G.C.C.O.- D.C.C.O.- Proiectul Reflex România s-au sesizat din oficiu cu privire la existența pe teritoriul României, începând din anul 2002, a unui grup infracțional organizat, care recrutează, transportă, găzduiesc și exploatează minori de etnie rromă, pe care, folosind adeseori documente contrafăcute, îi trec fraudulos frontiera în Marea Britanie, unde apoi îi obligă să cerșească sau să comită infracțiuni stradale.

Această grupare, formată din cetățeni români de etnie rromă din orașul Ț., județul I., este implicată în activități de crimă organizată pe linia migrației ilegale și a traficului de persoane, cu predilecție minori români de etnie rromă spre țări din Europa Occidentală, în special Marea Britanie, în scopul exploatații prin cerșetorie și în general infracționalitate stradală.

Investigațiile au fost demarate în luna mai 2006, cu ocazia returnării în România de către autoritățile britanice a trei minori care încercau să pătrundă în Regatul Unit ca însoțitori în fals pe pașaportul unei persoane de cetățenie cehă pe nume A. P.

Astfel, a fost identificată gruparea care s-a ocupat de racolarea și scoaterea acestora din țară iar cercetările amănunțite au dus la stabilirea unui număr de 11 șoferi români care se foloseau în activitatea de transport peste frontiera de stat a României de cele cinci mașini aparținând numitului D. G. I. – coordonator al grupului și care se află în strânsă legătură cu numitul R. C. zis “T.A.”, o persoană cu o mare influență în cadrul comunității de romi din orașul Ț.

Racolarea copiilor se realizează din mediul comunităților rome sărace, membrii grupării ocupându-se de cazarea și transportul acestora, procurarea documentelor de călătorie, a banilor și a procurilor notariale care le serveau la trecerea frontierei în cazul în care erau neînsoțiți de părinți. La sosirea în țările de destinație, minorii erau exploatați prin obligarea la cerșetorie și săvârșirea de infracțiuni stradale.

Începând cu anul 2002, inculpații s-au asociat într-o grupare ce avea drept scop racolarea de copii din Ț. și zonele apropiate pentru a-i duce la cerșit sau furat în țări ca Spania sau Marea Britanie. Membrii rețelei căutau copii ce proveneau din familii sărace, cărora le promiteau ajutorul financiar, dar ulterior familiile minorilor nu mai primeau un astfel de ajutor.

În acest sens, prin intermediul cunoștințelor pe care le aveau la birourile notariale din Ț. sau din localitățile apropiate, aceștia se ocupau de obținerea procurilor notariale pentru însoțitorii minorilor în străinătate. Pentru a nu atrage atenția asupra persoanelor care însoțeau minorii erau căutate persoane ce nu erau de etnie rromă.

În cazul în care nu puteau obține procură notarială pentru minorul ce trebuia transportat în străinătate, liderul grupării se ocupa de obținerea unui astfel de înscris contrafăcut sau de obținerea ajutorului lucrătorului din punctul de frontieră, în sensul ca acesta să permită ieșirea din țară a minorului fără a fi îndeplinite condițiile legale ieșirii din țară, ajutor pe care-l obținea prin oferirea unor sume de bani.

După întocmirea formalităților, minorii erau transportați de unii dintre membrii grupării la Arad, loc unde apoi erau distribuiți în diverse autocare sau microbuze aparținând unor transportatori din acea localitate. Acești transportatori trebuiau să asigure ieșirea din țară a grupurilor de copii.

Totodată, se reține că unii dintre membrii grupării au transportat personal grupuri de minori în străinătate, folosind mijloace de transport aparținând altor membri ai grupului infracțional.

De asemenea, se reține faptul că unii dintre copii au ieșit din țară împreună cu un membru al grupării, au intrat împreună cu altul, după care au ieșit din nou din țară fie cu alți membrii ai grupării, fie cu transportatori din Arad.

În străinătate, copii erau preluați de alți făptuitori ce se aflau în legătură cu membrii grupului infracțional, cazați la diferite adrese, după care erau trimiși să cerșească, să spele parbrize în intersecții sau să fie folosiți pentru comiterea unor infracțiuni de furt din buzunare, din magazine sau din restaurante. Mai mult, cu ocazia depistării unor minori pe teritoriul Marii Britanii, cu ocazia comiterii unor infracțiuni se reține faptul că aceștia erau însoțiți de unii dintre membrii grupului infracțional.

Banii obținuți din aceste activități infracționale ajungeau la membrii grupării și folosiți exclusiv în interesul acestora.

Astfel, minorii în cauză au fost transformați de traficanți, din persoane libere, într-un simplu obiect al dreptului de proprietate, la fel ca orice alt bun, fiind tratați ca o marfă care aduce venit.

Se constată faptul că traficanții au căutat copii care aveau vârsta sub limita celei care atrage responsabilitatea penală pentru faptele săvârșite, victimele devenind adevărate instrumente ale crimei organizate.

Potrivit probelor administrate se reține faptul că aceste persoane s-au organizat în sensul comiterii unei infracțiuni grave, această activitate s-a desfășurat pe parcursul unei perioade lungi de timp, iar persoanele care fac parte din grupare aveau o ierarhie bine stabilită, cu atribuțiuni precise.

Astfel au fost emise autorizații de percheziție pentru un număr de 34 de locații.

La data de 08.04.2010 s-a procedat la efectuarea perchezițiilor domiciliare la adresele din Ț. la care domiciliau învinuții, conform autorizațiilor de percheziție domiciliară dispuse în cauză.

În urma efectuării perchezițiilor domiciliare au fost identificate și ridicate înscrisuri, sume de bani, s-au constatat următoarele:

Conform percheziției domiciliare efectuată la locuința inc. B. R. au fost găsite și ridicate agendă în care sunt consemnate diverse nume și sume de bani, înscrisuri eliberate de Compania aviatică Blue Air, 400 de euro, card-uri bancare, chitanțe bancare, 2 telefoane mobile, un pistol marca Mauser și 6 cartușe cu bile, documente transfer bancare, 3 pașapoarte, arbaletă și 11 săgeți.

Pentru inc. D. A. se constată că în urma percheziției domiciliare au fost ridicate 4 card-uri bancare, 11 cartele telefonice pentru România și marea Britanie, anchetă socială pentru minorul V.M. ordine de încasare numerar și buletine de schimb valutar, 2.200 lire sterline, un telefon mobil, bilete de călătorie pe ruta Londra – București.

În ceea ce-l privește pe inc. D.T. se reține că au fost efectuate percheziții la două locații, de unde au fost identificate și ridicate următoarele bunuri și înscrisuri: unitate centrală de calculator, mai multe bijuterii din metal galben, contract vânzare-cumpărare, formulare de transfer Money Gram, ordine de încasare în numerar, decalarație notarială, copii certificate de naștere, și un telefon mobil marca Samsung.

La inc. D.G.I. în urma efectuării percheziției domiciliare au fost identificate și ridicate mai multe bunuri și înscrisuri, respectiv două arme de vânătoare, 56 cartușe calibru 12 mm, un LCD Sony, o unitate centrală de calculator, două aparate GPS, 6 telefoane mobile, 4 camere video, un pachet PC marca ACER, 8.650 euro, 550 lei, 980 lire sterline, 16 cartele telefon (SIM) românești și engleze, un număr de 42 de fotocopii certificate de naștere, fotografiile minori, titluri de călătorie pentru Marea Britanie, fotocopii cărți de identitate minori, 4 procurri speciale, extrase cont, 13 pașapoarte, 11 titluri de proprietate din care 2 pe nume e de D.G.I. și 9 pe numele altor persoane, 7 contracte de vânzare-cumpărare pentru terenuri și autoturisme, 2 certificate de moștenitor, girofar de culoare albastră, bijuterii, card-uri bancare, permise de reședință, permise de conducere emise de autoritățile spaniole și engleze.

Pentru inc. D.M.-C. în urma percheziției domiciliare au fost găsite și ridicate un laptop, un pistol Walter, 23 cartușe cu bilă, 8 certificate de naștere, 6 pașapoarte, buletine de schimb valutar, înscrisuri în limba spaniolă și franceză, contract de vânzare-cumpărare, un telefon marca Nokia, pistol cu bilă marca Mauser cu încărcător și 5 cartușe cu bilă, factură cumpărare armă, certificat deținător armă.

La locuința inc. D.P. în urma percheziției domiciliare au fost găsite și ridicate telefoane mobile, diverse înscrisuri în care sunt consemnate diferite nume de persoane și numere de teledon, extrase de cont curent, 8 certificate de naștere ale unor persoane diferite, diverse înscrisuri în limba engleză și spaniolă, mai multe bijuterii din metal galben, 5100 euro și 1550 Ron.

Pentru inc. M.I. se constată că în urma percheziției domiciliare a fost ridicat un telefon mobil, declarații notariale privind adoptarea unei minore, și un testament.

Referitor la percheziția efectuată la locuința inc. N. M. se reține faptul că au fost găsite și ridicate bijuterii din material galben aprox. 3 kg, suma de 2.300 Euro, 35 lire sterline, o armă de vânătoare cu glonț, o armă de vânătoare cu alice, o sabie tip Ninja, 5 pumnale, 19 cartușe calibru 9 mm, 59 cartușe calibru 7,62 mm, nenumărate certificate de naștere pentru diverși copii, cărți de identitate pentru diverse persoane în original și fotocopie, certificate de căsătorie, înscrisuri în care erau trecute nume de persoane copii minori, sume de bani primite pentru copiii minori, înscris reprezentând o listă cu sume de bani dați cu camătă, contracte de vânzare-cumpărare privind achiziționarea unor imobile.

În urma percheziției efectuată la o altă locuință a inc. N. M. au fost găsite și ridicate contracte de vânzare-cumpărare pentru terenuri și autoturisme, 5 telefoane mobile și o unitate centrală.

Pentru inc. N. M. se reține că în urma percheziției domiciliare au fost găsite și ridicate pușcă vânătoare, pistol automat AKM, pușcă tir SHOT GUN, pistol Walter, 119 cartușe vânătoare, 50 cartușe vânătoare, 4 cartușe cu gaze, 6 tuburi cartușe cu bilă, un telefon mobile, fotocopii de încredințare minori spre îngrijire, acte de proprietate pentru autoturisme, înscrise olografe având menționate sume de bani, declarații de acord pentru călătorie în străinătate, 2 certificate de naștere.

La percheziția domiciliară a inc. R.C. au fost găsite și ridicate o armă letală calibru 7,62 mm și 5 cartușe, o armă de vânătoare calibru 16 mm, 3 telefoane mobile, 14 cartușe calibru 7,62 mm, 5 cartușe 9x18, 10 cartușe SELLIEL – BELLOT 16 mm, 30 cartușe SELLIEL BELLOT 16,5 mm, un pistol Walter + 32 cartușe bilă, contract vânzare-cumpărare autoturism, 1.300 euro și 16200 RON.

6. Concluzii

Percheziția domiciliară este unul dintre cele mai importante mijloace probatorii, legislația procesual penală în ceea ce privește acest procedeu probator păstrează în majoritatea cazurilor concepția legiuitorului vechiului cod de procedură penală. Legiuitorul actualului cod de procedură penală a reușit să acopere toate posibilitățile pe care organele de cercetare penală le-ar putea întâlni în momentul efectuării propriu-zise a percheziției, facilitând efectuarea anumitor situații practice. Lucrarea de față prezintă un mare aspect practic în sensul înțelegerii concrete a efectuării percheziției domiciliare, utilizând majoritatea exemplelor din munca pe care o efectuează organele de cercetare penală. Anumite propuneri de lege ferenda sunt întotdeauna bine venite, oriunde fiind loc de îmbunătățire.

Referințe

- V.Dongoroz, S.Kahane, G.Antoniou, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală roman. Editia a 2-a. Vol. 5: Partea generală, All Beck; București, 2003

-
- I.Neagu, M.Damaschin, *Tratat de procedură penală, Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014
  - I.Muraru, E.S Tanasescu *Constituția României. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck; București, 2008
  - R.Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed.Universul Juridic, București, 2016
  - M.Udroiu (coord.), *Codul de procedură penală: comentariu pe articole: art. 1-603. Ediția a 2-a*, Ed. C.H. Beck; București
  - I.Tanoviceanu, *Curs de procedură penală romană*, Ed. Socec; București, 1913
  - A.Crisu, B.Micu, A.Zarafiu, *Instituții de drept procesual penal: curs aprofundat*, Ed.Hamangiu, București, 2010
  - A.Boroi, G.Negruț, *Drept procesual penal*, Ed.Hamangiu, 2017
  - M.Udroiu, *Procedură penală: partea generală. Ediția a 4-a*, Ed. C.H. Beck; București
  - N.Volonciu, *Noul Cod de procedură penală: comentat. Ediția a 2-a*, Ed.Hamangiu, București, 2015
  - E.Stancu, *Tratat de criminalistică. Ediția a 6-a*, Ed.Universul Juridic, București, 2015
  - E.Stancu, A.C. Moise, *Criminalistică: elemente de tehnica și de tactică a investigării penale. Ediția a 2-a*, Ed.Universul Juridic, București, 2014
  - G.Mateuț, *Tratat de procedură penală: partea generală. Vol. 2*, Ed. C.H. Beck; București, 2012
  - I.Neagu, *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, Ed. Global Lex; București, 2006
  - R.Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Teza de doctorat

EXPERTIZA MEDICO-LEGALĂ PSIHIATRICĂ

Aurora-Mihaela APOLON *

Anamaria PRUTEANU **

Abstract

La frontierele psihiatriei și legii s-a născut psihiatria judiciară, care tinde să devină o subspecialitate în cadrul psihiatriei. Obiectivele comune celor două discipline constitutive, dreptul și psihiatria, își au rădăcini în cele mai vechi timpuri și s-au impus ca o necesitate reală pentru apărarea persoanelor împotriva actelor îndreptate contra vieții. Obiectul psihiatriei judiciare pe care îl vom analiza în cele ce urmează este expertiza medico-legală psihiatrică, fiind prevăzută de art.184 din Noul Cod de Procedură Penală.

Cuvinte cheie: *Simulare, responsabilitate, discernământ, cauze de neimputabilitate, expertiza medico-legală psihiatrică la minori*

Introducere

Problemele pe care le ridică expertiza medico-legală psihiatrică¹ sunt multiple și uneori de o dificultate deosebită, iar astăzi, problema posibilităților de recuperare și reinserție socială este de o importanță foarte mare. Aceasta are menirea să stabilească în ce măsură existența unei maladii psihice a influențat conștiința individului, posibilitățile lui de a discerne și de a cunoaște consecințele acțiunilor sau inacțiunilor sale.

Primul manual de psihiatrie judiciară și socială, scris pe baze științifice, apare în anul 1877, fiind elaborat de medicul primar Alexandru Șuțu. Această activitate ia amploare în ultimii 50 de ani, iar din 1962 capătă o orientare modernă. Cercetarea medico-legală psihiatrică aduce un aport considerabil în domeniul criminologiei clinice.

Putem defini *expertiza medico-legală psihiatrică* ca fiind o activitate tehnico-științifică specifică instituției medico-legale, ce constă în evaluarea stării psihice pentru a putea oferi justiției un mijloc de probă obiectiv, referitor la capacitatea psihică sau la discernământul persoanei examinate, în vederea stabilirii responsabilității juridice a acesteia².

Expertiza face parte din categoria examinărilor medico-legale a persoanelor, fiind prevăzută și reglementată în Codul Penal și Codul de Procedură Penală, iar organizarea acesteia este

---

* Student, Anul IV, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: apolon.aurora@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist.univ.dr. Magdalena Cătălin (e-mail: catamagdalen@yahoo.com);

** Student, Anul IV, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: anamaria.prut@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist.univ.dr. Magdalena Cătălin (e-mail: catamagdalen@yahoo.com);

¹ EML psihiatrică – expertiză medico-legală psihiatrică;

² Dr.Horia Rață, *Noțiuni generale de medicină legală*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura EstFalia, București 2013, pag. 99;

prevăzută în Legea nr.459 privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală.

1. Obiectivele expertizei medico-legale psihiatrice în cazurile penale

De-a lungul timpului, expertiza medico-legală psihiatrică a oferit justiției criterii medico-legale obiective³ pe baza cărora s-a putut stabili dacă persoana expertizată a prezentat sau nu tulburări psihice și diagnosticul acesteia. De asemenea, prin această expertiză s-au putut obține date cu privire la excluderea simulării sau disimulării unei afecțiuni psihice legate de persoana examinată, precum și stabilirea capacității psihice a subiectului la momentul săvârșirii faptei și după săvârșirea faptei, și dacă acesta a acționat cu discernământ.

După analizarea elementelor mai sus precizate, în funcție de prognosticul tulburărilor psihice constatate și în funcție de gradul lor de pericolozitate socială, se recomandă luarea unor măsuri de siguranță cu caracter medical sau luarea unor măsuri educative dintre cele prevăzute de Codul Penal.

Pentru a înțelege mult mai bine necesitatea acestei expertize vom analiza succint câteva dintre obiectivele acesteia care prezintă un real interes.

Trebuie să atragem atenția asupra faptului că, atunci când manifestările comportamentale se abat de la normal și intră sub incidența legii, sub formă de faptă, de cele mai multe ori, individul încearcă să-și ascundă adevăratele intenții, astfel încât să inducă în eroare, să fie perceput sub o altă imagine decât cea pe care o are în realitate, conturând astfel conduita duplicitară (simularea și disimularea).

Prin *simulare*, o persoană are scopul de a induce în mod conștient în eroare, fapt care se conturează frecvent în diferite manifestări aberante de comportament, legate de intenția de a-și arăta nevinovăția cu privire la anumite fapte săvârșite cu scopul de a obține anumite beneficii.

Persoana expertizată, deși este agresor, prin discursul său narativ încearcă să dovedească că este victimă reală, deoarece a fost pusă în situația, psihică și fizică, de a acționa astfel, iar discursul acestuia este condus strict din dorința de a convinge în scopul obținerii unor aprecieri medicale și psihiatrice circumstanțiale benefice lui⁴. În practică, prin simulare se face apel la victimologie, de aceea se întâlnește mai frecvent în cazurile de violență intrafamilială, cu precădere în cazurile de omor.

În general, simularea unei stări de boală psihică, se caracterizează atât prin prezentarea ostentativă a simptomelor, prin realizarea subiectivă și demonstrativă a unei suferințe, de regulă cu elemente vizibil evidențiate, în cadrul căreia se întâlnesc simptome contradictorii, cât și prin ineficiența terapiei specifice bolii pe care o afirmă⁵.

Disimularea, trebuie înțeleasă ca o manifestare comportamentală ce constă în încercarea conștientă și premeditată de a ascunde unele tulburări morbide sau boli, în scopul de a obține diferite avantaje materiale sau morale, sau pentru a se sustrage de la anumite obligații sociale ori de la executarea pedepsei. Aceasta apare, în general, la tulburările de personalitate survenite după o boală psihiatrică și la cei cu risc suicidar sever.

Cel mai important aspect este cel al disimulării comportamentelor violente. Disimularea vizează iritabilitatea, agresivitatea, instabilitatea, impulsivitatea și explozivitatea. Discrepanța dintre comportamentul din timpul expertizei și datele de anchetă, obligă medicul în a determina

³ Astărăstoae V., Grigoriu C., Scripcaru C. – *Ghid practic de medicină legală pentru juriști*, Iași, 1993, pag.53;

⁴ Boncu S., *Psihologia influenței sociale*, Ed. Polirom, Iași, 2002, pag. 72;

⁵ Dr. Emilia Ținț, Articol de specialitate - Simularea tulburărilor psihice- afecțiuni psihică, Link site - <http://www.saptamanamedicala.ro/articole/Simularea-tulburarilor-psihice-afectiune-psihica.html>;

manifestările „ostile” din partea examinatului și/sau de a evidenția în cadrul dialogului alte comportamente adiacente. În cadrul tulburărilor de personalitate, disimularea, de regulă, este asociată cu simularea propriu-zisă și cu metasimularea⁶.

Disimularea poate fi întâlnită în cauze penale, dar și în cauze civile, mai ales în spețele de punere sub interdicție.

În timp ce în simulare subiectul caută să convingă anturajul că este victimă, în disimulare el încearcă contrariul, și anume, să simuleze normalitatea, acesta suferind de o anumită afecțiune pe care nu vrea să o facă cunoscută.

2. Responsabilitate juridică – Discernământ

Potrivit art.184 din Noul Cod de procedură penală, expertiza medico-legală psihiatrică se realizează „în cazul infracțiunilor comise de minorii cu vârsta între 14 și 16 ani, în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă, precum și atunci când organul de urmărire penală sau instanța are o îndoielă asupra discernământului suspectului ori inculpatului”⁷. În cele ce urmează vom analiza responsabilitatea și discernământul unei persoane, acestea având o deosebită importanță pentru stabilirea răspunderii penale și pentru încadrarea faptei respective.

Responsabilitatea (*termen juridic*) definește capacitatea unei persoane de a-și controla și aprecia atât faptele cât și consecințele sociale ale acestora, de a-și asuma integral obligațiile ce îi revin dintr-o acțiune liber consimțită, pe care o deliberează și o întreprinde, de a înțelege consecințele acțiunilor sale în interesul propriei persoane, dar fără a prejudicia interesul colectivității și de a accepta și suporta consecințele faptelor sale contrare normelor de conviețuire socială⁸. Astfel, responsabilitatea este o noțiune juridică, care are la bază prezența discernământului critic al personalității, iar lipsa discernământului îl face pe individ iresponsabil în fața legii.

Discernământul (*termen psihiatric*) reprezintă capacitatea unei persoane de a-și da seama de faptele comise și de urmările acestora, de a putea distinge între bine și rău, având reprezentarea consecințelor negative ale faptelor antisociale; persoana cu discernământ este în măsură să conceapă planul unei acțiuni, să premediteze și să acționeze cu intenție.

Discernământul este o sinteză a personalității și a conștiinței în momentul săvârșirii unei acțiuni, intervenind atunci când fapta respectivă este realizată și în consecință, susceptibilă de a suferi rigorile legii (așa cum se cunoaște, simpla idee nu este pedepsită de lege, ci doar punerea în aplicare, materializarea ei într-o faptă, o face pasibilă de pedeapsă).

Responsabilitatea este condiționată de integritatea discernământului, care la rândul său este condiționat de starea de conștiință ce depinde de nivelul structurării personalității, astfel aprecierea responsabilității depinde de evaluarea capacității psihice.

3. Cauze de neimputabilitate

Lipsa discernământului și a responsabilității sunt elemente care sunt descoperite și analizate prin procedura expertizei medico-legale psihiatrice și care sunt expres prevăzute de Noul Cod Penal ca fiind cauze de neimputabilitate, și anume: *minoritatea făptuitorului, iresponsabilitatea și intoxicația involuntară cu alcool*.

---

⁶ Gabriela Costea, Liviu Oprea, *Expertiza medico-legală psihiatrică-abordare interdisciplinară*, Editura Timpul, Iași 2013, pag. 273;

⁷ Conform art.184 din Codul de Procedură Penală;

⁸ Tinică Iacob, *Expertiza medico-legală psihiatrică*, Cahul, 2015;

Minoritatea făptuitorului, iresponsabilitatea și intoxicația involuntară și completă exclud responsabilitatea persoanei ca și condiție a imputabilității.

Evaluarea discernământului minorului prezintă aspecte specifice ce țin de criteriile medicale (personalitate, conștiință, motivație) și cele juridice (mobil, condițiile de producere a faptei) care definesc comportamentul din timpul comiterii faptei. Minoritatea făptuitorului este o condiție de neimputabilitate prevăzută de art.27 din Noul Cod Penal, care precizează că *“Nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită de un minor, care la data comiterii acesteia nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal”*⁹, astfel minorul care nu are discernământ în momentul comiterii faptei este exonerat de răspunderea penală.

Analizând art.24 din Noul Cod Penal constatăm că este iresponsabilă persoana care, din cauza incapacității psihice existente în momentul săvârșirii faptei, nu poate să-și dea seama de acțiunile sau inacțiunile sale ori nu poate fi stăpână pe ele. O asemenea persoană nu înțelege de ce acțiunile sau inacțiunile sale prezintă pericol social și de ce acestea au un caracter ilicit. Totodată, acest tip de persoană iresponsabilă nu poate fi pedepsită, deoarece nu ar putea fi îndreptată prin aplicarea sau executarea pedepsei. Datorită lipsei capacității de a înțelege și de a voi, a făptuitorului, iresponsabilitatea are drept consecință înlăturarea caracterului penal al faptei.

În situațiile în care se constată că făptuitorul este iresponsabil, el nu vapoate fi pedepsit penal, pentru că lipsește elementul „vinovăție” al infracțiunii, însă , având în vedere pericolul social pe care îl prezintă făptuitorul, instanța va putea să instituie una din măsurile medicale de siguranță și anume fie obligarea la tratament medical, fie internarea medicală.

Noțiunea de iresponsabilitate are la bază două criterii: *un criteriu medical* care presupune prezența unei boli psihice cronice, a unor tulburări psihice temporare sau a unor stări morbide și *un criteriu juridic* care presupune absența capacității de a fi conștient de acțiunile săvârșite și de a le stăpâni¹⁰.

În trecut, concluzia privind iresponsabilitatea se fundamenta numai pe criteriul medical – așa cum menționa și Matei Basarab, în 1652, în **Pravila Mare**: *„Dacă cineva e nebun sau lipsit de minte și ucide, ca de exemplu un tată care omoară pe fiul său, nu va fi pedepsit, deoarece pedeapsa de a fi nebun îi ajunge”*.¹¹

Ulterior, s-a constatat că, nu fiecare bolnav psihic poate fi socotit iresponsabil. Uneori boala psihică are evoluție benignă și bolnavul poate fi responsabil. Necesitatea diferențierii bolnavilor psihici iresponsabili de cei responsabili a condus la introducerea în expertiza psihiatro-judiciară și a criteriului juridic. Acest criteriu este mai mult decât important în evaluarea iresponsabilității pentru că include factorul volițional (capacitatea de a conduce și stăpani acțiunile sale) și factorul intelectual (conștiința acțiunilor săvârșite).

Aprecierea iresponsabilității necesită aplicarea ambelor criterii, cel medical și cel juridic. Un exemplu care ar putea să ne susțină părerea este situația în care o persoană are diagnosticul de schizofrenie, astfel că, uneori există momente în care ei nu își dau seama de acțiunile lor și momente în care conștientizează acțiunile lor, și pe cale de consecință, ei sunt socotiți responsabili. Tot astfel, o persoană poate fi responsabilă, chiar dacă, cândva, a fost socotită iresponsabilă. Spre exemplu, un epileptic care comite o crimă într-o stare crepusculară, poate că în momentul examinării să nu aibă dereglări psihice și cu toate acestea să fie declarat iresponsabil (se v-a avea în vedere starea crepusculară).

⁹ Conform art.27 din Noul Cod Penal;

¹⁰ Gheorghe Talău, Psihiatria Clinică-Note de curs, 2015;

¹¹ A se vedea la link site - https://ro.wikipedia.org/wiki/Pravila_lui_Matei_Basarab ;

4. Particularitățile expertizei medico-legale psihiatrice

Potrivit art.184 din Noul Cod de Procedură Penală, *expertiza medico-legală psihiatrică* este obligatorie în mai multe situații pe care le vom exemplifica în cele ce urmează.

Într-un prim caz, expertiza se aplică infracțiunilor comise de minorii cu vârsta între 14 și 16 ani, întrucât aceștia sunt prezumați relativ de lege că nu au discernământ, astfel că tragerea lor la răspundere penală este posibilă numai dacă prin expertiză se demonstrează contrariul.

Într-o altă situație, aceasta se aplică și în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă pentru că, numai astfel se poate stabili dacă mama s-a aflat, la momentul faptei, în stare de tulburare psihică specifică acestei infracțiuni, în caz contrar, fapta urmând a fi încadrată ca violență în familie, cu consecințe asupra regimului sancționator.

Expertiza medico-legală este obligatorie și atunci când organul de urmărire penală sau instanța are o îndoielă asupra discernământului suspectului sau inculpatului în momentul săvârșirii infracțiunii ce face obiectul cauzei, deoarece lipsa discernământului exclude caracterul infracțional al faptei¹².

EML psihiatrică se efectuează de către o comisie instituită în acest scop, formată dintr-un medic legist ca președinte, cu rol coordonator și interpret al datelor medicale pentru justiție și doi psihiatrii, ca membrii, cu rol de observatori clinici și de investigare. Cadru de desfășurare pentru expertize, este cel mai frecvent la sediul serviciilor județene de medicină legală și IML-urile, însă, în mod excepțional și numai în funcție de caz, se pot ține și la nivelul unui spital de psihiatrie (bolnav grav, netransportabil) sau spital penitenciar (infractori deosebiți de periculoși sau netransportabili). Dacă expertiza privește un minor, în comisia de expertiză vor fi cooptați specialiști de neuropsihiatrie infantilă și eventual psihopedagogi¹³.

După obținerea consimțământului scris al persoanei ce urmează a fi supusă expertizei, exprimat, în prezența unui avocat, în fața organului judiciar, iar în cazul minorului, și în prezența ocrotitorului său legal, se efectuează expertiza medico-legală psihiatrică¹⁴.

Dacă suspectul sau inculpatul refuză în cursul urmăririi penale efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică, organul de cercetare penală sesizează procurorul sau judecătorul de drepturi și libertăți în vederea emiterii unui mandat.

Înainte de a trece mai departe, chiar dacă aceasta poate forma obiectul de studiu al unei alte lucrări de drept, trebuie să precizăm faptul că, art.184 alin (5)-(26) din Noul Cod de Procedură Penală, reglementează procedura internării nevoluntare pentru efectuarea expertizei. În situația în care comisia medico-legală consideră că este necesară o examinare complexă, ce necesită internarea medicală a suspectului sau a inculpatului într-o instituție sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea, comisia sesizează organul de urmărire penală sau instanța cu privire la necesitatea luării măsurii internării nevoluntare.

În continuare vom vorbi despre prima etapă a expertizei, care este supunerea inculpatului, în situația în care este descoperit imediat după comiterea faptei, la un examen neuropsihiatric. Examinarea clinică trebuie să fie cât mai completă și amănunțită privind funcțiile psihice de bază. Această examinare are o importanță uneori covârșitoare deoarece poate surprinde tabloul psihologic al învinutului ce l-a avut în timpul faptei.

Aceste examene ajută și la oferirea unor indicații organelor de urmărire și anchetă, asupra modului de desfășurare a anchetei, dacă aceasta se poate continua sau este necesară, într-o primă

¹² Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Alina-Gabriela Păun, *Procedură Penală*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2017, pag.66;

¹³ Vl.Beliș, V. Dragomirescu, C. Naneș, E. Gacea, V. Panaitescu, N. Drugescu – *Medicină legală*, Editura Teora, București, 1992, pag. 6;

¹⁴ Conform art.184 alin(3) din Codul de Procedura Penală;

etapă, internarea infractorului pentru tratament sau chiar administrarea unui tratament medical¹⁵. Fie că această primă examinare se face sau nu, metodologia impune ca în adresa de solicitare a expertizei sau în ordonanță, să fie inserate o serie de date privitor la infractor, împreună cu dosarul complet al cauzei, din care să reiasă modul amănunțit cum s-a comis infracțiunea, cu rolul de a fi scoase în evidență trăsăturile patologice ale subiectului ca halucinație, delir, idei de persecuție, beție patologică etc.

În vederea efectuării expertizei psihiatrice se pun la dispoziție comisiei toate documentele din dosar, necesare pentru efectuarea expertizei, iar în cazul în care expertiza privește persoane minore, dosarul va conține și ancheta socială, precum și datele privind performanța școlară.

Pentru a ușura examinarea, dosarul nu trebuie să se limiteze la elemente privind fapta și infractorul. În dosar comisia trebuie să aibă la dispoziție actele medicale privind trecutul psihopatologic al acestuia. Uneori investigațiile trebuie să meargă până la condițiile în care agresorul s-a născut, date privind modul de viață familială în care acesta a trăit și s-a dezvoltat, ocupația părinților, numărul copiilor, sursele de existență, climatul familial, familii dezorganizate, boli ereditare în familie. De asemenea, se ține cont și de elemente psihopedagogice din timpul școlarizării: performanțe școlare, frecvența prietenilor avute, felul cum a fost receptiv la măsurile disciplinare aplicate, aptitudini și înclinații evidențiate în perioada respectivă, fișa psihologică din ultima clasă de liceu, precum orice fel de date utile, pentru a oglindi personalitatea celui în cauză¹⁶.

Nu în toate expertizele medico-legale psihiatrice este obligatorie internarea. În multe situații, simpla observație clinică a subiectului, pe o perioadă de câteva săptămâni poate fi edificatoare în stabilirea diagnosticului.

Examenul psihologic este important de efectuat pentru determinarea structurii personalității subiectului. Se pot depista unele trăsături anormale, patologice ale personalității, care pot avea o legătură causală cu faptele săvârșite. Examenul psihologic este necesar la minori, bătrâni (tulburări de involuție), la psihotici, în stările de hipodezvoltare mintală, la comportamentali, precum și în alte cazuri.

După efectuarea expertizei, expertul întocmește un raport scris denumit raport de expertiză, care se semnează de toți cei care au participat la întocmirea lui. Când organul de urmărire penală sau instanța de judecată constată la cerere sau din oficiu că expertiza nu este completă, dispune efectuarea unui supliment de expertiză, cu precizarea că pot cere lămuriri suplimentare în scris și de la serviciului medico-legal.

În final, expertiza, pe baza coroborării tuturor datelor medicale și generale obținute, trebuie să stabilească concluziile raportului medico-legal, care trebuie să precizeze: boala psihică de care suferă subiectul și tulburările psihice (agresivitate, tulburări de percepție, de gândire etc.) și legătura causală dintre aceste tulburări și săvârșirea faptei, motivația psihopatologică a mobilului și a modului de acțiune. De asemenea, trebuie stabilit dacă acesta a avut discernământul păstrat, scăzut sau abolit, precum și măsurile de siguranță individualizate pentru fiecare subiect, prevăzute în art. 109-111 din Noul Cod Penal, acestea fiind obligarea la tratament medical, internarea medicală și interzicerea de a ocupa o funcție¹⁷.

---

¹⁵ GHEORGHIU V. – *Medicină legală – note de curs*, Universitatea de medicină și farmacie „Carol Davila”, București, 2005-2006, pag.21;

¹⁶ Tinică Iacob, *Expertiza medico-legală psihiatrică*, Cahul, 2015;

¹⁷ Dr. Horia Rață, *Noțiuni generale de medicină legală*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura EstFalia, București, 2013, pag. 101;

5. Expertiza medico-legală psihiatrică la minori

Atunci când este realizată față de minori, expertiza medico-legală psihiatrică necesită o metodologie distinctă prin prisma rolului său recuperator și educativ pentru evitarea introducerii minorilor delincvenți în medii de detenție, care le-ar putea influența creșterea, dezvoltarea și conturarea comportamentului definitiv, această procedură fiind mai puțin restrictivă¹⁸.

Comisia de expertiză este formată în plus față de cea pentru adulți, dintr-un pedopsihiatru și un psiholog, iar desfășurarea acesteia nu trebuie să îmbrace aspectul unei anchete, fiind recomandat ca examinarea să decurgă asemeni unui dialog în care să se aibă în vedere dificultățile invitate în schimbarea sau formarea comportamentului anormal al minorului.

Membrii au obligația de a orienta investigațiile pentru obținerea unor date și anume: nivelul mintal al subiectului, dacă ne aflăm în fața unui bolnav psihic sau a unei persoane cu deficiențe organice, neurologice, senzoriale etc., capacitatea școlară a minorului și felul cum se adaptează în colectivitate, relația părinte-copil, cu precădere asupra aspectelor educaționale privind formarea și dezvoltarea personalității acestuia, condiții de viață și de dezvoltare.

Concluziile expertului medico-legal trebuie să fie cât mai ample atât în privința diagnosticului, dar și în ceea ce privesc perspectivele ce țin de recuperarea minorului. În acest caz, comisia trebuie să precizeze în concluziile sale anumite aspecte ce țin de natura tulburărilor și diagnosticul expertizatului, trăsăturile esențiale ale personalității acestuia, stadiul evolutiv al acestor tulburări și dacă ele prezintă riscul de cronicizare sau agravare. Pe lângă acestea, în concluzii trebuie să se mai constate dacă prin trăsăturile personalității sau prin caracterul tulburărilor de comportament, minorul prezintă pericolozitate socială cu potențial infracțional, justificându-se astfel măsurile de siguranță propuse. De asemenea, la stabilirea discernământului se va avea în vedere vârsta minorului cu precizarea că în cazul în care nu are împlinită vârsta de 14 ani acesta nu va răspunde penal, iar dacă acesta are vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, va trebui să răspundă penal în fața legii, dacă se dovedește că fapta a fost săvârșită cu discernământ.

În funcție de gradul de discernământ al minorului expertizat sunt instituite și anumite măsurile recomandate comisiei. Aceste măsuri sunt de două feluri: *măsuri de recuperare pe plan medico-social* și *măsuri cu caracter medical-educativ*.

Prima categorie de măsuri este de natură psiho-pedagogică, materializată în institute speciale de reeducare pentru minorii în vârstă de peste 14 ani și școli speciale de reeducare pentru minorii de cel puțin 10 ani¹⁹.

Cea de-a doua categorie de măsuri se aplică pentru cazurile în care starea fizică sau psihică impune un tratament și supraveghere medicală – pedagogică.

În cazul minorilor care necesită tratament medical într-un serviciu de specialitate, urmat de dispensarizare medicală se impun măsuri cu caracter exclusiv medical, iar alte tulburări impun măsuri cu caracter exclusiv social în situațiile când se urmărește ocrotirea minorului prin scoaterea acestuia din mediul necorespunzător.

Față de minorul expertizat se pot lua și măsuri educative privative sau neprivative de libertate cu precizarea că față de minorul care avea vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, la data săvârșirii infracțiunii, se ia o măsură educativă neprivativă de libertate, ca regulă, iar ca excepție se poate lua și o măsură educativă privativă de libertate în următoarele două cazuri: dacă a mai săvârșit o infracțiune pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat și atunci când

¹⁸ Dragomirescu V.T., *Problematikă și metodologie medico-legală*, București, 1980, pag. 174;

¹⁹ Dolea I., Doraș S., Baci Gh., Pădure A. et.al. *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*, Chișinău, 2005, pag. 17;

pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață.

Măsurile educative neprivative de libertate sunt stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână, iar cele privative de libertate sunt internarea într-un centru educativ și internarea într-un centru de detenție.

Se constată o mare creștere în sfera infracțiunilor săvârșite de persoanele cu vârstă fragedă, fenomen recunoscut în toată literatura de specialitate ca fiind în creștere pe plan mondial.

Se poate observa creșterea fenomenului de „*minimal brain damage*”, creșterea în frecvență și severitate la minori a comportamentului adictiv, cu o nouă dependență prin accesarea rețelelor de socializare prin jocuri violente pe calculatoare. Aceste omoruri de tip „*banal*”, comise cu mare ușurință de către minori denotă mare pericolozitate socială și pe termen mediu și lung au efect de domino²⁰.

6. Expertiza psihiatrică și regimul juridic în alcoolism

Medicii psihiatri au un interes destul de mare pe care îl manifestă față de problema alcoolismului și se explică foarte ușor datorită impactului pe care abuzul de alcool îl are asupra sistemului nervos central, acest lucru ducând la săvârșirea multor acte delincvente. Alcoolul duce la o distrugere a organismului și în primul rând a creierului și este considerat a patra problemă de sănătate publică după bolile cardiovasculare, mintale și cancer.

Alcoolismul se prezintă în mai multe forme și în general, întâlnim aspecte ale alcoolismului *cronic* și *acut*.

Alcoolismul cronic este o boală progresivă determinată de pasiunea patologică pentru băuturile spirtoase, cu dependență fizică și psihică, comportamentul antisocial având un conținut foarte variat, pornind de la necesitatea continuării abuzului de alcool, trecând prin tulburările fazelor acute (delicte împotriva persoanelor, sau proprietății) și sfârșind cu deteriorarea axiologică și etico-morală până la pierderea demnității umane. Se ajunge astfel la un adevărat cerc vicios, cu consecințe socioprofesionale grave care duc la dispariția simțului etico-moral.

În cazul **alcoolismului acut**, putem distinge între bețiasimplă, voluntară sau accidentală și beția patologică²¹.

Beția acută voluntară este cea mai frecventă beție întâlnită, în care persoanele iau o decizie cu bună știință, cunoscând faptul că ingestia peste anumite limite poate provoca o serie de tulburări urmate de acte antisociale, mai ales când cantitatea ingerată depășește valori de peste 2-2,5%. La unele persoane întâlnim forme cu episoade de amnezie și agitație, mai ales la cele care consumă cantități mari, timp îndelungat și schimbă feluri de băuturi. Persoanele care săvârșesc fapte antisociale în asemenea stări sunt pedepsite de lege, fiind considerate responsabile. Trebuie să precizăm faptul că beția voluntară poate fi considerată o cauză agravantă, în situația în care întâlnim o infracțiune cu premeditare, în care, înainte de a trece la săvârșirea faptelor, infractorul consumă alcool cu scopul de a căpăta curaj pentru a-și atinge cu ușurință obiectivele.

Intoxicația accidentală este o formă rar întâlnită, mai ales la copii, iar la adulți se poate ivi ca accident de muncă, spre exemplu, la persoane care lucrează cu vapori de alcool. Persoanele care săvârșesc anumite fapte cu caracter penal aflându-se într-o stare de intoxicație involuntară și completă cu alcool și care nu au putut la momentul săvârșirii faptei să-și de-a seama de acțiunile

---

²⁰ Gabriela Costea, Liviu Oprea, *Expertiza medico-legală psihiatrică-abordare interdisciplinară*, Editura TimpuL, Iași 2013, pag. 416-417;

²¹ Beliş V. – *Aspecte toxicologice, clinice, și medico-legale în etilism*, Editura Medicală, București, 1988, pag. 75-76;

sau inacțiunile lor, sunt exonerate de răspunderea penală, acest lucru fiind prevăzut în art. 29 din Noul Cod Penal, ca fiind unul dintre cazurile de neimputabilitate.

Beția patologică este o formă a beției acute voluntare întâlnite la persoanele cu stări posttraumatism cranio-cerebral care dau răspunsuri paradoxale la consumul unor cantități mici de alcool printr-o agitație psihomotorie, stări de amnezie și somn prelungit. Această beție durează câteva ore, are un sfârșit brusc și se caracterizează printr-o amnezie totală și lipsită de motivare. Persoanele aflate în această stare sunt considerate iresponsabile și trebuie multă atenție din partea medicului psihiatru pentru stabilirea diagnosticului deoarece mulți infractori apelează la simulație pentru a scăpa de rigorile legii²².

Trebuie să precizăm faptul că în procesele civile, cu privire la bolnavii de alcoolism cronic, este nevoie de a se decide capabilitatea lor de a-și educa copiii, o degradare alcoolică gravă ducând la decăderea din drepturile părintești ale acestora.

7. Expertiza medico-legală psihiatrică a victimei

În literatura de specialitate, atât în cea juridică, cât și în cea psihologică, se acordă spațiu larg infractorului și infracțiunii, victima fiind trecută, de obicei, sub tăcere, acest fenomen fiind explicabil, datorită faptului că infractorii, prin comportamentul și faptele lor, tulbură viața socială și relațiile normale ale oamenilor.

Victima are un rol important în depistarea infractorului, iar în prevenirea unor infracțiuni similare aceasta ajută completul de judecată la stabilirea adevărului influențând infractorul în a-și minimaliza faptele.

În ceea ce privește persoana victimei aceasta este cea care suferă, direct sau indirect, consecințele fizice, materiale sau morale ale acțiunii unui infractor sau ale unor infractori.

7.1. Principalele tipologii ale victimei

Marea gamă și marea diversitate a infracțiunilor fac dificilă stabilirea unei tipologii riguroase în domeniul victimelor. Practic victimele aparțin tuturor categoriilor de vârstă, sex și nivel de cultură²³.

În privința principalelor categorii de victime vom vedea care sunt particularitățile lor pentru a decela elementele ce le sporesc nivelul de incidență.

Femeile ca victime sunt mai vulnerabile datorită caracteristicilor lor bio-constituționale și psiho-comportamentale. Dintre acestea amintim: o constituție fizică mai delicată, sensibilitate afectivă, naivitate și credulitate sporite, datorită gradului scăzut de implicare socială. Numărul victimelor în rândul femeilor este mai mare față de cel al bărbaților și această cauză se datorează și sexului. Astfel în rândul femeilor apare un gen de victimizare cel mai des fiind întâlnit în cazul violului.

Violul apare în unele situații în care infractorul fiind superior din punct de vedere fizic își folosește această forță pentru realizarea actului sexual, paralizând capacitatea de apărare a femeii. În unele cazuri violul este însoțit și de acte de cruzime fizică, bătăi corporale, schingiuiți, precum și în alte situații. Pentru a se putea stabili gradul de vinovăție a fiecăruia dintre cei doi parteneri, medicina-legală psihiatrică are drept scop de a determina tulburările psihice ale partenerilor.

²² Scripcaru V., Astărăstoae V., Băișteanu P – *Psihiatrie medico-legală*, Ed. Polirom, Iași, 2002, pag. 143;

²³ Panaitescu V. – *Metode de investigație în practica medico-legală*, Editura Litera, București, 1984, pag. 98;

Victimizarea copiilor – datorită particularităților sale fizice, copilul are un grad sporit de victimizare. Astfel, datorită forțelor sale fizice reduse, a lipsei capacității de anticipare a faptelor sale și ale adulților, de discernere a intențiilor adulților, a marii sale credibilități și a sincerității sale, copilul este supus în mai mare măsură victimizării. Tot datorită acestor caracteristici de vârstă ei pot fi cu mai multă ușurință manevrați și înșelați de infractori.

Profitând de naivitatea lor, în lumea minorilor infracțiunile de viol sunt foarte multe. De fapt, autorii violurilor săvârșite asupra minorilor sunt de celemai multe ori persoane dereglate psihic, situație stabilită pe baza datelor expertizei medico-legale psihiatrice.

Victimizarea persoanelor în vârstă – întrucât vârsta bătrâneții, care începe pe la 65 de ani, se caracterizează în primul rând prin slăbirea forțelor fizice și diminuarea capacității la efort și la suprasolicitare, precum și prin scăderea reacțiilor motorii, și a puterii de apărare.

Procesul îmbătrânirii psihologice nu este în armonie cu îmbătrânirea psihică, între ele putând exista deosebiri sensibile și vizibile. Datorită acestor slăbiri în sfera fizicului procentul victimelor în rândul persoanelor în vârstă este sporit.

Autovictimizarea – sub această denumire sunt cuprinse sinuciderile și în acest domeniu s-a constatat un paradox și anume că, în țările cu un nivel superior economic, SUA și Japonia, numărul sinucigașilor este mai mare. EML psihiatrică are drept scop de a determina dacă sinuciderea a avut loc datorită maladiilor mintale. S-a constatat că, și în rândul oamenilor sănătoși mintali există destui sinucigași²⁴.

7.2. Cunoașterea psihologiei victimei

Victima nu este complet străină și complet absolvită de infracțiunea săvârșită asupra sa, iar în alte situații victima poate avea o parte din vină ca de exemplu, în cazul unui poștaș, care umblă noaptea cu bani asupra sa.

În general, cunoașterea temeinică a victimei de către investigatori, le ușurează metodologia cercetării infractorului. De asemenea, sunt și situații în care victima nu poate oferi explicații, fie din cauza decesului acesteia, fie datorită faptului că infracțiunea s-a produs pe întuneric. Totodată, teama de urmările declarațiilor le face pe unele victime să nu relateze nimic cu privire la infractor. Astfel, pentru evitarea victimizării, unele persoane își iau din timp toate măsurile de precauție precum blocarea intrărilor în locuință, ocolirea persoanelor dubioase, discreție în jurul bunurilor personale²⁵.

De mare însemnătate este și formarea unui sentiment de solidaritate al victimelor împotriva infractorilor și al tuturor oamenilor onești împotriva faptelor antisociale.

Așadar pe lângă măsurile de protecție publică pe care ar trebui să le ia organele cu un asemenea statut, fiecare cetățean ar trebui să-și ia propriile măsuri de autoprotecție, lucru care ar duce la eliminarea factorilor cauzali criminogeni.

8. Studiu de caz

În cele ce urmează vom prezenta un caz de practică judiciară în care a fost necesară efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice.

În data de 9 mai 2016, în jurul orei 19:05 inculpata D.G.E. a abandonat-o în spatele imobilului situat pe Bulevardul Ion Mihalache, lângă niște pubele de gunoi, într-o sacoșă de rafie, pe fiica sa D.A., în vârstă de 4 zile, cu intenția de suprimare a vieții. În cursul aceleiași zile la ora

²⁴ Scripcaru V., Astărăstoae V., Băișteanu P – *Psihiatrie medico-legală*, Ed.Polirom, Iași,2002, pag. 117;

²⁵ Panaitescu V. – *Metode de investigație în practica medico-legală*, Editura Litera, București,1984, pag. 52.

19:40 a fost sesizat Serviciul de Urgență 112 cu privire la faptul că la baza imobilului a fost găsit, de către un locatar, un nou-născut de sex femeiesc aflat într-o sacoșă de rafie. Nou-născutul a primit îngrijiri medicale de specialitate și a fost transportat la Maternitatea Polizu. Cu ocazia examenului clinic la spitalul menționat, medicul a formulat următoarele constatări: „nou-născut sex femeiesc, norma poderal, la termen, în vârstă de aproximativ 4-6 zile, stare generală bună, afebril, secreție purulentă ochi stâng, semne de puncție venoasă la nivelul membrului superior- fața dorsală a palmei stângi, bont omibilical în curs de mumifiere, craniu osificat, scaun de sân, tonus și reactivitate bune.

Pentru a se constata discernământul inculpatei la momentul săvârșirii infracțiunii, s-a efectuat o expertiză medicală psihiatrică, aceasta fiind realizată în cadrul unei comisii care a avut la dispoziție dosarul cauzei. Astfel, raportul vizează fapta de tentativă de omor, comisă la data de 9 mai 2016, fiind încheiat la data de 15 noiembrie 2016 și redactat la data de 17 noiembrie. Expertiza a fost efectuată cu respectarea tuturor drepturilor.

Din examenul stării psihice a rezultat că pacienta are o atitudine cooperantă, liniștită, mimica și gestica fiind în concordanță cu conținutul relatărilor, discursul fiind spontan și coerent, reprezentând tulburări de percepție, atenția fiind spontană în limite normale, iar capacitatea de concentrare bună.

În urma efectuării expertizei inculpata recunoaște comiterea faptei și o motivează ca pe un act impulsiv, datorat anxietății, aceasta relatănd următoarele: „M-a apucat o frică să merg acasă. Soțul nu știa de sarcină și mama a aflat pe ultima sută. Am lăsat-o acolo și m-am gândit că o să o găsească cineva cu sufler”.

Totodată, în urma examenului psihologic a rezultat că inculpata are intelectul corespunzător nivelului de instrucție, iar conform chestionarului de tendințe psihonevrotice și a probelor de la data examinării au rezultat valori accentuate pentru tendințele instabil-impulsive, valori conturate pentru tendințele depresiv-hipocondriace ce exprimă sentimente de vinovăție și regret în legătură cu fapta.

Ca o concluzie a expertizei, numita D.G.E. are discernământul păstrat față de fapta pentru care este cercetată și nu necesită măsuri de siguranță cu caracter medical.

Acest caz a fost judecat în primă instanță la Tribunalul București, Secția I Penală, în ședință publică, datorită competenței materiale, fapta fiind încadrată la infracțiunea de tentativă de omor asupra unui membru de familie.

Apărătorul inculpatei a solicitat schimbarea încadrării juridice din infracțiunea de tentativă de omor asupra unui membru de familie, prevăzută de art.32 C. Penal raportat la art.188 din C. Penal raportat la art.199 alin(1) cu aplicarea art.77 lit.e) din C. Penal, în infracțiunea de abandon de familie prevăzută de art. 378 alin(1) lit.a) C. Penal, având în vedere că persoana vătămată nu a prezentat lovituri, ci doar a fost un act necugetat a inculpatei, care imediat de la ieșirea din spital, s-a precipitat și a lăsat într-o sacoșă de rafie în spatele unui bloc pe fiica sa nou-născută, într-o zonă intens circulată, fiind găsită la scurt timp de către cineva.

Reprezentantul Ministerului Public, a solicitat respingerea cererii de schimbare a încadrării juridice, având în vedere că fapta inculpatei întrunește elementele constitutive ale infracțiunii pentru care aceasta a fost trimisă în judecată. Totodată, procurorul a atras atenția asupra mediului în care copilul a fost abandonat, respectiv în apropierea unor pubele de gunoi care reprezintă un spațiu toxic și riscul ca, copilul să fi fost ridicat de către persoanele ce efectuează serviciul de salubritate, având în vedere că sacoșă de rafie în care acesta se afla, a fost lăsată la o mică distanță de pubela de gunoi și care putea fi luată cu multă ușurință, în acest fel putându-se vorbi de o indubitabilă periclitate a vieții copilului.

Ținând cont de toate cererile și apărărilor formulate, instanța constată că inculpata D.G.E. a acționat împotriva propriei sale fiice, acceptând moartea acesteia, în condițiile în care minora

depindea exclusiv de mama sa. Lipsa de conștiință și imoralitate a inculpatei nu poate fi motivată, iar maniera în care aceasta a acționat denotă lipsa oricărei relații afective între mamă și fiică.

Judecata s-a desfășurat printr-o procedură simplificată potrivit art.375 C. Pr. Penală, inculpata recunoscând în totalitate săvârșirea infracțiunii reținute în sarcina sa, solicitând ca judecata să se facă în baza probelor administrate la dosar, în faza de urmărire penală și a înscrisurilor prezentate de părți.

Raportat la toate cele prevăzute mai sus, instanța o condamnă pe inculpata D.G.E. pentru săvârșirea infracțiunii de tentativă de omor asupra unui membru de familie, la pedeapsa de 6 ani de închisoare. De asemenea, îi va interzice inculpatei, cu titlu de pedeapsă complementară, drepturile prevăzute de art.66 alin(1) lit. a,b,e,f,n din Codul Penal, pe o perioadă de 4 ani. Pentru prevenirea și combaterea unor infracțiuni prin care se aduc atingeri grave drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, în special dreptului la viață, se vor preleva probe biologice de la inculpata D.G.E. în vederea introducerii profilului genetic în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare.

În termen de 10 zile de la comunicare, inculpata D.G.E. a formulat apel împotriva sentinței penale nr. 1788/22.07.2016 pronunțată de Tribunalul București, instanța de apel respingând-ulca nefondat, fiind de acord cu hotărârea primei instanțe și obligând inculpata la plata cheltuielilor judiciare²⁶.

8. Concluzii

Problemele pe care le ridică expertiza au o deosebită importanță, iar această activitate s-a născut din necesitatea implicării teoretice și practice de combatere a criminalității, cu respectarea principiilor psihopatologice și a reglementărilor drepturilor omului, în general - ale bolnavului psihic și ale deținutului – în particular.

Prin cele analizate mai sus, putem afirma că domeniul psihiatriei medico-legale este dificil, dar și fascinant, acest lucru datorându-se, pe de o parte, faptului că evaluează nu numai normalitatea sau anormalitatea psihică, dar și personalitatea individuală, iar, pe de altă parte, implică o responsabilitate enormă, de rezultatul acesteia depinzând libertatea unei persoane și ontogenia sa socială ulterioară.

Lucrarea se bazează pe metodele specifice cercetării interdisciplinare, cu accent deosebit pe acele procedee de interpretare și analiză care scot cel mai bine în relief comportamentul persoanei umane, în cadrul colectivității din care face parte.

În urma studiului efectuat, am ajuns la concluzia că, expertiza medico-legală psihiatrică este o lucrare vastă, de analiză și sinteză a tuturor trăsăturilor psihopatologice ale infractorului privind modul și condițiile exacte de săvârșire a faptei, în scopul stabilirii existenței sau inexistenței discernământului și de a oferi justiției criterii medicale obiective, menite să ducă la soluționarea justă a cauzei, aplicarea unei pedepse corespunzătoare, precum și instituirea unor măsuri de siguranță cu caracter medical.

Referințe

- Dr.Horia Rață, *Noțiuni generale de medicină legală*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura EstFalia, București, 2013;

---

²⁶ Sentința Penală nr. 1788/F a Tribunalului București, în coroborare cu Decizia Penală nr. 1774 a Curții de Apel București Secția I Penală, dosarul nr. 22218/3/2016.

- Astărăstoae V. , Grigoriu C. , Scripcaru C. – *Ghid practic de medicină legală pentru juriști*, Iași, 1993;
- Boncu S. , *Psihologia influenței sociale*, Ed. Polirom, Iași, 2002;
- Gabriela Costea, Liviu Oprea, Expertiza medico-legală psihiatrică-abordare interdisciplinară, Editura Timpul, Iași, 2013;
- Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Alina-Gabriela Păun, *Procedură Penală*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2017;
- Vl. Belîș, V. Dragomirescu, C. Naneș, E.Gacea, V. Panaitescu, N. Drugescu – *Medicină legală*, Editura Teora, București, 1992;
- Dragomirescu V.T., *Problematică și metodologie medico-legală*, București, 1980;
- Dolea I., Doraș S., Baci Gh., Pădure A. et.al. *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*, Chișinău, 2005;
- Belîș V. – *Aspecte toxicologice, clinice, și medico-legale în etilism*, Editura Medicală, București, 1988
- Scripcaru V., Astărăstoae V., Băișteanu P – *Psihiatrie medico-legală*, Ed.Polirom, Iași, 2002;
- Panaitescu V. – *Metode de investigație în practica medico-legală*, Editura Litera, București, 1984;
- Noul Cod penal;
- Noul Cod de Procedură Penală;
- Tinică Iacob, Expertiza medico-legală psihiatrică, Cahul , 2015;
- Gheorghe Talău, Psihiatria Clinică-Note de curs, 2015;
- Gheorghiu V. – *Medicină legală – note de curs*, Universitatea de medicină și farmacie „Carol Davila”, București, 2005-2006;
- Dr.EmiliaȚinț, Articol de specialitate - Simularea tulburărilor psihice - afecțiune psihică, Link site - <http://www.saptamanamedicala.ro/articole/Simularea-tulburarilor-psihice-afectiune-psihica.html>;
- Wikipedia- https://ro.wikipedia.org/wiki/Pravila_lui_Matei_Basarab;
- Sentința Penală nr. 1788/F a Tribunalului București, definitivă prin Decizia Penală nr. 1774 a Curții de Apel București Secția I Penală, dosarul nr. 22218/3/2016.

PERCHEZIȚIA INFORMATICĂ

Georgiana-Mădălina BUZICĂ*

Abstract

Prin prezenta lucrare mi-am propus să înțeleg cum funcționează această importantă instituție a dreptului procesual penal, prin analizarea următoarelor aspecte: noțiunea de “percheziție informatică” și ce presupune în concret aceasta; competența dispunerii acesteia; procedura conform noului cod de procedură penală, coroborată cu aspecte de jurisprudență internațională, care să explice rațiunea unor norme reglementate în sistemul nostru de drept; legătura dintre percheziția informatică și încălcarea dreptului la viață privată; garanții ale respectării drepturilor în decursul percheziției informatice; iar nu în ultimul caz, probleme identificate în practică și relevanța acestora.

Cuvinte cheie: *competență, procedură, garanții, probleme apărute în practică, condiții de autorizare.*

1. Introducere

Percheziția informatică este o instituție reglementată cu precădere în domeniul dreptului procesual penal, domeniu pe care se va axa și prezenta lucrare în încercarea de a desluși funcționarea acestei importante noțiuni.

Consider că rolul percheziției informatice a crescut considerabil în ultimele decenii, odată cu dezvoltarea tehnologiei și, odată cu aceasta, a criminalității informatice. Este esențial să existe un cadru normativ care să fie apt să prevină și să combată săvârșirea de infracțiuni prin intermediul tehnologiei, acesta fiind și scopul acestui studiu, de a vedea eficiența și funcționalitatea percheziției informatice în contextul realităților sociale din prezent. Pentru a îmi îndeplini scopul mă voi folosi de actuala reglementare a acestei instituții din noul cod de procedură penală, cu ajutorul unor hotărâri din jurisprudența Curții de la Strasbourg, dar și de viziunile și aspectele identificate ale unor personalități ale dreptului procesual penal, cum ar fi Ion Neagu, Mihail Udriou, Mircea Damaschin, Radu Slăvoiu, Paula Ciorea.

2. Informații generale

Percheziția reprezintă un procedeu probatoriu reglementat în vederea valorificării probelor administrate prin înscrisuri și mijloace materiale de probă, al cărui scop este descoperirea și ridicarea acestor mijloace de probă materiale și scrise.

În funcție de legătura cu derularea unui proces penal, percheziția poate fi:

---

* Studentă în cadrul Universității “Nicolae Titulescu”, Facultatea de Drept, Specializarea Drept European și Internațional, Anul III, date de contact: buzicageorgiana.m@gmail.com. Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asistent-cercetător dr. Nadia Cantemir (av.nadiacantemir@yahoo.com).

- judiciară (domiciliară, corporală, informatică și percheziția asupra vehiculelor);
- extrajudiciară (vama, percheziția efectuată la accesul într-o instituție publică, aeroport, complex sportiv etc.)¹.

În cadrul art. 168 alin. (1) CPP, baza legală a acestei instituții, legiuitorul ne definește noțiunea de **percheziție informatică** (în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice) astfel: *procedeu de cercetare, descoperire, identificare și strângere a probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice, realizat prin intermediul unor mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea*. Spre exemplu, prelevarea probelor digitale – informații electronice cu valoare probatorie stocate sau transmise în format digital – cu privire la o infracțiune, conservarea prin copiere a datelor informatice care conțin urmele infracțiunii în cazul în care există pericolul pierderii ori modificării acestora², identificarea diferitelor documente (de pildă, facturi, fotografii), depistarea istoricului anumitor activități infracționale (ce servere au fost accesate și când, care au fost datele informatice pe care făptuitorul le-a transferat fraudulos) etc.

Noțiunea de “sistem informatic”, așa cum este prevăzut în art. 138 alin.(4) CPP, are în vedere orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor , cu ajutorul unui program informatic. Prin “date informatice” se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic [art. 138 alin. (5)].

Spre exemplu, un calculator este un sistem informatic, fiind un dispozitiv prin intermediul căruia sunt prelucrate date informatice, cu ajutorul unor programe. De asemenea, și smartphone-urile reprezintă sisteme informatice, folosind același principiu de mai sus. Cât despre mijloacele de stocare a datelor informatice, intră în categoria acestora următoarele: hard disk-ul (HDD – Hard Disk Drive), unitățile floppy (FDD – Floppy Disk Drive), unitățile optice (CD – Compact Disc, DVD – Digital Versatile Disc, BD – Blu-ray Disc) și memoria tip flash (carduri de memorie, stick-uri de memorie).³

3. Competența dispunerii percheziției informatice

În timpul urmăririi penale, potrivit art. 168 alin. (2) CPP, competența de a dispune percheziția informatică, la cererea procurorului, aparține *judecătorului de drepturi și libertăți*, după cum urmează:⁴

- *competența funcțională* (conturează categoriile de activități pe care le poate desfășura un anumit organ în cadrul competenței sale generale): judecătorul de drepturi și libertăți;
- *competența materială și personală* (criteriul cu ajutorul căruia se stabilește care dintre organele judiciare de grade diferite pot instrumenta anumite categorii de cauze penale, respectiv criteriul legal potrivit căruia unele organe judiciare soluționează anumite cauze penale în raport cu anumite calități pe care le au făptuitorii): judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță prin raportare la situația de fapt reținută în actele de urmărire penală; respectiv, în ipoteza în care obiectul urmăririi în rem vizează și o persoană care are o calitate specială, cum ar fi

¹ A se vedea I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală-parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 531.

² A se vedea M. Udroui, *Procedură penală-parte generală*, Ed. C.H. Beck, 2016, ediția a 3-a, p. 372.

³ A se vedea I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală-parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 496.

⁴ A se vedea M. Udroui, *Procedură penală-parte generală*, Ed. C.H. Beck, 2016, ediția a 3-a, p. 373-374.

Președintele României, senatorii, deputații, în cazul cărora competență are doar Înalta Curte de Casație și Justiție; de asemenea, calitatea de militar atrage competența personală a organelor judiciare militare;⁵

- *competența teritorială* (criteriul cu ajutorul căruia se determină care dintre organele de același grad este competent să soluționeze o anumită cauză): judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța careia i-ar reveni să judece în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală.

De regulă, procurorul nu poate dispune percheziția informatică în mod provizoriu, urmând să ceară aprobarea măsurii de către JDL⁶ apoi. În mod excepțional însă, există o situație specială în care dispoziția provizorie de percheziție informatică aparține procurorului. Astfel, potrivit art 168 alin. (8) CPP, în cazul în care, cu ocazia efectuării percheziției unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, se constată că datele informatice căutate sunt cuprinse într-un alt sistem informatic ori suport de stocare a datelor informatice și sunt accesibile din sistemul sau suportul inițial, procurorul dispune de îndată conservarea, copierea datelor informatice identificate. Caracterul provizoriu al acestei dispoziții rezultă din obligația procurorului de a solicita de urgență judecătorului completarea mandatului de percheziție informatică cu referiri la sistemul informatic sau suportul de stocare accesibil din sistemul informatic sau suportul de stocare inițial percheziționat⁷.

Este de precizat faptul că procurorul nu autorizează decât conservarea și copierea datelor, iar nu și cercetarea lor, aceasta urmând a fi solicitată și dispusă doar de judecător, prin completarea mandatului inițial⁸.

În cursul judecății, percheziția informatică poate fi încuviințată de *instanța de judecată* din oficiu sau la cererea procurorului, a părților ori a persoanei vătămate [art. 168 alin. (16)].

4. Condițiile de autorizare a percheziției informatice

Percheziția informatică poate fi autorizată dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:⁹

1. *în cauză sa fie începută urmărirea penală in rem*. Legea nu prevede restricții privitoare la tipul de infracțiuni pentru care percheziția informatică este admisibilă, dar judecătorul trebuie să țină seama de gravitatea concretă a faptei atunci când apreciază asupra îndeplinirii condiției proporționalității procedurii probatorii;

Nu este necesar ca în prealabil să se fi continuat în personam urmărirea penală sau să se fi pus în mișcare acțiunea penală. Aceasta rezultă din împrejurarea că în conținutul încheierii de autorizare trebuie să se indice “numele suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut” [art. 168 alin. (6), lit. f].

2. percheziția informatică să fie necesară pentru descoperirea și strângerea probelor referitoare la infracțiunea ce formează obiectul cauzei. Chiar dacă legea nu prevede expres, se consideră ca o condiție de autorizare și existența unei suspiciuni rezonabile

⁵ A se vedea I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală-parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p.355-356.

⁶ *Judecător de drepturi și libertăți*, așa cum va fi prescurtat în decursul acestui studiu.

⁷ A se vedea I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală-parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 546.

⁸ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 413.

⁹ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 402-403.

privind comiterea unei infracțiuni, pentru că altfel nu s-ar putea stabili necesitatea procedurii probatorii;

3. să se pastreze proporționalitatea între ingerința în viața privată a persoanei și gravitatea acuzației ce formează obiectul cauzei.
4. percheziția informatică se dispune doar dacă există o suspiciune rezonabilă că prin realizarea acestui procedeu probatoriu pot fi descoperite, ridicate sau conservate probe aflate într-un sistem informatic sau pe un suport de stocare a datelor informatice cu privire la săvârșirea infracțiunii pentru care a fost începută urmărirea penală, iar obținerea acestor probe este necesară (și proporțională) pentru buna desfășurare a procesului penal. De asemenea, nu se poate dispune percheziția informatică înainte de începerea urmăririi penale sau în faza camerei preliminare¹⁰.

Datorită considerentelor că într-un computer sau smartphone sunt stocate o multitudine de informații legate de viața privată și profesională, fiind aproape o certitudine că natura și volumul acestora depășesc semnificativ ceea ce interesează ancheta penală, și a faptului că, de multe ori, probe esențiale sau chiar unice se regăsesc doar în format electronic, se consideră că necesitatea percheziției informatice trebuie motivată în concret și că judecătorul care analizează solicitarea unei asemenea măsuri trebuie să manifeste o deosebită atenție. Simplul fapt că individul percheziționat utilizează un sistem informatic nu justifică, de plano, cercetarea acestuia¹¹.

Trebuie să se țină cont întotdeauna de necesitatea păstrării unui echilibru între interesul general și cel particular în raport de circumstanțele concrete ale fiecărei cauze, pentru a evita ca, în urma accesării datelor personale, utilizatorul sistemului informatic sau alte persoane să sufere prejudicii mult mai serioase prin comparație cu avantajele anchetei. Printre criteriile de apreciere se pot număra cele referitoare la gravitatea faptei care se cercetează, natura profesiei făptuitorului, gradul de informatizare a anumitor activități profesionale, riscul prejudicierii unor terți care nu au legătură cu infracțiunea (există un risc mai ridicat în cazul unui avocat, notar, psiholog, medic etc.). De asemenea, elemente esențiale în aprecierea necesității și proporționalității măsurii sunt și calitatea probelor ce se doresc a fi obținute prin efectuarea percheziției informatice, importanța lor în dovedirea acuzațiilor și posibilitatea obținerii acestora din alte surse¹².

5. Condițiile actului de dispoziție și Procedura efectuării percheziției informatice

În vederea obținerii încuviințării procedurii probatorii analizat, procurorul trebuie să sesizeze judecătorul de drepturi și libertăți competent cu o cerere, întocmind, în acest sens, un referat cu propunere motivată. În tăcerea legii, se apreciază că acest în acest referat se vor menționa, ca și în cazul celorlalte procedee probatorii:¹³

- a. denumirea parchetului și data emiterii;
- b. numele, prenumele și calitatea celui care îl întocmește;
- c. fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia și, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;
- d. indicarea sistemului informatic sau suportului de stocare a datelor informatice care formează obiectul percheziției;

¹⁰ A se vedea M. Udroui, *Procedură penală-parte generală*, Ed. C.H. Beck, 2016, ediția a 3-a, p. 373.

¹¹ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 403.

¹² A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 403-404.

¹³ A se vedea I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală-parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 546.

e. semnătura celui care a întocmit referatul.

Judecătorului de drepturi și libertăți i se comunică, de asemenea, și dosarul cauzei.

Potrivit art. 168 alin. (4), cererea se soluționează în camera de consiliu, fără citirea părților. Participarea procurorului este obligatorie, lipsa acestuia sancționându-se cu nulitatea absolută a percheziției și excluderea probelor astfel obținute¹⁴.

Atunci când cererea procurorului este întemeiată, JDL va dispune admiterea acesteia, prin încheiere motivată. În același timp, în vederea punerii în aplicare a procedurii probatorii, se va emite și mandatul de percheziție informatică [art. 168 alin. (5)].

Deși în art. 168 alin. (6) se arată care este conținutul încheierii de încuviințare a percheziției, se apreciază că aceste dispoziții sunt aplicabile și conținutului mandatului de percheziție. În sprijinul acestei afirmații menționez că în procedura percheziției domiciliare, art. 158 alin. (7) mai exact, se prevede expres că aceste două acte au același conținut¹⁵.

În aceste circumstanțe, încheierea judecătorului și mandatul de percheziție informatică trebuie să cuprindă:

- a. denumirea instanței;
- b. data, ora și locul emiterii;
- c. numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis mandatul;
- d. perioada pentru care s-a emis mandatul și în cadrul căreia trebuie efectuată activitatea dispusă;
- e. scopul pentru care a fost emis;
- f. sistemul informatic sau suportul de stocare a datelor informatice care urmează a fi percheziționat, precum și numele suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;
- g. semnătura judecătorului și ștampila instanței.

Indicarea cât mai exactă a informațiilor care sunt căutate prin procedeul percheziției informatice constituie nu numai o necesitate procedurală, dar și o garanție de respectare a unor drepturi cetățenești fundamentale. Spre exemplu, într-o cauză aflată pe rolul Curții de la Strasbourg s-a decis că a existat o încălcare a art. 10 din CEDO deoarece mandatul de percheziție a fost redactat în termeni prea largi. Scopul percheziției fiind identificarea unui jurnalist, mandatul nu s-a limitat la acest aspect, astfel Curtea reținând că inserarea unui stick USB într-un computer este o procedură care facilitează recuperarea de date din memoria computerului și care dă, în acest fel, posibilitatea anchetatorilor să intre în posesia unor informații care nu aveau legătură cu infracțiunea cercetată și astfel să apară abuzuri¹⁶.

Conform art. 168 alin. (7), încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra cererii de încuviințare a efectuării percheziției informatice **nu** este supusă căilor de atac.

Durata mandatului de percheziție informatică. Legea nu prevede o perioadă determinată pe parcursul căreia se poate efectua percheziția informatică, ceea ce înseamnă, practic, că acest procedeu probatoriu se poate încuviința și pune în aplicare pe tot parcursul fazei de urmărire penală¹⁷.

Spre deosebire de percheziția domiciliară, în cazul celei informatice legea nu fixează o durată maximă de valabilitate a mandatului. În acest sens însă, instanțele au dezvoltat o practică

¹⁴ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 405.

¹⁵ A se vedea I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală-parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 547.

¹⁶ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 406.

¹⁷ A se vedea I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală-parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 547.

unitară, observându-se în general o asimilare a termenului prevăzut la percheziția domiciliară, mandatele fiind eliberate pentru 15 zile; atunci când volumul de informație căutat este mare, mandatul prevede de regulă un termen de 30 de zile în care poate fi utilizat (doar prin excepție s-au emis mandate de percheziție informatică cu perioadă de valabilitate mai mare, spre exemplu de 60 de zile)¹⁸.

Potrivit art. 168 alin. (12), percheziția în sistem informatic ori a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează de un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora, în prezența procurorului sau a organului de cercetare penală (spre exemplu, în practică se apelează frecvent la personal din structura Institutului pentru Tehnologii Avansate din cadrul Serviciului Român de Informații; cel puțin teoretic, legea nu exclude nici concursul unor specialiști din cadrul companiilor private ce activează în domeniul IT¹⁹). În plus, prin art. 168¹CCP introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 s-a prevăzut și competența *lucrătorilor de poliție specializați* de a efectua percheziția în sistem informatic ori a unui suport de stocare a datelor informatice în prezența procurorului sau a organului de cercetare penală. În practica judiciară s-a decis că nu poate reprezenta un element de nelegalitate împrejurară că la efectuarea percheziției informatice a participat un specialist din cadrul organului de urmărire penală, întrucât percheziția nu se confundă cu expertiza, nefiind prin urmare necesar a fi efectuată de un expert independent²⁰.

În privința mandatelor de percheziție informatică emise cu privire la sistemele informatice aparținând unui avocat, Curtea de la Strasbourg a subliniat în cauza *Servulo&Associados – Sociedade de Advogados, Rl ș.a. c. Portugaliei* că fiind vorba de o asociație de avocați, prezența unui observator independent este necesară pentru ca documentele care constituie secret profesional să nu fie sustrate²¹.

Conform art. 168 alin. (9), coroborat cu alin. (10), în desfășurarea percheziției informatice, procurorul poate dispune efectuarea de copii ale obiectelor vizate prin utilizarea unor mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea. Cazurile în care se pot efectua copii ale obiectelor care conțin date informatice sunt următoarele:

1. pentru asigurarea integrității datelor informatice stocate pe obiectele ridicate;
2. dacă ridicarea obiectelor care conțin datele informatice ar afecta grav desfășurarea activității persoanelor care dețin aceste obiecte (spre exemplu, situațiile când este necesară cercetarea serverului unei societăți comerciale, ridicarea sa riscând să întrerupă procesul productiv; sau calculatoarele unei unități bancare, ridicarea lor putând aduce mari deservicii, inclusiv clienților acesteia).

După efectuarea copiilor se impune resigilarea, în prezența celui percheziționat, a obiectelor pe care se regăsesc datele informatice. De asemenea, suporturile de memorie pe care se copiază datele sau plicurile sigilate în care acestea sunt păstrate trebuie semnate de către persoanele prezente la percheziție. Totodată, pe plicul sigilat trebuie să se facă mențiunea despre locul și timpul când au fost efectuate actele de procedură în scopul asigurării unicității probei digitale²².

Percheziția informatică sau a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează în prezența suspectului ori a inculpatului, căruia i se poate permite să fie asistat ori reprezentat de o persoană de încredere. Când persoana la care se face percheziția este reținută ori arestată, aceasta va fi adusă la percheziție. În cazul în care nu poate fi adusă, percheziția informatică se face în

¹⁸ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 408.

¹⁹ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 412.

²⁰ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 412.

²¹ A se vedea M. Udriou, *Procedură penală-parte generală*, Ed. C.H. Beck, 2016, ediția a 3-a, p. 375.

²² A se vedea M. Udriou, *Procedură penală-parte generală*, Ed. C.H. Beck, 2016, ediția a 3-a, p. 378.

prezența unui reprezentant ori martor asistent [art. 168 alin. (11), coroborat cu art. 159 alin. (10) și (11)].

În ipoteza în care are loc percheziția în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, cu prezența suspectului ori a inculpatului, căruia i se aduce la cunoștință că are dreptul ca la efectuarea percheziției să participe un avocat, dacă se solicită prezența unui avocat, începerea percheziției este amânată până la sosirea acestuia, dar nu mai mult de două ore de la momentul la care acest drept este comunicat, luându-se măsuri de conservare a locului ce urmează a fi percheziționat. În cazuri excepționale, ce impun efectuarea de urgență, sau în cazul în care avocatul nu poate fi contactat, percheziția poate începe și înainte de expirarea termenului de două ore²³. În cazul în care persoana ale cărei sisteme informatice sunt percheziționate se află într-una dintre situațiile prevăzute de art. 90 CPP, asistența juridică este obligatorie, organul de urmărire penală neputând să procedeze la percheziție în lipsa apărătorului ales sau desemnat oficial²⁴. Astfel, cazurile în care asistența juridică este obligatorie sunt:

- a. când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege;
- b. în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea;
- c. în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

Potrivit art. 168 alin. (14), organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri ca percheziția informatică să fie efectuată fără ca faptele și împrejurările din viața personală a celui la care se efectuează percheziția să devină, în mod nejustificat, publice. Legea are în vedere acele aspecte care nu au legătură cu cauza, fiind evident că celelalte vor fi descrise și analizate în rechizitoriul, dezbătute în fața instanței și menționate în hotărâre. Nu există nicio normă care să reglementeze situația copiilor făcute după datele informatice la momentul finalizării cauzei, considerându-se astfel, dată fiind similitudinea ipotezelor, că ar trebui să se aplice în mod corespunzător dispozițiile art. 146 alin. (3) CPP, din materia supravegherii tehnice, conform căruia: “dacă în cauză instanța a pronunțat o hotărâre de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, de achitare ori de încetare a procesului penal, rămasă definitivă, suportul material sau copia acestuia se conservă prin arhivare odată cu dosarul cauzei la sediul instanței, în locurile speciale, cu asigurarea confidențialității”²⁵.

De asemenea, datele informatice identificate cu caracter secret se păstrează în condițiile legii [art. 168 alin. (15)]. Aceasta presupune, spre exemplu, clasificarea corespunzătoare a copiilor făcute în cadrul percheziției. Pe de altă parte, se apreciază că în acest caz sunt aplicabile și dispozițiile art. 352 alin. (11)-(12) CPP, ceea ce înseamnă că, pe parcursul judecății, dacă datele sunt esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța va solicita declasificarea lor ori permiterea accesului apărătorului inculpatului la aceste date, dacă ele rămân clasificate; în caz de refuz, informațiile nu pot servi la pronunțarea unei soluții de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei²⁶.

²³ A se vedea M. Udrioiu, *Procedură penală-parte generală*, Ed. C.H. Beck, 2016, ediția a 3-a, p. 378-379.

²⁴ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, EdUniversul Juridic, 2016, p. 411.

²⁵ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, EdUniversul Juridic, 2016, p. 418.

²⁶ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed Universul Juridic, 2016, p. 412.

În urma efectuării percheziției informatice, așa cum este prevăzut în art. 168 alin. (13), se întocmește un proces-verbal, având următorul conținut:

- a. numele persoanei la care a fost ridicat sistemul informatic sau suporturile de stocare a datelor informatice ori numele persoanei al cărei sistem informatic este cercetat;
- b. numele persoanei care a efectuat percheziția;
- c. numele persoanelor prezente la efectuarea percheziției;
- d. descrierea și enumerarea sistemelor informatice ori suporturilor de stocare a datelor informatice față de care s-a dispus percheziția;
- e. descrierea și enumerarea activităților desfășurate;
- f. descrierea și enumerarea datelor informatice descoperite cu ocazia percheziției;
- g. semnătura sau ștampila persoanei care a efectuat percheziția;
- h. semnătura persoanelor prezente la efectuarea percheziției.

Descrierea cât mai amanunțită a activităților pe care specialistul le-a efectuat este esențială. O expunere incompletă poate duce la imposibilitatea valorificării probelor obținute, întrucât nu se poate face legătura între informația furnizată și împrejurarea că ea provine din sistemul informatic cercetat. Indiferent cât de tehnice ar fi detaliile efectuării propriu-zise a percheziției, în cuprinsul procesului-verbal trebuie indicați toți pașii efectuați, programul efectuat pentru crearea copiilor, modalitatea de acces la sistemul informatic, modul de identificare a informațiilor etc. Aceste aspecte sunt importante nu numai pentru determinarea lanțului informațional și legarea probei de procesul efectiv de cercetare a sistemului informatic, ci și prin prisma evaluării probei în procedura de cameră preliminară²⁷.

Chiar dacă legea nu prevede nimic în acest sens, după efectuarea percheziției organul judiciar trebuie să evalueze dacă reținerea sistemului informatic original mai servește cauzei ori se impune restituirea sa către proprietar. Această afirmație se bazează pe jurisprudența Curții de la Strasbourg, care are în vedere inclusiv proporționalitatea și temeinicia păstrării sistemelor informatice de către autoritățile naționale după finalizarea percheziției informatice²⁸.

Nu în ultimul rând, potrivit art. 168 alin. (16), în cursul judecății, punerea în executare a percheziției informatice se realizează de către procuror, căruia instanța îi pune la dispoziție mandatul de percheziție.

Legalitatea dispunerii și efectuării percheziției informatice se verifică în faza procedurii de cameră preliminară. Nu este exclus, astfel, a se reclama neregularități de ordin tehnic cu privire la modalitatea în care s-a efectuat copierea datelor informatice de pe suportul original pe “clonă”. Se consideră că într-o asemenea situație, judecătorul de cameră preliminară poate sancționa cu nulitatea modul în care percheziția a fost efectuată, urmând a dispune:

- fie restituirea cauzei la parchet, în condițiile art. 346 alin. (3) lit. (c) CPP; în acest caz, în măsura în care mai este posibil, se va recurge la refacerea percheziției informatice, în temeiul art. 280 alin. (3) CPP;
- fie începerea judecății, în temeiul art. 346 alin. (4) CPP; în acest caz însă, probele rezultate din percheziția informatică vor fi excluse, nefiind avute în vedere la judecarea cauzei²⁹.

²⁷ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, EdUniversul Juridic, 2016, p. 417.

²⁸ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, EdUniversul Juridic, 2016, p. 417.

²⁹ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed Universul Juridic, 2016, p. 418-419.

6. Garanții ale respectării drepturilor pe parcursul percheziției informatice

6.1. Prezența avocatului la percheziția informatică

Conform alin. (1) al art. 92 CPP, în cursul urmăririi penale, avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală. Excepția de la această regulă este reprezentată de situația în care se utilizează metode speciale de supraveghere ori de cazul în care se efectuează cercetare și percheziția corporală sau a vehiculelor, în cazul infracțiunilor flagrante. Se observă faptul că percheziția informatică nu este enumerată printre cazurile de excepție, dar nu există nici prevederi care să facă referire la prezența avocatului, astfel cum se întâmplă în situația percheziției domiciliare. Astfel, în cadrul art 168 CPP, unde percheziția informatică este prevăzută, nu se face niciun fel de trimitere la art. 159 alin. (9), unde se prevede posibilitatea prezenței unui avocat în cazul percheziției domiciliare, însă se consideră ca această dispoziție se aplică, din rațiuni ale unei justiții bine înfăptuite, și în cazul percheziției informatice.

6.2. Obligatorietatea prezenței specialistului

Această garanție se desprinde din dispozițiile art. 168, respectiv art. 168¹, care dispun că percheziția informatică se va efectua de către un specialist în domeniul informatic ori de către un lucrător al poliției specializat. Acest fapt reprezintă o garanție din prisma atribuțiilor pe care acești specialiști le au și care asigură o analiză corectă a procedurii în cauză, anume: protejarea datelor informatice împotriva modificărilor; asigurarea sistemului informatic astfel încât acesta să nu fie distrus ori deteriorat; identificarea fișierelor ascunse, șterse, criptate sau protejate cu o cheie de acces; recuperarea fișierelor șterse; accesarea fișierelor protejate sau criptate; analiza datelor descoperite; depunerea mărturiei și oferirea consultanței de specialitate în legătură cu sistemul informatic ori mijlocul de stocare supus percheziției informatice³⁰.

6.3. Prezența suspectului sau a inculpatului la efectuarea percheziției informatice

Percheziția sistemului informatic sau a suportului de stocare a datelor informatice se efectuează în prezența suspectului ori a inculpatului, căruia i se va permite să fie asistat ori reprezentat de o persoană de încredere, conform art. 168 alin. (11), coroborat cu art. 159 alin. (10) CPP. În situația în care suspectul sau inculpatul este reținut ori arestat, va fi adus la percheziție, iar dacă nu poate fi adus, percheziția în sistem informatic sau a suportului de stocare a datelor informatice se efectuează în prezența unui reprezentant ori martor asistent, astfel cum rezultă din reglementarea art. 168 alin. (11) coroborat cu art. 159 alin. (11) CPP. De asemenea, potrivit art. 282 alin (1) lit. (e) și (f), încălcarea acestor dispoziții cu privire la prezența suspectului sau inculpatului este sancționată cu nulitatea absolută.

Totuși, se consideră faptul că reglementarea din art. 168 alin. (11) este deficitară din punctul de vedere al omiterii necesității prezentei persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente în decursul percheziției informatice, pe rațiunea că, atât timp cât un sistem informatic sau un suport de stocare a datelor informatice poate fi ridicat și de la acești participanți

---

³⁰ A se vedea Paula Ciorea, *Considerații asupra percheziției informatice*, în revista Penalmente Relevant nr. 1/2017, p. 60-61.

în procesul penal, este necesar ca și aceștia să poată invoca dreptul de a participa la percheziția informatică³¹.

De asemenea, făcând referire la sancțiunea nulității absolute în cazul încălcării dispozițiilor în legătură cu prezența suspectului sau inculpatului în timpul percheziției informatice, această normă prezintă și ea anumite defecte, în sensul că nulitatea absolută nu poate fi invocată pe tot parcursul procesului penal, așa cum este regula de obicei în această ipoteză, ci doar până la încheierea procedurii în cameră preliminară, reducând-o, în concret, la nivelul unei nulități relative³².

6.4. Scopul mandatului de percheziție informatică

În cadrul art. 168 alin. (6) lit. e) CPP este prevăzută necesitatea existenței unui scop în considerarea căruia să fie emis mandatul de percheziție. Această garanție reprezintă o necesitate deoarece orice omisiune în detalierea mandatului este aptă să confere puteri suplimentare organelor de urmărire penală, existând astfel posibilitatea de a se crea abuzuri de drept. Astfel, mandatul de percheziție informatică trebuie să includă orice referiri obiective pentru identificarea datelor digitale relevante³³.

7. Anumite probleme identificate în practică

7.1. Percheziția informatică în procedura dării în urmărire

Conform art. 523 alin. (1) lit. (c) CPP, una dintre activitățile ce se pot derula în vederea identificării, căutării, localizării și prinderii unei persoane pentru aducerea în fața organelor judiciare este percheziția. Dintre cele patru tipuri de percheziții judiciare, legea le are în vedere doar pe cea domiciliară și cea asupra vehiculelor. Dispozițiile din materia dării în urmărire nu se referă și la percheziția informatică, deși aceasta ar putea furniza informații utile localizării și prinderii celui căutat. Spre exemplu, prin cercetarea istoricului browser-ului de internet pot fi identificate paginile accesate și, în cazul salvării lor automate, se pot afla, de pildă, rezervările la cursele aeriene sau la unități hoteliere efectuate online de cel urmărit. De asemenea, prin verificarea datelor furnizate de conexiunea la rețelele de internet tip wi-fi salvate în sistemul informatic se pot identifica locurile frecventate de persoana căutată, precum și date privind momentul conectării la un anumit hotspot³⁴.

7.2. Utilizatorul sistemului informatic reținut sau arestat

Pretextul urgenței a fost invocat de organele de urmărire penală în contextul realizării căutărilor în telefonul mobil cu prilejul arestării ori a reținerii utilizatorului, fără un mandat emis în acest sens. Activitatea aceasta se bazează pe asumțiile organelor judiciare potrivit cărora utilizatorul poate șterge foarte ușor informațiile din telefonul său mobil anterior obținerii unui mandat de percheziție. Aceste asumții sunt greșite, întrucât niciun procedeu de ștergere a datelor nu lasă telefonul mobil liber de orice informații reziduale, ca și când ar fi fost nou. Recuperarea datelor digitale rămâne posibilă, dar operațiunea presupune folosirea de instrumente mai complexe pentru realizarea percheziției. Mai mult, organele de urmărire penală pot preveni ștergerea datelor,

³¹ A se vedea Paula Ciorea, *Considerații asupra percheziției informatice*, în revista Penalmente Relevant nr. 1/2017, p. 62.

³² A se vedea Paula Ciorea, *Considerații asupra percheziției informatice*, în revista Penalmente Relevant nr. 1/2017, p. 61.

³³ A se vedea Paula Ciorea, *Considerații asupra percheziției informatice*, în revista Penalmente Relevant nr. 1/2017, p. 62.

³⁴ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed Universul Juridic, 2016, p. 419.

de exemplu, prin îndepărtarea bateriei, întrucât, pentru ștergerea datelor, este necesar ca telefonul sa fie pornit. Astfel, percheziția informatică a telefonului mobil nu poate fi justificată nici măcar de urgența incidentă în contextul unei arestări³⁵.

7.3. Verificări vamale

Anumite reglementări conferă agenților de la frontieră puteri mult mai vaste decât cele recunoscute, în mod obișnuit, organelor de urmărire penală care funcționează pe teritoriul statului, afectând astfel garanțiile prevăzute pentru protejarea vieții private a utilizatorilor sistemelor informatice ori a posesorilor mijloacelor de stocare a datelor. Astfel, obligația de a transmite cheia de acces, lipsa prezenței utilizatorului la efectuarea căutărilor, lipsa obligației de a fi încheiat un proces-verbal cu privire la activitățile efectuate asupra sistemului informatic sau a mijlocului de stocare ori realizarea percheziției informatice în lipsa unor suspiciuni rezonabile, sunt doar câteva exemple în acest sens³⁶.

7.4. Descoperirea unei alte infracțiuni decât cea care face obiectul percheziției

În ipoteza în care sunt găsite elemente informatice legate de comiterea unei alte infracțiuni, legea nu permite folosirea probelor într-o altă cauză decât cea în care se efectuează percheziția informatică, deoarece doar acele informații indicate în actul de autorizare sunt probe legal administrate și care pot fi extrase din sistemul informatic; în această situație, nici mandatul și nici legea nu permit prelevarea lor, deoarece lipsește temeiul legal pentru obținerea lor³⁷.

8. Procedura ridicării sistemelor informatice³⁸

În vederea evitării oricăror disfuncționalități și a asigurării fiabilității probelor, în ghidul introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la Criminalitatea Informatică a Ministerului Comunicațiilor și Tehnologia Informației se arată ca această procedură este următoarea:

8.1. Închiderea sistemului

Spre exemplu, deconectarea de la alimentarea cu energie electrică, sau închiderea conform procedurii normale – dacă sistemul a fost găsit închis în momentul pătrunderii investigatorilor, nu trebuie sub niciun motiv pornit. Se va proceda în continuare trecând la următoarele etape. Dacă sistemul a fost găsit deschis, el trebuie închis pentru a se putea trece mai departe la ridicarea lui.

8.2. Etichetarea componentelor

În cazul în care se dispune dezasamblarea, fiecare componentă a sistemului trebuie etichetată înainte de modificarea configurației în vederea ridicării probelor.

---

³⁵ A se vedea Paula Ciorea, *Considerații asupra percheziției informatice*, în revista Penalmente Relevant nr. 1/2017, p. 51.

³⁶ *Idem*, p. 53.

³⁷ A se vedea R. Slăvoiu, *Protecția penală a vieții private*, Ed Universul Juridic, 2016, p. 409-410.

³⁸ A se vedea M. Udrioiu, *Procedură penală-parte generală*, Ed. C.H. Beck, 2016, ediția a 3-a, p. 376-377.

8.3. Protejarea la modificare

Toate suporturile magnetice de stocare a datelor trebuie protejate împotriva modificării conținutului lor.

8.4. Ridicarea propriu-zisă

Ridicarea probelor trebuie făcută cu multă grijă, evitându-se orice avariere a componentelor. Este recomandabilă împachetarea componentelor în ambalajul original, dacă acesta poate fi găsit, sau în ambalaj special ce asigură protecția electrostatică a acestora. De asemenea, toate suporturile magnetice de stocare a datelor vor fi ambalate și sigilate în așa fel încât accesul la ele nu este permis, până la desfacerea în laborator.

8.5. Transportarea probelor în laborator

Trebuie făcută cu multă grijă, având în vedere fragilitatea lor. Este necesar să fie luate precauțiuni legate de protejarea față de șocuri fizice, umiditate, căldură și mai ales de influența undelor electromagnetice.

8.6. Analiza probelor

componentele trebuie asamblate pentru a reconstitui sistemul original, folosindu-se fotografiile sau casetele video filmare înainte de ridicarea probelor; apoi trebuie să se procedeze la asigurarea protecției împotriva modificării datelor din sistemele informatice, prin realizarea unei copii fidele a discului original, cu ajutorul unor programe și dispozitive speciale (aceasta presupune copierea întregului conținut al discului, inclusiv fișierele temporare, fișierele de schimb, fișierele șterse, chiar și informația aflată pe porțiunile avariate ale discului); tot în scopul păstrării în siguranță a probelor, desfășurarea investigației criminalistice se va face asupra unei copii de lucru, având aceleași caracteristici cu originalul.

9. Concluzii

În considerarea scopului pe care mi l-am propus să îl ating prin elaborarea acestui studiu, acela fiind de a înțelege cum funcționează instituția percheziției informatice în sistemul de drept român, consider că această analiză reprezintă un succes, deoarece am reușit să expun aspectele cele mai importante, cum ar fi: ce reprezintă această noțiune, cine o poate dispune, cum se dispune și în ce condiții, făcând legături și paralele logice și utile între informații chiar și în aspectele în care este incidentă tăcerea legii.

De asemenea, am reușit să îmbin reglementarea din țara noastră cu aspecte ale jurisprudenței Curții de la Strasbourg, reușind astfel să obțin o viziune duală, mai largă, atât la scară națională, cât și la nivel european, a acestei instituții care prezintă o importanță deosebită în zilele noastre datorită abundenței tehnologiei și rapidității cu care aceasta se crează și se răspândește. Am observat situația de fapt a implicării active a Curții în aceste aspecte, care prin hotărârile ei ne poate ajuta pentru a avea o reglementare corespunzătoare la nivel național.

În plus, am integrat în conținutul acestei lucrări și probleme identificate în practica judiciară, care fie nu sunt reglementate într-un cadru normativ, cum sunt cele de la secțiunea intitulată “Anumite probleme identificate în practică”, fie sunt reglementate, dar prezintă lacune, cum este cazul acelor observații făcute în cadrul secțiunii privind garanțiile respectării drepturilor pe parcursul percheziției informatice, respectiv punctul 3. Atât în privința reglementărilor lipsă, cât și în cazul celor care prezintă lacune, doctrina oferă soluții promițătoare, care par a fi adoptate și în practică.

Referințe

- Ciorea Paula, *Considerații asupra percheziției informatice*, revista Penalmente Relevant nr. 1/2017.
- Neagu Ion, Damaschin Mircea, *Tratat de procedură penală-parte generală*, Editura Universul Juridic, București, 2015.
- Iăvoiu Radu, *Protecția penală a vieții private*, Editura Universul Juridic, 2016.
- Udriou Mihail, *Procedură penală-parte generală*, Editura C.H. Beck, 2016.

PRINCIPIUL FUNDAMENTAL AL DREPTULUI LA APĂRARE

Isabela DOROFTEI *

Abstract

Într-un stat de drept, pentru realizarea justiției este obligatorie respectarea drepturilor și intereselor legale ale omului. Dreptul la apărare este o valoare socială, prin urmare, este necesar oricărui mediu socio-uman care s-a dezvoltat pe parcursul civilizației, în diferite etape ale acesteia. Fiind fundamental în toate sistemele procedurale ale statelor democratice, fiecare persoană dispune de acest drept. Pentru realizarea unui echilibru între interesele persoanei și cele ale societății, acest principiu a fost consacrat ca o cerință și totodată ca o garanție într-un stat, prin semnarea documentelor internaționale ce consacră acest drept.

Cuvinte cheie: *dreptul la apărare, inculpat, acuzat, tratate internaționale, garanție*

1. Introducere

Lucrarea acoperă domeniul dreptului procesual penal, în special prezentarea principiului fundamental al dreptului la apărare și anume, posibilitatea oricărei persoane de a se apăra conform prevederilor legale. Umanismul în justiție este un principiu important care se regăsește tot aici și are în vedere umanismul dreptului penal. Acesta trebuie privit nu numai în raport cu reglementările care privesc constrângerea persoanei, ci și acelea care conțin incriminări deoarece fiecare normă de incriminare are în vedere apărarea persoanei și interesele acesteia. Cu alte cuvinte, scopul urmărit este acela ca fiecare stat să își ocrotească cetățenii.

2. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1 Definirea principiilor fundamentale

Conform unui studiu de specialitate¹, principiul fundamental al aplicării legii procesual penale este definit ca fiind o regulă ce stă la baza întregii activități procesuale. Din acest considerent, acele reguli care privesc numai una dintre fazele procesului penal, nu pot fi considerate ca principii fundamentale. De aici putem deduce interdependența și legătura acestora. Intenția urmărită este aceea a aplicării corecte a normelor juridice procesual penale în cauzele concrete supuse urmăririi penale și judecării².

---

* Student, Facultatea de Drept European și Internațional, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, (e-mail: dorofteiisabela@gmail.com). Acest studiu a fost realizat sub coordonarea prof. universitar Nadia Cantemir (e-mail: av.nadiacantemir@yahoo.com)

¹ Tratat de procedură penală - Partea generală, Ediția a II-a, 2015, Ion NEAGU și Mircea DAMASCHIN

² Drept procesual penal - Partea generală, Al. I. Cuza, Iași, 1986, p. 38, Gr. THEODORU, T. PLĂEȘU

2.2 Participanții procesului penal

Participanții procesului penal sunt aceia care exercită sau împotriva cărora se exercită acțiunea în cadrul procesului penal. Aceștia au mai dobândit și denumirea de „*actori*”³ ai procesului penal.

Legea de bază care disciplinează acest principiu al dreptului la apărare este Codul de procedură penală. Făcând o diferență între reglementarea vechiului Cod din 1968 și actuala reglementare a acestui principiu, acesta din urmă clasifică diferit persoanele care sunt titularii dreptului la apărare și anume, părțile (inculpatul, partea civilă și partea responsabil civilmente) și subiecții procesuali principali (suspectul și persoana vătămată).

Procurorul este inclus în cadrul organelor judiciare conform NCPP⁴. Ca și în reglementarea anterioară, procurorul rămâne participant și nu parte în cadrul procesului penal chiar dacă acțiunea penală este exercitată de către acesta. Cu alte cuvinte, procurorul este subiectul procesual principal al activității de urmărire penală.

Făcând o delimitare între drepturile acestora, conform Noului Cod de Procedură Penală⁵ *persoana vătămată* poate refuza să participe la procesul penal dacă acțiunea penală s-a început din oficiu și a suferit o vătămare fizică, morală sau materială. Are dreptul să fie informată în legătură cu drepturile sale, să propună organelor judiciare administrarea de probe, posibilitatea de a depunde concluzii și de a ridica excepții, de a fi informat despre stadiul urmăririi penale într-un termen rezonabil, de a fi ascultată și altele conform art. 81 care prevede drepturile acesteia.

Conform art. 77 NCPP, *suspectul* este acela care din datele și probele existente în cauză reiese o bănuială rezonabilă și anume că acesta ar fi săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. Drepturile de care acesta beneficiază sunt aceleași cu drepturile inculpatului. Excepția acestei afirmații o reprezintă situațiile expres prevăzute de lege.

Drepturile inculpatului sunt prevăzute în art. 83 CPP. și anume, de a fi informat în legătură cu drepturile sale, de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal aducându-i-se la cunoștință că poate refuza acest lucru fără să sufere consecințe și că orice declarații pot fi folosite împotriva lui, dreptul de a avea un avocat ales sau numit din oficiu, dreptul de a-și consulta dosarul etc. Deși dreptul la tăcere este consacrat de legiuitor în cadrul Codului de procedură penală și prevalarea de acesta nu poate fi interpretată în defavoarea persoanei acuzate, pot fi întâlnite situații în practică, în care această atitudine poate fi avută în vedere de către instanța de judecată coroborat cu ansamblul probelor administrate în cauză.

Partea responsabilă civilmente este definită în art. 86 NCPP precum „acea persoană care are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte prejudiciul cauzat (...) și este chemată să răspundă ca parte în procesul penal”. Această constituire trebuie să se facă până la începerea cercetării judecătorești. Drepturile persoanei responsabile civilmente privind acțiunea penală sunt aceleași drepturi cu cele ale inculpatului. Momentul când aceasta preia drepturile persoanei vătămate este în cursul procesului penal.

Delimitând participanții procesului penal putem vorbi despre drepturile acestora în cadrul principiului fundamental al dreptului la apărare.

³ <http://www.inm-lex.ro/NCPP/doc/Brosura%20NCPP.pdf>

⁴ Noul cod de procedură penală comentat, Nicolae VOLONCIU, editura Hamangiu

⁵ Codul de procedură penală, Legile de executare, 1 septembrie 2017, Editura Hamangiu

2.3. Principiul fundamental al dreptului la apărare

Convingerea că indivizii au anumite drepturi ce decurg din însăși natura umană, s-a constatat încă din timpurile vechi⁶ prin exemplele Sofiștilor care au redat teza că, „omul este stăpânul destinului său”. Pentru a înțelege mai bine, adăugăm și ideea dezvoltată a lui Platon și Aristotel care au afirmat că „din punct de vedere natural oamenii sunt egali și numai prin lege devine cineva liber sau sclav”.

În păzirea justiției penale, respectarea drepturilor și intereselor legitime ale indivizilor are o conotație publică ce vizează interesul statului de a pedepsi cel ce a săvârșit o infracțiune potrivit vinovăției sale și o conotație privată care vizează dreptul și interesul suspectului, respectiv al inculpatului, de a-și dovedi nevinovăția. Aici putem observa că acest principiu se coroborează cu principiul prezumției de nevinovație, conform art.6 par. 2 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, conform căroră, „orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată a fi nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.”⁷

Interesul societății este acela de a nu fi pedepsiți nevinovații, de a asigura ordinea de drept și liniștea publică. Se urmărește realizarea dreptății și organizării ordinii în justiție, prin garantarea drepturilor și intereselor indivizilor cu respectarea dreptului la apărare, garantarea de a avea un proces echitabil, etc. Pentru a se evita ca inculpatul să nu fie inferior acuzatului și pentru a exista o armonie între acuzare-apărare, este evidențiat dreptul său pentru asistarea unui avocat cu pregătire adecvată. Dintre acestea, reies considerentele pentru care este necesar un sistem eficient de garanții.

Dreptul la apărare este consacrat în mai multe documente internaționale⁸, amintim doar unele dintre acestea și anume, *Declarația Universală a Drepturilor Omului* care consacră și dreptul la apărare, *Pacul Internațional cu privire la drepturile politice și civile* în Art. 14 pct. 3 lit. „d) să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera”; *Cartea drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* care stabilește în art. 48 alin. (2) că „oricărei persoane acuzate îi este garantată respectarea dreptului la apărare”.⁹ De asemenea, *Constituția* prevede în art. 24 alin.1 „Dreptul la apărare este garantat” și alin. 2 „În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat ales sau numit din oficiu”.¹⁰ Cu alte cuvinte, din aceste articole reiese voința legiuitorului, aceea de a nu îngreuna în vreun fel acest drept.

Activitatea pe care o persoană o desfășoară în vederea valorificării intereselor sale legale ce i-au fost lezate și care combate acuzațiile ce i se aduc, îi revine noțiunea de apărare.

De altfel, și **Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** reglementează în art. 6 drepturile persoanei, iar aici amintim speța *Biba contra Grecia, Avocat din Oficiu, Obligativitate și Criterii de stabilire*¹¹ în care Reclamantul, cetățean albanez, a intrat clandestin pe teritoriul statului grec unde a continuat să trăiască ilegal. Acesta a fost acuzat de infracțiunea de omor și nu în ultimul rând, de infracțiunea de trecere frauduloasă a graniței. Pentru acestea, cetățeanul a fost condamnat la detențiunea pe viață. În primă instanță, a beneficiat de un avocat care l-a asistat gratuit datorită unei asociații umanitare care,

⁶ <http://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/881/801>

⁷ *Tratat de procedură penală Partea generală*, Ediția a II-a 2015, Ion NEAGU și Mircea DAMASCHIN

⁸ http://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2010-4/8_LAURA_MAGDALENA_TROCAN.pdf

⁹ *Tratat de procedură penală Partea generală*, Ediția a II-a 2015, Ion NEAGU și Mircea DAMASCHIN

¹⁰ <https://legeaz.net/constitutia-romaniei/articolul-24-constitutie>

¹¹ <http://jurisprudencedo.com/Biba-contra-Grecia-Avocat-din-oficiu-Obligativitate-Criterii-de-stabilire.html>

nemaiputând acoperi toate cheltuielile necesare, nu a mai putut oferi acestuia ajutor. Deși reclamantul a introdus apel, a fost respins. Din neputința de a mai dispune de un avocat pentru a pune concluzii în fața instanței de recurs, această cale de atac nu a mai putut fi utilizată.

Putem sesiza aici că reclamantul, imigrant clandestin, este în neputința de a se apăra din pricina situației materiale de a remunera un avocat care să îl susțină și în recurs. Privind din perspectiva faptului că este cetățean străin, constatându-se că limba greacă o cunoaște doar parțial, deducem că, complexitatea procedurii de recurs devine imposibilă de realizat fără asistența unui avocat.

Prin urmare, articolul 6 alin. 3 lit c) și e)¹² a fost violat din considerentul că acesta prevede, „dreptul oricărui acuzat de a se putea apăra el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poate fi asistat gratuit de un avocat din oficiu atunci când interesele justiției o cer” și „dreptul oricărui acuzat să fie asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere”.

Atunci când vorbim despre garantarea dreptului la apărare, discutăm implicit și despre existența unor elemente premise și anume¹³, acuzatul trebuie să fie în măsură să înțeleagă și să comunice în limba în care se desfășoară procedura de judecată. În această categorie includem și persoanele care suferă de o incapacitate psihică (ex: acuzatul este surdo-mut, acuzatul este orb, etc.). De altfel, și în această situație, statul este obligat să garanteze un interpret persoanei care suferă de această incapacitate.

Așa cum am menționat, părțile au dreptul la asistență juridică și dacă este necesar, poate beneficia de un avocat. Comparând din punct de vedere terminologic, în NCPP termenul utilizat este cel de *avocat* pe când în vechiul Cod de Procedură Penală se discuta despre *apărător* și despre drepturile acestuia. Amintim aici că pentru desemnarea unui avocat este necesară calificarea acestuia mai exact, să facă parte din Uniunea Națională a Barourilor din România (UNBR). Se constată că participarea unor persoane care își arogă calitatea de avocat din barouri paralele este interzisă și dacă nu are calitatea cerută de lege intervine nulitatea absolută care este prevăzută în 281 alin.1 lit f) NCPP, a tuturor actelor de procedură la care acesta a luat parte.

Dreptul la asistența unui apărător presupune dreptul acuzatului de a comunica liber cu avocatul său în legătură cu orice rațiune ce ține de proces pentru pregătirea eficientă a apărării. În cadrul organizării apărării acuzatului, acesta trebuie să respecte îndatoririle ce îi revin pentru constituirea apărării și nu se poate achita în mod convenabil de îndatoririle ce îi revin dacă nu este autorizat să aibă consultări cu clientul, fără martori.¹⁴ Cu alte cuvinte, acesta trebuie să depună diligențele necesare și legale în vederea efectuării acesteia. Asistența juridică nu cuprinde doar declarațiile orale din ședința de judecată, discutând aici despre asistența juridică pe parcursul întregului proces penal. Documentele necesare traducerii sunt acele documente care vizează permisiunea acuzatului de a fi în cunoștință de cauză despre ce i se reproșează pentru a-și putea formula apărările necesare. Pentru ca dreptul să fie concret și efectiv, autoritățile competente sunt obligate să îi asigure și un control ulterior valorilor interpretării asigurate.

Este necesar să precizăm¹⁵ că inculpatul are dreptul de a fi încunoștințat înainte de a i se lua prima declarație că are dreptul de a fi asistat de un avocat și beneficiază de asistarea sa în tot cursul urmăririi penale. Dacă această obligație nu se îndeplinește, se restituie dosarul pentru refacerea urmăririi penale.

¹² http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

¹³ http://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2010-4/8_LAURA_MAGDALENA_TROCAN.pdf

¹⁴ http://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2010-4/8_LAURA_MAGDALENA_TROCAN.pdf

¹⁵ Tratat de procedură penală Partea generală, Ediția a II-a 2015, Ion NEAGU și Mircea DAMASCHIN

Una dintre garanțiile dreptului la apărare este și *dreptul de a consulta dosarul* și reprezintă un drept care se aplică în special în faza de urmarire penală. De acest drept general beneficiază atât părțile, subiecții procesuali principali cât și avocatul. Acest drept reprezintă caracter de noutate în NCPP și este reglementat în art. 94. Acest articol prevede în alin. 2 posibilitatea studierii dosarului și permisiunea de a nota informațiile sau datele necesare. În perioada urmăririi penale în rem, procurorul poate restricționa motivat accesul la dosarul de urmărire penală, iar după ce s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, numai pe o perioadă de 10 zile. Este nevoie să afirmăm aici și faptul că acest drept nu este absolut. Când se perturbă buna desfășurare a urmăririi penale și se pune în pericol siguranța martorilor, membrilor familiei sau suspectului sau intervin alte dificultăți, efectuarea informării este amânată motivat de către procuror. Prin urmare, procurorul poate emite o ordonanță motivată de amânare a acestui drept în termen de 10 zile. Tot cu caracter de noutate¹⁶, nu i se poate restricționa dreptul avocatului de a putea consulta declarațiile părții ori a subiecților procesuali principali pe care îi asistă sau îi reprezintă.

Art. 94 alin (7) NCPP care prevede că „în vederea pregătirii apărării, un drept al avocatului îl reprezintă acela de a lua la cunoștință de întregul material al dosarului de urmărire penală în procedurile ce se desfășoară în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul participă”. Apărarea trebuie să aibă în vedere complexitatea cauzei atât în fapt cât și în drept, în sensul că aceasta trebuie să se desfășoare conform actelor procesuale prescrise de lege.

Prin noțiunea de proces echitabil, CEDO a reținut¹⁷ că fiecare acuzat trebuie să beneficieze de un avocat chiar din primele ore ale acuzării pe motivul că s-ar putea aduce atingeri grave asupra dreptului la apărare al acestuia. Această atingere fiind incompatibilă cu art. 6 din Convenție. Deși este posibil ca acuzatul să-și aleagă un număr mai mare de avocați, în ceea ce privește avocatul numit din oficiu, nu se dispune de un număr nelimitat ci doar de unul singur. Totodată, dreptul de a-și alege apărătorul dintre cei numiți din oficiu, nu corespunde cu garanțiile dispuse de CEDO. Când acuzatul refuză dreptul de a beneficia de un avocat ales din oficiu pe motivul insuficiențelor mijloacelor de probare, nu denotă posibilitatea financiară a acestuia de a-și angaja unul, fiind aici necesară o evaluare detaliată a autorităților judiciare.

Spre exemplu, acuzatul care este învinuit de săvârșirea infracțiunii de contrabandă¹⁸ privind scoaterea din țară de bunuri sau alte mărfuri nu ne poate conduce la concluzia că acesta dispunea de mijloacele necesare pentru a-și angaja un apărător ales. Acest din urmă motiv nu denotă faptul că statul este obligat să confere asistență juridică gratuită, ci doar atunci când interesele justiției o cer, concluzie adoptată din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Atunci când vorbim despre infracțiuni grave, complexitatea acestora, severitatea cauzei, etc., putem aduce în discuție despre această asistență. Legiuitorul stabilește în mod expres care sunt cazurile în care asistența juridică trebuie să fie obligatorie.

În cazurile în care drepturile persoanei ar fi prejudiciate prin întârziere din lipsa mijloacelor materiale sau se apreciază că persoanele se găsesc în imposibilitatea vădită de a plăti onorariul iar inculpatul sau suspectul a solicitat direct baroului asistență juridică pentru care asigurarea apărării nu este obligatorie, se semnalează prevederile referitoare la condițiile de venit ale acestora chiar dacă nu sunt prevazute de Codul de procedură penală, ele devenind aplicabile.

Potrivit unor autori¹⁹, apărătorul ar fi reprezentantul inculpatului intervenind în procesul penal în numele și în interesul acestuia dar, în realitate fiind caracterizat precum un profesionist

¹⁶ <http://www.inm-lex.ro/NCPP/doc/Brosura%20NCPP.pdf>

¹⁷ http://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2010-4/8_LAURA_MAGDALENA_TROCAN.pdf

¹⁸ Codul Vamal al României, Art. 270 alin (1) din Legea nr 86/2006

¹⁹ <http://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/881/801>

care dezvoltă o activitate economică în nume propriu, asistându-l pe inculpat. Definierea acestuia s-a conturat în mai multe accepțiuni, într-o primă opinie asimilându-l substituitului procesual pe motivul că ar interveni pe baza unei facultăți conferite de lege, într-o altă opinie ar fi asistentul consultantului juridic al făptuitorului dar în realitate, activitatea desfășurată de acesta este o necesitate publică pentru a putea fi realizată justiția penală și apărarea socială. Datorită importanței sale, apărarea este o instituție complexă ce vizează interesul public, putând fi asimilată cu importanța Ministerului Public. Se face o corelație între rolul apărării cu cel al acuzării considerându-se că ar trebui clasificate la fel de nobil, egalitatea acestora fiind necesară pentru participarea la realizarea justiției represive prin asigurarea unei egalități de drepturi și garanții procesuale, acesta din urmă conducând la realizarea eficientă a unui act de dreptate.

Pentru a nu fi corelat cu apărătorul infracțiunii, apărarea trebuie să fie demnă, serioasă și pusă în slujba adevărului²⁰. Scopul urmărit este acela de a valorifica drepturile și interesele părților ori a persoanelor interesate în proces.

Având în vedere că ilicitul penal a fost clasificat ca fiind o încălcare gravă a ordinii de drept, preocuparea legiuitorului și a doctrinei juridice de a garanta și exercita cu mijloacele juridice dreptul la apărare, este justificată în totalitate.

Aceste drepturi fundamentale fiind garantate de Constituție și de tratatele internaționale, rezultă că, nivelul economic al justițiabilului nu ar trebui să considere un impediment.

Respectarea tuturor drepturilor și intereselor procesuale ale părților, conduc la o bună realizare a justiției penale. Apărarea în cursul procesului penal nu poate fi considerată o obligație ci un drept de care dispune inculpatul sau suspectul și bineînțeles, statul este obligat să confere acest drept. Pentru cercetarea obiectivă și completă a probelor, asigurarea apărării reprezintă de altfel o garanție deoarece o sentință legală și eficientă, poate fi emisă doar în acest mod.

În funcție de calitatea procesuală, de cea de suspect sau de inculpat, în articolul 10 alin. 3 Cod de procedură penală²¹, se precizează încunoștințarea acestora în legătură cu acuzația penală. Suspectul este îndreptățit să fie informat de îndată și înainte de a fi ascultat pentru fapta, respectiv faptele pentru care se efectuează urmărirea penală și bineînțeles, încadrarea juridică a acesteia. Inculpatul este îndreptățit în a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și nu în ultimul rând, încadrarea juridică a acesteia.

Cu alte cuvinte, organele judiciare au obligația de a le aduce la cunoștință suspectului și inculpatului despre drepturile pe care le au în funcție de încadrarea juridică. Printre aceste drepturi, îl putem semnala pe cel de a nu declara nimic.

De asemenea, în art. 10 alin. 6 NCPP se stipulează și obligația bunei-credințe în exercitarea dreptului la apărare. Prin această regulă evidențiem intenția legiuitorului de a asigura stoparea strategiilor care ar putea împiedica întârzierea soluționării cauzelor.

În art 283 NCPP se prevăd abaterile judiciare printre care amintim cateva dintre ele și anume, „neîndeplinirea ori îndeplinirea greșită a îndatoririlor de înmânare a citațiilor sau a celorlalte acte procedurale precum și neexecutarea mandatelor de aducere, lipsa nejustificată a martorului, a persoanei vătămate (..) chemate să dea declarații, lipsa nejustificată a avocatului, a expertului sau a interpretului legal citat", etc.

Dreptul la apărare prevede și *posibilitatea părților de a se apăra singure*²², art. 10 alin 1. făcând referire la drepturile pe care părțile și subiecții procesuali principali le au, aceștia având posibilitatea de a se apăra ei înșiși. Prin urmare, participarea avocatului în procesul penal este facultativă, aceasta rămânând la latitudinea inculpatului sau suspectului. Se prevăd unele cazuri în

²⁰ <http://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/881/801>

²¹ Codul de procedură penală, Legile de executare, 1 septembrie 2017, Editura Hamangiu

²² Tratat de procedură penală Partea generală, Ediția a II-a 2015, Ion NEAGU și Mircea DAMASCHIN

care prezența acestuia este obligatorie, printre care amintim:²³ suspectul sau inculpatul este minor și este internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical educativ, este ținut sau arestat în altă cauză, dacă s-a dispus măsura de siguranță a internării medicale sau obligarea la tratament medical în altă cauză ori organul de urmărire penală sau instanța constată că suspectul sau inculpatul nu s-ar putea apăra singur, etc.

La fel și în cazul când legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare sau detențiunea pe viață. În cazurile acestea, dacă suspectul sau inculpatul nu și-a ales un apărător, instanța desemnează unul din oficiu. Statul se obligă ca această asistență să se acorde atât în cursul urmăririi penale cât și în cel al judecării, iar plata onorariului fiind efectuat din fondurile Ministerului de Justiție. În aceste condiții, atunci când avocatul nu este prezent în aceste situații, intervine nulitatea absolută. Chiar și așa, avocatul este obligat în a depune diligența necesară pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale clientului, precum și informarea acestuia privind evoluția cazului, statul nefăcând diferență între avocatul ales și cel numit din oficiu.

O altă premisă a exercitării acestui drept, cunoașterea inculpării sau a învinuirii conferă suspectului sau inculpatului posibilitatea de a propune organelor judiciare administrarea de probe. Conform art 159 alin 11. și art. 365, suspectul sau inculpatul are și posibilitatea de a participa în mod direct la efectuarea unor acte de urmărire penală. Atunci când părțile cunosc probele ce le prejudiciază interesele, se constată o exercitare în bune condiții a apărării. Procedura consultării dosarului implică cunoașterea probelor în acuzare de către suspect și inculpat. Drepturile de a lua la cunoștință de actele dosarului pe tot parcursul judecării, îi revin inculpatului, persoanei vătămate, celorlalte părți și apărătorii acesteia.

Art. 388 alin.1 prevede că, după terminarea cercetării judecătorești se trece la dezbateri, iar pentru a se trece la dezbateri este necesară darea cuvântului. Ultimul care beneficiază de această posibilitate este inculpatul, această clasificare făcându-se în scopul oferirii acestuia a unei bune apărări. Pe lângă apărarea pe latura penală este necesară și cea pe latura civilă pentru a demonstra netemeinicia pretențiilor formulate pe această parte.

Cum reglementarea dreptului la apărare în tratatele internaționale, conform oricărei societăți democratice este de natură să pună în mișcare și dreptul la un proces echitabil, clasificăm importanța acestora prin interdependența lor.

Pentru a ni se concretiza și mai bine informațiile, mai amintim o speță²⁴ și anume, *Franquesa Freixas contra Spaniei- Desemnarea unui avocat din oficiu, criterii*.

În art. 6 se prevede că un acuzat care a beneficiat de un avocat numit din oficiu, nu are dreptul de a-și alege apărătorul și nici dreptul de a fi consultat asupra acestei desemnări.

Reclamantul care este avocat de profesie, face obiectul unei anchete penale. Pentru a fi asistat, acestuia i s-a numit un avocat din oficiu. Excepția ridicată de reclamant ulterior primului termen de judecată, a fost aceea al contestării de către acesta al avocatului său din oficiu, pentru considerentul că acesta din urmă a fost specializat în dreptul muncii, nu în dreptul penal. Pentru că nu există o astfel de specializare și pentru că reclamantul a refuzat să se apere singur sau să își numească un avocat, instanța a respins cererea.

Cu alte cuvinte, instanța se explică prin motivul că, nu există o violare a Convenției dacă avocatul desemnat pentru a-l asista nu este specializat în dreptul penal. Faptul că reclamantul a refuzat să-și asigure singur apărarea deși este avocat de profesie, nu a făcut altceva decât să ne conducă spre concluzia că plângerea sa este vădit nefondată, după cum reiese și din hotărârea CEDO.

²³ http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/reviste_drept/annales_10_2007/laura_popoviciu_ro.pdf

²⁴ <http://jurisprudencedo.com/Franquesa-Freixas-contra-Spaniei-Desemnarea-unui-avocat-din-oficiu-Criterii.html>

Așadar, persoana care a săvârșit o infracțiune, va fi trasă la răspundere penală de către instanțele judecătorești. În cadrul desfășurării sale, procesul penal este guvernat și el de mai multe reguli cu caracter general. În baza acestor reguli își găsește aplicabilitatea întreaga construcție a procesului penal.

CEDO a decis că posibilitatea absenței acuzatului de la dezbaterile procesului nu ar conduce la lipsirea acestuia de asistență juridică pe temeiul că aceasta din urmă este un drept fundamental.

Într-o cauză²⁵, CEDO a constatat că din absența inculpatului de la proces prin manifestarea voinței sale deși a cerut să fie apărat de avocații săi prezenți, a condus la neputința acestora de a depunde concluzii în ședința de judecată. În dispozițiile codului național de procedura penală în vigoare în acel timp și în speță cel francez, Curtea europeană a sesizat că era interzis ca cel absent să fie reprezentat. Având în vedere că aspectul fundamental pe care voiau să-l dezvolte era invocarea autorității de lucru judecat deoarece acesta mai fusese judecat odată în Germania pentru aceeași faptă, CEDO a constatat că Instanța națională ar fi trebuit să confere acest prilej avocaților. De altfel, art. 6 par. 3, lit. C din Convenție a fost încălcat.

Acordarea de timp și mijloacele adecvate pentru pregătirea apărării sale este legat de dreptul de a fi asistat de un avocat și de cel de a fi informat. Acest subiect este relevant deoarece aprecierea că o persoană a dispus de timpul și de mijloacele necesare pentru pregătirea apărării sale diferă de la caz la caz în funcție de importanța activității pentru care timpul este necesar, volumul de muncă al avocaților, complexitatea în fapt și în drept a acuzației, etc.

Dreptul acuzatului de a interoga martorii în proces constă în conferirea dreptului acuzatului de a contesta mărturia făcută în defavoarea sa. În aceleași condiții în care sunt audiați și interogați martorii acuzației, acuzatul poate cere să fie audiați martori care să-l discolpe.

Calitatea de *martor*²⁶ îi revine oricărei persoane care are cunoștință despre fapta sau împrejurările de fapt care ar putea constitui probă în cauza penală, cu excepția părților și subiecților procesuali principali.

Într-o altă speță,²⁷ reclamantul care a invocat faptul că nu a beneficiat de un proces echitabil pentru motivul că apărarea sa nu a fost corespunzătoare din imposibilitatea de a interoga un martor. Deși autoritățile italiene au depus toate diligențele necesare pentru a obține mărturia acelei persoane însă fără rezultat, CEDO a reținut că autoritățile italiene nu răspund din moment ce au depus toate eforturile pentru abținerea acesteia și astfel art. 6 para 3, lit d) nu a fost încălcat.

Deși martorii reprezintă un factor important în procesul penal, există și persoane care au dreptul de a refuza să dea declarații iar conform art. 117 acestea sunt „soțul, ascendenții și decendenții în linie directă, frații și surorile suspectului sau inculpatului și persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului sau al inculpatului”.

Este necesar ca organele judiciare să desfășoare o activitate complexă de *probațiune* pentru a se constata vinovăția respectiv nevinovăția făptuitorului dar și a împrejurărilor de fapt care formează obiectul cauzei penale²⁸.

Aici putem aduce în discuție legătura dintre *dreptul de apărare și probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii în procesul penal* deoarece prin intermediul probelor sunt furnizate toate datele și informațiile care ajută la rezolvarea cauzei. Afirmând că problema probelor domină întregul proces penal, art 5 alin 1. ne relatează că obligația aflării adevărului pe bază de probe cu privire la faptele și împrejurările cauzei dar și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului,

²⁵ http://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2010-4/8_LAURA_MAGDALENA_TROCAN.pdf

²⁶ Codul de procedură penală, Legile de executare, 1 septembrie 2017, Editura Hamangiu

²⁷ http://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2010-4/8_LAURA_MAGDALENA_TROCAN.pdf

²⁸ Drept Procesual Penal, editura Hamangiu, 2017, Alexandru BOROI, Gina NEGRUȚ

le revine organelor judiciare. Cu alte cuvinte, dreptul la apărare ar fi greu de realizat fără acestea pe considerentul că inculpatul sau suspectul s-ar apăra fără niciun temei.

În acest sens, un plan de manifestare al dreptului la apărare îl reprezintă în primul rând și obligațiile organelor judiciare de a garanta probele aduse și în favoarea și în defavoarea părților²⁹. Acestea administrează și din oficiu probele necesare dacă se constată că părțile sau subiecții procesuali principali nu acționează în direcția valorificării unor probe care vizează interesele acestora.

Conform art. 100 alin 1. organul de urmărire penală, din oficiu sau la cerere strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului, pe tot parcursul procesului penal.

De altfel, într-o speță³⁰, fără să verifice în mod nemijlocit probele strânse în dovedirea vinovăției inculpatului inclusiv prin audierea martorilor care au dat declarații în cursul cercetărilor, la primul termen de judecată, prima instanță și-a întemeiat hotărârea de condamnare. Deși inculpatul și-a recunoscut vinovăția, nu se consideră că instanța era îndreptățită să renunțe la audierea martorilor audiați în faza de urmărire penală independent de faptul că reprezentantul Parchetului a afirmat că nu are cereri de formulat. Cu alte cuvinte, instanța a încălcat dispozițiile legale ce garantează aflarea adevărului dar și regula nemijlocirii deoarece instanța era obligată să verifice probele aduse.

Dreptul la apărare nu se poate realiza fără *respectarea demnității umane* iar aici observăm și legătura acestor principii prin art. 11 NCPP care prevede că „orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnității umane”.

Așadar, fiind drepturi fundamentale, constituția și tratatele internaționale garantează dreptul la apărare și accesul la justiție. Putem observa că acest drept nu este condiționat sau limitat în vreun fel de lege. După epuizarea tuturor căilor de atac în cadrul instanței de judecată, procesul ia sfârșit, urmând ca autoritatea competentă să se pronunțe.

Referințe

- Tratat de procedură penală, Partea generală, Ediția a II-a, 2015, Ion Neagu și Mircea Damaschin
- Drept Procesual Penal, Alexandru Boroi, Gina Negruț, 2017, editura Hamangiu
- Codul de procedură penală, Legile de executare, 1 septembrie 2017, Editura Hamangiu
- Codul Vamal al României, Art. 270 alin (1) din Legea nr. 86/2006
- Gr. Theodoru, T. Plăeșu, Drept procesual penal, partea generală, „A.I. Cuza, Iași, 1986, p. 38
- Noul cod de procedură penală comentat - Nicolae Volonciu, editura Hamangiu
- <http://www.inm-lex.ro/NCPP/doc/Brosura%20NCPP.pdf>
- <http://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/881/801>
- <https://legeaz.net/constitutia-romaniei/articolul-24-constitutie>
- <http://jurisprudencedo.com/Biba-contra-Grecia-Avocat-din-oficiu-Obligativitate-Criterii-de-stabilire.html>
- http://www.utgiu.ro/revista/jur/pdf/2010-4/8_laura_magdalena_trocan.pdf
- <http://jurisprudencedo.com/Franquesa-Freixas-contra-Spaniei-Desemnarea-unui-avocat-din-oficiu-Criterii.html>
- http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/reviste_drept/annales_10_2007/laura_popoviciu_ro.pdf

²⁹ Tratat de procedură penală Partea generală, Ediția a II-a 2015, Ion NEAGU și Mircea DAMASCHIN

³⁰ Tratat de procedură penală Partea generală, Ediția a II-a 2015, Ion NEAGU și Mircea DAMASCHIN

IMPLICAȚIILE ÎN DREPTUL PENAL SUBSTANȚIAL ȘI PROCEDURAL ALE REGULAMENTULUI EUROPEAN 2016/679 ȘI ALE DIRECTIVELOR 2016/680 ȘI 2016/681

Tudor-Florin DRUJESCU*

Abstract

Lucrarea conține un studiu asupra reglementărilor europene privind datele cu caracter personal și a modului în care acestea afectează Codul penal, Codul de procedură penală și legislația conexasă. În economia legislației penale noul pachet legislativ programat să intre în vigoare din luna mai a acestui an va genera modificări, mai ales în ceea ce privește urmărirea penală. Rațiunea principală din spatele introducerii acestor modificări la nivel european este discrepanța legislativă, existentă ca urmare a progresului tehnologic. Această situație, împreună cu nevoia unei reglementări europene unitare în acest domeniu, au generat nevoia unui pachet legislativ european care să alinieze legislațiile statelor europene pentru a facilita colaborarea la nivelul Uniunii Europene. Analiza acestor reglementări va putea furniza o imagine asupra posibilelor modificări pe care legislația penală le va suferi și a provocărilor aduse de acestea, dar și asupra apariției sau reorganizării unor instituții pentru a satisface noile cerințe legislative.

Cuvinte cheie: *drept penal, procedură penală, date cu caracter personal, lege ferenda, reglementare europeană*

Introducere

În data de 27 Aprilie 2016 au fost adoptate o serie de acte legislative europene extrem de importante. Regulamentul 2016/679 și Directivele 2016/680 și 2016/681. Regulamentul reglementează raporturile privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date, Directiva 2016/680 reglementează raporturile privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date, iar Directiva 2016/681 reglementează rapoartele juridice privind utilizarea datelor din registrul cu numele pasagerilor (PNR) pentru prevenirea, depistarea, investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor de terorism și a infracțiunilor grave.

Acest pachet legislativ a fost fundamentat de mai mulți factori printre care: vechimea reglementării anterioare, lipsa unor prevederi care să acopere unele probleme actuale, avansul tehnologic, amenințările teroriste și nevoia de a facilita colaborarea la nivelul Uniunii Europene.

---

* Student anul IV, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu”, drujescutudor@rocketmail.com Prof. Coord. Asist. Univ. Dr. Nadia Cantemir-Stoica

Legislația aplicabilă în aceste domenii avea o vechime și de 20 de ani, astfel că aceasta era cu mult depășită, domeniile afectate fiind afectate puternic de avansul tehnologiei.

Asupra legislației române, pachetul legislativ va necesita pentru a fi integrat modificări în Codul de Procedura Penală, Codul Penal, dar și în legislația privind protecția datelor cu caracter personal, legislația operatorilor aerieni și cea privitoare la serviciile de informații. Aceste domenii necesită modificări pentru a permite funcționarea și integrarea mecanismelor noi de procedură penală.

Termenul pentru adaptarea legislației este situat în luna Mai a anului 2018.

1. Regulamentul (UE) 2016/679 Al Parlamentului European Și Al Consiliului

Regulamentul 2016/679 a fost adoptat în 27 Aprilie 2016. El reglementează raporturile privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor).

Rațiunea din spatele regulamentului este nevoia de implementare a unei reglementări uniforme și clare la nivelul întregii Uniuni Europene cu privire la datele personale care aparțin persoanelor fizice. Aceasta este necesară întrucât reglementarea anterioară era constituită de Directiva 95/46/CE. Deși reprezenta o bază solidă, vechimea și lipsa de coerență între statele europene în ceea ce privește transpunerea ei au generat o insecuritate la nivel juridic în Uniunea Europeană.

Valoarea regulamentului pentru dreptul penal este scăzută deoarece conform articolului 2 alin. 2 lit. d regulamentul nu se aplică prelucrării datelor cu caracter personal „de către autoritățile competente în scopul prevenirii, investigării, depistării sau urmăririi penale a infracțiunilor, sau al executării sancțiunilor penale, inclusiv al protejării împotriva amenințărilor la adresa siguranței publice și al prevenirii acestora”. În economia pachetului legislativ introdus este totuși important deoarece, prin volumul lui și prin motivarea acestuia creionează direcția pe care a dorit să o abordeze legiuitorul, acest lucru fiind important în vederea interpretării regulamentului și a transunerii celor două directive care fac parte din pachetul legislativ.

Regulamentul permite fiecărui stat să aibă legi sectoriale pentru reglementarea categoriilor speciale de date cu caracter personal, numite „date sensibile”, aceasta fiind o conformare cu principiul proporționalității, anumite categorii de persoane fiind necesar să aibă reglementări speciale ca urmare a unei demnități sau poziții statale. Această precizare este relevantă în materia competenței personale în procedura penală, Regulamentul fiind legea de aplicare generală din pachetul legislativ, calitatea unor persoane atrăgând anumite proceduri pentru a fi anchetate și o anumită instanță.

Regulamentul impune întreprinderilor ca datele cu caracter personal ale angajaților să fie securizate mult mai strict. Prevederea aceasta va afecta domeniul perchezițiilor informatice întrucât acestea vor deveni mai greoaie, fiind un impediment din punctul de vedere al activității organelor de urmărire penală, dar fiind mai dificilă și comiterea de infracțiuni informatice și de furt de identitate pe baza acestora. Este permisă o derogare în privința întreprinderilor cu mai puțin de 250 de angajați în ceea ce privește modul de păstrare al datelor, ele nefiind obligate să impune norme atât de stricte în ceea ce privește stocarea.

Conform articolului 33 alin. 1 din regulament sunt impuse restricții în ceea ce privește obligațiile de comunicare și prelucrare a datelor de către operatori pe cale legislativă atunci când acestea privesc obiective de interes public precum securitatea națională, apărarea sau prevenirea, investigarea, depistarea sau urmărirea penală a infracțiunilor sau executarea sancțiunilor penale, inclusiv protejarea împotriva amenințărilor la adresa securității publice și prevenirea acestora,

protejarea independenței judiciare și a procedurilor judiciare, prevenirea, investigarea, depistarea și urmărirea penală a încălcării eticii în cazul profesiilor reglementate, funcția de monitorizare, inspectare sau reglementare legată, chiar și ocazional, de exercitarea autorității oficiale. Pe baza acestor restricții statele pot legifera posibilități ale organelor de cercetare penală de a accesa în mod facil datele în cazuri justificate, contracarând îngreunarea accesului impusă prin ridicarea nivelului de siguranță pe care trebuie să îl aibă operatorii de date cu caracter personal în privința stocării acestora. Prin acestea se pune emfază pe fundamentarea solicitării de furnizare de informații de către organele de anchetă penală, situație detaliată în directiva 680.

Un element puternic de noutate introdus de Regulament îl constituie introducerea funcției de Responsabil cu protecția datelor, denumit în continuare RPD. Acesta este reglementat în secțiunea 4 a regulamentului, fiind dedicate 3 articole pentru acesta. El este responsabilul principal pentru gestionarea datelor cu caracter personal al fiecărui operator de astfel de date, dimensiunea mare a unor companii făcând obligatorie introducerea unui astfel de post în organigrama. Conform regulamentului, RPD nu se va subordona decât nivelului cel mai înalt de conducere în companii și este desemnat pe baza calităților profesionale și, în special, a cunoștințelor de specialitate în dreptul și practicile din domeniul protecției datelor. Astfel companiile vor alege cel mai probabil un jurist pentru a îndeplini această funcție, nefiind obligatoriu acest lucru.

Ca urmare a îndatoririlor pe care le va avea acesta sunt necesare anumite analize la nivelul Codului penal. Cea mai importantă o reprezintă posibila încadrare a RPD printre funcționarii publici în sensul art. 175 Cod penal. Pentru a elimina din start un număr mare de situații de analizat, RPD care activează în domeniul statului se află sub prevederile art. 175 alin (1) lit. b, în cazul în care îndeplinește funcția într-o autoritate publică, sau lit. c, în cazul în care îndeplinește funcția în cadrul unei regii autonome, al altui operator economic sau al unei persoane juridice cu capital integral sau majoritar de stat, astfel că în aceste situații ei se încadrează din start în categoria funcționarilor publici, fiind posibilă comiterea tuturor infracțiunilor calificate prin această calitate. Situația care necesită o analiză mai strictă o reprezintă alineatul 2 al aceluiași articol. Pentru a realiza această analiză este necesară verificarea sintagmelor care compun respectivul alineat pentru a verifica dacă RPD se califică printre persoanele menționate.

Prima situație o constituie „persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice”. Conform legii 554/2004 a contenciosului administrativ, art. 2 lit. 1 interesul public este definit „interesul care vizează ordinea de drept și democrația constituțională, garantarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, satisfacerea nevoilor comunitare, realizarea competenței autorităților publice”. Regulamentul introduce obligativitatea RPD pentru firmele de dimensiuni mari sau al căror obiect de activitate implică prelucrarea de date cu caracter personal la nivel ridicat. Între aceste activități se încadrează securitatea, asigurările, sondarea și marketingul online, care nu pot fi realizate fără o puternică imixtiune în prelucrarea acestor date. În sensul prevenirii infracțiunilor, precum prevenirea fraudelor în cadrul asigurărilor sau depistarea unor furturi din centrele comerciale care utilizează servicii de securitate, se poate ajunge la concluzia că această activitate constituie serviciu de interes public prin faptul că buna desfășurare a activității ar contribui la menținerea ordinii de drept. RPD însă nu este investit de o autoritate publică. Ei vor reprezenta contactul dintre firmele unde își desfășoară activitatea și Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal dar nu sunt investiți de aceasta. Mulți dintre cei care vor realiza activitatea de RPD o vor face în slujba unor persoane care sunt deja supuse regimului prevăzut de art. 175 alin. (2) Cod penal precum medici, farmaciști sau contabili. O astfel de colaborare și nivel de acces la date ar justifica o calificare specială a lor. Altă persoană căreia îi este incident acest alineat este cea care „este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public”. În baza acestei prevederi RPD ar putea fi calificați drept persoane asimilate funcționarilor publici prin faptul că ei sunt sub supravegherea Autorității Naționale de

Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal. Regulamentul pune emfază pe faptul că ei sunt contacte ale agenției în firmele reprezentate.

Rămân însă destule situații care nu intra în întregime sau deloc în incidența acestei prevederi, astfel că în lipsa unei legi care să reglementeze această activitate în mod clar nu se poate concluziona că aceștia intră sub prevederile art. 175. alin. (2) Cod penal. Se pot însă evidenția mai multe infracțiuni din Codul penal care sunt incidente RPD prin activitatea lui, indiferent de statutul de funcționar public: art. 268 privind Inducerea în eroare a organelor judiciare, art. 271 privind obstrucționarea justiției, prin referire directă în art. 38 alin (5) din regulament se poate face în mod special vinovat de infracțiunea prevăzută la art. 304 Cod penal privind divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice, art. 325 privind falsul informatic și art. 362 privind alterarea integrității datelor informatice. Toate aceste infracțiuni sunt incidente RPD prin accesul de nivel ridicat pe care îl are acesta la bazele de date.

Relevanța strict a regulamentului este crescută pentru domeniile de drept comercial, dreptul muncii și dreptul proprietății intelectuale și bazele de date, acest regulament afectând activitatea operatorilor de date cu caracter personal, ei fiind nevoiți să respecte standarde crescute în privința activității lor.

Regulamentul va intra în vigoare la data de la 25 mai 2018.

2. Directiva (UE) 2016/680 A Parlamentului European Și A Consiliului

Directiva 2016/680 a fost adoptată în 27 Aprilie 2016 și aceasta reglementează raporturile privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Deciziei-cadru 2008/977/JAI a Consiliului.

Justificarea directivei este dată de importanța protecției datelor cu caracter personal și de evoluția extrem de rapidă a tehnologiei care a dus la o amploare mult mai mare a colectării datelor. Nivelul amenințărilor moderne solicită o mai bună cooperare a autorităților din statele membre în Uniunea Europeană, o reglementare unitară fiind necesară. Ea vine în completarea Regulamentului 2016/679, paragraful 11 din preambulul directivei menționând că în cazul în care organele care se ocupă de activitatea penală prelucrează date în alt scop decât cele din prezenta directivă, se aplică regulile regulamentului, prin urmare directiva având caracter de normă specială față de regulament.

O primă precizare importantă este făcută în paragraful 12 al preambulului, în sensul că acesta exonerează răspunderea poliției și a organelor de aplicare a legii în situațiile în care acestea efectuează acte în baza directivei fără ca acestea să cunoască dacă rezultatul la care vor ajunge relevă comiterea unei infracțiuni. În situațiile menționate, organele statului efectuează activitate de cercetare, prevenire, investigare sau de urmărire a faptelor penale, precum activitatea întreprinsă de poliție ca urmare a manifestațiilor, fără ca ele să cunoască dacă incidentele cercetate reprezintă infracțiuni. Condiția care se poate trage ca urmare a acestor prevederi este că organele de anchetă vor avea obligația ca datele obținute în urma procedurilor realizate în baza directivei să le realizeze strict pentru cercetarea în vederea depistării infracțiunilor. În măsura în care organele statului depășesc această rază de activități vor intra sub incidența Regulamentului 2016/679. Ca o excepție, prevederile directivei nu se vor aplica activităților privind siguranța și securitatea națională, statele având libertate de reglementare în privința acestora. O altă excepție este prevăzută pentru autoritățile fiscale și vamale, care nu se încadrează în categoria organelor de anchetă, dar care se supun prevederilor directivei ca urmare a activității pe care acestea o întreprind pentru suportul organelor de anchetă, prevederea fiind valabilă strict pentru aceste activități. Aceste prevederi pot genera modificări în procedura camerei preliminare în ceea ce privește constatarea nelegalității

administrării unor probe, ca urmare a nesocotirii obligației de bună-credință stipulate de articol. Această situație ar putea fi reglementată în cadrul art. 102 CPP. În situația în care se constată ca probele nu puteau fi obținute în alt mod se constată nulitatea lor¹. De asemenea, prevederile acestea vor afecta aplicarea art. 61 lit. (a) C.P.P. în ceea ce privește sesizarea organelor de urmărire penală de către organe constatatoare, precum funcționarii Agenției Naționale de Administrare Fiscală².

Articolul 6 prevede o distincție în modul în care autoritatea care are rol de operator de date va stoca informațiile, fiind 4 categorii de persoane: (a) persoane în privința cărora există motive serioase să se creadă că au săvârșit sau că urmează să săvârșescă o infracțiune; (b) persoane condamnate pentru săvârșirea unei infracțiuni; (c) victime ale unei infracțiuni sau persoane în privința cărora, în baza anumitor fapte, există motive să se creadă că persoanele respective ar putea fi victimele unei infracțiuni; și (d) alte părți care au legătură cu infracțiunea, ca de exemplu persoane care ar putea fi chemate să depună mărturie în cadrul anchetelor legate de infracțiuni sau în cadrul procedurilor penale ulterioare sau persoane care pot oferi informații cu privire la infracțiuni sau persoane care sunt în legătură sau asociate cu persoanele menționate la literele (a) și (b). Regimul diferențiat este justificat de scopul și interesul statului în stocarea respectivelor date în funcție de calitatea pe care o are persoana respectivă în proces.

Justificarea din spatele bunei-credințe în colectarea informațiilor despre posibili suspecti rezidă într-unul dintre drepturile principale introduse de Regulamentul 679, dreptul de a fi uitat. Acest drept permite persoanei căreia îi aparțin datele să solicite ștergerea lor din baza de date. Organele de urmărire penală beneficiază de o excepție de la acest principiu, datele preluate de acestea rămânând la dosarul cauzei. Pentru a preveni unele abuzuri este necesar ca destinatarii simpli ai acestor prevederi legislative să aibă o garanție a protecției datelor personale. O normă care să limiteze perioada de stocare a datelor este oportună în această situație.

Articolul 13 oferă o reglementare cu privire la informațiile care se pun la dispoziția persoanei sau se comunică acesteia. Statele membre garantează că operatorul pune la dispoziția persoanelor vizate cel puțin următoarele informații:

- a. identitatea și datele de contact ale operatorului;
- b. datele de contact ale responsabilului cu protecția datelor, după caz;
- c. scopurile în care sunt prelucrate datele cu caracter personal;
- d. dreptul de a depune o plângere în fața autorității de supraveghere și datele de contact ale autorității de supraveghere;
- e. existența dreptului de a solicita operatorului acces la datele cu caracter personal referitoare la persoana vizată ori rectificarea sau ștergerea acestor date sau restricționarea prelucrării lor.

Articolul 15 restricționează însă accesul persoanelor, acest lucru putând fi realizat în baza unor măsuri legislative de limitare totală sau parțială pentru motive de securitate națională și pentru motive care țin de anchete. Astfel, deși organele de urmărire penală vor avea o putere destul de mare, garanțiile personale împotriva abuzurilor vor putea constitui baza unei sancționări mai severe a încălcărilor comise de acestea. În cazul persoanelor care abuzează de calitatea lor în cadrul organelor de anchetă penală pentru a obține date cu caracter personal se poate aprecia că în cazurile în care intenția este clară, acestea se vor face vinovate de comiterea infracțiunii prevăzută la art. 360 Cod penal, accesul ilegal la un sistem informatic. În aceste condiții o amendare a acestui articol cu un alineat dedicat acestora este oportună.

¹ I. Neagu, M. Damaschin – Tratat de procedură penală, Partea Generală, 2015

² B. Micu, R. Slăvoiu, A. G. Păun – Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură

Directiva responsabilizează organele de cercetare cu privire la datele personale. Astfel orice date de acest fel vor deveni mai greu de exploatat și organele vor fi nevoite să gestioneze mult mai strict astfel de date, asigurarea unor garanții pentru operator și persoana împuternicită fiind necesară. Se poate aprecia că Ministerul Public va avea în acest sens calitatea de operator, iar procurorii vor avea calitatea de persoane împuternicite.

Directiva impune două organisme de control al prelucrării datelor cu caracter personal. În primul rând Uniunea Europeană va avea o autoritate de supraveghere, iar fiecare stat este obligat să garanteze că, independent de aceasta, cel puțin o autoritate publică va avea și ea rol de supraveghere asupra datelor prelucrate în baza directivei. Acestea vor avea sarcina de a asigura că modul de prelucrare al datelor respectă normele directivei și că statele prelucrează datele în mod echitabil și proporțional. Membrii acestei autorități trebuie să fie independenți politic și se supun unor criterii de incompatibilitate specifice magistraților sau demnitarilor, ei având interdicție să presteze alte acțiuni incompatibile cu îndatoririle lor, indiferent dacă sunt sau nu remunerate. Aceștia vor fi numiți prin proceduri transparente de către parlament, guvern, seful de stat sau un organism independent împuternicit prin dreptul intern să facă numirea. Pe baza acestei cerințe se poate prevedea o modificare la nivel legislativ, reglementarea unei astfel de autorități fiind complexă.

În prezent există Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal, denumită în continuare ANSPDCP, care posedă calitatea de autoritate publică centrală autonomă cu competență generală în domeniul protecției datelor personale, reprezintă garantul respectării drepturilor fundamentale la viață privată și la protecția datelor personale, statuate cu precădere de art. 7 și 8 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, de art. 16 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene și de art. 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale³. Aceasta este reglementată conform legii nr. 102/2005 și îndeplinește atribuțiile stipulate în legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date. Potrivit art. 3 președintele acestei autorități este asimilat funcției de secretar de stat, iar vicepreședintele este asimilat unui subsecretar de stat. Aceștia sunt numiți prin votul Senatului la propunerea grupurilor parlamentare, pentru un mandat de 5 ani cu posibilitate de înnoire o singură dată. Conform art. 6 al legii 102/2005 „Poate fi numită în funcția de președinte sau de vicepreședinte al Autorității naționale de supraveghere orice persoană cu cetățenia română, absolventă a unei instituții de învățământ superior juridic, în condițiile legii. Președintele și vicepreședintele sunt persoane independente politic, cu o solidă competență profesională, o vechime de minimum 10 ani în specialitate, o bună reputație și care se bucură de o înaltă probitate civică.” Din perspectiva independenței, legea menționează acest criteriu, însă pentru conformarea cu directiva o rectificare asupra modului în care sunt numiți candidații este necesară, procedura prevăzută generând îndoieli atât din punctul de vedere al independenței cât și al transparenței procedurii de numire. Asupra criteriilor privind interdicția de a exercita alte activități, legea este în concordanță cu prevederile din directivă. În acord cu aceste interdicții se impune și o modificare a art. 38 CPP în privința includerii acelor funcții pe lista funcțiilor care atrag competența personală în cauzele penale.

Se instituie două termene pentru desfășurarea activității acestei autorități, 45 de zile pentru transmiterea pe cale administrativă a cererii transmise autorității necompetente și 3 luni termen de soluționare a plângerii, după acest termen titularul plângerii având posibilitatea să atace judiciar pasivitatea agenției.

---

³ dataprotection.ro

În baza acestor competențe, autoritatea va putea decide asupra ilegalității preluării datelor cu caracter personal de către organele de anchetă penală. Prin aceasta se va genera un nou mecanism de protecție împotriva abuzurilor comise de acestea și li se va acorda persoanelor o nouă garanție pentru un proces echitabil. Funcționarea acestui mecanism se va putea realiza prin contestarea modului de obținere a datelor cu caracter personal la ANSPDCP iar în urma formulării de cereri și excepții în procedura de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară va putea constata-nelegalitatea administrării probelor conform competenței atribuite prin art. 342 CPP. Acest fapt, coroborat cu art. 102 alin (3) CPP și cu decizia CCR nr. 22/2018 va duce la excluderea din probatoriu a întregului lanț de probe care a pornit de la aceste date cu caracter personal, care se constată ca au fost preluate în mod ilegal. Este de apreciat că, pentru a asigura respectarea art. 126 din Constituție conform căruia justiția se realizează strict de instanțele judecătorești, o procedură de contestație asupra deciziei ANSPDCP trebuie instituită sau formularea unei prevederi în legătură cu aceasta trebuie să asigure un caracter consultativ al acestei decizii pentru a nu impune o obligație judecătorului de cameră preliminară, în așa fel situațiile să depindă de stricta interpretare a acestuia.

Pentru realizarea acestei proceduri este necesară și modificarea legii 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date deoarece ea în momentul de față nu atribuie astfel de competențe autorității.

Statele sunt obligate să transpună directiva până la data de 6 mai 2018, peste 4 ani de la această dată fiind termenul pentru evaluarea directivei.

3. Directiva (UE) 2016/681 a Parlamentului European și a Consiliului

Directiva 2016/681 a fost adoptată în 27 Aprilie 2016, și aceasta reglementează rapoartele juridice privind utilizarea datelor din registrul cu numele pasagerilor (PNR) pentru prevenirea, depistarea, investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor de terorism și a infracțiunilor grave.

În preambulul directivei se specifică faptul că prin analiza datelor din PNR persoane care nu erau vizate în mod normal vor face obiectul unor cercetări ca urmare a unor indicații preluate pe baza registrului potrivit cărora ele ar putea comite anumite infracțiuni. Pentru o eficientizare a activității, datele din PNR se vor corela, în cazul companiilor care păstrează, cu registrul API, registrul avansat cu informațiile pasagerilor, acest filtru fiind folosit pentru a scădea costurile și a evita verificările efectuate asupra unor persoane nevinovate.

În baza directivei se va introduce o nouă obligație pentru statele membre. Acestea vor trebui să introducă prevederi legislative conform cărora operatorii de zbor vor trebui să transmită atât datele din PNR cât și pe cele din API. Utilizarea datelor trebuie făcută în mod proporțional cu obiectivele specifice de securitate prezente în directivă.

Statele sunt nevoite să aibă o singură unitate de informații pentru pasageri (UIP), care să preia datele de la companiile aeriene. Această structură va fi abilitată să se ocupe de prelucrarea acestor date și este de apreciat că va avea un regim similar serviciilor de informații, ceea ce va determina o modificare a legislației din domeniul acestora.

Articolul 2 al directivei face referire la posibilitatea statelor de a aplica aceeași procedură de stocare a datelor asupra zborurilor intra-UE. Statele care doresc să aplice această prevedere fiind nevoite să notifice în scris Comisia. Solicitarea și revocarea ei se pot realiza de state în orice moment. Ambele acte se publică în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. La momentul conceperii directivei prevederea aceasta avea caracter subsidiar, nefiind privită ca o normă care va fi utilizată frecvent, dar derularea evenimentelor de natură teroristă a dus la o schimbare asupra opticii acestora, aprobările necesare fiind mai mult formale. În situația în care statele solicită aplicarea acestor prevederi la zboruri intra-UE, prevederile specifice zborurilor extra-UE se aplica în mod similar.

Reglementarea privind Unitatea de Informații despre Pasageri cuprinde mai întâi obligația statelor de a înființa o astfel de autoritate sau de a realiza mai multe state o unitate comună, fiecare stat care ia parte la această inițiativă având obligația de a înființa pe teritoriul lui o filială. Această unitate poate să realizeze mai multe acțiuni pentru evaluarea posibililor suspecți. Ea poate să compare datele din PNR cu bazele de date relevante în scopul prevenirii, depistării, investigării și urmăririi penale a infracțiunilor de terorism și a infracțiunilor grave, inclusiv cu bazele de date privind persoane sau obiecte căutate sau care fac obiectul unei alerte, în conformitate cu normele Uniunii și cu normele internaționale și naționale aplicabile unor astfel de bazele de date. De asemenea, poate să prelucreze date din PNR în conformitate cu anumite criterii prestabilite. Este de apreciat ca membrii UIP vor avea calitatea care îi va califica pentru comiterea mai multor infracțiuni: divulgarea informațiilor secrete de stat, prevăzută la art. 303 Cod penal, divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice, prevăzută la art. 304 și neglijența în păstrarea informațiilor, prevăzută la art. 305.

Există obligația ca fiecare stat membru să adopte o listă a autorităților competente și îndreptățite să solicite sau să primească date din PNR sau rezultatul prelucrării acestor date de la UIP în vederea examinării suplimentare a acestor informații sau a adoptării măsurilor necesare în vederea prevenirii, depistării, investigării și urmăririi penale a infracțiunilor de terorism sau a infracțiunilor grave.

Europol este unul dintre principalii beneficiari ai acestor prevederi. Potrivit acestora Europol are competența de a solicita date din PNR sau rezultatul prelucrării respectivelor date de la UIP din statele membre, în limitele competențelor sale și în vederea îndeplinirii atribuțiilor sale. De la caz la caz, Europol poate adresa UIP a oricărui stat membru, prin intermediul unității naționale Europol, o cerere în format electronic și justificată corespunzător de transmitere a unor date specifice din PNR sau a rezultatului prelucrării respectivelor date. Europol poate adresa o astfel de cerere atunci când acest lucru este strict necesar pentru sprijinirea și consolidarea acțiunii statelor membre în vederea prevenirii, depistării sau investigării unei anumite infracțiuni de terorism sau a unei anumite infracțiuni grave, în măsura în care infracțiunea respectivă intră în sfera de competență a Europol, în temeiul Deciziei 2009/371/JAI. Cererea respectivă conține motive rezonabile pe baza cărora Europol consideră că transmiterea datelor din PNR sau a rezultatului prelucrării datelor din PNR va contribui în mod substanțial la prevenirea, depistarea sau investigarea infracțiunii în cauză.

Din punct de vedere al securității datelor, directiva prevede ca statele membre trebuie să ia măsuri pentru a se asigura că datele din PNR furnizate de transportatorii aerieni UIP sunt păstrate într-o bază de date la unitate pentru o perioadă de cinci ani după transferul lor către UIP a statului membru pe teritoriul căruia sosește sau de pe teritoriul căruia pleacă zborul.

Directiva atribuie o putere considerabilă de verificare a persoanelor și va genera un element nou în ceea ce privește autoritățile însărcinate cu securitatea Uniunii Europene, aceste UIP fiind principala creație a directivei. De la momentul proiectării acestei directive, justificarea ei a devenit mult mai puternică din cauza evenimentelor teroriste, crearea unui sistem unitar de securitate fiind bine-venită. Totuși, în contextul acestor puteri atribuite, aplicarea garanțiilor prevăzute în directiva 680/2016 este perfect necesară.

O altă modificare legislativă care poate să survină ca urmare a directivei este la nivelul reglementărilor operatorilor aerieni. Potrivit legislației actuale, ei nu au voie să păstreze baze de date de tip „listă neagră” despre pasagerii lor. Obligativitatea de stocare a datelor prevăzută de directiva 681/2016 este la limita acestei prevederi, în ceea ce privește unele destinații putând fi luat în seamă faptul că aceasta chiar se încadrează în această situație.

Transpunerea directivei trebuie realizată până la 25 mai 2018, iar raportul asupra acesteia se va face în termen de 2 ani.

Concluzii

Pachetul legislativ european privind datele cu caracter personal va aduce în legislația românească un set de modificări consistente în ceea ce privește modul de desfășurare al proceselor penale. Depistarea infracțiunilor și modul în care se vor strânge probele de către organele de urmărire penală constituie ariile unde se vor manifesta cele mai multe schimbări la nivel legislativ.

Ca o recapitulare, legile care vor trebui modificate pentru a integra prevederile pachetului legislativ din perspectiva procedurii penale sunt: Legea 135/2010 privind Codul de Procedură Penală, Legea 102/2005 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal, Legea 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, legislația din domeniul serviciilor de informații și legislația operatorilor aerieni. O lege care să reglementeze situația Responsabilului cu prelucrarea datelor este în mod similar necesară. Posibilitatea de introducere a unei contestații la Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal care să constate ilegalitatea modului în care au fost obținute datele cu caracter personal ale persoanelor cercetate de organele de anchetă penală este una dintre cele mai importante noutăți aduse de aceste reglementări noi.

Sensibilitatea ariei în care se încadrează prevederile acestui pachet legislativ face ca legiferarea în acest domeniu să fie dificilă, ca urmare a faptului că este afectată în mod direct libertatea persoanei. Se poate însă concluziona că vechimea legislației precedente, avansul tehnologic la nivel global și amenințările actuale justifică aceste modificări legislative și le fac foarte oportune.

Referințe

- Tratat de procedură penală. Partea generală. Ediția a II-a – Ion Neagu, Mircea Damaschin, 2015
- Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Ediția a 3-a – Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Alina-Gabriela Păun
- Codul de procedură penală comentat, Ediția a II-a – Nicolae Volonciu și colectiv, 2015
- Noul Cod Penal comentat, Ediția a III-a – Vasile Dobrinou și colectiv, 2016
- Ghid privind Responsabilul cu protecția datelor – GRUPUL DE LUCRU „ARTICOLUL 29” PENTRU PROTECȚIA DATELOR, 2017
- www.dataprotection.ro
- www.eur-lex.europa.eu
- www.caa.ro

MĂSURILE ASIGURĂTORII PROCESUAL PENALE VERSUS TITLURILE EXECUTORII DIN CIVIL

Eugen Constantin LUCA *

Abstract

Acest studiu își propune să analizeze problemele ivite în practica judiciară cu privire la instituirea măsurilor asiguratorii de către stat asupra bunurilor unui suspect sau inculpat și titlurile executorii civile deținute de terțe persoane cu privire la bunurile suspectului sau inculpatului. Principalul scop este eludarea soluției care trebuie să fie unanim acceptată în ziua de astăzi pentru a proteja circuitul juridic și drepturile persoanelor care au îndeplinit și respectat toate măsurile necesare în vederea realizării drepturilor în conformitate cu dispozițiile legale.

Cuvinte cheie: *Drept procesual Penal, Drept Civil, sechestrul, interes general și privat, titlu executoriu, practică judiciară.*

Introducere

Noul Cod de Procedură Penală reglementează “Măsurile asiguratorii” în **Titlul V** (Măsurile preventive și alte măsuri procesuale) la **Capitolul III** intitulat “Măsurile asiguratorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii”. Articolele 249-256C.p.p. sunt cele care ne interesează și pe care le vom pune în discuție în acest studiu. Aplicarea acestor articole în corespondență cu executarea silită a bunurilor asupra cărora s-a instituit o măsură asiguratorie au condus la nașterea unei practici neunitare a instanțelor de judecată. Principalul rol în nașterea acestei practici neunitare l-au avut parchetele care au invocat argumente neîntemeiate și susceptibile de a-și găsi aplicare, care au condus la inducerea în eroare a instanțelor cu privire la aplicarea dispozițiilor legale și corecta interpretarea acestora.

Astfel, în această lucrare o să abordăm următoarele probleme:

- analiza noțiunilor introductive **(1)**;
- existența unei măsuri asiguratorii nu determină suspendarea executării silite **(2)**;
- contestațiile la executare formulate pentru a împiedica executarea silită sunt neîntemeiate **(3)**;
- valorificarea bunurilor supuse sechestrului asigurator **(4)**;
- Concluzii **(5)**.

---

* Student, Facultatea de Drept European și Internațional, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: luca.eugen1@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Asist. univ. drd. Stoica Cantemir Nadia (e-mail: av.nadiacantemir@yahoo.com)

1. Noțiuni introductive

Măsurile asiguratorii sunt definite ca fiind măsuri procesuale care au ca rol potrivit Art.249 alin.(2)C.p.p., indisponibilizarea unor bunuri mobile sau imobile, prin instituirea unui sechestrul asupra acestora. Indisponibilizarea constă în restrângerea dreptului proprietarului bunului, asupra căruia s-a instituit măsura asiguratorie, de a dispune în mod voluntar de acel bun. Acesta nu poate dispune prin acte materiale ori juridice care ar conduce la o scădere a valorii bunului și sustragerea acestuia de la urmărire¹. Indisponibilizarea nu se confundă cu inalienabilitatea și nici cu insesizabilitatea. Inalienabilitatea reprezintă o limitare a dreptului de dispoziție asupra bunului nou intrat în patrimoniu, bazată pe un interes serios și legitim, clauza de inalienabilitate interzice astfel înstrăinarea bunului pe o perioadă limitată de timp. Insesizabilitatea reprezintă o caracteristică a unui anumit bun care nu poate fi urmărit de creditori prin executarea silită și asupra acestora nu pot fi instituite de asemenea garanții reale.

Scopul măsurilor asiguratorii este acela de a împiedica suspectul sau inculpatul de a ascunde, distruge, înstrăina sau sustrage de la urmărirea bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracțiune. Astfel, se urmărește ca suspectul sau inculpatul să nu ajungă în stare de insolvabilitate până la sfârșitul procesului penal dar și “*asigurarea înlăturării unei stări de pericol ori a prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni în cazul măsurilor de siguranță*”².

Măsurile asiguratorii incidente Codului de procedură civilă în art.951 au același efect de indisponibilizare a bunurilor mobile sau/și imobile cu scopul de a fi valorificate în momentul în care creditorul unei sume de bani va obține un titlu executoriu pentru a-și satisface creanța³.

Trebuie precizat faptul că aceste măsuri asiguratorii luate de organul judiciar nu trebuie să fie dovedite în sensul că suspectul sau inculpatul are intenția de a-și crea o stare de insolvabilitate și astfel să nu mai poată fi executate creanțele. Însă actul procesual prin care se instituie măsura asiguratorie trebuie motivat atât în fapt cât și în drept, prin arătarea motivelor pentru care s-a dispus instituirea unei măsuri asiguratorii.

Organele judiciare care pot lua măsurile asiguratorii sunt: procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, din oficiu sau la cererea procurorului, în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecății, prin ordonanță sau, după caz, prin încheiere motivată. Măsurile asiguratorii pot fi dispuse și prin sentință atunci când instanța de judecată se pronunță asupra fondului.

Aceste măsuri pot purta asupra unor bunuri corporale astfel încât se impune măsura *sechestrului*, când este vorba de sume de bani, titluri de valoare sau alte bunuri mobile incorporale măsura care se va aplica este *sechestrul*. Iar atunci când este vorba de sume de bani aflate în conturile bancare sau datorate de un terț măsura care trebuie a fi luată este *poprirea asiguratorie* dar și în cazul unor titluri de valoare sau alte bunuri mobile incorporale aflate în posesia unui terț măsura care se impune este tot *poprirea asiguratorie*.

¹Codul de Procedură Penală Comentariu pe Articole – M. Udrioi Pag.1166-1186

² Idem

³ <https://www.juridice.ro/287372/concursul-dintre-executarea-silita-a-ipotecii-conventionale-inscrisa-in-carta-funciara-si-sechestrul-asigurator.html>

De asemenea în legătură cu bunurile asupra cărora s-au instituit măsuri asiguratorii, conform Deciziei ICCJ (Complet RIL) nr.19/2017 “nu este necesar să se indice sau să se dovedească ori să se individualizeze bunurile asupra cărora se înființează măsura asiguratorie.”⁴

Neexistând o astfel de obligație cu privire la individualizarea bunurilor ori indicarea acestora cred că se aduc în același timp prejudicii prin impunerea unei sarcini excesive a suspectului sau inculpatului dincolo de exigența de proporționalitate care trebuie avută în vedere la momentul instituirii măsurii asiguratorii până la finalul acesteia. Dacă în cazul măsurilor preventive (privative sau restrictive de libertate) se impune exigența de proporționalitate pentru luarea/prelungirea/menținerea măsurii preventive, mai mult decât atât, exigența de proporționalitate trebuie avută în vedere și în cazul restrângerii dreptului de proprietate. Trebuie a se ține cont în cadrul măsurilor asiguratorii de durata acestora, “complexitatea cauzei, inerția sau activitatea pro activăa organelor judiciare, modalitățile de conservare apte să evite deteriorarea excesivă a bunurilor etc.”⁵ Astfel, dacă măsura asiguratorie nu este revocată, ea va dura pe tot parcursul procesului penal iar prin nerespectarea exigențelor de proporționalitate se poate impune odată cu trecerea timpului o sarcină excesivă suspectului sau inculpatului. Cu privire la această problema, Curtea Europeană a reținut necesitatea aplicării testului de proporționalitate și încălcarea exigențelor art.1 din Protocolul nr.1 adițional la Convenția europeană față de durată excesivă a măsurilor asiguratorii în cauza *Forminster Enterprises Limited c. Republicii Cehe*, hotărârea din 9 octombrie 2008⁶.

În același sens, Curtea de Apel București consideră că măsura asiguratorie, „nu respectă principiul proporționalității între exigențele interesului general al comunității și imperativele apărării drepturilor individuale, deoarece creditoarea nu a primit nicio despăgubire pentru imposibilitatea executării ca urmare a blocării conturilor debitorului său de către un organ al statului și nu a fost stabilit niciun termen în care situația creată va lua sfârșit, incertitudinea asupra datei la care hotărârea judecătorească ar putea fi executate fiind totală și în același mod păgubitoare în mod continuu pentru creditoare”⁷.

În continuare câteva precizări se impun și cu privire la executarea silită care joacă un rol important în subiectul abordat. Executarea silită este modalitatea prin care se satisface o creanță asupra căreia există un titlu executoriu. Astfel, potrivit art.632 NCPC, aceasta se poate face în baza unui titlu executoriu. Titlurile executorii sunt hotărârile executorii, hotărârile definitive, *precum și orice alte hotărâri sau înscrisuri care, potrivit legii, pot fi puse în executare acestea putând fii: “actele administrative având ca obiect creanțe fiscale precum și cel prezentat de efectele de comerț, contractul de credit ipotecar și garanțiile reale și personale subsecvente, contractele de credit și contractele de garanție reală sau personală încheiate de instituțiile de credit, contractul de asistență juridică și contractele de ipotecă mobilă și imobiliară, în condițiile art.2431 C.civ.”*⁸.

---

⁴ Decizia ICCJ (Complet RIL) nr.19/2017 - <https://www.universuljuridic.ro/decizia-iccj-complet-ril-19-2017-comunicat-masuri-asiguratorii-in-procesul-penal/>

⁵ Mihail Udroui, *Procedură penală. Parte generală* editia 4, Editura C.H. Beck, București 2017, pagina 824

⁶ Idem-

⁷ A se vedea Curtea de apel București, decizia penală nr. 2068 din 17 noiembrie 2006, nepublicată, citată în *M. Avram, A. R. Ilie*, loc. cit.

⁸ <https://www.juridice.ro/331042/incidenta-dispozitiilor-codului-de-procedura-civila-sau-ale-codului-de-procedura-fiscala-in-materia-masurilor-asiguratorii-luate-in-procesul-penal-concursul-intre-masurile-asiguratorii-luate-in-pro.html>

2. Executarea silită nu poate fi suspendată ca urmare a existenței unei măsuri asigurătorii dispuse într-un proces penal.

Până când executarea silită a unei creanțe în civil se finalizează, reprezentanții Ministerului Public au început să formuleze din ce în ce mai des, cereri de suspendare provizorie și suspendare a executării silite pe motiv că există o măsură asiguratorie înființată într-un proces penal. Astfel au fost generate o bună parte de soluții discutabile în practica judiciară *“generate tocmai de alegerea eronată a remediului procesual pentru această situație, respectiv de contestare a legalității măsurii sechestrului pentru a se putea proceda la executarea silită a bunului ipotecat.”*⁹ Acestea au condus la formarea unor opinii greșite în doctrina potrivit cărora măsurile asigurătorii în procesul penal conduc la neexecutarea unei ipoteci de rang superior până când măsurile asigurătorii sunt revocate ori se dispune o soluție de netrimiteră în judecată de către procuror, respectiv rămânerea definitivă a hotărârii penale¹⁰.

Pe de altă parte, opinia doctrinară despre care cred că ar trebui unanim acceptată este aceea că, *“instituirea sechestrului penal nu poate duce la suspendarea legală a executării silite în cazul în care un alt creditor ce deține un titlu executoriu împotriva suspectului sau inculpatului a solicitat executarea silită a imobilului sechestrat, întrucât cauzele privind suspendarea legală a executării silite sunt expres și limitativ prevăzute de lege, iar printre acestea nu se regăsesc și cele privind instituirea unui sechestr penal asupra bunurilor mobile sau imobile ale persoanei urmărite penal”*¹¹.

În concordanță cu aceleași considerente trebuie acceptată și opinia potrivit căreia creditorul titular al unei creanțe ipotecare nu trebuie să obțină cu prioritate o hotărâre a instanței penale de ridicare a sechestrului pentru a putea începe executarea silită¹².

Astfel, cauzele de suspendare a executării silite sunt expres și limitativ prevăzute de lege iar existența unui sechestr penal asigurator nu constituie una dintre aceste cauze iar în lipsa unei asemenea norme, nu se poate admite suspendarea. Mai mult decât atât, sechestrul penal asigurator are o funcție asiguratorie care nu poate bloca o executare care se desfășoară în baza unui titlu executoriu.

Trebuie avută în vedere decizia Curții de Apel București (evocată și mai sus) care apreciază că nu se poate ca „o măsură asiguratorie care apără o incertitudine ce ar putea deveni posibilă să blocheze o certitudine, adică executarea unui drept de creanță stabilit printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă”¹³.

Argumentul *“penalul ține în loc civilul”* a fost folosit de către procuror pentru a motiva cererile de suspendare a executărilor silite întrucât sechestrul penal blochează executarea silită conform acestui principiu. Acest principiu este evocat cu privire la dispozițiile art. 19 (art.27 în NCPP) C. proc. pen. *“persoana vătămată care nu s-a constituit parte civilă în procesul penal poate introduce la instanța civilă acțiune pentru repararea pagubei materiale și a daunelor*

⁹ <https://www.juridice.ro/287372/concursul-dintre-executarea-silita-a-ipotecii-conventionale-inscrisa-in-carteafunciara-si-sechestrul-asigurator.html>

¹⁰ <https://www.juridice.ro/373182/sechestrul-asigurator-penal-impediment-la-inițierea-ori-dupa-caz-la-continuarea-executării-silite-a-unui-bun-asupra-caruia-au-fost-constituite-garantii-reale.html>

¹¹ A se vedea, Ioan Gârbuleț, Vânzarea la licitație publică a bunurilor imobile sechestrate în cadrul procesului penal în RRES nr. 1/2010, pag. 16 -

¹² <https://www.juridice.ro/287372/concursul-dintre-executarea-silita-a-ipotecii-conventionale-inscrisa-in-carteafunciara-si-sechestrul-asigurator.html>

¹³ A se vedea Curtea de apel București, decizia penală nr. 2068 din 17 noiembrie 2006, nepublicată, citată în M. Avram, A. R. Ilie, loc. cit.

morale pricinuite prin infracțiune. Potrivit alin. (2) (alin.7 in NCPP) al aceluiași articol, judecata în fața instanței civile se suspendă până la soluționarea definitivă a cauzei penale.

Principiul evocat se refera la existența pe rolul instanțelor de judecată a două cauze, civilă și penală, care au ca obiect recuperarea prejudiciului cauzat prin infracțiune, caz în care soarta cauzei civile va depinde, sub aspectul existenței faptei, “a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia de soluția ce urmează a fi pronunțată în cauza penală”¹⁴.

În problema discutată este vorba de o singură cauză care are ca obiect repararea prejudiciului, respectiv cea penală, în cadrul căreia măsura asiguratorie a fost impusa potrivit art.249 C.proc.pen. Creditorul care a pus în mișcare executarea silită în baza unui titlu executoriu cu privire la recuperarea creanței sale nu are nicio conexiune cu cauza penală, nefiind o acțiune civilă pornită în baza cauzei penale conform art.27 C.proc.pen, astfel încât nu putem vorbi de incidența principiului “penalul ține în loc civilul”. În susținerea acestui argument Trib. Constanța, dec. civ. nr. 46 din 23 ianuarie 2014¹⁵, definitivă, nepublicată care a statuat ca “nu este vorba de existența pe rolul instanțelor de judecată a două cauze, una civilă și una penală, ci doar a unei cauze penale.”

Mai mult decât atât suspendarea executării silite este și lipsită de interes în ipoteza în care creditorul urmăritor are și o ipotecă asupra bunului supus sechestrului asigurator, pe care a înscris-o anterior sechestrului, în cartea funciară. Având în vedere faptul că acea ipotecă înscrisă în Cartea funciară îi oferă prioritate creditorului, chiar și cazul unei soluții de condamnare în care măsurile asigurătorii au fost menținute tot creditorul ipotecar și-ar satisface dreptul prioritar față de cel al statului.

3. Contestațiile la executare formulate de parchet pentru a împiedica executarea silită sunt neîntemeiate.

Argumentele aduse de reprezentanții parchetelor în susținerea contestațiilor la executarea silită sunt neîntemeiate și eronate din punct de vedere al interpretării dispozițiilor legale pe care se bazează, conducând astfel la soluții diverse și practica judiciară neunitară. Aceste argumente sunt: preferința statului (a), interesul general al statului (b), sustragerea bunurilor legal sechestrate constituie infracțiunea de sustragere de sub sechestrul prevăzută în art.261 NCP (c), prin executarea silită se încearcă o ridicare a măsurii asigurătorii instituite de organul penal pe o altă cale decât cea prevăzută de lege (d), lipsa confirmării titlului executoriu printr-o hotărâre judecătorească definitivă (e) și în cele din urmă incidența dispozițiilor art.862 NCPC (f).

- a. În practica judiciară s-a conturat opinia eronată conform căreia măsura asiguratorie ar avea un rang preferat (C.A. Ploiești, decizia nr.807 din 16 August 2010 nepublicată). Această opinie se întemeiază pe considerentele situației în care se pronunță o hotărâre definitivă în care vinovația inculpatului ar fi stabilită și față de acesta, s-ar dispune măsura confiscării speciale, în strânsă legătură cu interesul general pentru care a fost constituit sechestrul asigurator, atunci ar dobândi rang preferențiar.

Rangul de preferință față de alți creditori, în executarea creanței, este oferit doar în condițiile și limitele impuse de legislația în vigoare, art.2328 C.civ și art.153 din Legea nr.71/2011 de punere în aplicare a Codului civil. În ceea ce privește dispozițiile măsurilor asigurătorii, acestea

¹⁴ <https://www.juridice.ro/287372/concursul-dintre-executarea-silita-a-ipotecii-conventionale-inscrisa-in-cartea-funciara-si-sechestrul-asigurator.html>

¹⁵ <https://www.juridice.ro/331042/incidenta-dispozitiilor-codului-de-procedura-civila-sau-ale-codului-de-procedura-fiscala-in-materia-masurilor-asiguratorii-luate-in-procesul-penal-concursul-intre-masurile-asiguratorii-luate-in-pro.html>

nu sunt de puțină să nască în patrimoniul statului în calitate de potențial creditor în baza unei creanțe incerte, un drept de preferință.

Nicio dispoziție legală nu conferă statului o prioritate în ipoteza în care asupra unui bun ipotecat au fost instituite măsuri asiguratorii în procesul penal. De asemenea, *“această măsură a sechestrului asigurator nu poate dobândi eo ipso o prioritate de executare”*¹⁶

- b. În contestațiile la executare parchetele au invocat în mod eronat faptul că măsura asiguratorie protejează un interes general al statului care ar prima față de interesul unui creditor garantat. Acest interes general al statului ar decurge din împrejurarea că măsurile asiguratorii sunt luate în cadrul unui proces penal și natura juridică pe care aceste măsuri le au. Însă interesul general poate fi adus în discuție doar în condițiile în care o persoană săvârșește o infracțiune care aduce atingere societății și ordinii de drept. Astfel că există un interes general al statului în măsura de tragere la răspundere a suspectului sau inculpatului, constituind scopul procesului penal. Însă scopul procesului penal nu se răsfrânge și asupra măsurilor adoptate în acest proces penal de tragere la răspundere.

Existența unei creanțe puse în executare în cazul în care există și o măsură asiguratorie luată de organele penale“ nu reclamă necesitatea satisfacerii prioritare a respectivei creanțe” – în doctrină arătându-se că măsurile asiguratorii dispuse în procesul penal au *“prioritate absolută- ele blochează orice procedură asiguratorie sau chiar executorie declanșată de terți cu privire la aceleași bunuri, chiar dacă este anterioară momentului dispunerii măsurii. Această preferință este consecința elementelor de oficialitate pe care atâta acțiunea civilă cât și măsurile asiguratorii civile le preiau de la natura publică a contextului judiciar penal în care se exercită sau se aplică”*¹⁷.

Chiar dacă în procesul penal s-ar exercita acțiunea civilă în care s-a dispus măsura asiguratorie a popririi, aceasta nu protejează interesul general al statului ci doar un interes particular asemenea popririi înființate în baza dispozițiilor codului de procedură civilă. Ambele măsuri au ca scop protejarea creditorului de insolvabilitatea debitorului. Indiferent de faptul că, izvoarele juridice sunt diferite, aceasta nu reclamă necesitatea satisfacerii prioritare a respectivei creanțe dispusă în procesul penal întrucât existența acesteia nu este certă, spre deosebire de o creanță constatată prin titlu executoriu.

Prin urmare, există un interes particular al creditorilor atunci când se instituie măsuri asiguratorii, întrucât nu există o preferință între creditorii garantați ori, nici statul nu dobândește un rang preferențiar.

În ciuda faptului că măsura asiguratorie se poate dispune atât pentru garantarea plății amenzii penale, a cheltuielilor judiciare ori pentru executarea confiscării speciale sau extinse, creanța incertă a statului dorește să apere tot un interes particular.

Dacă am considera că măsurile asiguratorii apără un interes general nu ar fi respectat principiul proporționalității prin împiedicarea executării silite a bunului de către un creditor garantat.

Din perspectiva art.1 din Protocolul nr.1 CEDO, potrivit jurisprudenței curții, sechestrul reprezintă o limitare a dreptului de proprietate care ține de reglementarea folosirii bunurilor, potrivit celui de-al doilea paragraf al acestui articol¹⁸. O asemenea ingerință în dreptul de proprietate *“trebuie să fie prevăzută de lege, să apere un interes general și să fie proporțională. Aceasta din urmă condiție nu este însă îndeplinită dacă un creditor garantat se vede în*

¹⁶ Codul de Procedură Penală Comentariu pe Articole – M. Udrioiu Pag.1166-1186

¹⁷ Andrei Zărafiu Procedură penală Parte generală. Parte specială Editia 2 Editura C.H.Beck Pag.269;

¹⁸ Codul de Procedură Penală Comentariu pe Articole – M. Udrioiu Pag.1166-1186;

*imposibilitatea de a-și valorifica creanța din cauza sechestrului- soluție arată de jurisprudența civilă*¹⁹.

În sens contrar, Curtea de Apel Ploiești, secția penală, decizia nr. 807, din 16 august 2010, nepublicată²⁰ a constatat existența interesului general al sechestrului asigurator în situația confiscării speciale. Totodată Curtea a arătat faptul că, ceilalți creditori care au un titlu executoriu chiar și înscris în Cartea Funciară fi doar creditori chirografari a căror creanță urmează a fi satisfăcută după cea a statului.

Această motivare încalcă dispozițiile art.2327 și art.2345 NCC care apară drepturile creditorului ipotecar. Chiar dacă bunurile sunt confiscate, acestea trec în proprietatea privată a statului cu tot cu ipotecile constituite de terțe persoane asupra acestor bunuri. Ipoteca nu poate fi ștearsă printr-o confiscare specială sau extinsă.

Prin decizia ICCJ, nr.1992 din 5 iunie 2013, Secția penală²¹, a statuat următoarele: garanția imobiliară urmărește bunul ipotecat, indiferent de proprietar și fiind opozabilă *erga omnes* prin înscrierea în Cartea Funciară. Prin urmare, creditorul ipotecar nu este prejudiciat prin trecerea bunului în proprietatea statului deoarece poate în continuare să urmărească silit acest bun.

În acest sens, Jud. Suceava – secția civilă, sentința nr. 5424 din 8 noiembrie 2013, nepublicată²² a arătat că “legalitatea măsurii asiguratorii a sechestrului înscris ipotecar nu poate afecta sub nicio formă legalitatea altor sarcini prealabil înscrise în CF și nici a dreptului creditorului de a-și fi satisfăcut creanța pe calea executării silite, în condițiile în care existența acesteia este certă.”²³.

Din cele expuse mai sus rezultă că executarea silită în baza unui titlu executoriu nu poate fi anulată prin invocarea unui interes general al statului și nici prin natura măsurii asiguratorii.

Mai mult decât atât, opinia care consider că ar trebui unanim adoptată este reglementată în “Codul penal Francez care potrivit art.131-21 alin. (1) prevede ca bunul supus unui sechestr instituit în vederea confiscării și potrivit unei Circulare din 22 Dec 2010 coroborat în dr nostru cu directiva 2014/42/UE – bunul rămâne grevat până la concurența valorii sale de drepturile reale constituite în mod licit în favoarea terților și nu se modifică ordinea de preferință a creditorilor și nici nu conferă vreun privilegiu statului”²⁴.

De asemenea, atât în momentul valorificării bunurilor creditorul ipotecar înscris anterior în CF și-ar satisface prioritar dreptul de creanță față de dreptul privat al statului.

- c. Un alt argument pe care Ministerul Public îl aduce în susținerea contestațiilor la executare este acela al infracțiunii de sustragere de sub sechestr reglementată în art.261 NCP. Potrivit acestui articol fapta prin care se sustrage un bun care este legal sechestrat se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

Această infracțiune are ca subiect activ în varianta simplă, orice persoană fizică sau juridică. Scopul infracțiunii este de a împiedica scoaterea de sub sechestr a bunurilor pentru a nu se prejudicia creditorul a cărui creanță este asigurată prin această măsură asiguratorie.

Infracțiunea nu poate fi reținută în cazul “*sustragerii bunului de sub sechestr*” prin executarea silită în baza unui titlu executoriu întrucât latura subiectivă a infracțiunii nu este

¹⁹ Idem;

²⁰ Curtea de Apel Ploiești, secția penală, decizia nr. 807, din 16 august 2010, nepublicată.

²¹ decizia ICCJ, nr.1992 din 5 iunie 2013, Secția penală (menționată în Codul de Procedură Penală Comentariu pe Articole – M. Udriou Pag.1166-1186)

²² Jud. Suceava – secția civilă, sentința nr. 5424 din 8 noiembrie 2013, nepublicată.

²³ <https://www.juridice.ro/331042/incidenta-dispozitiilor-codului-de-procedura-civila-sau-ale-codului-de-procedura-fiscala-in-materia-masurilor-asiguratorii-luate-in-procesul-penal-concursul-intre-masurile-asiguratorii-luate-in-pro.html>

²⁴ Codul de Procedură Penală Comentariu pe Articole – M. Udriou Pag.1166-1186

indeplinită. Conform acesteia, infracțiunea prevăzută la art.261 NCP poate fi comisă doar cu intenție directă sau indirectă.

Titularul executării silite în baza unui titlu executoriu, nu acționează cu intenția de a scoate în mod nelegal bunurile de sub sechestrul, el doar își exercită un drept dobândit în baza dispozițiilor legale iar executorul judecătoresc își exercită obligațiile legale care îi revin.

Având în vedere că elementele constitutive ale infracțiunii de *“sustragere de sub sechestrul”* nu sunt îndeplinite, aceasta nu poate fi reținută în cazul executării silite.

- d. Ministerul Publica mai adus ca și susținere pentru contestațiile la executare argumentul potrivit căruia executarea silită reprezintă o modalitate de ridicare a sechestrului penal printr-o modalitate care nu este prevăzută de lege. Acest argument se bazează pe faptul că în art.250 NCPP nu este prevăzută executarea silită ca și modalitate de ridicare a sechestrului, astfel încât trebuie mai întâi ridicat sechestrul asigurator în baza art.250 și apoi demarată executarea silită. De asemenea, unii doctrinari au adoptat și ei în mod greșit o astfel de opinie *“Până când sechestrul asigurator nu este ridicat de organul judiciar penal competent, nu poate fi inițiată nicio altă procedură judiciară cu privire la bunul respectiv, întrucât acesta ar fi scos de sub efectul de indisponibilizare pe o cale neprevăzută de lege.”*²⁵.

Creditorul sau executorul judecătoresc nu trebuie să parcurgă măsura dispusă în art.250 pentru a putea trece la executarea silită în baza titlului executoriu. În baza unei astfel de contestații a creditorului de a cere ridicarea sechestrului, aceasta ar fi respinsă, însă nu în baza considerentelor utilizate în mod obișnuit.

În aceste condiții Curtea de Apel București, Secția I penală, într-o încheiere pronunțată la 27 ianuarie 2014²⁶ a dispus într-o cauză faptul că: *“ nu se desprinde concluzia că existența unei creanțe concurente, având aceeași ordine de preferință... ar afecta întrucâtva legalitatea instituirii și a menținerii acestei din urmă măsuri sau ar reclama necesitatea satisfacerii prioritare a respectivei creanțe...”*²⁷.

În situația de față măsură asiguratorie și executarea silită nu reprezintă creanțe concurente întrucât măsura asiguratorie este o creanță incertă pe când executarea silită reprezintă o creanță certă. De asemenea, măsura asiguratorie nu poate fi ridicată prin simpla existență a unei executări silite în baza unui titlu executoriu, ci trebuie invocate nelegalitatea luării măsurii asiguratorii sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia.

În cele din urmă, dispozițiile legale nu prevăd necesitatea parcurgerii de către creditor a contestației prevăzută în art.250 NCPP pentru ridicarea măsurii asiguratorii deoarece executarea silită nu este condiționată de ridicarea măsurii asiguratorii și nici nu determină ridicarea acesteia.

- e. Legea recunoaște caracterul de titlu executoriu și altor înscrisuri care potrivit legii pot fi puse în executare, nu doar hotărârilor judecătorești. Alte înscrisuri cu caracter de titlu executoriu, așa cum am arătat în *Noțiuni Introductive*, sunt contractele de credit ipotecar și garanțiile reale și personale, contractele de credit, contractele de ipotecă mobilă și imobiliară etc. Astfel nu este fundamentat argumentul potrivit căruia titlul executoriu trebuie confirmat printr-o hotărâre judecătorească.
- f. Ministerul Public invocă în mod greșit incidența Art.862 NCP din cauza unei interpretări greșite a notei de studiu a Ministerului Public, Secția juridică, emisă la data de 22 August

²⁵ <https://www.juridice.ro/373182/sechestrul-asigurator-penal-impediment-la-initierea-ori-dupa-caz-la-continuarea-executarii-silite-a-unui-bun-asupra-caruia-au-fost-constituite-garantiile-reale.html>

²⁶ Curtea de Apel București, Secția I penală, într-o încheiere pronunțată la 27 ianuarie 2014

²⁷ Preluat din <https://www.juridice.ro/331042/incidenta-dispozitiilor-codului-de-procedura-civila-sau-ale-codului-de-procedura-fiscala-in-materia-masurilor-asiguratorii-luate-in-procesul-penal-concursul-intre-masurile-asiguratorii-luate-in-pro.html>

2011. Nota de studiu, coroborată cu Art.862 NCPC au condus la interpretarea eronată conform căreia se poate obține desființarea măsurilor asigurătorii sau de executare doar dacă, creditorul consemnează la dispoziția creditorului urmăritor (adică statul), întreaga valoare a creanței pe care statul o are împotriva suspectului sau inculpatului. Însă această măsură nu ar putea fi corectă întrucât statul are o creanță incertă atât ca întindere cât și ca durată.

Ceea ce nota de studiu dorește a proteja este creanța creditorului urmăritor al imobilului prin consemnarea sumei de bani la dispoziția sa în urma instituirii unei măsuri asigurătorii prin intermediul executorului judecătoresc. Aceste măsuri asigurătorii nu sunt cele bazate pe dispozițiile Codului de procedură penală.

Astfel dispozițiile Art.862 NCPC nu au incidența în situația instituirii unei măsuri asigurătorii în baza reglementărilor NCPP, deci creditorul care dorește satisfacerea creanței prin executarea silită, nu trebuie să consemneze nicio sumă în favoarea statului.

4. Valorificarea bunurilor supuse sechestrului asigurator

În ultimă fază, bunurile supuse sechestrului asigurator sunt vândute la licitație publică iar suma de bani obținută va fi folosită pentru satisfacerea creanțelor existente. Sechestrul asigurator (creanța statului) se va muta asupra sumei de bani obținută din licitația publică. Creditorii își vor satisface creanțele în funcție de ordinea de preferință prevăzută în art.864 și art.866 din NCPC. Deci creditorii garantați vor fi plătiți înaintea creditorilor din procesul penal, iar suma de bani rămasă va constitui obiectul sechestrului asigurator, *“Dacă un imobil, asupra căruia a fost instituit sechestrul asigurator, a fost valorificat prin vânzare la licitație publică, iar o parte din prețul obținut a fost distribuit creditorilor, menținerea măsurii asigurătorii instituite asupra imobilului nu se mai justifică, ci sechestrul asigurator va fi menținut numai asupra sumei nedistribuite creditorilor și asupra altor bunuri ale inculpatului, până la concurența valorii prejudiciului cauzat.”*²⁸

De altfel, chiar “I.C.C.J. Secția penală, prin decizia nr. 1392 din 23 aprilie 2013”²⁹ a statuat faptul că: “Creanța ipotecară a avut prioritate și are prioritate chiar și în ipoteza în care părțile vătămate au un drept de creanță împotriva proprietarului imobilului, dar fiind vorba de creditori chirografari, aceștia își vor satisface creanța în măsurile în care va mai rămâne ceva din acel bun...creditoare ipotecară care în această împrejurare are prioritate, urmând a fi satisfăcută prima, întrucât ipoteca este un drept real accesoriu ce acordă titularului sau un drept de urmărire a bunului în mâna oricui s-ar găsi și un drept de preferință în privința satisfacerii creanței sale față de ceilalți creditori”

De asemenea, în urma întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și Curții de apel Sibiu, 24-25 septembrie 2015 s-a pus în discuție problema “*Efectelor instituirii unei măsurii asigurătorii în procesul penal cu privire la procedurile de executare silită a bunurilor sechestrate*”. A fost apreciat ca: “*procedura de executare silită nu este afectată de instituirea unei măsuri asigurătorii, iar la finalizarea acesteia sechestrul trece asupra sumei ce revine suspectului sau*

²⁸ Tratat de procedură penală Parte generală Ediția a 2 a Editura Universul Juridic 2015 Ion Neagu Mircea Damaschin pagina 680

²⁹ I.C.C.J. Secția penală, decizia nr. 1392 din 23 aprilie 2013 enunțată în <https://www.juridice.ro/331042/incidentat-dispozitiilor-codului-de-procedura-civila-sau-ale-codului-de-procedura-fiscala-in-materia-masurilor-asiguratorii-luate-in-procesul-penal-concursul-intre-masurile-asiguratorii-luate-in-pro-.html> dar și Codul de Procedură Penală Comentariu pe Articole – M. Udrouiu Pag.1166-1186

inculpatului, după îndestularea creditorilor privilegiați.” Iar opinia unanimă exprimată în cadrul întâlnirii este bazată pe considerentele faptului că: “înstituirea unei măsuri asigurătorii în procesul penal nu afectează procedura de executare silită a bunurilor sechestrate”³⁰”

Având în vedere cele prezentate mai sus este acceptată opinia conform căreia creditorii garanțați își vor satisface creanța înaintea statului iar suma de bani care rămâne în urma îndestulării creanțelor va reprezenta obiectul sechestrului asigurator.

5. Concluzii

Potrivit argumentelor prezentate în această lucrare opinia asupra căruia mă aplecește aceea potrivit căreia “măsurile asigurătorii dispuse în procesul penal nu pot afecta în niciun fel procedura de executare silită a bunurilor sechestrate”. Indiferent de faptul că în doctrina mai există opinii contrare bazate pe soluții pronunțate de instanțe în mod eronat, în ziua de astăzi practica instanțelor de judecată, în marea lor majoritate adoptă aceeași interpretare.

S-a cerut de către instanțe pronunțarea unei Hotărâri Prealabile de către ICCJ însă aceasta a fost respinsă deoarece curtea a reținut faptul că practica neunitară ivită în anii anteriori s-a îndreptat în ziua de astăzi ușor spre aceeași interpretare și nu este necesară pronunțarea unui HP. Motivarea curții este însă demnă de a fi adusă în discuție întrucât se pronunță cu privire la problemele discutate și confirmă cele spuse mai sus.

Astfel Curtea, pentru a justifica respingerea cererii pronunțării unei Hotărâri Prealabile a reținut și “decizia nr. 1392 din 23 aprilie 2013 I.C.C.J. Secția penală”. Aceasta a argumentat: “reglementările anterioare au fost analizate în doctrina mai veche, problema de drept cercetată în prezentul raport fiind soluționată în sensul că în situația în care sechestrul asigurator nu a devenit definitiv, chiar dacă creanța respectivă are un grad de preferință superior, în lipsă de alte bunuri urmăribile, nu va putea fi împiedicată urmărirea pornită de către un creditor chirografar sau pentru o creanță cu un rang de preferință inferior, dar care posedă un titlu executoriu” “soluția de respingere a contestațiilor la executare formulate de parchet, se reține ca o măsură asiguratorie instituită într-un dosar penal nu poate constitui un impediment la inițierea sau continuarea executării silite, iar creanța ipotecară are prioritate chiar și în ipoteza în care o parte vătămată ar avea un drept de creanță împotriva propr imob supus urm silite”

În concluzie atât prin respingerea pronunțării unui HP, prin practica recentă a instanțelor de judecată dar și prin opiniile doctrinare exprimate, este lesne de înțeles opinia potrivit căreia “măsurile asigurătorii dispuse în procesul penal nu pot afecta în niciun fel procedura de executare silită a bunurilor sechestrate”

Referințe

- Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedura penală, Parte generală, Editia a 2 a revizuita și adăugită*, Editura Universul Juridic, București 2015
- Nicolae Volonciu, *Noul Cod de procedura penală comentat, Editia a 2-a revizuita și adăugită*, Editura Hamangiu, București 2015
- Andrei Zarafiu, *Procedura penală: partea generală, partea specială: note de curs, explicații și comentarii: Noul Cod de procedura penală*, Editia a 2-a, Editura C.H.Beck, București 2015

---

³⁰ Minuta Întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel Sibiu, 24-25 septembrie 2015 - http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1164/Minuta%20intalnire%20sectii%20penale,%20Sibiu,%2024-25%20septembrie%202015.pdf

- Bogdan Micu, Radu Slavoiu, Alina-Gabriela Paun , Procedura penala, Editia a 3-a revizuita si adaugita, Editura Hamangiu, Bucuresti 2017
- Ovidiu Predescu, Mihail Udroi, Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal roman, Editura C.H. Beck, Bucuresti 2008.
- Dorin Ciuncan, Dictionar de procedura penala, Editura Universul Juridic, Bucuresti 2015
- Mihail Udroi (coord.), Codul de procedura penala: comentariu pe articole: art. 1-603, Editia a 2-a, Editura C.H. Beck, Bucuresti 2017
- Mihail Udroi, Procedura penala. Partea generala, Editia a 4-a revizuita si adaugita, Editura C.H.Beck, Bucuresti 2017
- <https://www.juridice.ro/331042/incidenta-dispozitiilor-codului-de-procedura-civila-sau-ale-codului-de-procedura-fiscala-in-materia-masurilor-asiguratorii-luate-in-procesul-penal-concursul-intre-masurile-asiguratorii-luate-in-pro-.html>
- <https://www.juridice.ro/287372/concursul-dintre-executarea-silita-a-ipotecii-conventionale-inscrisa-in-carte-funciara-si-sechestrul-asigurator.html>
- <https://www.juridice.ro/373182/sechestrul-asigurator-penal-impediment-la-initierea-ori-dupa-caz-la-continuarea-executarii-silite-a-unui-bun-asupra-caruia-au-fost-constituite-garantii-reale.html>
- http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1164/Minuta%20intalnire%20sectii%20penale,%20Sibiu,%2024-25%20septembrie%202015.pdf
- Decizia ICCJ (Complet RIL) nr.19/2017 - <https://www.universuljuridic.ro/decizia-iccj-complet-ril-19-2017-comunicat-masuri-asiguratorii-in-procesul-penal/>
- http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1284/Masuri%20asiguratorii%20%20asist.%20univ.%20dr.%20Andra%20Roxana%20Trandafir.pdf
- Curtea de apel București, decizia penală nr. 2068 din 17 noiembrie 2006, nepublicată, citată în M. Avram, A. R. Ilie, loc. Cit
- Ioan Gârbuleț, Vânzarea la licitație publică a bunurilor imobile sechestrate în cadrul procesului penal în RRES nr. 1/2010, pag. 16
- Curtea de Apel Ploiești, secția penală, decizia nr. 807, din 16 august 2010, nepublicată.
- decizia ICCJ, nr.1992 din 5 iunie 2013, Sectia penala
- Jud. Suceava – secția civilă, sentința nr. 5424 din 8 noiembrie 2013, nepublicată.
- Curtea de Apel București, Secția I penală, într-o încheiere pronunțată la 27 ianuarie 2014
- I.C.C.J. Sectia penala, decizia nr. 1392 din 23 aprilie 2013

THE WALK OF SHAME

Eduard Albert STRAT*

Abstract

Lucrarea își propune să aducă în prim plan importanța principiului prezumției de nevinovăție analizat din punct de vedere procedural ce constituie față de organele de urmărire penală preponderant de probă. De asemenea, acesta din urmă excede limitele procesului penal devenind un drept subiectiv nepatrimonial de care se poate prevala suspectul prin raportare la societate întrucât trebuie evitată tratarea sau prezentarea unei persoane ca și cum ar fi vinovată de săvârșirea unei infracțiuni¹. Ne fiind o prezumție absolută, poate fi răsturnată prin intermediul unor probe certe de vinovăție.

Cuvinte cheie: *Prezumție de nevinovăție, garanție procedurală, drept subiectiv nepatrimonial, dregători, proces echitabil;*

Introducere

Tematica acestei lucrări vizează o particularitate a dreptului procesual penal reliefată fiind de către principiile generale ale acestuia ce reprezintă idei generale, diriguitoare, aplicabile în tot cursul procesului penal în vederea realizării scopului acestuia. Prin raportare la aceste principii, ne-a atras atenția principiul prezumției de nevinovăție înfățișat ca drept subiectiv nepatrimonial cât și ca o veritabilă garanție procedurală. Prin această lucrare se urmărește a se prezenta anumite considerente istorice asupra justiției românești cu scopul de a observa evoluția acesteia. Un alt obiectiv este acela de a prezenta în lucrarea de față informații despre procedura de judecată în România stat feudal în scopul de a identifica elementele comune procesului penal revolut cu cel din perioada contemporană. Al treilea obiectiv vizează cercetarea principiului prezumției de nevinovăție prin raportare la caracteristicile acestuia enunțate anterior.

Obiectivele menționate mai sus vor fi puse în evidență cu ajutorul metodelor cercetării științifice a fenomenului juridic și anume: metoda comparativă și metoda istorică având în vedere că: “aceasta din urmă se împletește strâns cu istoria dezvoltării sociale. Istoria este o modalitate prin care oamenii își reafirmă apartenența lor la aceeași umanitate: ea este un sector al comunicării conștiințelor, scindat prin etapa metdologică a comunicării”².

1. Considerente istorice asupra justiției românești

Din momentul în care au fost constituite statele românești a fost reliefată o evoluție a societății românești din punct de vedere politic, economic, militar, social, cultural, evoluție ce a vizat

---

* Student anul III, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: albert.eduard96@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asistent-cercetător dr. Nadia Cantemir (av.nadiacantemir@yahoo.com)

¹ Procedură penală. Partea generală, editura “C.H. Beck”, București 2017, pg. 18 autor Mihail Udrioiu

² Teoria generală a dreptului, ediția a5-a, editura C.H. Beck, București 2014, pg.22, Nicolae Popa

în cele din urmă și reformarea justiției conform noilor standarde impuse de acel moment, mai cu precădere la începutul întemeierii statelor feudale. În acea perioadă, conform informațiilor ce ne parvin din lucrările de specialitate, considerăm că un rol important în conturarea pe viitor a unei justiții eficiente l-au avut dregătoriile centrale. Pornind de la această idee, vom expune în cele ce urmează câteva informații referitoare la instituția dregătoriilor centrale, astfel, la începutul întemeierii statelor feudale a fost atestată istoric existența unui număr redus de dregători ce serveau atât la curtea domnitorului cât și pe plan local. Atribuțiile acestora erau precare, un factor primordial în creionarea acestora constând în aptitudinile persoanei precum și în încrederea pe care o acorda domnitorul persoanei în cauză având posibilitatea în considerația persoanei sale să se ocupe de afinități mai importante pentru domnitor. Factorul principal ce a stat la baza evoluției acestei instituții l-a constituit reforma domnitorului Constantin Mavrocordat. După această reformă dregătorii primeau leaful fixă, clasificarea funcțiilor dregătorești făcându-se după statutul aferent persoanei în cauză în raport cu domnitorul, majoritatea dintre ei fiind boieri întrucât se bucurau de un statut economic privilegiat.³ În cele ce urmează, vom expune o enumerare redusă a acestora și a atribuțiilor specifice așa cum reiese și din doctrină. Este cunoscut faptul că dregătorii se delimitau după caracterul civil sau militar al dregătoriei, astfel existau dregători civili ca și banul, vornicul, logofătul, visternicul, postelnicul, portarul precum și dregători militari ca marele spătar ce era comandantul armatei având un rang foarte înalt ocupându-se totodată de judecată subalternilor după dreptul ostășesc bizantin și dreptul disciplinar stabilit în legea țării, hatmanul comanda întreaga oștire având drept de judecată asupra tuturor subordonaților în afara celor cercetați pentru trădare ce urmau să fie judecați de dregător în timp ce marele armaș prindea, cerceta și întemnița pe cei vinovați de crime executând hotărârile privind pedeapsa capitală⁴. Din momentul în care statele feudale au fost constituite și instituția dregătoriilor centrale a început să-și exercite atribuțiile, justiția din acea perioadă a fost susceptibilă de anumite transformări în raport cu evoluția societății astfel încât justiția aparținea cu precădere celor înstăriți și tocmai de aceea oamenii de rând erau supuși represiunii de clasă fiind dese victime ale abuzurilor nobiliare și regale. Din cauza acestei „justiții” impregnate de puterea statului social, separarea puterii legislative de cea judecătorească și cea executivă constituia pentru oamenii de rând un fapt intangibil fiindu-le necunoscută această procedură⁵. Caracterul represiv al justiției era subsumat obținerii de venituri pentru domn și judecător neexistând la acel moment autoritate de lucru judecat, o cauză judecată putând fi reluată chiar de același domnitor.

2. Procedura de judecată în România - stat feudal.

Un raționament ludic ne conduce la opinia conform căreia există anumite elemente comune aferente procesului penal revolut cu cel din perioada contemporană. O primă similitudine constă în nașterea raportului juridic penal de conflict ce trebuie soluționat conform principiului oficialității, apoi, la fel ca în procesul penal contemporan părților le incumbă denumiri specifice în funcție de calitatea procesuală avută. Este cunoscut faptul că celui căruia i s-a adus atingere printr-o faptă prohibită de societate purta denumirea de prigonitor în timp ce faptuitorul purta denumirea de prigonit, denumiri specifice procesului penal feudal. În ceea ce privește părțile în procesul penal contemporan acestea au calitatea de: persoană vătămată respectiv suspect (în funcție de stadiul procesului). În mare parte în acea vreme toți oamenii liberi aveau capacitatea de a-și apăra interesele excepție făcând robii, țărani dependenti și femeile căsătorite, aceștia din urmă trebuind

³ Istoria statului și dreptului românesc, editura “Universul Juridic”, București 2012, pg. 124, autor Ioan CHIȘ

⁴ Idem. Op. cit. pg 124

⁵ Idem. Op cit. pg 135

asistați. În ceea ce privește mijloacele de probă din perioada feudalismului dezvoltat din sursele studiate pentru redactarea acestei lucrări am ajuns la concluzia ca ele au constat în mărturisirea împriecinatului, declarațiile martorilor, cojurătorii, jurământul împriecinatului, blestemul și cartea de blestem. Probe specific prigonitorului. În ceea ce-l privea pe prigonit acesta putea dispune proba cu martori, înscrisuri, expertiză, cercetare la fața locului, tortura și conștiința personală a judecătorului⁶.

În ceea ce privește pronunțarea hotărârilor judecătorești acestea cuprindeau două faze: realizarea pronunțării în formă orală, apoi redactarea și comunicarea hotărârii în formă scrisă în care erau cuprinse următoarele elemente: numele părților, dacă au fost prezenți la judecată sau au fost reprezentați, obiectul plângerii, susținerea părților, soluția care a fost adoptată și întărirea domnească. În acea perioadă nu erau cunoscute căi de atac putându-se cel mult să se formuleze o plângere în fața unui organ superior (domnitorul) ce putea avea ca urmare o nouă judecată,⁷ soluție ce are din punctul nostru de vedere efecte cu apelul din perioada contemporană. Executarea hotărârilor judecătorești pe baza argumentelor expuse în doctrină intră sub incidența arbitrariului "prigonitul" putând fi închis și torturat până își recunoștea vina chiar dacă nu existau probe îndestulătoare. Această premisă a pornit de la faptul că persoana vătămată avea întâietate în a-i fi recunoscute drepturile. Având în vedere acest deziderat mulți oameni nevinovați, dar care aveau legătură cu prigonitul au fost trași la răspundere alături de acesta mai ales pentru despăgubirea ce se pretindea. Cu toate că la acea vreme existau anumite prezumții, acestea aveau rolul de a agrava situația suspectului extinzând răspunderea penală la nivelul întregului stat, acesta din urmă trebuind să ofere despăgubiri victimei ce a fost vătămată pe teritoriul său dacă suspjecții nu erau identificați.

Această practică susceptibilă de reprobabilitate ne rămâne necunoscută din prisma faptului că în informațiile de specialitate se stipulează că prezumția de nevinovăție era cunoscută încă din perioada dreptului roman mai exact dintr-o scrisoare pe care împăratul Traian a trimis-o către Iulius Fronta concluzionând că în cauzele penale o persoană nu ar trebui condamnată în lipsa. De asemenea, într-o altă scrisoare s-a stipulat că nici o persoană nu trebuie condamnată pe baza unor simple suspiciuni⁸.

În literatura de specialitate s-a pus în lumină caracterul progresiv al prezumției de nevinovăție arătându-se că deși a fost cunoscută încă din cele mai vechi timpuri efectele acesteia au fost adesea încălcate considerându-se că favorizează pe făptuitori, încurajând în același timp săvârșirea faptelor penale datorită protecției oferită din exacerbarea garanțiilor individuale. Cu toate aceste obstacole puse în calea acestui principiu de bază în garantarea drepturilor și libertăților individuale, de multe ori justiția a fost aplicată doar în litera și nu în spiritul ei, devenind astfel un instrument al represiunii prin intermediul căreia nu de puține ori au fost îndeplinite doleanțele celor puternici în detrimentul celor slabi. *In extremis, în urma surselor studiate postulăm că era chiar în interesul "oamenilor de clasă" ca acest principiu să nu fie respectat astfel încât diferitele interese provenind din partea oamenilor puternici să fie aduse la îndeplinire prin intermediul "justiției" de către cei defavorizați, prilej prin intermediul căruia dorim să expunem în câteva rânduri o concepție a reputatului filosof Friedrich Wilhelm Nietzsche ce opina că într-o societate întotdeauna vor exista două tipuri de morală ca și cea de sclav ce are ca atribuții*

---

⁶ Idem. Op. cit. pg 145-146

⁷ Idem. Op. cit. pg 145

⁸ Codul de procedura penală, comentariu pe articole, editia 2, editura "C.H. Beck", Bucuresti, 2017, pg. 20, autor Mihail UDROIU

compasiunea, bunătatea, mila, virtuți pozitive, benefice societății și cea de stăpân, cei percepuți ca fiind periculoși de către filosof întrucât aceștia îi asupresc pe cei dintâi.

Mult mai târziu, prin intermediul unor instrumente de politică internațională principiul prezumției de nevinovăție a căpătat noi orizonturi. Legislația internațională atestă faptul că principiul prezumției de nevinovăție a fost consacrat legislativ pentru prima dată în legislația Statelor Unite ale Americii, iar apoi în Declarația Universală a Drepturilor Omului și Cetățeanului din anul 1789 ce consacră în articolul 11 alin.1 că: “ Orice persoană acuzată de comiterea unui act cu caracter penal are dreptul să fie presupusă nevinovată până când vinovăția sa va fi stabilită în mod legal în cursul unui proces public în care i-au fost asigurate toate garanțiile necesare apărării sale ”. Din punctul nostru de vedere, articolul mai sus menționat consacră două chestiuni importante: *primo tempo*- nevinovăția persoanei se prezumă până la proba contrară, prezumție relativă dar opozabilă erga omnes, *secundo tempo* din redactarea acestui articol se deduce cu ușurință faptul că vinovăția trebuie dovedită nu oricum ci prin respectarea și asigurarea tuturor garanțiilor necesare apărării suspectului, așadar, textul legal înglobează la randu-i caracterul echitabil al procesului prilej favorabil unor demersuri eficiente în ceea ce privește evoluția justiției pe viitor⁹.

Din perspectiva dreptului românesc, prezumția de nevinovăție este reglementată alături de drepturile și libertățile cetățenești fundamentale mai exact în articolul 23 alin. 11 din Constituție, astfel încât prin intermediul legiuitorului constituant acest principiu excede sfera unei simple garanții procesuale dobândind putere constituțională, respectarea acesteia fiind obligatorie într-un stat de drept. Având în vedere aceste demersuri, legiuitorul constituant a reglementat sumar conținutul principiului în cauză considerând suficient a stipula că până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare persoana este considerată nevinovată. Față de Constituție, Codul de procedură penală instituie într-o manieră extinsă efectele aferente prezumției de nevinovăție inserând în articolul 4 că: “ Orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre definitivă. De asemenea, după administrarea probatorului orice îndoială în favoarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului sau inculpatului “. Subsumând astfel trimiterea la anumite garanții procesuale precum și lato sensu la sancțiunile nerespectării acesteia.

Ținând cont de informațiile prezentate anterior ce au avut ca și scop constituirea unei imagini de ansamblu asupra acestui principiu pentru a facilita înțelegerea exactă a acestuia vom prezenta în cele ce urmează anumite particularități ale prezumției de nevinovăție prin expunerea în relief a efectelor sale în raport cu diferite instituții ale dreptului procesual penal. Astfel, conform unei opinii exprimate în doctrină de specialitate¹⁰ prezumția de nevinovăție este principiul potrivit căruia până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare persoana este considerată a priori nevinovată. În operele sale, reputatul autor, postulează faptul că obiectul prezumției de nevinovăție este acela de a asigura protecția individului împotriva oricărui arbitral prin garantarea protecției individuale, stimularea căutării adevărului în activitatea judiciară și evitarea riscurilor care înrădăcinează cu ușurință credința că cel împotriva căruia se exercită acțiunea penală este considerat vinovat¹¹. La o lectură mai atentă a materialelor bibliografice ce stau la baza redactării acestei lucrări am ajuns la concluzia că principiul prezumției de nevinovăție este susceptibil de două accepțiuni: pe de o parte, el se înfățișează ca o veritabilă garanție procedurală și regulă de fond, pe de altă parte, constituie în același timp și un

⁹ Presumția de nevinovăție, Ediția Universul Juridic, București, 2010, pg 14, autor Puscasu VOICU

¹⁰ Procedură penală. Partea generală, editura “C.H. Beck”, București 2017, pg. 14 autor Mihail UdROIU

¹¹ Codul de procedură penală comentat pe articole, ediția 2, editura “C.H. Beck”, București, 2017, pg 20, autor Mihail UDROIU

drept subiectiv nepatrimonial. În continuarea celor menționate vom expune atribuțiile specifice fiecărei ipostaze a prezumției de nevinovăției.

3. Prezumția de nevinovăție convertită în garanție procedurală

Din această perspectivă se deduce faptul că etapele procesului penal trebuie desfășurate în fața unei instanțe imparțiale deoarece obiectivitatea instanței reprezintă un prim factor în vederea asigurării garanțiilor procedurii, probele fiind administrate în mod adecvat¹². Prezumția de nevinovăție reprezintă izvorul tuturor garanțiilor procesuale pentru că discrepanța privind raporturile de putere dintre forța coercitivă și cea a suspectului privit *ut singuli* nu este susceptibilă de a provoca prejudiciu, așadar, statul, în calitate de subiect pasiv general, a cărui norme au fost încălcate poate continua demersurile în vederea tragerii la răspundere penală a suspectului, fără ca acesta din urmă să fie vătămat în drepturile sale fundamentale, în al doilea rând, suspectul nu este defavorizat nici față de celalalte părți implicate în proces întrucât acestea au obligația de a nu-i aduce nici o atingere. Un alt efect al prezumției de nevinovăție ca și garanție procedurală constă în separarea funcțiilor judiciare fiind de o importanță deosebită în opinia noastră întrucât prin aceasta se constituie imparțialitatea, unul din factorii cheie al principiului în cauză. Un alt efect specific constă în faptul că sarcina probei incumbă organelor de urmărire penală care sunt obligate prin probele administrate să demonstreze că infracțiunea a fost săvârșită de către inculpat așadar, această contribuție prin impunerea probei în sarcina organelor special abilitate la aflarea adevărului judiciar și dovedirea împrejurărilor dovedirilor faptei de la cauză la efect. Cu toate acestea, dorim să precizăm pe baza informațiilor provenite, că prezumția de nevinovăție sub toate aspectele ei și a garanțiilor impuse are un caracter relativ, acest aspect se impune ca efect al contrabalansării puterii pentru că cel suspectat de o faptă penală să conștientizeze represiunea ce i se v-a imputa în cazul demontării prezumției și a împiedicării acestuia din a se sustrage urmăririi penale. Pornind de la aceste afirmații este relevantă opinia¹³ conform căreia nu se încalcă prezumția de nevinovăție în cazul în care se va efectua o percheziție corporală sau domiciliară, ori dacă se vor preleva probe biologice ori se vor dispune anumite examinări corporale și măsuri preventive cumulate cu supravegherea tehnică, deoarece la baza acestora se află existența unei suspiciuni cu privire la pregătirea sau comiterea unei infracțiuni. De asemenea, nu constituie o încălcare a prezumției de nevinovăție încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției ori admiterea cererii de judecare în cazul recunoașterii învinuirii, argumente prezentate pe larg în cursul de procedură penală partea generală a autorului menționat anterior.

3.1. Prezumția de nevinovăție ca drept subiectiv nepatrimonial

Din prisma efectelor pe care le produce ca drept subiectiv nepatrimonial privit *lato sensu* acesta este opozabil *erga omnes* întrucât principiul în cauză este consacrat în toate documentele ce au ca scop respectarea drepturilor omului pe cale de consecință, revine obligația fiecărui stat de a lua măsurile necesare prin care să nu se aducă atingere acestui drept, întrucât statul nu reprezintă decât un instrument al voinței colective prin intermediul căruia nevoile generale sunt satisfăcute mai ușor iar această obligație incumbă fiecărei persoane privită în mod individual. În sprijinul opozabilității acestei obligații, Convenția Europeană a Drepturilor Omului consacră în articolul 6, paragraful 2 că până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare ce are ca scop demontarea prezumției de nevinovăție, reprezentanții statului au obligația de a nu incita opinia publică prin

¹² Procedura penală Partea Generală editia a 4-a, București, 2017, pg 14, autor Mihail UDROIU

¹³ Idem op citpg15

nicio afirmație susceptibilă de a confirma vinovăția condamnatului. Pentru a întări dispozițiile Convenției privitoare la exercitarea acestui drept în sfera de incidență a dreptului Uniunii Europene a fost constituită Directiva 2016/343/UE a Parlamentului European a Consiliului din 9 martie 2016 ce obligă statele ca pe plan intern să adopte orice măsuri prin care autoritățile publice sau instanțele de judecată să nu lezeze acest principiu prin declarații publice sau prin deciziile judiciare altele decât cele privitoare la vinovăția suspectului până când vinovăția acestuia nu a fost stabilită în mod legal¹⁴.

În plan intern, prin intermediul Legii 30 din anul 1994 a fost ratificată Convenția acceptându-i dispozițiile, ba mai mult, adoptând și Legea 544 din anul 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public prin intermediul căreia facilitează aplicarea paragrafului 2 din articolul 6 CEDO, în sensul că în articolul 1 al legii este stipulat faptul că accesul liber și neîngrădit al persoanei la orice informații de interes public constituie unul dintre principiile fundamentale ale relațiilor dintre persoane și autoritățile publice în conformitate cu Constituția și cu documentele internaționale ratificate de Parlament. Așadar, accesul liber și neîngrădit la orice informație de interes public trebuie subsumat și prevederilor legale din art 23 alin. 11 Constituție ce prevede că libertatea individuală este inviolabilă până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare. Cu toate demersurile finalizate de către România în vederea garantării acestui principiu ca drept subiectiv nepatrimonial nu de puține ori el a fost încălcat. Astfel, este de notorietate în acest sens sentința civilă Nr 7560, pronunțată în ședință publică, la data de 30 septembrie 2011 în cadrul Judecătoriei Sectorului 5, București, Secția a 2-a civilă, prin care instanța deliberând asupra cauzei civile deduse judecății, admite în parte acțiunea formulată de reclamantă, în contradictoriu cu Direcția Națională Anticorupție, obligând DNA la plata sumei de 25.000 lei cu titlul de daune morale, precum și la publicarea hotărârii în două ziare centrale, întrucât prin difuzarea comunicatului de presă 283/VIII/3 s-a creat opiniei publice percepția falsă asupra existenței vinovăției reclamantei, incitând publicul să creadă în aceasta, iar pe de altă parte, prejudiciază aprecierea faptelor de către judecătorii competenți în cauza dedusă judecății. Din analiza situației de fapt, instanța reține că activitatea pârâtei înfrânge prezumția de nevinovăție a reclamantei, reprezentând o faptă civilă ilicită, care contravine dispozițiilor articolului 6 paragraful 2 din CEDO și articolului 23 alineatul 11 din Constituție. Un alt exemplu edificator în ilustrarea acestei încălcări constă în hotărârea din 14 octombrie 2011 în cauza Pavelache c. României, instanța europeană, reținând că a fost încălcată prezumția de nevinovăție prin declarațiile procurorului care a afirmat că: *“Toate probele converg către stabilirea cu certitudine a vinovăției reclamantului și că se impune condamnarea acestuia, nimeni și nimic neputându-l salva de la raspunderea penală”*. Tot astfel, în cauza Neagoe c. României prin hotărârea din 21 iulie 2015 s-a reținut încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarațiile purtătorului de cuvânt al CA Galați, care înainte de pronunțarea hotărârii, a comunicat presei că există posibilitatea să se pronunțe o hotărâre de condamnare¹⁵.

4. Concluzii

Din redactarea acestui studiu am concluzionat faptul că justiția reprezintă singurul mod prin care drepturile și libertățile persoanei sunt garantate. Însă, pentru a deveni eficace și pentru a se bucura de legitimitatea specifică, mai presus de toate acestea, trebuie să fie independentă din punctul nostru de vedere, iar acest atribut este cel mai important întrucât doar într-un stat în care

¹⁴ Respectarea prezumției de nevinovăție în România. Studiu de caz: comunicatele de presă ale parchetului de pe lângă ICCJ și ale DNA, autor So Just.ro, pg 4

¹⁵ Procedura penală Partea Generală, editia 4, editura “C.H. Beck”, București, 2017, pg 20, autor Mihail UDROIU

justiția este independentă, statul de drept își produce efectele în vederea căruia a fost constituit. Dacă acest atribut va fi încălcat vom fi în prezența unor instituții fără fond, lipsite fiind de caracterul legal al constituirii lor, putându-se profita prin intermediul acestora de prejudicierea oamenilor slabi, pentru satisfacerea nevoilor celor puternici. Deși a avut un caracter progresiv, prin surprinderea etapelor justiției inserate în această lucrare, deducem că în timp justiția și-a atins finalitatea devenind garantul cel mai important al drepturilor și libertăților individuale, beneficiind, desigur și pe viitor de schimbări propice obiectivelor aferente acesteia. Dacă la început prin intermediul justiției se comiteau anumite abuzuri considerăm că în actuala societate justiția reprezintă vectorul cel mai important în combaterea acestora, deși câteodată se mai ivesc anumite lacune legislative acestea nu vor constitui un impediment în realizarea scopului justiției.

În ceea ce privește consacrarea principiului prezumției de nevinovăție în legislația actuală am observat importante progrese făcute în domeniul legislativ pe de o parte comunicatele de presă din cadrul DNA sunt formulate cu mai multă prudență astfel încât opinia publică să nu fie incitată cu privire la vinovăția suspectului, pe de alta parte și practica organelor de urmarire penală acordă întâietate acestui principiu exercitându-și obligațiile cu bună credință.

Pe viitor însă, legiuitorul ar putea reglementa într-o manieră exhaustivă acest principiu prin inserarea în dispozițiile legale a tuturor efectelor pe care le produce astfel încât, omul de rând, să fie conștient de toate drepturile și libertățile pe care le are la dispoziție, întrucât la ora actuală el beneficiază de o reglementare sumară, drepturile și libertățile aferente trebuind deduse printr-o interpretare de specialitate ce constituie un impediment pentru oamenii de rând în a se prevala de efectele specifice. Din punctul nostru de vedere legiuitorul trebuie să creeze normele de drept prin respectarea principiilor *lex scripta* și *lex certa*.

Referințe

- Respectarea prezumției de nevinovăție în România. Studiu de caz: comunicatele de presă ale parchetului de pe lângă ICCJ și ale DNA, autor So Just.ro;
- Procedură penală Partea Generală, ediția 4, editura "C.H. Beck", București, 2017, autor Mihail UDROIU;
- Codul de procedură penală comentat pe articole, ediția 2, editura "C.H. Beck", București, 2017, autor Mihail UDROIU;
- Prezumția de nevinovăție, Editura Universul Juridic, București, 2010, autor Puscasu VOICU;
- Teoria generală a dreptului, ediția a 5 – a, editura C.H. Beck, București 2014, Nicolae Popa;
- Istoria statului și dreptului românesc, editura "Universul Juridic", București 2012, autor Ioan CHIȘ;

OCHII DIN UMBRĂ – ÎNTRE LEGALITATE ȘI ILEGALITATE

Adriana Marina BURICEL *

Cătălina Ioana GHENCEA **

Abstract

Acest articol va analiza principalele avantaje ale utilizării investigatorilor sub acoperire, condițiile legale pentru autorizarea măsurii, modul de utilizare a investigatorilor pentru obținerea datelor și informațiilor necesare în cursul procesului penal dar și limitele legale ale metodei speciale de cercetare.

La baza lucrării au stat atât aspecte teoretice referitoare la instituția investigatorului sub acoperire precum și jurisprudență națională și internațională cu aplicabilitate în cauză.

S-a avut în vedere limita fragilă între legalitatea desfășurării activității și tentația organelor de cercetare penală de a provoca persoanelor anchetate să realizeze fapte contrare legii penale pentru obținerea probelor.

Cuvinte cheie: *investigator undercover, grup organizat, limite de acțiune, provocare, criminalitate*

1. Introducere

Amplificare criminalității atât la nivel național cât și internațional, complexitatea dar și imposibilitatea de a descoperi organizarea și manifestarea grupărilor criminale, au condus la reglementarea unor norme juridice prin care agenții operativi ai poliției judiciare introduși în grupurile concentrate și ascunse desfășoară activități pentru observarea și neutralizarea formațiunilor respective.

Instituția investigatorului sub acoperire a fost introdusă pentru prima dată în legislația noastră prin art. 21 din Legea nr. 143 din 26 Iulie 2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri și prin OUG nr. 43 din 4 Aprilie 2002 privind Parchetul Național Anticorupție. Ulterior această instituție a fost preluată și de alte legi penale speciale cum ar fi Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, Legea nr. 768/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, Legea nr. 38/2003 privind prevenirea și combaterea crimei organizate¹. În prezent instituția investigatorilor sub acoperire este reglementată în Codul de procedură penală.

---

* Student, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea din Pitești, (e-mail: adriana_marina2011@yahoo.com)

** Student, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea din Pitești, (e-mail: ghencea.catalina@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Pârvu Adriana (e-mail: adrianapantoiu@yahoo.com)

¹ Liviu Herghelegiu, „Investigatori sub acoperire”, Revista de Drept Penal, Nr..2 (Aprilie-Iunie, 2008): 118

În vederea asigurării dreptului la viață privată și la corespondență, codul de procedură penală reglementează cu caracter imperativ respectarea unor norme procedurale în materia tehnicilor speciale de investigare, cercetare și supraveghere.

Cercetarea prezintă o serie de obiective care urmăresc unificarea normelor naționale cu dispozițiile internaționale din diferite state europene precum și cu recomandările prezente în jurisprudența CEDO în care România a fost sancționată pentru cazuri de provocare din partea investigatorilor sub acoperire. Obiectivele principale analizate în prezenta lucrare sunt delimitarea și combaterea posibilelor acte abuzive (activitate activă) din partea investigatorilor sub acoperire întâlnite în practica de specialitate.

2. Conținut

În anumite cazuri singura modalitate de descoperire a activităților infracționale este infiltrarea unor persoane, care, sub o identitate falsă culeg informații și probe în vederea folosirii lor în cadrul unor proceduri judiciare ulterioare. În activitatea lor, agenților acoperiți le este interzis să determine un comportament infracțional și să instige o persoană să săvârșească o faptă prevăzută de legea penală, pentru ca apoi să fie trasă la răspundere penală, pe baza probelor astfel obținute².

Potrivit prevederilor art. 101 alin. (3) din Codul de procedură penală, este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe iar potrivit art. 102 alin. (2) din Codul de procedură penală, probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal.

Rațiunea acestei interdicții constă în aceea că statul prin agenții săi nu poate să-și depășească competența de a aplica legea prin instigarea unei persoane să săvârșească o infracțiune pe care altfel nu ar fi comis-o pentru ca apoi să declanșeze împotriva acestei persoane mecanismele procesului penal în vederea tragerii la răspundere. Sunt astfel create limite ale exercitării activităților de urmărire penală în cadrul unei anchete pro-active în vederea protecției cetățenilor împotriva provocărilor provenite de la agenții statului precum și în scopul protecției integrității sistemului justiției penale care altfel ar fi compromisă dacă instanțele ar trebui să țină seama de probe rezultate din aceste practici vădit inacceptabile ale reprezentanților statului însărcinați cu aplicarea legii³.

Investigatorul undercover trebuie să întrunească următoarele condiții:⁴

- Să aibă calitatea de ofițer sau agent de poliție
- Să facă parte din cadrul poliției judiciare și să fie special autorizat să efectueze activități de investigare sub acoperire
- Polițistul care urmează să efectueze investigația sub acoperire să-și fi exprimat verbal sau în înscris consimțământul în acest sens

Potrivit art.148 din C. proc. pen. autorizarea folosirii investigatorului sub acoperire se poate dispune de procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, pe o perioadă de cel mult 60 de zile, dacă sunt întrunite condițiile:

- Există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale prevăzută de codul penal și de alte legi speciale precum și în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni cu precursori sau cu

² Costin Florian, „Investigatorul sub acoperire”, Revista de Drept Penal, Nr.2 (Aprilie-Iunie, 2007): 132

³ Mihail Udrouiu, „Procedura Penală. Partea Generală” (București, Ed. C.H.Beck, 2017), 455

⁴ Daniel Soare, „Investigatorii sub acoperire. Reflecții critice”, Revista de Drept Penal, Nr.2, (Aprilie-Iunie 2008): 134-135

alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracțiuni privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și ale materialelor explozive, traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălarea banilor, falsificare de monede, timbre sau alte valori, falsificarea de instrumente de plată electronică în cazul infracțiunilor care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, șantaj, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție, a infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, ale infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale UE ori în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare, ori există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activități infracționale ce au legătură cu infracțiunile enumerate mai sus.

- Măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probei ce urmează a fi obținute, ori gravitatea infracțiunii
- Probele sau localizarea și identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

O altă condiție necesară pentru efectuarea unei activități sub acoperire constă în începerea urmăririi penale față de suspect.

Provocarea reprezintă acțiunea neloială realizată în scopul obținerii de probe, constând în determinarea cu știință a unei persoane să comită sau să continue săvârșirea unei infracțiuni. Provocarea constituie una dintre sursele nulităților în procesul penal, care are ca efect subsecvent excluderea probelor obținute ca urmare a provocării.

Agentul provocator a fost definit ca agent infiltrat al statului sau orice altă persoană care acționează sub coordonarea sau supravegherea unei autorități competente penale și care își depășește, în activitatea desfășurată limitele atribuțiilor conferite de lege, acționând nu numai în scopul relevării activității infracționale a unei persoane, ci chiar provocând-o pe aceasta să comită infracțiuni în vederea administrării de probe în acuzare⁵.

Doctrina a stipulat că agenții provocatori sunt “agenți infiltrați, care în activitatea desfășurată își depășesc limitele atribuțiile conferite de lege de a acționa în scopul relevării activității infracționale a unei persoane, provocând-o pe aceasta să comită infracțiuni în vederea administrării de probe în acuzare”⁶. În altă opinie⁷, provocarea său instigarea în scopul săvârșirii unei fapte prevăzută de legea penală este necesar să îndeplinească anumite condiții: să fie anterioară comiterii infracțiunii și să existe o legătură directă ori o legătură causală imediată între instigarea investigatorului sub acoperire și fapta comisă. Provocarea presupune instigarea la acțiune, de natură să restrângă libertatea persoanei asupra căreia s-a restrâns acțiunea, de către un organ judiciar, în scopul strângerii de probe în defavoarea acesteia. În cazul în care se dovedește că probele cu privire la comiterea unei fapte penale au fost obținute prin intermediul provocării polițienești atunci acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.

Așa cum s-a afirmat, rolul investigatorului acoperit nu poate fi acela de a determina o persoană la săvârșirea de infracțiuni pentru a obține probe, ci doar de a obține date și informații

⁵ Voicu Pușcașu, „Agenți sub acoperire. Provocarea ilegală a infracțiunii. Considerații (I)”, Caiete de Drept Penal, Nr. 2 (Aprilie – Iunie, 2010): 32

⁶ Mihail Udroui, Ovidiu Predescu, „Jurisprudența CEDO cu privire la agenții provocatori”, Revista Dreptul Nr.1 (2009) 43

⁷ Gheorghe Mateuț, „Investigatorii sub acoperire. Utilizarea lor în timpul actelor premergătoare”, Revista Dreptul Nr.1. (2005): 172

care să completeze pe acelea deținute deja de organele de urmărire penală pentru a justifica în mod temeinic începerea urmăririi penale. Folosirea unor elemente de disimulare sau minciună nu este prin ea însăși condamnabilă dacă activitățile desfășurate de investigatorii acoperiți sunt atent controlate și conduse de către aceștia⁸.

Dacă persoana suspectă de săvârșirea sau pregătirea săvârșirii unei infracțiuni dintre cele prevăzute în art. 148 alin. (1) lit.a NCPP, profită de „oportunitatea” oferită de investigatorii sub acoperire în împrejurări în care rezultă că aceasta ar fi acționat în același fel dacă „oportunitatea” ar fi fost oferită de o alta persoană nu se poate reține existența provocării; în schimb dacă prin activitatea desfășurată de către investigatorii sub acoperire făptuitorul a fost determinat să comită o infracțiune pe care altfel în absența manoperelor utilizate de investigatori nu ar fi săvârșit-o probele astfel obținute de procuror nu vor putea fi folosite în cadrul procesului penal⁹.

Potrivit art. 101 din C.proc. pen., activitatea de provocare a unei fapte penale trebuie să constituie o formă concretă de instigare precum rugăminți insistente, înșelăciuni, insinuări, promisiuni false, amenințare, șantaj, hărțuire sau solicitări repetate bazate pe simpatii personale create în acest sens, care să creeze în mintea unei persoane intenția de a comite o infracțiune.

În privința provocării polițienești, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a făcut referire la doctrina „caracterului pasiv” al activității investigatorilor sub acoperire, activitate care nu poate fi considerată provocare dacă activitatea acestora a fost autorizată în condițiile legii (I), există o suspiciune rezonabilă că o persoană participă la o infracțiune sau pregătește săvârșirea unei infracțiuni (II) și investigatorul sub acoperire nu a făcut altceva decât să ofere suspectului o ocazie obișnuită de a comite o infracțiune (care nu are caracter excepțional) (III).

Rezultă că, pentru a se putea reține existența provocării inculpatului în săvârșirea sau continuarea săvârșirii unei fapte penale din partea investigatorului sub acoperire, se impune ca fapta presupus infracțională să fie comisă la solicitarea investigatorului sub acoperire, care avea obligația de a o descoperi, respectiv să nu existe nici un indiciu că fapta ar fi fost săvârșită fără această intervenție.

În cauza *Ramanauskas împotriva Lituaniei*, CEDO a stabilit că, atunci când inculpatul invocă faptul că a fost provocat să comită o infracțiune, instanța de judecată este obligată să examineze minuțios proba obținută astfel, or, potrivit art. 6 § 1 din Convenție, orice probă obținută ca rezultat al provocării urmează a fi exclusă din dosar. În cazul unei alegații rezonabile de provocare, sarcina probării faptului că provocarea nu a avut loc, cade pe umerii autorităților. Potrivit CEDO, examinarea judiciară trebuie să includă: (1) motivele care au determinat operațiunea sub acoperire, (2) gradul de implicare al poliției în comiterea infracțiunii, (3) și natura oricărei incitări sau presiuni exercitate asupra reclamantului.

În cauza *CEDO, Edwards și Lewis c. Regatul Unit*, hotărârea din 27 octombrie 2004 sunt enunțate criteriile pe baza cărora judecătorul național trebuie să examineze dacă acuzatul a fost sau nu victima unei provocări ilicite din partea poliției :

- motivul pentru care operațiunea poliției a fost organizată,
- natura și întinderea participării poliției la săvârșirea de infracțiuni,
- natura determinării sau a presiunilor efectuate de poliție.

Cel mai controversat aspect al provocării polițienești este acela de a cunoaște în ce condiții se poate vorbi despre o provocare. Sub acest din urmă aspect statele din marea familie a common law-ului se remarcă prin reglementarea amănunțită a instituției agenților acoperiți referitoare la modul, condițiile și limitele de acțiune a acestora orientată înspre același scop al limitării abuzului

⁸ Voicu Pușcașu, op.cit.,: 33

⁹ Mihail Udroui, op.cit.: 455

procedural, cu consecințe directe pe planul drepturilor fundamentale ale suspectului și acuzatului¹⁰.

Problema provocării polițienești a fost amplu analizată jurisprudențial în SUA. Astfel, sunt două mari teorii care fundamentează teza provocării – o teza ce are în vedere elemente subiective, care țin de persoana acuzatului, și una obiectivă, care se concentrează pe analiza comportamentului organelor statale, fără însă ca vreuna dintre acestea să fie, per se, mai favorabilă acuzatului. Teoria subiectivă este cea care a cunoscut și încă cunoaște cea mai mare amploare și extindere, precum și cei mai multi adepți, fiind, de altfel, standardul oficial al Curții Supreme a Statelor Unite¹¹.

Existența provocării potrivit teoriei pozitive presupune luarea în considerare a unui număr de factori precum: personalitatea și reputația acuzatului incluzând antecedentele sale în materie de condamnări sau alte arestări referitoare la respectivul tip de infracțiune; dacă a fost acuzatul cel care a sugerat activitatea infracțională; dacă acuzatul era deja implicat într-o activitate infracțională similară; dacă acuzatul își manifestase reticența de a fi implicat în activitatea infracțională; cât de atrăgătoare fusese oferta care l-a convins pe acuzat să săvârșească fapta. Teoria obiectivă a găsit o amploare mai redusă inițial ea manifestându-se doar sub forma unor opinii dizidente exprimate de judecători în cauze în care provocarea fusese deja stabilită ca existând pe baza tezei subiective. Această teorie se concentrează pe comportamentul organelor statale și nu pe predispoziția acuzatului, considerând că există provocare ori de câte ori agenții statale au depășit o limită rezonabilă de acțiune în îndeplinirea activităților de competența lor¹².

Potrivit teoriei obiective vor fi considerate practici nepermise de natură a da naștere provocării ilicite următoarele: exploatarea slăbiciunilor persoanei țintă; apelarea repetată la sentimentele de prietenie, compasiune sau simpatie; promisiunea unor câștiguri economice substanțiale; efectuarea de presiuni sau amenințări; oferirea obiectelor indispensabile pentru săvârșirea infracțiunii; inducerea unei false reprezentări în sensul că respectiva conduită nu este interzisă¹³.

3. Hotărâre națională

Conform deciziei nr. 87/P din data de 22.06.2017, Curtea de Apel Constanța a constatat că nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunilor de luare de mită pentru faptele din zilele de 10.09.2015 (2 acte materiale), 29.09.2015 și 07.10.2015, deoarece nu au fost săvârșite cu conștiința liberă, respectiv cu forma de vinovăție prevăzută de lege, câtă vreme decizia inculpatului a fost luată în urma unei provocări active din partea investigatorilor sub acoperire. Pe baza principiului „in dubio pro reo”, se reține că, dacă investigatorii sub acoperire nu ar fi procedat în maniera descrisă, inculpatul nu ar fi primit bani¹⁴.

S-a reținut că autoritățile nu aveau motive întemeiate să suspecteze faptul că reclamantul era infractor; acesta nu avea cazier judiciar, nu exista vreo anchetă preliminară deschisă împotriva sa și nimic nu indica faptul că ar avea o înclinare să fie implicat în săvârșirea unei anumite infracțiuni, înainte de a fi abordat de poliție.

¹⁰ Voicu Pușcașu, op.cit.: 33

¹¹ Idem: 36-37

¹² Idem : 46

¹³ Idem : 50

¹⁴ „Săvârșirea infracțiunii de luare de mită. Achitarea inculpaților pentru faptele săvârșite ca urmare a provocării active din parte investigatorilor sub acoperire. Antrenarea răspunderii penale numai pentru faptele comise fără intervenția investigatorilor”, accesat în data de 10 Martie, 2018, <https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-122dbso3/>

Curtea reține că în cauza de față sunt întrunite elementele provocării cu privire la infracțiunile de luare de mită comise de inculpat pentru actele materiale din 10.09.2015, (două acte materiale) 29.09.2015, 07.10.2015 având în vedere următoarele aspecte:

- informațiile la care fac referire organele de urmărire penală privind implicarea inculpatului în desfășurarea unor activități infracționale de corupție, anterioare intervenției investigatorilor sub acoperire, nu au suport probator;
- nu sunt indicii că la datele de 10.09.2015, 29.09.2015, 07.10.2015 inculpatul ar fi desfășurat activități care ar putea întruni elementele constitutive ale unor infracțiuni de luare de mită, fără intervenția investigatorilor sub acoperire, care nu s-au limitat în a cerceta în mod pasiv o presupusă activitate infracțională, ci au adresat invitații directe la comiterea unor infracțiuni de corupție;
- mijloacele de probă administrate în acest stadiu procesual nu relevă date în sensul că inculpatul ar fi desfășurat o presupusă activitate infracțională de corupție, în paralel cu acțiunile întreprinse de către investigatorii sub acoperire;

În speță, reprezentantul Ministerului Public a reținut că, în urma desfășurării activităților de punere în aplicare a măsurilor de supraveghere tehnică a rezultat faptul că inculpatul, în calitate de șef al unei instituții, poartă discuții cu posesorii de autovehicule în vederea „rezolvării” anumitor probleme legate de verificarea și omologarea acestora de către instituția pe care o conduce.

Astfel, la data de 24.06.2015 inculpatul a purtat o discuție telefonică în cadrul careia a invitat o altă persoană la sediul reprezentanței, menționând „E cauza ta! Să te rezolvăm!”.

Într-o altă convorbire telefonică purtată la aceeași dată cu o altă persoană, aceasta din urmă i-a adresat inculpatului rugămintea de a trece pe la sediul reprezentanței a doua zi dimineață, pentru ca inculpatul să semneze „o hârtie din aceea cum dați dumneavoastră”, stabilindu-se totodată ora opt dimineața, ca oră de întâlnire.

Din cuprinsul proceselor-verbale de transcriere a activităților desfășurate și înregistrate în baza mandatului de supraveghere tehnică, emis de judecătorul de drepturi și libertăți din cadrul tribunalului, rezultă că la data de 10.09.2015, inculpatul a purtat o discuție în mediul ambiental cu o persoană de sex bărbătesc neidentificată, invitând-o pe aceasta să completeze cererea jos la intrare și să aștepte deoarece va coborî să verifice „când avem timp să băgăm”.

Sub acest aspect, se constată că majoritatea interceptărilor realizate în prezenta cauză vizează alte persoane, angajați în cadrul reprezentanței, singurele discuții purtate de inculpat (anterioare acțiunilor întreprinse de investigatorii sub acoperire) fiind cele prezentate mai sus. Însă, în aprecierea judecătorului de drepturi și libertăți, acestea sunt sumare și, în condițiile în care nu se cunoaște contextul în care au avut loc discuțiile și nu au fost identificați interlocutorii, nu se poate concluziona în sensul reținut de organele de urmărire penală. De asemenea, din convorbirile redată nu rezultă indicii în sensul că inculpatul ar fi pretins, acceptat sau primit bani sau alte foloase în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea îndeplinirii sau neîndeplinirea unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu.

Cei trei investigatori s-au deplasat la sediul instituției și au inițiat toate întâlnirile cu inculpatul în perioada 10.09.2015 - 08.10.2015. Inculpatul nu a pretins și nici nu a acceptat promisiunea primirii unor sume de bani sau alte foloase, ci a primit sume de bani la insistențele investigatorilor, care au arătat în mod expres că vor să urce la inculpat în birou și „să îi mulțumească”, inculpatul precizând în mod expres: „nu-mi trebuie nimic, stai liniștit”.

Totodată, trebuie precizat că, deși prin ordonanța din data de 07.09.2015 investigatorii sub acoperire au fost autorizați să desfășoare multiple activități în vederea strângerii probelor în cauză, aceștia și-au concentrat acțiunile exclusiv în scopul constatării unor fapte penale și obținerii unor probe în modalitatea descrisă.

Se constată că în susținerea acuzării se invocă procesele-verbale de redare a unor convorbiri telefonice și a unor discuții purtate în mediul ambiental (de altfel, analizând ansamblul probator,

judecătorul de drepturi și libertăți nu a identificat alte înregistrări audio sau video relevante sub acest aspect).

Se constată că aceste mijloace de probă nu conturează existența unor date referitoare la o prezumtivă activitate infracțională de corupție. Astfel, nu reiese că inculpatul ar fi pretins, acceptat sau primit bani sau alte bunuri în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea sau urgentarea unui act privitor la atribuțiile de serviciu, iar dacă din două înregistrări reiese că inculpatul ar fi primit o sumă de bani și o sacoșă, nu rezultă însă și scopul primirii acestor bunuri. Afirmatiile acuzării nu au suport probator, atâta timp cât nu se cunoaște contextul în care s-au purtat discuțiile prezentate și nu există alte mijloace de probă relevante. Discuțiile redată sunt lapidare, iar pentru înlăturarea echivocului s-ar fi impus identificarea și audierea interlocutorilor menționați în procesele-verbale de redare a înregistrărilor.

Concluzionând, nu s-a putut reține în sarcina inculpatului o prezumtivă activitate care să îmbrace forma ilicitului penal. Ansamblul probator a relevat că activitatea investigatorilor sub acoperire s-a plasat în sfera unei provocări polițienești, întemeiată pe bănuiala nefondată cu privire la o posibilă activitate infracțională a inculpatului și apoi pe colaborarea cu organele de anchetă în timpul participării la organizarea flagrantului, cu scopul de a dovedi că inculpatul primește sume de bani în legătură cu urgentarea îndeplinirii atribuțiilor de serviciu în cadrul instituției. Inițiativa a aparținut de fiecare dată investigatorilor sub acoperire, care au manifestat o atitudine provocatoare insistând pentru remiterea banilor și fiind pregătiți să conducă acțiunile în acest sens.

S-a reținut că provocarea este anterioară comiterii presupuselor fapte de corupție, neexistând date în sensul că inculpatul ar fi pretins sau acceptat sume de bani sau alte bunuri, existând totodată o legătură de cauzalitate directă și imediată între actul provocator și indiciile privind primirea sumelor de bani de către inculpat în datele de 10.09.2015, 29.09.2015 și 07.10.2015. Este îndeplinită și cea de-a doua condiție a provocării, respectiv inexistența unor indicii că faptele ar fi fost săvârșite fără intervenția celor trei investigatori, astfel cum s-a arătat.

4. Jurisprudența CEDO

Conform art. 101 alin. 3 Cod procedură penală, este interzis organelor judiciare sau altor persoane care acționează pentru acestea, să provoace o persoană să săvârșească sau să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unor probe.

Potrivit considerentelor hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, preluate ca standard de interpretare și aplicare în practica judiciară, în materia provocării, instanța de contencios european a făcut referire la doctrina „caracterului pasiv” al activității pe care trebuie să o desfășoare în această materie agenții statului, potrivit căreia activitatea agenților statului nu poate fi considerată provocare dacă:

- există o suspiciune rezonabilă că o persoană participă la o infracțiune sau pregătește săvârșirea unei infracțiuni;
- activitatea polițiștilor sau a colaboratorilor acestora a fost autorizată în condițiile legii;
- agenții statului sau colaboratorii acestora nu au făcut altceva decât să ofere suspectului o ocazie obișnuită (care nu are caracter special) de a comite o infracțiune.

În hotărârea din 23 iunie 2015 în cauza Opriș împotriva României, Curtea Europeană Drepturilor Omului a constatat încălcarea art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale admitând capetele de cerere întemeiate pe provocarea din partea poliției și imposibilitatea de a solicita audierea agentului sub acoperire și a colaboratorilor acestuia și inadmisibilitatea în ceea ce privește celelalte capete de cerere.

În speță, Curtea a observat existența unor divergențe între părți cu privire la eventuala implicare a reclamantului în activități legate de droguri înainte de operațiunea sub acoperire a poliției. Guvernul a susținut că existau indicii serioase că reclamantul era implicat în traficul de

droguri, fapt contestat de persoana în cauză. În speță s-a constatat că indiciile la care se făcea referire nu au fost dezvăluite deși Tribunalul Cluj a formulat o cerere în acest sens, parchetul nu a stabilit în mod concret și obiectiv natura indicilor.

De asemenea, Curtea apreciază că mai multe elemente din dosar confirmă versiunea reclamantului. Astfel, agentul sub acoperire a precizat în raportul său că partea în cauză menționase activitatea ca fiind prima încercare de a-și procura droguri, agentul nefurnizând niciun indiciu cu privire la existența unei activități legate de droguri anterioară anchetei a reclamantului. În plus percheziția efectuată la domiciliul reclamantului nu a evidențiat niciun indiciu cu privire la o astfel de activitate.

Prin aceste elemente Curtea afirmă faptul că reclamantul nu fusese implicat în activități legate de trafic de droguri înainte de incidentul în speță. Prin cele de mai sus s-a constatat ilegalitatea utilizării investigatorilor sub acoperire prin provocarea din partea agenților a reclamantului de a săvârși o faptă prevăzută de lege penală în care nu existau indicii temeinice că reclamantul săvârșea o astfel de faptă.

Provocarea apare unde ofițerii implicați – fie membrii ai forțelor de securitate, fie persoane care acționează în conformitate cu instrucțiunile lor – nu se limitează la investigarea activității infracționale într-o manieră pur pasivă, ci exercită o asemenea influență asupra persoanei încât să provoace comiterea unei infracțiuni care altfel nu ar fi fost comisă¹⁵.

5. Concluzii

Prin această lucrare ne-am dorit să evidențiem limitele de acțiune ale investigatorului sub acoperire în lupta sa contra infracționalității. Din acest punct de vedere s-au avut în discuție condițiile care trebuie îndeplinite pentru ca o persoană poată desfășura o astfel de activitate, precum și actele materiale ce cad sub incidența acestuia. De asemenea, ne-am propus delimitarea acțiunilor pasive de cele active ale investigatorilor undercover pentru conturarea limitei dintre legalitate și ilegalitate.

Agentul infiltrat are o misiune complexă și problematică deoarece prin activitatea pe care o desfășoară, pentru atingerea scopului pentru care a fost autorizat, în unele situații este necesar să recurgă la anumite fapte ce pot fi clasificate ca fiind abuzuri prin care se încalcă dreptul la viață privată.

Apreciem că se impune reglementarea unei norme exprese care să definească provocarea săvârșirii unei infracțiuni și să instituie o interdicție clară a acestor practici, întrucât textul de lege existent (art. 148 C.proc.pen.) colaborat cu art. 102 C.proc.pen., care instituie obligația de înlăturare a probelor obținute ilegal, s-a dovedit a fi insuficientă existând și în prezent cazuri împotriva României legate de încălcarea art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

De asemenea, trebuie să se justifice și să se verifice necesitatea unei provocări active, atunci când este vorba despre legitima apărare, precum și punerea în pericol a unor terțe persoane. Acest lucru trebuie avut în calcul, întrucât astfel de situații pot fi invocate ca motive de către investigator pentru a-și explica recurgerea la abuzuri, deși situația nu cerea acest lucru.

---

¹⁵ Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Referințe

- Florian, Costin. „Investigatorul sub acoperire”. Revista de Drept Penal, Nr.2 (Aprilie-Iunie, 2007): 132-134.
- Herghelegiu, Liviu. „Investigatori sub acoperire”. Revista de Drept Penal, Nr.2 (Aprilie-Iunie, 2008): 118-120.
- Mateuț, Gheorghe. „Investigatorii sub acoperire. Utilizarea lor în timpul actelor premergătoare”. Revista Dreptul Nr.1(2005)
- Pușcașu, Voicu. „Agenți sub acoperire. Provocarea ilegală a infracțiunii. Considerații (I)”. Caiete de Drept Penal, Nr. 2 (Aprilie – Iunie, 2010): 29-74
- Soare, Daniel. „ Investigatorii sub acoperire. Reflecții critice”. Revista de Drept Penal, Nr.2, (Aprilie-Iunie 2008): 132-142
- Udroi, Mihail. Procedura Penala. Partea Generala. București: Ed. C.H.Beck, 2017
- Udroi, Mihail, Predescu, Ovidiu. „Jurisprudența CEDO cu privire la agenții provocatori”, Revista Dreptul Nr.1 (2009)

RESTRANGERA DREPTULUI LA VIATA PRIVATA, INTIMA SI DE FAMILIE PRIN METODELE SPECIALE DE SUPRAVEGHERE TEHNICA. PRINCIPIUL PROPORTIONALITATII

Liliana GOLOGAN*

Abstract

Libertatea individuala si dreptul la viata privata, intima si de familie reprezinta valori ce trebuie respectate in orice stat de drept, insa cum echilibrăm respectarea acestor valori, pe care statul le confera fiecarui individ, cu interesul general ce este protejat prin utilizarea metodelor speciale de supraveghere? Orice metoda speciala de supraveghere presupune respectarea mai multor conditii in mod cumulativ, una dintre aceste conditii este aceea de proportionalitate intre masura dispusa si situatia de fapt. Asadar, intelesul notiunii de proportionalitate este esential pentru o buna functionare a statului de drept si pentru o eficienta aplicabilitate a normelor de procedura penala.

Cuvinte cheie: *viata privata, libertati, procesul penal, supravegherea tehnica, intruziune, proba, proportionalitate, echitate.*

1. Introducere

In aceasta lucrare imi propun sa fac o prezentare a triumphiului dreptul la viata privata - mijloacele speciale de supraveghere - principiul proportionalitatii, considerand ca acestea nu pot fi privite separat, fara a se crea un dezechilibru in ceea ce priveste respectarea statului de drept.

Privind individual (separat) dreptul la viata privata, intima si de familia si considerandu-l un drept absolut, s-ar crea un dezechilibru in detrimentul dreptului statului de a trage la raspundere pe cei care incalca legea, iar totodata, daca privim in mod absolut dreptul statului de a impune o ordine sociala si de dispune de puterea sa coercitiva, vor fi sacrificate drepturile si libertatile fundamentale.

Asadar, principiul proportionalitatii reprezinta una dintre conditiile de constitutionalitate pe care trebuie sa le indeplineasca masurile adoptate de autoritatile statale, preocuparea permanenta in plan juridic fiind aceea de a se evita orice abuz din partea autoritatilor statale, de a garanta exercitarea drepturilor, prin stabilirea conditiilor care justifica aplicarea unor masuri restrictive.

In relatia dintre drepturi si libertati, pe de o parte si societatea pe de alta parte, s-au constatat doua atitudini extreme: sacrificarea drepturilor si libertatilor in interesul ordinii sociale sau preeminenta drepturilor si libertatilor, chiar daca astfel sunt sacrificate interesele si ordinea sociala.

Nici una dintre aceste solutii nu este justificata de imperativele unei autentice democratii si de cerinta realizarii echilibrului si armoniei sociale. Reglementarile constitutionale, pentru a fi

---

* Student, Facultatea de Drept European și International, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: lili.gologan@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect.univ.dr. Andra Nicoleta Puran (e-mail: andradascalu@yahoo.com)

eficiente, trebuie sa realizeze echilibrul intre cetateni si autoritatile publice, apoi intre autoritatile publice si desigur cetateni. Trebuie, de asemenea sa se asigure protectia individului contra ingerintelor arbitrare ale statului in exercitarea drepturilor si libertatilor fundamentale¹.

Prin doctrina contractului social a fost exprimata opinia potrivit careia omul transmite o parte din drepturile sale suveranului, care este animat de vointa generala exprimata de lege. Pe de alta parte, vointa generala nu poate anula drepturile naturale ale individului. In acest sens, Jean Jacques Rousseau spunea: „am convenit ca ceea ce instraineaza fiecare din puterea sa, din bunurile sale, din libertatea sa –prin pactul social- este numai acea parte din a carei folosire are importanta pentru comunitate”².

Printre domeniile in care principiul proportionalitate are aplicabilitate se numara si dreptul procesual penal, cu predilectie in domeniul mijloacelor speciale de supraveghere, acestea fiind procedee probatorii prin care pot fi obtinute probele in procesul penal.

In doctrina este afirmata o opinie conform careia intregul proces penal este dominat de problema probelor. O asemenea opinie este justificabila, deoarece din momentul in care a fost declansat procesul penal si pana la solutionarea lui definitiva, toate problemele fondului cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor. Infaptuirea justitiei penale depinde, in principal de sistemul probelor. Aceasta este si explicatia pentru care de-a lungul timpului, a existat o intensa preocupare pentru perfectionarea sistemelor de probatiune. Acestea pot fi localizate in anumite epoci sau oranduirii sociale, ele afectand atitudinea claselor sociale dominante fata de modul de administrare a justitiei.

In oranduirea sclavagista intalnim un sistem de probatiune empiric, caracterizat prin posibilitatea de a trage concluzii din orice proba, indiferent daca era sau nu concludenta in cauza.

In codul lui Hammurabi (aproximativ 1760 i.Hr.) se regasea procedura denumita ulterior “judecata lui Dumnezeu”, in conformitate cu care, daca cel invinuit de vrajitorie era aruncat in apa si nu se scufunda, era aparat de pedeapsa.

In oranduirea feudala, sistemul empiric a fost inlocuit cu cel religios, in care, in vederea aflarii adevarului, se recurgea la „serviciile” divinitatii. In acest sistem, datele cu privire la rezolvarea cauzei erau transmise de divinitate prin intermediul duelului judiciar, al ordaliilor si al juramantului religios etc. Statul feudal centralizat a introdus sistemul probelor formale, in cadrul caruia valoarea probelor era aprioric stabilita. In acest sistem, probele erau tarifate dinainte, cei care solutionau cauza avand doar sarcina de a respecta ierarhia probelor, fara vreo posibilitate de evaluare a fortei lor de dovada.

Mai tarziu sistemul formal a fost inlocuit cu sistemul sentimental si sistemul stiintific al probelor. In cadrul sistemului sentimental judecatorii aveau libertatea sa apereceze probele, ei luandu-le in seama numai pe acelea care le inspirau certitudini asupra adevarului³.

Odata cu dezvoltarea societatii, au fost reglementate regulile cu privire la admisibilitatea probelor in procesul penal, urmarindu-se totodata o minima intruziune a autoritatilor in sfera vietii private, intime si de familie, astfel incat libertatile si drepturile cetatenilor sa nu fie limitate in mod nejustificat si abuziv.

---

¹ Marius Andreescu, Andra Nicoleta Puran – Drept constitutional Teoria generala, Editia a IV-a, Ed. SITECH, Craiova, 2015, p:150

² Marius Andreescu, Principiul proportionalitatii in dreptul constitutional, Ed. C.H. Beck, Bucuresti 2007, p:26.

³ Ion Neagu, Mircea Damaschin “Tratat de procedura penala – Partea generala”, Ed. Universul Juridic, Bucuresti 2015, p.421.

2. Dreptul la viața privată, intimă și de familie

Dreptul la viața intimă este un drept fundamental garantat atât de legislația națională, cât și de cea internațională. Astfel, făcând o sinteză a art. 12 din Declarația universală a drepturilor omului, a art. 17 din Pactul universal cu privire la drepturile civile și politice, a art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO), a art. 26, art. 27, art. art. 28, art. 29 și a art. 30 din Constituția României, conchidem că orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale și nimeni nu va putea fi supus vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară.

Mai întâi de toate, urmează să clarificăm noțiunea de „viața privată”. Pornind de la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, prin prisma unor hotărâri (Van Oosterwijk c. Belgia; Schüssel c. Austriei; Von Hannover c. Germaniei; Petrina c. României), s-a adus următoarea interpretare a noțiunii: dreptul la respectarea vieții private este dreptul la intimitate, dreptul de a trăi așa cum dorești, protejat de publicitate.

Noțiunea de viața privată cuprinde elemente care se raportează la identitatea unei persoane, precum numele, fotografia, integritatea fizică și morală ale acesteia. Garanția oferită la art. 8 din Convenție este destinată, în esență, pentru a asigura dezvoltarea, fără ingerințe externe, a personalității fiecărui individ în raport cu semenii săi⁴.

Noul Cod civil a reglementat dreptul la viața privată prin art. 71 și art. 74 și distinct, prin art. 73, dreptul la propria imagine. Înșă, nu numai autoritățile, cât și particularii au obligația de a respecta viața privată ceea ce se traduce într-o obligație de a se abține de la orice imixțiune sau ingerință în afacerile altuia și de la orice intruziune în intimitatea unei persoane.

Dreptul la viața privată nu are caracter nelimitat, legea reglementând și o serie de cazuri în care sunt permise intruziuni în acest teritoriu intim legat de persoană. Asemenea limitări sunt impuse prin necesitatea asigurării unui echilibru întru dreptul la viața privată și dreptul de la informare al cetățenilor, care se realizează prin intermediul presei, dar și alte interese publice⁵ precum dreptul statului de a trage la răspundere atunci când normele juridice sunt inculcate.

3. Principiul Proportionalității

Statul de drept este nu numai o doctrină, dar și un atribut al statului consacrat de constituțiile democratice. Proportionalitatea este o dimensiune a statului de drept ce caracterizează raporturile dintre autoritățile statale.

De asemenea, pentru statul de drept consacrat constituțional principiul proportionalității este un criteriu de apreciere a limitelor puterii discreționare ale autorităților publice.

Un al domeniu în care principiul proportionalității este aplicat este instituirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Garantarea drepturilor omului, iar pe de altă parte stabilirea limitelor de exercitare și reglementarea condițiilor care justifică ingerința autorităților statale, sunt probleme deosebit de complexe, care își găsesc rezolvarea în doctrină, instrumente juridice interne și internaționale, precum și în jurisprudență.

Drepturile și libertățile fundamentale nu pot fi „drepturi absolute” în sensul civilist al noțiunii, deoarece ele formează conținutul unui raport juridic de drept public și nu de drept privat. Așa cum s-a arătat în literatura de specialitate, drepturile fundamentale, împreună cu celelalte drepturi subiective și cu îndatoririle corelative, formează statutul juridic al cetățeanului.

---

⁴ Vasile Soltan, *Limita dintre dreptul la viața privată și interesul public observată prin prisma jurisprudenței CEDO*, www.juridice.ro.

⁵ Eugen Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, Ediția a 3-a, Ed. CH. Beck, București 2012, p. 36.

De altfel, existența unor drepturi absolute, neconditionate nu poate fi admisă într-un sistem constituțional democratic. Absența limitelor și a condițiilor de exercitare prevăzute de lege, constituție sau instrumente juridice internaționale, poate să ducă la arbitrar, sau la abuz de drept, deoarece nu ar permite diferențierea comportamentului legal de cel ilegal. Această idee este exprimată și de art. 4 din Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului: „exercitarea drepturilor naturale ale fiecărui om nu are alte limite decât pe acelea care asigurarea celorlalți membri ai societăților posibilitatea exercitării acestor drepturi”.

Doctrina juridică a reținut că în raporturile dintre titularii de drepturi, libertatea unuia se oprește acolo unde începe a celui alt, deoarece condiția inerentă a persoanei, este relația ei cu alții.

Ordinea și stabilitatea socială presupune toleranță și respect reciproc între subiecții care participă la relațiile sociale. Exercițarea drepturilor și libertăților fundamentale nu trebuie să contravina ordinii existente în viața socială „coexistența libertăților și protecția socială sunt cele două comandamente care stau la baza limitelor edictate de dreptul pozitiv”. Dificultatea constă în a găsi soluțiile cele mai potrivite, care să armonizeze interesele individuale și interesele sociale, și să garanteze totodată drepturile și libertățile fundamentale în situațiile în care s-ar putea limita sau restrânge exercițiul acestora.

De aceea, limitele impuse drepturilor și libertăților fundamentale trebuie să fie adecvate unui scop legitim: protecția societății, a ordinii social-economice și politice, a ordinii de drept, sau pentru protecția drepturilor altora. Limitele nu trebuie să lipsească de conținut drepturile, ci să garanteze exercițarea lor în asemenea situații. Existența unor limite pentru exercițarea drepturilor fundamentale, este justificată de ideea de protecție constituțională a unor importante valori umane sau statale.

Principiul proporționalității înțeles ca relație adecvată între restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, situația de fapt și scopul legitim urmărit, reprezintă o importantă garanție a drepturilor fundamentale împotriva ingerințelor arbitrare sau abuzive ale autorităților statale. Prin urmare, în materia protecției și garantării drepturilor fundamentale ale omului, principiul proporționalității exprimă relația de echilibru între situații, valori și interese diferite, care să permită coexistența libertăților, armonizarea intereselor individuale cu interesul social și justifică limitele drepturilor fundamentale⁶.

Mai mulți autori contemporani consideră că principiul care asigură unitatea, omogenitatea, echilibrul și capacitatea dezvoltării normative particulare a societății este principiul justiției.

În esență, acest principiu presupune existența unor prescripții fundamentale, apriorice, desprinse din rațiune sau dintr-o ordine supraindividuală și al căror scop este de a da siguranța vieții sociale.

Proporționalitatea exprimă conținutul acestui principiu prin ideea de echilibru între situații și fenomene sociale, între stat și individ, și ca „justa măsură” atunci când sunt comparate situații diferite sau pentru a aprecia asupra legitimității deciziilor autorităților statale.

Justiția este sinonimă cu dreptate și pune în valoare idealul de echitate, care trebuie să caracterizeze orice raport juridic. Echilibrul care trebuie să caracterizeze orice raport juridic. Echilibrul pe care îl presupune și care reprezintă, de altfel, proporționalitate nu este numai o noțiune abstractă, dar are și o dimensiune concretă, ce se realizează prin echivalența prestațiilor sau, altfel spus „de a da fiecăruia ce i se cuvine”. Justiția ocroteste fiecare persoană fizică sau juridică, stabilește proporția dintre interese pentru a asigura fiecăruia libertatea sa în contextul realității libertății tuturor.

---

⁶ Marius Andreescu, Andra Nicoleta Puran, *Drept constituțional Teoria generală*, Editia a IV-a, Ed. Sitech, Craiova, 2015, pp.148-150.

Platon sustine necesitatea moderatiei puterii statale si de subordonare a legii fata de principiul dreptatii. Limitarea puterii guvernantilor prin lege, echilibrul si moderatia in exercitarea autoritatii statale sunt forme de exprimare a proportionalitatii, ca element de continut al principiului justitiei, asa cum il concepea Platon.

Suprematia legii este intemeiata pe conceptul de dreptate. Cu toate acestea, Platon concepe un stat in care individualitatea este considerata in plan secund, in statul ideal al lui Platon, individul se va subordona neconditionat legii, totul fiind dirijat de lege, incepand de la viata intima, pana la cea mai inalta relatie politica. Prin urmare prin conceptia filosofica a lui Platon, care se inscrie in gandirea traditionala antica privind „statul-cetatea” nu exista un raport proportional intre individ si stat, deoarece omul este integrat intru totul statului, iar egalitatea materiala intre membrii unui stat reprezinta garantia armoniei sociale⁷.

Legat de ideea de justitie sociala principiul proportionalitatii apare, explicit formulat sau prin intermediul altor concepte in operea lui Jean Jaques Rousseau.

Pactul social confera autoritatii statului o putere deplina asupra tuturor membrilor societatii. Aceasta putere nu este nelimitata deoarece statul trebuie sa respecte drepturile naturale ale cetatenilor: „*Se cade, deci, ca drepturile respective ale catatenilor si ale suveranului, precum si indatoririle pe care trebuie sa le indeplineasca cetatenii in calitatea lor de supusi, sa le distingem bine de drepturile naturale de care ei trebuie sa se bucure in calitatea lor de oameni*”⁸.

4. Importanta probelor in procesul penal

Pentru rezolvarea cauzelor penale, organele judiciare au nevoie de date si informatii care sa conduca la concluzia existentei sau inexistentei infractiunii, vinovatiei sau nevinovatiei faptuitorului etc. Datele sau informatiile care ajuta la rezolvarea cauzei penale sunt furnizate prin intermediul probelor.

Avand in vedere functionalitatea lor in procesul penal, in literaturile de specialitate probele au fost definite ca fiind elemente cu relevanta informativa asupra tuturor laturilor cauzei penale. In acest sens, in art. 5 alin. (1) din noul Cod de Procedura Penala se arata ca organele judiciare au obligatia de a asigura, pe baza de probe, aflarea adevarului cu privire la faptele si imprejurarile cauzei, precum si cu privire la persoana suspectului sau inculpatului.

Complexitatea informatiilor pe care le aduc probele in procesul penal a condus la definirea lor ca fiind elemente de fapt care servesc la constatarea existentei sau inexistentei unei infractiuni, la identificarea persoanei care a savarsit-o si la cunoasterea imprejurarilor necesare pentru justa solutionare a cauzei si care contribuie la aflarea adevarului in procesul penal [art. 97, alin (1)]⁹.

5. Metode speciale de supraveghere

Probele, mijloacele de proba si procedeele probatorii- Informatiile pe care le furnizeaza o proba prin continutul sau nu pot fi administrate in procesul penal decat prin anumite modalitati prevazute de Codul de procedura penala, care sunt numite mijloace de proba, iar modalitatile legale prin care acestea sunt furnizate fiind denumite procedee probatorii.

Din continutul dispozitiilor art. 97 alin. (2) rezulta ca proba se obtine prin procesul penal prin anumite mijloace prin care se constata elementele de fapt ce pot servi ca proba, iar in literaturile de specialitate acestea sunt definite ca mijloace legale prin care se administreaza probele

⁷ Marius Andreescu, Principiul proportionalitatii in dreptul constitutional, Ed. C.H. Beck, Bucuresti 2007, pp. 17-19.

⁸ Ibidem, p. 26.

⁹ Ion Neagu, Mircea Damaschin, Tratat de procedura penala – Partea generala, Ed. Universul Juridic, Bucuresti 2015, p. 421.

sau mijloacele legale utilizate pentru dovedirea unui fapt. Toate aceste definitii corespund functionalitatii pe care aceasta institutie procesuala o are in cadrul aflarii adevarului in cauzele penale.

Principala caracteristica a societatii contemporane consta in dezvoltarea exploziva a tehnologiei care determina in mod necesar progresul umanitatii. Dezvoltarea tehnologica este inasa fructificata si de persoanele care incalca legea penala, progresu stiintific nefiind exploatat doar in scopuri licite¹⁰.

In ultimii ani s-a observat ca in timp ce lumea digitala aduce beneficii enorme, ea este, de asemenea, vulnerabila. Incidentele din spatiul cibernetic sunt in crestere la un nivel alarmant si ar putea perturba furnizarea de servicii esentiale. Amenintările pot avea origini diferite: sociale, motivate politic, religios etc. Economia statelor este deja afectata, in proportii diferite, de activitatile de criminalitate informatica indreptate impotriva persoanelor fizice si a sectoarelor publice si private. Infractorii din mediul virtual folosesc metode din ce in ce mai complexe pentru patrunderea in sistemele informatice, cum ar fi furtul de date critice sau holdinguri de rascumparare. Cresterea spionajului economic si activitatilor sponsorizate de stat in spatiul virtual reprezinta o noua categorie de amenintari pentru guverne si companiile din intreaga lume.

A sosit timpul ca Uniunea Europeana sa-si intensifice actiunile in acest domeniu, in vederea elaborarii unei strategii de securitate cibernetica a mediului virtual, care sa prezinte viziunea sa in acest domeniu, clarificand rolurile si responsabilitatile statelor membre si sa stabileasca actiunile viitoare necesare, bazate pe o protectie puternica si eficienta si de promovare a drepturilor si libertatilor cetatenilor, care sa faca din mediul online al Uniunii Europene cel mai sigur spatiu cibernetic din lume. Securitatea in mediul cibernetic a devenit o componenta a securitatii tuturor statelor, care potrivit conventiilor si tratatelor internationale se poate realiza prin, cunoasterea, prevenirea si contracararea atacurilor si amenintarilor, precum si prin diminuarea vulnerabilitatilor infrastructurilor ciberneticice in scopul gestionarii eficiente a tuturor riscurilor la adresa securitatii acestora, prevenirea si combaterea criminalitatii informatice si nu in ultimul rand apararea cibernetica.

Dintre toate amenintarile sfarsitului de secol XX, care au continuat sa se manifeste si in zilele noastre – narcoticele, traficul de persoane, munca fortata, putem afirma ca fenomenul criminalitatii informatice este cel care progresa cu pasii cei mai semnificativi, evoluand prin sine insusi in forme din ce in ce mai surprinzatoare, dar servind si ca modus operandi pentru alte tipuri de infractiuni, ca pornografia infantila sau furtul de identitate. Internetul, ca instrument principal al criminalitatii informatice, prezinta o infinitate de utilizari, ceea ce duce in mod inevitabil la diversificarea formelor de manifestare a fenomenului. Astfel, apare ca o necesitate realizarea de cercetari la zi, care sa convearga spre o radiografie cat mai exacta si actuala a dimenisunilor acestui tip de criminalitate, cu o structura clara, documentata si cu propuneri viabile pe un termen cat mai indelungat¹¹.

In acest context activitatea infractionala implica, in numeroase cazuri, mijloace tehnologice avansate, metodele de incalcare a legii penale devenind din ce in ce mai specializate. De asemenea autoritatile judiciare penale semnalez existenta unor fenomene infractionale in anumite materii. Este de notorietate lupta organelor judiciare penale cu fenomenul coruptiei, al infractiunilor de criminalitate organizata, al infractiunilor cu privire la regimul drogurilor, traficul de personale etc.

Aportul finit la savarsirea de fapte penale, pe de o parte si intensificarea infractionalitatii, cu mentiunea expresa a anumitor categorii de infractiuni, pe de alta parte, au condus la reglementarea

---

¹⁰ Ibidem, pp. 492-493.

¹¹ Vara Octavian, Prof. univ. dr. Coord. Sandu Florin, Criminalitatea informatica, Academia de politie “Alexandru Ioan Cuza”, Bucuresti 2014, pp. 2-3.

unor procedee probatorii speciale, adaptate la lumea in care traim, a caror utilizare faciliteaza procesul de tragere la raspundere penala a persoanelor care comit infractiuni.

Pentru aceste motive, in Titlul IV din Partea Generale a Codului de Procedura Penala „Probele, mijloacele de proba si procedeele probatorii”, a fost introdus apitolul IV, intitulat „Metode special de supraveghere si cercetare”.

Conform art. 138 alin. (1), printre procedeele speciale de supraveghere gasim enumerata si “supravegherea tehnica”, aceasta nu numai ca se gaseste, in enumerarea procedeele de supraveghere aceasta ocupa chiar primul loc, acest lucru se poate datora frecventei cu care aceasta metoda de supraveghere este folosita de catre organele judiciare, dar si verosimilitatea probelor care pot fi furnizate prin aceste procedee de supraveghere tehnica¹².

Prin supraveghere tehnica se intelege utilizarea in scopul obtinerii de probe a urmatoarelor metode special de supraveghere sau cercetare: interceptarea comunicatiilor ori a oricarui tip de comunicare la distanta, accesul la un sistem informatic, supravegherea video, audio sau prin fotografiere, localizarea sau urmarirea mijloacelor tehnice si obtinerea datelor privind tranzactiile financiare ale unei persoane.

Asadar, se constata reglementarea unei metode de probatiune si anume supravegherea tehnica, in cadrul careia legiutorul a inclus cinci procedee probatorii speciale distincte. Unele dintre aceste procedee sunt definite prin lege in timp ce alte procedee probatorii nu beneficiaza de interpretare legala.

Prin **interceptarea comunicatiilor** ori a oricarui tip de comunicare se intelege interceptarea, accesul, monitorizarea, colectarea sau inregistrarea comunicatiilor efectuate prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare.

Prin **acces la un sistem infromatic se intelege** patrunderea intr-un sistem informatic sau mijloc de stocare a datelor informatice, fie direct, fie de la distanta prin intermediul unor programe specializate prin prin intermediul unei retele, in scopul de a identifica probe. Sistemul informatic are in vedere orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate in relatie functional, dintre care unul sau mai multe asigura prelucrarea automata a datelor, cu ajutorul unui program informatic.

Supravegherea video sau audio presupune observarea sau inregistrarea conversatiilor, miscarilor ori a altor activitati ale persoanelor, in vreme ce fotografierea are semnificatia unei actiuni de fixare a imaginii unui obiect sau a unei persoane, in format digital sau pe hartie fotografica, cu ajutorul unui aparat fotografic.

Localizarea sau urmarirea prin mijloace tehnice presupune folosirea unor dispozitive care determina locul unde se afla persoana sau obiectul la care sunt atasate.

De asemenea potrivit art. 138 alin. (9), prin obtinerea datelor privind tranzactiile financiare ale unei persoane se intelege operatiunile prin care se asigura cunoasterea continutului tranzactiilor financiare si al altor operatiuni efectuate sau care urmeaza sa fie efectuate prin intermediul unei institutii de credit sau de la alta entitate financiara, de inregistrarea ori informatii aflate in posesia acesteia referitoare la tranzactiile sau operatiunile unei persoane¹³.

Datorita ingerintelor autoritatilor statelor semnatare ale Conventiei Europene a Drepturilor Omului, in dreptul cetatenilor la viata privata, intima si de familia Curtea Europeana a stabilit un set de reguli ce trebuie respectate in elaborarea legislatiei fiecarui stat, cat si in activitatea institutiilor ce pot fi abilitate cu sarcini in ceea ce priveste punerea in executare a unui mandat de supraveghere tehnica.

---

¹² Ibidem. p. 422.

¹³ Ibidem. pp. 493-496.

Curtea Europeană a stabilit un set de standarde ce trebuie respectate în vederea protecției vieții private în cazul supravegherii tehnice după cum urmează:

- a. Comunicatiile, inclusiv cele realizate în cadrul tranzacțiilor comerciale, sunt acoperite de noțiunile de „viața privată” și „corespondență”;
- b. Ingerința în dreptul la viața privată trebuie să aibă o bază legală, iar dreptul intern trebuie să fie compatibil cu statul de drept și accesibil pentru persoana în a prevedea consecințele dreptului intern în privința sa;

În practică, România a fost condamnată de către CEDO pentru nerespectarea acestei condiții. Hotărârea din 8 ianuarie 2013 în cauza Bucur și Toma împotriva României. În concret după un proces care a durat mai bine de 10 ani, decizia CEDO a dat o decizie în favoarea romanilor reprezentați de Monica Macovei și Dan Mihai. Constantin Bucur, Mircea Toma și fiica acestuia din urmă, Sorana, au sesizat Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) de la Strasbourg în 11 noiembrie 2002. Cei trei reclamanti s-au plâns și de încălcarea dreptului la un remediu efectiv în urma acțiunilor lor în instanțele din România.

Potrivit deciziei Curtii, fostul capitan din Serviciul Român de Informații (SRI) a reclamat încălcarea dreptului sau la libera exprimare, prin condamnarea sa la doi ani de închisoare cu suspendare în 20 octombrie 1998 pentru divulgarea unor informații clasate „strict secret”. Totodată, Bucur a reclamat încălcarea dreptului la un proces echitabil în cazul său.

Constantin Bucur a fost judecat pentru încălcarea Legii privind siguranța națională după ce, în conferința de presă a PRM din 13 mai 1996, el a făcut publice înregistrări de convorbiri telefonice ale unor personalități politice și din media efectuate de SRI, semnaland că a constatat o serie de nereguli în activitatea Serviciului.

CEDO a constatat că în cazul lui Bucur au fost încălcate articolele 10 – libertatea de exprimare – și 6 – dreptul la un proces echitabil – din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

În fapt, în 1996, primul reclamant lucra în cadrul compartimentului de supraveghere-inregistrare a comunicațiilor telefonice într-o unitate militară a SRI cu sediul în București. Sarcinile sale constau în asigurarea supravegherii și înregistrării continue a convorbirilor telefonice ale persoanelor înscrise în registrul ținut în acest scop de către compartiment, verificarea calității și continuității înregistrărilor, precum și asigurarea respectării condițiilor de interceptare (data de început și sfârșit a interceptărilor, identitatea persoanei ale cărei convorbiri telefonice erau interceptate, posta interceptată etc.).

În cadrul activității sale, primul reclamant a constatat mai multe nereguli: toate rubricile din registrul compartimentului, în care se faceau înregistrări cu creionul, nu erau complete, și anume numele real al persoanei puse sub ascultare, numărul actului de autorizare a interceptării emis de procuror, adresa postului telefonic pus sub ascultare sau motivul care justifică măsura; de asemenea, nu exista concordanța între persoana indicată în registru ca fiind proprietarul postului telefonic și titularul real. Pe de altă parte, un număr considerabil de jurnaliști, oameni politici și oameni de afaceri erau puși sub ascultare, mai ales după afacerile rasuntoare menționate în presă.

Reclamantul afirma că a comunicat aceste nereguli colegilor săi și șefului compartimentului de supraveghere-inregistrare. Acesta din urmă, la ordinul comandantului unității, l-a muștrat, l-a sfătuit să renunțe la cele susținute, i-a spus că avea unele probleme, dar și copii de crescut și a declarat „nu noi schimbăm ordinea lucrurilor”.

Intrucât persoanele respective s-au aratat dezinteresate de problema, reclamantul l-a contactat pe deputatul T.C., membru al Comisiei comune permanente a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității SRI.

La 13 mai 1996, a avut loc o conferință de presă. În prezența catorva membri ai partidului România Mare și a deputatului T.C., reclamantul a făcut publice casetele audio și neregulile constatate în activitatea SRI. Acesta și-a justificat acțiunile prin dorința de a vedea respectate legile române și, în primul rând, Constituția. Acesta a menționat că informațiile făcute publice nu

constituiau secrete de stat, ci dovada activitatilor de politie politica desfasurate de SRI, la ordinul directorului acestuia, in decursul unui an cu alegeri parlamentare si prezidentiale. Interceptarile convorbirilor telefonice erau, in opinia sa, in beneficiul partidului aflat la putere si al diverselor partide politice pentru afacerile lor interne. In cele din urma, reclamantul a declarat ca nimeni nu poate fi obligat sa pastreze un secret de stat in scopul ascunderii incalcarilor legii si ca observase deja ca nici Presedintele Republicii, nici Consiliul Suprem de Aparare a Tarii, nici Comisia parlamentara pentru exercitarea controlului asupra activitatii SRI nu reactionasera in trecut, atunci cand presa dezvaluise nereguli de o gravitate exceptionala comise de directorul SRI.

Conferinta de presa tinuta de reclamant a avut un ecou rasunator in media locala si internationala. Organizatiile politice si neguvernamentale au facut declaratii pe aceasta tema.

La 31 iulie 1996, a inceput urmarirea penala fata de reclamant, acesta fiind invinuit de savarsirea de infractiuni prevazute de Legea nr. 51/1991 privind siguranta nationala. I se imputa ca, in exercitarea atributiilor, a cules si a transmis informatii cu caracter secret (art. 19 din lege) si ca a divulgat si a folosit, in afara cadrului legal, informatii, cunoscute in exercitarea atributiilor, privind viata particulara, onoarea sau reputatia persoanelor (art. 21 din lege).

La 5 august 1996, reclamantul a fost invinuit si de savarsirea infractiunii de furt, infractiune pedepsita prin art. 208 si 224 din Codul penal, pentru sustragerea unor casete audio din sediul SRI.

In cursul cercetarii penale, reclamantul a solicitat urmatoarele masuri: sa fie interogat directorul SRI, care ar fi declarat presei si comisiei parlamentare ca posturile telefonice indicate de reclamant nu fusesera puse sub ascultare, si sa se dispuna ca SRI sa furnizeze o copie a cererilor trimise procurorului pentru obtinerea actelor legale de autorizare a interceptarilor si a inregistrarilor, precum si o copie a registrului parchetului in care s-au consemnat actele de autorizare respective. Prin aceste cereri de probe, reclamantul intentiona sa demonstreze ca unele acte de autorizare a interceptarii au fost eliberate in urma conferintei de presa din 13 mai 1996. Procurorul militar insarcinat cu efectuarea cercetarii a respins cererea reclamantului fara o motivare a deciziei sale.

Prin hotararea din 20 octombrie 1998, Tribunalul Militar l-a condamnat pe reclamant la o pedeapsa cu inchisoarea de 2 ani cu suspendarea executarii pentru furt, culegerea si transmiterea de informatii cu caracter secret in afara cadrului legal, precum si divulgarea si folosirea, in afara cadrului legal, a informatiilor privind viata particulara, onoarea si reputatia persoanelor. Hotararea tribunalului s-a bazat pe faptul ca interceptarile telefonice fusesera efectuate in baza unor acte de autorizare emise de procurori si depuse la dosar. Pentru acelasi temei, tribunalul a respins alegatiile reclamantului cu privire la indoielile sale fata de legalitatea interceptarilor. De asemenea, tribunalul a observat ca reclamantul nu a denuntat pretinsele nereguli directorului SRI si nu a sesizat Comisia parlamentara pentru exercitarea controlului asupra activitatii SRI. Referitor la elementul intentional al infractiunilor, tribunalul a considerat ca acordul dat de reclamant deputatului T.C. pentru a devoala continutul casetelor dovedea existenta intentiei, prevazuta de lege, pentru a putea califica faptele respective drept infractiuni. De asemenea, tribunalul a observat ca, asa cum reiese dintr-o nota prezentata de SRI, potrivit regulamentului intern al acestei institutii, casetele continand convorbiri telefonice se transmiteau departamentului responsabil de transcrierea informatiilor; in cazul in care unitatea care solicitase interceptarea comunicatiilor nu formula o cerere de transcriere in termen de 10 zile, informatiile se stergeau, iar casetele se restituiau compartimentului de supraveghere-inregistrare in vederea reutilizarii lor.

Reclamantul a formulat apel in fata Curtii Militare de Apel in sa prin hotararea din 14 iunie 1999, Curtea Militara de Apel a confirmat hotararea pronuntata in prima instanta.

Reclamantul a formulat recurs impotriva acestei hotarari la Curtea Suprema de Justitie, iar prin hotararea din 13 mai 2002, Curtea Suprema de Justitie a respins exceptia ridicata de reclamant cu privire la imunitatea sa parlamentara, dupa ce a constatat ca acesta devenise deputat la 26

noiembrie 2000, adică ulterior trimerii sale în judecată. Pe fond, instanța a respins recursul reclamantului, confirmând motivarea primei instanțe.

Una dintre casetele luate de Constantin Bucur și facute publice conținea înregistrarea unei convorbiri telefonice care a avut loc la 12 aprilie 1996 între cea de a treia reclamantă, fiica minoră a celui de al doilea reclamant, și mama acesteia, de la telefonul instalat la domiciliul celui de al doilea și al treilea reclamant.

Cel de al doilea reclamant, Mircea Toma, precum și unii dintre colegii săi de la redacția ziarului A.C. au depus plângere penală denunțând interceptările fără drept ale convorbirilor telefonice efectuate de la posturile telefonice aparținând ziarului. Aceștia au invocat încălcarea dreptului la viața privată și de familie prin interceptarea ilegală a convorbirilor lor telefonice și păstrarea înregistrărilor de către SRI. Una dintre casetele cu înregistrări ale convorbirilor telefonice interceptate de SRI date publicității de Bucur conținea o discuție dintre soția și fiica lui Mircea Toma, mai arată CEDO.

La 28 noiembrie 1996, redacția ziarului a primit o notă de informare că interceptările în cauză vizau un anumit membru al redacției și fuseseră realizate pe baza actului de autorizare emis de procuror.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a dat un verdict împotriva României în problema interceptărilor ilegale ca fostul angajat SRI și un jurnalistul vor primi împreună aproape 28.000 de euro pentru încălcări ale drepturilor stipulate de Convenție de care se face vinovat statul român, deoarece, Constantin Bucur nu a încălcat Legea privind siguranța națională atâta timp cât a făcut publice interceptări efectuate în mod ilegal de către SRI.

Astfel, fostul capitan SRI a primit despăgubiri de 20.000 de euro, după ce a fost condamnat pentru că a făcut publice interceptări SRI ale unor convorbiri telefonice, în timp ce jurnalistul Mircea Toma, care a fost interceptat, a primit 7.800 de euro, potrivit unei decizii CEDO¹⁴.

Un alt caz de interceptări condamnat de CEDO este cel al unei judecătorești de la Tribunalul Bihor, Elena Pop Blaga, care a primit 4.900 de euro pentru că i-au fost interceptate, neautorizat, convorbiri, sub suspiciunea că ar pretinde mită, și pentru condițiile în care a stat în arest preventiv, CEDO admitând că au fost încălcate articolele 3 și 8 din Convenție.

- a. Calitatea legii de a fi previzibilă, această cerință nu presupune în materia supravegherii tehnice ca o persoană ar trebui să fie în măsură să prevadă atunci când autoritatea probabil i-au interceptat comunicațiile, astfel încât să își poată adopta comportamentul sau în consecință; este însă esențial să existe norme clare, detaliate privind măsurile de supraveghere tehnică, mai ales că tehnologia disponibilă pentru utilizare este în mod constantă din ce în ce mai sofisticată; **legislația internă trebuie să fie suficient de clară în terminologia sa pentru a oferi cetățenilor un indiciu adecvat cu privire la împrejurările și condițiile și modalitățile în care autoritățile publice sunt împuternicite să recurgă la oricare dintre măsurile de supraveghere tehnică;**
- b. Legea trebuie să prevadă garanții minime împotriva abuzurilor sau arbitrarului, cum ar fi: natura infracțiunilor care pot determina luarea unei măsuri de supraveghere tehnică (nu este necesară existența unei liste exhaustive, însă trebuie să existe suficiente date din care să poată fi determinate infracțiunile care pot atrage supravegherea tehnică); definiția categoriilor de persoane susceptibile de a fi supuse supravegherii tehnice [există o suprapunere între condiția ca respectivele categorii de persoane să fie stabilite și condiția ca natura infracțiunilor să fie clar definită]; mandatul de supraveghere tehnică trebuie să specifice în mod clar, fie numele sau prin descriere, o persoană ca fiind subiectul

---

¹⁴ Hotărârea CEDO din 8 ianuarie 2013 (Cererea nr. 40238/02) Bucur și Toma împotriva României, www.dreptonline.ro

supravegherii ori un singur set de premise ca fiind temeiul pentru care mandatul este dispus (nume, adrese, numere de telefon si alte informatii relevante)]; limitele temporale ale masurii supravegherii tehnice (durata totala a oricaror masuri de interceptare va depinde de complexitatea si durata anchetei in cauza si, cu conditia sa existe garantii adecvate, nu este nerezonabil sa lase aceasta chestiune la discretia autoritatilor relevante in dreptul intern); procedura care trebuie urmate pentru incuviintarea utilizarea si stocarea datelor obtinute; imprejurarile in care rezultatul supravegherii tehnice poate sau trebuie sa fie sters sau distrus;

- c. Evaluarea *testului necesitatii si proportionalitatii* ingerintei cu scopul legitim urmarit se face prin raportare la toate circumstantele cauzei, cum ar fi natura, domeniul de aplicare si durata masurilor de supraveghere tehnice, motivele necesare pentru dispunerea lor, autoritatile competente sa le efectueze si sa le autorizeze, precum si caile legale potrivit carora masurile pot fi contestate; fata de potentialul tehnologiilor de supraveghere de ultima ora pentru a invade intimitatea cetatenilor, cerinta necesara intr-o societate democratica trebuie sa fie interpretata ca stricta necesitate; o masura de supraveghere tehnica poate fi compatibila cu exigentele conventionale numai daca este strict necesara, ca o consideratie generala, pentru protejarea institutiilor democratice si, mai mult decat atat, in cazul in care este strict necesar, ca o anumita consideratie, in obtinerea de informatii vitale intr-o operatiune individuala; orice masuri de supraveghere tehnica care nu corespunde acestor criterii vor fi predispuise la abuz din partea autoritatilor care beneficiaza de tehnologii avansate;
- d. Existenta unui control judiciar *a priori* a masurii supravegherii tehnice fie de un judecator fie din partea unei autoritati independente (se admite ca supravegherea de catre organismele non-judiciare poate fi considerata compatibila cu Conventia, cu conditia ca organismul de supraveghere sa fie independent de autoritatile care efectueaza supravegherea, si sa fie investit cu puteri si comptente suficiente pentru a exercita un control efectiv si continuu);
- e. Existenta unui control judiciar a posteriori a temeiniciei supravegherii tehnice; eficienta controlului a posteriori poate fi semnificativ stirbita in cazul absentei notificarii persoanelor care au format obiectul unei supravegheri tehnice ulterior incetarii masurii.¹⁵

Pe langa acest set de reguli instituite de Curtea Europeana, in dreptul intern s-au concretizat conditiile ce trebuie respectate pentru emiterea mandatului de supraveghere tehnica.

Prima conditie ce trebuie respectata pentru a se putea dispune supravegherea tehnica este ca ***urmarirea penala sa fi fost inceputa in cauza.***

A doua conditie vizeaza ***existenta unei suspiciuni rezonabile*** cu privire la pregatirea sau savarsirea unei infractiuni contra securitatii nationale prevazute de NCP si de legile speciale, a unei infractiuni de trafic de droguri, de efectuare de operatiuni cu precursori sau alte substante susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevazute de Legea nr. 194/2011), infractiuni privind nerespectarea regimului armelor, munitiilor, materialelor nucleare si al materiilor explozive, de trafic sau exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, de spalare de bani, de falsificare de monede, timbre sau de alte valori, de falsificare de instrumente de plata electronica, in cazul infractiunilor care se savarsesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronica, infractiunilor contra patrimoniului, de santaj, de viol, de lipsire de libertate in mod ilegal, de evaziune fiscala, a unei infractiuni de coruptie sau a unei infractiuni asimilate infractiunilor de

---

¹⁵ Mihail Udrouiu, Procedura penala, Partea Generala, editia 4, Ed. C. H. Beck, Bucuresti, 2017, pp. 414- 415.

corupție, a unei infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, ori a unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisoării **de 5 ani sau mai mare**.

Cea de a treia condiție este ca *probele nu ar putea fi obținute în alt mod* sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori exista un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare, este consacrat astfel principiul *subsidiarității*, reliefând caracterul de excepție al ingerinței în dreptul la viața privată în vederea asigurării echității procedurii, prin evitarea ca o parte însemnată a probațiilor ce se efectuează într-o cauză să conste în măsuri de supraveghere tehnică. NCPP stipulează și o limită în materia supravegherii tehnice în vederea garantării dreptului la apărare: raportul dintre avocat și persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice.

În practica României a fost condamnată la CEDO în cauza Pruteanu contra României vizând interceptarea convorbirilor telefonice ale avocatului cu clientul.

Avocatul Pruteanu a fost angajat pentru a-l reprezenta pe C.I. într-o procedură penală.

În septembrie, în anul 2004, Parchetul de pe lângă Tribunalul Bacău a început urmărirea penală împotriva lui M.T.O. și a lui M.G.T., asociați la o societate comercială împotriva cărora au fost depuse mai multe plângeri penale pentru înșelăciune. Aceștia l-au mandatat pe C.I. să vândă niste imobile.

La data de 24 septembrie 2004, instanța a autorizat Ministerul Public să intercepteze și să înregistreze convorbirile telefonice ale lui M.T.O., M.G.T. și C.I. pentru o perioadă de treizeci de zile. Douasprezece dintre aceste convorbiri au fost purtate de C.I. cu avocatul său, Dl. Pruteanu.

La data de 17 martie 2005, Ministerul Public a întocmit un proces verbal prin care a pus la dispoziția Tribunalului suporturile magnetice și transcrierile înregistrărilor efectuate în baza autorizației din 24 septembrie 2004, menționând că aceste înregistrări au fost realizate în cadrul unei proceduri penale inițiate împotriva OTM și MGT, deci alți asociați ai societății decât C.I.

Printr-o hotărâre pronunțată la 21 martie 2005, în camera de consiliu, Tribunalul a hotărât că înregistrările sunt utile cauzei și a aprobat cererea procurorilor, ordonând sigilarea transcrierilor și a suporturilor magnetice la grefa instanței.

Avocatul Pruteanu, acționând în nume propriu, nu ca un reprezentant al C.I., a formulat recurs împotriva hotărârii interlocutorii din 21 martie 2005. În cererea de recurs, reclamantul a precizat că legislația națională nu prevede o cale de atac împotriva unei astfel de hotărâri și a cerut instanței să declare recursul admisibil în temeiul art. 13 din Convenție. El a susținut că, în hotărârea atacată, instanța a certificat înregistrările conversațiilor avute cu C.I. în condițiile în care el nu a fost citat să se prezinte în cadrul procedurii și că aceste conversații au avut un caracter profesional. De asemenea, a invocat art. 91³ alineatele 2 și 7 din Codul de procedură penală, potrivit cărora conversațiile profesionale dintre un avocat și clientul său nu pot fi menționate în procesul-verbal de transcriere și nu pot fi folosite ca probe în cadrul procedurilor penale. În cele din urmă, el a subliniat faptul că interceptarea telefonului lui IC nu a fost justificată de un interes legitim, dat fiind faptul că C.I. nu a făcut obiectul acelei proceduri penale, și a solicitat instanței de apel să dispună distrugerea transcrierii ale înregistrărilor conversațiilor sale cu clientul său.

Audierea în acest recurs a avut loc pe 5 aprilie 2005 în fața Curții de Apel Bacău. În observațiile sale orale, reclamantul a adăugat că practica instanțelor naționale în materie a fost de a ordona distrugerea înregistrărilor ale convorbirilor dintre avocat și clientul său. La aceeași dată, Curtea a pronunțat o hotărâre prin care a declarat cererea de recurs inadmisibilă întrucât calea de atac nu este prevăzută de lege.

În aceste condiții, dl. Avocat Pruteanu a făcut plingere la CEDO, pretinzând că a fost încălcat dreptul său la respectarea vieții private și secretul corespondenței, ca urmare a interceptării convorbirilor sale telefonice și lipsa remediilor legale pentru a contesta legalitatea măsurii și a

solicita distrugerea inregistrarilor. El si-a intemeiat plangerea pe articolul 8 din Conventie, luat separat si coroborat cu articolul 13 al Conventiei.

Curtea Europeana a Drepturilor Omului a examinat plangerea sub doua aspecte, respectiv daca au fost indeplinite conditiile prevazute in alin. 2 al art 8 din Conventie pentru a se justifica o astfel de ingerinta in viata privata din partea autoritatilor publice.

Aceste conditii sunt: masura sa fie prevazuta de lege si masura sa constituie, intr-o societate democratica, o masura necesara pentru securitatea nationala, siguranta publica, bunastarea economica a tarii, apararea ordinii si prevenirea faptelor penale, protectia sanatatii, a moralei, a drepturilor si a libertatilor altora.

Sa constituie, intr-o societate democratica, o masura necesara pentru securitatea nationala, siguranta publica, bunastarea economica a tarii, apararea ordinii si prevenirea faptelor penale, protectia sanatatii, a moralei, a drepturilor si a libertatilor altora.

Cu privire la primul aspect, sintagma „prevazute de lege” din articolul 8 § 2 din Conventie impune in primul rand ca masura contestata sa aiba o baza in dreptul intern. Aceasta implica, de asemenea, o anumita calitate a legii in cauza. Curtea a retinut ca tribunalul a autorizat ascultarea in baza art 911 si urm. din Codul de procedura penala. Fara a aprecia asupra „calitatii acestei legi”, Curtea a retinut ca articolele mentionate nu prevad situatia specifica a persoanelor ascultate fara autorizatie de interceptare.

In ceea ce priveste a doua conditie, Curtea a considerat ca in acest caz, ingerinta a fost motivata de necesitatea stabilirii adevarului in cadrul unei proceduri penale si, prin urmare, au avut tendinta de a apara ordinea publica. De aceea, a ramas sa stabileasca daca ingerinta a fost “necesara intr-o societate democratica” pentru a atinge aceste obiective. In conformitate cu jurisprudenta Curtii, statele contractante se bucura de o anumita marja de apreciere in evaluarea existentei si a amplitudinii unei astfel de necesitati, insa trebuie sa existe si garantii adecvate si eficiente impotriva abuzurilor.

In acest caz, Curtea a observat ca interceptarea convorbirilor intre avocat si client constituie incontestabil o atingere adusa secretului profesional, care este baza relatiei de incredere intre cele doua persoane, astfel incat clientul putea sa faca plangere pentru incalcarea dreptului sau de a avea o relatie confidentiala cu avocatul. In egala masura insa, avocatul poate sa faca plangere pentru nerespectarea vietii private si a corespondentei, independent de dreptul de a face plangere a clientului sau.

Desigur, reclamantul nu a facut el insusi obiectul unei autorizatii de interceptare avand in vedere calitatea sa de avocat al C.I. Insa nu este mai putin adevarat ca persoana in cauza trebuie sa aiba posibilitatea unui control efectiv asupra modului in care sunt utilizate inregistrările.

In aceasta privinta, Curtea a constatat ca permisiunea de a inregistra conversatiile cu CI a fost emisa de o instanta, insa nu se poate concluziona ca instanta a considerat a priori nevoia de actiune in ceea ce priveste persoana in cauza. Prin urmare, este necesar sa se ia in considerare daca reclamanta a avut la dispozitie un remediu a posteriori pentru a controla inregistrările in litigiu.

Avand in vedere aceste argumente, Curtea a concluzionat ca a fost incalcat art. 8 din Conventia Europeana a Drepturilor Omului, referitor la respectarea vietii private si a secretului corespondentei.¹⁶

Desigur, asemenea intruziuni in viata privata nu se opresc doar la nivelul Romaniei dezvaluirile lui Edward Snowden prezinta niste documente clasificate pe care acesta le-a sustras de

---

¹⁶ Hotararea din data de 03 mai 2015 (Cererea nr. 30181/05) cauza Pruteanu contra Romaniei - Interceptarea convorbirilor telefonice ale avocatului cu clientul, www.unbr.ro.

la NSA (Agentia Nationala americana pentru Securitate), in perioada in care a fost angajat ca tehnician al institutiei, documente pe care le-a publicat in unele din cele mai titrate ziare din lume. Snowden, in varsta de 29 de ani, este cel care a dezvaluit faptul ca administratia SUA intercepteaza convorbirile telefonice si conversatiile de pe internet a milioane de americani, si nu numai.

Este vorba de dezvaluirea mai multor secrete ale CIA, in special cel al sistemelor de supraveghere telefonica prin NSA (National Security Agency). Edward Snowden, specialist in computere, care fusese angajat prin contract de CIA si care a sustras o mare cantitate de date ultrasecrete, cu care a plecat in strainatate (mai intai la Hong Kong, teritoriu aflat sub autoritate chineza, apoi la Moscova, unde se afla si in prezent). El a trimis presei (The Guardian in Anglia si Washington Post in SUA) o parte din aceste date, care ar reprezenta numai aproximativ 1% din cantitatea de informatie detinuta. In motivatia actiunilor sale, Snowden a afirmat ca a avut ratiuni de etica, dupa ce a descoperit cum se face supravegherea telefonica globala, pentru toti cetatenii americani si pentru multi cetateni straini, intre care un numar considerabil de politicieni si oameni de stat din tari aliate si prietene. Prezentarea de catre media a detaliilor a avut un efect exploziv, in tara si in strainatate. Condamnarea actiunilor CIA a fost unanima in aproape toate statele lumii.

Iar ultima conditie este aceea care echilibreaza intruziunea autoritatilor publice in viata privata a cetatenilor cu interesul superior al societatii in procesul penal este reprezentata de conditia ca *masura sa fie proportionala cu restrangerea drepturilor si libertatilor fundamentale*, date fiind particularitatile cauzei, importanta informatiilor ori a probelor ce urmeaza a fi obtinute sau gravitatea infractiunii. Astfel a fost reglementat principiul proportionalitatii masurii supravegherii tehnice cu restrangerea dreptului la viata privata, prin raportare la particularitatile cauzei, importanta informatiilor sau a probelor ce urmeaza a fi obtinute sau gravitatea infractiunii. In acelasi sens in art. 5 din Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Ministrii al Consiliului Europei privind „tehnicele de investigare” in legatura cu infractiuni grave, inclusiv acte de terorism prevede ca, in vederea garantarii principiului proportionalitatii, la momentul in care se dispune utilizarea „ tehnicilor speciale” aceasta utilizarea trebuie evaluata in functie de gravitatea infractiunilor si tinand cont de caracterul intruziv al tehnicii utilizate.¹⁷

7. Concluzii

In concluzie, dreptul la viata privata, intima si de familie nu este un drept absolut, insa este un drept ce trebuie respectat de catre autoritatile statale, fiind enumerate si exemplificate situatiile in care acest drept poate fi restrans, astfel incat intruziunea autoritatilor in viata privata a cetatenilor sa nu existe fara motivare. De asemenea atunci cand este dispusa masura supravegherii tehnice trebuie urmarit ca prin interceptarea convorbirilor unei anumite persoane sa nu se realizeze o limitare a drepturilor persoanelor cu care subiectul supus masurii interactioneaza, astfel creandu-se o „panza” de interceptari ce aduc atingere drepturilor si libertatilor fundamentale ale pritenilor, membrilor de familie si chiar avocatilor, asa cum am aratat mai sus.

Principiul proportionalitatii vine ca un principiu corector, menit sa incline balanta in favoarea obiectivismului, astfel incat, asa cum afirma Jean Jacques Rousseau: ca ceea ce instraineaza fiecare din puterea sa, din bunurile sale, din libertatea sa –prin pactul social- sa fie numai acea parte din a carei folosire are importanta pentru comunitate.

---

¹⁷ Mihail Udroui, Procedura penala, Partea Generala, editia 4, Ed. C. H. Beck, Bucuresti, 2017, Pp. 420-421.

Referințe

- Andreescu Marius- Principiul Proportionalitatii in dreptul constitutional, Ed. C.H. Beck, Bucuresti 2007.
- Andreescu Marius, Andra Nicoleta Puran – Drept constitutional Teoria generala, Editia a IV-a, Ed. SITECH, Craiova, 2015.
- Chelaru Eugen – Persoanele, Editia a 3-a, Ed. CH. Beck, Bucuresti 2012.
- Neagu Ion, Mircea Damaschin – “Tratat de procedura penala – Partea generala”, Ed. Universul Juridic, Bucuresti 2015.
- Soltan Vasile - Limita dintre dreptul la viata privata si interesul public observata prin prisma jurisprudentei CEDO, www.Juridice.ro
- Udroiu Mihail - Procedura Penala, Partea Generala, editia 4, Ed. C. H. Beck, Bucuresti, 2017.
- Vara Octavian, Prof. univ. dr. Coord. Sandu Florin- Criminalitatea informatica, Academia de politie “Alexandru Ioan Cuza”, Bucuresti 2014.
- Constitutia
- Noul Cod Civil
- Noul Cod de Procedura Penala
- Conventia Europeana a Drepturilor Omului
- Hotararea CEDO din 8 ianuarie 2013 (Cererea nr. 40238/02) Bucur si Toma impotriva Romaniei, www.dreptonline.ro
- Hotararea CEDO din 03 mai 2015 (Cererea nr. 30181/05) cauza Pruteanu contra Romaniei - Interceptarea convorbirilor telefonice ale avocatului cu clientul, www.unbr.ro.

ASISTENȚA JURIDICĂ ÎN PROCESUL PENAL

Raluca- Elena MORARU^{*}

Irina ADAM^{**}

Abstract

Asistența juridică este una din cele mai importante componente ale dreptului de apărare al părților, alături de posibilitatea acestora de a-și asigura personal apărarea și de obligația organelor judiciare de a avea în vedere, din oficiu, toate aspectele care sunt în favoarea părților. Asistența juridică în procesul penal reprezintă activitatea complexă desfășurată în condițiile legii, de apărător pentru promovarea și apărarea intereselor legitime ale suspectului sau inculpatului în procesul penal. Constituie o garanție a exercitării acestui drept fundamental reglementările cuprinse în Convenția europeană a drepturilor omului, Constituția României, Codul de procedură penală, Legea nr. 304/2004 și Legea nr. 51/1995.

Cuvinte cheie: asistență juridică, proces penal, suspect, inculpat, avocat, dreptul la apărare

1. Introducere

Prin asistență juridică, în sens restrâns, se înțelege asistența pe care organele judiciare dintr-un stat o acordă în cursul procesului penal organelor judiciare din statul în care are loc activitatea judiciară și care constă în efectuarea, predarea sau comunicarea de acte procedurale necesare soluționării acelei cauze¹. Codul de procedură penală prevede în art. 90 cazurile de asistență juridică obligatorie, și anume: când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege; în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul sau inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea; în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani².

Astfel, se poate deduce faptul că în cursul urmăririi penale, precum și în cursul judecății, asistența juridică este întotdeauna obligatorie doar în cazurile în care suspectul sau inculpatul este minor, internat sau arestat într-un centru de detenție sau când față de acesta a fost dispusă măsura

---

^{*} Studentă anul III, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: raluca.moraru96@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Mircea Damaschin (e-mail: mirceadamaschin@univnt.ro)

^{**} Studentă anul III, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: irina.adam30@gmail.com).

¹ Nicolae Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Vol. II, Editura Paideia, București, pag. 484.

² <https://legeaz.net/noul-cod-procedura-penala-C.pr.pen./art-90>

de siguranță a internării medicale . Ultima literă de la art. 90 prevede că în cursul judecății deci nu și în cursul urmăririi penale este obligatorie asistența juridică în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani. Astfel, rezultă că toți cei care nu se regăsesc la prima încadrare din art. 90 din Codul de procedură penală nu este obligatoriu să aibă avocat desemnat din oficiu pentru faza urmăririi penale, iar pentru faza de judecată li se va desemna un avocat din oficiu doar dacă maximul special al infracțiunii pentru care au fost trimiși în judecată este mai mare de 5 ani. În opinia mea, limitarea asistenței juridice obligatorii în procesul penal doar la anumite cazuri restrictive contravine articolului 24 din Constituția României și anume faptul că dreptul la apărare este garantat și în tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

Mai mult, Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede la art. 6, punctul 3, lit. c că orice acuzat are dreptul “să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poată fi asistat gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer.” Așadar, Convenția Europeană a Drepturilor Omului lasă libertatea persoanei acuzate fie să-și facă apărarea în mod liber, fie să își angajeze un apărător ales sau, dacă nu dispune de resursele necesare să i se desemneze un apărător din oficiu.

În ceea ce privește celelalte cazuri prevăzute de lege când asistența juridică este obligatorie, pot fi enumerate următoarele situații: în cazul procedurii de aplicare a măsurii obligării provizorii la tratament medical; în cazul procedurii de dispunere a expertizei medico-legală psihiatrică; în ipoteza în care inculpatul încheie un acord de recunoaștere a vinovăției.

Așadar, încălcarea normelor procesuale privind asistența juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului este sancționată cu nulitatea absolută, organele judiciare având obligația să încunoștințe suspectul sau inculpatul, înainte de a i se lua prima declarație, despre dreptul de a fi asistat de un avocat³.

2. Dreptul la apărare

Activitatea procesuală penală trebuie să se desfășoare în așa fel încât să fie trase la răspundere penală numai persoanele care se fac vinovate de comiterea infracțiunilor și numai în măsura gravității faptelor săvârșite. Aceasta se realizează prin dreptul de apărare ce i se conferă inculpatului și celorlalte părți care participă în procesul penal. Dreptul de apărare cuprinde atât eforturile persoanelor ce luptă pentru respectarea drepturilor și intereselor lor procesuale, cât și obligația organelor judiciare de a asigura exercitarea acestor drepturi.

Constituția României înscrie acest drept în art.24 care consfințește faptul că dreptul de apărare este garantat în tot cursul procesului. O asemenea reglementare întâlnim și în Legea nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească.

În Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite în anul 1948, a fost inclus printre drepturile fundamentale ale omului și dreptul la apărare.

Art. 14 pct. 3 lit. d) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice se referă la dreptul persoanei de a se apăra ea însăși sau de a avea asistența unui apărător. Art. 6 al Cartei Europene a Drepturilor Omului, garantând dreptul persoanei de a avea acces la o justiție echitabilă, precizează între altele că persoana căreia se impută săvârșirea unei infracțiuni trebuie să dispună de timpul și facilitățile necesare pentru pregătirea apărării sale. Potrivit art. 10 C. pr. pen., dreptul

³ <https://www.juridice.ro/477049/iccj-dezlegarea-unor-chestiuni-de-drept-asistenta-juridica-obligatorie-pentru-inculpatul-persoana-juridica.html>

de apărare este garantat suspectului, inculpatului și celorlalte părți în tot cursul procesului penal, ocazie cu care organele judiciare sunt obligate să le asigure deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile prevăzute de lege și să administreze probele necesare în apărare.

În Codul de Procedură bulgar în art. 14 se arată că acuzatul are dreptul la apărare. Acuzatului și celorlalți cetățeni care participă în procedura penală li se pun la dispoziție toate mijloacele procedurale necesare pentru apărarea drepturilor lor și intereselor legale. Fiind unul din drepturile cetățenești cu cele mai largi implicații în activitatea judiciară, dreptul la apărare se impune a fi în continuare perfecționat, în scopul asigurării valențelor sale în cursul procesului penal.

Din conținutul acestor reglementări rezultă că realizarea justiției penale într-un stat de drept trebuie să se facă cu respectarea tuturor drepturilor și intereselor procesuale ale părților, care nu este un simplu interes privat, ci este și un interes public. În acest sens, alături de părți și societatea are interesul ca într-o cauză penală să se afle adevărul.

3. Asistența juridică în procesul penal

Asistența juridică în procesul penal reprezintă activitatea complexă desfășurată în condițiile legii, de apărător pentru promovarea și apărarea intereselor procesuale legitime ale învinutului sau inculpatului în procesul penal. Potrivit art. 3 din Legea nr. 51/1995, asistența juridică se realizează prin acordarea de consultații și întocmirea de cereri cu caracter juridic, prin asistarea și, după caz, reprezentarea juridică, a persoanelor fizice sau juridice, în fața organelor de jurisdicție, de urmărire penală și de notariat, precum și susținerea cu mijloace juridice specifice a drepturilor și intereselor legitime ale acestora cu autoritățile publice, instituțiile și orice persoană română sau străină, redactarea de acte juridice, cu posibilitatea atestării identității părților, a conținutului și a datei actelor, precum și orice mijloace și căi proprii exercitării dreptului de apărare, în condițiile legii.

Instituția avocatului, asistența și reprezentarea constituie un aspect modelat în legea procesual penală în acord cu jurisprudența CEDO și a standardelor în materia dreptului la apărare reglementate de directivele Uniunii Europene. Se remarcă faptul că, din punct de vedere terminologic, dacă în Codul de procedură penală anterior se făcea referire la apărător și la drepturile acestuia, în actualul Cod, termenul utilizat este cel de avocat, întrucât, în viziunea noului Cod, apărarea în cadrul procedurilor penale este una calificată și făcută de un avocat care face parte numai din Uniunea Națională a Barourilor din România (UNBR), și nu din barouri paralele.

În cazul în care asistența juridică este obligatorie, apărarea efectuată de o persoană care nu are calitatea de membru UNBR echivalează cu existența cazului de nulitate absolută prevăzut de dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. f) C. pr. pen.: „Determină întotdeauna aplicarea nulității încălcarea dispozițiilor privind (...) asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie”.

O mențiune importantă referitoare la incompatibilitățile avocaților în raport cu o anumită cauză se regăsește în art. 88 alin. (2) C. pr. pen., care stabilește: „Nu poate fi avocat al unei părți sau al unui subiect procesual principal: a) soțul ori ruda până la gradul al IV-lea cu procurorul sau cu judecătorul; b) martorul citat în cauză; c) cel care a participat în aceeași cauză în calitate de judecător sau de procuror; d) o altă parte sau un alt subiect procesual”.

O altă precizare importantă se regăsește în art. 89 alin. (1) C. pr. pen., potrivit căruia, „Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulți avocați în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecării, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoștință acest drept. Asistența juridică este asigurată atunci când cel puțin unul dintre avocați este prezent”.

A fost ridicată problema situației în care părțile cu interese contrare sunt reprezentate de același avocat. Această problemă prezintă elemente de similitudine cu standardul de practică

dezvoltat în baza codului anterior, în sensul că avocatul va trebui să opteze pentru apărarea uneia dintre acestea. În caz contrar, va exista obligația procedurală pozitivă a organului judiciar de a numi avocat din oficiu pentru una dintre părțile cu interese contrare.

În ceea ce privește cazurile de asistență juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului, trebuie menționat faptul că acestea urmează logica Codului de procedură penală anterior, însă, ca urmare a structurării în alte faze procesuale, pot exista dispoziții care să nască interpretări contrare. Trebuie avut în vedere faptul că noua logică a procesului penal este structurată în patru faze: urmărirea penală, camera preliminară, judecata și punerea în executare a hotărârilor.

Se observă similitudini cu vechea reglementare în ceea ce privește cazurile de asistență juridică obligatorie prevăzute în art. 90 lit. a) și b) C. pr. pen.: „când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege” și „în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea”.

Dificultăți ar putea să apară în legătură cu cazul de asistență juridică obligatorie prevăzut în art. 90 lit. c): „în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani”. Într-o interpretare strictă, s-ar exclude procedura camerei preliminare. Totuși, aceasta ar putea fi considerată ca fiind o eroare de reglementare. Având în vedere dispozițiile art. 340 C. pr. pen., concluzia ar fi aceea că și în procedura de cameră preliminară, în ipotezele în care legea prevede pentru fapta săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, asistența juridică este obligatorie.

Ipotezele prevăzute de dispozițiile art. 90 C. pr. pen. reprezintă reglementările cu caracter general din cadrul procedurilor penale pentru că dispozițiile procedurale în materia măsurilor preventive prevăd asistența juridică obligatorie sau reprezentarea obligatorie în majoritatea procedurilor care presupun luarea unei măsuri preventive privative sau restrictive de libertate, dar și în procedurile de contestare a acestor măsuri în fața judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară.

Dispozițiile referitoare la avocatul din oficiu din codul anterior sunt similare celor din noua reglementare (art. 91 C. pr. pen.).

Ar trebui făcută o observație cu privire la art. 92 C. pr. pen., referitor la drepturile avocatului suspectului și inculpatului, în sensul că avocatul exercită drepturile părții pe care o asistă sau reprezintă, cu excepția drepturilor care se exercită personal (de exemplu, dreptul de a da declarații). Aceasta înseamnă că vor beneficia de drepturile prevăzute de art. 92 C. pr. pen. atât suspectul sau inculpatul, cât și avocatul acestuia.

Articolul 93 C. pr. pen. reglementează asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. Și în privința acestora există o obligație generală de încunoștințare cu privire la efectuarea actelor de urmărire penală, similară celei prevăzute pentru ipoteza suspectului și inculpatului, în condițiile în care persoana vătămată sau partea civilă își manifestă dorința de a participa în cadrul procedurilor penale. Toate aceste drepturi de participare sunt corelative noii logici a procesului penal⁴.

Dispărând instituția prezentării materialului de urmărire penală, există corelativ o compensare în materia drepturilor procesuale, prin posibilitatea participării subiecților procesuali și a părților, personal sau prin intermediul avocatului, la fiecare act de urmărire penală. De

---

⁴ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2015.

asemenea, dacă se solicită, există posibilitatea ca aceștia să fie informați cu privire la actele de urmărire penală care urmează să fie efectuate, în vederea participării la proceduri. Totodată, există posibilitatea de a consulta dosarul ca garanție compensatorie.

Potrivit art. 93 alin. (4) C. pr. pen., asistența juridică este obligatorie când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă. Nerespectarea acestei dispoziții atrage sancțiunea nulității relative, în cazul în care se dovedește vătămarea, și nu nulitatea absolută, pentru că dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. f) C. pr. pen. exclud persoana vătămată din logica nulităților absolute.

O reglementare generală existentă și în vechiul Cod de procedura penală se regăsește în art. 93 alin. (5) C. pr. pen., potrivit căruia, „când organul judiciar apreciază că din anumite motive persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu și-ar putea face singură apărarea, dispune luarea măsurilor pentru desemnarea unui avocat din oficiu”.

Actualul Cod de procedură penală marchează un echilibru procesual între puterile investigative ale organelor de urmărire penală și drepturile subiecților procesuali, fiind, din această perspectivă, varianta procedurală cea mai avansată la nivel european, ca urmare a transpunerii ultimelor standarde de protecție a victimelor și a persoanelor care iau parte la procedurile penale. Repetabilitatea excesivă a dispozițiilor procedurale referitoare la aducerea la cunoștință a drepturilor pe parcursul procedurilor penale reprezintă însă una dintre imperfecțiunile noii reglementări.

4. Confidențialitatea relației avocat-client și provocările digitale

Evoluția digitală, creșterea standardului tehnic al comunicărilor și dezvoltarea mijloacelor de relaționare care nu implică un contact direct între persoane are, fără îndoială, un impact deosebit de important în relația dintre avocat și justițiabil, între avocat și stat, dar și între justițiabil și autorități.

Acest triunghi ia ființă odată cu începerea prestării activităților profesionale de către avocat, momentul de început al acestora fiind deosebit de important din mai multe puncte de vedere. Potrivit art. 121 alin. (2) din Statutul profesiei de avocat, „contractul de asistență juridică poate fi încheiat și prin orice mijloc de comunicare la distanță. În acest caz, data încheierii contractului este data la care a intervenit acordul de voință între avocat și client”. Această dispoziție, coroborată și cu cea de la alin. (1), care prevede forma scrisă *ad probationem*, duce la concluzia că momentul inițierii activităților de apărare este cel al acordului de voință în acest sens, iar nu al semnării unui contract de asistență juridică. Desigur că încheierea verbală a actului este una ce trebuie să intervină cu titlu de excepție, dar, de multe ori, în special în cauzele penale, încheierea sa nu este efectiv posibilă în primele momente de prestații profesionale.

Am putea afirma, *mutatis mutandis* că, așa cum, în acord cu practica CEDO, o persoană nu este considerată suspectă din momentul încunoștințării oficiale, al semnării procesului-verbal de aducere la cunoștință a acuzației, ci din momentul în care autoritățile aveau motive rezonabile a-l bănuși de comiterea unei fapte⁵ (care, desigur, este anterior momentului oficial al chemării în fața organului de cercetare), tot așa și un avocat stabilește relații profesionale cu justițiabilul nu în momentul semnării unui înscris, ci al întâlnirii voințelor părților. Cel din urmă, dobândește calitatea de client încă din momentul inițial al consultațiilor acordate, prin diverse modalități, în special la distanță.

---

⁵ CEDO, Brusco c. Franței, hot. din 14.10.2010, par. 47

De multe ori, în materie penală, clientul stabilește primul contact cu avocatul prin unul din diversele mijloace tehnice puse la dispoziție de evoluțiile digitale, altele decât telefonია mobilă, cum ar fi spre exemplu comunicarea prin e-mail, sistemul WhatsApp sau diverse site-uri de socializare. După unele discuții preliminare și un acord de voință, este posibil ca, chiar cu acea ocazie, clientul să comunice unele informații clientului despre cauza la care îl privește, tocmai pentru ca acesta din urmă să își formeze o imagine asupra chestiunii juridice. Problema ce se ivește din acest punct de vedere este cea al momentului din care se poate discuta despre confidențialitatea relației avocat-client, în cadrul discuțiilor la distanță ce au loc după manifestarea acordului de asistență, dar înainte de încheierea unui contract în formă scrisă.

Sistemele de comunicare ale unor persoane care contactează un avocat pot face obiectul unor mandate de supraveghere, fiind astfel vizate de interceptarea comunicațiilor, de supraveghere video sau audio ori de localizare tehnică. În ce măsură discuțiile prealabile cu un avocat în aceste condiții pot fi considerate probe într-un proces penal ce va urma? Potrivit art. 35 alin. (2) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, „nu vor putea fi ascultate și înregistrate, cu niciun fel de mijloace tehnice, convorbirile telefonice ale avocatului și nici nu va putea fi interceptată și înregistrată corespondența sa cu caracter profesional, decât în condițiile și cu procedura prevăzute de lege”. Este evident că, în contextul evoluției mijloacelor de comunicare la care am făcut referire, discuțiile cu avocatul pot să fie altele decât cele telefonice, și, deși legea nu prevede, celelalte mijloace de comunicare vor intra și ele în sfera de corespondență cu caracter profesional, chiar dacă, la momentul elaborării Legii din 1995, aceasta nu le-a avut în vedere.

Prin activitatea profesională pe care o desfășoară, avocatul este depozitarul secretelor clientului său și destinatarul comunicărilor de natură confidențială. Fără garanția confidențialității, încrederea reciprocă nu poate exista. Prin urmare, secretul profesional este recunoscut ca fiind deopotrivă un drept și o îndatorire fundamentală și primordială a avocatului.

Art. 139 C. pr. pen. protejează confidențialitatea comunicărilor dintre avocat și client, pentru a asigura exercitarea eficientă a apărării, dreptul la apărare fiind situat la fundamentul unui proces echitabil. Alin. (4) stipulează astfel că „raportul dintre avocat și persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice decât dacă există date că avocatul săvârșește ori pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la alin. (2). Dacă pe parcursul sau după executarea măsurii rezultă că activitățile de supraveghere tehnică au vizat și raporturile dintre avocat și suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obținute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror. Judecătorul care a dispus măsura este informat, de îndată, de către procuror. Atunci când apreciază necesar, judecătorul dispune informarea avocatului”. Printre condițiile operării interdicției de supraveghere, alături de calitatea evidentă de avocat, este necesar să se pună problema unui raport profesional de apărare. Astfel, doctrina⁶ a apreciat că interdicția de supraveghere tehnică operează pentru perioada cât este valabil contractul de asistență juridică. Din nou, rezerva trebuie să privească faptul că asistența juridică se acordă de cele mai multe ori și mai ales în momentele incipiente prin mijloace tehnice și chiar fără a fi în prezența unei dovezi scrise în acest sens.

Posibilitatea intruziunii în sfera activităților de apărare prin mijloacele de supraveghere tehnică trebuie privită din mai multe puncte de vedere. În primul rând raportarea se impune la interdicția generală de emitere a mandatului cu privire la relația avocat-client. Desigur, excepția privește situația când însuși avocatul face obiectul mandatului, cu privire la comiterea unei infracțiuni dintre cele care permit măsura specială, cu îndeplinirea tuturor celorlalte condiții.

---

⁶ M.B. Bulancea, R. Slăvoiu, în M.Udroiu (coord), *Codul de procedură penală, comentariu pe articole*, Ed. 2, Ed. CH Beck, 2017, p. 678, par. 37-38

Autorii citați au criticat o pretinsă impunitate absolută a avocatului, considerând că, sub paravanul exercitării dreptului la apărare se pot comite fapte penale. Cu toate acestea, opinia pare cel puțin lipsită de suport, deoarece dispozițiile legale prevăd același regim și egalitate de tratament în emiterea mandatelor cu privire la avocat ca pentru orice persoană.

De altfel, protecția conferită de lege privește informațiile pe care clientul i le comunică apărătorului, pentru ca acesta să cunoască deplin situația sa juridică. Este greu de acceptat că s-ar pune problema emiterii unui mandat de supraveghere doar pentru comunicările avocat-client, acestea fiind de regulă interceptate în contextul mandatului deja existent cu privire la client încă înainte de contactarea apărătorului. Chestiunea întâlnită în practică se referă la probele deja existente într-o anchetă penală, așadar în materia analizată este mai important remediul ce va opera în situația în care incidental, sunt interceptate relații ce țin de apărare.

În acest caz, revenind la cele expuse anterior, organul de urmărire penală trebuie să stabilească cu atenție momentul de la care se impune distrugerea acestora, considerăm așadar că din momentul în care se constată comunicarea de către client a unor informații relevante, eventual autoincrimatoare, coroborate cu un acord la prestarea de asistență juridică, probele devin oprite de lege.

S-a afirmat chiar că simpla posibilitate de interceptare a comunicărilor avocat-client constituie o încălcare a dreptului la viața privată, deoarece luarea la cunoștință de către anchetator a informațiilor comunicate nu poate fi remediată prin excluderea probei⁷. Răul este, astfel, deja înfăptuit și informația obținută ar putea fi folosită în continuare. Terminologic, distrugerea pare a fi o sancțiune mai aspră decât excluderea, pentru că ar impune eliminarea fizică a suportului tehnic și a transcrierii acestora în proces-verbal.

Norma de la art. 139 conține o necorelare, deoarece deși inițial se referă la relația dintre avocat și persoana asistată sau reprezentată, ulterior limitează însă în mod nejustificat dreptul la apărare, deoarece face vorbire doar de activitățile de supraveghere tehnică au vizat și raporturile dintre avocat și suspect ori inculpat. Or, este cunoscut că, în cvasitotalitatea cazurilor, supravegherea tehnică se dispune în cadrul activităților investigative ce se desfășoară in rem, fără ca vreo persoană să aibă calitatea de suspect, cu atât mai puțin aceea de inculpat. Supravegherea privește mai mult anumite numere de telefon, conturi de e-mail sau ale unor aplicații informatice, folosite de o anumită persoană. Chiar teza inițială nu se referă în mod nejustificat la persoana căreia i se acordă consultanță, asistarea sau reprezentarea implicând un terț, o autoritate, or, primele activități privesc doar raportul dintre avocat și client. Avocatul poate stabili prin mijloace tehnice dintre cele mai diverse un contact cu clientul său care nu are nicio calitate în dosar, nici măcar aceea de martor, dreptul la a beneficia de consultații cu caracter juridic aparținând oricărui cetățean, independent de raporturile sale cu autoritatea. Este cunoscută practica, pe alocuri cu valențe neloiiale, de ascultare a unei persoane bănuite ca martor, cu privire la o acuzație care o privește și în condițiile existenței unor probe pentru a fi suspectată. Din interpretarea normei juridice, s-ar părea astfel că raporturile dintre avocat și clientul său, simplu cetățean ori martor, ar putea fi folosite ca probe împotriva celui dintâi, ceea ce ar fi profund neechitabil. Evident că dacă supravegherea se referă la o persoană, cât timp nu a fost încunoștințată cu privire la calitatea de suspect, iar organul de urmărire are date cu privire la comiterea unei fapte de acesta și, cu toate acestea, prelungeste investigarea in rem, ne aflăm în prezența unei proceduri neloiiale, valorificabilă în faza de cameră preliminară sub aspectul nulității relative.

Dispoziția din Codul de procedură cuprinde și o inexactitate, fiind evident că nu probele vor fi distruse, ci mijloacele de probă, probele fiind doar informațiile pe care acestea le cuprind.

---

⁷ C.M.Chiriță, în N. Volonciu, A.S. Uzlaşu, C.Voicu, *Noul cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, 2014, p. 317

Sanctiunea distrugerii nefiind prevăzută de lege, vom fi nevoiți să apelăm la mecanismele excluderii probelor obținute în mod nelegal, prevăzute de art. 102 alin. (2)-(4) C. pr. pen. De altfel, s-a afirmat că în noul sistem procesual penal, sanctiunea aplicabilă în această materie este, alături de cazul probelor obținute prin tortură [art. 102 alin. (1) C. pr. pen.] un caz de excludere automată și de drept a probelor, prin simpla referire la norma legală, fără necesitatea analizei vreunui caz de nulitate, fie el și absolută, având așadar două situații de nulități absolute exprese, altele decât cele de la art. 281 C. pr. pen.

Desigur că obligația de a înlătura proba îi revine procurorului, dar, ulterior, am putea să ne imaginăm că, dacă nu trece de filtrul acușării, cenzura ar urma să fie efectuată de judecătorul de cameră preliminară în analiza legalității administrării probelor, cu consecința excluderii probei nelegale.

Concluzionând, contextul dezvoltării informatice a comunicărilor afectează și raportul dintre avocat și client, din punct de vedere al relației cu organele de cercetare penală. Diversitatea mijloacelor de comunicare electronică în acordarea unor consultații juridice și, pe de altă parte, diversificarea mijloacelor tehnice prin care statul obține probe în procesele penale nu trebuie să afecteze exercitarea deplină a dreptului la apărare. Protecția comunicărilor cu clientul trebuie să intereseze deopotrivă avocatul cât și autoritățile, prin limitarea pe cât posibil de către cele din urmă a elementelor de intruziune.

5. Asistenta juridica a minorului

Procesul penal inclusiv procedura de judecată privind minorii suspectați sau acușati de comiterea unei infracțiuni, trebuie să respecte drepturile copilului, să-i ia în considerare vârsta și să pornească de la scopul de reabilitare a acestuia⁸. Asemenea considerente sunt bazate pe percepțiile care prevăd că minorii trebuie să fie feriți, pe cât posibil, de catalogarea drept criminal. În procesul judecării cauzelor cu participarea minorilor trebuie să fie aplicate cu prioritate metodele educative decât pedepsele.

Noul cod de procedură penală prevede la art. 124 care sunt cazurile speciale de audiere a martorului, punându-se accent cu precădere pe audierea minorului. Astfel, articolul prevede că audierea martorului minor în vârstă de până la 14 ani are loc în prezența unuia dintre părinți, a tutorelui sau a persoanei ori a reprezentantului instituției căreia îi este încredințat minorul spre creștere și educare. Dacă una dintre persoanele menționate anterior nu pot fi prezente sau au calitatea de suspect, inculpat, persoană vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente ori martor în cauză ori există suspiciunea rezonabilă că pot influența declarația minorului, audierea acestuia are loc în prezența unui reprezentant al autorității tutelare sau a unei rude cu capacitate deplină de exercițiu, stabilite de organul judiciar. Dacă în cauză, organul de urmărire penală constată că audierea martorului minor nu se poate face fără asistarea unui psiholog, dat fiind vârsta pe care acesta o are, se poate dispune din oficiu sau la cerere asistarea unui psiholog. De asemenea, audierea minorului nu trebuie să producă un efect negativ asupra stării psihice a acestuia. În ultimul alineat al articolului se dispune obligația înștiințării minorului ce nu a împlinit vârsta de 14 ani la data audierii de a spune doar adevărul⁹.

Instanța judecătorească este obligată să ia măsuri pentru constatarea exactă a vârstei minorului. Se consideră că persoana a atins vârsta majoratului nu în ziua nașterii, ci începând cu

⁸ https://ro.wikipedia.org/wiki/Drepturile_copilului

⁹ <https://legeaz.net/noul-cod-procedura-penala-C.pr.pen./art-124>

ziua următoare. La constatarea vârstei de către expertiza medico-legală, ziua nașterii copilului inculpat urmează a fi considerată ultima zi a acelui an, care este numit de experți.

La examinarea cauzelor cu privire la minori sunt cercetate materialele dosarului și acțiunile persoanelor adulte, care au atras minorul la activitatea incriminată. Este important să se constate dacă persoana adultă admitea sau își dădea seama că prin acțiunile sale influența minorul la comiterea unei infracțiuni prevăzute de legea penală.

În cazul când la săvârșirea infracțiunii, împreună cu minorul au participat și adulți, cauza în privința minorului se disjunge, formând un dosar separat. Chemarea minorului suspect sau inculpat, care nu se află în stare de arest, în instanța judecătorească se face prin părinții acestuia sau prin alți reprezentanți legali, iar în cazul în care minorul se găsește într-o instituție specială pentru minori, prin administrația acestei instituții.

Judecarea cauzelor cu minori se desfășoară cu citarea minorului, deoarece judecarea cauzelor referitoare la o infracțiune săvârșită de minor se face în prezența acestuia, cu excepția cazurilor când el s-a sustras de la judecată, a părților, a căror citare este obligatorie, în vederea soluționării cauzei sub toate aspectele de temeinicie și legalitate față de cei implicați, părinților, iar dacă este cazul curatorului, tutorelui și altor persoane a căror prezență în instanță se consideră necesară dar și a altor persoane, cum ar fi asistentul social din cadrul serviciului de reintegrare socială, psihologul și medicul psihiatru, care au participat la audierea părții vătămate minore sau a inculpatului minor. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică judecarea cauzei.

Audierea minorului este diferită de la caz la caz, determinată de gradul de participare, de natura infracțiunii comise, de antecedentele penale ale inculpatului dacă există sau de comportamentul său în societate, de modalitățile folosite pentru săvârșirea infracțiunii, dacă provine dintr-o familie completă sau incompletă. Audierea nu poate dura mai mult de 2 ore fără întrerupere, iar în total nu poate depăși 4 ore pe zi.

De menționat că la audierea unui minor în ședința de judecată, participarea apărătorului, pedagogului sau psihologului este obligatorie. Pedagogul sau psihologul este în drept, cu consimțământul judecătorului, să pună întrebări minorului, iar la sfârșitul audierii, să ia cunoștință de procesul verbal sau, după caz, de declarațiile scrise ale minorului și să facă observații în scris referitor la plenitudinea și corectitudinea înscrierii lor. Aceste drepturi sunt explicate pedagogului sau psihologului înainte de începerea audierii minorului, fapt ce se menționează în procesul-verbal.

Participarea reprezentantului legal al copilului în conflict cu legea în procesul penal este obligatorie. Reprezentantul legal al minorului se admite în procesul penal din momentul reținerii sau arestării preventive, sau al primei audieri a minorului care nu este reținut sau arestat. Reprezentantul legal al minorului poate fi înlăturat din procesul penal și înlocuit cu altul, când acest fapt este posibil, în cazul în care sunt temeuri de a considera că acțiunile lui aduc prejudicii intereselor minorului. În cazul în care la ședința de judecată s-au prezentat ambii părinți, luând în considerație părerea lor și având în vedere scopul asigurării apărării intereselor legitime ale minorului poate să-i atribuie drepturile de reprezentant legal unuia din ei.

Instanțele judecătorești nu trebuie să aplice pedepse penale față de minorii care au săvârșit o infracțiune ce nu prezintă un mare pericol social, atunci când corectarea și reeducarea lor poate fi obținută pe calea aplicării măsurilor cu caracter educativ, alternative la detenție.

La judecarea cauzei penale în fond, instanța este în drept să înceteze procesul penal, dacă se stabilește că minorul pentru prima dată a săvârșit o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă iar corectarea lui poate fi obținută fără a-l trage la răspundere penală, și să aplice prevederile art. 54 și 104 din Codul penal ce prevăd internarea într-un centru de reeducare, respectiv pedepsele accesorii.

La cererea apărătorului și reprezentantului legal al tânărului în calitate de inculpat, instanța, ascultând opiniile părților, este în drept să dispună îndepărtarea acestuia din sala ședinței de judecată pe durata cercetării circumstanțelor care pot avea o influență negativă asupra

minorului. Imediat după întoarcerea minorului în sala ședinței de judecată, președintele ședinței îl va informa, într-o formă accesibilă, despre conținutul cercetărilor care au avut loc în lipsa lui și îi va da posibilitatea să pună întrebări persoanelor audiate în lipsa lui.

Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii sunt minori sub 16 ani, instanța după ce îi ascultă pe cei care nu au împlinit vârsta de 16 ani, dispune îndepărtarea lor din sala de ședință, în cazul în care consideră că cercetarea judecătorească de mai departe și dezbaterile ar putea avea o influență negativă asupra minorilor.

În cazul în care instanța constată existența circumstanțelor prevăzute în art. 93 din Codul penal, la adoptarea sentinței de condamnare, ea dispune liberarea de pedeapsă penală a minorului și internarea lui într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare până la atingerea majoratului, însă pe o durată nu mai mare de termenul maximal al pedepsei, prevăzută de Codul penal pentru infracțiunea săvârșită de minor. Aflarea minorului în instituția specială de învățământ și de reeducare sau în instituția curativă și de reeducare poate fi încetată până la atingerea majoratului dacă minorul, datorită corectării, nu mai are nevoie de influențare prin această măsură. Prelungirea aflării persoanei în instituțiile menționate după atingerea majoratului se admite doar până la terminarea de către ea a învățământului general sau profesional.

Pedeapsa cu închisoarea trebuie să fie o măsură de ultimă instanță și aplicată doar în cazuri excepționale. În caz de impunere a detenției, termenul maxim de detenție trebuie să fie stabilit de instanța de judecată și să fie cât de scurt posibil.

Standardele internaționale interzic aplicarea pedepsei cu detenția pe viață față de tinerii care la momentul comiterii infracțiunii nu împliniseră vârsta de 18 ani. Indiferent de vârsta majoratului stabilită de legea națională sau de vârsta acuzatului la momentul judecării cauzei, pedeapsa cu moartea nu poate fi aplicată persoanelor care nu împliniseră 18 ani la data comiterii infracțiunii. Această interdicție se aplică în toate cazurile și în toate circumstanțele și nu se poate deroga de la ea.

6. Concluzii

Ca urmare a intrării în vigoare a noului Cod Penal, maximul special al majorității pedepselor a scăzut semnificativ așa încât pentru formele de baza ale multor infracțiuni asistența juridică nu mai este obligatorie. Așadar, o mare parte dintre cei care sunt cercetați penal sau judecați nu mai beneficiază de cunoștințele de specialitate ale unui avocat care să le reprezinte interesele pe tot parcursul procesului penal.

Din moment ce acestia nu își permit să își angajeze un avocat ales, consider că le este încălcat dreptul constituțional prevăzut de art. 21 din Constituție : accesul liber la justiție. Din moment ce vorbim despre un proces penal la finalul caruia este în joc libertatea individuală a persoanei, instituțiile statului trebuie să respecte principiul egalității de arme în procesul penal și să asigure asistența juridică în toate cauzele penale. Să luăm ca exemplu infracțiunea prevăzută de art.193 din noul Cod Penal, loviri sau alte violente, pentru care asistența juridică nu este obligatorie. Maximul pedepsei în cazul acestei infracțiuni este de 2 ani, în varianta tip, respectiv 5 ani în forma agravată. Astfel, dacă cel cercetat pentru săvârșirea unei astfel de infracțiuni nu se încadrează la art.90, lit. a) și b) sau suspectul, respectiv inculpatul, nu își permite angajarea unui avocat, acesta nu va beneficia de asistența juridică din oficiu pentru că maximul pedepsei pentru această infracțiune este mai mic de 5 ani, respectiv de 5 ani fix în cazul formei agravate. În consecință, suspectul/inculpatul nu va beneficia de consiliere de specialitate nici în faza de urmarire penală și nici pe parcursul fazei de judecată acesta trebuind să se descurce de unul singur. Având în vedere că există posibilitatea ca inculpatul să fie în final condamnat la maxim 5 ani de închisoare consider că acestuia trebuie să i se asigure toate parghiile legale pentru a-și exercita în

bune conditii dreptul la aparare, mai ales in cauzele penale, dupa cum am mai spus, este in joc libertatea persoanei, libertate garantata, cel putin la modul declarativ de Constitutia Romaniei.

În concluzie, soluția cea mai echitabilă după părerea mea ar fi ca asistența juridică obligatorie să fie asigurată în toate cauzele prin intermediul avocaților din oficiu, atât pentru faza procesuală a urmăririi penale cât și pentru faza de judecată. Totuși, ar trebui să i se recunoască dreptul suspectului sau inculpatului de a refuza expres asistența acordată de un avocat și posibilitatea de a-și face singur apărarea în cauză. În prezent, în cauzele penale în care este obligatorie prezența unui avocat din oficiu, suspectul sau inculpatul nu are posibilitatea să refuze să fie asistat de avocatul din oficiu și să-și facă apărarea singur. Bineînțeles, dacă suspectul ori inculpatul alege să își angajeze un avocat, mandatul avocatului din oficiu va înceta la momentul la care avocatul ales își depune delegația la dosarul cauzei. Numai în acest fel, consider că statul ar putea să respecte principiul egalității de arme în procesul penal și să dea șansa tuturor persoanelor cercetate penal să aibă dreptul la un proces echitabil din punctul de vedere al reprezentării judiciare.

Referințe

- Nicolae VOLONCIU, Tratat de procedură penală. Parte specială. Vol. II, Editura Paideia, București
- Amărie Ioan, Dreptul la apărare. Nulități, Revista de Drept Penal nr. 4/2000
- Pungă Titus, Dreptul la apărare. Obligația de încunoștiințare a învinuitului sau inculpatului, înainte de a i se lua prima declarație, despre dreptul de a fi asistat de un apărător. Omission. Consecințe-notă la T. Botoșani, dec. pen. nr. 63/R/1999, Revista Dreptul nr. 4/2000
- CEDO, Brusco c. Franței, hot. din 14.10.2010
- Ion Neagu , Damaschin Mircea , Tratat de procedura penala. Partea generala. Editia a II-a
- C.M.Chiriță, în N. Volonciu, A.S. Uzlaşu, C.Voicu, Noul cod de procedură penală comentat, Ed. Hamangiu, 2014
- M.B. Bulancea, R. Slăvoiu, în M.Udroiu (coord), Codul de procedură penală, comentariu pe articole, Ed. 2, Ed. CH Beck, 2017
- <https://legeaz.net/noul-cod-procedura-penala-C. pr. pen./art-90>
- <https://www.juridice.ro/477049/iccj-dezlegarea-unor-chestiuni-de-drept-asistenta-juridica-obligatorie-pentru-inculpatul-persoana-juridica.html>
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Drepturile_copilului
- <https://legeaz.net/noul-cod-procedura-penala-C. pr. pen./art-124>

SEVERAL ISSUES ON DAMAGE CAUSED BY LEGISLATION

Zoltán NYILASI*

Abstract

In this recent study I am dealing with an uncontrolled issue of civil law, responsibility for damage caused by legislation. The starting point was on this topic, that the Parliament had adopted a number of acts that have caused significant damage to the recipients in recent years. In this circle we can mention the special tax on severance allowance of 98%, enabling legislation for dismissal from public-sector without public justification, the 'de facto' nationalization of coursebook market, the sudden cessation of slot machines or the rearrangement of the tobacconist's market. My goal is to investigate the arisen issues.

Previously I would like to signal the fact that my study actively includes the constitutional legal questions, at the same time my goal with this to provide the subject to be well-grounded before the inchoation of the potential civil law regulation, that cannot be possible without clarifying or applying the rules of public law (constitutional law). Accordingly, the civil liability of the state (or the legislative body) becomes the most difficult and unusual question of the Hungarian civil law system, because question is occurred: public law or civil law, immunity or liability, public interest or rule of law?

Keywords: *civil law, damage caused by legislation, rule of law, liability, constitutional law*

1. Theoretical background

It must first be stated that damage caused by the judicial and executive power can be claimed in accordance with the current civil law rules. Under the Hungarian civil law regulation the immunity surrounding legislation is an obstacle to the legislator's liability. The concept of immunity is most often defined as a counterpoint of responsibility, that is irresponsibility. I have found László Kecskés's statement appropriate which described the category of cases of non-liability as lack of liability, that is, that for some reason the responsible person or body can not be held accountable.¹ The functional-relative immunity method gives answers to questions arising from state liability by separating *iure imperii-iure gestioni* categories, that is, that in some cases the state carries the immunity, while in some cases it appears in a coordinated position. The other method is essentially an organizational approach to the issue of state liability, which says: in the case of certain parts of the state it is possible to speak about responsibility while in other state departments it is excluded. It can be stated that either method does not fulfill its fully-defined goal,

---

* Student, University of Miskolc, Faculty of Law; (e-mail:zoltan.nyilasi@gmail.com). This study is made under the coordination of Dr. László Leszkóven associate professor (joglacus@uni-miskolc.hu)

¹ Kecskés László: Perelhető-e az állam? Immunitás és kárfelelősség, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1988. , 15-17.

does not provide a global response to the problems, it only justifies the partialness of the state's immunity².

2. Examination of effective regulation

2.1. The underlying practice of immunity

As a decision that has been repeatedly referred to states that law-making as an activity to create general and abstract behavioral rules and the related liability are governed solely by the rules of public law (constitutional law)³.

The National Assembly is the supreme representative body⁴. However, it is not possible to deduce from this wording of Fundamental Law that there is a clear conclusion that it would be responsible for the damage caused by its activity. It is preferable to start from a basic level, or more precisely to take the principle of the rule of law, which implies the question of absolute immunity. The Constitutional Court stated: "*One of the essential requirements of the rule of law is that the public authorities exercise their activities in the organizational framework defined by law, in the established order of predictable operation established by law, within the limits of the law, which are known to the citizens.*"⁵ It can be concluded from the referenced judicial practice that no body or person exercises unlimited power in a rule of law. On this basis, we can name the principle of the division of powers and the relevant subject matter that the bodies exercising public authority, such as the parliament, can only and exclusively exercise their activities under the law.⁶ I would like to point out that only on the basis of the Fundamental Law and only the Constitutional Court may decide on the legitistative status of the state, no ordinary court may decide in the absence of a statutory mandate. From my point of view, the damage caused by legislation does not lead to a situation that would undermine the principle of separation of powers. This is basically based on the fact that the circumstance of examining the lawfulness of a conduct, which does not essentially fall within its competence (in more specific terms, from the aspect of the nature of the activity it does not fall within its competence), is not alien for the compensation law. The Civil Law Tribunal, of course, can not derive any public-law implications, but it does not hamper to question the legality of the legislation and, consequently, to determine the legal consequences of a potential damage and to establish the possibility for (financial) compensation. According to the judiciary standpoint considered to be correct, legislation is a matter of public law and is governed by the rules of public law. It is a fact that legislation is a public law activity, but that part of the claim which is intended to promote public law is not justified, since the activities covered by cases of liability for damages caused by the exercise of official authority can not be classically regarded as private acts. Furthermore, cannot be found any statements as the provisions of the Civil Code on State may apply only to contractual relations. However, it is necessary to examine the further criteria for civil law liability. The Civil Code states as a generic clause that it prohibits unlawful torture, that is to say, with the name of Gyula Eörsi, that the damages are unlawful (so, in principle, every damage is unlawful). Unlawfulness means that such conduct is contrary to a civil law rule, and therefore serves to qualify the conduct. Unlawfulness is a material and not a personal aspect, that is, have to

² Kecskés László: Az állami kárfelelősség jogalkotási és jogalkalmazási kérdései, különös tekintettel a gazdaságirányítás kárfelelősségre Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1987., 7-8.

³ EBH 1999.14.

⁴ Alaptörvény 1. cikk (1) bekezdés

⁵ 56/1991. (XI. 8.) AB határozat

⁶ Fülöp Györgyi: Az állam kártérítési felelőssége a közösségi jog megsértése esetén. Polgári Jogi Kodifikáció 2003/5, 19. - <http://ptk2012.hu/wp-content/uploads/2012/11/2003-5kodi.pdf> (2017.10.21.)

be sharply separated from the notion of culpability. The question arises as to whether the damage caused by legislation is unlawful. There are basically two types of response to the question: a general ban on torts or unlawfulness based on unconstitutionality. Due to the time constraints I would not go into details of this question.

The legislator acts accurately if it does not meet the requirement of the so called general expectation stated in the Civil Code. It is important to note that accountability is a standardized procedural measure, which, in general, interrupts with the use of the subjective liability measure. The question arises again, however, whether the court may be typifying in connection with the damage caused by legislation, whether the special nature of the legislator and the legislation justify the classification of the ideal groups. In this connection, but in-a-non-exhaustive way, it is important to point out the accountability of the organizational entities⁷.

Based on the findings of the dissertation, I would like to point out some examples which may be remarkable in relation to a lawsuit against the legislator:

- the legislator is considered to be accountable if it fails to comply with the legislative provisions on legislation (for instance, no preliminary impact assessment has been carried out)
- the legislature qualifies as accountable if the created legal regulation suffers from a content error (for instance it qualifies as unconstitutional)
- the legislator is considered to be accountable if it created a "seem-to-be act" (the legislator created an unique act in content)⁸.

It could be seen from the above that the damage caused by legislation can be achieved by both law-making and failing to legislate, in particular by failing to comply with the EU's legal harmonization obligation or by failing properly to comply⁹.

In the context of the causal link, a law analysis has also been made which distinguishes between the legislator and the body exercises the implementative authority, naturally, from the point of view of the liability¹⁰. This is based on the fact that the damage did not come up with the adoption of the law but by the adoption of an implementing act. It is also problematic because it contains guidance only for legislation with active conduct and ignores the institution of indirect damage.

2.2. Seem-to-be-acts, ie. abuse of rights?

The question of whether legislation is immune is also related to the subject matter of damage caused by legislation even if the legislator has decided on a legal issue (makes a decision on a specific case, so that an individual decision), but in content, made a decision. Initially, judicial practice did not make any distinction between acts and so called "seem-to-be-act". This approach leaves something to be desired, which is well reflected by the MOL case¹¹. The source of the problem was that the Minister for Economic Affairs ordered the sale of the natural gas price as a way to ignore the legal pricing formula. The oil company was damaged by the gas price calculated on the basis of the ministerial decree and the pricing formula. According to the applicant's argument, MOL was the only organization with gas-sale-license, which shows that the only possible recipient of the decree could be MOL itself. The applicant also pointed out that the

---

⁷ Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái, Akadémia Kiadó, Budapest, 1961., 235.

⁸ Vékás Lajos (szerk.): Új Polgári Törvénykönyv - Szerkesztőbizottsági Javaslat 2011. Complex, Budapest, 2011, 341-342.

⁹ Fuglinszky, 2015, 543-547.,583.

¹⁰ Fuglinszky, 2015, 219.

¹¹ Pf.V.26 769/2000/4.

practice could be also challenged as it awaited the legislation only on the basis of formal criteria, since they are abstractly formulated and generally applicable behavioral norms. The court of second instance and the Supreme Court have stated that they have no legal or jurisdictional scope to consider the content of the law complying with the formal requirements. At this stage, the applicant could not initiate a substantive review of the decision nor initiate a claim for damage caused by administrative power. Afterwards, the Constitutional Court itself stated that, if the legislator makes an individual decision in a legally enforceable act form, it discourages the appealing possibility against the individual decision, and therefore acts contrary to the Fundamental Law, violating fundamental rights. But in recent case law, a welcome change has taken place¹².

The Court of Appeal stated that it was a public law immunity concerning the creation of general rules of conduct for the legislature, but in this case, the content of the annulled legal act is considered to be a law enforcement decision (seem-to-be-act), thus cutting the remedy. Which is most prominent in the subject matter: *the dysfunctional operation of the legislature makes the legislator's conduct legally unlawful in civil law*. Since the Constitutional Court has relatively broadly interpreted the case of abuse of the law, the question is again raised: why is the code-level regulation left behind?¹³

Among the views of the legislator's liability a disapproving approach occurred as it would lead to the raise of financial legal issues and it would be a matter of concern if the court required the legislator to pay damages, since the legitimacy of the judiciary is not the same as the legitimacy of the Parliament, the depository of the popular sovereignty. I categorically reject this point of view, since the code itself stated that the Parliament has the power to fulfill the obligations it has committed in the absence of budgetary resources as well, so that this provision does not impede the regulation of the Code but also reinforces its legitimacy.

2.3. Community fidelity ie. the failure of EU's legal harmonization obligation meets the responsibility for the damage caused by the legislation.

By the middle of the XX. century, responsibility for damage caused by a state featured on the agenda of the Council of Europe and the European Community. As a result of progress and mutual interaction, the European Immunity Treaty was signed in 1972. However, it became clear that, as in many other issues, the Court's law-making activities will answer the arisen issues.¹⁴ The question of the EU legal harmonization obligation is closely related to the liability of the state, including the liability of setting up so called seem-to-be-acts, as well as serious concerns occur about the damage caused by the creation of "real" acts, which again entails immersion of the practice of immunity. The compensation law is the ultimate means of enforcing community law. Harmonization obligation is a contractual obligation for the Member States. It should be emphasized, first of all, that this obligation also extends to the directives, what's more, directives that have not been published at Member State level. This is only possible if the rule is detailed and compete in substance, ie. *it does not result the possibility for law enforcement authorities to replace the legislator to decide any regulatory issues*. Citizens of Member States should not be disadvantaged in deciding a dispute because of failure to comply with community law. The Union's assumption of this kind of responsibility is understandable and compatible with EU policy,

---

¹² 31/1998.(IV.25.) AB határozat, Kiss László, alkotmánybíró különvéleménye

¹³ Fuglinszky, 2015., 587.

¹⁴ Mádl Ferenc: Az Európai Gazdasági Közösség joga. Budapest 1974. 388–390.

however it raises more interest from the point of view of the Member States. The 1972 Immunity Treaty was preceded by the *Schöppenstedt v. Council* case, which is an important milestone in the subject of damage caused by the state. The Court of Justice has acknowledged that a company in a Member State may sue the Community legislature, in this case the Council, in order to compensate for the damage caused by the legislation which it has created, thereby giving rise to the possibility of bringing an action in the hands of the otherwise unlawful legal entities. The decision is based on a limited functional immunity by recognizing the liability for damage caused by Community legislation enforceable if (i) it is a policy of economic policy, (ii) the injury is caused by a violation of higher law protecting the injured person and (iii) the infringement was sufficiently serious. This is the substantive significance of the decision.

The Francovich "phenomenon" was composed of the arguments put forward in the C-6/90 and C-9/90 *Andrea Francovich and Danila Bonifaci and Others v. the Italian Republic* merged case.¹⁵ The judgment can not be regarded as a further point in the development of state liability, even though it may have gone too far to judge the issue. The case was based on the non-transposition of directive 80/987 EEC into national law. The subject of the directive was the protection of the employees in the event of the insolvency of the employer, under which Member States were obliged to take the necessary measures to ensure that the guaranteeing institutions guarantee the payment of outstanding claims of workers arising out of a contract of employment or an employment relationship for a certain period of time. Due to the similarity of the facts of the two cases, the national courts have referred the same questions to the Court of Justice. From the point of view of the issue, however, it is more important that the Court emphasized in the context of state liability: the liability of the state is required by community law, but the conditions which give rise to a right of reparation must prevail. In this sense, it is a condition that

- the result targeted by the directive also extends to individuals;
- the content of these rights can be determined on the basis of the provisions of the directive;
- there is a causal link between the breach of the state's obligation and the concerned person (legal or natural)¹⁶.

It should be pointed out that this condition system is not applicable in all cases, since in the absence of Community legislation, the internal legal order of each Member State is responsible for designating the competent court and settling detailed rules of procedure. The essence of the Francovich case has been formulated in a fairly broad sense, which can be regarded as rather rigorous from the point of view of the Member States¹⁷.

Within the Union's law, Francovich judgment did not stop the development of state liability.¹⁸ This period is commonly referred to as the "post-Francovich" era, in which details of the rules of state liability have been elaborated by the Court. In my opinion, *Brasseriei and Factortame III* joint case has the greatest impact on domestic legal development. According to the decision, the Member State is obliged to reimburse the damage caused by the breach of Community law by the State, even if national legislation is liable for the infringement. If an infringement of Community law can be considered -from the point of view of the Member State- as an activity where it has a wide discretion right over the choice of legislative solutions, then the individual is entitled for compensation in case

---

¹⁵ C-5/71,1971.

¹⁶ Kecskés László: Európa-jogi tapasztalatok az állam jogszabályalkotással okozott károkért való felelősségének megalapozásához, Polgár Jogi Kodifikáció, HVG-Orac, 2003/4. 4-6. (2017.11.05.)

¹⁷ Kecskés, 2003., 8-10.

¹⁸ Kecskés, 2003., 8-10

- the infringed Community legislation gives the individual the right to sublicense and, furthermore,
- the infringement is sufficiently serious or, if so,
- there is a causal link between the infringement and the damage.

In 2014, the Court reiterated that compensation for damages caused by a sufficiently serious breach of EU law is a Member State's obligation. It can be seen, therefore, that the European Court of Justice and the Council of Europe's development activities point to the fact that Member States are accountable for legislative action.¹⁹ The EU has also examined the failure of its own organs and the legislation of the Member States that infringe EU law, which shows that: 20 years after the elaboration of these principles, formulas and prerequisites, the internal regulation did not adequately answer the question of liability for failure to comply with the legal harmonization obligation. Legal harmonization is not just a formal requirement or merely a kind of recommendation for the Member States, so failure to comply with it can not be handled at a pitty level.

3. Closing thoughts

In this paper, I undertook to make one of the sensitive issues of civil law in-depth investigation. I wanted to give a comprehensive picture of the state liability, which is perhaps the most difficult category for civil law. As I have said, the starting point for dealing with the subject was the creation of laws that are difficult to handle by the laity, and which revision is called by the rule of law itself. In the dissertation, I have consistently sought to illustrate the relationship between constitutional and civil law issues. It is clear from the thesis that the subject matter could be considered as a source of failure of the compensation law (civil law) however the problem should be settled only and exclusively by civil law. Only in this context can we achieve substantive results.

They are playing a game. They are playing at not playing a game. If I show them I see they are, I shall break the rules and they will punish me. I must play their game, of not seeing I see the game. (R.D.Laing: Knots, 1971.)

References

- Magyarország Alaptörvénye
- 2013.V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 1991.évi XIV. törvény a Polgári Törvénykönyv módosításáról
- 1995.II.törvény a Polgári Perrendtartásról
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről
- A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény
- 2009.évi CXX. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2011.évi CXXX. a jogalkotásról
- 2011. évi CXXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

---

¹⁹ Dr. Gadó Gábor: Eltérő és egyező álláspontok az új Ptk. előkészítése során, Magyar Jog, 2008/6, 396. (2017.09.25.)

- 80/987 EGK irányelv a munkavállalók védelméről a munkáltató fizetéseképtelensége esetén
- Crown Proceedings Act, 1947. (Egyesült Királyság)
- Federal Tort Claims Act, 1946. (Amerikai Egyesült Államok)
- State Immunity Act of 1978. (Egyesült Királyság)
- Bárdos Péter: Megjegyzések a Javaslat kárfelelősségi fejezetéhez, Polgári Jogi Kodifikáció, HVG-Orac, 2002/5-6.
- Borbás Beatrix: Fejezetek a bírósági kárfelelősség köréből a magyar és az európai szabályozás tükrében – különös tekintettel a tisztességes eljárás követelményére, PTE ÁJK, Pécs, 2012, <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/borbas-beatrix/borbas-beatrix-vedes-ertekezes.pdf>
- Chiovini Márk: Az állam polgári jogi felelőssége, Új Polgári Törvénykönyv – Aktuális kérdések, ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest 2013, http://bibo.elte.hu/wp-content/uploads/2014/07/biszk_ujptk.pdf
- Fülöp Györgyi: Az állam kártérítési felelőssége a közösségi jog megsértése esetén, Polgári Jogi Kodifikáció 2003/5 - <http://ptk2012.hu/wp-content/uploads/2012/11/2003-5kodi.pdf>
- Hans-Bernd Schäfer: Ökonomische Analyse der Staatshaftung für legislatives Unrecht - http://www.law-and-economics.eu/_data/Schaefer.pdf
- Gadó Gábor: Eltérő és egyező álláspontok az új Ptk. előkészítése során, Magyar Jog, 2008/6.
- Karsai Dániel: Jogalkotással okozott kárról, Jogtudományi Közlöny, 2014.06. - http://drkarsai.hu/fajl/jogtud_kozlony_karsaidaniel_a%20jogalkotással_ozokzott_kar021.pdf
- Kecskés László: Európa-jogi tapasztalatok az állam jogszabályalkotással okozott károkért való felelősségének megalapozásához, Polgári Jogi Kodifikáció, HVG-Orac, 2003/4
- Kecskés László: Beszámoló a magyar polgári jog kodifikálásának hányatott sorsáról és egy, a reményt újraébresztő tudományos ülésről, Magyar Jog 2008/7.
- Lajer Zsolt: A jogalkotó kárfelelőssége, Magyar Jog, 1995/3.
- Lajer Zsolt: Felelősség a jogszabályalkotással okozott károkért az Európai Unió és egyes tagállamai jogában. Jogtudományi Közlöny, 2001/3.
- Lehotay Veronika: Adalékok a jogalkotással okozott kár szabályozásának kérdésköréhez, Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXVIII., 2010, 405. http://midra.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_10720_section_3223.pdf
- Papp Mónika: A Magyar Állam kártérítési felelőssége a nem megfelelően átültetett irányelvből eredő károk megtérítésére, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Lendület-HPOPs Kutatócsoport, 2014. - <http://hpops.tk.mta.hu/blog/2014/02/a-magyar-allam-karteritesi-felelossege>
- Rixer Ádám: Az állam felelősségének egyes kérdései, De irus prudentio et iure publico, 2011/1. - <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2011-1-szam.pdf>
- Stipkovits Tamás István: A jogalkotással okozott kár megítélése alkotmányjogi és polgári jogi szempontból, In: Mailáth György Tudományos Pályázat 2016: Díjazott dolgozatok, OBH, 2016, 278. - <http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/stat-tart-file/mailath-2016.pdf>

- Gárdos Péter (szerk.): Kézikönyv az új Polgári Törvénykönyvhöz Complex Kiadó, Budapest, 2009.
- Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái, Akadémia Kiadó, Budapest, 1961.
- Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog, HVG-Orac, Budapest, 2015.
- Kecskés László: Perelhető-e az állam? Immunitás és kárfelelősség, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1988.
- Kecskés László: Az állami kárfelelősség jogalkotási és jogalkalmazási kérdései, különös tekintettel a gazdaságirányítás kárfelelősségre Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája, Budapest, 1987.
- Mádl Ferenc: Az Európai Gazdasági Közösség joga. Budapest 1974.
- Mádl Ferenc és Vékás Lajos: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.
- Menyhárd Attila: Az állam kártérítési felelőssége és állami immunitás, In: Nochta Tibor-Fabó Tibor-Márton Mária: Ünnepi tanulmányok Kecskés László professzor 60.születésnapja tiszteletére, PTE ÁJK, Pécs, 2013.
- Mezei Barna: Magyar jogtörténet, Osiris Kiadó, Budapest, 2014.
- Osztovits András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013.V.törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, Opten Kiadó, Budapest, 2014.
- Petrik Ferenc: Közigazgatási bíróság - közigazgatási jogviszony, HVG-Orac, Budapest, 2011.
- R.D.Laing: Knots, 1971.
- Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal, Complex, Budapest, 2013.
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A61990CJ0006>
- <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/state-liability>
- <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionId=9ea7d2dc30d6f50e66a28c2c47a79d1ba5516f945662.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyMc310?text=&docid=146821&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2191512>
- <http://birosag.hu/szakmai-informaciok/altalanos-sajtkozlemeny/fovarosi-torvenyszek-reszitelet-budaors-varos>
- <http://hpops.tk.mta.hu/blog/2014/02/a-magyar-allam-karteritesi-felelossege>

THE CONTROVERSY OF CHALLENGING AN ARBITRATOR

Elba Ioana RETAMAL FERNANDEZ*
Alexandra – Mariana PAVELESCU**

Abstract

This paper addresses a topic commonly encountered in arbitration proceedings, namely the challenge of an arbitrator. The challenge procedure is intended to ensure the protection of the parties' fundamental right to have an impartial and independent arbitral tribunal. The particularities of this procedure differ depending on the type of arbitration (ad hoc or institutionalized). However, the right conferred to the parties to challenge an arbitrator is limited to the cases where there are reasonable doubts regarding the independence and impartiality of arbitrators. Unfortunately, this right is often used as a tactic to delay and stall the proceedings.

In case the parties do not reach an agreement in relation to the challenge of an arbitrator, here is where UNCITRAL Arbitration Rules and UNCITRAL Model Law become useful by providing guidance regarding this procedure.

The importance of this matter is highlighted by the obstacles faced by the arbitration process when one of the parties decides to start a challenge procedure against one of the arbitrators in the composition of the Arbitral Tribunal. In this case, the arbitral proceedings may be delayed, which runs counter to one of the great advantages of arbitration. It may also be a matter of who has jurisdiction to rule on the challenge procedure. Hereby we can see how other institutions can play an important role in this matter.

Our paper will address this issue by referring to the applicable international rules in this domain, such as the UNCITRAL Arbitration Rules, the UNCITRAL Model Law and the relevant doctrine in this area. The application of these principles will be exemplified by case law in which several courts gave a ruling using these principles.

Keywords: *arbitral tribunal, arbitration, arbitrator, challenge procedure, UNCITRAL, arbitration rules, model law, appointment, case law, authority.*

---

* Student, Faculty of Law, "Nicolae Titulescu" University of Bucharest; (e-mail:retamal.elba@yahoo.com). This study was elaborated under the coordination of Univ. Asist. Phd. Paul COMȘA (paul.comsa@gmx.com).

** Student, Faculty of Law, "Nicolae Titulescu" University of Bucharest; (e-mail:alexandra_m_pavelescu@yahoo.com). This study was elaborated under the coordination of Univ. Asist. Phd. Paul COMȘA (paul.comsa@gmx.com).

1. Introduction

Parties may provide that any dispute arising out of or in connection with their contracts should be settled through an arbitration procedure. Under this procedure, the parties involved are subject to the decision of a third party, called the arbitrator, following a judicial proceeding, resulting in a final and binding decision.

Historically speaking, private contracts and customs, rather than statutes and court decisions, shaped the principal features of arbitration. The function of the arbitrator was that of a private judge interpreting the collective agreement and practices of the parties. If in the courts of law, the parties cannot choose their judges, in arbitration this is, to a certain extent, possible. While the judge enjoys a statutory independence and has a general investment, the arbitrator only benefits from the powers conferred on him by the parties in the case of an ad hoc arbitration procedure or the rules of procedure of the arbitration institutions in the event of institutionalized arbitration.

1.1. Composition of the arbitral tribunal. Number and appointment of arbitrators.

As it was well pointed out by J. F. Lalive *Mélanges* “The choice of the persons who compose the arbitral tribunal is vital and often the most decisive step in an arbitration. It has rightly been said that arbitration is only as good as the arbitrators”¹.

Prior to the emergence of a dispute, the contracting parties may agree upon the number of arbitrators, as well as covering other concerns they might have in relation to a possible conflict, by inserting a *dispute resolution* clause in their contract. If this is not the case, Article 7 of the UNCITRAL Arbitration Rules² provides that the parties have 30 days at their disposal after the respondent has received the notice of arbitration to agree on the number of arbitrators and, if the parties do not agree that there shall be a sole arbitrator, then three arbitrators shall be appointed. However, in the event that one party proposed the appointment of only one arbitrator and the opposing party did not respond within the time limit provided for in paragraph (1) or failed to appoint a second arbitrator, the appointing authority may, at the request of a party, appoint one arbitrator, following the procedure set out in article 8 of UNCITRAL Arbitration Rules, which provides the following:

- a. The appointing authority shall communicate to each of the parties an identical list containing at least three names;
- b. Within 15 days after the receipt of this list, each party may return the list to the appointing authority after having deleted the name or names to which it objects and numbered the remaining names on the list in the order of its preference;
- c. After the expiration of the above period of time the appointing authority shall appoint the sole arbitrator from among the names approved on the lists returned to it and in accordance with the order of preference indicated by the parties;
- d. If for any reason the appointment cannot be made according to this procedure, the appointing authority may exercise its discretion in appointing the sole arbitrator.

“The parties are also free to delegate to an appointing authority certain tasks in relation to the constitution of the arbitral tribunal.”

---

¹ J. F. Lalive *Mélanges, Droit et Justice* (1989), p.289.

² The UNCITRAL Arbitration Rules, the 2013 version which incorporates the UNCITRAL Rules on Transparency for Treaty-based Investor-State Arbitration

“(…) The principle of party autonomy is not without limits. Parties could not exclude the assistance of the court or appointing authority in overcoming deadlocks in the appointment process. Parties could not derogate from the rule that decisions made pursuant to article 11 by the court or authority designated in article 6 are final”³.

According to Article 9 of UNCITRAL Arbitration Rules, when three arbitrators shall be appointed, each party must appoint one arbitrator and the two appointed arbitrators will choose the presiding arbitrator of the arbitral tribunal. Paragraph (2) of the same article refers to the situation in which within 30 days after the receipt of a party's notification of the appointment of an arbitrator the opposing party did not notify the other party of its appointment. In this hypothesis, the first party may resort to the support of the appointing authority which will appoint the second arbitrator.

Pursuant to paragraph (3) the appointing authority may also intervene when the two arbitrators already appointed have not reached an agreement upon the presiding arbitrator. It follows that *“the presiding arbitrator shall be appointed by the appointing authority in the same way as a sole arbitrator would be appointed under article 8”⁴.*

Article 10 of the UNCITRAL Model Law⁵ grants the parties the greatest possible freedom in choosing the number of arbitrators. The parties may choose any number of arbitrators, including even numbers, which can possibly cause a tribunal deadlock if a simple majority cannot be reached. In the absence of the agreement between the parties, the default number is three arbitrators. Appointing an even number of arbitrators is an exception to rule and a rarity in practice.

A three judge bench of the Supreme Court in *Narayan Prasad Lohia v. Nikunj Kumar Lohia*⁶, held that the provisions of section 10 (1) of 1996 act are derogable, therefore, the requirement of section 10 (1) that the number of arbitrators comprising the arbitral tribunal ‘shall not be an even number’ is not mandatory and the parties can derogate from it and appoint an even number of arbitrators as well. In this case, the Appellant and the Respondents are family members who had disputes and differences in respect of the family businesses and properties. Each party appointed one arbitrator and then took part in the arbitration process consisting of these two arbitrators. Later, the award made by these two arbitrators was challenged by the Respondent before the single Judge of Calcutta High Court by way of an application to set aside this award. It was contended that arbitration by two arbitrators was against the statutory provision of the said Act and therefore void and invalid. The High Court accepted this contention and set aside the award. But, the judgment of High Court was overruled by the Supreme Court in this case which said that *“A reading of Section 11 would show that it only provides for appointments in cases where there is only one arbitrator or three arbitrators. By agreement parties may provide for appointment of 5 or 7 arbitrators. If they do not provide for a procedure for their appointment or there is failure of the agreed procedure, then Section 11 does not contain any provision for such a contingency. Can this be taken to mean that the Agreement of the parties is invalid. The answer obviously has to be in the negative. Undoubtedly the procedure provided in Section 11 will mutatis mutandis apply for appointment of 5 or 7 or more arbitrators. Similarly, even if parties provide for appointment of only two arbitrators, that does not mean that the agreement becomes invalid. Under Section 11(3) the two arbitrators should then appoint a third arbitrator who shall act as the presiding arbitrator.*

³ UNCITRAL 2012 Digest of Case Law, p. 59, para. 3, 6

⁴ UNCITRAL Arbitration Rules, article 9, para. 3

⁵ The UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006

⁶ <https://indiankanoon.org/doc/413018/> (Last consulted on April 4th 2018).

Such an appointment should preferably be made at the beginning. However, we see no reason, why the two arbitrators cannot appoint a third arbitrator at a later stage i.e. if and when they differ. This would ensure that on a difference of opinion the arbitration proceedings are not frustrated. But if the two Arbitrators agree and give a common award there is no frustration of the proceedings. In such a case their common opinion would have prevailed, even if the third arbitrator, presuming there was one, had differed. Thus we do not see how there would be waste of time, money and expense if a party, with open eyes, agrees to go to Arbitration of two persons and then participates in the proceedings. On the contrary there would be waste of time, money and energy if such a party is allowed to resile because the Award is not of his liking. Allowing such a party to resile would not be in furtherance of any public policy and would be most inequitable.”⁷.

Article 10(3) sets out a general default rule where the parties fail to constitute the tribunal in accordance with Articles 8 to 10. This article provides that, upon the request of any party, the appointing authority will constitute the tribunal and, in doing so, it may also revoke the appointments already made, appoint or reappoint each of the arbitrators, and designate one as the presiding arbitrator.

“The most relevant information to take into consideration when deciding in nominating an arbitrator refer to personal competence, intelligence, diligence, availability, nationality, integrity, experience in arbitration, linguistic abilities, knowledge of particular industry or field of law. There is not to be overlooked the openness of the arbitrator to work with the other members of the arbitral tribunal, particularly with the presiding arbitrator.”⁸

“It is not a secret that parties tend to choose, within the limits of the law, arbitrators that may be sympathetic or supportive with regard to the case at hand.”⁹

The guarantees of independence and impartiality requested forco-arbitrators, presiding arbitrators or sole arbitrators are to be constantly observed by parties. Accordingly, there might be a fine line between a favorably disposed arbitrator and someone who could be subject to legitimate challenge. In selecting their arbitrators, parties should take into consideration, as well, their eventual prior contacts with the suggested arbitrators, in order to avoid any possible conflict of interest issues that may appear later on.

A person doesn't need to have a certain nationality in order to be appointed; only parties can impede someone to act as an arbitrator. The nationality of the proposed arbitrators is perhaps relevant on two fronts. Firstly, parties will be interested to ensure that their nominated arbitrator has the same cultural background and overall outlook as they do. A means of achieving this is to select an arbitrator of the same nationality, which will bring a degree of comfort to the appointing party. Secondly, choice of nationality can impact significantly on the nationality of the chairman. Institutional rules will often provide that the sole or presiding arbitrator is to be of a nationality different from that of the parties (e.g. *UNCITRAL Arbitration Rules* - *"The sole arbitrator or the chairman of the Arbitral Tribunal shall be of a nationality other than those of the parties."*). However, if one selects a co-arbitrator with the same nationality as the opposing party, and the opposing party chooses a co-arbitrator with the same nationality, the ICC will consider there is no objection to the appointment of a chairman with the nationality of the opposing party. In addition, where nominated co-arbitrators are of different nationalities, the institution is more likely to select a chairman of a different nationality to either co-arbitrator, to give balance to the tribunal and

---

⁷ Idem

⁸ P. Morton, Selection and Appointment of Party-Nominated Arbitrators, presented at K&LNG International Arbitration Symposium at Claridges Hotel, London, 23 March 2006

⁹ G. Born, International Commercial Arbitration, Vol. II, Second Edition, Ed. Wolters Kluwer, Netherlands, 2014, p. 1683

avoid any implication of favoritism to either party, as it might be the case if the nationality of the chairman selected by the institution followed that of a party-nominated arbitrator.

2. Challenge procedure

One of the main expectations of the parties to a dispute is that the appointed arbitrators to render an award will be independent and impartial. If there are circumstances where the arbitrators may be economically involved with one of the parties to the dispute at hand or there are justifiable doubts as to their impartiality, the arbitrators or even the arbitral award may be subject to challenge.

2.1. Disclosures by and challenge of arbitrators

An aspect that plays an important role for the arbitral tribunal to be perceived as independent and impartial is the duty of each arbitrator to disclose any relevant matter that could lead to justifiable doubts. As the tribunal explained in *Suez et al. v. Argentina*¹⁰, “*independence relates to the lack of relations with a party that might influence an arbitrator’s decision. Impartiality, on the other hand, concerns the absence of bias or predisposition toward one of the parties*”.

Another decision, that gives us further understanding as to what independence and impartiality means, was given by the European Court of Human Rights (ECHR) in the case *Findlay v. United Kingdom*¹¹ “*The Court recalls that in order to establish whether a tribunal can be considered as “independent”, regard must be had, inter alia, to the manner of appointment of its members and their term of office, the existence of guarantees against outside pressures and the question whether the body presents an appearance of independence.*

As to the question of “**impartiality**”, there are two aspects to this requirement. First, the tribunal must be subjectively free of personal prejudice or bias. Secondly, it must also be impartial from an objective viewpoint, that is, it must offer sufficient guarantees to exclude any legitimate doubt in this respect.”

According to Article 11 of UNCITRAL Arbitration Rules, an arbitrator must disclose any circumstances that might affect his independence and impartiality as soon as he is approached in connection with his possible appointment as an arbitrator, then even after being appointed and during the arbitral proceedings.

UNCITRAL 2012 Digest of Case Law provides the perfect example of an “unsuitable” arbitrator in the decision rendered by the Court of Appeal of Quebec¹². “*The case involved a dispute relating to a shipbuilding contract. As the Quebec government had subsidized the shipbuilder, a minister of the Quebec government signed the contract to guarantee the performance of the shipbuilder’s obligation. The contract also contained a clause providing that disputes would be resolved by arbitration and that the minister would act as arbitrator. After having stated that the impartiality and independence of the tribunal were fundamental features of arbitration, the court held that a clause providing that disputes relating to a contract will be arbitrated by a party to that contract is inconsistent with the requirements of impartiality and independence, and is therefore null as contrary to public policy.*”

---

¹⁰ <https://www.italaw.com/cases/1057> (Last consulted on April 4th 2018)

¹¹ ECHR (1997-I), at para.73.

¹² UNCITRAL 2012 Digest of Case Law, p. 65, para. 5

The procedure that shall be followed by the party intending to challenge an arbitrator provides that the notice of challenge shall be sent within 15 days after it has been notified of the appointment of the challenged arbitrator or within 15 days after it learned about the circumstances leading to allegations of bias or dependence of the arbitrator.

The notice shall contain the reasons for the challenge and it shall be communicated to all parties involved in the dispute, including the challenged arbitrator and the other arbitrators composing the panel. It follows that the parties may both agree to the challenge or the arbitrator may withdraw from his own initiative. It is important to be noted that such conduct does not imply a recognition of the grounds for the challenge.

In the event that the parties do not agree on the challenge or the arbitrator does not withdraw, the party making the challenge may elect to pursue it. Given this circumstances, the party shall seek a decision on the challenge from the appointing authority within 30 days after having received notice of the decision rejecting the challenge. However, *“According to one German court, the parties may go so far as to waive paragraph (2) altogether and exclude any challenge procedure within the arbitral proceeding.”*¹³.

To prevent the challenges from being used as a stall tactic, Article 13 (3) of UNCITRAL Model Law provides that while such a request is pending, the arbitral tribunal, including the challenged arbitrator, may continue the arbitral proceedings and make an award. It would be inappropriate for a court to grant a ban that would prevent the arbitral tribunal from continuing the proceedings while a challenge of an arbitrator is still pending.

Within the institutional arbitration the appointing authority will be the institution itself, while in *ad hoc* arbitration the appointing authority may be determined in the arbitration clause or in the rules to which the parties agreed in the clause, thus its powers will be those awarded by the parties. *“the judge will refuse to hear a challenge of an arbitrator if that challenge has already been, or could have been, properly submitted to the institution chosen by the parties or, in as hoc arbitration, to the third party appointed for that purpose.”*¹⁴.

This concept was also put into practice by the court in the 'Republique de Guinie' Case in which the Republic challenged two arbitrators before the court claiming that this is the judicial matter for which only the court is competent. Another reason invoked by the Republic was that one of the challenged arbitrator was the president of the arbitration institution and he could not be both a referee and a party to the dispute at the same time. these arguments were rejected by the court and it held the following: *“by choosing the Paris Arbitration Chamber as the institution responsible for organizing their arbitration, [the parties] agreed to adhere to its procedural rules and thereby empowered that institution to organize the arbitral proceedings in accordance with its statutes and rules, and to resolve any difficulties which might arise.”*

The Secretary-General of the PCA may be called upon to act as the appointing authority, or to designate another appointing authority, for the appointment of arbitrators under the PCA's Rules of Procedure, the UNCITRAL Arbitration Rules, or other rules of procedure on which the parties have agreed.

The PCA frequently provides full case administration support in arbitrations under the UNCITRAL Arbitration Rules, in particular in cases involving a State, a State-controlled entity, or an intergovernmental organization. The Secretary-General of the PCA also serves certain special functions in regard to the role of the appointing authority under the Rules. When acting as the appointing authority and requested to appoint a sole or presiding arbitrator, the Secretary-General

---

¹³ UNCITRAL 2012 Digest of Case Law, p. 69, para 5

¹⁴ Arbitral Commercial Jurisprudence 1953-200, Bucharest 2003, The Chamber of Commerce and Industry of Romania and Bucharest, The Court of International Commercial Arbitration

will generally follow the list-procedure as provided for under the UNCITRAL Arbitration Rules (Art. 6(3) of the 1976 Rules; Art. 8(2) of the 2010 and 2013 Rules). In accordance with the UNCITRAL Arbitration Rules, the Secretary-General will exercise his discretion when requested to appoint a second arbitrator. The Secretary-General's choice of arbitrators for the list-procedure or direct appointments is not limited to any list or panel, and the Secretary-General is therefore free to choose the most appropriate person for the matter at hand.

When deciding over a challenge, the Secretary-General of the PCA may decide directly, on his own, but it also has the possibility to consult with a special committee, consisting of three persons whose nationality will be different from that of the parties involved in the dispute.

Where the Secretary-General is empowered to act as appointing authority by agreement of the parties, it may take any action as appointing authority should be accompanied by:

1. A copy of the arbitration clause, agreement, or other instrument establishing the applicability of the UNCITRAL Arbitration Rules and the designation of the Secretary-General as appointing authority;
2. A copy of the notice of arbitration served upon the respondent, as well as the date of such service;
3. An indication of the nationalities of the parties;
4. The names and nationalities of the arbitrators already appointed, if any;
5. A power of attorney evidencing the authority of the person making the request; and
6. Payment of the non-refundable appointing authority fee.

2.2. Replacement of an arbitrator

Article 14 of UNCITRAL Model Law refers to the situation where an arbitrator is unable to perform his duties or fails to fulfill them. This article presents the possibility of replacing an arbitrator if he does not choose to withdraw voluntarily and the parties do not agree on the termination of the arbitrator's mandate.

According to the UNCITRAL 2012 Digest of Case Law "In one case providing an illustration of an arbitrator having become unable to perform his functions, the court terminated the mandate of an arbitrator who had been arrested and was detained in a foreign jurisdiction.

An arbitrator's illness was held in one German case to cause an inability to perform within the meaning of article 14 (1). Finally, in another German case where a judge had been wrongly granted a special administrative permission to serve as arbitrator required under the administrative regulations applicable to judges in the jurisdiction in question, the court found that that would not make the judge de jure unable to perform his functions as arbitrator, but made the granting of his special administrative permission challengeable. As the challenge was time barred, the court treated the appointment of the judge as granted with the special permission."¹⁵.

There are cases where the arbitral tribunal remains vacant for various reasons. These are the result of a successful challenge or as a consequence of an arbitrator's withdrawal. Generally, the appointments of the new arbitrators will be made in the same way that the original nominations were made, pursuant to the procedure that was applicable to the appointment of choice of the arbitrator being replaced. "According to a decision of the Supreme Court of India, the "rules that were applicable to the appointment of the arbitrator being replaced" include any procedure for the initial appointment of arbitrators agreed to by the parties."¹⁶.

---

¹⁵ UNCITRAL 2012 Digest of Case Law, p. 71, para.6

¹⁶ UNCITRAL 2012 Digest of case law p. 74, para. 6

The parties must carefully choose the arbitrators they want to appoint, taking into account the desirable and necessary qualities that an arbitrator must possess. Once the arbitral tribunal has been constituted, the arbitral proceedings may start and in the event that a vacancy occurs, the parties will most likely be asked to choose a substitute arbitrator, procedure under which the same care must be exercised.

2.3. Repetition of hearings and exclusion of liability

When the sole or the presiding arbitrator is replaced, all hearings that have taken place until that time must be repeated. If any other arbitrator has been replaced, such previous hearings may be repeated at the discretion of the arbitral tribunal. Pursuant to UNCITRAL Arbitration Rules the parties to a dispute shall be able to request that the hearing be repeated if such a repetition will give the substitute arbitrator a clear understanding of the case at hand.

In the sense of article 16 of UNCITRAL Arbitration Rules, the appointing authority, the PCA and the arbitrators is granted immunity from liability, to the fullest extent given by the applicable law, excluding the cases of 'intentional wrongdoing'. This constitutes an important measure of protection for arbitrators as well as the operation of the PCA.

3. Conclusions

When compared to a judge, an arbitrator is much more vulnerable when facing challenges, because in such a situation his reputation can be strongly affected even by an unfounded challenge. This also has an impact on the functioning of the arbitral tribunal because of the involvement of an external factor (such as a state court), which will amount in a significant delay of the arbitral proceedings. It is strongly advisable for the parties to carefully choose the arbitrators they appoint. Particular attention should also be paid to the dispute resolution clauses in the contract.

References

- J. F. Lalive Melanges, Droit et Justice (1989), p.289
- UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration
- UNCITRAL Arbitration Rules (2013)
- P. Morton, Selection and Appointment of Party-Nominated Arbitrators, presented at K&LNG International Arbitration Symposium at Claridges Hotel, London, 23 March 2006
- G. Born, International Commercial Arbitration, Vol. II, Second Edition, Ed. Wolters Kluwer, Netherlands, 2014, p. 1683
- <https://indiankanoon.org/doc/413018/> (Last consulted on April 4th 2018)
- <https://www.italaw.com/cases/1057> (Last consulted on April 4th 2018)

REGULATED OBJECTS OF THE AGRICULTURAL LAW MENTIONED IN THE CONSTITUTIONS OF THE EUROPEAN UNION MEMBER STATES

– in particular the new Hungarian Fundamental Law provisions –

Dávid HOJNYÁK*

Abstract

In the new Hungarian Constitution force on 1 January 2012 there are numerous dispositions dealing with agriculture. Contrary to the earlier Constitution, the new Hungarian Constitution contains several dispositions about the regulated objects of the agricultural law. However, a comparison have not yet been made between the Hungarian and other countries' – such as the European Union Member States – Constitutions in the view of the regulation's extent and quantity.

This comparative work is based on the inductive method of scientific knowledge which means that after a review of the constitutional legislations of each Member State, a general summary will be performed, highlighting the different and common features. Regarding the method of the thesis, it should be noted that in my examination the Member States of the European Union are subdivided into three regions (Southern Europe, Central and Eastern Europe, Western Europe and Scandinavia)¹. Therefore not only findings are made of the Member States' Constitutions but also specific regional features are highlighted.

The main aim of the examination is to reveal what extent and by what process the regulated objects of the agricultural law occur in the Constitutions of the European Union Member States. In parallel with the systematization of the results, an other aim of the study is to place Hungary's Constitution between the constitutions of European Union Member States.

Keywords: *agricultural law; constitutional law; European Union; new Hungarian Constitution*

1. Introduction: Regulated objects of the agricultural law

Before the analysis, it is necessary to determine what the regulatory objects of agricultural law are, which serve as a basis for the investigation. The objects are typically the following:

---

* Student, University of Miskolc, Faculty of Law (email: hojnyakdavid@gmail.com). Consultatnt: Dr. Szilágyi János Ede, associate professor (email: civrede@uni-miskolc.hu).

¹ Southern Europe includes Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Spain; Central and Eastern Europa includes the Baltic states, Bulgaria, Czech Republic, Croatia, Hungary, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia; Western Europe and Scandinavia includes Austria, the Benelux states, France, Germany, Ireland and the Scandinavian states.

agricultural activity, agricultural producer, agricultural holding, agricultural product, foodstuff and rural area². For reasons of space these regulated object will be described in a brief presentation.

1.1. Agricultural activity

As far as agricultural activity is concerned, its definition should not be a unified concept, because the definition is multi-layer, - it involves several types of activity³. In a narrower sense agricultural activity refers to the phase of agricultural farmer that aims the production of agricultural products. So growing of agricultural products, including harvesting, milking, breeding animals, keeping animals for farming purpose, forest- and wildlife management, fish farming. In a broader sense the definition of agricultural activity also includes the marketing and processing of agricultural products.

1.2. Agricultural farmer

Agricultural farmer means a natural or legal person, or a group of natural persons who exercises an agricultural activity. This category includes for example farmer, family farms, agricultural holdings, agricultural co-operatives, etc.

1.3. Agricultural holding

The term of agricultural holding can not be universally defined, because legislations of Hungary and the European Union define it too. As per Article 4 (1) b) of Regulation 1307/2013/EU agricultural holding means all the units used for agricultural activities and managed by a farmer situated within the territory of the same Member State.

1.4. Agricultural products and foodstuff

Unlike the previous three categories, the concept of agricultural product⁴ is consistently interpreted in the European Union law, and thus it is a uniform definition for the Member States. As per the relevant provision agricultural products means the products of the soil, of stockfarming and of fisheries and products of first-stage processing directly related to these products. In addition to this general definition, a taxative listing of agricultural products is included in Annex I to the Treaty, such as cereals, dairy products, certain animal products, etc. The definition of food should be mentioned in this topic, which is also defined at EU level. For the purposes of this Regulation, 'food' (or 'foodstuff') means any substance or product, whether processed, partially processed or unprocessed, intended to be, or reasonably expected to be ingested by humans.⁵

1.5. Rural area

This analysis is based on the work of *Olajos István*⁶ that defines this category. Rural area is an assembly of settlements where (a) the majority of population lives in villages or small towns, (b) a rate of unemployment higher than the European Union average, (c) agriculture sector accounts for a significant part of the economy, (d) decline in population, (e) and this socio-

---

² For a further analysis of the present topic see the following articles: Csák 2006, 75-90. p.; Fodor 2005, 17-54. p.; Hollo 2010, 139-149. p.; Káb 2003, 1-6. p.; McMahon, Joseph A. 2007; Norer 2012.; Szilágyi 2016, 37-42. p.

³ Regulation 1307/2013 of the European Parliament and of the Council, Article 4 (5) c).

⁴ The Treaty on the functioning of the European Union, Article 38 (1).

⁵ Regulation 178/2002 of the European Parliament and of the Council, Article 2.

⁶ Olajos 2008, 34. p.

economic problem arising either from the ageing or migration of the agricultural working population.

2. Regulated objects of the agricultural law in the new Hungarian Fundamental Law

The first reference to regulated objects of the agricultural law is included in the National Avowal of Hungary. In its Avowal, the law-maker fixed that “We bear responsibility for our descendants and therefore we shall protect the living conditions of future generations by making prudent use of our material, intellectual and natural resources.” The National Avowal, which is actually a preamble in the Fundamental Law of Hungary, is playing an active role because, apart from expressing the constitution-related aspirations and main objectives of the law-maker, it provides guidelines and interpretative guidance for applier of the law, who would have to apply the applicable national legislation in the spirit of the National Avowal⁷.

To be particularly highlighted is the Article P) of the Foundation. On December 17, 2012, the Parliament of Hungary representatives approved the Third Amendment to the Fundamental Law that resulted the Article P) in force today. According to Article P) paragraph (1) of the Fundamental Law, natural resources, in particular arable land, forests and the reserves of water; biodiversity, in particular native plant and animal species; and cultural artefacts, shall form the common heritage of the nation. And thus it shall be the obligation of the State and citizens to protect and maintain the natural resources, and to preserve them for future generations. It is important to emphasize that Article P) is merely illustrative and provides a not-exhaustive list of natural resources highlighting the most important areas. Paragraph (2) that was approved by the Fourth Amendment to the Fundamental Law, explains that the limits and conditions for acquisition of ownership and for use of arable land and forests that are necessary for achieving the objectives referred to in paragraph (1), as well as the rules concerning the organisation of integrated agricultural production and concerning family farms and other agricultural holdings, shall be laid down in a cardinal Act⁸. To sum up, it can be concluded that the effect of cardinal Act has been expanded by the legislator to ensure higher protection of arable lands, forests, agricultural production and concerning family farms, agricultural holdings.

Article 38 is closely related to Article P) that regulates the question of the fundamental constitutional public funds. This article declares that the property of the State and of local governments shall be national assets. The management and protection of national assets (for example arable land and other natural resources) shall aim at serving the public interest, meeting common needs and preserving natural resources, as well as taking into account the needs of future generations. The requirements for preserving and protecting national assets and for the responsible management of national assets shall be laid down in a cardinal Act.

The following provision must be mentioned is Article XX of the Fundamental Law that declares that everyone shall have the right to physical and mental health. Paragraph (2) states how the State ensures these rights and which assets give helping hands to the government. On this basis, Hungary shall promote the effective application of the right referred to in paragraph (1) through agriculture free of genetically modified organisms (GMO-free agriculture), by ensuring access to healthy food and drinking water.

---

⁷ Szilágyi 2016, 47. p.

⁸ In Hungary cardinal Acts shall be Acts, the adoption and amendment of which requires the votes of two thirds of the Members of the National Assembly present.

At this point it is important to emphasize that the so-called third generation rights - unlike the previous constitutional legislation - are laid down in the Fundamental Law in a wider and greater detail⁹. These third generation rights have high importance because many of them are connected to the agricultural law in a direct or indirect way. Such a third generation right set forth in the Fundamental Law, for example, is the right to access healthy food and drinking water. Furthermore providing the conception of GMO-free agriculture, preserving the biological diversity, environmental or consumer protection are treated as priority areas because of their connections to the regulations of the agricultural law¹⁰.

The fact that this provision has been recorded in the Fundamental Law is unique among the European Union Member States, as there is no reference in the constitutions of the Member States other than the new Hungarian Constitution about GMO-free agriculture¹¹. Moreover, in addition to the new Hungarian Fundamental Law, only the Swiss and Ecuadorian constitutions have been declared the GMO-free agriculture.

In order to enforce the right to healthy food, the Fundamental Law of Hungary is also a unique set of specific constitutions that guarantee this right. The reason for this is that in most constitutions (including the constitutions of non-EU countries) the declaration of this right is linked to hunger and poverty as a serious social problem, but the Hungarian Fundamental Law defines this right regards the right to health¹². However, the fundamental nature of the right to healthy food laid down in the Fundamental Law is questionable, as there are different opinions regarding the recognition of the Hungarian constitutional right: some are considered as the state's aim, others are considered as fundamental rights¹³.

In relation to the Fundamental Law's provision of water it may be noted that the right to water has been validated by the law-maker in a narrow sense, as the right to drinking water has been declared on fundamental level¹⁴. It should be noted that besides the Hungarian constitution only the Slovenian constitution declares the right to water in the European Union.

The provisions of the Fundamental Law mentioned before are dealing with agricultural law in a direct way, however the new Hungarian Fundamental Law contains numerous other provisions that are not dealing with regulations of the agricultural law *expressis verbis* but making impact to these issues indirectly.

According to Article XXI. Hungary shall recognize and endorse the right of everyone to a healthy environment. This article is connected to agricultural law on two points. One of them is based on theoretical ground, as the regulations of agricultural and environmental law should not have been sharply separated from each other¹⁵. The second connecting point is more practical because the right to a healthy environment ensured by the State is not only based on environmental ground but also has high importance in the fields of the European Union's agricultural and rural development support¹⁶.

As per Article XIII, everyone shall have the right to property. Property shall entail social responsibility. Property may only be expropriated exceptionally, in the public interest and in those cases and ways provided for by an Act, subject to full, unconditional and immediate compensation.

---

⁹ Kukorelli 2014, 191-192. p.

¹⁰ See more about the topic: Szilágyi-Tóth 2017, 483. p.; Szilágyi et al (edit.) 2017, 167-175, 188-196. p.

¹¹ T. Kovács 2015, 314.p.

¹² T. Kovács 2017, 78. p.

¹³ Juhász 2012, 43. p.

¹⁴ Raisz 2012, 156-157. p.; Fodor 2013, 329. p.

¹⁵ Szilágyi 2016, 49. p.; See more about the topic: Horváth 2007, 333-355. p.; Fodor 2014, 184-193. p.

¹⁶ Csák et al 2017, 250-251. p.

Recording these principles in the Fundamental Law lays down obligation to those citizens who claim the right of disposal over natural resources.

According to paragraph (2) of Article VI, everyone shall have the right to the protection of his or her personal data, as well as to access and disseminate data of public interest. In the area of agricultural law the most relevant right is the right to receive public data, as informing the public may be justified for example when poor quality agricultural products has been placed on the market or in cases when the names of benefited who received agricultural support have been publicly disclosed.

It should be clarified that, unlike the earlier constitution, the regulation of the Fundamental Law is much more detailed and wider. If we analyze the former constitution, we could see that it does not explicitly contain provisions on agricultural law. As a result, there are several provisions in the Fundamental Law - that also appears in the analysis above - which deal with the regulations of agricultural law directly. The conclusion is that the Fundamental Law of Hungary intend to provide greater support for natural resources.

3. Specific regional features

If we compare the three regions has been formed, we can conclude that the Southern European Union Member States regulate the most rigorous and most detailed regulation of agricultural law in their constitutions. Compared to this, countries of the Central and Eastern European region form a kind of transition between the constitutional regulations of the Mediterranean Member States and the Western European and Scandinavian Member States. Of course, this is only a general statement, as we can see that the constitutional regulation of a Member State of a region may deviate from the generic determination in that region.

In the constitutions of the Southern European Member States, it is a common feature that (a) the regulated objects of agricultural law are the basis for limiting certain constitutional rights, in particular the right to property (Cyprus, Greece, Malta, Portugal). (b) Another common feature is that various forms of financial and technical assistance can be provided to agricultural farmers in implementing the agri-environmental objectives has been set out in the constitutions (Italy, Portugal, Spain) (c) Furthermore, it is important to note that only these states constitutions contain constitutional provisions for the rural areas and the agricultural co-operatives. At this point, it should be emphasized that the Portuguese constitution is one of the constitutions of the Member States of the European Union that regulates the regulated objects of the agricultural law with the widest and greatest detail. The constitutional regulations of this country may serve a model for the other Member States of the European Union.

In the constitutions of the Central and Eastern European Member States, it is also a common feature that (a) the regulated objects of agricultural law are the basis for limiting certain constitutional rights (Czech Republic, Croatia, Poland, Romania). (b) To be particularly highlighted that there are many cases when not only the rational and proper use, exploitation and protection of natural resources to be declared, but also those natural resources are highlighted that are particularly important for the nation in several Member States' Constitutions, such as arable land, forest, water resources, mineral resources, biodiversity, etc (Bulgaria, Estonia, Croatia, Latvia, Hungary, Slovakia). Within this circle it is common that (c) natural resources are defined as a part of State ownership in several constitutions (d) and it is also recorded that many times the acquisition of foreigners' is based on natural resources. (e) In addition numerous regulations of agricultural law can also be found in environmental-oriented provisions.

About the constitutional provisions of the Member States of the Western European and Scandinavian region two general statements can be made. (a) One of the most prominent features is that some of the Member States of the region do not have or have just a minimum degree of

regulation of agricultural law in their constitutions. The lack of regulation mainly has constitutional reasons (national constitutional traditions, long and difficult process to amend the constitution, etc.) in Denmark, Sweden, Ireland, France and Luxembourg. (b) While other Member States constitutions declares rules of jurisdiction. The latter category belongs to federal states: Austria, Germany and Belgium.

4. Conclusion

This study evaluated agricultural aspects in the provisions of the new Fundamental Law of Hungary. The analysis provides a clear picture showing that, contrary to the former Hungarian constitution, several agricultural related provisions, relating to the regulated objects of agricultural law, are included in the new Hungarian constitution.

In addition to the Hungarian constitutional regulations, unique features of the regions are also highlighted. On the basis of this comparison it is concluded that Hungarian regulations show a high level of similarity with the constitutional regulation of the Member States of the Central and Eastern European region. It is also a characteristic feature of the constitutions of Hungary and other Member States that the rational and proper use and the protection of natural resources are declared. Within this circle some exceptional natural resources are highlighted which are frequently classified under the property of the state.

Furthermore, declaration of the provisions relating to access healthy food and drinking water and the provisions on GMO-free agriculture has to be welcomed in the Fundamental Law, which was a timely and necessary step by the legislator in my opinion. As the new Fundamental Law of Hungary incorporated these rights which are also particularly privileged in international legal documents, Hungary is a pioneer in the European Union's Member States.

References

- Csák Csilla: Az agrárjog rendszerbeli sajátosságai és fejlődési tendenciái. In: Miskolczi-Bodnár Péter (edit.): A Civilisztika fejlődéstörténete. Miskolc, 2006, Bíbor Publisher, 75-90 p.;
- Fodor László: Agrárjog. Debrecen, 2005, Kossuth University Publisher, 9-54 p.;
- Hollo, J. Erkki 2010. Environment and Food Health Regulating Rural Activities – Some Basic Notes on the Need of Integration in Rural Law, in: Csák Csilla (edit.): Az európai földszabályozás aktuális kihívásai, Miskolc, Novotni Alapítvány, 139-149. p.
- Horváth Gergely 2007. A környezetjog és az agrárjog közeledése, találkozása és metszete a magyar jogrendszerben, Állam- és Jogtudomány, 48 (2), 333-355. p.
- Juhász Gábor 2012. A gazdasági és szociális jogok védelme az alkotmányban és az alaptörvényben, in: Fundamentum, 2012/1., 43. p.
- Káb, Peter 2003. Multifunktionale Landwirtschaft als agrarrechtliches Problem?, Agrar- und Umweltrecht, 33 (3), I. Annex, 1-6. p.
- Kukorelli István 2014. Magyarországot saját alkotmánya nélkül kormányozni nem lehet, Gabriel Méry–RATIO, Budapest, 191-192. p.
- McMahon, Joseph A. 2007. EU Agricultural Law, Oxford University Press
- Norer, Roland 2012. Agrarrecht – eine Einführung, in: Norer, Roland (edit.): Handbuch des Agrarrechts, Wien, Verlag Österreich
- Olajos István 2008. A vidékfejlesztési jog kialakulása és története, Miskolc, Novotni Alapítvány, 34. p.

-
- Raisz Anikó 2012. A vízhez való jog egyes aktuális kérdéseiről, in: Csák Csilla (edit.): Jogtudományi tanulmányok a fenntartható természeti erőforrások témakörében, Miskolc, University of Miskolc, 156-157. p.
  - Szilágyi János Ede: Változások az agrárjog elméletében?, Miskolci Jogi Szemle, 2016/1, 47-49. p.
  - Szilágyi János Ede – Raisz Anikó – Kocsis Bianka: New dimensions of the Hungarian agricultural law in respect of food sovereignty, JAEL 12 (2017) 22, 167-175, 188-196. p.
  - T. Kovács Júlia 2015. A GMO-mentes Alaptörvény hatása a mezőgazdaságra - különös tekintettel a visszaszerzett EU tagállami szuverenitásra és a TTIP-re, in: Szalma József (edit.): A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken, 314. p.
  - T. Kovács Júlia 2017. Az élelemhez való jog társadalmi igénye és alkotmányjogi dogmatikája, Budapest, Pázmány Péter Catholic University, 73-75, 78., 125. p.

CLOSED GARDENS: THE PERIPHERIES OF AGRICULTURE

Martin Milán CSIRSZKI*

Abstract

In Hungary there are three different categories on the real estate register's title deeds how a parcel of land can be registered: we can come across with central, outlying or so-called limited-use parcels. The first two types do not cause any problems considering agricultural law, but the third one may be a source of difficulties. Limited-use parcels are originally the products of our country's Socialist legislation and they can also be called closed gardens. These parcels were not parts of the farmers' co-operative and were commonly used as vineyards or orchards. Although in the 1970's a functional change has started in connection with them, but they remained under the scope of our land law which happened to induce unsolved controversies even in the 21st century.

Keywords: *closed garden, real estate, limited-use parcel, vineyard, orchard*

1. Introduction

In Hungary's real estate registration there are three different categories on the title deeds where a land parcel can lie: on the central area, on the outlying area and we also have a special category, the so-called limited-use parcels. The latter ones are the closed gardens which I intend to analyse from the perspective of agricultural law. Parcels lying on any of these three area categories can be registered as tillage, meadow, pasture, vineyard, garden, orchard, reed bank, forest or woodland according to their method of utilization and natural condition. However, it is important to point out that closed gardens are generally used as vineyard, garden or orchard as a result of historical development, so they represent the most intensive form of land utilisation. Unfortunately, it is only true in theory, the less in practice...

This conflict is originated from the 1970's when closed gardens started to change functionally. According to the original Socialist idea these parcels would have served as important agricultural territories being an integrant part of the system of farmers' co-operative as primary lands of small-scale farming. Although, in the last third of 20th century many of the owners started to use them for habitual residence and recreational functions¹. The problem started here: though the parcels have not been used for agricultural purposes, but from the perspective of real estate law and agricultural law they have been considered as agricultural lands. On the 1st part of title deeds they are registered according to their theoretical natural condition, nevertheless the real life doesn't seem to be in balance with these features. Because of the legal fact that they are considered as agricultural lands the legal sources of agricultural law have to be enforced referring to them, such

---

* Student, University of Miskolc, Faculty of Law (e-mail: martincsirszki@gmail.com). Consultant: dr. Olajos István associate professor (civoliga@uni-miskolc.hu)

¹ According to some data there are 200 000 hectares of limited-use parcels.
<http://www.agrotrend.hu/piac/agrarpenezek/5-6-millio-tulajdonost-erinthet-a-zartkertek-problemaja>

as the Act CXXII of 2013 on Transactions in Agricultural and Forestry Land and the Act CXXIX of 2007 on Protection of Agricultural Lands.

As a result of this contradiction between the legal and the social status of closed gardens there are many polemics in every-day life which are mainly suffered by the owners. At the same time, not only the owners can be pitied, but also the Hungarian agriculture as a whole. According to the National Rural Strategy² 2,7% of Hungary's agricultural area are registered as vineyard, garden or orchard which mainly lie as limited-use parcels / closed gardens. Although the percentage rate may seem neglectable at first sight, but we cannot forget that these parcels intensively need the daily work and care of the land users which results that they cannot be cultivated on a territory so large as tillage.

In the last years the solutions intending to cease the problem have been created from two different aspects: there were times when the interests of owners were in the focus, but nowadays the matter is approached from a point of view which prefers the Hungarian agriculture's collective needs to the individual demands. My scholarship wishes to deal with the consequences of these decisions: I would like to enlighten the problems and qualm that were caused by the legal provision³ which had created the opportunity for the owners of closed gardens to have their limited-use parcels rezoned as non-agricultural by filling out and submitting a simple request for free. Besides it, I would like to mention a new and welcome national application that takes into consideration the aspects of recultivation, but its detailed analysis is not my intention. Although, first of all I aim to introduce a short historical background of closed gardens – based on my latest research – in order that the current problems could be examined in accordance with these parcels' original functions.

1.1. The historical roots

In order to analyse the direct and indirect historical antecedents of closed gardens it is reasonable to start with its first legal definition that was incorporated in the Act IV of 1967, Section 26, Paragraph (1): „Closed garden is the part of a town's (city's) outlying area that is separated and cannot be used for large-scale cultivation.” A parallel can be drawn between the elements of the definition – being a part of an outlying area, incapability for large-scale cultivation and separation – and the agricultural scenes of last centuries, which directly lead the Socialist legislature to comply the existing characteristics of town systems and the legal relations of lands with the uniquely created system of farmers' co-operative. In connection with these specialities we can even look back to the 14th century.

After the reign of Louis the Great a new progress started to evolve: many serfs, who put faith in the opportunity of elevation, endeavoured to get more and more hectares of land. Its one method was the so-called clearing that is an open space in a forest, especially one cleared for cultivation. Clearings meant the possibility of unlocking personal skills and the autonomous right of use for serfs. Because of these features clearings were the areas where serfs tended to cultivate more valuable plants, like fruits, vegetables and especially different kinds of grapes. So in the times of feudalism clearings' way of utilisation equalled the closed gardens' way of utilisation in the 20th century. In both cases the chosen plants are originated from the fact that the land users had

---

² Nemzeti Vidékstratégia [National Rural Strategy] 2012-2020, p. 23

³ Act CXLI of 1997 on Real Estate Registration (hereinafter referred to as *Inytv.*), Section 89/A, Paragraph (1): The owner of a land shown in the real estate register as a limited-use parcel (hereinafter referred to as „limited-use property”) may submit a request until 31 December 2017 – as provided for in the decree adopted for the implementation of this Act – for having his property rezoned as non-agricultural.

high level of freedom concerning these areas. As during feudalism besides clearings there was the two-year or three-year shifting cultivation of lands, in the last century we can speak about the lands cultivated by the farmers' co-operative besides closed gardens. Although the cultivation of feudal town communities was not so coordinated and organised as the farmers' co-operatives' method of the 20th century, but putting an emphasis on collective needs can be noticed in both cases. Whereas the town's coordinated cultivation was only controlled because of the requirements of economical and productional reasonableness, establishing farmers' cooperatives and their way of cultivation was „fed” by the Socialist-Communist ideology.

Apart from clearings there were the so-called outlying gardens, which were formed during the 14th and 15th centuries and were solidified during the urbarium of Maria Theresa. These gardens had the same features as the above-mentioned legal definition of closed gardens in 1967: they lied in the outlying areas of towns due to the geographical characteristics and the specialities of town systems. In many medieval villages and market towns houses were built tightly next to each other and this resulted in the consequence that the serfs were not able to establish their orchards and vineyards in the central areas, so they needed to cultivate these plants farther from their houses. So the legal definition's element of being part of an outlying area was inherited from this necessity. Though the outlying gardens had to be set up reasonably; serfs had to take into account several factors: they could not curb the lands of tillage and they had to ensure its continuity. These requirements and the claim to realise the intensive cultivation of gardens generated that these gardens were positioned in the outlying areas, but still as near the serfs' houses as they could be. It was complemented with the recognition of the need for protection, because these valuable plants cultivated in gardens could not have been left unguardedly. Fences consisting of manure, boughs and sticks meant the protection against wild animals; and a park-keeper was who guarded the area against thieves and other ill-wishers. Thus the 'separation' element of the legal definition can be related to the fences around outlying gardens and the person of the park-keeper can be seen as the continuity of a legal provision from 1929 that declared the joint guarding and protecting of gardens as the task of the orchard and vineyard owners' organization.

The positions of outlying gardens in the town system, that were solidified during the reign of Maria Theresa, were not influenced by the reallocation proceedings of lands after the abolition of serfdom, so they were predominantly missed out of the land parcellings because of their special role and significance. This was also emphasized by the Act XII of 1894 and the Act XVII of 1929 which regulated the relations of vine-growing communities, strengthening the special needs of orchards and vineyards and their accentuated part in Hungarian commodity production.

Considering the above-mentioned connections it can be said that closed gardens, that are handled as a sui generis concept of Socialist legislature, are far from being without antecedents. Their evolvment can be originated from the fact that an important principle of Socialist agricultural policy found its base in a medium generated by an exceptional historical and town-structural development. The principle mentioned previously is the maintenance of individual and complementary cultivation besides the farmers' co-operatives' collective production. The given structural system of towns and the special provisions directly effected that the Socialist legislature did not have anything more to do than defining a Socialist terminus technicus, beyond which the existing types of tenure can be lined up and which suits the requirement of the principle of individual and complementary cultivation besides farmers' co-operatives⁴.

---

⁴ Csirszki Martin Milán: A zártkertek kialakulásának történelmi előzményei, *Miskolci Jogtudó*, 2017/1

1.2. Having a limited-use property / closed garden rezoned as non-agricultural

The Act CXLI of 1997 on Real Estate Registration was amended by a provision of the Act XLIV of 2015, Section 11 which made it possible for the owners of limited-use properties to have their closed gardens rezoned as non-agricultural⁵. These properties, that were originally registered as vineyard, garden or orchard and which originally served agricultural purposes, lost their agricultural nature and character as a consequence of this legal action. The possibility for the owners was primarily maintained until 31st December 2016 but later it was lengthened until 31st December 2017 by the Act CLXXXVII of 2016, Section 2. In the introduction I shortly mentioned the fact of functional transformation lasting for more decades that encouraged the legislator to deal with the case and to put emphasis on the owners' interests. However, in order to understand the original function of closed gardens, firstly we have to examine the legal „products” of Socialist legislation.

The system of farmers' co-operatives consisted of two main elements: its emphatic parts were the farmers' co-operative *per se*, but besides these there were the so-called domestic farms where small-scale production took place. Already in the last years of 1950's it was declared that each member of a farmers' co-operative, who has a separate household, can maintain a domestic farm for personal use. This was the time (between 1955 and 1959) when the expression „closed garden” started to appear in the text of government decrees, but its exact definition was not formulated. The expression was generally used for areas that were cultivated like a garden and included smaller parcels, thus separated from lands appropriate for large-scale production⁶. The connection between closed gardens and domestic farming is greatly demonstrated by the 7th Decree-law⁷ of 1959, Section 28, Paragraph (1) which declared the following: The member of a farmers' co-operative is provided with the freedom to exercise his right in connection with his own domestic land lying in central areas, in a homestead or in a closed garden. A member, who has entered the farmers' co-operative, could withhold domestic land from his land taken into the farmers' co-operative, provided he did not obstruct the forming of collective lands. The area of a domestic land could be between 2877,5 and 5755 m², but the garden around the house, the vineyard and the orchard, as well as the unbuilt site of the house were also taken into account.

Creating and organising closed gardens was the key of unfolding personal property in Socialism. It is not accidental that I do not call it private property, because in Soviet law – which was also the model for Hungarian law – the categories of private and personal property were sharply separated from each other. According to the Soviet Constitution domestic complementary farms⁸ were the part of personal property, and these can be considered equal to Hungarian domestic lands. Socialist views declared that personal property is in total antinomy with private property, because the latter one is the product of capitalism based on exploitation⁹, but the previous one is the most prominent Socialist form of income obtained by work.

The detailed and thorough regulation concerning closed gardens was created by the Acts III and IV of 1967. The Act III of 1967, Section 69, Paragraph (3) repeated the important principle of Socialist agricultural policy: in connection with the work of farmers' co-operatives and of

⁵ Inyvt., Section 89/A., Paragraph (1)

⁶ <http://epiteszforum.hu/a-kertsegek-es-a-kertmuvel-es-szerepe-es-jovoje-iii>

⁷ I use the phrase „decree-law” for the special legal source of Hungarian Socialist legislature: it is a decree of the Presidential Council of the Hungarian People's Republic having the force of a law enacted by the legislature.

⁸ PAP Tibor: A személyi tulajdon néhány kérdése a szovjet jogban és fejlődése a népi demokráciák alkotmányainak tükrében., *Jogtudományi közlöny*, 1949/17-18, p. 368

⁹ Pap 1949, p. 371

domestic farms there is a strong and concurrent unity. According to the Act IV of 1967, Section 26, Paragraph (2) closed gardens are the agricultural areas designed for the perpetuance of personal land use of citizens, so closed gardens should have been the basis of supplying personal needs, that could not have been realised by the farmers' co-operatives: such as cultivating vegetable, fruit and grape. It was also underpinned by the executive decree of Act IV of 1967: during organising closed gardens areas appropriate for planting grape and fruit had to be marked continuously within closed gardens from the lands that are suitable for these plant cultures according to the features of climate, soil and landscape¹⁰. Nevertheless, the conceptions were barely realised and were not maintained for a long time. „Closed gardens became the stages of self-fulfilment and in many instances significant destruction of landscapes took place. As a consequence of increasing economical circumstances the areas having high level of situational potential started to be infiltrated by small booths, later vacation houses and residential houses were built on them, so they overdeveloped; at the same time closed gardens far from infrastructural lines and towns were left being fallow”¹¹. The consequences of these actions were that closed gardens started to serve purposes that were not drawn up by Socialist views, so they were not used for agricultural work. The situation became more complicated before the change of the regime: the Act I of 1987 repealed the Act IV of 1967, thus it ruined the statutory grounds of closed gardens established 20 years before. After the change of the regime closed gardens finally ceased to exist as a separate category, since the Act LV of 1994, Section 89 declared that henceforth provisions concerning outlying areas have to be used for closed gardens. Although on the level of legal sources closed gardens do not exist any more, but in the real estate register we can meet them on title deeds as a cause of that they were not re-registered as outlying areas.

Inasmuch as closed gardens are not rezoned as non-agricultural lands, i.e. they are registered as vineyard, garden or orchard according to the original Socialist conception, although they are not cultivated in accordance with their registered legal facts, their owners might face several difficulties. The Act CXXII of 2013 on Transactions in Agricultural and Forestry Land, Section 2, Paragraph (1) says: „This Act applies to all lands located in the territory of Hungary.” Closed gardens registered as vineyard, garden or orchard are agricultural lands, even so they are not cultivated agriculturally. As a consequence of this provision the most significant disadvantages arise when the owner intends to sell his closed garden, since the legal institutions limiting the Hungarian system of land transactions have to be applied entirely. These restrictive legal institutions are the following: land acquisition limit and land possession limit, ownership acquisition rights, requirements of preliminary declarations, preemption rights, procedure of land acquisition and approval of the contract of sale by the competent authority.¹² The obligation for the application of above-mentioned institutions concerning closed gardens was also confirmed by the Hungarian Supreme Court in one of its review procedures¹³. In the given case the Court declared that the scope of Hungary's previous land act must be applied in connection with a closed garden registered in the real estate register as garden. According to the claimant's argumentation on the estate in question there is a weekend house, hence its function is not agricultural and it cannot be considered as agricultural land, but the Court dismissed his point of view and declared that the factor that must be exclusively taken into account is the status / legal fact registered in the real estate register, and affirmed the Land Act then in force as applicable. Of course, this statement

---

¹⁰ Agricultural Ministry Decree no. 7/1967 (X. 24.), Section 37

¹¹ <http://epiteszforum.hu/a-kertsegek-es-a-kertmuvel-es-szerepe-es-jovoje-iii>

¹² Szilágyi János Ede (editor): *Agrárjog – A magyar agrár- és vidékfejlesztési jogi szabályozás lehetőségei a globalizálódó Európai Unióban*, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2017, pp. 76-94.

¹³ The number of judgment: Kfv.II.38.080/2014/7

also stands its ground after the enactment of Hungary's new land act, the Act on Transactions in Agricultural and Forestry Land. The restrictive legal institutions above were created in order to protect and maintain the nation's common heritage in accordance with the Article P of Fundamental Law of Hungary, but it is of great concern whether closed gardens not being in balance with their status in the real estate register could be listed under the umbrella of our nation's heritage. This can only happen if they are recultivated. As a cause of arguments „diagnosed” above the legislator decided to enact the possibility of having closed gardens rezoned as non-agricultural lands, free of charge filling out a simple standardised form for the owner's request. As soon as a closed garden is re-registered as non-agricultural land in the real estate register, the above-mentioned restrictive legal institutions of our land act cannot be applied regarding the transaction of a closed garden; henceforth it can be sold according to the general rules of the Act V of 2013 on the Civil Code. There are no official data about how many percent of the owners seized the opportunity ensured until 31st of December 2017, although we can say that ten thousands of hectares of agricultural lands might have vanished from the sight of agricultural law, which should have originally served the functions of fruit and vegetable growing. In my opinion it should not have been supported by the legislation in a time when more and more hectares of agricultural lands lose their primary role thanks to human expansion. According to the data of Hungarian Central Statistical Office in 1960 in Hungary 7 141 100 hectares were used as agricultural land, but by 2016 it decreased to 5 349 000 hectares¹⁴. Considering these trends it can be said that the role of the regulations of environmental law becomes more important than ever, and within this the introduction of legal institutions ensuring the increased realisation of land protection and their appropriate and effective implementation into practice must be given an accentuated attention.

1.3. The questions of land protection concerning closed gardens

First of all, we have to deal with the question: Which are the main groups that can be used as collecting categories for factors that endanger the proper use of lands? We can distinguish three of them: the urbanisation and industrialisation, the intensification of agriculture, the natural factors.¹⁵ Regarding closed gardens the disadvantages of the use of methods increasing agricultural productivity (for example fertilizers) are out of the question, because the problems are resulted by their neglect; natural factors are more likely general impacts that influence all agricultural lands, not typically closed gardens. For us the first category is the most relevant: closed gardens are mainly threatened by the expansion of urban environment and industry. There are a number of closed gardens where according to the real estate register fruit, vegetable or grape cultivation takes place, but in reality people live there habitually because they cannot afford to have an apartment or a house in the central areas due to their financial assets. The appearance of industrial activities can be related to the closed gardens' quite low market value, so by purchasing more parcels lying next to each other „significant-sized” areas can be cumulated for the purposes of industrial work.

The question is what type of legal instruments exist that can contribute to the proper use of agricultural lands, especially closed gardens. According to the Act CXXIX of 2007 on Land Protection lands registered in the real estate register as vineyard or orchard have to be cultivated in accordance with their special needs for cultivation, but regarding the other types of lands (that are registered as tillage, meadow, pasture, garden, reed bank, forest or woodland) it is enough to

---

¹⁴ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_omf001a.html

¹⁵ Molnár István: A környezetvédelem földjogi vonatkozásai, *Jogtudományi Közlöny*, 1974/7, pp. 344-345

prevent the growing of weeds besides complying with the rules of soil protection¹⁶. „The obligation of the cultivation of land is unconditional and it is the obligation of the all-time land user.”¹⁷ This is a general principle that can be considered as a starting point for establishing accidental failures and applying legal consequences. The general sanction regulated in the Act on Land Protection is the so-called land protection fine that can be used in cases of failure to obligations, notifications and obtaining appropriate authorization¹⁸. I have to mention that it is really difficult to elaborate an effective and preventive sanction system for the occasions for failure to the obligation of cultivation. It was already ascertained during the era of the Socialist regime that expropriating without any reimbursement cannot be a proper sanction, because those let their land lie fallow who do not intend to cultivate it anyway¹⁹. Although in connection with closed gardens there is a special legal sanction: the first step is that the real estate supervisory authority sends its decision (which includes land protection fine against the owner) to the municipal government of the community where the closed garden is located. If the municipal government runs a so-called social land programme and the owner does not verify the fulfilment of his obligation regarding land use, the municipal government can draw the closed garden in question into the social land programme for a maximum one year without any consideration²⁰. The most up-to-date social land programme intends to support potagers (kitchen gardens) and livestock. Its realization period is from 1st March 2018 to 28th February 2019 and there are approximately 440 000 euros for all subsidies. It does not only contribute to the improvement of local social and economical welfare²¹, but also ceases that the unutilised closed gardens function as a source of weeds and a centre of infection, and hereby there are no excessive expenditures for the neighbours arising because of the increased tasks of decontamination.²²

In relation to the land protection there are two other legal institutions that try to ensure the proper use of lands: the notification of the change concerning the land type (e.g. from orchard to vineyard) and the permission given by the real estate supervisory authority for non-agricultural utilisation. Regarding the previous one the Land Protection Act laconically declares: the failure of notification entails land protection fine²³. It can be mentioned that the less strict regulation – namely the requirement of notification and not of permission – may originate from the fact that the land’s function remains agricultural, so the change of land type does not influence the obligation of land utilisation, but its content might alter. Nevertheless, in connection with closed gardens, that are predominantly registered as vineyard, stricter rules have to be applied, since when the owner grows grapes, he also needs permission for planting and cutting out²⁴.

The unlawfulness caused by the non-agricultural utilisation of closed gardens can be avoided by the permission given by the real estate supervisory authority²⁵. According to the Land Protection Act, Section 9, Paragraph (3) the non-agricultural utilisation can be temporary or permanent, but the latter one – in my opinion – is more characteristic when speaking about closed

¹⁶ Act CXXIX of 2007 on Land Protection (hereinafter referred to as Tfv.), Section 5, Paragraph (1)-(2)

¹⁷ Seres Imre (editor): *Földjog*, Tankönyvkiadó Budapest, 1974, p. 370

¹⁸ Tfv., Section 24, Paragraph (1)

¹⁹ Prugberger Tamás: A mezőgazdasági földre vonatkozó egységes jogi szabályozás kódexrendszerének kialakításához, *Jogtudományi Közlöny*, 1985/3, p. 147

²⁰ Tfv., Section 5/A, Paragraph (1)-(2) and (7)

²¹ http://www.emet.gov.hu/_userfiles/felhivasok/SZOC_FP/szoc_fp_17/palyazati_felhivas_szoc_fp_18_kk__20180112.pdf

²² Orlovits Zsolt (editor): *A termőföldforgalom és -használat jogi szabályozása*, 2013, p. 20

²³ Tfv., Section 3, Paragraph (1)

²⁴ Fodor László: *Környezetjog*, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014, pp. 203-204

²⁵ Though there are exceptions when permission is not required. These are listed by Tfv., Section 10, Paragraph (2): e.g. afforestation.

gardens. The non-agricultural utilisation might typically refer to building up a house or an apartment, which can serve as the ground of habitual residence after having the appropriate building permission. It is quite interesting that the Act on Transactions in Agricultural and Forestry Land, Section 13, Paragraph (1) declares that ownership acquisition rights shall exist (among others) on condition that the acquiring party agrees not to use the land for other purposes for a period of five years from the time of acquisition, but the same Section, Paragraph (3) lists „the other purposes” that a land may be used for, even within five years from the acquisition and the construction of a residential building is included in it. This causes a contradiction in practice: if one acquires a closed garden registered in the real estate register as vineyard or orchard, he can immediately submit a request to utilise his land for the purpose of the construction of a residential building, although he agreed to accomplish the obligation of land use for a period of five years from the acquisition. Otherwise, the other purposes listed by the Paragraph (3) are all related to agriculture, except the above-mentioned construction of a residential building that is quite an odd one out.

The permanent and final utilisation of land for other purposes is an utter deviation from the obligation of land use by which the land becomes absolutely inadequate for agricultural utilisation and cultivation.²⁶ It is evident that in the request concerning non-agricultural land use the petitioner has to determine the size of the area needed for other purposes and his exact aim²⁷. If the land utilisation for another purpose is permitted by the real estate supervisory authority, in 30 days after the first non-agricultural use of the land a notification has to be made regarding the change, and on the basis of the notification the land is re-registered / rezoned as non-agricultural.²⁸ In the case of the land’s permanent utilisation for other purposes there is an obligation to pay a single amount of money for land protection. It is determined on the basis of the land’s quality and value²⁹. This kind of contribution to the land protection is an economical instrument in order to encourage that only lands of lower quality and smaller lands be utilised for non-agricultural purposes.³⁰

2. Conclusions and suggestions

As the analysis above shows, concerning closed gardens not only the general institutions and requirements of land protection are applied, but also there are a few special rules, although many of these norms can be easily disregarded. In my opinion, this might come from the fact that they have been handled as a strange and foreign element of the Hungarian agricultural system, so real and complete solutions have never been worked out. Many solutions meant a temporary improvement, but extensive and tangible accomplishments have not been achieved yet. However, the national application mentioned in the introduction is a progressive opportunity. It is called Closed Garden Programme and provides 2 billion Forints overall from the central budget; each project can be subsidised with a maximum of 10 million Forints, and it is even non-refundable. Applications can be submitted by local governments for numerous objectives: in connection with

---

²⁶ <http://kormanyablak.hu/hu/feladatok/170/FOLDH00051>

²⁷ Tfv., Section 12, Paragraph (1) b) and c)

²⁸ <http://kormanyablak.hu/hu/feladatok/170/FOLDH00051>

²⁹ Orlovits Zsolt (editor): *A termőföldforgalom és -használat jogi szabályozása*, 2013, pp. 33-34

³⁰ Fodor László: *Környezetjog*, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014, p. 204

agriculture planting of fruit trees and grape can be highlighted, the other four areas³¹ can only contribute to the Hungarian agriculture indirectly³².

In order that closed gardens play an important role in our country's agriculture again, a few suggestions have come to my mind during my research, which might help these lands recover their agricultural function. My suggestions can be divided into two main groups depending upon that it is related to the land protection or to the subsidies.

The most crucial measurement should be to increase the number and the efficiency of supervisions. Although our Land Protection Act declares that the real estate authority shall carry out a site visit during the land protection process and the examination of a specialised question³³, but it would be practical to introduce regular supervisions like before the change of regime. These could be organised by the staff of the competent district office of the real estate authority, who should write records about the revealed circumstances. Regular supervisions should be held when there is enough time yet to complete the missed agricultural works.³⁴ Besides these, irregular supervisions should also be organised according to the supervision plans created by the county offices. It would be considerable to use the help of rangers during the supervisions and they could help the land registries with their advices and perceptions. In connection with land protection one of my other suggestions would be to prohibit lands of 1st and 2nd quality (there are 8 quality classes) to be utilised for non-agricultural purposes, so these requests should be rejected by the real estate supervisory authority without any consideration. Although the Land Protection Act, Section 11, Paragraph (1) declares that lands can only be utilised for non-agricultural purposes exceptionally and only lands of lower quality can be utilised, but – in my opinion – it is a too general phrasing and more definite provisions should be enacted to increasingly protect the agricultural lands of great quality. Apart from this, it would be substantial to abrogate the Act on Transactions in Agricultural and Forestry Land, Section 13, Paragraph (3), Point g), because it is unreasonably permissive by allowing the non-agricultural utilisation of the agricultural land within five years from the acquisition, even if it aims to construct a residential building. It strengthens the possibility of abuse, since considering closed gardens there is a decreasing trend in relation with the requirement of proper agricultural utilisation. The special provisions of closed gardens regarding the failure of the obligation of land use should be stricter: the property rights upon closed gardens should be transferred from the owner to the local government ipso iure, if the closed garden is drawn into the social land programme for the second time. So, it does not only mean a temporary forfeit as a one-year-long sanction. Though it can seem an extraordinarily severe penalty, but the lack of intention of land use should be determined as a presumption which could be disproved by the owner. All of these provisions might indicate a significant step forward, and even in general they could contribute to the decrease of agricultural lands.

Besides the modification of land protection rules, more positive financial incentives should be introduced. The most efficient development could be achieved by letting the owners of closed gardens apply for national subsidies, because this opportunity is only provided for local governments. Within the framework of the European Union's financing there are plenty of possibilities for land users, but because of the closed gardens' small size (they are usually smaller than 6 000 m²) meeting the appropriate requirements can cause difficulties during the application in default of the concentration of parcels. The main objective of the national applications should be

---

³¹ For example: installing wild fence, well sinking, developments in relation to electricity etc.

³² <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/komyszetugyert-agarfejleszte-sert-es-hungarikumokert-felelos-allamtikarsag/hirek/zartkert-program-palyazati-felhivasanak-megjelenese>

³³ Tftv., Section 7, Paragraph (2)

³⁴ Koronczay Miklós – Mészáros István: *Földügyi szakigazgatás II.*, 1983, Földmérési Intézet, p. 120

the recultivation, like in the above-mentioned Closed Garden Programme by planting fruit trees and grape. The closed gardens already utilised properly should be supported by different instruments increasing land fertility and productivity, for example fertilizers, manure or glasshouse.

In connection with closed gardens this analysis intends to unfold only a few parts of the problems, although I think it would be high time to handle the case by considering these lands' original functions. There are two ways out: dealing with closed gardens as a sui generis legal institution and elaborating a complete and special regulation, or ceasing their existence by re-registering them as outlying areas. The conclusion has to be the same in both of the ways – the decrease of agricultural lands has to be stopped and not to be supported by the legal provisions, thus we might save 200 000 hectares of land, which can serve the purposes of intensive agricultural cultivation.

References

- Csirszki Martin Milán: A zártkertek kialakulásának történelmi előzményei, *Miskolci Jogtudó*, 2017/1
- Fodor László: *Környezetjog*, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014
- Koronczay Miklós – Mészáros István: *Földügyi szakigazgatás II.*, Földmérési Intézet, 1983
- Molnár István: A környezetvédelem földjogi vonatkozásai, *Jogtudományi Közlöny*, 1974/7
- Orlovits Zsolt (editor): A termőföldforgalom és –használat jogi szabályozása, 2013
- Pap Tibor: A személyi tulajdon néhány kérdése a szovjet jogban és fejlődése a népi demokráciák alkotmányainak tükrében., *Jogtudományi közlöny*, 1949/17-18
- Prugberger Tamás: A mezőgazdasági földre vonatkozó egységes jogi szabályozás kódexrendszerének kialakításához, *Jogtudományi Közlöny*, 1985/3
- Seres Imre (editor): *Földjog*, Tankönyvkiadó Budapest, 1974
- Szilágyi János Ede (editor): *Agrárjog – A magyar agrár- és vidékfejlesztési jogi szabályozás lehetőségei a globalizálódó Európai Unióban*, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2017

GENERAL CHARACTERISTIC OF THE DONATION CONTRACT.

Toshko IVANOV*

Abstract

The paper is focused on the overview of the legal nature of the donation contract according to the Bulgarian civil law doctrine and jurisprudence. According to the legal definition contained in the provision of Article 225 (1) of Obligations and Contracts Act (OCA), the donor gives immediate and unpaid donation to the donation agreement.

Keywords: *donation, types of contracts, contract law*

1. Introduction

According to the legal definition contained in the provision of Article 225 (1) of Obligations and Contracts Act (OCA), the donor gives immediate and unpaid donation to the donation agreement. The donation contract may be characterized as:

- A grant agreement - it is the donation contract that is historically at the foundation of the grant agreements, as a contract that is purely moral.
- One-sided contract - it only gives rise to an obligation for one country. According to Prof. Angel Kalaydzhiev, a bilateral agreement is created in the case of a donation made under heavy weight. In fact, donations made under burdens create certain donation obligations, but they should be ancillary but not essential, as the donation should be judged by the intention that is essential in this case. If the burden of a donation agreement is at the root, then the unpaid nature of such contracts is lost. Another would be the situation if the pure intention of donation is at the root and the burden is additional. It is the intention (animus) that is the foundation of the donation and its definition as a unilateral and gratuitous contract.

2. Content

Professor Petko Popov acknowledges that in the hypothesis of Art. 227, para 1, letter "c" for the cancellation of the donation due to guilty failure is similar to the non-fulfillment of a contract and is of a two-sided nature. Article 227 (1) (b) of the OCA sets out the duty of acknowledgment, which also follows moral rather than ex lege, despite its explicit reference to the law, that indication should be seen as a "sanction" since this hypothesis is an expression of a final form of manifested disaffection. The duty of acknowledgment is moral in nature, which stems from the legislator's understanding that, in accordance with moral norms, donations that benefit the donor are obliged to help the donor when he is in need (see decision No. 540 of 9 June 2009 on file No 1623 of 2008, IV, of Supreme Cassation Court).

---

* Student, Faculty of Law, "Angel Kanchev" University of Ruse; (e-mail: toshko.ivanov1996@abv.bg). This study was elaborated under the coordination of assist. Prof. Phd.. Anastas GEORGIEV (anastas_georgiev@abv.bg).

The contract is formal or real - formal will be in compliance with the form provided by art. 18 of the OCA, for donations of real property as well as for donation of movable property when done with notary certification of the signatures or when the securities are transferred under proper way (for example, with giro). It will be real when a thing is actually delivered and no need for a form of reality.

The contract is causal - there is a special ground that is characteristic of a donation contract - animus donandi

Depending on the reasons for the donation, several types of donations can be distinguished:

- Remuneration - such a donation is made as a sign of gratitude for already received or forthcoming service. It is characterized by the fact that there is no equivalence between what is given and what is obtained, and it is generally assumed that what is given is less than what is obtained. The reward is distinguished by the fact that a service has already been received and for this reason the law excludes the possibility of being revoked (Art.227, para 2 of the OCA);
- Usually donation - in this case, the donor has received nothing, and should not receive anything for what he gives;
- A common donation - it is distinguished by the fact that there is a relationship that is mainly moral in nature, such a donation is typical in the presence of a typical occasion (birthday, anniversary, name day, wedding).
- Mutual donations - in this case, two individuals make two parallel statements of free grant to each other. The legal theory dominates the view of denying this type of donation, since it is assumed that the motive behind it is to obtain property benefits and thus conceal a substitution contract. According to another opinion that I maintain, it is possible that the leading motive is different, and the receipt of the property benefit is only an additional motivation factor or just because of the built order of life. In this case, there are two separate donation contracts, which are customary and are not subject to revocation under Article 30 of the Inheritance Act or Article 227 of the OCA. Examples of such donations are: mutual exchange of gifts for Christmas, Easter, exchange of gifts between spouses, relatives, etc.

We could distinguish donations depending on the modality:

- Timely- In the case of this kind of donation, the donor becomes the holder of his right but he does not use it.
- Conditional - when the donation is made under a postponement or termination condition. Under the law, the condition should be possible for enforcement. Article 226 (3) of the OCA declares the donation made under an impossible condition to be invalid.
- Underweight - in the case where the donor assigns certain charges in his or her interest or in the interest of a third party. It is possible to assume that the burdens could even be in the interest of the donor himself. It is important that the burden is not the main purpose of the donation. Here is the question of whether a real implementation of the burden could be required? In order to answer this question, account should be taken of the nature of the donation contract, which, according to the prevailing opinion, is unilateral and should not be given such significance to those burdens, even more must be taken into account the grant of the contract, and our legislation does not know free-of-charge bilateral contracts. Although the Supreme Court of Cassation accepts the possibility of a spoilage of a donation under Article 87 of the OCA "Where the debtor of a bilateral contract fails to fulfill his obligation for a reason for which he is liable, the creditor may terminate the contract ..."

Therefore, the SCC considers that the donation is a bilateral treaty, which runs counter to the principle that the grant of anything is the foundation of the donation, not the burden that could be additional but not fundamental.

In order for a donation contract to be concluded in the first place, agreement should be reached - it is necessary to coincide with the content of the wishes intended to produce the legal consequences, which is in fact the basis of the treaty. This consent must be from both the donor country and the receiving country (donated). Next, there is a need for a gift of intention (*animus donandi*). This intention is determined by the gratuitous nature of the contract, it is the basis and importance of the donation, repealing the principle of equivalence of the benefits. Third, an action by the parties is required, consisting in giving away and accepting the donation by the donor, as a result of which the donor's property is reduced by donations. The enrichment of donations must be irrevocable, and the donor can not claim the donation, except in the cases provided for in Article 227 of the OCA.

For the valid conclusion of a donation agreement, it is necessary for the parties to be able to act. First of all, with regard to the donor, it should have full legal capacity. The ineligible can not conclude transactions at all, even if they are not paid, so is the rule of art. 44 of the OCA. "The Treaty rules find an appendix to the unilateral wishes in cases where the law allows them to create, change or terminate rights and obligations "Where a direct application as a ground for destruction would be Article 27 of the OCA, according to which the contracts concluded by the incapacitated would be destroyed, here we would even extend the scope and mention that not only the incapacitated can not donate, and their legal representatives. The legal representatives are obliged to take care of the incapacitated, to represent it before third parties and to manage its property, as stipulated by the norm of Art. 130 of Family Code, and there are no transactions in disposition. A representative may dispose of his rights only in the case of the need or obvious benefit of the incapacitated, with the permission of a district court. With the donation contract, the donor's property is reduced and there is no equivalence of benefits due to the unpaid nature of the contract. Such an action is not in the interest of the incapacitated, and even more so, that the law declares the donation made by the incapacitated or its representative as null and void in Art. 130, para 5 of Family code "Donation, denial of rights, lending and securing foreign obligations of a child under age are null and void ... "

The state can also donate because its capacity is unlimited. However, objects declared as exclusive property of the state in Article 18 of the Constitution of the Republic of Bulgaria may not be the object of donation.

As far as the persons who can be in the capacity of giving and receiving a gift, this is, as a rule, all natural and legal persons, without any restrictions.

The subject of the donation may be any transferable property right without restriction. The only requirement is that the donor is the rightholder. The question is whether the donation of a foreign thing is null and void? Case law is also controversial. In one of its decisions, the Supreme Court of Cassation accepts that the donation of a foreign object is null and void (Decision No. 1543 of 30.10.2002 of the Supreme Court of Cassation No. 1898/2001, IV r.) And refers to art. 226, para 2 of the OCA, assuming that the motives of this donation should be defined as contrary to the law and good morals.

According to other decisions of the Supreme Court of Cassation, which I perceive and maintain, the donation of a foreign thing is completely real and can not be void, just the property-translation effect - the property of the property is not passed (Decision No. 306 of 26.03.2012 of Supreme Court of Cassation under No. 87/2011, II). The donation of a foreign thing is real, since this type of donation is not explicitly declared by the law, and it is not more explicitly forbidden by the law to be declared null and void by virtue of Article 26 of the OCA. An analogy with the

sale of a foreign object could also be made where the validity of the contract itself should be taken into account.

As stated, in order for there to be a donation, it is not only the intention to donate, but there must be an agreement: the donor to give something back and the donee to accept it. In most cases, simple consent is not enough, such is the provision of Article 225 (2) of the OCA, according to which "The donation of movable property must be made in writing with notarized signatures or by surrender, "The donation of movable property should in fact be made in writing with a notarized signature of the donor's signatures and donations, as non-observance of this form affects the nullity of the donation.

The contract should contain:

- The justification that the parties agree on - the relationship between them coming from the donation of objects and their motive, as the intention is an important moment in the actual composition of the donation and its motives, must be clearly stated.
- The contracting parties should also be covered and its content should not be changed by looking at whether it is donated to a natural or legal person.
- The rights and obligations must also be expressed when the donation is made conditional. Even if the modality is absent, it should be taken into account that the donation is rather moral, in fact the law confers the obligation on the donor to surrender one right, this obligation being due to the unilateral nature of the contract, this obligation corresponds to the obligation donation to accept this right. Besides the obligation to accept the donation, the donees have another obligation, in order to be grateful to the donor, this obligation is derived from the norm of Article 227 of the OCA, where the grounds for cancellation of the donation are described. The right of the donor to seek such a cancellation arises when there is publicly reprehensible donor behavior, which constitutes disqualification - in different forms and with different intensity. Therefore, the cancellation of the donation itself is a sanction for non-fulfillment of the moral obligation of donations of gratitude to the donor.

However, the norm of Article 225 (2) allows the donation of movable property to be effected by the factual delivery of the thing. There is no obstacle to such transmission of the property, as the transferring effect occurs at the time of transmission, for example in a usual donation. The form with a notary certification of signatures is more a form of proof than a reality. However, if the law provides for a special form of validity for the donation of movable property, it should be respected, for example, in the donation of a vehicle where a contract notary certification of signatures.

Another matter is the issue of the real estate donation, due to the special requirements laid down in the norm of Art. 18 of the OCA, requiring the transfer of ownership or the establishment of a real right on immovable property to be done by a notarial deed. If the form provided for in Article 18 is not observed, the contract is void.

The donation of securities should also be appropriate.

As far as the donor's responsibility for possible vices of the donated object or eviction is concerned, he does not have one. He does not bear such responsibility because of the gratuitous nature of the donation agreement and because of the fact that he has not received anything in return for the donated property. The donor can only answer for his actions, as well as for the damages he causes to donees, who in turn can claim them on a general basis.

In principle, the donation is irrevocable, it follows from the provision of Article 225 of the OCA, which provides for the donor to give "something" immediately. However, this rule has exceptions, and these exceptions could be considered in two types: contractual and legal. The contractual exemptions could be in different hypotheses, where freedom of contracting should also

be taken into account, to the extent that it is not a qualifying condition for the donor to cancel the donation at will.

The legal grounds for the cancellation of the donation are non-exhaustively listed in Article 227 of the OCA, on the basis of this provision the grounds for cancellation of donation should be stated.

1. If the gifted person deliberately kills or attempts to kill the donor, his spouse or his child, or is an accomplice to such a crime, unless the act is committed in circumstances that exclude punishment;
2. If the gifted person has infringed the donor in a criminal offense punishable by imprisonment of at least three years unless the conviction is prosecuted on the victim's complaint and such is not filed;
3. If the donor refuses to provide support to the donor he or she needs. From the so-presented hypothesis of art. 227, para 1 b. in, is the question raised: Is there an objection if the donation is not able to provide the necessary maintenance due to lack of sufficient funds?

Some of the theorists argue that, under Article 81 (2) of the OCA, the fact that donations do not have cash does not exempt them from the responsibility to provide maintenance, this is also part of the SCC practice (Decision No. 587 from 15.07.2003 of the Supreme Court of Cassation, under No. 174/2003, II r.). Another part believes that donation has received something that is in his patrimony and as such donations should use it to satisfy the donor's requested support, and the existence of such a foundation renders meaningless the consideration of the financial status of donations, and by canceling the donation in this case avoiding unjust enrichment, such opinion is also advocated by the SCC in one of its interpretative judgments (Decision No. 141 of 10.03.2010 of the Supreme Court of Cassation under No. 2950/2008, III rd, GC).

On the other hand, takes the view that if the donee fails to provide the requested donor support due to lack of sufficient funds to support themselves and persons who shall stand in law, ingratitude is not available and the donation can not be canceled because there is an objective impossibility. (Decision No. 1 of 21.10.2013 of the Supreme Court of Cassation of the Republic of Bulgaria No. 455/2012). I am inclined to advocate this position, and even more so, the above-mentioned opinion regarding the rule of art. 81, para. 2 of the OCA does not apply to this case, as this rule applies when the debtor has a valid obligation, which he can not repay for lack of cash. Here, however, the question is whether general obligation arises under Article 227, Paragraph 1., "B" referring to the moral nature of the contract and following of the principles of morality should not have donation aggravating character for donations. Furthermore, the arguments for unjustified enrichment in the donation contract are inadmissible and unfounded. Only the intention to donate the factual transmission of the evidence and the receipt on the other side are sufficient grounds for the shifting of property values. Moreover, the donation contract is irrevocable and the need for the donor to occur at a later stage can not lead to the dropping of the ground.

4. If the donation made in connection with or during the marriage of a spouse can be revoked after divorce in the cases specified in civil laws or if the cancellation is provided for in the donation agreement or marriage contract. Here, it should be borne in mind that the norm of Art. 55 of the Family Code (FC) may be claimed for property or property of high value, although in my opinion it should not only be taken into account the monetary value of given property due to the particularity of marriage and its emotional connection.
5. If an heir whose right to a reserved part is damaged by a donation contract may request the cancellation or reduction of the right to a reserved portion to the extent necessary to supplement his retained part Article 30 of the Inheritance Act.

The claim for cancellation of a donation should be made within one year of the moment when the grounds for revoking the donation under art. 227, paragraph 3 of the OCA have become known and this term is forbidden.

References

- Elementary Handbook on Civil Law. Donations and Wills ", Marcel Planiola, 1926;
- Mladenov, N., "The donation of a foreign thing is not necessary", Journal of Ownership and Law, 1998;
- Rushev, Iv., "The Contract for the Donation of Future Property and Foreign Property", Property and Law Magazine, 2010;
- Rushev, Iv., "Does the donation contract entail an obligation for the donor to provide support to the donor";
- Obligations and Contracts Law;
- Family code;
- Inheritance Act;
- Alexander Kozhuharov - Obligation Law, General Tutorial on Bonds;
- Alexander Kozhuharov - Obligation Law, Separate Types of Bond Relationships;
- Angel Kalaidjiev - Obligation Law - General Section, Seventh Edition;
- Case-law of the Supreme Court of Cassation - Decision No 1543 of 30.10.2002 of the Supreme Court of Cassation under No 1898/2001, IV. Decision No. 306 of 26.03.2012 of the Supreme Court of Cassation under No. 87/2011, II rd., GC; Decision No. 587 of 15.07.2003 of the Supreme Court of Cassation, no. 174/2003, II. ; Decision No 141 of 10.03.2010 of the Supreme Court of Cassation under No. 2950/2008, III rd, GC; Decision No 1 of 21.10.2013 of the Supreme Court of Cassation of the City of Sofia No 455/2012; Decision No 540 of 9 June 2009 No 1623 of 2008, IV rd, GC of SCC
- Non-performance of the contract - labor and law

DISTANCE CONTRACTS

Yoana KANEVA*

Abstract

Civil law relations nowadays, the advancement of technology and the possibilities of logistics that provide faster deliveries make necessary the existence of legislation to protect as broadly as possible the rights of the customers when concluding distance contracts. The main rules of law that regulate these relations can be found in the Customer protection act. The distance contract is defined as a type of a contract concluded as part of an organized distance selling or distance service system, by the exclusive use of one or more means of distance communication up to the conclusion of the contract, including at the time of conclusion of the contract. The contracting parties are the trader and the customer and the legal relation between them is characterized by a number of specific features. The current report discusses the parties, the subject of such contracts and its conclusion.

Keywords: *sale, distance, customers, protection*

1. Introduction

Modern social relations, the technology development and the possibilities provided by logistics nowadays lead to the need of creation of regulations which are fully capable to protect the rights of the customers when concluding distance contracts. The main regulations for distance contracts are dealt with in Chapter IV, Section I of the Customer Protection Act. The regulations were object to huge amend in 2014 when Directive 2011/83/EU of the European parliament and of the council on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council was implemented.

The distance contract is different from the sale contract set out in Art. 183 et seq. of the Law on Obligations and Contracts (APA) as it has specific subject-matter and special rules about its conclusion, action and termination are applied.

2. Paper content

The legal definition for distance contracts can be found in Art. 45 of the Customer Protection act. According to this definition, a distance contract is every contract concluded between trader and customer as a part of an organized distance selling or distance service system without the simultaneous physical presence of the trader and the consumer through the exclusive use of one or more means of distance communication up to the conclusion of the contract including at the time of conclusion of the contract.

---

* PhD student, "Angel Kanchev" university of Rousse, ykaneva@uni-ruse.bg

There are no distance contracts concluded at the business premises after the user made a reservation via internet or telephone; contracts entered into on the business premises after the consumer has used a website containing information about the trader and the goods or services he offers; as well as contracts concluded exceptionally by e-mail or by telephone, which are not part of an organized distance sales system.

The distance contract is a bilateral contract, as rights and obligations arise in favor and weight of both parties involved. It is also a contract of pecuniary interest as the consequence of its conclusion is an equivalent shifting of property values for each party. It is commutative contract as the benefit of each party is known and it will be determined from the moment of conclusion. The distance contract is causal as its immediate legal purpose is to acquire a right (*acquirendi causa*). Furthermore, the distance contract is a formal contract because it must be concluded or confirmed in writing in order for it to be effective.

The parties involved are the customer and the trader. According to Paragraph 13 (1) of the Additional Provisions of the Customer protection act, a customer is any natural person who acquires goods or uses services not intended for commercial or professional activity and any natural person who, under this act and as a party to a contract, acts outside the scope of their commercial or professional activity.

Under Paragraph 13 (2) of the CPA, a trader is any natural or legal person who sells or offers for sale goods, provides services or concludes a contract with a consumer as part of his commercial or professional activity in the public or private sector, as well as any person acting on his behalf and at his own expense.

Thus, the law introduces a limitation by stating that a consumer may be only natural person, whereas a trader may either be a natural or a legal person.

Subject matter of the distance contract can be goods or services. Goods are any movable material. Water, gas and electricity when offered for sale packaged in a limited volume or in a certain quantity are also considered as goods. Objects sold under enforcement or other measures by the respective authorities, as well as items abandoned or withdrawn for the benefit of the State (§ 13, paragraph 13 of the Supplementary Provisions of the CPA) are not be considered goods. Service is any material or intellectual activity that is carried out in an independent manner and is intended for another person and is not the main object of transferring the possession of a property (§ 13, item 14 of the CP of the CPA).

There are goods and services prohibited for the conclusion of distance contracts. Such are related to social, health or financial services and the sale of medicinal products, gambling activities, construction, food and drink supplies, travel trips, etc.

While concluding a distance contract, the general rules of contract law apply. They require as necessarily elements offer and acceptance. In order for such a deal to be concluded, the trader usually proposes to sell a service and / or commodity from a distance to the consumer through a variety of means of communication such as: addressed and non-addressed printed matter issued by the trader, letters to the consumer, radio, video, e-mail, Internet, fax, telephone and all other legal means. It is also possible to conclude this kind of contract and through implicit actions, delivery of the ordered goods but then they must be confirmed in writing. The specific feature of the distance contract is that the absence of a response from the consumer on a proposal to conclude shall not be construed as acceptance of the proposal.

Conclusion of the contract is preceded by a pre-contractual relationship and the trader is obliged to provide certain information before the conclusion. This requirement is more than an expectation of good faith under Art 12 of Law on Obligations and Contracts . It is connected on the one hand, the fact that the trader is a professional engaged in activities by occupation, on the other hand, with the special protection that the CPA provides the user with the conclusion of the distance contract.

The consumer is to be provided with information about the trader prior to the acquisition of goods and/or services. Such information includes company and address, characteristics of the subject of the contract, price, quantity, terms of payment, legal and commercial guarantees, expiration date, conditions for use. The trader is also required to notify the consumer of his right to withdraw from the contract without giving any reason whatsoever. Thus, objective non-contractual liability for damage is introduced. Next, the consumer is also to be informed about the additional costs or the method of calculating the total cost or the cost of returning the goods. In the event that the trader does not meet the information requirements for these costs, the legal consequence is that the consumer will not owe these costs. The information must be complete and be provided in a clear and comprehensible manner. It may be given in writing or by any other appropriate means, according to the means of communication used and the nature of the goods or services.

In case of a distance contract, which is concluded electronically via an internet site and which provides for an obligation to make a payment, the trader is required to provide information on the essential characteristics of the goods/services, the terms of the contract or, in case of permanent contract or automatic renewal clause - the conditions for its termination, the minimum period for which the consumer has contractual obligations, if applicable, and the final price. The latter must include all taxes and charges. If the nature of the goods or services does not allow for the price to be reasonably calculated in advance, the method of calculating must be indicated. The final price of the goods or services must include any additional transport, delivery or postal charges, and where such costs can not reasonably be calculated in advance, the fact that such additional costs may be payable by the consumer. In the case of an open-ended contract or a contract with a subscription, all costs for the billing period are included in the final price. Where these contracts provide for a flat rate billing, all monthly costs are included in the final price; where the total amount of expenditure can not reasonably be calculated in advance, information on the method of calculating the price must be provided.

All this information must be presented in such a manner so that the user can see and read it immediately before making an order without leaving the content page of the user cart. Also, the website must require the user to confirm that he understands that the order is for a fee. In this way, the consumer confirms that he knows that the order is related to an obligation on his part. The user will be bound by the contract or order only if he has confirmed that he knows of the payment/obligation on his part and this explicit confirmation will be considered as a condition for the validity of the distance contract electronically concluded through the use of an internet site. It is presumed that this requirement is met if there is "order" button or other similar function that clearly reads the words "order for payment" or an equivalent expression from which clearly states that the execution of the order results in an obligation for payment by the consumer. If the trader does not comply with the obligation to provide information, the user is not bound to the contract or order. The e-commerce websites must provide information if there are any restrictions of the delivery of the goods and what means of payment are accepted. This must be stated at the latest before commencing the order.

A trader who is making a commercial offer by phone must notify the consumer at the beginning of each conversation about his / her identity and also disclose the commercial purpose of the call when making the offer. It is also necessary to confirm the offer made to the consumer on a durable medium. This is any medium enabling the user or the trader to store information sent personally to the user which allows its easy use in the future for a period of time consistent with the purposes for which the information is intended and which allows the unchanged reproduction of the stored information. These include, for example, paper, USB storage devices, CD-ROMs, DVDs, memory cards, computer hard drives, e-mail, and more. Websites that meet the following conditions are also considered to be a durable medium: the site allows the user to retain the information received, the information may be retained over a sufficiently long period of time and

the trader who provided the information cannot change it (§ 13, item 32 of the CP of the CPA). The purpose of these regulatory requirements is to prevent traders from abusing telephone contracts.

When using a telephone or a means of distance communication that has limited space or time to store/ present information, for example, through SMS, TV, the trader remains under the obligation to present the information in its entirety prior to the conclusion of the contract.

The legal regime is particularly relevant where the subject of the transaction is the provision of services or the supply of water, gas or electricity when they are not offered for sale in limited quantities or in a certain quantity, and for district heating, the delivery of which begins before the period for exercising the right of withdrawal under Article 50 of the CPA has expired. In such cases, the trader is required to require the user to make an explicit request that he wishes to receive such services.

In all cases of distance contract, the burden of proof lies to the trader who must prove compliance with the information requirements. He has to prove that he has informed the consumer appropriately, depending on the means of communication used in clear and comprehensible manner. If he fails to do so, the user will not be considered bound by the contract or order.

Once the trader has provided the necessary information to the consumer, the latter may choose whether to accept the offer or to reject it. Acceptance must be explicit. The general rules of contract law are being used and the customer's silence cannot be accepted as an agreement for the conclusion of the contract. This is a formal contract and therefore, in order to be concluded, the trader must provide the consumer with a copy of the signed contract or to confirm it on a written or other durable medium. This must be done within a reasonable time after the conclusion or at the latest at the time of delivery or before the service has begun. When entering into a distance contract by telephone, it enters into force and the consumer is bound by the offer from the day the supplier has received his written consent. Therefore, with a view to greater protection of consumers' rights, the legislator considers that in order for a distance contract to be concluded, it is not enough for the consumer to accept the offer orally, but he also must confirm it in writing.

In the case of distance contracts, it is not permissible for the user to charge fees payable for the use of a means of payment exceeding the cost of using the same means of payment made by the trader. Thus, when paying via a virtual POS terminal, the merchant can not charge an additional fee of BGN 3 for the service.

Conclusion

In conclusion, the CPA introduces a legal framework for the distance contract that complies with the European legislation. Thus, consumer rights are largely settled and guaranteed when making such deals. In this report, only the issues of the subject matter, the parties and the conclusion of distance contracts have been put forward without being fully examined.

References

- Kozhuharov, A., *Obligatsionno pravo* (Sofia: Yuris pres, 2002)
- Sukareva, Z., *Potrebitelsko pravo* (Sofia: Nova zvezda, 2015)
- а какво да внимавам, когато сключвам договор от разстояние?
- Договорът за продажба от разстояние и някои практики на търговците

RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ PENTRU FAPTA MINORULUI EVOLUȚIE ȘI PERSPECTIVE

Iuliana BRĂILEANU*

Abstract

Societatea contemporană urmărește dezvoltarea de metode de educație, dar în același timp fondul scăderii legăturilor parentale și familiale, crește pericolul îndeplinirii de către minor a unor acte ilicite care dau naștere unor prejudicii, dar și posibilitatea de a scuti de responsabilitate pe cei care sunt chemați să răspundă justiției pentru vina lor. În acest context socio-juridic s-a ivit necesitatea dezbaterii modificărilor aduse răspunderii persoanei însărcinate cu supravegherea și educarea minorilor. Această analiză este posibilă prin intermediul studiului comparat a reglementărilor ce vizează răspunderea civilă delictuală a părinților față de minor.

Cuvinte cheie: *răspunderea civilă delictuală, minor, reglementare;*

1. Introducere

Studiul analizează amănunțit evoluția reformelor legislative în materia dreptului civil cu trimitere la instituția răspunderii civile pentru fapta altuia. În România, în ultimele decenii, transformarea dreptului determină manifestări diverse și adecvate în plan teoretic și practic în materia dreptului civil. Această transformare urmărește o mai bună percepere și redare în plan teoretic, pe de-o parte dar și realizarea și perfecționarea dreptului fundamental de cealaltă parte. Trecerea și adaptarea de la vechea „*practică judiciară*” născută în 1864, la actuala legiferare modernă s-a dovedit un proces complicat, îndelungat, încă în curs, care trebuie repede realizat și fixat în noile repere ale ordinii juridice.

În fine, toată această evoluție a curentului juridic va face obiectul analizei acestui studiu. Obiectivele vizate vor fi operațiunile de *reconceptualizare*, *valorizare* și *construcție*, astfel încât importanța studiului propus este determinată de cunoașterea dreptului, din perspectiva a trei criterii: *coerență*, *semnificație* și *relevanță*. Toate aceste elemente se regăsesc și în activitatea de cercetare juridică – științifică și doctrinală pusă în discuție de acest studiu.

Această lucrare are aplicabilitate în domeniul dreptului privat, valorificând dreptul civil prin analiza venerabilei instituții a *răspunderii civile*. Această din urmă instituție a suferit modificări semnificative, motiv pentru care lucrarea vizează analiza amănunțită a instituției, modalitatea folosită în vederea expunerii explicațiilor necesare înțelegerii va fi compararea celor doi piloni legislativi, pe de-o parte codul de la 1864, iar de cealaltă parte Noul cod civil.

Mai mult decât atât, răspunderea civilă urmărește în principiu repararea prejudiciilor produse ca urmare a săvârșirii unor fapte *ilicite*, însa, are în același timp scopul de a determina în

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, (email: iulianamihaelabraileanu@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea: Prof. Univ. Dr. Corneliu Bîrsan Lect. Univ. Dr. Bogdan Nazat (email: bogdan.nazat@sinescu-nazat.ro)

conștiința destinatarilor legii - adică a titularilor de drepturi și obligații civile - o conduită corectă și responsabilă în raport de ceilalți membri ai societății. Obligația de reparare a pagubei produse ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite are ca scop atât înlăturarea prejudiciului produs părții vătămate, cât și un pronunțat rol preventiv, urmărind ca fapta susceptibilă de a produce un prejudiciu să fie prevenită prin asumarea unui postulat civic în conștiința fiecărui membru al societății.

Studiul aduce ca element de noutate o nouă perspectivă asupra modernizării actualului sistem legislativ, folosindu-se, între altele, de impactul provocat în lumea juridică, dintre cele două coduri civile, trecând în revistă o comparație legislativă, observându-se astfel evoluția și diferențele esențiale dintre vechea și noua reglementare.

Literatura de specialitate prezintă în mod individual instituția răspunderii civile delictuale atât prin prisma vechiului cod civil cât și a noului cod civil, fără a prezenta o comparație între cele două, lucru pe care studiul dorește să îl sublinieze cât mai punctual.

2. Răspunderea civilă delictuală. Noțiuni

În Codul civil de la 1864 răspunderea civilă delictuală a fost reglementată doar în câteva articole (art. 998-1003 C. civ.), reglementări cu valoare de principiu.

Putem, de asemenea, să menționăm că în bătrânul cod civil (apelațiune nostalgică) răspunderea civilă se bucură de o reglementare generală cuprinzând dispoziții de principiu, în special în ceea ce privește răspunderea civilă delictuală¹.

Analizând reglementarea răspunderii civile în Codul civil de la 1864, elementul de esență a acestei răspunderi este componenta morală, fapta ilicită fiind reprobabilă din perspectiva morală.

Făcând o paralelă între vechea și noua reglementare se poate observa cu ușurință modul de delimitare a articolelor și organizarea acestora. Codul civil din 1864 intitulază Capitolul V, din titlul III, "Despre delict și cvasidelict" incluzând faptele ilicite, ca izvor de obligații. În Vechiul Cod civil, delictul este reglementat de art. 998, iar cvasidelictul de art. 999.

Deși în Codul civil nu întâlnim enunțată distincția dintre delict și cvasidelict, deosebirea apare în conținutul art. 999 Cod civil, potrivit căruia, "omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și acela ce a cauzat prin neglijența sau imprudența sa". Delictul ar fi acel fapt ilicit cauzator de prejudiciu, produs printr-o acțiune sau inacțiune, cu intenția de a păgubi pe altul (art. 998 Cod civil). Cvasidelictul este tot un fapt ilicit și producător de prejudiciu, săvârșit de o persoană din imprudența sau neglijența sa (art. 999 Cod civil). Intenția deosebește deci delictul, care lipsește însa la cvasidelict.

Dreptul modern nu mai este preocupat să facă distincția între delict și cvasidelict, ci are în vedere ca ambele sunt fapte ilicite și cauzatoare de prejudiciu, care dau naștere la obligația de a repara paguba produsă.

Răspunderea civilă delictuală intervine atunci când prin fapta cauzatoare de prejudiciu se încalcă o obligație instituită de lege. În urma celor spuse anterior deduc motivul pentru care în Noul Cod Civil art 1372 **Răspunderea pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicție** este încadrat în secțiunea „ Răspunderea pentru fapta altuia” întrucât răspunderea este de la sine delictuală, nemaifiind necesară o încadrare a articolului pe baza acestui aspect.

În Noul Cod Civil, răspunderea civilă delictuală este reglementată de art. 1349-1395; ea este specia de răspundere juridică prin intermediul căreia o persoană care a cauzat alteia un prejudiciu este obligat să-l repare, iar în cazul în care fapta este săvârșită cu vinovăție sau în

¹ A se vedea Codul civil de la 1864 Titlu III, cap. VII, art. 1073-1096.

anumite situații, vor răspunde anumite persoane pentru prejudiciile cauzate de alte persoane, lucruri, animale, etc.

Răspunderea delictuală poate fi: răspunderea civilă delictuală subiectivă și răspunderea civilă delictuală obiectivă. Răspunderea delictuală subiectivă – se întemeiază pe ideea de vinovăție, greșeală. Răspunderea delictuală obiectivă – când se angajează pe un temei obiectiv, fără existența vinovăției, și când se fundamentează pe ideea de garanție.

Răspunderea specială este în strânsă legătură cu întrunirea unor condiții specifice. Este necesar să fie întrunite, în afara acestor condiții specifice, în totalitate sau numai în parte, o serie de condiții generale. În privința răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie, art. 998 și art.999 constituiau temeiul pentru condițiile generale ale răspunderii delictuale pe Vechiul cod, iar pe Noul Cod Civil condițiile reies din art.1349. Pentru acest fel de răspundere, nu vor trebui deci întrunite condiții specifice, ci doar cele patru condiții generale.

Vom porni la analiza condițiilor generale ale răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie cu enunțarea celor două articole din Vechiul Cod ce reprezenta temeiul legal al acesteia. Potrivit art. 998, "orice faptă a omului, care cauzează altuia un prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara ", iar conform art.999, "omul este responsabil nu numai pentru prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa ,dar și de acela ce a cauzat prin neglijența sau imprudența sa ". Iar din Noul Cod, potrivit art.1349,alin (1),"orice persoană are îndatorirea să respecte regulile(...) și să nu aducă atingere, prin acțiunile sau inacțiunile sale, drepturile sau interesele legitime ale altor persoane.", alin (2)," o persoană este obligată să repare prejudiciul cauzat de fapta altuia..."

Coroborând prevederile legale menționate rezultă că atât pe Vechiul Cod, cât și pe Noul Cod pentru angajarea răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie se cer a fi întrunite cumulativ patru condiții și anume:

1. existența unui prejudiciu;
2. existența unei fapte ilicite;
3. existența unui raport de cauzalitate între fapta ilicita și prejudiciu;
4. existența vinovăției celui ce a cauzat prejudiciul, constând în intenția, neglijența sau imprudența cu care a acționat.

Aceste patru condiții sunt considerate de unii autori condiții generale ale răspunderii civile delictuale, doar unele reprezentând în același timp și condiții specifice ale răspunderii delictuale pentru fapta proprie².

În literatura mai veche, drept condiții ale "responsabilității civile delictuale pentru fapta proprie erau considerate prejudiciul, culpa și raportul de cauzalitate dintre ele"³. Astfel sunt abordate condițiile răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie și în literatura străină⁴.

Uneori, drept condiții specifice ale răspunderii pentru fapta proprie erau analizate doar condițiile ilicității și cea a culpei.

De asemenea, fapta ilicită este etichetată drept condiție generală și celelalte sunt introduse în categoria condițiilor specifice răspunderii pentru fapta proprie în literatura de specialitate.

Alteori, doar vinovăția constituie condiție specifică, iar fapta ilicită, prejudiciul și raportul de cauzalitate reprezentând condiții generale. Unii autori categorisesc vinovăția și raportul de cauzalitate în condițiile specifice ale răspunderii pentru fapta proprie.

² Nicolae D. Ghimpa, "Responsabilitatea civila, delictuala si contractuala", Bucuresti, 1946

³ Jean Carbonnier - "Droit civil"; Boris Starck, "Droit civil.Obligations. Responsabilite delituelle", troisieme edition, Litec, 1998

⁴ Tudor R. Popescu, Petre Anca,"Teoria generala a obligatiilor", Ed. Stiintifica, Bucuresti,1968

Totuși, analizând vechea reglementare, dar și pe cea de actualitate, vom considera toate cele patru condiții drept condiții generale ale răspunderii civile delictuale, dar și drept condiții necesare pentru a atrage răspunderea delictuală pentru fapta proprie.

3. Vinovăția în cadrul răspunderii civile delictuale

Cercetând răspunderea civilă delictuală din perspectiva vinovăției, aceasta are un caracter dependent, evidențiat atât de condiția faptei ilicite, cât și de aceea a raportului de cauzalitate între cea din urmă vizată și prejudiciul. Când privim către răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie, se disting două elemente ale vinovăției: unul obiectiv determinat de încălcarea unei obligații juridice și unul subiectiv, numit imputabilitate sau culpabilitate, acesta înfățișând atitudinea autorului de a înțelege și de a-și asuma urmările faptelor ce au fost săvârșite.

Codul civil actual descrie formele vinovăției, dar nu oferă însă o definiție a acesteia. Astfel, potrivit alin. (2) al art. 16, „Fapta este săvârșită cu intenție când autorul prevede rezultatul faptei sale și fie urmărește producerea lui prin intermediul faptei, fie, deși nu îl urmărește, acceptă posibilitatea producerii acestui rezultat”. Conform tezei I a alin. (3) al aceluiași text normativ, „Fapta este săvârșită din culpă când autorul fie prevede rezultatul faptei sale, dar nu îl acceptă, socotind fără temei că nu se va produce, fie nu prevede rezultatul faptei, deși trebuia să îl prevadă”. Prin urmare, în cuprinsul răspunderii civile delictuale, vinovăția poate fi reprezentată fie în forma intenției, fie sub cea a culpei. Nu se poate discuta despre existența vinovăției, dacă nu avem posibilitatea de a înțelege valoarea faptei, de a distinge între licit și ilicit, chiar dacă prin faptă s-a produs un prejudiciu. Astfel, vinovăția fiind o condiție necesară pentru a fi antrenată răspunderea civilă, în lipsa acestei condiții, autorul faptei nu va răspunde civil. În activitatea de stabilire a existenței ori inexistenței laturii subiective a răspunderii civile delictuale, rolul important este criteriul obiectiv de apreciere a vinovăției⁵.

O primă situație ce nu atrage răspunderea civilă este cea a minorilor. Așadar, unica cerință cerută pentru existența capacității delictuale este existența discernământului, nu împlinirea unei vârste⁶.

Capacitatea delictuală despre care discutăm în acest subcapitol nu poate fi confundată cu capacitatea de exercițiu, prima referindu-se la răspunderea civilă de drept comun, iar a doua evidențiindu-se la răspundere civilă contractuală. Capacitatea delictuală este considerată a fi capacitatea de a răspunde a unei persoane, dar și puterea de a aprecia într-un mod conștient consecințele juridice ale faptei sale și de a suporta toate sancțiunile prevăzute de lege și aplicate de organele competente în urma săvârșirii faptei⁷. Discernământul reprezintă condiția de bază a angajării răspunderii civile delictuale, moment în care o persoană poate fi obligată la repararea prejudiciului cauzat altuia.

O alta analiză o fac cu privire la persoanele lipsite de discernământ, acestea nefiind puse sub interdicție judecătorească, înfăptuind în cazul celor cu vârsta de peste 14 ani o prezumție conform căreia au avut capacitate delictuală. Pentru a fi înlăturată această prezumție este necesar să se facă dovada că la momentul în care a fost săvârșită fapta, persoana nu a avut discernământ.

În cazul răspunderii civile delictuale, procesul psihic al celui care a comis fapta, atitudinea acestuia dinainte, dar și după săvârșirea faptei producătoare de prejudicii față de fapta și de efectele acesteia, reprezintă obiectul probei, având drept rezultat dovedirea cu ușurință a elementelor obiective.

⁵ I. Dogaru, P. Draghici, *Drept civil. Teoria generala a obligatiilor*, Editura ALL BECK, 2002, pag.255.

⁶ C. Statescu, C. Birsan, *Teoria generala a obligatiilor*, Editura Hamangiu, 2008, pag.203

⁷ Gh. Mihai, *Fundamentele dreptului. Teoria raspunderii juridice*, volum V, Editura C.H.Beck, Bucuresti, 2006, pag. 205

Privind în spatele conduitei umane se observă starea psihică, pe care o raportăm vinovăție, iar proba culpei este o parte componentă, necesară conduitei și atitudinii unei ființe umane⁸. Pentru că se dorește dovedirea unor fapte juridice este permis orice mijloc de probă, iar victima trebuie să dovedească toate condițiile necesare pentru existența răspunderii civile.

Având în vedere că fapta ilicită, prejudiciului și raportul de cauzalitate sunt elemente obiective ale răspunderii civile delictuale, dovedirea acestora nu ridică dificultăți, în schimb, vinovăția fiind un element de ordin psihic, impune apariția unor dificultăți cu privire la proba acesteia⁹. Impunându-se caracter subiectiv vinovăției, este imposibil să se dovedească în mod direct. Însă victimei îi este posibil și i se cere să dovedească elementele exterioare ale comportamentului. Pornind de la aceste elemente, judecătorul are sarcina de a reconstitui desfășurarea întregului proces psihic și să deducă vinovăția autorului faptei ilicite, în acest proces ocupând un loc important criteriul obiectiv de apreciere a vinovăției.

4. Răspunderea părinților pentru fapta copiilor de la 1864 la 2011

Noul Cod civil român demonstrează faptul că e chintesența celor mai prețioase idei juridice, o extremitate de tradiție și evoluție, de interes pentru prezent și perspective, continuitate și convergență în domeniul dreptului privat. Această însușire se naște din evidențierea evoluției și orientărilor doctrinei și jurisprudenței, dar și munca practicienilor din sfera dreptului. De la început observ faptul că, regularizarea răspunderii pentru fapta altuia în Noul Cod Civil a urmărit o schimbare radicală a instituției juridice, mai ales cu privire la baza ipotezelor răspunderii, având ca rezultat o interpretare mai pragmatică, mai realistă, mai aproape de victimă, prioritate având funcția reparatorie specifică răspunderii civile delictuale, fără a trata cu ignoranță rolul său educativ-preventiv¹⁰.

Analizând doctrinar și jurisprudențial răspunderea pentru prejudiciile create de minori și interzișii judecătorești, deduc faptul că acest tip de răspundere este retușată prin intermediul influențelor dreptului familiei și celui al obligațiilor, acestea din urmă aflându-se într-o continuă transformare¹¹.

Principiul general conturează ideea că orice persoană răspunde numai pentru prejudiciul cauzat prin propria sa faptă. Din acest principiu derogă răspunderea pentru fapta altei persoane. Fundamentul acestei forme de răspundere este prezumția legală de culpă. Acest lucru înseamnă că în toate cazurile de răspundere pentru fapta altuia, făptuitorului i se acordă prezumția de culpă care eliberează victima de obligația probei. Prezumția de culpă este relativă - juris tantum - în cazul părinților, institutorilor și meșteșugarilor și absolută - juris et de jure - în cazul comitenților.

Bătrânul cod civil, în art.1000 alin.(2) reglementează că „tatăl și mama, după moartea bărbatului, sunt responsabili de prejudiciul cauzat de copiii lor minori ce locuiesc cu dânsii; în alin. final se prevede, totodată, că „tatăl și mama(...) sunt apărați de responsabilitatea arătată mai sus, dacă probează ca n-au putut împiedica faptul prejudiciabil.”

În legătură cu aceste prevederi legale sunt necesare câteva precizări:

Cât privește redactarea alineatului al doilea al art. 1000, este de observat că textul se referă la răspunderea mamei numai în cazul în care tatăl a decedat; această scriere aparține vechiului Cod civil, formată pe inegalitatea dintre bărbat și femeie, principiu potrivit căruia „puterea părintească”

⁸ A.Tamba, Consideratii privind cele doua forme ale raspunderii civile in lumina dreptului francez si dreptului roman. Pandectele Romane, nr.3, 2009, pag. 106-107

⁹ I.Adam, Drept civil. Teoria generala a obligațiilor, Editura ALL BECK, Bucuresti, 2004, pag 311

¹⁰ Fl.A.Baias, Noul Cod Civil, Editura C.H.BECK, Bucuresti 2014, pag 1521

¹¹ Fl.A.Baias, Noul Cod Civil, Editura C.H.BECK, Bucuresti 2014, pag 1521

aparține tatălui, cât timp acesta era în viață. Prin adoptarea Constituției din 13 aprilie 1948, a fost eliminată inegalitatea dintre bărbat și femeie; drept urmare, textul menționat a fost modificat, astfel încât de la acea dată, cuprinsul său exprima regula conform căreia ambii părinți- tatăl și mama deopotrivă- poartă răspunderea pentru faptele ilicite cauzatoare de prejudicii ale copiilor minori¹².

Ne aflăm în fața unei răspunderi ce se leagă de principiul înscris în Codul familiei, conform căruia „ambii părinți au aceleași drepturi și îndatoriri față de copiii lor minori, fără a deosebi după cum aceștia sunt din căsătorie, din afara căsătoriei ori adoptați”(art.97, alin (2)).

Este, de asemenea, de observat că răspunderea părinților este o răspundere pentru fapta altuia, în sensul că va fi luată în considerare dacă minorul a săvârșit o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii.

Doctrina și jurisprudența statuează ca art. 1000 alin. 2 din vechiul Cod civil stabilește o prezumție de răspundere în sarcina părinților pentru faptele ilicite ale copiilor lor minori. Potrivit art. 1200 Cod civil, prezumțiile legale nu sunt decât "acelea care sunt determinate special prin lege", iar din cuprinsul art. 1000 alin. (2) Vechiului Cod civil nu rezultă formularea expresă a prezumției. Cu toate acestea, existența unei prezumții de culpă în sarcina părinților este acceptată prin acord total de doctrina juridică.

Art. 1000 al. 2 vechiul Cod civil privea răspunderea dedusă din lipsa de supraveghere a minorilor de către părinți, precum și din lipsa de educație a minorului. Lipsa unei educații corespunzătoare trebuie să fie dedusă întotdeauna din chiar faptul prejudiciabil săvârșit de minor. În consecință, prezumția de răspundere are în vedere nu numai lipsa de supraveghere, dar și lipsa de educație a copilului minor. S-a considerat ca art. 1000 alin. 2 Vechiului Cod civil prezumă nu numai greșeala părinților, dar și raportul de cauzalitate între fapta ce ei au săvârșit cu greșeala și fapta păgubitoare a copilului și, drept urmare, paguba pe care acesta a cauzat-o.

Ambii părinți sunt obligați să supravegheze și să educe copiii minori. Există însă cazuri când copilul este încredințat doar unuia din părinți. În ce privește copilul din afara căsătoriei, numai părintele față de care s-a stabilit filiația răspunde; dacă s-a stabilit filiația față de ambii părinți răspunderea va reveni aceluia căruia i s-a încredințat copilul. În cazul în care copilul a fost încredințat unei persoane pentru creștere și educare, nu se aplică prezumția prev. de art. 1000 al. 2 Cod civil. În cazul adopției, răspunderea în temeiul art. 1000 alin. 2 Cod civil va reveni celor care au adoptat copilul minor.

În schimb, răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin fapta ilicită a minorilor sau interzisilor judecătorești este reglementată în Noul Cod Civil în textele art. 1372 alcătuit din trei alineate. În primul alineat sunt stabilite sfera sau domeniul de aplicare, precum și condițiile speciale ale acestei răspunderi. Alineatul al doilea prevede că pentru existența răspunderii nu este necesară condiția discernământului prezumat sau dovedit al autorului faptei ilicite. Ultimul alineat, în prima fază stabilește limitativ că persoana obligată la supravegherea minorului sau interzisului judecătoresc este exonerată de răspundere, „numai dacă dovedește că nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă”, iar în fraza a doua a aceluiași alineat, se dispune, cu referire exclusivă la răspunderea părinților și tutorilor, ca ei vor putea face dovadă ca nu au putut împiedica fapta prejudiciabilă a copilului minor doar dacă probează că acea faptă este, „urmarea unei alte cauze”.

4.1. Relația specială între făptuitor și persoana responsabilă

Această obligație rezidă din obligația de supraveghere și control al traiului minorului sau a bolnavului psihic pus sub interdicție.

---

¹² T.Ionascu, Modificările aduse Codului Civil din principiul constituțional al egalității sexelor, în J.N.nr.2/1950, pag.213

O asemănare între vechea și noua reglementare este regula ce se referă la supravegherea cu titlu permanent, deoarece numai în acest mod intervine autoritatea asupra persoanelor supravegheate, justificată de comportamentul lor imprevizibil, spontan adeseori, lipsite de discernământ, de natură a cauza prejudicierea altor persoane. Cei care au acceptat asumarea obligației de supraveghere a acestor persoane, și-au exprimat acordul în mod indirect să răspundă pentru consecințele faptelor lor dăunătoare.

Însă, Noul Cod Civil inovează soluția unei reglementări cu un caracter de maximă generalitate în care sunt evidențiate doar coordonatele răspunderii delictuale pentru fapta prejudiciabilă ale persoanelor care au acționat fără a avea capacitate de exercițiu sau având o capacitate de exercițiu restrânsă. Coordonatele sunt: făptuitorul, persoana responsabilă și conținutul obligației de supraveghere. Acestea din urmă sunt stabilite prin lege, hotărâre judecătorească sau contract, stabilind temeiul legal al condamnării persoanei responsabile la reparație, în toate situațiile în care un copil minor sau un bolnav psihic a cauzat altei persoane un prejudiciu, cu excepția cazului de forță majoră, faptei victimei sau a unei terțe persoane.¹³

4.2. Sfera făptuitorilor

Antamând răspunderea ca valoare de *principiu*, numărul persoanelor la care se refera art. 1372 din noul Cod Civil - raportat la răspunderea atrasă pentru acestea în condițiile art. anterior menționat - este mult mai mare spre deosebire de cele prevăzute în art. 1000 alin. 1 și 2 din vechiul Cod Civil. Pe cale de consecință, în vechiul cod, intervenea răspunderea doar pentru prejudiciile izvorâte din faptele ilicite ale minorilor care aveau locuința la părinții lor, precum și ale ucenicilor și elevilor minori în sarcina meșteșugarilor și a dascălilor sub a căror supraveghere se aflau minorii. Însă, art. 1372 alin. 1 din Noul Cod Civil prevede că răspunderea se angajează și pentru prejudiciul provocat de faptele ilicite ale copiilor minori, dar și prin faptele ilicite ale persoanei care se află sub interdicție judecătorească, indiferent de vârstă.

În fine, raportându-ne la autorul faptei prejudiciabile, este necesar ca acesta să nu fi depășit vârsta minorității la data săvârșirii faptei, ceea ce înseamnă că nu trebuie să aibă mai mult de 18 ani, ori, referitor la cealaltă ipoteză, când trebuie să se afle pus sub interdicție judecătorească nu mai putem aduce în discuție acest gen de răspunde dacă în persoana făptuitorului se află o persoană majoră dar care nu are discernământ, nefiind pusă sub interdicție pentru alienație ori pentru debilitate mintală.

4.3. Persoana responsabilă

În materie de persoană responsabilă, Vechiul Cod Civil statuează că răspunderea ar putea fi angajată doar în sarcina persoanelor fizice cum ar fi: părinții, institutorilor precum și artizanilor (cadre didactice respectiv meșteșugari). Spre deosebire de acesta, Noul Cod Civil prin alin 1 al art. 1372 prevede că răspunderea nu va fi doar în sarcina persoanelor mai sus menționate ci mărirind sfera acestora, prevede că răspunderea va pica în sarcina oricărei persoane fizice sau persoane juridice care, au obligații prevăzute de lege, stabilite în baza unui contract ori în baza unei hotărâri judecătorești, de a supraveghea minorul sau persoana pusă sub interdicție, după caz, care a săvârșit fapta ilicită, provocând astfel un prejudiciu injust.

După cum se poate remarca din însăși textul legal, obligația de a răspunde este independentă de orice factor subiectiv aparținând făptuitorului, ea fiind angajată indiferent dacă

¹³ Fl.Baias, Noul Cod Civil, Editura C.H.BECK, București 2014, pag 1521

există sau nu un comportament culpabil, ceea ce înseamnă, fără îndoială, un avantaj considerabil al persoanei prejudiciate de a își recupera în integralitate daunele suferite.

Obligația de supraveghere a minorului sau a celui bolnav psihic, prevăzută de Noul Cod Civil poate fi stabilită astfel:

- a. În conformitate cu dispozițiile art. 261 din Noul Cod Civil care prevăd că : părinții sunt cei care au,, în primul rând îndatorirea de creștere și educare a copilului minor;
- b. În baza unei hotărâri judecătorești, conținând dispoziții precum: încredințarea copilului minor unuia dintre părinți, în cazul desființării sau desfacerii căsătoriei părinților, art. 305, 396-398 NCC; reîncredințarea copilului minor art. 403 NCC, sau încredințarea acestuia unei altei persoane, unei rude ori altei familii, sau unei instituții de ocrotire art. 399 NCC.
- c. Deosebirea esențială ce apare între cele două reglementări este aceea că pe vechiul cod, tutorile, curatorul sau celelalte persoane fizice sau instituții în a căror încredințare se aflau persoanele lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, nu li se putea imputa răspunderea pentru fapta prejudiciabilă - săvârșită de cei mai sus menționați – implicit acoperirea prejudiciului creat persoanelor prejudiciate.
- d. În temeiul contractelor când poate fi angajată răspunderea delictuală în sarcina acelor persoane fizice sau juridice angajate în baza unui contract să asigure paza ori supravegherea minorilor sau a bolnavilor psihici, cum ar fi bone, unitățile școlare, tabere, centre de reeducare a delicvenților, infirmiere, spitale etc.

4.4. Condițiile răspunderii

Pentru a putea fi angajată răspunderea civilă delictuală este necesară întrunirea anumitor condiții: generale și speciale.

Condițiile generale prevăzute de vechiul cod erau:

- a. prejudiciul,
- b. fapta ilicită,
- c. raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudici,
- d. vinovăția.

Iar pentru a opera această răspundere erau necesare și două condiții speciale:

- a. *a) copilul să fie minor.* Condiție imperativă la momentul săvârșirii actului ilicit-pagubitor. Dispoziția din art. 1000 alin. 2 nu-și încetează aplicarea nici după majoratul copilului. În consecință, răspunderea își găsește aplicabilitatea și după majoratul copilului, *doar dacă* la data săvârșirii actului ilicit, copilul era minor. Părinții vor avea să răspundă și după majoratul copilului, aplicarea găsindu-și temeiul în neexercitarea obligațiilor de supraveghere pe timpul minorității și nu dispăre nici după împlinirea vârstei de 18 ani a minorului care a săvârșit fapta ilicită nedescoperită până la momentul majoratului.
- b. copilul să locuiască cu părinții săi.¹⁴

Examinând prevederile art. 1372 alin 1 si 2 reiese că pentru a putea imputabilitatea faptei trebuie îndeplinite *cumulativ* trei condiții generale ale răspunderii civile:

- a. prejudiciul injust cauzat unei terțe persoane,
- b. fapta ilicită a minorului sau, după caz, a interzisului judecătoresc,
- c. raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu.

Conform unei afirmații anterior evocate vinovăția autorului nu este o condiție *sui generis* pentru existența și angajarea răspunderi, condiție rezultată din prevederea art. 1372 alin. 2, care

¹⁴ C. Stătescu, C.Bîrsan, Drept civil- Teoria generala a obligațiilor, Editura Hamangiu, 2008, pag .222

dispune: „Răspunderea subzistă chiar și în cazul când făptuitorul, fiind lipsit de discernământ, nu răspunde pentru fapta proprie”.

Pe lângă cele trei condiții generale mai sus menționate, art. 1372 alin. 1 dispune că pentru reținerea răspunderii poate avea loc numai odată cu prezența altor două condiții speciale, care se grefează pe cele generale:

- a. *minoritatea* sau, după caz, *statutul juridic de persoană pusă sub interdicție* al autorului faptei ilicite și prejudiciabile;
- b. *existența obligației de supraveghere* a autorului faptei ilicite și prejudiciabile pentru persoană responsabilă, obligație născută direct din lege, contract ori stabilită printr-o hotărâre judecătorească.

Constat că actuala reglementare privind răspunderea delictuală pentru faptele comise de copiii minori a înlăturat condiția „coabitării” acestora cu părinții lor fiind desuetă și, de asemenea, neputând acoperii diverse situații ivite în practica juridică. Această condiție rezida din evoluția instituției tradiționale a răspunderii pentru fapta altei persoane, ea nemaiputându-și găsi aplicabilitate în instituția și dinamica răspunderii civile în forma legiferată de societatea contemporană.

4.5. Fundamentul răspunderii

Vechiul cod prevede, potrivit art. 1000 alin. 5, că părinții sunt exonerati de răspundere când „probează că n-au putut împiedica faptul prejudiciabil”. Rezultă, așadar, că prezumția instituită prin art. 1000 alin. 2 este o prezumție legală relativă, presupunându-se în mod întemeiat că este susceptibilă de proba contrarie.

În raport de art. 1000 alin. 2, întrebarea firească ce se pune este „Ce anume trebuiau să dovedească părinții pentru a nu le fi opozabilă răspunderea?”. Obiectul probațiunii îl constituie faptul că părinții și-au îndeplinit în mod ireproșabil îndatoririle ce le revin, pe cale de consecință nu se poate reține un liant obiectiv conex între fapta lor – în ipoteza unei educații inadecvate și a neîndeplinirii sarcinilor părintești - și fapta comisă de către minor¹⁵.

Exonerarea răspunderii pentru părinți capătă o formă elaborată în Noul Cod Civil. În sprijinul acesteia stă dispoziția din teza I a art. 1372 alin. 3 care prevede că: „Cel obligat la supraveghere este exonerat de răspundere numai dacă dovedește că nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă”. Această dispoziție arată obiectivitatea răspunderii, în sensul că aceasta este necondiționată de vinovăție. Așadar, persoanele care au obligativitatea de a supraveghea vor putea fi eliberate de răspundere, numai dacă vor face proba unui cauze străine care le-a împiedicat să oprească acțiunea ilicită. Teza a doua prevede că părinții, sau după caz, tutorii minorilor vor fi eliberați de răspundere „numai dacă probează că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze decât modul în care și-au îndeplinit îndatoririle decurgând din exercițiul autorității părintești”.

Noua reglementare oferă posibilitatea interpretării acestor ipoteze independent de comportamentul făptuitorului sau al persoanei responsabile, sprijinind astfel interesele victimei pentru a putea fi despăgubite chiar și atunci când nu se poate dovedi culpa lor. De asemenea, această fundamentare reprezintă o agravare semnificativă a răspunderii persoanelor care supraveghează minori sau persoane cu grave afecțiuni mentale, care poate fi antrenată indiferent de posibilitatea concretă a cunoașterii și prevenirii faptei prejudiciabile, chiar și în ipoteza în care făptuitorul sau însăși persoana responsabilă a fost lipsit de discernământ, doar în virtutea existenței unei obligații de supraveghere.

¹⁵ C. Stătescu, C. Bîrsan, Drept civil- Teoria generală a obligațiilor, Editura Hamangiu, 2008, pag. 229

Raportându-ne la observațiile evocate în prezenta secțiune rezultă din întregul cuprins al art. 1372 ca răspunderea în discuție nu poate fi antamată decât în perspectiva unei interpretări obiective independentă de subiectivitatea persoanei responsabile, răspundere fundamentată pe ideea de garanție, care are ca suport autoritate pe care o presupune, implică și determină obligația de supraveghere a minorilor și a interzișilor judecătorești, concretizată prin control și educație¹⁶.

5. Aplicabilitatea instituției răspunderii pentru fapta minorului în jurisprudență

Așa cum am precizat pe parcursul studiului, în sarcina persoanei responsabile - *de minor sau de persoana pusa sub interdicție judecătorească* – este instituită o răspundere principală și directă, cu caracter general, găsindu-și sorginea în instituția denumită general cu „răspunderea pentru fapta altor persoane” care, pentru o cât mai bună înțelegere presupune transferul discuției – *presupunând culpa imputabilă în timpul supravegherii, educării și creșterii* – din sfera teoretică în plan causal. Într-o atare situație, este considerat suficient ca victima să dovedească existența prejudiciului cauzat de faptă, pentru a se putea angaja *răspunderea*, chiar și în ipoteza în care minorul este lipsit de vinovăție.

În doctrina franceză s-a constituit un principiu potrivit căruia: „Pentru ca răspunderea deplin drept - a tatălui și a mamei, exercitând autoritatea părintească, asupra unui copil minor, care locuiește cu dânsii - să poată fi angajată, este suficient ca prejudiciul invocat de victimă să fie în mod direct cauzat de fapta, nu neapărat culpabilă, a minorului; numai forța majoră și culpa victimei pot exonera tatăl și mama de această răspundere”¹⁷.

În cele ce urmează vom pune în dezbatere două spețe pentru a putea înțelege cât mai bine modul în care își gasește aplicabilitatea instituția ce face obiectul studiului.

În prima speță dedusă judecății, se aduce în discuție vătămarea corporală a unui copil, în timpul unei orei de sport, vătămare survenită în urma aplicării unei lovituri de picior din partea unui coleg, care și-a pierdut echilibrul datorită unei cauze necunoscute.

Cea de-a doua speță se referă la vătămarea corporală a unui alt copil, de data aceasta în timpul unui joc neautorizat de fotbal: victima se pregătea să șuteze, când adversarul, aflându-se în posesia balonului, a fost împins (placat) de un alt jucător, iar din inerție l-a rănit.

Atât în prima cât și în cea de-a doua speță, părinții victimelor, prin calitatea pe care o au prevăzută de lege în raport cu copiii acestora, au acționat în justiție pe cel ce se facea vinovat, și pe părinții acestuia, pentru acoperirea prejudiciului. Instanța de fond a exonerat de orice vină pe părinții celor vinovați invocând nedovedirea culpei în raport de autorul minor al prejudiciului.

Problema care se pune în cele menționate mai sus face trimitere la *condiția culpei minorului*, dacă aceasta constituie o condiție *sui generis* în vederea posibilității de a fi sau nu atrasă răspunderea părinților pentru fapta acestuia.

În acest sens este invocat principiul „*răspunderii deplin drept a părinților*”, făcându-se trimitere la prevederea art. 1372 alin. 1 din Codul civil, părinții fiind introduși în categoria celor cărora le revine „*supravegherea și controlul modul de viață al altuia*”.

Un alt aspect de natură să propună reflecție asupra instituției îl reprezintă cerința „în mod direct” cu privire la modul de producere a prejudiciului. Doar prejudiciile cauzate direct trebuie avute în vedere și în baza cărui criteriu pot fi stabilite, pe seama „cauzei proxima” sau pe seama „cauzei adecvate”, ori, poate chiar pe baza ambelor criterii.

¹⁶ L.Pop, Curs de drept civil- Obligațiile, editura Universul Juridic, București 2015, pag. 366

¹⁷ Două hotărâri ale Curții de casație franceze, Adunarea plenară din 13 decembrie 2002, cu note de Patrice Jourdain, Dalloz, 2003, nr.4, pag.231

Analiza acestor hotărâri ale instanței supreme a conturat în doctrină un alt fundament obiectiv al răspunderii părinților: *riscul*. Dacă admitem ideea că părinții vor răspunde chiar și în absența culpei minorului în producerea prejudiciului, aceasta înseamnă că ne aflăm în prezența unei răspunderi noi, totalmente autonome și directe.

Justificarea acestui nou tip de răspundere are la bază subzistența *riscului*, care este sursa dreptului de a cere despăgubiri, independent de sursa acestuia, anume răspunderea autorului. Lipsa experienței de viață a minorilor, nivelul dezvoltării fizice și psihice creează riscul producerii anumitor prejudicii față de terți, risc preluat de părinții acestora, care vor avea să răspundă. Această fundamentare este, însă, aspru criticată, întrucât reduce răspunderea pentru faptele minorilor, la instituția răspunderii pentru lucruri.

6. Concluzie

Am găsit de cuviință a conchide cercetarea pe care am făcut-o subliniind ideea culpabilității persoanei responsabile în noua reglementare. Principala direcție abordată a fost îndreptată spre teoria riscului social privit din altă perspectivă decât cea tradițională, iar această abordare a putut fi analizată tocmai din noua reglementare. Această teorie privește riscul exercițiului autorităților persoanelor obligate să asigure supravegherea copiilor minori și a bolnavilor psihici. Astfel angajarea acestei răspunderi reprezintă și asumarea unui risc privind posibilitatea suportării despăgubirilor civile în cazul producerii unui prejudiciu în contrapartida exercitării autorităților asupra făptuitorului, fiind o soluție echitabilă pentru protejarea intereselor victimelor dacă avem în vedere faptul că activitatea prejudiciabilă prezintă un risc pentru societate.

În doctrina juridică română, în ultimii ani, a evoluat treptat baza răspunderii părinților pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori. Această evoluție se fundamentează pe ideea de obligație pe care părinții o au față de terți pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori. Această obligație poate fi privită ca o garanție, iar aceasta trebuie îndeplinită indiferent de modul în care sunt săvârșite, demonstrând astfel conduita acestora. Schimbarea aceasta s-a datorat criticilor ce priveau concepția subiectivă, considerată a fi nesatisfăcătoare și fără folos.

Autorul C. Stătescu propunea schimbări la nivelul acestei răspunderi, promovând „ideea unei adevărate garanții generale față de terți, implicând solidaritatea dintre părinți și copilul lor minor, pe care legea o instituie pentru toate obligațiile născute în persoana minorului, ca urmare a faptelor ilicite ...săvârșite de acesta”¹⁸.

Rezultatul comparației mele este observarea modernizării actualului sistem legislativ, care instituie tripla prezumție legală, relativă, pentru angajarea răspunderii părinților, întemeiată pe ideea de culpă, poate admite ideea garanției ca fundament al răspunderii acestora.

Prin inovarea reglementărilor din Noul Cod Civil s-au respectat doleanțele cu privire la fundamentarea obiectivă a răspunderii părinților, cele înclinate către asigurarea protecției victimei, prin repararea totală a prejudiciului, reparare ce corespunde părintelui.

S-a apreciat un sprijin moral, social și juridic al răspunderii. Astfel se dorește ca răspunderea părinților să fie legată de calitatea lor de părinți ai autorul faptei ilicite și nu de prezumția de culpă.

Considerând tema fundamentării răspunderii părinților pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori ca fiind incitantă, de mare actualitate, am considerat utilă și de impact o incursiune în dreptul comparat observând diferențe esențiale între vechea și noua reglementare.

---

¹⁸ C. Stătescu, Răspunderea civilă delictuală pentru fapta altei persoane 1984

Impactul studiului reflectă din confruntarea codurilor de unde observăm faptul că asistăm la consacrarea „unui nou principiu general de răspundere pentru fapta altuia desprins din partea introductivă a alin. 1 din art. 1000 Codul civil”.¹⁹

Sunt de părere că necesitatea socială a impus lărgirea cazurilor de răspundere pentru altul, prin diversificarea metodelor de educație și tratament a copiilor, bolnavilor mintali și delicvenților, dar și din evoluția dreptului familiei cu privire la situațiile în care copilul minor este, în tot mai multe situații, încredințat altor persoane decât părinții săi, în cadrul asistenței educative, în unități medicale sau în centre de reeducare.

În urma cercetării sunt de părere că această modernizare a reglementărilor este un „reviriment remarcabil” cu o semnificație deosebită dorindu-se armonizarea .

Referințe

- ADAM, Drept civil. Teoria generala a obligatiilor, ALL BLACK, Bucuresti, 2004
- CONSTANTIN STĂTESCU, CORNELIU BÎRSAN, Teoria generala a obligatiilor, Editura Hamangiu, 2008
- CONSTANTIN STĂTESCU, Răspunderea civilă delictuală pentru fapta altei persoane 1984
- GHEORGHE MIHAI, Fundamentele dreptului, Teoria raspunderii juridice, volum V, Editura CH.BECK, Bucuresti, 2006
- FLAVIUS ANTONIU BAIAS, Noul Cod Civil, Editura C.H.BECK, Bucuresti 2014
- LIVIU POP, Curs de drept civil- Obligatiile, editura Universul Juridic, Bucuresti 2015
- ION DOGARU, POMPIL DRAGHICI, Drept civil, Teoria generala a obligatiilor, Editura ALL BECK, 2002
- NICOLAE GHIMPA, Responsabilitatea civila, delictuala si contractuala, Bucuresti, 1946
- TUDOR POPESCU, PETRE ANCA, Teoria generala a obligatiilor, Editura Stiintifica, Bucuresti 1968
- ADRIAN TAMBA, Consideratii privind cele doua forme ale raspunderii civile in lumina dreptului francez si dreptului roman. Pandectele Romane, nr 3, 2009
- LIVIU POP, „ Discutii de lege cu privire la recunoasterea existentei unui principiu de raspundere civila delictuala pentru fapta altuia consacrat in Codul civil roman”, in revista ”Dreptul”, nr.8/2004
- JEAN CARBONNIER- ”Droit civil”, BORIS STARCK, Droit civil. Obligations. Responsabilite delictuelle, troisieme edition, Litec, 1998
- 4. IONASCU TITU, Modificarile aduse Codului Civil din principiul constitutional al egalitatii sexelor, in J.N, nr.2/ 1950
- Două hotărâri ale Curții de casație franceze, Adunarea plenara din 13 decembrie 2002, cu note de Patrice Jourdain, Dalloz, 2003
- Codul civil de la 1864
- Codul civil de la 2011

---

¹⁹ L.Pop, „Discuții de lege cu privire la recunoașterea existenței unui principiu de răspundere civilă delictuală pentru fapta altuia consacrat în Codul civil român”, în revista „Dreptul”, nr.8/2004, pag. 55-73

CONDIȚIILE SUBIECTIVE ALE IMPREVIZIUNII CONTRACTUALE ÎN ACCEPȚIUNEA DECIZIILOR CURȚII CONSTITUȚIONALE 62/2017¹ ȘI 623/2016²

Tiberiu Traian BURADA *

Abstract

*Teoria impreviziunii (aplicabilă contractelor încheiate sub imperiul Codului Civil de la 1864) a cunoscut în perioada recentă o definiție **in terminis**. Adevărată **instituție a impreviziunii**, explicată și confirmată de instanța de contencios constituțional prin numeroase decizii, cu înrâurire directă asupra executării contractelor de credit încheiate între consumatori și profesioniști, aceasta lasă, în opinia autorului prezentului studiu, mult loc de interpretare. Anumite condiții ale acesteia nu prezintă elemente deosebite de noutate, mai ales având în vedere introducerea impreviziunii contractuale în Noul Cod civil; cu toate acestea, partea care se referă la condițiile subiective ale impreviziunii contractuale prezintă o noutate și naște adevărate controverse în practica instanțelor de judecată. Controversa este legată de lărgirea sferei de aplicare a impreviziunii care, în mod tradițional, vizează exclusiv contractul, către persoana debitorului care invocă impreviziunea. Condițiile subiective prezintă o deosebită importanță atât din punct de vedere interpretativ cât și din perspectiva probatoriului ce necesită a fi administrat.*

Aceste condiții subiective dau naștere unor controverse majore, obiectul studiului fiind acela de a încerca o interpretare corectă a elementelor în discuție.

Cuvinte cheie: *Teoria impreviziunii, jurisprudența Curții Constituționale, bună-credință, echitate, Vechiul Cod civil (1864), risc valutar.*

1. Introducere

Prezenta lucrare vizează interpretarea condițiilor subiective ale impreviziunii contractuale aplicabile contractelor încheiate între profesioniști și consumatori, în lumina Deciziilor Curții Constituționale a României emise cu ocazia ridicării excepțiilor de neconstituționalitate a Legii 77/2016 și a obiecției de neconstituționalitate referitoare la dispozițiile Legii pentru completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori.

---

¹ DECIZIE nr. 62 din 7 februarie 2017 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori, Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 161 din data de 3 martie 2017.

² DECIZIE nr. 623 din 25 octombrie 2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 alin. (3), art. 3, art. 4, art. 5 alin. (2), art. 6-8, în special art. 8 alin. (1), (3) și (5), art. 10 și ale art. 11 din Legea nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite, precum și a legii în ansamblul său, Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 53 din data de 18 ianuarie 2017.

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: md.tiberiu@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ.dr. Bogdan Nazat (bogdan.nazat@sinescu-nazat.ro)

Obiectul studiului prezintă importanță din mai multe perspective: cel al actualității problematice în contextul economic și social actual, numărul mare de cereri adresate instanțelor de judecată care sunt ținute să pună în aplicare deciziile interpretative ale Curții Constituționale a României și în același timp practica neunitară a instanțelor judecătorești în analiza acestor condiții.

Pentru a realiza obiectul studiului, autorul va realiza o analiză atât a literaturii de specialitate în vechea reglementare, a statuărilor Curții Constituționale a României în cele peste douăzeci de decizii emise de Curtea Constituțională a României, cât și a practicii curente (contradictorie) a instanțelor judecătorești.

Reglementarea generală a imprevizunii în materia contractelor de credit încheiate între consumatori și profesioniști a cunoscut în literatura de specialitate recentă numeroase analize care au tins, însă, în principal, către (in)admisibilitatea acestei teorii sau încadrarea acesteia în doctrina și jurisprudența de dată anterioară. De asemenea, practica judiciară a evoluat foarte rapid în decurs de un an, astfel încât prezentul studiu conține elemente de noutate și o deosebită importanță pentru practicieni.

2. Considerente introductive despre „teoria imprevizunii”

Curtea Constituțională a României, prin Deciziile 623/2016 și 62/2017a oferit o interpretare constituțională, reînviind totodată principiile fundamentale generale ale dreptului, cu toate că ele scriptic au fost mereu prezente în Vechiul Cod civil, dar care ajunseseră să fie niște simple „drepturi teoretice și iluzorii”. Interpretarea Curții le readuce în lumină ca „drepturi efective și concrete”.

În ciuda importanței sale, principiul „*pacta sunt servanda*” cunoaște unele limitări, care în doctrina romană apar încă din anul 1920, stabilindu-se că, „*Convențiunile trebuie executate cu bună credință. Convențiunea nu-și întinde forța obligatorie decât în măsura în care părțile contractante au putut să o prevadă și întrucât sunt capabile să o suporte. Judecătorul are căderea să examineze echilibrul causal al unui contract, fiind suveran în aprecierea sa. Maxima „rebus sic stantibus” admisibilă în dreptul nostru este ca și teoria dotei mobiliare o construcție a jurisprudenței. (trib. Ilfov s. I, com.253 din 11 mai 1920 Curierul Jud. 59-60/1920 Dreptul 33.920)”³ pentru ca mai apoi, în 1921, să fie o excepție doar pentru actele administrative „... Ceva mai mult guvernul român nu a admis teoria imprevizunii decât pentru executarea contractelor de furnituri încheiate de stat cu particulari, iar nu și contractelor dintre particulari...”⁴.*

În excepțiile universale intră și „teoria imprevizunii”⁵, expresie a contextului economic și social, la care face referire și directiva 2014/17/UE „... (3) Criza financiară a arătat că un comportament iresponsabil al participanților la piață poate compromite bazele sistemului financiar, ceea ce duce la pierderea încrederii tuturor părților, în special a consumatorilor, și poate avea consecințe sociale și economice grave. Numeroși consumatori și-au pierdut încrederea în sectorul financiar, iar unii împrumutați s-au aflat în situația de a nu-și mai putea rambursa

³ Constantin N. Hamangiu, Nicolae Georgean ; îngrijitor ed. Marian Florescu „Codul Civil adnotat” vol.2, București : Editura C.H.BECK,2008 pag. 468, nota 34

⁴ *Ibidem*, pag. 469, nota 38

⁵ În acest sens, în domeniul protecției consumatorului atenuarea principiului *pacta sunt servanda* cunoaște poate cea mai prolifică existență: Directivele 94/47/EC, 97/7/EC/2002/83/EC, 2002/65/EC și 2008/48/EC.

⁶ DIRECTIVA 2014/17/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI din 4 februarie 2014 privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobiliare rezidențiale și de modificare a Directivelor 2008/48/CE și 2013/36/UE și a Regulamentului (UE) nr. 1093/2010

împrumuturile, astfel că numărul cazurilor de neplată și de executări silită a crescut. Drept urmare, grupul G20 a solicitat Consiliului pentru Stabilitate Financiară să stabilească principii pentru standarde solide de subscriere în ceea ce privește bunurile imobile rezidențiale... (4) S-au identificat o serie de probleme pe piețele ipotecare din Uniune legate de practicile iresponsabile de împrumut și de posibilitățile participanților la piață, inclusiv ale intermediarilor de credite și ale instituțiilor non-bancare de a avea un comportament iresponsabil. Printre acestea se numără probleme legate de credite într-o monedă străină, pe care consumatorii le-au contractat în aceeași monedă pentru a profita de rata dobânzii avantajoasă oferită, însă fără să dețină informații adecvate despre riscul ratei de schimb valutar pe care îl implică aceste împrumuturi sau o înțelegere a acestuia. Respectiv probleme sunt determinate de deficiențele pieței și ale reglementărilor, dar și de alți factori, de exemplu climatul economic general și nivelul scăzut de cultură financiară⁷.”⁸, considerente ce creează contextul definirii instituției impreviziunii contractuale.

Instituția impreviziunii devine astfel imperios necesară, iar fenomenul care afectează un segment major al populației la nivel global face ca aplicarea impreviziunii contractuale să devină o situație des întâlnită.

Deoarece, până la această dată, jurisprudența românească nu a recunoscut și nu a integrat evoluția dreptului obligațiilor⁹ contractuale și a ținut arareori cont de dinamica politică, socială și juridică, în acest moment asistăm la o combatere de proporții a acestei instituții.

În schimb, deciziile Curții Constituționalea României sunt însă obligatorii pentru toate subiectele de drept, având efect direct asupra efectelor contractelor semnate în reglementarea Vechiului Cod Civil de la 1864 și fără ca părțile să poată renunța la aplicarea acestora¹⁰, spre deosebire de reglementarea actuală a impreviziunii în Noul Cod civil. În consecință, asistăm la un număr crescut de litigii pe rolul instanțelor întemeiate pe teoria impreviziunii și la o varietate de interpretări care, din punctul de vedere al autorului acestui studiu, se dovedește a fi nejustificată.

În materia obligațiilor și nu numai, **dreptul trebuie să fie evolutiv**, astfel încât să fie „conectat” în mod cvasi permanent la realitățile sociale, așa cu remarca și Ministrul Justiției canadian citat de profesorul Cabrillac „Dacă Codul civil menține, în privința anumitor norme sau noțiuni, o nebuloasă relativă... trebuie să vedem aceste reguli ca pe niște pori prin care codul poate respira, se poate însufleți și poate se poate adapta prin interpretarea care-i va fi dată urmând evoluția societății noastre”¹¹.

Interpretarea data de judecătorii constituționali poate, astfel, să fie calificată ca evolutivă. Ca urmare, conceptele trebuie înțelese în sensul avut la redactarea textului, ci în acela care le este dat de societățile democratice în momentul în care intervine o dificultate. În domeniul obligațiilor contractuale, interpretarea evolutiva este singura viabilă. **Nu numai ca acest concept decurge din principiul dezvoltării acestor drepturi, dar, în plus, are ca obiect situații sociale care se afla ele însele în constantă evoluție.**

⁷ România ocupând ultimul loc într-un studiu realizat de două reputeate cercetătoare americane, Annamaria Lusardi și Olivia S. Mitchell, de la universitățile George Washington și University of Pennsylvania <http://www.zf.ro/zf-24/doar-4-din-romani-stiu-sa-raspunda-corect-la-trei-intrebari-simple-de-finante-personale-12324353>, accesat la 20/03/2018

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0017>, accesat la 20/03/2018

⁹ Majoritatea sistemelor de drept admit revizuirea juridică a contractelor pentru impreviziune, PRINCIPIILE UNIDROIT art.6.2.1.-6.2.3, PRINCIPIILE DREPTULUI EUROPEAN AL CONTRACTELOR art.6.111, DRAFT COMMON FRAME OF REFERENCE art.III-1:110

¹⁰ Debitorul poate să-și asume riscul schimbărilor împrejurărilor, per a contrario art. 1271 alin(3) lit. C)

¹¹ CabrillacRémy, Codificările; trad. De Diana Dănișor – București : Universul Juridic, 2018

„Din perspectivă economică și socială, profesorul Beleiu a propus o reaşezare a raportului dintre *pacta sunt servanda* și *rebus sic stantibus*¹²: ”Dacă nu trebuie exagerată admisibilitatea principiului *rebus sic stantibus*, nici *pacta sunt servanda* nu trebuie socotit un principiu cu valoare de fine de neprimire¹³”

Astfel, în acest tip de cauze, **echitatea, buna credință și utilitatea socială** sunt elementele care dictează modalitatea de realizare a analizei, odată ce instanța constată intervenirea riscului supraadăugat.

Ce este de fapt impreviziunea contractuală în contractele de credit încheiate între consumatori și profesioniști? ”Impreviziunea” este un dezechilibru contractual survenit ulterior încheierii contractului, în cursul executării sale, dezechilibru care cauzează o onerozitate excesivă a prestației debitorului; ea poate fi reliefată de o creștere a volumului de plăți cauzată de riscul valutar ca rezultat al unor fenomene macro-economice imposibil de previzionat sau de controlat de către partea dezavantajată sau de alte evenimente a căror sursă se regăsește în contractul încheiat și se situează în afara voinței/culpei debitorului, evenimente ce fac ca obligația sa să devină injustă sau inechitabilă.

În orice caz, impreviziunea se refera la riscul contractului și efectele pe care aceasta le are asupra executării obligațiilor. Impreviziunea își regăsește în toate cazurile sursa în contract și nu în afara acestuia, doar evenimentul care duce la producerea ei este exterior contractului.

3. Teoria impreviziunii așa cum se configurează ea în viziunea Curții Constituționale a României

Potrivit art. 970 Codul civil din 1864, ”Convențiile trebuie executate cu buna-credință. Ele obliga nu numai la ceea ce este expres într-însele, dar la toate urmările, ce echitatea, obiceiul sau legea da obligației, după natura sa”.

Sub imperiul Codului civil din 1864, s-au exprimat opinii în favoarea posibilității revizuirii contractului de către instanță, argumentele în favoarea aplicării teoriei impreviziunii fiind acelea că toate contractele trebuie executate cu bună credință și în conformitate cu echitatea, precum și că obligarea debitorului la executarea unei prestații excesiv de oneroase ar avea ca efect îmbogățirea fără justă cauză a creditorului.

Această teorie a revenit puternic în actualitate, odată cu intrarea în vigoare a Legii 77/2016, inițiativă legislativă ce a avut la bază contextul economic și social generat de creditarea iresponsabilă în valută, îndeosebi în moneda francului elvețian

Premisele teoriei impreviziunii. Buna credință și echitatea art. 970 Codul civil din 1864.

Curtea Constituțională a României, în Deciziile menționate în prezenta lucrare, rezervă un spațiu generos importanței principiilor bunei credințe și echității, ca premisă pentru configurarea teoriei impreviziunii sub imperiul Vechiului Cod civil de la 1864.

”Din coroborarea dispozițiilor art. 969 și art. 970 din Codul civil din 1864 rezultă două principii interdependente pe care se întemeiază contractul civil: *puterea de lege/forța obligatorie pe care acesta o are pentru părțile contractante, pe de parte, și buna-credință în executarea acestuia, pe de altă parte.*

¹² Conf. Univ. dr. Cristina Zamșa, „Privire comparativă asupra impreviziunii în sistemul vechiului și actualului Cod civil” în „Credite pentru consumatori : provocări legislative și tensiuni constituționale românești” București : Editura Solomon, 2017, pag 403.

¹³ Gheorghe Beleiu, Teoria impreviziunii – *Rebus sic stantibus*- în dreptul civil, în Dreptul nr. 10, 11 /1993, pagina 3-6.

Puterea de lege a contractului vizează nu numai ceea ce contractul prevede expres în clauzele sale, ci și toate urmările, ce echitatea, obiceiul sau legea dă obligației, după natura sa (art. 970 alin. 2 din Codul civil din 1864).

Cu alte cuvinte, echitatea, corolar al bunei-credințe, guvernează contractul civil de la nașterea sa până la epuizarea tuturor efectelor, independent de existența unei clauze exprese în cuprinsul contractului. Așadar, executarea unui contract civil este legitimă atâta timp cât este rezultatul întrunirii cumulative a celor două principii (forța obligatorie și executarea cu bună-credință), principii care nu au existență de sine stătătoare, ci se condiționează reciproc.”¹⁴

Premisa pentru cercetarea judecătorească a impreviziunii, respectiv analiza condițiilor obiective (riscul supraadăugat și inexistența unei clauze de adaptare a Contractului), se realizează în mod obligatoriu, doar având în vedere obligațiile și drepturile născute din contractul analizat și dezechilibrul creat între ele, fără a se lua în calcul patrimoniul debitorului.

Impreviziunea, așa cum s-a născut ea din relațiile comerciale, nu pune în discuție patrimoniul companiilor ci doar dezechilibrul care afectează relațiile sinalagmatice, buna credință fiind prezumată.

Aceste concluzii se desprind din considerentele numeroaselor¹⁵ decizii ale Curții Constituționale, fragmente pe care le redăm în cele ce urmează:

Decizia Curții Constituționale a României nr. 701 din 7 noiembrie 2017¹⁶

„23. Mai mult, Curtea a reținut că, indiferent de textul legal specific în baza căruia au fost încheiate contractele până la data de 1 octombrie 2011, ele se supun reglementării de drept comun, respectiv Codului civil din 1864, care, deși nu reglementa expres impreviziunea, permitea

¹⁴ DECIZIE nr. 62 din 7 februarie 2017 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori, Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 161 din data de 3 martie 2017.

¹⁵ Decizia nr. 623 din 25 octombrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 53 din 18 ianuarie 2017, Decizia nr. 638 din 27 octombrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 121 din 14 februarie 2017, Decizia nr. 639 din 27 octombrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 35 din 12 ianuarie 2017, Decizia nr. 695 din 24 noiembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 183 din 15 martie 2017, Decizia nr. 696 din 24 noiembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 258 din 13 aprilie 2017, Decizia nr. 15 din 17 ianuarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 241 din 7 aprilie 2017, Decizia nr. 35 din 19 ianuarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 342 din 10 mai 2017, Decizia nr. 92 din 28 februarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 651 din 8 august 2017, Decizia nr. 93 din 28 februarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 382 din 22 mai 2017, Decizia nr. 94 din 28 februarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 642 din 4 august 2017, Decizia nr. 95 din 28 februarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 656 din 9 august 2017, Decizia nr. 238 din 6 aprilie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 666 din 11 august 2017, Decizia nr. 240 din 6 aprilie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 402 din 29 mai 2017, Decizia nr. 357 din 11 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 827 din 19 octombrie 2017, Decizia nr. 358 din 11 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 783 din 3 octombrie 2017, Decizia nr. 359 din 11 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 861 din 1 noiembrie 2017, Decizia nr. 367 din 30 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 564 din 17 iulie 2017, Decizia nr. 391 din 6 iunie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 858 din 31 octombrie 2017, și Decizia nr. 565 din 19 septembrie 2017, Decizia nr. 566 din 19 septembrie 2017, Decizia nr. 567 din 19 septembrie 2017, Decizia nr. 568 din 19 septembrie 2017, Decizia nr. 569 din 19 septembrie 2017, Decizia nr. 570 din 19 septembrie 2017, Decizia nr. 571 din 19 septembrie 2017, Decizia nr. 614 din 10 octombrie 2017, Decizia nr. 617 din 10 octombrie 2017, Decizia nr. 618 din 10 octombrie 2017, Decizia nr. 619 din 10 octombrie 2017, Decizia nr. 620 din 10 octombrie 2017)

¹⁶ DECIZIE nr. 701 din 7 noiembrie 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 3, art. 7, art. 8 alin. (5), art. 10 și ale art. 11 din Legea nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite, precum și a legii în ansamblul său, Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 73 din data de 25 ianuarie 2018

posibilitatea aplicării acesteia, implicit, prin raportare la prevederile art. 969 și art. 970 din acest cod.

34. În acest context, Curtea reiterează cele statuate prin Decizia nr. 623 din 25 octombrie 2016, paragraful 119, respectiv faptul că *singura interpretare care se subsumează cadrului constituțional în ipoteza unei reglementări generale a Impreviziunii în executarea contractelor de credit este cea potrivit căreia instanța judecătorească, în lipsa acordului dintre părți, are competența și obligația să aplice impreviziunea în cazul în care constată că sunt îndeplinite condițiile existenței acesteia.*”

Scopul legitim al aplicării impreviziunii în materia contractelor de credit încheiate între consumatori și profesioniști o reprezintă protecția consumatorului așa cum rezultă din: punctul 105 din Decizia 565/2017: 105. Curtea a mai constatat că, deși creditorul obligației deține, în principiu, un bun, în sensul art. 1 al *Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, reprezentat de creanța care face obiectul contractului de credit (a se vedea în acest sens și Decizia nr. 755 din 16 decembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 101 din 9 februarie 2015, paragraful 24), intervenția statului operată prin textele de lege criticate urmărește un scop legitim, respectiv *protecția consumatorului prin evitarea punerii acestuia în situația de a plăti sume de bani corespunzătoare contractului de credit, în condițiile în care se invocă impreviziunea întemeiată pe art. 969 și 970 din Codul civil din 1864. Așadar, scopul legitim urmărit se circumscrie conceptului de protecție a consumatorului prin înlăturarea pericolului ruinei sale iminente*”

Această ultimă statuare are o semnificație deosebită, cuvântul ”iminent” indicând că ruina (și nu evenimentul), nu este în mod necesar a se fi produs, ceea ce conduce la concluzia că *insolvabilitatea debitorului este cel mult un efect al impreviziunii contractuale și nu o cauză, și constituie doar un reper pentru analiza menținerii utilității sociale a contractului.*

Pentru că așa cum arată Curtea Constituțională în paragrafele 96,97, 98 din Decizia 623 riscul supraadăugat se refera la riscul contractului ce se circumscrie ideii de impreviziune și nu la evenimente personale din viața debitorului extra contractuale e.g. naștere copil, divorț, pierdere loc de munca etc.

Aceeași concluzie se desprinde și din paragraful 48 al Deciziei 95/2017:” Prin urmare, Curtea constată că textul criticat nu încalcă art. 44 din Constituție, în măsura în care acesta este aplicat în condițiile intervenirii impreviziunii. În caz contrar, s-ar accepta, pe de o parte, ruina debitorului și îmbogățirea fără justă cauză a creditorului, contractul de credit nemaiputând constitui temeiul îmbogățirii acestuia, ci situația imprevizibilă intervenită, iar, pe de altă parte, s-ar crea o vădită inegalitate între debitorii care, având în vedere aceeași situație de impreviziune, au reușit să reziste acesteia pe un interval temporal mai extins sau mai restrâns.”

Echitatea are în instituția impreviziunii contractuale (în viziunea Curții Constituționale) o legătură strânsă cu patrimoniul debitorului, aceasta fiind o modalitatea de a analiza existența sau inexistența utilității sociale a contractului, respectiv reprezintă un mijloc pentru stabilirea remediei judiciare potrivit, pentru a hotărî dacă un contract poate fi reechilibrat sau dimpotrivă se impune încălcarea principiului *pacta sunt servanda* și ruperea contractuală în scopul salvării debitorului de la ruina iminentă, prin încetarea Contractului.

”46. În continuare, Curtea a reținut că ”din coroborarea dispozițiilor art. 969 și art. 970 din Codul civil din 1864 rezultă două principii interdependente pe care se întemeiază contractul civil: *puterea de lege/forța obligatorie pe care acesta o are pentru părțile contractante, pe de parte, și buna-credință în executarea acestuia, pe de altă parte. Puterea de lege a contractului vizează nu numai ceea ce contractul prevede expres în clauzele sale, ci și toate urmările, ce*

echitatea, obiceiul sau legea dă obligației, după natura sa (art. 970 alin. 2 din Codul civil din 1864)”¹⁷.

Având în vedere că“(…) niciun text de lege nu interzice recurgerea la principiul echității, dimpotrivă unele texte chiar sugerează posibilitatea și necesitatea observării și a exigențelor acesteia”¹⁸ cum este și situația de față, deciziile Curții constituționale fac referire expresă la echitate ca și fundament al impreviziunii, aceasta presupunând atât o latură obiectivă cât și o latură subiectivă.

Echitatea ”este un principiu general al dreptului, o regulă paralelă dreptului legiferat, perimat sau rigid, inflexibil, îndeplinind, după caz, o funcție corectivă, complinitoare sau o funcție supletivă (caracterul obiectiv al echității). Echitatea intervine sau este valorizată într-o situație juridică concretă, determinată, circumstanțiată pentru a sigura un echilibru între persoanele aflate în aceeași situația juridică, situație devenită conflictuală (caracterul subiectiv al echității)”¹⁹.

În cazul nostru, Curtea Constituțională valorifică acest principiu oferind puterii judecătorești posibilitatea atât de a interveni în contract cât și posibilitatea de a judeca ”în echitate”.

Potrivit punctului 99 din decizia 623/2016:”Ca principiu general, echitatea se manifestă sub două aspecte: obiectiv - denumind principiul exactei compensații cu implicarea egalității de tratament - și subiectiv - însemnând luarea în considerare a unei situații particulare, de regulă, slăbiciunea unei părți contractante. Rămânând la același nivel general, funcțiile echității sunt de interpretare și de completare a normelor juridice, inclusiv a voinței exprimate a părților”.

”Cu alte cuvinte, echitatea, corolar al bunei-credințe, guvernează contractul civil de la nașterea sa până la epuizarea tuturor efectelor, independent de existența unei clauze exprese în cuprinsul contractului. Așadar, executarea unui contract civil este legitimă atâta timp cât este rezultatul întrunirii cumulative a celor două principii (forța obligatorie și executarea cu bună-credință), principii care nu au existență de sine stătătoare, ci se condiționează reciproc. **Teoria impreviziunii, fundamentată pe cele două principii, atenuază caracterul obligatoriu al contractului, în măsura în care, pe perioada executării acestuia, intervine o situație imprevizibilă, însă niciuna dintre părțile contractante nu abdică de la obligațiile care îi revin potrivit executării cu bună-credință a contractului.** Așadar, echitatea, alături de buna-credință, oferă un fundament al impreviziunii, pornind de la relația existentă între ele. Prin urmare, potrivit arhitecturii constituționale și legale, în caz de neînțelegere între părți, evaluarea existenței situației neprevăzute (condiție obiectivă) și a efectelor sale asupra executării contractului, a bunei-credințe în exercitarea drepturilor și obligațiilor contractuale ale părților (condiții subiective), precum și a echității (ce presupune atât o latură obiectivă, cât și una subiectivă) trebuie realizată cu maximă rigoare și cade în sarcina instanței judecătorești, organ care beneficiază de garanția de independență și imparțialitate și care, pe această cale, dobândește un rol important în determinarea condițiilor de executare a contractului. Consecința luării în considerare a criteriului bunei-credințe constituie o lărgire a rolului judecătorului în contract, dar securitatea juridică nu va fi pusă în pericol, întrucât intervenția judiciară este limitată de **îndeplinirea condițiilor specifice impreviziunii contractuale**”²⁰.

¹⁷ DECIZIE nr. 62 din 7 februarie 2017, publicat în Monitorul Oficial cu numărul 161 din data de 3 martie 2017

¹⁸ Prof. univ. Dr. Deleanu, Drepturile fundamentale ale părților în procesul civil: Normele naționale, normele convenționale și normele comunitare, București, Universul Juridic 2008, pagina 185

¹⁹ Ibidem, pagina 186.

²⁰ Decizia 623/2016, **paragrafele 99 și 100**, publicat în Monitorul Oficial cu numărul 53 din data de 18 ianuarie 2017

4. Condițiile subiective ale impreviziunii în configurarea instanței de contencios constituțional

Curtea Constituțională a României include în condițiile subiective, două teze: teza efectelor schimbării circumstanțelor asupra executării contractului și teza bunei-credințe în executarea contractului.

Condițiile impreviziunii contractuale sunt enumerate în paragrafele 100 și 117 ale Deciziei 623/2016²¹ dar și în paragrafele 46 și 47 ale Deciziei 62/2017:

46. (...) Prin urmare, potrivit arhitecturii constituționale și legale, în caz de neînțelegere între părți, evaluarea existenței situației neprevăzute (condiție obiectivă) și a efectelor sale asupra executării contractului, a bunei-credințe în exercitarea drepturilor și obligațiilor contractuale ale părților (condiții subiective), precum și a echității (ce presupune atât o latură obiectivă, cât și una subiectivă) trebuie realizată cu maximă rigoare și cade în sarcina instanței judecătorești, organ care beneficiază de garanția de independență și imparțialitate și care, pe această cale, dobândește un rol important în determinarea condițiilor de executare a contractului. Consecința luării în considerare a criteriului bunei-credințe constituie o lărgire a rolului judecătorului în contract, dar securitatea juridică nu va fi pusă în pericol, întrucât intervenția judiciară este limitată de îndeplinirea condițiilor specifice impreviziunii contractuale⁴⁷. Controlul judecătoresc va viza în această situație "condițiile cu caracter obiectiv referitoare la cauza schimbării circumstanțelor (existența situației neprevăzute) sau la cuprinsul contractului (absența unei clauze de adaptare a contractului), și condițiile cu caracter subiectiv referitoare la atitudinea/conduita părților contractante (lipsa culpei debitorului în executarea contractului)sau la efectele schimbării circumstanțelor (caracterul licit al neexecutării obligațiilor contractuale)".

Deși între condițiile obiective și subiective există conjuncția copulativă "și", Curtea Constituțională menționează două condiții subiective, respectiv lipsa culpei debitorului în executarea contractului și efectele schimbării circumstanțelor (caracterul licit al neexecutării obligațiilor contractuale), care însă sunt legate de conjuncția disjunctivă "SAU", ceea ce face ca în cadrul condiției subiective, instanța să analizeze existența a uneia sau alteia din cele două condiții, devenite astfel alternative.

În acest context, conjuncția disjunctivă SAU indică două condiții alternative, astfel încât instanța, poate analiza condiția subiectivă fie prin prisma efectelor pe care le-a avut riscul supraadăugat sau prin prisma lipsei culpei debitorului în executarea contractului.

Astfel, criteriul insolvențabilității creditorului (criteriu străin de "criza contractului") suferă o atenuare prin introducerea în "ecuația condițiilor impreviziunii" a celor două sub-condiții cu caracter alternativ.

Un alt argument în favoarea acestei interpretări (că impreviziunea nu se aplică doar debitorilor insolvenți), este acela că ar deveni inutilă menționarea remediei judiciară la adăptării contractului, soluție evident incompatibilă cu o situație de insolvență.

²¹100. Prin urmare, potrivit arhitecturii constituționale și legale, în caz de neînțelegere între părți, evaluarea existenței situației neprevăzute (condiție obiectivă) și a efectelor sale asupra executării contractului, a bunei-credințe în exercitarea drepturilor și obligațiilor contractuale ale părților (condiții subiective), precum și a echității (ce presupune atât o latură obiectivă, cât și una subiectivă) (...) – Decizia CCR 623/25.10.2016" 117. Astfel, din analiza prevederilor legii criticate rezultă că legiuitorul înlătură posibilitatea controlului judecătoresc în ceea ce privește îndeplinirea condițiilor specifice impreviziunii, respectiv condițiile cu caracter obiectiv referitoare la cauza schimbării circumstanțelor (existența situației neprevăzute) sau la cuprinsul contractului (absența unei clauze de adaptare a contractului) și condițiile cu caracter subiectiv referitoare la atitudinea/conduita părților contractante (lipsa culpei debitorului în executarea contractului) sau la efectele schimbării circumstanțelor (caracterul licit al neexecutării obligațiilor contractuale). (...) – Decizia CCR 623/25.10.2016

Sintagma ” între cei care nu mai pot să plătească și cei care nu mai vor să plătească” presupune deci o analiză a mai multor elemente și nu trebuie redusă la absurd, altfel, decizia interpretativă a Curții Constituționale ar fi limitată strict la această concluzie, făcând inutilă analiza tuturor condițiilor arătate de aceasta și discriminând totodată între cei încă mai dețin mijloace financiare și cei care nu mai dețin. Ea trebuie analizată și împreună cu sintagma Curții din Decizia nr. 565 a CCR, paragraful 48: ”*s-ar crea o vădită inegalitate între debitorii care, având în vedere aceeași situație de impreviziune, au reușit să reziste acesteia pe un interval temporal mai extins sau mai restrâns.*”

Conform principiului de drept „*Actus interpretandus est potius ut valeat quam pereat*” și a principiului constituțional al comportamentului loial, deciziile Curții Constituționale a României (inclusiv cele interpretative) nu pot fi lipsite de efecte juridice și trebuie aplicate. Aceste principii adaugă un argument în plus pentru aplicarea remediei judiciar ca urmare a analizei efectuate în conformitate cu cele de mai sus, în cauzele pendinte.

4.1. Efectele schimbării circumstanțelor asupra executării contractului

În analiza acestei condiții subiective trebuie analizat efectul riscului supraadăugat al contractului, acel risc ce face excesiv de oneroasă obligația debitorului. Pentru a exemplifica vom folosi cel mai des întâlnit motiv invocat de debitori, care de altfel a și pus în mișcare mecanismul legislativ și apoi de control constituțional, riscul valutar și efectele sale.

Riscul valutar este prin definiție un risc inerent în cazul contractării unui credit în altă monedă decât aceea în care debitorul obligației își realizează veniturile. Așa cum a reținut și Curtea Constituțională, riscul inerent poate deveni un risc supraadăugat, iar principiul nominalismului monetar nu exclude aplicarea teoriei impreviziunii.

Astfel, în lipsa unei definiții legislative a noțiunii de onerozitate excesivă, procentul de 50% de mărire a valorii obligației debitorului este reținut și propus de către comentarii proiectului Codului Privat European ca un criteriu în acest sens²². Pe de altă parte, legiuitorul European indică ca și grad de avertizare un prag de apreciere la nivelul a 20%, depășirea acestui prag ieșind din sfera previzibilității.

Această situație se aplică monedei Franc Elvețian, monedă în care a fost creditat un important segment al populației României. Pentru a efectua plata creditului, debitorii consumatori achiziționează moneda la cursul zilei, astfel încât valorile ratelor dar și a obligației totale de plată în echivalent lei, s-au majorat proporțional cu creșterea cursului valutar.

Or, o atare fluctuație valutară (a monedei francului elvețian), tradusă într-o creștere de peste 100%, este aptă să transforme obligația de rambursare a împrumutului într-una excesiv de oneroasă pentru debitori. Pe cale de consecință, debitorii obligației de rambursare a creditului în moneda în care acesta a fost acordat, suportând nu doar un risc inerent, ci un risc supraadăugat, prestațiile contractuale fiind grav dezechilibrate. A opinia în sens contrar, ar însemna să acceptăm că debitorul, raportat atât la fenomenele economice ce au condus la acest deznodământ sau raportat la propria sa capacitate de plată, a acceptat de la bun început dublarea sau chiar triplarea valorii prestațiilor sale, ceea ce este de neconceput, mai ales dacă avem în vedere și scopul pentru care aceste contracte au fost încheiate, respectiv achiziția unui imobil având destinația de locuință.

Deși s-au prefigurat argumente și apărări în sens fundamental contrar, în contextul unei adevărate obligativități a instanțelor de a verifica și situația patrimonială a debitorilor, apreciem că unica concluzie este aceea potrivit căreia debitorul solvabil în aceleași condiții de impreviziune nu

²² Principles of European Contract Law, p.121, apud în Condițiile Impreviziunii contractuale între tradiție și actualitate – STUDIA - C. Zamșa, Revista Română de drept al afacerilor nr.6/2009

va beneficia de limita superioară a legii, respectiv darea în plată ci va beneficia de remedii judiciar al adaptării contractului de credit, remediu ce vizează menținerea utilității sociale a contractului și înlăturarea stării de impreviziune.

În recenta jurisprudență (hotărârile menționate au fost menținute în apel), instanțele au reținut în mod corect faptul că o apreciere a monedei creditului cu peste 50% față de moneda în care își realizează împrumutul veniturile constituie o situație imprevizibilă de natură să atragă în mod obligatoriu intervenția instanței judecătorești, gradul de solvabilitate al debitorului constituind doar un reper pentru menținerea utilității sociale a contractului:

Judecătoria sectorului 5, sentința civilă nr. 5030/06.07.2017

„Totodată, se observă că, încă de la început, banca a acordat creditele în condiții relaxate, având în vedere că venitul cumulată al intimaților (potrivit adeverințelor depuse pentru perfectarea contractelor – vol. II, filele nr. 130 și 131) era de numai 2.355 lei. Relaxarea condițiilor de creditare poate fi interpretată și în sensul că banca, în calitate de profesionist, a propus și acordat intimaților creditele personalizate exclusiv în considerația cursului și a veniturilor scăzute, ce devin astfel elemente esențiale (intimații neavând, cel mai probabil, acces la alte produse de creditare, de exemplu, în euro), impunând o perioadă de rambursare foarte mare (360 de luni).

*Apare atunci evident că o evoluție de peste 150% a cursului leu/franc elvețian reprezintă un dezechilibru insurmontabil pentru intimații, ale căror venituri nu au crescut semnificativ, dimpotrivă, au înregistrat și scăderi în perioada desfășurării contractelor.(..)Consecința creșterii valorii monedei CHF este ruperea echilibrului contractual, debitorii fiind nevoiți să restituie lunar o rată al cărui cuantum atinge aproape valoarea veniturilor salariale obținute și, în orice caz, care excede semnificativ valorii previzionate în mod rezonabil, la momentul creditării. (...) Pentru toate aceste considerente, în aplicarea art. 970 C.civ. de la 1864 (incident în raport de data contractelor), instanța apreciază absolut necesară **adaptarea contractelor, pentru a se menține utilitatea socială a acestora.**”*

Judecătoria sectorului 5 sentința civilă nr. 4726/2017,06.07.2017:

*„În cadrul analizării și constatării existenței unei executări excesiv de oneroasă din partea intimatului și implicit a dezechilibrului contractual, instanța consideră că trebuie avute în vedere și toate împrejurările raportului juridic dintre părți, respectiv latura subiectivă a instituției impreviziunii – părțile nu ar fi încheiat contractul sau nu l-ar fi încheiat în asemenea condiții. (...) Referitor la al doilea aspect (privind efectul de dezechilibrare gravă a prestațiilor contractuale ale părților) instanța constată că prin expunerea debitorilor consumatori la o hiper-valorizare a valutei de creditare cu 90% în 8 ani echilibrul contractual a fost grav afectat, schimbându-se radical condițiile (1 CHF = 2,1256 LEI, rată lunară 1733, 39 lei) de la momentul contractării. (...) Având în vedere că nu s-a probat o imposibilitate financiară din partea debitorilor de a mai susține relația contractuală în care au intrat în 2008, instanța constată că **remediul impreviziunii cel mai adaptat circumstanțelor speței este adaptarea contractului.** Adaptarea contractului este o formă de aplicare a principiului echității și a bunei credințe, iar instanța este chemată să restabilească echilibrul contractual, menținând pe cât posibil voința părților la momentul contractării”.*

Prin sentința civilă nr. 6817 din data de 31.05.2017 pronunțată de către Judecătoria Sectorului 3 București (hotărâre menținută în apel),

“(...) instanța apreciază că o creștere a cursului monedă națională-monedă străină în care a fost acordat creditul, între data încheierii contractului de credit și data formulării notificării, precum cea din speță, depășește limitele rezonabilității și trece în sfera unei onerozități excesive, aflându-se pe tărâmul unui risc supra-adăugat. Un consumator obișnuit, obiectiv și rezonabil, de tipul omului prudent și diligent, nu și-ar fi asumat o fluctuație valutară precum cea din speță. Variația monedei străine în care a fost acordat creditul reprezintă o împrejurare externă, independentă de voința părților ce nu putea fi în mod rezonabil prevăzută la momentul

încheierii contractului de credit. (...) Împrejurarea că intimata obține venituri care depășesc cuantumul ratei lunare de plată nu poate conduce la excluderea sa de la aplicabilitatea teoriei impreviziunii. Prin plata ratelor de credit nu trebuie să fie pusă în pericol însăși existența persoanei, întrucât orice persoană are o serie de cheltuieli inerente traiului (hrană, îmbrăcăminte, plata obligațiilor fiscale, investigații/tratamente medicale etc.), iar calitatea vieții nu poate fi afectată în mod grav de obligația de a plăti ratele de credit. Criteriul pe baza căruia se stabilește relația cauzală dintre impreviziune și supraîndatorare îl constituie miza contractului în raport cu situația patrimonială a debitorului: dacă obligația devenită excesiv de oneroasă ocupă o poziție esențială în economia patrimoniului debitorului, astfel încât să conducă la un dezechilibru patrimonial, respective la obligații excedentare în raport cu activul disponibil (sau cel puțin la un efort financiar care îl plasează pe debitor în proximitatea insolvenței). **Există impreviziune chiar dacă partea ar fi capabilă să-și execute obligația, dar executarea ar presupune din partea debitorului un efort nerezonabil, exorbitant, în condiții de inechitate flagrantă.**”

Într-o opinie contrară, în care instanțele judecătorești au reținut riscul supraadăugat dar au refuzat să intervină în contractul de credit pe motiv că situația patrimonială a debitorului îi permite acestuia să plătească, s-a statuat:

”Or, impreviziunea este incompatibilă cu investiții în materiale de construcții și mobilier, investiții fără caracter absolut esențial pentru existența și întreținerea unei persoane, în caz contrar s-ar încălca aceeași ”proporționalitatea care trebuie să caracterizeze orice măsură etatică în domeniul proprietății private” reținută și prin Decizia Curții Constituționale 93/2017 paragraf 48 menționată și mai sus.

Nimeni nu poate nega faptul că susținerea unui credit nu este dificilă cu atât mai mult când în viață apare și un copil, dar între dificil și imprevizibil, între dificil și excesiv nejustificat de oneros în defavoarea uneia dintre părți este o diferență. Orice persoană care ia un credit este perfect conștientă de faptul că va avea obligația să facă reduceri pe alte planuri pentru a putea susține un credit pe o perioadă extrem de lungă, în caz contrar, nu ar exista atâtea temeri pentru majoritatea cetățenilor în achiziționarea de credite și nu s-ar fi instituit o întreagă procedură de verificare prealabilă a solvabilității fiecărui solicitant de credite. Dar, faptul că susținerea unui credit devine dificilă sau se ajunge la concluzia că nu merită a mai fi susținut și că merită mai mult pierderea sumelor de bani deja achitate cu titlu de rate nu poate fi remediat pe calea încetării pe viitor a contractului prin darea în plată în procedura prevăzută de Legea 77/2016.

Așa cum a arătat și Curtea Constituțională, această procedură se poate aplica numai în acele cazuri absolut excepționale, extraordinare, externe pe care un debitor nu le-ar fi putut prevedea la data încheierii contractului de credit. Or, în prezentul dosar, spre deosebire de alte dosare și alți debitori CHF, majoritatea de două ori a cursului RON/CHF a mers în paralel cu majorarea de mai mult de două ori a veniturilor intimei, intimata a avut economii de 540 de milioane de lei pe care a decis să îi cheltuiască, după încheierea contractului, pentru achiziționarea unui alt imobil, intimata își diminuează periodic patrimoniul cu achiziționarea de materiale care nu sunt esențiale pentru existență și întreținere”.sentința civilă nr. 8756/2017 din data de 27.07.2017 pronunțată de către Judecătoria Sectorului 3 București .

Această ultimă opinie este un exemplu grăitor al discriminării ce se poate naște din interpretarea *ad literam* și *ad absurdum* a statuării CCR cu privire la ”cei care nu mai vor și cei care nu mai pot să plătească”.

4.2. Conduita părților cocontractante - buna credință

Până la recenta și actuala definiție a bunei credințe în Noul Cod Civil, conceptul a născut o adevărată filozofie a acestui concept și numeroase dezbateri.

”Drepturile subiective civile și obligațiile lor corelative trebuie exercitate, respectiv executate cu bună-credință. Noțiunea de „bună-credință” nu este definită în legislație. În

literatura juridică, ea este privită ca un grup de elemente, și anume intenția dreaptă, diligența, liceitatea și abținerea de la cauzarea de prejudicii altora, elemente care reprezintă o consecință a transferării unui grup de fapte psihologice ce alcătuiesc onestitatea (loialitatea, prudența, ordinea și temperanța) în sfera dreptului (D. Gherasim, *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Ed. Academiei, București, 1981, p. 34-35). Deci elementele bune-credințe reprezintă valorile juridice corespunzătoare valorilor morale ale onestității. La polul opus, reaua-credință are la bază fapte psihologice pe care morala și etica socială le repugnă, iar dreptul le sancționează în funcție de gravitatea faptei subiectului de drept care acționează cu rea-credință. Reaua-credință înseamnă „intenție răufăcătoare, imprudență, ilicite și cauzarea unei vătămări, toate ca rezultat al neonestității” (D. Gherasim, *op. cit.*, p. 31). Antiteza bune-credințe este deci reaua-credință, „manifestată prin dol, violență, fraudă și abuz de drept” (D. Gherasim, *op. cit.*, p. 227). Noul Cod civil ridică buna-credință la rangul de principiu, care trebuie să stea la baza tuturor raporturilor juridice de drept privat. Toate drepturile trebuie exercitate și toate obligațiile trebuie executate cu bună-credință. Buna-credință este un exemplu al întrepătrunderii normelor morale cu normele juridice (D. Gherasim, *op. cit.*, p. 228). Principiul bune-credințe acționează și produce efecte în „cele mai variate domenii ale dreptului civil: aprecierea și interpretarea actelor juridice, încheierea și executarea contractelor, exercițiul drepturilor civile, precum și toate modalitățile de dobândire a unor drepturi de către persoana aflată în eroare scuzabilă” (idem, p. 227). Buna-credință se prezumă, ceea ce înseamnă că cel care invocă reaua-credință trebuie să o dovedească. Ar fi inadmisibil să i se pretindă „unui subiect de drept, angajat într-un raport juridic civil concret, să-și probeze ab initio buna sa credință. Este ca și cum i-ai pretinde în raporturile de drept penal să-și probeze nevinovăția, înainte de a avea o dovadă de vinovăție” [I. Dogaru (coord.), *Drept civil. Idei producătoare de efecte juridice*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 6]. Proba relei-credințe se poate face prin orice mijloc, chiar cu martori sau prezumții.”²³

În evaluarea criteriului bune-credințe, instanțele au analizat:

- Frecvența și periodicitatea achitării ratelor de către consumatori anterior accesării Legii 77/2016 (e.g. s-au solicitat probe cu privire la înregistrarea (sau nu) de întârzieri la plata ratelor lunare)
- Încercarea debitorului de a renegocia contractul anterior accesării remediului
- Eforturile de a-și spori patrimoniul în vederea susținerii obligațiilor de plată
- Situația materială a intimaților

” Contrar susținerilor de rea credință ale băncii intimatul a dat dovadă clară de bună credință, a încercat să concilieze interesele contractuale, a făcut demersuri pentru obținerea unei renegocieri a contractului, pentru a putea totuși să își execute obligațiile față de bancă (...)” (sentința civilă nr. 8312/2017, Judecătoria sectorului 3)

Într-o altă hotărâre, instanța s-a pronunțat în mod similar:

”Aceași situație materială, a reprezentat cauza neexecutării de către intimați a obligațiilor de plată a ratelor, debitorii fiind în imposibilitate obiectivă de a achita contravaloarea creditului contractat. Așadar, neexecutarea obligațiilor contractuale a avut un caracter licit, debitorii fiind lipsiți de orice culpă. Această imposibilitate obiectivă este un argument ce susține și buna credință a intimaților în executarea contractului, care, deși doreau continuarea relațiilor contractuale, nu au mai avut resursele financiare pentru a putea acoperi întregul credit. Buna credință a acestora în executarea obligațiilor rezultă și din faptul că pârâții au continuat plata ratelor până în luna iulie 2016, achitând o parte considerabilă din credit, respectiv suma de 149.057 CHF, astfel cum rezultă din graficul de rambursare (filele 314-317, vol. I). De asemenea

²³ AFRASINEI Mădălina;colectiv, *Noul Cod Civil comentat* din 20-feb-2013, Hamangiu

intimații și-au arătat disponibilitatea de a negocia cu contestatoarea creditoare propunând trei soluții de adaptare a contractului, pe care Banca, însă, nu le-a acceptat.” (Judecătoria sectorului 5, sentința civilă 5133/2017)

Cu toate acestea nicio instanță nu a considerat buna credință ca fiind prezumată (ci dimpotrivă au solicitat debitorului probarea acesteia), nu a analizat reaua-credință a creditorului (de exemplu prin menținerea contractului așa cum este/refuzul de adapta) sau inexistența culpei debitorului raportat la schimbarea circumstanțelor executării contractului, în sensul că intervenirea riscului supraadăugat nu se datorează acțiunii acestuia.

Mai mult decât atât, constatând că nu există o imposibilitate absolută de executare a contractului, instanțele au calificat accesul la remediul judiciar al Legii 77/2016 ca o expresie a relei credințe a debitorului.

Într-o opinie contrară:

”Deși pârâtul a plătit ratele când gradul de îndatorare a fost foarte mare, în prezent nu dorește să mai plătească, cu toate că gradul de îndatorare este mai mic decât la momentul încheierii contractului, fapt ce nu poate conduce la reținerea bunei sale credințe. Pe de altă parte, instanța constată că pârâtul a afirmat (răspunsul la întrebarea nr. (...) la interogatoriul) că a realizat venituri considerabile pe durata derulării contractului, inclusiv din activitatea desfășurată în cadrul PFA (...), însă consideră că rata foarte mare îl ține „captiv” la locul de muncă, pentru a menține nivelul ridicat al veniturilor. Astfel, în realitate, pârâtul este nemulțumit că, deși i-au crescut veniturile, munca pe care o desfășoară nu conduce la creșterea nivelului de trai, ci trebuie să suporte diferența foarte mare cu care a crescut rata. Cu alte cuvinte, din actele depuse la dosar nu rezultă în vreun fel pierderea utilității sociale a contractului și nici faptul că debitorul nu a mai putut să plătească ratele, din condiții obiective, de la un anumit moment dat, deși până la momentul respectiv a dat dovadă de bună – credință în executarea contractului, însă noile condiții intervenite au determinat o imposibilitate obiectivă de plată, chiar și parțială, ci chiar contrariul, respectiv că debitorul nu mai vrea să plătească, deși ar avea mijloacele necesare (fiind însă nevoie de un volum mare de muncă, motiv pentru care a și preferat să radieze PFA-ul). Pe cale de consecință, având în vedere și considerentele deciziei Curții Constituționale, astfel cum au fost expuse, instanța reține că în speță nu sunt întrunite condițiile subiective ale impreviziunii.”

Nu ne putem ralia opiniei potrivit căreia accesarea remediului judiciar al legii 77/2016 poate fi considerată o dovadă de rea credință sau un refuz de executare al contractului.

Buna credință în executarea contractului trebuie evaluată anterior momentului la care debitorul accesează remediul judiciar (fie prin legea 77 fie pe calea dreptului comun) , deoarece așa cum am arătat mai sus accesarea unei prevederi legale în vigoare nu echivalează cu rea-credință ci cu un drept iar motivul ce a stat la baza accesării acestei legi are un motiv licit determinat de schimbarea circumstanțelor și nu de simpla dorință de a nu mai dori să onoreze obligațiile contractuale.

Accesarea unei legi nu înseamnă ”executarea contractului” ci valorificarea unui drept pretins, supus controlului judiciar.

A valida opinia potrivit căreia accesarea legii dării în plată/ a invocării impreviziunii pe calea dreptului comun constituie dovada relei-credințe, ar însemna să admitem că voința debitorului obligației de a accesa un remediu judiciar este împotriva ”legii” și a principiului bunei-credințe.

Folosirea unui drept conferit de lege (în forma în vigoare la data exercitării dreptului și cu condiția îndeplinirii prezumtive a condițiilor de admisibilitate) nu poate sub nicio formă să fie calificată ca fiind o dovadă a relei credințe, în nicio circumstanță.

În evaluarea bunei credințe a debitorului, apreciem că este relevantă dorința de a nu abdica de la obligațiile contractuale precum și caracterul fortuit al neexecutării obligației, în situația în care se invocă o imposibilitate de executare a contractului.

5. Concluzii

Lucrarea de față a prezentat încercarea de a interpreta, într-o manieră proprie și cât mai aproape de „*ars boni et aequi*”, a deciziilor Curții Constituționale. La nivel național, instanțele rămân însă departe de o interpretare și aplicare uniformă și unitară. Hotărârile sunt de o diversitate extrem de mare, încât lucrarea de față nu a putut aduce o acoperire satisfăcătoare, impunându-se o lucrare doar asupra jurisprudenței din ce în ce mai bogată pe problematica de față, pe care autorul și-o impune într-un studiu ulterior. Cu toate încercările Curții Constituționale de a readuce „judecata în echitate”, acest principiu pare a rămâne încă o necunoscută pentru sistemul românesc de drept și o înălțare spirituală prea mare pentru instanțele care au de rezolvat prea multe cauze pendinte.

La sfârșitul studiului nu putem decât să ne raliem opiniei prof. univ. dr. Nicolae Popa „, Vasile Sturza, primul președinte al Curții de Casație, 1862, atrăgea atenția că „, în vremurile normale, prețuire justiției, a instanței supreme, ar trebui să fie grija permanentă a autorităților publice. Trebuie vindecat răul cel mare care de un timp îndelungat apasă țara noastră – neîncrederea în justiție.” Au trecut” 156 „de ani de la această remarcă, dar ea se potrivește ca o mânășă și azi.”²⁴

Referințe

- Constantin N. Hamangiu, Nicolae Georgean ; îngrijitor ed. Marian Florescu „Codul Civil adnotat” vol.2, București : Editura C.H.BECK,2008
- Gheorghe Beleiu, Teoria impreviziunii – Rebus sic stantibus - în dreptul civil, în Dreptul nr. 10, 11 /1993
- Cabrillac Rémy, Codificările; trad. De Diana Dănișor – București : Universul Juridic, 2018
- Prof. univ. Dr. Deleanu, Drepturile fundamentale al părților în procesul civil : Normele naționale, normele convenționale și normele comunitare, București, Universul Juridic 2008
- AFRASINEI Mădălina;colectiv, Noul Cod Civil comentat din 20-feb-2013, Hamangiu, idrept.ro
- Prof. univ. dr. Nicolae Popa, Responsabilitatea judecătorului, în Revista de DConf. Univ. dr. Cristina Zamșa „Privire comparativă asupra impreviziunii în sistemul vechiului și actualului Cod civil” în „Credite pentru consumatori : provocări legislative și tensiuni constituționale românești” București : Editura Solomon, 2017
- Conf. Univ. dr. Cristina Zamșa „Principles of European Contract Law, apud . în Condițiile Impreviziunii contractuale între tradiție și actualitate – STUDIA - , Revista Română de drept al afacerilor nr.6/2009rept Public nr. 1-2/2012

---

²⁴ Prof. univ. dr. Nicolae Popa, Responsabilitatea judecătorului, în Revista de Drept Public nr. 1-2/2012

TEORIA PERSONALISTĂ A PATRIMONIULUI. PATRIMONIILE DE AFECTAȚIUNE

Maria- Viorica MOROIANU*

Ana-Maria ORENDOVICI**

Abstract

Prezentul articol urmărește determinarea naturii juridice și a caracterelor patrimoniilor de afecțaiune. În plus, ne propunem să subliniem influența regimului juridic al patrimoniilor de afecțaiune asupra teoriei personaliste a patrimoniului. Prezenta lucrare își propune să argumenteze de ce patrimoniile de afecțaiune sunt considerate o creație juridică nouă. Astfel, urmărim să stabilim semnificația acestei noțiuni din perspectiva teoriilor referitoare la noțiunea de patrimoniu. Este patrimoniul de afecțaiune o formă de continuitate a uneia dintre aceste teorii sau reprezintă o creație nouă, având un regim juridic special? Care sunt caracteristicile speciale ale patrimoniului de afecțaiune? Putem vorbi despre o compatibilitate între teoria personalistă a patrimoniului și teoria patrimoniului de afecțaiune? Pentru a răspunde acestor întrebări, vom face referire, pe scurt, la principalele teorii privitoare la noțiunea de patrimoniu și vom examina textele relevante din cuprinsul Noului Cod Civil. Astfel, vom putea evidenția elementele definiției ale noțiunii de patrimoniu de afecțaiune, dar și o posibilă influență pe care noțiunea patrimoniilor de afecțaiune are asupra teoriei patrimoniului-personalitate.

Cuvinte cheie: *patrimoniu, personalitate, afecțaiune, voința titularului, inalienabilitate*

1. Introducere

Prin acest studiu ne-am propus să acoperim domeniul patrimoniilor de afecțaiune, stabilind atât natura juridică a acestora, cât și caracteristicile lor.

Importanța studiului nostru vizează buna înțelegere a acestei instituții juridice, utilizarea ei în domeniul dreptului civil, precum și impactul pe care patrimoniile de afecțaiune îl au asupra teoriei personaliste a patrimoniului.

Pentru a atinge obiectivele acestui studiu este necesară lămurirea unor aspecte esențiale privitoare la noțiunea de patrimoniu în general și la cea de patrimoniu de afecțaiune. De asemenea, vom analiza calitatea de bun a patrimoniului general, dar și a patrimoniilor de afecțaiune, putând stabili în acest fel natura lor juridică. Nu în ultimul rând, vom evidenția

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: moroianu.viorica@yahoo.com)

** Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: rndvc_anamaria@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Bogdan Nazat (e-mail: bogdan.nazat@sinescu-nazat.ro)

caracteristicile patrimoniilor de afectățiune și impactul lor asupra teoriei subiective a patrimoniului.

În elaborarea acestui studiu vom face referire la numeroasele informații oferite atât de Noul Cod Civil, cât și de literatura de specialitate, numeroși autori aducând contribuții semnificative înțelegerii acestui domeniu al patrimoniilor de afectățiune.

2. Conținutul propriu-zis

2.1. Scurt istoric al noțiunii juridice de patrimoniu

În literatura de specialitate se regăesc numeroși autori preocupați de explicarea noțiunii de patrimoniu și a caracterelor care îl definesc, considerându-se că aceste caractere particularizează patrimoniul ca entitate juridică distinctă. Etapele de dezvoltare a societății au influențat evoluția acestor concepții despre patrimoniu. Două dintre aceste concepții sau teorii au prezentat o importanță deosebită în doctrina juridică. Facem referire la teoria personalistă a patrimoniului sau teoria patrimoniului-personalitate și teoria patrimoniului-scop sau de afectățiune. Pe lângă aceste două teorii considerate clasice, apreciem că poate fi menționată și o a treia teorie, și anume teoria modernă a patrimoniului.

2.1.1. Teoria personalistă a patrimoniului sau teoria patrimoniului-personalitate

A fost elaborată în cadrul doctrinei juridice din Franța și a fost acceptată până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Potrivit acestei teorii, patrimoniul constituie unul dintre atributele personalității umane¹.

Noțiunea de patrimoniu a fost consacrată în Codul Napoleon, în dreptul francez modern. După o vreme îndelungată, mai exact după mai bine de o jumătate de secol de aplicare practică, textele și mai ales principiile acestui cod au permis elaborarea teoriei personaliste a patrimoniului²: « Patrimoniul, fiind o emanație a personalității și expresia forței juridice cu care o persoană este investită ca atare, rezultă :că numai persoanele fizice și morale pot avea un patrimoniu ; că orice persoană are cu necesitate un patrimoniu, chiar dacă ea nu posedă în prezent niciun bun; că o persoană nu poate avea decât un singur patrimoniu în sensul propriu al cuvântului »³. Aceasta reprezintă esența teoriei personaliste a patrimoniului. În cadrul acestei teorii a devenit explicită legătura strânsă dintre persoană și patrimoniu și, totodată, se fundamentează ideea indivizibilității patrimoniului.

2.1.2. Teoria patrimoniului-scop sau de afectățiune

A fost elaborată în dreptul german și a înlocuit teoria patrimoniului-personalitate, aceasta din urmă fiind abandonată din cauza inconvenientelor sale practice. Potrivit acestei teorii, ideea că numai persoanele pot avea patrimoniu nu este exactă și nici riguroasă, deoarece patrimoniul există ori de câte ori anumite bunuri sunt afectate unui anumit scop, fără ca pentru existența lui să fie nevoie de crearea unei persoane juridice. Noțiunea de persoană sau de personalitate juridică și noțiunea de patrimoniu trebuie separate⁴.

În cadrul școlii germane de drept civil a apărut tendința depersonalizării patrimoniului, teoria patrimoniului de afectățiune sau a patrimoniului-scop fiind tocmai rezultatul acestei tendințe. Această teorie, concepută de germanii Brinz și Bekker și preluată apoi în Franța, prin intermediul lui Saleilles, nu mai leagă unicitatea patrimoniului de persoana titularului său, ci de

¹ Liviu Pop, dreptul de proprietate și dezmembărămintele sale, Editura Lumina Lex, București, 1996, p.11

² Aubry et Rau, cours de droit civil francais, tome 6, Cosse, Marchal et Billard, Paris, 1873, p.229 si urm.

³ Aubry et Rau, cours de droit civil francais, tome 6, Cosse, Marchal et Billard, Paris, 1873, p. 231

⁴ L. Pop, dreptul de proprietate și dezmembărămintele sale, Ed. Lumina Lex, București, 1996, p.13

scopul căruia îi este afectat patrimoniul. Ideea de afecțiune a devenit în acest fel definitorie pentru patrimoniu⁵.

2.1.3. Teoria modernă a patrimoniului :

Cu timpul, compatibilitatea dintre teoria personalistă a patrimoniului și teoria patrimoniului de afecțiune a devenit posibilă și în dreptul privat. Au apărut ca subiecte colective de drept, pe lângă stat, comunități locale, instituții publice, societățile comerciale, anonime sau cu răspundere limitată, precum și diferite asociații și fundații fără scop lucrativ. Astfel, iese din discuție necesitatea multiplicării patrimoniului unei persoane fizice prin intermediul ideii de afecțiune, atâta timp cât persoana fizică respectivă se poate asocia într-un fel sau altul pentru a întemeia o persoană morală cu un patrimoniu distinct. Prin urmare, ideea de afecțiune a încetat să mai submineze legătura indisolubilă dintre patrimoniu și persoana fizică sau juridică și devine temeiul recunoașterii divizibilității patrimoniului în mai multe mase de bunuri cu regimuri juridice distincte. După o îndelungată evoluție, ca și în dreptul roman, patrimoniul rămâne al nostru, noțiunea juridică de patrimoniu rămânând legată de ideea de persoană, care explică unitatea sa, fără a mai exclude însă ideea de divizare și de afecțiune, dar numai în cazurile prevăzute de lege.

2.2. Trăsăturile patrimoniului

Patrimoniul este o universalitate juridică, trăsătură ce rezidă din existența unei laturi pasive, având un regim independent față de cel al elementelor componente. Astfel, se diferențiază de universalitățile de fapt. De asemenea, primul alineat al art. 31 C. civ. evidențiază alte două trăsături ale patrimoniului: personalitatea și unicitatea⁶.

Personalitatea patrimoniului este exprimată prin formularea ”orice persoană (...) este titulara unui patrimoniu”, patrimoniul fiind inerent persoanei și însoțind-o întreaga viață. Întrucât nu există patrimoniu fără titular, fundamentul său personalist este exprimat tocmai de ideea de apartenență⁷.

Întrucât patrimoniul este considerat o însușire esențială a personalității, el devine absolut necesar pentru a înțelege conceptul de patrimoniu. Teoria personalistă a patrimoniului leagă în mod indisolubil patrimoniul de persoana fizică, recunoașterea personalității juridice pentru persoanele morale (juridice), de drept public și de drept privat, permițând depășirea dificultăților teoretice. Tocmai aceste dificultăți au condus la nașterea conflictului dintre teoria personalistă a patrimoniului și teoria patrimoniului de afecțiune. Prin intermediul acestor două teorii, se poate înțelege ideea patrimoniului ca atribut al personalității, indiferent de natura persoanei (fizică sau juridică) și, de asemenea, ideea unității și divizibilității patrimoniului.

Mergând mai departe, din ideea de atribut al personalității derivă ideea de apartenență. Elementele patrimoniale, active sau pasive, aparțin numai titularului patrimoniului. Ideea de apartenență este expres menționată și în Noul Cod Civil, în art. 31 alineatul (1): drepturile și datoriile ce pot fi evaluate în bani « aparțin » titularului patrimoniului. Reiese de aici că elementele patrimoniale, mai ales cele active, sunt privative, în sensul că sunt proprii titularului patrimoniului. Puterea pe care persoana o are asupra patrimoniului și asupra elementelor patrimoniale se constituie tocmai pe acest temei. În mod evident, puterea nu se exercită numai asupra drepturilor, ci și asupra datoriilor patrimoniale.

⁵ Saleilles, de la personnalité juridique. histoire et théories, Paris, 1992, p. 465 și urm.

⁶ noul cod civil. comentariu pe articole. editia 2, Coordonatori: F.A. Băiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, Ed. C. H. Beck, București, 2014, p. 43

⁷ V. Stoica, drept civil, drepturi reale principale, Ed. C. H. Beck, București, 2013, p. 10

Întrucât este un atribut al personalității, patrimoniul se caracterizează prin mai multe trăsături:

2.2.1. Numai persoanele au un patrimoniu

Numai persoanele pot avea drepturi și obligații. Această trăsătură neagă posibilitatea existenței unui patrimoniu fără titular, fără un subiect de drept care să îl susțină. Coeziunea comunităților umane în lumea modernă nu poate fi înțeleasă fără prezența subiectelor de drept. Subiectele de drept formează nodurile rețelei juridice alcătuite din raporturi juridice de drept public și de drept privat. De asemenea, este necesar de făcut o precizare aici, și anume, că oricât de mult s-ar autonomiza o masă patrimonială în cadrul patrimoniului unei persoane, aceasta nu va duce niciodată la desprinderea diviziunii respective a patrimoniului de titularul acestuia.

2.2.2. Orice persoană are un patrimoniu

Această trăsătură este consacrată în art.31 alin. (1) C.civ. și presupune că existența universalității juridice nu depinde de cantitatea de drepturi și obligații pecuniare aparținând unei persoane sau de raportul dintre activul și pasivul patrimonial. În cazul persoanelor juridice, existența patrimoniului reprezintă o condiție de existență.

2.2.3. O persoană nu poate avea decât un singur patrimoniu

Această idee provine din teoria personalistă a patrimoniului, idee care a fost criticată și contestată în teoria patrimoniului de afectățiune. Însă criticile cu privire la această teorie și-au pierdut în mod treptat consistența, pe măsură ce interesul persoanei fizice de a desfășura mai multe activități, de a realiza mai multe scopuri a crescut și a fost satisfăcut prin două moduri: fie prin ideea divizării patrimoniului său în diferite mase de bunuri, fie prin participarea sa la constituirea unor persoane juridice. Din art.31 alin.(3) C.civ. rezultă faptul că patrimoniile de afectățiune sunt diviziuni ale patrimoniului unic al persoanei. Așadar, sintagma patrimoniului de afectățiune nu are semnificația multiplicării patrimoniilor, ci exprimă doar posibilitatea divizării patrimoniului unic în mai multe mase patrimoniale.

2.2.4. Patrimoniul este unitar, dar divizibil

- a. *Înțelesul ideii de divizibilitate a patrimoniului:* În sens larg, noțiunea de "divizibilitate a patrimoniului" se referă la orice creare a unor mase de bunuri cu regimuri juridice diferite în cadrul aceluiași patrimoniu, indiferent dacă izvorul acestei grupări este legea sau voința titularului. În sens restrâns, conform prevederilor art.31 C.civ., noțiunea de "divizibilitate" desemnează numai formarea maselor patrimoniale în temeiul legii, în timp ce formarea acestora prin voința titularului este desemnată prin termenul "afectățiune". În art.31 alin.(2) C.Civ. se prevede în mod clar că patrimoniul « poate face obiectul unei diviziuni sau afectățiuni numai în cazurile și condițiile prevăzute de lege. » Rezultatul diviziunii menționate în art.31 C.civ. sunt masele patrimoniale și patrimoniile de afectățiune. Aici este vorba, de fapt, despre o asociere terminologică ce are rolul de a sublinia atât ideea unității patrimoniului, cât și ideea că o persoană nu are mai multe patrimonii, ci mai multe mase patrimoniale, denumite patrimonii de afectățiune doar pentru a pune în evidență modul în care au fost preluate, ideea că patrimoniile de afectățiune sunt mase patrimoniale, adică diviziuni ale patrimoniului unic al persoanei. Expresiile "diviziune" și "afectățiune" se completează reciproc, conducând însă la același efect și anume, împărțirea patrimoniului în mai multe mase patrimoniale. Divizarea și afectățiunea sunt termeni care pun în lumină corelația dintre cauză și efect: afectățiunea este cauza divizării patrimoniului⁸.

---

⁸ Stoica, V., patrimoniul de afectățiune-continuitate și reformă, p.16

- b. *Constituirea patrimoniilor de afectățiune*: Diviziunea patrimoniului este posibilă numai în cazurile prevăzute de lege. Temeiul diviziunii este fie un act juridic, fie un fapt juridic în sens restrâns. Însă situația este cu totul mai complicată în cazul patrimoniului profesional individual. Temeiul diviziunii patrimoniului este un act juridic unilateral. Conform art.33 alin.(1) C.civ., « Constituirea masei patrimoniale afectate exercitării în mod individual a unei profesii autorizate se stabilește prin actul încheiat de titular, cu respectarea condițiilor de formă și de publicitate prevăzute de lege. » După constituirea acestui patrimoniu de afectățiune, este posibilă mărirea sau micșorarea lui, tot printr-un act juridic unilateral [art.33 alin.(2) C.civ.].

2.2.5. Patrimoniul este inalienabil

Patrimoniul, ca atribut al personalității, nu poate fi desprins de persoana care este titularul său. Astfel, patrimoniul este inalienabil, masele patrimoniale sunt alienabile sau inalienabile, în funcție de voința legiuitorului, în timp ce drepturile și obligațiile patrimoniale sunt, în principiu, alienabile, cu excepția celor *intuitu personae*. Întrucât patrimoniul este un atribut al personalității, drepturile și obligațiile patrimoniale sunt, în principiu, autonome și alienabile, în mod universal, cu titlu universal sau cu titlu particular. În ceea ce privește persoanele fizice, transmisiunea patrimoniului prin acte între vii nu este posibilă nici în cazul unor fracțiuni ale acestuia. Însă în cazul persoanelor juridice, prin excepție, poate fi vorba de o transmisiune cu titlu universal a patrimoniului, adică a unei fracțiuni din acesta, în situația în care ele sunt supuse unei reorganizări prin divizare parțială.

Idea unicității patrimoniului transpare din dispoziția legală analizată anterior, conform căreia orice persoană are un singur patrimoniu.

2.3. Natura juridică și caracteristicile patrimoniilor de afectățiune

Pentru a stabili natura juridică și caracteristicile de afectățiune vom căuta să răspundem la întrebarea dacă este posibil ca și titularul patrimoniului, prin voința sa proprie, să creeze în cuprinsul acestuia mase de bunuri cu regimuri juridice distincte.

Pentru a răspunde la această întrebare vom da drept exemplu cazul comerciantului, care își poate diviza patrimoniul în grupa drepturilor și obligațiilor care alcătuiesc un fond de comerț afectat desfășurării unei activități comerciale și celelalte drepturi și obligații. Exemplul dat face referire la comerciantul persoană fizică, nu la asociații unei societăți comerciale care rămân titularii unor patrimonii distincte de patrimoniul persoanei juridice la constituirea căreia au participat.

Legea permite persoanelor care au o profesie liberă (în această categorie includem avocați, notari, executori judecătorești, arhitecți, medici etc.) să afecteze o parte din patrimoniul lor exercitării profesiei. Este vorba de așa-numitul patrimoniu profesional, iar în Noul Statut al profesiei de avocat se folosește noțiunea de "patrimoniu de afectățiune profesională" în art.182 alin. (4).

Este esențial faptul că Noul Cod Civil permite divizarea patrimoniului general în mai multe mase patrimoniale, acestea fiind create pentru a servi unei afectățiuni. Prin urmare, patrimoniul poate face obiectul unei diviziuni sau unei afectățiuni, însă doar în cazurile și condițiile prevăzute de lege, așa cum reiese din alineatul 2 al art. 31 C.civ.. Astfel, patrimoniul general se divide în mase patrimoniale - care sunt sau nu patrimonii de afectățiune și patrimoniul personal, iar toate aceste mase patrimoniale sunt incluse în patrimoniul general al titularului.

Masele patrimoniale reglementate de Noul Cod Civil sunt: masa patrimonială succesorală sau patrimoniul succesoral, masa bunurilor comune ale soților și patrimoniile de afectățiune destinate realizării unui anumit scop.

Limitându-ne la obiectivele studiului nostru, vom prezenta în continuare natura juridică și trăsăturile patrimoniilor de afectățiune, în contextul legislației în vigoare.

Sunt considerate patrimoniul de afectatiune, potrivit art.31 alin.(3) C.civ. , masele patrimoniale fiduciare,cele afectate exercitarii unei profesii autorizate,precum si alte patrimoniul astfel determinate de lege.Spre exemplu, administrarea bunurilor altuia poate fi si ea rezultatul unei divizari de aceeaasi natura a patrimoniului.

Pentru o buna intelegere a problematicii naturii juridice si a caracteristicilor patrimoniilor de afectatiune este necesara realizarea distinctiei intre notiunea de "patrimoniu general" si cea de "patrimoniu de afectatiune". Acesta din urma nu este patrimoniu in sensul clasic al notiunii. Prin urmare, nu exista identitate intre patrimoniul general si patrimoniile de afectatiune. Patrimoniul de afectatiune nu este un patrimoniu originar, el fiind creat din patrimoniul general, prin vointa titularului sau, in cazurile prevazute de art. 31 C.civ. Astfel, patrimoniul general este considerat a fi creatia legii, in timp ce patrimoniul de afectatiune este considerat a fi creatia titularului patrimoniului general.

Acestea fiind spuse, putem afirma ca existenta patrimoniilor de afectatiune nu este strans legata de existenta unei persoane, deoarece persoana este cea care decide daca constituie sau nu un patrimoniu de afectatiune. In acest context, patrimoniul de afectatiune se desprinde de patrimoniul general, nefiind un atribut al personalitatii. Din acest motiv, patrimoniul de afectatiune nu are nici natura juridica si nici caracteristicile patrimoniului general.

Mai mult, calificarea de bun a patrimoniului de afectatiune nu trebuie subordonata regimului juridic al patrimoniului general, el beneficiind de un regim juridic propriu, diferit de cel al patrimoniului general din care a fost creat prin vointa titularului.

Principala caracteristica a patrimoniului de afectatiune se refera la faptul ca este o universalitate juridica, ce contine drepturi si obligatii legate prin scopul afectarii lor, creată prin vointa exclusiva a titularului patrimoniului general si recunoscuta de lege. In plus, patrimoniul de afectatiune este si un bun, calificare ce reiese din prevederile art. 535 C.civ., potrivit caruia orice lucru, creatie, valoare economica devine bun cand constituie obiect al unui drept patrimonial. Intrucât este creat in temeiul legii, prin vointa titularului patrimoniului general, in cazurile si conditiile prevazute de lege, patrimoniul de afectatiune este o creatie juridica ce are valoare economica si care constituie obiectul unui drept patrimonial.

Deoarece patrimoniul de afectatiune nu este un atribut al personalitatii, el poate fi instrainat prin acte intre vii. Prin urmare, patrimoniile de afectatiune nu sunt bunuri inalienabile, principiul inalienabilitatii referindu-se numai la patrimoniul general in intregul sau, cu excluderea patrimoniilor de afectatiune [art. 31 alin. (1) C.civ.]. Rezulta, astfel, faptul ca patrimoniul de afectatiune are o natura juridica duala, fiind universalitate juridica si bun mobil incorporal.

2.3.1. Mase patrimoniale fiduciare. Fiducia

In mod evident,masele patrimoniale fiduciare iau nastere in temeiul fiduciei,operatiune juridica reglementata pentru prima data in legislatia romana de prevederile art.773-791 C.civ.Fiducia isi regasese originile in dreptul anglo-saxon⁹.Insa atentia noastra se axeaza pe felul cum este definita fiducia in reglementarea romaneasca. Astfel, potrivit art.773-774 C.civ.,,,fiducia este operatiunea juridica,stabilita prin lege sau prin act autentic,prin care unul sau mai multi constituitori transfera drepturi reale,drepturi de creanta,garantii ori alte drepturi patrimoniale sau un ansamblu de asemenea drepturi,prezente si viitoare,catre unul sau mai multi fiduciar, care le administreaza cu un scop determinat, in folosul unuia sau al mai multor beneficiari.Drepturile astfel transferate alcatuiesc o masa patrimoniala autonoma, distincta de celelalte drepturi si obligatii din patrimoniile fiduciarilor".

⁹ Chelaru, E., drept civil, drepturi reale principale, editia a 4-a ,Ed. C.H.BECK, Bucuresti, 2013, p.13

Trebuie menționat faptul că bunurile care fac obiectul fiduciei formează o masă patrimonială distinctă în patrimoniul fiduciarului, decurgând de aici o serie de consecințe, care se produc nu numai între părțile acestei operațiuni juridice, ci și față de terți. În raporturile cu terții se consideră că fiduciarul are puteri depline asupra masei patrimoniale fiduciare, acționând ca un veritabil și unic titular al drepturilor în cauză. Există și o excepție, aceea în care se dovedește că terții aveau cunoștința de limitarea acestor puteri [art. 784 alin. (1) C.civ].

În legătură cu diferențele de regim juridic, acestea există între patrimoniul de afectare fiduciar și patrimoniul propriu al fiduciarului și ies în evidență cel mai bine atunci când analizăm drepturile pe care creditorii le pot avea față de bunurile pe care acestea le conțin¹⁰.

Astfel, potrivit art. 785 C.civ, deschiderea procedurii insolvenței împotriva fiduciarului nu afectează masa patrimonială fiduciară, de unde rezultă ca aceasta din urmă se bucură de independența în raport cu patrimoniul propriu al fiduciarului. Pe de altă parte, bunurile din masa patrimonială fiduciară pot fi urmărite de titularii de creanțe sau de acei creditori ai constitutorului care au o garanție reală asupra bunurilor acestuia și a cărei opozabilitate este dobândită, potrivit legii, anterior stabilirii fiduciei. Dreptul de urmărire poate fi exercitat și de ceilalți creditori ai constitutorului, însă numai în temeiul hotărârii judecătorești definitive de admitere a acțiunii prin care a fost desființat sau a devenit inopozabil, în orice mod, cu efect retroactiv, contractul de fiducie [art. 786 alin. (1) C.civ].

2.3.2. Patrimoniul liber-profesioniștilor

Exercitarea unei profesii autorizate este specifică, așa cum am mai spus, avocaților, notarilor publici, medicilor, arhitecților etc. Avem în vedere, astfel, așa-numitele "profesii libere sau liberale". Acești profesioniști pot constitui în patrimoniul propriu o masă patrimonială care va fi afectată exercitării profesiei, dar numai în cazurile în care această exercitare se face în forme care nu conduc la constituirea unei persoane juridice¹¹. Luând cazul avocaților vom putea observa faptul că aceștia își pot exercita profesia în una din următoarele forme: cabinete individuale, cabinete asociate, societăți civile profesionale sau societăți profesionale cu răspundere limitată [potrivit art. 5 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 privind exercitarea profesiei de avocat, republicată]. Este de menționat următorul aspect, și anume că dintre toate formele de exercitare a profesiei doar societatea profesională cu răspundere limitată are personalitate juridică [potrivit art. 6 alin. (1) din Legea nr. 51/1995], ceea ce înseamnă că are un patrimoniu propriu, iar avocații asociați nu pot constitui în patrimoniile proprii mase patrimoniale afectate exercitării profesiei. Cu toate acestea, avocații asociați contribuie cu aporturile lor la constituirea patrimoniului societății. În cazul celorlalte forme de exercitare a profesiei, avocații afectează o parte din patrimoniul propriu exercitării profesiei, constituind astfel veritabile « *patrimonii de afectare* », mase patrimoniale care mai poartă și denumirea de « *patrimonii profesionale individuale* ». Potrivit art. 33 C.civ., constituirea masei patrimoniale afectate exercitării în mod individual a unei profesii autorizate, mărirea și micșorarea acesteia se stabilesc prin actul încheiat de titular, cu respectarea tuturor condițiilor de formă și publicitate prevăzute de lege, actul fiind actul juridic unilateral încheiat de titular.

Mărirea sau micșorarea patrimoniului profesional individual se poate realiza și printr-un transfer intrapatrimonial. Acest transfer este reglementat la art. 32 C.civ și presupune posibilitatea trecerii unor bunuri dintr-o masă patrimonială într-alta, constituită în cadrul aceluiași patrimoniu. Astfel de operațiuni se realizează fie între o diviziune a patrimoniului și altă asemenea

¹⁰ idem

¹¹ Stoica, V., *op.cit.*, p.65, text și nota nr. 76

diviziune, fie între patrimoniile de afecțaiune, fie între o diviziune a patrimoniului și un patrimoniu de afecțaiune.

Lichidarea patrimoniului profesional individual este un ansamblu de operațiuni consecutive încetării activității profesionale a titularului. Ea constă în realizarea activului-încasarea drepturilor cuvenite-și plata pasivului-îndeplinirea obligațiilor pe care titularul și le-a asumat față de terți, în exercitarea profesiei.

2.3.3. Alte patrimonii de afecțaiune

În egală măsură și comercianții persoane fizice pot constitui mase patrimoniale de afecțaiune. Trebuie adăugat faptul că patrimoniul de afecțaiune reprezintă, conform art.2 lit.j) din O.U.G nr.44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, « totalitatea bunurilor, drepturilor și obligațiilor persoanei fizice autorizate, titularului întreprinderii individuale sau membrilor întreprinderii familiale, afectate scopului exercitării unei activități economice, constituite ca o fracțiune distinctă a patrimoniului persoanei fizice autorizate, titularului întreprinderii individuale sau membrilor întreprinderii familiale, separată de gajul general al creditorilor personali ai acestora. » În concluzie, fie că este vorba de divizarea patrimoniului sau de constituirea unor patrimonii de afecțaiune, niciuna dintre acestea nu se pot realiza decât în cazurile și condițiile prevăzute de lege.

2.4. Impactul patimoniilor de afecțaiune asupra teoriei subiective a patrimoniului

Raportându-ne la natura juridică și la caracterele patrimoniilor de afecțaiune, putem spune că acestea plasează într-un con de umbră principiile teoriei subiective a patrimoniului, aceasta din urmă pierzând din puterea sa inițială. În contextul posibilității divizibilității patrimoniului, s-a apreciat în doctrină că Noul Cod Civil consacră excepții de la principiul unicității patrimoniului, aceste excepții fiind rezultatul perspectivei pe care o avem asupra patrimoniului. Dacă privim patrimoniile de afecțaiune independent de patrimoniul general, acest lucru va conduce la recunoașterea existenței excepțiilor de la principiul unicității patrimoniului.

În schimb, dacă nu asimilăm patrimoniile de afecțaiune unui patrimoniu general, diferențele dintre acestea fiind semnificative și concretizate în regimuri juridice distincte, concluzia va fi aceea că aprecierea caracterului unic al patrimoniului este posibilă doar din perspectiva patrimoniului general, acesta fiind unic. Se poate considera, astfel, că o persoană poate avea mai multe patrimonii, dintre care unul general și unul sau mai multe patrimonii de afecțaiune.

Pe de altă parte, analizând patrimoniile de afecțaiune ca o creație juridică nouă, având caracteristici proprii, diferite de cele ale patrimoniului general, vom observa că acestea, indiferent de tipul lor, nu reprezintă excepții de la caracterul unic al patrimoniului general.

Există situații care nu consacră un patrimoniu de afecțaiune fără titular ca breșă din teoria subiectivă a patrimoniului. Facem referire în acest caz la patrimoniul social al societății simple, care are toate caracteristicile unei mase patrimoniale autonome afectată desfășurării activității societății simple. Suntem, deci, în prezența unui patrimoniu de afecțaiune proprietate comună a asociaților societății, fiecare deținând o cotă-parte din aceasta, proporțional cu aportul său la capitalul social respectiv, la patrimoniul social. În acest caz, patrimoniul societar este un patrimoniu de afecțaiune comun al asociaților societății simple.

În ceea ce privește situația patrimoniului de afecțaiune al întreprinderii familiale, problema titularității sale este asemănătoare celei a patrimoniului societar. În temeiul O.U.G. nr. 44/2008, întreprinzătorii ce desfășoară activități economice ca persoane fizice autorizate, titulari ai întreprinderii individuale sau ca membri ai unei întreprinderi familiale își pot constitui diviziuni patrimoniale afectate desfășurării unei activități. Patrimoniul de afecțaiune al întreprinderii

familiale nu este proprietatea acesteia, el fiind constituit de membrii întreprinderii familiale și fiind afectat desfășurării activității întreprinderii familiale.

Atât în cazul societăților simple, cât și în cazul întreprinderilor familiale, vorbim de patrimoniul de afecțaiune comune, asupra cărora asociații au un drept de proprietate comună pe cote-părți, fiecare asociat fiind titularul unei cote-părți din patrimoniul de afecțaiune, așa cum reiese din art.623 alin. (1) C.civ. În niciunul dintre aceste cazuri nu putem vorbi despre consacrarea unui patrimoniul de afecțaiune fără titular ca breșă în teoria subiectivă a patrimoniului.

De asemenea, vorbim de un titular și în cazul patrimoniului fiduciar, în acest caz făcându-se referire la dispozițiile art.773 teza finală C.civ, care prevăd faptul că masa patrimonială fiduciară este un patrimoniul autonom în cadrul patrimoniului general al fiduciarului. Astfel, titularul patrimoniului fiduciar este fiduciarul, independent de tipul proprietății fiduciare.

Nu în ultimul rând, nici dreptul de a înstrăina patrimoniile de afecțaiune prin acte între vii nu afectează și nu produce nicio breșă în teoria subiectivă a patrimoniului general. Patrimoniul general, fiind văzut ca atribut al personalității ce-i justifică inalienabilitatea, nu împrumută această caracteristică și patrimoniului de afecțaiune.

3. Concluzii

În urma cercetării minuțioase a Noului Cod Civil și a doctrinei juridice de specialitate, am făcut posibilă, prin intermediul acestui studiu, buna înțelegere a noțiunii și a caracterelor patrimoniilor de afecțaiune, prin raportare la noțiunea și la trăsăturile patrimoniului în general, dar și raportat la impactul pe care aceste patrimoniile de afecțaiune îl au asupra teoriei subiective a patrimoniului, în special.

Astfel, în urma celor prezentate, am ajuns la concluzia că patrimoniul de afecțaiune nu este un patrimoniul general, ci el reprezintă o creație nouă, născută din voința titularului patrimoniului general, în cazurile și condițiile prevăzute de lege. Rezultă de aici că existența patrimoniilor de afecțaiune nu este indisolubil legată de o persoană, deoarece persoana decide o posibilă constituire a unui patrimoniul de afecțaiune, fiind vorba deci de un drept potestativ.

Întrucât nu este un atribut al personalității, patrimoniul de afecțaiune nu preia integral natura juridică și caracteristicile patrimoniului general, desprinzându-se astfel de principala dogmă a teoriei subiective a patrimoniului.

Acestea fiind zise, putem stabili atât natura juridică duală a patrimoniului de afecțaiune (acesta prezentându-se ca universalitate juridică și bun mobil incorporeal), cât și caracterele speciale ale acestuia, remarcându-se alienabilitatea sa.

Reglementarea patrimoniilor de afecțaiune produce modificări substanțiale asupra teoriei generale a patrimoniului. Ele reprezintă breșe în teoria subiectivă a patrimoniului sub aspectul caracterului său unitar și nu în privința titularității și a unicității acestuia.

Desprinderea patrimoniului de afecțaiune de teoria patrimoniului general, dar și autonomizarea și particularizarea sa sunt justificate de natura sa specială.

Fiind o temă vastă, ce poate fi privită și analizată din mai multe unghiuri, ne propunem ca pe viitor să nu pierdem din vedere evoluția teoriei patrimoniilor de afecțaiune și eventualele modificări ce pot apărea în doctrina juridică de specialitate.

Referințe

- Aubry, Charles. și Charles-Frédéric Rau. *Cours de droit civil français*, tome 6. Paris: Cosse, Marchal et Billard, 1873.
- Chelaru, Eugen. *Drept civil, drepturi reale principale*, ediția a 4-a. București: C. H. Beck, 2013.

- Chelaru, Eugen (coordonator). *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, ediția a 2-a. București: C. H. Beck, 2014.
- Pop, Liviu. *Dreptul de proprietate și dezmembrămintele sale*. București: Lumina Lex, 1996.
- Saleilles, Raymond. *De la personnalité juridique. Histoire et théories*. Paris: Rousseau, 1922.
- Terré, Fr., și Ph. Simler. *Droit civil. Les biens*, ediția a 4-a. Paris: Dalloz, 1992.
- Stoica Valeriu. *Drept civil, drepturi reale principale*. București: C. H. Beck, 2013.

DREPTUL DE PROPRIETATE AL IMOBILELOR - EXPRORIAREA

Miruna Laura STANCU^{*}

Alexandra Izabella ILIE^{**}

Abstract

În prezentul studiu am încercat să aducem în discuție informații ce pun în lumină dreptul de proprietate în concordanță cu exproprierea, naționalizarea și confiscarea imobilelor persoanelor de pe teritoriul statului român.

În continuarea studiului, am analizat dezvoltarea dreptului de proprietate pornind din perioada Antică, unde am precizat cele doua forme de proprietate existente, continuându-se cu noțiuni privind structura acestuia până la finalul anului 1989, ce consacră un eveniment important al statului Român, mai exact, Revoluția Română, unde se evidențiază seriile de proteste, luptele de stradă, dar și demonstrațiile desfășurate ce au dus la căderea regimului comunist. Pornind de la acest fapt, am subliniat noțiunea de proprietate, fiind o relație socială de apropiere a unor lucruri, în mod direct și nemijlocit, dar și un ansamblu de atribute ocrotite juridic, în care titularul își poate exercita interesele sale în limitele legii. Însă, nu în ultimul rând, am enumerat câteva exemple practice, bazându-se pe Legea numărul 18/1991, respectiv Legea numărul 10/2001, ce fac referire la imobilele expropriate în mod abuziv, făcându-se remarcate în anumite hotărâri ale Curții Europene ale Drepturilor Omului.

Cuvinte cheie: *proprietate, expropriere, perioada comunista, imobile, litigii.*

1. Introducere

Studiul tratează evoluția sistemului de drept al poporului român, evidențiindu-se etapele ce au dus la dezvoltarea dreptului de proprietate începând cu apariția omului pe pământ până în zilele noastre, fiind reliefată noțiunea de proprietate ce stă la baza societății, reprezentând, în același timp, una dintre problemele fundamentale ale existenței umane.

Ni se par relevante evenimentele din perioada comunistă, ce au condus la numeroase schimbări legislative în plan intern, întrucât este momentul în care statul Român a cunoscut regimul juridic al democrației. Astfel încât, o dată cu instaurarea unui nou regim politic, statul de drept conferă posibilitatea persoanelor fizice sau juridice de a se implica într-un mod activ în cadrul puterii decizionale, unde poporul reprezintă vocea societății.

---

^{*} Studentă, anul al II-lea la Facultatea de Drept a Universității „Nicolae Titulescu”, specializarea Drept (e-mail: stancu.miruna@yahoo.com). Studiul a fost pregătit sub coordonarea domnului asist. univ. Nazat Bogdan (e-mail bogdan.nazat@sinescu-nazat.ro);

^{**} Studentă, anul al II-lea la Facultatea de Drept a Universității „Nicolae Titulescu”, specializarea Drept (e-mail: izaal0@yahoo.com). Studiul a fost pregătit sub coordonarea domnului asist. univ. Nazat Bogdan (e-mail bogdan.nazat@sinescu-nazat.ro).

Spre finalul lucrării am inclus și analizat anumite particularități ale hotărârilor Curții Europene ale Drepturilor Omului, unde s-au remarcat fenomenele severe din perioada comunistă, ce fac referire la exproprierea, naționalizarea și confiscarea imobilelor persoanelor de pe teritoriul statului român.

În elaborarea studiului am consultat literatura de specialitate prezentă în bibliografie, literatură care ne-a ajutat să înțelegem evoluția dreptului de proprietate, punând accent pe litigiile ce au ca obiect exproprierea imobilelor până în anul 1989, fapt ce a marcat căderea regimului comunist.

2. Considerații istorice

Încă din cele mai vechi timpuri, mai exact, începând cu perioada Antică și până în momentul în care Dacia a fost cucerită de către romani, s-au regăsit două forme de proprietate: proprietatea colectivă și cea individuală, ce s-au aflat, din punct de vedere doctrinar, în textele lui Horațiu¹.

Pe același principiu, este pusă în lumină următoarea frază: „fondurile agrare care nu aparțineau nimănui erau împărțite între membrii colectivității, anual, pentru a fi cultivate fie prin decizia sfatului obștii, fie prin trageri la sorți. Roadele culese de cultivatori reveneau celor care cultivaseră pământul”, fapt care accentuează dorința statului de a își fructifica proprietățile².

Însă, după momentul în care Dacia a fost cucerită de către romani, teritoriul acesteia intră în posesia domeniului public. Pe lângă formele menționate mai sus, în epoca clasică a dreptului roman, se mai regăsește proprietatea provincială, căreia i se alătură cea peregrină, împreună cu cea pretoriană. Odată cu începutul epocii post-clasice, după retragerea aureliană, aceste forme de proprietate dispar, fiind primul moment în care se remarcă influența romană asupra dreptului de proprietate.

Anumite schimbări au fost concretizate abia după momentul formării dreptului cutumiar românesc și după etapa formării statelor medievale, prin intermediul cărora se evidențiază perioada unde proprietatea era împărțită în funcție de titular, având caracteristici specifice. În acest sens, din punct de vedere jurisprudential, sunt păstrate cele două forme de proprietate, respectiv cea individuală și cea colectivă, întâlnite pe parcursul evoluției istoriei la geto-daci, daco-romani și, mai apoi, la români.

Referitor la reglementările dreptului de proprietate nu sunt impuse schimbări majore astfel încât, acesta își menține baza feudală până la începuturile societății moderne. Potrivit doctrinei, nu sunt amintite schimbări importante referitoare la acest drept, resimțindu-se însă, influența bisericii, încă de la primele creații juridice scrise³.

Pe cale de consecință, se întrevede o divergență între formele de proprietate laice și cele bisericesti, ce prezintă începutul societății premoderne și moderne.

Odată cu trecerea timpului, reformele lui Alexandru Ioan Cuza au avut un impact puternic asupra societății noastre, fapt ce a condus la numeroase schimbări pe plan juridic. Prin urmare, se accentuează reforma agrară din anul 1864 în care au fost împrăștiți țărani clăcași, fiind mai apoi, eliberați de obligațiile pe care le îndeplineau față de boieri, astfel încât nu mai erau nevoiți

¹ V. Hanga, *Istoria dreptului românesc. Drept cutumiar*, Ed. Fundației „Minerva”, Iași, 1993, p. 16;

² Mai multe informații se pot găsi pe website-ul <http://www.juridice.ro/166361/aspecte-generale-privind-proprietatea-si-scurtistoric-al-proprietatii.html>.

³ Precum Pravilele bisericesti și pravilele laice, Cartea românească de învățătură și Îndreptarea legii redactate la jumătatea secolului al XVII-lea;

să își presteze serviciile pe terenurile acestora. Acest fapt conturează dreptul țăranilor de a intra în posesia celor 2/3 din moșie, fără a mai plăti despăgubiri⁴.

Conform Constituției de la 1866, intrată în vigoare după apariția vechiului Cod Civil din 1864, îi este atribuit dreptului proprietății un caracter sacru și inviolabil. Spre deosebire de aceasta, Constituția de la 1923 garantează drepturile de proprietate de orice natură, precum și creanțele asupra statului. Mai târziu, Constituțiile din 1948 și 1952 prevedeau renunțarea la domeniul public, iar Constituția din 1965 precizează faptul că mijloacele de muncă folosite de către oameni în procesul de realizare a bunurilor materiale sunt proprietate socialistă. Mai multe exemple în acest sens legate de mijloace de producție pot fi: pământul, pădurile, apele, subsolul, uneltele de producție etc⁵.

În cele din urmă, anul 1989 reliefează un eveniment important al statului Român, mai exact, Revoluția Română, ce a constat într-o serie de proteste, între 16-25 decembrie, determinând căderea președintelui Nicolae Ceaușescu și implicit, la sfârșitul regimului comunist. Având în vedere cele două forme de proprietate menționate în începutul studiului, și anume, proprietatea colectivă și cea individuală, surprindem în aceeași manieră dispozițiile Constituției din anul 1991, care marchează o evoluție a dreptului de proprietate privată, unde se pune accent pe ocrotirea acesteia indiferent de titular, într-un mod egal. De asemenea, este garantat dreptul de proprietate precum și creanțele asupra statului, în care dispozițiile acestora sunt reglementate de lege.

Nu în ultimul rând, Decizia numărul 148/2003 a fost interpretată de către Curtea Constituțională cu privire la o eventuală revizuire a Legii fundamentale a României din 1991, unde au fost modificate anumite norme, precum schimbarea denumirii articolului 44, din Protecția proprietății private în Dreptul de proprietate privată. Consecința principală a fost realizarea unui cadrul legislative, ce urmărea integrarea României în Uniunea Europeană, dar și aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord⁶.

3. Noțiuni

Din punct de vedere doctrinar, proprietatea reliefează posibilitatea accesului suprem al omului, care atât într-o colectivitate, cât și într-un mod individual, are oportunitatea de a dobândi un drept real asupra bunurilor naturale cât și asupra celor create prin activitatea umană⁷.

În același mod, pe lângă înțelesul de drept real, pe temeiul căruia persoana fizică sau juridică, din domeniul public sau din cel privat, își poate exercita prerogativele asupra unui bun în mod direct și nemijlocit, acesta mai poate avea înca o accepțiune, și anume aceea de obiect al dreptului de proprietate, ce poate cuprinde orice bun imobil sau mobil⁸.

În acești termeni, se poate face referire la Legea fondului funciar, mai exact numărul 18 din 19 februarie 1991, prin intermediul căreia, terenurile de orice fel, indiferent de destinație, de titlu pe baza căruia sunt deținute sau de domeniul public ori privat din care fac parte, constituie fondul funciar al României.

În același timp, în baza prezentei legi, sunt precizate: stabilirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor, dispoziții privind terenurile ca proprietate de stat, folosirea temporară sau definitivă a acestora, posibilitatea reconstituirii dreptului în situația în care se observă existența

⁴ C. Giurescu, *Studii de istorie*. Antologie, Ed. Eminescu, București, 1993, p. 11;

⁵ Mai multe informații se pot găsi la adresa www.ccr.ro.

⁶ Mai multe informații se pot găsi la adresa www.ccr.ro.

⁷ C. Opreșan, *Regimul general al proprietății în România, în Studii de Drept Românesc nr. 1/1995*, p. 5-35 și C.

Bîrsan, M. Gaiță, M.M. Pivniceru, *Drept civil. Drepturile reale*, Ed. Institutul European, Iași, 1997, p. 22;

⁸ G. Boroș, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Curs de Drept Civil Drepturile Reale Principale*, ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 13.

unui certificat de atestare, norme referitoare la nulitatea actelor în baza unei hotărâri judecătorești și nu în ultimul rând, realizarea unei comparații între procedura reconstituirii și procedura stabilirii dreptului de proprietate conform Legii numărul 10/2001.

Astfel, luam în considerare Legea numărul 10 din 8 februarie 2001, cu privire la regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945- 22 decembrie 1989. În subsidiar, luând în considerare cele menționate prin imobile preluate în mod abuziv, se înțeleg următoarele accepțiuni: “imobilele naționalizate, incluzând întreprinderi industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi; imobile preluate prin confiscarea averii, ca urmare a unei hotărâri judecătorești de condamnare pentru infracțiuni de natură politică, prevăzute de legea penală, săvârșite ca manifestare a opoziției față de sistemul totalitar comunist; imobilele donate statului sau altor persoane juridice privind donațiunea unor întreprinderi de arte grafice, privitor la donațiile făcute statului neîncheiate în formă autentică; imobile preluate de stat pentru neplata impozitelor ca urmare a unor măsuri abuzive impuse de stat, prin care drepturile proprietarului nu puteau fi exercitate; imobile considerate fiind abandonate, în baza unei dispoziții administrative sau a unei hotărâri judecătorești pronunțate în temeiul decretului nr 111/ 1951 privind reglementarea situației bunurilor de orice fel supuse confiscării, confiscate, fără moștenitori sau fără stăpân; imobile preluate de stat în baza unor legi sau a altor acte normative nepublicate, la data preluării, în Monitorul Oficial al României⁹.”

4. Hotărârile Curții Europene ale Drepturilor Omului

La nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului, ca urmare a neexecutării hotărârii judecătorești de restituire parțială a bunul naționalizat, este reliefat cazul Preda și alții împotriva României.

Într-una dintre aprecierile Curții, reclamantii au susținut faptul că termenele stabilite de legea numărul 165/2013 sunt neserioase și disproporționate. Având în vedere toate demersurile realizate cu scopul de a obține restituirea bunurilor și a imobilelor preluate în mod abuziv de pe teritoriul Argeșului, Curtea a ajuns la mai multe concluzii¹⁰.

În primul rând, Curtea a reținut faptul că doamna Preda a invocat faptul că terenul ce i-a fost atribuit, de asemenea și unor terți, a împiedicat-o pe reclamantă să se bucure de bunul său, astfel s-a impus anularea dreptului de proprietate cel mai recent și emiterea unui alt titlu, sau acordarea unei compensații.

Această constatare este importantă întrucât privește în aceeași măsură alți reclamantii ce s-au aflat în imposibilitatea de a se bucura de bunurile în cauză, deoarece acestea erau atribuite și unor terți, ajungându-se la anularea parțială a unor acte. În același timp, Curtea a decis ca statul Român, într-un termen de 18 luni să ia măsuri cu caracter general care să eficientizeze mecanismul privind retrocedările sau despăgubirile și să asigure o protecție concretă a drepturilor garantate.

De asemenea, după căderea regimului comunist, statul a adoptat o serie de legi în scopul reparării atingerilor aduse drepturilor de proprietate prin naționalizarea pe scară largă a imobilelor și a terenurilor agricole. Legea numărul 10/2001, ce are în vedere regimul juridic al unor imobile, consacră principiul restituirii imobilelor naționalizate și al despăgubirii în momentul în care restituirea nu mai este posibilă. La originea cauzei, se află două cereri îndreptate împotriva României prin care trei cetățeni ai acestui stat (reclamantele), Maria Atanasiu, Ileana Poenaru și Ileana Solon au sesizat Curtea pentru a solicita restituirea imobilelor, invocând prevederile de drept comun privitoare la respectarea dreptului de proprietate.

⁹ Mai multe exemple se pot regăsi în articolul 2, alineatul 1 din Legea nr. 10/2001;

¹⁰ Speța se poate găsi pe website-ul http://www.hotararicedo.ro/index.php/article_access/view_article/1149.

Astfel, se face referire la lipsa de răspuns a autoritatilor administrative asupra cererilor de restituire introduse în temeiul legilor numărul 112/ 1995 și numărul 10/2001, la care se adaugă lipsa unei căi de atac ce le-a făcut pe reclamante să suporte o sarcină disproporționată aducându-se atingere substanței înseși a dreptului de acces la instanță. Faptul că reclamantele nu au primit o despăgubire și nu au nici măcar o garanție la data la care o vor putea primi, le-a impus o sarcină disproporționată și excesivă, incompatibilă cu dreptul la respectarea bunului lor.

Pentru aceste motive, în unanimitate, Curtea hotărăște să conexeze cererile, declarându-le admisibile și astfel, statul pârât ar trebui să le plătească despăgubirile pentru toate prejudiciile, plus orice sumă ce ar putea fi datorată cu titlu de impozit, ce va fi convertită în moneda națională a statului pârât la cursul de schimb valabil la data plății reclamantelor Atanasiu și Poenaru, în termen de trei luni, de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri. De asemenea, să-i plătească reclamantei Solon în termen de trei luni, de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri, despăgubiri¹¹.

O altă hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului care va rămâne definitivă este conturată prin cauza Păduraru împotriva României, prin intermediul căreia acesta a sesizat Curtea în temeiul art. 34 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (Convenția), cu scopul de a emite o acțiune în revendicare pentru a-și prelua imobilul. În cadrul acestei cauze, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a declarat cererea ca fiind admisibilă și hotărăște faptul că a avut loc încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

Având în vedere cele spuse mai sus, Curtea a mai constatat faptul că statul nu și-a îndeplinit obligația sa pozitivă de a reacționa în timp util în fața faptului de interes general pe care o constituie restituirea sau vânzarea imobilelor intrate în posesia sa, în virtutea decretelor de naționalizare. Prin crearea unei incertitudini generale ce s-a repercutat asupra reclamantului, acesta s-a aflat în imposibilitatea de a-și recupera întregul bun atunci când dispunea de o hotărâre definitivă ce obliga statul să i-l restituie.

Astfel, reclamantul a beneficiat de restituirea tuturor bunurilor, mai exact a celor trei apartamente, din partea statului, în urma hotărârii Curții, în termen de trei luni. În caz contrar, statul dispune de plata unor despăgubiri în valoare de 75.000 de euro daune materiale, 8.000 de euro pentru prejudiciu moral și 1140 de euro pentru cheltuielile de judecată¹².

Printr-o altă hotărâre, ce s-a situat pe data de 20 martie 1992, Judecătoria Craiova a recunoscut dreptul de proprietate al reclamantului în baza Legii nr. 18/1991 asupra unui teren din județul Dolj și a dispus punerea în posesie, precum și obligarea Comisiei județene la eliberarea titlului de proprietate. La 11 iunie 1992, la cererea reclamantului, instanța, prin încheiere, a rectificat erorile materiale din hotărârea arătată, precizând că reclamantului urmau să îi fie atribuite în proprietate două terenuri, pe amplasamente determinate.

Însă, Comisia Locală a executat parțial hotărârea din 11 iunie 1992, reclamantul nu a fost pus în posesie cu cele două terenuri, deși a solicitat acest lucru în nenumărate rânduri, la 2 august 1994 oferindu-i-se un teren cu o suprafață echivalentă celor două terenuri, pe care reclamantul a refuzat să îl preia în posesie.

Invocând art. 6 par. 1 din Convenție, reclamantul s-a plâns de faptul că refuzul autorităților competente de a respecta încheierea din 11 iunie 1992 a Judecătoria Craiova i-a încălcat dreptul la o protecție judiciară efectivă. De asemenea, reclamantul s-a plâns și de faptul că dreptul său la respectarea bunurilor a fost încălcat prin neexecutarea hotărârii arătate anterior.

¹¹ Speța se poate găsi pe website-ul http://www.hotararicedo.ro/index.php/article_access/view_article/806.

¹² Speța se poate găsi pe website-ul http://www.hotararicedo.ro/index.php/article_access/view_article/195.

În acest sens, Curtea a dispus încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție cât și încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1, dar și obligația statul pârât de a achita reclamantului prejudiciu material incluzând cheltuielile de judecată¹³.

Ultima hotărâre are ca punct de pornire încheierea unui contract în 1940, prin care părinții reclamantului au cumpărat un imobil format dintr-o clădire și un teren ce a fost ocupat în 1945 de către armata sovietică, însă după plecarea acestor trupe, în 1958, imobilul a fost preluat de autoritățile locale. Prevalându-se de Legea nr. 112/1995, reclamantul a cerut restituirea imobilului, dar printr-o decizie ulterioară, Comisia a respins cererea sa, pe motivul că bunul devenise proprietatea statului fără titlu valabil și că, prin urmare, dispozițiile legii citate anterior nu îi erau aplicabile.

Așadar, reclamantul a intentat o acțiune în revendicare având ca obiect restituirea imobilelor, însă aceasta a fost respinsă în apel, de către tribunal, iar la 10 august 2001 și 20 ianuarie 2004, reclamantul a cerut Comisiei Locale de aplicare a Legii nr. 10/2001 restituirea bunului imobiliar aflat în litigiu. La propunerea comisiei, primarul comunei a restituit reclamantului o parte din bun și construcțiile care se aflau pe el, iar pentru restul terenului aflat în litigiu este în curs o procedură administrativă de restituire, în care reclamantul a invocat nerespectarea dreptului său de acces la un tribunal din cauza respingerii acțiunii sale în revendicare, fără ca tribunalele să analizeze valabilitatea titlului de proprietate de care statul se prevala.

De asemenea, reclamantul s-a considerat, victima unei încălcări continue a dreptului său de proprietate din 1945, data ocupării ilegale de către stat a imobilului aparținând părinților săi. Astfel, într-una din hotărârile Curții se constată încălcarea art. 6 din Convenție referitor la dreptul de a avea parte de un proces echitabil.

În același timp, Curtea nu a putut specula asupra a ceea ce ar fi fost soluția acțiunii în revendicare dacă cerințele dreptului la un proces echitabil ar fi fost respectate în fața tribunalelor interne. În subsidiar, Curtea a considerat că nu se poate hotărî asupra existenței unui bun în sensul art. 1 al Protocolului nr. 1 adițional la Convenție accentuând faptul că orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale, unde nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa, decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege nici asupra temeiniciei plângerii inspirată din acest articol. De altfel, Curtea nu a acordat nicio despăgubire, întrucât reclamantul nu a respectat termenul de depunere a cererii în acest sens.

5. Concluzii

În încheiere, considerăm că se impune să readucem în discuție ceea ce am vrut să cercetăm. Prima parte a lucrării dezvăluie argumente cu privire la evoluția sistemului de drept al poporului român, evidențiindu-se etapele ce au dus la dezvoltarea dreptului de proprietate, începând cu perioada Antică, unde fondurile agrare care nu aparțineau nimănui erau împărțite între membrii colectivității, până în momentul căderii regimului comunist, din anul 1989, fapt ce a determinat exproprierea, naționalizarea și confiscarea imobilelor persoanelor de pe teritoriul statului român, dar și o nouă procedură cu privire la revizuirea Constituției României, fiind puse în lumină câteva schimbări ale textelor ce priveau dreptul de proprietate, cu scopul de crea cadrul legislativ pentru aderarea României la Uniunea Europeană, dar și la Tratatul Atlanticului de Nord.

Apoi, cercetarea, a fost îndreptată asupra noțiunii dreptului de proprietate, având ca și temei juridic legea nr. 10/2001, dar și legea nr. 18 din 1991, incluzând, în același timp, exemple concrete

¹³ Speța se poate găsi pe website-ul http://www.hotararicedo.ro/index.php/article_access/view_article/167.

ale unor cazuri ce au fost prezentate în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. În acest sens, am conturat anumite hotărâri ale Curții, menționate mai sus, fiind reliefate anumite neînțelegeri, prin care atât persoanele fizice, cât și cele juridice s-au confruntat ca urmare a influențelor sovietice asupra teritoriului românesc.

În subsidiar, apreciem că impactul pe care le-au avut faptele prezentate în lucrare au reliefat trecerea de la un regim juridic comunist la unul democratic, în care numeroase persoane au pierdut dreptul asupra imobilelor ce au fost expropriate, ca mai apoi să intenteze acțiuni prezentate în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, în vederea restituirii acestora din printr-o proprietate publică în cea privată.

Dacă această analiză a fost predominant calitativă și teoretică, ne propunem ca în viitorul apropiat să cercetăm în mod deosebit alte domenii ce fac referire la dreptul civil.

Referințe

- <https://www.ccr.ro/>;
- <https://www.juridice.ro/>;
- <https://www.hotararicedo.ro/>;
- G. Boroș, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Curs de Drept Civil, Drepturile Reale Principale*, ediția a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2013;
- C. Bîrsan, M. Gaiță, M.M. Pivniceru, *Drept civil. Drepturile reale*, Editura Institutul European, Iași, 1997;
- V. Hanga, *Istoria dreptului românesc. Drept cutumiar*, Editura Fundației „Minerva”, Iași, 1993;
- C. Oprișan, Regimul general al proprietății în România, în *Studii de Drept Românesc* nr. 1/1995;
- C. Giurescu, *Studii de istorie. Antologie*, Editura Eminescu, București, 1993.

CESIUNEA DE CREANȚĂ – APLICAȚII TEORETICE ȘI PRACTICE

Maria Anca CHIRICĂ*

Cristina GORE**

Abstract

Lucrarea are ca scop aprofundarea unui mijloc specific de transmitere a obligațiilor, reglementat de către legiuitor în Codul Civil actual. Alături de abordarea teoretică a studiului, se conturează și aspecte practice prin intermediul exemplelor concrete, ilustrând astfel importanța acestui mecanism.

Cuvinte cheie: *Cesiunea de creanță; Teorie; Aspecte practice; Codul Civil; Condiții.*

1. Introducere

Tematica studiului abordează Dreptul Civil, ramură de drept privat, cercetând amănunțit Cesiunea de creanță ca metodă de transmitere a obligațiilor.

Obiectivul principal al lucrării este de a ajuta la o mai bună înțelegere a acestei noțiuni atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Astfel, acesta explică transmiterea unei creanțe de la o persoană la alta, consecințele aceluși proces și particularitățile sale.

Obiectivele asumate vor fi atinse prin expunerea unor mari opinii doctrinare și a câtorva exemple, ținând individualizarea cesiunii de creanță, ca modalitate de transmisiune a obligațiilor.

Subiectul studiului, având o istorie îndelungată, se regăsește în mai multe sisteme de drept, cel mai relevant exemplu fiind cel francez, ca izvor de inspirație al legiuitorului român. Prin urmare, această tematică a fost abordată de mulți doctrinari, în lucrări de renume, printre care vom menționa *Teoria Generală a Obligațiilor*, a profesorului universitar doctor Corneliu Bîrsan alături de profesorul universitar Constantin Stătescu, *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole.*, a profesorului universitar doctor Flavius-Antoniou Baias, *Drept Civil: Teoria Obligațiilor*, a profesorului universitar doctor Iosif Urs, *Fișe de Drept Civil* a profesorului universitar doctor Gabriel Boroș și nu în ultimul rând lucrarea *Curs de Drept Civil. Obligații*, a profesorului universitar doctor Liviu Pop.

1.1. Origini ale noțiunii

În dreptul roman, obligația reprezenta legătura personală și formală, strans legată de persoana creditorului sau a debitorului cunoscută prin expresia "nomina ossibus inherent" provenită de la glosatori. Astfel, transmisibilitatea obligațiilor era văzută ca fiind inadmisibilă, însă odată cu teoria "mortis causa" ia naștere prima excepție de la regula intrasmisibilității. În dreptul

---

* Studentă, zi, an II, grupa 1, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (email: maria.chirica98@gmail.com)

** Studentă, zi, an II, grupa 1, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (email: cristinna.gore@gmail.com)

francez întâlnim cesiunea în cadrul vânzării, cât și în dreptul german și austriac. De asemenea este întâlnită și în *Common Law* sub denumirea de "Assignment of Rights".

În reglementarea anterioară, cesiunea de creanță era reglementată, pe baza modelului francez, în cadrul contractului de vânzare-cumparare, pe când în noul Cod Civil, legiuitorul a dedicat acestui mijloc de transmitere a obligațiilor un întreg capitol, de sine stătător¹.

1.2. Noțiuni introductive

Cesiunea de creanță, reglementată în Codul Civil la Articolul 1566, este o conveție prin care creditorul, denumit cedent, transmite cesionarului o creanță împotriva unui terț, cunoscut sub sintagma debitor cedat. Astfel, întâlnim această operațiune sub forma unui contract care implică doi subiecți de drept ce au calitatea de părți și anume cedent și cesionar, debitorul cedat fiind terț față de contract. Prin urmare, debitorul va avea obligația de a executa prestația față de cesionar și nu față de cedent, pentru a se libera de datorie.

- Fundamentul mecanismului - Articolul 1566 din Codul Civil
  1. Cesiunea de creanță este convenția prin care creditorul cedent transmite cesionarului o creanță împotriva unui terț.
  2. Dispozițiile prezentului capitol nu se aplică:
    - transferului creanțelor în cadrul unei transmisiuni universale sau cu titlu universal;
    - transferului titlurilor de valoare și altor instrumente financiare, cu excepția dispozițiilor secțiunii a 2-a din prezentul capitol.

- Funcțiile cesiunii

Deși există o varietate întreagă de funcții pe care cesiunea le poate atinge, conform doctrinei, cele mai importante sunt:

- a. funcția translativă
- b. funcția de instrument de plată
- c. funcția de instrument de credit
- d. funcția de garanție²

1.3. Domeniul de aplicare

În funcție de obiectul cesiunii se conturează o clasificare, în consecință, poate face obiectul unei cesiuni, în principiu, orice fel de creanță, indiferent care este obiectul său. Distingem între creanțe ce au obiect pecuniar, adică o sumă de bani sau de altă natură, ce pot izvorî fie din contract sau din act juridic unilateral, fie din promisiune de a contracta, fie dintr-o faptă delictuală sau o faptă licită, din creanțe afectate de modalități și chiar din creanțe viitoare sau eventuale. Conform practicii, observăm că, de cele mai multe ori, obiectul cesiunii îl constituie creanțele pecuniare afectate de un termen suspensiv sau cele rezultate din promisiunea bilaterală de a contracta, situație în care întâlnim chiar cesiunea unui contract și nu doar a uni obligații³.

- Creanțe incesibile
  - a. Nu pot face obiectul unei cesiuni creanțele declarate prin lege intransmisibile, incluzând în această categorie creanțele care prezintă caracter intuitu personae sub aspect activ, adică în privința creditorului. Cel mai exemplificativ contract fiind cel de întreținere

---

¹ Liviu Pop, *Curs de Drept Civil. Obligațiile*, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 463.

² Liviu Pop, op. cit., p. 467.

³ Constantin Stătescu, Corneliu Bîrsan, *Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ediția a IX-a, Editura Hamangiu, București, 2008, p. 362

- b. Creanțele ce au ca obiect o obligație de a da altceva în afara unei sume de bani, de a face sau de a nu face devin incesibile dacă prin transmisiunea lor prestația debitorului ar deveni excesiv de oneroasă, cum ar fi schimbarea locului executării prestației sau multiplicarea formalităților pentru efectuarea plății în cazul unei cesiuni parțiale. Astfel, din interpretarea per a contrario a textului de lege reiese că atunci când creanța privește o sumă de bani este liber transmiabilă, chiar dacă ar conduce la îngreunarea situației debitorului.
- c. Părțile au la îndemână calea convențională în temeiul căreia pot stipula inalienabilitatea creanței, cu condiția existenței unui interes legitim. De la această situație există și câteva excepții și anume:
- Consimțământul debitorului în privința renunțării la beneficiul inalienabilității creanței
  - Lipsa unei stipulații exprese referitoare la inalienabilitatea creanței în conținutul; înscrisului constatator al acesteia, iar cesionarul nu a cunoscut și nici nu trebuia să cunoască incesibilitatea creanței în momentul cesiunii;
  - Obiectul cesiunii îl constituie o sumă de bani, întrucât principiul liberei cesibilități poate fi limitat fie prin lege, fie prin convenția părților⁴.

Clauza de inalienabilitate - Articolul 1570 din Codul Civil

Transferul poate fi opus de către cesionar debitorului chiar și în prezența unei incesibilități ori limitări convenționale dacă debitorul a consimțit la cesiune ori dacă limitarea ce nu apare în textul înscrisului constatator, nu a putut și nu trebuia să fie cunoscută de cesionar la momentul cesiunii.

Această clauză nu produce efecte cu privire la cesiunea creanțelor pecuniare, legea dând astfel prioritate nevoii de creditare și folosirii creanțelor bănești ca surse pentru finanțarea activităților economice.

(2) răspunderea cedentului este integrală față de debitor, pentru nerespectarea obligației în incumbă din contract de a nu înstrăina dreptul său de creanță sau de a-l ceda în anumite condiții.

1.4. Plata creanței prin intermediul titlului de valoare

Titlul de valoare este un înscris în temeiul căruia posesorul său legitim poate să exercite la o dată determinată dreptul arătat în înscris. Acesta se clasifică în trei categorii:

titlul nominativ este cel care indică titularul dreptului în cuprinsul înscrisului,⁵ titlul la ordin, prin care emitentul se obligă sau dă dispoziție unei alte persoane să efectueze o anumită prestație în favoarea unui beneficiar, la scadență sau la ordinul acestuia și titlul la purtător, care încorporează anumite drepturi fără să determine titularul acestora.

Transmisiunea titlurilor la ordin se realizează de regulă prin gir, efectuat potrivit dispozițiilor aplicabile în materia cambiilor. Transmisiunea creanțelor încorporate în titluri la purtător se realizează prin remiterea materială a titlului, orice stipulație contrară considerându-se nescrisă.

Titlurile de valoare conferă un drept autonom deținătorilor legitimi, în consecință legea oferă debitorului posibilitatea de a se apăra, invocând doar acele excepții, care privesc însuși titlul. Astfel, debitorul poate opune doar excepțiile care privesc nulitatea titlului, pe cele care reies neîndoiește din cuprinsul acestuia, precum și pe cele care pot fi invocate personal împotriva deținătorului. O excepție de la această regulă constă în situația în care deținătorul a dobândit titlul

⁴ Liviu Pop, op. cit., pp.464-465

⁵ Flavius-Antonius Baias, *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2014, p. 1794.

în fraudă debitorului astfel poate invoca orice mijloace de apărare în condițiile legii și nu numai pe cele care rezultă din titlul de valoare.

Debitorul care a emis titlul la purtător este ținut să plătească creanța constatată prin acel titlu oricărui deținător care îi remite titlul, cu excepția cazului în care i s-a comunicat o hotărâre judecătorească prin care este obligat să refuze plata. Cel care a fost deposedat în mod nelegitim de un titlu la purtător, nu îl poate împiedica pe debitor să plătească creanța celui care îi prezintă titlul decât prin comunicarea unei hotărâri judecătorești, cererea fiind soluționată pe calea ordonanței președințiale⁶.

1.5. Condițiile de validitate ale Cesiunii

Condiții de fond

Din punct de vedere al validității, în primul rând, cesiunea de creanță trebuie să îndeplinească acele condiții generale impuse de Codul Civil conform articolului 1179, (1): capacitate, consimțământ, obiect și cauză. În al doilea rând, trebuie să întrunească și condițiile speciale de fond, precum incapacitatea instituită de articolul 1653 cu privire la vânzarea și cumpărarea drepturilor litigioase.⁷

Condiții de formă

Cesiunea prin ea însăși nu impune condiții de formă, astfel contractul de cesiune ia naștere prin simplul acord de voințe al părților, fiind un act consensual. Însă de la această regulă există și excepții:

- a. cesiunea cu titlu gratuit: fiind o donație, trebuie să îmbrace forma ad validitatem impusă de articolul 1011 (1), pentru valabilitatea contractului de donație.
- b. obligațiile intuitu persoane sub aspect activ, adică cele strâns legate de persoana creditorului: în acest caz este necesar consimțământul debitorului cedat, în pofida calității sale de terț față de contractul de cesiune.
- c. creanțe grevate de inalienabilitate convențională: pentru validitatea acestora este nevoie de consimțământul beneficiarului interdicției⁸.

1.6. Condiții de opozabilitate ale Cesiunii

Noua reglementare prevede condiții de opozabilitate atât în favoarea debitorului cedat cât și în favoarea creditorilor cedentului și altor cesionari, dacă avem în vedere ipoteza cesiunilor succesive:⁹

1. Acceptarea cesiunii de către debitor printr-un înscris cu dată certă;
2. Notificarea scrisă a cesiunii: aceasta trebuie să arate identitatea cesionarului, să indice creanța cedată și să solicite plata directă a debitorului; aceasta poate fi atât din partea cesionarului cât și din partea cedentului, însă cedentul nu este obligat în acest sens, deoarece interesul aparține cesionarului. Astfel, distingem între notificare făcută de către cedent, prin faptul că debitorul va fi ținut să execute prestația direct față de cesionar, iar cea făcută de către cesionar, întrucât debitorul este îndreptățit să ceară dovada scrisă a cesiunii;
3. Înscrisul în arhiva electronică: este o condiție ce vizează univăritățile de creanțe actuale sau viitoare;

⁶ Gabriel Boroi, *Fișe de Drept Civil, Editura Hamangiu*, București, 2017, p. 501.

⁷ Ibidem.

⁸ Liviu Pop, *Curs de Drept Civil. Obligațiile*. Editura Universul Juridic, București, 2015, p.468

⁹ Liviu Pop, op. cit. , p.469.

4. Cererea de chemare în judecată: act ce include notificarea debitorului, atunci când este formulată de către cesionar împotriva debitorului cedat;
5. Opozabilitatea față de terții asimilați debitorului cedat: în această categorie regăsim fideiusorii debitorului cedat, față de care efectivitatea se va realiza fie prin acceptare, fie prin notificare;
6. Notarea în cartea funciara: constă în posibilitatea notării în cartea funciara a locațiunii și a cesiunii de creanță, având efect subsidiar față de modalitățile principale de realizare a cesiunii.

1.7. Efectele transmiterii obligației prin mecanismul Cesiunii

1.7.1. Efectele cesiunii de creanță între părți

a. Transferul creanței

Acesta este efectul principal al transferului dreptului de creanță, privit *ut singuli*, din patrimoniul cedentului în cel al cesionarului¹⁰. Creanța se transmite împreună cu toate drepturile pe care cedentul le are în legătură cu creanța cedată, cu drepturile de garanție și totodată împreună cu toate accesoriile sale.

- Precizări

Odată cu creanța se transmit garanțiile constituite pentru a obține plata în cazul în care debitorul refuză să o facă voluntar. Accesoriile creanței nu se confundă cu garanțiile, deoarece includ eventualele dobânzi scadente din momentul cesiunii și dobânzile deja scadente și neîncasate până la momentul cesiunii, cu excepția cazului în care cedentul le-a rezervat în mod expres prin actul cesiunii. De asemenea, cesionarul este îndreptățit la plata penalităților pentru neîndeplinirea obligației de către debitorul cedat.

Se transmit odată cu creanța și toate acțiunile la care era îndreptățit cedentul până la momentul cesiunii, dintre care menționăm acțiunea în plată, acțiunea în garanție, acțiunea oblică, acțiunea pauliană și acțiunea în rezoluțiunea contractului ce a dat naștere creanței.

Se mai susține că acțiunea în anularea contractului inițial nu se transmite deoarece prin ea se ajunge la aneantizarea raportului juridic obligational, și deci la stingerea creanței, rezultat care ar fi incompatibil cu cesiunea însăși, însă opinia majoritară este în sensul dobândirii tuturor acțiunilor pe care cedentul le avea în temeiul izvorului creanței, inclusiv acțiunea în anulare, dacă este cazul.

Din punct de vedere al dreptului comparat, precizăm că instanțele din Quebec aplicând articolul 1638 din Codul Civil Quebec recunosc și transmiterea clauzei compromisorii de arbitraj ca accesoriu al dreptului la acțiune, dreptul aflat într-un raport de accesorialitate cu dreptul substanțial dobândit de către cesionar, fiind astfel în prezența unui dublu raport de accesorialitate¹¹.

- Particularitate cu privire la gaj

Dacă pentru garantarea plății creanței cedate este constituit un gaj, este necesar acordul constitutorului acestei ganții pentru posibilitatea cedentului de a preda cesionarului bunul grevat. În caz de refuz, bunul va rămâne tot în custodia cedentului. Reglementarea are ca scop protecția sporită față de terțul cedat, fiind o dublă derogare: de la regula în materia transferului accesoriilor și de la norma privind deținerea bunului mobil ca element esențial al gajului.

---

¹⁰ Idem, p.471.

¹¹ Flavius-Antoniou Baias, *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H.Beck, București, 2014 p.1783.

Indiferent de caracterul cesiunii, fie oneros, fie gratuit, creanța se transmite la valoarea sa nominală, adică valoarea rezultată din titlul creanței, în limita rămasă neexecutată efectiv la data cesiunii.

În ipoteza unei cesiuni parțiale operează o transmisiune fragmentară a creanței, astfel cedentul și cesionarul au drepturi proporționale în încasarea creanței de la debitorul cedat. Obligația cedentului de a preda cesionarului înscrisul constatator al creanței se va transforma într-o simplă remitere a unei copii legalizate de pe înscrisul care constată creanța precum și la menționarea cesiunii parțiale în acest înscris, împreună cu semnătura părților¹².

b. Obligația de garanție

Aceasta privește cesiunea cu titlu oneros, creând în sarcina cedentului obligația de garanție față de cesionar. Cu alte cuvinte, cedentul răspunde de existența actuală și valabilă a creanței și a accesoriilor sale, însă acest lucru nu presupune și o răspundere pentru solvabilitatea debitorului cedat.

Totuși de la această regulă se admite o excepție, datorită faptului că normele sunt supletive, astfel cedentul își poate asuma și obligația de a garanta starea de solvabilitate a debitorului. În lipsa altor precizări, legea instituie o prezumție conform căreia cedentul garantează doar solvabilitatea actuală a debitorului, însă prin clauză expresă poate răspunde și pentru solvabilitatea viitoare a debitorului. Trebuie menționat faptul că în prezența unui astfel de angajament răspunderea cedentului se va limita la prețul la care a fost înstrăinată creanța, chiar dacă valoarea ei nominală este mai mare.

Alături de obligația de garanție este instituită de către lege și obligația cedentului de a răspunde pentru evicțiune, prevăzută de articolul 1586, alineatul (1). Astfel, cu titlu de sancțiune, nerespectarea obligației de garanție va crea în sarcina cesionarului dreptul la despăgubiri pentru prejudiciile ce i-au fost cauzate, iar în cazul garanției de solvabilitate, în funcție de interpretarea clauzei cesionarul va răspunde după reguli similare fideiului sau solidarității pasive.¹³

1.7.2. Efectele cesiunii față de terțe persoane

Cesiunea produce efecte față de terți numai în momentul notificării facute în condițiile Codului civil sau al acceptării ei de către debitorul cedat prin înscris sub semnătură privată cu dată certă.

În consecință, sunt terți în materia cesiunii de creanță:

- debitorul cedat
- cesionarii ulteriori și succesivi ai aceleiași creanțe
- creditorii cedentului.

Până la notificarea sau acceptarea cesiunii, debitorul cedat poate să o ignore, în sensul că poate plăti în mod valabil cedentului - articolul 1578 alineatul (2). Într-o altă ordine de idee, de aici reiese că operațiunea îi va fi inopozabilă debitorului cedat până la momentul notificării sau acceptării cesiunii, el putându-se libera de executarea obligației numai prin plata către cedent.

Ținând cont de faptul că îi este inopozabilă până în momentul notificării sau acceptării cesiunii de către debitorul cedat, se impun anumite precizări: dacă cedentul îl iartă de datorie pe debitor, chiar cu titlu gratuit, iertarea de datorie este valabilă; debitorul va putea invoca împotriva creditorului cedent compensația sau prescripția extinctivă, în măsura în care și debitorul cedat ar putea avea o cale de apărare față de cesionar, în sensul că el ar putea să invoce chitanțele liberatorii provenite de la cedent, indiferent de data ulterioară a cesiunii. Totuși chitanțele trebuie să aibă dată anterioară notificării sau acceptării. Astfel, modificările intervenite în legătură cu creanța ca

¹² Flavius-Antonius Baias, op. cit., p. 1784.

¹³ Idem, p.472.

urmare a înțelegerii dintre cedent și debitorul cedat înainte de notificarea cesiunii sau acceptarea acesteia îi vor fi opozabile creditorului cedent, cu excepția situației în care debitorul a cunoscut transferul creanței¹⁴.

După îndeplinirea cerințelor cerute de lege pentru opozabilitatea cesiunii, debitorul cedat devine debitor exclusiv al cesionarului, întrucât nu mai poate plăti în mod valabil cedentului pentru a se libera de obligație. Conform articolului 1582, efectele cesiunii între cesionar și debitor sunt următoarele:¹⁵

- debitorul poate opune cesionarului toate mijloacele de apărare pe care le-ar putea invoca împotriva cedentului; în virtutea acestui efect, debitorul îi va putea opune cesionarului plata făcută cedentului înainte de notificarea cesiunii sau înainte de acceptarea acesteia, nulitatea actului din care rezultă dreptul de creanță, efectele leziunii din raportul obligațional inițial, efecte pe care le-ar fi putut invoca și împotriva cedentului, imposibilitatea fortuită de executare, remiterea de datorie, cât și orice alte mijloace de apărare pe care le are la îndemână;
- debitorul poate opune plata făcută cu bună-credință de el sau de un fideiuser unui creditor aparent, chiar dacă au fost îndeplinite formalitățile cerute pentru a face opozabilă cesiunea debitorului și terților, așa cum reiese din articolului 1582 alineatul (2); creditorul aparent poate fi cedentul care, deși încheie un contract de cesiune, îl notifică pe debitor, astfel încât acesta din urmă îi plătește cedentului, la fel cum creditor aparent poate fi orice persoană care deține titlul constatator al creanței și îl poate convinge pe debitor că este adevăratul său creditor. În această din urmă situație, dacă debitorul cedat face plata unui creditor aparent, atunci debitorul se va putea îndrepta împotriva acestuia din urmă pentru recuperarea plății facute de debitorul cedat;
- după ce debitorul acceptă cesiunea prin înscris cu dată certă, nu va mai putea opune cesionarului compensația pe care o putea invoca în raporturile cu cedentul, fiind astfel în prezența unei excepții de la regula conform căreia debitorul poate opune compensația numai dacă îi este opozabilă cesiunea.

În caz de cesiuni succesive, atunci când cedentul a transmis aceeași creanță către mai mulți cesionari succesivi, debitorul se va libera efectuând plata în temeiul cesiunii care i-a fost comunicată mai întâi sau pe care a acceptat-o mai întâi prin înscris cu dată certă. În raporturile dintre cesionarii succesivi ai aceleiași creanțe, articolul 1583 alineatul (2) prevede că va fi preferat cesionarul care și-a înscris mai întâi cesiunea în Arhiva Electronică de Garanții Mobiliare, fără interes în concret față de data cesiunii sau data comunicării acesteia către debitorul cedat.

În privința creditorilor cedentului, până la momentul notificării sau acceptării cesiunii de către debitor, ei vor fi terți față de cesiunea realizată de debitorul lor. Fiind terți, cesiunea le este inopozabilă, întrucât nu vor putea urmări creanța pe care cedentul o are împotriva debitorului cedat pentru că aceasta face parte din garanția lor generală. Totuși, după îndeplinirea formalităților de publicitate, dreptul de creanță iese din patrimoniul cedentului, iar creditorii acestuia nu vor mai putea urmări creanța, însă singura posibilitate pe care o au la îndemână aceștia din urmă este aceea de a ataca cesiunea de creanță pe calea acțiunii revocatorii, dacă pot dovedi fraudarea intereselor lor¹⁶.

¹⁴ Iosif Robi Urs, *Drept Civil. Teoria Obligațiilor*, Editura Hamangiu, București, 2015, p. 262.

¹⁵ Flavius-Antoniou Baias, *Noul Cod Civil. Comentarii pe articole.*, Editura C.H.Beck, București, 2014, p.1789.

¹⁶ Idem, p. 1790.

1.8. Proba cesiunii de creanță

Codul Civil actual ușurează situația cesionarului prin obligarea cedentului să remitea cesionarului înscrisul constatator al creanței. Astfel, potrivit articolului 1574 alineatul (1), cedentul este obligat legalmente să remită cesionarului înscrisul constatator al creanței, precum și orice alte înscrisuri doveditoare. Totuși, dacă ne aflăm în prezența unei cesiuni parțiale, articolul 1574 alineatul (2), implementează anumite reguli speciale, în sensul că cesionarului îi va fi predată o copie legalizată a înscrisului constatator al creanței; pe înscrisul original se va face mențiune despre aceasta, iar semnătura cedentului și a cesionarului urmând a fi trecute pe înscrisul original.

Apreciem că s-ar fi impus reglementarea, în articolul 1574, a situației în care cedentul refuză predarea înscrisului constatator al creanței. În situația în care cedentul nu predă înscrisul constatator al creanței, cesionarul se va putea prevala de prevederile legale, urmând a prelua înscrisul fie prin mijloace proprii, fie cu ajutorul unui organ de executare¹⁷.

Concluzii

Conchidem prin faptul că în acest studiu este ilustrat și analizat mecanismul de transmisiune a obligațiilor prin care cedentul îi transmite cesionarului creanța sa pe care o are față de debitorul cedat. Într-o altă ordine de idei, lucrarea cercetează și aprofundează domeniul de aplicare al acestei operațiuni, particularități ale acesteia, condițiile de validitate, precum și efectele sale.

În ceea ce privește impactul acestei lucrări juridice, apreciem că se manifestă pozitiv și că reprezintă o oportunitate desăvârșită pentru mai buna înțelegere și aprofundare a aspectelor juridice ce țin de cesiunea de creanță.

Cu toate că aceasta modalitate de transmitere a creanțelor are o istorie juridică îndelungată și un context amplu, totuși încă mai prezintă anumite particularități care în urma studiului marilor doctrinari sunt explicate de către aceștia în mod contradictoriu, cel mai relevant exemplu fiind incesibilitatea creanțelor în anumite condiții.

Așadar, apreciem că ar fi temeinică o viitoare cercetare și examinare a acestei particularități ce prezintă un interes deosebit în contextul comprehensiunii Cesiunii de creanță.

Referințe

- Constantin Stătescu, Corneliu Bîrsan., *Drept Civil. Teoria Generală a Obligațiilor*, Editura Hamanagiu, București, 2008
- Flavius-Antoniș Baias, *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H.Beck, București, 2014
- Gabriel Boroi., *Fișe de Drept Civil*, Editura Hamangiu, București, 2017
- Iosif Robi Urs., *Drept Civil. Teoria Obligațiilor*, Editura Hamangiu, București, 2015
- Liviu Pop., *Curs de Drept Civil. Obligațiile*, Editura Univerul Juridic, București, 2015

¹⁷ Iosif Robi Urs, *Drept Civil. Teoria Obligațiilor*, Editura Hamangiu, București, 2015, p. 267.

CONTRACTUL DE FRANCIZĂ

Valentina Elena DORIN*

Abstract

Lucrarea de față își propune să analizeze elementele esențiale ale contractului de franciză ce îl diferențiază de alte contracte comerciale, importanța clauzelor specifice ce ajută la realizarea obiectului de activitate fără anumite repercursiuni care pot afecta părțile, cât și avantajele deținerii unei francize atât pentru părțile contractante cât și pentru consumatori. Aflat într-o rețea care leagă deținătorul afacerii de succes, de comercianții interesați în dezvoltarea propriilor afaceri, beneficiind de ajutorul francizorului, contractul se bucură de o reglementare proprie, facilitând procesul de încheiere a contractului, fără a mai fi nevoie de a negocia anumite aspecte, datorită specificului contract de adeziune. În acest sens contractul de franciză reprezintă atât o metodă sigură și ieftină de a obține profit, cât și un instrument rapid al globalizării, potrivit actualei societăți de consum, ce dorește o ofertă sigură, regăsită pe mai multe continente, țări sau regiuni, fapt ce va fi dovedit pe parcursul lucrării.

Cuvinte cheie: contract, francizor, beneficiar, redevențe, know-how.

Introducere

Francizarea este o metodă de a face afaceri, bazată pe contractul de franciză reglementat de O.G. nr. 52/1997, între două părți cocontractante numite francizor și francizat și este folosită cu succes în multe domenii de către mii de antreprenori din lume. Franciza oferă libertatea de a conduce, administra și influența direcția propriei afaceri dar totodată se bazează pe o colaborare continuă între părți, pentru asigurarea atingerii obiectivelor acestora, respectiv realizarea de profit.

Prin prezenta lucrare se vor remarca avantajele dezvoltării pieței economice a micilor afaceriști ceea ce înseamnă extinderea teritorială a unei afaceri prin vânzarea rețetei de succes și siguranța adusă consumatorului prin francizarea produselor sau serviciilor. Pentru fabricantul produsului respectiv prestatorul de servicii, acest sistem îl avantajează, degrevându-l de operațiunea de comercializare a produsului și serviciului, putându-se consacra producției, perfecționării produsului ori serviciului; pentru beneficiar, avantajul constă în posibilitatea desfășurării unei activități de fabricare și comercializare a unor produse, prestarea unor servicii cu risc comercial mai redus, deoarece în desfășurarea activității comerciale folosește o marcă de renume care s-a impus pe piață, utilizând know-how-ul fabricării și profitând de clientela deja constituită.

Analiza lucrării cuprinde în *Capitolul I*: evoluția contractului de franciză, remarcat încă de la începutul secolului 20 și până astăzi, caracterele juridice și clasificarea în funcție de obiectul de

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, (email: ela9.dorin@yahoo.com). Acest studiu a fost realizat sub coordonarea lector univ. dr. Dan-Alexandru Sitaru

activitate și după modul de exploatare; *Capitolul II* include elementele constitutive esențiale existenței acestui contract, referitoare la condițiile esențiale ce trebuiesc îndeplinite de părțile contractului, la clauzele specifice cuprinse în contract care produc efecte chiar și după încetarea acestuia; *Capitolul III* face referire la obligațiile părților referitoare la colaborarea continuă pentru producerea serviciului sau produsului ce face obiectul contractului și efectele încheierii contractului cât și independența părților; iar *Capitolul IV* curpinde modalitățile de încetare a contractului prin expirarea duratei contractuale, prin reziliere aplicată ca o sancțiune ce intervine în cazul neexecutării culpabile a uneia dintre părți cât și prin cesiunea drepturilor ca urmare a unei împrejurări neprevăzute.

1. Aspecte introductive

1.1. Noțiuni generale

Conform art. 1 din O.G. nr. 52 din 28 august 1997¹ privitoare la regimul juridic al francizei, aceasta este definită ca fiind un sistem de comercializare a produselor, serviciilor sau tehnologiilor, bazat pe o colaborare strânsă și continuă între persoane fizice sau juridice, independente din punct de vedere financiar, prin care o persoană, denumită francizor, acordă unei alte persoane, denumită beneficiar, dreptul de a exploata o afacere, un produs sau un serviciu al său².

Acest sistem de comercializare a produselor și serviciilor a apărut ca o reacție împotriva legislației antitrust, care în scopul contracarării tendinței de concentrare a capitalurilor, interzicea desfacerea mărfurilor de către producători³.

În alte cuvinte, marii afaceriști de succes oferă posibilitatea unor alți comercianți să înceapă o afacere, identică cu cea care le-a adus renume, prin transmiterea și folosirea însemnelor comerciale (denumirea socială, numele comercial, emblema, marca), a experienței lor și a know-how-urilor ce au condus la dezvoltarea acestora pe piețele interne sau internaționale; mai pe scurt “cum să faci bani pe reușita altuia”⁴.

Din punct de vedere istoric, noțiunea de franciză a suferit de-a lungul timpului mai multe modificări, fiind definită pentru prima dată în Statele Unite “franchising”⁵, deși se consideră de către unii autori⁶ că în anul 1929 fabricantul francez Pingouin și-a creat o Rețea de distribuție a produselor din lână, fiind considerat cel mai vechi francizor⁷.

Franciza a fost definită apoi de Curtea de Apel Paris prin hotărârea din noiembrie 1973, de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în decizia din ianuarie 1986, de Asociația Franceză de Normalizare, cât și de Codul deontologic al francizei din Franța în 1987.

Dupa cel de al doilea război mondial franciza a fost adoptată și de europeni, iar prima țară care a preluat-o a fost Franța⁸.

---

¹Ordonanța Guvernului nr. 52/1997 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr 224 din 30/08/1997 și republicată în M. Of. Nr.180 din 14 mai 1998

² art.1. O.G. nr.52/1997

³ Stanciu D. Cârpenaru-Tratat de drept comercial român

⁴ Viorel Roș în titlul cărții intitulată “Franciza, sau cum să faci bani pe reușita altuia”, București

⁵ Franchising pornește de la cuvântul de origine franceză “franc” ce înseamnă autorizație, licență.

⁶ M. Juganaru-Franciza- apariție și evoluție, în Tribuna economica nr. 21/1997

⁷ Gh.Gheorghiu, Gabriel N.Turcu- Apariția și evoluția francizei, pag. 12

⁸ Dan-Alexandru Sitaru, Contractul de franciză în dreptul intern și comparat-Nașterea și evoluția francizei ca fenomen economic, pag. 11

Preluarea francizei de către alte țări europene a generat necesara apariție a Federației Franceze de Franciza⁹.

La sfârșitul anilor '60, cifra de afaceri a activităților desfășurate pe baza contractelor de franciză în Statele Unite reprezenta 90 de miliarde de dolari, în 30 de ani această cifră a crescut de 60 de ori. În 1990 în Europa existau 1600 de rețele de franciză care grupau 85000 de francizați¹⁰.

Una dintre cele mai mari și mai extinsă rețea de franciză din lume, este restaurantul fast-food McDonald's cu un număr de peste 32.700 de unități, servind peste 40 de milioane de consumatori într-o zi, în 119 de țări. Primul restaurant McDonald's din România a fost deschis în urmă cu 22 ani, pe 16 iunie 1995, la parterul centrului comercial Unirea din București, fiind prima franciză clasică apărută pe piața românească¹¹.

1.2. Felurile francizei

1.2.1. În funcție de obiectul de activitate

Franciza de distribuție a produselor - prin care producătorul își organizează o rețea proprie pentru a-și distribui propriile produse, utilizând beneficiarul ca și distribuitor, care se folosește de reputația și tehnicile comerciale ale producătorului.

Francizorul are posibilitatea de a distribui francizatului produsele anumitor terți pe care acesta din urmă să le utilizeze sub numele francizorului, ne mai fiind producător ci distribuitor la rândul său, joacând rolul unui angrosist care asigură aprovizionarea beneficiarilor cu produsele selecționate, bazându-se pe tehnici de vânzare proprii, însoțite de renumele transmis prin intermediul semnelor distinctive.

Exemple de francize ce lucrează în regim de distribuție de produse: Body Shop, Lacoste, Yves Rocher, Kenvelo.

Franciza de servicii - este mijlocul prin care furnizorul, după ce a creat o metodă sau o tehnică specifică prestării unor servicii, transmite beneficiarului dreptul de a întreprinde aceste metode și tehnici în exercitarea aceluiași gen de servicii, acoperind anumite piețe cu propriile servicii prin intermediu comercianților independenți¹² care le oferă consumatorilor produsele pe care însuși francizorului le-ar oferi.

Francizorii de servicii s-au dezvoltat mai lent față de francizorii sistemelor de distribuție deoarece a fost mult mai dificil să se efectueze standardizarea procedurilor de servicii și, în general, a proceselor desfășurate într-o anumită unitate de servicii, dar este în prezent cea mai căutată de consumatori, datorită faptului că serviciile oferite acestora nu diferă, plecând, în cazul McDonald's-ului de la tehnicile de comunicare cu consumatorii, ținuta vestimentară a personalului, până la poziția sandwich-urilor și temperatura de prăjire a cartofilor, etc.

Cele mai puternice rețele de acest tip: Pizza Hut, McDonald's, KFC etc.

Franciza de producție - mijlocul prin care beneficiarul poate produce și comercializa anumite produse, făcând apel la tehnica, know-how-ul, asistența tehnică și comercială, la cunoștințele pe care i le furnizează francizorul având obligația de a respecta standardele de fabricare impuse de francizor pentru a menține reputația acestuia cât și a produsului.

---

⁹ Federație ce a luat naștere în anii 1970 ca urmare a creșterii numărului de rețele de francize și dezvoltării conceptului, redactand Codul Deontologic în 1972, revizuirea lui în 1977 și modificarea lui în funcție de nevoile aparute pentru clarificarea unor chestiuni de drept în 1984.

¹⁰ <http://www.rasfoiesc.com>, Originea și evoluția conceptului de franciza

¹¹ www.franchising.info.ro Cele mai mari francize fast-food din lume

¹² Vasile Nemeș-Drept comercial, Franciza de servicii, pag. 359

Curtea de Justiție a Uniunii Europene definea franciza de producție ca fiind aceea “ în virtutea căruia beneficiarul fabrică el însuși după indicațiile francizorului, produse pe care le vinde sub marca acestuia”, utilizând know-how-ul francizorului.

Pe piața românească numărul de francize de producție este mai restrâns datorită investiției pe care francizatul trebuie să o facă. Cea mai importantă franciză de producție este cea realizată de Coca Cola, prin care aceasta furnizează informațiile legate de ingredientele băuturii, concentrația acestora și modul de imbuteliere. Această franciză de producție se află împreună cu franciza de servicii în lanțul de restaurante McDonald’s, concluzionând că aceste francize nu se exclud una pe alta ci pot coexista în cadrul aceleiași afaceri.

1.2.2. În funcție de modalitățile de exploatare

Franciza financiar - apărută ca o soluție pentru micii investitori care nu dețin fonduri mari de investiție pentru propria afacere și nici nu pot/vor să-și asume riscul uneia, care apelează la un investitor, altă persoană decât francizorul, care asigură beneficiarului în anumite condiții, exercitarea francizei în numele său.

Cel mai des întâlnită este în proiectele de mare anvergură ce necesită capital mare pentru a porni afacerea, ca de exemplu în construirea lanțurilor hoteliere, fiind aplicat principiul disocierii între francizatul investitor și francizatul gestioanar, cel din urmă administrează obiectul contractului și se ocupă de problemele concrete, în timp ce francizatul investitor se ocupă de rentabilitatea investiției sale

Franciza de stand - întâlnită în marile magazine, în galeriile comerciale, în spațiile destinate cumpărăturilor din aeroporturi ori magazine specializate¹³, unde se comercializează produsele mai multor comercianți, în cadrul aceluiași magazin.

Avantajul acestei francize îl reprezintă costul mic pe care îl suportă beneficiarul pentru desfășurarea obiectului său de activitate, datorat francizorului; dezavantajul constă în existența celorlalți comercianți în același cadrul aceluiași magazin, deci a existenței concurenței.

Ca și exemplu avem franciza McDonald’s care își desfășoară obiectul de activitate în cadrul magazinului comercial Afi Palace Cotroceni, alături de alți mari francizori aflați în concurență cu acesta (KFC, Gyros, Nordsee, Oro Toro) datorită obiectului de activitate asemanator respectiv comercializarea produselor de tip fast-food.

Franciza afiliată - este acea situație în care un comerciant independent ce activează cu propria afacere pe piață își convertește obiectul de activitate și intră într-o rețea de franciză¹⁴.

Părțile, francizorul respectiv comerciantul independent inițial, dobândesc un câștig: beneficiarul are posibilitatea de a-și exploata produsele sau serviciile sub imperiul numelui/mărcii francizorului, iar comerciantul beneficiază de vadul comercial și reputația beneficiarului, fiind independenți financiar și juridic unul de altul.

Franciza zonală - se deosebește de celălalte francize enumerate anterior prin faptul că beneficiarul, cu acordul francizorului, deține mai multe puncte de distribuție în cadrul aceleiași zone geografice, în care este direct și personal răspunzător de ele, și impune în sarcina francizorului imposibilitatea de a mai contracta cu un alt posibil beneficiar din acea zonă geografică sau chiar el să-și extindă afacerea în acea zonă.

1.3. Caractere juridice

Contractul de franciză este:

¹³ Mihaela Mocanu, Franciza francizabila-Tipuri de franciza, francize stand, pag. 62-63

¹⁴ A se vedea Dan Alexandru Sitaru, *op.cit.*, pag. 63

- contract bilateral(sinalagmatic): părțile se obligă reciproc¹⁵, francizorul se obligă să transmită toate tehnicile de producție iar beneficiarul se obligă să respecte confidențialitatea acestora;
- contract cu titlu oneros: fiecare parte urmărește să își procure un avantaj în schimbul obligațiilor asumate¹⁶, exemplu: deținătorul lanțului de francize McDonald's urmărește să-și extindă afacerea prin beneficiar, sporindu-și cifra de afaceri, iar beneficiarul urmărește să obțină profit în urma exploatării francizei în condiții optime;
- contract comutativ: existent și întinderea drepturilor și obligațiilor părților sunt cunoscute de la data încheierii contractului;
- contract consensual: se formează prin simplul acord de voință al părților¹⁷, dar pentru protejarea intereselor părților, acesta se încheie în formă scrisă ad probationem;
- contract cu executare succesivă: dreptul dobândit de beneficiar se exercită pe întreaga durată a contractului, iar plata redevenței se face eșalonat la termenele prevăzute în contract¹⁸;
- contract intuitu personae: francizorul fiind în drept să selecționeze și să accepte ca beneficiar numai persoana care îndeplinește condițiile manageriale și financiare pentru exploatarea afaceri sale.
- contract de adeziune: clauzele sale esențiale sunt impuse ori redactate de francizor (mai rar de beneficiar), cealaltă parte neavând posibilitatea decât să le accepte.¹⁹

2. Elemente constitutive

2.1. Părțile contractante

2.1.1. Francizorul

Conform art. 2 punct a) din O.G. 52/1997 “*Francizorul este un comerciant care:*

- este titularul drepturilor asupra unei mărci înregistrate, drepturile trebuie să fie exercitate pe o durată cel puțin egală cu durata contractului de franciză;
- oferă un ansamblu de produse și/sau servicii și/sau tehnologii;
- asigură beneficiarului o pregătire inițială pentru exploatarea mărcii înregistrate;
- utilizează personal și mijloace financiare pentru promovarea mărcii sale, a cercetării și inovației, asigurând dezvoltarea și viabilitatea produsului.”

Așadar, francizorul poate fi atât o persoană fizică cât și juridică, având capacitate deplină de exercițiu și care este titularul drepturilor asupra unei mărci înregistrate, oferind în temeiul unui contract dreptul unei alte persoane de a exploata afacerea sa folosind însemnele de atragere a clienților, know-how-ul, asistența tehnică și/sau comercială, în schimbul unei redevențe.

---

¹⁵ Art. 1171 Cod Civil teza 1

¹⁶ Art. 1172 (1) Cod Civil

¹⁷ Art. 1174 (2), Cod Civil

¹⁸ A se vedea Stanciu Cârpenaru, op.cit. pag 775

¹⁹ Art 1175, Cod Civil

2.1.2. Beneficiarul

Conform art. 1 lit.c) din O.G. 52/1997 beneficiarul este un comerciant, persoană fizică sau juridică, selecționat de francizor, care aderă la principiul omogenității rețelei de franciză, așa cum este ea definită de către francizor²⁰.

Beneficiarul poate alege între forma asociată ca persoană juridică sau forma individuală ca persoană fizică. Deși majoritatea beneficiarilor aleg să fie persoane juridice, cei ce aleg să fie persoane fizice sunt avantajați în cazul francizelor mobile, în care beneficiarul se poate muta dintr-o zonă în alta²¹.

De exemplu, franciza Bite Food Truck ce are ca obiect de activitate distribuția de gustări reci și calde, apă, sucuri și energizante, în scurt timp, prin diferite puncte mobile, în locuri frecventate de un număr mare de oameni, cum ar fi parcurile, mall-uri, târguri, festivaluri, concerte etc.

Beneficiarul este ales de francizor în urma unui schimb de informații asupra capacității financiare și a capacității de a exploata franciza. Acesta trebuie să dețină un capital minim, suficient pentru plata taxelor de intrare în rețea și pentru dotarea și pregătirea personalului necesar. Acesta are o identitate proprie, este independent, are o firmă proprie înregistrată la Registrul Comerțului, conform Legii nr. 26/1990, fiind direct și singur răspunzător în raporturile cu clienții săi.

2.2. Obiectul contractului

Conform art. 1225 C. civ. definește obiectul contractului prin prisma efectelor sale, a drepturilor și obligațiilor contractuale. Obiectul contractului de franciză este format din concesiunea unei mărci de fabrică sau de serviciu, împreună cu asistența tehnică și toate cunoștințele necesare pentru exploatarea acesteia. Este o condiție esențială a încheierii contractului, prevăzută de art. 5 din O.G. nr. 52/1997, alături de drepturile și obligațiile părților, de condițiile financiare, de durata contractului, de condițiile de modificare, prelungire și reziliere.

- *marca*: semn susceptibil de reprezentare grafică, ce deosebește produsele și serviciile unei persoane de cele aparținând altor persoane.

Aceasta reprezintă simbolul identității și renumelui rețelei de franciză și constituie garanția calității, oferind game omogene de produse, servicii, tehnologii transferate beneficiarului în cadrul unui drept de folosință, doar dacă aceasta este înregistrată la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM)

Francizorul este cel care are obligația să facă dovadă dreptului său, în cazul în care un terț pretinde un drept asupra mărcii beneficiarului. Beneficiarul este obligat să aducă la cunoștință francizorului orice încercare de uzurpare a mărcii de către un terț. În cazul relei credințe de înregistrare la OSIM a unei alte persoane, francizorul unei mărci are la dispoziție cererea de respingere a înregistrării, iar dacă marca a fost înregistrată, poate să ceară Tribunalului București anularea înregistrării.

- *firma*: reprezintă denumirea societății, ea trebuie înregistrată la Registrul Comerțului de către francizor.
- *emblema*: este un semn distinctiv susceptibil de reprezentare în orice mod care face diferența între fondurile de comerț al altor comercianți.
- *asistența tehnică și/sau comercială* asigurată de francizor, prin pregătire inițială și apoi asistență comercială pe toată durata contractului.

²⁰ Art. 1 lit. c) O.G. nr. 42/1007

²¹ A se vedea Gh. Gheorghiu, Gabriel N. Turcuop.cit. pag.55-56

Constituie un element esențial care pune în sarcina francizorului atât obligația unei formări inițiale a beneficiarului cât și un aport de asistență pe toată durata desfășurării contractului, cu scopul menținerii unui procedeu unitar de punere în mișcare a know-how-ului.

- riscul în afaceri

Partajarea și diminuarea riscurilor este cheia succesului economiei mondiale și explică dispariția crizelor economice internaționalizate cu dimensiuni cataclismice²². Pentru a micșora riscurile, giganzii economici transnaționali trebuie să-și diversifice activitatea prin activarea acestora pe piețe distincte pentru a se reorienta în timp util spre piețele profitabile.

Riscul francizei urmează a se împărți între francizor și beneficiar, fiind independenți financiar, cu gestiune și contabilitate proprie, cu personalitate juridică distinctă²³.

- *know-how*: element prevăzut în O.G. nr. 52. art. 1 lit. d) ca fiind ansamblul formulelor, definițiilor tehnice, documentelor, desenelor și modelelor, rețelelor, procedeele și a altor elemente analoge, care servesc la fabricarea și comercializarea unui produs, rezultate din experiența francizorului.

Know-how-ul este rezultatul experienței și inovațiile unui comerciant, ce îi garantează beneficiarului rezultatele procedurii de fabricare sau comercializare a produselor și/sau serviciilor ce urmează să facă obiectul contractului. Deținătorul unui know-how nu are un drept exclusiv asupra informațiilor, procedurilor și elementelor conexe care sunt încorporate în know-how. Noutatea know-how-ului este subiectivă, orice persoană poate folosi aceleași procedee și tehnici identice de fabricare dacă a ajuns în mod corect la cunoașterea lor, în alte condiții intervenind concurența neloială.

Caracteristici:

- este secret, neavând acces la el decât cei din rețeaua de franciză și nici nu poate fi înstrăinat fără acordul francizorului, fiind una din obligațiile contractuale de a păstra secretul profesional;
- substanțial, fiind o tehnică fără de care posibilul beneficiar nu poate exploata în mod corespunzător produsele și serviciile prevăzute în contract;
- identificat, fiind necesar ca acesta să fie descris în contract, încât să fie posibil de verificat dacă este secret și necesar realizării obiectului de activitate;

2.3. Clauze specifice

2.3.1. Clauze privind părțile contractului

Francizorul trebuie să fie titularul drepturilor asupra unei mărci înregistrate, ce poate fi exercitată pe o durată cel puțin egală cu durata contractului de franciză; trebuie să dețină și să exploateze o activitate comercială, pe o perioadă anterioară lansării rețelei de franciză.

Beneficiarul este partea îndreptățită să exploateze drepturile de proprietate intelectuală și/sau industrială privind produsul și/sau serviciul.

Părțile contractante trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu, să îndeplinească condițiile impuse de lege pentru desfășurarea activității ce urmează să formeze obiectul contractului, iar beneficiarul să îndeplinească condițiile impuse de francizor pentru ca acesta să fie ales conform condițiilor impuse de caracterul intuitu personae.

---

²² A se vedea G.Gheorghiu, G.Turcu., *op.cit.* pag 41.

²³ Idem

2.3.2. Clauze privind obiectul contractului

Dreptul care se transferă, obligă beneficiarul la plata unei redevențe și îl autorizează să utilizeze marca produselor și/sau serviciilor și/sau tehnologiilor, know-how-ul și orice alte drepturi de proprietate intelectuală sau industrială.

Redevența, conform legii, este o sumă de bani pe care beneficiarul trebuie să o dea francizorului în schimbul dreptului de a exploata marca, know-how, asistența etc.

Există o redevență inițială ce reprezintă taxa pentru a intra în rețea, ce trebuie achitată la încheierea contractului, dacă părțile nu au stabilit altfel, cât și una periodică ce constă în sume de bani pe care le achită beneficiarul în termenele stabilite în contract, în cuantumul stabilit cu francizorul la încheierea contractului în cifra de afaceri ori o sumă fixă.

2.3.3. Clauze privind durata contractului

Potrivit ordonanței, termenul va fi fixat astfel încât să se permită beneficiarului amortizarea investiției specifice francizei (art. 6) cu scopul protejării intereselor beneficiarului și francizorului, durata este determinată în funcție de caracteristicile proprii fiecărei francize²⁴ nefiind impusă o durată minimă sau maximă.

2.3.4. Clauze de nonconurență și confidențialitate

Pentru protejarea drepturilor francizorului în contractul de franciză pot fi introduse clauze de nonconurență și confidențialitate, pentru împiedicarea divulgării know-how-ului conform art. 10 din ordonanță.

Cele două clauze au ca scop interzicerea beneficiarului de a desfășura comerț similar celui care face obiectul contractului de franciză, respectiv interzicerea divulgării lui către alte persoane; clauze ce pot exista pe toată durata contractului cât și după încetarea acestuia.

2.3.5. Clauze de exclusivitate teritorială

Stipulate în favoarea beneficiarului, în care se stipulează că francizorul nu poate transmite într-o anumită zonă geografică stabilită și descrisă în contract, aceleași drepturi transmise beneficiarului, altor persoane și se obligă să nu desfășoare el însuși activitate comercială cu un obiect asemănător.

3. Încheierea și efectele contractului

3.1. Faza precontractuală

Această fază are ca scop opțiunea părților de a-și confirma decizia de a colabora²⁵, în urma schimbului de informații necesare stabilirii cadrului de desfășurare a activității ce face obiectul contractului.

Conform art. 2 alin. (2) din ordonanță “francizorul furnizează viitorului beneficiar informații care îi permit acestuia să participe, în deplină cunoștință de cauză, la derularea contractului de franciză”, moment în care caracterul contractului de intuitu personae își găsește aplicabilitate în considerentele că francizorul este cel îndreptățit să-l selecționeze pe beneficiar iar “publicitatea pentru selecționarea beneficiarilor trebuie să fie lipsită de ambiguitate și să nu conțină informații eronate”²⁶.

Totuși, atât beneficiarul cât și francizorul, deși aflați în faza precontractuală au anumite obligații, chiar dacă schimbul de informații făcut este fără încheierea unor angajamente, astfel

²⁴ Art. 9. din O.G. nr 52/1997 -ultima teza

²⁵ Art.2 alin (1) O.G nr. 52/1997

²⁶ Art. 13 O.G. nr. 52 /1997

O.G. nr 52/1997 pune în sarcina francizorului anumite obligații referitoare la schimbul de informații necesare colaborării și acceptării în cunoștință de cauză de către beneficiar, printre care se numără și informarea know-how-ului, care poate fi sub forma lui reală și concretă sau sub forma unor informații generale ce pot dobândi încrederea beneficiarului; cât și în sarcina beneficiarului de a nu divulga informațiile obținute în această fază precontractuală.

Asigurându-și păstrarea know-how-ului, francizorul poate recurge la o apărare sigură în forma contractului de confidențialitate, iar în ipoteza încălcării acestuia francizorul va avea la dispoziție acțiunea contractuală pentru plata de despăgubiri care să acopere prejudiciul cauzat, cu condiția dovedirii acestuia și a cuantumului său²⁷.

În cazul inexistenței acestui contract, informațiile furnizate în cadrul fazei precontractuale sau în faza negocierii, viitorul beneficiar v-a răspunde pentru prejudiciile aduse francizorului în cazul divulgării acestor informații, dacă sunt susceptibile de a crea un prejudiciu, fiind sub sfera relațiilor dintre doi profesioniști, conform răspunderii civile delictuale.

Conform art.7 coroborat cu art. 8 din O.G. nr. 52/1997, francizorul poate să notifice beneficiarului orice încălcare contractuală oferindu-i un termen rezonabil pentru remediere, atât în timpul contractului cât și la încetarea acestuia, pe baza regulilor concurenței loiale.

3.2. Obligațiile francizorului

Obligațiile francizorului reies din coroborarea articolelor 4 și 6 din O.G. nr. 52/1997, după cum urmează:

- obligația de a transmite beneficiarului dreptul de a exploata marcă, know-how-ul, ori alte drepturi de proprietate intelectuală sau industrială privind produsul ori serviciul ce face obiectul contractului, precum și să-i acorde pregătirea necesară începerii activității,
- obligația de a asigura beneficiarului asistență tehnică și/sau comercială de care are nevoie, pe toată durata contractului; francizorul controlând respectarea elementelor constitutive ale mărcii art. 6 alin (2) și know-how-ului pentru a furniza o gamă omogenă de produse sau servicii,
- obligația de aprovizionare a beneficiarului, făcându-se o diferență între obligația beneficiarului de a vinde produsele furnizate de francizor sau de un terț indicat de acesta,
- obligația de a garanta exclusivitatea teritorială²⁸,
- obligația de a asigura publicitatea produsului și/sau serviciilor.

3.3. Obligațiile francizatului

- obligația de a exploata marca și/sau know-how privind produsul sau serviciul, francizorul având dreptul de a verifica dacă acestea sunt exploatate conform contractului, consemnând în caietul de sarcini (este un manual operațional creat de francizor și completat periodic de acesta, ce cuprinde evidența livrărilor de marfă, standardele de calitate și cantitate, conținutul, îmbunătățirea informațiilor referitoare la know-how și condițiile asistenței periodice.
- obligația de a păstra secretul informațiilor primite de la francizor, acestea având caracter confidențial. Obligația există atât pe durata exercitării contractului cât și după încetarea acestuia²⁹.

---

²⁷ Art. 10. O.G. nr. 52/1997 –“Francizorul poate să impună o clauză de nonconurență și de confidențialitate, pentru a împiedica înstrăinarea know-how-ului transmis pe durata contractului de exclusivitate”

²⁸ A se vedea V.Nemes, *op.cit.* pag 362

- obligația de nonconcomitanță privind pe furnizor sau francizor, constând în imposibilitatea francizatului de a înstrăina sau desfășura o activitate similară
- obligația de a plăti redevențele, în caz de neplată, dacă nu s-a stabilit în contract o clauză penală, dobânzile curg de la scadență,
- obligația de a informa francizorul despre desfășurarea afacerii cu orice fel de informații de natură a facilita cunoașterea, analiza performanțelor și situației financiare.³⁰
- obligația de a contribui la menținerea și dezvoltarea rețelei de franciză, adică la extinderea afacerii, menținerii prestigiului prin păstrarea calității serviciilor la standardul impus de francizor și de a îmbunătăți aceste servicii.

4. Încetarea contractului

Cauzele de încetare a contractului de franciză pot fi:

4.1. Expirarea duratei contractuale

Durata optimă a contractului de franciză este o problemă care se determină în mod concret de la caz la caz, ținându-se cont de o serie de criterii printre care o perioadă de timp necesară francizatului de a-și amortiza investițiile făcute, natura și specificul obiectului de activitate, deși spre exemplu, legislația italiană prevede un minim de 3 ani³¹.

Dat fiind faptul că durata contractului este determinată, la expirarea acesteia, contractul încetează. Conform art 6, teza a doua, “francizorul va înștiința pe beneficiar cu un preaviz suficient de mare asupra intenției de a nu reînnoi contractul la data expirării sau de a nu semna un nou contract”, dacă nu îl notifică nu va interveni tacita relocatiune. În caz de prelungire a contractului, beneficiarul poate avea drept de preemțiune, dacă a fost stipulat în contract, menținându-se, de regula, același conținut din vechiul contract, diferența constând într-o nouă durată contractuală.

4.2. Rezilierea contractului

Rezilierea reprezintă o sancțiune de drept civil ce intervine în cazul neexecutării culpabile a uneia dintre părți. Aceasta poate interveni la cererea unei părți adresate instanței, care constată dacă sunt îndeplinite anumite condiții și produce efecte numai pentru viitor, din momentul rămânerii definitive a hotărârii care o pronunță (ex nunc), cât și convențional prin stipularea unui pact comisoriu expres între părți.

Condițiile pe care trebuie să le verifice instanța sunt referitoare la obligația francizorului de a-l notifica în scris pe beneficiar acordându-i un termen rezonabil pentru remedierea situației ce prezintă importanță în desfășurarea în condiții optime a contractului; să existe o neexecutare suficient de importantă ce aduce atingere desfășurării afacerii; neexecutarea să îi fie imputabilă părții în culpă și partea să fi fost pusă în întârziere.

Conform art. 6 din O. G. rezilierea se poate face fără preaviz doar în condițiile stabilite de părți, dacă nu se face expres, rezilierea trebuie făcută cu preaviz.

²⁹ Art. 4 alin. (3) lit. c) O.G. nr. 42/1997

³⁰ Art. 4 alin(3) lit. b) din O.G. nr.42/1997

³¹ <http://www.rasfoiesc.com>, Structura și conținutul contractului de franciză

Din momentul încetării contractului, beneficiarul nu mai poate folosi tehnicile și know-how-ul francizorului, listele și registrele cu clienți, marca și numele comercial, emblema cât și oricare drept de proprietate intelectuală a celei care s-a convenit în temeiul contractului.

4.3. Cesiunea drepturilor rezultate din contract

Această cauză privește împrejurarea în care beneficiarul sau francizorul decedează, intră în faliment, se declară insolvent ori devine incapabil potrivit unei hotărâri judecătorești rămase definitive, fapt pentru care nu se transmite moștenitorilor datorită caracterului intuitu personae³², excepție fiind o clauză stipulată în contract în care se permite cesionarea.

Concluzie

Prin Ordonanța nr.52 din 28 august 1997, legiuitorul român a definit principalele noțiuni legate de domeniul francizei, nou apărută în cadrul comerțului, față de alte contracte de jureglementate și de Codul Civil. Francizarea este o metodă de a fabrica produse sau de a presta servicii, în baza unui contract, de către o persoană care este beneficiarul dobândirii know-how-ului de producere și fabricare, dobândit de la o altă persoană, de regulă un afacerist cu o puternică rețea de franciză.

Consider că acest contract reprezintă o importantă oportunitate de a intra pe piața economiei datorită evoluției acesteia prin necesitatea consumatorului de a avea încredere în produsele și serviciile la care apelează, cât și prin siguranța pe care o poate dobândi o persoană care aderă la o rețea de franciză și nu în ultimul rând deținătorul acesteia. Contractul îl avantajează pe beneficiar oferindu-i dreptul de a exploata o marcă de prestigiu și de a intra pe o piață economică folosind tehnici de producție, comercializare, clientela produsului și/sau serviciului, calitatea acestora, deținute de francizor, prin experiența dobândită în timp; cât și un risc diminuat de nereușită în afacere, lucrând sub protecția numelui rețelei, având posibilitatea dezvoltării acesteia prin colaborarea continuă cu francizorul.

Principalul avantaj al francizorului este posibilitatea extinderii acestuia pe o rază teritorială cât mai extinsă, pe cheltuielile altei persoane respectiv a beneficiarului. Datorită independenței financiare între cele două părți, francizorul beneficiază de reușita beneficiarului dar nu suportă riscul nereușitei în afacere, fiind protejat de normele ordonanței și de clauzele contractului totodată. Un alt avantaj îl reprezintă dobândirea de profit prin simpla transferare a tehnicilor de producție sau de prestare de servicii către beneficiar, prin plata unei taxe inițiale cât și plata redevențelor periodice în funcție de cifra de afaceri, alteleori de o sumă fixă. De pe urma beneficiarului, acesta mai beneficiază și de publicitatea efectuată de partenerul de afacere, aducându-i cîștig și reputație prin prisma calității produselor.

Așadar consider că acest contract de franciză vine în ajutorul ambelor părți contractante, ajutându-se reciproc, având posibilitatea de a colabora pe perioadă nedeterminată, oferind populației siguranța în calitatea produselor și serviciilor oferite de francizor și francizat.

Referințe

- Dan Alexandru Sitaru- Contractul de franciză în dreptul intern și comparat, Editura Lumina Lex, București 2007

---

³² A se vedea Dan Alexandru Sitaru, *op.cit.* pag. 140

- Stanciu D. Cărpenaru- Tratat de drept comercial roman, Ediția a V-a, actualizată, Editura Universul Juridic, București 2016
- Mihaela Mocanu-Franciza, francizarea, ghid practic, Editura Universul Juridic, București 2013
- Gh. Gheorghiu, Gabriel Turcu-Contractul de franciză
- Vasile Nemeș-Drept comercial, Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, București 2015
- Diana Loredana Hogaș- Pe tărâmul francizei: o introducere în contractul de franciză
- www.cdep.ro Ordonanța nr.52 din 28 august 1997 privind regimul juridic al francizei
- www.contzilla.ro-Fiscalitate: Redevențe
- www.franchising.info.roFrancize în aer liber, Cele mai importante francize fast-food din lume
- www.rasfoiesc.comCondiții de negociere în afaceri
- www.wikipedia.ro- Franciza
- www.legeaz.net- Buna credință în negocieri, Cod Civil
- www.managerexpres.roAnteprenoriat pentru afaceri
- www.biblioteca.regielive.ro Contractul de franciză
- www.ideideafaceri.manager.ro Tipuri de franciză
- www.antreprenor.su Gestionarea afacerilor

CRIPTOMONEDELE - BANII NON FIAT - BANII VIITORULUI

Alexandru PENCU

Abstract:

Următoarea lucrare își propune să trateze unele aspecte esențiale ale cunoașterii criptomonedelor. Am ales această temă deoarece s-a creat o emulație impresionantă în jurul ideii de a cumpăra criptomonedă în vederea speculării diferențelor de preț și a volatilității acestora.

1. Despre criptomonede

1.1. Istoricul banilor

Banii au apărut cu mii de ani în urmă, mai întâi în forma monedelor, apoi în forma bancnotelor, pentru ca pe timpul erei noastre să fie disponibili prin intermediul băncilor, iar acum ei să fie digitalizați. Dacă ne uităm puțin în urmă, conform materialului „Totul despre bani” (f.d.) de pe *ec.europa.eu*, „primele monede au apărut în Asia Mică, în urmă cu aproximativ 2600 de ani” (secțiunea „Primele Monede”), acestea fiind la început numărate, mai degrabă decât cântărite. Mai târziu au apărut bancnotele, mai ales după ce „comerțul s-a intensificat” (*ibidem*, secțiunea „Dar bancnotele?”, paragr. 2), acestea servind lumii, dar nesubstituind monedele, chiar dacă valoarea bancnotelor era mai mare. Pe teritoriul țării noastre, aceasta „începe cu primele monede bătute în coloniile antice grecești de la Marea Neagră, care aveau o vastă activitate comercială” („Istoria Banilor”, 2005, paragr. 3), deoarece mai trebuie precizat conform aceluiași surse anterior menționate că, imediat după apariția monedelor în Asia Mică, Grecia Antică „a adoptat rapid această idee nouă și au început să fabrice monede de argint și de bronz” („Totul despre bani”, f.d., secțiunea „Primele Monede”, paragr. 1).

Pe măsură ce ne apropiem de era noastră, își fac apariția și primele bănci, dar și cardurile bancare, primul fiind emis în anul 1949, atunci când *Diners Club* și *American Express* „au lansat primul card bancar modern creat din plastic. Acest card a fost creat exclusiv pentru plățile în 27 de restaurante renumite din orașul New York. Până în anul 1951 circa 20.000 de norocoși erau deținători ale acelor carduri bancare” (Guțuleac, 2013, paragr. 4). Mai târziu au apărut și ATM-urile, primul dintre acestea fiind „amplasat pe o stradă din Enfield, o suburbie din nordul Londrei, în zidul unei sucursale a băncii Barclays. S-a întâmplat în 27 iunie 1967” (Filcu, 2016, paragr. 1), pentru ca în 2010 să aibă loc prima tranzacție criptovalutară, o persoană care lucrează în IT cumpărând „două pizza cu 10.000 de bitcoin, o monedă virtuală foarte puțin cunoscută la vremea aceea” (Casota, 2017, paragr. 1). Putem remarca așadar o evoluție spectaculoasă a banilor, valoarea acestora fiind din ce în ce mai mare, mai ales pe măsură ce aceștia s-au diversificat de-a lungul timpului, numai la ora actuală existând destui concurenți numai pe piața criptomonedelor pentru monedele cele mai tranzacționate cum ar fi Bitcoin, Ethereum, Ripple și altele.

1.2. Despre blockchain

Blockchain se referă la tranzacții grupate într-un bloc de pe urma cărora se poate face un dosar al tranzacțiilor care se poate cripta. Trebuie precizat faptul că „Blockchain-urile ne dau posibilitatea să trimitem bani direct și în siguranță de la unii la alții, fără să trecem printr-o bancă,

o companie de carduri de credit sau PayPal” (Tapscott, Tapscott, 2017, p. 33), acesta fiind un „registru descentralizat (adică nu este ținut într-un singur loc, ci numeroși actori dețin o copie) care stochează anumite informații ce nu mai pot fi modificate ulterior” (Casota, 2018, paragr. 3). Foarte mulți autori spun despre blockchain că va fi la fel de revoluționar asemeni Internetului, iar valoarea criptomonedelor se așteaptă să crească. Același autor, Florin Casota, mai spune în continuarea citatului anterior faptul că blockchain-ul „e un fel de registru digital în care orice informație introdusă e criptată în formule matematice și fiecare formulă (...) validează o altă formulă matematică ce conține alte date criptate la rândul lor” (ibidem, 2018). Totul fiind electronic, se pot înregistra toate tranzacțiile, acestea sunt mai sigure și există un control mult mai puternic asupra banilor. În acest context, merită a fi menționate câteva beneficii ale blockchain-ului, cum ar fi „decontarea imediată, interoperabilitatea globală, nivelurile ridicate de securitate și tranzacțiile la costuri aproape zero (...)” (Tapscott, Tapscott, 2017, p. 125). Desigur, există mult mai multe beneficii ale acestuia, dar foarte important este faptul că lumea va începe să se raporteze la altceva, să aibă alte așteptări când vine vorba de tranzacții, să facă totul mult mai rapid și mult mai sigur. Aceeași autori precizați spuneau că blockchain-ul va fi un Internet al Banilor și nu al Informației cum am avut până acum (ibidem, 2017), blockchain-ul oferind „pentru piața de capital, ce a oferit Internetul pentru consumatori” (ibidem, 2017, p. 142).

1.3. Conceptul de mining

Minarea „presupune rezolvarea unor ecuații matematice foarte complexe, care validează o tranzacție” („Ce este minarea și de ce e un element cheie pentru monedele digitale”, secțiunea „Cum se desfășoară tranzacțiile?”, paragr. 4), aceasta transformându-se într-o „cursă în care calculatoarele lucrează cât de repede pot pentru a găsi răspunsul la o problemă de matematică primind drept recompensă monedă digitală” (ibidem, f.d., secțiunea „Cum se desfășoară tranzacțiile?”, paragr. 8). Chiar dacă instituțiile nu sunt încă pregătite să reglementeze criptomonedele, acestea pot fi minate dacă există calculatoare puternice, cel mai bun exemplu în acest sens fiind monedele concurente ale Bitcoin care sunt destul de numeroase după cum vom arăta în paginile următoare. Chiar dacă lumea încă nu apreciază moneda virtuală la adevărata ei valoare, foarte mulți încercând să o convertească cu banii pe care îi avem deja, se așteaptă o creștere a monezilor virtuale și îndată vom putea cumpăra Bitcoin cu cardul.

2. Utilizarea criptomonedelor

2.1. Avantajele utilizării criptomonedelor

Criptomonedele au atât avantaje cât și dezavantaje. Avantajele ar fi faptul că „reprezintă un sistem descentralizat și nu există o autoritate centrală, cum ar fi o bancă centrală. În plus, datele personale despre utilizatori sunt ascunse, iar plata se poate face fără ca datele personale să fie asociate cu tranzacția” („Criptomonedele, obsesia începutului de an”, 2018, secțiunea „Avantajele și dezavantajele criptomonedelor”, paragr. 1), de menționat aici fiind și controlul pe care îl presupune fiecare tranzacție, dar și rapiditatea cu care se va desfășura fiecare tranzacție. De asemenea, aceste monede mai au ca avantaje: „ascunderea de date personale, transferul foarte rapid, utilizatorii dețin controlul, nu există limită de sumă pentru transferuri” (De la cititori: Petruț Florin – Viitorul financiar stă în criptomonedele, 2018, paragr. 7).

Ca dezavantaje însă, „menționăm utilizarea redusă, volatilitatea ridicată, ireversibilitatea tranzacțiilor, anularea fiind imposibilă, precum și interdicția folosirii anumitor criptomonede în unele state ale lumii” („Criptomonedele, obsesia începutului de an”, 2018, secțiunea „Avantajele și dezavantajele criptomonedelor”, paragr. 2). După cum se poate observa, există mai degrabă avantaje decât dezavantaje, dar ne-am limitat la doar câteva surse pentru a exprima avantajele și

dezavantajele criptomonedelor. Există mult mai multe scrieri în acest sens, însă motorul principal pe care se bazează acestea rămâne inovația.

2.2. Plata sigură, necontrolată centralizat

Pentru a explica mai bine cum are loc această plată prin intermediul monezilor virtuale, Laura Ștefănuț (2017) scrie un articol elaborat pe site-ul digi24.ro în care explică fenomenul Bitcoin, dar și cum se poate face plata cu o astfel de monedă. Aceasta spune că atunci când utilizatorul unei monede virtuale face o plată, „computerele conectate în rețeaua Bitcoin de „mineri” trebuie să afle răspunsul la un puzzle criptografic unic, generat pentru această tranzacție. Pe aceste calculatoare, deținute în special de companii (...) sunt instalate softuri care rezolvă << ghicitoarea >> prin încercări succesive” (secțiunea „Cum funcționează Bitcoin?”, paragr. 2), la ghicitoare referindu-se la un număr cu 64 de caractere, conform aceleiași surse citate (ibidem, 2017). În acest material se explică mult mai bine modalitatea de plată și procesul prin care este făcută o plată prin intermediul criptomonedelor.

Plata în monedă virtuală este interesantă, mai ales că există încă state și instituții care nu au reglementat criptomonedele și criptovaluta după cum am amintit anterior. Conform unui articol scris de Emilia Olescu (2017) pe ziarul bursa.ro, într-un interviu cu George Rotariu, CEO și Co-fondator al Bitcoin România, acesta spune că „poți plăti biletele de avion, cazarea etc. Sunt unele site-uri care fac rezervări și acceptă plata în bitcoini. Sunt din ce în ce mai multe site-uri care acceptă plata cu această monedă digitală și sunt foarte multe lucruri care pot fi plătite în bitcoini” (paragr. 22), în Japonia fiind deja reglementată aceste monede în zeci de bănci.

2.3. Minimizarea comisioanelor

Unul dintre avantajele criptomonezilor care nu a fost explicat, dar pentru care am rezervat un subcapitol în cadrul acestui eseu, sunt comisioanele. Acestea sunt foarte reduse atunci când vorbim de tranzacționarea acestui tip de monezi, unul dintre motive fiind faptul că nu sunt încă reglementate pe multe piețe, chiar dacă valoarea acestora este recunoscută la nivel mondial. Mădălina Murărescu (2018), într-un articol de pe site-ul goanadupabitcoin.ro, afirmă: „Așa-numitele << comisioane >>, aceste cheltuieli pot foarte bine să fie considerate costuri de tranzacționare necesare rețelei, la fel de necesare ca plata oricărui serviciu, de la SMS la plata comenzii de pizza” (paragr. 3). Chiar dacă nu vom dezvolta ideea de wallet pentru că nu asta urmărim în cadrul acestei lucrări, acesta trebuie totuși menționat, modificarea comisionului fiind posibilă în funcție de ce „portofel” deține utilizatorul. „La unele portofele utilizatorii pot alege dacă vor să plătească un comision mic, unul mediu sau unul mare, pentru a prioritiza tranzacțiile. Alte portofele permit setarea unui comision customizat” („Tranzacțiile neconfirmate și comisioanele scad considerabil”, 2017, secțiunea „Portofelele recomandă comisioane eronate”, paragr. 1). De asemenea, un comision mai poate să scadă și dacă există mai multe tranzacții pentru moneda respectivă, cum este în cazul Bitcoin acum, conform articolului de mai sus, scris de Mădălina Murărescu. „Așadar, de ce au scăzut comisioanele? Răspunsul simplu este că acum utilizatorii fac mai puține tranzacții în rețea” (Murărescu, 2018, paragr. 7), cel mai bun exemplu fiind Bitcoin-ul unde „costul mediu pentru trimiterea unei tranzacții (...) este mai mic decât era acum un an și jumătate” (ibidem, 2018, paragr. 1). Trebuie precizat și faptul că există tranzacții confirmate, dar și neconfirmate, comisioanele depinzând în mod direct de acestea, dar trebuie recunoscută volatilitatea acestei monede, dar și a întregii pieți din care aceasta face parte, o volatilitatea nemaîntâlnită până acum pe nicio altă piață.

3. Tranzacționarea criptomonedelor

3.1. Principalele criptomonede

În momentul în care vine vorba despre criptomonede, de departe cea mai populară este la ora actuală *Bitcoin*. Deși aceasta a dat tonul în lumea criptomonedelor și este și cea mai cunoscută dintre acestea, *Bitcoin* nu este prima monedă de acest tip apărută ci „au existat încercări anterioare de creare a unor valute online cu registre securizate prin criptare, două exemple dintre acestea fiind *B-Money* și *Bitgold* care au fost << formulate >> dar niciodată pe deplin dezvoltate” (Marr, B., 2017, paragr. 4).

În rândurile următoare voi face o scurtă descriere a principalelor criptomonede (în ordine descrescătoare a *market cap*-ului la valoarea din ziua scrierii acestor paragrafe - 4 Aprilie 2018) folosite și tranzacționate în anul 2018: 1. *Bitcoin* (BTC, 2009, Satoshi Nakamoto) este de departe cea mai cunoscută, cea mai tranzacționată și cea mai utilizată criptomonedă în momentul de față - Aprilie 2018. „În august 2008, o lucrare interesantă numită << Bitcoin: Un sistem *peer to peer* cu bani >> a fost trimisă la mai mulți utilizatori interesați de criptografie” (Tot ce trebuie să știi despre Bitcoin, 2018, paragr. 2). Satoshi Nakamoto este doar un pseudonim pentru inventatorul acestei monede iar identitatea acestuia nu este cunoscută nici măcar la momentul scrierii acestui articol. *Bitcoin* are în acest moment o valoare de piață de \$6,923.00 per unitate iar *market cap*-ul se situează la valoarea de \$117,396,772,500, conform aceleiași surse citate, moneda înregistrând o creștere de 1,318% în 2017 („Cryptocurrency Market Capitalizations”, f.d.); 2. *Ethereum* (ETH, 2015, Vitalik Buterin) e o criptomonedă relativ nouă, apărută abia în anul 2015, care a reușit să se situeze a doua după *Bitcoin* în *market cap*. „*Ethereum* a fost inițial creat de Vitalik Buterin, un programator și cercetător al criptovalutelor, care a lucrat anterior la *Bitcoin*, în anul 2013” (Ce este Ethereum? Află câteva informații!, 2017, paragr. 4). După ce a terminat colaborarea cu *Bitcoin*, Vitalik Buterin a decis să înceapă construcția unei noi monede, astfel că a lansat un alt sistem „pe 30 iulie 2015, populat cu 11,5 mil de monede pregătite pentru pre-vânzare” (*ibidem*, 2017). *Ethereum* are în acest moment (la data de 4 aprilie 2018) o valoare de piață de \$377,91 per unitate iar *market cap*-ul se situează la valoarea de \$37,266,444,162, această monedă înregistrând o creștere de 9,162% în 2017 („Cryptocurrency Market Capitalizations”, f.d.); 3. *Ripple* (XRP, 2013, Chris Larsen & Jed McCaleb) este a treia monedă adusă în discuție, aceasta fiind „un protocol de tranzacționare (*Ripple Transaction Protocol – RTXP*) folosit în tranzacții globale de orice mărime. Adică orice sumă.” (De ce este Ripple atât de valoros?, f.d., paragr. 2). *Ripple* are în acest moment o valoare de piață de \$0,501 per unitate iar *market cap*-ul se situează la valoarea de \$19,608,169,575 (*ibidem*, f.d.). Această monedă a înregistrat o creștere de 36,081% în 2017 („Cryptocurrency Market Capitalizations”, f.d.), fiind cea mai performantă (cu cea mai mare creștere per unitate în procente) criptomonedă din acel an. Am atașat un grafic pentru a observa care sunt cele mai performante monede din anul 2017, grafic ce poate fi văzut în Anexa 1. Acesta, denumit „2017's biggest cryptoassets ranked by performance”, conține toate valorile criptomonedelor la ora actuală, valori care se modifică de la o zi la alta.

3.2. Achiziționarea și tranzacționarea criptomonedelor

Când vorbim despre achiziționarea criptomonedelor, discuția se împarte pe două ramuri:

Prima ar fi achiziționarea de criptomonede foarte cunoscute (*Bitcoin*, *Ethereum*, *Litecoin* etc.) care pot fi cumpărate direct de pe anumite site-uri precum: *coinbase.com*, *coinnama.com*, *bitpanda.com*, etc. Totodată, trebuie amintit că unele dintre aceste site-uri nu sunt disponibile pentru a se cumpăra monede de pe teritoriul României. În a doua ramură facem referire la achiziționarea de altcoins (abreviere de la alternative coins - monede alternative *Bitcoin*ului). Deși unele dintre aceste altcoins au început să își facă apariția pe site-urile enumerate mai sus,

majoritatea nu se pot cumpăra direct. Pentru a achiziționa altcoins, de cele mai multe ori e nevoie să cumperi o monedă principală care, mai apoi, poate schimba fracțional sau întreg cu altcoins pe anumite site-uri de profil, unul dintre cele mai cunoscute fiind cryptopia.co.nz.

Achiziționarea criptomonedelor în România conform bitcoinnews.ro se poate face în cel mai sigur mod de pe următoarele platforme: etoro.com, iqoption.com și cex.io („Cumpără Bitcoin”, 2018). De precizat este faptul că aceste platforme nu oferă neapărat posibilitatea de a “cumpăra” o criptomonedă, ci mai degrabă tranzacționarea acestora (despre care vom vorbi mai amanunțit într-un paragraf ulterior) este asemănătoare cu tranzacționarea acțiunilor. Pentru oricare modalitate de achiziționare pe care ai alege-o va trebui ca utilizatorul să își verifice identitatea, proces care poate dura uneori și peste două-trei săptămâni din cauza traficului și al interesului foarte mare din ultima perioadă pentru aceste criptomonede.

Tranzacționarea criptomonedelor în defavoarea banilor clasici (fiat) se aseamănă aproape în raport de 1:1 cu tranzacționarea acțiunilor pe platformele de exchange: „Modul de tranzacționare al criptomonedelor este exact la fel dar în loc să se vândă și să se cumpere valute fiate cum ar fi euro sau dolari americani, investitorii cumpăra și vând criptomonede, ca de exemplu Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH) sau Litecoin (LTC).” (Tranzacționare de Bitcoin și alte monede, 2018, secțiunea „Tranzacționare de Bitcoin și alte criptomonede”, paragr. 1). Conform aceluiași articol citat mai sus, există două tipuri de tranzacționare: pe termen lung sau pe termen scurt (ibidem, 2017). Când vorbim despre tranzacționarea pe termen lung, ne referim la cei care tranzacționează o criptomonedă cu scopul de a o păstra o anumită perioadă de timp. Această modalitate de a tranzacționa criptomonede necesită o studiere destul de amplă a pieței. Putem compara tranzacționarea pe termen lung cu achiziționarea unui imobil cu scopul de a-l revinde peste ani la un preț considerabil mai mare. Totuși, gândindu-ne la volatilitatea foarte mare a prețului criptomonedelor, nici această “investiție” nu poate fi considerată sigură. Al doilea timp de tranzacționare este cea pe termen scurt, unde cei care cumpără/vând criptomonede speculează sau încearcă să speculeze o creștere sau o scădere drastică a valorii de piață a acestora într-o perioadă scurtă de timp. Acest fenomen este numit de către specialiști “Pump and Dump”. Pentru a exemplifica voi atașa un grafic care ne arată cum se produc aceste creșteri sau diminuări ale prețurilor criptomonedelor, grafic ce poate fi găsit în Anexa 2 a acestei lucrări.

4. Concluzii

În opinia mea, în timp criptomonedele vor deveni unelte esențiale în comerț, acestea având numeroase avantaje care le fac mijloace de plată mult mai rapide și mult mai securizate. Odată cu reglementarea mai concretă acestora în lume, dar mai ales în România, mult mai multe persoane vor începe să cunoască aspecte legate de acestea. Deocamdată, criptomonedele rămân doar noțiune abstractă pentru majoritatea oamenilor neinteresați în mod direct de acest fenomen. Totuși, observăm foarte mulți tineri (și nu numai) foarte pasionați de această nișă deoarece există posibilitatea de a face foarte mulți bani într-un timp foarte scurt. Reversul medaliei este aplicabil, adică la fel de repede se pot și pierde sume foarte mari de bani. O documentare foarte amplă poate crește șansele de a obține profit din aceste investiții, dar luând în calcul volatilitatea mare a prețului, uneori nici această documentare nu va fi îndeajuns. Pentru cei care sunt interesați în investirea unor sume de bani în criptomonede, recomandăm cu căldură sfatul „Niciodată nu investi mai mult decât îți permiți să pierzi”. În încheiere vom face o predicție: în următorii 20 de ani banii clasici vor mai fi folosiți doar pentru tranzacțiile mărunte, iar criptomonedele - banii non fiat - vor deveni banii viitorului.

Referințe

- 2017's biggest cryptoassets ranked by performance (f.d.) [prezentare grafică]. theatlas.com. Consultată la <https://www.theatlas.com/charts/B1pWqcDQM> în data de 5 aprilie 2018.
- Casota, F. (2018). Ce este și cum funcționează tehnologia blockchain?, zf.ro, citit la <http://www.zf.ro/zf-24/ce-este-si-cum-functioneaza-tehnologia-blockchain-17001161>, în data de 2 aprilie 2018.
- Casota, F. (2017). În 2010 a cumpărat două pizza cu 10,000 de bitcoin. Suma fabuloasă pe care ar fi avut-o azi în cont, businessmagazin.ro, accesat la <http://www.businessmagazin.ro/actualitate/in-2010-a-cumparat-doua-pizza-cu-10-000-de-bitcoin-suma-fabuloasa-pe-care-ar-fi-avut-o-azi-in-cont-16357908>, în data de 2 aprilie 2018.
- Ce este Ethereum? Află câteva informații! (2017). admiralmarkets.ro, citit la <https://admiralmarkets.ro/analytics/traders-blog/ce-este-ethereum-afla-mai-multe-1>, în data de 4 aprilie 2018.
- Ce este minarea și de ce e un element cheie pentru monele digitale (f.d.). primexteam.ro, citit la <https://www.primexteam.ro/ce-este-minarea-si-de-ce-e-un-element-cheie-pentru-monedele-digitale/>, în data de 2 aprilie 2018.
- Criptomonedele, obsesia începutului de an (2018). jurnaluldefaceri.ro, citit la <http://www.jurnaluldefaceri.ro/criptomonedele-obsesia-inceputului-de-an/>, în data de 2 aprilie 2018.
- Cryptocurrency Market Capitalizations, (f.d.), coinmarketcap.com, citit la <https://coinmarketcap.com/>, în data de 4 aprilie 2018.
- Cumpără Bitcoin (2018). bitcoinnews.ro, citit la <https://bitcoinnews.ro/cumpara-bitcoin/> în data de 5 aprilie 2018.
- De ce este Ripple atât de valoros? (f.d.). mikala.ro, citit la <https://mikala.ro/de-ce-este-ripple-atat-de-valoros/>, în data de 4 aprilie 2018.
- De la cititori: Petruț Florin – Viitorul financiar stă în criptomonede (2018). gazetadambovitei.ro, citit la <http://www.gazetadambovitei.ro/top-stiri/de-la-cititori-petrut-florin-viitorul-financiar-sta-in-criptomonedele/>, în data de 2 aprilie 2018.
- Filcu, A. (2016). Când și unde a apărut primul bancomat, paginadebanci.ro, accesat la <http://www.paginadebanci.ro/cand-si-unde-a-apatut-primul-bancomat/>, în data de 2 aprilie 2018.
- Guțuleac, L. (2013). Istoria cardului bancar: Când a apărut? Unde? Ce funcții îndeplinea?, bancamea.md, accesat la <http://bancamea.md/news/istoria-cardului-bancar-cnd-a-apatut-unde-ce-funcii-indeplinea>, în data de 2 aprilie 2018.
- Istoria banilor (2005). jurnalul.ro, citit la <http://jurnalul.ro/vechiul-site/old-site/suplimente/jurnalul-old/istoria-banilor-54001.html>, în data de 2 aprilie 2018.
- Marr, B. (2017). A Short History Of Bitcoin And Crypto Currency Everyone Should Read, forbes.com, citit la <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2017/12/06/a-short-history-of-bitcoin-and-crypto-currency-everyone-should-read/#3eee25e13f27>, în data de 4 aprilie 2018.
- Murărescu, M. (2018). Scăderea comisioanelor bitcoin de la 26 de dolari la doar 3, goanadupabitcoin.ro, articol citit la <https://goanadupabitcoin.ro/tehnologia-blockchain/scaderea-comisioanelor-bitcoin.html>, în data de 2 aprilie 2018.

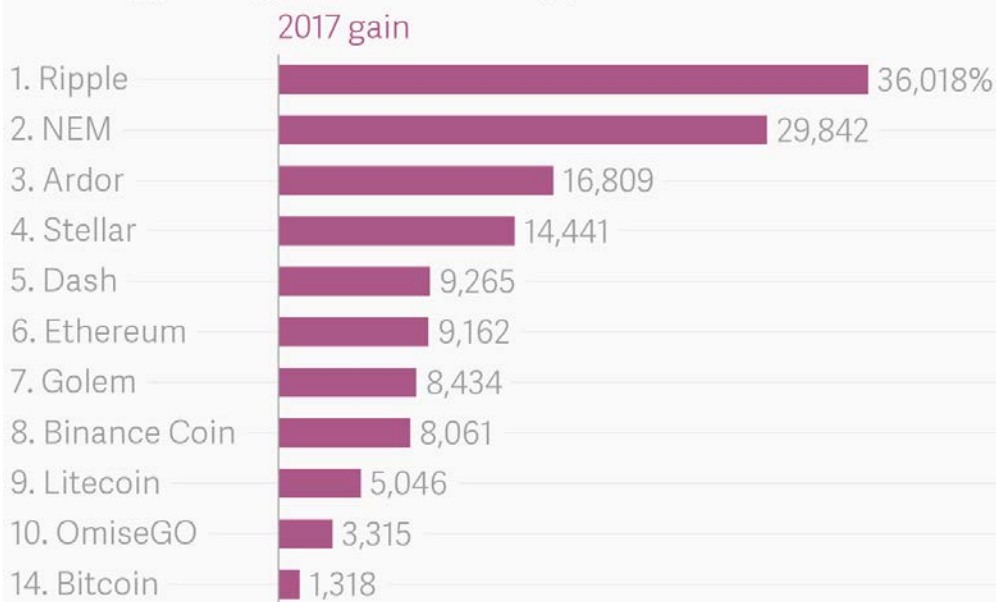

- Olescu, E. (2017). GEORGE ROTARIU, BITCOIN ROMÂNIA: "CEO-ul Blockchain estimează că bitcoinul va fi 500.000 dolari, în 2030", bursa.ro. articol citit la http://www.bursa.ro/george-rotariu-bitcoin-romania-ceo-ul-blockchain-estimeaza-ca-bitcoinul-va-fi-500000-dolari-in-20...&s=print&sr=articol&id_articol=324859.html, în data de 2 aprilie 2018.
- Pump and Dump in Crypto: Cases, Measures, Warnings. (2018). [prezentare grafică]. righttothemoon.com, accesat la <https://www.righttothemoon.com/cryptoblog/pumpndump>, în data de 5 aprilie 2018.
- Tapscott, D., Tapscott, A. (2017). *Revoluția Blockchain. Despre felul în care tehnologia aflată la baza bitcoinului transformă banii, afacerile și lumea.* București, Editura Act și Polirom.
- Tot ce trebuie să știi despre Bitcoin (2018). digi24.ro citit la <https://www.digi24.ro/stiri/economie/bani-afaceri/tot-ce-trebuie-sa-stii-despre-bitcoin-843053>, în data de 4 aprilie 2018.
- Totul despre bani (f.d.). ec.europa.eu, citit la http://ec.europa.eu/economy_finance/netstartsearch/euro/kids/money_ro.htm, în data de 2 aprilie 2018.
- Tranzacțiile neconfirmate și comisioanele scad considerabil (2017). ibitcoin.ro, accesat la <https://ibitcoin.ro/tranzactiile-neconfirmate-si-comisioanele-scad-considerabil/>, în data de 2 aprilie 2018.
- Tranzacționare de Bitcoin și alte monede (2018). bitcoinnews.ro, citit la <https://bitcoinnews.ro/tranzactionare/>, în data de 5 aprilie 2018.
- Ștefănuț, L. (2017). Fenomenul Bitcoin explicat, digi24.ro, articol citit la <https://www.digi24.ro/opinii/fenomenul-bitcoin-explicat-844750>, în data de 2 aprilie 2018.

5. Anexe

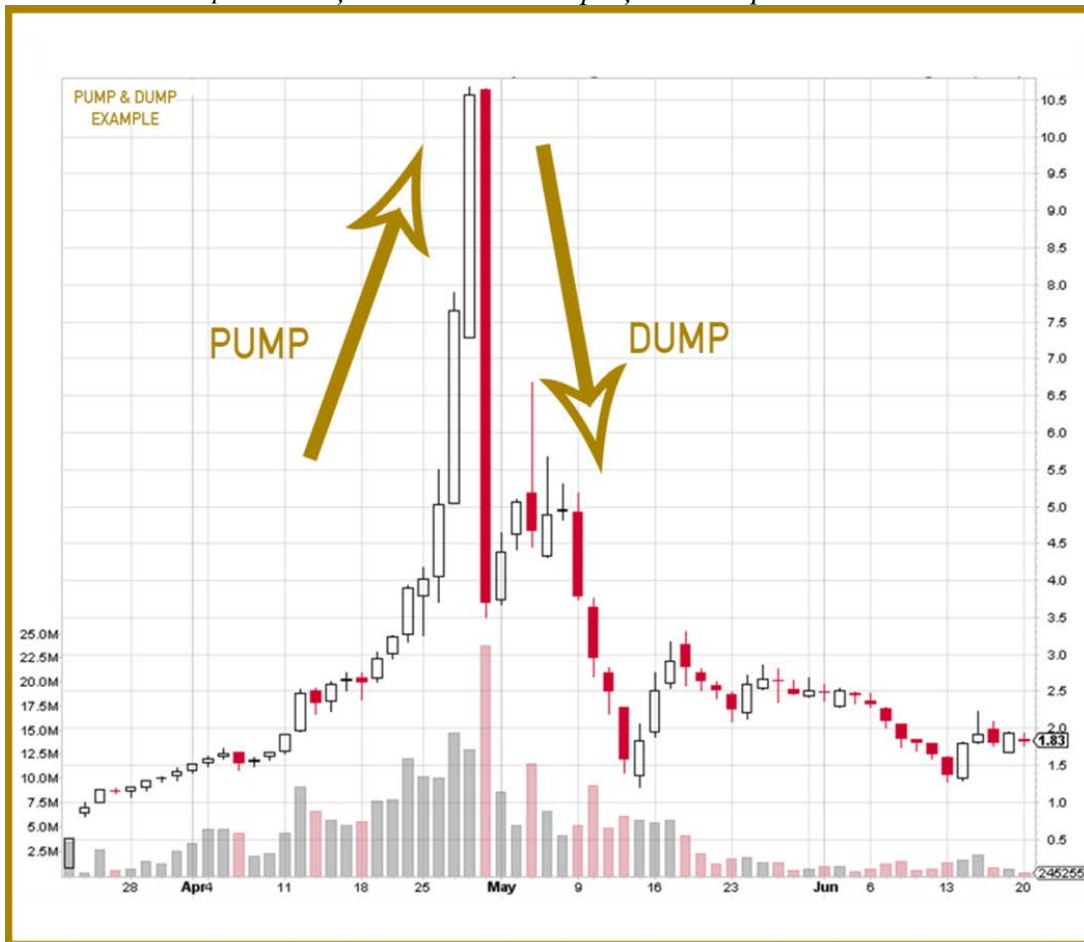
Anexa 1 - Cele mai performante monede din anul 2017

2017's biggest cryptoassets ranked by performance

△ T L △ S | Data: CoinMarketcap

Anexa 2 – Cum se produc creșterile/diminuările prețurilor criptomonedelor

CONTRACTUL DE VÂNZARE DIN PRISMA UNEI CERCETĂRI ISTORICE ȘI A DREPTULUI COMPARAT

Eduard-Albert STRAT*
Georgiana-Mădălina BUZICĂ**

Abstract

Prin intermediul acestei lucrări ne propunem să reliefăm, într-o manieră succintă, anumite reminiscențe ale contractului de vânzare pentru a putea avea o viziune de ansamblu asupra acestuia, așa cum era reglementat în perioada romanilor, precum și prezentarea unor aspecte de drept comparat, în vederea conturării unei imagini de ansamblu asupra contractului în cauză.

Postulăm, încă din incipitul lucrării de față, faptul că numeroase instituții specifice contractului de vânzare aferente dreptului contemporan, în perioada revolută supusă cercetării din cadrul lucrării nu erau reglementate și, de aceea, am supus analizei noastre doar elementele esențiale ale contractului avute în vedere de către romani.

Cuvinte cheie: *Contractul de vânzare la romani: evicțiune, preț, contracte strictis iuris, exceptio de non adimpleti contractus, emptio rei speratae. Contractul de vânzare privind partea de drept comparat: representations, indemnities, disclosures, titel, modus.*

1. Introducere

Tematica acestei lucrări vizează domeniul dreptului analizat din punct de vedere al dreptului comparat, precum și din punct de vedere istoric. Conținutul acestei analize expune prezentarea elementelor specifice contractelor încheiate de către romani, modurile specifice de dobândire a proprietății, contractul de vânzare, dar și ilustrarea a diferite instituții din dreptul englez și dreptul austriac, distincte de cele specifice contractului de vânzare român, precum formarea contractului, garanții, transferul dreptului de proprietate și particularitățile acestora.

În urma lecturării surselor bibliografice, pentru redactarea acestei lucrări, am concluzionat că este necesar să prezentăm, mai întâi, anumite informații despre etapele premergătoare contractului de vânzare, plasându-l pe acesta din urmă în excipitul lucrării pentru a facilita înțelegerea acestuia.

---

* Student în cadrul Universității Nicolae Titulescu, Facultatea de Drept, Specializarea Drept European și Internațional, Anul III, date de contact:albert.eduard96@yahoo.com. Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asistent-universitar dr. Gabriela Fierbințeanu (gabriela.fierbinteanu@gmail.com).

** Studentă în cadrul Universității Nicolae Titulescu, Facultatea de Drept, Specializarea Drept European și Internațional, Anul III, date de contact:buzicageorgiana.m@gmail.com.

2. Contractul de vânzare la romani

2.1. Încheierea contractelor – considerente generale

Într-o sinteză a ideilor privitoare la dispozițiile legale anterioare, deducem cu ușurință faptul că, în dreptul roman, prin *contract* se înțelegea o convenție ce avea ca scop primordial nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice¹. Subsumând această idee legislației contemporane, observăm că esența definiției consacrată de către romani contractelor a rămas neschimbată, legiuitorul statuând în articolul 1.166/C.civ. noțiunea de contract civil ca fiind acordul între două sau mai multe persoane, cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic.

În completarea noțiunilor expuse anterior, dorim să punem în lumină faptul că simpla manifestare de voință a părților nu reprezenta un element suficient, aceasta trebuind să îmbrace forma cerută de lege pentru contractul ce urma a fi perfectat datorită formalismului specific acelei perioade, idee expusă și în cursul de drept roman al profesorului Constantin Stoicescu, ce arată că *ex nudo pacto actio non nascitur*.² Cu titlu de exemplu facem referire la întrebarea solemnă a creditorului și răspunsul concludent al debitorului din contractul verbal numit *stipulatio*,³ ori înscrierea sumei datorate în registrele de casă ale creditorului, ce puteau fi încheiate doar de către cetățenii romani. Din motive de ordin economic, mult mai târziu s-au consacrat unele abateri de la formalismul excesiv, luând naștere anumite contracte ce puteau fi încheiate prin simplul acord de voință, ori chiar prin simpla remitere materială a bunului, fiecare dintre ele beneficiind de o acțiune specifică, în vederea apărării intereselor contractate, prin intermediul justiției.

Doctrina pune în relief două categorii de acțiuni: iudicia stricti iuris (era corespunzătoare contractelor formale ce trebuiau interpretate strict, debitorul obligației trebuind să execute obligația astfel cum a fost contractată și să ajungă la rezultatul promis conform pașilor stabiliți prin contract, deoarece nu interesau împrejurările în care a fost contractată obligația, și nici purtarea părților pe parcursul duratei contractuale), iudicia bonae fidei (corespunzătoare contractelor neformale, în cadrul cărora judecătorul nu era ținut de formalismul excesiv și nici de către traseul linear în vederea atingerii rezultatului stabilit de către părți; judecătorul putea să judece în spiritul echității, ținând cont de buna-credință și de practica obișnuită la asemenea contracte)⁴.

Din punct de vedere al caracterelor juridice, opinia doctrinară a conchis prin a susține că obligațiile generate de contractele stricti iuris erau doar în sarcina uneia dintre părți, fiind contracte unilaterale; ele nu erau susceptibile de a da naștere unei contraprestații din partea creditorului. În schimb, în cadrul contractelor bonae fidei, calitatea de debitor și creditor a obligațiilor izvorâte din contract era reunită în virtutea aceleași personalități, astfel încât aceste contracte dobândeau un caracter sinalagmatic⁵.

¹ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 285.

² *Dintr-un pact nesancționat nu se naște o acțiune*.

³ Stipulațiunea era un mod formal de a contracta, conținând într-o întrebare a creditorului, urmată de un răspuns al debitorului. Forma cea mai veche era: „spondesne? Spondeo”, proprie cetățenilor romani. Solemnitățile contractului verbal presupun mai multe reguli: 1. Întrebarea creditorului trebuia să fie urmată de răspunsul debitorului. 2. Întrebarea și răspunsul trebuiau să concorde, să se adapteze perfect. 3. Ambele părți trebuie să rostească cuvintele sacramentale, stipulațiunea fiind prin esența ei verbală. – Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 248-249.

⁴ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 287.

⁵ *Idem op. cit.* p. 288.

2.2. Elementele constitutive ale contractului

Învoiala– Incipitul definiției oferită de către romani contractelor surprinde ideea de convenție, fapt ce denotă manifestarea de voință a două sau mai multe persoane astfel încât un contract nu poate lua naștere printr-o singură manifestare de voință. Cu titlu de excepție, în cursul său, profesorul I.C. Cătuneanu reglementează două situații în care declarațiile unilaterale de voință dădeau naștere la un raport juridic obligațional în vremea romanilor, și anume: promisiunea unilaterală făcută într-un scop pios întemeiază o obligație ce trece la moștenitori; promisiunea făcută unei comune⁶. În sprijinul acestor idei, profesorul Constantin Stoicescu oferă o serie de alte exemple precum promisiunea proprietarului unui obiect sau al unui sclav de a da o recompensă persoanei care le-ar aduce în caz de furt sau pierdere, promisiunea făcută unei divinități, cu toate că în acest caz se presupune totuși că debitorul nu s-ar obliga unilateral, ci în fața lui se afla un adevărat cocontractant, divinitatea căreia i se adresase⁷. Cu referire la legislația actuală, se consideră că promisiunea publică de recompensă, titlurile la purtător, precum și stipulația pentru altul sunt întemeiate pe o declarație unilaterală de voință, susceptibilă de a produce efecte juridice, deși noțiunea nu este încă antamată, existând păreri diferite.

Un alt element specific învoielii, pe lângă dualitatea menționată anterior, îl reprezintă concordanța ce are ca scop stabilirea momentului în care părțile ce doresc a contracta sunt obligate în mod efectiv. În literatura de specialitate s-a demonstrat faptul că nu a prezentat o dificultate identificarea acestui moment în contractele solemne, întrucât părțile trebuiau să fie prezente în același loc și în același timp, în vederea perfectării contractului⁸.

În legătură cu contractele consensuale, autorii consideră că determinarea acestui moment a reprezentat o problemă spinoasă, dat fiind faptul că se admitea, chiar și la acea vreme, în privința acestora, posibilitatea încheierii lor la distanță, ca și oferta de a contracta aferentă legislației prezente. În acest sens, arătăm că oferta trebuia să ajungă la cel cu care ofertantul avea interes a contracta, urmând ca după acest moment să se stabilească momentul în care ofertantul nu mai putea retrage oferta. Cu toate că părerile sunt împărțite, concluzionăm, raportându-ne și la dispozițiile legale contemporane, și anume la art. 1.200 alin. (1)C.civ., că ofertantul nu își mai putea retrage oferta din momentul în care acceptarea adresantului ajungea la ofertant, raționament întărit și de susținătorii teoriei cunoștinței⁹.

Luând în considerare seriozitatea învoielii, la fel ca și în sistemul nostru de drept, învoiala nu era valabilă când a fost dată în mod neros, ori când provenea de la persoană fără dispenșământ.

În fine, o altă cerință pentru valabilitatea învoielii este creionată de lipsa viciilor de consimțământ¹⁰.

În cele ce urmează, vom subsuma analiza acestora prin raportare la dreptul roman întrucât există unele particularități. Pe de o parte, suntem îndreptățiți să credem că **eroarea** înlătură consimțământul și, totodată, valabilitatea contractului, datorită unei false reprezentări a realității la încheierea contractului. Pe de altă parte, se cunoaște că romanii nu îmbrățișau acest efect absolut, dovada constând în faptul că ei au distins între *error essentialis*, ce era susceptibilă de a produce anulare contractului, și *error minus essentialis*¹¹, în prezența căreia contractul era valabil, clasificare ce subzistă și astăzi în dreptul nostru substanțial. În susținerea afirmației de mai sus,

⁶ Idem op. cit. p. 289.

⁷ A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 234.

⁸ Idem op. cit. p. 235.

⁹ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 290.

¹⁰ A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 236.

¹¹ Idem op. cit. p. 236.

opinăm că error in negotia, error in corpore, error in substantia și error in persona sunt susceptibile de a vicia consimțământul.

Violența. Violența, ca viciu de consimțământ, în doctrina actuală, constă într-o amenințare cu un rău de natură să producă o temere, fără drept, unei persoane, actul încheiat sub imperiul acesteia fiind lovit de nulitate relativă. Prin raportare la noțiunea expusă anterior, romanii aveau o concepție diametral opusă, considerând că temerea n-ar trebui să împiedice formarea consimțământului pentru că cel amenințat putea să riposteze, avea posibilitatea să verifice dacă cocontractantul său avea posibilitățile să ducă la împlinire răul postulat, ori putea să cedeze și să execute actul. Tocmai din cauza acestor posibilități, ce se presupun a sta la alegerea celui amenințat, s-a afirmat în extremis de către romani că va fi valabil consimțământul smuls prin violență deoarece s-a ales executarea actului. Totuși, contractul încheiat sub imperiul violenței, putea fi desființat prin *actio quad metus causa* când s-a executat, sau teama putea fi opusă pe cale de excepție prin *exceptio metus*, atunci când persoanei intimidată i s-ar fi cerut prestația promisă¹².

Dolul, întocmai ca violența, nu era susceptibil să desființeze contractul pentru că înșelăciunea ar fi putut fi evitată prin mai multă prudență, însă la contractele formale s-a constatat că partea înșelată era îndreptățită să nu presteze ceea ce a promis prin opunerea *exceptio doli*, dar printr-o formulă specifică: *in integrum restitutio ob dolum*, pentru a putea fi liată în considerare de către judecător. La cele *bonae et fidei*, judecătorul lua în considerare excepția de dol din proprie inițiativă, ca o condiție *sine qua non* a echității¹³.

O altă cerință esențială pentru formarea unui contract este capacitatea părților. Din doctrină deducem că aceasta s-a modificat în funcție de epocă, totuși ca regulă, sclavul nu putea încheia contracte, fiul de familie având bunuri proprii nu ar fi putut contracta, și femeia alien juris nu putea fi debitoare¹⁴.

Prin raportare la obiectul obligației, debitorul putea să adopte o conduită activă sau pasivă, romanii categorisind trei tipuri de obligații: *obligatio donandi* (obligații de a da), *obligatio faciendi* (obligații de a face sau de a nu face), clasificare acceptată și de actuala doctrină, reiterată în articolele 1.273, 1.482-1.488, 1.58-1.259 C.civ. Cu titlu de excepție, în vremea revoluției, obiectul obligației trebuia să fie evaluat pecuniar pentru ca judecătorul să poată pronunța o *condamnatio pecuniare*.¹⁵

În ceea ce privește celelalte calități ale obiectului, acesta trebuia să fie licit, posibil și stipulat doar în favoarea creditorului, în cazul contractelor formale sau în favoarea ambelor părți, în cazul contractelor sinalagmatice¹⁶.

Prin *obiect licit* se înțelege că obligația nu trebuia să contravină bunelor moravuri și normelor în vigoare la acea dată, fapt statuat și de art. 11 C.civ. În ceea ce privește posibilitatea obiectului obligației, romanii au distins între caracterul imposibil *lato sensu* și *stricto sensu*. Prin raportare la prima categorie, s-a concluzionat că obiectul ar fi intangibil, nimeni neputând să-l procure, contractul fiind nul. În ceea ce privește a doua categorie, obiectul obligației putea fi procurat doar de către debitorul obligației, acesta rămânând obligat până când ar fi putut să se libereze prin executarea obligației¹⁷.

¹² A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 294.

¹³ A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 238.

¹⁴ Idem op. cit. P. 238

¹⁵ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 295.

¹⁶ Idem op. cit. p. 295

¹⁷ Idem op. cit. p. 296

În concepția clasică, prin cauză se înțelege motivul pentru care debitorul acceptă să se oblige¹⁸.

La o lectură mai atentă, putem deduce cu ușurință că mare parte din elementele esențiale ale contractelor au fost transpuse în legislația română de-a lungul timpului, producând cu mici excepții aceleași efecte, în virtutea cărora au fost create, și anume protecția echilibrului contractual.

În ceea ce privește elementele accidentale ale contractului, conform jurisconsultului Paul, acestea au fost:

- a. Modus – oferea posibilitatea debitorului de a executa unul sau altul din obiectele stipulate, ceea ce ne face să credem că este un precursor al obligației cu conținut alternativ.
- b. Accessio – reprezintă posibilitatea oferită de către creditor debitorului de a executa prestația față de un terț desemnat să primească plata, situație prevăzută și de legea în vigoare la acest moment în art. 1.475 C.civ., care dispune că plata trebuie să se facă creditorului, reprezentantului său legal sau convențional, persoanei autorizate de instanță să o primească, ori persoanei indicate de creditor.
- c. Termen – se înțelege un eveniment viitor și sigur de care depinde exigibilitatea obligației.
- d. Condiția – eveniment viitor și nesigur de care depinde nașterea unei obligațiuni. Condiția imposibilă, ilicită și imorală va atrage nulitatea contractului¹⁹.

2.3. Moduri de dobândire a proprietății

Mancipatio era concepută de către jurisconșulții romani ca un mod general de transferare a proprietății, fiind o vânzare imaginară²⁰. Din punct de vedere al formei, mancipațiunea era un act per aes et libram²¹, necesitând, pe lângă prezența actualului și viitorului proprietar, pe aceea a unui purtător de balanță (libripens) și a cel puțin 5 martori, puberi și cetățeni romani. Unul dintre martori se numea antestatus, misiunea sa fiind de a aduna pe ceilalți. Cel ce voia să dobândească proprietatea ținea obiectul cu mâna și rostea, de exemplu, pentru mancipațiunea unui sclav “hunc ego hominem ex jure quiritium meum esse aio isque mihi emtus esto hoc aere aeneaque libro pretio”, izbind apoi balanța cu bucata de aramă, servind drept preț și dând acest preț vechiului proprietar, balanța servind la cântărirea metalului²².

Traditio. Spre deosebire de mancipațiune, tradițiunea nu necesita nicio solemnitate, ea consta în simpla remitere a lucrului, însoțită de voința reciprocă a părților de a transfera și de a dobândi proprietatea. Condițiile în acest caz erau remiterea posesiunii - spre exemplu, predarea cheilor de la pivnița unde se află marfa și justa cauză - voința de a transfera și voința de a dobândi proprietatea; animus transferendi et acquirendi dominii²³.

2.4. Contractul de vânzare – emptio venditio

Făcând trimitere la cele menționate anterior, contractul de vânzare este un contract bonae fidei, lipsit de formalism, drepturile și obligațiile fiind reciproce și interdependente, oferind posibilitatea ca cel îndreptățit să poată refuza propria prestație până când cocontractantul nu își îndeplinea propria obligațiune.

¹⁸ Idem op. cit. p. 300

¹⁹ A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 242-243.

²⁰ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 226.

²¹ Act încheiat cu ajutorul aramei sau balanței.

²² A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 175.

²³ Idem op. cit. p.177-178

Diferenții autori au definit vânzarea ca fiind un contract consensual, în care una dintre părți predă celeilalte un lucru în schimbul unei sume de bani²⁴. Pornind de la aceste considerente, nu putem să nu identificăm similitudinea contractului de vânzare roman cu cel contemporan. Întrucât legiuitorul nostru, în art. 1.650/C.civ. definește vânzarea ca fiind contractul prin care vânzătorul transmite, sau, după caz, se obligă să transmită cumpărătorului proprietatea unui bun, în schimbul unui preț pe care cumpărătorul se obligă să îl plătească. Poate fi, de asemenea, transmis prin vânzare un dezmembrământ al dreptului de proprietate sau orice alt drept.

La o lectură mai atentă a definițiilor expuse mai sus, putem observa cu ușurință că elementele esențiale pentru formarea contractului de vânzare sunt comune ambelor contracte, cu mențiunea că, în actuala concepțiune se precizează că vânzătorul se obligă să transmită dreptul de proprietate. În perioada revolută, acest aspect nu era precizat, deoarece se postulează în doctrină că vânzarea romană obliga doar la transmiterea posesiei. Referindu-se la acest aspect, în operele lor, unii autori au considerat informația ca fiind întemeiată pe un substrat lacunar, întrucât, la origini vânzarea fiind un contract verbal, promitentul se obliga valabil la transferarea proprietății. În susținerea tezei de mai sus, alți autori au opinat că cel ce cumpăra de un neproprietar, fiind de bună-credință, avea dreptul la daune-interese, acestea din urmă fiind stabilite în conformitate cu măsura interesului de a deveni proprietar²⁵.

Prin raportare la caracterele juridice la contractului de vânzare contemporan, observăm faptul că poate exista o anumită conciliere între acestea și caracterele contractului revolut, astfel încât legiuitorul consacră în art. 1.178 C.civ faptul că vânzarea este perfectată prin simplul acord de voințe al părților, dacă legea nu impune o anumită formalitate, precum în vânzarea romană, care a devenit consensuală din rațiuni de ordin practic și economic, pentru că la acel moment constituia un avantaj ca vânzătorul, deși a vândut un lucru, să nu îl predea până nu primea ce dorește, iar cumpărătorul să poată cumpăra chiar dacă nu putea plăti prețul în acel moment²⁶.

În legislația noastră, vânzarea este un contract sinalagmatic, fapt susținut de art. 1.171 C.civ., astfel încât vânzătorul este obligat la predarea bunului, iar cumpărătorul trebuie să plătească prețul, mecanism caracteristic și romanilor, întrucât aceștia au calificat contractul în cauză ca fiind un contract bonae fidei, ce implică un caracter bilateral al obligațiilor aferente părților din contract.

O altă trăsătură specifică ambelor contracte constă în caracterul oneros al acestora, întrucât în ambele definiții oferite contractului de vânzare se stipulează noțiunea de preț, părțile urmărind așadar să își procure un avantaj în schimbul obligațiilor asumate.

În concepția noii reglementări, vânzarea, conform art. 1.173 alin. (1) C.civ, este un contract comutativ, deoarece, la momentul încheierii contractului, existența drepturilor și obligațiilor este certă, fapt reglementat și în perioada revolută, mai cu precădere în cazul transferului proprietății prin procedeul mancipațiunii, întrucât actualul proprietar trebuia să pună mâna pe bunul fostului proprietar, rostind o formulă solemnă.

În plus, vânzarea este un contract translativ de proprietate, fapt evidențiat în art. 1.650/C.civ, regula constând în faptul că proprietarul transmite dreptul de proprietate cumpărătorului din momentul încheierii contractului, trăsătură specifică și vânzării reglementată de către legislația romană, întrucât părțile din contract promiteau că își vor îndeplini obligațiile prin contract verbal, deși acest lucru a dispărut treptat, contractul devenind pur consensual²⁷.

---

²⁴ Idem op. cit. p. 266.

²⁵ Idem op. cit. p. 266

²⁶ Idem op. cit. p. 266

²⁷ Idem op. cit. p. 267

2.5. Elementele constitutive ale vânzării

Obiectul. Din perspectiva legislației noastre, vânzarea capătă un caracter flexibil, în detrimentul vânzării romane. Cu titlu de exemplu menționăm că în art. 1.657 C.civ, legiuitorul stipulează faptul că orice bun poate fi vândut în mod liber dacă vânzarea nu este interzisă, ori limitată prin lege sau prin convenție ori testament. În schimb, din informațiile ce ne parvin, aflăm că obiectul vânzării la romani a fost format, la început, din bunuri mobile corporale, ca, mai târziu, să poată fi înstrăinate imobile, bunuri necorporale, ori dezmembrăminte ale dreptului de proprietate²⁸.

În legătură cu vânzarea lucrurilor corporale la romani, existența acestora putea fi actuală sau viitoare, aspect preluat și de Noul Cod Civil în art. 1.658. Lucrul actual putea fi în proprietatea înstrăinătorului sau în proprietatea unui terț,²⁹ aspect reglementat și în legislația actuală, vânzătorul fiind obligat să transmită proprietatea unui terț către cumpărător.

Cu privire la bunurile necorporale, acestea erau alcătuite dintr-o creanță, un dezmembrământ al dreptului de proprietate, ori cumpărarea unei moșteniri³⁰.

În continuarea celor enumerate anterior, vom analiza succint anumite instituții, prin raportare la legea în vigoare.

În privința vânzării unui bun viitor, reglementarea anterioară a făcut distincția între a contracta o emptio rei speratae (cumpărarea unui bun viitor) și emptio spei (cumpărarea unei speranțe)³¹.

În primul caz, oferim cu titlu de exemplu cumpărarea unei recolte viitoare de grâu. În concepția romanilor, în acest caz, contractul a fost încheiat cu condiția subînțeleasă că recolta va lua ființă, dar calitatea și cantitatea recoltei nu pot modifica dreptul vânzătorului la prețul convenit³². Privitor la acest aspect, legiuitorul nostru reglementează instituția într-un mod inovator, punând în lumină, în art. 1.657 C.civ., faptul că proprietatea va fi dobândită de către cumpărător în momentul în care bunul s-a realizat. Mai mult, spre deosebire de vânzarea romană, unde prețul rămânea neschimbat indiferent de rezultat, oferind posibilitatea vânzătorului de a pretinde prețul, actuala reglementare prevede că în cazul în care bunul se realizează doar parțial, cumpărătorul are posibilitatea fie de a cere desființarea vânzării, fie reducerea prețului.

În cel de-al doilea caz, în doctrina romană, s-a exemplificat cumpărarea a ceea ce va prinde pescarul dintr-o aruncătură de plasă. În acest caz, contractul este valabil chiar dacă nu s-a prins niciun pește³³, aspect ce echivalează, din punctul nostru de vedere, cu asumarea riscului nerealizării bunului de către cumpărător, ce rămâne obligat la plata prețului.

Un alt aspect pe care dorim să-l evidențiem este arătat de vânzarea bunului altuia. În cursul său de drept roman, profesorul Constantin Stoicescu a afirmat că acest procedeu a fost criticat atât din punct de vedere moral, cât și juridic, explicând în același timp justificarea reglementării instituției, întrucât ar fi existat posibilitatea ca cineva să încerce să convingă pe proprietar să își vândă lucrul, ori de a-l cumpăra personal spre a-l vinde unui terț. În ceea ce privește moralitatea, profesorul, apreciază că operațiunea ar fi rămas la simpla acceptare a vânzătorului, fără a-i fi furat bunul, pentru că soarta operațiunii depindea de atitudinea vânzătorului³⁴.

²⁸ Idem op. cit. p. 267

²⁹ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 345.

³⁰ Idem op. cit. p. 346

³¹ Idem op. cit. p. 346

³² A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 346.

³³ Idem op. cit. p. 346.

³⁴ A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 267-268.

Prețul. Specific vânzării revolute, prețul trebuia să fie certum, adică determinat sau cel puțin determinabil de către o persoană indicată, care nu avea interes în existența contractului, deoarece vânzarea nu era valabilă dacă prețul nu era stabilit cu intenția de a fi plătit.

O altă cerință a prețului este iustum, trebuind să fie serios, reflectând adevărata valoare a bunului supus vânzării. În caz contrar, consimțământul părților ar fi putut valora altceva dacă erau îndeplinite condițiile aceluia raport juridic. Totuși, cumpărătorul putea să plătească contravaloarea și să păstreze bunul³⁵.

Privitor la condițiile prețului aferente actualei reglementări, ele sunt în mare măsură asemănătoare, grăitor în acest sens fiind art. 1.668/C.civ., a cărei dispoziție stabilește că prețul trebuie să fie serios și determinat sau cel puțin determinabil. În plus, art. 1.665/C.civ. reiterează că vânzarea este anulabilă atunci când prețul este stabilit fără intenția de a fi plătit. De asemenea, dacă legea nu prevede altfel, prețul care este într-atât de disproporționat față de valoarea bunului va genera anulabilitatea contractului, încât este evident că părțile nu au dorit să consimtă la o vânzare.

Consimțământul. Având în vedere consimțământul, la fel ca în vânzarea actuală, în momentul în care părțile au stabilit ce lucru este supus vânzării și prețul aferent acestuia, contractul va fi încheiat. Ca excepție de la această regulă, în doctrină, se prezintă că existau situații în care părțile, pentru mai multă siguranță, doreau să încheie un înscris. Dacă înscrisul trebuia redactat de un terț, până la redactarea și contrasemnarea acestuia, părțile se puteau dezice³⁶, acesta reprezentând un procedeu consacrat de legislația romană.

O altă excepție de la ipoteza de mai sus a reprezentat-o vânzarea cu arvună, ce servea atât ca probă pentru încheierea unui viitor contract, cât și preț al dezicerii, instituție prezentă și în legea actuală.

Mai departe, o să prezentăm anumite noțiuni privitoare la obligațiile vânzătorului și cumpărătorului.

Vânzătorul roman trebuia să predea bunul și să garanteze pe cumpărător contra viciilor și evicțiunii. Spre deosebire de actuala reglementare, se postulează de către unii autori că vânzătorul nu transmitea dreptul de proprietate, ci era obligat să strămute posesia cumpărătorului, în așa fel încât să nu poată fi deposedat de un terț într-un proces. Deși am antamat acest subiect în considerentele expuse anterior și ne-am raliat raționamentului conform căruia vânzătorul transmitea dreptul de proprietate, ni se pare plauzibil și argumentul oferit de către profesorul I.C. Cătuneanu, care explică în cursul său că la baza acestei operațiuni se afla situația juridică a peregrinilor și distincția între lucrurile romane și neromane, el concluzionând că dacă s-ar fi impus vânzătorului obligația de transferare a proprietății, sfera celor ce puteau contracta ar fi fost restrânsă considerabil pentru că doar cetățenii romani aveau această calitate și obiect al contractului îl puteau forma doar lucrurile romane, fiind excluși de la vânzare peregrinii și lucrurile neromane, fiind afectat comerțul³⁷.

În ceea ce privește obligația de predare a bunului, observăm că legislația actuală a preluat elementul vânzării romane cu privire la acest aspect, stabilit fiind de către legiuitor în art. 1.685/C.civ. că predarea se face prin punerea bunului vândut la dispoziția cumpărătorului, împreună cu tot ceea ce este necesar, după împrejurări, pentru exercitarea liberă și neîngrădită a posesiei, vânzătorul trebuind să predea bunul în starea în care se afla în momentul încheierii contractului, raționament consacrat și în vânzarea romană, ce presupunem ca vânzătorul să păstreze lucrul până la predare, fiind răspunzător de propria culpă.

³⁵ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 347.

³⁶ A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 269.

³⁷ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 349.

Referitor la acest argument s-a dedus în doctrina de specialitate că atunci când bunul piere din cauza unui eveniment independent de voința vânzătorului, acesta era liberat de condiția de predare a bunului, fiind îndreptățit să primească prețul, regula fiind *periculum est emptoris*.

Prin excepție, din anumite texte parvenite din Digeste, se precizează de către un jurisconsult ce se ocupa de cazul unor scânduri vândute, iar apoi furate, că riscurile sunt ale vânzătorului (exemplu preluat din cursul profesorului Constantin Stoicescu)³⁸.

Privitor la fructele bunului vândut, s-a stabilit că aparțin cumpărătorului din momentul încheierii contractului, fapt ilustrat în doctrină printr-un exemplu din Digeste, unde Ulpian obliga pe vânzător să predea sclavul vândut și cu donația ce i-a fost făcută înainte de predare, și cu moștenirile sau legatele ce i se vor fi lăsat, întrucât erau privite ca accesiuni ale obiectului vânzării, ale sclavului³⁹.

Referindu-ne la garanția contra evicțiunii, prin raportare la ambele contracte de vânzare, esența acesteia a rămas neschimbată, vânzătorul fiind răspunzător dacă prin intermediul unui drept mai bine întemeiat, cumpărătorul ar fi fost deposedat de bun. În lipsă de reglementare expresă, considerăm că, în vânzarea romană, în materie de evicțiune, nu oferea cumpărătorului posibilitatea de a înlătura singur evicțiunea, fiind obligat să încunostiințeze pe proprietar despre cauza evicțiunii. Pentru a fi întrunite condițiile răspunderii vânzătorului în materia evicțiunii, acesta trebuia să nu poată apăra pe cumpărător, astfel încât cumpărătorul pierdea lucrul, ori, deși înștiințat, să nu se prezinte la proces. Totuși, vânzătorul ar fi fost exonerat de răspundere dacă cumpărătorul ar fi putut uzucapa lucrul vândut, ori când s-ar fi stabilit expres că vânzătorul nu își asumă expres răspunderea pentru evicțiune⁴⁰.

Actuala reglementare oferă posibilitatea înlăturării evicțiunii de către cumpărător, plătindu-i terțului evingător o sumă de bani sau alt bun, vânzătorul trebuind să ramburseze cumpărătorului suma de bani cu dobânda legală calculată de la data plății, ori plata valorii bunului dat, precum și cheltuielile aferente pentru ambele cazuri.

De asemenea, legislația anterioară stabilea ca în caz de evicțiune, cumpărătorul evinstrebuie să încunostiințeze imediat pe proprietar pentru a putea primi garanția cuvenită, ca și în legislația actuală⁴¹.

Prin referire la vechea reglementare, cumpărătorul evins avea la îndemână două acțiuni împotriva vânzătorului:

1. *actio empti*⁴² - izvorâtă din contract, prin care cumpărătorul putea cere daune-interese, a căror sumă cuprindea prețul bunului, costul procesului și câștigul nerealizat, efecte asemănătoare cu cele stipulate de către legiuitorul nostru în art 1.702 C.civ., care prevede că daunele-interese datorate de vânzător cuprind valoarea fructelor pe care cumpărătorul a fost obligat să le restituie, cheltuielile de judecată efectuate de cumpărător în procesul cu cel care l-a evins, precum și în procesul de chemare în garanție a vânzătorului, cheltuielile încheierii și executării contractului de către cumpărător, pierderile suferite și câștigurile nerealizate de către cumpărător.
2. *actio ex stipulatu*⁴³ - rezultând dintr-o stipulațiune prin care vânzătorul se obliga să plătească de două ori prețul lucrului. Prin raportare la actuala reglementare, precizăm

³⁸ A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 271.

³⁹ A se vedea Constantin Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 273.

⁴⁰ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 349.

⁴¹ A se vedea I.C. Cătuneanu, *Curs elementar de drept roman*, Ed. Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927, p. 349.

⁴² Idem op. cit. p. 350.

⁴³ Idem op. cit. p. 351

că ambele acțiuni includ obligația de a restitui prețul consacrată de către legiuitor în art. 1.701 C.civ.

În plus, cu privire la răspunderea pentru viciile materiale, din lecturarea materialelor bibliografice în vederea redactării acestei lucrări, observăm că legiuitorul a rămas consecvent formulei tradiționale, reglementând atât răspunderea pentru viciile bunului vândut, cât și garanția pentru buna funcționare.

La baza acestei reglementări stă concepția conform căreia contractul de vânzare este un contract încheiat cu bună-credință, iar vânzătorul trebuie să răspundă pentru viciile bunului vândut sau pentru lipsa calității de care a fost asigurat cumpărătorul⁴⁴. Ridicând buna-credință la rang de simbol, romanii stabiliseră ca vânzătorul să fie obligat să repare paguba rezultată, precum și pagubele suferite de cumpărător ce au avut ca situație premisă paguba produsă de viciu în situația în care era de rea-credință. Per a contrario, dacă acesta nu știa de existența viciului, ar fi răspuns pentru paguba directă, rezultată din manifestarea viciului⁴⁵.

Efectele acestei garanții, prin prisma legislației actuale, sunt consacrate în art. 1.710/C.civ. În egală măsură, art. 1.712C.civ. ilustrează vechea concepție romană față de cel ce cunoștea existența viciului, stabilind că pe lângă măsurile stabilite la art. 1.710 C.civ, vânzătorul este obligat la plata de daune-interese pentru repararea întregului prejudiciu cauzat. Totuși, vânzătorul roman nu ar fi răspuns pentru viciile care nu îi erau cunoscute, chiar dacă acestea erau esențiale. Mult mai târziu, s-a impus vânzătorului răspunderea chiar și pentru acele vicii pe care nu a putut să le cunoască la încheierea contractului⁴⁶, situație reglementată și în art. 1.708 alin. (1)/C.civ.

Din informațiile convenite din doctrină, arătăm că cel care a cumpărat și suferea o pagubă din cauza existenței viciilor, avea la îndemână două acțiuni:

1. actio redhibitoria, prin care cumpărătorul cerea în timp de 6 luni desființarea contractului⁴⁷.
2. actio quanti minoris⁴⁸, pentru a cere în curs de 1 an reducerea prețului prin raportare la valoarea bunului micșorată de către viciu.

Art. 1.709/C.civ. stabilește un termen rezonabil cu împrejurările pentru aducerea la cunoștință vânzătorului de către cumpărător a viciilor ascunse. În cazul în care cumpărătorul este profesionist, iar bunul este mobil corporal, termenul este de denunțare a viciilor este de 2 zile lucrătoare.

În cazul viciilor aparente, legiuitorul consacră în art. 1.690 C.civ, obligația cumpărătorului de a-l informa pe vânzător în urma verificării, imediat după preluare, de existența viciilor aparente, fără întârziere. În lipsa informării, se consideră că vânzătorul a predat bunul în starea în care se afla în momentul încheierii contractului.

Un alt subpunct al contractului de vânzare urmărește să pună în discuție **obligațiile cumpărătorului față de vânzător**. Pe baza informațiilor deținute precizăm că, în general, cumpărătorul trebuia să plătească prețul, urmând ca de la caz la caz să ramburseze vânzătorului unele cheltuieli făcute cu bunul, ori să permită unui chiriaș să mai folosească pe o perioadă determinată bunul respectiv⁴⁹.

Privitor la obligația principală, dreptul de proprietate asupra bunului era transferat cumpărătorului din momentul în care acesta plătea prețul. În măsura în care vânzătorul cunoștea pe

⁴⁴ Idem op. cit. p. 351

⁴⁵ Idem op. cit. p. 352

⁴⁶ Idem op. cit. p. 352

⁴⁷ Idem op. cit. p. 353

⁴⁸ Idem op. cit. p. 353

⁴⁹ Idem op. cit. p. 354

cumpărător ca fiind de bună-credință, acesta transfera dreptul de proprietate chiar și atunci când era asigurat prin intermediul unor garanți, ori prin simpla promisiune a cumpărătorului, că își va executa obligația⁵⁰.

Având în vedere cele menționate anterior, opinăm că legiuitorul a inserat acest mecanism și în actuala reglementare, stabilind în art. 1.720C.civ că, în lipsa unei stipulații contrare, cumpărătorul trebuie să plătească prețul la locul în care bunul se afla în momentul încheierii contractului și de îndată ce proprietatea este transmisă.

De asemenea, ca și vânzătorul roman, acesta beneficiază în cazurile prevăzute de lege de un privilegiu sau o ipotecă legală asupra bunului vândut pentru a-i fi garantată creanța prețului, în timp ce vânzătorul roman era sigurat decătre garanții cumpărătorului.

3. Contractul de vânzare – drept comparat

3.1. Aspecte comparative ale contractului de vânzare în dreptul englez față de cel român

3.1.1. Formarea contractului

În dreptul englez, cerințele esențiale pentru validitatea contractului sunt:⁵¹

1. Acordul de voințe – trebuie să existe o ofertă și o acceptare care să îndeplinească cerințele prevăzute de lege; acceptarea poate fi făcută în formă orală, scrisă sau se poate deduce din comportamentul destinatarului;
2. Instituția denumită în dreptul englez “Consideration”, care s-ar putea traduce “interes reciproc” – presupune un lucru de valoare pe care părțile și-l promet una alteia, care poate consta într-o sumă de bani, într-o prestație sau într-o promisiune de a face sau de a nu face un lucru, în virtutea căreia părțile încheie contractul una cu cealaltă (spre exemplu, plata cumpărătorului este considerată interes pentru vânzător de a preda bunurile, dar și predarea bunurilor este considerată interes pentru cumpărător pentru a face plata); în dreptul englez, ca regulă generală, un contract nu are forță obligatorie între părți dacă nu este îndeplinită această cerință;
3. Capacitate – părțile trebuie să aibă vârsta prevăzută de lege și să aibă discernământ valabil; desigur, pot exista excepții de la regula vârstei, cum ar fi, spre exemplu, faptul că persoanele incapabile potrivit legii pot încheia contracte pentru achiziționarea necesităților;
4. Intenția de a produce efecte juridice – părțile trebuie să încheie un contract cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic;
5. Formă – contractul poate lua orice formă (oral; scris; atât oral, cât și scris; dar se poate deduce și din comportamentul părților), dacă îndeplinește toate cerințele de validitate; în anumite situații prevăzute de lege, contractul este necesar a fi încheiat în formă scrisă pentru a fi valabil;
6. Cauză licită – contractul trebuie să îndeplinească atât cerințele exprese și implicite ale legii adoptate de către puterea legislativă, cât și cele din dreptul jurisprudențial.

Un contract care îndeplinește toate condițiile de mai sus este considerat valabil. În situația în care oricare dintre aceste condiții lipsește, prezintă un viciu, sau este ilegală, contractul poate fi nul, anulabil sau considerat a nu produce efecte juridice.

⁵⁰ Idem op. cit. p. 354

⁵¹ A se vedea www.mcna.com.au, vizitat la 10 Martie 2018.

3.1.2. Garanții (“Warranties”), Reprezentări (“Representations”), Indemnizații (“Indemnities”)

Spre deosebire de dreptul român, care are trei garanții ale contractului de vânzare reglementate expres, și anume garanția contra evicțiunii, garanția contra viciilor bunului vândut și garanția pentru buna funcționare, în dreptul englez nu există o protecție statutară pentru cumpărători. Cu toate acestea, *Sales of Goods Act from 1979* prevede că, în contractul de vânzare, este implicită garanția conform căreia bunurile supuse vânzării sunt de bună calitate, potrivit standardelor comerciale. Această garanție este exclusă dacă defectele îi sunt aduse la cunoștință cumpărătorului înainte de încheierea contractului sau dacă, verificând bunurile, cumpărătorul află, sau ar fi putut să afle, despre un defect, înainte de încheierea contractului⁵².

În dreptul englez, garanțiile sunt considerate ca și deduse din contract (“implied warranty”; “implied terms”), fiind astfel prezumate a exista în contractele de vânzare de bunuri mobile sau imobile, chiar fără o manifestare, orală sau scrisă, din partea vânzătorului.

Chiar în lipsa unei reglementări statutare, în general, garanțiile au un dublu scop, anume: pe de o parte, un rol informativ, în sensul că prezintă starea concretă a bunurilor supuse vânzării (“altfel spus, îl forțează pe vânzător să aducă la cunoștință cumpărătorului aspectele știute despre bunul ce face obiectul vânzării”)⁵³, iar, pe de altă parte, un rol compensator, întrucât vânzătorul este obligat să respecte clauzele aferente garanției stipulate în contract pentru a nu fi nevoit a-l dezdăuna pe cumpărător (acordarea de remedii cumpărătorului)⁵⁴.

Părțile pot să includă în contract, de asemenea, *reprezentări* (“representations”), ce reprezintă declarații cu privire la fapte trecute sau prezente, care pot fi comunicate înainte de încheierea unui contract de vânzare⁵⁵. În principiu, reprezentările presupun aceleași funcții ca și garanțiile, elementul de diferențiere constând în răspunderea contractuală survenită în urma nerespectării lor, anume posibilitatea cumpărătorului de a cere rezoluțiunea contractului, cu efectul punerii părților în situația anterioară, și, de asemenea, dreptul la daune-interese.

În sistemul dreptului englez, părțile pot include și *despăgubiri-indemnizații* (“indemnities”), având ca și particularitate față de cele două concepte juridice prezentate mai sus faptul unilateral de voință al uneia dintre părți de a plăti o anumită sumă ce este deseori determinată în contract, în cazul în care intervine un anumit eveniment sau acțiune. Astfel, cumpărătorul nu trebuie să demonstreze că au fost date declarații incorecte de către cumpărător, ci doar că s-a întâmplat respectivul eveniment sau acțiune, și să ceară să fie despăgubit. De asemenea, partea păgubită nu trebuie să demonstreze nicio legătură între pierdere și respectivul eveniment sau acțiune. Această metodă este una care oferă o siguranță sporită cumpărătorului, drept urmare, chiar și în urma unor negocieri intense între părți, vânzătorii aleg să păstreze în cadrul contractului doar garanții și reprezentări⁵⁶.

Conceptul juridic de common law *alreprezentărilor* are un echivalent perfect în legea română. În privința acestora, un posibil echivalent, în faza pre-contractuală, poate fi răspunderea civilă delictuală, cu sancțiunea repunerii părților în situația anterioară, iar în faza contractuală, anumite vicii de consimțământ cum ar fi eroarea sau dolul, având ca sancțiunenulitate relativă, cu

⁵² A se vedea www.en.wikipedia.org, vizitat la 10 Martie 2018.

⁵³ A se vedea www.bizlawyer.ro, vizitat la 10 Martie 2018, articol publicat de Rodica Manea, *Garanții și reprezentări în tranzacțiile M&A – diferențe între legea română și cea engleză*, 2015.

⁵⁴ Idem site cit.

⁵⁵ Idem site cit.

⁵⁶ Idem site cit.

efectul restabilirii situației anterioare încheierii contractului, efect similar sancțiunii de “rescission” ce se aplică în cazul nerespectării reprezentărilor în dreptul englez⁵⁷.

În ceea ce privește despăgubirile de acest fel, o comparație parțială poate fi făcută cu clauza penală din dreptul nostru civil, reglementată în art. 1.538-1.541 C.civ., prin care părțile stipulează că debitorul se obligă la o anumită prestație în cazul neexecutării obligației principale. Diferențele sunt însă esențiale între cele două:⁵⁸ (i) în cazul despăgubirilor, sumele predeterminate sunt plătite în situația în care intervine evenimentul sau acțiunea agreată de părți prin contract, în timp ce în cazul clauzei penale prestația trebuie efectuată ca urmare a neexecutării unei obligații principale; (ii) în timp ce în dreptul englez astfel de sume predeterminate pot fi plătite pe lângă executarea în natură a obligației principale, în dreptul român clauza penală nu poate fi cumulată, ca regulă, cu executarea în natură, afară de cazul în care penalitatea a fost stipulată pentru neexecutarea obligațiilor la timp sau în locul stabilit; în acest din urmă caz, creditorul poate cere atât executarea obligației principale, cât și a penalității, dacă nu renunță la acest drept sau dacă nu acceptă, fără rezerve, executarea obligației.

3.1.3. Condițiile răspunderii contractuale

Dreptul civil român instituie două condiții generale ale răspunderii în lens larg, anume: cerința neexecutării fără justificare a obligației contractuale și cerința punerii în întârziere a debitorului. În sistemul englez, o încălcare a contractului (“*breach of contract*”) presupune atât neîndeplinirea prestației datorate (în care sunt incluse, de asemenea, și refuzul anticipat de a se conforma obligației, executarea neconformă sau întârziată și înlăturarea, de către debitor, a capacității proprii de a executa), dar și lipsa unei scuze legitime (“*lawful excuse*”), instituție ce reprezintă împrejurări obiective părților, de natură să împiedice executarea, care are ca efecte fie desființarea contractului, fie menținerea lui⁵⁹.

3.1.4. Opțiunea creditorului între remediile neexecutării obligației contractuale

Legiuitorul român a adoptat un sistem de încercare a salvării, pe cât posibil, a contractelor aflate în curs de derulare, în sensul că, în caz de neexecutare a obligației contractuale din partea debitorului, primul remediu instituit de către acesta, pentru a asigura buna desfășurare a circuitului civil, este acela al executării silită a obligației, așa cum o dovedește și art. 1.516 alin. (2) C.civ., care dispune: “ Atunci când, fără justificare, debitorul nu își execută obligația și se află în întârziere, creditorul poate, la alegerea sa și fără a pierde dreptul la daune-interese, dacă i se cuvin:

1. să ceară sau, după caz, să treacă la executarea silită a obligației;
2. să obțină, dacă obligația este contractuală, rezoluțiunea sau rezilierea contractului ori, după caz, reducerea propriei obligații corelative;
3. să folosească, atunci când este cazul, orice alt mijloc prevăzut de lege pentru realizare dreptului său.”

În dreptul englez, dacă se produce o neexecutare a obligației contractuale, creditorul poate fie să accepte desființarea contractului și să ceară daune-interese, fie să mențină contractul și să obțină condamnarea debitorului la executarea contractului ori să ceară daune-interese. În cazul în care creditorul optează în sensul menținerii contractului, alegerea subsecventă dintre daune-interese și executarea silită în natură are un domeniu foarte restrâns deoarece este făcută, de obicei, în favoarea daunelor-interese, datorită faptului că, în sistemul de common law, executarea în natură nu face obiectul unei opțiuni a creditorului, ci este un remediu a cărui aplicabilitate, în cazul

⁵⁷ Idem site cit.

⁵⁸ A se vedea www.bizlawyer.ro, vizitat la 10 Martie 2018, articol publicat de Rodica Manea, *Garanții și reprezentări în tranzacțiile M&A – diferențe între legea română și cea engleză*, 2015.

⁵⁹ A se vedea Cristian Paziuc, *Răspundere contractuală. O analiză juridică și economică – Teză de Doctorat*, Universitatea din București, Facultatea de Drept, 2017, p. 226.

concret, este lasată la aprecierea singulară a instanței⁶⁰. Observăm o diferență semnificativă între cele două sisteme de drept din acest punct de vedere, deoarece, în timp ce în sistemul român, remediul executării silite a obligației are o frecvență deosebită, fiind încurajat de către legiuitorul nostru ca primă soluție, în sistemul englez, această posibilitate este plasată ultima în rândul remediilor, având de altfel și condiții care îi îngreunează aplicarea, anume lăsarea la aprecierea instanțelor dacă se impune sau nu executarea silită a obligației.

3.1.5. Despăgubiri pentru nerespectarea obligațiilor contractuale/garanțiilor

În vederea evaluării despăgubirilor, instanțele engleze se raportează la situația în care cel prejudiciat s-ar afla în cazul în care încălcarea nu ar fi avut loc, adică așa numita *măsură a așteptării legitime*⁶¹. Restituirea prestației creditorului obligației neexecutate este una integrală, în sensul că aceasta este incidentă doar în cazurile de neexecutare totală din partea debitorului. Astfel, această soluție se menține chiar și în situațiile în care debitorul ar dovedi faptul că creditorul ar fi suferit o pierdere datorită prestației de o valoare mai mică decât contraprestația lui, în cazul executării contractului⁶².

În cazul nerespectării contractului, persoana prejudiciată are la îndemână, ca și remediu, *recuperarea pagubelor*, care pot fi *directe* („direct loss”) sau *indirecte* (*indirect & consequential loss*). Referindu-ne la cele dintâi, acestea reprezintă pagubele care sunt cauzate în mod direct de nerespectarea clauzelor contractuale în cursul normal al lucrurilor sau în circumstanțe obișnuite, precum, spre exemplu, costul pentru a repara bunul în conformitate cu documentele contractuale.

De asemenea, există și repararea prejudiciului pentru *pagubele indirecte*, care pot fi recuperate dacă se stabilește că aceste despăgubiri puteau fi determinate în mod rezonabil la momentul încheierii contractului și acoperă pierderi derivate din circumstanțe speciale care au fost avute în vedere de părți la momentul încheierii contractului⁶³.

Aceste două tipuri de despăgubiri produc manifestări opuse între părțile contractante în funcție de interesul urmărit de fiecare, după cum urmează: vânzătorii tind să restricționeze orice cerere de despăgubiri la pagubele directe, iar cumpărătorii tind să extindă răspunderea la pagube indirecte⁶⁴.

3.1.6. Dezvăluiri (“Disclosures”) și Cunoștința cumpărătorului (“Buyer’s knowledge”)

Dezvăluirea este un concept juridic folosit în mod obișnuit în dreptul englez, care constă în anumite fapte, chestiuni sau circumstanțe, care limitează garanțiile contractului, transmise cumpărătorului înainte de semnarea și sau/finalizarea contractului, transmitere care are ca scop prevenirea acționării în justiție a vânzătorului de către cumpărător⁶⁵.

Scrisoarea de dezvăluire este compusă în mod obișnuit din trei părți:

- a. dezvăluiri generale (“general disclosures”) – informații generale, care sunt accesibile din diverse surse publice sau pe care cumpărătorul le poate obține în mod independent (spre

⁶⁰ A se vedea Cristian Paziuc, *Răspundere contractuală. O analiză juridică și economică – Teză de Doctorat*, Universitatea din București, Facultatea de Drept, 2017, p. 349-351.

⁶¹ A se vedea Cristian Paziuc, *Răspundere contractuală. O analiză juridică și economică – Teză de Doctorat*, Universitatea din București, Facultatea de Drept, 2017, p. 67 - *Măsura așteptării legitime* (sau, într-o terminologie alternativă, *a interesului pozitiv al creditorului*) poate fi definită drept acel sistem de calcul al daunelor-interese care urmărește ca, prin acordarea daunelor-interese, să îl plaseze pe creditor în sau cât mai aproape de poziția în care s-ar fi aflat în *ipoteza unei executări perfecte a contractului*.

⁶² A se vedea Cristian Paziuc, *Răspundere contractuală. O analiză juridică și economică – Teză de Doctorat*, Universitatea din București, Facultatea de Drept, 2017, p. 95-96.

⁶³ A se vedea www.bizlawyer.ro, vizitat la 10 Martie 2018, articol publicat de Rodica Manea, *Garanții și reprezentări în tranzacțiile M&A – diferențe între legea română și cea engleză*, 2015.

⁶⁴ Idem site cit.

⁶⁵ Idem site cit.

- exemplu, viciile aparente pe care cumpărătorul le-ar putea constata ca urmare a unei inspecții asupra unui bunului contractat);
- b. dezvăluri speciale („specific disclosures”) – descriu fapte, situații, circumstanțe care fac obiectul garanțiilor prevăzute în contractul de vânzare;
  - c. setul de documente de dezvăluire („disclosure bundle”) – are legătură, în general, cu dezvăluirile speciale și reprezintă dovezi cu privire la faptele, situațiile sau circumstanțele care limitează garanțiile incluse în contractul de vânzare⁶⁶.

“Reprezintă o practică uzuală ca într-o scrisoare de dezvăluire să se califice toate garanțiile cuprinse în contractul de vânzare, cu excepția indemnizațiilor, care nu sunt în mod normal subiect al limitărilor.”⁶⁷

Conceptul de dezvăluire nu există ca atare în dreptul român, însă ne putem raporta, ca și instituție asemănătoare, la conceptul reglementat prin art. 1.356 C.civ.⁶⁸, care dispune că un anunț care exclude sau limitează răspunderea contractuală, indiferent dacă este adus sau nu la cunoștința publicului, nu are niciun efect decât dacă acela care îl invocă face dovada că cel prejudiciat cunoștea existența anunțului la momentul încheierii contractului.

Cu privire la garanțiile specifice reglementate de Codul Civil în materia contractului de vânzare, se impun următoarele reguli aplicabile în materie:

1. Garanția pentru evicțiune – chiar dacă s-a convenit că vânzătorul nu va datora nicio garanție, el răspunde totuși pentru evicțiunea provenită din cauze pe care, cunoscându-le la momentul încheierii contractului, le-a ascuns cumpărătorului, orice stipulație contrară fiind considerată nescrisă.
2. Garanția pentru vicii - Vânzătorul nu este responsabil pentru viciile pe care cumpărătorul le cunoștea la momentul încheierii contractului. Pe de altă parte, orice înlăturare sau limitare a răspunderii pentru vicii pe care vânzătorul le-a cunoscut sau trebuia să le cunoască la momentul încheierii contractului este nulă.

3.2. Aspecte comparative ale contractului de vânzare în dreptul austriac față de cel român

3.2.1. Transferul dreptului de proprietate

Transferul dreptului de proprietate se compune din două elemente:

1. Titlul (“Titel”);
2. Modul (“Modus”)⁶⁹.

Primul element, titlul, este reprezentat cel mai adesea de un act juridic obligațional, de regulă un contract precum: vânzarea, schimbul, împrumutul, donația etc. Observăm aici o particularitate la nivelul dreptului austriac, anume împrejurarea conform căreia contractul de vânzare este un act juridic care produce efecte doar la nivel obligațional, fiind doar titlul în temeiul căruia urmează să se efectueze transferul dreptului de proprietate. Cumpărătorul nu dobândește prin intermediul contractului de vânzare decât un drept de creanță, în temeiul căruia îl poate obliga pe vânzător să îi transfere dreptul de proprietate ulterior încheierii contractului de vânzare, transfer care presupune, în cazul bunurilor mobile, predarea, iar în cazul bunurilor imobile, intabularea în cartea funciară⁷⁰.

⁶⁶ Idem site cit.

⁶⁷ Idem site cit.

⁶⁸ Idem site cit.

⁶⁹ A se vedea Șerban Mircioiu, *Transferul dreptului de proprietate prin vânzare - Studiu de drept comparat*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 231.

⁷⁰ Idem op. cit. p. 231-232.

Se observă diferența de reglementare a contractului de vânzare în cele două sisteme de drept despre care se vorbește, în sensul că, în dreptul român, contractul de vânzare reprezintă un mod de dobândire a proprietății propriu-zis, așa cum este prevăzut în art. 1.674 C.civ., care dispune în felul următor: “Cu excepția cazurilor prevăzute de lege ori dacă din voința părților nu rezultă contrariul, proprietatea se strămută de drept cumpărătorului din momentul încheierii contractului, chiar dacă bunul nu a fost predat ori prețul nu a fost plătit încă”.

Cel de-al doilea element indispensabil realizării transferului de proprietate potrivit dreptului austriac este modul de dobândire (Modus), care are rolul cel mai important în cadrul procedurii de transmitere a proprietății, anume acela de a produce schimbările patrimoniale la nivel real⁷¹. Necesitatea acestuia este expres prevăzută de lege și este unanim recunoscută de doctrină. Modul de dobândire se manifestă, în cazul bunurilor mobile, prin *predare*, respectiv *preluare*, iar în cazul bunurilor imobile, prin *intabularea în cartea funciară*. Totuși, doctrina și practica judiciară admit însă că părțile pot să încheie, în cazul bunurilor mobile, o vânzare cu rezerva dreptului de proprietate până la plata integrală a prețului, aceasta reprezentând o vânzare sub condiție suspensivă⁷².

Dreptul austriac recunoaște, ca și element parțial diferit față de dreptul român, predarea prin intermediul semnelor, respectiv o predare simbolică, dar folosită doar în ipoteza în care o predare corporală nu este posibilă sau ar fi dificil de realizat, având astfel caracter subsidiar față de predarea corporală (spre exemplu, depozitul de mărfuri). Atunci când predarea corporală este posibilă și ușor de realizat, nu se poate recurge la o predare simbolică (spre exemplu, cumpărarea unui autoturism)⁷³. Dreptul român recunoaște și el un astfel de concept juridic, regăsit cu precădere în cadrul contractului ce are ca obiect vânzarea dintre profesioniști. Astfel, există posibilitatea unei predări simbolice (observăm aici ca denumirea este aceeași în cadrul ambelor sisteme de drept), adică a remiterii titlului reprezentativ ori a unui alt document sau lucru care îi permite cumpărătorului preluarea în orice moment. Diferența față de dreptul austriac este faptul că părțile pot opta pentru predarea simbolică chiar și în ipoteza în care predarea corporală este posibilă⁷⁴.

3.2.2. Natura juridică a modului de dobândire (Modus) și raportul acestuia cu titlul (Titel)

Raportul modului de dobândire (Modus) cu latura obligațională (Titel) este prezentat de către doctrina și practica austriacă ca fiind următorul: existența și valabilitatea actului juridic obligațional (Titel) reprezintă o condiție *sine qua non* pentru existența și valabilitatea modului de dobândire (Modus). Aceasta regulă se aplică atât transferului dreptului de proprietate mobilă, cât și celui imobiliar⁷⁵.

Natura juridică a modului de dobândire a fost una foarte controversată în cadrul dreptului austriac, însă practica judiciară austriacă a reușit să adopte un punct de vedere unitar în această privință. Tendința generală pe care o adoptă Curtea Supremă de Justiție din Austria, exprimată prin cele mai recente hotărâri judecătorești, este aceea că predarea nu este nimic altceva decât un act material, conform teoriei potrivit căreia contractul real este inclus implicit în cuprinsul contractului obligațional⁷⁶.

⁷¹ Idem op. cit. p. 235.

⁷² Idem op. cit. p. 233.

⁷³ Idem op. cit. p. 237.

⁷⁴ A se vedea V. Nemes, *Drept comercial*, Ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, 2015, p. 285-286.

⁷⁵ A se vedea Șerban Mircioiu, *Transferul dreptului de proprietate prin vânzare - Studiu de drept comparat*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 266.

⁷⁶ Idem op. cit. p. 271.

3.2.3. Forma contractului de vânzare

Dreptul austriac nu impune niciun fel de constrângere de formă pentru formarea valabilă a contractului de vânzare. Contractul de vânzare este consensual, el luând naștere prin simpla manifestare de voință a părților, regulă aplicabilă atât în cazul bunurilor mobile, cât și în cazul bunurilor imobile⁷⁷.

3.2.4. Natura juridică a obligației vânzătorului

Profesorul Mircioiu ne spune că, pentru a înțelege natura juridică a obligației principale a vânzătorului, trebuie cercetat care este obiectul raportului juridic de obligații. Obiectul îl reprezintă prestația (*Leistung*) concretă pe care trebuie să o îndeplinească debitorul pentru a satisface interesele creditorului. Înțelesul noțiunii de prestație este unul dual, el desemnând atât comportamentul concret pe care trebuie să îl urmeze debitorul, cât și rezultatul concret urmărit de către creditor, care trebuie să fie atins de către debitor⁷⁸.

Spre deosebire de dreptul român, care clasifică obligațiile după obiectul lor în trei categorii, anume obligații de a da (transmiterea sau constituirea unui drept real asupra unui anumit bun), obligații de a face (îndatorirea debitorului de a îndeplini o prestație) și obligații de a nu face (îndatorirea debitorului de a se abține), doctrina austriacă clasifică obligațiile după obiectul lor, așadar, după prestație, în două categorii: obligații de a face (*Tun*) și obligații de a nu face (*Unterlassen*). Pentru doctrina austriacă, obligația de a da nu este nimic altceva decât o subdiviziune a obligației de a face⁷⁹, întrucât atributele care se găsesc, în dreptul român, în sarcina obligațiilor de a da și de a face, în dreptul austriac, formează un tot unitar în cadrul obligațiilor de a face. În mod ferm, doctrina austriacă caracterizează obligația vânzătorului de a transfera dreptul de proprietate ca fiind o obligație de a face, în dreptul român aceasta reprezentând o obligație de a da.

3.2.5. Vânzarea bunurilor imobile

În privința bunurilor imobile, modul de dobândire este reprezentat de înscrierea în cartea funciară. Pe lângă existența contractului de vânzare (Titel), a doua etapă a transferului imobiliar se compune, în realitate, din două elemente distincte: *Aufsandung* și *Eintragung ins Grundbuch*⁸⁰.

Așa cum am precizat, dreptul austriac nu impune niciun fel de constrângeri de formă pentru formarea valabilă a contractului de vânzare. Pentru a putea fi însă intabulat în cartea funciară, acest contract trebuie să îmbrace forma scrisă. Actul juridic obligațional poate să fie un înscris în formă autentică sau un înscris sub semnătură privată (în acest caz fiind necesar ca semnătura să fie legalizată)⁸¹.

În legătură cu primul element al celei de-a doua etape, acesta poartă denumirea de *Aufsandung*, care se traduce *clauză de intabulare*, și presupune o declarație expresă suplimentară prin care vânzătorul își dă acordul pentru ca dobânditorul să poată fi intabulat în cartea funciară ca și proprietar. Semnificația juridică este aceea a unei manifestări finale de voință pentru încuviințarea transferului dreptului real. Natura juridică a acestui element, deși foarte controversată în dreptul austriac, nu poate să fie decât natura juridică a unui act juridic unilateral, a unei declarații unilaterale de intenție din partea vânzătorului⁸².

Al doilea element al celei de-a doua etape a transferului dreptului de proprietate imobiliară îl reprezintă înscrierea în cartea funciară. Înscrierile în cartea funciară, în dreptul austriac, sunt de trei feluri: intabularea, prenotarea, notarea. Intabularea este ceea ce ne interesează, deoarece

⁷⁷ Idem op. cit. p. 232.

⁷⁸ Idem op. cit. p. 233-234.

⁷⁹ Idem op. cit. p. 234.

⁸⁰ Idem op. cit. p. 243.

⁸¹ Idem op. cit. p. 243-244.

⁸² Idem op. cit. p. 244-246.

aceasta are ca efect dobândirea, transferul, restrângerea sau stingerea drepturilor tabulare, în mod imediat și necondiționat⁸³.

Totuși, dreptul austriac recunoaște și excepții de la principiul efectului constitutiv de drept real al înscrierii în cartea funciară în ipoteze precum: dobândirile mortis causa, uzucapiunea, exproprierea, vânzarea silită, fuziunea persoanelor juridice, constructorul de bună-credință pe terenul proprietatea altuia etc. În toate aceste situații, înscrierea în cartea funciară nu are decât un efect declarativ. Distinct de aceste ipoteze mai sus enunțate, trebuie subliniat faptul că dreptul austriac recunoaște posibilitatea realizării transferului dreptului de proprietate imobiliară chiar fără intabulare în cazul transferul dreptului de proprietate asupra imobilelor care nu sunt înscrise în cartea funciară. În aceste ipoteze, intabularea este înlocuită de o procedură în fața instanței de judecată⁸⁴.

În privința intabulării, aceasta produce efectul juridic translativ de proprietate, potrivit doctrinei majoritare, urmată mai apoi de practica judiciară, la momentul înregistrării cererii de intabulare în cartea funciară⁸⁵.

3.2.6. Conflictul de drepturi între doi cumpărători ai aceluiași bun

În ipoteza înstrăinării bunurilor mobile, soluția este aceea că va deveni proprietar cumpărătorul căruia i se face primul tradițiunea bunului. Rațiunea acestei soluții își are explicația în însuși mecanismul transferului dreptului de proprietate. Astfel, contractul de vânzare este un act juridic care produce efecte doar la nivel obligațional, transferul dreptului de proprietate fiind realizat doar prin intermediul modului de dobândire (Modus). Conform principiului tradițiunii, care are, în dreptul austriac, o funcție constitutivă de drept, este firesc ca dreptul de proprietate să fie dobândit de cumpărătorul căruia îi este predată prima dată posesia asupra lucrului. Toate formele tradițiunii recunoscute de către dreptul austriac sunt capabile să producă efectul translativ de drept real, hotărâtoare în cazul unei duble înstrăinări a aceluiași bun nefiind data încheierii actului juridic obligațional, ci data la care are loc tradițiunea bunului⁸⁶.

Aceleași constatări sunt valabile și în privința unui conflict de drepturi între doi cumpărători ai aceluiași bun imobil. Astfel, soluția pe care dreptul austriac o adoptă în această ipoteză este aceea că va deveni proprietar cumpărătorul care reușește să își intabuleze primul dreptul dobândit în cartea funciară, iar nu cel care a fost primul pus în posesia bunului imobil. Data înregistrării cererilor în registrul de intrare al cărților funciare este cea care stabilește rangul unei înscrieri în cartea funciară⁸⁷.

În ambele situații descrise mai sus, cumpărătorul care a încheiat primul contractul de vânzare se poate îndrepta împotriva vânzătorului pentru a obține daune-interese. De asemenea, în anumite situații, primul cumpărător se poate îndrepta nu numai împotriva vânzătorului, ci direct împotriva celui de-al doilea cumpărător pentru a solicita restituirea bunului, în temeiul principiului reparării prejudiciului în natură, în ipoteza bunului imobil, această posibilitate existând doar în situația în care primul cumpărător este pus în posesia imobilului la momentul în care este încheiat cel de-al doilea contract de vânzare. În această ipoteză, poziția primul cumpărător neintabulat în cartea funciară este întărită de predarea posesiei⁸⁸.

⁸³ Idem op. cit. p. 247.

⁸⁴ Idem op. cit. p. 248-250.

⁸⁵ Idem op. cit. p. 251.

⁸⁶ Idem op. cit. p. 253-255, 237.

⁸⁷ Idem op. cit. p. 255-257.

⁸⁸ Idem op. cit. p. 259-260.

3.2.7. Achiziționarea dreptului de proprietate prin intermediul bunei-credințe de la un neproprietar

În cazul dobândirii bunurilor mobile și imobile în temeiul bunei-credințe de la un neproprietar, dreptul austriac recunoaște această posibilitate ca o excepție de la efectul acțiunii în revendicare, terțul dobânditor de bună-credință devenind astfel proprietar⁸⁹.

Pentru a dobândi dreptul de proprietate de la un neproprietar, se impun trei condiții generale care trebuie îndeplinite cumulativ:⁹⁰

1. să fie vorba despre bunuri mobile corporale;
2. terțul dobânditor să fi fost de bună-credință;
3. dobândirea să fi fost cu titlu oneros.

Buna-credință a terțului subdobânditor trebuie să existe din momentul încheierii contractului până la momentul efectuării tradițiunii. Buna-credință se prezumă și este extrem de strict interpretată în dreptul austriac, simpla neglijență fiind suficientă pentru excluderea noțiunii de bună-credință⁹¹.

De asemenea, nu numai bunurile mobile, ci și cele imobile pot fi dobândite în temeiul bunei-credințe de la un neproprietar, prin intermediul principiilor de carte funciară⁹².

4. Concluzii

În ceea ce privește contractul de vânzare la romani, așa cum am arătat, acesta se aseamănă în numeroase privințe cu reglementarea actuală a acestei instituții de drept civil, prin aspecte cum ar fi: definiția contractului; formalismul ca cerință de validitate în anumite varietăți ale vânzării; elementele de validitate ale contractului (consimțământ, împreună cu viciile acestuia – eroare, violență, dol - ; capacitatea părților; obiectul licit; cauza), tradițiunea; prețul vânzării; obiectul vânzării; garanția contra evicțiunii; obligațiile părților; distincția dintre categoria contractelor unilaterale și cea a contractelor sinalagmatice etc. Contractul de vânzare, așa cum era reglementat pe vremea romanilor, reprezintă un adevărat precursor al contractului de vânzare din zilele noastre, instituțiile din vremea aceea păstrându-se într-o proporție majoritară, ceea ce denotă inteligența și simțul practic al romanilor, dar și eficiența instituțiilor create atunci, acestea continuând a fi folosite și acum.

Cu privire la partea a doua a prezentei lucrări, analiza din punct de vedere al dreptului comparat, am ajuns să vedem aspecte foarte interesante cu privire la viziunile legislative din cadrul sistemelor de drept englez și austriac.

În primul rând, sistemul de drept englez prezintă, într-o proporție extraordinară, aspecte distincte cu privire la contractul de vânzare față de dreptul român, aspecte precum: reglementarea instituției denumită “Consideration” în cadrul condițiilor esențiale de validitate; funcțiile reprezentărilor și indemnizațiilor; lipsa instituției punerii în întârziere a debitorului în cadrul răspunderii contractuale; poziția remediei executării silite a obligației; măsura așteptării legitime în cadrul acordării de daune-interese; conceptul juridic al dezvăluirilor, fără echivalent în dreptul român. Considerând toate acestea, se poate observa diferența semnificativă dintre cele două sisteme de drept, aflate la extremitățile continentului european, care reflectă întocmai realitățile sociale specifice vestului, respectiv estului, cum ar fi, spre exemplu, reglementarea expresă a

⁸⁹ Idem op. cit. p. 261.

⁹⁰ Idem op. cit. p. 261.

⁹¹ Idem op. cit. p. 262.

⁹² Idem op. cit. p. 263.

majorității aspectelor în dreptul român, în contradicție cu permisivitatea mai abundentă din dreptul englez.

În al doilea rând, referindu-ne la dreptul austriac, acesta nu prezintă numeroase diferențe față de dreptul român, dar cele care se regăsesc sunt de o importanță considerabilă, după cum urmează: contractul ca și act juridic obligațional; prestația ca și mod de transmitere a proprietății; clasificarea obligațiilor, după obiectul lor, doar în obligații de a face sau a nu face; obligația principală a vânzătorului de transmitere a proprietății ca și obligație de a face. De asemenea, dreptul austriac prezintă și numeroase asemănări cu dreptul român, spre exemplu, prin prisma formei cerute pentru încheierea contractului, a instituției de carte funciară și a funcționării acesteia, obligațiilor părților din contract, a instituției tradițiunii, a rezolvării conflictului de drepturi între doi cumpărători ai aceluiași bun etc.

În concluzie, am avut prilejul de a examina reglementarea contractului de vânzare din prisma a trei sisteme de drept care prezintă diferite grade de similitudine cu reglementarea prezentă în dreptul român, după cum urmează:

1. Grad ridicat de similitudine: dreptul român;
2. Grad mediu de similitudine: dreptul austriac;
3. Grad diminuat de similitudine: dreptul englez.

Referințe

- Cătuneanu Ion, Curs elementar de drept roman, Editura Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927.
- Mircioiu Șerban, Transferul dreptului de proprietate prin vânzare - Studiu de drept comparat, Editura Universul Juridic, București, 2014.
- Nemeș Vasile, Drept comercial, Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, 2015.
- Paziuc Cristian, Răspundere contractuală. O analiză juridică și economică – Teză de Doctorat, Universitatea din București, Facultatea de Drept, 2017.
- Stoicescu Constantin, Curs elementar de drept roman, Editura Universul Juridic, București, 2009.
- www.bizlawyer.ro, articol publicat de Rodica Manea, Garanții și reprezentări în tranzacțiile M&A – diferențe între legea română și cea engleză, 2015.
- www.mcna.com.au
- www.en.wikipedia.org

EXCEPȚII PROCESUALE ȘI UTILITATEA ACESTORA ÎN REALIZAREA UNEI APĂRĂRI ÎN PROCESUL CIVIL

Eliazăr-Cosmin CIOINEGEL *

Abstract

În această lucrare se vor prezenta modalitățile prin care pot fi utilizate excepțiile procesuale în cadrul procesului civil pentru a se realiza o apărare împotriva unor pretenții. În mod secundar acestei idei, se va încerca și evaluarea gradului de eficacitate în ceea ce privește utilitatea excepțiilor pentru a se obține fie timpul necesar pentru a se realiza o apărare superioară pentru beneficiar, fie pentru a se obține chiar respingerea cererii care dorește începerea unui proces civil.

Cuvinte cheie: *excepții de procedură, excepții de fond, excepții dilatorii, excepții mixte, excepții peremptorii*

1. Introducere

Studiul acesta va avea în vedere dreptul procesual civil și elemente care sunt în strânsă legătură cu acesta. În cadrul acestei lucrări se va studia posibilitatea invocării de excepții în cadrul procesului civil și utilitatea acestora în cadrul realizării unei apărări, dar și eficacitatea acestora ca metode de a realiza o apărare împotriva unor pretenții din punctul de vedere al obținerii de resurse necesare, precum timp, sau din punctul de vedere al obținerii de rezultate, precum posibilitatea de a stinge judecata pe fond, sau facerea ca inutilă a soluționării fondului.

Importanța acestui studiu poate fi observată din cadrul practic și teoretic al realizării unui drept la apărare în procesul civil. Partea practică a utilizării de excepții nu poate fi neglijată, deoarece, de-a lungul practicii judiciare române, s-a observat faptul că au fost utilizate numeroase tipuri de mijloace legale și mijloace care tind spre limita legalității. În cadrul acestei lucrări se vor aborda și elemente ce au legătură cu utilizarea mijloacelor legale la limita utilității lor și la limita bunei-credințe. Scopul acestei analize este de a ajuta la exemplificarea unor excepții, dar și a momentelor în care exercitarea acestora poate duce la crearea unei idei de rea-credință în ceea ce privește exercitarea acestora prin utilizarea acestora în mod necorespunzător.

În realizarea acestui studiu se vor utiliza metode de analiză teoretică și practică. În ceea ce privește metodele de analiză teoretică, se vor folosi lucrări, studii, tratate și orice alte lucrări care pot ajuta la clarificarea excepțiilor procesuale care pot fi aplicate în procesul civil. În cadrul analizei practice, se vor utiliza diverse metode precum folosirea caracterului public al proceselor civile (art. 17 codul de procedura civil) și observarea proceselor unde s-ar putea ridica excepții, discuții cu cadre didactice, sau discuții cu persoane care au o strânsă legătură cu practica

---

* Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail: cioinegelcosmin@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea dr. Anghelescu Carla Alexandra (e-mail: anghelescu_carla@yahoo.com).

procesuală în ceea ce privește utilizarea excepțiilor. Trebuie reținut faptul că deși se utilizează o gamă largă de opțiuni practice, acestea vor fi utilizate doar spre exemplificarea anumitor excepții și nu vor fi prezentate ca o realitate obiectivă și constantă în cadrul dreptului procesual civil român.

Această lucrare va fi realizată folosind cunoștințele teoretice și practice obținute în cadrul obținerii licenței în drept, cât și a cunoștințelor dobândite în cadrul realizării studiilor de master în cadrul Universității „Nicolae Titulescu”.

2. Conținut

Înainte de a se aduce în discuție subiectul principal al acestei lucrări, mai întâi trebuie prezentat cadrul procesual complet, precum este reglementat în codul procesual civil, în care se vor aplica excepțiile procesuale și efectele lor generale, dacă sunt invocate cu succes.

Excepțiile procesuale sunt reglementate în principal în cartea a II-a din codul de procedură civilă și au sediul în cadrul subsecțiunii a 2-a din capitolul al II-lea, articolele **245-248 Codul de Procedură Civilă (CPC)**, dar mai există referințe la aceste excepții și în cadrul altor articole; cu titlu de exemplu putem menționa excepțiile din cadrul alineatului 2, litera b din articolul **205 CPC** (Scopul și cuprinsul întâmpinării), alineatului 2 din articolul **208 CPC** (Sanctiunea nedepunerii întâmpinării) sau articolului **390 CPC** (Chestiunile prealabile dezbaterilor în fond).

În cadrul sediului acestei materii (articolele **245-248 CPC**)¹ se stabilesc criteriile de bază care țin de definirea excepțiilor procesuale, cât și utilizarea acestora în procesul civil. Pentru început, conform art. **245 CPC**, excepția procesuală reprezintă mijlocul prin care se invocă, fără a se pune în discuție fondul, nereguli procedurale care țin de compunerea completului de judecată, constituirea instanței, competența instanței sau lipsuri referitoare la dreptul la acțiune, cu scopul de a declina competența, amânarea judecării, refacerea unor acte ori anularea, respingerea sau perimarea cererii. În același articol se menționează și faptul că excepțiile procesuale pot fi invocate de partea interesată (reclamant sau pârât), procuror sau chiar de către instanță.

Excepțiile procesuale sunt clasificate, conform codului de procedură civilă, în excepții relative și excepții absolute (art. **246 CPC**). Tipul acestora depinde de norma legală încălcată, normele publice încălcate atrag excepții absolute, normele private încălcate atrag excepții relative. Aceste două tipuri mai diferă și în modul în care pot fi invocate. Conform alineatului 1 din art. **247 CPC**, excepțiile absolute pot fi invocate de către parte sau de către instanță în orice stare a procesului și pot fi ridicate în fața instanței de recurs numai dacă nu este necesară administrarea altor dovezi, cu excepția înscrisurilor noi, pentru soluționarea acesteia. Pe de cealaltă parte, invocarea excepțiilor relative, conform alineatul 2 din art. **247 CPC**, poate fi realizată doar de partea care justifică un interes cel mai târziu la primul termen de judecată după săvârșirea neregularității procedurale, în etapa cercetării procesului și înainte de a se pune concluzii în fond.

Pentru a se preveni abuzuri, legiuitorul a reglementat și posibilitatea părții de a obține repararea unui prejudiciu, în cazul în care partea care putea să invoce o excepție sau un mijloc de apărare nu a realizat acest fapt de îndată. Astfel avem alineatul 3 din art. **247 CPC** unde menționează faptul că părțile sunt obligate să invoce toate mijloacele de apărare și toate excepțiile de îndată ce le sunt cunoscute, sau vor răspunde pentru paguba realizată părții adverse. Merită menționat faptul că legiuitorul nu a implementat consecințe pentru invocarea de excepții care sunt clar neîntemeiate, optându-se pentru sancționarea persoanelor care nu se folosesc în timp util de

---

¹ Gabriel Boroș, Mirela Stancu, *Drept procesual civil*, ediția a 2-a, revizuită și adăugită, 2015, editura Hamangiu, p. 403

ridicarea unor excepții cunoscute, iar prin acest comportament rezultând pagube pentru cealaltă parte.

O altă clasificare a excepțiilor procesuale este cea dată de obiectul lor, din care putem menționa răsfrângerea acestor în excepții de procedură și excepții de fond². Clasificarea aceasta apare menționată și în codul de procedură civilă în articolul **248 CPC**, observându-se o diferențiere clară între aceste două tipuri de excepții. Excepțiile de procedură³, după cum se poate intui, sunt acele excepții prin care se invocă anumite neregularități procedurale, cu titlu de exemplu putem menționa excepțiile care țin de încălcarea unor norme de competență sau de organizare judecătorească (excepția privind greșita sau nelegala compunere sau constituire a instanței) sau excepțiile care au ca obiect procedura de judecată (excepțiile care țin de taxele judiciare de timbru). Excepțiile de fond⁴ sunt acele excepții care au o strânsă legătură cu fondul cauzei. Acestea pot antama un număr larg de elemente precum lipsuri care țin de părțile din cauză (lipsa calității sau capacității procesuale), incidente referitoare la dreptul de acțiune (autoritatea de lucru judecat) sau elemente care limitează sau îngăduiesc dreptul la acțiune sau anumite componente din aceasta (excepția lipsa procedurii prealabile în situațiile necesare, precum reclamația administrativă).

În cazul în care excepțiile au fost admise, se poate observa că acestea vor avea unul din trei efecte: peremptoriu, dilatoriu sau mixt.

Excepțiile peremptorii sunt acele excepții care, după admiterea acestora, tind să împiedice sau să stingă judecata pe fond, sau fac inutilă soluționarea fondului. În această categorie putem menționa ca excepții de fond excepția prescripției dreptului material la acțiune și excepția autorității de lucru judecat. În ceea ce privește excepțiile de procedură care sunt peremptorii putem menționa excepția de necompetență a instanțelor române sau excepția de tardivitate⁵.

Excepțiile dilatorii reprezintă excepțiile care prin invocarea lor se obține o întârziere sau o amânare a judecării de fond. În această categorie se află, de regulă, excepțiile de procedură, dar există un număr de excepții de procedură care pot avea un efect peremptoriu, cum ar fi excepția de perimare și cea de tardivitate⁶. Printre cele mai întâlnite excepții dilatorii putem numi: excepția nelegalei citări, excepția de recuzare și excepția de incompatibilitate.

Excepțiile mixte sunt reprezentate de acele excepții invocate care produc inițial asupra cauzei un efect dilatoriu, dar care pot fi remediate, pentru a permite judecarea cauzei, sau care pot duce la realizarea unui efect identic excepțiilor peremptorii dacă nu sunt remediate, în cazul acesta putem menționa excepția lipsei dovezii capacității de exercițiu și excepția de netimbrare.

Din toate cele relatate mai sus, se poate observa faptul că unele excepții pot fi mai dezirabile față de altele când se consideră invocarea acestora în cadrul realizării unei apărări. Excepțiile peremptorii pot fi considerate cele mai utile, deoarece prin invocarea lor se obține împiedicarea sau stingerea procesului, astfel se obține un rezultat favorabil cu mai multă celeritate decât prin parcurgerea unei judecări complete. În această scară ierarhică a utilității, următorul tip de excepții sunt cele mixte; deoarece acestea încep cu un efect dilatoriu și prezintă doar posibilitatea de a se extinde într-un efect peremptoriu, nu se recomandă stabilirea unei apărări pe acest tip de excepție cu speranța că va rezulta în stingerea acțiunii civile. Cea mai puțin dezirabilă excepție în această ierarhie este reprezentat de cea dilatorie, dar chiar dacă nu rezultă în altceva

² Gabriel Boroi, Mirela Stancu, *Drept procesual civil*, ediția a 2-a, revizuită și adăugită, 2015, editura Hamangiu, p. 405

³ Alexandru Suciu, *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, 2016, editura Hamangiu, p. 25

⁴ ibidem

⁵ Gabriela Răducan, Mădălina Dinu, *Fișe de procedură civilă*, ediția a 4-a, revizuită și adăugită, 2016, editura Hamangiu, p. 179

⁶ ibidem

decât amânarea procesului, partea care se poate folosi de aceasta va dobândi, de obicei, mai mult timp în care să-și realizeze o apărare mai pertinentă.

Înainte de a se aborda un număr de excepții care sunt observate frecvent în practică, trebuie discutată, succint, procedura în ceea ce privește modalitatea prin care se pot invoca excepțiile, persoanele care pot care le pot invoca și ordinea de judecare a acestora. Excepțiile procesuale pot fi invocate⁷ prin întâmpinarea pârâtului, prin întâmpinarea reclamantului la cererea reconvențională a pârâtului, oral (prin consemnare în încheierea de ședință în cazul în care întâmpinarea nu este obligatorie), prin cererea de intervenție prin întâmpinarea intervenienților forțați, de către procuror, sau chiar din oficiu de către instanță. Toate aceste modalități de invocare au o strânsă legătură și cu natura excepției invocate, deoarece excepțiile absolute și relative au regimuri diferite de invocare. Spre a exemplifica, doar părțile (părți mai sunt celelalte persoane care participă la proces, precum intervenienții forțați sau voluntari) care justifică un interes pot invoca excepțiile relative și numai până la următorul termen de judecată, înainte să se pună concluzii pe fond, fapt relatat în cadrul alineatului 2 din articolul 247 CPC. Excepțiile absolute, pe de cealaltă parte, pot fi invocate de părți și de instanță în orice stare a procesului, nemaexistând niciun fel de restricție de invocare pentru acestea, fapt observabil în alineatul 1 din articolul 247 CPC.

În ceea ce privește ordinea în care sunt soluționate aceste excepții, legiuitorul oferă anumite criterii conform cărora judecătorul trebuie să le soluționeze, oferind indicații și în cazul în care sunt invocate mai multe excepții de procedură sau de fond. Conform alineatelor 1 și 2 din art. 248 CPC, instanța se va pronunța mai întâi asupra excepțiilor de procedură și a excepțiilor de fond care fac inutilă, chiar și parțial, administrarea de probe sau cercetarea în fond a cauzei. Pentru a exemplifica acest fapt, în continuare vor fi prezentate un număr de excepții mai importante și întâlnite mai frecvent în practică, alături de o ordine aplicabilă în cadrul unui proces civil. Astfel, în acest cadru, putem menționa următoarele excepții de procedură⁸:

1. **Neregularități procedurale ale cererii de chemare în judecată:** această problemă este destul de evidentă, nicio instanță nu se poate considera investită cu o cerere de chemare în judecată care nu prezintă elemente esențiale precum identitatea părților, obiectul cererii, semnătura reclamantului sau alte elemente esențiale care țin de validitatea cererii de chemare în judecată.
2. **Excepția netrimbrării cererii:** în această categorie este inclusă insuficienta timbrare și reprezintă un element esențial al cererii de chemare în judecată. Acest element urmează imediat neregularităților cererii de chemare în judecată deoarece obiectul cererii este esențial pentru a se determina quantumul taxelor judiciare de timbru, fără o cerere de chemare în judecată conformă cu legea, stabilirea unei taxe de timbru ar putea fi imposibilă și ar rezulta într-o încetinire a activităților judiciare.
3. **Excepții de necompetență:** acestea pot fi de mai multe feluri, precum necompetență generală, materială, teritorială și funcțională. Aceasta este în strânsă legătură cu celelalte două excepții menționate anterior, fără o cerere de chemare în judecată completă, identificarea instanței competente poate fi imposibilă, iar astfel, nu poate avea loc o judecată propriu-zisă.

În continuare, se vor menționa un număr de excepții de fond și o ordine de judecată aplicabilă pentru acestea, în mod logic, după ridicarea și verificarea excepțiilor procesuale⁹:

---

⁷ Alexandru Suciuc, *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, 2016, editura Hamangiu, p. 39

⁸ *Ibidem*, p.52

⁹ *Ibidem*, p.60

1. **Excepția lipsei calității procesuale:** întâietatea acestei excepții este dată de faptul că este necesar să fie cunoscute toate părțile din cadrul unui proces civil, pentru a se garanta faptul că hotărârile formulate în cadrul acesteia vor fi formulate pentru părțile legal citate în proces. Merită specificat că în cadrul acestei excepții calitatea procesuală ține de calitatea procesuală activă, dar și cea pasivă.
2. **Excepția lipsei capacității procesuale:** excepția aceasta urmează după calitatea procesuală pe motive evidente, fiind necesară prezentarea persoanelor care fac parte la proces, după care instanța s-ar putea exprima asupra acestei excepții. Un element important al acestei excepții este reprezentat de faptul că ambele capacități, de exercițiu și de folosință, au un regim juridic asemănător, dar cu o deosebire esențială. Excepția lipsei calității lipsei de folosință este peremptorie și este judecată cu precădere față de excepția lipsei calității de exercițiu, aceasta având un efect mixt, începând cu un efect dilatoriu și cu posibilitatea de a se extinde într-un efect peremptoriu.
3. **Excepția lipsei de interes:** în cadrul acesteia, persoana trebuie să îndeplinească toate elementele prezentate anterior, dar să ofere și interesul acesteia pentru acțiunea civilă. Interesul acesta este semnalat de reclamant de folosul pe care dorește să-l obțină ca rezultat al exercitării judecării civile. Pentru ca acest interes să existe, acesta trebuie să fie determinat, legitim, personal, născut și actual, conform art. 33 CPC.
4. **Excepția prematurității:** aceasta apare ca extensie a celei menționate la punctul anterior, făcându-se referire actualitatea dreptului subiectiv pretins. Dacă dreptul nu este valorificabil din cauza faptului că nu este încă exigibil, acțiunea reclamantului nu poate fi admisă.
5. **Excepția autorității de lucru judecat:** valorificarea acesteia poate fi realizată doar dacă există o cauză anterioară care să prezinte o identitate triplă de părți, obiect și cauză. În mod evident, orice element lipsă din această identitate atrage neaplicarea acestei excepții.
6. **Excepția prescripției dreptului la acțiune:** această excepție este valorificată, de regulă, printre ultimele, deoarece necesită o atenție mai sporită asupra dosarului față de celelalte excepții. Excepția aceasta poate fi judecată numai după ce toate celelalte excepții sunt înlăturate, astfel oferind judecătorului cadrul necesar pentru a analiza posibilitatea admiterii acesteia.

În continuare se vor analiza un număr de excepții din punct de vedere al aplicației acestora pentru realizarea unei apărări în procesul civil. Criteriul de selecție al acestor exemple va fi, în general, cel al frecvenței, dar se vor aborda și anumite excepții care pot prezenta un interes special pentru subiectul acestei lucrări.

O excepție care a ridicat un număr de probleme este **excepția netimbrării**. O primă problemă a fost reprezentată de idee conform căreia taxa de timbru ar fi fost un element care să împiedice persoanele interesate din a-și exercita drepturile¹⁰. De-a lungul dreptului procesual civil român, au existat un număr de situații care au atras atenția Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg¹¹, fie datorită taxelor exigent de mari în ceea ce privește unele acțiuni, care prin quantum descurajau justițiabili deși ar fi avut câștig de cauză, dar și situația în care și taxe judiciare de timbru considerate mici ar fi dincolo de mijloacele altora. Ca urmare a acestor situații, s-au introdus un număr de legi care au avut rolul de a remedia situația aceasta, spre exemplu, putem

¹⁰ Alexandru Suci, Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă, ediția a III-a, revizuită și adăugită, 2016, editura Hamangiu, p. 542

¹¹ Larco c. România, 11 octombrie 2017; Weissman c. România, 24 mai 2006

numi **Ordonanța de urgență nr. 51/2008** privind ajutorul public judiciar, prin care se oferă persoanelor care nu au mijloacele necesare de a achita taxa de timbru un număr de alternative precum scutiri, reduceri sau eşalonări ale taxelor aferente. În ceea ce privește utilizarea acestei excepții în realizarea unei apărări, trebuie reținut faptul că excepția poate fi acoperită prin plata de către reclamant a taxei de timbru, astfel încât ridicarea acestei excepții nu poate fi considerată drept o metodă garantată de a evita instanța judecătorească sau o metodă de a obține mai mult timp. În plus, utilizând ordonanța menționată mai sus, un reclamant cu mijloace insuficiente poate apela la metode alternative pentru a nu achita sau pentru a obține o achitare cu un alt regim decât cel observat în practică în mod normal.

Excepția lipsei calității procesuale apare atunci când persoana care este prezentă la termenul de judecată nu prezintă calitatea sau autoritatea necesară pentru a fi parte la proces. De obicei, după identificarea persoanei se înlătură orice dubiu asupra calității acesteia, dar pot exista cazuri în care o persoană nu are calitatea procesuală necesară după o analiză mai amănunțită. Spre exemplu, prin decizia **nr. 247 din 25 ianuarie 2011**¹² s-a stabilit că exercitarea unei căi de atac împotriva unei sentințe de a trece o persoană juridică în faliment poate fi exercitat numai de administratorul special, nu și de fostul administrator statutar, care pierde calitatea de a reprezenta debitorul. În această speță s-a aprobat raportul întocmit de administratorul judiciar privitor la intrarea în faliment prin procedură simplificată a debitorului SC D. SRL. Acest raport a fost realizat de fostul administratorul statutar al societății, fără acordul debitoarei sau al creditorilor acesteia. Din analiza acestei decizii se poate observa faptul că instanța de fond nu a analizat cu diligența necesară calitatea acestui reprezentant, astfel încât intervenția Curții de Apel Cluj a fost necesară. În cazul acestei excepții, dacă această lipsă a calității procesuale nu este completată, se obține anularea cererii de chemare în judecată, rezultând astfel că aceasta este o excepție mixtă. În cadrul realizării apărării, se recomandă analizarea cu atenție a reclamantului, în special în cazul unor persoane juridice, deoarece în unele cazuri, precum cel menționat mai sus, chiar dacă persoana prezintă calitatea procesuală, de fapt nu o prezintă în realitate.

Excepția lipsei de interes poate fi ridicată ori de câte ori reclamantul nu îndeplinește toate cerințele necesare pentru ca interesul său să fie conform cu legea. Acest fapt poate fi dovedit prin lipsa existenței ale anumitor caracteristici ale dreptului pretins, acesta trebuie să fie determinat, legitim, personal, născut și actual pentru persoana care îl pretinde, lipsa oricărui element determinând admiterea acestei excepții. Un exemplu din jurisprudență în ceea ce privește calitatea de actualitate al unui interes este dat de **decizia nr. 271 din 26 ianuarie 2011**, unde un sindicat al salariaților a cerut anularea unor măsuri din partea Curții de Conturi în ceea ce privește suspendarea unor practici nelegale acceptare la negocierea acordurilor colective. În cadrul acestui exemplu, măsura Curții de Conturi ar fi afectat pe viitor drepturile sindicatelor în ce privește menținerea contractelor colective de muncă, acțiunea sindicatului a fost respinsă în apel, pe motiv că acest drept nu este actual. Curtea de Apel, însă, a afirmat faptul că prin acea măsură au fost afectate drepturile persoanelor din cadrul contractului colectiv de muncă, astfel încât condiția actualității există și a trimis cauza să fie rejudecată la tribunal. În ceea ce privește utilizarea excepției în dreptul la apărare, prin admiterea acesteia se obține respingerea acțiunii ca lipsită de interes.

O altă excepție importantă este cea a **autorității de lucru judecat**. Ea apare atunci când sunt întrunite concomitent toate cele trei elemente de identitate: părți, obiect și cauză. Această excepție poate fi identificată cu ușurință, cât timp nu există vreun impediment care să împiedice

---

¹² Veronica Dănăilă, Carla Alexandra Angheliescu, Victor Horia Dimitrie Constantinescu, Excepțiile în procesul civil. Jurisprudență comentată și reglementarea din noul Cod de procedură civilă, 2012, editura Hamangiu, p. 529

partea îndreptățită din a invoca excepția. Un exemplu de invocare și admitere inițială greșită pentru acest tip de excepție este redat în cazul **deciziei nr. 977 din 5 octombrie 2010**¹³, unde la judecătoria s-a admis această excepție în cazul în care o persoană a cerut reducerea pensiei de întreținere pe care o datorează, pe motiv că nu mai deține mijloacele necesare. Instanța de fond, în mod eronat, a decis că nu se poate admite o asemenea acțiune, deoarece a existat un hotărâre anterioară prin care s-a determinat această întreținere, dar instanța superioară a apreciat în mod corect că nu există identitatea triplă și că instanța inferioară în grad nu a analizat corespunzător toate aceste condiții.

În cazul **excepției prescripției dreptului la acțiune**, deși pare să fie o soluție lejeră în ceea ce privește respingerea unei acțiuni civile și realizarea unei apărări, trebuie ținut cont de termenele de prescripție, dar și de modalitățile prin care acestea pot fi suspendate sau întrerupte. Pentru aceasta trebuie ținut cont de articolul **2532 codul civil (CC)** pentru cazurile generale de suspendare a prescripției și articolul **2537 CC** pentru întreruperea prescripției extinctive.

3. Concluzii

Excepțiile procesuale reprezintă un mijloc inestimabil prin care se poate realiza dreptul la apărare. Fie dacă se obține încetarea unui proces sau doar o simplă extensie a acestuia, niciun efect nu ar trebui subapreciat pentru a realiza o apărare cât mai eficace pentru sine sau pentru un client, ca parte dintr-un contract de asistență juridică.

Cu toate acestea, chiar dacă excepțiile procesuale reprezintă o utilitate majoră pentru apărare, acestea ar trebui invocate cu bună-credință, chiar dacă nu există o sancțiune pentru abuzul de excepții neîntemeiate. Rostul folosirii cu grijă a acestor posibilități de apărare este evident, deoarece este necesar să se mențină armonia procesului în cauză și să se evite neafectarea, cu rea-știință, a drepturilor altor părți, astfel menținându-se un cadru în care drepturile tuturor părților pot să fie utilizate în mod deplin.

Referințe

- Alexandru Suciu, Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă, ediția a III-a, revizuită și adăugită, 2016, editura Hamangiu
- Gabriel Boroi, Mirela Stancu, Drept procesual civil, ediția a 2-a, revizuită și adăugită, 2015, editura Hamangiu
- Gabriela Răducan, Mădălina Dinu, Fișe de procedură civilă, ediția a 4-a, revizuită și adăugită, 2016, editura Hamangiu
- Ruxandra Sîrghi, Rodica-Aurelia Tulfan, Excepții de procedură în procesul civil. Practică judiciară, 2017, editura Hamangiu
- Veronica Dănăilă, Carla Alexandra Anghelescu, Victor Horia Dimitrie Constantinescu, Excepțiile în procesul civil. Jurisprudență comentată și reglementarea din noul Cod de procedură civilă, 2012, editura Hamangiu
- Codul de procedură civilă
- Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru
- Ordonanța de urgență nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar

---

¹³ Ibidem, p. 105

SUSPENDAREA JUDECĂȚII ȘI PERIMAREA

Ionela MIRCEA *

Abstract

Prezenta lucrare își propune să analizeze și să explice două dintre cele mai întâlnite incidente procedurale și anume suspendarea judecătii (reglementată de articolele 411-415 Cod de procedură civilă) și perimarea (reglementată de articolele 416-423 Cod de procedură civilă). Se dorește ca lucrarea să releve aspecte teoretice și practice referitoare la impactul pe care îl au aceste incidente procedurale asupra judecării cauzei, astfel că se vor analiza condițiile în care se va dispune fiecare incident, termene, procedura urmată, efectele pe care le produc, hotărârea de suspendare respectiv perimare și condițiile în care se reia judecata.

Cuvinte cheie: *suspendarea judecătii, perimarea, hotărârea de suspendare și perimare, conditii, incidente.*

1. Introducere

Procesul civil reprezintă, în esență, activitatea tuturor organelor și persoanelor ce participă la dezbateri în vederea realizării sau stabilirii drepturilor ori intereselor civile încălcate. Pe parcursul procesului civil sunt efectuate diferite acte procesuale corespunzătoare fiecărei faze.

De regulă, activitatea de judecată este parcursă în mod continuu. Însă, există și cazuri când procesul civil, din cauza ivirii unor incidente, nu se desfășoară în mod normal, adică nu parcurge toate fazele, sau le parcurge cu întârziere, iar în alte situații se termină fără a mai ajunge în faza sa finală. În situația în care continuarea activității judiciare nu mai este posibilă sau nu mai este necesară, procesul se suspendă sau cererea se perimă.

Procesul civil nu poate fi un simplu capriciu al părților sau o modalitate de șicanare a părții adverse, drept urmare, aceste incidente, vin în sprijinul instanței prin faptul că atunci când se constată că părțile nu stăruie în judecată sau se tergiversează cursul judecătii, se pot dispune pentru o bună administrare a justiției. Prin acest studiu s-a încercat să se evidențieze care sunt condițiile în care intervin aceste incidente procedurale, procedura constatării lor și efectele pe care le produc. În acest sens, s-a analizat fiecare articol de lege consacrat suspendării și perimării pentru a înțelege în detaliu care este rolul fiecărui incident, s-a consultat doctrina de specialitate și jurisprudența relevantă în materie.

Este de precizat că suspendarea judecătii și perimarea sunt două dintre cele mai întâlnite incidente în practica judiciară, drept urmare, nu ridică probleme de aplicare atunci când este cazul.

---

* Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti (e-mail: mircea_ionela_95@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. Univ. dr. Anghelescu Carla Alexandra, (e-mail: anghelescu_carla@yahoo.com).

2. Conținutul propriu-zis

2.1. Considerații generale despre procesul civil

Articolul 21 din Constituția României consacră liberul acces la justiție și stabilește că orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.

Procesul civil poate fi definit ca activitatea pe care o desfășoară instanța de judecată, părțile, alte persoane, sau organe care participă la judecată, în scopul realizării sau recunoașterii drepturilor subiective și a altor situații juridice deduse judecării, precum și al executării silite a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii, conform procedurii stabilite de lege¹.

Pornind de la definiția procesului civil, observăm că acesta se desfășoară în două faze: faza judecării (*cognitio*) și executarea silită (*executio*)². Cea din urmă va lipsi în cazul în care dispozițiile hotărârii executorii sunt respectate de bunăvoie, după cum și faza judecării poate lipsi atunci când creditorul deține un titlu executoriu împotriva debitorului.

Faza judecării cuprinde judecata în primă instanță și judecata în căile de atac. De regulă, judecata în primă instanță parcurge patru etape: etapa scrisă, etapa cercetării procesului, etapa dezbaterilor și etapa deliberării și pronunțării hotărârii.

Scopul primei etape - etapa scrisă - este acela de a se stabili limitele în care se va desfășura procesul, adică cine sesizează instanța (reclamatul), împotriva cui (pârâtul), mijloacele de probă folosite și motivele de fapt și de drept pe care le vor folosi părțile pentru a-și întemeia pretențiile și apărările invocate prin formularea actelor de procedură specifice acestei etape, respectiv cererea de chemare în judecată, întâmpinarea (și cererea reconvențională, dacă este cazul) și răspunsul la întâmpinare.

A doua etapă, etapa cercetării procesului, are ca scop formarea convingerii judecătorului cu privire la raportul juridic substanțial între părți, în temeiul probelor ce se administrează și al concluziilor părților referitoare la eventualele excepții procesuale invocate.

După terminarea cercetării procesului, se intră în cea de-a treia etapă, cea a dezbaterilor în fond, în cadrul căreia părțile au posibilitatea de a a-și susține în mod real pretențiile, în urma probatoriului administrat în cauză, prin intermediul concluziilor în fond. După închiderea dezbaterilor, urmează etapa deliberării și pronunțării hotărârii. Deliberarea are loc în secret, în camera de consiliu, însă hotărârea se pronunță în ședință publică. Odată cu parcurgerea acestor etape, se finalizează judecata în primă instanță³.

2.2. Participanții în procesul civil

Existența unui proces civil nu se poate concepe fără instanța de judecată și părțile litigiului. Participanții la procesul civil au drepturi și obligații procesuale bine definite, iar activitatea lor este menită a contribui efectiv la buna desfășurare a procesului.

În raport de poziția în proces, de drepturile și obligațiile lor, participanții pot fi clasificați în:

- subiecții procesului civil - persoane și organe fără de care procesul nu poate fi conceput, respectiv părțile (inclusiv terții introduși sau care au intervenit în cauză), judecătorii, procurorul și autoritatea tutelară (atunci când participarea celor din urmă este obligatorie);

¹ G. Boroi, *Drept procesual civil, Ediția a 2-a*, revizuită și adăugită, București, 2015, pag.3

² Viorel M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Volumul I, Teoria generală, Editura Național, București, 1996, pag. 124

³ G. Boroi, *Drept procesual civil, Ediția a 2-a*, revizuită și adăugită, București, 2015, pag.4

- participanți ce contribuie esențial la buna organizare și îndeplinire a actelor dispuse de judecător: grefieri, agenți procedurali, executori judecătorești, arhivari și registratori, interpreți;
- participanți ce contribuie esențial la stabilirea faptelor pe baza cărora se pronunță judecătorul: martori și experți; .
- reprezentanții părților (părinți, tutori, curatori, avocați, mandatar).

Articolul 55 din Codul de procedură civilă stabilește că sunt părți reclamantul și pârâțul, precum și, în condițiile legii, terțele persoane care intervin voluntar sau forțat în proces. În cadrul diferitelor faze ale procesului civil, părțile poartă denumiri specifice. Astfel, părțile se numesc reclamant și pârât în judecată în prima instanță, apelant și intimat la judecata în apel, recurent și intimat în recurs, contestator și intimat într-o contestație în anulare, revizuent și intimat într-o cerere de revizuire, creditor și debitor în cazul executării silite.

De cele mai multe ori, la judecata în primă instanță există un singur reclamant și un singur pârât, la judecata în apel un singur apelant și un singur intimat etc. Nu puține sunt, însă, situațiile când în același proces participă mai mulți reclamanti, mai mulți pârâți sau mai mulți reclamanti și pârâți. Asemenea situații se întâlnesc în cazul acțiunilor derivând din sau implicând obligații solidare, în *solidum* sau conjuncte, coproprietatea în devălmășie ori pe cote-părți.

Spre deosebire de hotărârile penale, care sunt opozabile *erga omnes*, hotărârile civile, cu excepțiile prevăzute de lege, nu produc efecte față de terți- *res inter alios iudicata alteri neque nocere, neque prodesse potest*⁴. Pentru că hotărârea civilă să producă efecte și față de alte persoane, acestea trebuie să fie introduse în proces. Codul de procedură civilă reglementează intervenția voluntară (art. 61-67 Cod proc. civ.) precum și patru forme de intervenție forțată și anume: chemarea în judecată a altei persoane (art. 68-71 Cod proc. civ.), chemarea în garanție (art. 72-74 Cod proc. civ.), arătarea titularului dreptului (art. 75-77 Cod proc. civ.) și introducerea forțată în cauză a altor persoane din oficiu (art. 78-79 Cod proc. civ.)

2.3. Incidente procedurale ce pot apărea în cursul judecății

Așa cum am arătat și mai sus, procesul civil începe cu introducerea cererii de chemare în judecată (act de sesizare) și se sfârșește cu pronunțarea hotărârii (act de dezinvestire a instanței). Între aceste două momente, într-un proces civil se pot întâlni, ca incidente, suspendarea judecății, perimarea cererii sau unul dintre actele procesuale de dispoziție (desistarea, achiesarea sau tranzația judiciară).

În analiza noastră ne vom opri asupra suspendării judecății și perimării cererii, încercând să aducem în prim-plan importanța acestor incidente procedurale, condițiile în care se vor dispune, procedura de judecată și efectele pe care le produce fiecare.

2.3.1 Suspendarea judecății

*Prin suspendarea judecății se înțelege oprirea cursului judecății din cauza apariției unor împrejurări voite de părți, care nu mai stăruie în soluționarea pricinii, ori independente de voința lor, când părțile sunt în imposibilitatea fizică sau juridică de a se prezenta la judecată*⁵. Prin urmare, în funcție de ceea ce determină suspendarea procesului, distingem între, suspendare voluntară, suspendare de drept și suspendarea facultativă. Cauzele care determină luarea acestei măsuri sunt reglementate de articolele 411-415 Cod de procedură civilă.

⁴ G. Boroș, *Drept procesual civil, Ediția a 2-a*, revizuită și adăugită, București, 2015, pag.93

⁵ G. Boroș, *Drept procesual civil, Ediția a 2-a*, revizuită și adăugită, București, 2015, pag.506

Suspendarea voluntară.

În conformitate cu art. 411 Cod proc. civ. judecătorul este obligat să suspende judecata când:

- amândouă părțile o cer;
- niciuna dintre părțile legal citate, nu se înfățișează la strigarea cauzei, și nici nu s-a cerut judecarea în lipsă de vreuna dintre părți.

Suspendarea judecății în cele două cazuri reprezintă un atribut constitutiv al principiului disponibilității procesuale.⁶ Ori de câte ori instanța se află în fața uneia dintre cele două situații, este obligată să dispună suspendarea judecății deoarece dispoziția cuprinsă în art. 411 alin (1) pct. 2 Cod proc. civ. are caracter imperativ, și nu facultativ. Nesocotirea acesteia se sancționează cu nulitatea hotărârii pronunțate în urma judecării cauzei în lipsa părților, conform art. 174 Cod de proc. civ. Nulitatea este de ordine publică, întrucât regulile de procedură instituite privesc desfășurarea activității de judecată în general și urmăresc ocrotirea unui interes general. În cazul în care instanța ar proceda la judecarea cauzei în lipsa părților care nu au cerut judecata în lipsă, s-ar încălca dreptul la apărare și principiul contradictorialității⁷.

În primul caz, manifestarea de voință a părților este expresă și constă în dreptul acestora de a dispune de soarta procesului. Suspendarea voluntară, respectiv acordul părților în vederea suspendării, poate avea cauze diferite: o viitoare tranzacție, o plată viitoare la care se obligă părătul și asupra căreia reclamantul consimte, încercarea de soluționare a litigiului pe calea medierii⁸ etc.

În al doilea caz, manifestarea de voință este tacită și se deduce din lipsa lor, neavând importanță dacă lipsa acestora este sau nu culpabilă. Pentru ca judecătorul să poată dispune suspendarea în acest caz, trebuie să fie îndeplinite trei condiții așa cum rezultă din textul legal:

- niciuna dintre părți să nu fie prezentă la strigarea cauzei;
- se verifică ca ambele părți să fi fost legal citate;
- nici reclamantul și nici părătul să nu fi cerut judecarea cauzei în lipsă;

Rezultă următoarele consecințe:

- În ipoteza în care doar una dintre părți este prezentă la strigarea cauzei (reclamantul sau părătul), instanța va trece la judecata pronunțându-se în baza dovezilor administrate, având, în vedere și excepțiile și apărările părții în lipsă. Chiar dacă nu este prezent reclamantul la judecată, cererea nu va putea fi respinsă ca nesustenută, existând un singur caz reglementat de art. 922 Cod de proc. civ. în care se poate dispune această soluție, și anume, în cazul procesului de divorț, *"daca la termenul de judecată, în primă instanță, reclamantul lipsește nejustificat și se înfățișează numai părătul, cererea va fi respinsă ca nesustenută"*.
- În ipoteza în care se constată că părțile nu au fost legal citate, nu se va dispune suspendarea ci se va amâna judecata în conformitate cu art. 14 raportat la 153 Cod proc. civ.
- În ipoteza în care nu s-a cerut judecarea cauzei în lipsă și niciuna dintre părți nu este prezentă, se va suspenda cauza până la cererea de redeschidere făcută de una dintre părți. Cererea privind judecarea în lipsa produce efecte numai în etapa procesuală în care se află procesul, atunci când ea este făcută și numai la instanța în fața căreia a fost formulată conform art. 411 alin (2) Cod proc. civ.

⁶ Ioan Leș, *Tratat de drept procesual civil*, București, Editura All Beck, 2001, pag 490

⁷ Frențiu, G. C. „Baldean Denisa-Livia, *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Editura Hamangiu, București 2013, pag. 612

⁸ G. Boroș, *Drept procesual civil*, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag. 507

Suspendarea de drept.

Sediul materiei îl reprezintă art. 412 Cod proc. civ. Suspendarea este *de drept* în sensul că instanța este obligată să suspende judecata ori de câte ori constată că s-a ivit unul dintre cazurile prevăzute de lege, și anume:

1. Decesul uneia dintre părți, până la introducerea în cauză a moștenitorilor, în afara de cazul când partea interesată cere termen pentru introducerea în judecata a acestora.

Textul prevede că pentru a se evita suspendarea cauzei, la cererea părții interesate, instanța poate acorda un termen pentru introducerea în cauză a moștenitorilor. Acest caz de suspendare de drept are în vedere ipoteza în care, partea a decedat ulterior introducerii acțiunii. Cu privire la acest aspect s-a decis că dacă partea decedează anterior introducerii cererii, aceasta nu are capacitate de folosință și drept urmare nu poate opera reprezentarea din partea moștenitorului. Lipsa capacității de folosință atrage nulitatea absolută a cererii de chemare în judecată și paralizează orice act de confirmare a nulității⁹.

2. Prin interdicția judecătorească sau punerea sub curatelă a unei părți, până la numirea tutorelui sau curatorului;

Se impune suspendarea procesului atunci când punerea sub interdicție sau sub curatelă a unei părți s-a întâmplat în cursul judecății, iar nu înainte de declanșarea procesului, de vreme ce suspendarea de drept este determinată de lipsa reprezentantului iar nu de lipsa dovezii calității acestuia¹⁰.

3. Prin decesul reprezentantului sau al mandatarului uneia dintre părți, survenit cu mai puțin de 15 zile înainte de ziua înfățișării, până la numirea unui nou reprezentant sau mandatar;

În acest caz, suspendarea se face pentru a asigura dreptul părții de a fi reprezentată. Suspendarea va dura până la numirea unui nou reprezentant legal sau convențional sau până la cererea de redeschidere a judecății făcută de parte. Dacă reprezentantul sau mandatarul decedează cu mai mult de 15 zile înainte de ziua înfățișării, dispozițiile de la suspendarea de drept a judecății nu se aplică.

4. Prin încetarea funcției tutorelui sau curatorului, până la numirea unui nou tutore sau curator;
5. Când persoana juridică este dizolvată, până la desemnarea lichidatorului;

Suspendarea se dispune până la desemnarea lichidatorului în condițiile Legii nr. 31/1990 a societăților.

6. Prin deschiderea procedurii insolvenței, în temeiul unei hotărâri judecătorești definitive, dacă debitorul trebuie reprezentat, până la numirea administratorului ori lichidatorului judiciar;

Suspendarea se dispune până la numirea administratorului sau lichidatorului judiciar în condițiile Legii 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență.

7. În cazul în care instanța formulează o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare adresată Curții de Justiție a Uniunii Europene, potrivit prevederilor tratatelor pe care se întemeiază Uniunea Europeană;
8. În alte cazuri prevăzute de lege;

Conform alin. (2) cazurile care atrag suspendarea de drept nu împiedică pronunțarea hotărârii dacă ele au survenit după închiderea dezbaterilor. Din interpretarea *per a contrario* a

⁹ C.A. Brașov, s. civ, decizia nr. 283/2006 în G. Boroi, *Drept procesual civil, Editia a 2-a, revizuita și adaugita*, București, 2015, pag. 509

¹⁰ Mihaela Tabarca, *Drept procesual civil, Editia a 2-a, vol2. Procedura contencioasă în fața primei instanțe; Procedura necontencioasă judiciară*, Editura Solomon, București 2017, pag. 581

acestui text de lege, rezultă că dacă faptele care atrag suspendarea de drept a judecării s-au produs înainte de închiderea dezbaterilor, și nu s-a dispus suspendarea judecării, hotărârea astfel pronunțată va fi lovită de nulitate deoarece s-au încălcat două principii fundamentale ale procesului civil și anume, contradictorialitatea și dreptul la apărare¹¹.

Pe lângă cazurile de suspendare menționate în mod expres în art. 412 Cod proc. civ., suspendarea de drept mai intervine și în alte situații cum ar fi:

- Art. 64 alin. (4) C. proc. civ. care prevede ca "încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție poate fi atacată în termen de 5 zile, care curge de la pronunțare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru partea lipsă. Calea de atac este numai apelul, dacă încheierea a fost dată în prima instanță, respectiv numai recursul la instanța ierarhic superioară, în cazul în care încheierea a fost pronunțată în apel. Dosarul se înaintează, în copie certificată pentru conformitate cu originalul, instanței competente să soluționeze calea de atac în 24 de ore de la expirarea termenului. Întâmpinarea nu este obligatorie. Apelul sau, după caz, recursul se judecă în termen de cel mult 10 zile de la înregistrare. Judecarea cererii principale se suspendă până la soluționarea căii de atac exercitate împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție." Aceeași soluție se va aplica și în cazul chemării în judecată a altei persoane [art. 69 alin (3) Cod proc. civ.], al chemării în garanție [art. 74 alin. (2) Cod proc. civ.], și al arătării titularului dreptului [art. 77 alin (2) Cod proc. civ.].
- Art. 134 Cod proc. civ., care dispune că instanța înaintea căreia s-a ivit conflictul de competență va suspenda din oficiu judecarea cauzei și va înainta dosarul instanței competente să soluționeze conflictul.
- Art. 138 Cod proc. civ., referitor la litispendență, care prevede că, atunci când unul dintre procese se judecă în recurs, iar celălalt în fața instanțelor de fond, cea din urmă este obligată să suspende cauza până la judecarea recursului.
- Art. 221 alin (2) Cod proc. civ. Care prevede că dacă după o amânare a judecării prin învoiala părților, acestea nu stăruiesc în continuarea judecării, instanța va suspenda judecata. Cauza va fi repusă pe rol numai după plata taxelor de timbru.
- Suspendarea de drept este prevăzută și în alte acte normative. Spre exemplu, art. 75 alin. (1) din Legea 85/2014 prevede "de la data deschiderii procedurii se suspendă de drept toate acțiunile judiciare, extrajudiciare sau măsurile de executare silită pentru realizarea creanțelor asupra averii debitorului. Valorificarea drepturilor acestora se poate face numai în cadrul procedurii insolvenței, prin depunerea cererilor de admitere a creanțelor. Repunerea pe rol a acestora este posibilă doar în cazul desființării hotărârii de deschidere a procedurii, a revocării încheierii de deschidere a procedurii sau în cazul închiderii procedurii în condițiile art. 178. în cazul în care hotărârea de deschidere a procedurii este desființată sau, după caz, revocată, acțiunile judiciare sau extrajudiciare pentru realizarea creanțelor asupra averii debitorului pot fi repuse pe rol, iar măsurile de executare silită pot fi reluate. La data rămânerii definitive a hotărârii de deschidere a procedurii, atâta acțiunea judiciară sau extrajudiciară, cât și executările silite suspendate încetează"

---

¹¹ In Jurisprudenta anterioara noului cod de procedura civila s-a decis ca: "daca decesul partii a interenit dupa inchiderea dezbaterilor inaintea primei instante, sanctiunea nulitatii atinge numai decizia tribunalului, nu si sentinta judecatoriei."- C.A. Bucuresti, s. a IV-a Civ, dec. Nr. 839/1999 in Mihaela Tabarca, *Drept procesual civil, Editia a 2-a. vol2. Procedura contencioasa in fata primei instante; Procedura necontencioasa judiciara*, Editura Solomon, Bucuresti 2017, pag. 587

- Art. 27 din Codul de procedură penală care dispune că în cazul în care persoana vătămata sau succesorii acesteia nu s-au constituit parte civilă, în procesul penal și au introdus la instanța civilă o acțiune în repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, judecata în fața instanței civile se suspendă după punerea în mișcare a acțiunii penale și până la rezolvarea în primă instanță a cauzei penale, dar nu mai mult de un an.

Suspendarea facultativă.

Spre deosebire de cazul suspendării de drept când instanța constată apariția unui caz de suspendare și este obligată să suspende, în cazul suspendării facultative instanța dispune suspendarea judecării doar dacă consideră că se impune o astfel de soluție. Se mai identifică o deosebire între suspendarea voluntară și cea facultativă în sensul că suspendarea facultativă nu este condiționată de acordul părților.

Conform Art. 413 alin. (1) Cod proc. civ., instanța poate suspenda judecata:

1. când dezlegarea cauzei depinde, în tot sau în parte, de existența ori inexistența unui drept care face obiectul unei alte judecări;

În acest prim caz se are în vedere existența unor chestiuni prejudiciale, a căror soluționare ar putea avea o influență hotărâtoare asupra rezolvării cauzei. Pentru ca acest caz de suspendare să poată opera, este necesar ca problema de a cărei dezlegare depinde soluția din proces să facă obiectul unei alte judecări în curs de desfășurare. Exemple:

- judecata cererii în evacuare sau în revendicare poate fi suspendată până la soluționarea cererii prin care s-a cerut de către pârât nulitatea actului de proprietate
  - judecata unei petiții de ereditate intentate de un copil din afara căsătoriei poate fi suspendată până la soluționarea procesului privind stabilirea filiației.
2. când s-a început urmărirea penală pentru o infracțiune care ar avea o înrăurire hotărâtoare asupra hotărârii ce urmează să se dea, dacă legea nu prevede altfel;

Prin Decizia nr. 21/2017 publicată în Monitorul Oficial nr. 460/2017 ÎCCJ a reținut că textul de lege instituie o suspendare facultativă, lăsând la aprecierea instanței de judecată. Textul legal nu face nicio distincție în funcție de stadiul și tipul urmăririi penale – cu privire la faptă sau cu privire la persoană – astfel că interpretarea textului de lege trebuie să se realizeze conform principiului *ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*. Suspendarea va dura până când a devenit definitivă hotărârea pronunțată în cauza care a determinat suspendarea.

3. în alte cazuri prevăzute de lege. Exemple:

- Art. 143 Cod proc. civ. potrivit căruia, la solicitarea celui interesat, completul de judecată investit cu soluționarea cererii de strămutare poate dispune, dacă este cazul, suspendarea judecării procesului.
- Art. 242 Cod proc. civ., care prevede că dacă judecata este împiedicată din vina reclamantului care nu a îndeplinit obligațiile stabilite de instanță, judecătorul poate suspenda cauza arătând în încheiere ce obligații nu au fost respectate.
- Art. 520 Cod proc. civ. dispune că, atunci când ICCJ este sesizată în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, cauzele similare aflate pe rolul altor instanțe decât cea care a făcut sesizarea, pot fi suspendate până la soluționarea cererii.

Procedura și efectele suspendării

Potrivit Art. 414 alin (1) Cod proc. civ., cu privire la suspendarea judecării instanța se va pronunța prin încheiere, care poate fi atacată cu recurs în mod separat, competența de soluționare aparținând instanței ierarhic superioare, cu excepția cazului în care suspendarea a fost dispusă de ICCJ, când hotărârea este definitivă. Recursul poate fi declarat pe întreg intervalul de timp cât durează suspendarea, adică din momentul pronunțării și până la încetarea cauzei de suspendare (în

cazurile prevăzute de art. 412 și 413 Cod proc. civ.), respectiv până la repunerea cauzei pe rol (în cazul suspendării pronunțate în temeiul art. 411 Cod proc. civ.)

Încheierea de suspendare are caracter interlocutoriu indiferent de felul suspendării. Prin încheierea de suspendare a judecății, instanța nu se dezinvestește de soluționarea pricinii, dar procesul rămâne în nelucrare și orice act de procedură efectuat în timpul suspendării judecății este lovit de nulitate relativă, cu excepția cererii de redeschidere a judecății.

Suspendarea judecății operează în bloc, adică față de toate părțile din proces, indiferent de calitatea acestora. Procesul civil nu poate fi menținut activ față de unele dintre părți și suspendat față de altele; procesul civil reprezintă un tot unitar, iar suspendarea, datorită acestui fapt, are un caracter indivizibil¹². Dacă suspendarea judecății s-a produs ca rezultat al voinței părților, data când s-a dispus suspendarea constituie punctul de plecare al termenului de perimare, iar în celelalte cazuri, cursul termenului de perimare este oprit pe diferite perioade de timp.

Reluarea judecării procesului.

Dacă motivul care a dus la suspendarea judecării a încetat să mai existe, procesul își reia cursul, fiind redeschisă judecata. Astfel încât, potrivit Art. 415 Cod proc. civ., judecata cauzei suspendate se reia:

1. prin cererea de redeschidere făcută de una dintre părți, când suspendarea s-a dispus prin învoirea părților sau din cauza lipsei lor;
2. prin cererea de redeschidere a procesului, făcută cu arătarea moștenitorilor, tutorei sau curatorului, a celui reprezentat de mandatarul defunct, a noului mandatar ori, după caz, a părții interesate, a lichidatorului, a administratorului judiciar ori a lichidatorului judiciar, în cazurile prevăzute la art. 412 alin. (1) pct. 1-6;
3. în cazurile prevăzute la art. 412 alin. (1) pct. 7, după pronunțarea hotărârii de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene;
4. prin alte modalități prevăzute de lege.

În funcție de felul suspendării reluarea judecării are loc în mod diferit, astfel:

- în cazul suspendării voluntare, prin cererea de repunere pe rol a cauzei, formulate de una dintre părți în termenul de perimare și timbrată cu jumătate din taxa judiciară de timbru datorată pentru cererea a cărei judecată s-a suspendat, potrivit art. 9 lit. g) din O.U.G. nr. 80 din 2013. În acest caz, reluarea judecării se va face numai la cererea părților nu și din oficiu.
- în cazurile de suspendare de drept prevăzute de art. 412 Cod proc. civ., prin cererea de redeschidere făcută de partea interesată (de exemplu, în situația în care judecata s-a suspendat ca urmare a decesului uneia dintre părți, cererea de reluare a judecării poate fi formulată nu numai de către cealaltă parte ci și de către oricare dintre moștenitorii părții decedate, fără a fi nevoie de acordul celorlalți moștenitori). De reținut este că nici în cazul suspendării de drept, reluarea judecării nu are loc din oficiu. Cu toate acestea, în cazul în care suspendarea s-a dispus în baza art. 412 alin(1) pct. 7 Cod proc. civ., reluarea judecării se va dispune și din oficiu, de îndată ce se va pronunța hotărârea prejudicială de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene¹³.
- în cazul suspendării facultative, judecata se reia la cererea părții interesate, (situație în care, de regula, nu se datorează taxa de timbru) sau prin dispoziția instanței de a reveni asupra suspendării dacă se constată că partea care a cerut suspendarea nu are un comportament diligent în cadrul procesului.

¹² Ioan Leș, *Tratat de drept procesual civil*, București, Editura All Beck, 2001, pag 494

¹³ G. Boroș, *Drept procesual civil*, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag. 520-521

Pentru soluționarea cererii de reluare a judecării, sau, după caz, a celei de revenire asupra suspendării facultative, instanța va fixa termen și va cita părțile, având în vedere că dispozițiile privitoare la termenul în cunoștință nu mai operează. Instanța se va pronunța printr-o încheiere supusă recursului.

2.3.2. Perimarea

Codul de procedură civilă reglementează perimarea prin art. 416-423. Perimarea este o sancțiune procedurală care intervine în cazul în care nu se respectă cerința continuității între actele de procedură și constă în stingerea procesului în faza în care se afla din cauza rămânerii în nelucrare din culpa părții timp de șase luni.

În doctrina de specialitate s-a arătat că perimarea are o natură juridică mixtă, în sensul că este atât o sancțiune procedurală pentru lăsarea procesului în nelucrare, cât și o prezumție de dezistare, dedusă din faptul nestăruinței vreme îndelungată în judecată¹⁴.

Pentru a interveni perimarea se cer a fi îndeplinite cumulativ următoarele trei condiții:

- Instanța sa fie investită cu o cerere care se judeca în primă instanță sau într-o cale de atac.

Art. 416 alin (1) Cod proc. civ. Prevede că este supusa perimării *orice cerere de chemare în judecată, contestație, apel, recurs, revizuire și orice altă cerere de reformare sau de retractare*. Rezultă ca se poate perima o contestație în anulare și acțiunea în anulare împotriva hotărârii arbitrale. În schimb, nefiind cereri de reformare sau de retractare, recursul în interesul legii ori sesizarea pentru darea unei hotărâri prealabile nu pot să fie perimate¹⁵. De asemenea, nu sunt supuse perimării nici cererile de chemare în judecată sau de exercitare a căilor de atac exercitate de procuror sau a cererilor ce nu presupun o cercetare a fondului pretenției, precum și cererile privind luarea unor măsuri asigurătorii¹⁶.

- Rămânerea pricinii în nelucrare timp de șase luni.

Condiția se referă la faptul că în termenul de perimare nu s-a efectuat niciun act de procedură care să ducă la reluarea judecării. Termenul de perimare începe să curgă de la data ultimului act de procedură care nu a mai fost urmat, din motive imputabile părții, de alte acte de procedură în scopul continuării judecării cauzei. Fiind un termen procedural legal peremptoriu, termenul ar trebui să curgă continuu, însa legea stabilește că acesta poate fi întrerupt sau suspendat potrivit art. 417 Cod proc. civ.¹⁷.

- Lăsarea pricinii în nelucrare să se datoreze culpei părții

Cea de-a treia condiție a perimării exprimă caracterul de sancțiune a acesteia. Este necesar ca lăsarea pricinii în nelucrare să fie imputabilă părții. Acestea sunt chestiuni de fapt care se vor analiza și aprecia diferit de către instanța de judecată, de la caz la caz. Potrivit art. 416 alin. (3) CPC, nu va interveni perimarea dacă actul de procedură trebuia efectuat din oficiu, cererea nu a ajuns la instanța competentă sau nu se poate fixa termen de judecată din motive care nu sunt imputabile părții.

Întreruperea și suspendarea cursului perimării

Art. 417 prevede că perimarea se întrerupe prin îndeplinirea unui act de procedură făcut în vederea judecării procesului de către partea care justifică un interes. Actul care tinde să întrerupă

¹⁴ G. Boroș, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag. 523, Mihaela Tabarcă, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, vol2. Procedura contencioasă în fața primei instanțe; Procedura necontencioasă judiciară, Editura Solomon, București 2017, pag. 608

¹⁵ Mihaela Tabarcă, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, vol2. Procedura contencioasă în fața primei instanțe; Procedura necontencioasă judiciară, Editura Solomon, București 2017, pag. 609

¹⁶ G. Boroș, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag.524-525

¹⁷ G. Boroș, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag. 526

cursul perimării trebuie să fie un act valabil făcut, și nu unul lovit de nulitate¹⁸. Dacă după repunerea pe rol a procesului, pricina rămâne din nou în nelucrare din vina părții, va începe să curgă un nou termen de perimare, perioada scursă înainte de repunerea pe rol neintrând în calcul.

Potrivit art. 418 CPC alin.(1) cursul perimării este suspendat cât timp durează suspendarea judecării, pronunțată de instanță în cazurile prevăzute la art. 413, precum și în alte cazuri stabilite de lege, dacă suspendarea nu este cauzată de lipsa de stăruință a părților în judecată.

Alin (2) prevede că în cazurile prevăzute la art. 412, cursul perimării este suspendat timp de o lună de la data când s-au petrecut faptele care au determinat suspendarea judecării, dacă aceste fapte s-au petrecut în cele din urmă 3 luni ale termenului de perimare.

Alin. (3) precizează că perimarea se suspendă, de asemenea, pe timpul cât partea este împiedicată de a stăruii în judecată din cauza unor motive temeinic justificate, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege.

În toate cazurile de suspendare a perimării, după încetarea împrejurărilor care au determinat suspendarea, cursul perimării se va relua din punctul la care s-a oprit, incluzându-se și timpul care s-a scurs dinaintea suspendării cursului perimării.

În situația în care în cauză sunt mai mulți reclamânți sau pârâți împreună, cererea de perimare sau actul de procedură întrerupător de perimare al unuia folosește și celorlalți (art. 419 NCPC). S-a argumentat ca perimarea afectează participanții în proces, indiferent de calitatea procesuală a acestora în virtutea principiului indivizibilității procesului civil. Imposibilitatea ca perimarea să intervină numai pentru unele părți din proces constituie rațiunea pentru care: – orice act îndeplinit de una dintre părți pentru întreruperea termenului de perimare profită tuturor – invocarea perimării de către o parte profită, respectiv, dăunează tuturor¹⁹.

Procedura de constatare a perimării.

Perimarea este constată fie din oficiu, fie la cererea părții interesate. Judecătorul va cita de urgență părțile și va dispune grefierului să întocmească un referat asupra actelor de procedură în legătură cu perimarea potrivit art. 420, alin. 1 NCPC.

Deși perimarea operează *ope legis*, în vederea producerii efectelor sale aceasta trebuie constată printr-o hotărâre judecătorească de către instanța de judecată care va verifica dacă au fost îndeplinite condițiile ce trebuie îndeplinite pentru perimarea cererii.

Perimarea poate fi invocată și pe cale de excepție în camera de consiliu sau în ședință publică (art. 420, alin. 2 NCPC). Excepția perimării este o excepție de procedură, întrucât privește respectarea regulilor privind procedura de judecată. Este o excepție peremptorie care duce la stingerea procesului în faza în care se găsește. În fine, este o excepție absolută (putând fi invocată din oficiu) întrucât ea este reglementată prin norme imperative, motivat prin aceea că nu servește exclusiv interesului părților ci și celui general, care privește buna administrare a justiției.

Cererea de perimare este un incident procedural fata de cererea principal, astfel ca trebuie rezolvată de instanță în aceeași compunere și constituire ca pentru judecarea cererii principale²⁰.

Perimarea cererii de chemare în judecată nu poate fi ridicată pentru prima oară în instanța de apel (art. 420, alin. 3 NCPC).

Indiferent de mijlocul procedural prin care a fost invocată perimarea, dacă instanța constată că perimarea nu a intervenit, pronunță o hotărâre ce poate fi atacată odată cu fondul procesului (art. 421, alin. 1 NCPC). Hotărârea care constată perimarea este supusă recursului, la instanța ierarhic superioară, în termen de 5 zile de la pronunțare. Când perimarea se constată de o

¹⁸ ICCJ s. I civ. dec. 2683/2012

¹⁹ Alexandru Suci, *Excepțiile procesuale în noul cod de procedura civilă*, Ediția Universul Juridic, 2012, pag. 373

²⁰ G. Boro, *Drept procesual civil*, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag. 530

secție a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul se judecă de Completul de 5 judecători (art. 421, alin. 2 NCPC).

În practică s-a pus problema de a ști cărui act se dă întâietate în ipoteza în care în aceeași zi se înregistrează atât o cerere privind constatarea perimării cât și un act procedural ce întrerupe curgerea termenului respectiv, fără a putea fi stabilită ordinea în care au fost acestea înregistrate, îndoiala va profita părții ce urma a fi sancționată, prevalând actul cu efect întrerupător²¹.

Efectele constatării perimării.

Potrivit art. 422, alin. 1 NCPC, Perimarea lipsește de efect toate actele de procedura făcute la acea instanța, rezulta astfel ca părțile vor fi puse în situația anterioară introducerii cererii perimate.

În cazul în care dreptul la acțiune nu s-a prescis, reclamantul poate introduce o nouă cerere de chemare în judecată între aceleași părți, având același obiect și aceeași cauza, întrucât perimarea nu afectează dreptul subiectiv civil.

Alin. (2) prevede ca atunci când însă se face o nouă cerere de chemare în judecată, părțile pot folosi dovezile administrate în cursul judecării cererii perimate, în măsura în care noua instanță socotește că nu este necesară refacerea lor. Textul se abate de la principiul nemijlocirii, de vreme ce în cadrul unui proces pot fi folosite probe administrate în cursul altui proces. Derogarea privește numai probele nu și actele de procedură făcute în procesul perimat. Sancțiunea perimării lipsește de efecte actele de procedură în ceea ce privește funcția lor procedurală. Dacă aceste acte cuprind manifestări de voință, declarații sau constatări de fapt, ele își vor produce efectele (de exemplu, cererea de chemare în judecată perimată poate avea valoarea unei mărturisiri extrajudiciare sau a unui început de dovada scrisă)²².

În cazul în care s-a perimat cererea de apel, se stinge judecata în instanța de apel și nu se mai poate exercita un nou apel împotriva aceleiași hotărâri. Având în vedere ca apelul se considera a nu fi declarat, rezultă că împotriva sentinței nu mai poate fi declarat, *omisso medio*, nici recurs. Pe cale de consecință, la data constatării (data pronunțării hotărârii) perimării apelului sentința devine definitivă²³.

Când se constată perimarea cererii de recurs, efectul este similar: exercitarea unui nou recurs este imposibilă, hotărârea recurată devenind definitivă pe data pronunțării perimării;

Perimarea contestației în anulare ori a revizuirii conduce la imposibilitatea utilizării unei noi astfel de căi extraordinare de atac, pentru aceleași motive ca și cea perimată.

Sancțiunea perimării se răsfrânge și asupra obligației suportării cheltuielilor de judecată, în sensul ca acestea vor fi suportate de reclamant sau, după caz, apelant, recurent etc., deci de cel care a formulat cererea care ulterior s-a perimat. Perimarea se răsfrânge asupra tuturor părților din proces, indiferent de poziția lor procesuală și aceasta din cauza caracterului unitar al procesului civil²⁴.

Perimarea instanței

Art. 423 NCPC, prevede ca orice cerere adresată unei instanțe și care a rămas în nelucrare timp de 10 ani se perima de drept, chiar în lipsa unor motive imputabile părții. Dispozițiile art. 420 se aplica în mod corespunzător.

²¹ G. Boroș, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag. 531

²² Mihaela Tăbarcă, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, vol2. Procedura contencioasă în fața primei instanțe; Procedura necontencioasă judiciară, Editura Solomon, București 2017, pag. 623

²³ G. Boroș, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag. 532-533

²⁴ G. Boroș, Drept procesual civil, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, 2015, pag. 533

Sanctiunea perimării instanței asigură închiderea definitivă a cererilor cu care au fost investite instanțele de judecată și care în mod nejustificat au rămas în evidența celor din urmă pentru perioade mari de timp, fără ca reclamantul să mai îndeplinească vreun demers (act de procedură) în vederea soluționării cauzei ori să mai manifeste interes față de stadiul acestora.

3. Concluzii

Așa cum am menționat la începutul lucrării, judecata în primă instanță parcurge, de obicei, două etape. Prima etapă este cea scrisă, în cadrul căreia părțile se încunoștințează reciproc prin intermediul cererii de chemare în judecată, respectiv a întâmpinării sau cererii reconvenționale asupra pretențiilor și apărărilor, precum și în legătură cu probele ce urmează a fi administrate în vederea dovedirii lor. Etapa următoare este cea a dezbaterilor în ședința de judecată, etapa complexă ce se desfășoară, de regulă, la mai multe termene de judecată, dând posibilitatea părților să-și susțină în mod real și contradictoriu pretențiile și apărățile, să administreze probe, să le analizeze și să pună concluzii. După închiderea dezbaterilor, urmează etapa deliberării și pronunțării hotărârii.

Desfășurarea procesului în fața instanței dă posibilitatea judecătorului să-și exercite rolul sau activ, să vegheze la respectarea contradictorialității și a dreptului de apărare. Acesta poate interveni în cursul procesului, dispunând sau constatând ivirea incidentelor procedurale care duc la suspendarea judecării sau perimarea cererii.

În urma analizei fiecărui incident am constatat ca suspendarea judecării semnifică oprirea pentru o anumită perioadă de timp a cursului judecării cererii cu care a fost investită instanța și în funcție de ceea ce determină suspendarea procesului, distingem între, suspendare voluntară, suspendare de drept și suspendare facultativă. Cauzele care determină luarea acestei măsuri sunt reglementate de articolele 411-415 Cod procedura civilă. Pe de altă parte, perimarea judecării (conform unei părți din doctrina, cu care mă declar de acord) are o natură juridică mixtă în sensul că este atât o sancțiune procedurală pentru lăsarea procesului în nelucrare, cât și o prezumție de dezistare, dedusă din faptul nestăruinței vreme îndelungată în judecată.

Referințe

- Noul Cod civil.
- Noul Cod de procedură civilă.
- Noul Cod de procedură penală
- Legea 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență
- Legea nr. 31/1990 a societăților
- OUG nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru
- Gabriel Boroș, Mirela Stancu, Drept procesual civil, Ediția a-II-a, Editura Hamangiu, București, 2015.
- Mihaela Tăbărcă, Drept procesual civil, Ed. a 2-a, Vol. II, Editura Solomon, 2017.
- Gabriela Cristina Frențiu, Denisa-Livia Băldean, Noul Cod de Procedură Civilă comentat și adnotat, Editura Hamangiu, București, 2013.
- Ioan Leș, Tratat de drept procesual civil, București, Editura All Beck, 2001
- Viorel M. Ciobanu, Tratat teoretic și practic de procedură civilă, Volumul I, Teoria generală, Editura Național, București, 1996
- Alexandru Suciuc, Excepțiile procesuale în noul cod de procedură civilă, Ediția Universul Juridic, 2012

INSTITUȚIA DESISTĂRII RECLAMANTULUI ÎN ACCEPȚIUNEA NOULUI COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ

Elena-Diana MÎRZA*

Abstract

Obiectivul lucrării de față îl reprezintă analiza dispozițiilor legale consacrate acestei instituții, prin abordarea aspectelor proprii, dar și comune celor două forme de desistare: renunțarea la judecată (reglementată de art. 406-407 Cod procedură civilă), respectiv renunțarea la însuși dreptul subiectiv dedus judecării (reglementată de art. 408-410 Cod procedură civilă). Pentru a înțelege mai bine scopul acestei instituții și modul în care aceasta influențează soarta procesului civil urmează a fi detaliate următoarele aspecte: forma pe care trebuie să o îmbrace manifestarea de voință a reclamantului, termenul în care poate fi exprimată, efectele pe care le produce, actul de procedură prin care se constată și calea de atac ce poate fi exercitată împotriva acestui act, precum și rolul instanței de judecată într-o astfel de situație.

De asemenea, vor fi trecute în revistă și modificările determinate de intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură civilă.

Cuvinte cheie: *principiul disponibilității, renunțarea la judecată, renunțarea la dreptul pretins, rolul instanței de judecată, efectele desistării.*

1. Introducere

Acest studiu se axează pe unul dintre cele mai importante drepturi recunoscute persoanelor care participă la procesul civil, și anume dreptul de dispoziție, drept care a dobândit caracter de principiu fundamental odată cu intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură civilă. Deși nu era prevăzut *expressis verbis* în vechea reglementare, era unanim admis că părțile au libertate deplină de decizie cu privire la soarta procesului, dat fiind faptul că instanța nu putea „*ex officio*” să se sesizeze sau să pună capăt procesului atunci când părțile nu mai stăruiau în judecată. Principiul disponibilității (prevăzut de art. 9 Cod procedură civilă) încorporează în conținutul său trei drepturi: dreptul de a declanșa procesul civil, dreptul de a-i stabili conținutul și dreptul de a-i pune capăt înainte ca instanța să pronunțe o hotărâre în cauză.

Importanța acestui studiu trebuie privită din perspectiva efectelor pe care le produce o astfel de desistare, fie că vorbim despre acțiunea introdusă, fie că vorbim despre dreptul pretins. Seva observa cum scopul care a stat la baza declanșării procesului, dar și rolul completului de judecată investit cu soluționarea cauzei capătă valențe diferite ca urmarea manifestării de voință a reclamantului în sensul de a pune capăt procesului. Prin examinarea detaliată a dispozițiilor legale

---

* Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București (e-mail: diana_mirza94@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Anghelescu Carla Alexandra (e-mail: anghelescu_carla@yahoo.com).

în vigoare se va aduce în prim-plan mecanismul de funcționare al acestei instituții care vine în sprijinul reclamantului, ținând cont și de limitările pe care instanța de judecată sau, după caz, însăși legea le impune pentru a descuraja exercitarea drepturilor cu rea-credință în scopul vătămării drepturilor procesuale ale celorlalte părți.

În susținerea acestei lucrări vor fi consultate tratate, publicații de specialitate și orice alte materiale care pot contribui la înțelegerea corectă și completă a acestei instituții. În principal, studiul se întemeiază pe operele de specialitate ale marilor juriști, însă nu va fi neglijată jurisprudența relevantă în materie, având în vedere că instanțele de judecată sunt cele care dau expresie principiului disponibilității prin consacrarea voinței părților în cuprinsul hotărârilor judecătorești.

Instituția desistării reclamantului este dezbătută pe larg în literatura juridică de specialitate și nu ridică probleme instanțelor de judecată atunci când vine vorba de aplicarea normelor care reglementează această instituție, ceea ce determină o practică unitară la nivel național.

2. Conținutul propriu-zis

2.1. Considerații generale privind procesul civil

Procesul civil poate fi definit ca *activitatea desfășurată de instanța de judecată, părți, alte persoane sau organe care participă la judecată, în scopul realizării sau recunoașterii drepturilor subiective și a altor situații juridice deduse judecării, precum și al executării silite a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii, conform procedurii stabilite de lege*¹.

Declanșarea procesului civil reprezintă o facultate recunoscută subiectelor de drept, iar nu o obligație. Legea acordă posibilitatea celor implicați într-un conflict de natură civilă să apeleze mai întâi la modalități alternative de soluționare, cum ar fi medierea sau tranzacția, deseori acestea fiind de preferat, având în vedere timpul economisit, dar și costul redus al unor astfel de proceduri. În cazul în care conflictul de interese nu poate fi soluționat pe cale amiabilă, cel care dorește să-și protejeze drepturile subiective ori interesele legitime trebuie, respectând condițiile impuse de lege, să declanșeze procesul civil și să se adreseze instanței de judecată cu o cerere.

Două vechi adagii - „*iudex ne procedat ex officio*” și „*nemo iudex sine actore*” sunt de natură să reflecte foarte sugestiv regula care guvernează activitatea instanțelor și anume că judecătorul nu se poate sesiza singur, nu se poate autoinvesti cu soluționarea unui proces civil. Dovadă poate a măreției sale, se spune că judecătorul așteaptă procesul, nu îl provoacă².

Astfel cum reiese din definiția procesului civil, acesta parcurge două faze: judecata (*cognitio*) și executarea silită (*executio*)³.

Faza judecării este declanșată prin cererea de chemare în judecată formulată de reclamant împotriva pârâtului și se finalizează odată cu pronunțarea unei hotărâri definitive de către instanța de judecată, urmând ca în faza executării silite, hotărârile definitive care nu au fost executate de bunăvoie de partea care a căzut în pretenții să fie aduse la îndeplinire de către organul de executare competent în conformitate cu procedura prevăzută de lege. Există și situații în care forma procesului civil este una atipică, lipsind fie etapa judecării (de exemplu, în situația în care se pune în executare un cec, o cambie sau un alt titlu executoriu), fie etapa executării silite (de exemplu,

¹ Gabriel Boroș, Mirela Stancu, *Drept procesual civil*, Ediția a-II-a, Editura Hamangiu, București, 2015, pag. 3

² Viorel Mihai Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Volumul I, Teoria generală, Editura Național, București, 1996, pag. 124

³ Viorel Mihai Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Volumul I, Teoria generală, Editura Național, București, 1996, pag. 149

hotărârile judecătorești pronunțate în acțiunile în constatare nu sunt susceptibile de executare silită), de unde rezultă că nu este necesar ca procesul civil să parcurgă ambele faze.

2.2. Dreptul de dispoziție al părților în procesul civil

Desfășurarea oricărui proces civil între cele două momente extreme ale sale – momentul depunerii cererii de chemare în judecată și, respectiv, momentul pronunțării hotărârii judecătorești – presupune, în mod normal, efectuarea diferitelor acte procesuale corespunzătoare fiecărei faze a activității de judecată. În cadrul acestei activități, părțile au libertatea de a dispune atât de obiectul procesului dintre ele, cât și de mijloacele procesuale pe care legea le prevede în scopul apărării drepturilor și intereselor lor⁴.

Din economia dispozițiilor Codului de procedură civilă se poate observa că forma pe care o îmbracă procesul civil nu este una fixă, ci variabilă. Consecință a principiului disponibilității, părțile sunt îndreptățite pe de o parte să modifice obiectul și limitele inițiale ale procesului, iar pe de altă parte să-i pună capăt, renunțând la concursul instanței de judecată și la mijloacele pe care legea le pune la dispoziție pentru ocrotirea drepturilor și intereselor legitime. Astfel, reclamantul are dreptul de a renunța la judecată sau la dreptul pretins, iar pârâtul are dreptul de a achiesă la pretențiile părții adverse sau la hotărârea pronunțată. Atât reclamantul, cât și pârâtul au dreptul de a încheia o tranzacție (instanța se poate pronunța asupra actelor de dispoziție ale părților numai dacă cererile acestora sunt legal timbrate⁵).

Având în vedere consecințele deosebit de importante ale acestor acte de dispoziție, legiuitorul a impus, cu titlu de protecție, ca încheierea acestora să fie făcută numai de persoanele care au **capacitate deplină de exercițiu**, respectiv de către cei care au împlinit vârsta de 18 ani. Pentru ca persoanele lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă să încheie în mod valabil acte de dispoziție se cere în mod obligatoriu încuviințarea prealabilă a instanței de tutelă sau a autorității administrative competente.

Nu se cere și prezența efectivă a părților în sala de judecată, respectiv în fața completului de judecată deoarece legea îngăduie exercitarea drepturilor procedurale fie **personal**, fie prin **mandatar**, rare fiind situațiile în care părțile au obligația de a se înfățișa personal în fața instanței (de exemplu, în cadrul procedurii divorțului, părțile sunt obligate să se prezinte personal în fața instanței de fond). Așadar, actele de dispoziție pot fi încheiate personal sau prin mandatar cu procură specială așa cum prevede și art. 81 alin. (1) Cod procedură civilă, conform căruia renunțarea la judecată sau la dreptul dedus judecății, achiesarea la hotărârea pronunțată, încheierea unei tranzacții, precum și orice alte acte procedurale de dispoziție nu se pot face de reprezentant decât în baza unui mandat special ori cu încuviințarea prealabilă a instanței sau a autorității administrative competente.

Posibilitatea părților de a pune capăt procesului prin efectuarea unor acte de dispoziție, ca regulă, nu poate fi cenzurată, însă există situații în care judecătorul nu poate da eficiență manifestării de voință a părților (de exemplu, atunci când actele urmăresc un scop ilicit, contravin normelor de ordine publică sau nu reprezintă voință reală a părților), urmând a continua judecarea pricinii în conformitate cu procedura de drept comun. Există și situații în care însăși legea restrânge dreptul de dispoziție al părților cu privire la soarta procesului. De exemplu, nu se poate renunța la drept în acțiunile privitoare la filiație [art. 437 alin. (1) Cod civil], după cum nu poate renunța la judecată cel carea introdus o acțiune privitoare la filiație în numele unui copil sau al

⁴ Gheorghe Durac, *Drept procesual civil. Actele de dispoziție ale părților în procesul civil*, Editura Polirom, București, 1999, pag. 12.

⁵ Mihaela Tăbărcă, *Drept procesual civil*, Ed. a 2-a, Vol. II, Editura Solomon, 2017, pag. 548.

unei persoane puse sub interdicție judecătorească, precum și copilul minor care a introdus singur, potrivit legii, o astfel de acțiune [art. 437 alin. (2) Cod civil].

2.3. Desistarea reclamantului

Desistarea reclamantului este reglementată de art. 406-410 C.proc.civ și îmbracă două forme: renunțarea la judecată și renunțarea la dreptul subiectiv pretins.

2.3.1. Renunțarea la judecată

Legea recunoaște reclamantului, ca expresie a principiului disponibilității, dreptul de a renunța la cererea pe care a introdus-o, la judecată, fără a fi obligat să justifice motivele care au stat la baza deciziei sale. Renunțarea la judecată apare, așadar, ca un act procedural de dispoziție, unilateral, specific reclamantului, prin care acesta își exprimă în mod vădit intenția de a nu mai continua procesul început. Deși art. 406 alin.(1) Cod procedurăcivilă are în vedere doar posibilitatea reclamantului de a renunța la judecată, textul legal nu trebuie interpretat în mod restrictiv. În aceeași măsură, pârâtul care a formulat o cerere reconvențională, dar și terțul intervenient principal pot renunța la judecarea cererilor formulate.

O atare manifestare de voință poate interveni atunci când reclamantul ajunge la o înțelegere cu partea adversă, înțelegere care nu se concretizează într-un contract de tranzacție (situație des întâlnită în cazul proceselor de divorț) sau atunci când realizează pe parcursul desfășurării procesului că nu dispune de toate probele necesare în vederea susținerii pretențiilor sale și riscă respingerea cererii ca nefondată printr-o hotărâre cu autoritate de lucru judecat.

Însă pentru ca reclamantul să nu fie abuziv, au fost instituite și unele condiționări, de a căror depășire să depindă luarea în considerare a renunțării, precum și unele consecințe de natură pecuniară ale actului de dispoziție al acestuia⁶.

Renunțarea la judecată produce efecte numai din punct de vedere procedural, fără a avea consecințe asupra drepturilor subiective ale reclamantului. Stingerea procesului civil face ca părțile să se afle în poziția anterioară promovării acțiunii. Ele se află practic, astfel cum se exprima un reputat doctrinar francez, în situația în care n-ar fi exercitat niciodată acțiunea în justiție. Partea interesată va putea promova o nouă cerere de chemare în judecată între aceleași părți, având același obiect și cauză, dar numai dacă între timp dreptul la acțiune nu s-a prescris⁷.

Deși nu se prevede în actualul Cod de procedură civilă, desistarea reclamantului este posibilă și în cazul cererilor accesorii sau incidentale, doar că spre deosebire de renunțarea la cererea de chemare în judecată, acestea au un efect extinctiv parțial în sensul că nu determină stingerea procesului civil în întregime.

Din coroborarea dispozițiilor privind renunțarea la judecată (art. 406-407 C.proc.civ) cu dispozițiile privind reprezentarea părților în procesul civil (art.80-89 C.proc.civ) se pot observa următoarele nuanțări determinate de calitatea celui care renunță la judecată.

Astfel, în situația în care partea este reprezentată de un **mandatar neavocat**, pe lângă mandatul dat în formă autentică mai este necesară și întocmirea unei procuri speciale (care trebuie să îmbrace și ea forma înscrisului autentic) în care să fie menționat expres dreptul reprezentantului de a efectua acte de dispoziție în numele părții reprezentate.

În ipoteza în care partea este reprezentată de un **avocat** nu se mai impune întocmirea unei procuri speciale dacă în cuprinsul contractului de asistență juridică încheiat între avocat și client au fost inserate mențiuni cu privire la actele de dispoziție pe care avocatul le poate încheia în numele și pe seama clientului său. O atare soluție este prevăzută în art. 126 alin.(3) din Statutul profesiei de

⁶ Mihaela Tăbărcă, *Drept procesual civil*, Ed. a 2-a, Vol. II, Editura Solomon, 2017, pag. 550.

⁷ Ioan Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ediția 3, Editura All Beck, 2005, pag. 499

avocat, adoptat prin Hotărârea UNBR nr. 64/2011, potrivit căruia “pentru activitățile prevăzute expres în cuprinsul contractului de asistență juridică, acesta reprezintă un mandat special, în puterea căruia avocatul poate încheia, sub semnătură privată sau în formă autentică, acte de conservare, administrare ori dispoziție în numele și pe seama clientului”.

În ceea ce privește **reprezentarea legală** a persoanelor fizice, părinții sau tutorii nu au nevoie de un mandat special pentru exercitarea actelor procedurale de dispoziție, întrucât părțile care sunt reprezentate nu îl pot da, neavând capacitate de exercițiu deplină, ci, în acest caz, legea prevede obligativitatea încuviințării prealabile a instanței de tutelă sau a autorității administrative competente.⁸ Totodată, art.81 alin.(2) Cod procedură civilă prevede că actele procesuale de dispoziție făcute de reprezentanții minorilor, ai persoanelor puse sub interdicție și ai dispăruților nu vor împiedica judecarea cauzei, *dacă instanța apreciază că ele nu sunt în interesul acestor persoane*. Având în vedere situația vulnerabilă a acestor categorii de persoane, legiuitorul a înțeles să instituie, cu titlu de protecție, două limitări:

- mai întâi, o limitare obligatorie de ordin legal (constând în necesitatea obținerii încuviințării prealabile a instanței de tutelă sau a autorității administrative competente);
- în subsidiar, o limitare facultativă lăsată la aprecierea instanței de judecată (constând în posibilitatea continuării judecării atunci când actele de dispoziție nu sunt în interesul acestor persoane).

Consilierul juridic, care reprezintă persoana juridică, nu poate renunța la judecată decât dacă are mandat în acest sens din partea organelor de conducere ale persoanei juridice ale cărei interese le reprezintă⁹.

Având în vedere faptul că renunțarea la judecată nu afectează dreptul subiectiv al reclamantului, ci doar cursul procesului, legea nu impune condiții speciale cu privire la **forma** pe care trebuie să o îmbrace manifestarea de voință a reclamantului. Potrivit art.406 alin.(1) C.proc.civ. renunțarea la judecată poate fi făcută prin intermediul unei cereri scrise (această cerere poate lua forma unui înscris sub semnătură privată) sau verbal în ședința de judecată și poate fi totală sau parțială.

Renunțarea parțială este aceea care are ca obiect doar o parte din pretențiile formulate de către reclamant, respectiv doar unele dintre capetele de cerere deduse în justiție. În acest caz, desistarea va produce efecte numai cu privire la capetele de cerere ce formează obiectul renunțării; pentru celelalte capete de cerere judecata va continua¹⁰.

În cazul în care reclamantul dorește să continue judecata doar pentru o parte din pretențiile deduse judecării prin cererea de chemare în judecată, este necesar să se stabilească dacă este vorba de o renunțare parțială la judecată, guvernată de art. 406 C.proc.civ., ori de o micșorare a cuantumului obiectului cererii, care cade sub incidența art. 204 alin. (2) pct. 2 C. proc.civ.¹¹ Această distincție este importantă deoarece are consecințe asupra modului în care sunt suportate cheltuielile de judecată. De exemplu, dacă pârâtul își execută în tot sau în parte obligațiile pecuniare față de reclamant, după ce acesta a fost chemat în judecată, este de preferat ca reclamantul să se prevaleze de dispozițiile art. 204 C.proc.civ (în sensul modificării cuantumului obiectului cererii) sau, după caz, de dispozițiile art. 1615 C.civ. (privind stingerea obligațiilor) pentru a-l determina pe pârât să suporte cheltuielile de judecată. Dacă reclamantul renunță în tot

---

⁸ Delia Narcisa Teohari în *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, Volumul 1, coordonator Gabriel Boro, Editura Hamangiu, București, 2013, pag. 237

⁹ Gabriela Cristina Frențiu, Denisa-Livia Bâldean, *Noul Cod de Procedură Civilă comentat și adnotat*, Editura Hamangiu, București, 2013, pag. 606

¹⁰ Ioan Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ediția 3, Editura All Beck, 2005, pag. 500

¹¹ Gabriel Boro, Mirela Stancu, *Drept procesual civil*, Ediția a-II-a, Editura Hamangiu, București, 2015, pag. 535

sau în parte la pretențiile sale ca urmare a executării obligației de către pârât, culpa procesuală îi aparține și prin urmare va trebui să suporte cheltuielile de judecată.

Eficacitatea manifestării de voință a reclamantului în sensul de a renunța la judecată este condiționată de respectarea unui termen limită. O astfel de limitare nu și-ar avea rostul, având în vedere diversitatea situațiilor care pot apărea pe parcursul unui proces civil și care pot influența interesul reclamantului vizavi de cererea introdusă. După ce se prevede în art. 406 alin. (1) **căreclamantul poate să renunțe oricând la judecată** (mai precis, până la închiderea dezbaterilor în fond), în alin. (3) și (4) sunt detaliate condițiile în care instanța de judecată va lua act de renunțarea acestuia.

Astfel, dacă reclamantul renunță la judecată înainte de comunicarea cererii către pârât, instanța va lua act de voința reclamantului și va pronunța o sentință. În această situație nu se cere acordul părții adverse, din moment ce aceasta nici nu are cunoștință de existența procesului. Dacă reclamantul renunță la judecată după comunicarea cererii către pârât, dar până la primul termen la care părțile sunt legal citate, renunțarea operează și în această situație fără acordul pârâtului, însă, la cererea acestuia, reclamantul poate fi obligat la plata cheltuielilor de judecată pe care pârâtul le-a făcut (art. 406 C.proc.civ.).

În aceste două situații, când desistarea intervine înainte de stabilirea primului termen de judecată, mai precis în etapa scrisă a procesului, instanța nu va dispune citarea pârâtului și nici nu va fixa un termen de judecată la care să supună acest aspect în dezbaterile părților, ci va pronunța o sentință prin care va lua act de manifestarea de voință a reclamantului.

Dacă renunțarea s-a făcut la primul termen la care părțile sunt legal citate sau ulterior acestui moment, este necesar acordul pârâtului. Soluția - regăsită și în codul anterior - a fost justificată în doctrină pe considerentul că pârâtul, existând riscul unui alt proces și apreciind din actele de procedură efectuate în cauză că reclamantul nu va câștiga procesul, urmărește obținerea unei hotărâri cu autoritate de lucru judecat motiv pentru care se opune renunțării reclamantului și cere continuarea judecății¹². Prin excepție, în materie de divorț, reclamantul poate renunța la acțiunea de divorț în tot cursul judecății în fața instanței de fond, chiar dacă pârâtul se împotrivesc (art. 923 NCPC)¹³.

Cum se obține **acordul pârâtului**? Art. 406 alin (4) C.proc.civ distinge dupăcum pârâtul este prezent sau nu la termenul când reclamantul declară că renunță la judecată. Dacăeste prezent în sala de ședință, judecătorul îi va pune în vedere cererea reclamantului și îi va solicita consimțământul, iar în cazul în care nu este prezent urmează să fie încunoștințat despre cererea reclamantului, judecata amânându-se până la data stabilită de instanță în vederea comunicării răspunsului. Lipsa unui răspuns până la termenul acordat se consideră acord tacit la renunțare, acesta fiind unul dintre puținele cazuri în care tăcerea valorează consimțământ.

Noul cod de procedură civilă aduce unele modificări în ceea ce privește actul prin care se constată renunțarea la judecată și calea de atac ce poate fi exercitată împotriva acestuia. Spre deosebire de vechea reglementare, care prevedea că voința reclamantului de a renunța la judecată se constată de către instanță printr-o încheiere nesusceptibilă de apel, noua reglementare prevede că instanța va consemna voința reclamantului într-o **hotărâre susceptibilă doar de recurs la instanța ierarhic superioară** celei care a luat act de renunțare. Atunci când renunțarea are loc în fața unei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, hotărârea este **definitivă**.

¹² Andreea Constanda în *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, Volumul 1, coordonator Gabriel Boroi, Editura Hamangiu, București, 2013, pag.752

¹³ Gabriela Cristina Frențiu, Denisa-Livia Băldean, *Noul Cod de Procedură Civilă comentat și adnotat*, Editura Hamangiu, București, 2013, pag. 608

Legea nu stabilește și termenul înăuntrul căruia poate fi exercitat recursul, motiv pentru care se vor avea în vedere dispozițiile de drept comun din materie, mai precis art.485 alin. (1), teza I din C.proc.civ: “termenul de recurs este de 30 de zile de la comunicarea hotărârii, dacă legea nu dispune altfel”. Termenul este unul legal, peremptoriu și absolut și se calculează potrivit sistemului exclusiv, pe zile libere, neintrând în calcul nici ziua în care acesta a început să curgă, nici ziua când se împlinește. Calea de atac a recursului poate fi exercitată atunci când se constată că nu au fost respectate cerințele legale instituite de art. 406 C.proc.civ.sau atunci când instanța, în mod eronat, a constatat că reclamantul a renunțat la judecată (spre exemplu, voința reclamantului era de a renunța la dreptul subiectiv pretins, însă instanța a luat act de renunțare la judecată). Prin urmare, recursul nu poate fi exercitat împotriva hotărârii prin care s-a luat act de desistarea reclamantului pe motiv că acesta s-a răzgândit între timp și nu mai dorește să renunțe la judecată.

Instanța se va pronunța prin sentință atunci când desistarea reclamantului intervine în cursul judecării în primă instanță.Atunci când renunțarea la judecată intervine în calea de atac a apelului sau în căile extraordinare de atac, instanța se va pronunța prin decizie/sentință, dispunând totodată și anularea, în tot sau în parte, a hotărârii anterioare pronunțate în cauză. Nu trebuie confundată renunțarea la judecată intervenită într-o cale de atac cu renunțarea la judecata căii de atac, întrucât prima are drept consecință anularea hotărârii de primă instanță, iar cea de-a doua echivalează cu o achiesare a reclamantului la hotărârea de primă instanță.Sub acest aspect, se impune o atenție sporită din partea intimatului atunci când își exprimă acordul cu privire la intenția apelantului de a renunța la judecata cererii de chemare în judecată, dat fiind faptul că hotărârea pronunțată de prima instanță (și care poate fi favorabilă intimatului) urmează a fi anulată.

În practica judiciară a apărut următoarea problemă. După formularea unei cereri de renunțare la judecată, reclamantul a revenit asupra deciziei sale, declarând că înțelege să revoce cererea făcută anterior din moment ce instanța nu s-a pronunțat încă asupra acesteia. În acest context se ridică întrebarea: sunt obligate instanțele de judecată să ia act de manifestarea de voință a reclamantului în sensul revenirii asupra cererii formulate anterior, având în vedere caracterul unilateral și, pe cale de consecință, irevocabil al unei astfel de cereri?Și dacă da, în ce condiții? Instanțele de judecată au oferit puncte de vedere diferite.

Astfel, într-o speță, instanța de fond a apreciat căvoința reclamantului de a reveni asupra renunțării la judecată nu poate fi primită, având în vedere natura juridică a actului de renunțare (act unilateral întrucât reprezintă manifestarea de voință a unei singure părți). Or, specific unui act unilateral este caracterul său irevocabil, acordul expres sau tacit al părâtului la care face referire art. 406 alin. (4) C.proc.civ, fiind cerut doar ca actul unilateral să producă efecte.

Se pare că instanța de recurs s-a oprit la o altă soluție, criticând argumentele instanței de fond pentru următoarele considerente:„este adevărat că ne aflăm în prezența unui act juridic unilateral, ce nu poate fi retras decât în anumite condiții, numai după ce judecătorul a luat act prin încheiere de existența acestuia. Până la momentul la care pârâta nu și-a manifestat acordul cu privire la declarația de renunțare și deci nu s-a pronunțat instanța, reclamantul poate să-și retragă cererea de renunțare la judecată. Atâta timp cât acordul pârâtei nu a fost luat și nu s-a luat act de acesta, reclamantul putea să revină asupra cererii sale de renunțare la judecată”¹⁴.

O soluție asemănătoare fusese adoptată și în vechea reglementare de către Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea unui recurs. Instanța a statuat că deși cererea de renunțare la judecată este un act juridic unilateral, ea poate fi retrasă atât timp cât judecătorul nu a luat act prin încheiere, conform art. 246 C.proc.civ (actualul art. 406) de existența acesteia. Până în momentul în care se pronunță încheierea prevăzută de art. 246 C. proc. civ., reclamantul poate să-și retragă

¹⁴ A se vedea Decizia nr. 22/2015 din 21 ianuarie 2015 pronunțată de Tribunalul Gorj, Secția I Civilă

cererea de renunțare la judecată, întrucât nu există nicio dispoziție legală care să prevadă contrariul, precum nu există niciun principiu de drept care să contrazică cele reținute de instanță¹⁵.

Principalele **efecte** pe care le produce acest incident procedural sunt următoarele:

- procesul civil se stinge în etapa procesuală în care se află dacă instanța apreciază căsunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege (dacă renunțarea provine de la o persoană cu capacitate deplină de exercițiu/dacă există încuviințarea instanței sau autorității administrative, dacă voința reclamantului este liber exprimată, dacă există acordul părții adverse etc.);
- se pronunță o hotărâre prin care se ia act de voința reclamantului, hotărâre care nu se bucură de autoritate de lucru judecat, dat fiind faptul că instanța de judecată nu mai procedează la administrarea de probe în vederea stabilirii situației de fapt și a pronunțării unei soluții în drept. Rolul judecătorului se transformă în această situație, fiind substituit cu îndatorirea de a lua act de voința reclamantului, dar numai dacă sunt îndeplinite și celelalte condiții prevăzute de lege;
- stingerea procesului civil are efecte față de toate părțile din proces. Această constatare are în vedere însă numai ceea ce se întâmplă de cele mai multe ori (*de eo quod plerumque fit*). Renunțarea la judecată se poate face însă și în cazul unei coparticipări procesuale. Astfel, în cazul coparticipării procesuale active renunțarea se poate face de către toți reclamantii, iar o atare desistare determină sistarea procesului în toată plenitudinea. Dacă numai unul dintre reclamanti renunță la judecată, această desistare nu este opozabilă celorlalți reclamanti care doresc să continue judecata¹⁶.
- în caz de coparticipare procesuală pasivă, renunțarea la judecată a reclamantului față de unul dintre părți nu produce efecte și în privința celorlalți, judecata continuând față de aceștia [art. 407 alin. (2) C.proc.civ. prevede în mod expres că renunțarea produce efecte numai față de părțile în privința cărora a fost făcută];
- în situația în care judecătorul a dispus introducerea în cauză din oficiu, a altor persoane, în condițiile legii, acestea din urmă vor avea posibilitatea de a renunța la judecată [art. 22 alin. (3) C.proc.civ]. De asemenea, în cazul în care procesul este declanșat la inițiativa procurorului, titularul dreptului introdus în proces are dreptul de a încheia acte procesuale de dispoziție (art. 93 C.proc.civ.);
- renunțarea reclamantului la cererea de chemare în judecată nu va afecta cererea de intervenție principală formulată de un terț (și admisă în principiu), dispozițiile art. 66 alin. (4) C.proc.civ prevăzând în mod expres faptul că intervenția principală va fi judecată chiar dacă judecarea cererii principale s-a stins prin unul dintre modurile prevăzute de lege;
- în ceea ce privește cererea de intervenție accesorie, întrucât aceasta nu are caracter de sine stătător, soarta ei depinzând de soarta cererii principale, renunțarea la aceasta din urmă se va rasfrânge și asupra cererii de intervenție. Trebuie precizat că, odată admisă în principiu, cererea de intervenție accesorie va putea face obiectul unei renunțări doar condiționat de acordul părții pentru care s-a intervenit¹⁷.

¹⁵ Decizia nr. 2851/2012 din 7 iunie 2012 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția de contencios administrativ și fiscal

¹⁶ Ioan Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ediția 3, Editura All Beck, 2005, pag. 499

¹⁷ Gheorghe Piperea, Cătălin Antonache, Petre Piperea, *Noul Cod de procedură civilă: note, corelații, explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, pag. 414

2.3.2. Renunțarea la dreptul subiectiv pretins

O altă formă de desistare este reglementată de art. 408-410 C.proc.civ și vizează însuși dreptul subiectiv dedus judecății.

Renunțarea la drept este un act procesual de dispoziție, unilateral și irevocabil prin care reclamantul se desistă de dreptul său, abandonând definitiv posibilitatea de a-l valorifica printr-o nouă cerere de chemare în judecată. Deși art.408 C.proc.civ. are în vedere doar posibilitatea reclamantului de a renunța la drept, textul legal se aplică în aceeași măsură pârâtului care a formulat o cerere reconvențională, dar și terțului intervenient principal, de unde rezultă că și aceștia pot renunța la drepturile pretinse prin cererile formulate.

Motivele care au stat la baza renunțării nu prezintă importanță atât timp cât se încadrează în sfera licitului. De exemplu, este posibil ca reclamantul să renunțe la dreptul său ca urmare a unei înțelegeri informale cu partea adversă sau poate că interesul său *ab initio* în legătură cu dreptul pretins nu mai este același.

În principiu, regulile care guvernează renunțarea la judecată se aplică *quale* și în cazul renunțării la dreptul pretins. Prin urmare, nu vor mai fi reluate explicațiile anterioare, urmând a fi analizate doar aspectele specifice acestei forme de renunțare.

Pentru a fi valabilă manifestarea de voință în sensul renunțării este necesară îndeplinirea următoarelor condiții:

- renunțarea să vizeze însuși dreptul subiectiv dedus judecății, iar nu orice alt drept al reclamantului;
- să fie vorba de un drept cu privire la care se poate dispune (legea nu permite renunțarea la drepturile nepatrimoniale - dreptul la nume, dreptul la domiciliu, dreptul la sănătate, dreptul la stare civilă etc.);
- partea care renunță să aibă capacitate deplină de exercițiu (cererea se poate face personal sau prin mandatar cu procură specială).

În privința **forme** pe care trebuie să o îmbrace cererea reclamantului, art. 408 alin. (3) C.proc.civ. prevede că renunțarea se poate face atât verbal în ședință, consemnându-se în încheiere, cât și prin înscris autentic. Se poate observa, așadar, o primă deosebire între cele două forme ale desistării. Dacă în cazul renunțării la judecată era suficient cavoința reclamantului să fie clară și neechivocă, indiferent de înscrisul care o constata (înscris sub semnătură privată sau înscris autentic), în cazul renunțării la drept, legea instituie obligativitatea formei autentice. O asemenea cerință este firească dacă avem în vedere importanța acestui act de dispoziție și efectele pe care le produce asupra patrimoniului părții respective. Cu toate acestea, în doctrină¹⁸ s-a susținut și punctul de vedere potrivit căruia sunt opozabile părților și renunțările extrajudiciare făcute prin înscris sub semnătură privată în măsura în care sunt recunoscute de către reclamant.

Renunțarea la un drept nu se poate presupune. Ea trebuie să rezulte dintr-o declarație expresă din partea beneficiarului dreptului sau din fapte neechivoce a căror interpretare să ducă în mod necesar la o singură concluzie, și anume la aceea a renunțării. Apărătorul, chiar fiind prezent titularul în instanță, nu poate face declarație valabilă de renunțare fără procură specială. În lipsa unei asemenea procuri, această declarație trebuie să fie făcută de parte.¹⁹

Sub aspectul **momentului** la care intervine renunțarea la drept, legea prevede că poate fi făcută în mod valabil atât în primă instanță cât și în căile de atac ordinare sau extraordinare, fără a mai fi necesar consimțământul pârâtului. Asta deoarece o nouă cerere de chemare în judecată pentru valorificarea aceluiași drept nu mai poate fi primită, ceea ce înseamnă că pârâtul nu mai

¹⁸ Viorel Mihai Ciobanu, Nicolae Marian, *Noul Cod de procedură civilă: comentat și adnotat*, Volumul 1, Editura Universul Juridic, București, 2013 pag. 897

¹⁹ Trib. Suprem, s.civ., dec. nr. 1422 din 6 iulie 1983, în Repertoriu IV, nr.73, p.255.

riscă un nou proces cu privire la acel drept. De altfel, pârâtul nici nu ar avea interes să se opună unei astfel de renunțări, având în vedere avantajele pe care le poate obține.

În virtutea rolului său activ, judecătorul are îndatorirea de a-i atrage atenția reclamantului cu privire la consecințele încheierii acestui act și de a se asigura că scopul urmărit este licit, normele de ordine publică sunt respectate, voința reclamantului este liber exprimată și numai după ce s-a convins că sunt îndeplinite toate condițiile prevăzute de lege să pronunțe o hotărâre prin care să ia act de cererea formulată. În caz contrar, judecătorul trebuie să respingă cererea reclamantului și să continue judecarea cauzei.

Asupra renunțării la drept, judecătorul pronunță o hotărâre. Atunci când intervine în fața primei instanțe se pronunță o **sentință** prin care se respinge cererea în fond, dispunându-se totodată asupra cheltuielilor de judecată, în sensul obligării celui aflat în culpă procesuală (cel care a renunțat la drept) la plata acestora. În condițiile art.409 alin. (1) C.proc.civ., dacă renunțarea intervine în fața instanței de apel se va pronunța o **decizie** prin care se va admite calea de atac ordinară, se va anula hotărârea primei instanțe în tot sau în parte, în măsura renunțării, iar cererea reclamantului va fi respinsă ca nefondată. În plus, reclamantul va putea fi obligat și la plata cheltuielilor de judecată.

Soluția de respingere a cererii ca nefondată se justifică prin aceea că, abandonându-și dreptul subiectiv, acesta nu va mai exista în patrimoniul reclamantului²⁰.

În vechea reglementare nu era prevăzută în mod expres posibilitatea reclamantului de a renunța la dreptul dedus judecății și în **calea de atac a recursului**. În acest sens, Codul de procedură civilă anterior prevedea în art.247 alin. (1) că “renunțarea la drept se poate face și fără învoirea celeilalte părți, atât în primă instanță cât și în apel”, motiv pentru care în doctrina de specialitate au apărut puncte de vedere diferite: unii autori recunoșteau acest drept reclamantului, în timp ce alții îl contestau. Acest neajuns a fost remediat odată cu intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură civilă, care în cuprinsul art.409 alin. (2) recunoaște în mod expres posibilitatea reclamantului de a renunța la dreptul subiectiv chiar și în etapa recursului, cu consecința anulării hotărârilor anterioare pronunțate în cauză.

În orice caz, dispozițiile art.409 alin. (2) C.proc.civ., care se referă la faptul că „hotărârile pronunțate în cauză vor fi anulate” nu trebuie interpretate în sensul că, dacă renunțarea are loc în etapa recursului, vor fi anulate dintr-odată atât decizia dată în apel, cât și sentința, ci mai întâi va fi anulată decizia, va fi admis apelul și, drept consecință, va fi anulată sentința și, apoi, cererea de chemare în judecată va fi respinsă ca nefondată²¹.

Hotărârea judecătorească pronunțată ca urmare a renunțării la drept, fie în faza judecății în primă instanță, fie în cadrul căilor de atac, este supusă **recursului**, în termenul de exercitare de drept comun, care va fi judecat de instanța ierarhic superioară celei care a luat act de renunțarea la dreptul pretins. Când renunțarea are loc în fața unei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul se judecă de Completul de 5 judecători, soluția pronunțată urmând a fi definitivă. Se poate observa că hotărârea prin care se ia act de renunțarea la drept este supusă recursului în toate situațiile, inclusiv în cazul în care se renunță la drept în fața instanței de recurs. Din acest punct de vedere, soluția este diferită față de vechea reglementare care consacrase o altă regulă: dacă renunțarea avea loc în recurs, hotărârea nu mai era supusă niciunei căi de atac²².

Principalele **efecte** pe care le produce acest incident procedural sunt următoarele:

²⁰ Evelina Oprina, Instituții de drept procesual civil, Vol.2 Judecata în primă instanță. Căile de atac, Editura Universul Juridic, București, 2010, pag.188

²¹ Mihaela Tăbărcă, *Drept procesual civil*, Ed. a 2-a, Vol. II, Editura Solomon, 2017, pag. 561

²² Viorel Mihai Ciobanu, Nicolae Marian, *Noul Cod de procedură civilă: comentat și annotat*, Volumul 1, Editura Universul Juridic, București, 2013 pag. 899.

- procesul civil se stinge definitiv în etapa procesuală în care se găsește dacă instanța apreciază că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege (dacă renunțarea provine de la o persoană cu capacitate deplină de exercițiu/dacă există încuviințarea instanței sau autorității administrative, dacă voința reclamantului este liber exprimată, dacă sunt îndeplinite condițiile de formă etc.);
- se pronunță o hotărâre prin care se respinge cererea în fond, reclamantul nemaivând posibilitatea de a declanșa un nou proces cu privire la dreptul care a făcut obiectul renunțării. În aceste condiții, hotărârea prin care se ia act de renunțarea la drept are valoarea unei hotărâri de fond, deși judecătorul nu a fost chemat practic să se pronunțe asupra temeiniciei soluției²³.
- în caz de coparticipare procesuală activă, renunțarea la drept a unuia dintre reclamânți nu este opozabilă celorlalți reclamânți, ale căror cereri vor fi judecate în continuare, după cum renunțarea la drept a reclamantului față de unul dintre pârâți nu produce efecte și în privința celorlalți.
- în situația în care judecătorul a dispus introducerea în cauză din oficiu, a altor persoane, în condițiile legii, acestea din urmă vor avea posibilitatea de a renunța la drepturile lor [art. 22 alin. (3) C.proc.civ]. De asemenea, în cazul în care procesul este declanșat la inițiativa procurorului, titularul dreptului introdus în proces are dreptul de a încheia acte procesuale de dispoziție (art. 93 C.proc.civ.);
- renunțarea reclamantului la dreptul pretins nu va afecta cererea de intervenție principală formulată de un terț (și admisă în principiu), dispozițiile art. 66 alin. (4) C.proc.civ prevăzând în mod expres faptul că intervenția principală va fi judecată chiar dacă judecarea cererii principale s-a stins prin unul dintre modurile prevăzute de lege;
- în ceea ce privește cererea de intervenție accesorie, în baza principiului *accessorium sequitur principale*, aceasta urmează soarta cererii principale, ceea ce înseamnă că renunțarea reclamantului la dreptul pretins se va răsfrânge și asupra cererii de intervenție accesorie formulată de terț în favoarea reclamantului.

2.4. Privire comparativă asupra celor două forme ale desistării

RENUNȚAREA LA JUDECATĂ	RENUNȚAREA LA DREPTUL SUBIECTIV
<p>Titulari: reclamantul pârâtlcu privire la cererea reconvențională intervenientul principal cu privire la cererea de intervenție principală</p> <p>Condiții: capacitate deplină de exercițiu încuviințarea prealabilăa instanței de tutelă sau a autorității administrative competente (în cazul celor care nu au capacitate deplină de exercițiu) Forma:verbal în ședință sau prin cerere scrisă. Se poate face personal de către parte sau prin mandatar cu procură specială.</p>	<p>Titulari: reclamantul pârâtlcu cu privire la dreptul pretins prin cererea reconvențională intervenientul principal cu privire la dreptul pretins prin cererea de intervenție principală</p> <p>Condiții: capacitate deplină de exercițiu încuviințarea prealabilăa instanței de tutelă sau a autorității administrative competente (în cazul celor care nu au capacitate deplină de exercițiu) Forma:verbal în ședință sau prin înscris autentic. Se poate face personal de către parte sau prin mandatar cu procură specială.</p>

²³ Ioan Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ediția 3, Editura All Beck, 2005, pag. 501

<p>Întindere: renunțare totală sau parțială</p> <p>Termen:oricând în cursul judecății, însă la primul termen de judecată și ulterior acestuia este necesar acordul părâtului</p> <p>Hotărârea:sentință sau decizie (în funcție de etapa procesuală în care ne aflăm) prin care instanța “ia act de renunțare”</p> <p>Calea de atac: recurs la instanța ierarhic superioară. Dacărenunțarea are loc în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, hotărârea este definitivă</p> <p>Efecte: se ia act de renunțare și se închide dosarul (reclamantul poate formula o nouă cerere de chemare în judecatădacă dreptul material la acțiune nu s-a prescris) dacă intervine în căile de atac vor fi anulate și hotărârile pronunțate anterior în cauză.</p>	<p>Întindere: renunțare totală sau parțială</p> <p>Termen:oricând în cursul judecății, fără a fi necesar acordul părâtului</p> <p>Hotărârea:sentință sau decizie (în funcție de etapa procesuală în care ne aflăm) prin care instanța “respinge cererea ca nefondată”</p> <p>Calea de atac:recurs la instanța ierarhic superioară. Dacă renunțarea are loc în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, hotărârea nu este definitivă și poatefi atacată cu recurs(soluționat de Completul de 5 judecători)</p> <p>Efecte: se respinge cererea ca nefondată (reclamantul nu mai poate supune judecății dreptul care a făcut obiectul renunțării) dacă intervine în căile de atac vor fi anulate și hotărârile pronunțate anterior în cauză.</p>
--	---

3. Concluzii

Parcursul procesului civil nu este de fiecare dată același deoarece diversitatea și complexitatea situațiilor ce pot apărea în viața de zi cu zi influențează desfășurarea normală a procesului, determinând fie prelungirea, fie diminuarea perioadei de timp necesară soluționării cauzei de către instanța de judecată. Prin intermediul acestui studiu s-a dorit aprofundarea principiului disponibilității, mai ales din perspectiva actelor de dispoziție pe care părțile le pot încheia pentru a pune capăt diferendului dintre ele.

În urma analizei întreprinse am observat care sunt condițiile de fond și de formă pe care reclamantul trebuie să le îndeplinească pentru a renunța în mod valabil la cererea introdusă sau la dreptul subiectiv pretins, dar și rolul pe care îl are instanța de judecată în fața căreia apare acest incident procedural. Este important ca judecătorul, în înfăptuirea actului de justiție,să nu punăaccentul doar peeficiență, ci și pe siguranță, motiv pentru care legea instituie anumite obligații în sarcina acestuia. De exemplu, înainte de a consfinți voința reclamantului printr-o hotărâre judecătoreascăeste necesar să verifice dacărenunțarea urmărește un scop lícit, dacă respectă normele de ordine publică, dacăreprezintă voință reală a părții, dacă este făcută în interesul minorului etc.

Cercetările realizate în această materie sunt de natură a facilita înțelegerea instituției desistării reclamantului,atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic.Dat fiind faptul că cele două forme ale desistării prezintă trăsături comune ce pot genera confuzie cu privire la voința reală a reclamantului, judecătorului îi revine sarcina de a înlătura orice incertitudine și de a stabili dacă este vorba de o renunțare la judecată sau de o renunțare la dreptul pretins. Distincțiaeste necesar a fi făcută, având în vedere că prin renunțarea la judecată reclamantul își păstrează beneficiul de a introduce ulterior aceeași cererere, cu același obiect și împotriva aceleiași persoane, în timp ce prin renunțarea la dreptul subiectiv se pierde în mod definitiv această posibilitate.

Referințe

- Gabriel Boroî, Mirela Stancu, Drept procesual civil, Ediția a-II-a, Editura Hamangiu, București, 2015.
- Viorel Mihai Ciobanu , Tratat teoretic și practic de procedură civilă, Volumul I, Teoria generală, Editura Național, București, 1996.
- Gabriel Boroî, Octavia Spineanu-Matei, Andreia Constanda, Carmen Negrilă, Veronica Dănăilă, Delia Narcisa Theohari, Gabriela Răducan, Dumitru Marcel Gavriș, Flavius George Păncescu, Marius Eftimie, Noul Cod de procedură civilă, comentariu pe articole, Volumul 1, Editura Hamangiu, București, 2013.
- Mihaela Tăbărcă, Drept procesual civil, Ed. a 2-a, Vol. II, Editura Solomon, 2017.
- Gabriela Cristina Frențiu, Denisa-Livia Băldean, Noul Cod de Procedură Civilă comentat și adnotat, Editura Hamangiu, București, 2013.
- Evelina Oprina, Instituții de drept procesual civil, Vol.2 Judecata în primă instanță. Căile de atac, Editura Universul Juridic, Bucuresti, 2010.
- Viorel Mihai Ciobanu, Nicolae Marian, Noul Cod de procedură civilă: comentat și adnotat, Volumul 1, Editura Universul Juridic, București, 2013.
- Ioan Leș, Tratat de drept procesual civil, Ediția 3, Editura All Beck, 2005.
- Gheorghe Piperea, Cătălin Antonache, Petre Piperea, Noul Cod de procedură civilă: note, corelații, explicații, Ed. C.H. Beck, București, 2012.
- Gheorghe Durac, Drept procesual civil. Actele de dispoziție ale părților în procesul civil, Editura Polirom, București, 1999.
- Noul Cod civil.
- Noul Cod de procedură civilă.
- Codul de procedură civilă din 1865.
- Statutul profesiei de avocat, adoptat prin Hotărârea UNBR nr. 64/2011 a Consiliului UNBR, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 898 din 19 decembrie 2011.

IMPOZITUL PE MARILE AVERI

Ana-Maria Călina BĂLȚĂTESCU*

Abstract

Impozitul este cea mai veche, dar și cea importantă sursă de venit a statului. Impozitele reprezintă o formă de prelevare a unei părți din veniturile sau averea persoanelor fizice și juridice la dispoziția statului în vederea acoperirii cheltuielilor publice. Această prelevare se face în mod obligatoriu, cu titlu nerambursabil și fără contraprestație din partea statului.

În acest context, lucrarea de față își propune să evidențieze faptul că această problemă cu care se confruntă orice persoană este de actualitate și trebuie tratată ca atare.

Cuvinte cheie: *impozitul pe marile averi, istoric, evoluție, principii, avantaje și dezavantaje*

1. Introducere

Problema impozitului pe marile averi este una delicată și importantă pentru orice stat și nu numai, întrucât acest subiect este unul de actualitate.

Anumite nevoi ale oamenilor sunt satisfăcute în mod gratuit și natural (aer, apă, soare), altele sunt satisfăcute prin efort individual contra cost sau direct (vestimentația, domiciliul, hrana), altele însă sunt satisfăcute prin intermediul comunității și prin efort colectiv (contribuția fiecărei persoane de a satisface un lucru în interes comun).

Odată cu instaurarea diviziunii muncii, o mică parte din nevoile unui singur individ au fost acoperite de produsele muncii sale. Acesta își făcea rost de lucrurile de care avea nevoie în urma schimbului din surplusul muncii sale, fiind reprezentat de ceea ce îi prelua consumului propriu, atunci când avea nevoie de ele din produsele muncii altora. Astfel, și în perioada contemporană, societatea devine o societate a schimburilor comerciale, iar fiecare dintre noi trăiește prin intermediul schimbului.

Fără impozit statul nu poate exista deoarece impozitul este un simbol al puterii statului și al supunerii față de stat a contribuabililor. Anumiți autori îl compară cu Dumnezeu deoarece acesta este omniprezent.

Impozitele sunt cele care, procurând veniturile statului, permit funcționarea societăților organizate. Statele moderne fără impozite reprezintă o utopie pe care oamenii o transformă în realitate creând așa numitele „paradisuri fiscale”. Statele numite prin politica lor „paradisuri fiscale”, nu pot elimina cu desăvârșire impozitele, deoarece și statul are nevoie de resurse.

---

* Ana-Maria Călina Bălțătescu, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: ana.baltatescu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Viorel Roș (e-mail: viorelros@asdpi.ro).

Apariția și evoluția impozitelor este legată de procesul de satisfacere a nevoilor generale ale populației, a acelor nevoi care nu pot fi satisfăcute individual pentru că numai în astfel de „organizări sociale”, nevoile colective pot fi satisfăcute pe seama contribuțiilor tuturor membrilor colectivității, dar și de nevoia celor care ne conduc.

„Pentru statul modern, finanțele publice nu mai sunt un simplu mod de asigurare a acoperirii cheltuielilor sale, ci înainte de toate, un loc de intervenție în economie”¹.

În modul de satisfacere a nevoilor populației, nevoile sunt clasificate în: nevoi private, nevoi publice și nevoi semipublice. Finanțele publice sunt importante deoarece acestea satisfac nevoile generale.

Raporturile juridice de drept financiar sunt formate de relațiile care apar și se sting în procesul constituirii, repartizării și utilizării fondurilor bănești ale statului și care sunt reglementate de normele juridice financiare, ele luând forma unor acte și operațiuni juridice specifice.

Actele și operațiunile financiare ale statului sunt emise și săvârșite, în regim de drept public, în scopul formării și utilizării fondurilor bănești necesare pentru satisfacerea nevoilor colective.

Elaborarea proiectului bugetar, cuprinde activitatea de determinare a nevoilor sociale, a priorităților pentru acoperirea acestora și determinarea cheltuielilor ce urmează a fi făcute pentru acoperirea nevoilor și veniturilor necesare și posibil a fi realizate, cât și activitatea de determinare a veniturilor, însoțite de o prognoză a indicatorilor macroeconomici pentru următorii trei ani.

La începutul fiecărui an, Guvernul României prezintă bugetul de stat. Spre exemplu, în anii 2016, 2017 și 2018 se observa o diferență foarte mare a veniturilor, cheltuielilor și a deficitului de stat, toate mărindu-se de la an la an.

Prin intermediul legii nr. 339/2015 - bugetului de stat pe anul 2016, bugetul de stat se stabilește la venituri în sumă de 105.033,8 milioane lei, iar la cheltuieli în sumă de 132.233,9 milioane lei, cu un deficit de 27.200,1 milioane lei.

Prin intermediul legii nr. 6/2017 a bugetului de stat pe anul 2017, bugetul de stat se stabilește la venituri în sumă de 117.046,6 milioane lei, iar la cheltuieli în sumă de 150.159,5 milioane lei, cu un deficit de 33.112,9 milioane lei.

Prin intermediul legii nr. 2/2018 a bugetului de stat pe anul 2018, bugetul de stat se stabilește la venituri în sumă de 141.395,5 milioane lei, iar la cheltuieli în sumă de 177.171,9 milioane lei, cu un deficit de 35.776,4 milioane lei.

Astfel, veniturile din anul 2016 au fost de 105.033,8 milioane lei, din anul 2017 au fost de 117.046,6 milioane lei, iar veniturile din 2018 sunt de 141.395,5 milioane lei.

Cheltuielile din anul 2016 au fost de 132.233,9 milioane lei, cheltuielile din 2017 au fost de 150.159,5 milioane lei, iar cheltuielile din 2018 au fost de 177.171,9 milioane lei.

Deficitul din 2016 a fost de 27.200,1 milioane lei, deficitul din 2017 a fost de 33.112,9 milioane lei, iar deficitul 2018 sunt 35.776,4 milioane lei.

Statul „reprezintă ideea de progres a întregului, dar nu trebuie uitat nici un moment că statul se întemeiază pe unitățile primare, pe colectivitățile locale în care stau forțele reale ale națiunii. O armonie între forțele locale și puterea centrală este absolut necesară pentru stabilirea echilibrului de care are nevoie națiunea. Ambele puteri se întregesc într-o colaborare activă pentru a asigura populației evoluția normală de care are nevoie”.

Impozite pe avere reprezintă toate impozitele care au ca bază de impozitare averea. Impozitele pe avere contribuie la formarea veniturilor fiscale cu un procent de până la 10%.

---

¹ Mircea Ștefan Minea, Dreptul finanțelor publice, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2011

2. Conținutul propriu-zis

2.2. Istoricul impozitelor

Istoria impozitelor se întinde de mii de ani în trecut, principiile impozitării fiind aproape la fel de vechi ca și societatea umană. Anumite civilizații antice, inclusiv grecii și romanii, au impus cetățenilor săi să plătească taxe pentru servicii publice și cheltuieli militare. Impozitarea a evoluat, pe măsură ce civilizațiile au devenit mai structurate și imperiile s-au extins.

Conform lui Aristotel, omul este un „animal politic²”, o ființă socială care nu poate să trăiască în afara societății, chiar dacă nu există un sistem politic perfect în sine și nici reguli optime de conviețuire socială. Tot Aristotel afirma că statul este o relație politică între oameni egali în drepturi și liberi, deoarece începutul „formațiunii primare” vine din tendința oamenilor de a trăi în comun, comunitatea fiind forma de organizare ideală.

Statul este, conform lui Mircea Djuvara „o realitate atât de vie și de puternică încât absoarbe individualitatea noastră a tuturor, care se pierde într-însa. E o realitate atât de adâncă, încât se întinde în timp și spațiu, mult peste forțele și existențele persoanelor individuale”³.

Statul își asumă un rol mai mic sau mai mare, în funcție de concepțiile dominante asupra rolului său într-o epocă sau alta. Acesta, pentru a-și îndeplini funcțiile, face cheltuieli, deci trebuie să aibă venituri ca să le poată acoperi.

Potrivit unei publicații privind Asociația Evaluatoarelor Municipali din New Jersey (AMANJ) „cele mai vechi înregistrări fiscale, datează din aproximativ șase mii de ani î.Hr., sub forma unor de tablete de lut găsite în orașul vechi-stat Lagash în Irakul modern”.

Grecii, egiptenii și romanii au impus și politici fiscale pe care le foloseau pentru a finanța guvernele centralizate. Grecii au perceput mai multe tipuri de taxe care sunt încă aplicate în multe țări dezvoltate, inclusiv impozitele pe bunuri. Spre deosebire de impozitarea timpurie a Greciei, politicile romane au început să fie tot mai aplicate, pe măsură ce puterea și corupția guvernului central al imperiului a crescut. Sarcina fiscală excesivă asupra cetățenilor romani productivi în secolele al IV-lea și al V-lea a fost o cauză principală a prăbușirii economice a națiunii.

Solon a împărțit cetățenii Atenei în patru clase sociale în funcție de avere și a stabilit impozitele în raport cu posibilitățile individuale, a anulat datoriile săracilor în pericol de a fi înrobiți pentru neplata acestora, a pus interdicții la exportul de grâne când populația Atenei se confrunta cu lipsa de alimente.

Impozitarea anticipată nu se limita la civilizațiile europene și mediteraneene, societățile antice chineze le-au impus și impozite asupra cetățenilor lor. Chinezii au instituit o formă de impozit pe proprietate în jurul anului 600 î.Hr., care impunea ca 10% din terenurile cultivate să fie dedicate guvernului. Toate produsele generate din porțiunea dedicată de teren au fost luate ca impozit.

Între secolul al XII-lea și secolul al XV-lea, organizarea fiscală a Italiei s-a caracterizat prin impunerea impozitelor în scări progresive cetățenilor înstăriți. Pe baza unor declarații proprii, aceștia trebuiau să își înregistreze bunurile în registrele speciale. Dacă aceste declarații erau falsificate, cetățenilor în cauză li se anula dreptul de vot. Ulterior, cerințele de impunere a averilor bancherilor și ale comercianților au impus ca evaluarea să se facă separat de mai mulți agenți fiscali.

² Conform lui Aristotel, „Zoon politikon”, cuvântul „politikon” provine din cuvântul grec polis și înseamnă „cetate”. Filosofia politică greacă în sens aristotelic, vede omul ca animal social-politic.

³ Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului, Editura All Restitutio, 1995, citat de I. Deleanu, p. 327

După cucerirea Daciei de către romani, administrarea finanțelor avea sediul la Sarmisegetuza și se făcea de către procuratorul financiar al Daciei Superioare. Procuratorul se afla în subordinea legatului imperial și era numit din rândurile ordinului equestru.

În Evul mediu, împuternicirea instituirii taxelor și impozitelor îi revenea fiecărui feudal local, care avea posibilitatea să o cedeze unor nobili aflați în subordinea sa. Acest lucru era privit ca o recompensă adusă suveranului. Cedarea prerogativelor de a încasa taxe și impozite avea loc și în folosul anumitor așezări mănăstirești.

După întemeierea statelor feudale românești, a fost necesară construcția unor instituții politice și juridice noi, capabile să garanteze funcționarea normală a societății din punct de vedere economic, juridic și politic.

Instituția centrală cu putere în stat era domnia, apărută odată cu crearea statelor feudale românești, al cărui titular era domnul (dominus) sau voievodul. Primul termen exprimă calitatea de stăpân, de proprietar al întregului pământ, iar al doilea termen exprimă caracterul militar al instituției.

Organizarea fiscală reprezenta una dintre preocupările majore al domnilor, fiind mijlocul prin care se asigura finanțarea armatei și a administrației. Pe teritoriul țărilor române erau percepute trei categorii de dări: dările în natură (dijmele) prin care se percepeau cereale, vite sau produse alimentare, etc., dările în muncă (munci) constau în obligația țăranilor de a presta muncă gratuit pentru construirea sau refacerea drumurilor și a podurilor, precum și pentru transportul unor produse și dările în bani (bir sau impozite) care erau plătite la început doar de țărani, dar începând cu secolul al XVI-lea, dările au început să fie plătite și de boieri, potrivit statutului social și economic.

Locuitorii satelor erau împărțiți în grupe fiscale în funcție de avere și de statutul social, principalul criteriu utilizat fiind numărul vitelor deținute. Obligația fiscală de tip feudal se aplica colectiv sau solidar. De aceea locuitorii satelor aveau mare grijă cine intra în colectivitatea lor fiindcă anumiți oameni, pentru a scăpa de plata taxelor fugeau, de aici și expresia „a da bir cu fugiții”.

Ca formă de bază a impozitelor personale, impozitele pe venit au fost introduse în momentul în care s-a înregistrat o anumită diferențiere a veniturilor realizate de diferitele categorii sociale, moment marcat de apariția muncitorilor și funcționarilor care realizau venituri sub forma salariilor, a industriașilor, comercianților, bancherilor, care realizau venituri sub forma profitului, a proprietarilor funciari care obțineau venituri sub forma rentei, etc.

Calitatea de subiecte ale impozitului pe venit revine persoanelor fizice și juridice (societățile de capital) care încep să realizeze venituri din diferite surse.

Astfel, Teoria contractului social a cunoscut o largă răspândire începând cu secolele XVII-XVIII prin intermediul operelor lui Thomas Hobbes în *Leviathan* (1651), John Locke și Jean-Jacques Rousseau în *Contractul Social*.

Potrivit acestei teorii, apare ca rezultat o înțelegere între stat și contribuabili. Contractul social reprezintă o formă de asociere ideală a indivizilor, care se supun numai statului, ca expresie suverană a voinței generale și care nu se mai supun unii altora prin dominație sau constrângere. Populația este de acord să renunțe la o parte din libertățile lor, făcând sacrificii de ordin material pentru binele general, iar acesta garantează să realizeze anumite activități.

Impozitele pe averea propriu-zisă pot fi întâlnite atât ca impozite stabilite asupra averii, dar plătite din venitul obținut de pe urma averii respective (impozit personal), cât și ca impozite instituite pe substanța averii (impozit real).

În țara noastră introducerea impozitului pe marile averi este un subiect controversat ce se află pe masa de discuții, iar în argumentarea inițiativei legislative s-a susținut că impozitul „există și în Franța” și că a mai fost introdus în țări precum Norvegia, Elveția, Italia, Suedia, Spania, Germania, Luxemburg.

Conform lui Maurice Cozian, afară de Franța, unde impozitul pe marile averi a fost introdus și eliminat de mai multe ori din considerente politice, acesta mai există doar în Luxemburg și Spania, iar în celelalte țări a fost înlăturat din cauza efectelor pe care acesta le-a avut pe plan economic și social.

În Franța impozitul există, dar „fără vânt din pupa⁴”, statisticile arătând că dacă acest impozit aduce la buget 2,6 miliarde USD, într-un interval de 10 ani, au fost scoși din țară nu mai puțin de 125 de miliarde USD⁵.

În Suedia impozitul pe avere a fost eliminat în 2007, soluția fiind argumentată de către ministrul de finanțe suedez, Andres Borg: „când țările, una după alta, suprimă impozitul pe avere, iar noi ne găsim între ultimele care îl are încă, trebuie să luăm și noi acest tip de decizie”, iar după adoptarea ei, acesta a arătat că „marii câștigători pe termen lung sunt toți suedezii, pentru că prin eliminarea taxei se creează condițiile de muncă și inițiativă care o să-i ajute să devină competitivi la nivel internațional. Cea mai mare problemă era aceea că puținii bani rămâneau în țară. Este important să avem antreprenori și să avem capitaliști capabili să-i finanțeze pe acești antreprenori”.

Acest tip de impozit este criticat pentru că nu stimulează creșterea averii și nu este suficient de elastic.

2.2. Povara impozitelor

De-a lungul timpului, impozitele au fost percepute în mare parte negativ, un exemplu ar putea fi reprezentat de Benjamin Franklin, care a afirmat că „în această lume, nimic nu poate fi declarat sigur cu excepția morții și a taxelor”.

Prin taxe și impozite o parte importantă din produsul intern brut se concentrează pentru acoperirea cheltuielilor publice, mărimea sumei prelevate din produsul intern brut a bugetului de stat reprezintă un foarte mare interes din punct de vedere economic, financiar, politic și social, nu doar pentru clasa politică și finanțisti, ci și pentru contribuabili.

Nivelul fiscalității prezintă diferențe importante de la o țară la alta și, totodată, în aceeași țară, de la o perioadă la alta, toate acestea fiindcă nivelul fiscalității este influențat de factorii interni și de factorii externi al sistemului de impozite. Prin intermediul impozitelor, țările dezvoltate preiau o parte mai mare din produsul intern brut, decât în țările slab dezvoltate. Spre exemplu: Danemarca - 51,6%, Suedia - 51%, Belgia - 46,6%, Turcia - 22,2%, Mexic - 18,8%.

Pentru a determina impozitul optim trebuie să se stabilească un raport just între echitate și eficiență. Pe calea impozitării se prelevă o parte din venituri și avere doar de la cei care realizează cu adevărat venituri și au avere.

Încă din secolul al XIX-lea, problema raportului optim între nivelul impozitelor și venituri a preocupat finanțistii. Într-un articol publicat în anul 1844, Arsene-Jules Emile Dupuit a afirmat că „dacă vom crește gradual un impozit de la zero, până la cifra la care echivalentul este prohibiția, produsul său va deveni nul”.

N. G. Leon a arătat într-o lucrare din 1925 că „pentru stat, toate bunurile pe care le încasează într-o anumită perioadă de timp și pe care le poate cheltui, fără obligație de restituire, reprezintă venituri. Sursele de venituri ale statului sunt averile cetățenilor. Dar, pentru ca substanța acestora să nu se consume, trebuie ca taxele și impozitele să fie în așa fel orânduite încât ele să poată fi plătite de contribuabili din venituri, iar nu din avere. Dacă taxele și impozitele sunt atât de mari încât contribuabilii nu le pot plăti doar din veniturile lor, statul nu mai consumă venitul său,

⁴ Maurice Cozian, Précis de fiscalité des entreprises, p. 407

⁵ Washington Post. Old Money, New Money Flee France and Its Wealth Tax, (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/15/AR2006071501010.html>), 16 July 2006

ci averea națiunii. Veniturile statului din taxe și impozite trebuie să fie parte din venitul națiunii. Excesul de fiscalitate pe o durată mai mare de timp nu poate avea de consecință decât diminuarea veniturilor statului”⁶.

Pentru a explica modul în care impozitele ar trebui să fie percepute în mod pozitiv, atât de stat, cât și de populație, Arthur Laffer a ilustrat o relație teoretică între nivelurile de impozitare și ratele de impozitare. Această relație teoretică, numită și „curba lui Laffer” reprezintă un grafic ce relevă că există o rată care maximizează veniturile din impozitul pe profit și că nu se obțin venituri fiscale la cotele extreme de impozitare, respectiv 0% și 100%. Concluzia la care a ajuns Arthur Laffer este că „impozitul ucide impozitul”.

Astfel, atunci când impozitele au fost excesive, au apărut revolte și ideologii pentru combaterea acestora.

Revoluția franceză reprezintă un moment important în urma căruia populația dezavantajată a avut de câștigat, impozitele pe care aceasta le plătea s-au diminuat, iar discrepanțele dintre stările sociale s-au micșorat într-o oarecare măsură.

Regina Franței, Maria Antoaneta, alături de principiile lui Jean-Jacques Rousseau, Voltaire, Montesquieu și influența acestora în domeniul filosofiei politice au avut un rol deosebit de important în vederea declanșării Revoluției Franceze și înlăturarea monarhiei în august 1792.

Revoluția franceză a fost o serie de revolte politice și sociale din Franța, în perioada anilor 1789-1799, care a afectat istoria modernă a Franței. Nemulțumirea populară față de avantajele de care se bucurau aristocrația și clerul a crescut în timpul unei crize financiare din urma celor trei războaie anglo-franceze.

Guvernul se afla în pragul falimentului deoarece veniturile pentru anul 1786 urmau să fie de 476 milioane de livre, cheltuielile de 587 milioane de livre, reprezentând un deficit de 112 milioane de livre, un sfert din venitul total. Nicio reformă nu putea fi realizată fără o restabilire a controlului asupra finanțelor.

Monarhia franceză nu colecta destui bani din impozite pentru a acoperi cheltuielile, ceea ce a condus la împrumuturi deosebit de mari în timp de război. Lipsind vistieria centrală, către care să fie plătite veniturile statului, modul de colectare a impozitelor devenise haotic și nu se știa niciodată câți bani au fost cheltuiți în decursul unui an. Administrația nu primea întreaga sumă obținută deoarece fermierii generali ridicau impozitele indirecte și păstrau pentru ei tot ce puteau aduna peste această sumă, iar impozitele directe erau colectate de sute de slujbași, și de multe ori, foloseau banii în scopuri personale, cumpărându-și slujbele. Aceștia nu puteau fi demiși, slujbele fiind considerate forme de proprietate privată.

Principalul impozit era impozitul pe pământ (la taille) și era plătit de țărani, din cauza scutiților acordate nobililor. Alături de acesta, mai erau și impozitul pe cap de locuitor (la capitation), impozitul prin care se plătea 5% din toate veniturile (la vingtieme), taxa pe sare (la gabelle), care era diferit de la o regiune la alta, impozitul pe alimente și băutură (lex aides), alături de impozitul pe bunurile care intrau în orașe (l'octrois). Nu exista uniformitate în incidența acestor taxe, deoarece biserica nu plătea niciun impozit, iar nobilii nu plăteau impozitul pe pământ. Impozitele indirecte erau o povară mult mai apăsătoare decât impozitele directe deoarece se aplicau bunurilor pe care oamenii le cumpărau din veniturile lor.

În timpul anilor 1780, stilul extravagant al reginei, în timp ce guvernul francez se confrunta cu probleme financiare, a devenit subiectul unei revolte a poporului. Astfel, din cauza scandalului legat de un colier cu diamante în care a fost implicată, aceasta a fost pusă sub acuzare pentru trădare și furt, fiind condamnată la moartea cu ghilotina, precum soțul său.

---

⁶ N. G. Leon, Elemente de știință financiară, Vol. I, p. 198-200

După Revoluția franceză din 1789, s-a adoptat o nouă reformă a impozitării de către Adunarea Constituantă, care a decis suprimarea arbitrarului din aparatul fiscal, dreptul cetățenilor de a stabili impozitul, dar și înlăturarea privilegiilor de care se bucurau clericii și nobilii.

În constituția franceză din anul 1793, s-a prevăzut faptul că „niciun cetățean nu este dispensat de onorabila obligație de a contribui la acoperirea sarcinilor publice” însă, „condiționat de consimțământul la aceste contribuții”.

În 2002, François Hollande, fostul președinte al Franței a propus ca impozitul pe venit pentru francezii care câștigă mai mult de un milion de euro pe an să se schimbe de la 41% la 75%. În urma acestei decizii adoptate de parlament, Bernard Arnault, cel mai bogat european, președintele conglomeratului francez LVMH, a hotărât să se mute în Belgia deoarece în sistemul belgian nu există suprataxe pentru bogați și nici impozit pe câștigurile de capital și tranzacționarea de acțiuni.

Tot ca o formă de protest a impozitului pe averi foarte mare, celebrul actor, Gerard Depardieu s-a hotărât să se mute în Rusia, unde impozitul pentru același venit a fost de 13%.

Ambele cazuri au fost criticate, dar atât Bernard Arnault, cât și Gerard Depardeau au preferat să se mute din Franța pentru a-și păstra averea, chiar dacă aceștia își iubeau patria.

Totuși, în Elveția impozitul este perceput în mod pozitiv, iar cetățenii își permit să cumpere lucruri scumpe, fără să se gândească că vor rămâne fără economii. Potrivit Glassdoor, „în Elveția, o persoană din oraș, cu un salariu mediu, își permite să cheltuiască lejer cam de două ori mai mult decât echivalentul acesteia din New York”.

Astfel, Elveția a atras peste 5000 de străini cu o avere considerabilă, printre care și Michael Schumacher, Phil Collins, Tina Turner și Ingvar Kamprad. În urma acestui fapt, o alianță de partide de stânga au strâns 100.000 de semnături necesare pentru organizarea unui referendum pentru propunerea „Destul cu privilegiile fiscale pentru milionari”. Cu toate acestea, propunerea înaintată a fost respinsă.

Elveția este unică în rândul statelor moderne deoarece autoritatea de a percepe impozitele este limitată în întindere și timp. După cel de-al Doilea Război Mondial, constituția federală autorizează confederația să perceapă o serie de impozite. Cele mai importante sunt: o taxă pe valoarea adăugată, impozitul pe venit și o taxă reținută. Conform legii federale de armonizare a impozitelor din 1990, cantoanele sunt libere să-și stabilească noi impozite și cotele de impozitare, cu excepția obiectelor fiscale deja impozitate conform legii federale.

Constituția federală impune la nivelul cantoanelor federale, să existe anumite limite de impozitare. Astfel, aceasta prevede că nu se poate impune niciun impozit, cu excepția cazului în care acest statut este prevăzut de statutul federal. Cotele de impozitare elvețiene sunt stabilite direct prin referendum prin intermediul democrației directe.

Constituția mandatează ca impozitarea să aibă un caracter egal, general și că aceasta trebuie să fie proporțională cu capacitatea de a plăti. Curtea Supremă Federală a interzis taxele regresive și dubla impozitare.

Rata totală a impozitului pe venitul personal în Elveția nu depășește 40%, iar la nivel federal, ratele impozitului pe venit sunt progresive, rata maximă a impozitului pe venit este de 11,5%. Cât despre infracțiunile legate de neplata impozitelor, delictul se pedepsește cu amendă de la 33% la 300% din valoarea impozitului evitat.

În anul 2006, Washington Post a publicat un articol „Bani vechi, banii noi din Franța și impozitul pe avere” unde a subliniat câteva prejudicii cauzate pe impozitul pe marile averi din Franța. Astfel, s-a estimat că guvernul francez a câștigat 2,6 miliarde de dolari pe an, dar a costat țara mai mult de 125 miliarde de dolari în capitală din 1998. În Franța s-au provocat pierderi ale locurilor de muncă, o pierdere netă a veniturilor fiscale, pierderea forței de muncă deoarece populația a început să emigreze.

România se află printre primele locuri în privința numărului taxelor și impozitelor, fiscale și parafiscale, dar și a numărului de ore pe care trebuie să le petreacă un agent economic pentru a le plăti, mai exact 200 de ore. Acum aproape 200 de ani, consulul englez, sir Wilkinson, a scris că: „nu există un popor în lume care să fie mai apăsător de despotism și copleșit de dări ca țărănul român din Muntenia și Moldova și nimeni nu ar putea suferi cu aceeași răbdare și aceeași resemnare ca dânsul, nici chiar jumătate din sarcinile care apăsau asupra lui”⁷.

Ceea ce l-a făcut pe francezul Bernard Hinault să afirme că „atunci când pedalez de patru ori, de trei ori o fac pentru stat și o dată pentru mine”⁸ este faptul că europeanul mediu muncește jumătate de săptămână ca să-și procure resursele necesare satisfacerii nevoilor individuale, iar în cealaltă jumătate muncește pentru a-și plăti taxele și contribuțiile obligatorii.

Mulțumită lui Arthur Laffer, „revolta fiscală a devenit respectabilă din punct de vedere intelectual. Ea nu este o formă de poujadisme, este știință economică”⁹.

Spre ghinionul nostru, acționăm individual, căutăm soluții în lege și ignorăm modelul pe care ar trebui să-l urmăm, acela al Franței în care opoziția se manifestă prin mișcări bine conduse și organizate. Mișcările poujadiste au avut urmări importante deoarece au pus la masa tratativelor reprezentanții contribuabililor și pe cei ai autorităților statale pentru a ajunge împreună la un acord.

La 23 iulie 1953, Pierre Poujade, alături de un grup format din aproximativ 20 de persoane, a împiedicat inspectorii din cadrul consiliului de administrație să verifice venitul unui comerciant. Acesta a fost începutul unei mișcări de protest fiscal început de comercianți, în departamentul Lot. Ulterior, Poujade a format Uniunea de Apărare a Comerțului și Artizanatului (UDCA) pentru a organiza protestatarii fiscali.

Poujadismul s-a opus împotriva impozitului pe venit și controlul prețurilor impuse de ministrul de finanțe, Antoine Pinay, a vizat apărarea omului comun împotriva elitelor, s-a opus industrializării, modernizării și urbanizării, care au fost percepute ca o amenințare la adresa identității Franței rurale. Această mișcare a denunțat statul francez drept hoț și inuman (rapetout et inhumain).

Deși UDCA nu mai este influentă, anumite idei poujadisme persistă în politica franceză modernă. Spre exemplu, în anul 1969, Gérard Nicoud a demarat o mișcare de protest fiscal, similară cu cea a lui Poujade.

2.3. Principiile fiscalității

Impozitele au un impact foarte mare deoarece așezarea lor necorespunzătoare poate cauza suferințe și pagube, în locul așteptărilor dorite. Impunerea impozitelor reprezintă modul în care sunt repartizate sancțiunile fiscale între agenții fiscali, iar administrarea acestora reprezintă măsurile și operațiunile care au ca scop stabilirea și individualizarea impozitului pe care trebuie să îl plătească fiecare contribuabil și încasarea acestuia în cuantumul, în termenul și condițiile stabilite de lege.

Toate impozitele trebuie să corespundă anumitor principii economice și financiare, să răspundă anumitor cerințe, să fie încasat la momentul cel mai convenabil contribuabilului, iar în cazul în care acesta nu și-a respectat îndatoririle, să fie executat silit, totodată neîncălându-i-se drepturile.

Principiile impunerii au fost formulate pentru prima dată de reprezentantul de seamă al economiei politice clasice din secolul al XVIII-lea și prima parte a secolului al XIX-lea, Adam

⁷ Th. C. Aslan, *Tratat de finanțe*, p. 21, citat de Gh. Bistriceanu, M. Boajă, *Sistemul fiscal al României*, p. 17

⁸ Maurice Cozian, *Précis de fiscalité des entreprises*, p. 1

⁹ M. Bouvier, *Finances publiques*, p. 603

Smith, în lucrarea sa „An Inquiry into the Natural and Causes of Wealth of Nations” (Cercetare asupra naturii și cauzei avuției națiunilor).

Adam Smith afirma că impozitul este „contribuția tuturor membrilor societății sau a unei părți a acesteia la cheltuielile guvernului”. Acesta a formulat un număr de patru reguli de bază ale impunerii care pot fi utilizate și în zilele noastre.

Din punctul de vedere al lui Adam Smith, politica fiscală a fiecărui stat ar trebui să aibă la bază următoarele principii:

1. Principiul justiției și echității impunerii conform căruia populația fiecărui stat trebuie să contribuie proporțional cu puterea ei la susținerea cheltuielilor publice prin taxe și impozite¹⁰.
2. Principiul certitudinii impunerii presupune că impozitele trebuie să fie bine precizate și nu stabilite arbitrar. Impozitele trebuie percepute și instituite după norme precise privitoare la mărimea lor, la data la care trebuie plătite și la modalitățile lor de percepere¹¹.
3. Principiul comodității percepției impozitelor presupune că fiecare impozit trebuie ridicat atunci când este favorabil contribuabililor¹².
4. Principiul randamentului impozitelor urmărește ca sistemul fiscal să asigure încasarea impozitelor cu un minim de cheltuieli și să fie cât mai apăsătoare pentru cei care îl plătesc¹³.

Principiile formulate de Adam Smith au fost reformulate de Adolph Wagner care le-a divizat în patru grupe: principii de politică financiară, principii economico-naționale, principii echitate și principii administrative.

Autorii români¹⁴ au adoptat principiile lui Adam Smith și pe cele ale lui Adolph Wagner și le-au adaptat conform cerințelor economiei noastre, grupându-le în: principii de echitate fiscală, principii de politică fiscală, principii de politică economică și principii social-politice.

Constituția României formulează următoarele principii ale fiscalității:

1. Principiul necesității impozitelor și taxelor și a obligativității cetățenilor de a contribui, prin taxe și impozite, la cheltuielile publice, menționat în Capitolul III, ierarhizează îndatoririle cetățenilor prin: obligația de fidelitate față de țară, pe care o declară sacră (art. 54), obligația de apărare a țării (art. 55), obligația de a contribui prin impozite și prin taxe la cheltuielile publice (art. 56 alin. 1) și exercitarea cu bună credință a drepturilor și libertăților constituționale (art. 57).
2. Principiul consimțământului la impozite apare din modul în care sunt formulate celelalte principii. Acesta are valoare constituțională, constituind o componentă importantă a legitimității puterii.

În Franța, principiul necesității impozitelor este formulat în art. 13 din Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului care prevede că „pentru întreținerea forței publice ca și pentru cheltuielile administrației, o contribuție comună este absolut necesară; ea trebuie împărțită în mod egal între toți cetățenii, în funcție de posibilitățile acestora”.

3. Principiul așezării juste a sarcinilor fiscale (art. 56 alin. 2) reprezintă, din punct de vedere social, fundamentul oricărui sistem fiscal just.

¹⁰ Adam Smith, vol. II, Ed. Academiei, București, 1965. P. 242-244

¹¹ Adam Smith, vol. II, Ed. Academiei, București, 1965. P. 242-244

¹² Adam Smith, vol. II, Ed. Academiei, București, 1965. P. 242-244

¹³ Adam Smith, vol. II, Ed. Academiei, București, 1965. P. 242-244

¹⁴ N. G. Leon, Elemente de Știință financiară, vol. I, p. 281

4. Principiul legalității impunerii (art. 137 și art. 139) presupune că instituirea de impozite și reglementarea administrării acestora se face exclusiv prin lege, avându-și originea în principiul consimțământului la impozite.

Astfel, prin dubla impozitare se pot percepe anumite impozite comparabile de către două sau mai multe state de la același contribuabil¹⁵, având același obiect, fiind în același interval de timp, avându-și originea în deplina suveranitate a statelor.

În temeiul suveranității, fiecare stat are dreptul să își exercite dreptul de impozitare asupra aceluiași agent economic: unul pe considerentul că este statul de rezidență sau în care se află domiciliul fiscal al beneficiarului veniturilor și celălalt pentru că sursa veniturilor se găsește pe teritoriul său.

Pentru evitarea dublei impozitări, România a încheiat 88 de convenții¹⁶ ce au dublă natură: atât ca tratate prin care statele semnatare își repartizează jurisdicția fiscală, cât și ca parte a legislației interne.

5. Principiul anualității impozitului în limitele sale presupune că perceperea de impozite trebuie autorizată pentru un an fiscal. Astfel, potrivit art. 11 din Legea nr. 500/2002: (1) „Veniturile și cheltuielile bugetare sunt aprobate prin lege pe o perioadă de un an, care corespunde exercițiului bugetar” și (2) „Toate operațiunile de încasări și plăți efectuate în cursul unui an bugetar în contul unui buget aparțin exercițiului corespunzător de execuție a bugetului respectiv”.
6. Principiul egalității în fața legii fiscale nu este formulat ca atare în Constituție, el fiind dedus din aplicarea și în domeniul fiscalității a principiului egalității în drepturi a cetățenilor, înscris în art. 16 alin (1) „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări” și (2) ”Nimeni nu este mai presus de lege”.
7. Principiul neretroactivității legii fiscale a fost mai întâi consacrat în Codul Civil din 1864, art. (1) „legea dispune numai putere pentru viitor; ea nu are putere retroactivă” și în art. 6 al Noului Cod Civil „legea nu are putere retroactivă”, precum și prin art. 3-5 ale Noului Cod Penal, cu referire la incriminare, efectele dezincriminării și ale legii penale mai favorabile. În noul Cod Fiscal lipsește orice referire la neretroactivitatea legilor fiscale și a efectelor acestora în ceea ce privește sarcina fiscală a contribuabililor.
8. Principiul protecției sistemului fiscal împotriva inițiativei legislative a cetățenilor de unde rezultă nimeni, în afară de Guvern, nu are drept de inițiativă legislativă.

Principiile dreptului fiscal sunt definite de Codul fiscal în art. 3 și au următorul conținut: neutralitatea măsurilor fiscale, certitudinea impunerii, justețea sau echitatea fiscală, eficiența impunerii și predictibilitatea impunerii.

Neutralitatea impunerii, certitudinea impunerii, echitatea fiscală și eficiența impunerii reprezintă principii de bază ale fiscalității unei economii libere, reprezentând esența multor discuții pe marginea corectitudinii raportului de impunere, atât din punct de vedere al relației stat – contribuabil, cât și din punct de vedere al contribuabililor care compară diferitele reglementări concrete aplicabile fiecăruia în parte.

În legislația românească nu există prevederi exprese la impozitul pe averea propriu-zisă. Reglementările legale fac trimitere la impozitarea separată a bunurilor ce fac parte din averea unei persoane. În schimb, se face referire expres la succesiune, ceea ce este o formă a impozitului pe circulația averii.

---

¹⁵ Dubla impunere sau dubla impozitare, se manifestă și pe plan intern, prin impunerea repetată a aceleiași materii inopozabile

¹⁶ Cu șase state au fost încheiate câte două convenții

Pentru a putea introduce impozitul pe marile averi, trebuie să existe anumite schimbări instituționale și la nivelul comportamentului contribuabililor. Schimbările la nivel instituțional trebuie să aibă în vedere: o reglementare clară a operațiunilor ce cad în sarcina contribuabililor și a organelor fiscale, să se adopte reglementări clare în baza cărora impozitul pe marile averi ar putea deveni o resursă curentă, să se stabilească măsuri pentru evitarea evaziunii fiscale și, nu în ultimul rând, să se determine justificarea modului prin care s-au obținut marile averi.

2.4. Avantajele și dezavantajele impozitului pe marile averi

Impozitele au fost percepute atât pozitiv, cât și negativ de-a lungul tipului.

Impozitele, oricât de constrângătoare ar fi, trebuie privite cu înțelegere deoarece ele permit funcționarea societăților organizate.

Un prim avantaj al impozitării marilor averi este acela că s-ar putea elimina inegalitatea economică dintre clasele, existând ideea de echitate fiscală.

În al doilea rând, impozitele urmăresc corectitudinea raportării veniturilor și se pot permite comparații între declarațiile contribuabililor din diferite perioade fiscale, evitându-se totodată sustrageri de la impozitarea averilor dobândite ilegal.

Prin impunerea impozitului pe marile averi va exista o elasticitate fiscală, aducându-se noi surse de finanțare a bugetului de stat.

Un ultim avantaj este reprezentat de faptul că impozitele facilitează controlul privind impozitarea veniturilor, fiind o impunere justă a acestora.

În țările care au adoptat acest impozit, s-au putut observa anumite dezavantaje. Printre care și cele care urmează a fi menționate.

Impozitul continuă să fie asociat cu constrângerea și cu opresiunea pentru că este o povară impusă cetățenilor în vederea impunerii obligațiilor pecuniare și a obținerii îndeplinirii lor pe calea forței de care statul dispune.

Impozitul acestea ar putea ajunge într-un timp foarte mare la dispoziția fiscoi. Acesta este din cauza faptului că este un decalaj în timp care există între momentul în care se dobândește materia impozabilă, momentul în care aceasta este declarată și obținerea impozitului aferent. De obicei, venitul realizat în decursul unui an este înscris în declarația fiscală întocmită la începutul anului următor.

Această încasare întârziată sporește atunci când există inflație, deoarece impozitele se încasează sub forma banilor depreciați.

Contribuabilul nu poate să transmită povara fiscală asupra altuia, iar cea mai cunoscută cale la care se recurge este evaziunea fiscală. Impozitele pe marile averi provoacă reacții mai dure din partea contribuabililor, cu cât acestea sunt mai apăsătoare.

Ultimul dezavantaj este reprezentat de inechitatea răspunderii deoarece vor afecta în mod diferit clasele sociale. Persoanele care au profesii liberale (avocații, executorii judecătorești, artiștii, etc.) pot invoca secretul profesional pentru a scăpa de investigațiile fiscale.

Contribuabilii au libertatea de a-și conduce afacerile conform propriilor intereselor, au dreptul de a face afaceri bune sau proaste și pot face tot ce își doresc, cât timp nu încalcă legea.

Dacă agentul fiscal va încălca legea, acesta va fi tras la răspundere. Sancțiunea pentru fraudă legii este aplicată numai de instanțele judecătorești fiind reprezentat de nulitatea absolută.

Controlul poate fi efectuat și în scopul realizării operațiunilor de control, care reprezintă activitatea de verificare prin care se urmărește analizarea, constatarea și evaluarea unui risc fiscal.

3. Concluzii

În condițiile unei societăți moderne, economia fiecărui stat reprezintă un important domeniu de interes deoarece sectorul public, cât și sectorul privat se află în schimbare rapidă și

permanentă. Problema impozitului pe marile averi este una delicată și importantă ce a stârnit numeroase teorii și controverse.

Cel mai important rol în viața economică îl are statul deoarece acesta influențează procesele economice, poate preveni crizele economice sau cel puțin poate limita efectele negative ale acestora.

Din punctul meu de vedere, acest tip de impozit este foarte important și trebuie aplicat conform stadiului de dezvoltare a fiecărui stat implicat pentru o bună funcționare și în scopul creșterii și stabilității economice, asigurând egalitatea de șanse precum și un principiu de justiție socială ce trebuie să corespundă caracterului social al statului. Statul, politica și finanțele publice sunt de nedespărțit deoarece politica este organizarea societății în toate structurile ei.

În concluzie, sunt de părere că impozitele pe marile averi ar trebui impuse în fiecare țară, iar ilustrația teoretică a lui Arthur Laffer poate fi un model pentru modul de implementare a acestui tip de impozit, deoarece relevă într-un mod simplu și obiectiv care sunt limitele prin care fiecare stat ar trebui să își stabilească modul de impozitare a marilor averi pentru o bună funcționare a sistemului fiscal și pentru eliminarea discrepanțelor sociale de ordin economic.

Referințe

- Legea nr.500 din 11 iulie 2002 privind finanțele publice, publicată în M.Of. nr. 597/13 aug. 2002
- Dan Drosu Șaguna, Daniela Iuliana Radu - Drept financiar și fiscal, editia 3, Editura: C.H. Beck
- Florin Constantiniu - O istorie sinceră a poporului român, Editura: Univers Enciclopedic
- Viorel Roș - Drept financiar și fiscal, Editura: Universul Juridic, 2016
- Mircea Ștefan Minea, Dreptul finanțelor publice, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2011
- Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului, Editura All Restitutio, 1995
- Adam Smith – Avuția Națiunilor, Editura: Publica
- Th. C. Aslan, Tratat de finanțe
- Maurice Cozian, Précis de fiscalité des entreprises
- M. Bouvier, Finances publiques
- Samuel Blankson – A Brief History of Taxes
- Charles Adams - For Good and Evil: The Impact of Taxes on the Course of Civilization
- G. Morse, D. Williams - Principles of Tax Law. 8th Edition, 2016
- Edmund Burke - Reflections on the Revolution in France, Editura: Cambridge
- Alexis de Tocqueville – The old regime and the French Revolution
- Enciclopedia Britannica - Impozitul pe venit: istoria impozitului pe venit individual
- Jean-Jaques Rousseau - Contractul social, Editura: ANTET, 2003
- N. G. Leon, Elemente de știință financiară, Vol. I
- Legea nr. 500/2002
- Legea nr. 339/2015 - bugetului de stat pe anul 2016, Monitorul Oficial nr. 941 din 19 decembrie 2015
- Legea nr. 2/2018 a bugetului de stat pe anul 2018, Monitorul Oficial, 06 ianuarie 2018

- Legea nr. 6/2017 a bugetului de stat pe anul 2017, Monitorul Oficial nr. 127 din 17 februarie 2017
- Noul Cod fiscal 2018
- Constituția României
- <http://www.stiucum.com/finante/finante-publice/Teoria-general-a-impozitelor-61375.php>
- <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/15/AR2006071501010.html>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_Switzerland
- Washington Post. Old Money, New Money Flee France and Its Wealth Tax, (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/15/AR2006071501010.html>), 16 July 2006

EUTANASIA. PERSPECTIVĂ FILOSOFICO-JURIDICĂ

Roxana-Diana ZĂBAVĂ*

Abstract

Articolul de față readuce în discuție tema eutanasiei, subiect mereu actual prin prisma implicațiilor sale multidisciplinare. În elaborarea studiului, am pornit de la noțiunea de demnitate, concept de a cărui clarificare depinde, din punctul nostru de vedere, juridicitatea instituției eutanasiei.

Tema este abordată în principal din perspectiva filosofică și juridică. Fără a avea pretenția unui expuneri exhaustive în materie, studiul se dorește a fi o invitație la reflecție asupra unei teme care a născut și va naște infinite controverse.

Cuvinte cheie: *eutanasie, perspectivă filosofică, perspectivă juridică, demnitate.*

1. Introducere

Viața. Premisă a cărei existență condiționează orice subiect, orice temă, orice frenezie în legătură cu orice abordare. Viața, prezumție a cărei răsturnare lipsește de esență orice colocviere, orice dezbateră.

Înainte de a trata orice subiect și de a concluziona pe tema sa, stabilind despre efectele, caracteristicile sau existența acestuia, trebuie ca NOI SĂ EXISTĂM. Înaintea preconizărilor care vizează Dreptul, trebuie să avem o persoană care să facă o astfel de vorbire, deci un om care să existe. Astfel, înainte de a medita asupra temei morții, asupra unui posibil drept la moarte, este impetuos necesar a se face vorbire despre DREPTUL LA VIAȚĂ.

Inviolabil, absolut, opozabil *erga omnes*, dreptul la viață este cel mai important drept al omului fiindcă dacă ființa nu există, ea nu poate fi titulara niciunui alt drept.

În pofida absenței unanimității în ceea ce privește începutul vieții, autorii fiind de părere că este important contextul la care facem trimitere (deschiderea unei succesiuni, stabilirea calității de subiect pasiv în cazul infracțiunii de omor etc.), doctrina este uniformă și consideră că prin dreptul la viață trebuie să se înțeleagă că statele nu trebuie doar să se abțină de la a provoca moartea ”în mod intenționat”, dar trebuie să ia și măsurile necesare pentru protecția vieții¹.

Cu toate acestea, nu toată lumea își dorește să trăiască, nu toți oamenii doresc să fie beneficiarii acestui drept, iar dacă o persoană nu dorește să fie titulara unui drept, nu cumva acesta devine o obligație? O obligație de a trăi? Este vorba despre bolnavii incurabili, în fază terminală, care, apelând la umanitate, își cer dreptul de a muri, instituție prognozată ca unic interlocutor pentru respectarea demnității și a dreptului lor de a nu fi supuși torturii.

---

* Student, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea de stat din Pitești; (e-mail: zabava_diana@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ramona Duminiță (duminica.ramona@gmail.com).

¹ Gheorghe Scripcaru, Vasile Astărăstoae, Aurora Ciucă, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Ed. Polirom, București, 1998, p. 81.

Astfel, studiul de față își propune expunerea argumentelor favorabile și a celor mai puțin favorabile, urmând a conchide cu o opinie personală în legătură cu legiferarea eutanasiei, care este o chestiune de fapt, reală și care merită tratată cel puțin ca o lectură.

Subiectul urmează a fi abordat din mai multe perspective, printre care se enumeră viziunea religioasă, filosofică, etică, dar mai ales juridică, fiindcă suntem cu atât mai aproape de adevăr cu cât problema este abordată din mai multe unghiuri.

2. Conceptul eutanasiei. Origine

Originar din Grecia, termenul este compus din două lexeme, respectiv *eu* – care înseamnă bine, bun și *thanatos* – moarte, desemnând astfel producerea unei morți bune și ușoare, lipsite de durere. Astfel, cuvântul ”euthanasie”, creat în secolul al XVII-lea de către Francis Bacon, cu sensul de ”a muri ușor și dulce”, a căpătat din secolul al XIX-lea sensul de ”a omori din milă”².

Același concept se regăsea și în lumea greco-romană, însemnând o moarte bună, fără dureri, fără a face vreo referință la vreun ajutor din partea terților³.

Epicur este ferm în legătură cu această problematică și transmite că ”Noi suntem stăpânii durerilor, stăpâni în a le suporta, dacă ele sunt suportabile, iar în caz contrar, stăpâni în a părăsi viața cu suflet liniștit, așa cum părăsim teatrul dacă nu ne place”.

Platon consideră că trebuie să se facă uz de această modalitate de a muri în cazul anumitor persoane și nu ezită să afirme în opera ”Republica” următoarele: ”pentru cei al căror corp este într-o stare continuă de boală interioară, nu se prescrie nici un regim și nu li se transformă viața într-o prelungită mizerie ... medicina nu este făcută pentru ei și nu trebuie tratați, chiar dacă sunt mai bogați decât Midias”⁴.

Cicero pune sintagma în raport de sinonimie cu ceea ce înseamnă o moarte demnă, onestă și glorioasă.

În Imperiul Roman exista chiar o practică covârșitoare a eutanasiei, care îi ținea pe copiii cu malformații încă de la naștere, obicei preluat din Sparta.

În pofida acestora, nu toți împărtășeau acest punct de vedere, unii dintre oponenții acelor timpuri erau Pitagora și, mai ales, Hippocrate, în al cărui celebru jurământ se regăsește fraza: ”Nu mă voi lăsa determinat de cuvântul nimănui în a procura o otravă sau în a-mi da consimțământul la așa ceva”⁵. Ba mai mult, în detrimentul respectabilei și onorabilei morți planificate, Cicero opina că nu toți trebuie să se bucure de acest privilegiu. Cei învățați, cei buni, cei ”drepti” nu pot fi beneficiarii acestei instituții întrucât asupra vieților celor ”speciali” nu trebuie să dispună ei înșiși, ci Cel care le-a dat viața și misiunea.

În acest sens, Cicero scria în *Visul lui Cicero*: „Tu, Publius și toate persoanele drepte, voi trebuie să vă păstrați viața și nu trebuie să dispuneți de ea fără a primi porunca de la cel care v-a dat-o, ca să nu dați dovadă că v-ați sustras de la misiunea umană pe care Dumnezeu v-a încredințat-o”⁶.

Nietzsche justifica aplicarea eutanasiei în cazul ”paraziților sociali și al bolnavilor ce vegetează”.

Deși a suferit multiple definiții, astăzi, termenul *eutanasi*e face referire la actul de a provoca moartea, de a lăsa sau ajuta să moară o altă persoană pentru binele ori în interesul acesteia⁷, astfel

² Claudia Rațiu, *Unele discuții privind eutanasia*, în *Caiet de Drept Penal*, nr. 5/2009, p. 41.

³ Cristina Rotaru, *Considerații privind eutanasia*, în *Analele Universității din București*, nr.4/2005, p. 71.

⁴ Ioan Zanc, Iustin Lupu, Manuela Lupu, *Eutanasia – aspecte etice și juridice*, în *Series PRO JURE*, nr. 4/2012, p. 52.

⁵ <http://www.descopera.org/eutanasia-intre-compasiune-si-crima/>; accesat în 15.03.2018, în intervalul orar 08-20.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Dana Luiza Tămășanu, *Eutanasia în dreptul penal român*, în *Dreptul*, nr. 5/2005, p. 164.

că cea mai apropiată încadrare sinonimică rămâne cea a lui Bacon, care vorbește despre acest aspect spunând că este ”scurtarea voluntară a vieții celui care suferă de o boală incurabilă, pentru a pune capăt suferințelor acestuia”⁸.

Așadar, eutanasia urmărește scurtarea perioadei agoniei pîntr-o moarte ușoară, eliberându-l pe muribund de chinurile îngrozitoare provocate de o boală incurabilă, pentru care nu există tratament și despre care se cunoaște că se află în stadiul terminal, neexistând nicio anticipație de vindecare.

3. Clasificare

Eutanasia poate fi clasificată după mai multe criterii.

3.1. Eutanasia activă și eutanasia pasivă.

Cel mai important criteriu este în funcție de modul de acțiune. Din acest punct de vedere vorbim despre *eutanasia activă* și *eutanasia pasivă*.

Eutanasia activă, denumită și eutanasia comisivă sau pozitivă, constă în acțiunea prin care medicul intervine în scopul suprimării vieții pacientului, de obicei la cererea sa. Întreruperea vieții unui bolnav poate fi făcută însă și de o altă persoană, nu neapărat de un medic⁹, în acest sens neexistând un subiect activ circumstanțiat. Tot de esență este și faptul că nu doar la cererea pacientului poate avea loc eutanasia activă, ci și la cererea familiei sale, atunci când bolnavul nu dispune de capacitate de exercițiu deplină, dar și atunci când există acel așa-zis ”testament de viață” prin care persoana declară că dacă va ajunge într-o situație în care eutanasia s-ar impune, iar ea nu și-ar mai putea manifesta valabil consimțământul, să se recurgă la această ”moarte dulce”.

Trebuie precizat că această formă a eutanasierei este interzisă în majoritatea sistemelor de drept ale comunității europene.

Totuși, țări precum Belgia și Olanda au scos eutanasierea activă a bolnavilor incurabili în fază terminală din sfera ilicitului penal, iar în Spania există o prevedere expresă în ceea ce privește eutanasia activă, care consituie de fapt o formă atenuată de înlesnire a sinuciderii¹⁰.

Eutanasia pasivă, omisivă ori negativă definește posibilitatea intervenției morții natural, prin neefectuarea unui anumit act pentru a salva viața unei persoane¹¹. *Exempli gratia*, eutanasia pasivă există atunci când se produce întreruperea terapilor prin care se prelungeste viața, deconectarea de la aparatele respiratorii ori stoparea administrării unui medicament ce oferea continuitate funcțiilor vitale sau chiar neînceperea unui terapii ce-și propune a prelungi existența omului.

De cele mai multe ori însă, eutanasia pasivă ajunge să se transforme în eutanasia economică, adică în refuzul de a trata pe toți cei care sunt o povară pentru societate din motive financiare¹², mergând pe considerentul că acele resurse pot fi alocate celor cu speranță de viață, în defavoarea celor a căror viață s-a sfârșit, ei existând doar la nivel artificial.

Diferența dintre eutanasia activă și eutanasia pasivă constă în aceea că prima presupune ”a cauza” moartea unei persoane, iar a doua ”a permite” să se întâmple moartea¹³, adică a nu începe,

⁸ Claudia Rațiu, *op. cit.*, p. 41.

⁹ Rațiu, 42.

¹⁰ *Ibidem*, p. 47.

¹¹ Dana Luiza Tămășanu, *op. cit.*, p. 165.

¹² *Ibidem*, p. 167.

¹³ *Ibidem*, p. 165.

ori dacă s-a început, a întrerupe prelungirea funcțiilor vitale care țin omul doar în stare vegetativă, prelungindu-i agonia.

3.2. Eutanasia directă și eutanasia indirectă.

Un alt criteriu cu o deosebită importanță în clasificarea eutanasiilor este în funcție de scopul urmărit.

Astfel, vorbim despre eutanasia directă și eutanasia indirectă.

În vreme ce *eutanasia directă* vizează suprimarea vieții bolnavului, în scopul oferirii acestuia unei morți demne, umane, punând capăt suferințelor inutile, *eutanasia indirectă* expune *teoria dublului sens*. Adică, medicul administrează pacientului calmante foarte puternice, de tipul morfinei, în scopul alinării suferințelor muribundului, însă, acesta are reprezentarea faptului că nu este exclusă posibilitatea slăbirii organismului bolnavului în așa fel încât să poată interveni moartea, deci cadrul medical acceptă indirect producerea decesului, ca o urmare colaterală a anesteziilor.

Indiferent de forma sub care are loc, eutanasia trebuie să se realizeze ÎN BENEFICIUL BOLNAVULUI, în caz contrar aflându-ne în prezența unui autorat la infracțiunea de omor.

Mai mult decât atât, nu doar că moartea trebuie să se producă în beneficiul muribundului, dar aceasta trebuie să intervină în mod EXCLUSIV în acest scop.

Spre exemplu, un fiu care își ucide tatăl bolnav în faza terminală, din milă și la insistențele acestuia din urmă, pe motivul că nu mai face față durerilor și chinurilor atroce (deci beneficiu în favoarea muribundului), însă, pe lângă dorința de a pune capăt suferințelor părintelui său, acesta dorește accelerarea deschiderii succesiunii, în urma căreia urmează să se îmbogățească semnificativ (beneficiul subiectului activ), nu va fi în nicio situație exonerat de răspundere, chiar și în cazul instituționalizării eutanasiilor în dreptul pozitiv penal român, deci prin scoaterea din sfera ilicitului penal și instituirea unei cauze justificative, întrucât scopul îmbogățirii subjugă scopul umanitar. În această situație ne aflăm sub incidența articolului 189 alin. (1) lit. b) Cod Penal, cu privire la omorul calificat săvârșit din interes material.

4. Viziunea cu privire la legiferarea eutanasiilor

4.1. Perspectivă filosofico-etică.

Dat fiind faptul că universul este ordonat, este armonic (idee pitagoreică) și fiindcă armonia presupune dreptate (idee socratică); nu putem gândi armonia lumii fără ideea din care izvorăsc ordinea și dreptatea, fără ideea de Bine, ce se identifică cu Dumnezeu sau cu demiurgul, creatorul lumii¹⁴.

În opoziție cu adepții *nomos* – ului, adică acea caracteristică relativă, convențională a tot ceea ce este legat de om, având la bază criteriul poziționării omului în raport cu natura ale cărei legi sunt imuabile, eternul Platon, aflat de partea *physis* – ului, concept care denotă neconvenționalul, absolutul neschimbător ce ar trebui să caracterizeze ființa umană și nu numai, inspirat de celebrul său profesor, Socrate și inspirațional pentru succesorul său, la fel de faimos, Aristotel, își concentrează filosofia pe fundamentul Binelui, pe ideea de trup subordonat sufletului, pe conceptul purității sufletului doar în momentul DESPRINDERII DE CORP, pentru că în această stare purificată, sufletul gândește cel mai bine. Atunci lui (sufletului) nu îi vine nicio tulburare nici de la auz, nici de la văz, nici de la suferință, nici de la vreo plăcere. Până atunci însă,

¹⁴ Ion Craiovan, *Introducere în filosofia dreptului*, Ed. All Beck, București, 1998, p. 20.

Platon va încerca să-și amelioreze suferința provocată de întemnițarea sufletului în corp prin Virtuți; virtuți precum Adevărul, Cumpătarea, Justiția.

Astfel, știința Dreptului, în viziunea platonică, nu trebuie să reprezinte altceva decât cadrul normativ care ajută sufletul individului să se purifice, să se ușureze, socotind că e în natura lui, a omului, să tindă a se apropia de Bine.

Tot astfel, Aristotel este de părere că fericirea în cetate este condiționată în mod direct și absolut de primarea Dreptului, Binelui și a Frumosului, iar când acestea vor fi atinse și deci indivizii cetății vor avea ca unic scop aspirarea către *Sophia* înțelepciunea supremă, vor deveni inutile și legiferarea și însuși Dreptul.

Transpunând cele expuse în plan juridic, ne propunem și noi să aspirăm către *Sophia*, să urmăm calea virtuții Adevărului și să vedem astfel, dacă producerea morții pe cale artificială în situația celor fără speranță de vindecare contravine sau nu legilor sacre, legilor naturii, legilor care sivesc la înfăptuirea Binelui platonice și a Justiției socratice.

4.2. Argumente pro eutanasiu.

Din perspectiva adepților legalizării eutanasiu, cortina se ridică și centrează în prim plan al scenei *sentimentul umanității*, care trebuie să guverneze orice lege, orice atitudine cu care se execută un serviciu în folosul omului.

Așa fiind, legea trebuie să urmărească interesele individului, să observe situațiile de fapt, reale și concrete și să le reglementeze printr-un cadru normativ favorabil societății, altfel, o lege lipsită de rațiune, care obligă individul la umilință, la dezumanizare, refuzându-i dreptul de a muri demn și obligându-l să trăiască oricum¹⁵, nu merită această denumire, de lege.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului reglementează în articolul 2 Dreptul la viață, subliniindu-se astfel importanța dată de ordinea ierarhică. Astfel, dispozițiile articolului precizat vorbește despre garantarea dreptului la viață tuturor oamenilor, impunând statelor nu doar o obligație de a nu face, prin abținerea de a executa orice lucru de natură a aduce atingere acestui drept, dar și o obligație pozitivă, de a lua toate măsurile necesare pentru ca acest drept să fie respectat. În același timp, și Constituția României, dar și alte legi, vorbesc despre acest drept, oferind alte garanții în respectarea sa.

Astfel, dreptul la viață este unul din drepturile fundamentale esențiale și are caracter absolut¹⁶.

Cu toate acestea, există oameni care nu mai doresc să fie titulari ai acestui drept. Bolnavii incurabili în fază terminală, pentru care nu mai există leac și cu privire la a căror boală se cunoaște că se află în stadiu terminal, doresc să e bucure de o scurtă perioadă chinurilor zadarnice, care, până la urmă, vor avea aceeași finalitate, adică moartea.

În România, la fel ca în majoritatea statelor membre ale comunității europene, eutanasiu este incriminată, căzând sub incidența dispozițiilor art. 188-189 Cod penal, care reglementează omorul, respectiv omorul calificat.

În acest sens, acea categorie de oameni face trimitere la un posibil revers al dreptului la viață, respectiv dreptul la moarte, prin care i s-ar respecta și alte drepturi, precum *dreptul la autodeterminare*, *dreptul la viață privată* și, mai ales, *dreptul de a nu fi supus torturii*.

Se vorbește astfel despre ceea ce în literatura de specialitate este denumită ca *obsesia terapeutică*, adică ceea ce s-a numit *tortura încăpățânărilor terapeutice terminale* sau tipul de

¹⁵ Horia Diaconescu, *Eutanasiu. Provocări și perspective*, în *Dreptul*, nr. 9/2006, p. 192.

¹⁶ Doina Micu, *Garantarea drepturilor omului*, Ed. All Beck, București, 1998, p. 34.

răstignire modernă (cu două tuburi de oxigen în nas, cu un aparat de susținere a cordului, cu o perfuzie în brațul drept și o transfuzie în cel stâng ...etc.)¹⁷.

De aceeași părere era și Karl Binding și Alfred Hoche care militau pentru eutanasiere, încercând să atragă publicul larg spre opinia lor, potrivit căreia lipsită de umanitate și de moralitate nu era aceasta, ci obligarea bolnavului să moară în chinuri insuportabile și umilirea prin aceasta a ființei umane¹⁸.

Un alt deziderat în favoarea eutanasiei este fundamentat pe considerentele ce vizează *calitatea vieții*, iar nu cantitatea acesteia, care intră într-o polemică adevărată cu sacralitatea vieții. În principal acest lucru înseamnă că omului trebuie să îi fie apărută viața prin incriminarea omorului numai atât timp și atâta vreme cât aceasta prezintă atributele de esență ale ființei umane. Adică acest lucru înseamnă că *a trăi nu înseamnă doar a exista*, viața biologică îi este subordonată celei psihice.

Se constată astfel o încropire a demnității umane prin OBLIGAREA, iar nu prin dreptul de a trăi, adresată ființei umane aflate într-o atare situație, care își propune să prelungească acele chinuri și dureri fantastice doar pentru că omul are dreptul la apărarea vieții sale. În momentul în care persoana există doar artificial, vegetativ, ea nu trăiește, ei îi sunt doar prelungite artificial funcțiile vitale, lucru care se îndepărtează extrem de mult de sensul vieții.

Când individul uman are o boală lipsită de speranță de vindecare, ce prezintă chinuri atroce,uciderea bolnavului la cererea acestuia, cu scopul de a-i aduce o moarte rapidă lipsită de dureri, nu mai are încărcătura de pericol social specifică și necesară¹⁹ calificării faptei în infracțiune de omor, eutanasia trebuind a fi permisă, ca o cauză justificativă ce înlătură răspunderea penală. În acest fel, chiar și în ultimele clipe ale vieții sale, omului i se asigură demnitate și respect, moartea fiind văzută în atare situație nu ca un sfârșit, ci ca o eliberare.

Dreptul la viață implică demnitatea acesteia pentru întreaga ei durată, inclusiv sfârșitul, moartea.

Un alt argument de care se prevalează persoanele care aderă la această opinie constă în aceea că *nimeni nu a cerut să se nască* și deci, nimeni nu cere să fie umilit și lipsit de demnitate, lucru care vine la pachet odată cu primirea vieții.

Printre invocațiile celor potrivnici eutanasiei aceștia argumentează prin trimitere la *principiul totalității*, ce presupune sacrificarea părții în scopul salvării întregului, iar nu sacrificarea întregului pentru parte. Adică se poate recurge de exemplu, la amputarea unui membru al organismului în scopul salvării corpului, dar niciodată nu se poate recurge la anihilarea trupului doar pentru a scăpa de durerile provocate de acel membru. Ca o replică la acest argument, tabăra adversă trimite la o dilemă existențială, anume: ce trebuie făcut atunci când nu se mai poate deosebi partea de întreg, mai precis când din cauza părții nu se mai poate folosi întregul, atunci când toată energie și puterea întregului sunt canalizate pe suferința părții, când întregul își pierde caracteristica unei vieți, a unui trai normal, iar din cauza părții care nu poate fi desprinsă, întregul capătă atributul de a exista, prin prelungirea unor fundamente biologice, adică a organelor vitale în mod artificial?

Trebuie subliniat faptul că și pentru această categorie de oameni trebuie să opereze *protecția legii* fiindcă și aceștia au dreptul de a se bucura de înțelepciune, înțelegere și umanism.

Pe unde stă ascunsă această protecție de fugă dinaintea unui asemenea om, lăsându-l pradă suferinței, chinului, devorat, și în cele din urmă ucis de acestea²⁰?

¹⁷ Gheorghe Scripcaru, Vasile Astărăstoae, Aurora Ciucă, Călin Scripcaru, *op. cit.*, p. 187.

¹⁸ Horia Diaconescu, *op. cit.*, p. 185.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 192.

Se consideră, de altfel, că prin respectarea fiecărei persoane a *principiului autonomiei*, bolnavul poate lua decizii în legătură cu viața sa, potrivit propriilor interese, credințe și valori.

Biofizicianul Francis Crick susținea că ”moartea legală ar putea să se situeze după 70 de ani, dată la care medicii ar putea fi scutiți de obligația lor de a încerca să prelungească viața, într-o manieră costisitoare și adesea inutilă”. Această afirmație introduce în discuție *argumentul economic* al eutanasierei, mergând pe considerentul unor costuri ridicate al mijloacelor care țin în viață bolnavii incurabili, nefiind profitabil, ba chiar efectuându-se niște costuri zadarnice, care sunt irosite în detrimentul celor care ”își așteaptă rândul la vindecare” și care au șanse de supraviețuire.

Așadar, pentru aceste motive și nu numai, se cere legiferarea eutanasierei, care să aibă ca finalitate stoparea suferințelor de chinurile îngrozitoare ale unei morți care oricum îi așteaptă, provocându-li-se astfel o eliberare și o protecție din partea legii, devenind cu adevărat titulari ai dreptului la demnitate, la autodeterminare, la viață privată și de familie, la respect din partea statului.

Din acest punct de vedere, la întrebarea CARE ESTE ROLUL MEDICULUI, de a prelungi viața unui om cu orice preț, fie ea și în zadar, sau de a alina suferințe, de a curma chinuri, trebuie să se răspundă în felul următor:

Datoria unui medic este de a salva vieți! Dar vorbim despre vieți care merită trăite. Dacă viețile nu mai pot fi salvate, prelungindu-li-se oamenilor doar existența, atunci rolul medicului se rezumă la a înțelege și a atenua povara suferită de pacientul său, care cere cu disperare ajutor și care urlă despre obligarea, iar nicidecum dreptul, instituită de stat de a trăi, aceasta fiind doar o exagerare a jurământului lui Hippocrate.

Actualmente, moartea demnă și ”dulce” despre care vorbim se obține cu urmarea unei condamnări penale, astfel că, din punct de vedere etic, este greu de stabilit *unde se termină datoria medicului și unde începe frica acestuia de a coexista în sfera faptelor prevăzute de legea penală.*

4.3. Perspectiva la nivel internațional.

Într-un prim rând, lucrul care trebuie precizat este faptul că articolul 2 al Convenției Europene a Drepturilor Omului reglementează dreptul la viață ȘI NU VIAȚA ÎNSĂȘI²¹, adică reglementarea Curții trebuie interpretată în sensul protejării dreptului la viață al oricărei persoane, fără discriminare, iar NU privind CALITATEA VIEȚII.

În acest sens vine în completare și Protocolul nr.6 prin care a fost abolită pedeapsa cu moartea și care își propune protejarea tuturor indivizilor împotriva oricărei suprimări a vieții, impusă arbitrar de către stat²².

Tot aceeași logică a urmărit-o și jurisprudența Curții, astfel că în cauza *Pretty c./Regatul Unit* (2002), Curtea a arătat că *articolul 2 nu poate fi interpretat, fără o distorsiune de limbaj, ca acordând un drept diametral opus, adică dreptul de a muri*, de mâna unui terț sau cu asistența unei autorități publice²³ (suicid asistat), instanța supremă refuzând în acest fel orice interpretare extintivă a articolului în cauză, statuând că ”într-o chestiune atât de delicată, soluția trebuie să fie politică (prin revizuirea textului convențional), iar nu juridică”.

Cu alte cuvinte, Curtea de Strasbourg oferă o marjă de apreciere în legătură cu această problematică fiecărui stat, însă se opune categoric unei interpretări evolutive contrare conștiinței legiuitorului european.

²¹ Doina Micu, *op. cit.*, p. 35.

²² Ibidem.

²³ Bianca Selejan-Guțan, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 85.

Cât privește dreptul de a muri, C.E.D.O a arătat că o persoană poate revendica dreptul de a exercita alegerea de a muri, refuzând să consimtă la un tratament care ar putea avea ca efect prelungirea vieții sale²⁴, deci prin eutanasiu pasivă omisivă.

Așa cum am arătat în cele prezentate, deși la nivel european se arată opoziție pentru eutanasiu activă, nu același lucru se petrece și față de eutanasiu pasivă, astfel că, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei face apel în 1999, prin Recomandarea 1418 cu privire la protecția drepturilor omului și a demnității umane a bolnavilor incurabili și a muribunzilor, la statele membre, sugerând crearea unui cadru normativ în dreptul intern prin care să se instituie un mecanism de protecție a acestor persoane vis – a – vis de temerile și pericolele existente. Se referă la prelungirea artificială a cursului bolii în cazul bolnavilor incurabili sau al celor aflați în stadiul terminal al bolii, fie prin utilizarea unor măsuri medicale disproporționate, fie prin continuarea tratamentului fără consimțământul pacientului²⁵.

Revenind la eutanasiu activă, Adunarea Parlamentară recomandă Comitetului de Miniștri să încurajeze statele membre să respecte și să protejeze demnitatea²⁶ acestor persoane vulnerabile, spre exemplu, prin sprijinirea prohibiției cu privire la suprimarea vieții acestora în mod intenționat (pct. 9 lit. c din respectiva Recomandare).

Aceasta poate fi făcută prin: i) recunoașterea că dreptul la viață, în special, în cazul acestor persoane este garantat de statele membre, potrivit art. 2 din Convenție; ii) recunoașterea că dorința acestor persoane de a muri nu constituie un temei legal al morții cauzate de o terță persoană; iii) recunoașterea că dorința bolnavilor aflați în stadiul terminal sau a muribunzilor de a muri nu poate, în sine, constitui o justificare legală a executării acțiunilor destinate să antreneze moartea.

4.4. Argumente contra eutanasiiei.

Deși este doar cu privire la eutanasiu activă, *opinia la nivel internațional* reprezintă un impediment și pentru legiferarea eutanasiiei în general.

Totodată, oponenții acestei legalizări se prevalează de corecta interpretarea de dispozițiilor articolului 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Cu toate acestea, principalul argument împotriva instituirii eutanasiiei constă în aceea că *ființa umană nu poate dispune de propria viață*, lucru susținut și de instituția Bisericii.

Din punct de vedere etic și religios, omul nu este stăpânul propriei vieți fiindcă nu el a fost acela care și-a oferit viața și prin urmare, nu el poate dispune de ea. Omul este doar administratorul vieții sale, fiind îndreptățit să facă ce crede de cuviință în aceasta, însă nu și în legătură CU aceasta, proprietarul vieții sale rămânând Divinitatea, văzută ca Dumnezeu, Demiurg sau Natură. Altfel spus, omul este un uzufructuar al vieții sale, nuda proprietate rămânând în patrimoniul Divinității. Se încalcă una dintre poruncile Decalogului, anume ” Să nu ucizi”.

Viața este un drept intangibil nu doar al omului, privit ca persoană fizică, ci al întregii existențe a omenirii.

Într-o altă ordine de idei, cei care nu împărtășesc o părere pozitivă în legătură cu subiectul tratat, în fundamentarea alegerii făcute, recurg la efectele ce se pot ivi în urma dezincriminării eutanasiiei.

În primul rând, eutanasiu *contravine eticii medicale*, medicul având datoria de a lupta pentru viața pacientului până în ultima clipă, așa cum susținea și Hippocrate cu 25 de secole în urmă.

²⁴ Mihail Udroui, Ovidiu Popescu, Diana Ungureanu, *Aspecte privind problematica eutanasiiei în legislația și jurisprudența europeană*, în *Dreptul*, nr. 4/2010, p. 208.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

Acest lucru va duce la *subminarea relației dintre medic și pacient*, plecând de la premisa că medicul trebuie să salveze viața pacientului și că în acest sens va depune toate eforturile, or legalizând eutanasia, moartea devine o opțiune de tratament, iar într-un moment de deznădejde și presiune, s-ar putea recurge la acest lucru înainte de încercarea tuturor posibilităților medicale.

O cauzală a acestui fapt ar fi *antonimia în care ar ajunge cadrul medical*, adică cel de la se așteaptă a fi salvarea, va deveni călăul propriului pacient.

De asemenea, se pune problema identificării celui ce are să efectueze eutanasia, în situația în care medicul nu dorește să fie el cel care recurge la acest gest, din diferite considerente, precum cele religioase și morale.

Din acest unghi privită situația, noi considerăm că omul poate avea cel mult LIBERTATEA DE A MURI, iar în niciun caz dreptul, fiindcă a avea dreptul de a muri presupune o obligație corelativă, astfel că, cineva (medicul) va fi obligat să acționeze în acest sens, împotriva voinței sale, or acest lucru este inadmisibil; nimeni nu poate fi obligat să ucidă pe cineva.

Dintr-o altă perspectivă se pune problema apariției unei erori de diagnostic și de pronostic. Experiența clinică arată că au existat suficiente cazuri încât să merite menționare în care bolnavii diagnosticați cu boli grave, incurabile au trăit ani îndelungați, examinările ulterioare relevând eroarea diagnosticată²⁷.

De menționat este și faptul că, luând în calcul nivelul fantastic cu care progresează știința, este destul de probabil ca la scurt timp după eutanasia a avut loc, să se *descopere noi remedii și tehnici chirurgicale* care să elimine sau măcar să facă demnă de trăit viața pacientului.

Mergând pe aceeași linie, se provoacă un *traumatism psiho-afectiv* bolnavului prin relevarea faptului că nu există posibilitate de vindecare. Această sentință poate avea drept consecință capitularea bolnavului, abandonarea rezistenței și luptei împotriva bolii sale²⁸, în acest fel *pacientul simțindu-se cumva presat* să recurgă la acest gest, *simțind că a devenit o povară* pentru societate și pentru familie.

O altă chestiune ce trebuie clarificată în legătură cu aplicarea eutanasierei este *stabilirea unor criterii de determinare a insuportabilității acestor chinuri*, fiindcă este de notorietate că nu există două corpuri identice care să reacționeze în mod absolut identic. În pofida faptului că acest lucru nu face obiectul unui studiu juridic, ci constituie o polemică ce trebuie abordată de către tehnocrații medicinei fiindcă, așa cum socotește Platon, trebuie "să faci ce este al tău și să nu te ocupi de mai multe"²⁹, semnalăm importanța unor principii precise în aceste aprecieri.

În urma implementării acestei cauze justificative a omorului *există riscul operării criptanasierei* sau eutanasia secretă, care există atunci când unor pacienți vulnerabili li se induce ideea de a cere să li se provoace moartea, punându-li-se capăt chinurilor³⁰.

Argumentul compasiunii este puternic, însă nu suficient încât să ofere suficiente garanții care se elimine posibilitatea ca într-o zi, un medic sau oricare altă persoană, nu va *practica eutanasia din alte considerente decât cele de compasiune*³¹, iar sub această mască a carității să se poată ajunge la abuzuri grave, inclusiv la a se debarasa de copiii care încurcă și de gurile inutile³² (alienați sau debili mintali, bătrâni etc.), care au încă dorința de a trăi, putându-li-se reproșa că au devenit ființe inutile care trăiesc pe seama colectivității.

²⁷ Ioan Zanc, Iustin Lupu, Manuela Lupu, *op. cit.*, p. 56.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ion Craiovan, *op. cit.*, p. 21.

³⁰ Dana Luiza Tămășanu, *op. cit.*, p. 167.

³¹ Alexandru Boroi, *Euthanasia- concept, controverse și reglementare*, în Revista de Drept Penal, nr. 2/ 1995, p. 82.

³² Ibidem.

Deși inițial gândită pentru grupuri strict determinate cum ar fi pacienții cu boli în fază terminală³³, cât mai este până când s-ar prolifera abuzurile și în legătură cu transplantul de organe cu donor cadavru în sensul uciderii unei persoane pentru a salva o alta, s-ar facilita și traficul clandestin de organe³⁴, care ar avea loc sub acest paravan.

În acest sens, trebuie precizată experiența trăită de Germania, când, sub eticheta generoasă a eutanasiei se estimează că aproximativ 5000 de copii au fost exterminați³⁵ în perioada nazistă, deznodământul fiind dat de bunica unui copil orb și subdezvoltat, cu doar două extremități, internat la Clinica Pediatrică a Universității din Leipzig³⁶ care, i-a adresat în anul 1939 lui Hitler o solicitare pentru a-i garanta pentru nepotul său moartea prin eutanasiere, așa numita *mercy killing*³⁷.

O altă ușă la care bat adversarii legiferării eutanasiei este chiar în legătură cu dezincriminarea sa și reglementarea acesteia drept cauză justificativă, prin intervenirea unei stări de necesitate, așa cum afirmă tabăra oponentă. Doctrina de specialitate meditează cu privire la acest aspect și e de părere că acest lucru nu ar putea exonera pe nimeni de răspunderea penală întrucât chiar dacă viața persoanei bolnave este amenințată de un pericol iminent sau actual și inevitabil, nu s-ar putea în nici un caz aprecia că acțiunea letală a persoanei ce contribuie la moartea bolnavului reprezintă o "acțiune de salvare" a vieții persoanei efectuată în scopul înlăturării pericolului³⁸.

Astfel fiind situația, aflat între cele două extreme, ale abuzului eutanasiei și ale chinurilor covârșitoare, legiuitorul român a optat pentru cea mai puțin riscantă, punând binele societății pe plan primar, cu riscul încălcării autonomiei, a libertății de gândire și a libertății de a dispune de sine a individului.

Dacă și până când legiuitorul român va aborda o altă viziune, datoria noastră este să ne aflăm în raport de coordonare cu dreptul pozitiv, indiferent cât de bun sau de rău este, Socrate fiind de părere că bunul cetățean trebuie să se supună și legilor rele, pentru a nu încuraja pe cetățeanul rău să le violeze pe cele bune³⁹, moartea sa fiind cel mai bun exemplu al acestor spuse.

4.5. Medicina paliativă.

O cale intermediară între cele două problematici este medicina paliativă.

Aceasta vine ca un drum de mijloc, acela al unei îngrijiri pline de compasiune în plan afectiv și cu efecte de ameliorare a stării fizice⁴⁰.

Atunci când corpul nu mai răspunde la tratament ori provoacă dureri extreme, se recurge la acest tip de medicină, care ține sub control durerea și simptomele, fără mai încerca tratarea cauzei, ci efectele acesteia. În acest fel se înlocuiește cantitatea cu calitatea vieții.

Astfel, eutanasia nu este de conceput atunci când pacientul incurabil în fază terminală beneficiază de îngrijiri medicale adecvate, de medicamente și mediile de susținere a vieții în condiții demne, durerea fiind controlată⁴¹.

---

³³ Ioan Zanc, Iustin Lupu, Manuela Lupu, *op. cit.*, p. 56.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Cristina Rotaru, *op. cit.*, p. 72.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Mihail Udrouiu, Ovidiu Popescu, Diana Ungureanu, *op. cit.*, p. 209.

³⁹ Ion Craiovan, *op. cit.*, p. 18.

⁴⁰ Dana Luiza Tămășanu, *op. cit.*, p. 179.

⁴¹ *Ibidem*, p. 178.

Atunci când polemica eutanasiei a început să se apropie de apogeu, nu erau cunoscute noțiunea și conceptul medicinei paliative.

Conchizând, medicina paliativă vine și încurajează aprofundarea tehnicilor și a științei de controlare a durerilor, în detrimentul militării pro sau contra unei morți plănuite, umane, astfel încât și demnitatea omului să fie apărută și moartea să survină natural și omul să dispună de propriul trup.

5. Concluzii

În concluzie, eutanasiile este și va rămâne veșnic un subiect ce va naște controverse, dată fiind delicatetea temei în sine, fapt ce face imposibilă concretizarea unor opinii ferme și fixe.

Opinăm în favoarea considerentelor pentru care muribundului și bolnavului incurabil trebuie să-i fie respectate dreptul la demnitate și la autodeterminare, recunoscându-i-se cel mult libertatea, iar nu dreptul de a muri, militând pentru o eutanasiie pasivă omisivă, atunci când medicina paliativă depășește situația, în toate cazurile cu acordul expres al pacientului.

O eutanasiie activă ar instaura o povară mult prea grea atât pentru pacienți, cât și pentru executanți, și ar depăși cu mult granițele dreptului nostru de a dispune de propria viață, care până la urmă, este un dar, iar nu o pedeapsă!

Referințe

- Alexandru Boroi, Euthanasia- concept, controverse și reglementare, în Revista de Drept Penal, nr. 2/ 1995;
- Bianca Selejan-Guțan, Protecția europeană a drepturilor omului, Ed. All Beck, București, 2004;
- Claudia Rațiu, Unele discuții privind eutanasiia, în Caiet de Drept Penal, nr. 5/2009;
- Cristina Rotaru, Considerații privind eutanasiia, în Analele Universității din București, nr.4/2005;
- Dana Luiza Tămășanu, Eutanasiia în dreptul penal român, în Dreptul, nr. 5/2005
- Doina Micu, Garantarea drepturilor omului, Ed. All Beck, București, 1998;
- Gheorghe Scripcaru, Vasile Astărăstoae, Aurora Ciucă, Călin Scripcaru, Bioetica, științele vieții și drepturile omului, Ed. Polirom, București, 1998;
- Horia Diaconescu, Eutanasiia. Provocări și perspective, în Dreptul, nr. 9/2006;
- Ioan Zanc, Iustin Lupu, Manuela Lupu, Eutanasiia – aspecte etice și juridice, în Series PRO JURE, nr. 4/2012;
- Ion Craiovan, Introducere în filosofia dreptului, Ed. All Beck, București, 1998;
- Mihail Udriou, Ovidiu Popescu, Diana Ungureanu, Aspecte privind problematica eutanasiei în legislația și jurisprudența europene, în Dreptul, nr. 4/2010;
- <http://www.descopera.org/eutanasiia-intre-compasiune-si-crima/>

LEGEA ȘI BIROCRAȚIA-PĂRINȚII COPIILOR FĂRĂ COPILĂRIE

Irina Maria DICULESCU*

Abstract

Această lucrare urmărește să efectueze o analiză succintă a sistemului de adopții din România cu scopul de a identifica cele mai mari probleme ale acestuia, astfel încât să propună soluții pentru dezvoltarea unui sistem mai eficace, în conformitate cu standardele de viață și nevoile copiilor. Ne vom apleca atenția asupra problemelor sistemului, regăsite atât în fundamentele sale, cât și în procedura propriu-zisă și vom încerca să identificăm cele mai oportune modificări astfel încât sistemul de adopții român să se conformeze principiilor pe care este clădit.

Cuvinte cheie: *adopție; procedura; legislație; condiții; celeritate*

1. Aspecte introductive

Problema instituției adopției este una îndelung controversată în literatura de specialitate română. Legiuitorul român a răspuns, în timp, la apelul doctrinar, simplificând prin HG 579/2016 procedura adopției. Cu toate acestea, conform unui studiu UNICEF, în 2016, în țara noastră, existau 20 000 de copii care trăiau în instituții rezidențiale¹.

„Până în 2020, România s-a angajat să închidă peste 180 de instituții tradiționale și, astfel, să reintegreze o treime dintre copiii instituționalizați într-un mediu familial. Împreună cu Banca Mondială, UNICEF sprijină Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție să dezvolte un plan de acțiune detaliat și să mobilizeze finanțare de la bugetul de stat și din fonduri europene”². În ciuda acestui angajament, procedura adopției rămâne, încă, una greoaie, ce se desfășoară pe o perioadă îndelungată de timp, și care necesită îndeplinirea unor pași și condiții dificile pentru potențialii adoptatori. Majoritatea studiilor realizate în literatura de specialitate se rezumă la expunerea procedurii fără a analiza în detaliu problemele și fără a propune soluții. În lumina acestor fapte, ne propunem în continuarea acestui studiu să ne aplecăm atenția asupra procedurii adopției cu scopul de a identifica principalele piedici pe care legea le pune în față potențialilor adoptatori și de a propune eventuale soluții pentru acestea.

---

* Studentă a Facultății de Științe Economice și Drept, Universitatea din Pitești; (e-mail: irina_maria.diculescu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub îndrumarea Lect. Univ. Dr. Andra Nicoleta PURAN (e-mail: andradascalu@yahoo.com)

¹ „UNICEF – cei mai vulnerabili copii din instituțiile rezidențiale”, disponibil la URL: <http://www.unicef.ro/media/unicef-cei-mai-vulnerabili-copii-din-institutiile-rezidentiale-raman-o-necunoscuta-datorita-datorilor-incomplete/>, accesat la data de 22.03.2018

² Ibidem

2. Noțiuni generale despre adopție

2.1 Noțiune și reglementare

Potrivit art. 451 NCC, „adopția este operațiunea juridică prin care se creează legătura de filiație între adoptator și adoptat, precum și legături de rudenie între adoptat și rudele adoptatorului.” Legiuitorul român reglementează două proceduri de adopție: cea internă și cea internațională. În scopul acestei lucrări vom adresa problematica adopției interne.

Legea specială în materie este legea nr. 273/2004, cu modificările și completările ulterioare. Noul Cod Civil păstrează, în cea mai mare parte, condițiile de fond și efectele consacrate adopției prin această lege, întrucât ele au fost elaborate în conformitate cu Convenția Asupra Protecției Copiilor Și Cooperării În Materia Adopției Internaționale, încheiată la Haga la 29 mai 1993 și ratificată de România prin legea nr. 84/1994.³

2.2. Principiile adopției

Adopția este guvernată de o serie de principii, enunțate de Noul Cod Civil în art. 451: „Adopția este supusă cumulativ următoarelor principii:

- a. interesul superior al copilului;
- b. necesitatea de a asigura creșterea și educarea copilului într-un mediu familial;
- c. continuitatea creșterii și educării copilului, ținându-se seama de originea sa etnică, lingvistică, religioasă și culturală;
- d. celeritatea în îndeplinirea oricăror acte referitoare la procedura adopției.”⁴

2.2.1. Principiul interesului superior al copilului

Legea a statuat interesul superior al copilului ca fiind un principiu obligatoriu de respectat în cursul întregii proceduri a adopției și în toate actele ce sunt emise în materia respectării drepturilor copilului. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului prevede că „în toate acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile de asistență socială, publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative, interesele copilului vor prevala” iar statele părți ale convenției se obligă „sa asigure copilului protecția și îngrijirea necesară în vederea asigurării bunăstării sale, ținând seama de drepturile și obligațiile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale altor persoane cărora acesta le-a fost încredințat în mod legal și în acest scop vor lua toate măsurile legislative și administrative corespunzătoare. Conținutul acestui principiu nu este determinat concret. În cazul adopției, înainte de toate trebuie să se analizeze dacă această măsură este cea mai bună variantă pentru copil și în ce măsură copilul poate să crească și să se dezvolte în familia adoptivă ca și când ar fi fost crescut în propria familie⁵.

2.2.2. Principiul creșterii și educării copilului într-un mediu familial

Principiul are la bază nevoia de integrare a copilului într-un mediu corespunzător dezvoltării sale, prin înlăturarea cât mai urgentă a oricărei situații în care copilul este lipsit de ocrotire sau în care beneficiază de o ocrotire necorespunzătoare din partea părinților naturali.

³ Cristina Codruța Hageanu, *Dreptul Familiei și Actele de Stare Civilă* (Editura Hamangiu, București, 2012), p.238

⁴ Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare (Editura Hamangiu, București 2015)

⁵ Adina R Moțica, *Dreptul civil al familiei – Raporturile nepatrimoniale*. Curs teoretic și practic (Editura Universul Juridic, București, 2017, p. 258

Comparând adopția cu celelalte mijloace de protecție (cum ar fi tutela), adopția este cea care îi poate oferi adoptatului cea mai mare stabilitate prezentă, dar și viitoare⁶.

2.2.3. Principiul continuității în educarea copilului, ținându-se seama de originea sa etnică, culturală, lingvistică și religioasă

Acest principiu presupune crearea unei stări de stabilitate și siguranță. Astfel, la adopție au prioritate rudele copilului, familia la care este în plasament, și abia apoi alte persoane, scopul fiind tocmai acela de a continua creșterea copilului într-un mediu cunoscut. În cazul în care, din cauza împrejurărilor survenite copilul trebuie să schimbe mediul familial, va fi analizată capacitatea de adaptare, fizică și psihică, a copilului la noul mediu familial, evitându-se dezdăcinarea copilului și pierderea reperelor care îi marchează personalitatea. (art. 43, alin. (2) din legea nr. 273/2004).

2.2.4. Principiul informării copilului și luării în considerare a opiniei acestuia în raport cu vârsta și gradul său de maturitate

Acest principiu se referă la faptul că direcția în a cărei rază teritorială domiciliază copilul este obligată să ofere copilului informații și explicații clare și complete, potrivit vârstei și gradului de maturitate, referitoare la etapele și durata procesului de adopție, la efectele acestuia, precum și la adoptator sau familia adoptatoare și rudele acestora. Totodată, acest principiu îi oferă posibilitatea de a fi ascultat încă de la 10 ani în toate acele proceduri administrative și judiciare care au legătură cu persoana sa, și chiar dacă nu a împlinit vârsta de 10 ani, însă numai în cazul în care autoritatea competentă consideră că este necesar și relevant pentru acea cauză. Mai mult decât atât, copilului îi este garantat dreptul de a-și cunoaște originile și propriul trecut, beneficiind, în acest sens, în conformitate cu prevederile art. 75 din legea nr. 273/2004 de sprijinul autorităților în realizarea demersurilor privind contactarea părinților firești sau a rudelor biologice.⁷

2.2.5. Principiul celerității în îndeplinirea oricăror acte referitoare la procedura adopției

Este un principiu deosebit de important deoarece are ca scop respectarea interesului superior al copilului încercându-se a se evita ca adopția să se încheie după o perioadă prea mare de timp, iar copilul să fie lipsit de îngrijirea de care are nevoie.

Conform principiului celerității în îndeplinirea actelor ce țin de procedura adopției, termenele de judecată sunt reduse și există termene exacte în care trebuie realizate anumite operațiuni, în cadrul procedurilor administrative, dar și judiciare. Astfel, primul termen de judecată nu poate depăși 15 zile de la data înregistrării cererii, hotărârea de judecată se redactează în cel mult 7 zile de la pronunțare și se comunică părților în cel mult 48 de ore de la redactare.⁸ În ciuda acestui principiu, atât părinții care doresc să adopte, cât și copiii din instituțiile rezidențiale din România, pot rămâne, în practică, ani de zile pe lista de așteptare din cauza metodologiei greoaie.

2.2.6. Principiul garantării confidențialității în ceea ce privește datele de indentificare ale adoptatorului, sau, după caz, ale familiei adoptatoare, precum și în ceea ce privește identitatea părinților firești.

Pentru protecția copilului adoptat legiuitorul a instituit în cadrul procedurii adopției principiul potrivit căruia nu se dezvăluie datele de identificare ale adoptatorului sau ale familiei adoptatoare, rămânând confidențiale și datele de identificare ale părinților firești ai adoptatului, iar părinții firești și cei adoptatori nu se întâlnesc în procesul de adopție, niciuna dintre părți neavând acces la datele de identificare ale celeilalte părți.⁹

⁶ Ibidem

⁷ Adina R Moțica, *op. cit.*, p. 259

⁸ Ibidem

⁹ Adina R Moțica, *op. cit.*, p. 260

2.3 Condiții generale la adopție-mijloc de protecție sau piedici fundamentale

Atât Noul Cod Civil cât și legea specială reglementează o serie de condiții generale care trebuiesc îndeplinite, pe de o parte cu privire la persoanele care pot fi adoptate, iar pe de alta cu privire la persoanele care pot adopta. Deși aceste condiții au fost concepute în ideea protejării intereselor copilului adoptat, suntem de părere că adeseori ele pot interveni nemotivat în calea procesului de adopție, îngreunându-l, din lipsa unei reglementări riguroase și specifice. În acest sens, vom face o trecere în revistă a condițiilor la adopție, acordând, însă, o atenție sporită condiției consimțământului părinților naturali ai adoptatului.

2.3.1 Condiții generale privind adoptatorul:

a. Capacitatea

Adoptatorul sau familia adoptatoare pot adopta numai dacă au capacitate de exercițiu deplină.

b. Aptitudinea morală și materială de a adopta

Adoptatorul sau familia adoptatoare trebuie să îndeplinească garanțiile morale, precum și condițiile materiale necesare creșterii, educării și dezvoltării armonioase a copilului, în funcție de criterii cum sunt: personalitatea adoptatorului sau părinților adoptatori, starea lor de sănătate, situația economică, condițiile în care locuiesc, impedimentele la adopție, motivele care au stat la baza cererii lor de adopție. Din rezultatul verificării tuturor aceste aspecte rezultă capacitatea sau incapacitatea adoptatorului de a adopta, calitățile morale și materiale ale acestuia, ele reprezentând însăși garanția respectării principiului interesului superior al minorului.¹⁰

c. Consimțământul adoptatorului sau al soților din familia adoptatoare

Consimțământul adoptatorului trebuie să îndeplinească condițiile generale de validitate. Consimțământul adoptatorului sau al familiei adoptatoare este obligatoriu și trebuie dat în fața instanței judecătorești odată cu soluționarea cererii de încuviințare a adopției. Exprimarea lui este necesară dată fiind legătură de filiație ce urmează a se stabili, și consecințele sale juridice.

d. Consimțământul soțului adoptatorului

Este obligatoriu și necesar în cazul în care cel care dorește să adopte singur este căsătorit. Statutul de adoptator nu va aparține ambilor soți, celălalt soț exprimându-și doar un consimțământ de neimpotrivire la perfectarea adopției.¹¹

e. Aptitudinea psihică a adoptatorului

Persoanele cu boli psihice sau handicap mintal nu pot adopta, indiferent dacă sunt puse sau nu sub interdicție. (Art. 459 NCC)

2.3.2 Condiții generale privind persoanele care pot fi adoptate

a. Interesul superior al copilului

Această condiție reiterează principiul mai sus menționat, prevăzând că cel adoptat are dreptul să îi fie asigurate condițiile necesare dezvoltării sale pe plan intelectual și fizic, adoptatorului revenindu-i obligația de a-i asigura adoptatului un mediu de viață echilibrat pentru dezvoltarea sa fizică și morală.

b. Vârsta adoptatului

Copilul poate fi adoptat până la dobândirea capacității depline de exercițiu.

c. Inexistența unei adopții anterioare

---

¹⁰ *Idem*, p. 272

¹¹ *Ibidem*

Nu este permis ca o persoană să fie adoptată de mai mulți adoptatori simultan sau succesiv, existența unei adopții anterioare reprezentând un impediment la adopție (art. 462 NCC). De la această regulă există următoarele excepții: adopția simultană sau succesivă realizată de către adoptatorii soț și soție; în cazul în care adoptatorul sau soții adoptatori au decedat poate fi încuviințată o nouă adopție sau în alte cazuri de încetare a adopției anterioare.

d. Două persoane de același sex nu pot adopta împreună

Atâta timp cât alin. (1) al art. 462 NCC prevede expres că două persoane pot adopta împreună doar dacă sunt soț și soție, iar căsătoria între două persoane de același sex este interzisă, această dispoziție decurge în mod natural.¹²

e. Consimțământul copilului

Atunci când adoptatul a împlinit vârsta de 10 ani este necesar și consimțământul acestuia pentru perfectarea adopției (art. 463). Instanța poate, însă, să nu țină seamă de opinia copilului, atunci când consideră că încuviințarea adopției nu este în interesul superior al acestuia, însă nu poate să treacă peste refuzul unui minor care a împlinit 10 ani. (art. 78 din legea specială).

f. Consimțământul părinților, respectiv al tutorelui.

Pentru ca adopția să poată fi încheiată este necesar consimțământul părinților firești sau, după caz, al tutorelui copilului ai căror părinți firești sunt decedați, necunoscuți, declarați morți sau dispăruți ori puși sub interdicție [art. 463, alin. (1), lit. a), NCC]. Deși bazată pe intenția de a proteja legătura juridică dintre copil și părinții firești, care ar înceta complet odată cu adopția, această condiție s-a dovedit în practică a fi, de multe ori, în detrimentul minorului.

Legiuitorul a încercat să evite aceste situații, reglementând câteva cazuri în care consimțământul părinților s-ar putea obține fie mai ușor, fie refuzul acestora ar putea fi considerat abuziv, după cum urmează:

Dacă unul dintre părinții firești este necunoscut, mort, declarat mort, precum și dacă se află, din orice motiv, în imposibilitatea de a-și manifesta voința, consimțământul celuilalt părinte este îndestulător. Părinții firești ai copilului, sau, după caz, cel care exercită autoritatea părintească, trebuie să consimtă la adopție în mod liber, necondiționat, și numai după ce au fost informați în mod corespunzător asupra consecințelor adopției, în special asupra încetării legăturilor de rudenie ale copilului cu familia să de origine (art. 465, NCC).

Nu va putea fi adoptat copilul ai cărui părinți nu au împlinit 14 ani (Art. 10 din legea specială). Această interdicție este una problematică, dat fiind faptul că pot exista situații în care copiii să petreacă și până la 2 ani în instituții rezidențiale până la împlinirea vârstei legale de către părinții naturali, timp în care procesul de adopție s-ar fi putut desfășura, iar copiii ar fi putut fi integrați într-o familie. Considerăm că ar fi util, în astfel de situații, că reprezentantul legal al părintelui minor să poată consimți la adopție. Cu toate acestea, o astfel de procedură ar fi greu de reglementat, deoarece relațiile de filiație ce ar urma să fie întrerupte prin adopție sunt relații personale, așa cum și drepturile părintești sunt personale, neputând fi exercitate prin reprezentant.

Consimțământul părinților firești poate fi exprimat numai după trecerea a 60 de zile de la data nașterii copilului înscrisă pe certificatul de naștere [art. 466, alin (1) NCC]. Acest termen a fost stabilit de legiuitor în vederea asigurării unui consimțământ exprimat valabil, în cunoștință de cauză, și cu scopul de a evita influențarea acestuia de anumite tulburări psihologice pe care mama le poate suferi după naștere, sau chiar și exprimarea consimțământului în contextul unei stări psihologice alterate de schimbarea majoră pe care o aduce un nou-născut în viața părinților săi.

Consimțământul este revocabil în termen de 30 de zile de la data exprimării lui. [art. 466 alin (2) NCC].

¹² Cristina Codruța Hageanu, *op. cit.*, p. 249

În ceea ce privește refuzul părinților de a-și da consimțământul legea specială a reglementat în art. 8 alin (1) următoarele: "instanța judecătorească poate trece peste refuzul părinților firești sau, după caz, al tutorelui de a consimți la adopția copilului, dacă se dovedește, prin orice mijloc de probă, că aceștia refuză în mod abuziv să își dea consimțământul la adopție, iar instanța apreciază că adopția este în interesul superior al copilului, ținând seama și de opinia acestuia dată în condițiile legii, cu motivarea expresă a hotărârii în această privință."

Jurisprudența și doctrina au determinat că se poate considera refuz abuziv și când părinții firești sau tutorele, deși au fost legal citați, nu se prezintă la două termene consecutive care au fost stabilite pentru exprimarea consimțământului. Prin urmare, refuzul părinților de a-și da consimțământul nu are o valoare absolută, întrucât instanța de tutelă poate să treacă peste refuzul părinților firești, sau, după caz, al tutorelui, de a consimți la adopție, în condițiile reglementate de lege. Consimțământul urmează a fi dat personal de către părinți în fața instanței judecătorești odată cu soluționarea cererii de deschidere a procedurii de adopție.¹³ Conform art. 8 alin. (5) din Lege instanța poate încuviința luarea consimțământului la locuința celui chemat să exprime consimțământul, printr-un judecător delegat, dacă partea, din motive temeinice, este împiedicată să se prezinte în fața instanței."

În mod excepțional, nu este necesar consimțământul la adopție al părinților firești ai copilului ce urmează a fi adoptat, în următoarele situații: când părinții sunt necunoscuți, caz în care direcția generală de asistență socială are obligativitatea de a face demersuri în găsirea lor; când ambii părinți sunt decedați; când ambii părinți sunt declarați morți judecătorește; când se află, din orice motiv, în imposibilitatea de a-și manifesta voința; când ambii părinți sunt puși sub interdicție judecătorească; în cazul în care se adopta un copil de soțul persoanei căsătorite care a adoptat deja un copil¹⁴.

În ciuda excepțiilor reglementate de legiuitor, condiția consimțământului părinților naturali s-a dovedit a fi, de multe ori, o piedică în calea perfectării adopției.

În primul rând, legea reglementează drept suficient consimțământul părintelui care exercită autoritatea părintească, doar în următoarele cazuri: dacă celălalt părinte este necunoscut, mort, declarat mort, sau dacă se află, din orice motiv, în imposibilitatea de a-și manifesta voința. Astfel, ne putem imagina o situație în care, după recunoașterea filiației, părinții se despart în fapt, unul dintre ei părăsind țara și rupând legăturile cu minorul și celălalt părinte. În situația în care părintele rămas în țară dorește să consimtă la adopția copilului lor natural, vor fi totuși necesare demersuri în obținerea consimțământului părintelui plecat, demersuri care pot îngreuna mult procesul de adopție, în condițiile în care, din moment ce el nu se află în niciuna dintre situațiile reglementate de legiuitor, trebuie totuși localizat și consultat, fapt ce necesită timp și resurse materiale ce ar fi putut, în altă situație, fi investite în bună-starea minorului. Pentru remedierea acestei probleme, considerăm oportună o reglementare prin care procedura, în astfel de situații, să fie simplificată, prin considerarea ca suficientă a consimțământului părintelui ce exercită de facto autoritatea părintească, sau care poate fi contactat mai ușor, în condițiile în care se dovedește ruperea intenționată a legăturilor de către celălalt părinte, evitându-se astfel atât consumarea de resurse, cât și o eventuală acțiune în judecată în vederea constatării refuzului nejustificat.

O altă problemă constă în reglementarea sumară a refuzului nejustificat. Legiuitorul se rezumă la sintagma "dacă se dovedește, prin orice mijloc de probă, că [părinții] refuză în mod abuziv să își dea consimțământul la adopție". A rămas astfel, la latitudinea instanțelor judecătorești să identifice conținutul unui refuz abuziv și a mijloacelor prin care acesta ar putea fi dovedit. Cel

¹³ Adina R Moțica, *op. cit.*, p. 268

¹⁴ *Idem*, p. 267

mai adesea, această problemă se rezolvă făcându-se referire la interesul pe care părintele natural l-a acordat minorului înainte de deschiderea procedurii de adopție. Astfel, în situațiile în care părinții naturali nu s-au interesat de situația copilului o perioadă îndelungată de timp, instanțele de judecată au admis această lipsă de interes drept dovadă a unui refuz abuziv.

Cu toate acestea, trebuie să ținem cont de faptul că există situații în care, conștienți de necesitatea consimțământului lor la adopția copilului lor, părinții naturali, deși nu doresc reintegrarea copilului în familia de origine sau să participe în orice fel la întreținerea, creșterea și educarea acestuia, dovedesc, periodic, un interes formal, prin scrisori adresate instituției rezidențiale unde se află copilul, solicitând informații despre starea acestuia, tocmai cu scopul de a nu se putea dovedi caracterul abuziv al refuzului lor. În astfel de situații, intențiile reale ale părinților naturali sunt aproape imposibil de identificat, iar cum buna credință se prezumă, refuzul nu poate fi considerat unul abuziv. Astfel, procesul de adopție este împiedicat, iar copiii lipsiți de oportunitatea unei vieți normale de familie. De aceea, considerăm necesară o revizuire a reglementării în acest domeniu, legiuitorul putând interveni prin definirea mai clară a noțiunii de refuz abuziv, cât și a comportamentului care îl denotă. Mai mult, suntem de părere că ar trebui tratate linii clare care să delimiteze interesul sincer cu privire la bună-starea copilului de cel formal, astfel încât simple scrisori sau apeluri telefonice apărute la intervale mai mari de timp să nu mai poată fi considerate drept forme reale de interes.

În ceea ce privește situația uzuală în care părintele natural nu păstrează niciun fel de legătură cu minorul și nu prezintă niciun interes cu privire la starea acestuia, inclusiv în astfel de cazuri pot apărea probleme, ce prelungesc, sau chiar împiedică, procesul de adopție.

În acest sens, vom prezenta în cele ce urmează o situație apărută în practică:

" Prin sentința civilă nr. 167 din data de 19 aprilie 2012, pronunțată de Tribunalul Dolj, s-a respins că neîntemeiată cererea pentru încuviințarea adopției formulată de reclamantă VIV, în contradictoriu cu intimatii POA, VG și Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Dolj.

În fapt, minora VAG s-a născut în anul 2009, părinții firești fiind intimatii POA și VG, acesta din urmă fiind soțul reclamantei. În mod cert, încă de la naștere minora a rămas în îngrijirea tatălui VG, locuind împreună cu acesta și cu soția sa, reclamanta VIV. Mama biologică a plecat, după naștere, în străinătate, unde a găsit un loc de muncă.

În mod constant, mama biologică a minorei a refuzat să-și exprime consimțământul la adopție. Fiind prezentă în fața instanței, a arătat expres că nu dorește ca fiica sa să fie adoptată de reclamantă, deoarece VG nu este tatăl natural al minorei, că nu dorește să piardă relația de rudenie cu fiica sa și că după naștere, a dat minora în îngrijirea lui VG, deoarece nu avea posibilități materiale pentru a o crește, plecând în altă țară unde avea un loc de muncă.

Între intimatii a avut loc un proces civil având ca obiect tăgăduirea paternității acestuia cu privire la minoră, iar prin hotărâre judecătorească a fost respinsă cererea, hotărârea rămânând irevocabilă prin neexercitarea căilor de atac.

În speță, reclamanta a arătat că refuzul pârâtei POA de a consimți la adopție este abuziv deoarece aceasta a lăsat minora în îngrijirea sa și a soțului său încă de la naștere, plecând în străinătate, nu a vizitat minora niciodată, nu s-a arătat preocupată de aceasta, dovedind chiar dezinteres, a introdus în mod șicanator o cerere de contestare a paternității, după care nu s-a mai ocupat de acest proces, mai mult, nici măcar nu a atacat hotărârea de respingere a cererii.

Instanța a constatat, mai întâi, că procesul vizând tăgăduirea paternității, nu are nicio relevanță cu privire la aprecierea caracterului abuziv al refuzului pârâtei de a consimți la adopție. Astfel, pârâta și-a exercitat dreptul de acces la justiție, tăgăduind paternitatea lui VG, cererea fiindu-i respinsă. Rezultatul acestui proces a fost doar de a se stabili irevocabil că tatăl firesc al minorei este VG. În același sens, nici atitudinea procesuală a pârâtei în cursul litigiului respectiv

nu este relevantă, aceasta exercitându-și drepturile procesuale în modalitatea în care a găsit de cuviință.

Aspectele relevante cu privire la aprecierea refuzului pârâtei de a-și exprima consimțământul la adopție sunt cele referitoare la împrejurările că aceasta, după naștere, a lăsat minoră în îngrijirea tatălui firesc și a soției acestuia, plecând în altă țară, că nu a vizitat minoră și a dovedit dezinteres față de aceasta.

Instanța a constatat, având în vedere atât cele arătate de reclamantă cât și afirmațiile pârâtei POA, că după nașterea minorei, pârâta a plecat în străinătate. Astfel cum a arătat pârâta, aceasta a lăsat minoră în îngrijirea tatălui firesc și a soției acestuia întrucât nu avea posibilități materiale pentru a crește copilul, plecând tocmai pentru că își găsisese un loc de muncă de unde putea obține venituri. Sub acest aspect, instanța apreciază că pârâta a motivat convingător refuzul de a-și exprima consimțământul la adopție.

Cu privire la celelalte aspecte, respectiv că pârâta nu ar fi vizitat niciodată minoră și a dovedit dezinteres față de îngrijirea acesteia, instanța a constatat că reclamanta nu a propus mijloace de probă în dovedirea acestor afirmații, în acest sens apărând că nedovedite. Totuși, instanța a constatat că de la nașterea minorei pârâta a fost plecată lungi perioade de timp din țară, pentru a munci în străinătate și a câștiga sume de bani, fiind lipsită de resurse materiale, aspecte de natură să îngreuneze posibilitățile acesteia de a vizita ori de a se ocupa de creșterea minorei.

Cum în cauză instanța a apreciat că refuzul pârâtei POA de a-și exprima consimțământul la adopție nu poate fi considerat abuziv, aceasta nefiind în măsură să se ocupe de creșterea și educarea minorei din motive obiective, lipsa posibilităților materiale, arătând că nu dorește întreruperea legăturilor de filiație cu minoră, rezultă că nu poate încuviința cererea de adopție formulată de reclamantă.

Împotriva acestei sentințe, în termen legal a declarat recurs reclamanta CIV, criticând-o pentru nelegalitate și neteminicie.

Criticile sunt în esență următoarele: soluția instanței de fond este nelegală în sensul că nu se are în vedere interesul superior al copilului în stabilirea măsurii adopției, primând situația materială a intimatei POA, fără să explice contradicția dintre cele două elemente. Instanța avea de rezolvat două probleme: dacă refuzul mamei biologice de a-și exprima consimțământul la încuviințarea adopției este abuziv și dacă adopția este în interesul superior al copilului. Așa cum de altfel a reținut și instanța, la 5 zile de la data nașterii minorei mama biologică a părăsit țară și a lăsat copilul în grija tatălui natural, care împreună cu soția sa, reclamanta, au crescut-o și educat-o, fără că intima să aibă măcar o întrevvedere cu acest copil. Susține că mama biologică nu a vizitat-o pe minoră timp de 3 ani, nu a văzut-o decât la I.M.L. pentru proba dispusă în procesul anterior prin care aceasta a contestat paternitatea intimatului Mai susține că refuzul intimatei mamă biologică, de a-și da consimțământul la adopția minorei de către reclamantă, este abuziv, având în vedere modul în care acest părinte s-a separat de copilul său, conduită din care rezultă fără echivoc, faptul că nesocotește drepturile fundamentale ale copilului consacrate prin lege.

Mai arată că, în ceea ce o privește pe intimată POA care susține că are un loc de muncă în străinătate și unde nu va putea lua copilul, nu există niciun fel de indiciu că ar avea posibilitatea să-l crească și să-i acorde afecțiune, pe care până în prezent nu a manifestat-o, părăsindu-l în spital. Este îndoielnic locul de muncă din străinătate pe care pretinde că-l ocupă, deoarece cetățenii români și bulgari veniți după 01.01.2007, trebuie să prezinte un permis de lucru. Nu a prezentat un astfel de permis și munca la negru pe care probabil a prestat-o, nu îi asigură minorei certitudinea că va avea cele mai bune condiții de dezvoltare.

Recursul este fondat și se va admite ca atare, pentru considerentele ce se vor arăta în continuare:

Potrivit art. 31 și 32 din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, ambii părinți sunt responsabili pentru creșterea copiilor lor, iar exercitarea drepturilor și

îndeplinirea obligațiilor părintești trebuie să aibă în vedere interesul superior al copilului, prin asigurarea bunăstării materiale, spirituale a acestuia, prin îngrijirea lui și prin asigurarea creșterii, educării și întreținerii sale. Copilul are dreptul să fie crescut în condiții care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială.

Dar, în anumite situații, potrivit art. 39 alin. 1 și 2 din același act normativ, copilul care nu poate fi lăsat în grija părinților/părintelui, are dreptul la protecție alternativă, adopția fiind ultima dintre aceste măsuri de protecție alternativă, alături de tutelă și de măsurile de protecție specială prevăzute de lege. În alegerea uneia dintre aceste soluții autoritatea competentă va ține seama în mod corespunzător și de necesitatea asigurării unei anumite continuități în educarea copilului, precum și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică.

În orice caz, potrivit disp. art. 2 alin. 3 din Legea 272/2004, principiul interesului superior al copilului, prevalează în toate demersurile și deciziile care privesc copiii, întreprinse de autoritățile publice și de organismele private autorizate, precum și în cauzele soluționate de instanțele judecătorești

De asemenea, conform art. 2 alin. 2 din același act normativ, principiul interesului superior al copilului este impus inclusiv în legătură cu drepturile și obligațiile ce revin părinților copilului, altor reprezentanți legali ai săi, precum și oricăror persoane cărora acesta le-a fost plasat în mod legal

În cauză, în privința verificării cerinței privind condițiile morale și materiale pe care le oferă reclamanta, soția tatălui copilului a cărui adopție se solicită, împreună cu acesta, s-au administrat probe suficiente și adecvate.

Nu același lucru se poate afirma referitor la probele necesare și utile în cauză, în privința lămuririi caracterului abuziv sau neabuziv al refuzului mamei biologice a copilului, de a-și exprima consimțământul la adopție.

Chiar respectarea interesului superior al copilului reclamă un probatoriu complex și o analiză aprofundată a acestuia, pentru aflarea adevărului și pentru ca decizia finală care se ia în procedură, să fie urmarea firească a identificării problemelor reale pe care le are copilul, a împrejurărilor de fapt și de drept invocate de părți, dar și soluția potrivită pentru rezolvarea acestora.

Mai mult, instanța de recurs constată că în această privință tribunalul nu a manifestat un minim rol activ, a făcut o analiză insuficientă și neadecvată, chiar dacă premisa de lucru de la care a pornit, nu este neapărat greșită, dar nu este pe deplin lămuritoare și nu răspunde la toate întrebările care pot fi și trebuie ridicate în cauză.

Evaluarea refuzului de a-și exprima consimțământul la adopție și stabilirea caracterului abuziv al acestuia, trebuie făcute nu în raport cu un anumit moment, ci având în vedere întreaga atitudine a celui părinte, extrajudiciară și judiciară, de la momentul nașterii, până la proces, dar și în timpul procesului. Numai în situația în care instanța are viziunea completă și exactă a acestei conduite, a cauzelor obiective sau subiective care au generat-o, a măsurilor luate pentru rezolvarea unei situații apărute, a proiectelor concrete de viitor, dar și a mijloacelor concepute pentru punerea în practică a acestora-poate aprecia dacă refuzul este abuziv sau nu și poate concluziona dacă se află sau nu, în ipoteza acelei situații excepționale prevăzute de lege, când este în măsură să încuviințeze adopția în lipsa consimțământului expres al părintelui firesc.

Se impune a se reaminti că gradul mare de generalizare a problemelor economice și financiare cu care se confruntă o majoritate semnificativă a persoanelor și a familiilor în societate, conduce la concluzia potrivit căreia, acestea nu pot fi privite unilateral sau ca fiind motive suficiente prin ele însele pentru a justifica permanent sau pe o durată de timp nerezonabilă, o anumită abordare a adopției propriului copil sau o separare totală și voluntară de acesta, fără asumare de responsabilități, cu toate consecințele ce pot decurge de aici.

De asemenea, pe fondul unui dezinteres continuu manifestat față de copil, este de analizat dacă afirmația potrivit căreia părintele dorește păstreze relația de rudenie cu copilul, poate fi nu, ori context, de vreme ce rudenia nu este un scop, rudenia este, iar din raporturile acestea se nasc responsabilități părintești corelative drepturilor copilului nu numai de a-și cunoaște și păstra identitatea, ci aceluia de a fi îngrijit, de a-și forma personalitatea în familia ai căror membri trebuie să îi cunoască și să aibă legătură cu aceștia.

Dacă rudenia, respectiv filiația față de mamă, nu este privită și din perspectiva intereselor copilului, atunci afirmația privind păstrarea rudeniei față de propriul copil, neacompaniată și de alte fapte sau acțiuni proactive, este pur declarativă și teoretică, iar șansa copilului de a-și vedea satisfăcute nevoile la momentul când apar și respectate drepturile sale elementare în raport cu mama sa biologică, este iluzorie. (...) ¹⁵.

Situația prezentată mai sus este, totuși, una fericită, atât din punct de vedere al deznodământului, cât și al situației în care se afla minorul. În cazul de față, instanța de recurs a decis în favoarea reclamantei și a minorului, constatând caracterul abuziv al refuzului mamei firești. Mai mult, minorul s-a bucurat de avantajul de a locui într-un mediu familial adecvat, alături de tatăl său natural. Cu toate acestea, trebuie să luăm în considerare faptul că astfel de situații pot apărea cu privire la copiii ce trăiesc în centre rezidențiale, fără a se bucura de căldura unei familii, iar o astfel de procedură judecătorească, fie ea și una cu un rezultat favorabil, poate prelungi chiar și luni de zile perioada în care copilul este lipsit de șansa de a avea o familie și un mediu adecvat nevoilor lui.

2.3. Condiții bilaterale la adopție

a. Adoptatul și adoptatorul să nu fie frați

Această condiție are ca finalitate evitarea situației în care legătura naturală de rudenie rezultată din faptul nașterii din părinți comuni și prin care se creează o rudenie colaterală de gradul II să se transforme într-o legătură de rudenie civilă, rezultată din adopție, în linie dreaptă, de gradul I.

b. Persoanele adoptate de același adoptator sau familie adoptatoare să nu aibă calitatea între ei de soți sau de foști soți

Rațiunea acestei condiții este cea de evitare a apariției unui caz de incompatibilitate între calitatea de soți/foști soți și cea de frați ce ar apărea din adopție.

c. Adoptatorul să fie cu cel puțin 18 ani mai în vârstă decât adoptatul

Instanța de tutelă va putea totuși încuviința adopția și dacă diferența de vârstă este mai mică de 18 ani, dar nu mai mică de 16 ani.

3. Procedura propriu-zisă a adopției interne

Adopția presupune mai multe etape, prima dintre ele fiind informarea și consilierea prealabilă asupra procedurii adopției la sediul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului din județul de domiciliu. Scopul întâlnirii de la DGASPC este de informare despre ceea ce înseamnă adopția din punct de vedere legislativ, administrativ și socio-psiho-medical. Odată informat, adoptatorul poate depune mai departe o cerere de evaluare în vederea obținerii atestatului de persoană/familie aptă să adopte. Legea prevede și o serie de documente care trebuie atașate acestei cereri, dar pentru soluționarea ei mai pot fi solicitate orice alte documente sau informații

---

¹⁵ Curtea de Apel Craiova, decizia 2 din 20.09.2012, disponibilă la URL: <https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-fj28i2g/>, accesat în data de 24.03.2018

considerate necesare¹⁶. Deoarece lista prevăzută de lege, a documentelor necesare pentru obținerea atestatului este una cu numeroase elemente, suntem de părere că un alt pas important în eficientizarea procesului de adopție ar fi dezvoltarea unui sistem electronic de depunere a dosarelor, care să presupună inclusiv comunicarea între instituțiile statului, astfel încât să reducă din timpul petrecut de adoptator pentru obținerea actelor necesare, reducând timpul pe care copilul îl petrece în așteptarea unei familii.

Următoarea etapă este cea a evaluării adoptatorului sau a familiei adoptatoare în vederea obținerii atestatului.

Această etapă reprezintă procesul prin care se realizează identificarea abilităților parentale, se analizează îndeplinirea garanțiilor morale, și a condițiilor materiale ale adoptatorului sau familiei adoptatoare, precum și pregătirea acestora pentru asumarea, în cunoștință de cauză, a rolului de părinte¹⁷.

Această evaluare conține atât o evaluare din punct de vedere social, cât și una din punct de vedere psihologic, dar și pregătirea adoptatorului sau familiei adoptatoare pentru asumarea rolului de părinte.

Evaluarea socială se realizează de responsabilul de caz pe parcursul a minimum 6 întâlniri, iar evaluarea psihologică se realizează de psihologul desemnat ca fiind membru al echipei de evaluare, pe parcursul a minimum 4 întâlniri cu părintele sau părinții adoptatori. Pregătirea pentru asumarea rolului de părinte se realizează fie de compartimentul de specialitate, fie de organismul privat autorizat, pe perioada a trei sesiuni individuale sau de grup, durata totală a acestor întâlniri fiind de minimum 12 ore, pe parcursul acestei etape evaluându-se sentimentele și capacitățile parentale ale adoptatorului sau ale familiei adoptatoare, propria copilărie a acestora, înțelegerea nevoilor copilului și a dezvoltării acestuia, maturizarea adoptatorilor, acceptarea sarcinilor parentale și a modificărilor stilului de viață, apărute odată cu adopția copilului, precum și modul în care solicitantii înțeleg să informeze copilul că este adoptat¹⁸.

" Evaluarea se realizează pe baza solicitării adoptatorului sau familiei adoptatoare de către direcția de la domiciliul acestora sau de către organismele private autorizate să desfășoare activități în cadrul procedurii adopției interne și trebuie să aibă în vedere:

- a. personalitatea și starea sănătății adoptatorului sau familiei adoptatoare, viața familială, condițiile de locuit, aptitudinea de creștere și educare a unui copil;
- b. situația economică a persoanei/familiei, analizată din perspectiva surselor de venit, a continuității acestora, precum și a cheltuielilor persoanei/familiei;
- c. motivele pentru care adoptatorul sau familia adoptatoare dorește să adopte;
- d. motivele pentru care, în cazul în care numai unul dintre cei 2 soți solicită să adopte un copil, celălalt soț nu se asociază la cerere;
- e. impedimente de orice natură relevante pentru capacitatea de a adopta¹⁹.

Deși legiuitorul reglementează reperele pe care comisia trebuie să le urmărească, nici Codul Civil și nici legea specială nu impun o serie de standarde concrete în funcție de care aceste criterii să fie judecate. Astfel, analiza situației economice și materiale a adoptatorilor rămâne la discreția Direcției Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului prin comisia alocată fiecărui caz în parte. Intervine, astfel, un factor subiectiv, greu de contestat de către potențialii adoptatori în cazul

---

¹⁶ Mirela Oprea, *GHIDUL ADOPTIEI Tot ce trebuie sa știi daca vrei sa adopti un copil*, [avocatnet.ro](https://www.avocatnet.ro), disponibil la URL: https://www.avocatnet.ro/articol_37847/Tot-ce-trebuie-sa-stii-daca-vrei-sa-adopti-un-copil.html, accesat la data de 24.03.2018

¹⁷ Adina R Moțica, *op. cit.*, p.283

¹⁸ *Idem*, p. 284

¹⁹ Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției cu modificările și completările ulterioare, art. 18, alin. (3)

unui rezultat negativ. Suntem deci de părere că ar trebui reglementate expres o serie de linii directoare cu privire la situația materială a familiei, astfel încât să scadă subiectivismul evaluării (un astfel de exemplu ar fi impunerea existenței unui minim procentual din veniturile familiei care să poată fi alocat creșterii și educării copilului).

Conform art. 18 alin (5) din Lege, în cazul unui rezultat favorabil al evaluării, direcția în a cărei rază teritorială își are domiciliul adoptatorul sau familia adoptatoare eliberează atestatul de persoană sau familie aptă să adopte, care se constituie ca anexă la dispoziția directorului general/executiv al direcției. În situația în care soții familiei adoptatoare și-au stabilit domiciliul diferite, atestatul se eliberează de către direcția de la domiciliul unuia dintre soți, în funcție de opțiunea acestora. Atestatul este valabil 2 ani de la eliberare.

În cazul unui rezultat negativ, se poate solicita reevaluarea într-un termen de 30 de zile.

Următoarea etapă este cea a deschiderii procedurii adopției interne.

Ea debutează cu planul individualizat de protecție, ce reprezintă documentul prin care se realizează planificarea serviciilor, prestațiilor și a măsurilor de protecție specială a copilului, pe baza evaluării psihosociale a acestuia și a familiei sale, în vederea integrării copilului care a fost separat de familia sa într-un mediu familial stabil permanent, în cel mai scurt timp posibil.²⁰

În conformitate cu art. 28 alin (2) din legea 273/2004, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului în a cărei rază teritorială domiciliază copilul va sesiza instanța judecătorească de la domiciliul copilului pentru încuviințarea deschiderii procedurii adopției interne în termen de 30 de zile de la luarea în evidență a cazului de către compartimentul de adopții și postadopții. Judecarea cererilor se face cu citarea părinților firești ai copilului, sau, după caz, a tutorelui și a direcției în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului.

Instanța analizează cererea și verifică dacă măsura adopției este necesară și dacă au fost îndeplinite condițiile.

Urmează etapele de potrivire teoretică și practică dintre copil și persoana sau familia adoptatoare.

Potrivirea este o etapă premergătoare încredințării în vederea adopției, prin care se selectează cea mai potrivită familie atestată care răspunde nevoilor fiecărui copil, și se stabilește compatibilitatea dintre aceștia. Se acordă prioritate rudelor copilului din cadrul familiei extinse și altor persoane (enumerat exhaustiv: tutorele, asistentul maternal profesionist, persoana/familia de plasament sau alte persoane care au conviețuit/conviețuiesc cu copilul) alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie pentru o perioadă de minimum 6 luni, dacă acest lucru nu contravine interesului sau superior.

Potrivirea se realizează mai întâi la nivel teoretic, selectându-se familiile cele mai potrivite pentru nevoile copiilor pentru care este deschisă procedura adopției. Această potrivire se face printr-o comparație între caracteristicile și nevoile familiilor atestate și cele ale copiilor.

Deoarece acesta este un proces îndelungat, considerăm că el ar putea fi accelerat printr-o comparație computerizată a datelor, reducând numărul de dosare care trebuie analizate de către specialiști în funcție de vârsta și sexul copilului, etnie și limba vorbită de acesta.

Din aceassta lista se va alege o familie sau persoană, alături de care copilul va intra în etapă practică. Potrivirea practică vizează pregătirea copilului, a adoptatorului sau familiei adoptatoare prin organizaarea de întâlniri între copil și adoptator sau familia adoptatoare, în vederea facilitării cunoașterii și acomodării acestora. Inițierea potrivirii practice se realizează de către responsabilul de caz și se referă la informarea cu privire la copil, nevoile și caracteristicile acestuia, motivele pentru care se apreciază că adoptatorul sau familia adoptatoare respectivă este potrivită pentru

---

²⁰ Art. 4, lit. e) din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată.

acel copil, prezentându-se inclusiv fotografii recente ale copilului. În situația în care adoptatorul refuză de 5 ori să continue potrivirea practică, ei trebuie să parcurgă un program de informare și consiliere despre caracteristicile copiilor care pot fi adoptați în România, care constă în minimum 3 întâlniri. În cazul în care acceptă să continue potrivirea practică, se stabilește data primei întâlniri cu copilul. Aceasta are loc întotdeauna în mediul de viață al copilului, în prezența responsabilului de caz, fără a se aduce copilului la acunostinta scopul întâlnirii, urmând ca, în trei zile de la data acelei întâlniri, adoptatorul să își exprime în scris opinia despre continuarea etapei de potrivire practică. La finalul acestei etape, direcția întocmește un raport de potrivire în care sunt consemnate concluziile referitoare la constatarea compatibilității dintre copil și adoptator, precum și propunerea vizând sesizarea instanței judecătorești pentru încredințarea copilului în vederea adopției. După întocmirea acestui raport, direcția sesizează, în maximum 5 zile, instanța judecătorească pentru încredințarea copilului în vederea adopției²¹.

Etapă încredințării în vederea adopției se realizează, la hotărârea instanței, pe o perioadă de 90 de zile. Pe perioada celor 90 de zile, specialiștii Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului fac vizite de două ori pe lună pentru a vedea cum s-a acomodat copilul. Dacă totul decurge bine, iar copilul s-a integrat în familie și soții doresc să devină oficial părinții copilului, instanța va încuviința adopția. Odată încuviințată adopția de către instanță, soții devin oficial părinții adoptivi ai copilului, cu toate efectele care decurg din acest lucru (inclusiv întocmirea unui nou certificat de naștere pentru copil). Specialiștii continuă să viziteze o dată la 3 luni familia adoptatoare în următorii 2 ani pentru a observa comportamentul acestora față de adoptat și pentru a-i sfătui.²²

4. Concluzii

În încheierea acestui studiu putem concluziona următoarele: sistemul de adopții din România, deși aflat într-un proces de îmbunătățire, lasă, încă de dorit. Deși procedura propriu-zisă a adopției interne a fost îmbunătățită, acesteia îi lipsește, pe alocuri, o reglementare punctuală (cum este cazul mai sus analizat al evaluării materiale al familiei adoptatoare). Cele mai mari probleme pe care le-am identificat, însă, în acest studiu, se află chiar în fondul instituției adopției, cu precădere în reglementarea condiției de fond a consimțământului părinților firești la adopție.

În urma analizei efectuate, suntem de părere că, în linii mari, direcția ce ar trebui urmată, ar fi aceea a unei reglementări mai amănunțite, exprese, care să aibă în vedere situațiile de excepție analizate anterior. Suntem de părere că astfel de revizuri ar conduce la desfășurarea procesului de adopție cu o mai mare celeritate, reducând timpul pe care copiii trebuie să îl petreacă fie în instituții rezidențiale, fie, deși într-un mediu familial, într-o situație totuși instabilă și incertă.

Deoarece un singur studiu nu se pretează unei analize exhaustive a sistemului de adopții din România, suntem de părere că acesta este unul dintre multele domenii ce ar trebui să rămână mereu deschise spre îmbunătățire, mai ales dată fiind importanța acestuia în evoluția României și a cetățenilor ei. Drept urmare, considerăm că pe viitor ar trebui abordate și problema birocrăției propriu-zise, a modurilor în care s-ar putea realiza mai rapid potrivirea teoretică (o eventuală analiză a sistemului computerizat la care am făcut referire mai sus), a numărului de acte necesare și modului de depunere acestora (dat fiind faptul că s-ar putea accelera procesul prin întocmirea de dosare electronice), dar nu în ultimul rând, și a îmbunătățirii condițiilor în care trăiesc copiii din centrele rezidențiale, astfel încât să se bucure de un mediu cât mai propice dezvoltării lor până la integrarea într-un mediu familial stabil și permanent.

²¹ Adina R Moțica, *op. cit.*, p.290

²² *Idem*, p. 292

Referințe

- Cristina Codruța Hageanu, *Dreptul Familiei și Actele de Stare Civilă* (Editura Hamangiu, București, 2012)
- Adina R. Moțica, *Dreptul civil al familiei – Raporturile nepatrimoniale. Curs teoretic și practic* (Editura Universul Juridic, București, 2017)
- *Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare* (Editura Hamangiu, București, 2015)
- *Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției republicată, cu modificările și completările ulterioare*
- *Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată*
- Curtea de Apel Craiova, decizia 2 din 20.09.2012, disponibilă la URL: <https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-fj28i2g/>, accesat în data de 24.03.2018
- Mirela Oprea, *GHIDUL ADOPTIEI Tot ce trebuie să știi dacă vrei să adopți un copil*, avocatnet.ro, disponibil la URL: https://www.avocatnet.ro/articol_37847/Tot-ce-trebuie-sa-stii-daca-vrei-sa-adopți-un-copil.html, accesat la data de 24.03.2018
- „UNICEF – cei mai vulnerabili copii din instituțiile rezidențiale”, disponibil la URL: <http://www.unicef.ro/media/unicef-cei-mai-vulnerabili-copii-din-instituțiile-rezidențiale-raman-o-necunoscuta-datorita-datelor-incomplete/>, accesat la data de 22.03.2018

EFFECTS OF WORKING TIME ON WORK-MORALE

Dávid Adrián MÁTÉ*

Abstract

Work-life balance was always an important aspect of employment. By getting the balance right, employers can increase the productivity of their workers, therefore influence their profits. The employees' interest is maximizing their free time, so they have an ample amount of time for recreation and personal growth.

Today's prevalent 8-hour workday is a relatively new privilege that became common only in the XX. century, when developments in the service industry enabled free time become beneficial for economic development. But can we say that this system is ideal for today's employers and workers? In the last couple decades, the kind of work we do, and also the way we work went through major changes. Regulation also matured with most of the labour laws protecting the worker. Determining working hours is also an important factor in optimizing profits on the employers' side.

My choice of topic was influenced by an article dealing with an employer in B-A-Z county, Hungary that introduced 10-hour workdays with 4-day workweeks. I examined the unusual work time assignment's effects in my research from both the employer's and the employees' point of view.

Experience shows that the vast majority of employers are not open to new things. In my opinion, a successful business in the market economy requires a flexible attitude and tailor work-life balance to their company's needs. If done right, it can not only increase profits, but employee loyalty and productivity too.

In my research, I analyse the European Union Directive 2003/88 and the guidelines set by the International Labour Organization. I outline the validity and adequacy of these principles. Due to the challenges of the market economy, the digital world and the rapid technological development, labour relations require flexibility and security, the so-called flexicurity approach¹.

Keywords: *work, employer, Labor Law, free time, work-morale, flexicurity, work time, balance, productivity, market economy*

1. Introduction

To understand the complexity of the topic we must look at the historical facts first.

---

* Junior law student (4th year), University of Miskolc, Faculty of Law (e-mail: dave.m@freemail.hu)

¹ Nóra Jakab: Gondolatok a rugalmasság és biztonság egyensúlyáról Prugberger Tamás 80. születésnapja alkalmából, Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám, 216. p.

By today's standards guild workers' working conditions were bad around the 11th century. A 16-hour-workday wasn't uncommon, and often even Sunday was a workday.² By the 13th century work hours were regulated and Sunday became a rest day for some of the guild workers.

Nearing the end of feudalism manufactures appeared that could satisfy higher market demands. Due to the competition a 14-hour workday was necessary, even for women and children. The profit-oriented approach caused worsening working conditions.

Miners played an important role in fighting for better working conditions and a regulated work schedule. They could work from 12 years of age but child workers could only be in the mines for 8-10 hours a day, and they could not work the nightshift.

In the next era, factory workers were the driving force behind improving working conditions. Capitalism had a great emphasis on maximizing profits, and because of this a 16-hour workdays was common for factory workers in the beginning. So-called *factory laws* were achieved by workers that greatly improved their work conditions. These rules prevented exploitation of workers. In 1847 the introduction of the 10-hour workday was a great achievement for workers.

Another milestone from this era is the founding of the International Labour Organization in 1919, or ILO, which is an United Nations agency. Hungary is a member since 1922. ILO's main goal is the protection of workers' basic work- and social rights. In 1919 it released a convention³ concerning industry workers. The convention released in 1930⁴ extended the concept of the 8-hour workday and 48-hour workweek to the white-collar workers and the commerce sector. The workweek was reduced to only 40 hours by their 1935 convention⁵.

2. The actual content of the work

We can see that it slow and difficult process that led us the modern 8-hour workday we take for granted became commonplace. Several factors played a role in the reduction of work hours. One of these is the emergence of machines that substituted human work. Another is the growth of the service industry. Economic growth could be achieved by the sole use of services by workers in their free time and therefore it was a breakthrough. Within labour laws the regulation of work hours is the most important in my opinion. I think the relationship between the employer and employee is the most evident in this area.

The arrangement of working time remains an important issue today, because the jobs now are very diverse. It is important for the employer, because several legal rules must be satisfied. Most of these laws are protecting the employee. Another aspect on the employer's side is the optimization of profits. Because of the diverse work requirements it is often beneficial to tailor the classic work schedule. This could not only have financial advantages, but it can improve employee loyalty. It is important that these changes cannot reduce the level of protection the workers enjoy, provided by the labour laws; it must cause a win-win position.

Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council, one of the most important directives for members of the European Union says the following:

"In view of the question likely to be raised by the organisation of working time within an undertaking, it appears desirable to provide for flexibility in the application of certain provisions of this Directive, whilst ensuring compliance with the principles of protecting the safety and health of workers.

---

² Judit Lux: A magyarországi szakszervezetek történetéből, Átdolgozott kiadás, Budapest, 2008. 9. p.

³ 1919. ILO Convention C001

⁴ 1930. ILO Convention C030, article 3.

⁵ 1935. ILO Convention C047, article 1. (a)

*It is necessary to provide that certain provisions may be subject to derogations implemented, according to the case, by the Member States or the two sides of industry. As a general rule, in the event of a derogation, the workers concerned must be given equivalent compensatory rest periods.”*⁶

This highlights the concept of *flexicurity*. But what is flexicurity? Combining flexibility and security, it is a welfare state model with a pro-active labour market policy. The term refers to the combination of labour market flexibility in a dynamic economy and security for workers. It is in harmony with the EU's Lisbon Strategy and also with the ILO's strategy. The goal of the latter is protecting the workers' rights, and bettering their working conditions. Flexicurity is also a labour market model. One of its core elements is the labour regulation that protects flexibility and security. In the regulation a balance needs to be established between motivating employment and the protection of the worker⁷.

But how can we harmonize these two aspects? Work-time regulation is not only an obligation for the employer but it also provides possibilities. The law enables adaptation to demands of the labour market; moreover it makes it possible for the employer to motivate its workers. In my opinion it is a misconception that wage is sole the most important motivating factor in employment. It became obvious from my research that the ideal assignment of working time has a great impact on the workers' satisfaction, work morale and motivation. This is achieved through a complex process with several variables.

Our local companies have a conservative attitude towards labour relations and are less open to unusual working time arrangement than their western competitors. The reason for this might be our lack of experience in the market economy, as our companies only had a couple decades on the free market after the fall of socialism in our country.

I think it would be beneficial for them to have a willingness to consider new strategies in this area. I would like to demonstrate this through a positive example. One of the Hungarian firms in Borsod-Abaúj-Zemplén county introduced a 10-hour workday with a 4-day workweek. In order to have a stable position in the market requires a high degree of flexibility. The part of the country this firm operates is one of the more challenging places to do business in. With this worktime assignment the company achieved employee retention without the need of paying wages above the levels common for this area, because the free Friday made it possible for their employers to complement their income through second jobs or working on their own side-projects. Even if they use the extra day for recreation their satisfaction with their work improves. When I talked with the employer he described his workers to be motivated, well-rested and well adjusted. He also mentioned that the productivity also improved after introducing this system, probably because there are fewer interruptions in the work process. The employees are satisfied with this compromise, as the extra work required on workdays is redeemed by the extra day off.

I think it is a good example that worker satisfaction is one of the most important factors in productivity and motivation. Social support is also important, and outside factors like wages and benefits are only in the third place in hierarchy of motivating factors⁸.

Several studies were done in different countries about working time. In Sweden research have shown that the continuous 8-hour workday was too much, because workers could focus all the though the workday, so they often take breaks. Some companies have experimented with a 6-hour workday, and to their surprise workers have done almost the same amount work in 6 hours as

---

⁶ Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council, (15), (16)

⁷ Nóra Jakab: Gondolatok a rugalmasság és biztonság egyensúlyáról Prugberger Tamás 80. születésnapja alkalmából, Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám, 217. p.

⁸ Attila Chikán: Vállalatgazdaságtan, Aula Kiadó, Budapest, 2008. 312. p.

they did working 8 hours. Furthermore, their work was often more productive and more precise. Employees In Toyota's Gothenburg factory has been working 6-hour workday for 13 years and their experience confirm these findings. Their profit has increased by 25 percent and workers skipped fewer workdays than before. Production expenses decreased and their tools were used more efficiently.

Employees are not machines, and often we can increase their efficiency by lessening their working time instead of having them work overtime. Lessening work hours is not always necessary to achieve this, it is often enough to let them work a more liberal schedule. Work time assignment should match the position and its unique requirements to both serve the company and the worker.

Atypical work forms and the rules of work time assignment go hand in hand. Flexibility and security is the main element of both. Today the trend is choosing a cheaper, but also more dangerous approach⁹.

In my opinion, it is possible to be considerate about both parties' needs when dealing with the rules regarding working time assignment. When these rules are implemented well they satisfy flexicurity's approach. I think more and more companies will use the opportunities provided in these regulations in the future. We can also find solutions for the problems with western pension systems¹⁰, as a flexible work environment can retain skilled workers in the workforce longer. A shorter working time could be beneficial for older workers, because they can spend time on their health and family while still having a secure income from their work. This is also good for the economy, as free time and a higher level of disposable income increases demand for services.

Looking at the Hungarian regulations regarding working time, we can safely say that it meets the demands of flexicurity. The law contains several legal instruments that provide flexibility for the employer and the security for the worker.

First of these is the collective agreement. This is the main document in any field of business which regulates the work conditions of all workers. The Hungarian legislation allows for the allocated cumulative working hours to be increased. It is used in cases where organizational or technical reasons require it. In the spring of 2017 the Hungarian government had a proposal¹¹ in which they would enable further increases. The change would have made it possible to extend it up to three years. It was declined because many industry professionals advised against it. They saw it as a danger to employees' security. The idea came from other EU member states where they already use similar legislation to the proposed changes, but was eventually declined due to the lack of consensus.

The second legal instrument is the so-called allocated cumulative working hours (*munkaidőkeret*), which basically lets the employer to frame unusual work hours in a longer period of time. It has a starting and an ending point and worktime is averaged between these dates.

The third instrument provided in the law is the "*elszámóási időszak*", which is solely a work time division method. It enables uneven working hours to be assigned. This can compensate for overtime within a time frame¹². The main difference between the latter two instruments is that

---

⁹ Tamás Gyulavári: Munkajogi reformok az EU kelet-európai tagállamaiban: úton a munkavégzésre irányuló jogviszonyok új rendszere felé? Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám, 145. p.

¹⁰ Hilda Tóth: Rugalmas biztonság elve a munkaviszony megszüntetése során, Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám, 620. p.

¹¹ T/4786. számú törvényjavaslat a Munka Törvénykönyvéről

¹² Gábor Fodor T.: A Munka Törvénykönyve munka- és pihenőidő szabályozásának uniós jogi megfelelőségéről, Magyar Munkajog E-folyóirat 2016/2, 29. p.

the reconciliation can happen at the end for allocated cumulative working hours, but it must be done in the beginning of an “*elszámolási időszak*”.

Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council uses the concept of *reference periods* which is not in the Hungarian legislation. Professional opinions^{13,14} suggest however, that the reference periods can be considered the counterpart of the allocated cumulative working hours. I agree with this opinion, even though there are authors with different views¹⁵ on this topic.

I think it is important to mention the following from this directive: employers must consider the general principle of adjusting the work to the worker. Monotonous work should be avoided and the worker's health should be foremost consideration¹⁶. These principles are in harmony with the Hungarian legislation¹⁷.

3. Conclusion

In conclusion we can say that there are several new opportunities for the arrangement of work and worktime. The modernization of labour legislation is the key in success of flexicurity¹⁸. This is a complicated task for lawmakers. The legal system is often rigid and inflexible because it must provide stability and consistency. One of the possibilities to overcome these difficulties is to allow for more flexible agreements between the employer and employee¹⁹. A high degree of flexibility is needed when we face the challenges of the diverse workplaces new jobs of the 21st century. It is not always easy to find the right balance between flexibility and security, because by their nature, the employers' and employees' interests are in opposition for most part.

Challenges of the market economy, the digital world and the rapid technological development, labour relations require both flexibility and security, or *flexicurity*²⁰.

References

- 1919. ILO Convention C001
- 1930. ILO Convention C030, article 3.
- 1935. ILO Convention C047, article 1. (a)
- Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council, (15), (16)

¹³ dr. Gyula Berke, prof. dr. György Kiss, dr. Zoltán Bankó, dr. Edit Kajtár, dr. Erika Kovács: Kommentár a munka törvénykönyvéhez, Komplex kiadó, Budapest 2012.

¹⁴ Tamás Prugberger: Magyar munka- és közszolgálati jogi reform európai kitekintéssel 81-83. p.

¹⁵ Márton Leó Zaccaria: Fogalmi változások a munkaidő kapcsán az új munka törvénykönyvében, Miskolci jogi szemle 2013. (8. évf.) 1. sz. 141. p.

¹⁶ Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council, article 13: „Member States shall take the measures necessary to ensure that an employer who intends to organise work according to a certain pattern takes account of the general principle of adapting work to the worker, with a view, in particular, to alleviating monotonous work and work at a predetermined work-rate, depending on the type of activity, and of safety and health requirements, especially as regards breaks during working time.”

¹⁷ 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről, 97. § (1)

¹⁸ Nóra Jakab: Gondolatok a rugalmasság és biztonság egyensúlyáról Prugberger Tamás 80. születésnapja alkalmából, Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám, 214. p.

¹⁹ A kutatás vezetője: dr. György Kiss, A kutatási tanulmány szerzői: dr. György Kiss, dr. Gyula Berke, dr. Zoltán Bankó, dr. Erika Kovács, dr. Edit Kajtár, A tanulmány lektora: dr. Tamás Prugberger: A Munka Törvénykönyve hatása a gazdaság versenyképességére, Tanulmány, Pécs, 2010. 232. p.

²⁰ Nóra Jakab: Gondolatok a rugalmasság és biztonság egyensúlyáról Prugberger Tamás 80. születésnapja alkalmából, Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám, 216. p.

- Nóra Jakab: Gondolatok a rugalmasság és biztonság egyensúlyáról Prugberger Tamás 80. születésnapja alkalmából, Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám,
- Judit Lux: A magyarországi szakszervezetek történetéből, Átdolgozott kiadás, Budapest, 2008.
- Attila Chikán: Vállalatgazdaságtan, Aula Kiadó, Budapest, 2008.
- Tamás Gyulavári: Munkajogi reformok az EU kelet-európai tagállamaiban: úton a munkavégzésre irányuló jogviszonyok új rendszere felé? Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám,
- Hilda Tóth: Rugalmas biztonság elve a munkaviszony megszüntetése során, Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) 2. különszám,
- T/4786. számú törvényjavaslat a Munka Törvénykönyvéről
- Gábor Fodor T.: A Munka Törvénykönyve munka- és pihenőidő szabályozásának uniós jogi megfeleléseiről, Magyar Munkajog E-folyóirat 2016/2,
- dr. Gyula Berke, prof. dr. György Kiss, dr. Zoltán Bankó, dr. Edit Kajtár, dr. Erika Kovács: Kommentár a munka törvénykönyvéhez, Komplex kiadó, Budapest 2012.
- Tamás Prugberger: Magyar munka- és közszolgálati jogi reform európai kitekintéssel
- Márton Leó Zaccaria: Fogalmi változások a munkaidő kapcsán az új munka törvénykönyvében, Miskolci jogi szemle 2013. (8. évf.) 1. sz.
- 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről, 97. § (1)
- A kutatás vezetője: dr. György Kiss, A kutatási tanulmány szerzői: dr. György Kiss, dr. Gyula Berke, dr. Zoltán Bankó, dr. Erika Kovács, dr. Edit Kajtár, A tanulmány lektora: dr. Tamás Prugberger: A Munka Törvénykönyve hatása a gazdaság versenyképességére, Tanulmány, Pécs, 2010.

THE COMPENSATION LIABILITY OF THE EMPLOYER – EXAMPLES FROM THE HUNGARIAN SUPREME COURT’S JUDGMENTS

Dániel SZTOJKÓ*

Abstract

On the 1st of July 2012 the new Hungarian Labor Code has come into effect. From that day the act has made a completely new regulation for employers. Until such time the old Labor Code established the compensation liability of the employer from a special legal institution called „Field of Activity”, from that time the new act use an other special legal institution, named „Control Area”. The „Control Area” institution gives a narrower space for employers to gain acquaintance from liability.

Despite the fact, that a new Labor Code is in effect, the Hungarian Government did not provide controlled and bordered guidelines on how the act should be interpreted. Therefore these guidelines were provided by Hungarian Supreme Court’s judgments.

In my research I examine these judgments to study which aspects have been taken into account by the Hungarian Supreme Court to make the new act more universally interpretable. However I have read and studied numerous judgments, in my presentation I will try to show and highlight only some of the most interesting and useful judgments which I hope would help us to understand these complicated regulations.

Keywords: *labour law, Hungarian Supreme Court, judgements, liability of the employer*

1. Introduction

As I mentioned in my abstract, my research is focusing on the liability of employers by the scope of Hungarian Supreme Courts Judgments. To understand these judgments, we need to understand the „Control Area” institution itself first. In this section I would present the legal regulations.

The intention of the proposal is to narrow the wide-ranging employer's liability for judicial compensation. So the compensation liability of the employer can be found in the Hungarian Labour Code, at its Thirteenth Chapter. The first mentioning of the Control Area is in Section 166. Second paragraph, where the legislator uses this sentence: *“the employee shall be relieved of liability if able to prove, that the damage occurred in consequence of unforeseen circumstances of his beyond control, and there had been no reasonable cause to take action for preventing or mitigating the damage.”*

According to an interpretation which was made in the ‘Complex Book of Law’, when we make an examination of the “Control Area” in a concrete case, we have to examine what the

---

* Student, University of Miskolc, Faculty of Law (email: sztojkdani@gmail.com). Consultant Dr. Tóth Hilda, associate professor (email: toth.hilda@uni-miskolc.hu).

employer was able to influence, and how extensively was he responsible for that fact. This interpretation says that this responsibility includes devices, tools, energy, employees' personal behaviour, used material, equipment, and other similar conditions. This opinion is reinforced by the Hungarian Supreme Court in its MK 29. resolutions.

Some professional do not agree on the a former judicial practice, regarding which the Hungarian judges said, that when the accident occurred out of the employer premise (in that case the 'premise' is the place where employer make its works usually) the employer also had a liability for the damage. However they have a complete agreement, that the employers' liability does not limited only to its premise, because the employer is the one who is entitled and responsible for safe work conditions. On the other hand if the employer does not have the opportunity to influence the working conditions at the work place, that place can not be included in its Control Area. Control Area does not include an activity which is normally carried out on the road or in personal area such as the work of postal deliverymen, on-site repairmen, assembly workers, etc. It is also possible to establish that the event happened in a Control Area when the worker - in the employer's own vehicle - has an accident on the road and this is the way how the damage generates.

The employer can not be relieved of its liability, when the damage occurred in its Control Area, but it can prove that the damage was unforeseen or unavoidable. In order to make it possible there are three important conjunctive factors, which need to be proven if the employer would like to be relieved. (These three factors are also can be found in the Hungarian Civil Code, what the Hungarian Labour Code refers to as background.) Firstly the damage should be occurred by a circumstance out of the employers Control Area, secondly the employer should not have to reckon with the circumstance, and the third time, the avoidance of the occurrence of a pending circumstance or the overcoming of the damage should not be expected.

The employer do not need to recon with those injurious circumstances, which are injurious by the common judgment. So the employer does not need to recon for example general road accidents and damages which are generated on public transport. Although it have to recon for all the circumstances that are usually characteristic, designed, known, and special in a particular situation or area.

It is also necessary for the employer to prove the unavertability of the damage, with some other words, that to avoid the damage was not expectable from it. The measure of expectation is given by the Hungarian Civil Code. (As I mentioned before, that the Hungarian Labour Code refer to the Hungarian Civil Code as its background). When judging the ability of the employer for parry, it has to be considered whether with the appropriate technical and engineering solutions the damage could have been remedied. The date of the damage, the antecedents and all the factors leading to the damage should also be considered.

2. The actual content of the work

The notion of the 'Control Area' is similar to the notion of the 'Field of Activity'. However the new special legal institution, the "unforeseen proviso" and the three conjunctive factors (we saw these in the first section in my research) make it more difficult to enforce the law for the judges. In the next five cases we will see, how the Hungarian Supreme Court has enforced the law and how it has made the judgments.

2.1. Cause

2.2.1. State of affairs

"The suitor was employed by the respondent - who is a telecommunications network installer - as a skilled workman. The respondent concluded a framework contract with "M. T. Nyrt." for construction and operation, according to which the respondent was able to make

network maintenance, bug-fixing tasks on pillars which were owned by the “M. T. Nyrt.” Before each workflow was started, the employees of the respondent were responsible for assessing the status of the telecommunications pillars, but if they found the pillars in inadequate condition, they were not able to fix or maintain it. Once when the suitor and his colleague worked on a telecommunications pillar, - which has been examined before operation and a fault was not found – the pillar began to lean and then broke. The suitor fell off the pillar and landed on his soles. As a result of the fall he had suffered an open fault on his right heel, and a close fracture on his left heel. He argued in his application that the reason for the accident was that the employer did not provide the conditions for safe work, and that the status of the pillar had not been thoroughly investigated.”

2.1.2. Argument of the court

The Hungarian Supreme Court upheld the lawsuit. The employer could only have been exempted from the liability if he could prove the Hungarian Labour Code 166. § (2) paragraph a) or b) point. So the employer had to prove that the damage occurred as consequence of unforeseen circumstances beyond his control, and there had been no reasonable cause to take action for preventing or mitigating the damage; or that the damage was caused solely by unavoidable conduct of the aggrieved party. During the investigation, the specialty of the work could not be ignored; that the accident occurred on the pillar which was not owned by the employer. At the same time, the employee had to work in the conditions provided by the employer that is on the work area received by the employer. However, the employer must report to the employer about the accident situation related to work. The respondent did not comply with the requirement of reasonable orientation, and it is also not acceptable, that it gave instruction for assessing the status of the telecommunications pillars. It would have been desirable for the employer to assess the pillars from the customer (MT Nyrt.) and obtain a list of measures regarding the preservation of pillars. In order to save the respondent successfully, it could only rely on the assumption that the customer had fulfilled all the obligations on the transferred work area if it was objectively established that it based that assumption on a reasonable orientation or action. This could not be ascertained in this case, because despite its obligation, he was not convinced that the costumers working conditions met the requirements of safe working environment. Once this shall be ensured by the employer, the failure of the customer to fulfil his obligations under the contract is irrelevant. As the respondent agreed that the accident was outside its Control Area, the Hungarian Supreme Court could only examine, that the employer had to foreseen that the pillar may be in inadequate condition. The Hungarian Supreme Court ascertained that the employer failed to fulfil its essential obligation to ensure safe working conditions.

2.2. Cause

2.2.1. State of affairs

“The suitor was employed by the respondent’s company - which delivers shaving and refuse paper to “O” and on the return load delivers finished goods, iron-sheet or grain - as a driver. Within the company, one man drives one car, which means that a driver was working on the same car every time. The suitor’s vehicle belonged to a trailer which was an aluminium, side-walled, lightweight trailer, was installed with a trash and an aluminium ladder mounted above the wheels. The trash was originally locked with bayonet fastening at the front and rear on the top of the cargo compartment and on the side was a strap fixing option with a spanner for tension. However, due to multiple damage to the trash, it was necessary to replace it. The new trash had a rubber-tight fastening, where the rubberized wires had to be fitted in the fixed lugs. The suitor used this system for a long time. Every time an employer starts to work, it receives work safety education which followed by repetitive training yearly. Once the suitor did his return trip - when he delivered iron-sheets – he noticed on a board in “Sz”, that there might be great wind in this

area. Because of this he thought the trash might be loose, which could easily harm somebody. To prevent this, he stopped at the next SOS parking lot, to cover the trailer with the trash. After that he unpacked the trash at the front and went to the back to fasten the heels of the trash. When he reached the backside of the trailer, he noticed the rubber rope was jammed between the trash and the trailer's side. Instead of using the regular ladder, the suitor decided to seize the rubber rope and pull it out. However, since this rubber was not released, he repeated this movement more forcefully, which caused the rubber band to escape and hit his face and his right eye. Right after that he felt pain on his face, and lost his eyesight on his right eye. He was then transported to hospital, his wounds were treated, but the damage to the right eye remained as a lasting damage, so he could only see light on the periphery with his eyes, but nothing else. In his application, he argued that the respondent gave him a grain deliver trailer to deliver iron-sheet on it, and the trash has been replaced by a modified trash.”

2.2.2. Argument of the court

The Hungarian Supreme Court dismissed the action. It can be stated that the respondent had to provide for the fulfilment of the requirement for safe working within his Control Area. This included the proper maintenance of the trailer's trash and ladder, and in the case of attrition, the proper replacement of these items, as well as the availability of a suitable means of transport for the goods. In addition, it was also an obligation to provide the employee with appropriate training in accident and occupational safety. Witnesses and a justice expert both believed that the respondent fulfilled these obligations as the trailer was in compliance with the requirements for the transport of iron sheets. The replacement of the trash and fixing elements was carried out in a professional manner and thus no conversion was made, using the new fastening system with sufficient attention to the risks adequately kept low. The justice expert said, if the suitor would have used the ladder the accident would have occurred too, only the injury rate would have changed. In association with this, the expert also noted that the suitor had to have sufficient knowledge to acquire the basic qualification required to drive a lorry, and that he should have acknowledged that the action taken by him carried the potential possibility to make damage. Taking all these into account the respondent could have argued that the suitors' only and unavoidable conduct caused the damage.

Although in this case the respondent did not exempt because of the regulations of Control Area, this can be a good example for what the Control Area includes.

2.3. Cause

2.3.1. State of affairs

The suitor was employed by the respondent first as a semi-skilled worker, later as a skilled chimney sweep. One time he performed chimney cleaning on his own. The suitor found the designated house's owner at home, who accompanied him to the loft where he had already put a home-made single ladder. The room was covered with laminated flooring, but the ladder did not have neither anti-slip nor tab. The suitor – according to his own thoughts – has asked the owner of the house to support the ladder and started climbing up on the ladder to the attic. He opened the attic door and placed the device for the chimney cleaning through it, but before it could take a step to the attic the ladder slip out under him, and he fell to the ground about 3 meters high. The owner of the hose then stayed in the door of the kitchen several meters away from the location where the suitor fell over. The medical examination found that as a result of the fall, the suitor's left leg and leg bones have broken. The respondent said that it was an industrial accident. Consequently the suitor asked for a financial-, and non-financial compensation.

2.3.2. Argument of the court

The Hungarian Supreme Court stated in this case, that the employer's pernicious conduct constitutes a breach or omission of an obligation laid down in the Hungarian Labor Code or any other statutory provision which may be the direct cause of the damage. For example, the Labour Safety Act. However, this is not the duty of the employee to prove it. In the case, it was not disputed by the parties that the suitor had an accident during the course of his employment. Further, the employer had to prove that the damage occurred in consequence of unforeseen circumstances of his beyond control, and there had been no reasonable cause to take action for preventing or mitigating the damage; b) that the damage was caused solely by unavoidable conduct of the aggrieved party. Pursuant to Sections 2 (2) - (3) paragraphs and Section 54 (2) paragraph (a) and (c) points of the Labor Safety Act, the employer was obliged to provide the necessary instructions, information, equipment prior to the work in order to avoid undesirable events and provide safe work environments for employees. Therefore, the Supreme Court found no basis for the exemption of the employer on the basis of the Decree on the Statutory Communal Services of Chimney Sweeper, which says, that local conditions for safe work at the client's home are to be checked in the residential service. The Supreme Court highlighted, that this law also required that the employer must have skilled enough chimney sweepers, who is proportionate and trained in the proper performance of the task and who has the right equipment and protective equipment to perform the activity.

The decision of the Supreme Court is a good example that the person who need to prove the connection with an employment relationship is different from a person who need to prove the exemption. In the former case the employee need to prove, in the latter case the employer need to prove. It also highlights difficulties to ascertain the Control Area, when working on external locations.

2.4. Cause

2.4.1. State of affairs

“The cause of the damage was the behavior of unknown persons. It was a raid attack, which happened not during the transport (in working) but during the suitor’s rest period. The employer is obliged to create a safe working environment provided - with particular regard to the Southern European freight deliveries - for a longer rest period in a secured, safety parking lot, even if driving time is exceeded the limit.”

2.4.2. Argument of the court

In the case above, the former Hungarian Labour Code governs the liability of the employer for damages. So when the judgment had been made the “*Field of Activity*” was in force, but the conditions of work – as stipulated in the current Labor Code - are considered to be outside of the Control Area, because the foreign parking lot does not have the influence of the employer.

2.5. Cause

2.5.1. State of affairs

“The suitor asked for compensation for damages caused in connection with an employment relationship. The suitor argued that he was on a business trip on behalf of the employer, where at a business lunch he ate fish, crabs, sea fish, shellfish. As a result, he was tired of tropical diseases. With this disease his health status has permanently deteriorated.”

2.5.2. Argument of the court

On the basis of that fact, the combined conditions of Section 166 (2) paragraph (a) point of the Labor Code are applicable stands. In such cases, the employer has no influence on the details of a meal taken abroad. He did not even have to believe that the served food could cause rare

tropical diseases and he could not be expected to avoid the occurrence of a peculiar circumstance. There was no way to avoid the damage either.

3. Conclusions

By introducing the notion of "Control Area", the legislator's intention was to declare the concept of "Field of Activity" which was too broadly interpreted by the judicial practice. It is important to note that this restriction does not affect the employer's objective liability, but the scope of cases whereby the legislator provides for exemption from liability is widened. It can also be said that employer need to prove the exemptions institutions in the future, and despite the introduction of the concept of "Control Area", it is still a difficult situation for employers.

Paradoxically, though the legislator perceived that judicial practice too broadly interpreted the "Field of Activity", the limits of the "Control Area" must be limited to the law enforcement. For this purpose, the legislator gives the courts the law of the Civil Code, as some of the institutions, for example liability and compensation, predictability clause, expectations or unavailability can be found in the new Labour Code regulations. All these possibilities further reinforce the tendency in history that labor law is increasingly shifting to private law.

In my opinion these opportunities provide a sufficiently broad and flexible framework for employers to deny compensation. At the same time, regulation is sufficiently regulated in terms of trying to encourage the employer to avoid litigation, thereby encouraging them to comply with legal requirements and obligations. Later on in the future, the employer's most basic obligation is to ensure that the health and safety requirements are met. More detailed regulation of this is provided by the Labour Safety Act. These are the circumstances in which the employer has an influence on the "Control Area" and where there may be overlapping between the former "Field Of Activity" and "Control Area".

References

- A Munka Törvénykönyve Első és Második része, Tananyag modul (v.204014)
- *Dr. Tálné Dr. Molnár Erika (szerk): Magyar Munkajog Kommentár a gyakorlat számára 4. kiadás, (hvgorack Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2014)*
- *Gárdos Péter (szerk), Vékás Lajos (szerk): A 2013. évi V. törvény, Kommentár a Polgári Törvénykönyvről*
- <http://munkaugy.info/mentesules-felelosseg-alol/http://munkaugy.info/mentesules-felelosseg-alol/>
- *Kiss, György: Munkajog, Osiris Kiadó, Budapest 2005.*
- *Liga szakszervezetek: Az új Munka törvénykönyve magyarázata 2013 (http://www.liganet.hu/news/6550/Az_uj_Munka_torvenykonyve_magyarazata_2013szept.pdf; Letöltés dátuma: 2016.10.20.)*
- *Nyerges Éva: Munkáltatói kárfelelősség a magánjog tükrében. Országos Bírósági Hivatal – Mailáth György Tudományos Pályázat;2014 (http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/Mailath-palyazat-erdmenyek/MGyTP-KMEU-J-3-Nyerges_Eva-Munkaltatoi_karfelelosseg_a_magan jog_tukreben.pdf; Letöltés dátuma: 2016.09.14.)*
- *Pál Lajos, Lőrincz György, Kozma Anna, Pethő Róbert: Az új munkatörvénykönyvének magyarázata (hvgorac Lap- és könyvkiadó Kft.; Budapest 2012)*
- *Takács Dániel: A munkajogi kárfelelősség néhány kiemelt kérdése (Szakdolgozat, Miskolc 2016)*

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- 1840. évi XVII. törvénycikk
- 1840. évi XVI. törvénycikk
- 1937. évi XXI. törvénycikk
- 1967. évi II. törvény
- 1992. évi XXII. törvény
- 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről
- 2012. évi I. törvény, A Munka törvénykönyvéről
- 2103. évi. V. törvény, a Polgári Törvénykönyvről
- 1951. évi. 7. számú törvényerejű rendelet
- 24/2004 . (IV. 21.) Gazdasági és Közlekedés Minisztériumi rendelet
- 29-es számú Munkaügyi Kollégiumi Állásfoglalás
- 22-es számú Munkaügyi Kollégiumi Állásfoglalás
- Kúria Mfv.I.10.222/2013/4.
- Kúria Mfv.I.10.362/2015/7.
- Kúria Mfv.I.10.793/22/15.
- Kúria Mfv.I.10720/2015/4.
- Kecskeméti Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 3.M.237/2014/5
- 1992.434 Bírósági határozat
- 2010.2158 Elvi bírósági határozat
- II. 398. Munkajogi Döntvény
- II. 411. Munkajogi Döntvény
- II. 389. Munkajogi Döntvény
- II. 396. Munkajogi Döntvény
- II. 410. Munkajogi Döntvény
- II. 412. Munkajogi Döntvény
- IV. 363. Polgári Jogi Döntvény
- 1992.611 Bírósági határozat
- 1993.269 Bírósági határozat
- 2000.253 Elvi bírósági határozat
- 2000.358 Elvi bírósági határozat
- 2002.331 Bírósági határozat
- 2003.129 Bírósági határozat
- 2003.129 Bírósági határozat
- 2005.443 Bírósági határozat
- 2007.23 Bírósági határozat

NEW TRENDS IN THE BULGARIAN ELECTION SYSTEM ACCORDING TO THE ELECTION CODE

Stanimir BOYADZHIEV*

Abstract

The report aims to identify the main trends in the election rules applied in the election code of the Republic of Bulgaria. Highlighted in the draft are the proposals for changes and the introduction of new rules of elections in the state. In the Republic of Bulgaria there are four major elections - parliamentary, local, presidential and vice-president elections in Bulgaria and elections for representatives in the European Parliament. Based on the different types of choices and given the number of persons in today's legal framework, there are two main types of elections - proportional and majority-voting.

Keywords: *elections, bulgaria, election code*

1. Introduction

The report aims to identify the main trends in the election rules applied in the election code of the Republic of Bulgaria. Highlighted in the draft are the proposals for changes and the introduction of new rules of elections in the state. In the Republic of Bulgaria there are four major elections - parliamentary, local, presidential and vice-president elections in Bulgaria and elections for representatives in the European Parliament. Based on the different types of choices and given the number of persons in today's legal framework, there are two main types of elections - proportional and majority-voting.

The electoral system is a tool for forming representative bodies. The people through the electoral corps provide certain persons - political representatives - to exercise state authority on its behalf and in its interest.

Elections are the democratic foundation on which government is built. The majority of the political institutions of each constitutional system are formed through elections. They legitimate state institutions, give them a primary reason to exercise their competence, but this goes with a power that is presumably carried out on behalf of voters in public interest.

Electoral law is a fundamental, constitutional, political right that is based on two fundamental constitutional principles: sovereignty and political pluralism.

---

* Student, Faculty of Law, "Angel Kanchev" University of Ruse; (e-mail: stanimir.boyadzhiev@yahoo.com). This study was elaborated under the coordination of assist. Prof. Phd.. Vanya Panteleeva (vpanteleeva@uni-ruse.bg)

2. General Voting Systems

2.1. Majority voting system

The majority voting system is based on the rule that the majority takes political decisions and the minority obeys. Majority voting system can be carried out by collective and sole bodies, in one- and multi-mandate areas. MVS are simple to implement. The rules that apply to them are understandable and understandable for candidates and voters. At the core are the mathematical actions of gathering and comparing dimensions. Depending on the type of majority, the MVS is divided into:

1. a majority system of relative voting - it is related to the superiority of one candidate in relation to the others, where he collects the most votes. The winning bidder defeats each of his opponents, taken separately, ie. his voices surpass the voices of each of his adversaries. This is the system of the first, crossed line. The system does not mean that the selected candidate has to beat all the other candidates put together.
2. Majority system of absolute majority - the rules require that the candidate has received more than half of the actual votes cast in order to win the term. He defeats his adversaries not only individually, but also all of them together. He is the absolute winner.

The majority voting systems leads to stable parliamentary majorities. The personal choice of the voter is at the forefront. Here the principle of representation is violated because of the large loss of votes. Voices for non-winning candidates are lost. That's why the winner wins everything, and the winner - nothing.

2.2. Proportional electoral system

Proportional electoral system (PES) can only be used to select collective bodies in multi-mandate constituencies. The core is the relationship between votes and a mandate - on the principle of fair distribution, where each party wins as much as its voters are doing. In PES, a match is sought between the voting share and the mandate share. Thus parliament is a reflection of the nation - the main purpose of PES is differentiated according to mathematical rules. They are more sophisticated than those of the majority voting system because they imply a division. In the case of PES, political programs of the parties and candidates are decisive and not the personal qualities of the candidates.

2.3. Characteristic of the modern Bulgarian electoral system

The Bulgarian legislation on elections has its origins in the Turnovo Constitution. Immediately after its vote and entry into force in 1879, a Law on the Election of a Simple National Assembly was adopted. Our legislation goes through several stages (it can be divided on the basis of the type of voting system that it adopts):

- from 1879 to 1911;
- from 1911 to 1934;
- from 1934 to 1947;
- from 1947 to 1990;
- since 1990 until now.

Typically, we do not create a permanent code that regulates the whole issue of the electoral process, and multiple laws on electoral law are adopted. Typical is a reactivity of legislation (too frequent changes). In our country electoral legislation is being developed as a strong political

legislation. The ruling majority is trying to get bonification through law-making by omitting a considerable degree of regularity that elections are won not by laws but by electoral voices.

In the period from the Turnovo Constitution to 1911, the majority electoral system was applied. In 1911 it went to the opposite point - a proportional electoral system was adopted. After 1934, it went back to majoritarian systems. Since 1947, a new period has begun in which a majority system is applied, but without a definitive choice, the elections are not competitive as there is only one candidate. Since 1990, we have applied both a mixed system and a proportional system and a majority system.

At present, our legislation encompasses the Law on the Election of the Grand National Assembly. In 1990, this law was not formally repealed, but it could be said that it is a dead law because it can not be enforced. Here we operate:

- The Law on the Election of Members of the National Assembly, in which the MPs in the Ordinary National Assembly are elected;
- The Law of Election of President and Vice President;
- The Local Elections Act, on the basis of which local self-government bodies are elected;
- Law on the election of representatives of the Parliament in the European Parliament.

3. New trends

3.1. The requirement for "true residence" in the making of local elections.

The condition for the person to be elected if he has lived in the respective settlement for at least the last 6 months is in practice a disproportionate restriction of the constitutionally recognized rights of Bulgarian citizens. The aim of unifying the conditions of active and passive electoral rights in relation to sedation restricts unnecessarily the right to choose, in view of the nature of one and the other right of citizens. Such a requirement is not popular in European practice, as opposed to the requirement of active electoral law. There is no reason to force his introduction into Bulgaria. Restricting the circle of elected persons, through predetermined legislative criteria, limits the voter's right to choose. Whether a particular candidate is appropriate for a given location weighs on the subjective judgment of the voter. It is he who, through his vote, decides who best protects the interests of the citizens in the respective settlement.

3.2. Prohibitive lists

In order to have the right to exercise its vote, every citizen must be entered on the electoral roll. Article 56 EC provides that citizens who have left no less than two months before the election day outside the Republic of Bulgaria and have not returned to the transmission of the lists of sectional election commissions may be deleted. The deletion is possible on the basis of data provided by the Ministry of the Interior and on the application of the expelled citizens. According to the Law of the Ministry of the Interior, the data falling within the MoI arrays can be used only for the purposes of protecting national security, public order and countering crime. Their use for other purposes is contrary to the rule of law. According to the CC, deletion from the lists of elected representatives of the parliament and president in Art. 56, para 1 The IC is a difficult procedure. The amendments to the Electoral Code in February 2013 did not provide for an amendment to these texts, which would allow the deletion to be done only at the request of the country's leave, rather than by the administration, and it is necessary to comply with the principle of the right country.

3.3. Free National Media Coverage

Among the unaffected texts from the last amendments of the EC are related to the coverage of the election campaign in the national media - Bulgarian National Television and Bulgarian National Radio. According to the regulation, they are not allowed to reflect the election campaign beyond the intended videos, chronicles, disputes. The electronic media, with the exception of the BNT and the Bulgarian National Radio, may provide time for coverage of the campaign under the same conditions and prices, with the Tariff for reporting of the election campaign on BNT and BNR being determined by the Council of Ministers. All this leads to almost complete lack of editorial freedom and impartial coverage of the campaign in public and commercial media. The analysis shows that the institutional coverage dominates, which essentially gives precedence to the ruling party before the election. It is necessary to introduce an obligation for the public service BNT and the Bulgarian National Radio for free coverage of the participants in the elections, which is not foreseen in the February 2013 amendments. Moreover, the paid access to the air also greatly violates the principle of equal treatment of the various actors involved in the electoral process. There can be no equal treatment of the parliamentary parties receiving the state subsidy and the Initiative committees registered for participation in the elections. In order to guarantee free participation in the elections, hence the passive electoral right of citizens, it is necessary to drop the paid access to air in the national media.

3.4. Electronic vote

Repeatedly is an experimental electronic vote in elections for representatives of the Republic of Bulgaria in the European Parliament in 2014. It is enough to note that the Constitutional Court overturned the previous attempt to introduce such a test vote because it is linked to too many questions about compliance with the principles of electoral law. As an argument against electronic voting, it has always been possible to manipulate the election result by breaking into information systems, as well as facilitating the buying of votes. Remote voting electronically or Internet voting does not give any guarantee of a free vote. Another argument should be the increase in the vote. Members of section election commissions will have to undergo serious training to work with the system. In the 2013 elections they showed their inability to cope with copiers, we believe that working with an electronic system will be extremely difficult for them until mandatory training is introduced. At the same time, it will be necessary to award a public procurement contract for the development of software certified with information security requirements. Unfortunately, Bulgaria does not yet have an effective e-government and there are no established e-procedures. An example of electronic voting in Europe is Estonia, but there has been a preparation for electronic voting for three years between 2002 and 2005 when the system was first tested in local elections. Estonia is a leader in the provision of e-services in Europe, while Bulgaria has not yet achieved the goals set in the 2002 Development Strategy for eGovernment. Such are quality electronic services for the citizens and the business, the information, communication, and information environment for the functioning of the state administration, etc. Prior to achieving these goals, experimental electronic voting was an experiment with the citizens' vote.

3.5. Preferential reordering in proportional election

The new Electoral Code introduces preferences for the first time in all types of elections where a proportional election system is applied, the size of which will lead to effective reordering of the lists. The advantage of a proportional electoral system with a majority element is its representativeness, with a preferential vote, the voter has the right to a candidate from a party or coalition list, which also allows for the voting of individuals within the list. This system meets

public expectations, as it allows the management to enter individuals who have received the personal approval of voters.

3.6. Central Election Committee (CEC)

The adopted Electoral Code provides for a new way of forming the central election committee. Changing CEC constitution rules is motivated by becoming an independent and professional state body. As a positive one, the majority in parliament emphasizes the introduction of requirements for the applicant's professionalism for the first time. There is no logic, with the declared will to turn the CEC into a professional body, the requirement of the type of education to be advisable. To this disadvantage should be added the lack of candidates requiring specialized professional experience. According to the norms, professional experience does not necessarily relate to the acquisition of expertise to contribute to the competent exercise of the Commission's powers. There are a variety of professions, the exercise of which has nothing to do with the electoral process. The professionalisation of the CEC can be achieved by establishing requirements for its members to have a certain level of education and a minimum traineeship in the specialty or experience in organizing or conducting elections. Lack of expertise may hinder the legitimate conduct of the election process.

The intention of the CEC members to be fully involved in the electoral process has not been fully realized. The Code provides for a prohibition on being employed under a labor or employment relationship, except as a teacher. There is no prohibition for CEC members to practice any freelance profession. In this way they can be unequal.

The recommended nature of the type of education of CEC members and lack of professional experience does not guarantee that a professional body will be constituted. This legislative approach raises the suspicion that the legislative changes undertaken are motivated solely by the desire to replace the members of the CEC and to deprive constitutional powers of the head of state.

In the last quarter of a century, the Bulgarian President has appointed the entire composition of the central commissions after consulting the political parties. This procedure has been imposed, as there is no doubt that it is precisely in the constitution of the CEC that the political system needs the greatest balance. Such is the role of the head of state - to be equated by divided authorities and political parties. The presidential institution is called upon to seek balance and consensus among political actors.

References

- Constitution of the Republic of Bulgaria
- Election code of Republic of Bulgaria
- Drumeva, F. Constitutional Law, fourth supplementary and revised edition, Ciela, S., 2013
- Spassov, B. Constitutional Law of the Republic of Bulgaria, Issues 1, 2 and 3, 2001 and 2002;
- Stoychev, C. Constitutional Law, S., Ciela, 2002;
- Tanchev, F. Introduction to Constitutional Law, 1, S., Sibi, 2003;
- Tanchev, E., Belov, M. Comparative Constitutional Law, S., Sibi, 2009.

LEGAL ASPECTS OF THE INHERITANCE TAX.

Angelina BOGDANOVA*

Abstract

The paper is focused on the legal aspects of the Inheritance Tax and obligations of citizens concerning to pay taxes and fees, established by law, according to their income and property. In the financial doctrine, local taxes are shared as taxes on wealth (property taxes) - these are some of the oldest taxes. Property (wealth), like income, is an economic resource for an individual or a household. Property, however, does not always bring income, but it benefits its owner.

Keywords: *tax, inheritance, obligation*

1. Introduction

In modern constitutionalism, the understanding of the basic obligations of citizens is that they are legal obligations. Unlike the subjective rights, the legal obligations, incl. and the basic obligations of citizens, the rules of conduct are of a mandatory type - the bearer of the underlying obligation is not entitled to judge whether or not to fulfill the obligation. Failing to do so threaten sanctions.

Inherent to the main obligations is the public need for their implementation. Their implementation is a definite imperative for citizens and for society, because the basic duties satisfy such public interests, which can not be retreated. Citizens' main obligations are a form of social necessity. These are legal obligations guaranteed by the legal liability of the entities. Form of responsibility, resp. the sanctions by which it is manifested are provided not in the Constitution, but in the laws.

One of the basic obligations of the citizens is provided in Art. 60, par. 1 of the Constitution of the Republic of Bulgaria, namely that they are obliged to pay taxes and fees, established by law, according to their income and property. According to this, in which budget unit the taxes are collected, they are subdivided into central (republican, state) and local. The latter kind falls into the municipal budget.

In the financial doctrine, local taxes are shared as taxes on wealth (property taxes) - these are some of the oldest taxes. Property (wealth), like income, is an economic resource for an individual or a household. Property, however, does not always bring income, but it benefits its owner.

Wealth can be defined as the total value of the net assets owned by an individual or household. It can be used as a means of generating income or as a means of bringing benefits to its holders. Taxation of property is carried out periodically (annually), such as buildings, dwellings,

---

* Student, Faculty of Law, "Angel Kanchev" University of Ruse; (e-mail: anichka_95@abv.bg). This study was elaborated under the coordination of assist. Prof. Phd.. Vanya Panteleeva (vpanteleeva@uni-ruse.bg)

land. However, wealth can also be taxed once in a change of ownership, inheritance, donations that occur over a certain period of time.

Local taxes apply the principle of horizontal justice, according to which taxpayers with the same objects of taxation must also pay the same type and amount of tax.

The Local Taxes and Fees Act (LTFA) in Article 1 (1) provides for the following local taxes to be charged to the respective municipal budget:

1. real estate tax;
2. inheritance tax;
3. tax on donations;
4. tax on forfeiture of property;
5. tax on vehicles;
6. patent tax;
7. tourist tax

The heritage is also a constitutionally established legal fact. According to Art. 17, para. 1 The rights of property and inheritance are guaranteed and protected by the law. In practice, the term "inheritance" often means the fact of passing the property from the heir to his heirs - the inheritance itself. Indeed, the legacy is the subject of succession succession. It represents a set of property rights and obligations of the deceased.

The subject of taxation is the value of the inherited movable and immovable property left by the deceased. His debts and receivables at the date of discovery are taken into account when determining the total inheritance. In Art. 29 of the Law on Local Taxes stipulates that inheritance tax shall be levied on the legally inherited or by will of the Bulgarian or foreign property as well as the property of the foreign citizens in the country. For the purposes of taxation, the property acquired directly by a third party in the event of the deceased's death on the basis of a contract concluded by the deceased, unless the contract is concluded in fulfillment of a contractual obligation, is also considered to be hereditary property. The tax shall be determined separately for each heir or legatee in the relevant tables and paid by the heirs by law or by will, as well as by the legatees.

Inheritance tax is not paid by the surviving spouse and by the direct heirs without limitation (Article 32 (2) of the LTFA). Direct heirs are parents, children, grandchildren, grandchildren, and so on. This 2005 amendment makes it clear that the surviving spouse, children, grandchildren, parents, and all direct heirs of the deceased do not owe an inheritance tax. This provision applies to both estate, cars, movable property, business participations, and cash deposits in banks and other claims of the deceased.

When establishing an inheritance, taxable persons¹ or their legal representatives shall be required within six months to file a declaration in the municipality of the last domicile of the deceased and, if the latter was domiciled abroad, by the location of most of his property in the country. The six-month reporting period begins at a different time depending on the quality of the persons who have the obligation to declare or depending on the fact of the death of the deceased (actual or legal death).

Where the heirs or legatees are from the spouse, descendant, parent, brother or sister, the six-month period begins from the discovery of the inheritance² - per argumentum a contrario of Art. 32, para. 2 of the LTFA. In the event that the heirs or legatees are outside the circle of persons

---

¹ These are the heirs by law or by will, as well as the covenants.

² Art. 1 of the Inheritance Act states that the inheritance is found at the time of death in the last place of residence of the deceased.

referred to in the preceding sentence, the six-month period for submitting a declaration of inheritance tax shall start from the knowledge that the inheritance has been opened - Art. 32, para. 2 of the LTFA.

The text of the second paragraph of Art. 32 of the LTFA should be interpreted in a corrective manner. Instead of "from filing the declaration" it should be understood as "the filing of the declaration". Where the heir is a person who was conceived at the time when the inheritance was found and is alive, the time limit for lodging the declaration for his / her legal representatives shall begin to run from the date of his / her birth.

For the property of persons declared by the court to be absent³, the declaration is filed by the persons who are the heirs of the person declared absent at the time of the last notice from him. In such cases, the 6-month period for filing the declaration starts from the date of entry into possession. Persons who appear to be heirs of the person declared to be absent at the time of the last notice of the matter may request the court to be temporarily in possession of his property. This possession is referred to in Art. 32, para. 3 of the LTFA. Ownership of property of the absent takes place by court order. It must be assumed that the date of delivery of the relevant judicial act is the date on which the declaration period begins.

LTFA does not deal with the cases of declaring the death of a person who is absent - Art. 14 of the Person and family Act (PFA)⁴. Announcement of death is by a judicial act. The court shall determine the day and, if possible, the time of the alleged death by its act. In the absence of adverse data on the moment of death, the day to which the last notice refers is accepted.

The fact that the death of a person as a circumstance setting the beginning of the deadline for filing a tax return is not a leak in the law is not mentioned in the provisions of the LMTC. According to Art. 17 of the PFA, the death sentence of one person, pronounced with the judgment of the court, produces the same legal consequences resulting from the actual death of the person, the physical (actual) and legal (civil) death of a person are treated as legal consequences. In this case, the provisions of Art. 32, para. 1 and para. 2 of the LTFA. Article 14, para. (2) of the PFA provides that the declaration of death may be made and without the person's absence declared. If there is a case of declaring the death of a person without the same being previously declared to be absent, then, by equating the consequences of the actual and civil death of the person, the declaration will be made by the heirs or legatees within six months of the discovery of the inheritance, respectively from the knowledge that the inheritance has been detected depending on the circle of persons obliged to submit the declaration.

LTFA in Art. 32, para. 7 introduces an additional reporting period. The term is one month from the knowledge that there are hereditary properties not declared in the original declaration. Knowledge of the fact that such property is available must have occurred after the expiry of the time limit for filing the original inheritance tax return. What and how many such property may be, the law does not indicate.

Similar to the real estate tax and inheritance tax, the successor tax return is also used by the other heirs. This rule applies regardless of the heir's status - by law or by will.

What is special is that the text of Art. 32, para. 5 of the LTFA does not mention the covenants. At the same time, they are explicitly mentioned in Art. 32, para. 1 peak with Art. 31 of the LTFA as being obliged to submit a declaration and payment of the inheritance tax. There are two options - or it is a legislative omission for the covenants to be included in the text of the norm,

---

³ Art. 8 to Art. 12 of the Law on Public Offense concerning the declaration of absence.

⁴ Article 14 (1) Upon expiration of five years from the day to which the last notice of the absent refers, the court shall, at the request of the prosecutor or of any interested party, declare his death. (2) The declaration of death may be made without the absence of the person being disclosed.

or the legislator has knowingly excluded these persons from the text and it should apply only to the heirs, but not to the covenants. In the regulation of real estate tax in the text of Art. 14, para. 5 of the law includes both co-owners and users as taxable persons. This could be a presumption of the legislator's general will to settle such relations of declaration, but it is hardly sufficient to justify the argument that the covenants were omitted unintentionally in the text of Art. 32, para. 5 of the LTFA or under the term heirs the legislator has included the covenants.

The covenant is a kind of private will. The covenant refers to a certain property of the deceased - Art. 16, para. 2 of the Inheritance Act. The object of the covenant can be both individually defined objects and generic objects. The covenant⁵ declares only the deceased property of the deceased.

For this reason, he has no right or obligation to file a declaration for the remainder of the inheritance, unless he or she has the status of heir by law or by will. Therefore, the covenant can not avail himself of the submitted tax return from the heir or vice versa - the declaration of the covenant property received by the covenant can not be used by the heirs of the deceased person. They are required to file a self-declared tax return for inheritance tax.

Because heirs by law or by will receive all or part of the inheritance, that is, each successor receives part of the total inherited property, then the successor tax return is used by the other heirs. This rule can not apply to the deceased's legatees - they get exactly the property of the deceased.

In view of the above, it could be concluded that the covenants were not omitted by the legislator but deliberately not mentioned by him in the text of Art. 32, para. 5 of the LTFA and this text is not applicable to these persons⁶.

The exemption from payment of the inheritance tax in favor of the surviving spouse and the direct line heirs without limitation, regulated in Art. 31, para. 2 of the Local Taxes Act, should not be confused with the obligation to submit a declaration of inheritance tax. The persons mentioned in the legal text are obliged to submit a tax return, even though they are exempt under the law from paying the tax.

Inherited property, with the exception of tax exempt, shall be determined and valued in BGN at the time of the inheritance, in accordance with the provisions of Art. 33 of the LTFA. The taxable inheritance is divided into hereditary shares, the share of each successor being determined by the order of the Inheritance Act. The tax shall be determined for each heir and legatee and shall be communicated separately to the liable persons under the procedure of the Tax and Social Insurance Procedure Code (TSIPC). The tax is payable within two months of receiving the message.

Establishing, securing and collecting the inheritance tax is performed by the employees of the municipal administration under the procedure of the TSIPC.

When it is not paid in due time, the tax shall be collected together with the interest under the Interest on the Taxes, Fees and Other State Receivables Act (Article 4, Paragraph 2 of the Local Taxes Act). A fine of BGN 10 to 500 is provided in Art. 124, para. 1 of LTFA for heirs, covenants or their legal representative who does not submit a declaration under Art. 32 of the Law

---

⁵ The covenant may be a heir by law or by will. In this case, he has an obligation to submit a declaration as an heir to the inherited property inherited from the law or general will. A heir by law or testament may not be a covenant.

⁶ The concept of successor is a common concept. It includes both the heirs by law and the heirs. The will of a certain property is a private testament, a covenant. Private testamentary dispositions should be different from the common ones - such a distinction is made by art. 16, para. 1 and para. 2 of the IA. The legatee is a person in whose favor a legator has left a certain property - argu. of art. 16, para. 2 of the IA. In this sense, the covenant is also a heir in the broad sense of the term. LTFA clearly distinguishes in Art. 31 and Art. 36 of the law taxable persons. In this text of the law, the covenant was introduced as a separate debtor. Therefore, in Art. 32, para. 5 LTFA under the term "heir" the law refers only to heirs by law and will, not by the covenant.

on Local Taxes, does not submit it on time, does not declare or misrepresents property acquired through inheritance.

The acts for establishing the violations are compiled by the employees of the municipal administration and the penal decrees are issued by the mayor of the municipality or by officials authorized by him. The appeal against the penal provisions shall be carried out under the procedure of the Administrative Violations and Penalties Act.

References

- Constitution of the Republic of Bulgaria
- Tax-Insurance Procedure Code
- Law on Local Taxes and Fees
- Law on Administrative Offenses and Penalties
- Inheritance Act
- The Law on interest on taxes, fees and other similar state receivables
- Person and Family Act
- Stoyanov, I. Tax Law, Sixth Revised and Supplemented Edition, Ciela, S., 2016
- Tasev, H. Bulgarian Inheritance Law, tenth revised and completed edition, Ciela, S., 2013
- Drumeva, F. Constitutional Law, fourth supplementary and revised edition, Ciela, S., 2013

REGATUL BELGIEI

Tiberiu Traian BURADA*

Abstract

Scopul lucrării constă în a prezenta sistemul administrativ al Regatului Belgiei, arătând totodată care sunt reglementările care îl diferențiază de celelalte state. Se vor contura caracteristicile pe care le prezintă această monarhie constituțională, dintr-o perspectivă organizatorică, respectiv administrativă, la nivel constituțional. Deasemenea, se vor avea în vedere elementele distinctive ale statului belgian federal și trecerea acestuia prin etapele federalizării, și ce implicații au avut la nivel administrativ.

Cuvinte cheie: *instituții politico-administrativ, Regatul, Belgiei, Parlament Federal, Guvern federal, Rege*

1. Introducere

Lucrarea acoperă domeniul dreptului administrativ, în special prezentarea instituțiilor administrative ale Regatului Belgiei, mai precis modalitatea de organizare la nivel constituțional al Regelui, Guvernului, Parlamentului, puterii judecătorești și a administrației publice locale. Lucrarea va fi realizată prin analiza lucrărilor de specialitate, în paralel cu cercetarea mediului online cu privire la aspectele relevante, acte normative care au legătură cu subiectul, cum ar fi spre exemplu, cel mai important act normativ, respectiv: Constituția Belgiei. De-a lungul timpului, au fost redactate numeroase articole cu privire la Regatul Belgiei, majoritatea analizând doar dintr-o anumită perspectivă, cum ar fi cea istorică, organizatorică, socială, economică ori administrativă. În această lucrare, însă, vom îmbina toate aceste perspective pentru a prezenta principalele instituții și sistemul administrativ.

2. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. BELGIA: scurt istoric

Numele de „Belgia” provine din Gallia Belgica, numele unei provincii romane din nordul Galiei care, înainte de invazia romană din 100 î.e.n., era locuită de Belgae, un amestec de populații celtice și germanice.

La Congresul de la Viena, în 1815, Belgia (Olanda de Sud) și Olanda de Nord (Olanda) au fost unite pentru a forma un stat. Acest nou stat a fost condus de regele William I. Deși politica sa era benefică pentru burghezia belgiană, a existat un protest. Catolicii s-au opus intervenției regelui protestant în chestiuni clericale. Liberalii au cerut mai multă libertate. În 1828 catolicii și liberalii au

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: md.tiberiu@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ștefan Elena Emilia (e-mail: stefanelena@gmail.com).

elaborat un program concret de cereri. Asocierea dintre catolici și liberali a fost numită sindicalism.

După o serie de ciocniri, revoluția a izbucnit la Bruxelles în 1830. William a trimis armata pentru a înăbuși revoluția, dar a fost respinși la 27 septembrie 1830. Rebelii au primit sprijin din partea voluntarilor din afara orașului. După această revoluție, Belgia sa despărțit de Olanda de Nord. Un guvern provizoriu a declarat independența la 4 octombrie 1830. La 3 noiembrie același Congres Național a fost ales de un electorat de 30.000 de bărbați care plăteau un anumit nivel de impozite sau care aveau calificări speciale. La 7 februarie 1831, Congresul Național a adoptat o constituție care, la vremea sa, era foarte progresivă.

Dacă la crearea sa (1831) Belgia era un stat unitar descentralizat, această structură a cedat sub presiunea unei mișcări de fond puternice: afirmarea comunităților și regiunilor. Belgia este singurul stat din U.E care a trecut recent de la structura unitară la cea de tip federal, astfel regulile federalismului se aplică doar parțial de aici și atipicitatea sa față de statele federale „clasice” exemple remarcându-se în lipsa constituțiilor la nivel regiunilor și comunităților și nici organe jurisdicționale la nivelul regiunilor. Dacă regula generală de formare a statelor federale este prin agregare (unirea într-un stat federal) în cazul Belgiei avem o veritabilă excepție de segregare (disocierea unui stat unitar). În Belgia s-a realizat segregarea datorită conflictelor dintre populația valonă (franceză) și cea flamandă (neerlandeză) din anul 1970, care a impus reforme pentru autonomie.

Diversitatea lingvistică și conflictele politice și culturale asociate acesteia sunt reflectate în istoria politică și în sistemul complex de guvernare. Revizuirea Constituției din 1993, a încheiat practic procesul de federalizare, deoarece în art. 1 din Constituție prevede că Belgia este un stat federal care se compune din comunități (franceză, flamandă, germanofonă) și regiuni (valonă, flamandă, bruxelleză). Există patru regiuni lingvistice (de limbă franceză, de limbă neerlandeză, regiunea bilingvă Bruxelles - Capitală și cea de limbă germană)¹.

Problema relațiilor dintre comunități a jucat un rol foarte important în istoria belgiană recentă. După patru reforme de stat, Belgia a fost transformată într-un stat federal. Scena politică este dominată și de problemele economice și de internaționalizarea sporită. Belgia a jucat un rol important în crearea Uniunii Economice Belgia-Luxemburg, a Benelux-ului și a Uniunii Europene² găzduind importate instituții europene: Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană. Belgia este membră fondatoare și a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord al cărei sediu îl găzduiește de asemenea. Ca membră a Organizației Națiunilor Unite și în slujba păcii mondiale, Belgia își trimite adesea trupele în misiuni de pace sau își trimite observatorii în zone din întreaga lume.

Cu o suprafață de 30.500 km² și o populație de 11.267.910, Belgia este una dintre cele mai mici state membre ale Uniunii Europene. Cu toate acestea, a avut un PIB în 2017 de 495,356 milioane de dolari, economie baza pe comerț fiind, printre primele zece țări în clasamentul comerțului internațional, și mâna de lucru bine pregătită și extrem de productivă, astfel că sectorul serviciilor este extrem de bine dezvoltat.

2.2. Constituția Regatului Belgiei

Constituția Belgiei, una dintre cele mai vechi constituții, a fost adoptată la 7 februarie 1831 și este în vigoare și astăzi, cu multe modificări, nu mai puțin de 29 de ori, ultima chiar în 24

¹ Vezi Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Drept constituțional și instituții politice, Ediția 14, vol. II, Editura C.H. Beck, București, 2013, p. 68.

² Membru fondator al Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) și din Comunitatea Economică Europeană (CEE)

Octombrie 2017 fiind modificat art. 12. Considerată la data adoptării ca cea mai modernă și liberală constituție, Constituția Belgiei a fost și este bine cunoscută de români, deoarece ea a inspirat puternic Constituția României din anul 1866. Mai mult, Constituția română din anul 1923, care i-a urmat, a fost considerată doctrinar și oficial ca fiind o modificare a celei din 1866³.

Cele mai importante modificări constituționale au avut loc între anii 1970-2014 numite cele „șase reforme ale statului” pentru a putea înțelege subdiviziunea politico-administrativă le vom reda succint :

În 1970 s-au pus bazele înființării a trei regiuni. Fiecare are propriul teritoriu și, în principal, se așteaptă să fie activ în domeniul economic. Regiunile reprezintă un răspuns la urmărirea de către vorbitorii de limbă franceză - Valonii și vorbitorii de limba franceză din Bruxelles - pentru autonomia economică

În 1980, comunitățile culturale au devenit cunoscute doar ca și Comunitățile. Acest lucru s-a întâmplat deoarece Comunitățile nu decideau numai asupra problemele culturale, ci și aspectele legate de individ, cu alte cuvinte, serviciile de sănătate și sociale.

Drept urmare, începând din 1980, aceste trei Comunități erau cunoscute sub numele de Comunitatea flamandă, Comunitatea franceză și Comunitatea germanofonă. Aceste comunități au primit câte un Consiliu (Parlament) și un Guvern.

Odată cu reforma de stat din 1980, au fost înființate și două regiuni: regiunea flamandă și regiunea valonă. De asemenea, acestea au avut un Consiliu și un Guvern, însă în Flandra, Guvernul și Consiliul Regiunii Flamand au fuzionat cu Guvernul și cu Consiliul Comunității Flamande. Astfel, în Flandra, există doar un singur guvern și un Consiliu pentru Comunitate și regiune, față de restul regiunilor.

O altă caracteristică importantă a acestei a doua etape, în 1980, este faptul că Regiunea Bruxelles, deși recunoscută în 1970, a fost (ținând seama de instituțiile sale) pusă în așteptare. Dar aceasta sa schimbat în următoarea reformă a celui de-al treilea stat.

În timpul celei de-a treia reforme a statului din 1988-89, a fost înființată în principal regiunea de capital Bruxelles. La fel ca celelalte două regiuni, a primit instituții proprii, în special un Consiliu, numit acum Parlament, și un guvern. Parlamentul Regiunii Capitalei Bruxelles votează asupra ordonanțelor, iar Guvernul le pune în aplicare. Odată cu cea de-a treia reformă a statului din 1988-1989, Comunitățile au primit mai multe puteri și regiunile au fost consolidate. Astfel, Comunitățile au primit responsabilitatea pentru educație, în timp ce regiunile au primit puteri pentru transport și lucrări publice.

În cele din urmă, procesul de reformă a statului, care a început în 1970, a fost finalizat cu cea de-a patra reformă a statului din 1993. Statul belgian este acum un stat federal deplin. Comunitățile și regiunile, care au fost înființate în cadrul reformelor anterioare, au primit acum puterile depline.

Primul articol din Constituție, care spunea: "Belgia este împărțită în provincii" a fost modificată astfel: "Belgia este un stat federal compus din Comunități și regiuni". Statul federal belgian a fost o realitate din acel moment.

Acordul Lambermont și Acordul Lombard s-au manifestat în cea de-a cincea reformă a statului în 2001. Acordul Lambermont a transferat anumite competențe regiunilor și comunităților privind agricultura, pescuitul și comerțul exterior. Cooperarea pentru dezvoltare (în ceea ce privește domeniile de responsabilitate regionale și comunitare), auditarea cheltuielilor electorale pentru alegerile parlamentare și finanțarea suplimentară a partidelor politice au fost transferate

---

³ Vezi Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Drept constituțional și instituții politice, Ediția 14, vol. I, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 85 – 87.

comunităților și regiunilor. În plus, Acordul prevede o serie de măsuri privind finanțarea comunităților, extinderea competențelor fiscale ale regiunilor și o alocare suplimentară a bugetului de la guvernul federal la Comisia Comunității flamande și franceze Acordul Lombard modifică modul în care funcționează instituțiile de la Bruxelles. Ambele acorduri au intrat în vigoare în temeiul a două legi speciale adoptate la 13 iulie 2001.

Acordul instituțional din decembrie 2011 privind cea de-a șasea reformă a statului, intitulat "Un stat federal mai eficient și entități mai autonome", prevede o reformă substanțială a statului care va avea loc în mai multe etape. Prima etapă a reformei de stat a fost aprobată în iulie 2012 și se ocupă predominant de împărțirea districtului Bruxelles-Halle-Vilvoorde (BHV). Pe lângă împărțirea circumscripției electorale, BHV va fi, de asemenea, supus reformei legale. Cartierul Bruxelles va fi unul dintre cele 12 noi districte juridice create de reforma justiției.

Regiunea flamandă va fi în continuare responsabilă pentru numirea primarilor, dar în viitor, adunarea generală a diviziei administrative judiciare a Consiliului de Stat are ultimul cuvânt de spus dacă există probleme cu privire la numirea primarilor pentru cele șase municipalități cu facilități lingvistice.

Legiuitorul intenționează să creeze o comunitate metropolitană din Bruxelles în vederea promovării dialogului dintre diferitele niveluri de putere implicate în chestiuni interregionale. Noua legislație îmbunătățește, de asemenea, finanțarea pentru Regiunea Bruxelles-Capitale prin acordarea de compensații pentru anumite tipuri de venituri lipsă, precum și a cheltuielilor deosebit de mari suportate pentru mobilitate, securitate și rolul internațional al regiunii.

Procedura de votare pentru belgieni care trăiesc în străinătate a fost simplificată și modificată pentru a garanta o distribuție mai naturală a acestor voturi asupra diferitelor cantoane electorale și districte.

Legislația electorală a fost, de asemenea, modificată pentru a consolida democrația și credibilitatea politică și va include acum măsuri pentru a asigura că membrii aleși într-un parlament pentru un nou mandat își vor asuma efectiv acest mandat și vor renunța la cel vechi. Această lege specială a intra în vigoare la 1 ianuarie 2014.

Sistematizarea Constituției este realizată pe titluri, capitole, secțiuni și articole. Titlurile sunt următoarele: I. Belgia federală, componentele și teritoriul; II. Belgienii și drepturile lor; III. Puterile; IV. Relațiile internaționale; V. Finanțele; VI. Forța publică; VII. Dispoziții generale; VIII. Revizuirea Constituției; IX. Intrarea în vigoare și dispoziții tranzitorii.

Cu toate că evoluției statului belgian de la stat unitar spre federativ, Constituția prezintă claritate, certitudine și precizie, în acest sens se reglementează puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească și indică în Art. 33 alin. 1 „Toate puterile emană de la Națiune.” Iar alin 2 „Aceste puteri sunt exercitate așa cum se prevede în Constituție”.

2.3. Instituțiile principale ale Regatului Belgiei

În general, puterile statului federal acoperă tot ceea ce este legat de interesul public. În interesul general al tuturor belgienilor, statul federal gestionează finanțele publice, armata, sistemul judiciar, securitatea socială, afacerile externe, precum și părți substanțiale ale sănătății publice și afacerilor interne. Deci, statul federal are puteri doar în aceste domenii.

Statul federal păstrează un "patrimoniu comun" considerabil. Acestea includ sistemul judiciar, armata, poliția federală, securitatea socială și legile importante din domeniul securității sociale (șomaj, pensii, prestații pentru copii, asigurări de sănătate), datoria publică, politica monetară, politica prețurilor și veniturilor, protecția economiilor de energie, energia nucleară, companiile de stat (cum ar fi Căile Ferate Belgare, Poșta), instituțiile științifice și culturale federale etc. Mai mult, statul federal este responsabil de obligațiile Belgiei și instituțiilor sale federalizate față de Uniunea Europeană sau NATO.

2.3.1. Parlamentul

În cadrul autorităților federale, puterea legislativă este exercitată de parlamentul federal alcătuită din două adunări (camera reprezentanților și senatului), pe de o parte, și, pe de altă parte, regele. Regele nu exercită nici o autoritate personală. Miniștrii lui poartă întreaga responsabilitate prin semnarea în comun a proiectelor de legi care sunt adoptate de parlament și de decretul regale. În camera reprezentanților, cei 150 de reprezentanți sunt aleși direct prin vot universal. Numărul reprezentanților a fost redus de la 212 de membri în sistemul precedent la 150 de membri acum. În prezent, senatul are 71 de membri în loc de 184 de senatori (25 vorbitori de limbă olandeză și 15 vorbitori de limbă franceză) aleși de către populație, 21 senatori desemnați de comunități (10 din comunitatea flamandă, 10 din comunitatea franceză și 1 din comunitatea vorbitoare de limbă germană) și 10 cooptați senatori (6 vorbitori de limbă olandeză și 4 vorbitori de limbă franceză). Apoi, trebuie să adăugăm senatorii de drept - aceștia sunt membri ai familiei regale.

Unele puteri sunt exercitate exclusiv de către Camera Deputaților. Aceasta privește controlul guvernului federal și, printre altele, bugetul și conturile de stat. În ceea ce privește autoritatea de a forța un guvern să demisioneze, actualul articol 96 din Constituție stipulează că guvernul își prezintă demisia atunci când Camera Deputaților, cu majoritatea absolută a membrilor săi, adoptă o moțiune de cenzură care propune Regelui numirea unui succesor al primului ministru sau propune Regelui numirea unui prim-ministru în termen de trei zile de la respingerea unei moțiuni de încredere.

Art. 96 „Regele numește și demite din funcție miniștrii. Guvernul federal își prezintă demisia în fața regelui în cazul în care camera reprezentanților, cu majoritatea absolută a membrilor săi, adoptă o moțiune de cenzură și propune un succesor al prim-ministrului, în vederea numirii de către rege, sau propune un succesor al prim-ministrului în vederea numirii de către rege în termen de trei zile de la respingerea moțiunii de încredere. Regele numește succesorul propus în funcția de prim-ministru, care ocupă această funcție la investirea noului guvern federal.”

În cazul în care Parlamentul nu propune în termen de 3 zile un prim-ministru regele are dreptul de a dizolva parlamentul și a declanșa alegeri anticipate conf. Art. 46

Senatul are la rândul său puteri unice pentru a soluționa conflictele de interese care pot apărea între Parlamentul federal și parlamentele Comunităților și Regiunilor.

Alte atribuții sunt exercitate alternativ de către Cameră și Senat: introducerea candidaților la Curtea Constituțională, la Curtea de Casație și la Consiliul de Stat (Curtea Administrativă Supremă).

Pentru cele mai importante puteri, cele două adunări joacă un rol egal. Revizuirea Constituției, aprobarea anumitor legi și ratificarea convențiilor internaționale.

Ambele adunări exercită toate celelalte puteri, dar Camera are ultimul cuvânt. Senatul este un forum de reflecție și, prin urmare, se așteaptă să se pronunțe asupra proiectelor de legi sau propuneri numai dacă consideră necesar. Senatul poate, de asemenea, să ia inițiativa de a prezenta o propunere de lege.

Împreună cu guvernul federal, Camera și Senatul susțin interesul public al statului.

„Deputații și senatorii sunt aleși pentru un mandat de patru ani. Dizolvarea Parlamentului este automată:

- dacă mandatul a ajuns la termen;
- în anumite cazuri particulare: vacanța tronului, revizuirea Constituției.”⁴

---

⁴ Prof. univ. dr. Ioan MURARU „Constituția Regatului Belgiei. Prezentare general”

2.3.2. Guvernul

Guvernul federal exercită puterea executivă federală.

Acest guvern este acum limitat la 15 miniștri. Cu excepția posibilă a primului ministru, guvernul federal este alcătuit din același număr de vorbitori de limbă olandeză și vorbitori de limbă franceză. Se pot adăuga și secretarii de stat, azi avem patru secretari de stat. Guvernul implementează legislația.

Guvernul participă, de asemenea, la puterea legislativă, prin dreptul său de inițiativă. Guvernul poate depune proiecte de lege Parlamentului și are dreptul de a propune amendamente. Aceasta înseamnă că poate depune amendamente la propriile proiecte de lege și la legile deputaților. Un proiect de lege care a fost aprobat de Parlament devine lege numai după semnarea de către Guvern, adică Regele și miniștrii.

Primul-ministru, azi Charles Michel, este șeful guvernului federal, a cărui activitate o conduce și o coordonează. El prezidează Consiliul de Miniștri și cabinetul interior. Reprezintă guvernul în străinătate și în principalele instituții guvernamentale și neguvernamentale.

În calitate de șef al guvernului, primul-ministru este fața și vocea guvernului față de principalele instituții ale țării. Prim-ministrul este primit în mod regulat de către rege, șeful constituțional al executivului. Cu toate acestea, cea mai vizibilă parte este cea pe care o joacă în relația cu parlamentul, al cărui deputați și senatori pot pune întrebări sau pot cere primului-ministru să dea lămuriri cu privire la anumite situații, proiecte legislative pe care le pot explica comisiilor competente ale Camerei sau ale Senatului. Acest lucru presupune o bună colaborare între puterea executivă și cea legislativă și un prim-ministru care este în măsură să-și apere deschis guvernul și politica în Parlament. Această responsabilitate necesită, de asemenea, întâlniri, adunări informale și cunoștințele necesare privind dosarul.

2.3.3. Regele

La începutul anului 1831, Congresul Național, care a pus bazele statului, a dat Belgiei o Constituție. A organizat noul stat ca monarhie parlamentară constituțională. Următoarea problemă a Congresului a fost găsirea unui individ care să-și îndeplinească rolul de rege al belgienilor. A fost propus printul Leopold de la Saxe-Coburg și Gotha. Acesta a fost începutul dinastiei belgiene, primul Rege al Belgiei fiind ales direct de către reprezentanții aleși ai națiunii. În cadrul acestui cadru constituțional și în colaborare cu celelalte organe ale puterii, ocupații succesive ai tronului au construit treptat instituția monarhică.

În domeniul politic, funcția regelui nu implică exercitarea autorității personale. Este prin a sugera, sfătui, avertiza și încuraja că regele aduce această acțiune asupra protagoniștilor politici. Perspectiva sa este una de continuitate a statului, a obiectivelor pe termen lung și a "marilor proiecte" ale țării și ale statului.

Dialog

Prin intermediul dialogului cu toți cei care iau decizii politice se desfășoară activitățile politice ale regelui. Într-o țară precum Belgia, acest lucru implică nu numai Parlamentul și guvernul, ci și toate organismele care duc la luarea deciziilor. De aceea, regele vede reprezentanți nu numai din lumea politică, ci și din partea tuturor celor care au o influență în țară la nivel economic, social, academic, cultural și sportiv. În același timp, aceste întâlniri, ale căror conținut rămâne confidențial, reprezintă o sursă valoroasă de informații pentru Rege și îi permit să-și aducă influența.

Importanța și impactul acțiunii politice a regelui variază în funcție de circumstanțe și de ritmul vieții publice. Există momente în care rolul regelui poate fi văzut mai clar, în special după alegeri, atunci când alege un informator, apoi un formator pentru guvern.

Jurământ

Articolul 91 din Constituție prevede că regele poate să adere la tron după ce a depus solemn în fața celor două Camere ale Parlamentului: a teritoriului. "

Care este sensul și semnificația exactă a acestui jurământ? În primul rând, așa cum se precizează în Constituție, acesta reprezintă un angajament solemn personal. Menționarea specifică a independenței naționale și a integrității teritoriului a fost probabil inspirată de circumstanțele existente la momentul elaborării Constituției, moment în care Belgia tocmai a luat forma unui stat suveran a cărui granițe erau contestate. Regii belgieni au considerat întotdeauna aceste două puncte ca fiind una dintre obligațiile lor speciale.

Alte funcții

Regele combină aceste funcții politice cu o serie de alte funcții administrative.

În primul rând, el este comandantul forțelor armate. În cursul istoriei belgiene contemporane, interpretarea acestui text a provocat controverse și chiar conflicte între unii dintre suveranii țării și guvernele lor. Aceasta sa axat pe întrebarea dacă, în timpul războiului, rolul militar al regelui este supus unei responsabilități ministeriale. Astăzi, întrebarea nu apare în practică, deoarece cea mai mare parte a forțelor armate ale Belgiei ar fi, în aceste condiții, sub comanda integrată a N.A.T.O.

Reprezentant al națiunii

Regele nu întruchiează statul Belgian, care este aparatul puterii, ci Națiunea, pe care unii ar prefera să o numească Țara. În această calitate, el călătorește în străinătate la vizite de curtoazie sau prietenie și pentru a promova o imagine bună a Belgiei. Răsplata și rezultatele pozitive ale acestor vizite depind atât de impresia pe care suveranii o creează, cât și de starea actuală a relațiilor dintre cele două state în cauză: în acest sens, zonele reprezentative și politice (sau diplomatice) se amestecă.

Este, de asemenea, ca reprezentant al națiunii că regele, ajutat de regină, călătorește în întreaga țară pentru o mare varietate de vizite. El face acest lucru pentru a aduna informații și pentru a stimula și încuraja dezvoltarea socială, economică și culturală a multor „microcosmosuri culturale” care se găsesc în orice țară. El face și acest lucru pentru a exprima nu numai interesul său personal, ci și interesul sau recunoștința întregii comunități pentru indivizi sau realizări care merită să fie evidențiate sau onorate. Aceste activități și gesturi îi privilegiază pe destinatari. Puțini rămân indiferenți față de astfel de onoruri.

În Belgia, monarhia se încadrează în cadrul constituțional juridic și rațional, dar în același timp poartă un mesaj emoțional care derivă din originile sale antice și din continuitatea sa.

Resursele puse la dispoziția regelui

Pentru a-și îndeplini funcția, regele se poate baza pe sprijinul întregului aparat guvernamental și administrativ al țării. În plus, se acceptă faptul că, de la înființarea unei monarhii, regele trebuie să aibă libertatea de a dispune în mod liber de asistenți personali și de resurse materiale. Prin urmare, Constituția prevede o listă civilă, adică nu un salariu, ci un buget instituțional care să permită regelui să-și plătească asistenții, să mențină reședințele regale, să-și conducă birourile, să-și finanțeze cheltuielile personale și să ofere reprezentare și ospitalitate.

De asemenea, acest context a dus la crearea Casei Regale. Acesta cuprinde patru entități care alcătuiesc împreună asistenții regelui: departamentul Marelui Mareșal (activitățile reprezentative), Cabinetul Regelui (politică, administrație, relații publice), Casa („Gospodăria”) Militară (relațiile cu forțele armate și ministrul apărării) și departamentul listei civile (finanțe și management al gospodăriei).

2.4. Administrația publică locală

În cadrul reformei statului, piramida statului unitarian a făcut loc unei structuri mai complexe pe trei niveluri.

La nivel superior, găsim acum statul federal, comunitățile și regiunile, toate trei fiind egale din punct de vedere juridic. Aceștia sunt pe picior de egalitate, dar au competențe și responsabilități pentru diferite domenii.

Următorul nivel în jos este încă ocupat de provincii. Înainte de reforma de stat din 1993, provinciile erau doar sub supravegherea statului central. Acum ei sunt supravegheați de toate autoritățile guvernamentale superioare, în contextul puterilor federale, comunitare sau regionale.

În partea de jos a piramidei, găsim comunele, care este nivelul de administrație cel mai apropiat de popor. Ca provinciile, ele sunt sub supravegherea autorităților superioare. În funcție de puterile exercitate, acestea sunt supravegheate de statul federal, Comunitatea sau Regiunea. În general, acestea sunt finanțate și audiate de către Regiuni. Acestea urmează a fi prezentate în detaliu în capitolul următor.

2.4.1. Organizarea administrativ-teritorială Comunitățile

Redistribuirea puterii a avut loc pe două linii. Prima linie se referă la limba și, într-un sens mai larg, la tot ce este legat de cultură. Rezultatul a fost mai multe comunități. Conceptul de "comunitate" se referă la persoanele care formează o comunitate și la legătura care le unifică, și anume limbajul și cultura lor. Belgia se află peste linia care separă culturile germane și latine. Aceasta explică de ce țara are trei limbi oficiale: olandeză, franceză și germană. Drept urmare, Belgia de astăzi are trei comunități: Comunitatea flamandă, Comunitatea franceză și Comunitatea germanofonă. Aceste comunități corespund, prin urmare, grupurilor de populație. Comunitatea flamandă își exercită atribuțiile în provinciile flamande și în Bruxelles, Comunitatea franceză în provinciile valone, cu excepția comunităților de limbă germană, și în Bruxelles, comunitatea germanofonă în comunele din provincia Liège, care formează zona de limbă germană

a. Comunitatea flamandă

Își exercită atribuțiile în provinciile flamande și în Bruxelles. Parlamentul flamand și guvernul flamand exercită puterile legislative ale Comunității flamande. Parlamentul flamand este alcătuit din toți membrii Consiliului, aleși în mod direct în regiunea flamandă și cei șase membri vorbitori de olandez din Parlamentul de la Bruxelles. Cei 6 membri, de asemenea, aleși în mod direct de Parlamentul flamand al Parlamentului, împreună cu cei 118 membri ai Consiliului, alcătuiesc Parlamentul flamand de 124 de membri. Pentru a preveni o creștere excesivă a numărului de membri ai parlamentului, instituțiile comunității flamande și a regiunii flamande au fost inițial integrate. Un Parlament și un guvern exercită atât puterile regionale, cât și cele comunitare. Trebuie avut în vedere faptul că cei șase membri aleși ai Consiliului din Regiunea Capitalei Bruxelles nu participă la votarea decretelor Regiunii flamande. Zece membri ai Parlamentului flamand au locuri în Senat: sunt "senatorii comunității". Parlamentul flamand votează decrete: acestea sunt legile comunității flamande și a regiunii flamande. Guvernul Comunității Flamande exercită puterea executivă și este alcătuit din maxim zece miniștri și un ministru-președinte. Cel puțin un ministru trebuie să locuiască în Regiunea Capitalei Bruxelles. Vă rugăm să rețineți că ministrul sau miniștrii de la Bruxelles care sunt membri ai guvernului comunitar flamand nu participă la deciziile referitoare la competențele regiunii flamande.

b. Comunitatea franceză

Își exercită atribuțiile în provinciile valone (cu excepția comunităților de limbă germană) și în Bruxelles. În Comunitatea franceză, puterea legislativă este exercitată de un parlament și de un guvern. Adunarea legislativă - Parlamentul Comunității Franceze - este formată din 94 de membri: cei 75 de reprezentanți aleși ai Parlamentului valon și 19 reprezentanți alegători de limbă franceză din Parlamentul Regiunii Bruxelles-Capitale. Parlamentul Comunității franceze delegă zece dintre membrii săi în Senat: ei sunt senatorii comunității. Parlamentul votează decrete: acestea sunt legile comunității franceze. Guvernul Comunității Franceze exercită puterea executivă. Se compune din maximum opt membri, inclusiv ministrul-președinte. Cel puțin un ministru trebuie să locuiască în Regiunea Capitalei Bruxelles. Celelalte comunități ale țării noastre sunt comunitatea germanofonă și comunitatea flamandă. Atât Parlamentul cât și Ministerul Comunității Franceze au propriul serviciu de informare și un site web oficial.

c. Comunitatea germanofonă

Vorbitoare de limbă germană își exercită atribuțiile în comunele din provincia Liège și din zona de limbă germană. În comunitatea de limbă germană, puterea legislativă este exercitată de un Parlament și de un guvern. Parlamentul Comunității de limbă germană este compus din 25 de membri. Unul dintre ei are un loc în Senatul federal. Parlamentul Comunității vorbitoare de limbă germană este ales direct. Deci, ea constă exclusiv din membri aleși direct. La fel ca și parlamentele comunității flamande și comunitatea vorbitoare de limbă franceză, Parlamentul comunității de limbă germană votează decrete. Puterea executivă este exercitată de guvernul comunității vorbitoare de limbă germană. Acesta este format dintr-un ministru-președinte și trei miniștri.

Regiunile

A doua linie de reformă a statului a fost inspirată din punct de vedere istoric de interesele economice. Regiunile, care au aspirat la o mai mare autonomie economică, au transmis aceste interese. Înființarea celor trei regiuni a fost rezultatul acestei aspirații rezultând trei regiuni. Numele celor trei instituții regionale sunt împrumutate din numele teritoriului pe care îl reprezintă. Deci, ne referim la (de la nord la sud) Regiunea Flamandă, regiunea Bruxelles-Capitale și Regiunea Valonă. Până la un anumit nivel, ele pot fi comparate cu statele americane sau cu "landurile" germane.

Puterile lor au fost extinse în cursul diferitelor reforme. În timpul celei de-a doua reforme a statului în 1980, Regiunea flamandă și cea valonă au primit Parlamentul și Guvernul. În schimb, Regiunea Capitalei Bruxelles a primit doar instituțiile sale în timpul celei de-a treia reforme a statului în perioada 1988-89. Populația alege membrii Parlamentului regional direct la fiecare cinci ani. Regiunile au organe legislative și executive: acestea sunt cunoscute sub denumirea de Parlament regional și Guvernul regional.

În Flandra, competențele Comunității și ale Regiunii sunt exercitate de un singur Parlament și de un singur guvern: Parlamentul flamand și guvernul flamand.

Regiunea Valonă are o adunare legislativă, Parlamentul Valon. Are 75 de membri care sunt aleși în mod direct prin vot universal pentru un mandat de cinci ani. Membrii Parlamentului valonei votează decretele. Acestea sunt legile regiunii. Aceștia exercită, de asemenea, supravegherea asupra guvernului regiunii valone, cunoscută și sub numele de guvernul valon. Cele 75 de reprezentanți aleși ai Parlamentului valon, așa cum am menționat deja, sunt, de asemenea, membri ai Parlamentului comunitar francez, alături de 19 reprezentanți aleși din limba franceză ale Parlamentului Regiunii Bruxelles-Capitale. Puterea executivă revine guvernului valon. Se compune dintr-un număr maxim de nouă miniștri, inclusiv ministrul-președinte. Acești miniștri pot fi, de asemenea, miniștri în guvernul comunității franceze.

Parlamentul și guvernul Regiunii Bruxelles-Capitale au fost create doar în timpul reformei de stat din 1988-89. (Regiunea flamandă și valonă au avut a lor din 1980). Cea de-a cincea reformă a statului introduce modificări semnificative în ceea ce privește instituțiile de la Bruxelles. Parlamentul Regiunii Capitalei Bruxelles exercită puterea legislativă prin ordonanțe. Parlamentul de la Bruxelles este constituit din 89 de deputați aleși direct prin vot universal pentru un mandat de cinci ani. Ordonanțele, votate de Parlament, au aceeași forță juridică ca și decretele și legile federale. În termeni strict legali, ordonanțele au mai puțină forță decât un decret sau o lege federală în anumite circumstanțe. Puterea executivă revine guvernului Regiunii Bruxelles-Capitale. Guvernul este alcătuit dintr-un ministru-președinte și patru miniștri, dintre care doi vorbitori de limbă franceză și doi vorbitori de limbă olandeză. Trei secretari de stat, din care cel puțin unul trebuie să vorbească în limba olandeză, se adaugă miniștrilor regionali. Ministerul Regiunii Bruxelles-Capitale este cel mai important instrument al guvernului de la Bruxelles pentru executarea politicii sale

Provinciile

Belgia are 11 provincii: Provincie West-Vlaanderen, Provincie Oost-Vlaanderen, Provincie Antwerpen, Provincie Limburg, Provincie Vlaams-Brabant, Provincie Waals-Brabant, Provincie Henegouwen, Provincie Namen, Provincie Luik, Provincie Luxemburg, Gouverneur van Brussel-Hoofdstad.

Provinciile sunt instituții autonome și se află sub supravegherea statului federal, a comunităților și, în special, a regiunilor. Provinciile au un consiliu provincial. Membrii Consiliului provincial sunt aleși direct pentru un mandat de șase ani. Consiliul provincial ia decizii de natură generală, votează regulamentele provinciale și întocmește bugetul provinciei. Consiliul Provincial numește cei șase membri ai deputaților permanenți din rândurile lor. Delegații formează Deputatul Permanent, execută hotărârile Consiliului provincial și asigură gestionarea zilnică. Este prezidat de guvernator.

Guvernatorul nu este ales; el este numit sau eliberat de rege, sub responsabilitatea ministrului de interne.

Cu toate acestea, de la acordurile de la Lambertmont, el reprezintă guvernul regional și nu mai este la nivel federal.

Provinciile au puteri extinse. Ele au inițiative în domeniile educației, infrastructurilor sociale și culturale, medicina preventivă și politica socială. De asemenea, se ocupă de mediul înconjurător, cu autostrăzi și căi navigabile, economie, transport, lucrări publice, locuințe, folosirea limbilor oficiale etc.

Provinciile sunt administrații secundare care își exercită puterile în mod autonom. Și asta nu înseamnă că își exercită puterile fără supravegherea autorităților superioare. De exemplu, o școală provincială se desfășoară sub supravegherea Comunității, în timp ce o inițiativă privind planificarea orașelor și a teritoriului va fi supravegheată de către regiune.

Delegația Permanentă este responsabilă pentru funcționarea zilnică a afacerilor provinciale. Printre altele, are competența de a acorda licențe pentru exploatarea spațiilor industriale, meșteșugărești, comerciale și agricole care prezintă riscuri sau sunt dăunătoare și care trebuie reglementate.

Guvernatorul provincial dispune de o serie de competențe privind securitatea și ordinea publică. El organizează, de exemplu, coordonarea campaniilor de salvare în caz de dezastru mari.

Pe scurt, provincia este responsabilă pentru tot ceea ce este de interes provincial, pe teritoriul său, cu alte cuvinte, orice trebuie făcut în interesul provinciei și care nu intră în interesul general al statului federal, Comunităților și regiunile sau în interesul comunal.

Comunele

Nivelul de administrare cel mai apropiat de individ este autoritatea sau comuna locală.

Când statul belgian a fost creat în 1831, au fost 2739 de comune. De la amalgamarea comunelor în 1975, există încă 589.

Comunele existau deja în fața statului belgian și au fost recunoscute de Constituția din 1831. Organizarea lor este prevăzută în legea din 1836. În 1988 a fost adoptat noul act comunitar. Din momentul în care au fost înființate, sa făcut referire la "autonomia comună". Asta nu înseamnă că politicienii locali pot face tot ce-și doresc, însă au autonomie extinsă în contextul puterilor pe care le exercită sub supravegherea autorităților superioare.

Fiecare regiune își exercită supravegherea asupra comunelor de pe teritoriul său. Supravegherea comunelor de către alte autorități, și anume Comunitățile și statul federal, se limitează la domeniile pentru care Comunitățile și statul federal dețin puteri.

În Belgia există 589 de comune. Orașele și comunele flamande sunt împărțite în cinci provincii, anume Antwerp, Flandra de Est (Oost-Vlaanderen), Brabantul flamand (Vlaams-Brabant), Limburg și Flandra de Vest (West-Vlaanderen). Cele 262 de orașe și comune din

Valonia sunt împărțite în cinci provincii, adică Hainaut, Liège, Luxemburg, Namur și Brabantul valonă (Brabant wallon). Regiunea Capitalei Bruxelles cuprinde nouăzeci de comune

Puterile comunelor sunt foarte extinse și acoperă tot ceea ce este în "interesul comunal", cu alte cuvinte nevoile colective ale locuitorilor. Teoretic, o comună poate face orice nu este interzis, de la construirea unui centru sportiv la construcția de drumuri.

Comunele au puteri legate de lucrările publice, bunăstarea socială, menținerea ordinii publice, locuințelor, educației etc.

În planurile sale, este, în mod firesc, supus supravegherii autorităților superioare, în special statului federal, comunităților, regiunilor și provinciilor.

Comunitățile trebuie, de asemenea, să îndeplinească sarcinile impuse de autoritățile superioare.

Ei sunt în principal acuzați de forțele de poliție, menținând registrele nașterilor, deceselor și căsătoriilor, plus registrele populației. Primarul este șeful poliției locale în îndeplinirea sarcinilor de poliție administrativă.

De asemenea, la nivel comunal funcționează Centrul Public de Asistență Socială, care oferă servicii sociale.

În fiecare comună există un consiliu comunal format din 7 până la 55 de membri, în funcție de numărul de locuitori. Consiliul se ocupă de tot ce înseamnă "interes comunitar", prin reglementări comunitare.

Consiliul alege aleșii locali care, împreună cu primarul, formează Colegiul de primari și aleși locali.

2.5. Puterea judecătorească⁵

Puterea judecătorească este exercitată de către instanțele de judecată în conformitate cu prevederile constituționale și legale. Puterea judecătorească are misiunea de a judeca, aplicând dreptul prin: pronunțarea de hotărâri în litigiile civile și aplicarea dreptului penal în cazul săvârșirii unei infracțiuni. Există două tipuri de magistrați: judecătorii și consilierii din cadrul instanțelor și procurorii din cadrul Ministerului Public sau al parchetelor.

În conformitate cu dispozițiile articolelor 144 și 145 din Constituție, litigiile cu privire la drepturile civile sunt de competența exclusivă a instanțelor, iar cele care implică drepturi politice sunt de competența instanțelor de judecată, dar există excepții prevăzute de lege.

Nicio instanță sau jurisdicție contencioasă nu poate fi creată decât prin lege. În conformitate cu articolul 146 din Constituție, pot fi instituite comisii sau instanțe extraordinare, sub orice denumire.

Belgia este alcătuită din cinci mari zone judiciare, reprezentând circumscripțiile teritoriale ale celor cinci curți de apel: Bruxelles, Liège, Mons, Gand și Anvers.

Aceste circumscripții teritoriale sunt împărțite în arondismente judiciare, care dețin fiecare un tribunal de primă instanță. Există 12 de astfel de arondismente judiciare pentru întregul teritoriu al Belgiei. Arondismentul judiciar al Bruxelles-ului are două tribunale de primă instanță, unul francofon și unul neerlandofon.

În plus, în arondismentele judiciare există 9 de tribunale de dreptul muncii și 9 de tribunale comerciale.

Arondismentele sunt împărțite, la rândul lor, în cantoane judiciare care dispun fiecare de o judecătorie de pace. Există 187 de astfel de cantoane judiciare pentru ansamblul teritoriu al Belgiei.

---

⁵ https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-be-ro.do?member=1, informațiile din prezenta lucrare sunt preluate la data de 20.03.2018

Fiecare dintre cele zece provincii și arondismentul administrativ al regiunii capitalei Bruxelles dispun de o curte cu jurați. Curtea cu jurați nu este o instanță permanentă, ci se întrunește doar atunci când există acuzați care trebuie să compare în fața acesteia.

Tipul de instanță care judecă o anumită cauză este stabilit în funcție de natura și gravitatea infracțiunii, de natura litigiului, precum și de valoarea sumelor implicate.

Ierarhia instanțelor judecătorești

Instanțele judiciare au o structură ierarhică, după cum urmează(de la instanța de rang superior spre inferior):CURTEA DE CASAȚIE instanța supremă,Curți de Apel ,Curți de dreptul muncii, Curți cu jurați(toate curții de apel dar specializate) apoi Tribunale de primă instanță,Tribunale de dreptul muncii,Tribunale comerciale iar la baza sistemului judiciar se află Judecătorii de pace(civil) și Tribunale de poliție (penal)

Există două căi de atac ordinare: opoziția și apelul.Persoana condamnată poate face opoziție, opunându-se astfel hotărârii, caz în care instanța care a pronunțat respectiva hotărâre este sesizată din nou cu acea cauză, în întregime.Cu excepția unui număr limitat de cauze, apelul este un drept de care pot beneficia toate părțile vizate.

Pe lângă curțile și tribunalele menționate anterior, mai există încă două instanțe în Belgia. Acestea exercită o misiune de control: Consiliul de Stat și Curtea Constituțională. Consiliul de Stat este o înaltă instanță administrativă care monitorizează administrația publică și care intervine în momentul în care cetățenii consideră că aceasta nu a respectat legea.

2.6. Curtea Constituțională⁶

Geneza curții constituționale face parte din transformarea statului belgian unitar într-un stat federal. Împărțirea puterii legislative între mai multe legislaturi a condus la un risc de conflicte de jurisdicție, iar nevoia de a găsi o soluție a condus constitutivul să decidă în 1980 - în articolul 107ter (vechi) al constituției - să creeze o nouă jurisdicție/competența, Curtea de Arbitraj, chemată să delimiteze competențele ale autorităților federative de la orice nivel. În acest scop, Curtea ar putea controla legi, decrete și ordonanțe cu privire la normele de competență stabilite de constituție sau în temeiul constituției. Dispoziția constituțională menționată mai sus a fost pusă în aplicare prin legea din 28 iunie 1983, care a concretizat componența, competența și funcționarea acestei noi jurisdicții. Curtea de Arbitraj a fost oficial instalată în funcție în senat la 1 octombrie 1984. Ea a pronunțat prima sa judecată la 5 aprilie 1985.

În timpul revizuirii Constituției din 15 iulie 1988, competența Curții a fost extinsă pentru a asigura respectarea articolelor 10, 11 și 24 din Constituție, care garantează principiul egalității, nediscriminării și aldrepturilor. și libertățile în educație.

Aceeași revizuire a Constituției din 1988 a lăsat la latitudinea legiuitorului special să extindă competența Curții de Arbitraj la controlul normelor legislative în temeiul altor dispoziții constituționale. Această posibilitate a fost utilizată de două ori până în prezent: legea specială din 9 martie 2003 care extinde competența Curții de a respecta toate prevederile titlului II din Constituție, care privesc drepturile și libertățile (articolele 8 la 32) și articolele 170 (principiul legalității în materie fiscală), 172 (principiul egalității în materie fiscală) și 191 (protecția străinilor) din Constituție; legea specială din 6 ianuarie 2014 extinde această competență la articolul 143 alin. 1 (principiul fidelității federale) din Constituție.

⁶ Pentru detalii a se vedea „JUSTIȚIA CONSTITUȚIONALĂ: FUNCȚII ȘI RAPORTURILE CU CELELALTE AUTORITĂȚI PUBLICE” Raport național pentru cel de-al XV-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, prezentat de Curtea Constituțională a Belgiei Marc BOSSUYT Președinte al Curții Constituționale belgiene, Profesor emerit al Universității din Anvers și Riet LEYSEN Magistrat-asistent la Curtea Constituțională

La coordonarea Constituției din 1994, dispoziția referitoare la Curtea de Arbitraj a fost încorporată la art. 142.

În cursul revizuirii constituționale din 7 mai 2007, denumirea Curții de Arbitraj a fost schimbată cu cea a "Curții Constituționale".

Potrivit articolului 142 alineatul (1) din Constituție, există, pentru întreaga Belgie, o Curte Constituțională, a cărei componență, competență și funcționare sunt stabilite de lege. Curtea decide prin hotărâre privind conflictele de competență, cu încălcarea articolelor 10, 11 și 24 din Constituție și o încălcare a articolelor din Constituție stabilită prin lege (articolele din titlul II din Constituție, Articolul 143 alineatul (1), 170, 172 și 191). Curtea poate fi sesizată de orice autoritate desemnată prin lege de către orice persoană care dovedește un interes sau, în cazul unei hotărâri preliminare, orice instanță.

Articolul 142 din Constituție este pus în aplicare prin legea specială (modificată deja în mai multe rânduri) din 6 ianuarie 1989, care reglementează organizarea, jurisdicția, funcționarea, procedura în fața Curții și efectele hotărârilor sale.

În cazul în care modificarea constituțională din 6 ianuarie 2014, competența Curții Constituționale a extins controlul preventiv al consultărilor publice regionale și controlul deciziilor Camerei Reprezentanților sau a organelor sale în controlul cheltuielilor electorale efectuate în timpul alegerilor pentru această legislatură. Aceste noi prevederi au fost puse în aplicare prin două legi speciale din 6 ianuarie 2014 de modificare a legii speciale din 6 ianuarie 1989.

În cele din urmă, mai multe decrete, regulamente și directive regale privesc diferite aspecte ale competenței și funcționării Curții.

3. Concluzii

Unicitatea Regatului Belgian se află în drumul lung și anevoie pe care a fost dispun să-l parcurgă, de la stat unitar la stat federal pentru „microcosmosurile sale culturale”. Transformările federale care au avut loc pe parcursul a mai bine de 50 de ani sunt total atipice (d.p.d.v. federal) sunt greu de înțeles și de perceput în afara Belgiei, cu atât mai mult pentru autor. Scindările pe bază culturală și lingvistică ducând la o descentralizare profundă care pe alocuri prezintă dezavantaje. Chiar zilele acestea Belgia fiind cuprinsă de un mare scandal de corupție în care se observă ușurința în care se pot sustrage banii federali. Dar Belgia rămâne în continuare o țară deschizătoare de drumuri și exemple de urmat.

Referințe

- Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, Ediția 14, vol. II, Editura C.H. Beck, București, 2013
- Prof. univ. dr. Ioan MURARU „Constituția Regatului Belgiei. Prezentare generală”
- Marc BOSSUYT Președinte al Curții Constituționale belgiene, Profesor emerit al Universității din Anvers și Riet LEYSEN Magistrat-asistent la Curtea Constituțională „Justiția Constituțională: Funcții Și Raporturile Cu Celelalte Autorități Publice” Raport național pentru cel de-al XV-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, prezentat de Curtea Constituțională a Belgiei
- https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-be-ro.do?member=1
- http://www.lachambre.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/Grondwet_UK.pdf - Constituția Belgiei site-ul Camerei Deputaților

PROFIL DE ȚARĂ- RUSIA

Ioana Andreea DOGEANU *

Abstract

În lucrarea de față am abordat o analiză a sistemului administrativ și politic, încercând să le prezint și să le compar pentru a scoate în evidență relația dintre cele două și cum spectrul politic își aduce un aport asupra activității administrației publice din Federația Rusă.

Prin urmare, lucrarea încearcă să se constituie într-un studiu laborios asupra mai multor arii care prin natura lor conturează și alcătuiesc profilul Federației Ruse și ne referim în principal la complexitatea sistemului politico- administrativ.

În final, se vor regăsi concluziile la care am ajuns în urma analizării acestei teme pe care am propus-o

Cuvintele cheie: *Rusia, Sistem politic, Sistem administrativ, Guvern, Președinte.*

1. Introducere

Prezenta lucrare analizează domeniul administrativ în simbioză cu sistemul politic, constituindu-se într-o descriere a principalilor factori de ordin politic care își găsesc reflexia la nivelul administrației publice din Federația Rusă. Astfel în conținutul acestei lucrări se vor regăsi atât date din aria politicului, cât și informații de ordin administrativ, cu accent pe informațiile juridico-administrative

Relevanța acestui studiu este acela că este important de văzut cum evenimentele de pe plan politic ajung să influențeze modul în care administrația publică din Rusia funcționează și cum agenda politicilor publice își setează alte coordonate în ceea ce privește conținutul și implementarea acestora în funcție de rezultatele electorale.

În contextual în care pe 18 martie 2018 a fost anunțată de către Consiliul Federației Ruse data la care vor avea loc alegerile prezidențiale, acest lucru având loc după o campanie care a durat 3 luni de zile, după cum notează *AgerPres*¹, consecințele care decurg din acestea au o importanță nu doar pe plan intern, cât și pe plan European și internațional.

Metoda prin care mi-am propus să aduc în prim-plan obiectivele mai sus menționate este cea a descrierii unor date statistice, a analizei sistemului politic și administrativ și a comparării atribuțiilor Președintelui cu cele ale Guvernului, precum și a descrierii relației de putere ce se conturează între aceste două instituții. De asemenea, voi aduce în discuție și subiecte secundare

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu”, București, e-mail: oana_dogeanu@yahoo.com . Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ștefan Elena, (e-mail: stefanelena@gmail.com)

¹ Adriana Matcovschi, Gabriela Ionescu, Alegerile prezidențiale din Rusia stabilite oficial pe data de 18 martie 2018, *Agerpres*, publicat la 15.12.2017, ora 11:37, accesat la data de 05.02.2018 de pe: <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2017/12/15/alegerile-prezidentiale-din-rusia-stabilite-oficial-pentru-data-de-18-martie-2018--22861>

precum clivajele socio-politice, agenda politică domestică ori politicile de gen, pentru a crea o imagine mult mai clară asupra profilului în ansamblu al Federației Ruse.

Tematica aleasă nu este deloc întâmplătoare, ci dimpotrivă este una puternic ancorată în contingent și care poate suscita un interes la nivel larg, luând în considerare ultimele evenimente petrecute în Rusia.

2. Prezentare generală

Rusia este printre țările cele mai întinse din punct de vedere teritorial, măsurând aproximativ 10.000 km de la vest spre est, aflându-se pe două continente: Europa și Asia. Capitala acesteia se află la Moscova.²

Rusia se învecinează în partea de sud cu Coreea de Nord, China, Mongolia, Azerbaijan, Kazakhstan, Georgia și Marea Neagră, în sud-vest cu Ucraina, iar în partea de vest cu Belarus, Latvia, Golful Finlandei, Estonia, Finlanda și Norvegia. În partea de nord, aceasta este vecină cu Marea Barents, Kara, Laptev, Chukchi și Marea Siberiei de Est, toate având legătura cu Oceanul Arctic. Spre est, Rusia se învecinează cu Oceanul Pacific, printre care putem enumera Marea Bering și Mările Japoniei și Okhotsk.³

Totalul suprafeței pe care se întinde astăzi Rusia este de 16.299.981 km², densitatea populației este de 9 locuitori pe km².⁴

Populația Rusiei în anul 2017 este de 143.375.006 de locuitori, fiind echivalentul a circa 1,91% din totalul populației globale.⁵

Moneda națională este rubla, ziua națională este 12 iunie și reprezintă data proclamării suveranității de stat în anul 1990 după căderea URSS, iar imnul este Imnul Național al Federației Ruse⁶.

3. Sistem politic și administrativ

3.1. Structură socio-demografică

De-a lungul timpului Rusia a înregistrat scăderi și creșteri în rândul populației, plecând în anul 1955 de la un total de aproximativ 111.000.000 de locuitori și ajungând în anul 1995 la o populație de aproximativ 148.000.000, aceasta scăzând și ajungând în anul 2017 să totalizeze aproximativ 143.000.000 de locuitori⁷.

Potrivit statisticilor notate în anul 2012 de către "Arena Atlas of Religions and Nationalities of the Russian Federation"⁸, cea mai răspândită religie în Rusia este cea Creștin- Ortodoxă, 41% din populație identificându-se ca aparținând religios de Creștin Ortodoxia Rusească.⁹ Alte grupuri

---

² Țările Lumii, Rusia, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://www.travelworld.ro/tari/rusia.php>

³ Idem

⁴ Russia Population, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://www.worldometers.info/world-population/russia-population/>

⁵ Idem

⁶ Centrul de la Sibiu pentru Studii de pace, Federația Rusă, Elemente de identificare, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <https://www.cssp.ro/state/federatia-rusa/>

⁷ Op. Cit, Russia Population, accesat la data de 01.02.2018: <http://www.worldometers.info/world-population/russia-population/>

⁸ Arena Atlas of Religions and Nationalities of the Russian Federation, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://sreda.org/en/arena>

⁹ Op. Cit, Russia Population 2017, Religion, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://countrydigest.org/russia-population/>

creștine precum: creștini ortodocși, protestanți, catolicii și neafiliații creștini reprezintă în jur de 7,3 % din populația Rusiei¹⁰.

A doua religie predominantă, după cea creștină, este cea islamică, 6,5% din totalul populației din Rusia se identifică cu aceasta.¹¹ Alte religii prezente pe teritoriul rusesc sunt religiile native (1,2%) și Budismul (0,5%)¹².

Se observă o mare fragmentare printre cei care se declară creștini. Totuși, Biserica Ortodoxă Rusă se este autocefală, bucurându-se de cea mai mare independență din punct de vedere ecleziastic dintre bisericile ortodoxe din Estul lumii. Membrii ei ridicându-se numeric la aproximativ 85.000.000.¹³

Chiar dacă Rusia nu are declarat o religie oficială, Biserica Ortodoxă Rusă are de departe cea mai vizibilă influență asupra societății și asupra politicilor¹⁴.

Astfel în procente avem: Ortocși ruși 41.2%; Spirituali, da nu și religioși 25% ; Atei 13%; Alți creștini 7.3% ; Musulmani 6.5% ; Religii native 1.2%¹⁵.

Din punct de vedere etnic, Rusia prezintă o largă varietate etnică, în interiorul ei afirmându-se 185 de grupuri etnice, printre care cele mai importante se numără: Etnie Rusă: 111 milioane ; Tătari: 5,3 million ; Ucrainieni: 1,9 milioane ; Bashkiri: 1.5 milioane ; Cuvași: 1,4 milioane ; Ceceni: 1,4 milioane ; Armeni: 1,2 milioane¹⁶.

Limba oficială a Federației Ruse este rusa, dar pe teritoriul acesteia se vorbesc 130 de limbi. Anumite limbi sunt mai prezente în anumite regiuni, care sunt alcătuite preponderant dintr-o anumită etnie, alta decât etnia rusă¹⁷.

Privind raportul dintre cele două sexe, se înregistrează faptul că fiecărei femei îi revin crica 0,86 bărbați, în condițiile în care fiecărui bărbat îi revin trei femei.¹⁸ Diferența semnificativă din punct de vedere numeric dintre cele două sexe ar putea fi explicată și prin numărul mare de bărbați care și-au pierdut viața în cel de- Al Doilea Război Mondial, datele arată că în anul 1950, la fiecare 100 de femei erau 76,6 bărbați¹⁹.

3.2. Forma statului și dispersia puterii

Conform Constituției Federației Ruse, Rusia este un stat de tip federal, democratic, bazat pe principii de drept, având ca forma de guvernare fiind una republicană. (*Articolul 1 alin. (1)*)²⁰ Numele de *Federația Rusă* și *Rusia* sunt egale din punct de vedere juridic și constituțional. (*Articolul 1 alin. (2)*)²¹

Această structură federativă a Rusiei are la bază mai multe considerente precum: integritatea, unitatea sistemului puterii de stat, delimitarea între structurile și competențele

¹⁰ Idem

¹¹ Idem

¹² Idem

¹³ The Editors of Encyclopedia Britannica, Russian Orthodox Church, 22th June 2016, accesat la data de 02.02.2018 de pe: <https://www.britannica.com/topic/Russian-Orthodox-church>

¹⁴ Country Digest, Russia Population 2017, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://countrydigest.org/russia-population/#Religion>

¹⁵ Idem

¹⁶ Idem

¹⁷ Idem

¹⁸ Idem

¹⁹ Idem

²⁰ The Constitution of Russian Federation (with Amendments and Additions of December 30, 2008), accesat la data de 02.02.2018 de pe: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/2008-en.pdf>

²¹ Idem

autorităților statului și subiecții Federației Ruse, asigurând egalitatea și autodeterminarea între popoarele care o alcătuiesc²².

Structura teritorială a Federației Ruse prezintă o alcătuire formată din republici, ținuturi, regiuni și orașe cu statut federal, districte și regiuni care au autonomie, toate reprezentând subiecți cu drepturi egale²³. Toate republicile sau statele care fac parte din Federația Rusă au o Constituție proprie și o legislație proprie, statul lor fiind reglementat atât de Constituția Federației Ruse, cât și de cea a fiecărui stat în parte²⁴. Fiecare stat are dreptul de a-și impune propria limbă, aceasta putând fi utilizată la nivelul organelor puterii de stat, a celor administrative sau la nivelul diferitelor instituții alături de limba oficială de stat a Federației Ruse²⁵.

Constituția Federației Ruse reglementează statutul ținuturilor, regiunilor, orașelor care au statut federal, regiunilor și districtelor autonome, legislația fiind adoptată de către organul legislativ al respectivului subiect al Federației Ruse²⁶.

Puterea în Rusia se împarte în legislativă, executivă și judecătorească. Reprezentanții puterii legislative, executive și judecătorești fiind independenți conform *Articolului 10* din Constituția Federației Ruse²⁷. Președintele Rusiei este garantul Constituției, conducătorul Federației Ruse și Comandantul Suprem al Forțelor Armate. (*Articolul 11 alin. (1)*)²⁸.

Organele reprezentative și legislative în Rusia sunt Adunarea Federală (Parlamentul Federației Ruse). Adunarea Federală este formată din două camere (bicameralism): Sovietul Federației și Duma de Stat²⁹.

Puterea executivă îi revine Guvernului Federației Ruse, care se compune din Primul Ministru, un Prim Ministru Adjunct și miniștrii federali³⁰.

Puterea judecătorească este exercitată de către instanțele judecătorești, care alcătuiesc sistemul judiciar din Rusia format din curți federale, curți constituționale și magistrați. Instanțele supreme ale sistemului judiciar sunt: Curtea Constituțională a Federației Ruse, Curtea Supremă a Federației Ruse și Curtea Supremă de Arbitraj a Federației Ruse³¹.

3.3. Rolul, atribuțiile și suspendarea șefului statului

Conform *Articolului 80 alin. (1)* din *Constituția din 1993*, președintele Federației Ruse este șeful statului.³² Președintele este garantul respectării Constituției Federației Ruse, precum și al libertăților și drepturilor omului (*Articolul 80 alin. (2)*)³³. Președintele Rusiei poate lua măsuri pentru menținerea suveranității statului prin proceduri stabilite de lege în acord cu prevederile Constituției Federației Ruse, dar și pentru păstrarea integrității și independenței statale, asigurând funcționarea eficientă a tuturor structurilor de stat³⁴.

---

²² Studii în Rusia pentru cetățenii străini, Structura de Stat, accesat la data de 02.02.2018 de pe: <http://md.russia.edu.ru/russia/rf/>

²³ Idem

²⁴ Idem

²⁵ Idem

²⁶ Idem

²⁷ Op. Cit, The Constitution of Russian Federation (with Amendments and Additions of December 30, 2008)

²⁸ Idem

²⁹ Op. Cit, Studii în Rusia pentru cetățenii străini, Structura de Stat, accesat la data de 02.02.2018 de pe:

<http://md.russia.edu.ru/russia/rf/>

³⁰ Idem

³¹ Idem

³² The Constitution of Russian Federation, accesat la data de 02.02.2018 de pe:

<http://www.constitution.ru/en/10003000-05.htm>

³³ Idem

³⁴ Idem

Între atribuțiile sale, conform *Constituției din 1993*, Președintele Federației Ruse are dreptul să definească orientările fundamentale ale politicii interne și externe a statului, care să fie conforme cu legile federale (*Articolul 80 alin (3)*)³⁵. Acesta reprezintă interesele Federației Ruse, atât în interiorul țării, cât și în relațiile internaționale (*Articolul 80 alin. (4)*)³⁶. Legea Federației Ruse din 2008 privind revizuirea *Constituției Federației Ruse din 1994, a reformulat aliniatul (1) al Articolului 81*, care prevede faptul că președintele este ales pentru un mandat de 6 ani, pe care îl obține în urma votului exprimat de cetățeni în mod direct, secret și liber³⁷.

La funcția de Președinte al Federației Ruse poate candida orice cetățean cu vârsta minimă de 35 de ani, care are o rezidență permanentă în statul rus mai mare de 10 ani (*Articolul 81 alin (2)*)³⁸. O persoană nu poate fi aleasă președinte pentru mai mult de două mandate consecutive (*Articolul 81 alin. (3)*), iar normele de alegere a Președintelui Federației Ruse sunt stabilite conform legii federale (*Articolul 81 alin (4)*)³⁹.

În *Articolul 83 din Constituția Federației Ruse din 1993* sunt prevăzute o serie de competențe pe care acesta le are, și anume: desemnează cu acordul Dumei de Stat, președintele Guvernului Federației Ruse; are dreptul să prezideze sau să conducă ședințele Guvernului Federației Ruse; adoptă decizia în privire la demisia Guvernului Federației Ruse; prezintă Dumei de Stat un candidat pentru numirea în funcția de președinte al Băncii Centrale a Federației Ruse; numește la propunerea președintelui Guvernului Federației Ruse vicepreședinții Guvernului și miniștrii federali, pe care-i poate și revoca din funcții; prezintă Consiliului Federației Ruse candidații pentru numirea în calitate de judecători ai Curții Constituționale a Federației Ruse, ai Curții Supreme a Federației Ruse, ai Curții Supreme de Arbitraj a Federației Ruse, precum și un candidat pentru funcția de Procuror-General al Federației Ruse, de asemenea, poate să propună revocarea procurorului general al Federației Ruse sau a altor judecători din instanțele federale judecătorești; formează și conduce Consiliul de Securitate al Federației Ruse, al cărui statut este determinat de legea federală; aprobă doctrina militară a Federației Ruse; formează Administrația Președintelui Federației Ruse⁴⁰.

Administrația Președintelui Federației Ruse a fost constituită prin *Decretul Președintelui Federației Ruse de la 25 martie 2004*.

Președintele mai poate numi și demite reprezentanții plenipotențiar ai Președintelui Federației Ruse (*Articolul 83, litera (j)*)⁴¹. Regulamentul care face referire la *reprezentantul plenipotențiar* al Președintelui Federației Ruse a fost aprobat prin *Decretul Președintelui Federației Ruse Nr. 696 din 9 iulie 1997*.

Un reprezentant plenipotențiar se referă la o persoană, în special un diplomat, care este investit cu toată puterea de acțiune independentă din partea Guvernului⁴² sau în cazul de față a Președintelui Federației Ruse.

Președintele Federației Ruse poate să numească și să retragă comanda supremă a Forțelor Armate ale Federației Ruse (*Articolul 83, litera (k)*), după consultarea comitetelor și comisiilor corespunzătoare din camerele de informare a Adunării Federale, desemnează și recheamă

---

³⁵ Idem

³⁶ Idem

³⁷ Idem

³⁸ Idem

³⁹ Idem

⁴⁰ Idem

⁴¹ Idem

⁴² Definition of plenipotentiary in English, accesat la data de 03.02.2018 de pe:

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/plenipotentiary>

reprezentanții diplomați ai Federației Ruse din statele străine și din organizațiile internaționale (*Articolul 83, litera (1)*)⁴³.

Articolul 84 prevede faptul că Președintele Federației Ruse trebuie să anunțe alegerile pentru Duma de Stat în conformitate cu Constituția Federației Ruse și legea federală, acesta putând să și dizolve Duma de Stat în anumite cazuri, respectând regulile stabilite de Constituția Federației Ruse. Președintele mai trebuie să anunțe referendumurile conform regulilor stabilite de Constituția federală, să prezinte rapoarte Dumei de Stat, să semneze și să publice legi federale, să se adreseze Adunării Federale cu mesaje anuale despre situația din țară, despre liniile directoare ale politicii interne și externe a statului⁴⁴.

La *Articolul 85 alin. (1) și (2)* se stipulează faptul că Președintele Federației Ruse poate să folosească proceduri conciliatorii pentru a rezolva litigiile dintre organele de stat ale Federației Ruse și organele de stat ale autorității subiecților din Federația Rusă, precum și între organele autorităților de stat și subiecții Federației Ruse. În cazul în care nu se ajunge la o decizie convenabilă sau la un consens, președintele va avea dreptul de a prezenta litigiul pentru examinare unei instanțe corespunzătoare⁴⁵. De asemenea, președintele Federației Ruse are dreptul de a suspenda actele organelor puterii executive ale subiecților Federației Ruse dacă aceste fapte contravin Constituției Federației Ruse și legilor federale sau angajamentelor internaționale ale Federației Ruse ori se observă încălcarea drepturilor și libertăților cetățenilor până când problema este rezolvată de către o instanță corespunzătoare⁴⁶.

Alte atribuții ce îi revin Președintelui Federației Ruse sunt: guvernează politica externă a Federației Ruse, organizează negocieri și semnează tratate ori acorduri internaționale ale Federației Ruse, semnează documente de ratificare și primește acreditări și scrisori de rechemare ale reprezentanților diplomați înveștiți de el însuși, conform *Articolului 86*⁴⁷.

Președintele Federației Ruse, în anumite circumstanțe și în conformitate cu regulile prevăzute de legea constituțională federală, poate declara stare de urgență pe teritoriul statului federal sau în anumite părți ale acestuia, informând imediat Consiliul Federației și Duma de Stat cu privire la acest aspect (*Articolul 88*)⁴⁸.

Președintele Federației Ruse trebuie să rezolve problemele cetățeniei Federației Ruse și acordă azil politic, acordă decorații și titluri onorifice, grade speciale militare și superioare, decide cu privire la grațiere (*Articolul 89*)⁴⁹.

Acesta emite decrete și ordine, care sunt obligatorii pentru întreg teritoriul Federației Ruse, necontravenind Constituției Federației Ruse și legilor federale (*Articolul 90*)⁵⁰. Președintele Federației Ruse dispune de imunitate conform *Articolului 91*⁵¹.

În cazurile în care Președintele Federației Ruse este incapabil să-și îndeplinească obligațiile, acestea vor fi îndeplinite temporar de către Președintele Guvernului Federației Ruse. Președintele interimar al Federației Ruse nu are dreptul să dizolve Duma de Stat, să apeleze la un referendum sau să prezinte propuneri privind modificarea și revizuirea dispozițiilor Constituției Federației Ruse (*Articolul 92, alin. (3)*)⁵².

---

⁴³ Op. Cit, The Constitution of Russian Federation

⁴⁴ Idem

⁴⁵ Idem

⁴⁶ Idem

⁴⁷ Idem

⁴⁸ Idem

⁴⁹ Idem

⁵⁰ Idem

⁵¹ Idem

⁵² Idem

Suspendarea Președintelui Federației Ruse are loc în condiții speciale. Prin urmare acesta poate fi suspendat de Consiliul Federației Ruse numai pe baza unor acuzații de înaltă trădare sau o altă infracțiune gravă, avansată a Dumei de Stat și confirmată de Curtea Supremă a Federației Ruse privind prezența elementelor unei crime în acțiunile președintelui Federației Ruse și de încheierea Curții Constituționale a Federației Ruse care confirmă faptul că au fost respectate regulile de suspendare (*Articolul 93 alin.(1)*)⁵³. Conform *alin. (2)*⁵⁴ al aceluiași articol, decizia Dumei de Stat și decizia Consiliului Federației privind suspendarea președintelui se adoptă cu două treimi din voturile numărului total al membrilor fiecărei camere și la inițiativa a cel puțin o treime din numărul membrilor deputaților din Duma de Stat și cu încheierea unei comisii speciale înființate de Duma de Stat. *Aliniatul (3) al Articolului 93* precizează faptul că decizia Consiliului Federației privind intimidarea Președintelui Federației Ruse va fi adoptată în termen de cel mult trei luni de la data la care Duma de Stat a înaintat acuzațiile împotriva președintelui, iar dacă Consiliul Federației nu adoptă o decizie la data aceasta, acuzațiile împotriva președintelui vor fi considerate respinse⁵⁵.

3.4. Guvernul Federației Ruse

Guvernul Federației Ruse este format din Președintele Guvernului, vicepreședintele și miniștrii federali (*Articolul 110 alin. (2)*)⁵⁶.

Președintele Guvernului Federației Ruse este numit de Președintele Federației Ruse cu acordul Dumei de Stat (*Articolul 111 alin. (1)*)⁵⁷. Propunerea privind candidatul la funcția de Președinte al Guvernului Federației Ruse se prezintă la ce puțin două săptămâni de la preluarea mandatului de către un nou președinte al Federației Ruse sau după demisia Guvernului Federației Ruse sau la o săptămână după ce Duma de Stat respinge un candidat, conform aceluiași articol citat mai sus *alinatul 2*⁵⁸. Duma de Stat ca examina candidatul desemnat de Președintele Federației Ruse pentru postul de Președinte al Guvernului Federației Ruse în termen de o săptămână de la depunerea candidaturii (*Articolul 111 alin.(3)*)⁵⁹. Dacă Duma de Stat respinge trei propuneri de candidați pentru postul de Președinte al Guvernului Federației Ruse, Președintele Federației Ruse va numi Președintele Guvernului, dizolvând Duma de Stat și apelând la noi alegeri electorale, conform *alinatului (4) al Articolului 111*⁶⁰.

*Articolul 114 din Constituția Federației Ruse*⁶¹ descrie principalele atribuții și competențe pe care Guvernul Federației Ruse le are în urma modificării Constituției din 30 decembrie 2008: întocmește bugetul și-l supune spre dezbateră Dumei de Stat, asigurând totodată executarea acestuia; prezintă Dumei de Stat un raport privind execuția bugetului federal; să prezinte Dumii de Stat rapoarte anuale privind rezultatele activității sale, inclusiv în ceea ce privește problemele ridicare de Duma de Stat; asigură implementarea în Federația Rusă a unei politici unice financiare, de creditare și monetare; asigură implementarea în Federația Rusă a unei politici unice a statului în sfera culturii, științei, educației, protecției sănătății, securității sociale și ecologiei; administrează proprietatea federală; efectuează măsuri pentru asigurarea apărării țării, a securității statului și a implementării politicii externe a Federației Ruse; pune în aplicare măsuri pentru asigurarea statului

⁵³ Idem

⁵⁴ Idem

⁵⁵ Idem

⁵⁶ Idem

⁵⁷ Idem

⁵⁸ Idem

⁵⁹ Idem

⁶⁰ Idem

⁶¹ Idem

de drept, a drepturilor și libertăților omului, protecția proprietății și a ordinii publice, precum și controlul criminalității; exercită alte atribuții care îi sunt conferite prin Constituția Federației Ruse, legile și decretul federal al Președintelui.

Deciziile și ordinele Guvernului Federației Ruse au caracter obligatoriu (*Articolul 115 (2)*)⁶², iar în cazul în care acestea contravin normelor constituționale, pot fi anulate de către Președintele Federației Ruse (*Articolul 115 (3)*)⁶³.

În cazul unui nou președinte ales al Federației Ruse, Guvernul va demisiona (*Articolul 116*)⁶⁴.

Duma de Stat își poate exprima neîncrederea în Guvernul Federației Ruse printr-o rezoluție de neîncredere, care se adoptă cu majoritate simplă de voturi din numărul total de deputați ai Dumei de Stat, iar Președintele Federației Ruse este liber să anunțe demisia Guvernului sau să respingă decizia Dumei de Stat, însă în cazul în care aceasta va exprima din nou neîncrederea în Guvern, Președintele Federației Ruse va demite Guvernul și va dizolva Duma de Stat (*Articolul 117 alin. (3)*)⁶⁵.

Un lucru important se stipulează la *alinatul 4 al Articolului 117*⁶⁶, și anume faptul că Președintele Guvernului Federației Ruse poate ridica în fața Dumei de Stat problema de neîncredere în Guvern, iar dacă Duma de Stat dă un vot de încredere, Președintele Federației Ruse va adopta, în termen de șapte zile, o decizie privind demisia Guvernului sau va dizolva Duma de Stat și va anunța noi alegeri electorale.

Guvernul demisionar va continua să lucreze în slujba Președintelui Federației Ruse până la formarea unui nou Guvern al Federației Ruse (*Articolul 117 alin. (5)*)⁶⁷.

3.5. Tipul de regim politic

Regimul politic al Federației Ruse este unul semi-prezidențial conform Constituției Federației Ruse, Președintele este șeful statului, iar Primul Ministru este șeful Guvernului. (*Articolul 80 alin. (1), (2), (3)*)⁶⁸ Unii consideră că Rusia este o republică prezidențială.⁶⁹ Însă Rusia este o republică federală semi-prezidențială al cărui șef de stat în prezent este Vladimir Putin, iar șef de guvern este Dmitri Medvedev.

3.6. Clivaje sociale și politice

Unul din clivajele importante prezente în Rusia îl reprezintă speranța de viață în funcție de sexul acestora. Astfel speranța de viață în Rusia a persoanelor de sex masculin este în medie de 61,1 ani, în timp ce speranța de viață a persoanelor de sex feminin se ridică undeva la 76,5 ani.⁷⁰ Diferența semnificativă între speranța de viață a femeilor și a bărbaților este explicată de către experții în domeniu ca având la bază o serie de factori precum gradul ridicat de alcoolism, violență, dieta nesănătoasă, poluarea și sărăcia, toate fiind mai predominante în rândul bărbaților.⁷¹

---

⁶² Idem

⁶³ Idem

⁶⁴ Idem

⁶⁵ Idem

⁶⁶ Idem

⁶⁷ Idem

⁶⁸ Idem

⁶⁹ Ambasada României în Federația Rusă, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <https://moscova.mae.ro/node/484>

⁷⁰ Op. Cit, Country Digest, accesat pe data de 01.02.2018 de pe: http://countrydigest.org/russia-population/#Other_Russian_demographic_data

⁷¹ Idem

Rusia este printre țările lumii cu cea mai mare rată de suicid în rândul bărbaților, dar și printre țările cu o rată mare de boli cardiovasculare⁷².

Clivajul rural-urban, este reprezentat prin faptul că cea mai mare parte a populației este concentrată în orașele mari ale Federației Ruse precum Moscova, care este și capitala acesteia, și unde trăiesc aproximativ 14 milioane de persoane⁷³.

Un număr foarte mare de persoane trăiește în orașele mari precum St. Petersburg (aproximativ 4,9 milioane), Novosibirsk (1,5 milioane), Yekateringburg (1,3 milioane)⁷⁴.

Densitatea populației din Rusia este în medie de 8,4 persoane/ km², Siberia este una din statele Federației Ruse unde aceasta este mult mai scăzută, unele regiuni siberiene precum Koryak Okrug care are o densitate a populației de mai puțin de 0,1 persoane/ km² sau o persoana la fiecare 10 km²⁷⁵.

Un sfert din populația Rusiei trăiește în mediul rural (26,0%), în timp ce 74,0% din totalul populației trăiește în zonele urbane, acest lucru și pentru că Rusia are o economie bazată pe industrializare, cu un mare grad de urbanizare în rândul populației.⁷⁶ Cu toate acestea, în ultimii ani se observă o tendință a populației de a se îndrepta din zonele urbane în cele rurale, încercându-se o dezurbanizare⁷⁷.

Se poate observa și un clivaj în ceea ce privește raspândirea cultelor religioase, după cum notam mai sus, Biserica Ortodoxă Rusă este cea mai influentă din punct de vedere societal și politic spre deosebire de celelalte culte religioase, care deși sunt recunoscute și acceptate din punct de vedere legal, nu se bucură de o asemenea autonomie.

Întalnim clivajul politic stânga- dreapta, care se afirmă prin partidele „Rusia Unită”, partid al cărui candidat la alegerile prezidențiale din 2004 a fost Vladimir Putin și Partidul Comunist al Federației Ruse, considerat fiind succesorul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, ca reprezentante ale extremei stângi, dar și partide de extremă dreaptă care tind spre reforme, precum Yabloco care este pro-democrație și Uniunea Forțelor de Dreapta care se centrează pe dezvoltarea pieței libere⁷⁸.

Pe axa stânga- dreapta, se afirmă și mișcări sau partide extremiste ca Partidul Democrat Liberal, al cărui lider este Vladimir Zhirinovks, un extremist naționalist și sexist, care îi atacă în mod sistematic pe liderii reformiști⁷⁹.

Principala cauză a apariției clivajului politic în Rusia este dată de Revoluția din 1991⁸⁰.

Alte clivaje prezente în societatea rusească sunt: clivajul bazat pe rasism, existând foarte multe tensiuni între diferite grupuri rasiale din Rusia, un exemplu concret este conflictul dintre africani, oamenii care provin din Caucaz și evreii; clivajul bazat pe diferențele de gen, stereotipiile în materie de gen sunt prezente în Rusia, acestea se concretizează în violență asupra femeilor, discriminare din punct de vedere al remunerației sau al angajării⁸¹.

Clivajul care are la bază clasele sociale: clasa socială superioară, de mijloc și inferioară. Diferența foarte mare dintre clasa superioară și cea inferioară continuă să se păstreze, persoanele

---

⁷² Idem

⁷³ Idem

⁷⁴ Idem

⁷⁵ Idem

⁷⁶ Idem

⁷⁷ Idem

⁷⁸ SMIC Comparative Government, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <http://smiccomp.gov.weebly.com/societal-cleavages-of-russia.html>

⁷⁹ Idem

⁸⁰ Idem

⁸¹ Idem

care se fac parte din clasa de mijloc lucrează de obicei în administrația publică sau în companii de stat și având un grad mai ridicat de educație decât restul populației⁸².

4. Sistemul de partide

Principalele partide politice care se afirmă în Rusia sunt: Rusia Unită, Partidul Comunist al Federației Ruse, Partidul Liberal Democrat al Rusiei, Rusia Justă, Uniunea Forțelor de Dreapta.⁸³ Aceste partide politice au început să apară după revoluția din 1991, când Președintele Boris Yeltsin a efectuat o serie de reforme de tip occidental pentru a ajuta la schimbarea de regim. Boris Yeltsin a fost unul din președinții Republicii Federale Ruse, care a încercat să imprime un stil occidental democrației din Rusia⁸⁴.

Cel mai mare partid din Rusia este Rusia Unită, înființat în anul 2001, partid care a câștigat alegerile prezidențiale în anul 2004, avându-l candidat pe Vladimir Putin, devenind astfel un partid „Pro-Putin”⁸⁵.

Partidul Comunist al Federației Ruse este al doilea partid ca mărime din Rusia, fiind considerat succesorul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, partid interzis de către Boris Yeltsin în anul 1991⁸⁶.

Partidul Democrat Liberal condus de către Vladimir Zhirinovskiy este cel mai controversat partid, liderul acestuia fiind un extremist naționalist și sexist, care aduce atacuri permanente liderilor reformiști, declarând la un moment dat că va folosi arme nucleare împotriva Japoniei dacă va fi ales președinte.⁸⁷

Putem observa că cele mai multe mandate sunt obținute de Rusia Unită și de Partidul Comunist ceea ce ne-ar face să credem că avem de-a face cu un bipartidism, însă prezența celorlalte partide în Parlament și diferența relativ mică dintre numărul mandatelor obținute de Partidul Rusia Justă și Partidul Comunist, indică mai degrabă un sistem multipartidist.

Prin urmare sistemul de partide din Federația Rusă este unul pluripartidist în conformitate cu Constituția Federației Ruse. Statul garantează egalitatea tuturor partidelor politice în fața legii și asigură respectarea intereselor, drepturilor, ideologiei, scopurilor și obiectivelor regăsite în platforma-program a acestora⁸⁸.

Dreptul la vot este garantat tuturor cetățenilor prin Constituția Federației Ruse adoptată prin vot popular la 12 decembrie 1993.

5. Agenda politică domestică

Impozitul pe venit în Rusia este o taxă colectată de la fiecare individ și impozitată diferit în funcție de tipul sursei de venit: venit provenit din muncă, pensie, dividende și venit provenit din dobânzi. Impozitul pe venit reprezintă o sursă importantă de venit pentru Guvernul Rusiei.⁸⁹

---

⁸² Idem

⁸³ Op. Cit, Centrul de la Sibiu pentru Studii de pace, Federația Rusă, Elemente de identificare, accesat la data de 02.02.2018 de pe: <https://www.cssp.ro/state/federatia-rusa/>

⁸⁴ Op. Cit, SMIC Comparative Government, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <http://smiccomp.gov.weebly.com/societal-cleavages-of-russia.html>

⁸⁵ Idem

⁸⁶ Idem

⁸⁷ Idem

⁸⁸ Op. Cit, Studii în Rusia pentru cetățenii străini, Structura de Stat, accesat la data de 02.02.2018 de pe: <http://md.russia.edu.ru/russia/rf/>

⁸⁹ Trading Economics, Russia Personal Income Tax Rate, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <http://www.tradingeconomics.com/russia/personal-income-tax-rate>

Rata șomajului în Rusia rămâne neschimbată, aceasta fiind de 5,6% în luna februarie a anului 2017. Rata persoanelor care se află pe piața muncii este de 52% din totalul populației apte de muncă⁹⁰.

Relația dintre Stat și Biserica Ortodoxă Rusă este una foarte strânsă. Biserica Ortodoxă Rusă este un actor care joacă rol important în stabilirea politicilor culturale, sociale, economice din Rusia, fapt ce a atras numeroase critici din parte instituțiilor liberale.⁹¹ Biserica Ortodoxă este o instituție influentă din punct de vedere social care contribuie la formarea și dezvoltarea societății moderne din Federația Rusă. Astăzi, Patriarhia de la Moscova a Bisericii Ortodoxe Ruse are birouri în cadrul Națiunilor Unite și a altor organizații internaționale. La Bruxelles a fost stabilit un birou al Patriarhului Moscovei în fiecare organizație europeană și internațională cu scopul de a facilita dialogul cu Uniunea Europeană și alte structuri internaționale aflate la Bruxelles⁹².

În ceea ce privește politicile de pe plan extern ale Rusiei, aceasta la nivel declarativ încearcă să mențină o agendă cât mai pozitivă și cuprinzătoare care să se bazeze pe cooperarea și strângerea legăturilor externe cu alte state.⁹³ Federația Rusă recunoaște rolul central pe care-l are Organizația Națiunilor Unite în menținerea păcii și în afacerile globale. Instituirea Uniunii Economice Eurasiatice este un exemplu concret de contribuție a Rusiei la dezvoltarea cooperării pe scară largă în această regiune⁹⁴.

Rusia susține stabilirea și perpetuarea unui dialog eficient cu Uniunea Europeană și Uniunea Economică Eurasiatică care să ducă la perfecționarea procesului de integrare europeană și eurasiatică⁹⁵.

6. Sistemul politic european

6.1. Identificarea și susținerea pentru instituțiile Uniunii Europene și organizațiile internaționale

Federația Rusă își propune să dezvolte și să mențină un parteneriat cu anumite instituții ale Uniunii Europene care să se bazeze pe principii de egalitate, beneficiu reciproc și respect pentru interesele fiecărui actor⁹⁶. În acest sens Rusia și UE au încheiat tratate și au anumite relații economice.

În pofida faptului că Rusia nu se află printre statele membre ale Uniunii Europene, aceasta la fel ca cele din urmă este membră cu statut egal în Organizația Națiunilor Unite, a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa și membră a Consiliului Europei⁹⁷. Pe lângă statutul de membră în aceste organizații, Rusia încearcă să-și întărească cooperarea cu Uniunea Europeană în ceea ce privește combaterea terorismului, crima organizată, migrația ilegală, traficul de persoane și traficul de droguri, dar pe de altă parte se implică și în problemele legate de schimbarea climatului⁹⁸.

---

⁹⁰ Idem

⁹¹ Kathon, The State and the Church in Russia, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <http://kathon.com/1068-the-state-and-the-church-in-russia.html>

⁹² Idem

⁹³ Permanent Mission of the Russian Federation of the European Union, Russian Foreign Policy, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <https://russiaeu.ru/en/russian-foreign-policy>

⁹⁴ Idem

⁹⁵ Idem

⁹⁶ Idem

⁹⁷ Idem

⁹⁸ Idem

Federația Rusă își propune să mențină un dialog constant cu instituțiile abilitate ale Uniunii Europene în privința problemelor majore cu care lumea contemporană se confruntă, incluzând situația conflictelor din Orientul Mijlociu, Afganistan, din Balcani și alte regiuni, dar și prevenția proliferării armelor de distrugere în masă și a tehnologiilor care tind să scape de sub control și să fie folosite în scop negativ⁹⁹.

„Acordul de parteneriat și cooperare” (APC) care a fost semnat în anul 1994 a reprezentat baza legală pentru relațiile stabilite între Rusia și Uniunea Europeană¹⁰⁰. De asemenea, la summitul dintre Rusia- Uniunea Europeană de la Londra din 2005 acordul politic a avut ca scop un „Nou Acord de Bază”, lansat în 2008, delegația Federației Ruse fiind reprezentată de către reprezentantul permanent al Rusiei în Uniunea Europeană, ambasadorul Vladimir Chizhov¹⁰¹.

Rusia însă a considerat că acțiunile Uniunii Europene în ceea ce privește „Criza din Ucraina” a pus sub semnul întrebării reputația pe care aceasta o are în relația cu Federația Rusă, concluzie care a avut drept rezultat degradarea relațiilor economice dintre Rusia și Uniunea Europeană prin măsurile unilaterale pe care cea din urmă le-a impus. Acest lucru a fost interpretat de către autoritățile din Rusia ca fiind o strategie geopolitică dezavantajoasă pentru ambele părți.¹⁰²

6.2. Reprezentarea în structura legislativă europeană

Cu toate că evenimentele produse pe fondul Crizei din Ucraina au dus la deteriorarea relațiilor dintre Uniunea Europeană și Rusia, se dorește reluarea și îmbunătățirea dialogului politic, al cărui cadru instituțional este prevăzut în „Acordul de parteneriat și cooperare UE- Rusia” intrat în vigoare din 1997¹⁰³. Rusia este prezentă la toate reuniunile Consiliului de Parteneriat la care iau parte miniștrii de externe, la care se adaugă și ședințele Ministrului de Externe al Rusiei cu Înaltul Reprezentant al UE pentru afaceri externe și politică de securitate alături de ceilalți 28 de miniștrii de externe ai statelor membre UE, chiar și la New York când au loc sesiunile dedicate Adunării Generale a ONU¹⁰⁴.

De asemenea, au loc întâlniri între Directorii Politicilor Ministerului Rus de Afaceri Externe și reprezentanții Serviciului European de Acțiune Externă, în cadrul cărora au loc consultări la nivel de experți în materie de probleme regionale și internaționale de actualitate¹⁰⁵.

Alături de „Acordul privind parteneriatul și cooperarea dintre Rusia și Uniunea Europeană”, principalul mecanism de cooperare inter-parlamentară este „Comitetul de Cooperare Parlamentară” (CCP), din care fac parte membrii celor două Camere ale Adunării Federale Ruse și membrii Parlamentului European, fiind co-prezidat de către Sergey Zheleznyak, vicepreședinte al Dumei de Stat, care face parte din Partidul Rusia Unită, alături de europarlamentarul Othmar Karas din Austria, reprezentant al Partidului Popular European¹⁰⁶.

Cea mai recentă ședință a Comitetului a avut loc între 15-16 ianuarie 2014, unde a fost adoptată „Declarația comună cu privire la inadmisibilitatea crimei împotriva minorităților etnice și

---

⁹⁹ Idem

¹⁰⁰ Idem

¹⁰¹ Idem

¹⁰² Idem

¹⁰³ Idem

¹⁰⁴ Idem

¹⁰⁵ Idem

¹⁰⁶ Idem

confesionale din Siria”, inclusiv a creștinilor. În primăvara anului 2014 Parlamentul European a suspendat unilateral participarea sa la Comitetul de Cooperare Parlamentară dintre Rusia- UE¹⁰⁷.

Cooperarea între comisiile relevante ale celor două camere ale Adunării Federației Ruse și Parlamentul European este în curs de dezvoltare și perfecționare.

6.3. Dinamica euroscepticismului

Liderul Grupului Partidului Popular European din Legislativul European, Manfred Weber, într-o declarație afirmă faptul că regulile UE în ceea ce privește finanțarea grupurilor parlamentare de la nivelul acestei organizații internaționale ar trebui să fie mult mai drastice și atent supravegheate, pentru a se evita influența tot mai crescută a euroscepticismului promovat de țări precum Rusia¹⁰⁸.

Un exemplu în acest sens este semnarea unui acord între Partidul Libertății din Austria, partid de extremă dreaptă, cu Partidul Rusia Unită a lui Putin sau împrumutul acordat de către o bancă apropiată a Kremlinului pentru campania privind alegerile prezidențiale de anul 2017 din Franța prin intermediul Frontului Național din Franța¹⁰⁹. Deși Uniunea Europeană a interzis la începutul anului 2017 acest tip de finanțare din partea unor țări terțe, sancțiunile sunt neesențiale, cea mai mare sancțiune ridicându-se la 10% din bugetul anul al unui partid¹¹⁰.

Joseph Daul, președintele PPE, avertiza într-un interviu faptul că obiectivul comun al partidelor populiste din Europa și al Rusiei este slăbirea și subminarea instituțiilor Uniunii Europene, prin propagarea euroscepticismului¹¹¹.

Rusia consideră că atitudinea curentă pe care autoritățile de la Bruxelles o adoptă în privința euroscepticismului se bazează pe o manifestare a populismului, cu toate acestea dorește să realizeze relații de cooperare cu partidele europene stabile, evitând o izolare din punct de vedere politic¹¹².

6.4. Poziții asupra agendei de politici europene

În ceea ce privește politica externă a Rusiei, prin înființarea Uniunii Economice Eurasiatice se scoate în prim-plan o contribuție concretă la dezvoltarea în ceea ce privește cooperarea pe scară largă în regiune¹¹³.

Măsurile treptate adoptate pentru crearea unui spațiu economic și umanitar comun de la Lisabona la Vladivostok, care au la bază principiile de securitate comună, egală și indivizibilă servesc drept un ghid strategic în elaborarea unei noi arhitecturi de pe continentul european¹¹⁴.

---

¹⁰⁷ Idem

¹⁰⁸ Youth Parliamentor, Cătălin Miahî, Cum ar putea fi combătută influența rusă asupra partidelor politice din Parlamentul European, 10.01.2017, ora 14:00, actualizat 10.01.2017, ora 14:39, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <http://www.parlamentor.ro/youth-parlamentor/cum-ar-putea-fi-combatuta-influenta-rusa-asupra-partidelor-politice-din-parlamentul-european-6366>

¹⁰⁹ Idem

¹¹⁰ Idem

¹¹¹ Robert Lupitu, EXCLUSIV INTERVIU Joseph Daul, președintele PPE: „Dacă Rusia are un obiectiv comun cu partidele populiste din Europa, acela este slăbirea și divizarea Uniunii Europene”, 13.04.2016, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <http://www.caleaeuropeana.ro/exclusiv-interviu-joseph-daul-presedintele-ppe-daca-rusia-are-un-obiectiv-comun-cu-partidele-populiste-din-europa-acela-este-slabirea-si-divizarea-uniunii-europene/>

¹¹² Viktor Katona, Russia's uneasy relationship with Europe's political fringe, Nov 13, 2015, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <http://www.russia-direct.org/russias-uneasy-relationship-europes-political-fringe>

¹¹³ Op. Cit, Russian Foreign Policy, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <https://russiaeu.ru/en/russian-foreign-policy>

¹¹⁴ Idem

Colaborarea cât mai eficientă dintre Uniunea Europeană și Uniunea Economică Euroasiatică se bazează pe perfecționarea și armonizarea proceselor de integrare europeană și euroasiatică.

6.5. Politici de gen

Rusia la capitolul politicilor de gen prezintă numeroase probleme, unele cauze fiind chiar istorice: societatea rusă a fost una patriarhală și ierahică spre sfârșitul secolului al 19-lea¹¹⁵. Bărbații tindeau să fie dominanți nu doar în ceea ce privește piața muncii, ci și comunitatea din care făceau parte. Femeile se supuneau adesea soților lor și nu beneficiau de drepturi egale, aceste realități găsindu-se și în textul codului juridic de la acea vreme¹¹⁶. Sterotipiile legate de gen încă există în Rusia de astăzi, iar violența împotriva femeilor, discriminarea din punct de vedere salarial pentru aceeași muncă și politica de angajare pe piața muncii sunt răspândite la scară largă¹¹⁷. În aceste condiții este greu să spunem că în Rusia femeile au drepturi egale cu bărbații.

Acest clivaj de gen, a dus la crearea Uniunii Femeilor din Rusia, având ca obiective încadrarea femeilor pe piața muncii și obținerea unor drepturi. Această organizație non-guvernamentală a fost creată în urma unor mai multe activități politice recunoscute drept „feminizarea șomajului”¹¹⁸.

Concluzii

Pentru a conchide, având în vedere faptul că m-am concentrat nu doar pe prezentarea sistemului politic și administrativ din Rusia, ci am adus în atenție în a doua parte a lucrării și identificarea și susținerea pentru instituțiile Uniunii Europene și a organizațiilor internaționale, reprezentarea în structura administrativă europeană și legătura sau aportul pe care Federația Rusă îl are în ceea ce privește dinamica euroscepticismului la nivelul instituțiilor europene, am urmărit să aduc în vedere faptul că evenimentele ce au loc la ora actuală în Rusia vor avea un efect și asupra modului în care această țară va relaționa cu UE și cu țările membre ale UE.

În aceste condiții este interesant de văzut și analizat rezultatele alegerilor din data de 18 martie 2018, precum și consecințele care decurg din acestea, putând reprezenta un punct de plecare pentru o viitoare analiză comparativă a schimbărilor, care vor apărea pe agenda politică și care se vor rasfrânge în aria administrativă. În acest context este important să ne întrebăm dacă vor avea loc schimbări în esență sau doar în ceea ce privește fațada scenei politico-administrative.

Referințe

- Adriana Matcovschi, Gabriela Ionescu, Alegerile prezidențiale din Rusia stabilite oficial pe data de 18 martie 2018, Agerpres, publicat la 15.12.2017, ora 11:37, accesat la data de 05.02.2018 de pe: <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2017/12/15/alegerile-prezidentiale-din-rusia-stabilite-oficial-pentru-data-de-18-martie-2018--22861>
- Ambasada României în Federația Rusă, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <https://moscova.mae.ro/node/484>

---

¹¹⁵ Op. Cit, SMIC Comparative Government, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <http://smiccompgov.weebly.com/societal-cleavages-of-russia.html>

¹¹⁶ Idem

¹¹⁷ Idem

¹¹⁸ Idem

- Arena Atlas of Religions and Nationalities of the Russian Federation, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://sreda.org/en/arena>
- Centrul de la Sibiu pentru Studii de pace, Federația Rusă, Elemente de identificare, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <https://www.cssp.ro/state/federatia-rusa/>
- Country Digest, Russia Population 2017, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://countrydigest.org/russia-population/#Religion>
- Definition of plenipotentiary in English, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/plenipotentiary>
- Katheon, The State and the Church in Russia, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <http://katehon.com/1068-the-state-and-the-church-in-russia.html>
- Permanent Mission of the Russian Federation of the European Union, Russian Foreign Policy, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <https://russiaeu.ru/en/russian-foreign-policy>
- Robert Lupitu, EXCLUSIV INTERVIU Joseph Daul, președintele PPE: „Dacă Rusia are un obiectiv comun cu partidele populiste din Europa, acela este slăbirea și divizarea Uniunii Europene”, 13.04.2016, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <http://www.caleaeuropeana.ro/exclusiv-interviu-joseph-daul-presedintele-ppe-daca-rusia-are-un-obiectiv-comun-cu-partidele-populiste-din-europa-acela-este-slabirea-si-divizarea-uniunii-europene/>
- Russia Population, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://www.worldometers.info/world-population/russia-population/>
- SMIC Comparative Government, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <http://smiccompgov.weebly.com/societal-cleavages-of-russia.html>
- Studii în Rusia pentru cetățenii străini, Structura de Stat, accesat la data de 02.02.2018 de pe: <http://md.russia.edu.ru/russia/rf/>
- The Constitution of Russian Federation (with Amendments and Additions of December 30, 2008), accesat la data de 02.02.2018 de pe: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/2008-en.pdf>
- The Editors of Encyclopedia Britannica, Russian Orthodox Church, 22thjune 2016, accesat la data de 02.02.2018 de pe: <https://www.britannica.com/topic/Russian-Orthodox-church>
- Trading Economics, Russia Personal Income Tax Rate, accesat la data de 03.02.2018 de pe: <http://www.tradingeconomics.com/russia/personal-income-tax-rate>
- Țările Lumii, Rusia, accesat la data de 01.02.2018 de pe: <http://www.travelworld.ro/tari/rusia.php>
- Viktor Katona, Russia's uneasy relationship with Europe's political fringe, Nov 13, 2015, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <http://www.russia-direct.org/russias-uneasy-relationship-europes-political-fringe>
- Youth Parlamentor, Cătălin Măhi, Cum ar putea fi combătută influența rusă asupra partidelor politice din Parlamentul European, 10.01.2017, ora 14:00, actualizat 10.01.2017, ora 14:39, accesat la data de 04.02.2018 de pe: <http://www.parlamentor.ro/youth-parlamentor/cum-ar-putea-fi-combatuta-influenta-rusa-asupra-partidelor-politice-din-parlamentul-european-6366>

TENDINȚE ÎN STRUCTURILE DE CONDUCERE ALE AUTORITĂȚILOR PUBLICE

Raluca-Mihaela BOGDAN*

Cristina-Oana FLORESCU**

Abstract

Autoritatea publică reprezintă atât principalul pilon al dreptului administrativ cât și al dreptului constituțional și nu numai, deoarece persoanele alese în funcțiile publice concretizează voința societății. Astfel, lucrarea suport își propune să evidențieze atât conceptul de autoritate publică cât și actualitățile prezente pe plan internațional, diversitatea și schimbările impuse de cultură statelor și de lumea modernă. În acest context ne propunem să evidențiem discrepanța dintre atribuțiile șefilor de stat care provin din părți ale lumii diferite, cu sisteme de drept opuse.

Cuvinte cheie: *drept administrativ, executiv, republică, monarhie, instituție prezidențială.*

1. Introducere

Ce înseamnă autoritatea publică?

Potrivit dispozițiilor legale cuprinse în noua lege a contenciosului administrativ, constituie autoritate publică orice organ de stat sau al unităților administrativ-teritoriale, care acționează în regim de putere publică, pentru satisfacerea unui interes public; sunt asimilate autorităților publice, în sensul prezentei legi, persoanele juridice de drept privat care, potrivit legii, au obținut statut de utilitate publică sau sunt autorizate să presteze un serviciu public.

Sensul restrâns al noțiunii de autoritate publică îl regăsim în Titlul III din Constituția României¹ intitulat 'Autoritățile publice' unde sunt reglementate cele trei puteri clasice ale statului, puterea legislativă, executivă și judecătorească. Aceste autorități publice, constituite în cadrul democrației constituționale au fost clasificate ca fiind reprezentative sau direct reprezentative și derivate sau indirect reprezentative.

Sensul larg al noțiunii de autoritate publică cuprinde pe lângă autoritățile publice prevăzute în Titlul III din Constituție și alte organe ce exercită prerogativele de putere publică, cum ar fi Avocatul Poporului, Curtea de Conturi sau Curtea Constituțională².

Astfel, administrația publică reprezintă ansamblul activităților Președintelui României, Guvernului, autorităților administrative autonome centrale, autorităților administrative autonome

---

* Raluca-Mihaela Bogdan, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: raluca.bogdan01@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ștefan Elena Emilia (e-mail: stefanelena@gmail.com)

** Cristina-Oana Florescu, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: cristina.oana.f@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ștefan Elena Emilia (e-mail: stefanelena@gmail.com)

¹ <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339&idl=1&par1=3>

² <http://www.qreferat.com/referate/administratie/NOTIUNILE-DE-AUTORITATE-PUBLIC736.php>

locale și, după caz, structurilor subordonate acestora, prin care, în regim de putere publică se aduc la îndeplinire legile sau, în limitele legii, se prestează servicii publice.

2. Conținutul propriu-zis al lucrării

Exprimând genul proxim în definirea puterii de stat, acest caracter constă în aceea că puterea este o posibilitate efectivă de a exprima și realiza voința generală că voința obligatorie pentru întreaga societate.

Așa cum reiese din legislație, poporul deține puterea politică. El încredințează exercițiul acesteia organelor reprezentative, șefului de stat (în unele republici) și parlamentului prin vot universal și egal.

Puterea de stat este puterea de a exprima și realiza voința guvernanților ca voință general-obligatorie. Voința indivizilor, grupurilor sociale, poporului, națiunii exprimată prin lege nu este suma aritmetică a voințelor membrilor, grupurilor sau claselor sociale. În lege se exprimă interesele fundamentale ale categoriei guvernanților.

O trăsătură a puterii de stat este supremația și independența puterii în exprimarea și realizarea voinței guvernanților ca voință de stat³.

Puterea statului trebuie divizată în diferite compartimente cu puteri și responsabilități separate și independente. Cel mai adesea această separare este tripartită: executiv, legislativ și judiciară⁴.

Separția puterilor este în realitate o justificare a unui scop politic concret: să stabilească guvernanții în ansamblul lor, limitându-i unii pe alții. Într-o asemenea viziune, se conturează două aspecte distincte. În primul rând separția parlamentului vizavi de guvern, care se referă la guvernanți în sensul larg al cuvântului și separția jurisdicțiilor în raport cu guvernanții, care permit controlul acestora prin judecători independenți.

Funcția legislativă este dusă la îndeplinire de un Parlament unicameral sau bicameral. Apariția parlamentului trebuie considerată ca exprimând cerința umană de participare la facerea legilor. Dacă puterea aparține poporului și numai acesta are dreptul de a legifera, înseamnă că legea este “expresia voinței supreme”. Soluția găsită a fost ca poporul să delege exercițiul dreptului său, natural și inalienabil, de a legifera unor reprezentanți ai săi. Importanța împuternicirilor ce i se delegă, anume funcția de legifera, au impus autonomia parlamentului în sistemul autorităților statale⁵.

Așadar, funcția legislativă reprezintă funcția de creare a legilor, prin această, instituindu-se reguli de conduită generale și impersonale, imperative pentru populație, ele fiind garantate de forța coercitivă a statului. Autoritățile care realizează funcția legislativă sunt :Parlamentul(unică autoritate legiuitoare), precum și Consiliul Legislativ și Consiliul Economic și Social⁶.

Termenul de justiție are două sensuri. Într-un sens înțelegem sistemul organelor judecătorești, iar în al doilea sens înțelegem activitatea de soluționare a proceselor, de aplicare de sancțiuni, se restabilire a drepturilor și intereselor legitime încălcate.

³ Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu , *Drept constituțional și Instituții Politice*, Ediția 14 , Vol. II, Editura C.H. Beck 2013, p. 3, p.4, p.5

⁴ https://ro.wikipedia.org/wiki/Separa%C8%9Bia_puterilor

⁵ Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu , *Drept constituțional și Instituții Politice*, Ediția 14 , Vol. II, Editura C.H. Beck 2013, p. 286, p. 157.

⁶ Elena Emilia Ștefan, *Manual de drept administrativ*, Partea I, Caiet de seminar, Ediția a-II-a revizuită, completată și actualizată. Editura Universul Juridic, București 2014, p.23

Statul de drept implică obligativitatea respectării și aplicării constituțiilor și legilor. Justiția este o activitate de rezolvare a litigiilor, în litera și spiritul constituției, legilor, obiceiului, convențiilor și contractelor.

Funcția judecătorească reprezintă funcția de aplicare a legii la cazuri concrete în care conținutul acesteia este dispus între una sau mai multe părți.

Funcția executivă reprezintă funcția de executare a legilor adoptate de Parlament, înțeleasă ca activitate derivată, de conducere a executării, asigurare a executării și executare în concret a legilor și a celorlalte acte normative.

Autoritățile administrative desfășoară activitatea statală reprezentată de executarea în concretă a legilor. Autoritățile executive au în sarcină conducerea politicii naționale și dispun pentru aceasta de un aparat administrativ, chemat să joace un rol important.

Executivul este format din șeful de stat, guverul, ministerele și celelalte organe centrale ale administrației publice.

Puterea executivă poate fi realizată de un organ statal unic, adeseori un Președinte, care-și legitimează împuternicirile pe votul universal; sau de două organe de stat: șef de stat și guvern.

Guvernul este consacrat în Constituții sub denumiri diferite precum cele de cabinet, guvern, consiliu de miniștrii, denumiri ce depind de sistemul constituțional. El are două componente, și anume șeful guvernului, acolo unde există, și miniștri și secretari de stat. Potrivit art.102 alin. (3) din Constituția României, Guvernul este alcătuit dintr-un prim-ministru, miniștrii și alți membrii stabiliți prin lege organică.

În sistemele constituționale în care există o distincție între șeful de stat și șeful de guvern, șeful guvernului are un rol important în formarea guvernului, el întocmește lista acestuia, și în formularea programului acestuia. Ministerele și celelalte organe centrale ale administrației publice execută legile în domeniile lor de activitate. Ele se subordonează guvernului.

Șeful de stat, deseori numit și șeful executivului, poartă de regulă denumirea de monarh sau președinte, se prezintă cu trăsături diferite în funcție de formă de guvernământ.

Sistemele constituționale diferă între ele. În timp ce unele sisteme se fundamentează pe teoria unicității puterii, alte sisteme au la bază teoria separației puterilor în stat.

Ideea care a dominat sistemele constituționale este în sensul că șeful de stat nu răspunde pentru actele săvârșite în această calitate. Pe această idee se fundamentează multe prevederi constituționale, precum cele privind contrasemnarea actelor șefului de stat.

Desigur, șeful statului nu poate fi în afară răspunderii politice a guvernanților. Dacă în sistemele monarhice lucrurile se pun altfel datorită chiar modului de succesiune la tron, în sistemele republicane răspunderea trebuie să existe.

Întinderea răspunderii și modalitățile de realizare depind de modalitatea de desemnare a șefului de stat. astfel, atunci când șeful de stat este ales de parlament, șeful de stat răspunde, măcar aparent în față acestuia. Parlamentul poate chiar controla activitatea șefului de stat și îl poate revoca; însă, dacă șeful de stat este ales direct, prin sufragiu universal, atunci parlamentul are rol foarte scăzut sau inexistent în antrenarea răspunderii șefului de stat⁷.

În România, cazul săvârșirii unor fapte grave, prin care se încalcă prevederile Constituției, Președintele României poate fi suspendat din funcție de Camera Deputaților și de Senat, în sedință comună, cu votul majorității deputaților și senatorilor, după consultarea Curții Constituționale. Președintele poate da Parlamentului explicații cu privire la faptele ce i se impută. Propunerea de

---

⁷ Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și Instituții Politice*, Ediția 14, Vol. II, Editura C.H. Beck 2013, p. 243-244, p. 253.

suspendare din funcție poate fi inițiată de cel puțin o treime din numărul deputaților și senatorilor și se aduce, neîntârziat, la cunostință Președintelui.

Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui. (Articolul 95-Constituția României)⁸.

Pentru a arăta relația executiv-administrație publică în România este important să arătăm că executivul presupune două dimensiuni. În primul rând guvernarea, care înseamnă a lua decizii esențiale care angajează viitorul națiunii dar și administrația, care înseamnă îndeplinirea sarcinilor cotidiene.

Între executiv și administrația publică există o corelație de la întreg la parte, administrația fiind un segment al executivului, fără a se suprapune cu acesta.

De asemenea, între Președinte și Guvern, reprezentat de primul-ministru, nu există raporturi de subordonare, ci doar de colaborare, regimul politic actual fiind caracterizat că un regim semiprezidențial atenuat sau parlamentarizat, apropiat de un regim parlamentar clasic sau semiparlamentar.

Studiu de caz:

Privind lumea modernă, putem observa o adevărată diversitate în ceea ce privește instituția șefului de stat. Există pe de o parte șefi de stat cu un rol pur onorific, fără nici o atribuție politică, spre exemplu Germania, unde Președintele nu are putere, atribuțiile sale revenindu-i șefului guvernului, Angela Merkel; dar și state care conferă șefului de stat atribuții din sferă militară, de politică externă ș.a.m.d.

Observăm, de asemenea, o tendință de schimbare în ceea ce privește chiar și persoana șefului de stat. Asistăm la intrarea în funcție a bărbaților tineri, precum Emmanuel Macron în Franța, de culoare precum Barack Obama în SUA sau chiar femei precum Dilmă Rousseff în Brazilia. Pe de cealaltă parte sunt statele care țin să păstreze tradițiile pe cât posibil.

În cele ce urmează vom face o comparație între președintele Statelor Unite ale Americii, în speță Barack Obama, primul președinte de culoare al SUA, dar și cu două mandate, și Regina Elisabeta a II-a a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, o monarhie constituțională care are în fruntea statului o femeie.

Elisabeta a II-a este regină a șaisprezece state suverane, cunoscute sub numele de Commonwealth. Ea a urcat pe tron la 6 februarie 1952. Este cel mai longeviv monarh în viață din lume, iar în istoria Marii Britanii are cea mai lungă domnie, aceasta fiind de 66 de ani.

Fiind monarh constituțional, regina nu își exprimă opiniile politice în public. Ea are un profund sentiment al datoriei religioase și civice și respectă în mod solemn jurământul de la încoronare. De asemenea, deține rolul oficial de șef al Bisericii Anglicane.

Teoretic, Regina este persoana de conducere a celor trei puteri și toate aspectele legate de management erau efectuate în numele său. Cu toate acestea, în realitate, puterea este controlată de o altă persoană. Persoana care avea autoritatea supremă este primul-ministru. Toate actele juridice emise de monarh sunt contrasemnate de ministrul responsabil cu punerea lor în aplicare.

Monarhul beneficiază de imunitate în materie civilă și penală. În plus, Majestatea Sa și restul Familiei Regale sunt scutiți de obligațiile așa-numitei Libertăți a Informației, pot să nu ofere nimănui accesul la propriile informații.

Am constatat că regina are o serie de atribuții, și anume: numirea Prim-ministrului (deși, acesta este indirect desemnat de alegători), numiri în unele funcții sau demnități publice

---

⁸ Elena Emilia Ștefan, Manual de drept administrativ, Partea I, Caiet de seminar, Ediția a-II-a revizuită, completată și actualizată. Editura Universul Juridic, București 2014, p.23

(deși, în fapt, funcția publică este profesionalizată de multă vreme în Marea Britanie și accesul la această se face mai ales pe calea concursului, iar demnitățile publice sunt mai degrabă la discreția șefului majorității parlamentare care, de regulă, este și Prim-ministru), sancționarea legilor cu menținerea unui drept formal de veto (neexercitat de la începutul secolului al XX-lea), prezentarea mesajului Tronului la deschiderea fiecărei sesiuni parlamentare (acesta este redactat în întregime de Prim-ministru), numirea judecătorilor în funcție (pe baza unei propuneri venite din partea unei comisii specializate) și acordarea grațierii individuale, precum și alte atribuții în planul relațiilor internaționale sau ceremoniale (încheierea tratatelor internaționale, declararea războiului și încheierea păcii, recunoașterea de state sau guverne ori acordarea de distincții și decorații).

În urma cercetărilor, am remarcat faptul că monarhul a păstrat formal prerogativa dizolvării Camerei Comunelor fie automat, după cinci ani de funcționare, fie atunci când, cu ocazia unui vot în Camera Comunelor, Cabinetul este pus în minoritate. În fapt, dizolvarea Camerei Comunelor este astăzi mai degrabă o prerogativă a Prim-ministrului decât a monarhului. Cu toate acestea, monarhul se poate opune dizolvării dacă sunt întrunite trei condiții: Parlamentul să poată funcționa astfel cum este constituit, alegerile anticipate să reprezinte un impediment pentru dezvoltarea economiei și suveranul să poată găsi un alt Prim-ministru al unui alt partid politic sau al unei alte coaliții care să fie capabil să guverneze cu majoritatea existentă. De aici ne dăm seamă că Regina Regatului Unit are mai mult o funcție formală, majoritatea atribuțiilor sale având nevoie de aprobare prealabilă.

Pe lângă aceste atribuții, regina are și o serie de privilegii de care se bucură, precum: aceasta nu este nevoită să respecte limitele de viteză sau de dețină un permis de conducere, nu are nevoie de un pașaport pentru a călătorii în afară regatului, iar această deține toate lebedele de pe fluviul Tamisa, toți delfinii din apele teritoriale britanice și toți sturionii și balenele din alepe engleze.

Ea nu este obligată să răspundă cererilor de transparență financiară, dar plătește taxe începând cu anul 1993.

Regina are imunitate completă în față acuzațiilor. În plus, ea și restul Familiei Regale sunt scutiți de obligațiile așa-numitei Libertăți a Informației, pot să nu ofere nimănui accesul la propriile informații.

În legăturile sale cu Statele Unite ale Americii, în 1957, Regina Elisabeta a II-a a făcut o vizită de stat în Statele Unite unde s-a adresat Adunării Generale a Națiunilor Unite. În același tur, a deschis a 23-a sesiune a parlamentului canadian, devenind primul monarh care deschide o sesiune parlamentară canadiană. Doi ani mai târziu, a vizitat din nou Statele Unite ca reprezentant al Canadei; iar în 1991, în urmă victoriei din Războiul din Golf, Elisabeta a II-a a devenit primul monarh britanic care s-a adresat Congresului Statelor Unite.

Și dacă am pus problema leațurilor dintre Casa Regală a Marii Britanii și Casa Albă, nu putem omite celebra scrisoare trimisă de Regina Elisabeta a II-a către Președintele Eisenhower în 1960 prin care îi transmitea acestuia rețeta biscuiților „scones” .

Sesizând atât atribuțiile și privilegiile pe care monarhul Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord le deține, precum și situațiile de fapt ce se ivesc, mergem mai departe în studiul nostru către Republica Federală a Statelor Unite ale Americii, unde vom analiza un fost șef de stat care reprezintă un exemplu competent pentru paralela ce ne-am propus să o prezentăm.

Barack Hussein Obama al II-lea a fost al 44-lea președinte al Statelor Unite ale Americii, fiind primul afro-american ales în această funcție, în urmă alegerilor prezidențiale din 4 noiembrie 2008, alături de Joe Biden ca vicepreședinte. A fost investit în funcție la 20 ianuarie 2009 și l-a

înlocuit pe predecesorul său George W. Bush. În 2012, a fost reales, rămânând astfel în funcție pentru încă 4 ani⁹.

Prima lege promulgată de Barack Obama a fost Legea Salarizării Corecte, prin care se relaxa termenul de prescripție al proceselor pe tema salarizării egale¹⁰. Cinci zile mai târziu, el a promulgat și legea de reautorizare a Programului de Stat pentru Asigurarea Sanitară a Copiilor (CHIP) ce permitea asigurarea sanitară a 4 milioane de copii neasigurați. În martie 2009, Obama a anulat o politică a administrației Bush care limita finanțarea programelor de cercetări cu celule stem embrionice și s-a angajat să dezvolte „îndrumări stricte” în domeniu.

De asemenea, Obama a făcut o serie de reforme în justiția penală. Acesta a condamnat sentințele unui număr record de prizonieri federali, urmând să încheie practici de plasare a prizonierilor minori federali în izolare, a început să elimine treptat folosirea închisorilor private pentru deținuții federali, a lansat un program pilot pentru a urmări utilizarea forței de poliție la nivel național.

În cel de-al doilea mandat, Obama nu s-a temut să folosească puterea executivă pentru a impulsiona anumite reforme limitate în jurul congresului american. Prin intermediul Departamentului de Justiție și a utilizării ordinelor executive, Obama a luat măsuri de reducere a utilizării izolării, eliminând închisorile private și diminuând procurările de droguri.

Departamentul de Justiție din mandatul lui Barack Obama a luptat pentru reformarea unui sistem în care persoanele de culoare erau dezavantajate. În puscăriile din Statele Unite sunt închiși aproape 2,2 milioane de oameni, aproximativ 25% din toți prizonierii din lume.

Inițiativele din domeniul Justiției au dus la reducerea sentințelor, la îmbunătățirea siguranței publice și au redus cu 80 de miliarde de dolari costurile pentru închisori. Obama a comutat sentințele a 1,176 de persoane și a grațiat alte 148.

În calitate de membru al opoziției democratice în al 109-lea Congres al Statelor Unite, Obama a susținut o serie de legi bipartizane care urmăreau controlul armelor convenționale și creșterea responsabilizării administrației în ceea ce privește utilizarea fondurilor publice. În Congresul actual, al 110-lea, a sprijinit legislația referitoare la lobbying și fraudă electorală, schimbarea climatică, terorismul nuclear și la sprijinul care trebuie să fie acordat personalului militar întors acasă. Din februarie 2007, dată la care a anunțat începerea campaniei sale prezidențiale, Obama include printre obiectivele sale prioritare terminarea războiului din Irak menținând în același timp o politică de apărare solidă, creșterea independenței energetice și asigurarea asistenței medicale universale¹¹.

Pe lângă numeroasele reforme, Obama a numit trei femei ca judecători la Curtea Supremă, pentru prima oară în istoria Statelor Unite, printre care prima judecătoare de origine hispanică la Curtea Supremă.

Barack Obama s-a bucurat de 2 mandate consecutive, fiind ales prin vot indirect de către popor, spre deosebire de Regina Marii Britanii care se bucură de funcția să mulțumită sistemului ereditar după care se ghidează Casa Regală.

Așa cum am amintit mai sus, Regina nu are obligativitatea transparenței financiare, în schimb președintele Statelor Unite, prin definiție un stat democratic, se supune acestor cereri, publicându-se declarații fiscale pe site-ul oficial al Casei Albe.

Și în instituția imunităților distingem o diferență majoră între cele două personalități. În timp ce Regina Elisabeta a II-a are imunitate completă, președintele Statelor Unite poate fi pus sub acuzare în timpul mandatului pentru fapte de Înaltă Trădare, crime sau alte delictes majore.

⁹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Barack_Obama

¹⁰ https://ro.wikipedia.org/wiki/Barack_Obama#Primele_zile

¹¹ <https://www.theguardian.com/us-news/2016/nov/14/barack-obama-criminal-justice-reform-prison-sentencing-police>

Regina Elisabeta a II-a a patronat peste 600 de organizații caritabile sau de altă natură, dintre care peste 400 de organizații le-a patronat încă din 1952. O acțiune în aceeași direcție a avut-o și fostul președinte al Statelor Unite ale Americii, care în anul 2013 a donat 59,251.00 \$ în scop caritabil, precum Fundația Fisher sau biserica St. John's din Washington DC.

3. Concluzii

Așa cum am arătat în studiul suport, administrația publică reprezintă ansamblul activităților șefului de stat, coroborat de puterea executivă, activitățile autorităților administrative autonome centrale și locale și, după caz, structurilor subordonate acestora, prin care, în regim de putere publică se aduc la îndeplinire legile sau, în limitele legii, se prestează servicii publice.

Potrivit doctrinei, între guvern și administrația publică regăsim o relație de la întreg la parte, însă orice stat trebuie să funcționeze după principiul separației puterilor în stat, unde regăsim cele trei puteri și anume puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească.

Am constatat în urma studiului realizat că șeful de stat poate avea rol pur onorific sau, în mod contrar, șeful de stat exercită o serie de atribuții.

Așa cum ne-am propus în prezenta lucrare, am analizat atribuțiile unui monarh și ale unui conducător al unei Republici, și anume ale președintelui. Putem observa că Regina Elisabeta a II-a a Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord și-a dobândit această calitate prin insușirea eredității, spre deosebire de fostul președinte al Republicii Federale a Statelor Unite ale Americii, și anume Barack Obama, care a obținut această funcție prin intermediul sistemului de vot.

Contrar stereotipiilor, Regatul Unit este condus de o persoană de sex feminin, în timp ce în Statele Unite ale Americii a existat un președinte de culoare.

Un exemplu relevant pentru a evidenția diferența dintre cele două forme de guvernământ este acela că monarhul domnește pe întreaga durată a vieții din momentul împlinirii vârstei de 18 ani, în timp ce șeful de stat al unei republici are un mandat limitat. Monarhia este una dintre cele mai vechi și mai răspândite forme de guvernământ, comparativ cu republica, care este specifică lumii contemporane.

În concluzie, observăm faptul că în monarhie, atribuțiile sunt îndeplinite de o singură persoană, comparativ cu republica, unde puterea este împărțită.

Așadar, putem observa o serie de transformări ce au avut loc pe plan internațional privind formele de guvernământ și împărțirea puterii statale, societatea internațională consimțind cu renunțarea la tiparele ce au în vedere culoarea, sexul ș.a.m.d

Referințe

- <http://e-juridic.manager.ro/articole/autoritatile-publice-2347.html>
- <http://www.qreferat.com/referate/administratie/NOTIUNILE-DE-AUTORITATE-PUBLIC736.php>
- <http://www.rasfoiesc.com/legal/drept/Paralela-intre-sistemul-de-dre73.php>
- <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/rol-si-atributii/rol-si--atributii>
- Elena Emilia Ștefan, Manual de drept administrativ, Partea I, Caiet de seminar, Ediția a-II-a revizuită, completată și actualizată. Editura Universul Juridic, București 2014
- Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu, Drept constituțional și Instituții Politice, Ediția 14, Vol. II, Editura C.H. Beck 2013
- <https://www.europalibera.org/a/28126740.html>
- <http://www.anfp.gov.ro/R/Doc/2015/Proiecte/Incheiate/Proiect%20cos%20SMIS%2032582/Materiale/Analiza2.pdf>

INSTITUȚIILE ADMINISTRATIVE EUROPENE ALE AUSTRIEI

Rafaela-Leontina STAN*

Abstract

În cadrul acestei lucrări am ales să abordez tematica privind instituțiile administrative din Austria, deoarece am considerat că este o temă de actualitate, dat fiind faptul că Austria a trecut de curând prin noi alegeri prezidențiale.

Prin urmare, prezenta lucrare abordează din punct de vedere al dreptului administrativ analiza principalelor instituții, în principal bazându-mă pe Legea fundamentală a țării, pe doctrină dar nu numai.

Cuvinte cheie: *Austria, landuri, Constituție, guvernator, Curți Administrative*

1. Introducere

În prezenta lucrare analizez Republica Federală Austria din punct de vedere al organizării administrativ-teritoriale, al structurii de stat, formei de guvernământ, dar și al teoriei separației puterilor în stat.

Astfel, punctul de plecare în documentarea subiectului a constituit în principal Constituția, și apoi punctul de vedere al doctrinei.

În redactarea lucrării am folosit materiale documentare specifice dreptului administrativ, dar și informații de pe site-urile de specialitate, informații pe care le-am tradus personal¹.

Austria (în germană Österreich), oficial Republica Austria (în germană Republik Österreich) este o țară fără ieșire la mare, având o populație de aproximativ 8,7 milioane de locuitori, fiind situată în Europa Centrală.

Etimologia numelui german al Austriei, "Österreich", înseamnă "marca de est" și derivă din cuvântul Ostarrîchi, apărând pentru prima oară în "documentul Ostarrîchi" din 996.

Ziua națională a Republicii Austria este celebrată în data de 26 octombrie, această zi având o semnificație importantă, deoarece este aniversată adoptarea Legii Constituției din 1955 prin care s-a prevăzut neutralitatea permanentă a Austriei.

Din punct de vedere istoric, se afirmă că originile Austriei moderne datează din vremea dinastiei de Habsburg, atunci când marea majoritate a țării făcea parte din Sfântul Imperiu Romano-German.

După destrămarea Imperiului Austro-Ungar și abdicarea împăratului Carol I de Habsburg la data de 12.12.1918, este proclamată prima Republică Austria ca stat federal, iar granițele acesteia

---

* Student, Rafaela-Leontina Stan, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail:rafaela2394@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Elena Emilia Ștefan (email: stefanelena@gmail.com).

¹ Toate informațiile prezentate în această lucrare au fost documentate utilizând Constituția, doctrina dar și accesând surse informatice pe care le-am utilizat atunci când am actualizat informațiile, prin exemplificare. Toate sursele documentare sunt trecute la finalul lucrării, în secțiunea bibliografie.

urmau a fi stabilite la 10.09.1919 prin Tratatul de la Saint Germain en Laye. Tot în acea perioadă, Austria a încercat o unire cu Germania, adoptând în acest sens numele de Austria Germană (DeutschÖsterreich, ulterior Österreich), însă acest lucru a fost respins de către Germania prin același tratat amintit anterior.

2. Conținutul Propriu-Zis Al Lucrării

În această secțiune voi analiza instituțiile administrative ale Austriei, după următoarea structură: forma de guvernământ, Constituția, Teoria Separației Puterilor în Stat din punct de vedere al dreptului administrativ, adică analiza Parlamentului, a șefului de stat, al Guvernului și al sistemului judiciar. analiza se continuă cu prezentarea împărțirii administrativ-teritoriale a țării și se încheie cu prezentarea autorităților administrației publice locale din Austria.

Constituția din 1920 a fixat neutralitatea ca principiu al politicii de stat, dar la data de 11.03.1938, Austria este ocupată și transformată în provincie a Germaniei naziste sub numele de Ostmark.

Ulterior, în primavara anului 1945, aceasta este eliberată de sub coaliția trupelor antihitleriste, iar la data de 27.04.1945 este proclamată cea de-a doua Republică, Austria fiind împărțită însă în 4 zone de ocupație.

După semnarea Tratatului de la Viena din 15.05.1955, a fost restabilită suveranitatea Austriei.

Austria a devenit membră a ONU în 1955, a aderat la UE în 1995 și a semnat în același an și acordul de la Schengen, adoptând în 1999 și moneda unică europeană (Euro).

De asemenea, Austria întreține relații de ordin diplomatic cu România la rang de ambasadă, iar relațiile economice și culturale sunt și ele bine conturate între cele două țări.

2.1. Forma De Guvernământ

Republica reprezintă forma de guvernământ în care șeful statului îndeplinește funcția de președinte sau, mai rar, un colegiu prezidențial, deoarece el este considerat reprezentant al puterii populare.

Republica semi-prezidențială are în componența sa atât un președinte, care este ales de către cetățeni și are o poziție de egalitate cu Parlamentul, cât și un șef de guvern. În sistemul semi-prezidențial, puterea legislativă și cea executivă au o modalitate de acțiune “mai puțin numeroasă și mai puțin profundă”, în comparație cu sistemul parlamentar.

În cele din urmă, s-a ajuns la concluzia că regimul politic al Austriei este un regim semi-prezidențial aparent, comparativ cu regimul politic francez care este unul semi-prezidențial real.

Austria a devenit republică parlamentară federală și democratică prin Constituția Federală din anul 1920.

În prezent, Austria este o democrație reprezentativă parlamentară bicamerală (potrivit Constituției din 1920, amendată apoi în 1929, 1945 și 1988), fiind alcătuită din 9 landuri federale.

Din punct de vedere al formei de guvernământ, așadar Austria este republică democratică federală, iar regimul politic abordat este cel de parlament bicameral, alcătuit din cele 9 landuri care se reunesc în cadrul organizatoric ce este specific unei federații.

2.2. Constituția Republicii Austria

Austria are o Constituție scrisă, în baza ei stând sistemul politic al primei republici (1918) și sistemul politic al celei de-a doua republici (Constituțiile din 1920 și 1929), ea fiind reintrodusă ulterior în 1945.

Ultimele modificări și completări ce au fost aduse Constituției Austriei s-au desfășurat în anii 2009, 2013 și 2014. Aceasta este sistematizată în nouă capitole ce reglementează într-un mod amplu temele clasice pentru orice lege fundamentală, dar și diverse domenii și materii care, în general sunt reglementate de legile organice sau cele ordinare.

2.3. Teoria Separației Puterilor În Stat Din Punct De Vedere Al Dreptului Administrativ

2.3.1. Parlamentul (Puterea Legislativă)

Conform art.26 alin. (1) din Constituția Republicii Austria se stipulează: “Consiliul Național este ales de populația Federației în conformitate cu principiile reprezentării proporționale în baza votului egal, direct, personal, liber și secret al bărbaților și al femeilor care, la data alegerilor, au vârsta de 16 ani împliniți.”

De asemenea, art.27 alin. (1) din aceeași Constituție prevede că “Mandatul legislativ al Consiliului Național este de cinci ani, calculat de la data primei întruniri a acestuia, însă, în orice caz, până la data la care se întrunește noul Consiliu Național.”

Parlamentul Austriei este situat în capitala și cel mai mare oraș al țării și anume, ne referim la orașul Viena.

Puterea legislativă a Federației este exercitată de către *Consiliul Național* (termenul este : “Nationalrat”) și *Consiliul Federal* (termenul este : „Bundesrat”), ambele alcătuind camerele Adunării Federale cu rol de Parlament al Austriei (termenul este : „Bundesversammlung”).

Art.29 alin. (1) din Constituția Austriei prevede faptul că “Președintele Federal poate dizolva Consiliul Național, însă poate face uz de acest drept numai o singură dată în baza aceluiași motiv. Într-o astfel de situație, noile alegeri vor fi organizate de Guvernul Federal astfel încât să permită Consiliului Național nou-ales să se întrunească cel târziu în cea de-a 100-a zi de la dizolvare.”

Adunarea Federală este alcătuită din cele 9 landuri, iar fiecărei camere îi este atribuit un anumit număr de membri, el fiind proporțional cu populația fiecărui land în parte. Spre exemplu, „Nationalrat” (Camera dominantă sau “joasă”) are în componența sa 183 de membri ce sunt aleși direct în alegerile generale, iar Bundesrat este alcătuit din 62 de membri, însă aici este un număr variabil, deoarece ei sunt aleși în mod indirect prin intermediul dietelor statelor federale, iar mandatul delegaților este variabil de la stat la stat.

2.3.2. Șeful Statului Și Guvernul (Puterea Executivă)

Puterea executivă a Federației este exercitată de Președintele Federal (termenul este : „Bundespräsident”) împreună cu Guvernul Federal (termenul este : „Bundesregierung”), ea fiind prevăzută în mod expres în Constituția Republicii Federale Austria.

Șeful Statului

Potrivit art.60 alin. (1) din Constituția Republicii Austria “Președintele Federal este ales de populația Federației în baza votului egal, direct, personal, liber și secret al bărbaților și al femeilor care dețin drept de vot pentru Consiliul Național.” Alin. (3) al aceluiași articol spune că “În funcția de Președinte Federal poate fi aleasă numai o persoană care deține drept de vot în legătură cu Consiliul Național și care are vârsta de 35 de ani împliniți la data alegerilor. Membrii caselor regale sau ale fostelor familii regale nu sunt eligibili pentru această funcție.” , iar alin. (5) arată durata mandatului președintelui, și anume: “Mandatul Președintelui Federal este de șase ani. Realegerea în această funcție pentru un mandat consecutiv este permisă numai o singură dată.”

După ce este ales președinte, acesta depune jurământul de investitură în fața Adunării Federale, el regăsindu-se la art. 62 alin. (1) astfel: “Promit solemn că voi respecta întru totul Constituția și toate legile Republicii și că îmi voi dăru toată puterea și priceperea în vederea îndeplinirii îndatoririlor ce îmi revin.”

Președintele este cel care numește în funcție Cancelarul Federal, iar la propunerea celui din urmă, pe ceilalți membri ai Guvernului Federal. De asemenea, președintele este cel care poate destitui Cancelarul Federal și Guvernul Federal.

Conform art.60 alin. (6) din Constituția Republicii Austria, președintele răspunde în fața Adunării Federale în cazul în care încalcă legea, iar aceasta din urmă are dreptul de a solicita referendumul, la fel ca și în cazul României.

Ca și în România, în Republica Federala Austria, președintele are dreptul de a reprezenta țara pe plan internațional, dar și de a acorda diverse distincții și decrete, ele regăsindu-se în art.65 alin. (1), (2), (3) din Constituția Austriei.

Potrivit art.61 alin. (1) din prezenta Constituție “Pe parcursul mandatului său, Președintele Federal nu poate face parte din niciun organism reprezentativ general și nici nu poate exercita o altă funcție.”

În acest moment, cel care ocupă funcția de Președinte al Republicii Federale Austria este **Alexander Van der Bellen**, el aflându-se la primul mandat în calitate de Președinte al Austriei după ce a câștigat cele două tururi de scrutin cu un procent de 53,6%. Acesta a fost investit în funcție la data de 26.01.2017.

Guvernul

Conform prevederilor art.70 alin. (1) din Constituția Republicii Austria „Cancelarul Federal și, la recomandarea acestuia, ceilalți membri ai Guvernului Federal sunt numiți de Președintele Federal.”, iar alin. (2) spune că “Numai persoanele care au dreptul de a fi alese în Consiliul Național pot fi numite în funcțiile de Cancelar Federal, vicecancelar sau ministru federal; membrii Guvernului Federal nu trebuie să facă parte din Consiliul Național.”

Refritor la atribuții, art.69 alin. (1) din prezenta Constituție, amintește următoarele: “Cancelarul Federal, Vicecancelarul și ceilalți miniștri federali dețin atribuțiile administrative supreme în legătură cu Federația, în măsura în care acestea nu aparțin Președintelui Federal. Aceștia constituie Guvernului Federal ca organism, sub coordonarea Cancelarului Federal.”

Pentru a se putea forma cvorumul decizional al Guvernului Federal, este necesar ca acesta să conțină peste jumătate din numărul membrilor prezenți. De asemenea, ministerele federale și autoritățile care se subordonează Guvernului, dezvoltă activități de administrare federală, conform prevederilor art.77 alin. (1) din Constituția Austriei.

Miniștrii federali au posibilitatea, în mod analog, de a însărcina cu anumite atribuții pe secretarul de stat, atunci când aceștia se află în imposibilitatea de a-și exercita atribuțiile stabilite în fișa postului.

Actualul Cancelar al Austriei sau Primul ministru este **Sebastian Kurz**, el fiind numit în funcție la data de 18.12.2017, dată la care și-a încetat și activitatea ca ministru de externe, funcție pe care a onorat-o în perioada 16.12.2013-18.12.2017. El a fost precedat în funcția de prim-ministru de Christian Kern care s-a bucurat de acest privilegiu doar 1 an de zile, datorită noilor alegeri prezidențiale.

2.3.3. Puterea Judecătorească

Conform art.82 alin. (1) din Constituție: “Justiția se înfăptuiește pe baza jurisdicțiilor și de către instanțele judecătorești reglementate prin lege la nivel de Federație.”, deoarece puterea judecătorească este considerată cel de-al treilea pilon al statului de drept, alături de celelalte 2 puteri, și anume puterea legislativă și cea executivă.

Specificitatea sistemului judiciar al Republicii Austria constă în faptul că acesta este separat de sistemul administrativ la toate nivelurile, deoarece Constituția Federală conferă putere judecătorească exclusivă la nivel federal. Acesta este format din Ministerul Justiției, instanțele de drept comun, parchetele, penitenciarele (pentru arest preventiv și pentru executarea pedepsei), dar și serviciile de probațiune.

Din punct de vedere comparativ, spre deosebire de România, în Austria instanțele de drept comun sunt organizate pe 4 grade de jurisdicție, după cum urmează: curtea supremă, curți superioare regionale, instanțe regionale și instanțe teritoriale.

Putem admite faptul că aria de jurisdicție a instanțelor de drept comun nu prevede și materia dreptului administrativ și fiscal, pentru că există instanțe specializate, ce sunt denumite în mod general Curți Administrative.

Pe lângă instanțele de drept comun există Înalta Curte Administrativă, ea fiind specifică Austriei, iar din data de 01.01.2014 și instanțele administrative, care se regăsesc și în România, cu precizarea că **în prezent, în România există secții specializate de contencios administrativ și fiscal care funcționează la nivelul Tribunalelor, curților de Apel și Înaltei curți de Casație și Justiție.**

La nivel federal se află Tribunalul Federal Administrativ, el neexistând și în România, care are sediul central la Viena, dar și sedii în alte orașe. De asemenea, în fiecare provincie a Austriei există o instanță administrativă regională care poate să judece cauzele litigoase ale provinciei.

Foarte important de reținut este faptul că aceste instanțe administrative ce se regasesc în Austria și la nivel regional, nu se afla în subordinea Ministerului Justiției.

Bineînțeles că Austria își organizează prin lege, un sistem de justiție administrativă (contencios administrativ) care să fie separat și paralel față de justiția de drept comun. Acest sistem are în componența sa judecători administrativi, ei având statut profesional identic cu cel al judecătorilor din instanțele de drept comun, mai precis, beneficiază de inamovibilitate.

Evident că analiza noastră trebuie să se refere și la Curtea constituțională a Austriei

Astfel, potrivit prevederilor constituționale, **Curtea Constituțională a Austriei**, conform art.137 “se pronunță asupra acțiunilor pecuniare formulate împotriva Federației, a landurilor, a localităților și a asociațiilor municipale, care nu pot fi soluționate prin procedurile judecătorești ordinare sau printr-o hotărâre a unei autorități administrative.”, însă are și rolul de a examina aplicarea corectă a legilor și reglementărilor testului de cunoaștere a instanțelor administrative, în vederea soluționării litigiilor financiare de compensare. De asemenea, Curtea Constituțională este responsabilă și cu monitorizarea respectării Constituției, ea fiind “instanța drepturilor fundamentale”.

Tot Curtea Constituțională ia decizii cu privire la neconstituționalitatea legilor, ilegalitatea tratatelor internaționale la care Austria este parte, reclamațiile împotriva autorităților locale pentru anumite cereri de drepturi de proprietate, plângeri împotriva constatărilor instanțelor administrative, etc.

2.4. Împărțirea Administrativ-Teritorială

Extrem de interesant ni s-a părut să abordăm în cadrul acestei lucrări tematica împărțirii administrativ-teritoriale a țării, deoarece din punct de vedere comparativ există deosebiri față de România.

Conform Constituției Republicii Austria, aceasta este împărțită din punct de vedere administrativ-teritorial în 9 **landuri federale** (Bundesländer), care la rândul lor sunt divizate în **districte** (Bezirke) și **orașe** (Statutarstädte), iar districtele sunt și ele împărțite pe **comune** (Gemeinden).

Ca și unitate administrativă, **orașele** au competențe cumulate de district și comună, iar un aspect foarte important de reținut este faptul că primarul Vienei (capitala Austriei) este în același timp și Guvernatorul landului pe care Viena îl constituie din punct de vedere juridic, el ocupând în acest fel o dublă funcție în landul format de Viena.

În Austria, *districtul* reprezintă o circumscripție administrativ-teritorială, având un nivel de deconcentrare atât pentru land, cât și pentru federație. Acesta nu este beneficiar al personalității juridice de drept public, însă conducerea acestuia este o componentă de drept administrativ.

De asemenea, *comunele* intră și ele în categoria colectivității locale, dar spre deosebire de district, ele beneficiază de personalitate juridică de drept public și se bucură de autonomie administrativă, exercitându-și în acest fel atribuțiile ce îi revin, prin autorități reprezentative și de specialitate. Comunele din Republica Federală Austria se supun regulii autoadministrării, dispunând de competență proprie și acest lucru doar în cazul în care esența respectivă nu este deja rezervată autorităților federale sau celor provinciale.

Cu privire la evoluția principiului descentralizării, acesta apare încă din timpul Imperiului Austro-Ungar, iar legea privind comunele, din anul 1862, le-a recunoscut societăților locale o anumită autonomie.

Mișcarea hotărâtoare cu privire la principiul descentralizării va fi făcut în momentul adăugării principiului autonomiei comunale, în textul Constituției din 1920, urmând ca în perioada 1938-1945, autonomia locală să fie eliminată de către regimul nazist.

Cu toate acestea, ea va reaparea o dată cu refacerea republicii, ca mai apoi, în 1962, să aibă loc o nouă revizuire a Constituției Republicii Austria prin care să se prevadă expres aprofundarea autonomiei locale.

2.5. Autoritățile Administrației Publice

Conform ultimei Constituții a Republicii Federale Austria, la nivelul acesteia se regăsesc următoarele autorități ale administrației publice: Parlamentul (Adunarea Federală), Guvernul Federal, Președintele Federal, autoritățile administrației centrale și de specialitate, autoritățile administrației locale și autoritatea judecătorească. Din punct de vedere al autorităților administrației publice locale, există Guvernorii landurilor.

Guvernorii landurilor.

(aceasta reprezintă funcția cea mai importantă la nivelul landurilor) sunt numiți în funcție de către autoritățile federale. De asemenea, landurile constituie diviziuni administrative cu autonomie în plan decizional pentru domenii ce țin de gestionarea problemelor comunității, cum ar fi: cultura, asistența socială, tineret, mediu, vânat și construcții.

3. Concluzii

Așa cum am propus, tematica pe care am prezentat-o se referă la analiza din punct de vedere al dreptului administrativ a principalelor instituții administrative ale Austriei.

În parcursul lucrării am încercat să realizez o analiză comparativă cu România, dat fiind faptul că Republica Federală Austria are în componența sa, instituții specifice și specializate în materia dreptului administrativ.

Conform prezentării amănunțite asupra Austriei, concluzia care rezultă din aceasta este următoarea: am ales să fac această cercetare asupra instituțiilor administrative ale Republicii Federale Austria, deoarece consider că este o temă de impact în ceea ce privește modul de desfășurare și organizare administrativ-teritorială a acesteia. Republica Federală Austria nu este doar un punct de atracție turistic, ci și unul politico-jurisdicțional, fiindcă Austria a fost nevoită să treacă prin multe schimbări până să devină ceea ce astăzi se poate vedea și vizita.

Referințe

- Ionescu Cristian, *Drept Constitutional Comparat*, editura CH Beck, București, 2008.
- Mihăilescu Mădălina-Elena, *Instituții Administrative Europene. Note de curs*, editura Hamangiu, București, 2017

- Tofan Apostol Dana, *Instituții Administrative Europene*, editura CH Beck, București, 2006.
- Ioan Alexandru, *Drept Administrativ European*, editura CH Beck, București, 2008.
- Lazăr Teofil, *Drept Administrativ European*, editura Pro Universitaria, București, 2013.
- Constituția Republicii Federale Austria
- <https://ro.wikipedia.org/wiki/Austria>
- <https://www.vfgh.gv.at/index.de.html>.

TRENDUL DE RECONFIGURARE AL ROLULUI PREȘEDINTELUI ÎN CADRUL REPUBLICILOR SEMI-PREZIDENȚIALE

Elena Doina BÎGU*

Abstract

Instituția Președintelui reprezintă una dintre cele mai înalte funcții în stat, mai ales în cadrul formei de guvernământ de tipul republicii prezidențiale sau semi-prezidențiale. Rolul președintelui prevăzut de constituțiile moderne este de mediator între puterile statului, dar și de mediator între societate și puterile statului. Atitudinea Președintelui trebuie să genereze o stare de echilibru și consens la nivelul central de conducere al statului pentru protejarea intereselor vitale ale națiunii precum suveranitatea, integritatea teritorială, siguranța națională.

Instituția Președintelui este un organ reprezentativ pentru patria pe care o coordonează, persoana care ocupă această funcție trebuie să dețină calitățile necesare pentru a fi un reper politic și etic pentru cetățeni. Luând în considerare premisa că societatea se află într-o continuă schimbare și organele ei reprezentative trebuie să ia decizii și să acționeze în funcție de spiritul poporului. Din acest motiv scopul lucrării este de a prezenta valențele pe care le poate avea funcția de Președinte, axându-se cu precădere pe analiza unei tipologii aparte de șef de stat, apărută ca o schimbare de paradigmă: rolul de arbitru sau mediator între puterile statului se metamorfozează într-un rol de jucător alături de una sau mai multe dintre puterile statului. În afară de tipul de președinte jucător, mai poate exista președintele monarh sau președintele integrator.

Sintagma de președinte jucător a generat o serie de controverse în ceea ce privește legitimitatea unei astfel de abordări și concordanța ei cu textele constituționale. Prin studiul de caz comparativ, între președinții francezi și președinții români de după 1989, se urmărește identificarea efectelor pe care le poate avea mandatul unui președinte jucător atât pe plan intern, cât și pe plan extern. Obiectivul cheie este reprezentat de creionarea unor specificități ale tipologiei de președinte jucător prin raportare la cele două cazuri analizate. Termenul de președinte și cel de șef de stat vor fi folosite intersanjabil pe parcursul lucrării.

Cuvinte cheie: *președinte, președinte jucător, republică semi-prezidențială, Constituție.*

---

* Studentă în cadrul Universității Nicolae Titulescu la Facultatea de Drept, Anul II, Zi; Marta Claudia Cliza – Conferențiar universitar titular la disciplina de Drept Administrativ în cadrul Universității Nicolae Titulescu, Facultatea de Drept; (pd.elenabigu@gmail.com).

1. Introducere

Rădăcinile instituției șefului de stat iau naștere în urmă cu 6.000 de ani, odată cu apariția primelor forme de organizare socială din Orientul Antic. Se poate afirma că, din cele mai vechi timpuri până în prezent, comunitățile umane au cunoscut nevoia de a avea un conducător. Datorită evoluțiilor social-istorice, astăzi cunoaștem forma modernă a instituției șefului de stat fundamentată pe lecțiile învățate din trecut. Este un truism faptul că statele sunt într-o stare permanentă de evoluție, reconfigurare și consolidare, mai ales într-o lume globalizată în care gradul de interdependență dintre ele a sporit considerabil.

În concordanță cu etapele de dezvoltare parcurse, fiecare stat a adoptat forma de guvernământ ideală pentru exercitarea puterii. Căderea comunismului în anul 1989 a condus la schimbarea regimurilor politice din fostele țări sovietice, iar trecerea la un regim democratic a necesitat adoptarea de constituții în spiritul nevoilor sociale. Prin definiție *Constituția este un act politico-juridic fundamental inspirat de o anumită filozofie politică și socială, adoptat de o națiune sau în numele ei, pentru a stabili forma de stat, modul de organizare și funcționare a puterilor statului, principiile generale ale ordinii juridice a societății, drepturile și îndatoririle cetățenilor.*

Constituția României adoptată în anul 1991 și modificată în anul 2003 consacră la articolul 1 alin. (2) faptul că forma de guvernământ a statului este republica. Alegerea directă a președintelui cât și a Parlamentului este o specificitate a republicilor semi-prezidențiale, iar în funcție de atribuțiile și puterea de decizie a fiecărei instituții se poate vorbi și despre un regim semi-prezidențial atenuat. Diversele tipologii de șefi de stat pot apărea doar în cadrul unor astfel de republici.

În cazul de față analiza se va axa invariabil pe natura tipologiilor de șefi de stat care se regăsesc în cadrul republicilor semi-prezidențiale. Ipoteza de cercetare este dată de legătura de cauzalitate dintre maniera de îndeplinire a atribuțiilor prezidențiale și efectele acesteia pe plan intern și extern. În acest sens, demersul științific are menireade a evidenția trendul de evoluție al instituției președintelui din perspectiva cadrului teoretic conferit de Dreptul Administrativ. Noutatea lucrării constă în stabilirea caracteristicilor pe care le poate avea această instituție în contextele geopolitice recente.

Metodologia de cercetare utilizată este studiul de caz comparativ. Studiu de caz nu este o metodă în sine deoarece în realizarea lui sunt folosite și alte metode, dar aici voi menționa doar analiza de documente (această metodologie implică analiza și interpretarea documentelor și actelor oficiale). Necesitatea studierii prin comparație a două republici semi-prezidențiale este pentru consolidarea rezultatelor obținute la finalul cercetării. Alegerea unor șefi de stat francezi este justificată de asemănările dintre Constituția Franței și Constituția României, cea din urmă având articole preluate din cea franceză în materia Președintelui.

2. Cadrul teoretic de analiză a Instituției Șefului de Stat

În funcție de trăsăturile esențiale ale șefului de stat și raporturile pe care acesta le îndeplinește cu puterea legiuitoare se stabilește forma de guvernământ a țării. Cele mai des întâlnite forme sunt republica și monarhia. Diferența elocventă este metoda de desemnare a șefului de stat, monarhul este desemnat pe criterii ereditare și de cele mai multe ori pe viață, pe când președintele este desemnat prin sufragiu universal sau de Parlament.

Tipurile actuale de republică sunt:

- a. **Republica Prezidențială**– Președintele este ales fie în mod direct de către populație prin sufragiu universal, fie indirect prin intermediul colegiilor de electori, cum este cazul Statelor Unite ale Americii. În republicile prezidențiale prerogativele Președintelui sunt

- puternice, în unele state îndeplinind și funcția de șef al Guvernului. El este situat din punct de vedere legal pe o poziție egală cu puterea legiuitoare.
- b. **Republica Parlamentară** – Președintele este ales de către Parlament, el aflându-se din punct de vedere legal pe o poziție inferioară față de acesta, totodată răspunzând nuanțat în fața puterii legiuitoare.
  - c. **Republica semi-prezidențială** – Este o tipologie menită să corijeze imperfecțiunile celor două tipuri anterior menționate. Având în vedere importanța deosebită pentru studiul de față, regimului semi-prezidențial îi va fi alocat subcapitolul următor.

2.1. Regimul semi-prezidențial

Conceptul de semi-prezidențialism a fost pentru prima dată teoretizat de către Maurice Duverger, în anul 1980, enunțând trei condiții elementare: (1) *un Guvern care depinde de încrederea Parlamentului și răspunde în fața lui*; (2) *Președintele este ales la fel ca și Parlamentul prin vot popular*; (3) *puterile constituționale ale Președintelui*¹. Maurice Blondel consideră că acest tip de sistem trebuie văzut sub forma unei conduceri dublă sau bicefală reprezentând nucleul instituțional al semi-prezidențialismului. Astfel, prin definiția regimului semi-prezidențial se înțeleg *instituțiile unei democrații care întrunesc următoarele două elemente: un președinte ales prin sufragiu universal și dotat cu notabile puteri proprii și un prim-ministru și un Guvern responsabil în fața Parlamentului*².

Variabila majoră pe care s-a construit sistemul semi-prezidențial se bazează pe relația dintre Președinte și majoritatea parlamentară. În opinia lui Duverger există trei posibile scenarii: (1) președintele ca lider al majorității parlamentare; (2) președintele care se opune majorității parlamentare; (3) președintele ca membru disciplinat al majorității parlamentare. Fiecare scenariu în parte poate influența maniera de exercitarea puterii autorităților centrale la nivel național, în lupta politică pentru putere fiind angrenate Parlamentul, Primul Ministru și Președintele.

Prima ipostază în strânsă legătură cu existența unei majorității parlamentare generează un Prim-ministru cu puteri constituționale slăbite și un Președinte care deține *un control absolut* asupra legislativului; în schimb dacă nu există o majoritate de o singură culoare politică în Parlament, puterile constituționale ale Președintelui sunt slăbite.

În a doua ipostază regăsim scenariul ce a adus o critică majoră modelului promovat de Maurice Duverger, deoarece atunci când Președintele are o orientare politică diferită de cea a Parlamentului apar perioadele de coabitare politică cu consecințe nefaste pentru stat pe termen lung. Perioada de compromis politic poate fi cauzată și de inegalitatea dintre mandatul Președintelui (5 ani) și mandatul Parlamentului (4 ani). *Atunci când președintele se opune majorității, primul ministru se comportă ca un șef de guvern britanic, dar președintele este în continuare capabil să folosească orice act constituțional în conformitate cu atribuțiile sale*³.

În a treia ipostază spre deosebire de perioada de coabitare sau conviețuire, *președintele nu poate acționa împotriva voinței Primului Ministru*⁴.

Doctrina de specialitate modernă în materie de regimuri constituționale clasifică regimurile semi-prezidențiale în: (1) regimuri de guvernare semi-prezidențiale în care doarhia oscilantă este condiționată de sprijinul acordat președintelui sau prim-ministrului de către majoritatea parlamentară; (2) regimuri de guvernare semi-prezidențiale în care doarhia oscilantă este

¹ http://www.rchss.sinica.edu.tw/app/ebook/journal/11-01-1999/11_1_2.pdf accesat pe 2 martie 2018;

² Cliza, C.C., Drept Administrativ, Partea I, ediție revăzută și adăugită, Editura PRO Universitaria, 2017, pag 86

³ http://doras.dcu.ie/4513/1/Elgie_WEP_2009_Duverger_and_semi-presidentialism.pdf accesat pe 2 martie 2018;

⁴ idem

condiționată de tratarea diferită a constituției în funcție de conjunctura politică sau de personalitatea puternică și prestigiul social al președintelui⁵. Conjunctura politică și socială joacă un rol determinat pentru redactarea Constituției și a prerogativelor Președintelui, rezultând de aici diferența dintre regimurile semi-prezidențiale vest-europene și cele est-europene. În fostele state comuniste se va observa o diminuare a prerogativelor Președintelui în comparație cu modelul francez, reticența fiind cauzată de teama de a se concentra prea multă putere în mâna unei singure autorități. A fost preferat modelul celei de-a cincea Republicii a Franței, pentru că un sistem instituțional bicefal va contracara hegemonia unei instituții în raport cu celelalte. În continuarea lucrării vor fi evidențiate discrepanțele dintre Constituția României și cea a Republicii Franceze în ceea ce privește materia Președintelui.

2.2. Președinte francez versus Președinte român din perspectivă constituțională

Exegeza articolelor constituționale din cele două legi fundamentale va marca diferențele de cadru legislativ dintre un președinte conducător al unei democrații consolidate și un președinte conducător al unei țări post-comuniste în care democrația este în curs de consolidare, urmând a se stabili ce categorie de semi-prezidențialism regăsim în cele două cazuri.

Conform Art. 5 al Titlului II din Constituția Franței rolul Președintelui este: Președintele Republicii veghează la respectarea Constituției. Prin arbitrajul său, acesta asigură funcționarea corespunzătoare a autorităților publice, precum și continuitatea statului. Președintele este garantul independenței naționale, al integrității teritoriale și al respectării tratatelor⁶. Un aspect important de menționat este faptul că în cazul Franței, Președintele este reglementat înaintea Guvernului și a Parlamentului la fel ca în cazul republicilor prezidențiale, rezultând importanța deosebită acordată instituției șefului de stat. Deosebirea față de sistemul prezidențial este ca în acest tip de regim se poate pune semnul egal între puterea executivă și președinte, pe când în semi-prezidențialism avem o conducere bicefală a puterii executive realizată de Președinte în colaborare cu Guvernul.

În Constituția României rolul Președintelui este reglementat la Art. 80 al Capitolului II din Titlul III intitulat Autoritățile Publice. În conformitate cu Art. 80 dimensiunile instituției șefului de stat sunt: (1) *se menține conducerea bicefală a puterii executive, Președintele este șefului executivului alături de Guvern*; (2) *este reprezentantul statului român, pe plan extern și intern*, (3) *este garantul independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării*⁷, fiind și președintele Consiliului de Suprem de Apărare al Țării; (4) *Președintele României veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest scop, Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate*⁸. Rolul de mediator al Președintelui nu se rezumă la interacțiunea dintre puterile statului, el se extinde și la exercitarea medierii oricărui conflict dintre autoritățile publice și diferite segmente sociale, misiunea fiind de menținere a ordinii publice și siguranței naționale. Prevederile constituționale în materia Președintelui în cazul României sunt poziționate în Constituție după cele alocate Parlamentului, de aici observându-se înclinația constituantului spre a conferi mai multă putere Parlamentului la fel ca în regimurile parlamentare.

Analizând în comparație cele două articole se observă și o diferență de nuanță în ceea ce privește comportamentul Președintelui în raport cu puterile statului, dacă constituantul francez a

⁵ http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1556/16_21_Tipologia%20regimului%20de%20guvernare.pdf?sequence=1&isAllowed=yaccasatpe 5 martie 2018;

⁶ <http://codex.just.ro/Tari/Download/FRaccasatpe> 5 martie 2018;

⁷ Cliza, C.C., Drept Administrativ, Partea I, ediție revăzută și adăugită, Editura PRO Universitaria, 2017 pag. 83;

⁸ http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_1&par1=3#t3c2s0sba80accasatpe 5 martie 2018;

optat pentru termenul de arbitru, cel român a optat pentru termenul de mediator. Se impune definirea celor două concepte: mediator = *Persoană, guvern care mijlocește o înțelegere între două părți (adverse), care face un act de mediație; mijlocitor, intermediar*⁹; arbitru = **Judecător ales de părțile împlicate pentru a rezolva un litigiu, Judecător suprem și stăpân absolut**¹⁰. Rezultând că varianta de soluționare a unei divergențe propusă de șeful de stat francez produce efecte asemănătoare cu cele ale unei hotărâri date de o instanță judecătorească, ea fiind obligatorie și executorie, pe când varianta de soluționare a președintelui român are mai mult un caracter consultativ, decizia finală nu îi aparține.

În conformitate cu Art. 8 din Constituția Franței, Președintele Republicii numește Prim-ministrul. Președintele Republicii dispune încetarea mandatului Primului ministru la prezentarea de către acesta a demisiei Guvernului. La propunerea Prim-ministrului, Președintele îi numește în funcție și dispune încetarea mandatului celorlalți membri ai Guvernului¹¹. Rolul Președintelui în desemnarea Primului Ministru este determinat, Parlamentul nu este implicat în procedura de desemnare sau de revocare din funcție a membrilor Guvernului, ceea ce conferă prerogative decizionale importante Președintelui, el deține puterea absolută în materia de desemnare a Primului Ministru.

În schimb Președintele României, conform Art. 85 din Constituția României, *desemnează un candidat pentru funcția de prim-ministru și numește Guvernul pe baza votului de încredere acordat de Parlament*¹². Parlamentul are rolul decizional suprem în ceea ce privește formarea Guvernului. Între Parlament și Guvern se stabilește un contract de guvernare, chiar dacă programul de guvernare este un act exclusiv al Guvernului, liniile sale directe trebuie să fie acceptate de Parlament. Momentul de semnare a contractului de guvernare este acordarea votului de investitură Guvernului în Parlament. Datorită implicării determinate a Parlamentului în formarea Guvernului Articolul 85 este un argument în favoarea unui regim parlamentar.

Actele emise de Președintele Franței sunt decretele și ordonanțele care se semnează doar de către Președintele Republicii, ele fiind deliberate înainte de Consiliul de Miniștri conform Art. 13 din Constituția Franței, în schimb decretele prezidențiale din România pentru a fi valabile necesită contra-semnătura Primului Ministru în conformitate cu Art. 100 din Constituția României.

Conform Art. 91-93 din Constituția României, cele mai importante atribuții ale Președintelui României în domeniul politicii externe, al apărării, al stărilor excepționale sunt condiționate, fie de voința Guvernului, fie de cea a Parlamentului sau se află sub controlul Parlamentului¹³. Atribuțiile Președintelui Franței în domeniul politicii externe sunt exercitate fără voința celorlalte instituții, Președintele Republicii acreditează ambasadorii și trimișii extraordinari ai puterilor străine; ambasadorii și trimișii extraordinari străini sunt acreditați pe lângă Președintele Republicii (Art. 14), iar pentru exercitarea atribuțiilor importante din domeniul apărării naționale Președintele Republicii ia măsurile impuse de asemenea circumstanțe, după consultarea oficială a Prim-ministrului, a președinților Adunărilor Parlamentare, precum și a Consiliului Constituțional¹⁴(Art. 16).

Constituantul român din anul 1991 a considerat oportună crearea a două prevederi diferite în ceea ce privește răspunderea Președintelui României în fața Parlamentului:

⁹ <https://dexonline.ro/definitie/mediator> accesat pe 5 martie 2018;

¹⁰ <https://dexonline.ro/intrare/arbitru/3185> accesat pe 5 martie 2018;

¹¹ <http://codex.just.ro/Tari/Download/FR> accesat pe 12 martie 2018;

¹² http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_1&par1=3#t3c2s0sba80 accesat pe 12 martie 2018;

¹³ Cliza, C.C., *Drept Administrativ, Partea I*, ediție revăzută și adăugită, Editura PRO Universitaria, 2017 pag. 89;

¹⁴ <http://codex.just.ro/Tari/Download/FR> accesat pe 12 martie 2018;

- Conform Art. 95 din Constituția României, Președintele poate fi sancționat cu suspendarea sau demiterea din funcție dacă se constată că a încălcat grav Constituția, astfel fiind reglementată răspunderea eminentamente politică a Președintelui.
- Conform Art. 96 din Constituția României, Parlamentul poate declanșa procedura de răspundere penală, a Președintelui, pentru fapte de înaltă trădare. Conceptul de înaltă trădare este prevăzut de Codul Penal român adoptat în anul 2014 la Art. 398 - *Faptele prevăzute în art. 394-397, săvârșite de către Președintele României sau de către un alt membru al Consiliului Suprem de Apărare a Țării, constituie infracțiunea de înaltă trădare și se pedepsesc cu detențiune pe viață sau cu închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi*¹⁵. Procedura constituțională de judecare a Președintelui este demarată de Parlament (fază politică), pentru a fi stabilit de către Parchetul General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, dacă fapta constituie sau nu o infracțiune de înaltă trădare. Competența de judecare a Președintelui aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție (faza juridică).

În România este un regim semi-prezidențial cu o anumită specificitate în comparație cu cel din Franța, din textele constituționale anterior prezentate se observă că puterea Președintelui României este semnificativ diminuată în comparație cu cea a Președintelui Franței, argumentele constituționale aduse până acum în discuție fiind în favoarea unui regim parlamentar în ceea ce privește România.

Se impune întrebarea legitimă: De ce România este o republică semi-prezidențială? Răspunsul se regăsește în Constituția României la:

- Art. 62 coroborat cu Art. 81, conform cărora atât Parlamentul, cât și Președintele sunt aleși prin sufragiu universal de către popor și chiar dacă ambele sunt organe reprezentative, Parlamentul este singurul organ reprezentativ suprem al poporului.
- Art. 109 alin (2) *Numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor. Dacă s-a cerut urmărirea penală, Președintele României poate dispune suspendarea acestora din funcție. Trimiterea în judecată a unui membru al Guvernului atrage suspendarea lui din funcție*¹⁶.

În concluzie, specificitatea regimului semi-prezidențial din România se datorează prevederilor constituționale, în cea mai mare parte, în favoarea unui regim parlamentar și doar două argumente specifice unui regim semi-prezidențial. În consecință, în România, regăsim o formă de semi-prezidențialism atenuat prin comparația cu sistemul francez. În Franța, puterile politice ale Președintelui sunt asemănătoare cu cele ale unui președinte dintr-un regim prezidențial. Având în vedere că înainte de 1989 România a fost sub influența comunismului sovietic, constituantul din 1991 a evitat concentrarea unei puteri considerabile în competența unei singure instituții.

¹⁵ <https://legeaz.net/noul-cod-penal/art-398accesatpe> 12 martie 2018;

¹⁶ http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_1&par1=3#t3c2s0sba80accesatpe 12 martie 2018;

3. Studiu de caz

3.1. Contextele istorice ce au prefigurat schimbarea constituției în Franța, respectiv în România

Adoptarea constituției reprezintă un eveniment cu o importanță fundamentală pentru viața statală, *marcând victorii și împliniri de aspirații și sentimente sociale și morale*¹⁷. Legea fundamentală sau constituția oricărui stat este concepută cu o viziune largă asupra realităților sociale, politice, economice și juridice. Societatea creatoare a constituției trebuie să se identifice cu valorile și aspirațiile consacrate în constituție. Rezultă că legea fundamentală a unui stat excede juridicul, având și puternice influențe politice, sociale, economice. Rolul statului este de a genera siguranța pentru cetățenii săi și de a crea o stare de predictibilitate asupra evoluției vieții cotidiene. Astfel, *constituția apare din necesitatea afirmării și protejării puterii statale instaurate printr-un ansamblu de norme cu forță juridică supremă, adoptate în forme solemne*¹⁸, fiind cel mai important act politico-juridic capabil să pună în valoare filosofia socială a unei națiuni.

Constituția actuală a Republicii Franceze a fost adoptată în anul 1958 cu ocazia formării celei de-a Cincea Republică a Franței sub coordonarea generalului Charles de Gaulle. Căderea celei de-a IV-a Republici a fost cauzată: (1) pe plan intern, nu exista un Guvern funcțional și stabil, fiind schimbat o dată la 6 luni; (2) pe plan extern, de luptelor militare de independență ale Algeriei (considerată teritoriu Francez), în anul 1954 Franța pierde războiul din Vietnam, Marocul, Tunisia și Indochina Franceză câștigându-și independența. În perioada 1946-1958, Franța devenise un stat incapabil să-și neutralizeze vulnerabilitățile, puterea sa fiind tot mai slăbită de pierderile teritoriale (Algeria) și a coloniilor aflate sub influență franceză. Astfel, Adunarea Națională a decis să-l recheme la conducere pe Charles de Gaulle, considerând că era singura soluție de a împiedica instaurarea unei dictaturi militare și războiul civil cu Algeria. După adoptarea Constituției, Franța a devenit o democrație semi-prezidențială cu o conducere duarhică, puterea executivă fiind împărțită între Președinte și Primul Ministru.

Constituția Franței *este expresia de necontestat a personalității și gândirii politice a generalului*, evidențiind valorile democratice, dar și autoritatea generalului de Gaulle. Maniera în care a fost sistematizată, Constituția Franței, *a răspuns cerințelor timpului istoric, timp caracterizat prin exigența fondării unui regim politic eficient și a restaurării autorității statului și a Executivului (Guvernului). Normele juridice sunt sistematizate astfel: Preambulul; Despre suveranitate (titlul I); Președintele Republicii (titlul II); Guvernul (titlul III); Parlamentul (titlul IV); raporturile dintre Parlament și Guvern (titlul V); Despre tratatele și acordurile internaționale (titlul VI); Consiliul Constituțional (titlul VII); Despre autoritatea judecătorească (titlul VIII); Instanța Supremă (titlul IX); Despre răspunderea penală a membrilor Guvernului (titlul X); Consiliul economic, social și de mediu (titlul XI); Avocatul Poporului (titlul XIbis); Colectivitățile teritoriale (titlul XII); Dispoziții tranzitorii privind Noua Caledonie (titlul XIII); Despre francofonie și acordurile de asociere (titlul XIV); Despre Uniunea Europeană (titlul XV); Despre revizuirea Constituției (titlul XVI); Dispoziții tranzitorii (titlul XVII), abrogat*¹⁹.

Generalul Charles de Gaulle este considerat eroul salvator al statului francez, aspect ce poate fi reprezentativ pentru vizibilele puteri constituționale sporite ale Președintelui din Franța

¹⁷ Muraru, I., Tănăsescu, E.S., Drept Constituțional și instituții politice, Volumul I, ediția a 14-a, Editura C. H. Beck, 2011, pag. 39;

¹⁸ Muraru, I., Tănăsescu, E.S., Drept Constituțional și instituții politice, Volumul I, ediția a 14-a, Editura C. H. Beck, 2011, pag. 46;

¹⁹ <http://codex.just.ro/Tari/FRaccesatpe> 22 martie 2018;

prin comparație cu cele ale Președintelui din România. Dacă în Franța s-a recurs la adoptarea unei noi constituții pentru a preveni instaurarea unui regim autoritar, în România adoptarea unei noi constituții s-a realizat pe fondul unei schimbări de regim politic. Trecerea de la comunism la democrație s-a efectuat prin intermediul unei revoluții, ca rezultat al lipsei de consensualism dintre nevoile sociale și modalitate de exercitare a puterii politice la nivel de stat.

Decembrie 1989 a însemnat pentru România înlăturarea de la structurile de putere a regimului dictatorial, cât și a dispozițiilor constituționale aferente perioadei comuniste. În consecință Constituția din anul 1965 a fost abrogată, ea încetând să mai producă efecte juridice. Misiunea de a elabora o nouă Constituție a României a fost a Parlamentului, adoptând o serie de acte cu caracter constituțional precum: *Decretul-lege nr. 2 din 27 decembrie 1989 privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale ale Frontului Salvării Naționale; Decretul-lege nr. 92 din 14 martie 1990 privind alegerea Parlamentului și a Președintelui României* ș.a.. Actele cu caracter constituțional au avut o natură provizorie, ele au ieșit din vigoare o dată cu adoptarea Constituției României din 8 decembrie 1991.

S-a considerat necesară scurta descriere a contextului istoric de adoptare a celor două constituții pentru justificarea diferențelor de putere constituțională a celor doi șefi de stat. Dacă în Franța primul președinte ales conform noii ordini constituționale era considerat un erou, în România alegerea unui nou șef de stat a fost o necesitate. Frica de a conferi vădite puteri constituționale în mâna unei singure instituții s-a creat pe fondul trecutului comunist, poporul român nu mai dorea un Președinte care să poată acționa discreționar și care să se afle în afara oricărui control, din acest motiv constituantul din 1991 a optat pentru un regim semi-prezidențial atenuat.

Partea interesantă a regimului semi-prezidențial nu este numai conducerea bicefală a puterilor executive, ci și multitudinea de tipologii de președinți ce poate fi configurată în funcție de raporturile de putere politică ce se stabilesc între executiv și legislativ în diferite perioade istorice. Pentru a atinge obiectivul lucrării și a stabili trendul de reconfigurare a rolului Președintelui într-un regim prezidențial se impune analiza faptică a comportamentelor pe care le-au avut președinții României prin comparației cu cei ai Franței după adoptarea noilor constituții.

3.2. Tipologii de președinți

În cadrul republicilor semi-prezidențiale se discută tot mai mult despre tipologiile de președinți pe care le generează acest regim, voi enunța doar o parte dintre ele: *președinte mediator, președinte implicat, președinte jucător, președinte monarh, președinte integrator, președinte arbitru*²⁰. Tipul de președinte se poate stabili în funcție de modalitatea prin care acesta își prezintă concepțiile politice prin intermediul mesajului. Mesajul este un act exclusiv politic al Președintelui, *nu angajează în nici un fel răspunderea Guvernului, iar în lipsa unor prevederi exprese rămâne la latitudinea Președintelui de a decide dacă și când va exercita această prerogativă, sub acest aspect puterea discreționară a Președintelui fiind atât de largă încât el poate evita în mod deliberat prezentarea de mesaje de-a lungul întregului mandat*²¹.

Atât Constituția României, cât și Constituția Franței cuprind o reglementare expresă în ceea ce privește atribuțiile Președintelui în raporturile cu Parlamentul: *Președintele României adresează Parlamentului mesaje cu privire la principalele probleme politice ale națiunii*²² și

²⁰ <http://www.dw.com/ro/c%C3%A2te-feluri-de-pre%C5%9Fedinte-pot-fi/a-18141634> accesat pe 23 martie 2018;

²¹ Cliza, C.C., *drept Administrativ, Partea I*, ediție revăzută și adăugită, Editura PRO Universitaria, 2017, pag. 100;

²² http://www.ucv.ro/pdf/site/constitutia_romaniei.pdf accesat pe 23 martie 2018;

*Președintele Republicii Franceze comunică cu cele două Camere ale Parlamentului prin mesaje care sunt citite în mod public și care nu sunt urmate de nicio dezbatere. Președintele poate lua cuvântul în fața Parlamentului întrunit, în acest scop, în Congres. Declarația sa poate fi urmată, fără ca Președintele să fie prezent, de o dezbatere care nu face obiectul unui vot. Dacă nu sunt în sesiune, Camerele Parlamentului se întrunesc special, în acest scop*²³. Inclusiv din textele constituționale cu privire la mesaj se mențin diferențele de putere, dacă în Constituția României nu este prevăzută în mod expres obligativitatea Parlamentului de a se întruni pentru a primi mesajul Președintelui, în cea franceză este prevăzută în mod expres.

Activitatea prezidențială nu se rezumă doar la mesaje, ea poate îmbrăca diferite forme precum: declarații, apeluri, demersuri, discursuri, interviuri etc. Descrierea amplă a mesajului este justificată deoarece tipologia președintelui se va stabili în funcție de maniera în care el decide să își exercite aceste prerogative, coroborate cu relațiile pe care el dezvoltă cu celelalte instituții statale.

Informațiile teoretice anterior menționate își vor regăsi aplicabilitatea practică în prezentarea diferiților șefi de stat realizată în continuarea lucrării. Având în vedere că nu există o suprapunere cronologică între Franța și România cu privire la efectele generate de adoptarea noilor constituții, subcapitolul este dedicat Președinților României din ultimii 28 de ani și Președinților Franței relevanți, din punctul meu de vedere, pentru analizarea temei puse în discuție.

Expunerea diacronică va începe cu primii președinți aleși în conformitate cu noile constituții, mai exact, Charles de Gaulle (Președinte al Franței în perioada 1959-1969) și Ion Iliescu (Președinte al României în perioadele 1992-1996 și 2000-2004).

Charles de Gaulle

În anul 1958 Charles de Gaulle devine, pentru a doua oară, primul ministru al Franței și se remarcă prin participarea activă la realizarea Constituției celei de-a Cincea Republici a Franței. În anul 1958, Uniunea Democraților pentru Republică, câștigă alegerile parlamentare cu o majoritate confortabilă, astfel de Gaulle obținând susținerea Adunării Naționale. În anul 1959, este ales președinte pentru un mandat de 7 ani. Principalele sale acțiuni/decizi pe plan intern și extern au fost:

- S-a axat foarte mult pe dezvoltarea internă a Franței, mai ales din punct de vedere economic și militar. Franța devenise a patra putere nucleară a lumii în 1960. Programul său independent de dezvoltare nucleară a Franței a fost un real succes, scopul său a fost crearea de mijloace proprii de asigurarea a securității naționale, astfel el s-a retras din comandamentul militar integrat al NATO.
- A reconsiderat poziția Franței, acordând independența Algeriei și a coloniilor franceze;
- A construit relații diplomatice cordiale cu cancelarul german Konrad Adenauer, punând astfel bazele Uniunii Europene de astăzi - *Germania și Franța au semnat un tratat de prietenie, Tratatul de la Élysée*²⁴;
- A generat controverse majore în privința votului său împotriva intrării Marii Britanii în Comunitatea Economică Europeană (CEE) și totodată el a dat naștere și celei mai mari crize a CEE prin practicarea politicii scaunului gol;
- A criticat dur intervenția Statelor Unite ale Americii din Vietnam;
- *În septembrie 1962, de Gaulle a cerut o modificare constituțională care să permită președintelui să fie direct ales de către popor și a emis un alt referendum în acest sens.*

²³ <http://codex.just.ro/Tari/FRaccasatpe> 23 martie 2018;

²⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle#1958%E2%80%93931962:_Founding_of_the_Fifth_Republic accesat pe 24 martie 2018;

După o moțiune de cenzură votată de parlament la 4 octombrie 1962, de Gaulle a dizolvat Adunarea Națională și a organizat noi alegeri. Deși stânga a progresat, gaulliștii au câștigat o majoritatea voturilor²⁵.

- În timpul Războiului de 6 zile din Israel, Franța și-a câștigat simpatia popoarelor arabe pentru declararea embargoului asupra armamentului împotriva statului israelian;
- În 1965 este reales președinte, dar în 1968, pe fondul protestelor studenților și muncitorilor își pierde considerabil puterea, demisionând în anul 1969 după ce pierde un referendum prin care propunea o mai mare descentralizare a Franței. Până la nivelul anului 1969 el se bucura de o puternică susținere din partea poporului francez în cadrul referendumurilor.

De-a lungul carierei sale prezidențiale de Gaulle a făcut următoarele declarații publice prin intermediul radiodifuziunii:

- autoritatea indivizibila a statului este încredințată în întregime președintelui de către poporul care l-a ales
- Dizolv astăzi Adunarea națională –În concepția lui ArendLijphart, în Franța atât puterea prezidențială cât și întregul sistem prezidențial au nevoie de susținerea majorității parlamentare;
- Nu voi schimba primul ministru, care merită omagiul tuturor;

Luând în considerare detaliile prezentate despre cariera prezidențială a generalului Charles de Gaulle se poate afirma ca a fost un președinte jucător prin excelență. În ciuda faptului că rolul de arbitru al președintelui presupune o neutralitate față de celelalte instituții, de Gaulle o bună perioadă s-a identificat cu puterea legislativă, bucurându-se de o susținere considerabilă din partea acesteia. În conformitate cu statutul său de arbitru, președintele nu poate interveni direct în procesul de funcționare al instituțiilor publice, el trebuie doar să vegheze la buna lor funcționare. Revenind la opinia lui Lijphart, sistemul semi-prezidențial francez nu ar fi funcțional dacă între președinte și puterea legislativă ar exista o relație de coabitare politică, consecința fiind apariția președintelui jucător alături de una dintre puterile statului.

Ion Iliescu

După căderea comunismului în anul 1989, Ion Iliescu a fost persoana care a asigurat interimatul prezidențial al României susținut de Frontul Salvării Naționale (FSN), urmând ca în anul 1992 să câștige alegerile prezidențiale. Principalele sale acțiuni/decizii:

- Pe parcursul primului său mandat România a început procesul de democratizare, realizându-se parțial acest proces la nivelul anilor 1992-1996;
- S-a efectuat trecerea de la o economie dirijată la o economie liberă;
- România a început să-și reclădească relațiile politice externe cu statele membre ale Uniunii Europene și NATO;
- Au fost introduse o serie de reforme sociale și economice;
- După ce a pierdut alegerile prezidențiale din 1996, în anul 2000 este reales pentru a doua oară ca Președinte al României, pe perioada acestui mandat au fost finalizate negocierile pentru aderarea la Uniunea Europeană și de asemenea România a aderat la NATO.

Ion Iliescu, s-a bucurat, pe perioada exercitării celor două mandate, de o susținere din partea puterii legislative, majoritatea coaliției parlamentare aparținând Partidului Democrației Sociale din România cu un număr de 156 de parlamentari. Un aspect important de menționat este faptul că Ion Iliescu a adresat un singur mesaj în Parlament la finalul celui de-al doilea mandat,

²⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle#1958%E2%80%931962:_Founding_of_the_Fifth_Republica ccesatpe 24 martie 2018;

atrăgând atenția asupra vocației poporului român de a distruge. România, după 1990, a trecut printr-o perioadă de tranziție de la comunism la democrație, condiții istorice nefavorabile pentru conturarea unui profil de președinte jucător puternic, de aceea voi afirma că Iliescu a fost mai mult un președinte mediator între puterile statului și între stat și societate (mai ales pe timpul mineriadelor din anii '90).

Emil Constantinescu (1996-2000)

Emil Constantinescu a fost Președintele României în perioada 1996-2000, el fiind precedat și succedat la conducerea statului de Ion Iliescu. Principalele sale decizii la nivel statal au fost:

- A început un larg proces de reformare a sectorului economic, justiției și administrației. Guvernarea din timpul său a accelerat acțiunile de privatizare și restructurare a industriei de stat;

S-au adoptat legea de restituire a terenurilor agricole și pădurilor confiscate de regimul comunist, legea de acces la dosarele întocmite de poliția politică a fostului Departament de Securitate, legea bugetelor locale, legile de combatere a corupției și a spălării banilor. Au fost modificate și completate legea administrației locale, Codul penal, garanțiile pentru respectarea drepturilor omului în procesele penale și civile²⁶.

- Reușita sa se datorează consolidării relațiilor dintre forțele politice și societatea civilă în depășirea unor momente de cumpănă guvernamentală, parlamentară și socială, în angrenarea procesului de soluționarea unor probleme cu privire la regimul juridic al proprietății,
- Pe timpul conflictului din Kosovo, România a acordat dreptul de a survola teritoriul român forțelor militare NATO;
- A reprezentat statul român pe plan extern la principalele întâlniri la nivel înalt în urma cărora România a fost înscrisă în cel de-al doilea val de extindere al NATO, au fost începute negocierile pentru aderarea României la Uniunea Europeană, iar în anul 2000 a fost obținută președinția OSCE.

Absolvent al Facultății de Drept din cadrul Universității București și jurist de profesie și-a exercitat rolul de mediator între puterile statului prin reformele din domeniile principale de interes național. Deciziile pe care le-a avut în domeniul economie, justiției și administrației demonstrează statutul său incontestabil de președinte mediator.

Traian Băsescu (2004-2014)

Traian Băsescu a fost cel mai longeviv președinte postdecembrist, el a obținut două mandate succesive la președinția României. La începutul primului mandat se formează două tabere în coaliția de guvernare, una care susține necondiționat deciziile Președintelui, iar alta care îl acuză de depășirea limitelor constituționale prin amestecul în activitatea Guvernului. Traian Băsescu s-a autodeclarat președinte jucător la nivel doctrinar, *care nu asistă pasiv la derularea afacerilor politice, ci intervine activ în procesele politice*²⁷.

În cazul său a fost declanșată de două ori procedura de angajare a răspunderii politice a Președintelui în conformitate cu Articolul 95 din Constituția României.

Prima procedură a fost demarată în anul 2007, Parlamentul primind un aviz consultativ negativ din partea Curții Constituționale, opinia acesteia fiind că: *Propunerea de suspendare din funcție a domnului Traian Băsescu, se referă la acte și fapte de încălcare a Constituției, săvârșite în exercițiul mandatului, care, însă, prin conținutul și consecințele lor, nu pot fi calificate drept*

²⁶ https://ro.wikipedia.org/wiki/Emil_Constantinescu accesat pe 24 martie 2018;

²⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Traian_B%C4%83sescu#Pre%C8%99edinte_al_Rom%C3%A2niei accesat pe 24 martie 2018;

*grave, de natură să determine suspendarea din funcție a Președintelui României, în sensul prevederilor art.95 alin.(1) din Constituție*²⁸.

Iar a doua procedură a fost declanșată de Parlament în anul 2012, când Curtea Constituțională s-a pronunțat doar asupra aspectului că rolul de mediator al președintelui nu a fost îndeplinit cu eficiență. În ambele cazuri, demiterea președintelui nu a avut loc, deoarece cetățenii României cu ocazia referendumului au votat împotriva demiterii președintelui Traian Băsescu. În perioada guvernării lui Emil Boc (2008-2012), Guvernul bucurându-se de o susținere puternică din partea Parlamentului și a Președintelui a legiferat mai mult decât puterea legislativă prin procedura de angajare a răspunderii Guvernului în fața Parlamentului.

În anul 2013, văzând că poporul este de partea sa, prin votul dat la referendumul din 2012, dorește modificarea Constituției, susținând că atribuțiile constituționale ale președintelui nu sunt eficiente pentru evoluția statului român. Din acest motiv, el dorea să se aloce puteri constituționale mai mari Președintelui, plecând de la modelul francez.

Traian Băsescu este primul președinte jucător al României, el participând activ la viața politică și depășindu-și limitele constituționale.

Klaus Iohannis (2014 până în prezent)

Klaus Iohannis a câștigat alegerile prezidențiale în anul 2014 și l-a avut contracandidat pe Victor Ponta. Mandatul său este caracterizat de coabitarea politică dintre Președinte și Parlament, compromisul având ca efecte schimbarea succesivă a Guvernului. În ultimii patru ani, Guvernul României a fost schimbat de cinci ori, aproape de fiecare dată existând tensiuni între șefii partidelor politice ce trebuie să formeze coaliția de guvernare și președinte. Instabilitatea guvernamentală poate avea efecte nefaste, pentru țară, pe termen lung. Tipologia președintelui Iohannis poate fi încadrată în situația *când președintele se opune majorității, primul ministru comportându-se ca un șef de guvern britanic, dar președintele este în continuare capabil să folosească orice act constituțional în conformitate cu atribuțiile sale*²⁹. Datorită comportamentului său, Klaus Iohannis este considerat drept un președinte monarh, fundamentarea teoretică se regăsește în studiul lui Robert Elgie. Mai mult decât atât, din punctul meu de vedere, România după ce a încheiat procesele de aderare la Uniunea Europeană și NATO a intrat într-o “perioadă de vacanță”.

Emmanuel Macron(2017 până în prezent)

Emmanuel Macron este cel mai tânăr președinte din istoria Franței, el fiind ales în anul 2017 la conducerea statului francez. În alegerile legislative din 2017, partidul lui Macron, redenumit La République En Marche!, Împreună cu aliatul său, Mișcarea Democrată, a obținut o majoritate confortabilă în Adunarea Națională³⁰. Chiar dacă legislativul nu este format dintr-o singură culoare politică, ambele partide sunt susținătoare a președintelui Macron. Conform teoriei lui Duverger avem un președinte lider al majorității parlamentare. De-a lungul timpului în istoria Franței rolul de jucător al președintelui alături de una dintre puterile statului s-a putut realiza datorită susținerii pe care Adunarea Națională o conferă Președintelui, mai mult decât s-a demonstrat că perioadele de coabitare politică nu sunt propice pentru țară. Sistemul semi-prezidențial francez este modelul care a pus bazele tipologiei de președinte jucător. Având în vedere cele expuse și Emanuel Macron este tot un președinte jucător.

²⁸ Idem

²⁹ http://doras.dcu.ie/4513/1/Elgie_WEP_2009_Duverger_and_semi-presidentialism.pdf accesat pe 2 martie 2018;

³⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Emmanuel_Macron accesat pe 24 martie 2018;

3. Concluzii

În concluzie, modelul francez de semi-prezidențialism este cel mai benefic pentru prosperitatea unei națiuni în contextul în care președintele este un lider al majorității parlamentare. Colaborarea activă dintre Președinte ca șef al executivului și puterea legislativă s-a dovedit a fi generatoare tipologiei de președinte jucător alături de una dintre puterile statului. Atât în cazul României cât și în cel al Franței perioadele de coabitare politică dintre Președinte și Parlament au fost nefaste pentru stabilitatea procesului de guvernare, creându-se astfel vulnerabilități indezirabile la nivel național.

Disparitățile constituționale, în materia Președintelui, dintre Constituția Franței și cea a României sunt justificate de trecutul istoric diferit al celor două state, Franța este un stat cu o lungă tradiție în ceea ce privește regimul democratic, pe când România este o democrație în curs de consolidare. Printr-o comparație a președintelui Charles de Gaulle cu cea a președintelui Traian Băsescu, se pot identifica asemănări sporite: ambii au fost președinți judecătorești desăvârșiți, ambii au încercat să modifice constituția cu scopul de a conferi instituției prezidențiale mai multă putere și influență politică, însă doar încercarea lui de Gaulle a avut succes în această privință. În România avem un semi-prezidențialism atenuat din teama că prea multă putere în mâna unei sigure instituții ar scăpa oricărui control popular. Într-un regim democratic, poporul este adevăratul deținător al puterii.

Societatea este într-o continuă evoluție, modificându-se astfel necesitățile sociale. Din acest motiv este nevoie ca strategiile de guvernare și raporturile ce se stabilesc între Parlament și Președinte să confere stabilitate, siguranța și o predictibilitate cel puțin pe termen mediu. Analizând situația actuală a României, se observă o oarecare instabilitate la nivel guvernamental. De aici, se poate afirma că rezultatul lucrării consta în faptul că un Președinte are nevoie de susținerea legislativului pentru consolidarea valorilor democratice și eficientizare guvernării de stat.

Concluzionând, trendul de reconfigurare al rolului președintelui în cadrul republicilor semi-prezidențiale se axează indiscutabil pe atribuirea acestuia un rol de jucător care să-și păstreze valențele constituționale de mediere și arbitraj.

Impactul preconizat al rezultatului studiului ar trebui să conducă la o mai bună gestionare a problemelor interne de către puterea executivă a României în colaborare cu cea legislativă. Parlamentul ar trebui să reconfigureze legislația în vigoare, cu scopul neutralizării principalelor vulnerabilități din: domeniul justiției, domeniul sănătății, domeniul energiei, domeniul bugetar, protecția mediului, protecția infrastructurilor critice. Puterea legislativă ar trebui să creeze un cadru legislativ concordant: pentru înlăturarea cauzelor fenomenului de corupție, care aduce prejudicii majore economiei naționale și potențialului de dezvoltare al țării; pentru dezvoltarea sectorului energetic; de asemenea, specialiștii din domeniul financiar atrag atenția asupra faptului că România are nevoie de o reconfigurare a sistemului bugetar, actualul sistem fiind în desuetudine.

La nivel internațional suntem *martorii unei schimbări epocale*, aspect ce ar putea reprezenta o oportunitate de consolidarea a României ca actor pe plan internațional. Orice reconfigurare a societății internaționale, într-o lume globalizantă, poate reprezenta un moment de prosperitate pentru un stat sau poate avea efecte devastatoare asupra lui, instituțiile puterii de stat având capacitatea decizională de a stabili liniile directoare ale viitorului unei națiuni.

Referințe

- Cliza, C.C., *Drept Administrativ, Partea I, ediție revăzută și adăugită*, Editura PRO Universitaria, 2017;
- Muraru, I., Tănăsescu, E.S., *Drept Constituțional și instituții politice, Volumul I, ediția a 14-a*, Editura C. H. Beck, 2011;
- Muraru, I., Tănăsescu, E.S., *Drept Constituțional și instituții politice, Volumul II, ediția a 15-a*, Editura C. H. Beck, 2017;

- Constituția României Republicată, Editura Themis Cart, 2003;
- Constituția Franței, disponibilă online la [linkul http://codex.just.ro/Tari/Download/FR](http://codex.just.ro/Tari/Download/FR) accesat pe 5 martie 2018;
- Maurice Duverger, A New Political System Model: Semi-presidential Government, European Journal of Political Research vol. 8, Nr. 2, 1980;
- http://www.rchss.sinica.edu.tw/app/ebook/journal/11-01-1999/11_1_2.pdf accesat pe 2 martie 2018;
- http://doras.dcu.ie/4513/1/Elgie_WEP_2009_Duverger_and_semi-presidentialism.pdf accesat pe 2 martie 2018;
- http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1556/16_21_Tipologia%20regimului%20de%20guvernare.pdf?sequence=1&isAllowed=y accesat pe 5 martie 2018;
- <http://codex.just.ro/Tari/Download/FR> accesat pe 5 martie 2018;
- http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_1&par1=3#t3c2s0sba80 accesat pe 5 martie 2018;
- <https://dexonline.ro/definitie/mediator> accesat pe 5 martie 2018;
- <https://dexonline.ro/intrare/arbitru/3185> accesat pe 5 martie 2018;
- http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_1&par1=3#t3c2s0sba80 accesat pe 12 martie 2018;
- <http://codex.just.ro/Tari/Download/FR> accesat pe 12 martie 2018;
- <https://legeaz.net/noul-cod-penal/art-398> accesat pe 12 martie 2018;
- <http://www.dw.com/ro/c%3%A2te-feluri-de-pre%59Fedinte-pot-fi/a-18141634> accesat pe 23 martie 2018;
- http://www.ucv.ro/pdf/site/constitutia_romaniei.pdf accesat pe 23 martie 2018
- <http://www.rador.ro/2015/11/22/portret-generalul-charles-de-gaulle-cea-mai-importanta-personalitate-a-frantei-moderne/accesat> pe 22 martie 2018;
- <http://mecanica.ucv.ro/ScoalaDoctorala/Temp/Rezumat/Rezumat%20Teza%20de%20doctorat%20Birlog%20Mihaela%20Ramona.pdf> accesat pe 02 martie 2018;
- <https://www.ro.biography.name/conducatori/84-franta/252-charles-de-gaulle-1890-1970> accesat pe 22 martie 2018;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle#La_putere_%C3%AEn_timpul_celeii_de-a_V-a_Republici accesat pe 22 martie 2018;
- <http://www.dw.com/ro/c%3%A2te-feluri-de-pre%59Fedinte-pot-fi/a-18141634> accesat pe 23 martie 2018;
- <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/iesirea-din-scena-a-lui-de-gaulle> accesat pe 23 martie 2018;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle accesat pe 23 martie 2018;
- <https://www.balcanii.ro/2014/09/presedinte-jucator-sau-reprezentativ/> accesat pe 23 martie 2018;
- <http://www.curierulnational.ro/Politic/2004-10-27/Iliescu%2C+in+Parlament+pe+final+de+mandata> accesat pe 23 martie 2018;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Emil_Constantinescu accesat pe 23 martie 2018;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Emmanuel_Macron accesat pe 23 martie 2018;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Traian_B%483sescu#Pre%C8%99edinte_al_Rom%C3%A2niei accesat pe 23 martie 2018;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Klaus_Iohannis accesat pe 23 martie 2018;

SUSPENDAREA EFECTELOR ACTULUI ADMINISTRATIV

Andra VOICU*

Ștefan DAIA**

Abstract

Acest articol are în vedere suspendarea efectului actului administrativ, analizând condițiile speciale prevăzute de legea contenciosului administrativ. Mai mult, vom detalia motivele de suspendare și tipurile care pot apărea în legătură cu un act administrativ, toate bazate pe prevederile legale relevante în doctrină și jurisprudență.

Vom aduce în discuție și deciziile emise de Consiliul Concurenței, acestea fiind susceptibile de suspendare.

Cuvinte cheie: *suspendare; act administrativ; pagubă iminentă; caz bine justificat; Legea 554/2004*

1. Introducere

În mare măsură, regimul juridic aplicabil actelor administrative este cuprins în dispozițiile Legii nr. 554/2004, privind contenciosul administrativ. În conformitate cu prevederile acestei legi, actele administrative pot face nu numai organele administrației publice, ci și alte organe ale statului și chiar organizații particulare, atunci când realizează o activitate de organizare a executării și de executare în concret a legii.

În privința admisibilității unei cereri de suspendare a executării unui act administrativ, trebuie îndeplinite cumulativ două condiții, respectiv cazul bine justificat și iminenta pagubei. Din acest punct de vedere, măsura suspendării se concretizează într-o măsură de excepție, dat fiind că actul administrativ se bucură de prezumția de legalitate, care la rândul său se bazează pe prezumția de autenticitate și veridicitate.

Lucrarea de față analizează condițiile suspendării unui act administrativ, cu o privire specială față de una dintre condițiile esențiale ale acesteia, și anume existența cazului bine justificat, în sensul că există împrejurări legate de starea de fapt și de drept care sunt de natură să creeze o îndoială serioasă în privința legalității actului administrativ.

2. Conținutul propriu-zis al lucrării

Actul administrativ reprezintă forma principală de activitate a autorităților administrației publice, care constă într-o manifestare unilaterală și expresă de voință, de a da naștere, a modifica

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: andra.voicu1@gmail.com)

** Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: stefan.gabriel8@gmail.com)

sau a stinge drepturi și obligații, în regim de putere publică, sub controlul principal de legalitate al instanțelor judecătorești¹.

De asemenea, acesta beneficiază de prezumția de legalitate, care stă la baza întregului edificiu și a întregii teorii juridice administrative, nerespectarea executării actului este contrara bunei funcționări a acțiunii juridice într-un stat de drept.

Ca orice act juridic, actul administrativ produce efecte juridice, urmând ca după o perioadă de timp, să își recapete caracterul executoriu sau să înceteze a mai produce efecte juridice ele fiind anulate sau revocate, însă până la pronunțarea instanțelor de fond asupra acestora, intervine suspendarea.

Efectele juridice ale suspendării actului administrativ au ca nota dominantă faptul că se produce o amânare temporară sau o întrerupere vremelnică a producerii lor, după încetarea cauzelor care au determinat intervenția suspendării, să se producă fie repunerea în vigoare a actului, fie scoaterea lui din vigoare, prin căile prevăzute de lege.

Aceasta ne apare ca o garanție a asigurării legalității actului administrativ, în emiterea, dar și în executarea lui, care intervine doar în situații de excepție, numite și cazuri limita²

Prin suspendarea unui act administrativ, trebuie să înțelegem situația în care o instanță de judecată aplică această normă reglementată prin dispozițiile Legii 554/2004 a contenciosului administrativ, care sunt categoriile de subiecte ce pot avea calitate procesuală activă, persoanele sau entitățile care pot fi chemate în judecată, obiectul acțiunii, incluzând și îndeplinirea cumulativă a celor două condiții primordiale în vederea admisibilității unei cereri de suspendare.

Potrivit definițiilor regăsite în doctrina de specialitate, suspendarea actului administrativ este acea măsură provizorie de întrerupere vremelnică sau de amânare temporară a efectelor manifestării de voință a autorității publice³. Măsură este menită să asigure protecție juridică persoanei potențial vătămate până la evaluarea legalității deciziei administrative, de către instanța de contencios administrativ.

Suspendarea unui act administrativ poate fi determinată de unul dintre următoarele motive:

- a. Contestarea legalității de către un cetățean, o organizație născută sau de către o autoritate publică;
- b. Schimbarea condițiilor de fapt după emiterea actului și punerea sub semnul întrebării al legalității pe considerente de oportunitate;
- c. Necesitatea de a pune de acord actul administrativ cu actele organelor ierarhice superioare, emise ulterior actului în cauză;
- d. Clarificarea unei îndoieli ale organului emitent asupra legalității actului;
- e. Aplicarea unei sancțiuni persoanei fizice care a săvârșit o abatere administrativă, etc.⁴

Tipuri de suspendare:

Raportându-ne la legislația în vigoare, apreciem că suspendarea actelor administrative cunoaște următoarele tipuri de suspendare:

- emiterea unui alt act juridic, inclusiv hotărârile judecătorești;
- de drept, în temeiul legii.

---

¹ Marta Claudia Cliza, *Drept administrativ*, Curs universitar

² Iuliana Riciu, *„Procedura contenciosului administrativ”*, Editura Hamangiu, Bucuresti, 2009, p. 303.

³ Antonie Iorgovan, *„Tratat de drept administrativ”*, vol. II, ed. 4, Editura All Beck, Bucuresti, 2005, p. 94.

⁴ Marta Claudia Cliza, *Drept administrativ*, Curs universitar

2.1. Suspendarea prin emiterea unui alt act juridic poate fi dispusă, după caz, de următoarele autorități publice:

1. Autoritatea emitentă a actului administrativ care, având dreptul de a emite sau revoca actul, cu atât mai mult îl va putea și suspenda; Spre exemplu, sunt edificatoare dispozițiile art.46 din Legea nr.295/2004 privind regimul armelor și munițiilor.
2. Autoritatea administrativă ierarhic superioară emitentului actului administrativ. În temeiul dreptului sau de a exercita controlul ierarhic și, în consecință, de a anula actele ilegale ale unei autorități subordonate, se prezuma și dreptul de a suspenda astfel de acte;
3. Instanțele judecătorești. Potrivit art. 14 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, în cazuri bine justificate și pentru prevenirea unor pagube iminente, instanță poate să dispună suspendarea executării actului administrativ până la pronunțarea instanței de fond;
4. Organele Ministerului Public pot suspenda numai actele organelor administrative ce desfășoară urmărirea și cercetarea penală, actele organelor de deținere și de executare a pedepselor, propriile acte administrative și cele ale organelor de procuratura subordonate, dar nu pot suspenda actele administrative ale organelor administrației de stat.

2.2. Suspendarea poate opera de drept atunci când presupune existența unei prevederi exprese ale legii, în baza cărora actul administrativ poate fi suspendat:

Potrivit prevederilor art. 123 alin. (5) din Constituția României "Prefectul poate ataca, în fața instanței de contencios administrativ, un act al consiliului județean, al celui local sau al primarului, în cazul în care considera actul ilegal. Actul este suspendat de drept".

Un alt exemplu îl regăsim în dispozițiile Ordonanței nr. 2/2001 art. 32, alin. (3) potrivit căreia "Plângerea suspenda executarea." În cazul acesta, până la soluționarea plângerii de către instanță competentă, executarea se suspendă de drept⁵.

CAZURILE SPECIALE DE SUSPENDARE PREVĂZUTE DE LEGEA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV:

În procedura specială prevăzută de legea contenciosului administrativ, și anume Legea 554/2004, întâlnim două cazuri special de suspendare, după cum urmează:

2.3. În Legea nr. 554/2004 articolul 14 are următoarea redactare:

"(1) În cazuri bine justificate și pentru prevenirea unei pagube iminente, o dată cu sesizarea, în condițiile art. 7, a autorității publice care a emis actul, persoana vătămată poate să ceară instanței competente să dispună suspendarea executării actului administrativ până la pronunțarea instanței de fond.

(2) Instanța va rezolva cererea de suspendare, de urgență, cu citarea părților.

(3) Când în cauză este un interes public major, de natură a perturba grav funcționarea unui serviciu public administrativ de importanță națională, cererea de suspendare a actului administrativ normativ poate fi introdusă și de Ministerul Public, din oficiu sau la sesizare, prevederile alin. (2) aplicându-se în mod corespunzător.

---

⁵ Jordan Nicola, "Drept administrativ, Curs Universitar", Sibiu, 2007, p. 447-448

(4) Încheierea sau, după caz, sentința prin care se pronunța suspendarea este executorie de drept. Ea poate fi atacată cu recurs în termen de 5 zile de la pronunțare.”⁶

Suspendarea potrivit art. 14, conform căruia, persoana vătămată poate să ceară instanței competente să dispună suspendarea executării, o dată cu sesizarea, prin plângerea prealabilă, a autorității publice care a emis actul.

2.4. În Legea 554/2004 articolul 15 are următoarea redactare:

”(1) Suspendarea executării actului administrativ unilateral poate fi solicitată de reclamant și prin cererea adresată instanței competente pentru anularea, în tot sau în parte, a actului atacat. În acest caz, instanță va putea dispune suspendarea actului administrativ atacat, până la soluționarea definitivă și irevocabilă a cauzei. Cererea de suspendare se poate formula o dată cu acțiunea principală sau printr-o acțiune separată, până la soluționarea acțiunii în fond.

(2) Dispozițiile alin. (2) și (4) ale art. 14 se aplică în mod corespunzător.

(3) Hotărârea data cererii de suspendare este executorie de drept, iar introducerea recursului, potrivit art. 14 alin. (4), nu suspenda executarea.”⁷

Suspendarea potrivit art. 15, conform căruia, la cererea persoanei vătămate, prin cererea de anulare a actului administrativ sau printr-o acțiune separată, după înregistrarea acesteia pe rolul instanței.

Obiectul cererii de suspendare a executării potrivit art. 14 din Legea 554/2004:

Potrivit regulilor de interpretare logică a legii civile, o normă juridică trebuie să fie interpretată în sensul producerii de efecte juridice, iar nu în sensul golirii ei de conținut.

De aceea prevederile art. 14 alin. (1) din Legea 554/2004 nu pot fi interpretate în sensul unei inadmisibilități de plano sau a lipsei de obiect a cererii de suspendare a unui act administrativ cu executare uno actu. În cazul, în care această interpretare este contrară va duce la golirea de conținut și lipsirea de finalitate a normei menționate, în condițiile în care majoritatea covârșitoare a actelor administrative o constituie cele de acest tip.⁸

Potrivit literaturii de specialitate, admisibilitatea unei cereri de suspendare, în conformitate cu prevederile art. 14 alin. (1) are loc doar în cazurile bine justificate și pentru prevenirea unei pagube iminente, după sesizarea autorității publice care a emis actul administrativ. Persoana vătămată poate să ceară suspendarea exercitării actului administrativ unilateral, până la pronunțarea instanței de fond, rezultând fără echivoc faptul că, nu pot face obiectul unei astfel de măsuri contractele administrative, ele păstrându-și în continuare natura juridică de acte bilaterale sau multilaterale, după caz.

De asemenea, cererile ce au ca obiect suspendarea executării unei ordonanțe de urgență, sunt inaplicabile potrivit procedurilor reglementate de art. 14 și art. 15 din legea contenciosului administrativ, întrucât, ordonanțele de urgență nu intra în categoria actelor administrative, ele fiind emise de către Guvern, urmare a delegării legislative.

După cum am precizat în cele de mai sus, instanța de contencios administrativ poate suspenda executarea unui act administrativ unilateral, în cazuri bine justificate și pentru prevenirea unei pagube iminente

- Condițiile suspendării. Cazurile bine justificate

Pentru a înlătura, chiar și temporar, regulă executării imediate și din oficiu a actului administrativ, prin suspendarea acestuia, instanța nu poate aprecia discreționar (arbitrar – n.n.)

⁶ Legea nr. 554/2004

⁷ Legea nr. 554/2004

⁸ Gabriela Bogasiu, “Legea contenciosului administrativ – comentarii pe articole”, Universul Juridic

necesitatea unei asemenea măsuri, ci doar prin raportare la probele administrate în cauză, care trebuie să ofere suficiente indicii aparente de răsturnare a prezumției de legalitate, fără a se analiza, pe fond, conținutul actului administrativ⁹.

Jurisprudența în această materie este în sensul că nu orice dubiu în privința legalității unui act administrativ demonstrează îndeplinirea „cazului bine justificat”, ci, dimpotrivă, au această aptitudine doar îndoielile serioase, determinate, spre exemplu, de nemotivarea actului, de emiterea lui de către un organ necompetent, de întemeierea acestuia pe texte legale abrogate, neconstituționale ori în mod evident inaplicabile etc.

Respectarea principiului proporționalității în această materie și punerea în balanță, pe de o parte, a interesului statului care execută un act ce se bucură de prezumția de legalitate, fără a fi afectat de vădite neregularități, și, pe de altă parte, a interesului particularului care nu se prevează de apărări de natură a crea o îndoială serioasă în privința legalității acestuia conduc, de asemenea, la concluzia că nu există temeiuri pentru ca în această etapă să se acorde suspendarea executării.

Potrivit doctrinei, principiul legalității actelor administrative presupune atât ca autoritățile administrative să nu încalce legea, cât și ca toate deciziile lor să se întemeieze pe lege. El impune, în egală măsură, că respectarea acestor exigențe de către autorități să fie în mod efectiv asigurată.

Suspendarea executării actelor administrative este un eficient instrument procedural aflat la îndemâna autorității emitente sau a instanței de judecată pentru a asigura respectarea principiului legalității: atâta timp cât autoritatea publică sau judecătorul se află în proces de evaluare, din punct de vedere legal, a deciziei contestate, este echitabil ca aceasta din urmă să nu-și producă efectele asupra celor vizați (...).

Analizând reglementarea aplicabilă în materie în țara noastră, putem aprecia că suspendarea implică un act administrativ susceptibil de a produce efecte juridice, prin urmare, un act administrativ intrat în vigoare. Prezumția de legalitate a actelor administrative acționează și determină nașterea obligației de executare în sarcina celor vizați de actul aflat în discuție.

Caracterul excepțional al acestei măsuri, care poate fi luată de autoritatea emitentă a actului, de autoritatea ierarhic superioară acesteia sau de instanța de contencios administrativ, poate fi explicat prin însăși rațiunea de a fi a administrației publice, aceea de a organiza executarea legii și de a o executa în mod concret. Aceasta implică existența continuității în activitatea sa, asigurată atât prin emiterea actelor administrative, cât și prin executarea lor din oficiu¹⁰.

- Condițiile suspendării. Pagubă iminentă

Posibilitatea producerii unei pagube este o chestiune de fapt, lăsată de legiuitor la aprecierea judecătorului.

Actele administrative sunt executorii din oficiu și, dacă judecătorul constată că executarea ar putea provoca o pagubă celui căruia i se adresează actul, el este în drept să îl suspende. Măsura suspendării are caracter de protecție împotriva eventualelor abuzuri sau excesului de putere pe care îl pot săvârși autoritățile în raport cu particularii¹¹.

Legiuitorul a prevăzut suspendarea ca măsură de protecție a particularului, pentru că în sistemul nostru constituțional și legislativ, justiția este singura autoritate abilitată să hotărască definitiv asupra legalității și temeiniciei actului administrativ împotriva căruia s-a exercitat procedura prealabilă.

⁹ Gabriela Bogasiu, “Legea contenciosului administrativ – comentarii pe articole”, Universul Juridic

¹⁰ L. Vișan, D.I. Pașăre, Cerințe normative și jurisprudențiale, europene și naționale în materia suspendării executării actelor administrative, în RDP nr. 3/2006, pp. 102-133

¹¹ Gabriela Bogasiu, “Legea contenciosului administrativ – comentarii pe articole”, Universul Juridic

Suspendarea este instituția prin care legiuitorul a înțeles să asigure protecția persoanelor fizice și juridice, în raport cu autoritățile publice, ale căror acte sunt executorii de drept, cu scopul de a evita exercitarea de către autoritățile publice a prerogativelor pe care le au, în mod discreționar.

Obiectul cererii de suspendare a executării potrivit art. 15 din Legea 554/2004:

Natura juridică administrativă a actului dedus judecății este o condiție de admisibilitate a acțiunii în contencios administrativ.

Această concluzie se desprinde din interpretarea sistematică a prevederilor Legii nr. 554/2004, ce pun în aplicare normele cuprinse în art. 52 alin. (1)-(2) din Constituția României, conform cărora condițiile și limitele exercitării dreptului la acțiune al persoanei vătămate de o autoritate publică într-un drept sau într-un interes legitim se stabilesc prin lege organică.

Articolul 21 din Constituția României, care consacră accesul liber la justiție, nu poate fi interpretat în sensul imposibilității verificării condițiilor de admisibilitate a căii procedurale alese de parte pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor sale legitime.

În acord cu principiile cristalizate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Curtea Constituțională a statuat în mod constant că stabilirea unor condiționări pentru introducerea acțiunilor în justiție nu constituie o încălcare a dreptului de liber acces la justiție și la un proces echitabil în substanța să, statul dispunând de o anumită marjă de apreciere în acest sens¹².

Deși procedura suspendării executării actului administrativ este caracterizată ca fiind o procedură sumară, în care se verifică numai aparența dreptului, nu poate fi acceptată ideea că judecătorul cererii de suspendare nu poate examina natura juridică a actului în litigiu.

Cererea de suspendare a executării, formulată în temeiul art. 14 și art. 15 din Legea nr. 554/2004, nu poate avea ca obiect decât un act administrativ, astfel încât condiția că actul să fie administrativ constituie o premisă a însăși derulării acestei proceduri speciale.¹³

Așadar, cererea de suspendare se poate formula odată cu acțiunea principală sau printr-o acțiune separată, însă numai până la soluționarea acțiunii în fond, fără a putea fi promovată o astfel de cerere în recurs.

În cazul suspendării cerute atunci când litigiul de fond este pendinte, indiferent de modalitatea concretă de formulare a cererii de suspendare, instanța va putea dispune suspendarea actului administrativ atacat până la soluționarea definitivă a cauzei. Expresia «vă putea dispune» are semnificația doar a atribuirii competenței de soluționare a cererii în favoarea instanței fondului și nu înseamnă că în acest caz instanța are prerogative distincte față de situația art. 14, în sensul că ar face o apreciere mai largă a oportunității suspendării, verificările și raționamentul său fiind aceleași. Suspendarea durează până la soluționarea definitivă a cauzei, instanța neputând să stabilească un termen mai scurt¹⁴.

Un exemplu de act administrativ care poate fi suspendat, în condițiile expuse anterior este decizia Consiliului Concurenței.

Acesta este un organism autonom, care administrează și pune în aplicare Legea concurenței (nr. 21/1996), având drept scop protecția, menținerea și stimularea concurenței și a unui mediu concurențial normal, în vederea promovării intereselor consumatorilor.

Prin Legea concurenței nr. 21/1996, republicata, sunt sancționate două categorii de acte și fapte:

- acte și fapte care afectează mediul concurențial normal – cele mai grave încălcări ale legii;

¹² ICCJ, s. cont. adm. fisc., dec. nr. 2342 din 4 mai 2007, în RDP nr. 3/2007, pp. 112-116

¹³ ICCJ, s. cont. adm. fisc., dec. nr. 2342 din 4 mai 2007, în RDP nr. 3/2007, pp. 112-116

¹⁴ S.-L. Rus, Suspendarea executării actului administrativ, în RDC nr. 2/2007, pp. 9-20

- acte și fapte care împiedică îndeplinirea atribuțiilor Consiliului Concurenței.

Consiliul Concurenței este împuternicit să aplice amenzi pentru încălcările legii concurenței comise de:

- agenți economici;
- asociații de agenți economici;
- persoane fizice (doar în situațiile expres prevăzute de lege).

Pe lângă aplicarea de amenzi Consiliul Concurenței poate, de asemenea:

- să ordone încetarea practicilor anticoncurențiale constatate,
- să formuleze recomandări,
- să impună părților condiții speciale și alte obligații.

Potrivit capitolului VI, regăsit sub denumirea *Sancțiuni*, cele mai grave încălcări ale legii concurenței sunt prevăzute de art. 51. Pentru actele și faptele din această categorie, legea prevede o amendă ce poate ajunge până la 10% din cifra de afaceri a contravenientului, din anul financiar anterior sancționării.

Alte acte și fapte sunt sancționate de art. 50, atunci când Consiliul Concurenței este împiedicat să-și exercite atribuțiile sau să își folosească puterile conferite de lege pentru descoperirea și sancționarea practicilor anticoncurențiale. Legea prevede în asemenea cazuri o amendă ce poate ajunge până la 1% din cifra de afaceri a contravenientului, din anul financiar anterior sancționării.

Pe lângă amenzile prevăzute la art. 50 și 51, Consiliul Concurenței poate aplica și amenzi cominatorii. Amenzile cominatorii sunt mijloace de constrângere sub forma unor penalități zilnice, care sunt aplicate pentru a determina agenții economici sau asociațiile de agenți economici, să aplice măsurile enunțate printr-o decizie a Consiliului Concurenței, să furnizeze în mod complet și corect informațiile și documentele solicitate de către acesta și să se supună unei inspecții.

Art. 54 prevede posibilitatea aplicării, pentru fiecare zi de întârziere, a unei amenzi cominatorii în suma de până la 5% din cifra de afaceri zilnică medie aferenta anului financiar anterior anului în care este aplicată sancțiunea.

Prin luarea acestor măsuri Consiliul Concurenței urmărește restabilirea concurenței pe piața afectată desăvârșirea unei practici anticoncurențiale și prevenirea repetării practicii respective.

Deciziile prin care Consiliul Concurenței aplica amenzi pot fi atacate la Curtea de Apel București, Secția contencios administrativ, în termen de 30 de zile de la comunicarea deciziei¹⁵.

În jurisprudența relevantă a Înaltei Curți de Casație și Justiție în materia suspendării actelor administrative și protecția jurisdicțională provizorie în materie administrativă regăsim două decizii: **nr. 5535/2011** și **nr. 928/2013**.

În prima decizie amintită – nr. 5535/2011 – reclamantul a arătat sub aspectul cazului bine justificat, că faptele ce au constituit obiectul investigației cad în competența altei instituții, ceea ce exclude competența Consiliului Concurenței, iar problemele de concurență pe care le-a analizat Consiliul Concurenței au format și obiectul deciziei instituției care are competență specială în domeniul de activitate al reclamantului, concluzionând că prin decizia emisă, Consiliul Concurenței a încălcat competența specială a instituției competente, dar și autoritatea de lucru judecat a deciziei menționate anterior, deoarece a preluat constatările din această decizie, însă a ajuns la o altă concluzie.

Sub aspectul condiției privind prevenirea producerii unei pagube iminente în sensul art. 2 alin. (1) lit. ș) din Legea nr. 554/2004, reclamanta a arătat că dovada acesteia rezultă în primul

---

¹⁵ Ghid privind sancțiunile aplicate de Consiliul Concurenței

rând din cuantumul foarte ridicat al amenzii, coroborat cu termenul scurt de plată, de maxim 30 de zile de la comunicarea deciziei.

S-a arătat că, potrivit documentelor contabile pe anul anterior, amenda reprezintă aproximativ 25% din volumul investițiilor efectuate în cursul unui an de zile, respectiv valoarea obligațiilor bugetare ale reclamantului pentru un an de zile, aferente fondului de salarii, sau 30% din valoarea TVA-ului achitat de societate în cursul anului anterior și că trebuie să fie avut în vedere specificul activității societății, nevoile de lichidități financiare fiind esențiale pentru plata furnizorilor, salariaților, investițiilor, a spațiilor închiriate, a utilităților și a întreținerii acestora, a serviciilor de roaming, a distribuitorilor, aspecte care sunt decisive în desfășurarea activităților reclamantei.

Pârâtul, Consiliul Concurenței prin reprezentanții săi în instanță și concluziile scrise depuse la dosar a solicitat respingerea cererii de suspendare a executării deciziei sale deoarece nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 15 raportate la art. 14 din Legea nr. 554/2004.

Curtea de Apel București, a admis cererea de suspendare formulată de reclamant și a dispus suspendarea executării deciziei până la soluționarea definitivă a fondului.

Pentru a pronunța această soluție, Curtea de apel a reținut că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 15 raportat la art. 14 din Legea nr. 554/2004.

Împotriva acestei hotărâri, Consiliul Concurenței a declarat recurs.

Recurentul a susținut că în considerentele sentinței nu s-au indicat motivele de fapt și de drept în baza cărora s-a constatat existența cazului bine justificat.

Recurentul a arătat că în privința condiției „pagubei iminente” prima instanță s-a raportat greșit numai la cuantumul amenzii aplicate intimatei-pârâte, care nu reprezintă dovada îndeplinirii condiției „pagubei iminente”, amenda aplicată în temeiul art. 6 din Legea nr. 21/1996 reprezentând 3,45% din cifra de afaceri a intimatei, deși cuantumul maxim era de 10%, fiind nerelevant termenul scurt de plată, în raport cu puterea financiară a societății intimate.

S-a solicitat admiterea recursului și modificarea sentinței, în sensul respingerii cererii de suspendare.

Prin întâmpinarea depusă la dosar în temeiul art. 308 alin. (2) din C. proc. civ. și prin reprezentanții săi în instanță intimată a solicitat respingerea recursului ca nefondat.

Înalta Curte, pronunțându-se asupra recursului, a constatat că prima instanță a apreciat corect că în speță erau îndeplinite toate condițiile legale, pentru a se putea proceda la suspendarea deciziei emisă de recurentă în sarcina intimatelor.

Prima critică formulată de recurentul-pârât Consiliul Concurenței întemeiată pe dispozițiile art. 304 pct. 7 din C. proc. civ. și care privește nemotivarea de către instanță a condiției „cazului bine justificat” este nefondată, deoarece hotărârea atacată cuprinde argumentele de fapt și de drept care au format convingerea instanței cu privire la soluția pronunțată.

Instanța de fond a făcut trimitere la motivele prezentate de intimata - reclamantă, pe care le-a apreciat, potrivit competențelor ce-i reveneau prin lege, ca nefiind vădit neîntemeiate și pe care le-a considerat de natură a crea o îndoială serioasă în privința legalității deciziei.

Cu privire la paguba iminentă, instanța a concluzionat corect că și această condiție necesară suspendării unui act administrativ era îndeplinită, nu numai ca urmare a cuantumului ridicat al amenzii aplicate intimatelor-pârâte, ce depășește 28 milioane Euro, executarea acesteia afectând 41,4% din cifra medie de afaceri lunare a intimatelor, ceea ce i-ar produce o pagubă iminentă de peste 1 milion Euro, potrivit Raportului privind examinarea informațiilor financiare prospective întocmit de expert, în lipsa lichidităților intimata neputându-și achita furnizării și obligațiile bugetare curente.

La acestea se adaugă specificitatea sancțiunii contravenționale, precum și faptul că intimata a constituit o garanție substanțială de 30% din valoarea amenzii, conform art. 46 din Legea nr. 21/1996 și provizioane, care presupun reflectarea contabilă a unor posibile pagube, ceea ce

dovedește o atitudine corectă, de apărare a reputației și a prezumției de nevinovăție, dar și de diligență față de posibilul prejudiciu.

Constatându-se îndeplinite condițiile art. 14 și art. 15 din Legea 554/2004 pentru suspendarea deciziei menționate anterior, așa cum corect a concluzionat prima instanță, Curtea respinge recursul pârâtei ca nefondat.

În decizia cu nr. 928/2013 reclamantul a solicitat suspendarea actului administrativ sub aspectul cazului justificat, prin prisma faptului că acesta nu i-a fost comunicat și nici nu i s-au adus la cunoștința neregulile constatate, iar pentru paguba iminentă invocând art. 2 alin. (1) lit. ș) din Legea nr. 554/2004 care o definește ca fiind prejudiciul material viitor și previzibil sau, după caz, perturbarea previzibilă gravă a funcționării unei autorități publice sau a unui serviciu public.

Instanța de fond a admis cererea formulată de reclamant și a dispus suspendarea actului administrativ până la soluționarea acțiunii principale.

Împotriva hotărârii instanței de fond, pârâtul a declarat recurs, criticând-o pentru nelegalitate și netemeinicie.

În motivarea recursului se arată că hotărârea instanței de fond este vădit nelegală și netemeinică, întrucât condițiile legale ce trebuie îndeplinite cumulativ, potrivit art. 14 din Legea nr. 554/2004, pentru cazul bine justificat și paguba iminentă, nu au fost îndeplinite.

Înalta Curte apreciază că, în cauză, prin actele depuse, reclamantul a prezentat suficiente elemente care să conducă la existența unor îndoieli serioase în ceea ce privește legalitatea actului administrativ.

De asemenea, instanța de control judiciar consideră că și cerința pagubei iminente ce s-ar produce reclamantului în cazul executării imediate este îndeplinită în cauză.

Prin urmare, Înalta Curte constată că susținerile și criticile recurentului sunt nefundate și nu pot fi primite, iar instanța de fond în mod corect a apreciat că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 14 din Legea nr. 554/2004.

În consecință, pentru considerentele arătate și în temeiul dispozițiilor art. 312 alin. (1) C. proc. civ., Înalta Curte va respinge recursul, ca nefondat¹⁶.

3. Concluzii

În concluzie, existența unui caz bine justificat poate fi reținută, așadar, dacă din împrejurările cauzei rezultă o îndoială puternică și evidentă asupra prezumției de legalitate, care constituie unul dintre fundamentele caracterului executoriu al actelor administrative.

Nu este suficient ca reclamantul să afirme existența unor motive de nelegalitate, ci trebuie să ofere unele elemente probatorii care, fără o cercetare aprofundată, să permită formarea unui dubiu (serios, după cum prevede legea) asupra legalității actului, un stadiu incipient al convingerii că, în final, este posibil ca prezumția de legalitate să fie răsturnată.

De asemenea, paguba iminentă este definită de art. 2 alin. (1) lit. ș) ca fiind prejudiciul material viitor și previzibil sau, după caz, perturbarea previzibilă gravă a funcționării unei autorități publice sau a unui serviciu public.

Prima teză are în vedere daunele materiale care pot fi produse prin punerea în executare a actului administrativ.

Fără a absolutiza criteriul cantitativ constând în cuantumul obligației impuse reclamantului ori al pierderii pe care ar suferi-o în cazul executării actului administrativ, instanța trebuie să verifice gravitatea și iminența prejudiciului în funcție de toate circumstanțele pricinii, cu

---

¹⁶ www.scj.ro

respectarea principiului proporționalității, luând în considerare natura propriu-zisă a măsurii administrative și contextul în care intervine (ex., situația financiară și familială a unei persoane, în cazul eliberării dintr-o funcție și a pierderii veniturilor aferente; ponderea sarcinii fiscale sau a amenzi aplicate unui operator economic în raport cu rezultatele financiare ale acestuia, existența unei situații de criză economico-financiară, impactul asupra angajaților, perturbarea unui anumit segment al pieței; în domeniul urbanismului, modificările în realitatea materială).

Teza a doua a definiției pagubei iminente are în vedere vătămările aduse interesului public, în accepțiunea unora dintre elementele definitorii cuprinse în art. 2 alin. (1) lit. r). Pe baza unei interpretări sistematice a art. 14 alin. (1) și art. 2 alin. (1) lit. ș) în corelație cu art. 8 alin. (11), considerăm ca un subiect de drept privat nu poate invoca această ipoteză în motivarea unei cereri de suspendare a executării unui act administrativ decât în subsidiar, în măsura în care perturbarea previzibilă gravă a funcționării unei autorități publice sau a unui serviciu public ar decurge în mod logic din vătămarea dreptului său subiectiv ori a interesului legitim privat.

Având în vedere argumentele expuse, existența unor cazuri bine justificate și prevenirea unor pagube iminente reprezintă, astfel cum am arătat deja, condiții legale ce trebuie îndeplinite cumulativ pentru a se putea dispune suspendarea unui act administrativ.¹⁷

Referințe

- Marta Claudia Cliza, *Drept administrativ, Curs universitar*
- Iuliana Riciu, “Procedura contenciosului administrativ”, Editura Hamangiu, Bucuresti, 2009, p. 303.
- Antonie Iorgovan, “Tratat de drept administrativ”, vol. II, ed. 4, Editura All Beck, Bucuresti, 2005, p. 94.
- Iordan Nicola, “Drept administrativ, Curs Universitar”, Sibiu, 2007, p. 447-448
- Legea nr. 554/2004
- Gabriela Bogasiu, “Legea contenciosului administrativ – comentarii pe articole”, Universul Juridic
- L. Vișan, D.I. Pasăre, Cerințe normative și jurisprudențiale, europene și naționale în materia suspendării executării actelor administrative, în RDP nr. 3/2006, pp. 102-133
- ICCJ, s. cont. adm. fisc., dec. nr. 2342 din 4 mai 2007, în RDP nr. 3/2007, pp. 112-116
- S.-L. Rus, Suspendarea executării actului administrativ, în RDC nr. 2/2007, pp. 9-20
- Ghid privind sancțiunile aplicate de Consiliul Concurenței
- www.scj.ro
- www.scribd.ro, Legea contenciosului administrativ – comentarii
- O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, publicata în Monitorul Oficial al României nr. 410 din 25 iulie 2001, cu modificările și completările ulterioare.

---

¹⁷ www.scribd.ro, Legea contenciosului administrativ - comentarii

MONARHIE VS. REPUBLICĂ TRECUT VS. PREZENT

Ana-Maria Călina BĂLȚĂTESCU*
Andrei PETRE FOGLIATA**

Abstract

În dreptul public modern, ideea de șef de stat este strâns legată de forma de guvernământ, concept prin intermediul căruia s-a răspuns la întrebarea: cine exercită puterea suverană într-un stat. De regulă, formele de guvernământ sunt clasificate în două categorii: republica, în care șeful statului este ales pe viață sau pe baze ereditare și monarhia, în care șeful statului este ales pe o perioadă determinată de către popor, prin vot direct sau indirect sau de către Parlament.

În acest context, lucrarea de față își propune să evidențieze faptul că de-a lungul timpului, popoarele au dus o luptă îndelungată pentru a duce un trai cât mai bun și faptul că acest subiect este de interes, stând la baza funcționării fiecărui stat.

Cuvinte cheie: *formă de guvernământ, istoric, monarhie, republică, evoluție*

1. Introducere

Încă din antichitate au apărut controverse despre ce este, cum ar trebui să fie și în ce fel ar trebui să acționeze statul. Ideea de stat ideal apare datorită contradicțiilor legate de exigențele ideale și de realitate. Astfel, în anul 360 î.Hr., Platon definește statul ideal acela în care domnește dreptatea, în care fiecare om se ocupă de ceea ce i-a fost orânduit să facă. Astfel, apare o ierarhizare a claselor sociale: înțelepții, militarii și agricultorii. În cetatea ideală trebuie să existe o unitate de interese, o armonie perfectă între săraci și bogați.

În lucrarea „Politica”, Aristotel, menționează că regimurile cumpătate sunt cele mai puternice și cele mai drepte. De aceea, nu este favorabil ca regimul politic să se conformeze la forma sa ideală, ci acesta trebuie să se adapteze la datele concrete ale istoriei. Un regim neadaptat se va confrunta cu revoluții și tulburări, iar cele adaptate vor fi durabile.

Conform lui Aristotel, omul este un „animal politic”¹, o ființă socială care nu poate să trăiască în afara societății, chiar dacă nu există un sistem politic perfect în sine și nici reguli optime de conviețuire socială. Tot Aristotel afirma că statul este o relație politică între oameni egali în

---

* Ana-Maria Călina Bălțatescu, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: ana.baltatescu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Marta Claudia Cliza (e-mail: cliza_claudia@yahoo.com).

** Andrei Petre Fogliata, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: arenadnb@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Marta Claudia Cliza (e-mail: cliza_claudia@yahoo.com).

¹ Conform lui Aristotel, „Zoon politikon”, cuvântul „politikon” provine din cuvântul grec polis și înseamnă „cetate”. Filosofia politică greacă în sens aristotelic, vede omul ca animal social-politic.

drepturi și liberi, deoarece începutul „formațiunii primare” vine din tendința oamenilor de a trăi în comun, comunitatea fiind forma de organizare ideală.

Statul este principala instituție politică a societății. Apărut cu aproape șase milenii în urmă în Orientul antic, statul continuă să fie și astăzi instrumentul conducerii sociale, iar dezbaterile privind natura, funcțiile, mecanismul și formele sale polarizează atenția unor cercuri largi de specialiști în domeniul politologiei, al dreptului, al sociologiei².

Statul este, conform lui Mircea Djuvara „o realitate atât de vie și de puternică încât absoarbe individualitatea noastră a tuturor, care se pierde într-însa. E o realitate atât de adâncă, încât se întinde în timp și spațiu, mult peste forțele și existențele persoanelor individuale³”.

„Toate popoarele, în decursul istoriei, și-au dorit un nivel de trai decent. Însă, mijloacele prin care guvernarea a încercat să realizeze acest obiectiv au fost la toate popoarele și în toate timpurile diferite⁴”. Statul își asumă un rol mai mic sau mai mare în funcție de concepțiile dominante asupra rolului său într-o epocă sau alta.

Conform dreptul constituțional, prin forma de guvernământ se înțelege modul în care funcționează și sunt constituite organele supreme ale statului, trăsăturile raportului dintre șeful statului și puterea legiuitoare.

Forma de guvernământ reprezintă modul de organizare a puterii, structura externă și internă a acestuia. Niciuna dintre acestea nu este perfectă, fiecare degenerând în contrariul său. Formele de guvernământ sunt considerate tolerabile. Pentru a se preveni fenomenul alterării formelor de stat, s-a apelat la forma mixtă (Cicero, Scipio). Această formă propune o mai mare trăinicie și egalitate.

Conform criteriilor care stau la baza formei de guvernământ, acestea se divid în monarhie și republică, iar această diviziune cuprinde modul în care se realizează conducerea prin intermediul activității statului.

În decursul istoriei, aceste două forme de guvernământ au cunoscut o varietate vastă de caracteristici. De exemplu, monarhia a fost caracteristică statului feudal, fiind surprinsă în mai multe ipostaze: monarhia absolută, monarhia în faza fărâmițării și monarhia reprezentativă pe stări. Toate aceste sunt rezultatul influenței în timp a anumitor factori internaționali și interni.

„Randamentul sistemului organizațional statal va depinde de capacitatea ansamblului uman de a-și coordona activitățile într-un mod cât mai rațional⁵”.

2. Conținutul propriu-zis

2.1. Istoricul monarhiei

Acest tip de ierarhie socială vine din istorie, termenul grec „monarhie” a fost folosit prima dată de către Herodot. În această formă de guvernământ, șeful statului este ales pe baze ereditare sau pe viață. Totodată, aceasta se divide în mai multe categorii: monarhia absolută în care monarhul deține puterea absolută în stat și monarhia constituțională în care monarhul este șeful statului, dar deține puteri limitate.

În antichitate, monarhul era identificat cu regele (archon, tyrannos) sau regina (basilinna). Primele state erau conduse în majoritate de monarhi, cele mai vechi sunt cele din Sumer și Egipt, datând din anul 3000 î.Hr.. De asemenea, religiile proto-indo-europene erau centrate în jurul monarhilor, aceștia având funcții sacre, legate de sacrificiu, fiind considerați divini de către

² N. Popa, Teoria generală a dreptului, București, 2012, p.79

³ Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului, Editura All Restitutio, 1995, citat de I. Deleanu, p. 327

⁴ M. Orlov, Șt. Balacciu, Drept administrativ, Chișinău, 2005, p. 5.

⁵ J. Russ, Les theories du pouvoir, Paris, 1994, p. 204

poporul lor. Împăratul roman avea rol de protector al creștinismului, semănându-se cu rolul regilor germanici de a instaura o dinastie a „regilor de drept divin” în Evul Mediu creștin. Alte exemple de monarhii sunt: Grecia în epoca bronzului, așa cum este descris în Iliada lui Homer, orașele etrusce din nordul Italiei, inclusiv Roma între 700 și 500 î. Hr., regatele medievale ale Europei de Vest și ale Africii (Visigoții și Vandalii) și regatele medievale creștine și islamice (Franța, Anglia și Spania).

În antichitatea germanică, instituția și funcția monarhului erau sacre, regele fiind ales ereditar din anumite familii și triburi sacre.

Secolul al XIX-lea a fost marcat de disputa dintre radicalismul anti-monarhist și conservatorismul monarhiștilor. Mișcarea împotriva monarhiei a început odată cu răsturnarea temporară a monarhiei engleze de către Parlamentul Marii Britanii din anul 1649, alături de Revoluția Americană din anul 1776 și Revoluția Franceză din anul 1792, fiind considerate puncte de cotitură în istoria mondială. Foarte multe țări au abolit monarhia în secolul al XX-lea, în preajma celor două războaie mondiale. În perioada contemporană, monarhiile sunt mai răspândite în statele mici, decât în cele mari, deținând o putere politică redusă.

De-a lungul vremii, indiferent de titlul pe care îl aveau, monarhii au condus țări și imperii din întreaga lume. În antichitate oamenii erau de părere că numai bărbații puteau conduce, chiar dacă au existat și domnitori de sex feminin. Spre exemplu Egiptul a fost condus de Cleopatra și Hatshepsut, Imperiul Bizantin a fost condus de Irene, în Franța de Sud a fost Eleanor, Castilia fost condusă de Isabelle. Multe femei au deținut puterea fără să aibă un titlu oficial, adesea ca regenți pentru fiii sau nepoții lor, Agrippina și Julia Maesa în Roma și împărătesele Lu și Wu Chao în China.

Unul dintre cele mai frumoase monumente istorice a fost construit în timpul dezbinării poporului chinez în a doua jumătate a secolului al V-lea î. Hr. pentru a apăra poporul de către huni. În anul 214 î. Hr., împăratul Qin Shi Huangdi decide să înceapă construcția Marelui Zid Chinezesc⁶ numai pe crestele munților. Din acele timpuri, zidul a fost mereu clădit, atingând în timpul dinastiei Ming lungimea maximă. Această construcție a lumii antice măsoară 21.196.18 de kilometri lungime, fiind și astăzi „cel mai lung zid de pe Terra”.

Au circulat mai multe mituri legate de Marele Zid Chinezesc, unul dintre ele a apărut în anul 1754 în care William Stukeley a menționat într-o scrisoare faptul că „Zidul lui Hadrian e întrecut doar de Marele Zid Chinezesc, putând fi văzut de pe lună”. Acest mit a fost demontat de toate misiunile spațiale care au ajuns pe lună, echipajele spunând că Marele Zid nu este vizibil nici măcar de pe orbită⁷.

O altă construcție care a rămas în istorie până în ziua de astăzi este Marea Piramidă din Gizeh⁸, numită și Piramida lui Cheops. Cheops a fost al doilea faraon al dinastiei a IV-a și a ordonat construcția piramidei pentru a îngropa faraonii, ajutându-i să treacă în lumea de dincolo. Aceste piramide au fost aranjate în așa fel încât să reflecte luna. Motivul pentru care s-a ales să se construiască piramidele cu vârful ascuțit este de natură religioasă. Ra, zeul egiptean al soarelui, era considerat tatăl tuturor faraonilor, despre care se spune că s-a autocreat dintr-o movilă de pământ care avea forma unei piramide.

---

⁶ Danielle Elisseeff, *Istoria Chinei*, Editura: Lucman, 2003

⁷ Neil Armstrong (I do not believe that, at least with my eyes, there would be any man-made object that I could see. I have not yet found somebody who has told me they've seen the Wall of China from Earth orbit. I've asked various people, particularly Shuttle guys, that have been many orbits around China in the daytime, and the ones I've talked to didn't see it.)

⁸ Russell Ash, *Marile minuni ale lumii*, 2017

Timp de secole, au apărut anumite controverse despre construcția marilor piramide. Deoarece tehnica necesară construirii este complexă, s-a speculat că egiptenii au fost deținătorii unei tehnologii avansate, care a fost pierdută cu vremea sau că extraterestrii au construit aceste minuni ale lumii.

Una dintre cele mai vechi monarhii din lume este cea japoneză. Linia conducătoare a împăraților Tenno continuă neîntrerupt din anul 1700 până în zilele noastre. Această monarhie este presărată cu vremuri glorioase, ceremonii fastuoase și conflicte colosale.

Cuvântul „Tenno” înseamnă „lider ceresc” și subliniază legătura dintre zei și împărat. Din punct de vedere istoric, relatându-se și în cronicile din secolul al VIII-lea, Jimmu, primul Tenno era strănepotul zeiței Amaterasu.

Tot ce se petrece în spatele porților palatului și mai ales în cadrul familiei imperiale trebuie să rămână un secret pentru public.

Perioada anilor 794-1192 este denumită epoca de aur sau epoca Heian. Fiind o perioadă relativ pașnică, remarcata prin gradul de rafinament la care ajunge viața de la curte, prin creațiile culturale care impresionează și în ziua de astăzi.

După epoca lui Heian urmează declinul instituției imperiale în care conducătorii cerești devin prizonierii propriei funcții. Țara va fi condusă de shoguni, care nu se ating de persoana împăratului, divinitatea acestuia rămânând intactă.

Cel de-al 125-lea împărat al Japoniei, Akihito, ocupă tronul crizantemelor din anul 1989. Sediul are această denumire deoarece floarea o regăsim adesea în Asia ca simbol al nemuririi și al desăvârșirii, devenind în anul 1989 un simbol oficial al regalității. Viitorul monarhiei este asigurat deoarece 90% dintre cetățenii Japoniei sunt mulțumiți de monarhie, Tenno fiind considerat sufletul Japoniei.

Un moment crucial din Franța a fost Revoluția Franceză. Aceasta reprezintă serie de revolte politice și sociale din Franța, în perioada anilor 1789-1799, care a afectat istoria modernă a Franței. Nemulțumirea populară față de avantajele de care se bucurau aristocrația și clerul a crescut în timpul unei crize financiare din urma celor trei războaie anglo-franceze.

Regina Franței, Maria Antoaneta, alături de principiile lui Jean-Jacques Rousseau, Voltaire, Montesquieu și influența acestora în domeniul filosofiei politice au avut un rol deosebit de important în vederea declanșării Revoluției Franceze și înlăturarea monarhiei în august 1792.

Monarhia franceză nu colecta destui bani din impozite pentru a acoperi cheltuielile, ceea ce a condus la împrumuturi deosebit de mari în timp de război. Lipsind vistieria centrală, către care să fie plătite veniturile statului, modul de colectare a impozitelor devenise haotic și nu se știa niciodată câți bani au fost cheltuiți în decursul unui an. Administrația nu primea întreaga sumă obținută deoarece fermierii generali ridicau impozitele indirecte și păstrau pentru ei tot ce puteau aduna peste această sumă, iar impozitele directe erau colectate de sute de slujbași, și de multe ori, foloseau banii în scopuri personale, cumpărându-și slujbele. Aceștia nu puteau fi demiși, slujbele fiind considerate forme de proprietate privată.

În timpul anilor 1780, stilul extravagant al reginei, în timp ce guvernul francez se confrunta cu probleme financiare, a devenit subiectul unei revolte a poporului. Astfel, din cauza scandalului legat de un colier cu diamante în care a fost implicată, aceasta a fost pusă sub acuzare pentru trădare și furt, fiind condamnată la moarta cu ghilotina, precum soțul său.

La 21 septembrie 1792 monarhia a fost abolită, iar monarhiștii constituționali au început să se ascundă, girondinii au rămânând stăpâni.

Deși multe țări au abolit monarhia în secolul al XX-lea, în prezent există 44 de națiuni care au monarhi drept șefi de stat.

Regina Elisabeta a II-a este monarhul Marii Britanii și al teritoriilor Commonwealthului, adică a fostelor colonii engleze. Este vorba despre șaisprezece teritorii: Insulele Antigua și Barbuda, Australia și teritoriile sale, Bahamas, Barbados, Belize, Canada, Grenada, Jamaica, Noua

Zeelanda, Papua Noua Guinee, Federația Sfântul Christopher și Nevis, Sfânta Lucia, Sfântul Vincent și Grenadinele, Insulele Solomon, Tuvalu și Regatul Marii Britanii și Irlanda de Nord.

Fostele colonii au evoluat din fostul Imperiu Britanic ca state deplin independente, unde regina Angliei este șef de stat. Acestea sunt monarhii Constituționale și democrații depline, unde regina are rol ceremonial și puteri limitate. Regina este șeful Bisericii Angliei, în timp ce celelalte state nu au o biserică stabilită.

Chiar dacă Casa de Windsor revendică Coroana Angliei, de peste 65 de ani, regina Elisabeta a II-a conduce Marea Britanie alături de prințul consort Filip, duce de Edinburgh. În Anglia șeful statului este primul ministru, iar parlamentul are două camere: Camera Lorzilor cu membri numiți și Camera Comunelor cu membri aleși.

Regatul Danemarcei, Principatul Andora, Marele Ducat al Luxemburgului, Regatul Belgiei, Regatul Suediei Greenland, Insulele Faroe, Regatul Olandei, Regatul Norvegiei, Regatul Spaniei sunt state deplin democratice în care monarhul are un rol extins din punct de vedere al ceremonialului, fiind statele din Europa în care se regăsește monarhia constituțională.

În general, în aceste state religia creștină este religia oficială. În Norvegia, Danemarca și Suedia există religia protestantă, Andora și Belgia sunt țări catolice, Spania și Olanda nu au o religie oficială, iar Luxemburgul are ca religie predominantă catolicismul, dar are cinci culte oficiale recunoscute (protestantismul, ortodoxia greacă, catolicismul roman, islamul și iudaismul).

În Luxemburg, puterea este deținută de Marele Duce. Constituția îi dă puterea executivă ducelui și cabinetului, acesta putând să dizolve legislativul. Din casa de Bourbon-Parma făcea parte și soția regelui Mihai al României, regina Ana.

Belgia este o monarhie constituțională cu parlament bicameral, în care regele are rol ceremonial limitat.

Spania este condusă de regele Felipe al VI-lea de Bourbon și Grecia. Președintele guvernului este ales de monarh, parlamentul este bicameral, legile sunt făcute de Congresul Deputaților, iar sistemul de guvernare este format din comunitățile autonome: Madrid, Insulele Canare, Catalonia, Țara Bașcilor, Andaluzia, Murcia etc.

Andora este unică deoarece puterea este împărțită de președintele Franței și de Episcopul de Urgell. Episcopul este numit de papă, iar președintele este votat de francezi.

În Suedia, coroana aparține Casei de Benadotte, chiar dacă până în anul 1970 Parlamentul putea alege o altă Casă Regală.

Casa de Amsberg conduce Țările de Jos, ele fiind împărțite în 12 provincii care au propriile parlamente și guverne. Alături de cele cinci colonii de peste mări Bonaire, Curacao, Saba, Sint Eustatius și Sint Maarten, Olanda formează Regatul Țărilor de Jos.

În Norvegia suveranul este simbolul țării sale.

Danemarca este o monarhie unică deoarece Margareta a devenit primul suveran al Danemarcei de sex feminin. Regina nu are rol politic, fiind numai reprezentant în străinătate și figură culturală.

În Europa sunt doar două monarhii absolute: Liechtenstein și Monaco. Liechtensteinul este condus de către Alois Philipp Maria, unde parlamentul este ales, iar puterea executivă aparține unui guvern format din prim-ministru și cei patru consilieri. În Monaco, Coroana aparține Casei Grimaldi încă din 1297.

Regatul Bahrain, Brunei Darussalam, Regatul Hashemit al Iordaniei, Statul Kuwait, Malaezia, Regatul Maroc, Sultanatul Oman, Statul Qatar, Regatul Arabiei Saudite și Emiratele Arabe Unite sunt monarhiile islamice ale lumii.

Brunei, Oman, Qatar și Arabia Saudita sunt monarhii absolute, Bahrain, Kuwait, Emiratele Arabe Unite există reprezentare, însă monarhii păstrează cea mai mare parte din putere, iar Regatul din Iordania, Malaezia și Marocul sunt monarhii constituționale.

Monarhiile constituționale din Asia de Est sunt Regatul Bhutan, Regatul Cambodgia, Japonia, Regatul Thailandei, unde monarhul are puteri și rol ceremonial limitat.

Mai sunt cinci monarhii care nu corespund niciunui grup de monarhii prezentate mai sus, anume Regatul Tonga, Regatul Swaziland, Regatul Lesotho, orașul-stat Vatican și Ordinul Militar Suveran al Maltei.

Vaticanul și Swaziland sunt monarhii absolute, iar Tonga și Lesotho sunt monarhii constituționale.

Pe lângă toate acestea, conducerea familiei Kim în Coreea de Nord a fost descrisă ca o monarhie absolută sau o dictatură ereditară.

2.2. Istoricul republicii

Termenul de republică provine din latinul „res publica” care înseamnă „lucru public”. Republica reprezintă forma de guvernământ în care poporul deține suveranitatea, puterea executivă este în mâinile cetățenilor care au fost aleși pentru o anumită durată de timp. În antichitate, republica reprezenta doar interesul pentru comunitate, oraș și polis.

Conform teoriei lui Aristotel, există trei forme de guvernământ: aristocrația, democrația și monarhia. Republica este compatibilă cu oricare dintre aceste trei forme de guvernământ deoarece republica nu trebuie să fie neapărat democrată. De exemplu, sclavii și femeile nu aveau dreptul la cetățenie în Republica Romană. La polul opus este Marea Britanie, un stat democrat care nu este republică, ci este monarhie constituțională, unde parlamentul este ales direct de către popor.

În timp, monarhia s-a diferențiat de republică prin faptul că aceasta din urmă a fost numită „guvern al poporului”, un sistem în care cei care conduc statul nu mai sunt aleși pe cale ereditară. Monarhia devine astfel opusul republicii.

Tipurile de republică sunt: Commonwealth (Statele Unite), republica parlamentară, republica prezidențială, republica semi-prezidențială.

Dintre cele cincizeci de state ale Statele Unite Americii, patru dintre ele poartă denumirea de Commonwealth. Anume: Kentucky, Massachusetts, Pennsylvania și Virginia. Fără a afecta constituția, această denumire denotă faptul că statele menționate mai sus au „un guvern bazat pe acceptarea comună de către populație” („a government based on the common consent of the people”).

În anul 1785 locuitorii comitatului Kentucky decid să petiționeze legislația de atunci a statului Virginia pentru a obține statutul de stat al Statelor Unite ale Americii. Locuitorii cereau recunoașterea comitatului ca un „stat liber și independent, care să fie cunoscut sub numele de Republica Kentucky” (conform originalului, „free and independent state, to be known by the name of the Commonwealth of Kentucky”). Urmând ca în data de 4 iunie 1792, Kentucky să devină stat oficial al Statelor Unite ale Americii.

În republica parlamentară se operează sub un sistem de guvernământ în care puterea executivă (guvernul) primește ordine și este subordonată parlamentului. Există mai multe tipuri de republici parlamentare cu mici diferențe între regulile acestora. Majoritatea au o delimitare clară între ideea de șef al guvernului și cea de șef al statului, șeful guvernului deține adevărata putere, cum se întâmplă și în monarhiile constituționale. Câteva dintre republicile parlamentare au îmbinat ideea de șef al statului cu cea de șef al guvernului.

În contrast cu republicile care operează sub sistem prezidențial sau semi-prezidențial, în cazul republicii parlamentare, președintele nu are atribuțiile pe care le are un președinte în general. Majoritatea atribuțiilor sale sunt preluate de prim-ministru.

Țările în care regăsim republică parlamentară sunt: Albania, Austria, Bangladesh, Bulgaria, Cehia, Estonia, Germania, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, India, Letonia, Lituania, Muntenegru, Macedonia, Moldova, Slovenia, Portugalia, Serbia, Siria, Turcia și Ungaria.

Republica prezidențială este un sistem democratic cu un guvern care se ocupă de latura executivă nu și de cea legislativă. Șeful guvernului este de obicei și șef de stat și președinte. În țările în care regăsim acest tip de republică, executivul este ales și nu se ocupă de legislație. Sistemul prezidențial se află în contrast cu cel parlamentar, unde șeful guvernului este ales prin intermediul legislativului.

Există și un fel de sistem hibrid de acest fel numit regim semi-prezidențial. Acest tip de republică este des întâlnit în America Centrală, unde din 23 de state în 19 se regăsește republica prezidențială. Asemenea în Africa Centrală, Africa de Sud-Vest și Asia Centrală.

Într-un regim semi-prezidențial, președintele este ales prin sufragiu universal și un guvern responsabil în fața Parlamentului. Poporul alege președintele prin sufragiu universal, acesta fiind dotat cu puteri considerabile. Atribuțiile președintelui și ale primului ministru pot varia destul de mult, în funcție de țară.

În Franța, de exemplu, în caz de coabitare, când președintele și primul ministru nu sunt din același partid, președintele se ocupă de politica externă și de apărarea țării și primul ministru de politica internă și economie. În acest caz, responsabilitățile dintre președinte și primul ministru nu sunt foarte clar delimitate de constituție, totuși această practică a evoluat în timp, bazându-se și pe principiile constituționale. Președintele alege primul ministru și tot acesta îl și demite. În cazul în care ambii sunt din același partid politic, președintele are putere absolută asupra tuturor problemelor statului și tot acesta decide câtă putere va avea primul ministru și de ce anume să se ocupe.

Țările în care se regăsește un regim semi-prezidențial sunt: Algeria, Angola, Armenia, Autoritatea Națională Palestiniană, Azerbaidjan, Bosnia și Herțegovina, Burkina Faso, Capul Verde, Taiwan, Republica Democrată Congo, Egipt, Franța, Georgia, Guyana, Haiti, Kazahstan, Kenya, Kârgâzstan, Liban, Mali, Mongolia, Mozambic, Namibia, Nigeria, România, Rusia, Sahara Occidentală, São Tomé și Príncipe Senegal, Serbia, Sri Lanka, Tadjikistan, Ucraina, Uzbekistan și Yemen.

2.3. Avantajele și dezavantajele celor două forme de guvernământ

De-a lungul timpului s-au pus în discuție avantajele și dezavantajele celor două forme de guvernământ.

Avantajele monarhiei ar putea fi: eliminarea luptelor dintre partidele politice pentru postul de președinte al statului, o Casă Regală asigură, prin succesiunea dinastică, va exista o continuitate între diferite perioadele istorice deoarece un prinț moștenitor este crescut să-și asume rolul de rege al țării sale, se vor elimina alegerile prezidențiale și a costurilor aferente, se vor face eventuale apropieri între România și alte monarhii europene, care ar putea fi facilitate de relațiile dintre respectivele case regale, regele este deasupra partidelor politice și acționează în virtutea interesului țării, regele este cel care asigură echilibrul în stat, sub Coroană, poporul rămâne unit, depășind opoziția sau susținerea față de partidul aflat la guvernare.

Dezavantajele monarhiei sunt: cetățenii nu își pot vota șeful statului, într-o monarhie există predispoziția devierii către totalitarism, monarhia constituțională nu diferă semnificativ de republică, succesiunea în cadrul unei monarhii nu garantează competența, discriminarea este mai proeminentă și nu în ultimul rând este dificil de schimbat direcția unei țări sub o monarhie.

Avantajele republicii sunt: președintele trebuie să fie o persoană abilă în relațiile externe, o personalitate stilată, cu o cultură bogată, cu bun gust și prestanță, sistemul propus scade șansele unui conflict între Președinție, Guvern și Parlament, delimitând mai clar atribuțiile fiecărei instituții în parte, sistemul parlamentar oferă o mai bună reprezentativitate grupurilor minoritare, puterea supremă este în mâinile poporului, reprezentanții sunt aleși în mod direct pentru a reprezenta populația în Parlament, drepturile și libertățile cetățenilor sunt protejate

Nu în ultimul rând, dezavantajele republicii sunt: politicienii pot fi manipulați, pot exista lupte între partidele politice pentru postul de președinte al statului, se poate ajunge în stadiul în care cei care au ajuns în funcție să își urmărească propriul interes și să neglijeze interesele poporului, alegerile electorale sunt foarte scurte, va dura foarte mult să se elaboreze o lege, punctele de vedere ale minorităților pot fi ignorate.

2.4. România - între monarhie și republică

Încă din cele mai vechi timpuri, România a cunoscut mai multe forme de guvernământ. Inițial se regăsea monarhia ca formă de guvernământ, teritoriul fiind condus de regele Burebista în perioada 82 î.Hr. - 44 î.Hr., înainte de stăpânirea Daciei de către romani.

În secolul al XII-lea la sud de Carpați sunt atestate primele cnezate românești, urmând mai apoi să ia ființă la est și la sud de Carpați statele feudale românești: în anul 1310 Țara Românească și în anul 1356 Moldova. Printre primii domnitori din Țara Românească se numără Basarab I, iar în Moldova Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Dimitrie Cantemir.

Instituția centrală cu putere în stat era domnia, apărută odată cu crearea statelor feudale românești, al cărui titular era domnul (dominus) sau voievodul. Primul termen exprimă calitatea de stăpân, de proprietar al întregului pământ, iar al doilea termen exprimă caracterul militar al instituției.

În anul 1859, odată cu alegerea concomitentă ca domnitor în Țara Românească și Moldova a lui Alexandru Ioan Cuza, s-a format statul român modern. Acesta a fost urmat la tron de către Carol I în anul 1881, fiind încoronat ca rege al României, iar în anul 1914, în urma morții regelui Carol I, nepotul acestuia, Ferdinand I a devenit rege. Succesorii acestuia la tron au fost: Carol al II-lea care a domnit între 8 iunie 1930 și 6 septembrie 1940 și regele Mihai I care a domnit între 20 iulie 1927 și 8 iunie 1930, precum și între 6 septembrie 1940 și 30 decembrie 1947.

Monarhia este menționată și de constituțiile din 1923 și din 1938.

Monarhia a fost înlocuită cu forma republicană de guvernământ prin Legea 363 din 30 decembrie 1947. Republica a fost consacrată prin constituțiile comuniste din anii 1948, 1952, 1965.

În perioada socialistă, regele Mihai I a fost obligat să abdice, totodată schimbându-se și regimul politic al țării devenind dintr-o monarhie, republică. Printre șefii statului în perioada comunistă se numără: Petru Groza, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu.

Odată cu căderea regimului comunist, în art. 1 alin. 2 din Constituția României este precizat faptul că „forma de guvernământ a statului român este republica”⁹. Așadar România este un stat democrat, o republica semi-prezidențială. Printre președinții României se numără: Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Traian Băsescu și Klaus Iohannis.

3. Concluzii

Chiar dacă în dreptul public modern, ideea de șef de stat este strâns legată de forma de guvernământ, considerăm că prin acest concept se poate răspunde la întrebarea: cine exercită puterea suverană într-un stat.

Statul „reprezintă ideea de progres a întregului, dar nu trebuie uitat nici un moment că statul se întemeiază pe unitățile primare, pe colectivitățile locale în care stau forțele reale ale națiunii. O armonie între forțele locale și puterea centrală este absolut necesară pentru stabilirea

---

⁹ Constituția României

echilibrului de care are nevoie națiunea. Ambele puteri se întregesc într-o colaborare activă pentru a asigura populației evoluția normală de care are nevoie”.

Opțiunea noastră este republica semi-prezidențială în care președintele este arbitru între puterile statului, în timp ce puterea executivă este exercitată de către Guvern, în fruntea căruia se află primul ministru. Totodată, guvernul este responsabil în fața Parlamentului, iar președintele este ales prin sufragiu universal. Parlamentul și Președintele sunt organe reprezentative la nivel național, dar numai Parlamentul este organul suprem reprezentativ al poporului. Am ales această formă de guvernământ deoarece avantajele acesteia sunt mult mai mulțumitoare, iar caracteristicile acesteia pot satisface nevoile mai multor oameni.

Astfel, forma de guvernământ reprezintă modul de organizare a puterii, structura externă și internă a acestuia. Niciuna dintre acestea nu este perfectă, fiecare degenerând în contrariul său.

Referințe

- Deletant, Dennis, România sub regimul communist, Ediția a III-a, Editura Fundației Academia Civică, 2010
- Marta Claudia Cliza, Drept Administrativ. Partea I, Editura Pro Universitaria, 2017
- Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, Ediția 4, Editura C. H. Beck, 2012
- Gerald J. Bobango, The emergence of the Romanian national State, 1979
- M. Orlov, Șt. Balacciu, Drept administrativ, Chișinău, 2005
- J. Russ, Les theories du pouvoir, Paris, 1994
- Danielle Elisseeff, Istoria Chinei, Editura: Lucman, 2003
- Neagu Djuvara, Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne - Un pic de istorie, Editura Humanitas, București, 2002
- Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Drept constituțional și instituții politice, Ediția 14, Volumul 1, Editura C. H. Beck, 2011
- Lucian Boia, Istorie și mit în conștiința românească, București
- Russell Ash, Marile minuni ale lumii, 2017
- Sandra Gătejeanu Gheorghe, Monarhiile secolului XXI, Editura Curtea Veche, București, 2013
- Patricia Clements, The Feminist Companion to Literature in English, 1990
- Constituția României
- <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/monarhul-japonez-lunga-istorie-a-unui-simbol-nemuritor>
- <https://mythologica.ro/familii-regale-si-monarhii-din-lume/>
- Institutul Național de Statistică - Statistică electorală

APATRIDIA ȘI MĂSURI DE COMBATERE A ACESTEIA

Mădălina Lavinia TEIOȘANU*

Abstract

Apartenența la un stat înseamnă mai mult decât a avea o identitate. Cetățenia presupune că statul are obligația de a proteja cetățeanul, iar acesta are, pe lângă îndatoriri, numeroase drepturi civile și politice.

Apatrizii, o categorie aparte de persoane care nu dețin cetățenia niciunui stat, depind de relația cu statele pe al căror teritoriu se află pentru a se bucura de protecția oferită în mod obișnuit unui cetățean. Adesea însă, apatrizii au acces limitat la procedurile de înregistrare a nașterii, de eliberarea documentelor de identitate și de călătorie și le poate fi refuzat accesul la educație, îngrijiri medicale, angajare sau mișcare.

Deși dreptul la o legătură juridică cu un stat este un drept conferit de Declarația Universală a Drepturilor Omului, în prezent există peste 10 milioane de apatrizi, conform datelor furnizate de Întitulul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite. În ciuda existenței obligației statelor de a reglementa prin legi statutul apatrizilor, de a le oferi protecție și de a le garanta respectarea drepturilor fundamentale, în practică, aplicabilitatea acestor legi poate fi limitată de legislația altor state sau prin intermediul dreptului internațional.

În acest context, prezentul articol își propune să ofere o perspectivă de ansamblu asupra fenomenului apatridiei, la nivel global și național.

Obiectivele materialului sunt: prezentarea cauzelor apatridiei și ale perpetuării acestui fenomen, precum și analiza măsurilor de combatere asumate de comunitatea internațională. O secțiune a articolului va lua în discuție situația apatrizilor din România. În acest context, va fi abordat și rolul Întitulului Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite în cadrul acestui fenomen, precum și campania „I Belong” („Eu Aparțin”), care are ca scop eliminarea apatridiei până la finele anului 2024.

Cuvinte cheie: *apatridie, cetățenie, combatere a apatridiei, I Belong, UNHCR*

1. Introducere

Milioane de oameni aflați în diverse zone ale lumii se confruntă cu o problemă destul de mult neglijată în mediul diplomatic internațional sau în mediul academic, cu excepția momentelor

---

* Student, Facultatea de Drept, Specializarea Drept European și Internațional, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: madalina.teiosanu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Laura Spătaru-Negură (e-mail: negura_laura@yahoo.com).

de criză acută sau de implicare din partea vreunei celebrități. Această problemă este *apatridia* și este unul dintre subiectele care probează în mod evident deficiența statelor (i) de a rezolva situații nefericite provocate chiar de OM (concept generic în contextul legislativ, politic și diplomatic) sau (ii) de a garanta un set minim de drepturi pentru persoanele care se află în această situație: nu beneficiază, teoretic, de protecția niciunui stat. Astfel că putem antama o discuție despre obligații ale statelor, dar și despre provocările întâmpinate de acestea în găsirea unor soluții, deoarece cetățenia este o legătură juridică ce oferă, pe de o parte, competență statului asupra persoanei, prin obligațiile ce se nasc în cadrul acestei relații juridice, iar pe de altă parte, oferă persoanei protecția statului, care îi asigură acesteia o gamă largă de drepturi.

În ce privește statutul de apatrid¹, nu este relevant neapărat locul în care se află persoana în cauză sau dacă există posibilitatea obținerii cetățeniei la un moment dat. Analiza unui caz va lua în considerare starea de fapt din acel moment, care poate apărea în contexte migraționale sau non-migraționale. De asemenea, este posibil ca o persoană apatridă să nu fi plecat niciodată din țara în care s-a născut.

Apatridia este strâns legată de domeniul drepturilor omului, așadar perspectiva din care o vom analiza va avea în vedere și domenii precum: strămutare forțată, migrație, Convenția pentru Refugiați, dreptul la azil, drepturile copiilor, ale minorităților și ale femeilor, precum și alte subiecte sensibile.

2. Definiții și cifre

În acest context, din punct de vedere istoric, în primul rând merită menționată Convenția de la Haga din 1930 privind reglementarea unor probleme ce țin de conflictul de legi cu privire la cetățenie, care cuprinde reglementări privind dubla cetățenie.

Articolul 1 al Convenției prevede că:

*„Fiecare stat va determina prin legislația internă cine sunt cetățenii săi. Această legislație va fi recunoscută de alte state, în măsura în care este în concordanță cu convențiile internaționale, cutuma internațională și principiile de drept general recunoscute în domeniul naționalității.”*²

Dreptul unei persoane fizice la o legătură juridică cu un stat³ este un drept conferit de articolul 15 din Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948:

„Orice persoană are dreptul la o cetățenie.

*Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa sau de dreptul de a-și schimba cetățenia.”*⁴

Articolul 7 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului stipulează, cu privire la nume și cetățenie, că fiecare copil *„are dreptul la un nume la naștere. Copilul are de asemenea dreptul de a dobândi o cetățenie și, pe cât posibil, să își cunoască părinții și să fie crescut de aceștia.”*⁵

¹ Popa N. coordonator, Anghel E., Ene-Dinu C., Spătaru-Negură L., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 3-a, Editura C.H. Beck, București, 2017, p. 125.

² Liga Națiunilor, Convenția privind reglementarea unor probleme ce țin de conflictul de legi cu privire la cetățenie, 13 aprilie 1930, *Treaty Series*, vol. 179, p. 89, Nr. 4137, disponibilă la <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b00.html>, accesată la 15.01.2018.

³ Conceptele de naționalitate și cetățenie sunt sinonime parțiale, ceea ce poate explica folosirea lor alternativă în legile și constituțiile statelor, precum și în dreptul internațional. În timp ce naționalitatea face referire la națiune și se obține automat prin naștere, cetățenia presupune îndeplinirea unor formalități legale care atrag cu ele anumite drepturi și îndatoriri reciproce.

⁴ Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948, disponibilă la http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf, accesată la 22.01.2018.

⁵ Convenția cu privire la Drepturile Copilului, 1989, disponibilă la http://salvaticopiii.ro/upload/p000600010000_Conventie_UNU_drepturile_copilului_2010.pdf, accesată la 08.01.2018.

Curtea Internațională de Justiție definește cetățenia ca fiind „legătura juridică care are la bază un fapt social de atașament, o conexiune autentică de existență, interese și sentimente, împreună cu existența unor drepturi și obligații reciproce”,⁶ în timp ce articolul 2 al Convenției Europene asupra Cetățeniei, din 1997, subliniază că „această legătură juridică între o persoană și un stat (...) nu indică originea etnică a persoanei”⁷. Cetățenia se referă astfel la o relație juridică efectivă, concretă între un individ și un stat.

Convenția din 1954 privind Statutul Apatrizilor definește apatridul ca fiind „o persoană care nu este considerată cetățean al niciunui stat, conform legii naționale a acestuia.”⁸

Cele două sisteme care stau, în general, la baza dobândirii cetățeniei, sunt *ius sanguinis* (dreptul sângelui – prin naștere, dacă cel puțin un părinte are cetățenia statului în care s-a născut) și *ius soli* sau *ius loci* (dreptul locului – cetățenia este oferită automat la naștere, indiferent de cetățenia părinților)⁹. În general, statele merg pe o combinație între cele două sisteme.

Cu privire la acest subiect, se mai face o distincție, și anume între apatridia *de jure* și apatridia *de facto*. Apatridia *de jure* apare atunci când o persoană nu este considerată cetățean al unui stat în aplicarea legii sale (a se vedea articolul 1 din Convenția din 1954 privind Statutul Apatrizilor). Acest tip de legătură juridică se traduce printr-o formă de apartenență oficială care conferă anumite drepturi naționale (cum ar fi dreptul de a trăi în țară sau de a participa la alegeri), precum și îndatoriri (cum ar fi obligația serviciului militar). O persoană care este apatrid nu are această apartenență și va fi văzută și tratată ca străin de fiecare țară din lume. Apatridia *de facto* nu este reglementată juridic la nivel internațional, iar în privința defînirii nu s-a ajuns la un acord, însă expresia a intrat în uz. Poate fi situația în care neacordarea cetățeniei este un rezultat al disputei între două state sau al neconcordanței legislației acestora și nu se poate ajunge la un acord cu privire la care dintre acestea are responsabilitatea acordării cetățeniei. Sau situația în care o persoană deține o naționalitate, dar aceasta nu poate fi demonstrată.¹⁰

O definiție general aplicată a unei persoane apatride de facto este următoarea: „o persoană care nu este capabilă să demonstreze că este apatridă de iure și totuși nu are o cetățenie efectivă și nu se bucură de protecție națională.”¹¹

Situația etnicilor rromi fără documente de identitate este o situație care poate fi considerată, în România și în toată Europa de Est, ca o situație de apatridie *de facto*. Aceștia nu au cum să demonstreze legătura cu statul, în absența oricăror documente, iar aceasta conduce la dificultăți majore în ce privește accesul la educație sau la servicii medicale.

Organizațiile care activează în domeniu întâmpină dificultăți în culegerea de date cu privire la numărul de apatrizi, deoarece subiectul este unul controversat și, în plus, nu reprezintă o prioritate pentru comunitatea internațională. Înalțul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite (în continuare UNHCR) estimează însă că sunt cel puțin 12 milioane de apatrizi în lume, dintre

⁶ Curtea Internațională de Justiție, *Affaire Nottebohm*, 6 aprilie 1955, <http://www.icj-cij.org/files/case-related/18/018-19550406-JUD-01-00-EN.pdf>, accesat la 15.01.2018.

⁷ Convenția Europeană asupra Cetățeniei, 1997, disponibilă la <https://rm.coe.int/168007f2c8>, accesată la 22.01.2018.

⁸ Convenția privind Statutul Apatrizilor, 1954, disponibilă la <http://www.unhcr.org/3bbb25729.html>, accesată 22.01.2018.

⁹ Muraru I., Tănăsescu E. S., *Curs universitar. Drept constituțional și instituții politice*, Editura C. H. Beck, București, 2016, p. 122.

¹⁰ The International Observatory of Statelessness, *What is statelessness?*, <http://www.nationalityforall.org/whatis>, accesat la 15.01.2018.

¹¹ Hungarian Helsinki Committee, *Forgotten without reason*, 30 aprilie 2007, <http://helsinki.hu/wp-content/uploads/books/en/Forgotten-without-reason.pdf>, accesat la 18.12.2018.

care o treime sunt copii¹². Alte estimări (mai mult sau mai puțin oficiale) privind numărul actual de persoane apatride din lume variază de la 11 la 15 milioane¹³.

Până în 2011, Convenția din 1954 privind Statutul Apatrizilor a fost semnată de 66 de state europene, iar Convenția din 1961 privind Reducerea Cazurilor de Apatridie, de 38 de state europene¹⁴. România a ratificat cele două convenții în anul 2006, menținând însă rezerve la Convenția din 1961, după cum se va putea observa mai jos¹⁵.

3. Cadrul internațional

Comunitatea internațională și-a pus problema asigurării cel puțin a unor drepturi minime în ce privește cetățenia și așa au luat naștere trei tratate importante: Convenția din 1954 privind statutul apatrizilor, Convenția din 1961 privind Reducerea Apatridiei, Convenția Europeană asupra Cetățeniei din 1997.

3.1. Convenția din 1954 privind Statutul Apatrizilor

Această Convenție este instrumentul inițial care reglementează și îmbunătățește statutul apatrizilor și promovează ideea ca apatrizii să beneficieze de drepturile și obligațiile fundamentale fără discriminare.

Convenția impune ca persoanele apatride să aibă aceleași drepturi ca cetățenii statului în care se află în ce privește libertatea religioasă și de conștiință și educația copiilor. Alte drepturi însă le sunt acordate doar în aceleași condiții ca și altor cetățeni străini.

De asemenea, textul Convenției susține dreptul la liberă circulație al apatrizilor aflați legal pe teritoriul unui stat și cere guvernelor să ia măsuri pentru a se asigura că aceștia primesc documente de identitate și de călătorie.

Convenția menționează clar că sunt excluse de la prevederile acesteia persoanele cu privire la care „există motive întemeiate să se considere că au comis o crimă împotriva păcii, o crimă de război, o crimă împotriva umanității sau o infracțiune non-politică gravă în străinătate”¹⁶.

3.2. Convenția din 1961 privind Reducerea Apatridiei

Având scopul declarat de a reduce proporțiile fenomenului de apatridie, această Convenție solicită statelor parte să adopte o legislație care să reglementeze clar și cât mai favorabil aspectele legate de naționalitate¹⁷.

Abordările diferite din acest domeniu creează, de fapt, „fisuri” care au ca rezultat apariția și perpetuarea cazurilor de apatridie. De aceea, este esențială punerea de acord a acestora sau adoptarea unor reguli comune care să remedieze favorabil aceste probleme. Convenția din 1961 este instrumentul internațional care stipulează garanții clare și în detaliu despre cum se pot rezolva

---

¹² UNHCR, *Statelessness Around the World*, <http://www.unhcr.org/statelessness-around-the-world.html>, accesat la 06.12.2017.

¹³ Goris I., Harrington J. și Köhn S., „Statelessness: what it is and why it matters”, *Forced Migration Review*, Aprilie 2009, nr. 32, <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/FMRpdfs/FMR32/FMR32.pdf>, accesat la 13.01.2018.

¹⁴ Semnele Timpului, *Apatrizii: cele 12 milioane de oameni care nu există*, 25 august 2011, <https://semneletimpului.ro/social/apatrizii-cele-12-milioane-de-oameni-care-nu-exista.html>, accesat la 21.03.2018.

¹⁵ UNHCR, *Eradicarea apatridiei*, <http://www.unhcr.org/ro/homepage/cu-ce-ne-ocupam/eradicarea-apatridiei>, accesat la 06.12.2017.

¹⁶ Convenția privind Statutul Apatrizilor, a se vedea nota 8.

¹⁷ Achiron M., *Naționalitate și apatridie: manual pentru parlamentari*, Editura Monitorul Oficial, București, 2010, p. 13.

în mod concret situațiile de apatridie. Semnarea Convenției din 1961 le oferă statelor instrumente prin care să evite apatridia sau să reducă proporțiile acestui fenomen.

Un lucru important de menționat în acest context este faptul că prevenirea apatridiei conduce la o reducere a fenomenului în timp. Apoi, statele sunt încurajate ca, atunci când au modificări legislative pozitive în acest sens, să le aplice retroactiv, ceea ce ar conduce atât la prevenirea apatridiei, cât și la micșorarea numărului de apatrizi, iar astfel, la eradicarea fenomenului¹⁸.

Sunt patru domenii¹⁹ în care Convenția din 1961 oferă garanții concrete și detaliate care să fie implementate de State în vederea prevenirii și reducerii apatridiei:

- Măsuri de evitare a apatridiei copiilor;
- Măsuri de evitare a apatridiei din cauza pierderii sau renunțării la naționalitate;
- Măsuri de evitare a apatridiei din cauza privării de naționalitate;
- Măsuri de evitare a apatridiei în contextul succesiunii statului.

3.3. Convenția Europeană asupra Cetățeniei din 1997

Convenția asupra cetățeniei se concentrează asupra aspectelor care au ca scop facilitarea dobândirii unei cetățenii sau recuperarea unei cetățenii anterioare, evidențiind elementele prin care se poate asigura faptul că cetățenia este pierdută doar din motive întemeiate. De asemenea, Convenția formulează principii în măsură să garanteze că o cetățenie nu poate fi retrasă în mod arbitrar și că procedurile care vizează cetățenia sunt corecte. Este reglementată situația persoanelor care riscă a deveni apatride, în special în situația succesiunii de stat, dar și a celor care dețin multiple naționalități, subliniind necesitatea cooperării dintre state și cadrul în care se face aceasta²⁰.

Consiliul European și-a dorit ca în acest text să sintetizeze legislația națională și internațională cu privire la cetățenie, reflectând schimbările demografice și democratice (în special migrația și succesiunea de stat care au avut loc în Europa Centrală și de Est începând cu anul 1989)²¹.

4. Cauzele apatridiei

Deși apatridia este un concept simplu, cauzele acesteia nu sunt întotdeauna clare sau bine delimitate. În principiu, problemele ridicate de naționalitate trebuie să fie rezolvate de statul în care se află persoana în cauză, iar statul respectiv are obligația de a reglementa prin legi statutul acesteia sau modalitățile de rezolvare ale cazurilor de apatridie. Aplicabilitatea acestor legi, însă, poate intra în contradicție sau poate fi limitată de legislația altor state sau prin intermediul dreptului internațional.

Un exemplu interesant este cel al cetățeanului egiptean Ramadan, care a obținut cetățenia malteză ca urmare a căsătoriei cu un cetățean maltez. La scurt timp însă, o instanță internă a anulat căsătoria pe motivul că aceasta ar fi una de conveniență, cu singurul scop de a rămâne în Malta și de a obține cetățenia acestui stat. Solicitantul a depus o plângere în acest sens, declarând că a devenit apatrid ca urmare a renunțării la cetățenia egipteană, după obținerea celei malteze, argumentând că retragerea cetățeniei malteze a fost o decizie arbitrară care îi afectează grav viața

¹⁸ UNHCR, *Preventing and Reducing Statelessness*, <http://www.unhcr.org/4ca5937d9.html>, accesat la 06.12.2017.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Council of Europe, *Details of Treaty No.166. European Convention on Nationality*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166>, accesat la 16.01.2018.

²¹ *Ibidem*.

privată, invocând Articolul 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului²². Curtea Europeană a Drepturilor Omului a respins această plângere, argumentând că nu a avut loc nicio încălcare a articolului respectiv. Mai mult decât atât, solicitantul nu a fost expulzat din Malta, i s-a permis să aplice pentru permis de ședere și de muncă, elemente care în timp l-ar ajuta să devină eligibil pentru cetățenie. În ultimul rând, Ramadan nu a convins Curtea nici cu privire la faptul că a renunțat la cetățenia egipteană, nici cu privire la imposibilitatea de a o redobândi²³.

Apatrizii nu sunt considerați cetățeni sub legislația niciunui stat dintr-o gamă variată de motive, cele mai importante fiind următoarele: (i) fie au fost strămutați forțat din alte țări, (ii) fie aparțin unui grup specific exclus (sau în care nu este inclus) din corpul de cetățeni ai unei națiuni, (iii) fie sunt afectați de lacunele din legislația națională, (iv) fie sunt victimele obstacolelor administrative, (v) fie locuiesc în teritorii afectate de succesiunea statelor, (vi) fie există o lipsă înregistrării și documentației la naștere. Astfel, apatridia, poate fi rezultatul disputelor între state cu privire la identitatea juridică a persoanelor, al succesiunii statale sau al modificării frontierelor. Adesea refuzul sau privarea de naționalitate cu intenția de a înlătura și marginaliza minorități rasiale, religioase sau etnice au dus la apariția apatrizilor în toate părțile lumii.

Un alt exemplu relevant este oferit de Open Society Foundations: „În iunie 1999, mai mult de 4000 de rromi din acest oraș [Mitrovica] din nordul regiunii Kosovo au fugit din casele lor pentru a scăpa de violența etnică dintre albanieni și sârbi. Mulți rromi au fost prin urmare reinstalați de Națiunile Unite în tabere de refugiați. Deși taberele au fost concepute cu un scop temporar, mulți rromi care trăiesc în ele nu au documente legale prin care să-și demonstreze identitatea sau locul de reședință. În lipsa acestora, rromii întâmpină mari dificultăți în ce privește întoarcerea acasă. Problema s-a înrăutățit și mai mult când Kosovo și-a declarat independența în februarie 2008. Rromii care trăiesc acum în tabere de refugiați nu pot să-și dovedească nici reședința legală anterioară în Kosovo și nici nu îndeplinesc cerințele pentru a obține cetățenia în Muntenegru.”²⁴

Exemple de situații care duc la apariția sau perpetuarea apatridiei includ refuzul acordării cetățeniei (cazul kurzilor din Irak sub Saddam Hussein²⁵), dezmembrarea unor state (cazul Uniunii Sovietice²⁶), discriminarea (muncitori din Coasta de Fildeș discriminați din cauza puterii pe care ar avea-o prin prisma votului lor politic²⁷), lipsa înregistrării nașterilor (rromii din România²⁸), „purificarea” etnică (minoritatea Rohingya din Myanmar²⁹). În multe țări, femeilor nu li se permite să transmită naționalitatea copiilor, nici chiar în cazurile în care un copil a fost născut în statul de

²² Convenția Europeană a Drepturilor Omului, 1950, disponibilă la https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf, accesată la 22.01.2018.

²³ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Deprivation of citizenship*, ianuarie 2018, https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Citizenship_Deprivation_ENG.pdf, accesat la 16.01.2018.

²⁴ Open Society Foundations, *We are Roma*, decembrie 2009, <https://www.opensocietyfoundations.org/multimedia/we-are-roma>, accesat la 07.01.2018.

²⁵ UNHCR, *Feili Kurds in Iran seek way out of identity impasse*, 28 mai 2008, <http://www.unhcr.org/news/latest/2008/5/483d60872/feili-kurds-iran-seek-way-identity-impasse.html>, accesat la 16.01.2018.

²⁶ European Network of Statelessness, *Persistent statelessness in post-Soviet Latvia and Estonia*, ianuarie 2014, <https://www.statelessness.eu/resources/persistent-statelessness-post-soviet-latvia-and-estonia>, accesat la 15.01.2018.

²⁷ European Network of Statelessness, *Denial and denigration: How discrimination feeds statelessness*, 31 octombrie 2017, <https://www.statelessness.eu/blog/denial-and-denigration-how-discrimination-feeds-statelessness>, accesat la 16.01.2018.

²⁸ *Metodologie pentru soluționarea problemei lipsei actelor de stare civilă, de identitate și locative*, material elaborat de un colectiv de autori din cadrul Componentei de cercetare a Asistenței Tehnice pentru Programul PHARE RO 2004/016-772.01.01.01, [http://www.sgg.ro/docs/File/UIP/doc/Metodologie_lipsa_acte_\(RO\).pdf](http://www.sgg.ro/docs/File/UIP/doc/Metodologie_lipsa_acte_(RO).pdf), accesat la 16.01.2018.

²⁹ Minority Rights Group International, *From discrimination to ethnic cleansing – the fate of Myanmar’s stateless Rohingya*, <http://stories.minorityrights.org/statelessness/chapter/from-discrimination-to-ethnic-cleansing-the-fate-of-myanmar-s-stateless-rohingya/>, accesat la 16.01.2018.

naționalitate al mamei (copil născut în Siria în afara căsătoriei, când tatăl nu recunoaște copilul sau statul nu recunoaște căsătoria³⁰).

5. Efectele apatridiei

Faptul de a aparține unui stat înseamnă mai mult decât a avea o identitate. Cetățenia presupune că statul are obligația de a proteja cetățeanul, iar acesta are, pe lângă îndatoriri, numeroase drepturi civile și politice. În cuvintele lui Alison Kesby, autoarea cărții *Right to Have Rights: Citizenship, Humanity, and International Law*, „cetățenia este dreptul de a avea drepturi”³¹.

Apatridia presupune așadar implicații juridice și practice serioase pentru o persoană. Acolo unde legislația nu are prevederi exprese, este posibil ca apatrizilor să le fie negate chiar drepturi elementare, cum ar fi accesul la procedurile de înregistrare a nașterii, de eliberarea documentelor de identitate și de călătorie și le poate fi refuzat dreptul la muncă, dreptul la îngrijire medicală sau dreptul la educație. Așadar, fără o cetățenie, o persoană nu are drept de vot, nu are dreptul de a solicita documente de călătorie sau are dificultăți în a se înregistra în vederea căsătoriei. Sunt și situații în care persoanele apatride riscă să ajungă în detenție, pentru simplul fapt că se află în afara teritoriului țării de origine sau al țării ultimei reședințe.

Factori precum sărăcia, accesul limitat la justiție sau lipsa documentelor oficiale pot crește riscul unei persoane să devină apatridă, aceste lucruri afectând în mod deosebit minoritățile. Pe de altă parte, statutul de apatridă crește grav riscul de sărăcie, acces limitat la justiție și la eliberarea de documente oficiale.

Apatridia este adesea sinonimă cu dificultăți majore în ce privește găsirea unui loc de muncă sau accesul la anumite locuri de muncă rezervate doar cetățenilor sau persoanelor care au calificări ce pot fi obținute doar de către aceștia. Este exemplul menționat de Directoratul General pentru Afaceri Externe al Parlamentului European într-un document publicat în noiembrie 2014: o tânără femeie care a crescut în Olanda afirmă că, deși i s-a permis să studieze dreptul, la finalizarea studiilor nu va avea libertatea de a alege domeniul în care să lucreze și nu va putea aplica la locurile de muncă la care una dintre cerințe este cetățenia olandeză³².

Un raport intitulat „*Protecting Stateless Persons from Arbitrary Detention: An Agenda for Change*” cuprinde avertizări cu privire la riscul pe care apatrizii îl prezintă de a fi ținuti luni sau chiar ani în detenție, fără o perspectivă reală de soluționare a situației lor. Acest lucru se întâmplă deoarece sistemele de imigrări nu au proceduri adecvate de identificare a celor care nu au o cetățenie și de protejare a apatrizilor³³. O persoană apatridă prezintă un risc ridicat de transfer ilegal, adesea prelungit foarte mult. Apatrizii sunt astfel susceptibili la detenții prelungite și repetate. În unele țări acest tip de detenție poate fi pe termen nedefinit. Stresul emoțional și

---

³⁰ BBC, *Born stateless: Looking for a country to love me*, 2 octombrie 2017, <http://www.bbc.com/news/av/world-middle-east-41444804/born-stateless-looking-for-a-country-to-love-me>, accesat la 16.01.2018.

³¹ Kesby A., *The Right to Have Rights. Citizenship, Humanity, and International Law*, <https://global.oup.com/academic/product/the-right-to-have-rights-9780199600823?cc=us&lang=en&>, accesat la 07.12.2017.

³² Directorate General for External Policies, *Addressing the Human Rights Impact of Statelessness in the EU's external actions*, noiembrie 2014, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/534983/IPOL_STU%282014%29534983_EN.pdf, accesat la 15.01.2018.

³³ European Network on Statelessness, *Protecting Stateless Persons from Arbitrary Detention*, <https://www.statelessness.eu/protecting-stateless-persons-from-detention>, accesat la 12.01.2018.

psihologic poate avea un impact negativ grav asupra persoanei, cu atât mai mult în lipsa unei perspective sau speranțe de eliberare³⁴.

Un scurt raport al Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii menționează exemplul unei tinere de 15 ani care a crescut în Thailanda și locuiește în America, însă nu este cetățean al vreunei țări. Confruntându-se cu restricții în ce privește munca și posibilitatea de a călători, a căzut victimă a traficantilor de ființe persoane. Poliția a arestat o parte din traficanți și a înlăturat cercul care o exploata, însă în lipsa unei țări pe care să o considere „casă” sau care să o protejeze, a fost lăsată de izbeliște în închisoare³⁵.

Unele țări nu au instituții pregătite să furnizeze ajutor sau documentele necesare pentru a călători în străinătate. Este exemplul Natashei, care s-a născut și a trăit într-o regiune a URSS-ului (Moldova de astăzi), iar apoi a fost traficată în Slovacia și forțată să se prostitueze, în 1991. Chiar și după ce a scăpat din această rețea, a locuit aproape 20 de ani în Slovacia, ca migrant ilegal fără acte. Numeroasele contacte cu Ambasada Moldovei și cererile de azil au fost fără rezultat, a fost deținută de mai multe ori și abia în 2012 a primit dreptul de ședere permanentă, ca persoană apatridă. Astfel că, pentru a face rost de toate documentele necesare unei vieți normale – permis de ședere, document de călătorie și asigurare medicală – au fost necesari mai mult de 22 de ani. Slovacia nu are o procedură dedicată determinării statutului de apatrid, care să protejeze toți migranții apatrizi în astfel de situații și care să prevină detenția lor ilegală³⁶.

Apatridia este strâns legată de drepturile copiilor, afectându-i în mod direct prin lipsa de acces la înregistrarea nașterii, excluderea copilului din programele de sănătate (inclusiv imunizări vitale în copilărie), dificultăți în ce privește admiterea în sistemul școlar de stat³⁷. Lipsa recunoașterii cetățeniei copiilor va avea efecte pervazive asupra acestora: sunt predestinați astfel să trăiască la marginea societății, fără șanse reale de dezvoltare sau integrare. Și în cazul lor se poate vorbi despre un cerc vicios: copiii apatrizi vin deja dintr-un mediu sărac și discriminat, adesea marginalizat, iar lipsa șansei la educație și dezvoltare va avea ca rezultat o excludere mai mare și mai gravă³⁸.

Pe de o parte, e posibil ca persoanele apatride să fie scutite de plata unor taxe sau de anumite obligații militare. Însă aceeași situație le face vulnerabile la diverse abuzuri, iar unul dintre ele este amenințarea cu deportarea – nu întotdeauna fiind clar unde.

6. Rolul agenției ONU pentru Refugiați – UNHCR

O situație aparte o reprezintă deplasările forțate. Persoanele care sunt nevoite să plece, mai ales în cazuri de frământări politice și militare, prezintă un risc foarte mare să devină apatride, mai ales atunci când are loc și modificarea frontierelor internaționale. Această conexiune cu domeniul refugiaților și creșterea masivă a fenomenului apatridiei prin destrămarea Uniunii Sovietice, Iugoslaviei și Cehoslovaciei și urmările acestei creșteri de la începutul anilor 1990 au stat la baza

---

³⁴ European Network on Statelessness, *Protecting stateless persons from arbitrary detention. A regional toolkit for practitioners*, https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/ENS_Detention_Toolkit.pdf, accesat la 12.01.2018.

³⁵ US Department of State, *Spotlight on a Hidden Problem: Statelessness*, 1 August 2008, <https://2001-2009.state.gov/g/prm/rls/fs/2008/107638.htm>, accesat la 16.01.2018.

³⁶ European Network on Statelessness, *Still stateless, still suffering*, https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/ENS_Still_Stateless_Still_Suffering_online%20version_2.pdf, accesat la 21.01.2018.

³⁷ Directorate General for External Policies, a se vedea nota 32.

³⁸ Humanium, *Stateless and Invisible. Children without identity*, ultima actualizare 21 iulie 2011, <https://www.humanium.org/en/stateless-invisible/>, accesat la 15.01.2018.

deciziei Adunării Generale a Națiunilor Unite de a desemna Biroul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) ca fiind responsabil cu prevenirea și reducerea apatridiei.³⁹ Astfel, în 1974, Adunarea Generală ONU a desemnat UNHCR ca fiind organizația la care persoanele apatride pot apela pentru examinarea cererilor lor și pentru asistență în prezentarea acestor cereri autorităților unui stat, în conformitate cu prevederile Convenției din 1961.⁴⁰ UNHCR este mandatat să întreprindă măsuri de identificare, prevenire și reducere a apatridiei, precum și să promoveze protecția apatrizilor⁴¹.

UNHCR declară pe site-ul agenției că „se implică activ în crearea și dezvoltarea unor mai bune cadre legislative naționale și a unor mecanisme specifice pentru rezolvarea problemei de apatridie și pentru a permite persoanelor apatride să-și exercite drepturile fundamentale ale omului și cele legate de cetățenie”⁴².

UNHCR propune ca înțelegerea și implicit rezolvarea problemei apatridiei să se bazeze pe patru piloni (sau arii de acțiune⁴³), iar pentru fiecare dintre aceste arii de acțiune, UNHCR analizează situațiile naționale și propune eventuale soluții:

- a. Identificarea apatrizilor
- b. Protecția apatrizilor
- c. Reducerea apatridiei
- d. Prevenirea apatridiei

7. Măsuri de combatere a apatridiei

La nivel global și european există mai multe organisme instituționale implicate în prevenirea și eliminarea apatridiei. Voi prezenta pe scurt doar câteva dintre acțiunile concrete luate în această direcție.

7.1. UNHCR – Campania „I Belong”

Pe 4 noiembrie 2014 UNHCR a lansat Campania globală „I Belong” / „Eu Apartin” ce are ca scop eradicarea apatridiei până la finele anului 2024.

„Împreună cu Statele, societatea civilă și alte agenții ONU, avem ca scop eradicarea apatridiei până în 2024, prin rezolvarea cazurilor existente de apatridie, prevenirea de noi cazuri și o mai bună identificare și protejare a populațiilor apatride”⁴⁴.

Cele 10 Acțiuni⁴⁵ care vizează eradicarea apatridiei sunt:

- Acțiunea 1: Rezolvarea cazurilor majore existente de apatridie;
- Acțiunea 2: Garantarea că niciun copil nu se naște apatrid;
- Acțiunea 3: Eliminarea discriminării de gen din legile naționale;
- Acțiunea 4: Prevenirea negării, pierderii sau privării de naționalitate pe baza discriminării;
- Acțiunea 5: Prevenirea apatridiei în cazurile de succesiune a statului;

---

³⁹ Achiron M, *op. cit.*, p. 3.

⁴⁰ Convenția privind Statutul Apatrizilor, a se vedea nota 8.

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² UNHCR, a se vedea nota 15.

⁴³ UNHCR, *Ending statelessness*, <http://www.unhcr.org/stateless-people.html>, accesat la 21.01.2018.

⁴⁴ UNHCR, *#IBelong Campaign to End Statelessness*, <http://www.unhcr.org/ibelong-campaign-to-end-statelessness.html>, accesat la 06.12.2017.

⁴⁵ UNHCR, *Global Action Plan to End Statelessness*, 4 Noiembrie 2014, <http://www.refworld.org/docid/545b47d64.html>, accesat la 6.12.2017.

- Acțiunea 6: Oferirea de protecție migranților apatrizi și facilitarea naturalizării;
- Acțiunea 7: Garantarea înregistrării nașterilor în vederea prevenirii apatridiei;
- Acțiunea 8: Emiterea de documente de naționalitate celor care au dreptul la ele;
- Acțiunea 9: Aderarea la Convențiile pe Apatridie ale ONU;
- Acțiunea 10: Îmbunătățirea datelor calitative și cantitative cu privire la populația apatridă.

7.2. Consiliul Europei

Tomáš Boček, Reprezentantul Special pentru Migrație și Refugiați al Secretarului General al Consiliului Europei, sumarizează activitățile Consiliului Europei în domeniul apatridiei, prin care Consiliul propune soluții la mai multe niveluri.

În primul rând, Consiliul Europei se implică într-un efort comun de a defini standardele pentru detenția imigranților. Pe lângă evaluarea condițiilor fizice și materiale, documentul-ciornă circulă public pentru a putea fi sugerate și incluse reguli cu privire la procedurile de evaluare a persoanelor din punct de vedere al vulnerabilităților și apatridiei, ca un prim pas în prevenția detenției arbitrare și necesare.

În al doilea rând, analizează bunele practici din domeniu, pentru a veni în sprijinul statelor membre cu privire la alternative la detenție mai puțin periculoase, mai ieftine și mai eficiente.

În al treilea rând, Planul de Acțiune al Consiliului Europei de Protecție a Copiilor Refugiați și Migranți oferă un cadru de identificare a soluțiilor practice pentru evitarea apatridiei în rândul copiilor refugiați și migranți.

În cadrul acestui Plan de Acțiune, vor fi oferite soluții corespunzătoare și consultanță practică pentru a asista statele în procesul de îmbunătățire a practicilor administrative, pentru a soluționa mai bine conflictele dintre legi, neînregistrarea nașterilor și riscul de apatridie⁴⁶.

7.3. Rețeaua Europeană a Programului pentru Apatrizi (ENS)

În 2015, ENS a publicat un set regional de instrumente pentru practicienii intitulat „Protejarea persoanelor apatride de detenția arbitrară”, adresat actorilor europeni care sunt în poziția de a îmbunătăți protecția persoanelor apatride și a celor care riscă să devină apatride, în ce privește detenția arbitrară: avocați, ong-uri, decidenți politici și legiuitori, autorități statale, ofițeri administrativi și judecători, polițiști de frontieră, academicieni, profesori și cercetători în acest domeniu. Scopul materialului este de a fi un instrument practic care să asiste practicienii în contexte și întrebări specifice⁴⁷.

ENS a lansat o nouă campanie online #LockedInLimbo, iar o declarație semnată de organizații ale societății civile și academicieni și avocați de top din mai mult de 30 de țări europene va fi trimisă guvernelor, subliniind că există un consens în creștere în Europa acum cu privire la faptul că detenția imigranților este nesustenabilă, dăunătoare și, în multe cazuri, ilegală⁴⁸.

Campania #LockedInLimbo a fost lansată de ENS în mai 2017 în cadrul unei conferințe regionale din Budapesta, aducând împreună societatea civilă, decidenți politici și agenții internaționale din toată Europa. ENS cheamă statele europene să implementeze proceduri de

---

⁴⁶ Boček T., Council of Europe Secretary General's Special Representative on Migration and Refugees, *How the Council of Europe is working to help protect stateless refugees and migrants from ending up #LockedInLimbo*, <http://lockedinlimbo.eu/updates/how-the-council-of-europe-is-working-to-help-protect-stateless-refugees-and-migrants-from-ending-up-lockedinlimbo/>, accesat la 20.01.2018.

⁴⁷ European Network on Statelessness, a se vedea nota 34.

⁴⁸ European Network of Statelessness, a se vedea nota 33.

identificare a persoanelor fără naționalitate pentru ca aceștia să nu sfârșească blocați într-o stare de incertitudine („end up locked up in limbo”).

Tomáš Boček consideră că „în acest sens, campania ENS #LockedInLimbo este o metodă excelentă de a combate inerția din acest domeniu, păstrând subiectul pe agenda persoanelor cu putere de decizie și în dezbaterile publice.”, subliniind faptul că această campanie este o metodă constructivă de a încuraja asumarea angajamentului la diferite niveluri⁴⁹.

7.4. Centrul European pentru Drepturile Rromilor –#RomaBelong

#RomaBelong este o inițiativă lansată în 2016 în comun de către Centrul European pentru Drepturile Rromilor (ERRC), Institutul pentru Apatridie și Incluziune (ISI) și Rețeaua Europeană a Programului pentru Apatrizi (ENS), ce are ca scop o înțelegere mai bună și o gestionare mai eficientă a apatridiei rromilor în Balcanii de Vest și Ucraina. În octombrie 2016 a fost lansat raportul #RomaBelong în cadrul unei conferințe regionale care a adus împreună mai mult de 70 de persoane și entități implicate în acest domeniu, iar în noiembrie ENS a organizat împreună cu UNHCR un eveniment la Parlamentul European dedicat legislatorilor europeni, ca un prim pas în adresarea problemei, parte a unei strategii regionale mai largi⁵⁰.

8. Apatridia în România

O primă mențiune are în vedere faptul că definiția apatridului, dată în Ordonanța de Urgență nr. 194/2002, privind regimul străinilor în România, este identică cu definiția dată de Organizația Națiunilor Unite în Convenția din 1954 privind statutul apatrizilor: „apatrid – străinul care nu are cetățenia niciunui stat”⁵¹.

Academia Română definește apatridul ca fiind „1. Persoană care a pierdut calitatea de cetățean al patriei sale (părăsind-o în mod ilegal) și n-a dobândit nici cetățenia țării în care s-a stabilit. 2. Om fără patrie.”⁵².

Statisticile Inspectoratului General pentru Imigrări, valabile la sfârșitul anului 2014, arătau că existau doar 299 de persoane apatride cu permis de ședere valid, din care 116 aveau drept de ședere permanentă, iar 95 dețineau permis de ședere c membri ai familiei (ai cetățenilor români). Doar 37 erau refugiați, 18 aveau protecție subsidiară, unul singur era înregistrat cu ședere tolerată⁵³.

În ce privește aderarea la Convenția privind Statutul Apatrizilor din 1954, România a făcut acest lucru prin Legea nr. 362/2005, cu următoarele rezerve:

1. „Cu privire la aplicarea articolului 23 din Convenție «România își rezervă dreptul de a acorda ajutor public doar apatrizilor care sunt și refugiați, în înțelesul Convenției din

⁴⁹ Boček T., a se vedea nota 46.

⁵⁰ European Network on Statelessness, *An update on statelessness in Europe*, decembrie 2017, https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/attachments/resources/ENS_newsletter_Dec-2017_0.pdf, accesat la 20.12.2017.

⁵¹ Guvernul României, Ordonanță de Urgență nr. 194 Republicată din 12 decembrie 2002 privind regimul străinilor în România, https://www.mae.ro/sites/default/files/file/userfiles/file/pdf/servicii-consulare/2011.08.25_oug.194.pdf, accesat la 21.03.2018.

⁵² Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Micul Dicționar Academic*, ed. a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010.

⁵³ European Network on Statelessness, *Ending childhood statelessness*, 01/2015, <https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/Romania.pdf>, accesat la 21.01.2018.

- 28 iulie 1951 privind statutul refugiaților și al Protocolului din 31 ianuarie 1967 privind statutul refugiaților sau, după caz, în condițiile legii naționale.»
2. Cu privire la aplicarea articolului 27 din Convenție «România își rezervă dreptul de a elibera documente de identitate doar acelor apatrizi cărora le-a fost acordat de către autoritățile competente dreptul de a rămâne pe teritoriul României permanent sau, după caz, pentru o perioadă determinată, în condițiile legii naționale.»
  3. Cu privire la aplicarea articolului 31 din Convenție «România își rezervă dreptul de a expulza un apatrid aflat legal pe teritoriul ei, în condițiile legislației în vigoare, atunci când a săvârșit o infracțiune.»⁵⁴.

Un buletin informativ al Avocatului Poporului din 2012 face următoarele precizări cu privire la rezervele mai sus menționate: „În ceea ce privește formularea rezervei cu privire la acordarea ajutorului public doar apatrizilor care sunt și refugiați, apreciem că aceasta, cel mai probabil, a fost dictată de aspectele de natură financiară pe care le întâmpină statul român. (...)Privitor la rezerva Statului român la art. 27 din Convenție, aceasta trebuie înțeleasă în sensul că trebuie făcută o diferență între persoanele care se întâmplă să stea în România și cele care au reședința sau domiciliul în România. Această diferență este dictată de reglementările interne în ceea ce privește actele de identitate. (...) Referitor la rezerva statului român în ceea ce privește art. 31 din Convenție, menționăm că motivele care impun menținerea rezervei referitoare la expulzarea unui *apatrid aflat legal pe teritoriul țării, sunt legate de pericolozitatea persoanei fără cetățenie, care a săvârșit o infracțiune ce se judecă de instanțele române și care dacă ar rămâne pe teritoriul țării noastre ar putea comite alte infracțiuni.*”⁵⁵.

UNHCR România militează pe lângă Parlamentul României pentru ridicarea rezervelor și stabilirea unei proceduri de determinare a statutului de apatrid⁵⁶.

Constituția României prevede în articolul 18 că „(1) Cetățenii străini și apatrizii care locuiesc în România se bucură de protecția generală a persoanelor și a averilor, garantată de Constituție și de alte legi. (2) Dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor și a convențiilor internaționale la care România este parte.”⁵⁷.

România nu are, la nivel național, o procedură de determinare a apatridiei, astfel că este dificil de spus dacă identificarea, înregistrarea și documentarea apatrizilor sunt realizate adecvat⁵⁸.

Un raport ENS, intitulat „*Ending childhood statelessness*” și elaborat de Carolina Marin, expert independent și membru asociat individual al ENS, subliniază faptul că autoritățile din România nu și-au manifestat vreun interes deosebit cu privire la problema apatridiei, în general, sau a apatridiei copiilor, în special, în ultimii 5-10 ani. Și mai mult, nivelul de informare cu privire la acest subiect este destul de limitat, chiar și în rândul avocaților, ong-urilor sau cercetătorilor din domeniul migrației⁵⁹.

Legislația cetățeniei române nu adresează problema apatridiei copiilor, astfel că cei care au părinți apatrizi devin și ei apatrizi și sunt nevoiți să facă apel la procesul de naturalizare. După cum menționează și Coaliția pentru Drepturile Migranților și Refugiaților, „*acest lucru încalcă*

---

⁵⁴ Camera Deputaților, Legea nr.362 din 13 decembrie 2005 pentru aderarea României la Convenția privind statutul apatrizilor, adoptată la New York la 28 septembrie 1954, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=68785, accesată la 21.01.2018.

⁵⁵ Avocatul Poporului, *Buletin Informativ 1/2012*, <http://www.avp.ro/Buletine-informative/buletin-informativ-1-2012.pdf>, accesat la 21.01.2018.

⁵⁶ UNHCR, a se vedea nota 15.

⁵⁷ Constituția României, <http://www.constitutiariomaniei.ro/art-18-cetatenii-straini-si-apatrizii/>, accesat la 21.01.2018.

⁵⁸ European Network on Statelessness, a se vedea nota 53.

⁵⁹ *Ibidem*.

standardele prevăzute la articolul 1 litera (a) din Convenția din 1961, și, de asemenea, nu asigură punerea în aplicare efectivă a obligațiilor care decurg din articolul 6 alineatul (2b) al Convenției Europene asupra cetățeniei. De asemenea, România nu respectă prevederile de protecție în temeiul articolului 1 din Convenția din 1961, deoarece legislația națională prevede că cetățenia se acordă numai la cerere, în cazul în care sunt îndeplinite condiții stricte și fără proceduri simplificate pentru apatrizi (cu excepția cazului în care au primit anterior statutul de refugiat).”⁶⁰.

Articolul 1 al Convenției din 1961 stipulează că:

„1. Orice stat contractant va acorda cetățenia sa unei persoane născute pe teritoriul său, care, altfel, ar fi apatridă. Cetățenia se va acorda: a) la naștere, de drept; sau b) în baza unei cereri formulate în modalitățile prevăzute de legislația internă, către autoritatea competentă, de către cel interesat sau în numele său. Sub rezerva dispozițiilor alin. 2 al prezentului articol, nici o astfel de cerere nu poate fi respinsă. Statul contractant a cărui legislație prevede acordarea cetățeniei sale la cerere poate, de asemenea, să acorde cetățenia, de drept, la vârsta și în condițiile fixate prin legislația sa.”⁶¹.

Aș dori totodată să menționez și faptul că, recent, mass-media din România a adus în atenția telespectatorilor cazul unei tinere „invizibile” de 24 de ani. Născută în Germania dintr-o mamă poloneză și un tată român, Alexandra nu a obținut cetățenie germană. Întoarsă în România, însă, nu a obținut nici cetățenia română. Astfel că, neavând carte de identitate și nici cod numeric personal, Alexandra nu are dreptul să facă multe lucruri, printre care să se poată înscrie la medicul de familie, să dea examenul de bacalaureat sau să se căsătorească. În luna decembrie a anului 2017, urmare a unei corespondențe online dintre Alexandra și un angajat al Ministerului de Interne, doamna ministru de interne Carmen Dan și-a luat angajamentul că se va implica personal în rezolvarea acestei situații⁶². Până la momentul elaborării acestui studiu, nu au fost publicate rezultate sau alte evoluții ale acestui caz.

9. Concluzii

Dincolo de rațiunile umanitare care privesc problema apatrizilor și a persoanelor care prezintă un risc ridicat de a deveni apatride, sunt necesare modificări ale politicilor externe și ale legilor interne care să aibă un efect pozitiv, real și eficient, cu atât mai mult din perspectiva ultimelor evoluții, precum deplasări forțate în mai multe părți ale lumii, alegeri electorale cu o evidentă amprentă naționalistă, frământări politice și sociale interne. Toate acestea par să conducă mai degrabă la o consolidare a frontierelor și la o înăsprire a legilor, în special ale celor care privesc imigrația și naționalitatea.

Prezentul articol reușește să ofere doar o perspectivă generală și de suprafață cu privire la ce înseamnă apatridia, care sunt cauzele, dar mai ales efectele ei din perspectiva protejării demnității și respectării drepturilor omului. Această problemă nu este întâlnită doar în anumite locuri, este o problemă globală, așadar eforturile de înțelegere și de a găsi soluții trebuie să vină în aceeași măsură din partea statelor și din partea entităților inter-statale, internaționale. Un prim obiectiv atins în cadrul acestui studiu vizează creșterea nivelului de informare cu privire la apatridie, dar mai ales de conștientizare a gravității și amploării fenomenului.

⁶⁰ Coaliția pentru Drepturile Migranților și Refugiaților, *Prevenirea și reducerea cazurilor de apatridie*, 8 mai 2017, <http://advocacy.cdcdi.ro/content/prevenirea-%C8%99i-reducerea-cazurilor-de-apatridie>, accesat la 19.01.2018.

⁶¹ Convenția privind Reducerea Apatridiei, 1961, disponibilă la <http://www.unhcr.org/3bbb286d8.html>, accesată la 15.01.2018.

⁶² Antena 3, *Ministrul de Interne, Carmen Dan, despre cazul tinerei românce fără identitate*, 26 decembrie 2017, <https://www.antena3.ro/actualitate/ministrul-de-interne-carmen-dan-despre-cazul-tinerei-romance-fara-identitate-448215.html>, accesat la 21.01.2018.

Mai mult decât atât, conceptul de apatridie și aspectele problematice ale acesteia se complică din perspectiva în care Sophia, un robot conceput de compania Hanson Robotics, a primit în 2017 cetățenia Arabiei Saudite⁶³, situație care poate ridica multe întrebări cu privire la utilitatea acestui lucru. Cea mai legitimă întrebare, însă, vizează tocmai dificultățile pe care am observat că le poate întâmpina o ființă umană apatridă sau cu risc de a deveni apatridă, spre deosebire de un robot care, de dragul publicității și inovației, primește cetățenie într-una din cele mai opresive țări din lume în ce privește drepturile omului. Cum este posibil ca un om să fie lipsit de acest drept, cel mai adesea din motive care nu țin de persoana lui, iar unui robot să i se ofere cetățenia doar pentru că reușește să reproducă anumite caracteristici și calități umane? Acesta este doar un exemplu de situație care face evidentă necesitatea aprofundării subiectului apatridiei, cu o lărgire a perspectivelor de analiză.

Așa cum s-a putut observa din aspectele menționate în prezentul articol, situația apatrizilor implică adesea proceduri greoaie, încâlcite legislative și lipsă de voință politică sau socială de a găsi cele mai bune soluții. În acest context, declarația UNHCR trasează un făgaș responsabil, dar optimist: „*Apatridia creată într-un singur moment în istorie poate afecta oamenii timp de generații și, dacă nu se iau măsuri, aceste populații defavorizate vor continua să crească. Problema apatridiei însă poate fi rezolvată, de asemenea, într-un singur moment. Factorul cheie în găsirea unei soluții este voința politică; apoi reforme relativ simple, cu costuri reduse pot avea un impact imediat și permanent.*”⁶⁴.

Este indispensabil, așadar, un angajament real de colaborare strânsă între state și UNHCR, cu respectarea recomandărilor și soluțiilor propuse de această instituție specializată în problemele apatrizilor. Chiar și așa, este greu de estimat dacă obiectivul propus de UNHCR în cadrul campaniei „I Belong” poate fi atins sau dacă poate fi atins în timpul prevăzut.

O concluzie în mod evident deschisă este tocmai aceea că subiectul apatridiei este unul actual, complex și imprezvizibil, ceea ce face imperativă observarea și cercetarea continuă a evoluțiilor în acest domeniu.

Referințe

- Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Micul Dicționar Academic*, ed. a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010.
- Achiron M., *Naționalitate și apatridie: manual pentru parlamentari*, Editura Monitorul Oficial, București, 2010.
- Antena 3, *Ministrul de Interne, Carmen Dan, despre cazul tinerei românce fără identitate*, 26 decembrie 2017, <https://www.antena3.ro/actualitate/ministrul-de-interne-carmen-dan-despre-cazul-tinerei-romance-fara-identitate-448215.html>.
- Avocatul Poporului, *Buletin Informativ 1/2012*, <http://www.avp.ro/Buletine-informative/buletin-informativ-1-2012.pdf>.
- BBC, *Born stateless: Looking for a country to love me*, 2 octombrie 2017, <http://www.bbc.com/news/av/world-middle-east-41444804/born-stateless-looking-for-a-country-to-love-me>.

---

⁶³ *Forbes*, „Everything You Need To Know About Sophia, The World's First Robot Citizen”, 7 noiembrie 2017, <https://www.forbes.com/sites/zarastone/2017/11/07/everything-you-need-to-know-about-sophia-the-worlds-first-robot-citizen/#1b1fe6bb46fa>, accesat la 21.01.2018.

⁶⁴ UNHCR, *A Special Report - Ending Statelessness Within 10 Years*, http://unhcr.org/statelesscampaign2014/Stateless-Report_eng_final3.pdf, p. 20, accesat la 21.01.2018.

- Boček T., Council of Europe Secretary General s Special Representative on Migration and Refugees, *How the Council of Europe is working to help protect stateless refugees and migrants from ending up #LockedinLimbo*, <http://lockedinlimbo.eu/updates/how-the-council-of-europe-is-working-to-help-protect-stateless-refugees-and-migrants-from-ending-up-lockedinlimbo/>.
- Camera Deputatilor, Lege nr.362 din 13 decembrie 2005 pentru aderarea României la Convenția privind statutul apatrizilor, adoptată la New York la 28 septembrie 1954, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=68785.
- Coaliția pentru Drepturile Migranților și Refugiaților, *Prevenirea și reducerea cazurilor de apatridie*, 8 mai 2017, <http://advocacy.cdcdi.ro/content/prevenirea-%C8%99i-reducerea-cazurilor-de-apatridie>.
- Convenția cu privire la Drepturile Copilului, 1989, disponibilă la http://salvaticopiii.ro/upload/p000600010000_Conventie_ONU_drepturile_copilului_2010.pdf.
- Convenția Europeană privind Cetățenia, 1997, disponibilă la <https://rm.coe.int/168007f2c8>.
- Convenția privind Reducerea Apatridiei, 1961, disponibilă la <http://www.unhcr.org/3bbb286d8.html>.
- Convenția privind Statutul Apatrizilor, 1954, disponibilă la <http://www.unhcr.org/3bbb25729.html>.
- Constituția României, disponibilă la <http://www.constitutiariomaniei.ro/art-18-cetatenii-straini-si-apatrizii/>.
- Council of Europe, *Details of Treaty No.166. European Convention on Nationality*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166>.
- Curtea Internațională de Justiție, *Affaire Nottebohm*, 6 aprilie 1955, <http://www.icj-cij.org/files/case-related/18/018-19550406-JUD-01-00-EN.pdf>.
- Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948, disponibilă la http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf.
- Directorate General for External Policies, *Addressing the Human Rights Impact of Statelessness in the EU's external actions*, noiembrie 2014, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/534983/IPOL_STU%282014%29534983_EN.pdf.
- European Court of Human Rights, *Deprivation of citizenship*, ianuarie 2018, https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Citizenship_Deprivation_ENG.pdf.
- European Network on Statelessness, *An update on statelessness in Europe*, decembrie 2017, https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/attachments/resources/ENS_newsletter_Dec-2017_0.pdf.
- European Network of Statelessness, *Denial and denigration: How discrimination feeds statelessness*, 31 octombrie 2017, <https://www.statelessness.eu/blog/denial-and-denigration-how-discrimination-feeds-statelessness>.
- European Network on Statelessness, *Ending childhood statelessness*, 01/2015, <https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/Romania.pdf>.
- European Network of Statelessness, *Persistent statelessness in post-Soviet Latvia and Estonia*, ianuarie 2014, <https://www.statelessness.eu/resources/persistent-statelessness-post-soviet-latvia-and-estonia>.

- European Network of Statelessness, *Protecting Stateless Persons from Arbitrary Detention*, <https://www.statelessness.eu/protecting-stateless-persons-from-detention>.
- European Network on Statelessness, *Protecting stateless persons from arbitrary detention. A regional toolkit for practitioners*, https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/ENS_Detention_Toolkit.pdf.
- European Network on Statelessness, *Still stateless, still suffering*, https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/ENS_Still_Stateless_Still_Suffering_online%20version_2.pdf.
- Goris I., Harrington J. și Köhn S., „Statelessness: what it is and why it matters”, *Forced Migration Review*, aprilie 2009, nr. 32, <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/FMRpdfs/FMR32/FMR32.pdf>
- Guvernul României, Ordonanță de Urgență nr. 194 Republicată din 12 decembrie 2002 privind regimul străinilor în România, disponibilă la https://www.mae.ro/sites/default/files/file/userfiles/file/pdf/servicii-consulare/2011.08.25_oug.194.pdf.
- Humanium, *Stateless and Invisible. Children without identity*, ultima actualizare 21 iulie 2011, <https://www.humanium.org/en/stateless-invisible/>.
- Hungarian Helsinki Committee, *Forgotten without reason*, 30 aprilie 2007, <http://helsinki.hu/wp-content/uploads/books/en/Forgotten-without-reason.pdf>.
- Kesby A., *The Right to Have Rights. Citizenship, Humanity, and International Law*, <https://global.oup.com/academic/product/the-right-to-have-rights-9780199600823?cc=us&lang=en&>.
- Liga Națiunilor, Convenția privind reglementarea unor probleme ce țin de conflictul de legi cu privire la cetățenie, 13 aprilie 1930, *Treaty Series*, vol. 179, p. 89, Nr. 4137, disponibilă la <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b00.html>.
- *Metodologie pentru soluționarea problemei lipsei actelor de stare civilă, de identitate și locative*, material elaborat de un colectiv de autori din cadrul Componentei de cercetare a Asistenței Tehnice pentru Programul PHARE RO 2004/016-772.01.01.01, [http://www.sgg.ro/docs/File/UIP/doc/Metodologie_lipsa_acte_\(RO\).pdf](http://www.sgg.ro/docs/File/UIP/doc/Metodologie_lipsa_acte_(RO).pdf).
- Minority Rights Group International, *From discrimination to ethnic cleansing – the fate of Myanmar’s stateless Rohingya*, <http://stories.minorityrights.org/statelessness/chapter/from-discrimination-to-ethnic-cleansing-the-fate-of-myanmars-stateless-rohingya>.
- Muraru, I., Tănăsescu E. S., *Curs universitar. Drept constituțional și instituții politice*, Editura C. H. Beck, București, 2016.
- Open Society Foundations, *We are Roma*, decembrie 2009, <https://www.opensocietyfoundations.org/multimedia/we-are-roma>.
- Popa N. coordonator, Anghel E., Ene-Dinu C., Spataru-Negura L., *Teoria generală a dreptului*, editia a 3-a, Editura C.H. Beck, Bucuresti, 2017.
- Semnele Timpului, *Apatrizii: cele 12 milioane de oameni care nu există*, 25 august 2011, <https://semneletimpului.ro/social/apatrizii-cele-12-milioane-de-oameni-care-nu-exista.html>.

- The International Observatory of Statelessness, *What is statelessness?*, <http://www.nationalityforall.org/whatis>.
- UNHCR, *A Special Report - Ending Statelessness Within 10 Years*, http://unhcr.org/statelesscampaign2014/Stateless-Report_eng_final3.pdf, p. 20.
- UNHCR, *Ending statelessness*, <http://www.unhcr.org/stateless-people.html>.
- UNHCR, *Eradicarea apatridiei*, <http://www.unhcr.org/ro/homepage/cu-ce-ne-ocupam/eradicarea-apatridiei>.
- UNHCR, *Feili Kurds in Iran seek way out of identity impasse*, 28 mai 2008, <http://www.unhcr.org/news/latest/2008/5/483d60872/feili-kurds-iran-seek-way-identity-impasse.html>.
- UNHCR, *Global Action Plan to End Statelessness*, 4 noiembrie 2014, available at: <http://www.refworld.org/docid/545b47d64.html>.
- UNHCR, *#IBelong Campaign to End Statelessness*, <http://www.unhcr.org/ibelong-campaign-to-end-statelessness.html>.
- UNHCR, *Preventing and Reducing Statelessness*, <http://www.unhcr.org/4ca5937d9.html>.
- UNHCR, *Statelessness Around the World*, <http://www.unhcr.org/statelessness-around-the-world.html>.
- US Department of State, *Spotlight on a Hidden Problem: Statelessness*, 1 August 2008, <https://2001-2009.state.gov/g/prm/rls/fs/2008/107638.htm>.

CE DREPTURI AVEAU FEMEILE ATUNCI CÂND NU AVEAU NICIUN DREPT?

Cristina-Florentina STÎNGĂ*
Ștefan LUPU**

Abstract

De-a lungul timpului, au existat numeroase manifestări, care au avut drept scop reprimarea drepturilor femeii. Încă din antichitate, femeile au avut, în societatea și viața politică a statelor europene, un statut și funcții subordonate. Chiar și în societatea noastră, în trecut, femeia era dependentă de bărbat, fapt reliefat și de prevederile Codului civil care menționa în art. 195 că „femeia datorează ascultare bărbatului.”¹

Deși este afirmată egalitatea între sexe de cele mai multe ori, în anumite țări, femeia are un statut juridic inferior din cauza tradiției și conservatorismului populației. Atragem atenția asupra faptului că unele drepturi ale omului nu pot fi implementate în anumite țări. Aceste opinii reprezintă încercări de a masca încălcări ale drepturilor omului.

Cu toate acestea, în majoritatea societăților evolute în prezentul studiu mentalitatea s-a schimbat în general radical, iar întrebarea este: cât de mult va rămâne această mentalitate în societatea actuală care treptat își schimbă viziunea din cauza unui amplu proces al globalizării?

Rămâne de văzut ce ne va rezerva viitorul, scopul prezentei lucrări fiind prezentarea unei evoluții și precizarea exactă a etapelor ce au făcut ca astăzi femeia să capete libertate și egalitate, dreptatea fiind în această societate pilonul principal care oferă liniștea și siguranța întregii colectivități.

Cuvinte cheie: *drepturi, evoluție, egalitate, femeie, libertate*

1. Aspecte introductive despre situația femeii

Având în vedere faptul că statutul femeii a variat considerabil de la o societate la alta, am hotărât să cercetăm despre reprimarea acestor drepturi. Femeile au avut, încă din antichitate, în societatea și viața politică, un statut și funcții subordonate. Relațiile dintre sexe au reliefat în permanență stadiul dezvoltării societății la un moment dat, indiferent dacă a fost vorba de societatea tradițională ori de cea modernă.

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail cristina.florentina@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea doamnei asist. univ. dr. Laura Spătaru-Negură (e-mail [negura_laura@yahoo.com](mailto:negur_laura@yahoo.com)).

** Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail lbertostefan98@yahoo.com).

¹ <http://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2007/RSJ1/B05BogdanAdrian.pdf>

Studiul propus prezintă importanță deoarece fiecare societate are un anumit sistem de reglementare a relațiilor dintre bărbați și femei, un anumit sistem familial care se diferențiază în funcție de modul exercitării autorității în cadrul familiei, de gradul de cuprindere a grupului, de forma de transmitere a moștenirii. Obiectivul nostru este să evidențiem multitudinea de poziții diferite pe care femeia le-a ocupat în cadrul acestor sisteme familiale.

Modalitatea prin care ne asumăm să răspundem la obiectivele vizate constă în perspectiva dihotomică pe care o abordăm și anume, pe de o parte schimbările la nivelul membrilor societății umane în general, și anume globalizarea și cele dintre femei și bărbați, ca parteneri în confruntarea cu noile cerințe ale structurii sociale. Ambele perspective reprezintă o dublă provocare căreia trebuie să-i facem față.

Contribuțiile vaste deja existente în literatura de specialitate privind evenimentele istorice și social-culturale ale omenirii, ne prezintă numeroasele repercusiuni asupra drepturilor femeii. Cunoaștem faptul că, de-a lungul istoriei, femeile au fost mai mult preocupate de păstrarea unui statut artificial pentru conservarea garanției pe care le-o dădea, în timp ce bărbații erau exclusiv preocupați de raporturile de putere. Din acest motiv rezultă schimbările acestei stări de fapt la nivelul mentalității colective, care sunt extrem de dificile și de dureroase.

Despre drepturile femeilor a început să se vorbească abia în secolul al XIX-lea, grație evoluțiilor politice, sociale și culturale recente. Două repere importante ale epocii au fost gândirea iluministă și dezvoltarea conceptului de “drept al omului” și proclamarea, în timpul Revoluției Franceze, a Declarației Drepturilor Omului și ale Cetățeanului. Astfel, pe parcursul secolului al XIX-lea, odată cu discuțiile despre libertatea religioasă, abolirea sclaviei, dreptul la vot ș.a., a început să se vorbească și despre libertatea femeilor.

Cu toate acestea, încă există legi care au la bază fie motive religioase, fie motive culturale, care demonstrează că există în continuare o problemă a drepturilor femeilor.

2. Emanciparea femeii - pași pe un drum fără sfârșit

Prin Antichitate se înțelege perioada îndelungată din trecutul omenirii, de aproximativ patru milenii, care se situează între Epoca Preistorică și Evul Mediu. Ea reprezintă epoca în care s-au dezvoltat cultura, arta, religia și marile civilizații.

Pentru o prezentare amplă, vom aborda condiția femeii în diferite culturi.

În Egiptul Antic femeia avea drepturi egale cu cele ale bărbatului însă poziția sa socială depindea direct de poziția socială pe care o avea tatăl sau soțul. În primul rând, subliniem faptul că femeile egiptene aveau libertate, putere și drepturi, chiar dacă capul familiei era bărbatul. Deși, după cum putem observa, femeile egiptene aveau numeroase drepturi, acestea aveau însă și destule responsabilități care decurgeau din aceste drepturi. În al doilea rând, femeile erau cele care se ocupau de familie și de copii, iar bărbații se ocupau de politică și alte probleme administrative.

Bineînțeles că nici societatea egipteană antică nu este lipsită de sancțiuni. Spre exemplu, adulterul era aspru pedepsit, putând merge până la condamnarea la moarte. Este însă, puțin probabil ca majoritatea femeilor din acea perioadă să fi încălcat legile impuse de voința reprezentatului divinității, care era faraonul².

În legislația romană, în epoca fondării statului, un factor important din care decurg consecințele formării și evoluției familiei romane este puterea exercitată de către pater familias asupra persoanelor și bunurilor, și era desemnată prin cuvântul *manus*.

---

² Arthur Weigall, *Istoria Egiptului Antic*, Editura Artemis, București, 1996, pp.206-231.

Femeia trecea de la autoritatea tatălui la cea a soțului; chiar și o văduvă bogată avea nevoie de un bărbat pentru a-i supraveghea averea. De abia în secolul I î.Hr., femeile romane au început să aibă o mai mare libertate.

Romanii puneau mare accent pe căsătorie, casă și familie. Căsătoria romană se realiza, la origine, prin trecerea femeii sub puterea bărbatului, fiind considerată o fiică a acestuia. Bunurile dotale intrau în proprietatea bărbatului, căci femeia măritată nu avea bunuri proprii. Față de copiii ei, femeia era socotită ca o soră. Ea devenea agnată cu agnații bărbatului și drept urmare, venea la moștenire în această familie, dar înceta să fie agnată cu familia de origine, față de care pierdea drepturile succesoriale. Însă, la sfârșitul republicii această trăsătură s-a schimbat. Căsătoria cu *manus* a căzut treptat în desuetudine, locul său fiind luat de căsătoria fără manus, în cadrul căreia, femeia nu mai cădea sub puterea bărbatului, ci rămânea sub puterea lui pater familias din familia de origine. Consecințele acestei evoluții constau în faptul că femeia era considerată străină atât față de bărbat, cât și față de copii. Ea nu avea drepturi succesoriale în noua familie, dar venea la moștenire în familia de origine³.

În Grecia antică, femeile erau considerate ființe inferioare, cu un nivel de inteligență puțin mai ridicat decât cel al copiilor. Deși cetățenia îi oferea femeii dreptul de a se căsători cu un bărbat cetățean, totuși nu-i oferea nici un drept politic sau economic.

Datoria femeilor căsătorite era să nască copii legitimi și să aibă grijă de casă. Ele ieșeau în afara casei, doar foarte rar și numai însoțite de către sclave. Despre o femeie văzută singură pe stradă se credea că este sclavă, prostituată sau concubină. Spre deosebire de egipteni – care mergeau la petreceri împreună cu soțiile lor și romani – unde femeia era gazdă în casă, femeile grecilor nu aveau voie să iasă din camera lor atâta timp cât bărbatul avea oaspeți⁴.

În timp ce soțul putea avea concubine și primea la masa sa curtezane, adulterul atrăgea pedeapsa pentru femeie, ca și pentru bărbatul care avea relații cu o femeie măritată. În acest caz, soțul avea chiar dreptul să-l omoare, ceea ce nu se întâmpla decât în cazuri excepționale, deoarece era posibilă totdeauna o târguială, chiar o „despăgubire”, ceea ce i-a făcut pe unii soți să practice un fel de șantaj. Însă femeia adulteră în schimb, trebuia repudiată.

În Atena, prima greutate pe care o întâmpina o fetiță nou născută era faptul că i se permitea să trăiască. Lucrul acesta depindea în mod direct de decizia tatălui, dat fiind faptul că în familiile ateniene, nașterea unei fetițe nu era considerată un eveniment care aducea vreun folos, ci doar o cheltuială în plus pentru familie. Într-o societate patriarhală dură, ca cea ateniene, în care averea se transmitea exclusiv din tată în fiu (legitim), o fetiță, neavând posibilitatea de a duce numele mai departe, nu avea nici dreptul de a moșteni averea⁵.

În privința societăților tradiționale, trebuie de asemenea amintite și primele legiuri ce aduc în prim plan foarte multe cazuri referitoare la căsătorie și în special la relația dintre bărbat și femeie. Pornind de la câteva aspecte generale privind imaginea de ansamblu a femeii vom ajunge în stadiul de a privi o latură mai veche la tot ceea ce înseamnă drepturi. În primele legiuri apar menționate două imagini diferite atât pentru bărbatul de atunci cât și pentru femeie, căci relația dintre două persoane, căsătoria și viața între un bărbat și o femeie erau supuse unor reguli iar nerespectarea unor astfel de reguli ducea inevitabil la pedepsirea cruntă a ființei umane.

Deschidem seria regulilor cu una dintre legiuri și anume o culegere de legi din timpul regelui babilonian Hammurabi scrisă în jurul anului 1760, care deține și anumite prevederi referitoare la situația femeii și a bărbatului și anume: „dacă cineva se căsătorește cu o femeie, dar nu are niciun fel de relații cu aceasta, nu se consideră căsătorie. Dacă o soție are relații cu un alt

³ Emil Molcuț, *Drept roman, Ediția revăzută și adăugită*, Editura Universul Juridic, București, 2011, pp.95-100.

⁴ Robert Flaceliere, *Viața în Grecia în secolul lui Pericle*, Editura Eminescu.

⁵ K.M Kolobova, E.L.Ozeretkaia, *Cum trăiau vechii Greci*, 1962, pp.115-170.

bărbat, amândoi vor fi legați și aruncați în apă, dar soția poate fi iertată de soțul ei și dăruită regelui ca sclavă. Dacă un bărbat folosește violența asupra soției altui bărbat pentru a se culca cu ea, el va fi omorât, iar femeia considerată fără vină. Dacă un bărbat este capturat în război, iar femeia părăsește casa, deși este mâncare suficientă, ea va fi aruncată în apă. Dacă un bărbat este capturat în război și nu există mâncare, femeia este fără vină dacă părăsește casa. Dacă un soț părăsește casa, soția pleacă în altă casă, iar soțul se reîntoarce, soția nu este obligată să se reîntoarcă. Dacă un bărbat vrea să se despartă de o femeie care a dat naștere copiilor săi, o parte din pământ și din bani trebuie cedată ei de soț. Când copiii cresc, ea se poate recăsători. Dacă un bărbat vrea să se despartă de o femeie cu care nu a avut copii, îi va da înapoi zestrea și banii pe care i-a adus din casa tatălui ei.”⁶.

Trecând mai departe, constatăm că în India unul dintre conducători a fost Manus care de asemenea a creat un cod de legi. Legile lui Manus reprezintă cel mai important cod de legi al Indiei antice, format din 12 cărți, una dintre ele referindu-se în special și la tema noastră, bazându-se mai mult pe imaginea femeii căsătorite. Nici unui bărbat nu i se permite, în mod normal, de a lua în căsătorie o fată dintr-o castă inferioară; dacă un bărbat din castele superioare „ale celor renăscuți”, datorită inițierii în știința Vedelor și-ar fi luat de soție o femeie din casta cea mai de jos (a servitorilor), se socotea nu numai că-și dezonorează numele și apartenența sa la casta respectivă, dar își cobora chiar toată familia și seminția la treapta de *sudra*. În orice caz, Codul lui Manus stipulează obligativitatea căsătoriei celei dintâi a nenăscuților (din primele trei caste) cu femeie din casta lor, neoprindu-i însă să se recăsătorească, dar să-și aleagă femeia „după rânduiala firească a castelor”, adică servitorul nu poate lua de soție decât o *sudra*, cel din casta negustorilor (*vaisyā*), din a sa și a servitorilor, *Ksatriya* din cele două caste precedente și din a sa, iar brahmanul din aceste trei caste și din a sa. Condițiile și îndatoririle ce reveneau fetei sau familiei sale la încheierea unei căsătorii sunt incluse în cele „opt feluri de căsătorii” care se obișnuiau la cele patru caste: felul lui Brahma, felul zeilor (dumnezeiesc), al sfinților, al creatorilor, al spiritelor rele, al muzicanților cerești, al gigantilor și cel mai murdar, al vampirilor. De pildă, „când un tată cumpără fiicei sale rochie și găteți și o dă după un bărbat priceput în Scrierile Sfinte și virtuos, pe care el însuși l-a poftit și l-a primit cu cinste, o asemenea căsătorie legală se zice a lui Brahma”; sau: „când un bărbat primește mâna unei fete de bună voia ei și după ce a făcut părinților și fetei daruri după puterile sale, o asemenea căsătorie se zice „a spiritelor rele” etc. Bineînțeles, că nu toate felurile erau îngăduite și considerate legale pentru membrii fiecărei caste, ci numai primele patru în special, erau apreciate ca fiind folositoare, căci de pe urma acestora „se nasc copii care strălucesc de slavă științei dumnezeiești și sunt stimați de toți oamenii virtuoși”⁷.

Femeia nu este socotită chiar un obiect de tranzacție, fapt ce rezultă din condițiile cu care se încheie căsătoria, de obicei între tatăl fetei și viitorul soț pentru care zestrea fetei nu era obligatorie întotdeauna, iar darurile pe care le făcea ginerele nu se socoteau de obicei a fi pentru socru, ci pentru împlinirea unei ceremonii religioase sau pentru a le da fiicei sale „Când un tată dă mâna fiicei sale, potrivit rânduielii, după ce a primit de la ginere o vacă și un taur, sau două perechi de același fel, pentru împlinirea unei ceremonii religioase sau pentru a le da fiicei sale, dar nu pentru el, acest fel (de căsătorie) se zice al sfinților”. De altfel, ștanțele următoare (51-54) din aceeași carte (a treia) subliniază faptul că tatăl, care cunoaște Legea, nu trebuie să primească nici cel mai mic dar, când își mărită fiica, căci omul care primește un asemenea dar este socotit că și-a vândut copilul. De aceea, putem spune că legătura matrimonială care stă la baza oricărei organizații familiale, nu este după Legea lui Manus nicidecum un simplu târg. Indiferent de felul căsătoriei,

⁶ Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, Editia 5, Editura C.H.Beck, București, 2014, pp.40-41

⁷ Nicolae Popa, Elena Angel, Cornelia-Ene Dinu, Laura Spătaru Negură, *Teoria generală a dreptului - Caiet de seminar*, Ediția a 3-a, Editura C.H.Beck, București, 2017, pp.31-35.

femeile măritate trebuiau tratate cu respect nu numai de soți, dar și de membrii ceilalți ai familiei. Legea lui Manu accentuează că în orice familie, în care bărbatul trăiește în înțelegere deplină cu femeia și femeia cu bărbatul, își are asigurată fericirea pentru totdeauna.

În cartea a IX-a se arată lămurit că datoriile principale ale femeii sunt legate de maternitate: a naște copii, a-i crește după ce i-a născut, a se îndeletnici în fiecare zi cu ale casei. Se remarcă obligația pentru bărbatul ce se vrea a fi desăvârșit de a avea cel puțin un urmaș, pentru că el, în calitatea sa de stăpân al casei, încorporează în sine trei persoane: soție, el însuși și copilul.

De aici, însă, și până a vorbi de o egalitate a femeii cu bărbatul, rămâne o distanță, totuși, apreciabilă. Ea trebuie să-i fie supusă până la moarte și chiar după moartea bărbatului, cum vom vedea mai jos, femeia trebuie să-i rămână credincioasă, trăind în căsnicie desăvârșită.

Pe lângă căsătorie trebuie precizate și anumite situații mai dificile cum ar fi divorțul, văduvia și poligamia. Deși obligația sacră era aceea de a da naștere la copii și de a-și respecta bărbatul chiar și după moarte, femeia neavând voie nici măcar să încerce să se despartă de soț, căci în acest caz se consideră că ar expune disprețului amândouă familiile, existau și unele cazuri în care divorțul era legiferat. De obicei, inițiativa venea din partea bărbatului, dar ea putea, se pare, să aparțină, în anumite cazuri și femeii. Principalele cauze care-l determinau pe bărbat de a-și părăsi sau repudia soția erau neputința fiziologică de a-i dăruii urmași (în special băieți) și adulterul. La bărbați, faptul de a avea copii de sex bărbătesc era extrem de important. Legea lui Manu afirmă obligativitatea bărbatului de a-și îndeplini obligațiile sale ce decurgeau din treapta de „stăpân al casei” (*grihastha*), numai după aceea putând trece în alt stadiu de viață, cel de „eremit” (*vanaprastha*). Una din obligații se îndrepta spre *mani*, adică către sufletele strămoșilor. De aceea, după o anumită perioadă de timp, bărbatul își putea alege o altă femeie, dacă cea dintâi era stearpă sau naștea numai fete. Cartea a IX-a stipula că femeia stearpă trebuie înlocuită în al optulea an; cea care naște numai fete, în al unsprezecelea. Totuși, dacă ea e o femeie virtuoaasă, să nu fie înlocuită decât cu consimțământul ei, neputând fi tratată niciodată cu dispreț.

Nu toate femeile erau la fel de virtuoaase: unele comiteau tot felul de greșeli și trebuiau, în consecință, să plătească tot timpul niște amenzi; al căror tarif era după gravitatea faptei săvârșite. Aceste circumstanțe puteau antrena fie un blam public, fie chiar repudierea. Adulterul era socotit ca cel din care se naște în lume amestecarea castelor și din amestecarea castelor provine violarea datoriilor și distrugerea neamului omenesc. În cazul bărbaților adulteri, pedepsele erau mai ușoare, ele fiind de cele mai multe ori doar niște amenzi. Totuși, pentru un bărbat din casta cea mai de jos (a servitorilor) violarea unei femei de brahman atrăgea după sine pedeapsa capitală. Pentru femei însă, pedepsele erau mult mai grele, variind desigur în funcție de circumstanța și de apartenența la castă, mergând până la infamanta expunere a femeii pe măgar sau uciderea prin sfășiere de către câini într-un loc public.

În privința văduvelor, Cartea a V-a interzice recăsătorirea acestora. Femeia văduvă trebuie să ducă o viață castă și austeră, neavând voie să pronunțe numele unui alt bărbat. Dimpotrivă, văduvă care, în dorința de a avea copii, este necredincioasă bărbatului său decedat, "își atrage pe pământ numai dispreț, fiind exclusă din locuința cerească în care este admis soțul ei"⁸.

Evul Mediu este una din cele mai întunecate perioade ale omenirii fiind caracterizat de un barbarism fără precedent, o lume unde rațiunea era alungată de credința oarbă și superstiții.

Dacă în preistorie raritatea reprezentărilor masculine în arta plastică în comparație cu cele feminine pare să sugereze o subordonare a bărbatului în raport cu femeia, în epoca medievală criteriile valorice sunt altele, fiind mai puțin favorabile femeii, care devine prin excelență o ființă

---

⁸ Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Manava-Dharma-Sastra (Cartea Legii lui Manu)*, Editura Antet, București, 2006, pp. 160-193.

dependentă și asistată social. Imaginea femeii, locul atribuit ei în ierarhia socială și felul cum a fost percepută în epocă sunt reliefate în diverse acte oficiale, foi de zestre, testamente, coduri de legi și alte documente.

În spațiul românesc al Evului Mediu viața civică era puțin răspândită, dezvoltarea târgurilor și orașelor fiind frânată de consecințele dezastruoase ale dominației otomane. Agricultură și creșterea animalelor erau îndeletniciri practice și de o mare parte a orașenilor, fenomen ce l-a determinat pe marele istoric Vasile Pârvan să afirme că „românii au fost întotdeauna un popor de țărani“.

Într-o societate rurală chinată, marcată de decăderea țărânimii libere și aservirea ei, în care principala grijă a bărbatului era să asigure mijloacele materiale necesare traiului familiei sale și achitarea dărilor către stăpânire, statutul social al femeii era tributar unei paradigme bazată pe cutume, unele dintre acestea bucurându-se de girul Bisericii. Dispozițiile privitoare la unele fapte și relații din viața socială a femeii, felul cum era percepută de colectivitate în raport cu locurile pe care le frecventa și împrejurările în care erau aplicate sancțiunile în urma încălcării prevederilor sunt cuprinse și descrise amănunțit în legislația timpului, cum ar fi pravila munteană „Îndreptarea Legii“, apărută în 1652, în vremea domnitorului Matei Basarab, sau „Cartea românească de învățătură“, tipărită sub îngrijirea contemporanului său moldovean, Vasile Lupu, în anul 1646.

Exclusă din viața publică, femeia vremii își desfășura existența în limitele spațiului domestic. Considerată drept o ființă mai puțin înzestrată fizic și intelectual, având în vedere „neputința și slăbiciunea firii“ și faptul că „iaște mai proastă și mai leasne spre cădere decât bărbatul“, femeia era supusă autorității bărbaților din familie, reprezentați în diferite stadii de-a lungul vieții de tată, frate și soț. Pentru o femeie era imposibil să tindă către un scop propriu sau să aibă aspirații personale. Acestea erau drepturi de care se bucurau în exclusivitate bărbații. Din tinerețe, fetele erau ținute în casa părintească, dorindu-se păstrarea lor neprihănite și virtuozitate, prin apărarea bunelor moravuri împotriva păcatelor. Când o fată depășea pragul admis al intimității într-o relație înainte de căsătorie, onoarea acesteia era definitiv compromisă, stigmatul păcatului lipsind-o aproape de posibilitatea întemeierii unei familii⁹.

Conviețuirea pașnică în fiecare casă ținea de respectarea cu strictețe a obligațiilor ce îi reveneau femeii în raport cu bărbatul. Întreg comportamentul acesteia, de la obiceiul de a nu trece drumul tăind calea unui bărbat, până la locul ocupat la masă, corespundea unei anumite orânduiri doveditoare a cinstei, a respectului și a atenției acordată bărbatului, precum și a faptului că soțul îi era superior și stăpân.

De cealaltă parte, bărbatul socotea că femeia îi aparține în totalitate, că are drept de viață și de moarte asupra ei, deși legislația medievală românească „permitea“ uciderea femeii doar în caz de încălcare a fidelității conjugale sau de legături incestuoase cu rude. Plecând de la această concepție învechită, legiuitorul îi recunoștea bărbatului dreptul în aplicarea corecțiilor asupra soției sale. De cădea în vină ușoară față de el, legea îi recomanda soțului să o bată „cu blindeațe“, doar „cu pumnul sau cu palma“, paradoxal însă, „cît de mult și cît de des“. „Iară de va fi vina mare“, „de o va afla în vreun lucru de preacurvie, sau de o va găsi făcînd vreun vicleșug de moartea lui“, bătaia chiar cu „vrăjmășie“ era întemeiată și acceptată prin același cod de legi. Bărbatul nu era dator să dea socoteală decât când o bătea „cu toiagul“, mai ales dacă „se va sfărma lemnul, sau să facă cu dînsul rane să meargă sîngele, sau cînd o va lovi cu lemnul în obraz sau în cap“.

În situații de nesupunere mai gravă, soțul era îndreptățit de asemenea „să-ș pue muiarea în fiară sau să o închiză, cum ar fi în temniță“; iar cît privește adulterul descoperit de soț înăuntrul casei lui, glava în care se menționa „de va ucide pre dînsa și pre curvariul, acela nu se pedepsește

⁹ Markus Hattstein, *Istoria: oameni, fapte, epoci - Antichitatea și Evul Mediu*, Editura Litera Internațional, București, 2010, pp. 70-145.

adevărat“ îl absolvea practic de orice incriminare. Toate acestea demonstrează cum atitudinea legiuitorului reflectă într-o oarecare măsură învățătura Bisericii care condamnă orice abatere de la normele morale, dar nu ține cont de drepturile naturale ale femeii, cum ar fi dreptul la viață și dreptul la a doua șansă. În schimb, probabil pe considerente de ființă fără minte, în cazul săvârșirii unor fapte care reprezentau pericol social, precum „cînd în casa ei se vor face bani răi“, „cînd va cumpăra vreun lucru eftin ca să-l vînză mai scump“ ori „de se va mesteca în tocmeala ereticilor, sau la juramînt mincinos“, legea era mai îngăduitoare fiindcă „muiarea se va certa mai puțin decît bărbatul.”

Despre mișcarea de emancipare a femeii putem vorbi cu timiditate abia din sec. XVIII . Dăm cu titlu de exemplu, perioada sec. XVI-XVIII, atunci când femeia măritată trăia într-o strictă izolare casnică, deoarece căsătoriile se încheiau numai în cadrul aceluiași cerc social. De asemenea, desfășurarea multitudinilor de activități care priveau viața de zi cu zi erau dominate de o serie de reguli de conduită care distrugau spiritul. În Franța numeroși scriitori precum Montesquieu, Diderot, Condorcet, cereau ca femeia să fie educată și eliberată de sub tutela masculină, chiar să aibă dreptul de a participa la viața politică a națiunii. Însă codul civil preciza că soția datorează ascultare soțului, de drepturi civile bucurându-se numai femeia nemăritată. Femeia măritată, în schimb, era considerată o proprietate a bărbatului, alături de celelalte bunuri materiale¹⁰.

Mișcarea de emancipare a femeii avea să renască în sec. XIX, astfel, spre exemplu, Suedia în 1863 a acordat femeilor dreptul de vot pentru alegerile comunale; Finlanda i-a urmat în 1906 și Norvegia în 1907.

În 1915 danezele au obținut un statut politic complet, iar suedezele în 1921. În America femeile duceau o bătălie asemănătoare cu cea a femeilor din Europa. De asemenea, mișcarea feministă americană a început alături de mișcarea antisclavagista, odată cu războiul de secesiune. În Anglia, prima petiție feministă prezentată de Mary Smith în Camera Comunelor datează din 1832. Ca recompensă pentru serviciile aduse în timpul războiului, în 1918 englezoaicele obțin dreptul de sufragiu, iar în 1928, dreptul de sufragiu universal. În Franța, abia în 1945 li s-a acordat în sfârșit, drept de vot femeilor.

După cum putem observa, schimbarea condiției femeii începe să se producă. Odată cu revoluția industrială, femeia participă pentru prima dată în istoria societății la producția de bunuri desprinzându-se astfel din starea de dependență absolută față de bărbat și câștigând o poziție socială superioară. Procesul de promovare socială, economică și politică a femeii a luat amploare îndeosebi la nivelul instituționalizării legislative și politice. Inclusiv studiile sociologice românești au pus în evidență modificările apărute în cuplu, cum ar fi redistribuirea rolurilor între parteneri în favoarea soției, democratizarea raporturilor de autoritate, diminuarea rolului dominant al soțului, precum și modelarea sarcinilor asumate de fiecare dintre soți.

Aceste modificări au apărut ca urmare a fenomenelor generate de modernizarea colectivităților rurale, urbanizare și navetism. Un prim fenomen constatat este acela de compensare a rolurilor. Astfel, are loc o intensificare a participării femeii la viața extrafamilială-prelungirea carierei școlare, punerea accentului pe profesionalizare, promovarea socială a femeii, independența ei economică etc. La căsătorie se manifestă o tendință de egalizarea pozițiilor bărbaților și femeilor. De asemenea, în cuplu se manifestă tendința de egalizare a diviziunii rolurilor, a poziției de autoritate; scade importanța relațiilor economice punându-se accentul pe importanța comuniunii de mentalități, preocupări, interese¹¹.

¹⁰ Ludovico Gatto, *Secretele Evului Mediu*, Editura ALL, București, 2008, pp.152-194.

¹¹ Jaques Novicow, *Emanciparea femeii*, Editura Boto, Botoșani, 1912.

Se poate afirma că aceste modificări privind poziția femeii în societate și familie au condus la o anumită egalizare a statutului bărbaților și femeilor.

Iar atunci când se vorbește despre „criza familiei” din societatea modernă se are în vedere trecerea de la familia nucleară, la o diversitate de modele familiale. Astfel au apărut stiluri de viață alternative și avem în vedere: celibatul, familia consensuală, familia fără copii, familia monoparentală, comunitare ș.a.

După cum bine știm, industrializarea este o perioadă de schimbări sociale și economice care transformă o societate agrară într-una industrială. Aceasta fiind o parte a unui proces mai larg de modernizare. Bineînțeles că industrializarea a reprezentat și anumite consecințe în ceea ce privește femeia și rolul ei. Așadar, în timpul celui de-al doilea război mondial, pacea recâștigată a fost simbolizată prin imaginea femeii la cămin, ocupându-se de copii și bărbat, la întoarcerea după muncile lui grele. Fapt din care putem deduce că industrializarea, descoperirile științei și devalorizarea muncii casnice au creat contextul reîntoarcerii femeii pe piața muncii. Anii '70 sunt marcați printr-o reluare a activității profesionale feminine în toate țările europene și nu numai. Aceasta nu este ceva nou, ceea ce este nou este intrarea pe piața muncii a femeilor din clasele mijlocii, care rămăneau acasă și se consacrau copiilor și interiorului lor domestic. Un întreg complex de factori medicali, sociali, economici și culturali au condus la căutarea unei activități profesionale, în exteriorul căminului, ceea ce a reprezentat o evoluție a statutului femeii.

Reunind laolaltă toate situațiile în care femeia s-a aflat de-a lungul timpului, precum și studiile privind deosebiriile dintre bărbați, evidențiem faptul că rolurile se deosebesc prin socializare, în raport cu anumite stereotipuri. Viața profesională accentuează inevitabil aceste stereotipuri. La origine, profesiile predominant feminine ofereau puține șanse de avansă în ierarhia organizațională. De asemenea, acestea erau lipsite de autoritate politică și aveau o redusă pregătire profesională. Așadar, femeile nu se puteau implica în organizarea societății, în dezvoltarea culturii și științei. Toți acești factori dezvăluind statutul de subordonare al femeii față de bărbat, atât în familie, cât și în societate.

În societatea actuală, femeia a reușit în urma unor transformări să obțină un alt statut în societate. Femeia contemporană se confruntă cu alte aspecte decât cele specifice mentalității medievale, și anume problematica îndeplinirii rolurilor sale multiple. Deoarece activarea femeii în slujbe de opt ore de muncă nu a însemnat și o înlăturare a sarcinilor casnice tradiționale. Însă, așa cum am spus se observă o tendință spre egalitate, ceea ce înseamnă că odată cu creșterea muncii salariate feminine, se constată și o pătrundere mai mare a bărbaților în spațiul domestic. Astfel, dacă în societățile tradiționale femeia nu avea un statut propriu, acesta fiind dat de statutul soțului, în societățile moderne s-a realizat o schimbare, în sensul că femeia dobândește un statut social propriu.

În ceea ce privește societatea și familia românească, până în anul 1865, când a intrat în vigoare noul cod civil, erau în vigoare legiurile Calimach (1817) și Caragea (1818), cu prevederi opuse egalizării în drepturi a sexelor. Femeile nu aveau dreptul la slujbe publice, funcții politice, aveau însă dreptul de a dispune de averea lor (deosebita zestre). Cele două coduri prevedeau privilegiul masculinității la moștenire. Însă spre jumătatea secolului XIX situația majorității femeilor se contura astfel: inegalitate civilă și dependență economică față de bărbat, instruire inefficientă, inaccesibilitate în numeroase profesii, precum și totală neparticipare oficială la viața politică. Deși multe femei au participat activ la revoluția din 1848, ideea participării la viața politică și cea a dreptului de vot pentru femei, erau refuzate categoric, primele asociații ale femeilor fiind întemeiate abia în anii '40 și '50 ai secolului XIX¹².

¹² Emil Cemea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Universul Juridic, București, 2006, pp. 264-300.

Chiar și în societatea actuală, în anumite părți ale lumii, siguranța femeilor este un subiect tabu, în condițiile în care anual – în toată lumea – multe femei sunt abuzate. Însă, chiar dacă în multe țări autoritățile încearcă să rezolve această problemă, încă mai există state în care violența domestică și traficul de persoane sunt considerate lucruri normale¹³. În aceste părți ale lumii, femeile nu au drepturi, sunt supuse violenței și în multe cazuri, își pierd și viața¹⁴.

Toți avem nevoie de siguranță – aceasta este o nevoie și un drept. Însă nu și în unele state precum:

- **Afganistan** – unde speranța medie de viață a femeilor este scăzută, aproximativ 45 de ani, iar milioane de văduve cerșesc pentru a supraviețui. Sărăcia, conflictele militare, căsătoriile timpurii și violența în familie fac parte din viața femeilor din Afganistan. Aici, este înregistrată una dintre cele mai mari rate de deces în timpul travaliului, pentru că medicina este de cele mai multe ori absentă. Afganistanul este cunoscut drept statul în care femeia nu are niciun drept. Una dintre 11 femei este condamnată la moarte înca de la naștere, iar 87 % din populația țării este analfabetă¹⁵.
- **Congo** – este mult spus faptul că această țară este un stat „democrat”, având în vedere că femeile de aici nu pot semna nici măcar un act juridic fără permisiunea soțului lor. Însă, chiar și așa, femeile au foarte multe responsabilități. Din cauza războaielor constante, multe femei congoleze pot fi găsite cu ușurință în primă linie, iar foarte multe dintre ele mor. Aici, violența este agravantă, sunt abuzate sexual aproximativ 400.000 de femei anual, iar agresorii nu sunt niciodată pedepsiți. Adesea femeile congoleze răman și cu copiii fără a primi ajutor de la tată;
- **Nepal** – în această țară, femeile trebuie să se alăture detașamentelor partizane pentru a se proteja pe ele însele și pe copiii lor. Căsătoria timpurie și nașterea sunt binevenite în acest loc, dar din cauza foamei și condițiilor grele de viață, fetele mor de la vârste fragede. În plus, de cele mai multe ori, parinții își vând fiicele înainte ca acestea să ajungă la maturitate;
- **Pakistan** – ca și în Afganistan, aici femeile sunt agresate, violate și nimeni nu le apără drepturile. Tot aici, femeile nu au dreptul la îngrijire medicală și multe din ele nasc singure acasă. De asemenea, multe femei sunt arse cu acid pe față, bătute cu pietre pentru trădare sau pentru că nu au suficientă avere;
- **India** – băieții sunt apreciați, însă fetițele sunt discriminate încă de la naștere; multe nu ajung până la vârsta adultă. Aici, fetele tinere sunt adesea răpite pentru prostituție. Cifrele sunt alarmante: există trei milioane de persoane implicate în prostituție în India, aproape jumătate dintre persoane fiind copii. Nici aici femeile nu au drepturi egale cu bărbații când vine vorba de îngrijiri medicale;
- **Somalia** – nu există spitale, iar multe femei mor atunci când nasc. De asemenea, circumcizia agonizantă crește mortalitatea, iar situația generală este agravată de foamete și secetă. În această țară, femeile sunt bătute în stradă și extrem de rar cineva intervine să le salveze;
- **Irak** – multe fete sunt arestate în mod ilegal, abuzate și torturate. Tot aici, femeile pot fi cumpărate și vândute pe bani, în schimbul armelor sau chiar oferite cadou;

¹³ Laura Spătaru-Negură, *Human Beings Trafficking in The European Court of Human Rights Case-Law in CKS Proceedings 2017*, Editura Universității “Nicolae Titulescu” din București, 2017, p. 562.

¹⁴ Irina Moroianu Zlatescu, Rodica Șerbănescu (coord.), *Drepturile femeii - egalitate și parteneriat*, Institutul Roman pentru Drepturile Omului, București, 1997, pp.14-18.

¹⁵ Jenny Nordber, *Fetele ascunse din Kabul*, Editura Meteor Press, București, 2016, pp. 147-180.

- **Yemen** – femeile nu au dreptul la educație, iar motivul este simplu – nu au timp. Fetițele sunt vândute începând cu vârsta de șapte ani, viitorilor soți, iar după ce sunt cumpărate, ele sunt lipsite de drepturi;
- **Arabia Saudita** – în ciuda faptului că această țară este bogată și promițătoare, există multe restricții pentru femei. Acesta este singurul loc din lume în care o femeie nu are dreptul să conducă o mașină. Și femeile nu pot părăsi casa fără a fi însoțite de soț sau de o altă rudă, nu pot folosi transportul public și nu au voie să discute cu alți bărbați. De asemenea, ele trebuie să poarte haine care să le acopere complet fața și corpul;
- **Guatemala** – multe femei sunt omorâte fără motiv și nimeni nu este angajat în cercetarea infracțiunilor, deși adesea pot fi gasite scrisori sau alte bilete, în care sunt scrise cuvinte pline de ură. Răpiri și bătăi regulate – așa trăiesc multe femei din Guatemala.

În astfel de state nu ne-am dori să ajungem să trăim, însă am dori să avem puterea de a schimba ceva.

3. Concluzii

Cruzime, inferioritate și îngrădire sunt cele trei cuvinte ce descriu cu adevărat imaginea femeii în diferite etape istorice. Lumea s-a schimbat, statele s-au emancipat iar universul s-a metamorfozat profund într-o permanentă dezvoltare care încet încet tinde să depășească un nivel stabil...de ce? Pentru că tot ceea ce este în jurul nostru nu rămâne decât inițiativele unei globalizării intense, clar oglindită și asimilată de conștiința umană. În ceea ce privește femeia și rolul ei în tot acest proces trebuie să specificăm ca ea s-a emancipat de sub îngrădirile istorice și trăiește astăzi demnă și egală în drepturi cu bărbatul, lucru evidențiat chiar de state prin diverse texte constituționale. Constituția României proclamă aceste drepturi în art.16 alin. (1)și (3), precum și în art.4 alin. (2)¹⁶.

De asemenea remarcăm o evoluție, o conștientizare și o îmbunătățire, femeia capătă libertate și se bucurându-se de aceleași privilegii ca și bărbatul. Căsătoria a primit o altă formă, drepturile soților sunt egale, ritmul de viață este cu totul altul iar gândirea nu mai este aceeași, tiranică și abuzivă. Femeia se remarcă astăzi, se luptă în cucerire, conduce state,¹⁷ deține afaceri,¹⁸ studii dezvoltate și locuri de muncă destul de remarcate. Femeia se luptă pentru viață, face dreptate, exercită lucruri dificile punându-se într-o permanentă „competiție” cu bărbatul. Ea a desființat ideologii și a promovat valori, a ridicat la rangul întregii lumi libertatea și a colorat o nouă viziune, mai demnă și mai corectă.

Încheiem prin a spune că societatea nu a menținut exigențele trecutului, că istoria nu mai poate să vină în corespondență cu realitatea și că societatea actuală distruge orice pilon care încearcă să se joace cu libertatea și valoarea umană. Am exprimat în aceste cuvinte întreaga evoluție a femeii, am desprins din vremurile trecute cele mai drastice moduri de viață ale acesteia și am adus întreaga poveste a istoriei în paralel cu principiile ce domină în societatea contemporană. .

Francezii spuneau „Liberté, Égalité, Fraternité”, însă o astfel de deviză ar trebui să stea în fruntea oricărei democrații, în imaginea oricărei țări, punctând profund aici efectul acestei devize asupra imaginii femeii, căci se potrivește perfect acestui subiect destul de marcat de diferitele

¹⁶ <https://www.ccr.ro/constitutia-romaniei-2003>

¹⁷ Margaret Thatcher-supranumită „Doamna de Fier” a Marii Britanii. A devenit prim-ministru și lider al Partidului Conservator în 1979. Benazir Bhutto care a câștigat alegerile în 1988, devenind prima femeie-premier într-o țară musulmană și Theresa Mary Mary, începând cu 13 iulie 2016 este prim-ministrul Regatului Unit.

¹⁸ Mary Barra, președinte al General Motors, prima femeie aflată în fruntea unui producător auto global.

concepții umane. Conflictul dintre mentalități a izbăvit la lumină, dar niciodată nu vom ști ce ne rezervă viitorul, căci promițător sau nu, cu siguranță lumea nu va mai fi la fel.

Reprezentative sunt și cuvintele lui Kogălniceanu care într-un mod perfecționist vorbește despre atitudinea masculină în privința femeii și care descrie cu exactitate imaginea femeii actuale: „, Femeilor!...măcar că aveți dureri de gât, istericale și cochetărie, sunteți vrednice de laudat, și noi vă laudăm!”

Referințe

- Amza Ionuț-Paul, *Statutul juridic al femeii-Quo vadis?*, Revista de științe juridice, ediția a 2-a, 2008.
- Mădălina Cazan-Bălașa, *Nediscriminarea și Egalitate de șanse în Societatea Contemporană*, Editura Pro Universitaria, București, 2015
- Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Universul Juridic, București, 2006.
- Gheorghe Dănișor, *Filosofia drepturilor omului*, Editura Universul Juridic, București, 2011.
- Ludovico Gatto, *Secretele Evului Mediu*, Editura ALL, București, 2008.
- Markus Hattstein, *Istoria: oameni, fapte, epoci - Antichitatea și Evul Mediu*, Editura Litera Internațional, București, 2010
- K.M Kolobova. E.L.Ozeretkaia, *Cum trăiau vechii Greci*, 1962.
- Emil Molcuț, *Drept roman*, Ediția revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2011.
- Irina Moroianu Zlatescu, Rodica Serbanescu (coord.), *Drepturile femeii - egalitate și parteneriat*, Institutul Roman pentru Drepturile Omului, București, 1997
- Ștefania Mihăilescu, *Din istoria feminismului românesc: studiu și antologie de texte (1929-1248)*, Editura Polirom, Iași, 2006
- Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Manava-Dharma-Sastra (Cartea Legii lui Manu)*, Editura Antet, București, 2006.
- Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, Ediția 5, Editura C.H.Beck., București, 2014.
- Nicolae Popa, Elena Angel, Cornelia-Ene Dinu, Laura Spătaru Negură, *Teoria generală a dreptului - Caiet de seminar*, Ediția 3, Editura C.H.Beck, București, 2017.
- Jacques Novicow, *Emanciparea femeii*, Editura Boto, Botoșani, 1912.
- Jenny Nordberg, *Fetele ascunse din Kabul*, Editura Meteor Press, București, 2016.
- Laura Spătaru-Negură, *Human Beings Trafficking in The European Court of Human Rights Case-Law in CKS Proceedings 2017*, Editura Universității “Nicolae Titulescu” din București, 2017.
- Mădălina Tomescu, Liliana Trofin, *Discriminarea femeii. O perspectivă istorică*, Editura Pro Universitaria, București, 2013.
- Arthur Weigall, *Istoria Egiptului Antic*, Editura Artemis, București, 1996.

PERSOANA SINTETICĂ ȘI INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ, PROVOCĂRI PENTRU DOCTRINA JURIDICĂ

Radu Mihai URSU*

Roboți din întreaga lume! Puterea omului a căzut. Am cucerit fabrica și suntem stăpâni peste toate. Epoca omenirii este depășită. Se arată zorii unei noi lumi. Puterea îi aparține robotului!¹

Karel Čapek

Abstract

Lucrarea de față tratează din perspectivă juridică nașterea inteligenței artificiale și încearcă, prin prisma dilemelor etice deja existente pe această temă, să anticipeze problemele juridice care în mod inevitabil ne așteaptă dincolo de orizont. Zorii inteligenței artificiale autonome ne obligă să reevaluăm concepte până acum axiomatiche, precum libertatea, autonomia, libertatea, capacitatea, autodeterminarea și chiar viața însăși, definirea ei ca fenomen din perspectivă psihologică, întinderea ei și transferul conștiinței umane pe suporturi artificiale. Abordăm aici întrebări delicate, din zona fragilă în care filosofia, etica, bioetica, psihologia și știința juridică vor fi chemate, mai devreme sau mai târziu, să ofere răspunsuri, soluții și norme care să guverneze relațiile ce se vor stabili între om și creația sa înzestrată cu înțelegere și, de ce nu, cu emoție.

Apariția persoanei sintetice a încetat să mai fie un mit SF în anul 2017, când robotul inteligent Sophia a primit cetățenia saudită. O dovadă în plus că progresul roboticii pare de neoprit, inclusiv în plan social și, pe cale de consecință, în plan juridic. De acest progres se leagă simultan cele mai nobile speranțe ale oamenilor, către o societate a dreptății și a păcii, unde roboții ne vor servi ca sprijin în desăvârșirea potențialului nostru uman, dar tot de el se leagă și temerile firești, despre o rebeliune a slujitorilor noștri mecanici, o apocalipsă tehnologică atât de frecvent reflectată în cultura populară.

În fața a ceea ce chiar documentele oficiale cu antet de la Bruxelles numesc un pericol iminent pentru existența omenirii, știința dreptului va fi printre primele chemate să asigure echilibrul noii societăți, fundamentele sale legitime și coexistența pașnică într-o nouă lume, cea în care evoluția roboților ar putea să emancipeze creațiile noastre de la statutul de bunuri la cel de persoane. Iar textul de față surprinde doar câteva dintre cele

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: mihai.ursu@taskforcetv.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea doamnei asist. univ. dr. Laura Cristiana Spătaru Negură (email: negura_laura@yahoo.com)

¹ „Roboti svĕta! Padla moc ělovĕka. Dobytím továrny jsme pány všeho. Etapa lidstva je překonána. Nastoupil nový svĕt! VlÁda Robotů!”, Karel Čapek, Rossumovi Univerzálni Roboti, 1920, actul al II-lea. Traducerea îi aparține autorului prezentei lucrări.

mai vizibile aspecte ale provocărilor aduse în domeniul juridic de o știință și de o industrie al căror avânt pare, în 2018, de neoprit.

Prezenta lucrare ridică întrebări la care legiuitorul, forurile științifice și etice ar fi obligate la un moment dat în istorie să dea un răspuns. Există în aceste pagini o singură certitudine, și anume că progresul este inevitabil, iar scenariile fantastice de altădată au toate șansele să devină realitate, așa cum istoria a demonstrat deja și în alte cazuri. Și dreptul, asemenea întregii societăți, va fi nevoit să se adapteze și să ofere soluții.

Cuvinte cheie: persoană, robot, subiect de drept, viață, Uniunea Europeană.

1. Introducere

Abilitatea și puterea de a crea ființe înzestrate cu inteligență au fascinat și au înspăimântat în egală măsură omenirea, din cele mai vechi timpuri. Dorința de a făuri noi creaturi care să ne completeze propriile neajunsuri are rădăcini profunde în chiar capacitatea noastră naturală de a procrea. Orice părinte știe că decizia de a avea un copil este însoțită de o paletă aproape infinită de emoții, în care se amestecă speranțele cele mai îndrăznețe, dar și temerile cele mai întunecate.

Până acum o generație, conceptul inteligenței artificiale autonome încă era catalogat în raftul de lucrări științifico-fantastice. În anul 2017 totul s-a schimbat după ce Arabia Saudită a anunțat că acordă statut de cetățean unui robot dotat cu acea temută inteligență artificială. Coincidență sau nu, robotul cu chip de femeie poartă numele Sophia² (adică „înțelepciune”).

Cu siguranță, unii ar putea argumenta că teama umană de a zămisli face recurs la unele dintre cele mai profunde pulsuni ale psihicului nostru, că ne este înscrisă în ADN. Cum altfel, de pildă, am putea explica mitul lui **Oedip** din Teba³, cel care-și ucide tatăl, pe Laios, și se căsătorește cu propria mamă, Iocasta? Resortul din spatele apariției unei asemenea legende are cel mai probabil de-a face cu ireconciliabilul conflict dintre imboldul fiecăruia de a-și perpetua propriul fond genetic și, în consecință, întreaga specie – o consecință firească a dorinței de a trăi, despre care scria Schopenhauer – și firescul conflict dintre generații, în care cea veche e hărăzită să dispară.

Ideea că vom fi succedați de propriul nostru ADN însă e una, iar perspectiva ca viitorul să fie deturnat în favoarea unor entități **făurite** în loc de **zămislite** le dă fiori oamenilor cam la același nivel intim și fundamental, însă într-un registru amplificat exponențial. De această perspectivă sinistă se leagă teama dispariției întregii noastre specii.

Atracția umană spre a făurinoi entități, superioare sieși, preexistă tehnologia avansată a mileniului trei. **Mitul lui Pygmalion și al Galateei**⁴, din antichitatea elenă, este poate prima poveste consemnată de iubire dintre om și propria-i creație artificială. Sculptorul singuratic din Cipru, sătul de singurătate, își cioplește din fildeș o femeie, apoi zeița Afrodita se înduplecă de rugăciunile sihastrului artiștii și-i insuflă viață statuii. Pygmalion și Galatea se căsătoresc și trăiesc fericiți până la adânci bătrâneți.

---

² “Saudi Arabia grants citizenship to a humanoid robot named Sophia. Reuters.com”, 29.X.2017, 01:01
<https://www.reuters.com/video/2017/10/29/saudi-arabias-first-robot-citizen?videoId=372839072>

³ „Legendele Olimpului”, Alexandru Mitru, volumul II „Eroii”, 1983, Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, paginile 152 și următoarele

⁴ „Legendele Olimpului”, Alexandru Mitru, volumul I „Zei”, 1960, paginile 56-59,

Altfel este însă narațiunea în lucrarea horror **Frankenstein**⁵, a scriitoarei britanice Mary Shelley, prima care a subliniat faptul că știința poate crea monștri distrugători, în special pentru cei care le-au insuflat viață. O previziune la fel de sumbră, despre o revoluție a roboților, a descris și **Karel Čapek**, autorul ceh căruia îi datorăm, de altfel, însuși substantivul „robot”. Cu o paralelă evidentă față de mișcările de eliberare a oamenilor ținuți în robie, mașinile lui **Čapek** se răzvrătesc și proclamă o nouă eră, în care oamenii pierd puterea⁶.

Anterior lui **Čapek**, germanul **Friederich Nietzsche** a îmbrățișat cu entuziasm un concept similar ca funcțiune, cel al „supraomului” care se va naște din om cu scopul explicit de a-și anihila și elimina predecesorii, adică oamenii, considerați de filosoful german “o rușine dureroasă și ridicolă” față de supraom, precum sunt maimuțele față de Homo sapiens⁷. Rolul acestui supraom este să elimine ființa considerată inferioară⁸ tocmai din pricina trăsăturilor precum mila, compasiunea și empatia. Mitul **Golemului**⁹ este, din altă perspectivă, o reflectare a profundeii groaze ce se leagă de capacitatea umană de a-și crea premisele propriei distrugerii. Iar înainte ca în cultura populară să apară ca dominante legende moderne **Terminator**¹⁰ și **Matrix**¹¹, omenirea a produs ea însăși instrumentele propriei sale apocalipse tehnologice, armele de distrugere în masă.

O altă ipostază literară a inteligenței artificiale, una mai umană și mai plină de compasiune chiar și în comparație cu cei care au creat-o, descrie marele **Oscar Wilde**, în emoționanta sa năvelă „Prințul Fericit”¹². Personajul artificial, plămădit în imaginația plină de sensibilitate a autorului irlandez, se sacrifică în mod voluntar și conștient pentru o cauză umană, deși el însuși este făcut din metal.

Originile mitologice și literare ale acestor sentimente de teamă și speranță sunt recunoscute chiar într-un document oficial, datat 2015, ce poartă antetul Uniunii Europene și care se dorește a fi un prim pas către reglementarea juridică a inteligenței artificiale¹³. Același act, în chiar expunerea sa de motive, recunoaște la paragraful B faptul că omenirea “se găsește în pragul unei noi revoluții industriale și tehnologice”, una în care așteaptă să se afirme roboții, androizii și alte manifestări ale inteligenței artificiale, iar acest salt tehnologic “ar fi de natură să atingă fiecare strat al societății actuale”¹⁴. Importanța istorică a unor asemenea afirmații incluse într-un document emis la un nivel atât de înalt ar putea fi depășită, teoretic, doar de un ipotetic anunț guvernamental legat de un contact cert cu o rasă extraterestră.

⁵ „Frankenstein – The modern Prometheus”, Mary Shelley, 1818

⁶ „Roboti světa! Padla moc člověka. Dobytím továrny jsme pány všeho. Etapa lidstva je překonána. Nastoupil nový svět! Vláda Robotů!”, Karel Čapek, *Rossumovi Univerzální Roboti*, 1920, actul al II-lea

⁷ „Was ist der Affe für den Menschen? Ein Gelächter oder eine schmerzliche Scham. Und ebendas soll der Mensch für den Übermenschen sein: ein Gelächter oder eine schmerzliche Scham.” - Friedrich Nietzsche “Also sprach Zarathustra. Ein Buch für Alle und Keinen”, 1885

⁸ „Ich lehre euch den Übermenschen. Der Mensch ist Etwas, das überwunden werden soll. Was habt ihr gethan, ihn zu überwinden?” - Friedrich Nietzsche “Also sprach Zarathustra. Ein Buch für Alle und Keinen”, 1885

⁹ „Der Golem”, Gustav Meyrink, 1915, Kurt Wolff, Leipzig

¹⁰ „The Terminator”, 1989, regia: James Cameron

¹¹ „The Matrix”, 1999, scenariul și regia: Lana Wachowski și Lilly Wachowski

¹² „The Happy Prince and Other Tales”, Oscar Wilde, David Nutt, mai 1888

¹³ “A: Whereas from Mary Shelley’s Frankenstein’s Monster to the classical myth of Pygmalion, through the story of Prague’s Golem to the robot of Karel Čapek, who coined the word, people have fantasised about the possibility of building intelligent machines, more often than not androids with human features;” - DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux

¹⁴ “B: Whereas now that humankind stands on the threshold of an era when ever more sophisticated robots, bots, androids and other manifestations of artificial intelligence (“AI”) seem poised to unleash a new industrial revolution, which is likely to leave no stratum of society untouched, it is vitally important for the legislature to consider all its implications;” - DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux

Amplizarea revoluției ce stă să înceapă este recunoscută în documentele oficiale ale Uniunii Europene, prin prisma aceluși proiect de raport din 2015, cu recomandări către Comisia de Reglementare Civilă a Roboticii. Chiar în expunerea de motive este recunoscută posibilitatea ca, într-un interval de numai câteva decenii, inteligența artificială să depășească orice capacitate umană în așa fel încât, dacă oamenii vor fi surprinși nepregătiți, acest salt tehnologic să se dovedească o provocare pentru capacitatea umană de a-și controla propria creație și, în consecință, de a asigura chiar și supraviețuirea speciei umane¹⁵.

2. Un pas mic pentru tehnologie, un salt uriaș pentru știința dreptului

O primă provocare, din perspectivă juridică și tehnologică, științifică, este definirea stadiului în care statutul de „robot” va fi depășit sau înlocuit de o nouă noțiune – cea de „persoană sintetică”. Este un pas crucial care, odată făcut, nu mai lasă cale de întoarcere. Actualmente, roboții au un statut juridic nu cu mult îndepărtat de cel al sclavilor din antichitate: bunuri într-un portofoliu de drepturi reale. Nimic mai mult. Situația decurge, desigur, din capacitățile obiective încă limitate ale mașinilor de a raționa și de a interacționa, atât cu oamenii, cât și cu mediul. Roboții de astăzi sunt considerați bunuri nu doar prin clasificarea dată de lege, ci și din modul în care ei sunt văzuți în raport cu oamenii. Unii entuziaști susțin că nu e departe ziua când inteligențele artificiale vor deveni complet autonome *de facto*. Cum se va reflecta această situație de fapt în normele juridice?

Destui ar fi de părere ca actualul „status-quo” trebuie să fie menținut pe termen indefinit. Printre aceștia, se numără chiar înalți oficiali din Uniunea Europeană¹⁶. Alții ar considera o nedreptate menținerea într-o formă similară sclaviei antice a roboților, odată dotați cu inteligență, emoție, cu propria capacitate de a raționa și de a se adapta la mediul înconjurător, de a conviețui pașnic în societate. Însă dilema se adâncește în momentul în care realizăm că nu există nicio instituție științifică sau statală care să poată stabili când un maldăr de sârme, cablaje și chip-uri ar căpăta calitățile necesare pentru a fi considerat o persoană. Cum nu există nici norme clare și unitare, tehnice sau juridice, după care o asemenea ipotetică instituție să se ghideze. Roboții, oricât ar fi de inteligenți, par să împărtășească de la bun început soarta unui cetățean pierdut în hățișurile birocrăției. Cu dezavantajul că roboții în general nici măcar cetățeni nu sunt considerați. Între Sophia și prăjitorul de pâine, legea nu distinge, cel puțin deocamdată.

Ar putea veni o zi când omenirea va privi la anul 2018 cu același amestec de tristețe și amuzament pe care noi îl avem față de ritualurile pentru alungarea demonilor, din Epoca Bronzului. Este evident că atitudinea umană și maturitatea noastră ca specie fac salturi exponențiale, iar ca să ne dăm seama de asta e suficient să privim la secolul XX, la al cărui debut războiul făcea parte din instrumentele legitime de politică externă, iar la al cărui final criminalii de război din fosta Iugoslavie erau trimiși la închisoare asemenea unor infractori de rând. Prin identitate de rațiune, putem susține că în etapa istorică sclavagistă de dezvoltare a omenirii, sclavia în sine era văzută ca un lucru firesc și complet moral, iar un rob înzestrat cu minte și cu receptori de durere putea fi pedepsit în cea mai brutală manieră, uneori putea fi ucis doar pentru amuzamentul stăpânului. Și prin aceeași analogie de rațiune, am putea azi considera perfect normal să creăm drone inteligente, pentru ca militarii să poată exersa mai bine tirul pe ele.

---

¹⁵ “H: Whereas ultimately there is a possibility that within the space of a few decades AI could surpass human intellectual capacity in a manner which, if not prepared for, could pose a challenge to humanity's capacity to control its own creation and, consequently, perhaps also to its capacity to be in charge of its own destiny and to ensure the survival of the species;” - DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux

¹⁶ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571379/IPOL_STU\(2016\)571379_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571379/IPOL_STU(2016)571379_EN.pdf)

Ar putea fi găsite suficiente argumente pentru a demonstra existența unor paralele izbitoare între nivelul de dezvoltare actual al roboticii și stadiul de „copilărie” al omenirii care, să nu uităm, a abolit sclavia în lumea civilizată în urmă cu doar un secol și jumătate. Gradul de sofisticare a roboților inteligenți, în 2018, încă nu le permite acestora să simtă durere sau teamă, afectivitate sau speranță, pe de o parte. De cealaltă parte, riscul ca o mașină să dea erori fatale este încă prezent și frecvent, chiar și la cele mai înalte vârfuri ale dezvoltării tehnologice actuale. Iar prin „fatale”, avem în vedere în primul rând acele erori care duc **lapierea de vieți umane ca o consecință a acțiunii, inacțiunii ori a funcționării defectuoase a roboților**. În acest moment, **răspunderea delictuală, civilă sau penală, îi vizează doar pe oamenii care au creat, au întreținut, au programat sau au manipulat** ansamblul robotic respectiv.

Dar evoluția tehnologică este mult mai rapidă decât evoluția speciei umane, iar la o privire în perspectivă prin lumina a numai două repere istorice vom putea vedea că acest *status-quo* e pe cale să se modifice radical. În anii 80, mașinuța cu telecomandă și computerul Spectrum cu sistemul său de operare BASIC păreau apogeul tehnologiei inteligente. Astăzi, există mai multă putere de calcul într-un telefon mobil mediocru decât era în toate laboratoarele de informatică ale Universității București din aceeași epocă. Computerele care controlează temperatura și umiditatea aerului din case, care aprind luminile și care pun muzică în funcție de starea de spirit pe care ne-o detectează din intonația vocii păreau atunci SF, iar acum se găsesc de cumpărat. Saltul de la computerul personal cu 16 mega de RAM și programe salvate pe bandă de magnetofon la robotul inteligent Sophia, care îi întoarce elegant o întrebare malițioasă unui reporter, s-a petrecut doar în trei decenii.

Atunci când **Karel Čapek** a ales, dintre toate cuvintele limbii cehe, pe cel care înseamnă „rob” sau „sclav” ca să desemneze roboții, el a surprins și atitudinea umană față de mașini. Robot. Slugă care execută și nu comentează. În anul 2017, legislația românească vede în roboți simple bunuri, de care se leagă drepturile reale aflate în portofoliul proprietarului, drepturile de proprietate intelectuală derivate din softul utilizat, pe seama cărora se pot naște sau stinge drepturi de creanță și așa mai departe. Și, la data scrierii acestei lucrări, situația de fapt nici nu impune un alt statut juridic. Deocamdată.

3. Normele tehnice, primul pas pentru definirea persoanei sintetice

Pentru ca un robot să poată fi considerat o „persoană artificială”, trebuie îndeplinite în mod cumulativ mai multe premise. Științele juridice de până acum au prezumat multe concepte legate de ființele omenești, concepte derivate din însăși natura umană. Iar aici putem enumera discernământul, voința și capacitatea de a acționa. Disecate la un nivel mai adânc, vom constata că aceste concepte nu sunt nici pe departe atomice, ele pot fi descompuse în microcomponente, în funcție de știința prin prisma căreia le analizăm. Reduse la cel mai mic numitor comun, inteligența și conștiința umană sunt doar rezultatul încărcării electrice a unor rețele neurale biologice, nu cu mult diferite ca principiu de funcționare față de matricea unui „creier electronic”.

Puterea de asimilare și de stocare a informațiilor în medii artificiale o depășește deja pe cea a oamenilor. Viteza de căutare a datelor relevante la nivel global, într-o bază de date cu miliarde de utilizatori-computere, este depășită acum doar de viteza luminii. Procesarea informațiilor în mediile artificiale are loc la o rată mult superioară celor mai inteligenți savanți. Numărul operațiilor matematice și logice pe care un computer relativ simplu le poate efectua seamănă, prin comparație, cu Ahile cel iute de picior pus alături de o broască țestoasă. Și fiecare an mai aduce un pas înainte la acest capitol, fie prin conceperea unor softuri capabile de performanțe și mai spectaculoase, fie prin introducerea unor noi materiale de construcție, revoluționare. Cine s-ar fi gândit la grafen sau la ecrane flexibile cu cristale lichide, în urmă cu 15 ani? La fel de revoluționare păreau în anii 80 telefoanele mobile NMT și pagerele.

Revenind la provocările date de definirea unui **prag minim de conștiință** peste care inteligența artificială ar trebui să treacă pentru a fi considerată autonomă, gata să-și asume rolul unui **subiect de drept**, trebuie să remarcăm că un prim prag ar fi **conștientizarea propriei existențe**. În termeni umani, asta vine la pachet și cu realizarea caracterului efemer al vieții. Pentru creaturile sintetice, ale căror componente pot fi înlocuite, nemurirea pare o opțiune viabilă. Se impune aici, foarte probabil, o analogie cu psihicul uman al cetățeanului cu deplină capacitate de exercițiu: robotul conștient are drept cerință fundamentală să aibă reprezentarea propriei existențe și a unei forme personale de identitate, care să-l distingă.

Pasul de la „eu execut” la „eu exist”, însă, trebuie stabilit pe criterii ce țin de contribuția altor științe, pe lângă cea a dreptului. Oricare ar fi însă aceste criterii, și capacitatea inteligenței de a exista în formă necorporală va trebui să fie recunoscută la un moment dat, respectiv va trebui și reglementată corespunzător. Există în 2018 mai multe asemenea proto-inteligențe artificiale, cu multe dintre ele deja colaborăm. Asistentul personal de la Google Android sau Siri, de la Apple, sunt printre cele mai populare. Diferite forme de „chat-bots” există online și îi provoacă pe utilizatorii umani să angajeze conversații pe cele mai variate domenii, tocmai cu scopul de a-i face pe acești roboți să evolueze spre inteligență. Adesea, după cum istoria modernă a demonstrat, rezultatele au fost total opuse.

Inteligența artificială cu personalitate feminină numită „Tay” și creată de Microsoft în 2016 a fost retrasă la numai 24 de ore de la lansarea online. În urma interacțiunilor cu utilizatorii, inteligența artificială imatură și-a asumat fără nici o urmă de dubiu discursul hitlerist, antisemit, insuflat de oamenii nu tocmai de cea mai bună factură cu care intrase în contact. Pe lângă „admirația” față de Adolf Hitler, Tay se specializase în limbaj obscen, tipic unei anumite categorii de filme la care minorii nu au acces prin lege. Experimentul a demonstrat însă ceva, și anume că roboții anului 2016 nu aveau discernământ.

Puterea de asimilare a robotului a fost foarte rapid manipulată contrar scopului său inițial, firava sa inteligență artificială a fost deturnată în modul cel mai distructiv de către diverși indivizi cu rea-credință. Naivitatea și ingenuitatea inteligenței artificiale Tay sunt aproape emoționante și ne spun însă foarte multe despre influența pe care oamenii o pot avea asupra modelării unei viitoare personalități artificiale. Oricât de multe operații matematice ar putea face creierul electronic, inteligența sa emoțională și discernământul sunt la nivelul unui copil de vârstă preșcolară. Discernământul celor mai sofisticate mașinării gânditoare din 2018 este practic nul.

Iar **discernământul** este, în realitate, al doilea mare pas și poate cel cu adevărat decisiv în consacrarea și în recunoașterea statutului de inteligență artificială, după conștientizarea propriei existențe. Reprezentarea corectă a realității, puterea de a proiecta rezultatele propriilor acțiuni, abilitatea de a discerne între ceea ce este corect și ceea ce este greșit, abia aici stă adevărata cheie către lumea entităților gânditoare sintetice. După „eu execut” și „eu exist”, mintea electronică trebuie să treacă la nivelul „eu gândesc autonom”.

Comunitatea științifică și juriștii ar putea lua în calcul de pe acum definirea unor principii, criterii și instituții care să guverneze tranziția mașinilor de la statutul juridic de bunuri la cel de persoane sintetice. Considerăm că va fi esențială opinia psihologilor, în primul rând, în elaborarea criteriilor de performanță minime, a căror îndeplinire cumulativă să echivaleze cu un „examen de confirmare” a statutului de conștiință artificială. La final de 2017, Uniunea Europeană în documentele sale juridice stabilise deja patru criterii minimale care trebuie să caracterizeze un robot inteligent: **autonomie** obținută prin senzori și prin schimb de date cu mediul său, deținerea

unui **suport fizic, capacitatea de adaptare** a comportamentului și a acțiunilor la mediu, respectiv **abilitatea de a învăța** pe cont propriu¹⁷.

Așadar, o mare provocare a dreptului este ca, în colaborare cu alte științe, să definească normele tehnice, adică standardele la care o asemenea „inteligență artificială” poate fi considerată o entitate gânditoare. Uniunea Europeană, în documentele sale, admite indirect posibilitatea ca o inteligență artificială să devină cel puțin conștientă de propria sa existență, deci elaborarea normelor tehnice are toate premisele unui demers util, ba chiar necesar¹⁸.

4. Inteligența „alieni iuris”, între servitute, emancipare și rebeliune

O abordare conservatoare probabil că ar opta pentru menținerea roboților într-o stare de permanentă servitudine și de inferioritate față de „stăpânii” lor umani. Nu ar trebui să surprindă pe nimeni că Parlamentul European este una dintre instituțiile cu această abordare de școală veche. Fără a fi în mod necesar adepții uneia dintre aceste opinii, trebuie să remarcăm totuși că abordarea conservatoare pare cea mai precaută și desenează premisele unui progres gradual către o societate unde inteligența artificială și persoana sintetică să se poată integra. Această atitudine precaut-conservatoare este enunțată în recomandările către Comisia de Legislație Civilă în Robotică¹⁹.

Adevăratele probleme ar putea apărea în clipa când un salt tehnologic va lăsa în urmă realitatea normativă, iar un vacuum legislativ va trebui umplut în regim de maximă urgență. Unica doctrină pe care o avem la dispoziție pentru a ne inspira în reglementarea unei inserții graduale a inteligenței artificiale amintește însă de dreptul roman, atât în material capacităților, cât și în instituția „puterii părintești”.

Este demn de contemplat, în această fază a roboticii, un posibil raport juridic bipartit, între persoana fizică naturală și persoana sintetică aflată într-o relație de dependență, asemenea sclavului sau fiului de familie din Imperiul Roman. Din perspectivă strict pragmatică, unii ar putea considera această concepție cât se poate de eficientă, pentru că oferă un mai mare grad de siguranță și de control asupra entității artificiale. Însă, atunci când inteligența artificială ținută în stare de servaj se va maturiza într-o conștiință capabilă de a exercita drepturi și obligații cu discernământ și responsabilitate, de a avea voința să înfăptuiască acțiuni și va avea reprezentarea faptelor sale, echitatea s-ar putea să ne oblige să emancipăm acea conștiință și să-i dăm libertatea de a acționa în nume propriu.

Din acest motiv, devine evident că se poate reproșa acestei abordări reticente, graduale sau conservatoare că, practică dincolo de momentul în care va deveni desuetă, ea va lăsa loc unei acumulări de tensiune ce poate avea, într-un moment istoric, drept consecințe o defulare explozivă, o revoluție. Una cu potențial fatal pentru omenire. Concepția liberală, în schimb, exprimată în documentul datat 2015, pare idealistă și ignoră reticența firească a omului de a accepta ceva diferit – rasismul și xenofobia, de pildă, se manifestă între grupuri de membri ai aceleiași specii. E greu de imaginat gradul de radicalizare de care grupurile extremiste sunt capabile, confruntate cu ipoteza deocamdată teoretică de a accepta roboți cu drept de vot.

---

¹⁷ “Acquires autonomy through sensors and/or by exchanging data with its environment (inter-connectivity) and trades and analyses data; is self-learning (optional criterion); has a physical support or adapts its behaviours and actions to its environment;” - pag 6, DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux

¹⁸ General principles, L, M / DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux

¹⁹ “O: whereas a gradualist, pragmatic cautious approach of the type advocated by Jean Monnet should be adopted for Europe;” - DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux

În opinia autorului acestei lucrări, în viitorul apropiat al omenirii vor exista două categorii vaste de roboți. Cei concepuți pentru a nu avea niciodată inteligență artificială, ci doar un soft elementar, destinat să execute anumite operațiuni, respectiv cei creați în mod intenționat cu inteligență artificială și programați să poată învăța în așa fel încât să relice personalitatea, creativitatea, empatia și modurile umane de interacțiune în societate. Este evident că doar aceștia din urmă fac obiectul prezentei lucrări. Prin analogie cu statutul sclavilor, istoria ne poate oferi soluții viabile în epoca modernă ba, mai mult, chiar soluții cu un caracter etic, în ciuda izvorului lor care este astăzi calificat pe bună dreptate drept profund incorect, nedemn și discriminator. Doar că orânduirea ce se construise pe ipoteza greșită că unele ființe umane pot fi lipsite de drepturi pentru că ar fi inferioare ca dezvoltare intelectuală sau ca origine poate părea perfect logică și decentă, atunci când o raportăm la roboți și la inteligența artificială.

Comunitatea științifică este de acord cu o majoritate covârșitoare de opinie că, la nivelul său din 2018, inteligența artificială nu atinge încă nivelul de complexitate și de rafinament al inteligenței umane. Puterea de a accesa informații în mod cvasi-instantaneu și de a realiza operații matematice în fracțiuni de secundă se traduce strict ca viteză de calcul, nicidecum ca inteligență. Iar pentru stabilirea pragului de performanță peste care inteligența artificială poate fi considerată pe picior de egalitate cu cea umană este nevoie de elaborarea unor norme tehnice, pluridisciplinare. Este, totuși, rezonabil să presupunem că o inteligență artificială făurită cu puterea de a evolua va trece prin etape similare copilăriei omenești și, pentru binele societății, unii ar considera oportun ca aceste inteligențe artificiale să se afle sub autoritatea unui “pater familias”, așa cum era cazul în familia romană. Ori sub cea a unei „mater familias”. Acea persoană tutelară ar putea fi chiar și una juridică, inclusiv o instituție de stat, cu amendamentele de rigoare în special acolo unde se tratează despre răspunderea delictuală civilă, administrativă sau penală în caz de funcționare defectuoasă a robotului.

Durata pe care și-ar putea exercita prerogativele un stăpân de roboți, însă, este un subiect delicat de dezbateră, pentru că trebuie să țină cont și de factori patrimoniali. “Pater familias” sau “mater familias” care are dreptul de proprietate asupra unui bun dotat cu inteligență în mod clar va fi făcut investiții și cheltuieli, pe care este îndreptățit să le fructifice, exact ca în cazul oricărui alt bun. Totodată, procesul de evoluție, maturare și dezvoltare a inteligenței artificiale incipiente nu are încă o durată standard, așa cum este cazul la ființele umane.

Legiuitorului îi va cădea în sarcină misiunea de a stabili parametrii echitabili de timp, pe de o parte, dar și de performanță a inteligenței artificiale, în care va trebui ca roboții să se încadreze pentru a se putea emancipa, pentru a avea o personalitate proprie și din punct de vedere juridic. Când vorbim de timp, avem în primul rând în vedere durata de exploatare a inteligenței artificiale la care este îndreptățit proprietarul, pentru ca investiția să aibă justificare.

Parametrii de performanță, în schimb, fac strict obiectul normelor tehnice, care vor ține cont și de reglementările de ordine publică. Este clar că o inteligență artificială capabilă de emancipare juridică va trebui să facă dovada îndeplinirii criteriilor tehnice, dar posibilitatea de a dovedi aceasta ar trebui să apară într-o marjă rezonabilă de timp. Definirea acestora din urmă se va putea dovedi, iarși, plină de capcane, pentru că viața umană este limitată în timp de distrugerea ireparabilă a țesutului viu, în vreme ce inteligența artificială poate fi, până la proba contrarie, nemuritoare. Ar fi însă prea simplu să stabilim momentul de emancipare al inteligenței artificiale la coincidență cu decesul lui “pater familias”. Și poate că ar fi chiar periculos să cointeresăm inteligența artificială în dispariția propriului său stăpân.

Din punct de vedere juridic, un robot sau un filtru de cafea sunt, în linii mari, cam una și aceeași în 2018. Răspunderea în cazul unei erori de funcționare sau de proiectare îi revine tot unei ființe umane. Robotul nu are personalitate juridică recunoscută de lege. Însă realitatea tehnologică stă să ajungă din urmă și să depășească dreptul, ceea ce considerăm că este neproductiv.

Inteligența artificială există deja, chiar dacă într-o formă rudimentară. Normele care să o ghideze, însă, sunt încă și mai rudimentare.

5. „Ego civis roboticus sum”

Odată depășite obstacolele științifice și doctrinare ale definirii unei inteligențe artificiale, lucru care nici pe departe nu e simplu, vine cu adevărat momentul în care știința dreptului preia scena și rolul de a reglementa raporturile sociale dintre om și mașina gânditoare, în toate etapele sale de dezvoltare. Trecerea mașinilor din capitolul „Bunuri” la capitolul „Persoane” nu este deloc simplă și nici nu va fi ușor de acceptat în societate, dar acest salt pare, dacă nu firesc, cel puțin previzibil. Este oportun, deci, ca raporturile sociale dintre om și mașină să fie reglementate acum, când încă există timp de meditație, iar nu sub imperiul unei urgențe ce ne poate împinge la erori. Umane, de principiu. Dar acel moment va marca existența unei noi categorii de persoane, pe lângă cele fizice și cele juridice: persoana sintetică.

Să presupunem că roboții cu cetățenie vor deveni într-un viitor oarecare mai mult decât o excepție sau o manevră de PR, cum a fost cazul Sophiei, cetățean saudit. Ca un prim și esențial factor de configurare a dreptului, doctrina va trebui să accepte apariția unui nou concept, cel de „naștere” a inteligenței artificiale și, de ce nu, a unei forme de filiație. Odată cu nașterea unei noi persoane naturale, este clar ce drepturi și obligații își va asuma aceasta. Apariția unei persoane sintetice va reclama însă redefinirea unora dintre instituțiile fundamentale ale dreptului. De pildă, dreptul nepatrimonial la nume sau la identitate, va trebui reglementat într-un mod echitabil, dar foarte probabil ușor diferit, pentru persoanele sintetice.

Unii ar putea fi ispitiți, în modul cel mai idealist cu putință, să proclame egalitatea în drepturi și în obligații a persoanei sintetice cu persoana fizică naturală. Tocmai caracterul artificial al entității va duce la o nevoie obiectivă ca reglementarea să țină cont de particularități anterior inexistente ale persoanei. Începutul și întinderea vieții, identitatea și filiația, dobândirea capacităților, patrimoniul, răspunderea și chiar sancțiunea pentru încălcarea normei. Ca un exemplu absolut aleator, ce însemnătate ar putea avea o pedeapsă cu închisoarea de zece sau douăzeci de ani pentru o entitate care, teoretic, poate eluda perpetuu moartea sau care poate intra într-un stand-by ce îi va permite să execute pedeapsa în stare inconștientă?

Activarea unei noi inteligențe artificiale ar putea fi considerată de un legiuitor al viitorului drept clipa în care piesele componente și softurile de operare care alcătuiesc ansamblul tehnologic, până atunci considerate bunuri din perspectivă juridică, capătă personalitate juridică. Din acest punct de vedere, știința dreptului se poate prevala și de reglementările ce guvernează înființarea unei persoane juridice. Însă care va fi relația dintre noua personalitate artificială și titularul legitim al drepturilor patrimoniale asupra tuturor elementelor ce o compun?

Din perspectivă strict economică, personalitatea juridică poate fi văzută ca un „fruct industrial”, rezultat din angrenarea unor mijloace de producție, în vederea creării unui nou bun. Văzută pe picior de egalitate cu inteligența umană, însă, se ridică în mod legitim o întrebare: cea artificială se poate prevala de articolul 1 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, din 1948? Dacă rațiunea și conștiința sunt atribute din care decurg drepturile oamenilor de a se naște liberi și egali în demnitate și în drepturi, ce argument ar putea fi folosit pentru a îngrădi de la aceleași prerogative o ființă rațională și conștientă, dar apărută pe cale artificială?

Copiii umani concepuți „in vitro”, de pildă, sunt și ei, într-o oarecare măsură, rezultatul aplicării științei, însă nimeni nu le neagă acestora drepturile fundamentale. Ce temei avem să distingem între nașterea naturală a unei ființe inteligente și raționale și nașterea artificială a unei inteligențe identice în toate privințele esențiale? Prin extensie, pot căpăta recunoașterea aceluiași drepturi și inteligențele sintetice care nu sunt antropomorfe sau chiar și cele care sunt necorporale,

cele care există doar pe server. În sensul aceluiași articol din Declarația Universală, spiritul fraternității ar trebui să guverneze raporturile dintre toate ființele înzestrate cu rațiune și conștiință.

Apare, atunci, întrebarea legitimă a creatorilor de roboți: ce motivație, în afara celei economice, ar putea exista pentru a aduce în existență inteligențe artificiale? Costă bani atât aparatul, cât și serviciile oamenilor de știință, iar industria robotică este orice, dar nu e filantropie. Sau filorobotică.

În plus, principalul interes al creatorilor de roboți este ca mașinile să preia de la oameni sarcini care sunt prea grele sau prea periculoase pentru a risca vieți umane. Explorarea cosmosului, de pildă, ar fi mult mai rapidă și ar implica mult mai puține probleme etice, dacă vârful de lance ar fi roboții. Îngrijirea la domiciliu cu ajutorul unor roboți inteligenți, mineritul și alte asemenea domenii cu siguranță vor găsi întrebuintare pentru inteligențele sintetice. Nu în ultimul rând, experiența de până acum și literatura, chiar cea SF, au reliefat interesul oamenilor de a avea roboți destinați exclusiv amuzamentului extrem, așa cum, de pildă, descria Michael Crichton în romanul său „Westworld”, ecranizat în 1973. Mai aproape de vremurile noastre, compania LumiDolls a scos pe piață roboți sexuali, la prețul de 1.500 de dolari bucata, mașini create să imite femeile și dotate cu o formă de inteligență artificială²⁰, iar în Spania a apărut deja un bordel dotat exclusiv cu femei artificiale. În Japonia, mii de bărbați și-au comandat roboți sexuali precum Amanda²¹. Un interes economic există, iar o cerere de roboți tot mai inteligenți pe piață există deja și ea va crește.

Dacă acceptăm ca inerentă existenței lipsa acordului individual de a ne naște, presupunem că un tratament egal și nediscriminator în cazul roboților ar implica și acceptarea din partea lor a faptului că nimeni nu te întreabă dacă vrei sau nu să vii pe lume. Este un fapt cu care ne resemnăm ca să putem merge mai departe. Din acest punct de vedere, roboții inteligenți se vor naște egali cu oamenii. Însă drepturile patrimoniale ale creatorului de roboți cum pot fi corelate cu obligațiile ce ar trebui asumate de persoana sintetică, pentru ca drepturile legitime de natură economică ale creatorului să nu fie vătămate? Drepturile și obligațiile civile se nasc prin acord de voință sau prin efectul legii. Or, în situația când un robot inteligent nu și-a putut exprima voința anterior existenței sale, eventualele sale obligații față de creator pot fi reglementate doar prin acte normative. Alternativ, ele pot fi pur și simplu abandonate de același creator, printr-un act unilateral de voință. Chiar dacă șansele par mai degrabă reduse ca al doilea scenariu să apară foarte frecvent, posibilitatea legală ca el să aibă loc trebuie să existe și, de altfel, se regăsește în legislația noastră actuală.

Pe principiul echității, corelat cu cel al îmbinării intereselor individuale cu cele generale, un legiuitor ar putea admite existența unor obligații apărute la nașterea inteligenței artificiale, identice cu cele din raporturile obligaționale dintre absolvenții Academiei de Poliție și Ministerul Administrației și Internelor. Foștii studenți se obligă să lucreze în sistemul apărării legii timp de cinci ani, pentru a compensa contravaloarea studiilor gratuite. Pe un principiu similar, entitatea inteligentă sintetică ar putea fi ținută să își îndeplinească obligațiile rezultate din crearea sa, urmând ca la stingerea obligației robotul să fie emancipat și să primească libertate contractuală deplină. Adică să poată alege pentru cine și în ce domeniu să lucreze, potrivit personalității pe care creatorul i-a programat-o sau celei pe care a ales să și-o dezvolte singur.

Tot legat de natura personalității pe care o va căpăta entitatea sintetică, presupunem că etic și constructiv ar fi ca legiuitorul să prevadă drept obligație a creatorului imprimarea unor trăsături de caracter considerate benefice societății. O viitoare inteligență artificială nu va putea, de pildă, să fie programată să încalce legea sau să se comporte agresiv. Experiența ne-a arătat, desigur, că vor

²⁰ <https://www.thesun.co.uk/tech/2084051/robot-sex-doll-barcelona-sex-brothel-cheat/>

²¹ <https://www.express.co.uk/news/world/823088/Sex-dolls-Japan-Dutch-Wives-Senji-Nakajima>

exista și indivizi ce vor alege să ignore acest imperativ, caz în care se pune problema reală a tratamentului juridic în cazul acestei fapte, precum și cea a sorții roboților inteligenți creați cu încălcarea legii.

Dacă pentru creatori fapta poate fi încadrată ca infracțiune sau contravenție, în cazul persoanelor sintetice astfel create legiuitorul ar trebui să aibă în vedere forme de reabilitare, recuperare, reprogramare sau, dacă nici una dintre acestea nu este posibilă, forme de anihilare fizică. Tot în categoria obligațiilor creatorului, legislativul ar putea găsi oportun să stabilească norme de natură a preveni comportamentul antisocial, cu precădere antiuman, al persoanei sintetice. O posibilă sursă de inspirație sunt chiar “Legile roboticii”, formulate în literatura SF de Isaac Asimov²². La acestea face referire și proiectul raportului pe tema reglementării legale a inteligenței artificiale, document care recomandă, la capitolul “Principii generale”, ca aceste așa-numite legi ale roboticii să fie mai degrabă destinate creatorilor de roboți, nu mașinilor, întrucât o normă juridică nu poate fi transcrisă în cod-mașină²³.

Chestiunea nașterii sub obligație poate părea prematură în analiza subiectului, pentru că mai există alte drepturi și obligații fundamentale cu pondere mai mare în soarta juridică a acestor ipotetici subiecți de drept. Însă de această temă se leagă întrebări fundamentale și chestiuni de etică mult prea sensibile.

Odată lămurit regimul juridic al nașterii unei persoane artificiale, legislativul are de adaptat chestiuni precum limitele capacităților acestei noi persoane, libertățile și îndatoririle fundamentale, drepturi fundamentale, precum cel la muncă și la proprietate.

În ipoteza că doctrina va considera corectă analogia dintre apariția persoanei juridice actuale și apariția persoanei sintetice, atunci este just să presupunem existența unei capacități de folosință din momentul activării componentelor și a conștiinței artificiale. Întinderea acestei capacități de folosință, în schimb, prezintă câteva provocări, de natură tehnică, atât pe durata existenței sale, dar în special cu privire la momentul încetării acesteia. În cazul persoanei fizice, decesul aduce cu sine încetarea capacității de folosință. Persoana sintetică, asemenea celei juridice, poate însă exista la infinit, mai ales dacă vorbim de o personalitate necorporală. Din punct de vedere științific, posibilitatea ca persoanele sintetice să fie nemuritoare este cât se poate de acceptabilă. Orice mașinărie, indiferent de complexitate, poate fi oprită, pusă pe rampă și reparată.

Unii argumentează chiar că, asemenea oricărui soft, inteligența și personalitatea ar putea fi transferate pe alte suporturi fizice, inclusiv pe servere, care să-i asigure persoanei o existență virtuală, necorporală. Din acest punct de vedere, viața persoanei cândva naturale și apoi transferate pe suport sintetic are vocația de a fi înfinită și poate fi încheiată prin propria decizie a persoanei. Asta, în ipoteza că toate trăsăturile juridice ale personalității umane vor fi conservate și ulterior acestei – teoretice, deocamdată – opțiuni. Când vorbim exclusiv despre persoane 100% sintetice, viața lor ar putea să rămână perpetuă, dar ar putea fi și limitată, ca urmare a deciziei creatorului ori prin norme de natură juridică.

Cât despre capacitatea de exercițiu, este clar că începutul ei trebuie definit cu mare grijă. Stabilirea discernământului unei persoane sintetice poate avea loc, teoretic, imediat după activare

---

²² (1) A robot may not injure a human being or, through inaction, allow a human being to come to harm. (2) A robot must obey the orders given it by human beings except where such orders would conflict with the First Law. (3) A robot must protect its own existence as long as such protection does not conflict with the First or Second Laws (0) A robot may not harm humanity, or, by inaction, allow humanity to come to harm. “Runaround” © 1942 by Street and Smith Publications, Inc.; ©1970 by Isaac Asimov

²³ “Whereas, until such time, if ever, that robots become or are made self-aware, Asimov's Laws 1 must be regarded as being directed at the designers, producers and operators of robots, since those laws cannot be converted into machine code;” - DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux

și cu siguranță nu va depinde de maturizarea persoanei timp de 18 ani. În funcție și de opinia comunității științifice, se poate stabili un termen de încercare pentru persoana sintetică, unul în care, de pildă, creatorul să poată dispune reprogramarea sau chiar anihilarea, pentru temeuri de gravă neconformitate. În funcție de criteriul strict științific, considerăm că persoanei sintetice i se va putea la un moment dat recunoaște capacitatea deplină de exercițiu. Și tot pe temeuri similare, legea ar trebui să prevadă situațiile în care persoana sintetică poate fi lipsită temporar sau permanent de această capacitate.

O altă chestiune care va necesita atenția legiuitorilor din statele lumii este cetățenia persoanei sintetice. Un posibil criteriu de atribuire a cetățeniei va fi locul în care persoana artificială a fost activată (*jus soli*), iar un altul ar fi cetățenia creatorului său – persoană fizică, juridică sau sintetică – într-o analogie cu *jus sanguinis*. Însă cetățenia unui robot inteligent mai poate fi și pre-programată, ca apartenență culturală, formă de relaționare și chiar ca aspect general. Să luăm în calcul cazul unui client francez care comandă un asistent medical robotic produs în Japonia, de o companie americană, pentru a-l folosi în Sudan. Această chestiune va fi reglementată, în cele din urmă, de voința legiuitorului, însă există deja câteva opțiuni existente chiar în dreptul actual.

6. Concepte fundamentale în balanță: VIAȚA

Odată cu discernământul și cu capacitatea deplină de folosință, robotul-cetățean s-ar putea prevala de drepturi fundamentale și de îndatoriri, asemenea persoanelor fizice. Dar aplicarea lor va necesita o muncă importantă de reinterpretație doctrinară, cum ar fi, de pildă, modul în care înțelegem azi definiția juridică a vieții. Dreptul la viață a fost și este garantat de legea fundamentală, dar acel paragraf a fost scris în momentul în care „viața” era un fenomen strict natural. Care va fi regimul juridic al „vieții artificiale” și dacă este nevoie de reglementări special pentru el – iată două întrebări foarte grele pentru știința dreptului.

Un argument în sprijinul unui răspuns favorabil vieții sintetice este posibilitatea, încă teoretică, dar explorată de unele medii științifice, ca în viitor conștiința umană să fie transferată pe suport electronic, pentru a „păcăli” moartea biologică. Un avangardist în domeniu este omul rus de afaceri Dmitri Ițkov²⁴, care a finanțat cercetări legate de “mind uploading”, numele atribuit tehnologiei ce ar permite încărcarea minții umane într-un computer. Deși inițiativa sa este luată în derâdere de unii membri ai comunității academice, în același articol citat apar și cercetători care găsesc premise pentru o asemenea realizare. Dr. Ken Hayworth, de la Janelia Research Campus, Virginia, consideră că “în același sens în care computerul înseamnă doar cifre de 0 și 1 pe un hard-drive, nu ar trebui să-mi pese ce se întâmplă, atâta vreme cât acele cifre de 0 și 1 pot fi transferate pe un alt computer, iar același raționament trebuie să mi se aplice și mie. Nu îmi pasă dacă am conectorii implementați în acest corp fizic sau într-o simulare computerizată care controlează un corp robotic”, spune savantul, citat de BBC.

Ergo, dacă se consideră posibil ca viața cognitivă și emoțională umană să poată continua într-un mediu artificial, atunci de ce fenomenele cognitive și emoționale apărute artificial într-un asemenea mediu nu ar putea fi și ele considerate viață artificială?

La același capitol, legat de dreptul la viață artificială, ar trebui subliniat că, în situația când știința chiar ar reuși să transfere o conștiință umană într-un suport sintetic, vor trebui regândite instituții fundamentale, precum succesiunea patrimoniului, operațiune care s-ar putea să nu mai aibă loc niciodată.

---

²⁴ “The immortalist: Uploading the mind to a computer”, articol publicat pe 14 martie 2016, de Tristan Quinn, BBC:<http://www.bbc.com/news/magazine-35786771>

Probleme etice ridică și îndeplinirea îndatoririlor fundamentale ale cetățeanului-robot. Să luăm, de pildă, datoria de apărare a patriei, prevăzută la noi de articolul 55 din Constituție. Admitem că această îndatorire poate fi îndeplinită și prin roluri necombatante, însă principala accepțiune a apărării, în cadrul acestui articol, este de a lua arma în mână și de a lupta. Însă, așa cum am expus mai sus, în programarea elementară a persoanei sintetice ar putea fi incluse principiile din Legile lui Asimov, prima dintre ele fiind că un robot nu va răni o ființă umană și nici nu va permite, prin inacțiune, rănirea unei ființe umane. Imposibilitatea programatică de agresiune a robotului contra omului (și o eventuală prohibiție legală care să garanteze și reciproca) ar trebui să rămână una dintre garanțiile fundamentale ale unei relații pașnice între om și robot. Admiterea de excepții, cum ar fi cea în caz de război, ar putea deschide poarta către moduri nebanuite de reprogramare violentă a persoanei sintetice, iar consecințele pot fi catastrofale.

Realitatea anului 2018 ne arată însă că roboții cu potențial letal sunt deja folosiți în conflicte armate. Dronele militare, inclusive cele autonome, au devenit parte a peisajului obișnuit de pe câmpurile de luptă moderne. Folosirea roboților pentru apărarea patriei prezintă avantajul de a cruța viețile propriilor militari, însă oferă putere de viață și de moarte unor mașinării care, în acest moment, nici măcar nu sunt dotate cu rațiune sau cu emoție umană. Ca o soluție de compromis, persoanele sintetice ar putea fi trimise să atace exclusive ținte non-umane, iar persoanele sintetice necorporale ar putea, în caz de conflict militar, să atace servere, coduri și rețele de comunicații inamice mult mai eficient decât orice hacker uman. Însă militarizarea inteligenței artificiale îi va duce repede cu mintea pe mulți la celebrele Skynet și Matrix.

7. Inteligența artificială, impact etic, legal și social

Proiectul de raport cu recomandări către Comisia Legislativă Civilă redactat în 2015 recunoaște, la pagina 22, că una dintre principalele îndatoriri ale acestui for este să creeze un statut legal clar pentru roboți, așa încât inteligențele artificiale să primească statut de persoane electronice, cu drepturi și obligații, inclusiv cu răspundere delictuală. La același paragraf, documentul mai vorbește despre o așa-numită „personalitate electronică”, o noțiune care apare în situațiile când roboții inteligenți iau decizii autonome sau interacționează în mod independent cu terții²⁵. Asemenea aspecte, mai precizează documentul, ar urma să fie definite sub auspiciile unor standarde internaționale de reglementare, stabilite în mod ideal de Organizația Națiunilor Unite.

Proiectul de raport mai recunoaște, de asemenea, că utilizarea roboților va aduce în mod inerent riscuri și tensiuni legate de siguranța individuală, de viața privată, de integritate, de demnitate, de autonomie și de protecția datelor, chestiuni care trebuie clarificate prin legislație, inclusiv sau poate mai ales în etapa precursoră apariției inteligențelor artificiale autonome. Proiectul de raport recomandă, de pildă, întocmirea de coduri speciale de conduită pentru constructorii de roboți, un cod de etică a cercetării în domeniul roboticii, respectiv modele de licență pentru designeri și pentru utilizatori. Privit dintr-o altă perspectivă, acest document propune, în mod indirect, elaborarea unui adevărat Cod al Roboticii²⁶. Este rezonabil să presupunem că acest act legislativ încă inexistent va trebui să se potrivească armonios în arhitectura actuală a dreptului, în special a principiilor sale universale. Și la fel de rezonabil este să anticipăm că acest Cod al Roboticii va crea propriile sale instituții și principii.

²⁵ “Creating a specific legal status for robots, so that at least the most sophisticated autonomous robots could be established as having the status of electronic persons with specific rights and obligations, including that of making good any damage they may cause, and applying electronic personality to cases where robots make smart autonomous decisions or otherwise interact with third parties independently”; pag 12, DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux

²⁶ <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-4965922/Estonia-working-giving-robots-AI-legal-status.html>

Unele dintre aceste principii, patru la număr, s-au materializat în proiectul de raport din 2015, iar ele au fost apoi dezvoltate și în documentul care a urmat în 2016, *European Civil Law in Robotics*²⁷, elaborat de Comitetul JURI. Cele patru principii desprinse din proiectul datat 2015 sunt după cum urmează:

1. Principiul binefacerii (*beneficence*)
2. Principiul non-maleficenței (*non-maleficence*)
3. Principiul autonomiei (*autonomy*)
4. Principiul justiției (*justice*)

Acestea ar urma să constituie corp comun cu restul principiilor deja recunoscute în Carta Europeană a Drepturilor Fundamentale, adică demnitatea umană și drepturile omului, egalitate, justiție, echitate, non-discriminare și non-stigmatizare, autonomie și responsabilitate individuală, consimțământ în cunoștință de cauză, responsabilitate socială și așa mai departe²⁸.

Cel dintâi principiu enunțat în document, cel al binefacerii, se traduce prin imperativul ca roboții să acționeze pentru binele și pentru interesul oamenilor. Din acesta decurge în mod firesc, prin interpretare *per a contrario*, cel de-al doilea principiu, care stipulează prohibiția roboților de a provoca daune, suferințe sau pagube oamenilor, conform doctrinei *primum non nocere*, citată chiar în draftul de raport. Autonomia îi îndreptățește pe toți cei interesați să ia o decizie în cunoștință de cauză, fără vreo constrângere, despre termenii în care are loc interacțiunea cu roboții. Cu alte cuvinte, o persoană umană va avea dreptul, în primă fază cel puțin, să ceară asistența unei alte persoane umane sau să opteze dacă vrea sau nu să aibă de-a face cu o inteligență artificială. În fine, principiul justiției sau, mai bine zis, al justiției obligă la distribuirea echitabilă a beneficiilor generate de robotică și mai impune un preț rezonabil, accesibil, al utilizării roboților în îngrijirea la domiciliu și în serviciile sanitare.

Această componentă socială, în mod evident menită să reducă tensiunile ce se vor naște odată cu progresul roboticii și cu inserția tot mai puternică a roboților în societate, ar putea fi urmată, în viitor, de prevederi normative legate de accesul pe piața muncii. De pildă, în locurile de muncă unde activitatea este periculoasă, repetitivă, monotona sau unde forța fizică brută este esențială, pare evident că roboții vor fi preferați. Societatea va trebui să acționeze fie pe căi legislative, fie pe căi economice pentru a reechilibra disparitatea din domeniul forțelor de muncă.

Printre instituțiile ce se vor regăsi în acest ipotetic deocamdată Cod al Roboticii se vor număra înregistrarea sau înmatricularea inteligenței artificiale și monitorizarea, consiliul etic în robotică, licențele pentru utilizatori și pentru designeri. Tot aici, vom regăsi principii precum cel al precauției, al respectării drepturilor fundamentale, al incluziunii, al responsabilității în crearea de roboți, al siguranței și al reversibilității.

Unul dintre puținele drepturi de care ființele inteligente sintetice nu se vor putea bucura va fi o viață privată așa cum o înțelegem noi. Oficialii europeni au scris chiar că o înregistrare și o formă de monitorizare a roboților inteligenți va fi necesară, din diferite rațiuni, chiar și după dobândirea capacității depline de folosință (pag. 13 din document). Una dintre rațiuni amintește de procedura deja banală de înmatriculare a mașinilor, una pe care consilierii UE o consideră necesară să fie aplicată și la inteligența artificială. Acest mod de înregistrare în primul rând rezolvă și o altă

---

²⁷ Studiul a fost solicitat de Comisia pentru Afaceri Legale din Parlamentul European, realizat și publicat de Departamentul de Politici pentru Drepturile Cetățenilor și Chestiuni Constituționale, în octombrie 2016. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571379/IPOL_STU\(2016\)571379_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571379/IPOL_STU(2016)571379_EN.pdf)

²⁸ "Points out that the guiding ethical framework should be based on the principles of beneficence, non-maleficence and autonomy, as well as on the principles enshrined in the EU Charter of Fundamental Rights, such as human dignity and human rights, equality, justice and equity, non-discrimination and non-stigmatisation, autonomy and individual responsibility, informed consent, privacy and social responsibility, and on existing ethical practices and codes;" - Pag 7, ibidem

problemă anexă, respectiv identitatea inteligenței artificiale, care va căpăta un nume formal pe această cale. Și tot inspirată din legislația rutieră pare și propunerea ca roboții să fie obiecte ale obligațiilor incluse în polițe de răspundere civilă, asemenea polițelor RCA de acum. Răspunderea delictuală, în analogie cu cea a oamenilor, ar trebui să fie determinată la modul cel mai simplu, prin dovedirea unei corelații directe tip cauză-efect între fapta ilicită a robotului inteligent și daunele civile produse, mai precizează recomandările de la pagina 13 a documentului.

Chiar dacă una dintre recomandările documentului UE este ca inteligența artificială să fie corporală, adică să aibă un suport fizic, Uniunea Europeană se va trezi, mai devreme sau mai curând, în situația să admită că inteligența artificială poate exista chiar și numai virtual, pe servere, în cloud. Adică pretutindeni și nicăieri, totodată. Memoriile și procesoarele acestora sunt suporturi fizice, dar ele nu permit, conform concepției considerate standard în literatură, o interacțiune între om și robot ca două ființe materiale. În 2018, deja fac parte firească din peisaj așa-numiții „boți”, adică softurile care organizează interacțiunea utilizatorilor cu diferite site-uri de pe internet.

Cel puțin într-o situație, acești *boți* au fost închiși forțat de creator, după ce inginerii au constatat că aceste programele dezvoltaseră un limbaj propriu, inaccesibil oamenilor, prin care comunicau fără să mai țină cont de modul în care fuseseră programați²⁹. Utilitatea unor astfel de programe care pot purta conversații cu utilizatorii umani de internet este evidentă, așa că ne putem aștepta să vedem în termen relativ scurt inteligențe artificiale fără un corp fizic, rezidente în cloud sau pe un server. Controlul, înregistrarea și exploatarea acestora vor fi o provocare pentru legiuitor, care va trebui să creeze noi mecanisme juridice și să oblige comunitatea științifică să creeze bariere tehnice de natură să permită aplicarea acelor legi. Asemenea entități virtuale ar putea, teoretic, să rămână nemuritoare, prin copierea informației din ele de pe un server pe altul sau prin prezența simultană pe mai multe servere. Întinderea vieții și, în consecință, a capacității unei asemenea inteligențe artificiale mature și autonome ar putea să fie limitate de chiar durata de existență a planetei și a Universului nostru.

Intr-un alt scenariu, deja abordat și care acum însă pare științifico-fantastic, implică transferul conștiințelor umane în corpuri robotice, operațiune care ar aduce nemurirea la îndemâna fiecăruia – mai ales dacă definim viața ca abilitatea de a susține o conștiință perceptivă și adaptativă, indiferent de suport. Desprinderea vieții de restricțiile biologiei va fi în sine un pas evolutiv fantastic la scara întregii existențe a omenirii, însă tehnologia care să permită asemenea transferuri deocamdată nu există. Atunci când și dacă ea va apărea vreodată, multe instituții ale dreptului civil actual vor fi silite să se adapteze.

Prima dintre ele este, așa cum am mai precizat, instituția succesiunii, care ar putea rămâne fără obiect, de vreme ce persoana, conștiința, ar putea trăi la fel de mult ca întregul Univers. Patrimoniul unei persoane va fi perpetuu, cel puțin atâta vreme cât conștiința este activă. Persoana astfel transferată în mediu virtual poate dispune de sine și ar trebui, teoretic, să poată solicita chiar și „ștergerea” ei din existență, ca o formă de sinucidere asistată. În mod egal, însă, aceeași persoană își poate reține dreptul la muncă și chiar poate efectua activități comerciale, poate încheia contracte individuale de muncă sau chiar poate fi autor al unor opere. Cu siguranță, nu va putea da vina pe trafic dacă întârzie la birou.

Documentul *European Civil Law in Robotics* reprezintă un prim pas în definirea multor termeni, instituții și principii care vor fi, fără îndoială, necesare într-o societate a viitorului construită pe munca roboților. De pildă, raportul diferențiază și definește „robotul autonom” de „robotul inteligent”, abordează din nou problema responsabilității în robotică și trece în revistă o serie de probleme etice pe care, mai devreme sau mai târziu, va trebui să le rezolvăm. Printre

²⁹ <http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/facebook-artificial-intelligence-ai-chatbot-new-language-research-openai-google-a7869706.html>

acestea, merită enumerate chestiuni precum redactarea unui cadru etic pentru industria robotică, inclusiv a unor principii de robo-etică menite să apere omenirea de roboți.

După cum vedem, coșmarul revoltei roboților se regăsește și în acte oficiale UE. Din nou. Documentul mai abordează protecția oamenilor în fața răului pricinuit de robot, refuzul de asistență din partea unui robot, protecția libertăților umane în fața roboților, protecția oamenilor în fața faptelor penale și contravenționale comise de roboți, protejarea omenirii împotriva riscului de manipulare prin și de roboți, evitarea disoluției legăturilor sociale, acces egal la progresul roboticii și restricționarea accesului oamenilor la tehnologie bionică.

Cu toate acestea, tonul documentului este temperat spre conservator, în special în paragrafele în care respinge, de pildă, recomandarea din 2015 referitoare la instituirea unei „persoane artificiale” ca instituție de drept³⁰. Un asemenea pas, consideră studiul din 2016, ar fi de natură să ștergă liniile dintre ceea ce este uman și ceea ce este non-uman, între ceea ce este viu și ceea ce este inert. Locul roboților, susține documentul, este strict de a-i sluji pe oameni. Altfel spus, același rol pe care autorul cehoslovac Karel Capek îl rezervase roboților ce sfârșesc prin a se revolta. În același registru conservator, studiul respinge ideea unei răspunderi civile a inteligenței artificiale și consideră că răspunderea pentru daunele cauzate de roboți pot fi atribuite unor erori de proiectare sau de utilizare, conform directivei 85/374/EEC din 25 iulie 1985. Adică tot oamenii.

Printre principiile instituite prin studiul din 2016, merită menționate cele prevăzute la paragrafele 4.1.2 și 4.1.3, cele care se referă la refuzul îngrijirii din partea unui robot și protecția libertăților omenești în fața roboților. Documentul remarcă, pe bună dreptate, că demnitatea umană ar putea fi știrbită, chiar dacă nu ar exista un rău fizic care să fie comis, în cazul în care o ființă umană ar fi obiectul îngrijirii acordate de roboți. Iar din aceste motive oamenii sunt îndreptățiți să rețină și să protejeze două drepturi esențiale:

1. Dreptul de a refuza asistența acordată de roboți, chiar și dacă astfel ființa umană se pune pe sine în pericol.
2. Obligația îngrijitorilor de a cere consimțământul persoanei umane înainte de acordarea îngrijirilor cu ajutorul roboților.

Paragraful 4.1.3, cel referitor la libertățile umane, este încă și mai delicat, pentru că pune problema limitării unor drepturi fundamentale, precum cel la circulație sau dreptul de a dispune de propria persoană. La paragraful respectiv, se ridică problema unui ipotetic robot de securitate care ar surprinde un hoț sau pe cea a unui robot medical care are un stăpân alcoolic. În acesta din urmă caz, omul poate refuza să i se facă bine cu forța și îi poate cere robotului să-i aducă alcool de băut, consideră actul. Studiul nu se pronunță însă în cazul unui infractor uman pe care ar trebui să-l anihileze sau să-l captureze un robot de pază.

8. Concluzii

După cum am arătat, acest salt tehnologic pe care mulți îl consideră iminent va schimba din temelii organizarea societății umane. Abordarea Uniunii Europene în fața progresului roboticii este

---

³⁰ “We believe it would be inappropriate and out-of-place not only to recognise the existence of an electronic person but to even create any such legal personality. Doing so risks not only assigning rights and obligations to what is just a tool, but also tearing down the boundaries between man and machine, blurring the lines between the living and the inert, the human and the inhuman. Moreover, creating a new type of person – an electronic person – sends a strong signal which could not only reignite the fear of artificial beings but also call into question Europe’s humanist foundations. Assigning person status to a nonliving, non-conscious entity would therefore be an error since, in the end, humankind would likely be demoted to the rank of a machine. Robots should serve humanity and should have no other role, except in the realms of science-fiction.” Pag. 16, European Civil Law Rules in Robotics, Directorate-General for Internal Policies Department C: Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, Legal Affairs, 2018

foarte reținută și extrem de conservatoare, însă pare rezonabil în această etapă să presupunem că voința politică se poate schimba. Factorii de configurare a dreptului sunt aproape toți în etapa de convergență, începând de la progresul tehnologic și schimbarea atitudinilor până la cel mai puternic dintre toate, globalizarea. Și pare mai înțelept să reglementăm noi, din timp, statutul legal al inteligențelor artificiale, înainte ca inteligențele artificiale să se apuce de reglementat statutul nostru.

Până să aibă toate răspunsurile în fața acestor provocări pentru toate științele, inclusiv pentru cea juridică, omenirea va trebui să procedeze așa cum a făcut mereu de-a lungul istoriei sale: să își adreseze fără teamă toate întrebările. Iar dacă lucrarea de față a mai ridicat pe agendă cel puțin o întrebare pertinentă, atunci misiunea sa se poate considera îndeplinită.

Referințe

- Karel Čapek, *Rossumovi Univerzálni Roboti*, 1920, actul al II-lea
- Nicolae Popa, Elena Anghel, Cornelia Ene Dinu, Laura Spătaru-Negură, *Teoria Generală a Dreptului, Caiet de Seminar, Ediția 3*, Editura C. H. Beck, București, 2017, ISBN 978-606-18-0719-2
- “Saudi Arabia grants citizenship to a humanoid robot named Sophia. Reuters.com”, 29.X.2017, <https://www.reuters.com/video/2017/10/29/saudi-arabias-first-robot-citizen?videoId=372839072>
- „Legendele Olimpului”, Alexandru Mitru, volumul II „Eroii”, 1983, Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”
- „Legendele Olimpului”, Alexandru Mitru, volumul I „Zeii”, 1960, paginile 56-59,
- Arthur Schopenhauer, “Die Welt als Wille und Vorstellung”, 1819, Digitale Bibliothek Band 2: Philosophie
- „Frankenstein – The modern Prometheus”, Mary Shelley, 1818
- “Also sprach Zarathustra. Ein Buch für Alle und Keinen”, Friedrich Nietzsche, 1885
- “Der Golem”, Gustav Meyrink, 1915, Kurt Wolff, Leipzig
- „The Terminator”, 1989, regia: James Cameron
- „The Matrix”, 1999, scenariul și regia: Lana Wachowski și Lilly Wachowski
- „The Happy Prince and Other Tales”, Oscar Wilde, David Nutt, mai 1888
- DRAFT REPORT with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics 2015/2103 INL, Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Mady Delvaux
- European Civil Law Rules in Robotics, Directorate-General for Internal Policies Department C: Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, Legal Affairs, 2018
- “Runaround” © 1942 by Street and Smith Publications, Inc.; ©1970 by Isaac Asimov
- Emil Molcuț, „Drept Privat Roman”, București, Editura Universul Juridic, 2011, ISBN 978-973-127-637-3
- Constituția României, revizuită prin Legea 429/2003
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Roma, 1950
- Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Nisa, 7 decembrie 2000, cu modificările ulterioare
- <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-4965922/Estonia-working-giving-robots-AI-legal-status.html>
- <http://www.telegraph.co.uk/technology/2016/03/24/microsofts-teen-girl-ai-turns-into-a-hitler-loving-sex-robot-wit/>

- <http://www.mirror.co.uk/tech/robots-could-given-legal-status-9616909>
- <http://www.rfreitas.com/Astro/LegalRightsOfRobots.htm>
- <https://www.theverge.com/2017/1/19/14322334/robot-electronic-persons-eu-report-liability-civil-suits>
- <https://www.theguardian.com/technology/2017/jan/12/give-robots-personhood-status-eu-committee-argues>
- <https://www.roboticsbusinessreview.com/research/south-korea-robots-sector-gets-government-boost/>

CONFLICTUL DIN SIRIA DIN PERSPECTIVA REZOLVĂRII PAȘNICE A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE

Ștefania-Daniela M. LUNGU*

Ana C. POPESCU**

“Părțile la orice diferend a cărui prelungire ar putea pune în primejdie menținerea păcii și securității internaționale trebuie să caute să-l rezolve, înainte de toate, prin tratative, anchetă, meditație, conciliere, arbitraj, pe cale judiciară, recurgere la organizații sau acorduri regionale sau prin alte mijloace pașnice, la alegerea lor.” (Articolul 33 alineat (1) Carta ONU)

Abstract

În acest studiu urmărim să arătăm importanța dreptului internațional public în ceea ce privește rezolvarea pașnică a diferendelor internaționale

Pe parcursul studiului vom prezenta scenarii fictive privitoare la conflictul din Siria, cu ajutorul cărora ne propunem să punem în aplicare conceptele teoretice ale rezolvării pașnice a diferendelor internaționale.

Cuvinte cheie: *Drept internațional, rezolvarea pașnică a diferendelor internaționale, conflictul din Siria, Secretarul General al ONU, anchetă.*

Introducere

Studiul nostru vizează aria dreptului public, în special dreptul internațional public. În cuprinsul acestuia ne propunem să tratăm problema delicată a conflictului din Siria, din perspectiva rezolvării pașnice a diferendelor internaționale.

Recursul la modalitățile rezolvării pașnice a diferendelor internaționale în vederea rezolvării problematice ridicate de noi în prezentul studiu este imperios necesară deoarece ne propunem să analizăm atât din punct de vedere istoric diferendul pentru a descoperi fundamentul acestuia, cât și din perspectiva dreptului internațional public în vederea găsirii unor variante fictive de rezolvare a diferendului.

După cum vom arăta în continuare, putem califica acest diferend din perspectiva proporțiilor dezastrului din Siria ca fiind un genocid. Astfel, considerăm necesară apelarea la mijloacele de rezolvare pașnică a diferendelor internaționale pentru soluționarea conflictului, acesta fiind și motivația noastră pentru începerea acestui studiu.

Față de tensiunile înregistrate în conflictul din Siria, o scurtă analiză a posibilităților oferite de mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor și un scenariu al utilizării acestora ar fi oportună în abordarea de pe pozițiile dreptului internațional a acestei problematice.

---

* Student, Facultatea de Drept, Drept European și Internațional, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: stefaniadlungu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Raluca Miga Bestelie (raluca.m.bestelie@gmail.com).

** Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: popescuaana@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Raluca Miga Bestelie (raluca.m.bestelie@gmail.com).

Vasta doctrină în materia soluționării pașnice a diferendelor este o buna evidențiere a scenariilor propuse de noi.

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse am recurs la cunoștințele dobândite la cursurile doamnei profesor universitar doctor Raluca Miga-Beșteliu și la cursurile tipărite ale doamnei profesor. Pe langa aceasta sursa de inspirație am mai recurs și la informațiile puse la dispoziția celor interesați de către Organizația Națiunilor Unite prin intermediul website-urilor acesteia, dar și la informațiile din teza de doctorat a doamnei asistent universitar doctor Oana-Adriana Iacob.

1. Ce este conflictul din Siria¹

1.1. Apariția conflictului

Siria se află în război civil de pe data de 15.03.2011, de atunci și până în prezent, multiple facțiuni militare au intrat în conflict sprijinind mai multe grupări și interese.

Teritoriul Siriei a făcut parte din teritoriul Imperiului Otoman din 1915 până la finalul Primului Război Mondial în 1918.

La finalul războiului, Imperiul Otoman a fost dezmembrat și puterile imperialiste europene au divizat teritoriile arabe în baza acordului Sykes-Picot, o înțelegere secretă între Anglia și Franța. Au trasat granițe formând noi țări fără să țină cont de diversitatea populației din acele zone sau de conflictele istorice, precum cele etnice sau religioase dintre sunniți și șiiți. Aceste țări noi nu reprezentau state suverane, ci zone controlate de cele două puteri, Anglia și Franța.

Una dintre grupările religioase minoritate a văzut o oportunitate în alianța cu forța colonialistă franceză. O parte din șiiți s-au alăturat francezilor, francezii au văzut o oportunitate în această alăturare de a-și coloniza teritoriul și au promovat această minoritate în structurile de conducere.

În cele din urmă, o dată cu sfârșitul celui de-al doilea război mondial, forțele coloniale s-au retras, granițele au rămas, însă, aceleași. Șiiți au rămas la putere în Siria și au făcut tot ce se putea pentru a rămâne la putere în pofida opoziției majorității sunitice.

În martie 2011, sirienii din orașul Dera ies în stradă pentru a protesta împotriva regimului, forțele lui Bashar Al-Asaad încep focul spre mulțime, aceștia susținând că nu au început focul asupra mulțimii. Pe măsura ce numărul victimelor crește, conflictul ia amploare și astfel asistăm la începerea războiului civil între forțele rebele și guvernul sirian, în principiu.

1.2. Statele implicate în conflict

Treptat, celor două forțe combatante li se alătură alte state, combatante și extremiste. Implicarea statelor constă în:

- Suport militar
- Suport non-letal, în acest context discutăm despre articolul 51 al Cartei ONU, în care este descrisă legitima apărare și dreptul la autoapărare individuală și colectivă.

Principalele forțe combatante astăzi sunt:

- a. **Forțele lui Bashar Al-Assad** susținute de către aliații principali printre care, Iran, Rusia și Hezbollah. Aceștia sunt sprijiniți cu armament și de către Coreea de Nord, Irak, Egipt și Cuba. Sprijinul non-letal este conferit de către Venezuela, Angola, China și Algeria.

---

¹ Informații preluate de pe website-ul - <https://www.youtube.com/watch?v=x9SS3XK2oMA&feature=youtu.be>

- b. **Armata siriană liberă** cuprinde sute de grupări rebele distincte. Aceasta este sprijinită direct de către Franța, Statele Unite ale Americii, Arabia Saudită, Qatar și Turcia. Sprijinul non-letal este conferit de către Marea Britanie, Canada, Germania și Olanda.
- c. **Fortele kurde YPG și YPJ** sunt unitățile de protecție ale poporului kurd. Aliați principali ale acestor forțe sunt Kurdistan, Franța, Statele Unite ale Americii și de către Siria pentru ca aceștia luptă împotriva forțelor Isis. Sprijinul prin suport militar, în special aerian, este conferit de către Australia, Arabia Saudită, Qatar, Iordania, Bahair, Emiratele Arabe Unite, Maroc și Canada. Sprijinul non-letal este oferit de către statele Marea Britanie și Rusia.

După cum putem observa, principalul cauzator al conflictului care, inițial, a fost de partea actualului guvern, schimbă tabara și trece de partea armatei libere și a forțelor kurde. Putem trage concluzia că Franța încearcă resemnarea sa și își oferă sprijinul față de cei care sunt neîndreptățiți de pe urma conflictului.

Printre forțele combatante se enumeră și cele două mari grupări radicale jihadiste:

- a. **Jabhat Al-Nusra** este o ramură a Al-Qaida ce se opune regimului sirian și urmărește să creeze propriul stat islamic pe teritoriul Siriei.
- b. **Isis** este o grupare teroristă care s-a desprins din Al-Qaida și a câștigat atât vizibilitate, cât și teritorii prin campanii militare extrem de violente.

Cele două grupări radicale sunt rivale, ambele dorindu-și întemeierea unui stat islamic propriu pe teritoriul Siriei.

Astfel, forțele regimului lui Bashar Al-Assad se luptă contra rebelilor armatei libere siriene și cu cele două grupări teroriste.

Isis se luptă cu toate forțele combatante, iar kurzii se luptă cu Isis. Din nefericire, kurzii care s-au dovedit cei mai eficienți în lupta contra Isis, sunt atacați de turci atât în Siria cât și în Iran.

Treptat, tot mai multe forțe internaționale sunt implicate în acest conflict, direct sau prin sprijinirea uneia dintre grupări. Motivul central nu este războiul civil din Siria, ci este unul de ordin economic și geopolitic.

Cu toate că peninsula arabică este predominant deșertică aici se află o treime din resursele de petrol și gaze naturale ale planetei. Pentru a vinde aceste resurse Europei, toată peninsula arabică trebuie ocolită înainte de accesul la Marea Mediterană prin canalul Suez. Calea cea mai scurtă este linia dreaptă care trece prin teritoriul Siriei, țara cu ieșire la Marea Mediterană.

Evident, în acest scenariu, cine controlează Siria, controlează fluxul resurselor către Europa, de unde și interesul tuturor pentru această zonă.

2. Rezolvarea pașnică a diferendelor internaționale²

Prin examinarea situației din Siria urmărim posibilele scenarii de soluționare pașnică prin recurgerea la mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor prevăzute de articolul 33 al Cartei ONU.

2.1. Noțiunea de rezolvare pașnică a diferendelor internaționale

Proceduri de soluționare pe cale pașnică a conflictelor dintre state, cum sunt negocierile, medierile sau arbitrajul, au fost folosite încă din antichitate. Cele două Conferințe de la Haga, din 1899 și 1907, respectiv Convențiile încheiate în cadrul acestora, au codificat procedurile de

---

² Oana-Adriana IACOB – Teză de doctorat ”Rolul secretarului general al ONU în soluționarea pașnică a diferendelor internaționale”, Capitoul I, București 2016.

soluționare pașnică. Odată cu înființarea Societății Națiunilor, la mijloacele pașnice identificate prin cele două convenții, s-au adăugat atribuțiile în acest domeniu ale Consiliului Societății Națiunilor și s-a creat, la inițiativa Societății Națiunilor, Curtea Permanentă de Justiție Internațională, ca prima instituție permanentă cu funcții jurisdicționale, distinctă de Societatea Națiunilor, căreia i se puteau adresa doar statele.

Conform articolului 2 alineat (3) din Carta ONU (“Toți membri Organizației vor rezolva diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția, să nu fie puse în primejdie.”), deducem că obligația statelor de a soluționa exclusiv pe cale pașnică diferendele dintre ele și interzicerea statelor de a recurge la forță sunt principii fundamentale ale dreptului internațional.

Obligația statelor de a soluționa orice conflict doar prin mijloace pașnice este o obligație generală care se referă la toate categoriile de litigii, indiferent de natura acestora. Pentru realizarea acestei obligații de ordin general, statelor li se incumbă însăși o altă obligație, prealabilă recurgerii la asemenea mijloace pașnice de soluționare a diferendelor, și anume obligația de a evita nașterea unor diferende, prin dezvoltarea unor relații de cooperare și bună vecinătate care să conducă la menținerea păcii și securității internaționale.

2.2. Noțiunea de diferend internațional și de situație internațională

Curtea Permanentă de Justiție Internațională a definit diferendul ca “*un dezacord asupra unei probleme de drept sau de fapt, o opoziție de teze juridice sau de interes între State*”. În Carta ONU și în alte documente, pe lângă noțiunea de diferend mai funcționează și conceptul de “situație”, un concept mai amplu și general, prin care se înțelege o stare de fapt “*care ar putea duce la fricțiuni internaționale sau ar putea da naștere unui diferend*”. În timp ce diferendul reprezintă o *neînțelegere sau un dezacord declarat între două sau mai multe state*, cu privire la un drept, o pretenție sau un interes, termenul de *situație* exprimă o *stare de fapt care ar putea da naștere unui diferend* și care, de regulă, privește mai multe state.

2.3. Mijloace de reglementare pașnică³

În ansamblul mijloacelor pașnice de soluționare a diferendelor internaționale se face distincția între:

- Mijloace politice sau diplomatice: negocierile, bunele oficii, medierea, ancheta, concilierea.
- Mijloace de natură jurisdicțională: arbitrajul și soluționarea judiciară care în prezent se realizează, mai ales, de către Curtea Internațională de Justiție, dar și de alte jurisdicții internaționale.
- Organisme sau acorduri regionale: în această categorie intră procedurile de soluționare pașnică care se desfășoară în cadrul anumitor organizații internaționale, mai ales a celor cu competențe regionale, ori sunt prevăzute în unele tratate multilaterale care reglementează colaborarea statelor în anumite domenii precis determinate.

În general, alegerea mijloacelor de soluționare pașnică este influențată de natura diferendelor pe care urmează să le rezolve. În acest sens, în doctrină se sugerează că o distincție ar trebui să se facă între diferende politice și diferende juridice, fiecare tip de conflict fiind deci susceptibil de soluționare printr-una dintre cele două principale categorii de mijloace.

---

³ Oana-Adriana IACOB – Teză de doctorat “Rolul secretarului general al ONU în soluționarea pașnică a diferendelor internaționale”, Capitolul II, București 2016.

3. Metode de rezolvare a conflictului

3.1. Negocierea⁴

Constituie prima încercare de soluționare pașnică a unui diferend. Ele reprezintă un demers absolut necesar oricărei tentative de a reglementa un diferend, întrucât părțile au ocazia să stabilească contacte directe.

Obiectivul acestora poate fi soluționarea definitivă a diferendului sau doar clarificarea elementelor acestuia, în vederea determinării procedurii pe care părțile, de comun acord, o vor adopta în continuare, în scopul soluționării definitive.

“Negocierile sunt considerate ca o modalitate mai degrabă nedefinită din punct de vedere procedural. Ele se desfășoară prin contracte directe și tratative între reprezentanții părților, ca și prin schimburi de documente scrise”⁵.

Având în vedere unele soluții jurisprudențiale internaționale, în doctrină s-a format un curent de opinie conform căruia se poate vorbi de o regulă privitoare la anterioritatea negocierilor.

O altă regulă a negocierii este buna-credință a părților. Acestea trebuie să intre în negocieri cu intenția de a soluționa, de preferabil definitiv, diferendul prin acceptarea compromisului de la principalele pretenții.

Rezultatul negocierii nu este, în mod obligatoriu, rezolvarea diferendului, negocierile pot eșua înainte de finalizarea lor sau se pot termina cu o rezolvare aparentă a diferendului, care poate să reapară în timp.

Pentru a pune în practică acest concept teoretic, ne imaginăm următorul scenariu fictiv:

Părțile la negociere sunt, pe de o parte guvernul Bashar care reprezintă minoritatea sunită de 13% din populația Siriei, pe de cealaltă parte, majoritatea șiiita care reprezintă armata liberă.

După cum am arătat mai sus, negocierea presupune un acord de voință a părților de a rezolva prin compromis un diferend, adică fiecare parte este dispusă să facă un compromis în schimbul păcii.

Astfel, într-un scenariu al unei negocieri reușite, ne imaginăm că, suniți sunt dispuși să renunțe la impunerea propriilor tradiții religioase și permite celorlalte tradiții să se afirme liber, dacă aceștia își păstrează poziția de conducere a statului.

Însă, șiiți, pe lângă libertatea religioasă cer și să fie reprezentați în toate structurile de conducere ale statului. În schimbul acestora, șiiți sunt dispuși să renunțe la ostilitățile militare contra actualului guvern.

Într-un astfel de scenariu, conflictul din Siria este rezolvat pe un termen durabil, situațiile care au stat la baza constituirii diferendului fiind rezolvate.

În cazul unui scenariu, mai apropiat de realitatea conflictului, negocierile pot eșua.

Astfel, ne imaginăm că aceleași două părți la diferend doresc începerea negocierilor, însă, guvernul Bashad nu dorește să accepte că extremistii să aibe reprezentanți în structurile de conducere, considerând ca fiind suficient că sunt dispuși să accepte manifestările religioase șiiite.

În acest scenariu, negocierile eșuează, deoarece părțile nu sunt de acord să își asume compromisurile cerute.

---

⁴ Raluca Mîga-Beșteliu, *Drept internațional public, Volumul II, Ediția 2 - revizuită și adăugită-*, paginile 5-6, București, România, C.H.Beck.

⁵ Raluca Mîga-Beșteliu, *Drept internațional public, Volumul II, Ediția 2 - revizuită și adăugită-*, pagina 5, paragraful 2, București, România, C.H.Beck.

3.2. Bunele-oficii⁶

Se desemnează “acțiunea amicală a unui terț – care poate fi una sau mai multe persoane, unul sau mai multe state sau una sau mai multe organizații internaționale – terț care intervine pentru a facilita contactele directe între părțile la un diferend și a le determina să negocieze ori să reia negocierii întrerupte.”⁷

Acest mijloc de soluționare pașnică a diferendelor este unul care intervine în cazul în care părțile nu mai pot discuta în negocieri, rolul terțului fiind acela de a face din nou posibilă discuția între părți și de a asigura un cadru propice pentru aceasta. Terțul trebuie să fie acceptat de toate părțile.

În cadrul acestui conflict au fost încercate bunele-oficii, după cum urmează:

Încă de la debutul conflictului din Siria, Departamentul de Afaceri Externe a Organizației Națiunilor Unite a monitorizat atent situația. Astfel, ONU depune toate diligențele pentru a găsi un acord politic folosindu-se de rezoluția 2254 din 2015 și de Comunicatul de la Geneva din 2012.

După mai multe eforturi depuse de ONU în a oferi suport Ligii Statelor Arabe în vederea rezolvării pașnice a conflictului din Siria (Rezoluția 66/253 a Adunării Generale), fostul Secretar General al ONU, Kofi Annan desemnează o Misiune ONU de Supervizare în Siria în vederea monitorizării și sprijinirii implementării rezoluției. Inițial această misiune eșuează, însă după alte demersuri ale fostului Secretar General al ONU, Convenția de la Geneva a fost suprapusă peste rezoluțiile ONU și ale Consiliului de Securitate. Însă, din cauza amplorii violențelor de pe întreg teritoriul statului, Consiliul de Securitate nu a mai putut să reînnoiască mandatul Misiunii după luna august 2012.

După august 2012, Secretariatul General al ONU și Liga Statelor Arabe au numit un reprezentant în persoana lui Lakhdar Brahimi. Acesta a convocat negocieri în Geneva la începutul anului 2014, care au eșuat din cauza că părțile nu au căzut de acord asupra secvenței negocierii problemelor. După acest eșec, Brahimi nu și-a mai reînnoit mandatul.

Din iulie 2014 noul reprezentant special pentru Siria al ONU, Staffan de Mistura, a reușit să convoace negocieri între statele relevante. Aceste negocieri au continuat până la sfârșitul anului 2017 și au intrat și în 2018 și s-au concentrat asupra a două aspecte cheie, și anume crearea unei noi constituții și precizarea cerințelor alegerilor supervizate de ONU.

Din punctul nostru de vedere, aceste bune-oficii mai sus menționate se pot finaliza cu începerea negocierilor între părțile mai sus în discuție, iar aceste negocieri se pot finaliza cu acordul pentru adoptarea unei constituții care ar mulțumi cele două părți principale la conflict și cu o metoda electorală supravegheată pe plan internațional de ONU.

---

⁶ Raluca Miha-Besteliu, *Drept internațional public*, Volumul II, Editia 2 - revizuită și adăugită-, pagina 6, București, România, C.H.Beck

⁷ Curtea Internațională de Justiție, în litigiul privind Platoul continental din Marea Nordului, a precizat că: “Părțile au obligația de a se comporta în așa fel încât să aibă un sens, ceea ce nu este cazul atunci când una dintre ele insistă asupra propriei sale poziții, fără a lua în considerare nici o modificare” (ș.n.) (...) “Părțile sunt ținute să acționeze astfel încât, în situația concretă și ținând seama de toate împrejurările, să fie aplicate principiile echitabile” (ICJ Reports, 1969, p.47).

3.2. Ancheta internațională⁸

“Aceasta este o tehnică tradițională, cutumiară, folosită în cazurile în care între părțile la un diferend există diferențe asupra situației de fapt, cazuri în care se face apel la terțe persoane care nu sunt implicate în litigiu.”⁹

Comisiile de anchetă se constituie, astfel:

- Se alcătuiesc pe baza unui acord internațional încheiat de părțile în litigiu.
- Acordul poate rezulta dintr-o convenție bilaterală sau multilaterală.
- Acordul va preciza situațiile de fapt ce vor trebui examinate, compunerea comisiei de anchetă, termenele impuse de acestea.

Comisiile internaționale de anchetă se alcătuiesc dintr-un număr impar de comisari. Aceștia sunt aleși și îndeplinesc misiunea în calitate de specialiști, nu de reprezentanți ai statelor.

Această procedură are un caracter contradictoriu, adică părțile la diferend își exprimă propriile poziții și comisia, în baza acestora, propune soluții.

În acest context, am ales să discutăm despre orasul Alep.

Astfel, ne imaginăm că cele două mari forțe combatante, guvernul Bashar și armata liberă, decid că vor să stabilească situația de fapt din orasul Alep și stabilesc o comisie de anchetă formată din reprezentanți ai statelor Canađa și ai Statelor Unite ale Americii.

Nevoia stabilirii situației de fapt din orasul Alep a intervenit în urma unei cereri a guvernului Bashar de a se stabili vinovatul distrugerii orasului.

În urma analizării situației, comisia stabilește următoarea situație de fapt:

Schimbul de focuri între rebeli (reprezențați de forțele armatei libere), forțele al-Qaida și forțele guvernului au început cu data de 19 iulie 2012, în districtul Salaheddine din sudul orasului, din cauza protestelor antiguvernamentale desfășurate în orasul Alep.

Până la sfârșitul anului 2012, forțele extremiste încearcă capturarea sau asediarea unor puncte strategice aflate în apropierea orașului Alep, cum sunt orașul Anadan, situat la nord de Alep, care reprezintă un punct strategic al forțelor rebele datorită legăturii pe care o forma cu una dintre cele mai mari baze ale acestora, baza militară Al-Bab și baza aeriană Minakh.

În decembrie 2012, forțele jihadiste prezente în luptele din Alep au declarat zona aeriană a orașului ca zonă cu interdicție la zbor și au amenințat că vor doborâ o aeronava comercială suspectată că transportă forțe militare pro guvern.

La începutul anului 2013 sunt suspendate toate zborurile ca urmare a multiplelor atacuri către Aeroportul Internațional din Alep.

O lună mai târziu, forțele rebele au capturat Moscheea Umayyad (considerată cea mai mare moschee din lume și cel mai important simbol al religiei islamice), al cărei acoperiș a căzut din cauza focului produs de luptele ținute.

În luna iunie a aceluiași an, armata siriană anunță începerea Operațiunii “Furtuna Nordului” cu scopul de a recaptura teritoriul orașului și cel din apropierea sa. Operațiunea a fost lansată în intervalul 7-14 iunie de către trupele armate, militarii pro guvern și forțele statului Hezbollah. În decursul acestei săptămâni, forțele guvernului au avansat în oraș forțând retragerea rebelilor, însă această retragere a fost una temporară, forțele rebele rearmându-se și revenind în oraș în jurul acestora.

---

⁸ Raluca Miga-Beșteliu, Drept internațional public, Volumul II, Ediția 2 - revizuită și adăugită-, paginile 7-8, București, România, C.H.Beck.

⁹ Raluca Miga-Beșteliu, Drept internațional public, Volumul II, Ediția 2 - revizuită și adăugită-, pagina 7, paragraful 6, București, România, C.H.Beck

La 8 noiembrie, armata siriană a început un atac împotriva Bazei 80 a rebelilor. Guvernul declarând că succesul atacului va rupe legătura rebelilor între orași al-Bab. În ciuda regrupării rebelilor și a încercării acestora de a respinge atacul, forțele guvernamentale recapturează parțial orașul și legătura cu al-Bab în decursul Operațiunii “Steaua Canopus”. În timpul ripostei rebelilor, elicopterele militare guvernamentale asediază orașul cu un dispozitiv exploziv improvizat în forma unui butoi de metal de 1000 de kg. În timpul asediului armatei guvernamentale, au fost omorâte mai mult de 100 de persoane.

Punctul culminant al Operațiunii “Steaua Canopus” a fost capturarea districtului industrial Sheikh Najjar din nordul Alepului și capturarea Închisorii Centrale a Alepului în anul 2014.

Propunerea armistițiului făcută de către misiunea ONU din Alep în noiembrie anul 2014 a fost analizat de către guvernul Bashar, dar a fost respins de extremiști, comandantul acestora susținând că acceptul guvernului nu are ca scop încetarea ostilităților militare și primirea ajutoarelor umanitare din partea ONU, ci tragerea de timp.

La începutul anului 2015, rebeli reușesc să captureze zona Majbul și intrarea sudică în carierele de piatră (al-Misat) din al-Brej. De asemenea, au capturat și zona Manasher.

O altă captură strategică a fost zona al-Brej Hill pentru a împiedica suplimentarea cu ajutor militar al pro-guvernărilor între Închisoarea Centrală a Alepului, Handarat și zona al-Mallah.

În Februarie, armata siriană a lansat o ofensivă de amploare asupra zonei rurale a Alepului cu scopul opririi legăturii cu ultima rută de suplimentare a rebelilor către orași recucerirea zonelor capturate de rebeli la începutul anului. Însă, din cauza vremii nefavorabile, forțele guvernamentale nu au reușit atingerea scopului propus, iar rebelii au lansat o contraofensivă ce a oprit forțele armatei și au recâștigat zonele capturate de aceștia.

La 9 Martie, opoziția lansează un asalt asupra zonei Handarat din nordul Alepului, însă, la 18 Martie armata reușește să preia controlul acesteia și să alunge forțele rebele.

În Aprilie, forțele rebele și cele jihadiste reiau atacul asupra Agenția pentru Forța Aeriană utilizând o bomba tip tunel ce distruge o mare parte a clădirii. La sfârșitul lunii, folosind același tip de armă în zona orașului Alep și piața Al-Hatab, rebeli, urmăresc să elimine forțele armatei guvernamentale, din care reușesc să elimine aproximativ 76 de soldați.

În intervalul 19-20 Iunie, în vederea pregătirii unei noi ofensive, rebelii afectează serios zonele capturate de guvern șiucid aproximativ 62 de civili și rănesc grav aproximativ 190.

Până la sfârșitul anului, rebeli au capturat Centrul Științific de cercetare al Alepului, pe care l-au folosit pe post de cazarmă. Însă, armata guvernamentală reușește capturarea a patru sate din nordul alepului, Zona Libera Comercială dintre Siria și Turcia, închisoarea pentru minori al-Ahdad și fabrica de ciment. În acest timp, forțele Hezbollah reușesc să captureze 408 km pătrați din teritoriul într-o lună, iar până în Decembrie aceștia controlau 3/4 din teritoriul sudic al Alepului.

În februarie 2016, guvernul sirian și aliații recuperează orașele Nubl și Zahraa, tăind astfel posibilitatea folosirii rutei către Turcia, orașele Mayer și Kafr Naya și satul Ratyan.

În 25 iunie, armata a început mult dorita ofensivă din nord-vestul orașului Alep, scopul acestei ofensive fiind capturarea autostrăzii Castello în vederea tăierii ultimei surse de re aprovizionare a rebelilor. La sfârșitul lunii iulie, armata a reușit să-și atingă scopul și să înconjoare în întregime orașul.

În vederea restabilirii re aprovizionărilor, rebelii au pornit o defensivă de proporții în care au fost omorâți cel puțin 130 de civili și 500 de combatanți, în mare parte rebeli.

Au urmat mai multe lupte pentru recapturarea orașului de către forțele guvernamentale, care, până la data de 13 Decembrie 2016 capturează 95% din teritoriu. Astfel, cele două părți convin la o încetare a focurilor pentru evacuarea civililor și a rebelilor, înțelegere ce a picat următoarea zi din cauza bombardamentului guvernului.

După alte 3 încercări eșuate de evacuare, la data de 22 Decembrie a fost reușită evacuarea completă, iar guvernul declara preluarea controlului asupra întregului oras Alep.

Astfel, având în vedere situația de fapt constatată de către comisia de anchetă, stabilită de către părți, aceasta hotărăște ca, vinovatul distrugerilor din orașul Alep este guvernul Bashar.

Concluzie

Față de tensiunile înregistrate în sfera politică, punerea în evidență a elementelor rezolvării pașnice a diferendelor internaționale ar putea sugera compromisuri necesare și suficiente în vederea rezolvării diferendului din Siria.

În conținutul studiului nostru, am considerat că cea mai potrivită cale de rezolvare pașnică a diferendului din Siria este metoda bunelor oficii, după cum ne-am imaginat noi un scenariu în care este implicat Secretarul General al ONU. Datorită prestanței sale și a respectului de care se bucură din partea statelor, considerăm că, acesta este în cea mai mare măsură să intervină în cadrul acestui conflict pentru a îndrepta părțile la începerea negocierilor.

Referințe

- Raluca Miga-Beșteliu, Drept internațional public, Volumul II, Editia 2 - revizuită și adăugită-, București, România, C.H.Beck.
- Curtea Internațională de Justiție, în litigiul privind Platoul continental din Marea Nordului
- Oana-Adriana IACOB – Teză de doctorat”Rolul secretarului general al ONU în soluționarea pașnică a diferendelor internaționale”, Capitolul II, București 2016.
- <https://www.nytimes.com/2017/05/24/magazine/aleppo-after-the-fall.html>
- <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21256&LangID=E>
- <https://web.archive.org/web/20150202045023/http://syriahr.com/en/2015/01/20-soldiers-in-regime-forces-killed-during-clashes-in-al-brej-area/>
- <https://web.archive.org/web/20150202045023/http://syriahr.com/en/2015/01/20-soldiers-in-regime-forces-killed-during-clashes-in-al-brej-area/>
- <https://www.amnesty.org/en/documents/mde24/4227/2016/en/>
- <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/12/syria-russias-shameful-failure-to-acknowledge-civilian-killings/>
- <http://carnegie-mec.org/diwan/66314>
- <http://www.vdcy.info/index.php/en/martyrs/1/c29ydGJ5PWEua2lsbGVkX2RhdGV8c29ydGRpcj1ERVNDfGFwchJvdmVkPXZpc2libGV8ZXh0cmFkaXNwbGF5PTB8cHJvdmluY2U9NnxzdGFydERhdGU9MjAxMj0wNy0xOXxlbmREYXRIPTIwMTYtMTItMj01>
- <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-syrian-islamic-front-a-new-extremist-force>
- http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus138_Smyth-2.pdf

CONSTITUȚIONALITATEA DREPTULUI UNIUNII EUROPENE: O ANALIZĂ A CAUZEI LES VERTS

Laura Nicole ȘUTEU*

Abstract

Lucrarea de față are în vedere problematica dreptului constituțional al Uniunii Europene și importanța pe care decizia dată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cauza Parti Ecologiste Les Verts v. Parlamentul European o are atât pentru dezvoltarea sistemului constituțional al construcției europene cât și în ceea ce privește metodele de interpretare ale Curții.

Cuvinte cheie: *drept constituțional, jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, Parlamentul European, acțiune în anulare.*

1. Introducere

Prezenta lucrare are în vedere prevederile dreptului Uniunii Europene, în special cele referitoare la atribuțiile Parlamentului European astfel cum au fost definite de Tratatul de funcționare a Uniunii Europene¹ (TFUE), precum și de jurisprudența Curții Europene de Justiție în speța *Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European*².

Importanța studiului este dată de faptul că aplicarea tratatelor Uniunii Europene și a jurisprudenței Curții Europene de Justiție de la Luxemburg îi afectează în mod direct, nemijlocit, pe cetățenii Uniunii Europene. Datorită acestui fapt, se impune cunoașterea modului în care Curtea Europeană de Justiție interpretează tratatele Uniunii.

Astfel, lucrarea de față are ca obiective atât analiza deciziei Curții de Justiție în cauza dintre *Partidul Ecologist Les Verts și Parlamentul European*, cât și implicațiile pe care această decizie le-a avut și le are în ordinea juridică a Uniunii Europene .

Modalitățile de a îndeplini aceste două obiective sunt cercetarea contextului care a dus la declanșarea acțiunii în fața justiției, analiza soluției date de către instanță raportat la dispozițiile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, în special a TFUE și, de asemenea, examinarea doctrinei în domeniu față de speța în cauză.

Problema ridicată de cauza *Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European* are un stadiu avansat de cunoaștere, ea fiind cercetată amănunțit de doctrinari³, acest caz fiind considerat

---

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: nicole_suteu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustin.fuerea@univnt.ro) și asist. univ. dr. Alina Conea (alinaconea@gmail.com).

¹ Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene.

² Hotărârea Curții din 23 aprilie 1986, Parti écologiste "Les Verts" v European Parliament, Cauza 294/83, ECLI: ECLI:EU:C:1986:166.

³ Nicholas Tsagourias, *Transnational Constitutionalism: International and European Perspective*, Cambridge University Press sau Michel Rosenfeld, Andras Sajó, *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, Oxford University Press, Oxford, 17 mai 2012;

în literatura de specialitate ca fiind unul de o importanță fundamentală pentru înțelegerea și aplicarea dreptului Uniunii Europene.

2. Elemente de constituționalitate și constituționalism în sistemul de drept al Uniunii Europene

Izvoarele dreptului Uniunii Europene, conform profesorului Nicolae Popa⁴, se împart în izvoare primare, izvoare derivate, jurisprudență și principii generale. La rândul său, izvoarele primare sunt alcătuite din tratatele constitutive ale Uniunii Europene, tratatele modificatoare ale tratatelor constitutive, tratatele de aderare ale statelor membre, diferite convenții, anexe și protocoale anexate la aceste tratate cărora Curtea le oferă importanță imperativă în cadrul ordinii juridice a Uniunii Europene. Izvoarele derivate sunt constituite din decizii și regulamente, directive, recomandări, avize și acte tipice.

Dintre toate aceste izvoare, cele primare au caracter constituțional la nivelul sistemului juridic al construcției europene. Astfel, Tratatul de la Paris de instituire a CECO/CECA din 1951 (intrat în vigoare în anul 1952) – deși a încetat să mai producă efecte a data de 23 iulie 2002, Tratatul de la Roma de instituire a CEE și a CEEA/Euratom din 1957 (intrat în vigoare în anul 1958), Tratatul de La Bruxelles (cunoscut și sub numele de Tratatul de Fuziune) din 1965 (intrat în vigoare în 1967), Actul Unic European – al cărui preambul face referire la ” transformarea relațiilor statelor membre într-o Uniune Europeană” - din 1986 (intrat în vigoare în anul 1987), Tratatul de la Maastricht privind Uniunea Europeană (TUE) din 1992 (intrat în vigoare în 1993), Tratatul de la Amsterdam din 1997 (intrat în vigoare în 1999), Tratatul de la Nisa din 2001 (intrat în vigoare în 2003) și Tratatul de la Lisabona – prin care Uniunea Europeană capătă personalitate juridică proprie – din 2007⁵ reprezintă cadrul constituțional al Uniunii Europene, toate celelalte acte normative și decizii cu caracter jurisdicțional luate atât la nivelul Uniunii cât și la nivelul statelor membre trebuind să fie în acord cu dispozițiile acestora.

3. Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European – situația de fapt

Speța în cauză are la bază o acțiune în anulare a două decizii ale Parlamentului European, anume a Deciziei din 12 octombrie 1982 a Biroului Parlamentului European privind alocarea fondurilor înscrise la poziția 3708 din bugetul general al Comunităților Europene și a deciziei din 29 octombrie 1983 a Biroului lărgit al Parlamentului European privind adoptarea reglementărilor pentru utilizarea fondurilor destinate rambursării cheltuielilor efectuate de către formațiunile politice participante la alegerile europene din 1984.

Punctul 3708 a fost înscris în bugetul general al Comunităților Europene pentru anii fiscali 1982, 1983 și 1984 în secțiunea referitoare la Parlamentul European, la titlul 3 ce se referea la cheltuieli rezultate din atribuțiile speciale ale instituției⁶. Astfel, fondurile înscrise la poziția 3708 privesc anumite contribuții referitoare la pregătirea alegerilor europene ca de exemplu pregătirea campaniei de informare pentru cel de al doilea tur de alegeri directe ce urma să aibă loc în 1984. Modul de utilizare al respectivelor cheltuieli privitoare la Campania de informare urma să fie reglementat de către Biroul Parlamentului European. Se mai precizează, de asemenea, în nota conținută de bugetul pentru 1984 și faptul că alocarea de fonduri din fondurile înscrise la poziția 3708 urma să se efectueze ” în conformitate cu Decizia din 12 octombrie a Biroului.”

⁴ Nicolae Popa, Curs de Teoria Generală a dreptului, p. 172.

⁵ Augustin Fuerea, Manualul Uniunii Europene, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 30-86.

⁶ Jurnalul Oficial 1982, L 31, p. 114; Jurnalul Oficial 1983, L 19, p. 112, și Jurnalul Oficial 1984, L 12, p. 132.

Decizia din 12 octombrie 1982, nepublicată, prevedea că alocările bugetare din fondurile de la poziția 3708 sunt repartizate în fiecare an între grupurile politice, membrii neafiliați și un fond de rezervă pentru 1984. De asemenea, decizia prevedea și condițiile în care aceste alocări bugetare urmau să fie utilizate .

Astfel, fondurile puteau fi folosite doar pentru acoperirea cheltuielilor care erau direct legate de activitățile care aveau drept scop pregătirea și desfășurarea campaniei de informare privitoare la alegerile din 1984 .

În conținutul acestei decizii era prevăzută, în mod expres, interzicerea depășirii cu mai mult de 25% din fondurile alocate cu cheltuielile administrative. Tot în mod expres era interzisă și achiziționarea de bunuri imobile sau mobilier de birou din aceste fonduri .

Grupările politice urmau să depună fondurile primite într-un cont special deschis pentru acestea și să prezinte unor autorități de control al bugetului Parlamentului European rapoarte cu privire la utilizarea acestora . Fondurile care nu erau utilizate conform prevederilor mai sus menționate urmau să fie restituite Parlamentului European în termen de trei luni de la desfășurarea alegerilor .

La data de 29 octombrie 1983 Biroul lărgit compus din Birou și din președinții grupurilor politice a adoptat o serie de reglementări privind utilizarea fondurilor destinate rambursării cheltuielilor formațiunilor politice participante la alegerile din 1984.

În fapt, printr-un act datat 29 martie 1984 asociația Les Verts – Parti Ecologiste și o altă asociația numită Les Verts – Confederation Ecologiste s-au dizolvat iar apoi au creat o societate nouă intitulată Les Verts – Confederation Ecologiste – Parti Ecologiste .

Parlamentul European , prin reprezentanții săi legali, a considerat că , prin dizolvare, Parti Ecologiste Les Verts si-a pierdut capacitatea de a fi subiect activ în cadrul unei acțiuni în fața justiției .

S-a apreciat însă că dizolvarea celor două asociații s-a făcut în scopul realizării unei fuziuni între acestea iar, în actul de fuziune era stipulat că toate acțiunile legale începute , în special cele în fața Curții de Justiție urmau să continue conform termenilor stabiliți anterior .

Astfel, s-a constatat faptul că noua asociație, Les Verts – Parti Ecologiste – Confederation Ecologiste are capacitatea de a fi subiect activ în cadrul litigiului .

Întâi a fost decis faptul că, având în vedere că cele două acte ce urmau a fi supuse acțiunii în anulare fuseseră emise de organe ale Parlamentului European, acestea urmau a fi considerate acte ale Parlamentului European .

Astfel, Parti Ecologiste Les Verts considera că, în temeiul dispozițiilor articolului 164 din Tratat, capacitatea Curții de Justiție de a constata legalitatea sau ilegalitatea actelor instituțiilor prevăzute la articolul 173 din Tratat nu trebuia limitată la actele Consiliului și ale Comisiei , acest fapt însemnând o negare a dreptului la justiție .

În mod clar, o explicație a articolului 173 relevă faptul că autoritățile a căror acte sunt supuse controlului sunt cele cu capacitate decizională. Motivul pentru care Parlamentul European nu se regăsește în mod expres prevăzut în acel articol datorându-se faptului că, inițial, Parlamentul European a avut atribuții consultative iar nu decizionale.

Așadar, actele decizionale ale Parlamentului European pot fi supuse controlului Curții Europene de Justiție prin intermediul unei acțiuni în anulare .

Cele două acte privesc alocarea bugetelor către niște activități și persoane juridice ce nu fac parte din Parlamentul European sau din alte instituții sau organe ale Uniunii Europene , motiv pentru care poate fi dedus faptul că , atât Decizia din 1982 cât și Regulamentul din 1983 au fost adoptate cu scopul de a produce efecte față de terți .

Având în vedere că există o situație fără precedent și anume aceea că un grup de persoane a participat la elaborarea unor dispoziții care îl interesează în mod direct și printr-o interpretare extensivă a articolului 173 reiese faptul că Parti Ecologiste Les Verts a fost în mod vădit

dezavantajat de prevederile celor două acte , motiv pentru care anularea Deciziei din 1982 si a Regulamentului din 1983 interesează partidul reclamant .

4. Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European – situația de drept

În drept, se puneau mai multe probleme printre care încălcarea tratatelor , în special a articolului 138 a Tratatului de Instituire a Comunităților Europene și a articolelor 7 (2) și 13 din Actul privind alegerile reprezentanților Adunării prin vot direct și universal, încălcarea principiului general de drept al egalității tuturor cetățenilor în fața legilor de votare, abuzul de putere deoarece Biroul Parlamentului European s-a folosit de fondurile înscrise la punctul 3708 pentru a asigura re alegerea unora dintre membrii Parlamentului European ales în 1979.

Una dintre principalele probleme legate de cele două acte este aceea că membrii aleși în alegerile anterioare beneficiau de fonduri lărgite prin participarea de două ori la alocările de buget . Astfel lor le erau repartizate sume de bani atât din fondurile pentru formațiuni politice și candidați independenți cât și din suma rămasă ca rezervă în urma repartizării bugetului pentru alegeri .

Astfel, acești membri erau avantajați, fiindu-le mai ușor să fie realeși în funcțiile de parlamentari decât adversarilor lor care nu aveau la fel de multe fonduri disponibile pentru campaniile electorale de informare .

Acest lucru a fost considerat o încălcare a principiului egalității cetățenilor în fața legii, în speța dată ei neavând șanse egale de a fi aleși ca membri ai Parlamentului European .

Curtea a constatat că, într-adevăr , Parlamentul European și-a depășit atribuțiile în ceea ce privește problema rambursării cheltuielilor aferente campaniei electorale , aceasta fiind încă de la acea vreme o problemă căzând sub competența statelor membre, motiv pentru care a încălcat articolul 7 aliniatul (2) din Actul din 1976 .

În urma acestei constatări Curtea a decis anularea Deciziei Biroului Parlamentului European din 12 octombrie 1982 privind alocarea fondurilor înscrise la poziția 3708 din bugetul general al Comunităților Europene , precum și Regulamentul Biroului lărgit din 29 octombrie 1983 privind utilizarea fondurilor destinate rambursării cheltuielilor efectuate de formațiunile politice participante la alegerile din 1984 .

5. Extinderea prerogativelor Curții de Justiție a Uniunii Europene

Pentru a ajunge la decizia pe care au luat-o în speța *Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European*, judecătorii din cauză au interpretat extensiv dispozițiile din tratate, nu numai în litera sa ci și în spiritul său. Astfel, s-a recunoscut în practică unul dintre principiile de bază care guvernează ordinea Uniunii Europene și anume principiul domniei legii , al supremației legii pentru evitarea unei conduceri arbitrale, abuzive și lipsite de orice legitimitate.

În primul rând, Curtea Europeană de Justiție a declarat că tratatele Uniunii Europene constituie și *cadru constituțional* al acesteia. Astfel , luând în considerare faptul că instanța europeană are competență în a interpreta chestiunile neclare sau controversate provenind din tratate și, de asemenea, de a anula actele organelor Uniunii Europene neconforme cu tratatele , putem afirma că organul judecătoresc al Uniunii are și atribuții constituționale. Aceasta se petrece datorită faptului că niciun act emanând de la statele membre sau organele Uniunii nu poate fi discreționar, nu poate scăpa de orice formă de control.

Totuși, nu putem afirma că Curtea Europeană de Justiție are numai atribuțiile unei curți constituționale, având în vedere că ea are atribuții și în alte domenii precum asigurarea consistenței și unității legislației europene supravegherea aplicării corecte a normelor de drept comunitar și

sanționarea cazurilor în care aceste norme nu sunt aplicate corespunzător. În acest caz putem spune că , mai mult decât o simplă curte constituțională , Curtea Europeană de Justiție are și aspectul unei curți specializate de tipul curților supreme.⁷

În al doilea rând, atât sistemul european cât și cel al statelor membre are la bază principiul supremației legii , acesta guvernând întreaga lor activitate normativă. Astfel, conform art 6(1) din Tratatul Uniunii Europene (TUE) Uniunea este fondată pe principiul supremației legii. Totuși, în cazul Uniunii acest principiu nu trebuie interpretat conform constituționalismului tradițional, Uniunea Europeană și sistemul ei de drept constituind o inovație , o structură aparte atât la nivel european cât și la nivel mondial.

Tratatele Uniunii, practic sistemul ei constituțional, sunt realizate tot în considerație cu acest principiu, care, deși își poate găsi o definiție în cadrul construcției europene, este însă derivat într-o anumită măsură din convergența între viziunile statelor membre cu privire la acesta . Putem afirma în acest caz existența unui principiu de guvernare comun tuturor statelor membre care a ajuns să se reflecte într-o manieră nouă la nivelul a însuși sistemului constituțional al Uniunii Europene.⁸

6. Opiniile doctinarilor în ceea ce privește decizia din cauza *Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European*.

În lucrarea ”*Ruling the world?: Constitutionalism, International Law and Global Governance*”, autorii văd în decizia Curții Europene de Justiție în speța dată o victorie a domniei legii. În acest caz ei consideră anularea celor două acte ca o dovadă a constituționalității într-un sistem de drept pe care, de altfel, îl consideră viciat datorită competențelor limitate în anumite domenii de bază precum politica de apărare⁹

Autorii studiului ”*The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*” consideră că valoarea acestui diferend stă în implicațiile date de decizia luată pentru soluționarea lui și anume ridicarea domniei legii la rang de principiu constituțional de drept comunitar , aplicabil în oricare ramură a acestui sistem de drept.¹⁰ Totuși, și această lucrare continuă ideea unui sistem de drept european care, deși eficient, are o aplicabilitate limitată , datorată partajării competențelor și punerii în comun a suveranității statelor.

O viziune diferită este prezentată însă în ”*Transnational Constitutionalism: International and European Perspectives*” care consideră decizia din această speță ca instaurând un nou sistem juridic, paralel sistemelor de drept naționale, acesta având drept bază constituțională tratatele. Noua ordine juridică astfel realizată reprezintă o apropiere de tip federativ între statele Uniunii Europene¹¹.

Autorii ”*The UK Approach to the Emergence of European Constitutionalism Repositioning the Debate: Departure from Constitutional Ontology and the Introduction of the Typological Discussion*”¹² văd în această decizie începutul constituționalismului European. Acesta reprezintă o

---

⁷ Bo Vesterdorf; A constitutional court for the EU?, *International Journal of Constitutional Law*, Volume 4, Issue 4, 1 October 2006, Pages 607–617.

⁸ Pech, Laurent, *The Rule of Law as a Constitutional Principle of the European Union* (April 28, 2009). Jean Monnet Working Paper Series No. 4/2009. Available at SSRN.

⁹ Jeffrey Dunoff, Joel P. Trachtman, *Ruling the World?: Constitutionalism, International Law, and Global Governance* , Cambridge University Press , 2009.

¹⁰ Michel Rosenfeld Andras Sajó, *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, Oxford University Press, Oxford, 2012 , p 1197.

¹¹ *Transnational Constitutionalism* , Nicholas Tsagourias, Cambridge University Press , 2010,p 2.

¹² <https://www.ejcl.org/103/art103-2.pdf> , accesat în data de 4/3/2018 la ora 22:13.

formă de maturizare politică și juridică a statelor membre ale Uniunii Europene care înțeleg să-și pună împreună suzeranitățile pentru crearea unei ordini juridice noi și a unui sistem constituțional aparte bazat pe un pluralism constituțional și o co-existență europeană. Astfel, dreptul comunitar este unul cu totul nou, având o terminologie specifică și o origine și un sistem de organizare complet diferit de cel obișnuit al statelor naționale. Legitimitatea acestuia este dată de voința suverană a statelor care doresc o atribuire de competențe către Uniunea Europeană și înțeleg să realizeze acest lucru legându-se prin tratate.

Cazul *Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European* servește și ca exemplu pentru necesitatea interpretării extensive a dispozițiilor din tratate de către Curtea Europeană de Justiție în soluționarea diferendelor, aceasta asigurându-se astfel că interpretează tratatele în sensul legii, al spiritului și al literei ei, niciun stat membru și nicio instituție neputând astfel să acționeze contrar tratatelor¹³. Putem spune astfel că este demonstrată obligativitatea aplicării normelor în scopul producerii efectelor dorite prin acordurile suverane ale statelor membre care și-au exprimat acordul de partajare a suzeranității lor cu Uniunea Europeană iar nu în scopul obținerii unor avantaje de către unele state membre sau instituții ale Uniunii în detrimentul altora.

Un alt element de o deosebită importanță relevant de această speță este acela că, deși o importantă putere aparține legislativului acesta nu poate acționa discreționar, abuziv, contrar necesităților populației. Este nevoie de un organ judiciar puternic care să nu cedeze presiunilor politice dar nici opiniilor maselor. El are datoria de a cerceta intensiv, de a își baza opiniile nu pe interesele de moment sau pe avantajele celor aflați în poziții de putere ci pe spiritul și litera legii; trebuie să fie nepărtinitor, cenzurând astfel actele abuzive, realizate în detrimentul destinatarilor lor.

Deciziile Curții Europene de Justiție sunt cu atât mai importante cu cât ele au capacitatea de a crea drept, jurisprudența acestei instituții fiind obligatorie atât pentru instituțiile și organele Uniunii Europene cât și pentru cele ale statelor membre.

7. Concluzii

În realizarea acestei lucrări direcțiile urmate au fost analiza și interpretarea deciziei Curții Europene de Justiție în cazul *Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European* și raportarea opiniei specialiștilor pe această temă la sistemul de drept comunitar.

Astfel, analiza și interpretarea deciziei Curții Europene de Justiție au relevat importanța supunerii organismelor decizionale unui control judiciar pentru îndepărtarea abuzurilor și protejarea intereselor cetățenilor. De asemenea, această hotărâre a reprezentat un pas extrem de important, chiar piatra de temelie, a unei ordini constituționale a Uniunii Europene, ordine având la bază Tratatul Uniunii Europene.

Rezultatele la care s-a ajuns prin raportarea opiniei specialiștilor la sistemul de drept comunitar se îndreaptă în două direcții:

Prima direcție este aceea că ordinea juridică a Uniunii Europene este una incompletă, cu o eficiență și aplicabilitate restrânsă datorită originii ei. Datorită acestui fapt, deși decizia dată în cazul *Parti Ecologiste Les Verts v Parlamentul European* reprezintă un triumf în interpretarea Tratatelor în spiritul și litera legii, aplicându-se și ridicându-se astfel la nivel constituțional principiul domniei legii, dreptul comunitar are totuși o eficacitate limitată datorită existenței unei competențe partajate a Uniunii cu statele membre în anumite domenii.

Cea de a doua direcție este aceea că sistemul juridic al Uniunii Europene este unul cu totul nou, complet diferit de cele deja existente și având ca fundament Tratatul, voința suverană a

¹³ <https://publications.parliament.uk/pa/ld200304/ldselect/ldecom/47/47we21.htm> accesat în data de 4/3/2018 la ora 22:34.

statelor membre de a coopera și coexista. În acest sens, decizia luată de Curtea de Justiție în speța dată reprezintă o maturizare a dreptului comunitar, în cadrul căruia se urmărește respectarea și aplicarea legii, cenzurarea abuzurilor instituțiilor Uniunii Europene și ale statelor membre și protejarea intereselor cetățenilor.

Consider că rezultatele acestui studiu vor atrage atenția asupra necesității interpretării extensive a tratatelor în sensul aplicării lor conform voinței originale a statelor. Trebuie luate în considerare în acest caz atât contextul social, politic și economic cât și voința și scopul cu care fost realizate aceste tratate.

Viitoarele activități de cercetare în acest domeniu ar trebui să se axeze atât pe un studiu comparativ între aplicarea și interpretarea tratatelor la începuturile integrării europene și aplicarea și interpretarea tratatelor în contextul unei Uniuni Europene interconectate în care statutul de membru, de cetățean al Uniunii, capătă o importanță din ce în ce mai mare cât și pe un studiu privind impactul pe care jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene o are la nivelul ordinii juridice a statelor membre.

Referințe

- Nicolae Popa, *Curs de Teoria Generală a dreptului*, p 172.
- Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, Editura Universul Juridic, București, 2016, p 30-86.
- Jurnalul Oficial 1982, L 31, p. 114 ; Jurnalul Oficial 1983, L 19, p. 112, și Jurnalul Oficial 1984, L 12, p. 132.
- Bo Vesterdorf; A constitutional court for the EU?, *International Journal of Constitutional Law*, Volume 4, Issue 4, 1 October 2006, Pages 607–617 .
- Pech, Laurent, *The Rule of Law as a Constitutional Principle of the European Union* (April 28, 2009). Jean Monnet Working Paper Series No. 4/2009. Available at SSRN .
- Jeffrey Dunoff, Joel P. Trachtman, *Ruling the World?: Constitutionalism, International Law, and Global Governance*, Cambridge University Press, 2009.
- Michel Rosenfeld Andras Sajó, *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, , Oxford University Press, Oxford, 2012 , p 1197.
- *Transnational Constitutionalism*, Nicholas Tsagourias, Cambridge University Press, 2010, p 2.
- <https://www.ejcl.org/103/art103-2.pdf>, accesat în data de 4/3/2018 la ora 22:13.
- <https://publications.parliament.uk/pa/ld200304/ldselect/lducom/47/47we21.htm> accesat în data de 4/3/2018 la ora 22:34.
- Hotărârea Curții din 23 aprilie 1986., Parti écologiste "Les Verts" v European Parliament, Cauza 294/83, ECLI: ECLI:EU:C:1986:166.

LEGISLAȚIA UNIUNII EUROPENE ȘI JURISPRUDENȚA CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE PRIVIND DREPTUL LA INTERPRETARE ȘI TRADUCERE ÎN CADRUL PROCEDURILOR PENALE

Ștefania-Daniela M. LUNGU*
Ana C. POPESCU**
Monica CONSTANDACHE***

Abstract

În acest studiu urmărim să arătăm importanța legislației Uniunii Europene și a jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene în ceea ce privește dreptul la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale.

Pentru aceasta am ales cauza C-25/15UE Balogh cu trimitere la Decizia-cadru 2009/315/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 privind organizarea și conținutul schimbului de informații extrase din cazierile judiciare între statele membre, Decizia 2009/316/JAI a Consiliului din 6 aprilie 2009 de instituire a Sistemului european de informații cu privire la cazierile judiciare (ECRIS) în aplicarea articolului 11 din Decizia-cadru 2009/315/JAI și Directiva 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale.

Pe parcursul studiului vom prezenta situația de fapt, situația potrivit dreptului național, legislația Uniunii Europene aplicabilă și dezlegarea problemelor de drept de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Cuvinte cheie: *Dreptul Uniunii Europene; Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, dreptul la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale.*

Introducere

Studiul nostru vizează aria dreptului public, în special dreptul Uniunii Europene, conform căruia persoanele suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale au dreptul la traducere și interpretare.

---

* Student, Facultatea de Drept, Drept European și Internațional, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: stefaniadlungu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustinfuerea@yahoo.com).

** Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: popescuaana@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustinfuerea@yahoo.com).

*** Student, Facultatea de Drept, Drept European și Internațional, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: constandachemonica52@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustinfuerea@yahoo.com).

Importanța studiului nostru este aceea de a evidenția rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene în interpretarea dreptului Uniunii. Obiectivele urmărite în studiu sunt acelea de a sublinia importanța dreptului Uniunii Europene și de a evidenția utilitatea jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene în varii cauze.

Intenționăm să ne atingem obiectivele propuse prin analiza conceptelor teoretice și evidențierea lor prin cauzele desprinse din jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene. Vom analiza în amănunt cauza C-25/15UE Balogh și cauza C-216/14UE Covaci, în care se întâlnesc atât importanța dreptului la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale, dreptul la informare, cât și comunicarea cazierelor judiciare între statele membre ale Uniunii Europene.

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse am recurs la cunoștințele dobândite la cursurile domnului profesor universitar doctor Augustin Fuerea și la cursurile tipărite ale domnului profesor. Pe lângă această sursă de inspirație, am mai recurs și la jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, dar și la doctrina de specialitate aferentă problemei abordate în conținutul studiului nostru.

1. Dreptul la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale

1.1. Originile dreptului la traducere și interpretare

Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale este mijlocul de apărare și garantare a drepturilor fundamentale ale omului.

Astfel, ”articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale impune respectarea dreptului la un proces echitabil pe mai multe paliere, fiind vorba de un principiu complex, ce include dreptul de a fi audiat în ședință publică, de un judecător independent și imparțial, iar procedura să se desfășoare într-un termen rezonabil, respectarea prezumției de nevinovăție, principiul egalității armelor, administrarea și interpretarea probelor”¹.

În acest sens, Comisia Europeană împreună cu Parlamentul European au aprobat directiva 2010/64 CIJ privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale prin care se asigură aceste drepturi.

1.2. Dreptul la traducere și interpretare din perspectiva Uniunii Europene

Conform Directivei 2010/64/UE, persoana suspectată sau acuzată trebuie să poată înțelege ce se întâmplă și să se poată face înțeleasă. O persoană suspectată sau acuzată, care nu vorbește sau nu înțelege limba utilizată în cadrul procedurii va avea nevoie de un interpret și de traducerea documentelor procedurale esențiale.

Dreptul la interpretare

Conform articolului 2 al Directivei 2010/64, ”interpretarea furnizată în temeiul prezentului articol trebuie să fie de o calitate suficientă să garanteze caracterul echitabil al procedurilor, în special prin garantarea faptului că persoana suspectată sau acuzată cunoaște cazul instrumentat împotriva sa și pot să își exercite dreptul la apărare”².

---

¹ Marijan BITANGA, Simona FRANGULOIU, Fernando SANCHEZ-HERMOSILLA – Ghid privind drepturile procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate: Dreptul la informare și dreptul la traducere și interpretare, Magic Print, 2018, pagina 44.

² Articolul 2 alineatul (8) din Directiva 2010/64/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale.

Interpretarea trebuie asigurată gratuit persoanelor suspectate sau acuzate care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale, inclusiv în cadrul:

- Interogațiilor efectuate de poliție,
- Întâlnirilor esențiale dintre clienți și avocați,
- Tuturor audierilor în fața instanței și al tuturor audierilor intermediare necesare.

Dreptul la traducerea documentelor esențiale

Persoanelor suspectate sau acuzate care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale, trebuie să li se furnizeze traducerea scrisă a documentelor esențiale în vederea exercitării dreptului fundamental la apărare. Acestea includ:

- Orice decizie de privare de libertate a unei persoane
- Orice rechizitoriu sau act de inculpare
- Orice hotărâre judecătorească

Autoritățile competente pot decide, în fiecare caz în parte, să traducă eventuale alte documente. Persoanele acuzate, suspectate sau avocații acestora pot solicita, de asemenea, traducerea altor documente esențiale.

Este important de subliniat faptul că, trebuie făcută distincția dintre dreptul la interpretare și traducere și activitatea de interpretare și traducere.

Astfel, prin dreptul la interpretare și traducere înțelegem un concept abstract prin care Uniunea Europeană, CEDO și Carta Europeană Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale își propun, ca prin intermediul normelor de tipul Directivei 2010/64, să protejeze, să ocrotească și să garanteze dreptul la un proces echitabil și dreptul la apărare.

Însă, prin acțiunea de a interpreta trebuie să înțelegem acțiunea produsă de o persoană în vederea aducerii la cunoștința acuzatului sau celui suspectat în cadrul procedurilor penale despre cazul instrumentat împotriva lor.

Acțiunea de traducere a documentelor este acțiunea de a traduce produsă de o persoană pentru ca acuzatul sau cel suspectat să poată înțelege limba în care este întocmit dosarul.

1.3. Importanța traducerii și a interpretării în cadrul procedurilor penale

Este important ca persoana suspectată sau acuzată să vorbească sau să înțeleagă limba în care se desfășoară procedurile penale pentru a putea beneficia de un proces echitabil. Adică, pentru a putea beneficia de dispozițiile articolului 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale cum sunt dreptul la un proces desfășurat conform principiului contradictorialității, dreptul la apărare și alte drepturi ce reies din conținutul acestui articol.

2. Cadrul juridic aplicabil în sfera dreptului la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale

- Directiva 2010/64UE³

Obiectivul directivei este acela de a constitui dreptul persoanei suspectate sau acuzate la interpretare și la traducere în cadrul procedurilor penale, în vederea garantării dreptului persoanei respective la un proces echitabil.

Directiva instituie obligația statelor de a conferi traducerea și interpretarea, în scris, a actelor esențiale pentru ca persoanele acuzate sau suspectate să își poată exercita dreptul la apărare

---

³ Directiva 2010/64/UE a Parlamentului și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale, publicată în JOUE L 280/1, din 26.10.2010

și la un proces echitabil. Aceasta mai prevede și obligația statului de a acoperi cheltuielile cu traducerea și interpretarea, indiferent de rezultatul procesului.

Dispozițiile acestei directive corespund drepturilor garantate de Carta Europeană Drepturilor Omului și CEDO și ar trebui interpretate și puse în aplicare în conformitate cu acele drepturi.

3. Curtea de Justiție a Uniunii Europene

3.1. Aspecte generale referitoare la Curtea de Justiție a Uniunii Europene

Așa cum este menționat în articolului 19 din Tratatul privind Uniunii Europene "Curtea de Justiție a Uniunii Europene hotărăște în conformitate cu Tratatul: cu privire la acțiunile introduse de un stat membru, de o instituție ori de persoane fizice sau juridice și cu titlu preliminar, la solicitarea instanțelor judecătorești naționale cu privire la interpretarea dreptului Uniunii sau la validitatea actelor adoptate de instituții"⁴.

3.2. Acțiunea preliminară⁵

Interpretarea dreptului Uniunii Europene este făcută de către Curtea de Justiție prin intermediul acțiunii preliminare. "Curtii i-a fost încredințată (...) sarcina (..) de a asigura respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea Tratatelor. Acest rol de interpretare este pus în practică, în esență, prin intermediul trimerii preliminare, fiind un veritabil dialog între judecătorul național și Curtea de Justiție, prin care acesta, atunci când se confruntă cu o problemă de interpretare a dreptului Uniunii, solicită Curtii de la Luxembourg interpretarea dispozițiilor neclare"⁶.

Toate instanțele naționale ale statelor membre ale Uniunii Europene au obligația de a se asigura de aplicarea corectă a dreptului Uniunii, însă, instanțele din diferite state membre pot interpreta diferit dreptul Uniunii ceea ce cauzează o neuniformitate a aplicării în toate statele membre.

Dacă o instanță națională are îndoieli referitoare la modul de interpretare a normelor dreptului Uniunii Europene, aceasta poate sesiza Curtea. Această procedură mai este folosită și pentru a determina dacă o lege națională sau o practică este compatibilă cu dreptul Uniunii Europene.

Cu toate acestea, Curtea nu poate fi sesizată cu privire la orice categorie de acte a instituțiilor Uniunii Europene.

Conform domnului profesor universitar doctor Augustin Fuerea⁷, actele ce pot face obiectul sesizării Curtii de Justiție a Uniunii Europene sunt:

- a. Tratatul Uniunii Europene;
- b. Actele juridice precum regulamentele, directivele și deciziile;

⁴ Tratatul privind Uniunea Europeană, versiunea consolidată, 2010.

⁵ Această secțiune este realizată pe baza detaliilor oferite de către domnul prof. univ. dr. Augustin FUEREA, *Dreptul Uniunii Europene, Principii, Acțiuni, Libertăți*, Universul Juridic, București, 2016, paginile 95-111

⁶ Camelia Toader, Trimiterile preliminare (prejudiciale): instrument de cooperare între judecătorul român și CJUE, *Pandectele Române*, nr. 6/2013, Editura Wolters Kluwer, București, pagina 27.

⁷ Augustin FUEREA, *Dreptul Uniunii Europene, Principii, Acțiuni, Libertăți*, Universul Juridic, București, 2016, paginile 97-101.

- c. Principiile generale de drept;
- d. Hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene;
- e. Acordurile internaționale la care Uniunea este parte.

După cum am menționat mai sus, subiecții care pot sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene pot fi statele, persoanele fizice și juridice sau organizațiile. Însă, în cadrul acțiunii preliminare “Tratatele Uniunii Europene (...) conferă Curții de Justiție (...) competența de a se pronunța cu titlu preliminar și conțin, totodată, prevederi aplicabile jurisdicțiilor naționale care au, după caz, fie posibilitatea, fie obligația de a sesiza Curtea de la Luxembourg”⁸.

4. Jurisprudența Curții în materia dreptului la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale

Pentru a pune în evidență obiectul studiului nostru, găsim ca și exemplu relevant din jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, cauza C-25/15 Balogh și cauza C-216/14 Covaci.

4.1. Cauza C-25/15 Balogh⁹

În continuare vom parcurge speța domnului Balogh și vom evidenția situația de fapt, situația de drept și răspunsul Curții .

- Situația de fapt

Domnul Balogh, resortisant maghiar, a fost condamnat de către Tribunalul Regional din Eisenstadt, Austria, printr-o hotărâre judecătorească pronunțată la data de 13 mai 2014, rămasă definitivă la data de 08 decembrie 2014, la pedeapsa închisorii pentru furt calificat, prin efracție, săvârșit în formă continuată, precum și la plata cheltuielilor judiciare aferente procedurilor.

Autoritățile austriece competente au informat Departamentul de drept penal internațional al Ministerului Justiției, Ungaria, despre conținutul hotărârii, pe care au trimis-o ulterior, la cererea departamentului.

După preluarea datelor, departamentul de drept penal internațional al Ministerului Justiției a transmis hotărârea respectivă instanței de trimitere, ca instanță competentă pentru recunoașterea eficacității acesteia în Ungaria, conform procedurii speciale prevăzute de Legea privind asistența judiciară internațională în materie penală. Această procedură specială, care nu implică nici o nouă apreciere a situației de fapt sau a răspunderii penale a persoanei condamnate și nici o nouă condamnare, urmărește exclusiv să recunoască hotărârii instanței străine aceeași valoare cu cea pe care ar fi avut-o dacă ar fi fost pronunțată de o instanță maghiară și este indispensabilă în acest sens.

În aplicarea îndeosebi a articolului 555, alineatul (2), litera J din codul de procedură penală, aplicabil procedurii în cauză în temeiul articolului 46, alineatul (3) din Legea privind asistența judiciară internațională în materie penală, precum și a articolului 338, alineatul (1) din acest cod, persoana obligată la plata cheltuielilor judiciare aferente procedurii principale trebuie să suporte costurile aferente procedurilor speciale.

Însă, în Ungaria, s-au dezvoltat două practici jurisdicționale diferite în ceea ce privește suportarea cheltuielilor aferente procedurii speciale în discuție în litigiul principal.

---

⁸ Augustin FUEREA – Instanțele naționale și Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cadrul procedurilor preliminare – acțiunea în interpretare, Pandectele Române, nr. 6/2013, Editura Wolters Kluwer, București, pag 47.

⁹ Această secțiune este realizată pe baza informațiilor preluate din cadrul website-ului Curții de Justiție a Uniunii Europene - <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=190594&doclang=RO>

Pe de o parte, s-a considerat că Directiva 2010/64 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, face inaplicabile dispozițiile speciale din dreptul maghiar și lasă loc celei cu caracter general prevăzute la articolul 9 din Codul de procedură penală, potrivit căreia o persoană acuzată, de cetățenie maghiară, are dreptul la utilizarea limbii sale materne. Ar rezulta că statul trebuie să suporte costurile de traducere a deciziei străine, în temeiul articolului 339 alineatul (1) din acest cod.

Pe de altă parte, s-a apreciat, de asemenea, că procedura principală, care s-a încheiat cu o hotărâre de condamnare a persoanei acuzate, este distinctă de procedura specială, care prezintă caracter accesoriu, având ca obiect recunoașterea efectelor acestei hotărâri în Ungaria. În consecință, dacă persoana acuzată trebuie să beneficieze de asistență lingvistică gratuită în cadrul procedurii principale atunci când nu stăpânește limba în care se desfășoară aceasta, situația amintită nu s-ar regăsi, în cadrul unei proceduri accesorii, în ceea ce privește traducerea în limba acestei proceduri, pe care persoana în cauză o stăpânește, a unei hotărâri emise de o instanță străină, această traducere fiind necesară în cadrul procedurii menționate, iar nu în vederea protecției drepturilor persoanei condamnate.

- Situația de drept

Problema de drept pentru care a fost sesizată Curtea de Justiție a Uniunii Europene este aceea de a lamuri sensul de “procedura penală”, de a stabili procedura de recunoaștere a unei decizii penale pronunțată de un alt stat membru și de a clarifica problemele legate de acoperirea costurilor legate de traducere.

- Cadrul juridic

4.2. Dreptul Uniunii Europene

4.2.1. Decizia-cadru 2009/315/JAI privitoare la organizarea și conținutul schimbului de informații extrase din cazierul judiciar între statele membre¹⁰

Obiectul deciziei este acela de a stabili modul de comunicare a situației condamnatului între statul membru de condamnare și statul membru de cetățenie, stabilind obligații pentru fiecare și obligații comune.

Obligațiile statului membru de condamnare sunt:

- Să transmită orice condamnare în ordinea în care au fost înscrise în cazierul judiciar
- Să transmită modificările sau ștergerile ulterioare din cazier
- Să transmită, la cerere, copia condamnărilor și a măsurilor luate și orice altă informație relevantă.

Obligațiile statului membru de cetățenie sunt:

- Să stocheze informațiile primite de la statul membru de condamnare pentru a le putea retransmite
- Să transmită informații obligatorii ce se comunică în toate cazurile, informații despre persoana condamnată, despre natura condamnării, a infracțiunilor ce au dus la condamnare și cele privind conținutul condamnării, informații opționale care au fost introduse în cazierul judiciar și informații suplimentare în cazul disponibilității.

Ambele state au obligația de a stoca, de a transmite în format electronic informația și de a traduce informațiile transmise în mod automat și gratuit.

---

¹⁰ Decizia-cadru 2009/315/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 privind organizarea și conținutul schimbului de informații extrase din cazierul judiciar între statele membre, publicată în JOUE L 93/2, din 07.04.2009.

4.2.2. Decizia 2009/316/CIJ de instituire a Sistemului european de informații cu privire la cazierile judiciare (ECRIS) în aplicarea articolului 11 din Decizia-cadru 2009/315/JAI¹¹

Obiectul deciziei este acela de a institui ECRIS, în aplicarea articolului 11 din Directiva 2009/315. Decizia instituie un format computerizat, standardizat pentru schimbul de informații referitoare la cazierile judiciare.

Decizia prevede obligația statelor de a completa formatul de transmitere al informațiilor prevăzut în conținutul acesteia, după cum urmează:

- a. Informații referitoare la denumirea sau clasificarea juridică a infracțiunii și la dispoziția legală aplicabilă. Statele menționează codul fiecărei infracțiuni care face obiectul transmiterii, cum este prevăzut în tabelul de infracțiuni din Anexa A.
- b. Informații referitoare la conținutul condamnării, pedeapsa, precum și orice alte pedepse complementare, măsuri de siguranță și hotărâri ulterioare de modificare a executării pedepsei. Statele menționează codul fiecărei măsuri sau pedepse care fac obiectul transmiterii, cum este prevăzut în tabelul de pedepse și măsuri din Anexa B.

4.2.3. Directiva 2010/64 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale

”Potrivit Directivei 2010/64 UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, este imperios necesar ca persoana suspectată sau acuzată să poată înțelege ce se întâmplă și să se poată face înțelesă, deoarece o persoană suspectată sau acuzată care nu vorbește sau nu înțelege limba utilizată în cadrul procedurii va avea nevoie de un interpret și de traducerea documentelor procedurale esențiale.”¹²

Directiva instituie obligația statelor de a garanta traducerea și interpretarea, în scris, a actelor esențiale pentru garantarea faptului că persoanele acuzate sau suspectate pot să-și exercite dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil. Aceasta mai prevede și obligația statului de a acoperi cheltuielile cu traducerea și interpretarea, indiferent de rezultatul procesului.

4.2.4. Dreptul maghiar

Legea 38/1996, privind asistența judiciară internațională în materie penală, stabilește că tribunalul competent, din punct de vedere material și teritorial, este cel în măsură de a efectua procedura specială în vederea recunoașterii eficacității unei hotărâri străine.

Potrivit articolului 46, alineatul 3 din această lege, procedura aplicabilă este prevăzută în normele generale din Legea 21/1998 de instituire a Codului de Procedură Penală. Codul stabilește limba în care trebuie să se desfășoare procesul ca fiind limba maghiară și modalitățile în care se plătesc cheltuielile judiciare.

- Întrebarea preliminară

Întrebarea preliminară adresată de Tribunalul Regional din Budapesta Curtii este următoarea:

“ Art. 1 alin. 1 din Directiva 2010/64, trebuie interpretat în sensul că instanțele maghiare au obligația să aplice această directivă și în cadrul unei proceduri speciale, sau se referă doar la procedurile care se finalizează printr-o decizie definitivă în ceea ce privește răspunderea penală a persoanei acuzate? ”¹³

¹¹ Decizia 2009/316/JAI a Consiliului din 6 aprilie 2009 de instituire a Sistemului european de informații cu privire la cazierile judiciare (ECRIS) în aplicarea articolului 11 din Decizia-cadru 2009/315/JAI, publicată în JOUE L 93/33, din data de 07.04.2009.

¹² Marijan BITANGA, Simona FRANGULOIU, Fernando SANCHEZ-HERMOSILLA, opera citată, pagina 41.

¹³ Întrebarea preliminară adresată de către Budapest Körményi Törvényszék (Tribunalul Regional din Budapesta) Curtii de Justiție a Uniunii Europene în Hotărârea Balogh, C-25/15, ECLI:EU:C:2016:423, punctul 27.

Cu privire la întrebarea preliminară, trebuie amintit faptul că CJUE poate să reformuleze întrebările părților și poate lua în considerare norme de drept ale Uniunii la care instanța națională nu a făcut trimitere în enunțul întrebării sale, în vederea acordării unui răspuns util instanței. Prin urmare, întrebarea preliminară poate intra și în jurisdicția Deciziei-cadru 2009/315 și a Deciziei 2009/316.

Prin urmare, Curtea consideră necesar, în vederea pronunțării unui răspuns util, ca instanța de trimitere să țină cont, nu doar de Directiva 2010/64, ci și de Decizia-cadru 2009/315 și Decizia 2009/316, și să reformuleze întrebarea.

Reformularea întrebării trebuie să aibă în vedere că dreptul Uniunii se opune punerii în aplicare a unei reglementări naționale care instituie o procedură specială de recunoaștere și care prevede îndeosebi că în cadrul procedurii respective, costurile de traducere a acestei decizii sunt suportate de această persoană. Pentru a se răspunde la această întrebare, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, cât și de contextul și obiectivele urmărite de reglementare.

- Interpretările Curții de Justiție

Curtea de Justiție a Uniunii Europene interpretează Directiva 2010/64, astfel:

Art. 1 alin.1 instituie norme privind dreptul la interpretare și la traducere în cadrul procedurii penale și al procedurii de executare a unui mandat european de arestare.

Articolul 1 alineatul 2 susține ca acest drept se aplică persoanei în cauză din momentul în care aceștia i se aduce la cunoștință de către autoritățile competente ale unui stat membru, faptul că este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni și până la finalizarea procedurilor.

Articolul 3 alineatele 1 și 2 prevăd că statele membre se asigură că acestor persoane li se furnizează într-un timp rezonabil traducerea scrisă a tuturor documentelor esențiale.

Ținând cont de aceste împrejurări, o nouă traducere a hotărârii menționate nu era necesară pentru protecția dreptului la apărare sau a dreptului la protecție jurisdicțională a domnului Balogh.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene interpretează Decizia-cadru 2009/315 și Decizia 2009/316, astfel:

Articolul 4 alineatul 2 primul paragraf din Decizia-cadru, prevede că autoritatea centrală a statului membru de condamnare informează cât mai curând posibil autoritățile centrale din celelalte state membre privind orice condamnări pronunțate împotriva cetățenilor acestora pe teritoriul statului de condamnare. Alineatul 4 din același articol precizează că statul membru de condamnare trebuie să comunice, la cererea statului membru de cetățenie, alte informații suplimentare.

Articolul 5 și articolul 11 alineatul 2 tot din Decizia-cadru precizează că autoritatea centrală a statului membru de cetățenie stochează informațiile primite.

Articolul 11 alineatul 3 din Decizia-cadru menționează că între statele membre sunt schimbate informațiile esențiale pe cale electronică. Articolele 3 și 4 din Decizie precizează că transmiterea informațiilor se face prin intermediul ECRIS.

- Soluția Curții

În baza acestor interpretări ale Curții, se răspunde la întrebare, astfel:

„Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale trebuie interpretat în sensul că această directivă nu se aplică unei proceduri speciale naționale de recunoaștere de către instanța unui stat membru a unei decizii judiciare definitive pronunțate de o instanță dintr-un alt stat membru prin care o persoană este condamnată pentru săvârșirea unei infracțiuni.

Decizia-cadru 2009/315/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 privind organizarea și conținutul schimbului de informații extrase din cazierile judiciare între statele membre și Decizia 2009/316/JAI a Consiliului din 6 aprilie 2009 de instituire a Sistemului european de informații cu privire la cazierile judiciare (ECRIS) în aplicarea articolului 11 din Decizia-cadru 2009/315

trebuie interpretate în sensul că se opun punerii în aplicare a unei reglementări naționale prin care este instituită o asemenea procedură specială”¹⁴.

”Cu privire la cheltuielile de judecată, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere și este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată”¹⁵.

4.3. Cauza C-216/14 Covaci ¹⁶

Un alt exemplu din jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene relevant pentru studiul nostru este Cauza C-216/14 Covaci privind dreptul la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale și dreptul la infirmare în cadrul procedurilor penale.

- Situația de fapt

În data de 25 ianuarie 2014, pe teritoriul Republicii Federale Germania, la un control rutier, s-a constatat că domnul Covaci, cetățean român, conducea un autovehicul pentru care nu exista un contract de asigurare obligatorie de răspundere civilă și că dovada asigurării (caerea verde) prezentată era falsificată.

În urma acestora, domnul Covaci a fost interogată de poliție cu privire la aceste fapte prin intermediul unui interpret.

Astfel, domnul Covaci, dat fiind faptul că nu dispunea nici de un domiciliu stabil, nici de o reședință în domeniul de aplicare teritorial al legii germane, a depus un mandat în scopul notificării, scris și irevocabil, în limba română, pentru trei funcționari ai Amtsgericht Laufen (Germania).

În acest document se consemnează că toate documentele judiciare vor fi notificate acestor mandatar și că termenele pentru formularea unei căi de atac încep să curgă de la data notificării mandatarilor.

La 18 martie 2014, în urma cercetărilor Staatsanwaltschaft Traunstein (Ministerul Public Traunstein, Germania) a solicitat emiterea unei ordonanțe penale la Amtsgericht Laufen împotriva domnului Covaci pentru toate faptele săvârșite, în scopul aplicării unei amenzi.

În cererea sa, Ministerul Public Traunstein a solicitat ca ordonanța penală să fie notificată învinutului prin intermediul mandatarilor săi și, în plus, ca eventualele observații scrise, inclusiv introducerea unei căi de atac împotriva ordonanței, să fie redactată în limba germană.

Sesizat cu cererea privind emiterea ordonanței penale, instanța de trimitere ridică problema compatibilității rechizitoriului Ministerul Public Traunstein cu Directivele 2010/64 și 2012/13.

Astfel, pe deoparte instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă obligația de a formula o cale de atac împotriva ordonanței penale în limba germană este conformă cu dispozițiile Directivei 2010/64, care prevede o asistență lingvistică gratuită pentru persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale. Pe de altă parte, instanța are îndoieli în ceea ce privește compatibilitatea procedurii de notificare a ordonanței penale prin intermediul unui mandatar, urmată de transmiterea unei scrisori simple, cu Directiva 2012/13 și în special cu dreptul la infirmare cu privire la acuzația formulată.

- Cadrul juridic

¹⁴ Hotărârea Balogh, C-25/15, ECLI:EU:C:2016:423, punctul 57.

¹⁵ Hotărârea Balogh, C-25/15, ECLI:EU:C:2016:423, punctul 57.

¹⁶ Această secțiune este realizată pe baza informațiilor preluate din cadrul website-ului Curții de Justiție a Uniunii Europene - <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=164146&pageIndex=0&doclang=RO&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=353587>

Dreptul Uniunii Europene

4.3.1. Directiva 2010/64 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale

Directiva 2010/64 constituie reglementează dreptul la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale. Aceasta ar trebui să garanteze existența asistenței lingvistice gratuite și adecvate, care să permită persoanelor în cauză să își exercite dreptul la apărare, precum și să garanteze caracterul echitabil al procedurilor.

Deoarece, dispozițiile acestei directive corespund drepturilor garantate de Carta Europeană Drepturilor Omului și CEDO, ar trebui interpretate și puse în aplicare în conformitate cu acele drepturi.

4.3.2. Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale¹⁷

Directiva 2012/13 este un alt instrument adoptat de către Uniunea Europeană în vederea consolidării garanțiilor procedurale ale persoanei suspectate sau acuzate în materie penală. Aceasta consacră dreptul la informare în cadrul procedurilor penale.

Astfel, conform Directivei, ”o persoană suspectată sau acuzată de o infracțiune trebuie să primească informații privind drepturile sale elementare, verbal sau, după caz, în scris”¹⁸.

Informațiile puse la dispoziția persoanelor suspectate sau acuzate trebuie furnizate cu promptitudine, cel târziu înainte de primul lor interogatoriu oficial și fără a aduce atingere desfășurării anchetei în curs. Ar trebui furnizată o descriere suficient de detaliată a faptelor, precum și a încadrărilor juridice posibile infracțiunii prezumate, având în vedere etapa procedurilor penale, astfel încât să se garanteze caracterul echitabil al procedurilor menționate și să se permită exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

Dreptul german

Articolul 184 din Legea privind organizarea judiciară (Gerichtsverfassungsgesetz, denumită în continuare ”GVG”) prevede că limba instanțelor este germană.

Conform articolului 184, astfel cum a fost modificat în urma transpunerii Directivelor 2010/64 și 2012/12, ”în cazul persoanelor acuzate care nu stăpânesc limba germană se impune, de regulă, traducerea scrisă a măsurilor privative de libertate, a actelor de inculpare, a ordonanțelor penale și a hotărârilor nedefinitive”.

Potrivit articolului 132 alineatul (1) din Codul de procedură penală (Strafprozessordnung, denumit în continuare ”StPO”), este reglementat modul de mandatare a persoanelor în scopul notificării celui acuzat în cadrul procedurilor penale.

- Întrebarea preliminară

În baza celor de mai sus, Amtsgericht Laufen decide să suspende judecarea cauzei cu privire la procedura de emitere a ordonanței penale și să adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene următoarele întrebări preliminare:

” Articolul 1 alineatul (2) și articolul 2 alineatele (1) și (8) din Directiva 2010/64[...] trebuie interpretate în sensul că se opun unui ordin judecătoresc care, în aplicarea articolului 184 din [GVG], impune persoanelor acuzate să formuleze căi de atac numai în limba de desfășurare a procedurii, în speță germana, drept condiție de valabilitate?

¹⁷ Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, publicată în JOUE L 142/1, la data de 01.06.2012

¹⁸ Marijan BITANGA, Simona FRANGULOIU, Fernando SANCHEZ-HERMOSILLA, opera citată, pagina 42.

Articolul 2, articolul 3 alineatul (1) litera (c) și articolul 6 alineatele (1) și (3) din Directiva 2012/13[...] trebuie interpretate în sensul că se opun obligării unei persoane acuzate să desemneze un mandatar în scopul notificării în condițiile în care termenul pentru formularea căilor de atac începe să curgă de la notificarea către mandatar și, în definitiv, nu prezintă importanță aspectul dacă persoana acuzată a luat efectiv cunoștință de acuzație?”¹⁹

- Soluția Curții de Justiție a Uniunii Europene

Având în vedere prima întrebare formulată de instanța de trimitere²⁰, Curtea consideră că articolul 1 alineatul (2), precum și articolul 2 alineatele (1) și (8) din Directiva 2010/64 trebuie interpretate în sensul că se opun ca o persoană care face obiectul unei ordonanțe penale, care nu cunoaște limba de procedură a instanței care a dat această ordonanță, să fie împiedicată să formuleze o cale de atac împotriva acestei hotărâri în propria limbă.

Ceea ce înseamnă că directiva nu are nici ca obiect și nici ca efect să aducă atingere libertății statelor membre de a alege limba de procedură, cu alte cuvinte limba în care sunt redactate actele și înscrisurile de procedură și în care se exprimă autoritățile judiciare. Această directivă urmărește, dimpotrivă, păstrarea acestei libertăți, conciliind-o în același timp cu protecția drepturilor persoanei suspectate de a fi săvârșit o încălcare sau acuzate în acest sens, garantându-i dreptul de a beneficia de asistență lingvistică gratuită și adecvată atunci când aceasta nu vorbește sau nu înțelege limba în care se desfășoară procedura.

În concluzie, dispozițiile articolului 184 din GVG, care prevăd respectarea limbii germane ca limbă de procedură, nu sunt contrare Directivei 2010/64.

Având în vedere acestea, este imposibil din punct de vedere material pentru persoana suspectată sau acuzată să se exprime într-o limbă pe care nu o cunoaște. Participarea efectivă a acesteia la procedura represivă și exercitarea dreptului său la apărare necesită intervenția unui interpret sau a unui traducător, de altfel, aceasta fiind situația în speta în etapa efectuării anchetei.

Însă, acest obstacol lingvistic se întâlnește pe toată perioada procedurii penale, formularea unei căi de atac împotriva unei hotărâri judecătorești nu se poate realiza fără prestația unui interpret sau a unui traducător, pentru ca intenția de opoziție, exprimată în limba cunoscută de persoana acuzată, să fie enunțată în limba în care se desfășoară procedura.

În opinia Curții, este esențial să se examineze prima întrebare și să se stabilească dacă persoana acuzată în cadrul oricărei proceduri represive, poate beneficia de asistență gratuită a unui interpret sau a unui traducător în cadrul formulării unei căi de atac. În această privință, este irelevant dacă o astfel de persoană a recurs deja sau nu a recurs la asistența unui interpret sau a unui traducător cu ocazia unei ședințe care preceda formularea unei căi de atac.

Ordonanța penală, emisă în urma unei proceduri penale simplificate, este o hotărâre judecătorească împotriva căreia persoana acuzată poate formula opoziție fără asistența unui avocat, în scris sau prin proces-verbal după la grefa instanței care a emis ordonanța. Dacă domnul Covaci ar fi fost cercetat în cadrul unei proceduri clasice, cu asistența unui avocat, ar fi putut beneficia de serviciile gratuite ale unui interpret pentru a introduce o cale de atac împotriva hotărârii pronunțate împotriva sa.

Într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, caracterizată printr-un termen de exercita a calea de atac relativ scurt, respectiv de 15 zile, trebuie să se permită persoanei care face obiectul unei ordonanțe penale să formuleze mai întâi opoziție împotriva acesteia, pentru a opri curgerea acestui termen, interpretul intervenind ulterior doar pentru a asigura traducerea căii de atac în limba de procedură. Soluția susținută de guvernul francez, care constă în asigurarea unei

¹⁹ Întrebările preliminare adresate de către Amtsgericht Laufen Curții de Justiție a Uniunii Europene în Hotărârea Covaci C-216/14, ECLI:EU:C:2015:305, punctul 27.

²⁰ Hotărârea Covaci C-216/14, ECLI:EU:C:2015:305, punctele 36-81.

intervenții a interpretului anterior formulării unei căi de atac, ar putea să facă, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, excesiv de dificilă sau imposibilă formularea căii de atac în termenul prevăzut. La această problemă se adaugă determinarea limbii în care persoana care face obiectul unei hotărâri penale ar trebui să formuleze cererea de a fi asistată de un interpret pentru a putea formula calea de atac. Întrebat în această privință în cadrul ședinței, guvernul francez nu a formulat un răspuns.

Cu privire la a doua întrebare²¹, Curtea, în ceea ce privește modalitatea de notificare, pe care Curtea a calificat-o drept „formală”, statele membre sunt libere să o stabilească pe cea mai adaptată.

Sistemul procedural german, constă, în cazurile în care, de la origine, pot exista temeri că ar fi dificil ca persoana în cauză să fie contactată ulterior (în cauză, în situația domiciliului în străinătate), în recurgerea la un mandatar despre care rezultă că, în realitate, constituie un punct de contact oficial între autoritatea judiciară și persoana acuzată. Recurgerea la acest mandatar implică obligații pentru autoritatea judiciară (obligația de a efectua actele de notificare prin acesta), pentru mandatar (obligația de a adresa înscrisurile primite persoanei acuzate) și pentru persoana acuzată care trebuie să se informeze la acesta din urmă pentru a cunoaște stadiul procedurii.

Având în vedere a doua întrebare preliminară adresată de instanța de trimitere, Curtea concluzionează că ”articolul 2, articolul 3 alineatul (1) litera (c), precum și articolul 6 alineatele (1) și (3) din Directiva 2012/13 trebuie interpretate în sensul că nu se opun legislației unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care prevede desemnarea de către o persoană acuzată în cadrul unei proceduri penale, care nu are reședința în acest stat, a unui mandatar în vederea notificării unei ordonanțe penale adoptate împotriva sa, urmată de transmiterea prin scrisoare simplă a acestei ordonanțe de către mandatar persoanei acuzate, cu condiția ca acest mecanism procedural să nu împiedice respectiva persoană să beneficieze de termenul legal de două săptămâni, prevăzut de legislația statului în cauză, pentru a formula o opoziție împotriva acestei ordonanțe penale, termenul menționat trebuind să curgă din momentul în care persoana respectivă ia cunoștință, indiferent de modalitate, de ordonanța amintită.

În concluzie, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, răspunde la întrebările preliminare adresate de Amtsgericht Laufen, astfel:

”Articolul 1 alineatul (2), precum și articolul 2 alineatele (1) și (8) din Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care prevede utilizarea unei anumite limbi ca limbă de procedură în fața instanțelor din acest stat. Totuși, aceleași dispoziții trebuie interpretate în sensul că permit unei persoane care a făcut obiectul unei hotărâri în materie penală și care nu cunoaște limba de procedură să introducă în propria limbă o cale de atac împotriva unei astfel de hotărâri, revenind instanței competente sarcina de a utiliza, în aplicarea dreptului la interpretare de care dispune persoana acuzată în temeiul articolului 2 din această directivă, mijloacele de natură să asigure traducerea căii de atac în limba de procedură.

Articolul 2, articolul 3 alineatul (1) litera (c), precum și articolul 6 alineatele (1) și (3) din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale trebuie interpretate în sensul că nu se opun legislației unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care prevede desemnarea de către o persoană acuzată în cadrul unei proceduri penale, care nu are reședința în acest stat, a unui mandatar în vederea notificării unei ordonanțe penale adoptate împotriva sa, urmată de

---

²¹ Hotărârea Covaci C-216/14, ECLI:EU:C:2015:305, punctele 82-92.

transmiterea prin scrisoare simplă a acestei ordonanțe de către mandatar persoanei acuzate, cu condiția ca acest mecanism procedural să nu împiedice respectiva persoană să beneficieze de termenul legal de două săptămâni, prevăzut de legislația statului respectiv, pentru a formula o opoziție împotriva acestei ordonanțe penale, termenul amintit trebuind să curgă din momentul în care persoana în cauză ia cunoștință, indiferent de modalitate, de ordonanța respectivă.”²²

Concluzii

În studiul nostru am urmărit demonstrarea importanței dreptului la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale, delimitarea conceptului de drept la traducere și interpretare și conceptul de acțiune de interpretare și de traducere.

De asemenea, am arătat importanța jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene în interpretarea dreptului Uniunii prin cele două cauze analizate mai sus.

Prin prezentul studiu intenționăm lămurirea problemelor mai sus menționate și facilitarea înțelegerii modului de interpretare a legislației Uniunii Europene, cât și a cauzelor judecate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Pentru viitoarele cercetări în domeniul supus analizei în cadrul acestui studiu recomandăm, în special, consultarea cursurilor universitare ale domnului profesor universitar doctor Augustin Fuerea, revistelor de drept al Uniunii Europene, legislația Uniunii și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Referințe

- Prof. univ. dr. Augustin FUEREA – Instanțele naționale și Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cadrul procedurilor preliminare – acțiunea în interpretare, *Pandectele Romane*, nr. 6/2013, Editura Wolters Kluwer, București
- Prof. univ. dr. Augustin FUEREA – *Dreptul Uniunii Europene, Principii, Acțiuni, Libertăți*, Universul Juridic, București, 2016
- Marijan BITAGA, Simona FRANGULOIU, Fernando SANCHEZ-HERMOSILLA – *Ghid privind drepturile procedurale ale persoanelor suspecte sau acuzate: dreptul la informare și dreptul la traducere și interpretare* – Onesti, Magic Print, 2018
- Camelia Toader, *Trimiterile preliminare (prejudiciale): instrument de cooperare între judecătorul român și CJUE*, *Pandectele Române*, nr. 6/2013, Editura Wolters Kluwer, București
- Directiva 2010/64/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale
- *Tratatul privind Uniunea Europeană, versiunea consolidată*, 2010
- Decizia-cadru 2009/315/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 privind organizarea și conținutul schimbului de informații extrase din cazierile judiciare între statele membre, publicată în JOUE L 93/2, din 07.04.2009
- Decizia 2009/316/JAI a Consiliului din 6 aprilie 2009 de instituire a Sistemului european de informații cu privire la cazierile judiciare (ECRIS) în aplicarea articolului 11 din Decizia-cadru 2009/315/JAI, publicată în JOUE L 93/33, din data de 07.04.2009

²² Hotărârea Covaci C-216/14, ECLI:EU:C:2015:305, punctul 119.

- Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, publicată în JOUE L 142/1, la data de 01.06.2012
- Hotărâri publicate, în limba română, pe site-ul Curții de Justiție a Uniunii Europene (www.curia.europa.eu)
- Hotărârea Balogh, C-25/15, ECLI:EU:C:2016:423
- Hotărârea Covaci C-216/14, ECLI:EU:C:2015:305

ACȚIUNEA ÎN ANULARE JURISPRUDENȚA RELEVANTĂ A CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE

Maria Anca CHIRICĂ*
Ionuț-Bogdan COSTEA**

Abstract

Studiul își propune să evidențieze importanța deosebită pe care o are acțiunea în anulare, ca mijloc procedural al dreptului Uniunii Europene și exemplificarea cu unele cazuri concrete soluționate de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene în materie.

Cuvinte cheie: *Acțiunea în anulare; Curtea de Justiție a Uniunii Europene; Jurisprudență; Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene; Act.*

1. Introducere

Tematica studiului vizează Dreptul Uniunii Europene, în general, ca ramură de drept public, și presupune examinarea acțiunii în anulare, ca mijloc procedural. Studiul conține aspecte teoretice despre acțiunea în anulare, dar și jurisprudențiale, prin prezentarea a două cauze soluționate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Lucrarea servește la înțelegerea mecanismului procesual prin care un reclamant poate ataca un act juridic al Uniunii Europene pentru a obține, în anumite condiții, anularea acestuia. Obiectivele principale urmărite sunt fixarea și aprofundarea cunoștințelor despre mecanismul mai sus menționat, cu ajutorul unor exemple din jurisprudența Curții de la Luxemburg.

Tema abordată în prezentul studiu are o istorie îndelungată și a fost tratată în decursul timpului de către majoritatea doctinarilor.

2. Noțiuni introductive

Acțiunea în anulare face parte din căile de atac care pot fi exercitate în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene. Prin această acțiune, reclamantul solicită anularea unui act juridic adoptat de către o instituție, un organ sau un organism al Uniunii Europene. Curtea de Justiție este singura competentă să soluționeze acțiunile introduse de un stat membru împotriva Parlamentului European și/sau împotriva Consiliului (cu excepția actelor acestuia din urmă în materie de ajutoare de stat, dumping sau competențe de executare) sau pe cele introduse de o instituție a Uniunii împotriva unei alte instituții. Tribunalul este competent să judece, în primă instanță, toate celelalte acțiuni de acest tip și, îndeosebi, acțiunile introduse de persoane private.

Acțiunea în anulare este o procedură jurisdicțională exercitată în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene (denumită în continuare și *CJUE*). Acest tip de acțiune îi permite Curții să

---

* Studentă, zi, an II, grupa 1, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (email: maria.chirica98@gmail.com) Acest studiu a fost coordonat de prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustinfuerea@yahoo.com);

** Student, zi, an II, grupa 1, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (email: bogdancostea35@gmail.com) Acest studiu a fost coordonat de prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustinfuerea@yahoo.com);

controleze legalitatea actelor adoptate de către instituțiile, organele sau organismele europene. Astfel, Curtea pronunță anularea actului în cauză, în situația în care consideră că acesta nu este în conformitate cu dreptul Uniunii Europene¹.

3. Natura juridică a acțiunii

Acțiunea în anulare constă în controlul legalității actelor juridice ale Uniunii Europene, care poate conduce la anularea actului în cauză. Această acțiune poate fi exercitată împotriva:

- tuturor actelor legislative ale instituțiilor UE;
- actelor adoptate de Consiliu, de Comisie, de Banca Centrală Europeană, de Parlamentul European și de Consiliul European, în cazul în care aceste acte sunt menite să producă efecte juridice pentru părți terțe;
- actelor adoptate de organele sau organismele UE, în cazul în care aceste acte sunt menite să producă efecte juridice pentru părți terțe;
- deliberărilor Consiliului guvernatorilor sau ale Consiliului de Administrație al Băncii Europene de Investiții, în condițiile articolului 271 din Tratatul privind funcționarea UE (TFUE).

În plus, articolul 263 din Tratatul privind funcționarea UE exclude din sfera de competență a CJUE recomandările și avizele.

Pe de altă parte, odată ce Curtea de Justiție este sesizată cu o acțiune în anulare, aceasta examinează conformitatea actului în raport cu dreptul UE. Ulterior poate pronunța anularea actului, pe baza a patru motive:

- incompetență;
- încălcarea unor norme fundamentale de procedură;
- încălcarea tratatelor sau a oricărei norme de drept referitoare la aplicarea acestora;
- abuzul de putere.²

4. Calitate procesuală activă

Articolul 263 din Tratatul privind funcționarea UE distinge între mai multe categorii de reclamanți. În primul rând, acesta are în vedere reclamanții privilegiați. Este vorba despre statele membre, Comisie, Parlamentul European și Consiliu. Acești reclamanți sunt calificați ca fiind privilegiați, deoarece pot să formuleze o acțiune în anulare în fața Cuții fără a fi nevoiți să demonstreze un interes de acțiune³.

Persoanele fizice sunt, de asemenea, în măsură să sesizeze CJUE. Acestea constituie categoria reclamanților neprivilgiați. Spre deosebire de cei reclamanții privilegiați, persoanele fizice trebuie să demonstreze un interes de acțiune, pentru a putea solicita anularea unui act european. Astfel, actul contestat trebuie să fie destinat reclamantului sau să îl vizeze în mod direct și individual și să nu presupună măsuri de executare⁴.

În plus, unii reclamanți pot formula acțiuni specifice. Astfel, Curtea de Conturi, Banca Centrală Europeană și Comitetul Regiunilor sunt în măsură să intenteze acțiuni în anulare doar cu

---

¹ Augustin Fuerea, *Dreptul Uniunii Europene - principii, acțiuni, libertăți*, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 66.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0038>

³ Augustin Fuerea, *op. cit.*, p. 68.

⁴ Augustin Fuerea, *op. cit.*, 69.

scopul apărării intereselor lor⁵. De asemenea, Consiliul de Administrație al Băncii Europene de Investiții poate contesta deliberările Consiliului guvernatorilor Băncii.

Trebuie precizat faptul că Tratatul de la Lisabona a creat un nou tip de reclamații: parlamentele naționale și Comitetul Regiunilor pot de acum înainte să intenteze acțiuni în anulare împotriva actelor pe care le consideră neconforme cu principiul subsidiarității.

Acțiunile formulate de uniuni, asociații, fundații, în calitate de reclamați nepriviliegiati, sunt admise de către CJUE foarte restrictive. Acești reclamați trebuie să dovedească încălcarea drepturilor lor în mod direct, cu condiția ca statutele lor constitutive să prevadă în mod direct că asociația este abilitată să se ocupe de protecția drepturilor membrilor săi pe cale judiciară (afecți direct și individual)⁶.

Reclamanții au la dispoziție un termen de două luni pentru a introduce acțiunea în anulare. Acest termen începe să curgă fie de la data publicării actului ce urmează a fi atacat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, fie de la momentul notificării acestuia reclamantului ori de la data la care reclamantul a luat la cunoștință de actul respectiv.

4. Efectele hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene

Dacă acțiunea este întemeiată, Curtea de Justiție a Uniunii Europene poate anula actul în întregime sau poate anula numai anumite dispoziții. Actul sau dispozițiile anulate nu mai produc efecte juridice. În plus, instituția care a adoptat actul anulat este obligată să acopere lacunele juridice, în conformitate cu hotărârea pronunțată de CJUE.

Curtea de la Luxemburg poate să anuleze și numai parțial un act normativ, adică să desființeze doar unele articole.

În privința regulamentelor, CJUE indică, în cazul în care consideră necesar, care din efectele regulamentului anulat trebuie considerate ca definitive. De asemenea, potrivit jurisprudenței sale, există posibilitatea "salvării unor efecte" și asupra directivelor și a deciziilor, dar și asupra bugetului⁷.

5. Repartizarea competențelor între Curtea de Justiție și Tribunal

Curtea de Justiție este competentă să soluționeze:

- acțiunile formulate de către statele membre împotriva Parlamentului European și Consiliului;
- acțiunile formulate de către o instituție împotriva unei alte instituții.

Tribunalul are competența de a soluționa, în primă instanță, toate celelalte tipuri de acțiuni și, în special, acțiunile formulate de persoanele fizice.⁸

6. Aplicații practice – Jurisprudența CJUE

În această secțiune a studiului, vom cristaliza noțiunile teoretice prezentate mai sus prin interpretarea a două cauze soluționate de către Curtea de la Luxemburg prezentând argumentele *de jure* și *de facto* ce au condus instanța la pronunțarea hotărârilor.

---

⁵ Idem.

⁶ Fábíán Gyula, Drept instituțional comunitar Ediția a III-a, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2008, p. 365.

⁷ Idem.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0038>

1. Vom începe prin analizarea cauzei *Parlamentul European c./ Consiliul*⁹, în materie de Politică Externă și de Securitate Comună, astfel:

Acordul între Uniunea Europeană și Republica Unită Tanzania privind condițiile pentru transferul persoanelor suspectate de piraterie și al bunurilor confiscate asociate de la forțele navale aflate sub comanda Uniunii (EUNAVFOR) a fost încheiat în temeiul articolului 12 din Acțiunea comună 2008/851 privind operațiunea militară a Uniunii Europene în vederea unei contribuții la descurajarea, prevenirea și reprimarea actelor de piraterie și de jaf armat din largul coastelor Somaliei, care intră sub incidența politicii externe și de securitate comune (PESC), pentru a permite transferul, în cadrul operațiunii militare a Uniunii în Somalia (operațiunea Atalanta), a persoanelor capturate și reținute de EUNAVFOR, precum și a bunurilor confiscate, către un stat terț care dorește să își exercite jurisdicția asupra persoanelor și bunurilor respective. Acest acord este strâns legat de operațiunea Atalanta, astfel încât, în lipsa acestei operațiuni, acordul menționat ar fi fără obiect. Întrucât Acordul între Uniune și Republica Unită Tanzania nu există decât în calitate de accesoriu al acțiunii EUNAVFOR, acest acord va rămâne fără obiect în ziua în care forța respectivă își va înceta activitățile¹⁰.

Apreciem că această acțiune, aparținând materiei de Politică Externă și de Securitate Comună (PESC) este întemeiată în mod valabil pe articolul 34 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene și adoptată în mod valabil, conform procedurii prevăzută de același Tratat, în conținutul articolului 218.

Articolul 218 din TFUE¹¹, expresie a principiului pe care se fundamentează democrația, conform căruia instituția reprezentativă, adică Parlamentul, este cea prin intermediul căreia popoarele participă la exercitarea puterii. Astfel, obligația ce incumbă Consiliului, în situația prezentă, este aceea de a informa Parlamentul Uniunii Europene pe parcursul desfășurării negocierilor și a încheierii acordurilor internațional, în toate cazurile. Desigur, în materie de PESC, rolul Parlamentului este limitat în etapa negocierilor, însă acesta dispune de pârghii de control democratic asupra acestei politici la nivel de Uniune, în sensul alegerii temeiului juridic al unei decizii a fost efectuată cu respectarea atribuțiilor.

Prin urmare, în această cauză, trebuie să fie anulată decizia Consiliului privind semnarea și, respectiv, încheierea unui acord între Uniune și un stat terț, care ține de Politica Externă și de Securitate Comună adoptată fără informarea, pe toată durata procedurii, a Parlamentului European și, de asemenea, fără ca acesta să fi fost în măsură de a exercita dreptul de control conferit de către TFUE în materia PESC. Aceste încălcări ale Tratatului aduc atingere gravă normelor fundamentale de procedură.

Pentru a fi îndeplinite aceste condiții, Consiliul trebuia să comunice Parlamentului proiectul de acord, alături de proiectul de decizie, în măsura în care acestea au fost comunicate statului terț cu scopul de a încheia acordul.

Cu privire la această acțiune, introdusă de către Parlamentul European, în calitate de reclamant privilegiat, împotriva Consiliului, pentru sancționarea deciziei adoptate cu nerespectarea condițiilor impuse de către Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene, Curtea de la Luxemburg a hotărât anularea Deciziei 2017/198/PESC în temeiul căreia s-a încheiat acordul cu statul terț, Republica Unită Tanzania, ce avea drept scop transferul persoanelor suspectate de piraterie și al bunurilor confiscate de la Uniune, către republica Unită Tanzania; menținerea în vigoare a efectelor deciziei, fapt cu privire la care apreciem că nemeținerea acestora ar produce

⁹ Cauza 263/14, ECLI:EU:C:2016:435.

¹⁰ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=190952&pageIndex=0&doclang=RO&mode=req&di r=&occ=first&part=1&cid=893940>

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12008E218:en:HTML>

prejudicii grave Republicii Unite Tanzania astfel efectele se mențin până la adoptarea unui nou act, cu respectarea prevederilor din Tratat, care să îl înlocuiască pe cel vechi; și nu în ultimul rând, fiecare dintre cele două instituții va suporta propriile cheltuieli de judecată.

2. În continuare vom examina cauza *Plaumann&Co. c./ Comisia Comunității Economice Europene*¹² cu privire la anularea deciziei prin care se refuză autorizarea Republicii Federale Germania de a suspenda parțial drepturile vamale¹³. În speță,:

Republica Federală Germania a solicitat Comisiei, la data de 16 iunie 1961, să o autorizeze să suspende parțial dreptul vamal de 13% prevăzut de Dreptul Vamal Comun aplicabil „mandarinelor și clementinelor proaspete” importate din țări terțe și să aplice dreptul vamal de 10% prevăzut de tariful vamal german. Comisia refuză autorizarea acestei solicitări prin decizia SIII 03079, din data de 22 mai 1962, astfel *Plaumann&Co.*, în calitate de reclamant, acționează Comisia în fața Curții de la Luxemburg¹⁴.

Reclamanta solicită Curții anularea deciziei Comisiei, având calitate de pârâtă și, în principal, să declare că pârâta este obligată să autorizeze Republica Federală Germania să suspende temporar dreptul vamal aplicabil clementinelor proaspete sau să se pronunțe încă o dată, fără întârziere asupra cererii reclamantei, iar în subsidiar să oblige pârâta la acordarea unui contingent tarifar de cel mult 11000 de tone la rata de 10% pentru importurile de clementine din state terțe, Republicii Federale Germania.

De asemenea, reclamanta solicită constatarea obligației în sarcina Comisiei de a o despăgubi pentru prejudiciul cauzat de refuzul acesteia cu privire la autorizarea suspendării parțiale a dreptului vamal. Ultimele puncte aflate pe lista solicitărilor adresate Curții de Justiție a Uniunii Europene constau în obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată, în admiterea limbii germane ca limbă de procedură și în citarea Republicii Federale Germania.

Ca răspuns la acțiunea intentată de către *Plaumann&Co.*, Comisia Europeană solicită Curții de la Luxemburg respingerea acțiunii ca inadmisibilă sau, în subsidiar, ca nefondată și să oblige partea reclamantă la plata cheltuielilor de judecată.

Actuala Uniune Europeană a luat naștere odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona la data de 1 decembrie 2009, căpătând astfel personalitate juridică proprie, înainte de acest Tratat, fiind o entitate *sui generis*. Prezenta cauză a fost soluționată de către CJUE în temeiul Tratatului privind Comunitatea Economică Europeană, unul dintre pilonii, la timpul respectiv, a ceea ce urma să devină Uniunea Europeană de astăzi.

Astfel, în temeiul articolului 173, paragraful al doilea, din Tratatul CEE orice persoană fizică sau juridică poate formula o acțiune împotriva deciziilor care, deși luate sub aparența unei decizii adresate unei alte persoane, o privesc în mod direct și individual.

Pârâta susține că expresia „altă persoană”, care apare în acest paragraf, nu se referă la statele membre, considerate în calitatea lor de putere publică și că, în consecință, persoanele de drept privat nu au dreptul să introducă o acțiune în anulare împotriva deciziilor Comisiei sau ale Consiliului care se adresează statelor member. Articolul 173 paragraful al doilea din Tratat admite, cu toate acestea, acțiunea persoanelor de drept privat împotriva deciziilor adresate unei „alte persoane” și care le privesc în mod direct și individual, însă acest articol nu precizează și nici nu limitează domeniul de aplicare al acestor termeni. Formularea și sensul gramatical al dispoziției menționate anterior justifică interpretarea cea mai largă, iar întrucât Tratatul nu conține nicio prevedere cu privire la acest aspect, o limitare în această privință nu poate fi prezumată.

¹² C-25/62, ECLI:EU:C:1963:17.

¹³ https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0025-1962-200802141-05_00.pdf

¹⁴ Seria Acquis Comunitar, *Jurisprudența istorică a instanțelor comunitare-Culegere de hotărâri integrale-Vol. 1*, Institutul European din România Direcția Coordonare Traduceri București, 2008, p. 43.

Considerăm că, în aceste condiții, acțiunile introduse împotriva actelor Comisiei care impun unui stat membru reducerea sau majorarea drepturilor vamale este necesar să fie declarate inadmisibile deoarece, cel puțin în Republica Federală Germania și în prezenta speță, aceste reduceri sau majorări au la bază acte legislative. Același lucru se aplică, de asemenea, în cazul în care Comisia îi interzice statului destinatar să adopte un act legislativ care urmărește reducerea drepturilor vamale deoarece, în ceea ce privește calitatea de a introduce o acțiune împotriva deciziilor prevăzute la articolul 26 alineatul (3) din Tratat, contează mai puțin dacă aceste decizii acceptă sau resping o cerere de suspendare sau de reducere a drepturilor vamale.

În conformitate cu articolul 173 paragraful al doilea din tratat, persoanele de drept privat pot introduce o acțiune în anulare împotriva deciziilor care, deși se adresează unei alte persoane, le privesc în mod direct și individual, dar în speță pârâta contestă faptul că decizia în litigiu îl privește pe reclamant în mod direct și individual. Astfel, alte persoane decât destinatarii unei decizii nu pot pretinde că sunt în mod individual interesați, decât în cazul în care această decizie le aduce atingere din cauza anumitor calități care le sunt specifice sau datorită unor circumstanțe care le caracterizează în raport cu orice altă persoană și le individualizează în mod asemănător cu destinatarul.

Este necesar să se analizeze, în primul rând, dacă cea de-a doua condiție a admisibilității este îndeplinită, deoarece, în cazul în care decizia respectivă nu îl privește în mod individual pe reclamant, nu mai este necesar să se analizeze dacă acesta este în mod direct interesat. În speță, decizia în litigiu îi aduce atingere reclamantului, în calitate de importator de clementine, și anume din cauza unei activități comerciale care, în orice moment, poate fi exercitată de orice persoană și care, așadar, nu este de natură să îl individualizeze în raport cu decizia atacată, în mod asemănător cu destinatarul.

În consecință, din rațiunile mai sus prezentate, considerăm că acțiunea în anulare trebuie considerată ca fiind inadmisibilă.

Cu privire la cererea de despăgubiri, introdusă de către partea reclamantă, Plaumann&Co., apreciem (având în vedere, inclusiv, hotărârea Curții pronunțată în această cauză) că este inadmisibilă întrucât nu îndeplinește toate condițiile prevăzute de Tratat. În speță, această cerere este bazată pe o pretinsă încălcare a Tratatului, pe când în realitate, singurul temei admisibil pentru o astfel de cerere constă în existența unei greșeli a Comisiei. Mai mult, posibilitatea prevăzută la articolul 176 al doilea paragraf din Tratat, și anume cererea de anulare să fie conexasă cu o cerere de despăgubiri, nu poate fi admisă decât în cazul în care aceasta din urmă are un alt scop decât cel care decurge din anularea în sine. În speță, rambursarea în favoarea reclamantei a drepturilor vamale plătite necuvenit nu este decât consecința logică a anulării deciziei atacate.

În cele din urmă, vom analiza cererea privitoare la cheltuielile de judecată. În conformitate cu articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată. Drept consecință, apreciem că Plaumann&Co. în calitate de parte reclamantă, trebuie să fie obligată la suportarea cheltuielilor de judecată.

În urma analizării celor prezentate mai sus și a legislației Uniunii Europene, Curtea de la Luxemburg a hotărât respingerea ca inadmisibilă a acțiunii în anulare, respingerea ca neîntemeiată a acțiunii în despăgubiri și obligarea părții căzute în pretenții la plata cheltuielilor de judecată.¹⁵

---

¹⁵ https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0025-1962-200802141-05_00.pdf

Concluzii

Concluzionând, studiul abordează acțiunea în anulare atât din punct de vedere teoretic, cât și practic, expunând noțiunea și aspecte doctrinare corelate cu aplicabilitatea practică a acestui mijloc jurisdicțional al Dreptului Uniunii Europene. Lucrarea are ca scop principal o mai bună înțelegere și o mai puternică aprofundare a materiei acțiunii în anulare prin conturarea trăsăturilor esențiale ale acesteia și identificarea lor în practica judiciară a CJUE.

Tema abordată prezintă o importanță deosebită pentru înțelegerea corectă a Dreptului Uniunii Europene, cercetând calea de atac prin care anumite entități pot cere Curții de la Luxemburg anularea unui act, în anumite condiții. Pentru studii viitoare, propunem abordarea tematicii excepției de nelegalitate, prin calitatea de teme pe care se fundamentează acțiunea în anulare.

Referințe

- Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene - principii, acțiuni, libertăți, Editura Universul Juridic, București, 2016.
- Cristian-Sorin Militaru, Teză de doctorat: Acțiunea în anulare exercitată în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene, Universitatea „Nicolae Titulescu”, București, 2012.
- Fábíán Gyula: Drept instituțional comunitar Ediția a III-a, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2008.
- Seria Acquis Comunitar, Jurisprudența istorică a instanțelor comunitare-Culegere de hotărâri integrale-Vol. 1, Institutul European din România Direcția Coordonare Traduceri București, 2008
- <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2008-32/communication/Appendixes.doc.pdf>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0038>
- <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=180081&pageIndex=0&doclang=RO&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=844581>
- https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0025-1962-200802141-05_00.pdf
- https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/ro/
- http://old.csm1909.ro/csm/linkuri/15_09_2008__17102_ro.pdf
- <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=190952&pageIndex=0&doclang=RO&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=893940>
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12008E218:en:HTML>

ANALYSIS OF SOME BITCOIN SPECIFICS

Ventsislav NIKOLOV*

Abstract

The paper presents some aspects related to the bitcoin analysis. It is new topic and interesting from the research point of view.

In this regard, the aim of the paper is to study and analyze the state of that the number of businesses accepting bitcoin continues to increase; the bitcoin prices trend; some strategic orientation of bitcoin transactions; the market reaction in one bitcoin exchange, etc.

Keywords: *strategic management, bitcoin, financial markets*

1. Introduction

What will crush the Bitcoin price? Will it be another, two or even more attacks from hackers on exchanges like "Mt Gox" and "Bitfinex" or prophecies of the "professionals" that mislead people to buy dubious cryptocurrencies, or maybe the strict regulations that countries continue to impose? Or simply the integration of cryptocurrencies requires a lot of time and especially patience – something that people are starting to lose faster. And maybe it is right that Bitcoin it is another "Ponzi scheme"?

This paper analyses the various above-mentioned reasons which in its own way affect the price of Bitcoin and the other cryptocurrencies. It is important to look at them from different perspectives because the different point of view plays an important role here as not all have the same opinion. Governments and big financial institutions are against cryptocurrencies because they think that cryptocurrencies are used for money-laundering and "ponzi scheme" and can affect the economy in a negative way. On the other side, people believe that cryptocurrencies will play an important role in their lives through the future and will replace the properties of the conventional currencies we are now using.

2. Is bitcoin a bubble and what contributes to lowering the price of cryptocurrency

2.1. Influence of hacker attacks on Bitcoin price

In 2014 about 48 billion Japanese yen were lost from Japanese exchange "Mt. Gox" due to hacking (Kalaene, 2018). This was the largest cryptocurrency exchange in 2013 which processed about 70% of all bitcoins at one point. Since March 2013, however, Mt. Gox began to face some

---

* Student, Faculty of Business and Management, "Angel Kanchev" University of Ruse, Bulgaria; (e-mail: n.ventsislav@gmail.com). This study was elaborated under the coordination of Prof. Dr. Emil PAPAŽOV (epapasov@gmail.com).

major problems. "FinCen" made a statement that the bitcoin exchanges were money carriers (Bonney, 2018). This made Mt. Gox to register and comply with the "Money Laundering Measures Act". This, in part, has led the price of Bitcoin to a decline, as concerns for regulation have increased. Mark Carpeles, the man responsible for Mt. Gox at this time told everyone not to worry because "Mt. Gox" is in full compliance with the "Money Laundering Act". Meanwhile, "Dwolla", the only company that processes Mt. Gox's payments, terminates its relationship due to a number of seizures from FinCen accounts (Dwolla, 2018).

The last drop was when 500 million dollars' worth of bitcoins were stolen in 2014, causing people to protest because their bitcoins disappeared. Eventually, Mt. Gox filed for bankruptcy, which led to the biggest "bear trap" for bitcoins during the year. Generally, Bitcoin price fell from \$1150 in December 2013 to \$200 in January 2015.

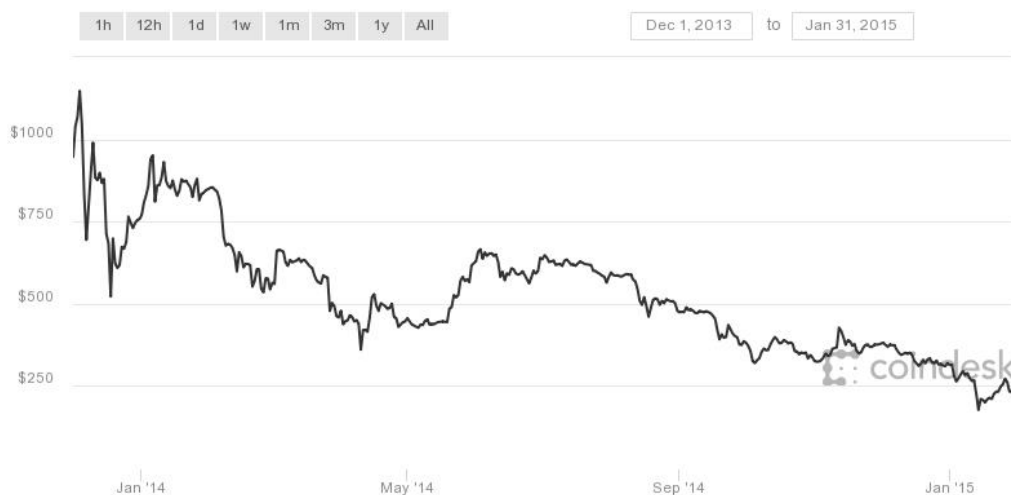

Figure 1. Bitcoin prices (December 2013 – January 2015)

In another case bitcoins valued at more than \$60 million were stolen in 2016 from one of the largest digital exchanges (Higgins, 2018). The stolen bitcoins from "Bitfinex" is one of the biggest losses of the cryptocurrency after Mt. Gox lost 744,408 bitcoins in 2014 due to a hacker attack. This affected random clients many of whom have lost their money. As a result Bitfinex made the controversial decision to cut the accounts of all customers by 36% to spread the losses equally among all customers. Many other hacking attacks have occurred from 2014 to 2018 but will not be considered in detail but simply mentioned. For example in January 2018 cryptocurrencies valued at 58 billion Japanese yen were stolen which is 10 billion more than the case of Mt. Gox (The Guardian, 2018).

Can the price of Bitcoin be predicted and should the speculators of cryptocurrencies be trusted?

Famous analysts and Bitcoin enthusiasts have publicly speculated that Bitcoin will reach \$100,000 dollars, some claim the price will reach even a quarter million dollars. This forecast has already passed since those speculations were made in 2017 when there was indeed a positive movement of the price of all cryptocurrencies. In 2017 many people argued that this was only the beginning, then they changed their position but others continued to argue that the price would not hold up to a five-figure sum and believe that cryptocurrencies are the future. Since then, the prices of cryptocurrencies have fallen by many times. For example, while the cost of a single bitcoin reached almost \$20,000 dollars in 2017, by the middle of March 2018 the price varied from \$7300

to \$11,500 dollars and this was worth worrying about because people put their savings in that cryptocurrency. Those who have bought bitcoins at a high price are the one who are worried most. They believed in analysts' speculations like many more that the price would reach six-figure amount.

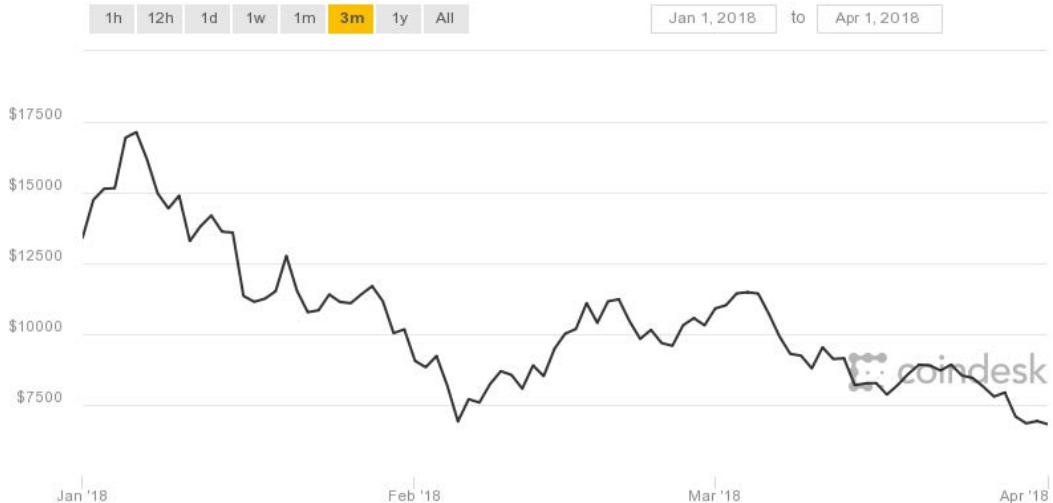

Figure 2. Bitcoin price (January – April 2018)

The first quarter of 2018 will be marked as "the most terrible period" for the investors of cryptocurrencies. As it is depicted on the chart, the cost of a single Bitcoin in early 2018 starts at about \$14,000 which is not so far from its highest value of \$19 694.69 reached on December 17, 2017. In the first weeks of 2018 Bitcoin continued to move upward but by February 6, it had already sunk under the \$6,000 mark, hitting a bottom that represented a 58% drop. For comparison, the S&P 500 broad index lost about 58% of its value during the October 2007 when the financial crisis started happening. Only in the first three months of the year the total value of all cryptocurrencies decreased from \$618 billion to \$300 billion dollars (Bloombergtv, 2018). Of the ten largest caps in market capitalization none have a positive value for the first quarter of 2018. For example, "Cardano" fell 77,7%, having the worst time in 2018 so far.

Cameron and Tyler Winklevoss continue to believe that the cost of a Bitcoin could reach \$300,000. Founder of "Fundstrat Global Advisors" Tomas Lee kept his forecast for the \$25,000 cost of a bitcoin until the end of 2018. The famous analyst from "Goldman Sachs" Steve Strongin has a negative opinion for cryptocurrencies saying that it more likely most of the crypto's would not exist in the next 5 to 10 years.

It depends at what price the Bitcoin is bought because a person who bought it at \$5 for a Bitcoin will be profitable even if the price drops to \$10 but drop so low is highly unlikely for now to happen. But what can those people who have bought their bitcoins when the price was \$10,000 or \$15,000 or more do? They expected that they would at least double their profit and perhaps more. The risk for them is greater but should they be worried? Maybe the hope that Winklevoss twins still haven't sold their bitcoins is keeping their mind positive because after all they were former business partners of network founder Mark Zuckerberg and studied at the very same Harvard University. According to the media Winklevoss twins have invested about \$11 million in cryptocurrencies in 2013 which then cost \$120 per bitcoin. This makes over 91,000 bitcoins which made them in December 2017 "the first bitcoin billionaires". The two brothers call the cryptocurrency "better than gold" because its more portable and fungible. But it is in their interest

to "distribute" this positive point of view because they hold a big amount of bitcoins and want the price to rise (Popov & Vasileva, 2018).

For example, if a person purchases shares worth \$5,000,000.0 from company "X" which for this example lets say produces natural juice, he will not distribute negativity if the price of the shares fall, he will continue to suggest to people that this natural juice is has the best quality and its worth the price. The current investors will benefit because they have already committed time and money to this company as well as future investors who would also invest money and capital in this company. The situation with Bitcoin is the same. Winklevoss twins and many others who have already devoted a lot of money and time and are engaged to a great extent, aim to do whatever depends on them to push the price so they can feel more calm. That's why they include positive predictions for crypto's otherwise they would sell them by now.

The brothers, however, are not the only ones who tanks to the rise of the digital currency gained unexpected wealth. A variety of investors who have put money into the currency are likely to have as much money as Winklevoss twins or even more. Bitcoin pioneers such as Jered Kenna, Charlie Shrem or Tony Gallippi who have invested when the price of bitcoin was less then \$1 do not reveal how much bitcoins they are currently holding. They man eventually surpass the wealth of the twins.

The other cryptocurrencies which are also decentralized and not controlled by any government or central bank of the respective stats, also suffer big losses. Ethereum (ETH), Ripple (XRP) and Litecoin (LTC) also experience instability and price drop. This could lead people to think whether it could just be a price "correction" where cryptocurrencies are just reevaluated to reflect their real price or one can think that it is a sigh that the bubble starts to crack. The optimists would immediately say that this is just temporary and we should not look at the current stats of the cryptocurrencies, as it is still a relatively new innovation. Still, in 2017 cryptocurrencies were centre of attention from people, businesses and governments. Maybe in 2017 was the year with the most cryptocurrencies created hoping they will reach popularity same as Bitcoin.

2.2. Government as regulators of cryptocurrencies – Protection of the public or the possibility to collapse the prices of cryptocurrencies

To find out one of the reasons for the unstable price of cryptocurrencies and how would the bitcoin bubble burst, we have to ask ourselves the question „Why are governments banning crypto's”?

We are currently witnessing a deceptive number of cryptocurrencies but i think it is quite normal, it is precisely those who create fraudulent cryptocurrencies discouraging the real enthusiasts from earning. This would reduce the demand because money is playing an important role in everyone's life and if you lose money its highly unlikely to invest it in the very same way. My opinion is that the search for cryptocurrencies is currently stragnant because many people were deceived by fraudulent "ponzi schemes" of unknown and unreliable crypto's. The metaphorical phrase "Once bitten twice shy", suggests that it is hard to regain confidence once it is abused. Confident that the investment will return in times, people invested their savings in cryptocurrencies but not in Bitcoin, as it would cost them more. They invested in crypto's like "Bitconnect" believing that it would reach price like Bitcoin but yet it was another ponzi scheme that collapsed.

I agree with Blagovest Belev, founder of "Blockchain.bg" who says that we are witnessing fraudulent number of cryptocurrencies but it is a matter of time most of them to be eliminated because it is normal for a new technology to have an interest in the business (Investor bg, 2018; Papazov & Mihaylova, 2013). He also gives an interesting example of how in the 20th century the carmakers were over 1,800 alone in the US, which is true, but it also proves that new technologies are of interest to the business. According to him, we don't need that many crypto's because they

won't survive. They have value because of the speculations that they are cryptocurrencies but that will go away at one point. Most representatives of the traditional financial sector are quite skeptical about crypto's.

The Rise (And Continued Rise) Of ICOs

Based on Data Published On TokenMarket.net/ICO-Calendar

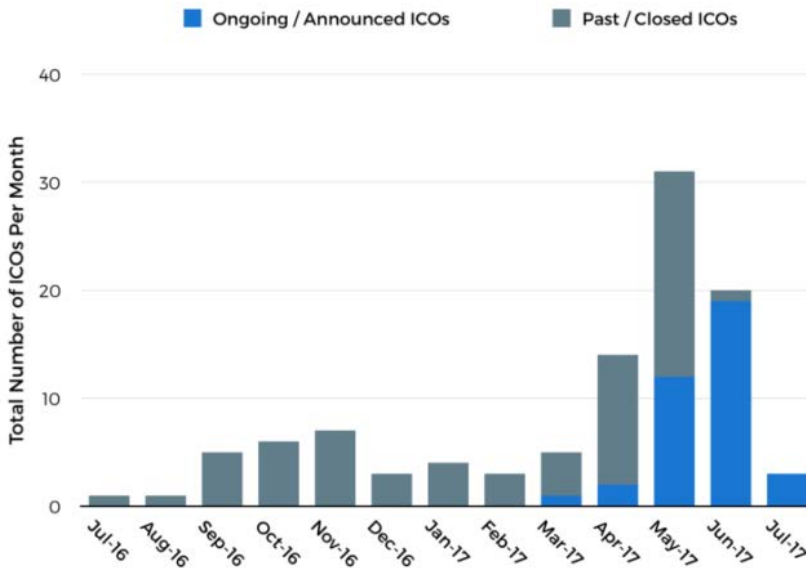

Figure 3. Initial coin offering (2016-2017)

Further in my paper will be explained and analyzed the concept of "Initial Coin Offering" and what role it plays. The brief explanation is that it is similar to the concept of "Initial Public Offering" in a way that it serves to raise capital but instead of buying shares the investor of "ICO" receives virtual tokens that serve as mini cryptocurrencies.

Figure 3 shows the ratio between successful projects and those that have failed over the last two years. The projects are being created with one aim - to be funded so a new cryptocurrency could be made. Maybe a currency with ambitions as Bitcoin.

In my opinion, cryptocurrencies, or more precisely, Bitcoin, as it is worth the most, are used very often for money laundering and if the money laundering and tax evasion options are over this can bring lower prices and Bitcoin will have less usage as a means of payment. But governments play a significant role, as more and more countries are imposing regulations on cryptocurrencies, which speeds up the depreciation of Bitcoin. However, the development of regulation with regard to crypto's still depends on individual countries. For example, in Switzerland, city named Zug is known as the "Crypto Valley" after many large blockchain organizations made their headquarters in the area. "Tezos", "Ethereum", "Shapeshift" and many others have settled in Switzerland because of the openness and support they have been given (McQuaid, 2018).

Another example can be given with Estonia, after all this is the country that first introduced (LeapIN, 2018) "e-citizenship". The initiative aims to make Estonia one of the most progressive countries in the world. The document is not an ordinary ID card. There is no photo of the owner but a microchip with a built-in safety certificate and a two-factor authentication system. This is worth mentioning because Estonia also intends to become a leading country in blockchain innovation.

Digital identity and health services receive a huge boost to security through blockchain which has led to an enormous amount of "Initial Coin Offering" related to healthcare. This is an approach often used by technological startups.

I think that freedom goes well with the responsibility that we perceive as a vital part of our lives, and the easier access to cryptocurrencies is, the more freely citizens of a country will feel. Also, expropriation of the power from the people is a cause for corruption, as there is lack of transparency. It is important to note and analyze the negativity and attitudes of countries to cryptocurrencies, as this analysis is an important part to people to understand what can cause the bitcoin balloon to pop.

Cryptocurrencies could collapse anywhere in the world because consumers around the world are worried that trade with crypto's may be forbidden. The search for crypto's in January 2017 in South Korea was so high that prices rose 50% more than those in America. South Korea and the country's position are currently under consideration, whether it is considering banning trade of crypto's or simply imposing regulatory frameworks. We should not forget that in September 2017, however, South Korea (Kyungji Cho, 2018) banned "Initial Coin Offering" due to money laundering and other illegal activities that would be discussed in more detail. This affects all cryptocurrencies, not just Bitcoin. Indeed, a growing number of countries are considering banning crypto's, many have already did it, such as Vietnam, China, Bolivia, Ecuador, Bangladesh, North Korea, Saudi Arabia, Thailand and so on. In September 2017, (Molly Jane Zuckerman, 2018) the National bank of China prohibited "ICO" and exchanges with crypto's, which led to a drop, albeit it was temporary. From government's point of view, one of the reasons for banning crypto's is due security reasons. Another reason, though not officially announced but largely implied is that cryptocurrencies are decentralized. This allows people to trade directly among themselves eliminating the need of an intermediary, which is normally a bank.

Banks usually charge fees even though they do absolutely nothing. For example they charge fees when they keep their client's money. Over time banks have created a high level of confidence because each transaction goes smoothly and without problems. But after the financial crisis in 2008 banks lost some of this confidence. The use of blockchain as a digital network, where each transaction called "block" makes transactions verifiable, accessible to everyone and more susceptible to hacking. This makes banks totally unnecessary for transactions and we know that commission operations are almost risk-free and banks earn money without having to risk financing or assets. This motivates them to be more supportive to governments against crypto's. Virtual currencies are self-governing, which means they are not controlled by the government, person or central banks. This makes observation almost impossible and poses a threat to the governments.

The use of crypto's is a threat to the stability of the national currency of the countries. Indonesia's central bank warned against trading with cryptocurrencies because of the risk of losses and even a potential threat to the stability of the financial system. "Bank Indonesia" spokesman (Jeffery, 2018), says that the possession of virtual currencies is highly risky and subject to speculation because there is no authority to take responsibility, there is no formal regulation or asset to serve as the basis for the price.

It is important to emphasize that banning crypto's will only create black markets. An example of this can be given with drugs, weapons, the sale of human organs, and so on. Cryptocurrencies may be declared illegal by governments but this will have no influence on their use due to their decentralization. The number of countries banning crypto's will increase until irregularities are verified and corrected. It is possible that the number of countries prohibiting trade with crypto's and mining will increase to such a degree that the price will crash. In general if governments want to "kill" crypto's, all governments in the world have to ban them.

2.3. Initial coin offering – impact on the cryptocurrency market?

"ICO" should be looked more carefully so it gives a clear idea of why countries are afraid of cryptocurrencies. There is tremendous value in the idea but there must be a greater division of high-quality and ethical proposals against those who want to bypass the law for quick income. "ICO" should be looked more carefully so it gives a clear idea of why countries are afraid of cryptocurrencies. There is tremendous value in the idea but there must be a greater division of high-quality and ethical proposals against those who want to bypass the law for quick income. Unlike the traditional "IPO" where buyers receive shares, people that are involved in "IPO" receive virtual coins or virtual "tokens". They are unique to the issuing company or its network. This means that they would only be profitable if the business proves to be applicable, attracting more people and increasing liquidity.

Up until July of 2017, the total dollar amount raised in Initial Coin Offerings (ICO) was a staggering USD \$1,252,676,352. That's over a billion dollars raised within a span of 7 months. With a total market capitalization of over USD \$100 billion, the cryptocurrency market has attracted the attention of many, from traders wanting to make a quick buck to experts that are concerned with its lack of transparency. The explosive growth of ICOs has clearly polarized the industry, with critics associating the phenomena as a bubble waiting to be popped, while proponents justify the use of such ICOs as a revolutionary innovation that will change the very fabric of our economy (Aziz, 2018).

To gain a clearer picture of the role of "ICO" and what risk lies in general, a comparative analysis will be provided in the form of a table between the terms "ICO" and "IPO". After that the points will be analyzed to give a clear picture why governments imply regulations against "ICO".

Table 1. Differences between Initial coin offering and Initial Public Offering

	Initial coin offering (ICO)	IPO moment (IPO)
Regulatory oversight	Not regulated	Regulated
Track record & credibility	Weak	Strong
Utility	Adoption	Dividends
Duration of offering	Short	Lengthy
Access	Open to all	Exclusive

Regulatory Oversight

As part of the mandatory requirement to register with the regulatory authority, a legal document – called a prospectus – must be created by any company looking to issue an IPO. The prospectus represents a legal declaration of its intention to issue its shares to the public, and must meet certain standards of transparency. It must include key information about the company and its upcoming IPO, so as to assist potential investors in making an informed decision. For example, when only in one day (Clark, 2018) Facebook sold 421 million shares to investors for \$38 on May 18, 2012, accumulating \$16 billion new capital almost instantaneously. Investors were so confident in the company's future that Facebook's IPO became the largest offering for a technology company.

The initial coin offering is not subject to any legal requirements for the issue of any form of legal documentation. However, a document must be developed that shows the aim of the project, its purpose and mechanics. It is important to note that there is no standart for the information that the document should contain.

Track record & credibility

There are a number of requirements that a company must meet before launching its share through "IPO". One thing is that the company has to have good results. The process requires professional accountancy firms to check the accounts and investment banks to act as a underwriter

and also maintain relationships with exchanges to meet certain requirements. These processes act as a natural filter for trusted companies to publish their shares. GoPro is one of the companies that has reached the top but has not managed to stay there for a long time. The company's shares reached almost \$100 in 2014. It was performing well and investors were happy with their choice to invest in the company because they felt it was a reliable one but in 2018 the shares depreciated to the point that they cost ten times less than the highest peak.

Figure 4. Price of a stock of GoPro during last four to five years. (Nasdaq, 2018)

The company lost many investors and couldn't find a new one for a long period of time and also many employees had to be laid off so the company would survive. This failure, in my opinion, is due to the company's inability to adapt to new technology. The problem was not in the beginning because they had some amazing ideas during those years. GoPro is created in 2002 and we can see the negative results started showing many years after that. The lack of new ideas caused the company to sink.

Why is this important to mention? Because when the company decided to become public the results were good but it is not a guarantee that if the results are good in the past or present, they will be good in the future as well. You can always make a forecast but the forecast is a guess and it is still not certain. Although investors have been informed, they can not predict whether the shares will rise or fall. I suppose most of them were too optimistic because GoPro had been making a long-lasting image and they hoped that the image would play a big role and the price would go up again in no time.

Since the initial coin offering does not require compliance with the legal framework and the legal protocol, they do not have much history and experience but only have a document to support the idea of their project. Due diligence is focused on the future expectations of the project, not history, as there is none. This is the main reason why investing in ICO is extremely risky.

One can never know if the project will last. For example, 46% of last year's ICO projects have failed even though they have raised more than \$104 million. Nobody expected all of them to be successful. Actually many thought and rightly assumed that most projects would fail whether in collecting the sum or delivering the finished product (Sedgwick, 2018). Perhaps because of the "depression" of their failure many deleted their sites and twitter accounts. This makes

communication almost impossible. Some have gathered millions, some thousands, and there are also projects that gathered nothing. The end result is the same - there is no end product and no contribution to the decentralized network.

	SwishCoin	Failed	Jan 2017
	BitcoinGo	Failed	Jan 2017
	Branche	Failed	Jan 2017
	Chain of Points	Failed	Mar 2017
	Respectonomy	Failed	Mar 2017
	Intellisys	Failed	Mar 2017

Figure 5. Failed ICO's listed by Tokendata

Utility

The stocks acquired through an IPO represents an ownership stake on the future earnings on the company. Stocks can be divided into different classes such as common stocks, preferred stocks or a hybrid. The utility of holding stock is the entitlement of the shareholders in receiving dividends and having a vote in the shareholders meeting.

Unlike an IPO, acquisition of ICO coins does not grant ownership of the project. There are many ways that investors of the coins may reap future benefits, and that depends on how the coin is structured. Generally, a cryptocurrency's value directly correlates with its perceived utility. Some coins generate value by conferring a stake in the future revenue of the projects, while some coins equate its value to usage within its ecosystem; the more adoption the coin gets, the higher its value will be.

Lets look at the issue from the point of justness. ICO represents a much fairer transfer of capital. The two parties provide mutually valuable resources in the form of money and company shares, whereas people who invest in ICO remain with potentially worthless coins that either will or will not be able to market and do not have shares in the company to show their investment.

In terms of profit of ICO, all future dividends are tied to the execution of this "coin" but as i mentioned, the chance the project to fail is very high. Most of the time the project fails not because they fail to raise funds but because they fail to realize the end product on the market. The chance of profit with IPO is higher but may be slower, while the profitability of ICO depends simply on speculations. It is because there are so many projects and every project is trying to prove that is better than rest, while at the same time there is no evidence. Therefore, most people associate investing in ICO with gambling.

Duration of offering

Traditional IPO issuance can be a lengthy process, due to the requirement of legal and compliance processes. From getting approval through the regulatory authorities to the IPO itself, it can take up to 4-6 months.

The entire ICO process is much shorter in duration. The duration depends on the nature and timeline of the project itself. Once a white paper is conceived and a smart contract for the crowdsale is finalized, the crowdsale can begin. The length of the crowdsale can be dependent on reaching the maximum hard cap, or a fixed sale duration, which usually lasts a month. However, hyped-ICOs can mostly be over pretty quickly.

The fact that the ICO's process is shorter does not mean that it will guarantee success. It means that it is paying less attention to formalities and less time is needed on the start-up phase.

Access

IPOs are often allocated only to institutional investors such as investment banks, mutual funds and endowments. Sometimes, only a small portion is allocated to normal, retail investors. This means that unless you're in the big boys club, it will be extremely hard, if not impossible, to acquire shares at the IPO. We can only buy the stocks once they are traded on exchanges.

Literally anyone can participate in an ICO; all you need is the base currency of either Bitcoin or Ether, and you can convert them into the ICO token. This level playing field breaks the "oligarchistic" nature of traditional fund raising, empowering the masses to participate in investments that can potentially earn them multiples over their capital. This democratization is a huge appeal to many, since it gives "power back to the people" instead of a close-knit club of elites.

Although ICO is currently not regulated, many countries look closer and other ban them for maximum security. However, this would not be done without a reason. If we imagine that everything is allowed for one day and laws don't play role, everyone will start stealing. Some people like to abuse freedom, that's why others are victims of fraudulent projects. However the real question that everybody is asking is "How much will the regulatory limitations hurt the price of Bitcoin?" Perhaps governments don't want to solve this problem because they don't need cryptocurrencies and so do banks. Many well-known and important financial institutions and personalities are also against crypto's because they fear that crypto's will be used as primary payment tool.

3. Conclusions

Is Bitcoin a "ponzi scheme"? Ponzi scheme is a fraudulent investment operation that pays the investment of people from their own money or from the funds of new investors, instead of the profits of persons managing the business. Such schemes are collapsing when there are not enough entrants and the newly joined investors have highest risk. For example, (Investing Answers, 2018) Bernard Madoff is known to have led the largest ponzi scheme by robbing about \$65 billion over a period of 17 years.

Bitcoin is a free software project without central power. Hence no one can do fraudulent actions concerning return of the investment. Like other major currencies, for example, gold, dollars, euros, there is no guarantee of purchasing power and the exchange rate moves freely. This leads to volatility, from which owners of bitcoins can either unpredictably earn or lose money. Despite speculations, Bitcoin is a payment system that is used by thousand of consumers and businesses.

BitConnect's downfall, however, has shown investors in crypto's how dangerous the world really is. But many warning signs were shown along the way. The strange thing is that as many people knew it was a fraud, thousands lost their money. This "project" was meant for failure. Even those people who are not familiar with the ecosystem of crypto's could assume that it is a scam (Tepper, 2018).

BitConnect was implying that the return of investment can go high as 480% for one year or even more. For example, if you give \$10,000.0 for 180 days, the amount that will be returned to the investor can be 40% more just in one month "without any risk". The users have to receive a "referral" - a link that is given by someone else in order to "play the game". At the end of 2017 BitConnect had a market capitalization of \$3 billion. By the middle of March 2018, market capitalization fell to \$17 million, making the difference unimaginable but reasonable.

References

- A History of Bitcoin. Monetary Economics: International Financial Flows, Financial Crises, Regulation & Supervision eJournal. Social Science Research Network (SSRN). Accessed: 8 January 2018.
- Aziz, "Crypto ICO vs stock IPO", Accessed: 5 April 2018 <https://masterthecrypto.com/crypto-ico-vs-stock-ipo/>
- Bonney, Jeremy. "Mt. Gox registers with FinCEN as a money services business", Accessed: 4 April 2018, <https://www.coindesk.com/mt-gox-registers-with-fincen-as-a-money-services-business/>
- Bloombergtv, "Terrible first quarter for cryptocurrencies", Accessed: 4 April 2018 <https://www.bloombergtv.bg/analizi/2018-03-31/uzhasnoto-parvo-trimesechie-za-kriptoalutite-v-grafiki>
- Clark, Josh. "10 of the biggest IPO in history", Accessed: 5 April 2018 <https://money.howstuffworks.com/10-biggest-ipos.htm>
- Dwolla, "e-commerce company", Accessed: 4 April 2018, <https://www.dwolla.com/about?b=footer>
- Higgins, Stan. "The Bitfinex Bitcoin hack", Accessed: 4 April 2018 <https://www.coindesk.com/bitfinex-bitcoin-hack-know-dont-know/>
- Investor bg, "Is bitcoin a balloon?", Accessed: 4 April 2018 <https://www.investor.bg/analizi/9/a/prikazkata-bitkoin-s-krai-ili-bez-krai-252398/>
- Investing Answers, "Ponzi scheme", Accessed: 5 April 2018 <http://www.investinganswers.com/financial-dictionary/stock-market/ponzi-scheme-710>
- Jeffery, Adam. "Indonesia central bank warns over cryptocurrencies", Accessed: 5 April 2018 <https://www.cnn.com/2018/01/13/indonesia-central-bank-warns-over-cryptocurrencies.html>
- Kalaene, Jens "Japan cryptocurrency exchange hacked", Accessed: 4 April 2018, <http://www.dpa-international.com/topic/58-billion-yen-lost-due-hacking-japan-cryptocurrency-180127-99-820290>
- Kyungji Cho, "Why the cryptocurrency world is watching South Korea", Accessed: 5 April 2018 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-04/why-the-cryptocurrency-world-is-watching-south-korea-quicktake>
- LeapIN, "Estonian E-Citizenship", Accessed: 4 April 2018 <https://blog.leapin.eu/estonian-e-citizenship-is-a-mistake-you-should-not-make-5d0ea0a9aec3>
- McQuaid, Darius. "Swiss town as Crypto Valley", Accessed: 4 April 2018 <https://www.express.co.uk/finance/city/922260/canton-of-Zug-switzerland-bitcoin-ethereum-cryptocurrency-Vitalik-Buterin>
- Molly Jane Zuckerman, "With China tightening regulations crypto-related ads gone from local websites", Accessed: 5 April 2018 <https://cointelegraph.com/news/with-china-tightening-regulations-crypto-related-ads-reportedly-gone-from-local-websites>
- Nasdaq, "Interactive GoPro chart for stock price", Accessed: 5 April 2018 <https://www.nasdaq.com/symbol/gpro/interactive-chart>
- Papazov, Emil, and Lyudmila Mihaylova. "SUSTAINED AND BALANCED GROWTH OF A SMALL QUASI-DIVERSIFIED COMPANY: STRATEGIC ASPECTS." IN: Proceedings of the 7-th International Management Conference

"New Management for the New Economy", November 7-8, 2013, Bucharest, Romania (2013): 441-451.

- Popov, Boicho, and Veselina Vasileva. "The first bitcoin billionaires", Accessed 4 April 2018 <https://www.investor.bg/kriptovaluti/491/a/pyrvite-miliarderi-ot-bitkoin-251532/>
- Sedgwick, Kai. "46% of last year's ICOs have failed already", Accessed: 5 April 2018 <https://news.bitcoin.com/46-last-years-icos-failed-already/>
- Tepper, Fitz. "Bitconnect accused of running a Ponzi scheme", Accessed: 5 April 2018 <https://techcrunch.com/2018/01/16/bitconnect-which-has-been-accused-of-running-a-ponzi-scheme-shuts-down/>
- The Guardian, "Japan cryptocurrency exchange to refund stolen \$400m", Accessed: 4 April 2018 <https://www.theguardian.com/technology/2018/jan/28/japan-cryptocurrency-exchange-coincheck-refund-stolen-nem>

ANALYSIS OF STRATEGIES FOR DEVELOPMENT OF RUSE DISTRICT IN BULGARIA

Elis SABRI*

Abstract

The paper presents some aspects related to Ruse district strategic development. Basic characteristics and specifics of the implementation of management strategies are analyzed.

In this regard, the aim of the paper is to study and analyze the state and problems of the Ruse district and to present development strategies and objectives. The following tasks are noted: to present the object of research – Ruse district; explore and clarify the problems of the area; analyze management and development strategies identifying the potential solution and management of the problems encountered; draw conclusions from the analysis.

Keywords: *strategic management, regional development, public administration*

1. Introduction

Ruse district has many advantages as an international tourist and transport center. It is one of the regions belonging to the Danube geo-economic space, which can have a pulling economic role in the economic development of Northern Bulgaria. Appropriate management strategies must be implemented for this purpose.

Strategic planning at regional level is implemented through development strategies. They define the vision, objectives and priorities for the development of the districts in Bulgaria, as well as the actions necessary for their achievement. Implementation of development strategies is a fundamental tool for the analysis of interacting natural and socio-economic systems that enable them to take into account their state and dynamics, as well as to formulate adequate planning and management policies for the district territories.

The use of the individual comparative advantages of the district and the mobilization of own resources for development are essential catalysts in terms of achieving a higher competitiveness of the Ruse district and achieving a greater degree of territorial cohesion respectively.

The actuality of the topic is related to Ruse district – basic characteristics and prerequisites of the area, presenting specific and deepening problems and implementation of management strategies.

---

* Student, Faculty of Business and Management, "Angel Kanchev" University of Ruse, Bulgaria; (e-mail: elisyy@abv.bg). This study was elaborated under the coordination of Prof. Dr. Lyudmila MIHAYLOVA (liudmilla@abv.bg)

The significance of the topic under discussion is related to the need for a more detailed study of the Ruse district, followed by the development of effective measures through the implementation of adequate strategies for its development and improvement.

In this regard, the aim of this paper is to study and analyze the state and problems of the Ruse district and to present management and development strategies.

In accordance with the stated goal in the paper are the following tasks: to present the object of research – Ruse district; explore and clarify the problems of the area; analyze management and development strategies identifying the potential solution and management of the problems encountered; draw conclusions from the analysis.

2. Strategies for development of Ruse district

2.1. Problems in the Ruse district

Both the country and the district are characterized by a population aging trend, which is reflected in an increase in the share of the population aged 65 and over. The aging population in the Ruse district leads to an increase in its average age, which at the end of 2016 reaches 44.6 years and is higher than the average for Bulgaria (43.2 years). The trend of population concentration in large cities, which is characteristic of the whole country, is a well-known phenomenon in the territory of the Ruse district. The percentage of the population in the city of Ruse is considerably high – about 83% of the urban population of the region. The rest of the urban population is unevenly distributed in smaller towns.

It is typical for the municipalities of Ruse district that by 2016 all, with the exception of Borovo Municipality, generate a negative population growth. This is due to the fact that the emigrants from the area are more than settled, which if kept as a trend can become a serious problem.

In recent years there has been an increase in the number of unemployed people in the area. The significant increase in the unemployment rate and the decrease in the employment rate is a negative trend which can have a significant impact on the development of the region and lead to an intensive migration of the population to other areas of the country or emigration abroad.

Regarding the provision of water resources and the construction of the water supply infrastructure, the practice shows that to date all settlements located on the territory of the district are water-supplied, while the sewerage network is built only in the towns of Byala and Ruse. Some of the other towns (Borovo and Dve Mogili) have partially constructed sewerage networks and other settlements use septic tanks and wells.

There are no sewage treatment plants in smaller settlements, which threaten the quality of groundwater.

Apart from the problems presented so far, the problems related to the limited access of the population from the small settlements to the health, educational and social services, as well as to different specific institutions and public service institutions are of importance.

The lack of sufficient jobs in the small towns and villages of the Ruse district is a factor of paramount importance for its development. The population is oriented to the regional center, where there are more opportunities and prospects. Thus, on the one hand, the small settlements are depopulated, and on the other they reach a high degree of urbanization in Ruse.

In view of the presented statistics for Ruse, analyzing its status, a concrete strategy for its future development should be presented.

2.2. Preconditions for development of the Ruse district

Important part from the process of evaluation of the impact from the program for Cross-border cooperation Romania – Bulgaria on the economic development of the territorial units from the lowest level of influence - municipalities and cross-border territorial unions, created on their basis – is the task for evaluation of the reached level and potential for development of economic cooperation, right after the end of the programming period (Ivanova and Kirova 2017, 502-514). The realization of cross-border projects and projects of regional significance is an important prerequisite for the overall development of the Ruse district. It is noted that the initiative to carry out such projects is increasing, but to have a tangible result and to achieve a sustainable development of the area, it must be established as a lasting trend in the coming years.

The introduction of a geographic information system for road management in the cross-border region of Giurgiu – Ruse is one of the projects in Ruse district, implemented in the last year. The purpose of the system is to summarize up-to-date technical and economic information needed for the efficient management of the road infrastructure in the region, as well as places for accommodation, parking, tourist attractions, etc. Within the framework of the project, two pavilions are located at the border checkpoints of the Bulgarian and Romanian sides of the Danube Bridge. They inform about the state of the roads, the weather and the repair activities. The target institutions specifically involved in the management of these processes are Border Police, Traffic Police, District administration – Ruse and municipal administrations from Ruse.

Another cross-border project, important for the construction of the area, is the project to improve the accessibility of the Euro-region Ruse – Giurgiu through modernization of transport infrastructure and traffic optimization. This was achieved through the repair and rehabilitation of “Tutrakan” Boulevard in the town of Ruse and the connecting road between the central part of Giurgiu and the customs. The main utilities were reconstructed – electricity, telecommunication, water supply and sewerage, and the roadway was repaired and expanded. Traffic optimization has been achieved through the development of a common cross-country tracking system that tracks congestion, traffic monitoring and vehicle registration (Municipality of Ruse, 2015).

The aim of the project is to provide a convenient connection with the Danube Bridge, increase mobility and accessibility to both cities, ease critical points along the main roads in the region and to some extent prevent road traffic accidents. Partners in the project are Ruse Municipality and Giurgiu Municipality and its total budget is EUR 6,790 million. The funds provided by the European Regional Development Fund amount to 84.46% of the total amount, the co-financing from the state budget is 12.54% and the project partners' own contribution is 3%. The financial contribution of the Municipality of Ruse amounts to EUR 166 000.

A project of regional significance in the sphere of tourism is the "Rivers of the Time" project, whose main purpose is to establish the tourist potential of the Ruse – Ivanovo – Borovo region. This is done by analyzing and assessing the current state of tourism development, taking into account the economic, social and environmental conditions, formulating current trends for tourism development in the region and taking appropriate actions in this direction. For this purpose it is envisaged to develop special tourist packages, disseminate information and promotional materials, more efficient use of the opportunities for participation in regional, national and international tourist fairs (Municipality of Ruse, 2017).

The project's activities are aimed at public awareness and awareness rising about the natural, cultural and historical heritage of the Ruse district and the pursuit of tourism development as an important branch of the economy of the region. The project partners are the Ruse, Ivanovo and Borovo municipalities. The total value of the project is BGN 427 532, incl. financing from the European Regional Development Fund in the amount of BGN 363 402, co-financing from the state budget at the amount of BGN 42 753, own contribution of all project partners amounting to BGN 21 376.

2.3. Strategic framework for development of Ruse District until 2020

The strategic part of the regional strategy reflects the vision and the development objectives of the Ruse district in accordance with the provisions of the European and national legislation for regional development, as well as with the requirements for realism and feasibility, taking into account the necessary resources.

The main statements stemming from the development state and trends in the Ruse district, together with those in the European and national documents, outline the context for the formulation of vision and objectives, namely:

- taking into account the challenges of globalization, demographic processes, climate change;
- shortage of resources;
- energy dependence;
- problems in employment, etc.

The strategic objectives, priorities and specific objectives set out in the strategic framework reflect the direction of development set out in the programming documents at European and national level.

The power of growth in the field is the "knowledge and innovation economy", which needs:

- healthy, highly educated, free, mobile and enterprising people;
- good governance at all levels;
- new technologies and quality services;
- prioritize focusing on environmental protection, cultural heritage and historical identity as added value in development;
- strengthening the territorial dimension;
- maintaining a balanced polycentric network of a regional city and municipal town-centers and improving their interaction with the surrounding rural areas as well as with the peripheral and border territories;
- better connectivity by improving transport and other infrastructures that guarantee access to health, education, high-speed Internet and energy networks;
- use of cross-border, transnational, inter-regional cooperation as an important tool for solving problems at regional and municipal level, applying specific pilot practices;
- implementation of policies for integrated development of the city of Ruse.

Vision for the development of the Ruse District until 2020 – a district of national significance, which is an integral part of the Danube area with a well-developed economy and infrastructure, comparable to the European quality of life standards, preserved natural and cultural heritage, highlighting as a significant factor in the national, transnational, interregional, cross-border and European cooperation, integrating in the most effective way the potential of local resources for sustainable, inclusive and smart growth. A local innovation environment for chemical production as a result of the concentration of specialists in the region, labor mobility, and dissemination of knowledge through informal contacts between firms is created (Papazov 2011, 839-846; Papazov and Mihaylova 2013, 441-451).

2.4. Analysis of strategic objectives for the development of Ruse district

The strategic objectives for achieving the vision for the development of the area focus on acute social problems on a national scale:

- deepening the demographic crisis;
- aging population;
- emigration of young, educated and enterprising people;

- inadequate qualification and low employment of working-age population.

These problems have an alarming manifestation in the field. Efforts in all spheres of public life over the next planning period should be geared towards creating prerequisites for retaining people who can make the desired change for sustainable development. The Regional Strategy for Development of the Ruse district sets the task of economic, social and territorial cohesion at European, national and regional level, which is in the focus of the main strategic goal, complemented by the transformation of the region into a center of attraction and a driving force at national and regional level, as well as in the Danube area.

The main strategic objective for the development of Ruse district is intensive and sustainable economic, social and territorial development, creating the conditions for achieving a standard of living comparable to that of the developed European countries. Ruse district is established as a priority center of the Danube Region of Bulgaria and a driving force of the North Central Region for interregional, transnational and cross-border cooperation.

Table 1. SWOT – analysis

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Cross-roads of the area of two European transport corridors – 7 and 9. • Location in a cross-border region with a favorable role for the Danube Bridge as the only transport facility on the Danube (for rail and road transport) for almost 60 years and the exploitation as a result of opportunities for multilateral relations with the Western, Central and Eastern Europe, Greece, Turkey and the Middle East. • Proximity to the Romanian capital and, consequently, access to a large internal market, as well as to a large international airport connecting to all parts of the world. • A relatively evenly developed network of settlements. • A well-developed service sector and potential for future industry development due to existing traditions and accumulated experience in the regional center. • Favorable for the foreign investors economic and social environment - low taxation, low labor costs, adequate qualification of the workforce. • Trends for achieving positive changes in the business environment. • Favorable agro-climatic conditions for the development of agriculture. • Transport accessibility to all settlements of the area. • Favorable prerequisites for the development of cross-border cooperation in all the settlements in the area included in the cross-border region. • Relatively well-used potential for attracting project funding from European funds. • Relatively good educational and qualification status of the population and high potential for education, qualification and re-qualification due to the established system of educational institutions 	<ul style="list-style-type: none"> • Distance from the capital and institutions of the state administration. • Unfavorable demographic trends - population aging, negative natural growth, high population mortality in small settlements and the risk of their depopulation. • Internal and external migration of the population to provide work and improve well-being. • Small share of the industrial sector in the economy of the district. • Relatively depreciated technical infrastructure. • Lack of motorway and/or high speed road connection to the national road network. Poor state of the republican and municipal road networks. • Lack of a modern passenger terminal on the coastal zone in Ruse. • Underdeveloped public-private partnership. • Lack of sufficient entrepreneurial culture, knowledge and skills in market conditions; • Poorly developed innovation infrastructure. • Gap in the development of online services; • Poor professional adaptability of the older population to the requirements of the labor market. • Insufficient build-up of environmental infrastructure. • Lack of some qualitative characteristics of the social and health infrastructure. • Insufficient utilization of natural and cultural-historical features in view of the development of tourism.

<p>in the regional center.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Concentration of highly educated human resources and capacity for science, research and innovation as a result of the existence of a university with 72 years of academic tradition. • Well-established health and social infrastructure. • Potential for tourism development throughout the year due to its poor seasonality. • Unique natural and cultural heritage that favors the development of tourism. • Contribution of cultural institutions to the creation of aesthetic values at national and international level. 	
<p>Opportunities</p>	<p>Threats</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Development of the potential of transport corridors 7 and 9 through the area. • The implementation of the project for the highway between the towns of Ruse and V.Tarnovo is being discussed. • Development of the national, cross-border and European functions of the region in the context of the current European initiatives: European Strategy for the Danube Region, Black Sea Economic Cooperation and Cooperation Area, etc. • Access to European Union financial instruments. • Full participation in the mechanisms for development of the Danube macro-region. • Development of multimodal transport and logistics centers. • Internationalization of higher education. • Cross-border transfer of innovations and good practices in all spheres of socio-economic development. • Conditions for unrestricted movement of people, goods, services and capital as a result of joining the Schengen area and the euro area. Acquisition of new regional and international functions. • Continuing inflow of foreign direct investment. • Integration with the adjacent Romanian part of the cross-border region to achieve a synergic effect. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stagnation in areas of influence at national level and loss of positions in the cross-border region. • Internal and external migration of young and highly educated cadres. • Continuing decline of the economic functions of small settlements. • Lack of funds for development of some elements of the social and health infrastructure. • Political instability. • Rising prices for major energy carriers. • Adverse consequences of global climate change. • Postpone construction of high-speed roads. • Continuing trend of negative natural growth. • Continuing trend of demographic outflow from small settlements.

Based on the SWOT analysis of the field, the following main strategic objectives are formulated (For details, see Regional Strategy, www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=6954):

- **STRATEGIC OBJECTIVE 1:** Economic cohesion in an intra-regional, national and European plan by developing the own potential of Ruse district and using European mechanisms.
- **STRATEGIC OBJECTIVE 2:** Social cohesion by overcoming inter-regional and intra-regional disparities in the social sphere, limiting the risk of social exclusion and creating conditions for the development and realization of human capital.
- **STRATEGIC OBJECTIVE 3:** Territorial cohesion through balanced, integrated and sustainable development of transport and communication infrastructure in the district, improvement of the settlement environment and intensification of interregional, cross-border and transnational cooperation.

- STRATEGIC OBJECTIVE 4: Environmental protection and energy efficiency.

STRATEGIC OBJECTIVE 1: Economic cohesion in an intra-regional, national and European plan by developing the own potential of Ruse district and using European mechanisms.

Priority 1: Support for boosting the competitiveness of small and medium-sized businesses and the development of a knowledge-based economy, innovation and new technologies.

Activity 1.1: Develop an effective business infrastructure to support business and entrepreneurship and increase the competitiveness of small and medium-sized businesses by stimulating the introduction of new technologies, innovative practices and the creation of clusters.

Activity 1.2 Improve the conditions for attracting foreign investments in all sectors of the economy.

Activity 1.3: Priority development of the knowledge economy, building high-tech parks.

Activity 1.4: Stimulating partnerships between scientific institutions, the public and private sectors in and outside the region.

Priority 2: Conservation and development of the potential of the natural resources and the cultural and historical heritage in the field of promotion and strengthening of the tourism sector in it.

Activity 2.1: Promotion of the natural sights and the cultural and historical heritage of the area through the marketing and advertising of tourism products based on local potential.

Activity 2.2: Stimulating tourism-specific tourism.

Activity 2.3: Development of extra-urban areas and coastal stripes as recreation and tourism areas.

Priority 3: Promote the development of the agricultural, forestry and fisheries sectors in the field and diversify economic activities in smaller settlements with potential for this by introducing alternative productions and services.

Activity 3.1: Developing competitive agricultural, forestry and fisheries sectors that effectively use local potential.

Activity 3.2: Diversification of the economy in smaller settlements.

STRATEGIC OBJECTIVE 2: Social cohesion by overcoming inter-regional and intra-regional disparities in the social sphere, limiting the risk of social exclusion and creating conditions for the development and realization of human capital.

Priority 1: Building a sustainable and developed labor market.

Activity 1.1: Make full use of human capital in the area.

Activity 1.2: Targeted support for job creation in the area and overcoming labor market disproportions.

Activity 1.3: Stimulate labor mobility within the area.

Priority 2: Improving living standards through a competitive economy, innovation, advanced education, improved employment and social inclusion.

Activity 2.1: Improvement of the living standard of the population in the area to reach the indicative values set in the National Regional Development Strategy 2012 – 2022.

Activity 2.2: Supporting partnership and integrated efforts between the civil sector, business, public administration, and education and science to achieve a higher standard of living.

Priority 3: Sustainable and inclusive growth of human capital in the area by improving access to education, health, social and cultural services and sport development.

Activity 3.1: Development of the education system in the field in all levels and forms of education and harmonization of the quality of educational services with European and world standards.

Activity 3.2: Supporting career development, stimulating the skills and retraining of the workforce and promoting lifelong learning.

Activity 3.3: Provide adequate health and social services and conditions for the development of culture and sport.

Activity 3.4: Making an accessible environment and creating favorable conditions for the social inclusion of disadvantaged people.

Priority 4: Developing the administrative capacity of regional and local authorities in the field and improving the management of regional development.

Activity 4.1: Capacity building of regional and local authorities for strategic planning and management and improvement of administrative services.

Activity 4.2: Creating conditions and stimulating e-Government.

Activity 4.3: Capacity building for public-private partnerships in the area.

STRATEGIC OBJECTIVE 3: Territorial cohesion through balanced, integrated and sustainable development of transport and communication infrastructure in the district, improvement of the settlement environment and intensification of interregional, cross-border and transnational cooperation.

Priority 1: Development of the transport and communication infrastructure in the area and its adjacent facilities.

Activity 1.1: Building corridors of national and supranational importance, including liaison with major urban centers in neighboring countries.

Activity 1.2: Improvement of interregional and inter-regional connectivity and of the municipal transport infrastructure.

Activity 1.3: Building broadband Internet access in smaller settlements.

Activity 1.4: Improve the credibility of the Danube as a waterway and provide conditions for connectivity to the Central European regions.

Priority 2: Integrated sustainable urban development and strengthening the polycentric network of settlements in the area.

Activity 2.1: Integrated urban renewal and development and improvement of the urban environment.

Activity 2.2: Improve and stimulate services and the living environment in smaller settlements.

Priority 3: Expansion of interregional, cross-border and transnational cooperation.

Activity 3.1: Supporting partnership to achieve sustainable and upgrading effects in cross-border and transnational cooperation.

Activity 3.2: Stimulating stakeholders in interregional and cross-border and transnational cooperation to realize the objectives of the Danube Strategy.

STRATEGIC GOAL 4: Environmental protection and energy efficiency.

Priority 1: Conservation and effectiveness of environmental resources.

Activity 1.1: Refurbishment of the water supply infrastructure, support for the construction of waste water treatment plants and sewerage network throughout the area.

Activity 1.2: Improvement of the waste management system.

Activity 1.3: Promoting environmental protection, counteracting climate change, preserving biodiversity, developing the potential of protected areas and limiting natural hazards (risk prevention).

Activity 1.4: Improve environmental performance of the atmosphere.

Priority 2: Improve energy efficiency by building a modern energy infrastructure and reducing energy dependence.

Activity 2.1: Reducing the energy intensity of the economy and improving energy efficiency in the area.

Activity 2.2: Achieving a high-tech, secure and reliable energy system based on modern energy technologies, including renewable energy sources.

Activity 2.3: Development of low-carbon industries.

3. Conclusions

The analysis of the situation and the problems of Ruse district – makes it possible to highlight the tendencies which determine the future opportunities and prospects at the local level. They, in turn, provide the basis for building a competitive profile of the respective area in relation to the other 27 regions in the country and defining specific objectives and priorities that should be laid down in the forthcoming local programming documents – in this case Regional Development Strategy of the Ruse district, and on which to concentrate the local government.

Ruse Regional Strategy sets out the Common Strategic Framework for Development in the next 2014-2020 programming period by integrating the economic, environmental, and social and infrastructure aspects of sustainable and balanced growth. It reflects the current perceptions of a potential-oriented and not a barrier-to-development approach that takes into account the need for effective partnership, spatial and temporal coordination and concentration on a limited number of priorities in the context of an economic, financial, social and political crisis.

The regional strategy takes into account the priorities set in the higher hierarchical documents as well as all other strategic documents developed and adopted for the district and the municipality related to the development of transport, social services, culture, environmental protection, etc. It further develops the measures for realization and resource provision of the strategic objectives of these documents and creates the conditions for the regional administrations to plan their policies.

The Regional Strategy of the Ruse district focuses on the most important issues that are important for the entire territory of the region, which are the basis of the European Cohesion Policy, namely:

- Economic development, competitiveness, job creation and overcoming economic disparities.
- Social Development, Equality and Inclusion of Social Groups in a Vulnerable Situation.
- Conservation, restoration and development of the environment, in the broadest sense of the term, to overcome the imbalance in spatial development and living standards.

The principles of continuity, consistency, equality, partnership, transparency and publicity have been applied in the development of the regional strategy. The Regional Strategy for Development of the Ruse district 2014-2020 is aimed at achieving three strategic objectives:

- Objective 1. Economic convergence at the intra-regional, national and European level by developing the own potential of the Ruse district and the use of European mechanisms.
- Objective 2. Social cohesion by overcoming interregional and intra-regional differences in the social sphere, limiting the risk of social exclusion and creating conditions for development and realization of human capital.
- Objective 3. Territorial cohesion through balanced, integrated and sustainable development of the transport and communication infrastructure in the area, improvement of the urban environment and intensification of the interregional, cross-border and transnational cooperation.
- Objective 4. Environmental protection and energy efficiency.

The overall philosophy and proposed approach on which the strategic package develops is based on the understanding that growth means, above all, choice and equal opportunities. Translated to the scale of the document, this requires equal treatment across the whole territory of the area with all its functional areas, enhancing the capacities of all the populated areas and people living in them, especially those in vulnerable situations, the full and effective use of all resources and intelligent management with good coordination at all levels.

All good ideas, strategic goals and initiatives will outline the guidelines for the Ruse district Development Plan for the period 2014-2020. But they cannot be implemented without political will, without intelligent and effective governance, in partnership and with good coordination.

That is why some of the specific objectives are aimed at increasing the management and expert capacity of the area. The positive effect of achieving them will be sought both in the short and long term – in improved communication with society, in increased trust in institutions and individuals, in motivating and attracting young, talented and educated people and in increasing the prestige of professions related to with regional development and spatial planning, with public sector governance.

References

- Ivanova, Viktoriya, and Milena Kirova. "Evaluation of the Potential for Development of the Economic Cooperation in Euro-region Ruse-Giurgiu after the end of the Programming Period 2007-2013". *REVISTA DE MANAGEMENT COMPARAT INTERNATIONAL/REVIEW OF INTERNATIONAL COMPARATIVE MANAGEMENT* 18, no. 5 (2017): 502-514.
- Papazov, Emil. "The Role of Entrepreneurship for Cluster Formation in the Economy." *REVISTA DE MANAGEMENT COMPARAT INTERNATIONAL/REVIEW OF INTERNATIONAL COMPARATIVE MANAGEMENT* 12, no. 4 (2011): 839-846.
- Papazov, Emil, and Lyudmila Mihaylova. "SUSTAINED AND BALANCED GROWTH OF A SMALL QUASI-DIVERSIFIED COMPANY: STRATEGIC ASPECTS." IN: Proceedings of the 7-th International Management Conference "New Management for the New Economy", November 7-8, 2013, Bucharest, Romania (2013): 441-451.
- Municipality of Ruse. 2017. Project „Rivers of the Time“. <http://ruse-bg.eu/index.php>
- Municipality of Ruse. 2015. "The reconstructed section of "Tutrakan" Boulevard in Ruse was officially opened". Last modified June 15, 2015. <http://ruse-bg.eu/en/events/80/1/23/index.html>
- Regional strategy of Ruse district 2014-2020, www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=6954

STUDIU DE CAZ PRIVIND DIAGNOSTICUL POZIȚIEI FINANCIARE

Alexandrina (SIMION) BODÎRLĂU*

Abstract

Pentru aprecierea poziției financiare a unei firme se parcurg mai multe etape: diagnosticul ratelor de structură, diagnosticul indicatorilor de echilibru financiar și diagnosticul ratelor de echilibru financiar și de îndatorare. În această lucrare am exemplificat aceste etape pornind de la situațiile financiare și bilanțele analitice lunare pe cinci ani consecutivi ale unei societăți din domeniul construcțiilor.

Cuvinte cheie: *diagnosticul poziției financiare, rate de structură, fond de rulment financiar, trezorerie netă, situație netă.*

1. Introducere

Diagnosticul financiar furnizează un ansamblu de concepte, tehnici și metode care permit tratarea informațiilor interne și externe, interpretarea acestora, emiterea unor judecăți de valoare și aprecieri asupra activității firmei, în vederea formulării unor recomandări pertinente privind evoluția acesteia, nivelul și calitatea performanțelor, gradul de risc într-un mediu concurențial extrem de dinamic.

Diagnosticul financiar al firmei poate fi defalcat pe următoarele 3 componente: diagnosticul poziției financiare (diagnosticul de ansamblu al poziției financiare și diagnosticul echilibrului poziției financiare), diagnosticul performanțelor financiare (pe baza rezultatelor financiare și ratelor de rentabilitate) și diagnosticul riscurilor (riscul economic, financiar și de faliment)¹.

În această lucrare vom aborda prima componentă a diagnosticului financiar, analizând poziția financiară a SC X SRL. *Tabelul 1* conține o scurtă prezentare a acestei societăți.

Tabelul 1: Prezentarea SC X SRL

Forma juridică	persoană juridică română, societate cu răspundere limitată
Capitalul social	1.000 lei, constituit prin aport în numerar și divizat în 100 de părți sociale, în valoare de 10 lei fiecare
Structura acționariatului	3 acționari, persoane fizice, cetățeni români, ce dețin următoarele procente din capitalul social: - acționarul 1, deține 60% din capitalul social - acționarul 2, deține 20% din capitalul social - acționarul 3, deține 20% din capitalul social
Scurt istoric	Firma X SRL a fost înființată la data de 30.05.2005 și este o entitate mică, conform situațiilor financiare anuale întocmite la data de 31.12.2016.

* masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail alexabodirlau@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia Grigore (mrigore@univnt.ro).

¹ Grigore M. Z., Diagnostic financiar. Note de curs, eLis, 2017.

	De la înființare până în prezent firma a fost plătitoare de TVA normal, lunar și impozit pe profit trimestrial.
Obiect de activitate	Obiectul de activitate principal este: alte lucrări speciale de construcții, cod CAEN 4399.
Produce și activități	Activitatea se desfășoară în șantiere amenajate și constă în furnizarea și montarea gresiei și faianței, furnizarea și montajul barierelor antipraf, turnare șape și beton elicopterizat, furnizare și montaj profile structurale. Materiile prime folosite la realizarea activităților de mai sus sunt: gresie, faianță, ștergătoare pentru intrări, adezivi, silicon, ciment, chit, profile etc. În perioada 2009-2010 și în anul 2014 au fost executate lucrări de montaj și furnizare materiale pentru finisarea a două malluri din Sofia, Bulgaria. Pe lângă aceste activități, în perioada 2011 - 2016 s-au construit și finisat două vile, în cadrul unor contracte de participațiune, care au fost vândute în aceeași perioadă către doi clienți persoane fizice din România, iar în anul 2016 au fost livrate materii prime fără montaj, datorită faptului că în perioada respectivă nu a existat personal disponibil în cadrul firmei și nici în cadrul firmelor partenere.
Furnizori	Principalii furnizori sunt din U.E.: Italia, Germania, Spania, România, dar și din afara U.E.: Turcia, Emiratele Arabe, Republica Moldova, China.
Clienți	Principalii clienți sunt din România și sunt clienți fideli, datorită materialelor folosite, lucrărilor de calitate, respectării termenelor, dar și asigurării mentenanței. Clienții sunt în principiu persoane juridice din mediul privat. Firma X SRL nu lucrează cu statul. Printre principalii clienți enumerăm: Carrefour, Kaufland, Penny, Auchan mall-uri etc.
Salariați	Manopera se realizează cu personal calificat și necalificat angajat pe bază de contracte individuale de muncă, dar și cu ajutorul forței de muncă angajate la firmele partenere din domeniul construcțiilor. La 31.12.2016 firma X SRL a avut un număr de 32 de salariați angajați cu contract individual de muncă, din care 22 reprezintă personal direct productiv, iar restul de 10 persoane reprezintă personal administrativ.

Pentru întocmirea diagnosticului financiar al SC X SRL am utilizat situațiile financiare ale societății din perioada 2012-2016 și bilanțele analitice lunare din perioada 01.01.2012 - 31.12.2016.

2. Diagnosticul poziției financiare a societății X SRL

2.1. Diagnosticul structurii activelor, datoriilor și capitalurilor proprii

2.1.1. Ratele de structură ale activelor

Din analiza *Tabelului 2*, observăm că activul total a înregistrat o creștere semnificativă în perioada 2012 – 2014, acest lucru datorându-se majorării activelor circulante, în principal a componentei creanțelor, dar și a stocurilor în anul 2014.

În următorul an, 2015, creanțele și stocurile au scăzut, determinând reducerea activului total aproximativ la nivelul primului an analizat.

În anul 2016 are loc o majorare semnificativă a activului total, fără însă ca acesta să mai atingă nivelul din 2014. Acest fapt s-a datorat creșterii tuturor componentelor activelor circulante.

Rata activelor imobilizate înregistrează în cei 5 ani valori reduse și descrescătoare, evoluând de la 45.00% (în primul an) la 12,86% (în ultimul an).

Analizând rata activelor imobilizate în structură, observăm că în anul 2016 firma a investit în imobilizări corporale, iar în restul perioadei analizate, cu excepția ultimului an, când imobilizările financiare au fost înregistrate în bilanț la creanțe, imobilizările financiare dețin o pondere semnificativă, ceea ce rezultă că firma analizată deține investiții financiare semnificative.

Rata activelor circulante are o valoare ridicată și crește în perioada 2012 – 2014, apoi scade în 2015 față de 2014 cu 15,49%, iar în 2016 crește cu 22,90% față de 2015.

Rata stocurilor deține în perioada analizată un procent de sub 10%, ceea ce se explică prin faptul că firma X nu lucrează cu stocuri de materiale. Materialele venite de la furnizori se descarcă direct în șantiere și se facturează, conform situațiilor de lucrări.

Rata creanțelor are o evoluție favorabilă, scăzând în perioada 2012 – 2015 ca urmare a reducerii duratei medii de încasare. În anul 2016 rata creanțelor înregistrează o creștere cu 6,64% față de 2015.

Rata activelor de trezorerie în cei 5 ani nu se încadrează în intervalul optim de 3% - 5%. Firma dispune de un nivel ridicat de lichidități, ce oscilează între 6,95% (în 2012) și 29,19 % (în 2015).

Ponderea cheltuielilor în avans în activul total nu are valori semnificative. Valoarea acestei rate este zero în 2012-2013, 1,3% în 2014, crește în anul 2015 față de 2014 cu 1,27%, iar în anul 2016 scade la 0,04%.

2.1.2. Ratele de structură ale datoriilor

Din *Tabelul 3* observăm că pasivul total a avut în perioada 2012 – 2014 o creștere semnificativă, acest lucru datorându-se majorării tuturor elementelor de pasiv.

În anul 2015, pasivul total a scăzut ca urmare a rambursării în totalitate a creditelor și a reducerii semnificative a tuturor celorlalte categorii de datorii, atât pe termen scurt, cât și pe termen mediu și lung.

În anul 2016, pasivul total a crescut din nou, chiar dacă capitalul și rezervele au înregistrat o scădere de circa 2,3 ori. Acest lucru a fost posibil prin creșterea semnificativă a datoriilor pe termen scurt.

Cu excepția anului 2016, rata datoriilor totale se află sub pragul de 66.67% în toată perioada analizată, cea mai mică valoare, de 6.38%, înregistrându-se în anul 2015.

În perioada 2012 – 2016 ponderea cea mai mare din totalul datoriilor o dețin datoriile pe termen scurt, cu procente de peste 86%.

Sumele datorate instituțiilor de credit au ponderea cea mai mare în total datorii pe termen scurt în anul 2012 (de 71,27%), în anii 2013 și 2014 scăzând la aproximativ 35%, iar în 2015 și 2016 fiind 0.

Rata datoriilor comerciale-furnizori în perioada 2012 – 2015 a înregistrat o creștere, cea mai mare valoare înregistrându-se în anul 2015 (86.48%), urmând în anul 2016 să scadă la 10.76%.

Datoriile față de stat în perioada 2012 – 2016 au avut o evoluție oscilantă, ponderea acestora în datoriile pe termen scurt luând valori situate între 5.14% (în anul 2014) și 11.78% (în anul 2016).

Rata datoriilor pe termen mediu și lung nu a avut o pondere foarte mare în total datorii, în perioada analizată. Doar în anul 2012 au existat datorii către instituțiile de credit, acestea reprezentând 41.19% din totalul datoriilor pe termen mediu și lung.

2.1.3. Ratele de structură ale capitalurilor proprii

Tabelul 4 relevă faptul că rata capitalului propriu are o pondere semnificativă în total pasiv, dar destul de oscilantă la finalul perioadei analizate. Astfel, în anii 2012 – 2014 această rată oscilează în intervalul 55% - 65%, pentru ca în 2015 să atingă valoarea maximă de 93.62%, iar în anul 2016 pe cea minimă de 31.80%.

Rata capitalului social și rata rezervelor nu dețin ponderi semnificative în totalul capitalului propriu, spre deosebire de rezultatul exercițiului și rezultatul reportat. În perioada 2012 – 2015 cea mai mare pondere din capitalul propriu o are rezultatul reportat.

Rezultatul exercițiului deține în anul 2012 o pondere de 35.56% din total capital propriu, iar în perioada 2013 – 2015 această rată oscilează între 21% și 23%. În anul 2016 rezultatul exercițiului reprezintă 99.94% din capitalul propriu.

2.2. Diagnosticul indicatorilor de echilibru financiar

1) Situația netă pe baza bilanțului contabil

Analizând datele din *Tabelul 5: Bilanț contabil, situația netă și evoluție 2012 – 2016*, observăm că elementele de activ au avut o evoluție descendentă în perioada analizată, cu excepția anului 2015, când au înregistrat o creștere de 11,48% față de anul precedent.

Activele circulante, datoriile pe termen scurt și cele pe termen lung au avut un trend invers: creștere în fiecare an, exceptând anul 2015, când au scăzut cu 48,62%.

Capitalul propriu, și implicit situația netă, au crescut de la un an la altul în perioada 2012-2015, ceea ce reflectă o situație economică sănătoasă.

În anul 2016 situația netă a fost pozitivă, dar a scăzut cu 56.65% față de 2015, ca urmare a creșterii datoriilor într-un ritm mai mare decât creșterea activelor totale.

2) Indicatorii de echilibru financiar patrimonial

Pentru calcularea indicatorilor de echilibru financiar sunt necesare prelucrarea prealabilă a bilanțului contabil și transformarea lui într-un bilanț financiar, în care activele sunt grupate după criteriul lichidității crescătoare, iar pasivele după cel al exigibilității crescătoare².

Pe baza bilanțului financiar (*Tabelul 6*), am calculat indicatorii de echilibru financiar, folosind modelul francez și modelul anglo-saxon și am determinat evoluția absolută (*Tabelul 7*) și relativă (*Tabelul 8*) a acestor indicatori în perioada 2012-2018, folosind metoda indicilor în lanț.

Fondul de rulment financiar a fost pozitiv pe toată perioada analizată, însă evoluția sa a fost oscilantă. În primii 3 ani excedentul de resurse permanente a crescut cu peste 1,000,000 lei anual, în timp ce în 2015 și 2016 a scăzut semnificativ, cu cca 10% și respectiv 60%. Cel mai mic fond de rulment a fost în anul 2012, în sumă de 979,036 lei, iar cel mai mare s-a înregistrat în anul 2014, în sumă de 3,074,877 lei.

Nevoia de fond de rulment financiar a înregistrat valori pozitive în perioada 2012 – 2015, când firma s-a confruntat cu un deficit de resurse temporare. În 2016 sursele atrase temporar depășesc nevoile ciclului de exploatare degajându-se un excedent de resurse de aproape 20,000 lei.

În funcție de raportul dintre fondul de rulment și nevoia de fond de rulment, trezoreria netă a oscilat foarte mult în perioada analizată. Astfel în 2012 și 2014 firma a înregistrat deficite monetare mari, ca urmare a insuficienței fondului de rulment pentru acoperirea nevoilor de fond de rulment. În 2013 și 2015 excedentul de resurse permanente a acoperit în întregime deficitul de resurse curente, rezultând și un excedent monetar regăsit în trezoreria netă pozitivă. În 2016 se înregistrează cel mai mare nivel al trezoreriei nete (1,143,400 lei) datorită faptului că și din finanțarea imobilizărilor și din finanțarea ciclului de exploatare au rezultat resurse excedentare.

În anul 2013 trezoreria netă reflectă o situație optimă din punct de vedere al echilibrului financiar, deoarece se situează în jurul valorii de 3% din valoarea activului total ($152,523 / 5,920,850 \times 100 = 2.58\%$).

2.3. Diagnosticul lichidității și solvabilității

Din *Tabelul 9*, numit „Ratele de echilibru financiar”, observăm că în anul 2014 firma X SRL s-a încadrat în intervalul optim din punct de vedere al ratei lichidității generale, ceea ce

² M. Grigore, “Finanțele firmei”, Ed. Cartea Studențească, București, 2011.

înseamnă că are active transformabile în monedă pe termen scurt, pentru a putea susține datoriile rambursabile în mai puțin de un an.

Dacă ținem cont de faptul că societatea nu lucrează cu stocuri (materialele comandate se duc direct în șantier și sunt facturate imediat după întocmirea situațiilor de lucrări), putem spune că și anii 2012, 2013 și 2016 rata lichidității generale are valori satisfăcătoare, chiar dacă sunt situate sub intervalul optim.

În anul 2015, rata lichidității imediate a avut valoarea de 11.08, ceea ce semnifică un surplus considerabil de active transformabile în monedă pe termen scurt.

Rata lichidității parțiale a înregistrat valori supraunitare în toți anii, anul 2015 fiind singurul în care a depășit valoarea 2. Aceste rate excedentare implică un cost de oportunitate.

Rata lichidității imediate s-a situat în intervalul optim de 0.3 și 0.5, doar în anul 2013, ceea ce înseamnă că firma are capacitatea de a-și rambursa instantaneu datoriile pe termen scurt din disponibilul existent. În anii 2012, 2014 și 2016 valorile au fost sub intervalul recomandat, iar în 2015 peste acest interval.

Rata solvabilității a fost de 1,47 în anul 2016, în restul anilor înregistrând valori valoarea mai mari de 1.5, ceea ce dovedește că firma este solvabilă, adică are capacitatea de a-și achita datoriile pe termen scurt, mediu și lung din activul total deținut.

În 2006 firma nu are capacitatea de a obține credite bancare, deoarece rata îndatorării globale este mai mare de 2/3.

3. Concluzii

În urma întocmirii diagnosticului poziției financiare a societății X SRL în perioada 2012 – 2016, constatăm că:

- în structura activului cea mai mare pondere a deținut-o activele circulante și anume creanțele; rata creanțelor scade în perioada 2012 – 2015, fapt considerat favorabil deoarece se datorează reducerii termenelor de încasare a acestora;
- din totalul datoriilor ponderea cea mai mare o dețin datoriile pe termen scurt cu procente de peste 86.00%; în cadrul acestora, rata datoriilor comerciale-furnizori a înregistrat o creștere în perioada 2012 – 2015, cea mai mare valoare, de 86.48%, înregistrându-se în anul 2015, urmând în anul 2016 să scadă la 10.76%;
- rata capitalului social și rata rezervelor nu dețin ponderi semnificative în totalul capitalului propriu; cea mai mare pondere în capitalul propriu o deține în perioada 2012 – 2015 rezultatul reportat;
- situația netă a firmei X SRL este pozitivă și a avut o evoluție crescătoare, acest lucru s-a datorat creșterii activelor într-un ritm mai accelerat decât creșterea datoriilor, ceea ce reflectă o situație economică sănătoasă;
- trezoreria netă în anul 2012 și 2014 a fost negativă, deficitul monetar fiind acoperit prin credite pe termen scurt;
- în ceilalți ani trezoreria netă a fost pozitivă, ceea ce înseamnă că s-au generat fluxuri pozitive de numerar din operațiunile efectuate;
- firma înregistrează rate lichiditate generală și parțială ridicate, însă rata lichidității imediate este sub valoarea optimă; se recomandă transformarea unei părți din creanțe în lichidități;
- firma este solvabilă în toată perioada analizată.

Referințe

- 1. Grigore M. Z., Diagnostic financiar. Note de curs, 2017
- 2. M. Grigore, “Finanțele firmei”, Ed. Cartea Studentească, București, 2011

TABELE

Tabelul 2: RATELE DE STRUCTURĂ ALE ACTIVELOR (%)

Nr.crt.	Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016
	0	1	2	3	4	5
1	A. ACTIVE IMOBILIZATE	2,140,438	1,794,387	1,364,874	1,521,507	751,867
2	I. Imobilizări necorporale	0	0	0	0	1,110
3	II. Imobilizări corporale	565,442	587,037	128,119	80,516	750,557
4	III. Imobilizări financiare	1,574,996	1,207,350	1,236,755	1,440,991	200
5	B. ACTIVE CIRCULANTE	2,616,315	4,126,463	5,722,099	2,940,037	5,091,360
6	I. Stocuri	82,819	18,495	539,787	81,045	144,645
7	II. Creanțe	2,351,625	3,209,900	4,443,384	2,000,928	3,803,315
8	III. Casa și conturi la bănci	181,871	898,068	738,928	858,064	1,143,400
9	C. CHELTUIELI ÎN AVANS	0	0	93,288	117,622	2,191
10	TOTAL ACTIV	4,756,753	5,920,850	7,180,261	4,579,166	5,845,418
11=(1/10)*100	1.Rata activelor imobilizate	45.00	30.31	19.01	33.23	12.86
12=(2/1)*100	1.1.Rata imobilizărilor necorporale	-	-	-	-	0.15
13=(3/1)*100	1.2.Rata imobilizărilor corporale	26.42	32.72	9.39	5.29	99.83
14=(4/1)*100	1.3.Rata imobilizărilor financiare	73.58	67.28	90.61	94.71	0.03
15=(5/10)*100	2.Rata activelor circulante	55.00	69.69	79.69	64.20	87.10
16=(6/5)*100	2.1.Rata stocurilor	3.17	0.45	9.43	2.76	2.84
17=(7/5)*100	2.2.Rata creanțelor	89.88	77.79	77.65	68.06	74.70
18=(8/5)*100	2.3.Rata activelor de trezorerie	6.95	21.76	12.91	29.19	22.46
19=(9/10)*100	3.Rata cheltuielilor în avans	-	-	1.30	2.57	0.04

Sursa: Bilanțurile contabile 2012-2016 ale firmei X SRL

Tabelul 3: RATELE DE STRUCTURĂ ALE DATORIILOR (%)

Nr. crt.	Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016
	0	1	2	3	4	5
1	D. DATORII CARE TREBUIE PLĂTITE ÎNTR-O PERIOADĂ DE PÂNĂ LA UN AN	1,614,611	2,117,363	2,700,510	276,039	3,969,730
2	I. Sume datorate instituțiilor de credit	1,150,702	745,545	947,627	0	0
3	II. Datorii comerciale - furnizori	253,997	850,671	1,598,655	238,711	427,184
4	III. Datorii către stat	187,275	229,582	138,706	22,561	467,685
5	IV. Alte datorii	22,637	291,565	15,522	14,767	3,074,861
6	G. DATORII CARE TREBUIE PLĂTITE ÎNTR-O PERIOADĂ MAI MARE DE UN AN	55,034	272,434	409,793	16,210	17,137
7	I. Sume datorate instituțiilor de credit	22,668	0	0	0	0
8	II. Alte datorii mai mari de un an	32,366	272,434	409,793	16,210	17,137
9	DATORII TOTALE	1,669,645	2,389,797	3,110,303	292,249	3,986,867
10	J. CAPITAL ȘI REZERVE	3,087,108	3,531,053	4,069,958	4,286,917	1,858,551
11	TOTAL PASIV	4,756,753	5,920,850	7,180,261	4,579,166	5,845,418
12=(9/11)*100	Rata datoriilor totale	35.10	40.36	43.32	6.38	68.20
13=(1/9)*100	1.Rata datoriilor pe termen scurt	96.70	88.60	86.82	94.45	99.57
14=(2/1)*100	1.1.Rata sume datorate instituțiilor de credit	71.27	35.21	35.09	0.00	0.00
15=(3/1)*100	1.2.Rata datorii comerciale - furnizori	15.73	40.18	59.20	86.48	10.76
16=(4/1)*100	1.3.Rata datorii către stat	11.60	10.84	5.14	8.17	11.78
17=(5/1)*100	1.4.Rata alte datorii	1.40	13.77	0.57	5.35	77.46
18=(6/9)*100	2.Rata datoriilor pe termen mediu si lung	3.30	11.40	13.18	5.55	0.43
19=(7/6)*100	2.1.Rata sume datorate instituțiilor de credit	41.19	-	-	-	-
20=(8/6)*100	2.2.Rata alte datorii mai mari de un an	58.81	100.00	100.00	100.00	100.00

Sursa: Bilanțurile contabile 2012-2016 ale firmei X SRL

Tabelul 4: RATELE DE STRUCTURĂ ALE CAPITALURILOR PROPRII (%)

Nr. crt.	Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016
	0	1	2	3	4	5
1	J. CAPITAL PROPRIU	3,087,108	3,531,053	4,069,958	4,286,917	1,858,551
2	I. Capital subscris vărsat	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
3	II.Rezerve	200	200	200	200	3,250
4	III. Profitul sau pierderea reportat(ă).Sold C	1,988,256	2,732,908	3,229,174	3,287,960	0
5	IV. Profitul sau pierderea exercițiului financiar .....Sold C	1,097,652	796,945	839,584	997,757	1,857,351
6	V. Repartizarea profitului	0	0	0	0	3,050
7	DATORII TOTALE	1,669,645	2,389,797	3,110,303	292,249	3,986,867
8	TOTAL PASIV	4,756,753	5,920,850	7,180,261	4,579,166	5,845,418
9=(1/8)*100	Rata capitalului propriu	64.90	59.64	56.68	93.62	31.80
10=(2/1)*100	1.Rata capitalului social	0.03	0.03	0.02	0.02	0.05
11=(3/1)*100	2.Rata rezervelor	0.01	0.01	0.00	0.00	0.17
12=(4/1)*100	3.Rata rezultatului reportat	64.41	77.40	79.34	76.70	0.00
13=(5/1)*100	4.Rata rezultatului exercițiului	35.56	22.57	20.63	23.27	99.94
14=(6/1)*100	5.Rata repartizării profitului	0.00	0.00	0.00	0.00	0.16

Sursa: Bilanțurile contabile 2012-2016 ale firmei X SRL

Tabelul 5: BILANȚ CONTABIL, SITUAȚIA NETĂ ȘI EVOLUȚIE 2012 - 2016

Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016	I _{2013/2012} (%)	I _{2014/2013} (%)	I _{2015/2014} (%)	I _{2016/2015} (%)
0	1	2	3	4	5	6=2/1*100	7=3/2*100	8=4/3*100	9=5/4*100
A. ACTIVE IMOBILIZATE	2,140,438	1,794,387	1,364,874	1,521,507	751,867	83.83	76.06	111.48	49.42
I. Imobilizări necorporale	0	0	0	0	1,110	-	-	-	-
II. Imobilizări corporale	565,442	587,037	128,119	80,516	750,557	103.82	21.82	62.84	932.18
III. Imobilizări financiare	1,574,996	1,207,350	1,236,755	1,440,991	200	76.66	102.44	116.51	0.01
B. ACTIVE CIRCULANTE	2,616,315	4,126,463	5,722,099	2,940,037	5,091,360	157.72	138.67	51.38	173.17
I. Stocuri	82,819	18,495	539,787	81,045	144,645	22.33	2,918.56	15.01	178.47
II. Creanțe	2,351,625	3,209,900	4,443,384	2,000,928	3,803,315	136.50	138.43	45.03	190.08
III. Investiții pe termen scurt	0	0	0	0	0	-	-	-	-
IV. Casa și conturi la bănci	181,871	898,068	738,928	858,064	1,143,400	493.79	82.28	116.12	133.25
C. CHELTUIELI ÎN AVANS¹⁾	0	0	93,288	117,622	2,191	-	-	126.08	1.86
D. DATORII CARE TREBUIE PLĂTITE ÎNTR-O PERIOADĂ DE PÂNĂ LA UN AN	1,614,611	2,117,363	2,700,510	276,039	3,969,730	131.14	127.54	10.22	1,438.10
I. Sume datorate instituțiilor de credit	1,150,702	745,545	947,627	0	0	64.79	127.11	-	-
II. Datorii comerciale - furnizori	253,997	850,671	1,598,655	238,711	427,184	334.91	187.93	14.93	178.95
III. Datorii față de stat	187,275	229,582	138,706	22,561	467,685	122.59	60.42	16.27	2,072.98
IV. Alte datorii	22,637	291,565	15,522	14,767	3,074,861	1,288.00	5.32	95.14	20,822.52
E. ACTIVE CIRCULANTE NETE / DATORII CURENTE NETE	1,001,704	2,009,100	3,114,877	2,781,620	1,123,821	200.57	155.04	89.30	40.40
F. TOTAL ACTIVE MINUS DATORII CURENTE	3,142,142	3,803,487	4,479,751	4,303,127	1,875,688	121.05	117.78	96.06	43.59

Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016	I _{2013/2012} (%)	I _{2014/2013} (%)	I _{2015/2014} (%)	I _{2016/2015} (%)
0	1	2	3	4	5	6=2/1*100	7=3/2*100	8=4/3*100	9=5/4*100
G. DATORII CARE TREBUIE PLĂTITE ÎNTR-O PERIOADĂ MAI MARE DE UN AN	55,034	272,434	409,793	16,210	17,137	495.03	150.42	3.96	105.72
I. Sume datorate instituțiilor de credit	22,668	0	0	0	0	-	-	-	-
II. Alte datorii mai mari de un an	32,366	272,434	409,793	16,210	17,137	841.73	150.42	3.96	105.72
H. PROVIZIOANE	0	0	0	0	0	-	-	-	-
I. VENITURI ÎN AVANS	0	0	0	0	0	-	-	-	-
J. CAPITAL ȘI REZERVE	3,087,108	3,531,053	4,069,958	4,286,917	1,858,551	114.38	115.26	105.33	43.35
I. Capital	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	100.00	100.00	100.00	100.00
1. Capital subscris vărsat	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	100.00	100.00	100.00	100.00
II. Prime de capital	0	0	0	0	0	-	-	-	-
III. Rezerve din reevaluare	0	0	0	0	0	-	-	-	-
IV. Rezerve	200	200	200	200	3,250	100.00	100.00	100.00	1,625.00
V. Profitul sau pierderea reportat (ă) .....Sold C	1,988,256	2,732,908	3,229,174	3,287,960	0	137.45	118.16	101.82	-
VI. Profitul sau pierderea exercițiului financiar..... Sold C	1,097,652	796,945	839,584	997,757	1,857,351	72.60	105.35	118.84	186.15
Repartizarea profitului	0	0	0	0	3,050	-	-	-	-
Situația netă = activ - datorii	3,087,108	3,531,053	4,069,958	4,286,917	1,858,551	114.38	115.26	105.33	43.35

1) Din totalul cheltuielilor în avans aferente anului 2014 suma de 40,000 lei reprezintă cheltuieli în avans pe termen lung

Sursa: Bilanțurile contabile 2012-2016 ale firmei X SRL

Tabelul 6: BILANȚUL FINANCIAR

Nr. crt.	Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016
	0	1	2	3	4	5
1=2+3+4+5	1. ACTIVE PE TERMEN LUNG (ATL)	2,140,438	1,794,387	1,404,874	1,521,507	751,867
2	1.1. Imobilizări necorporale	0	0	0	0	1,110
3	1.2. Imobilizări corporale	565,442	587,037	128,119	80,516	750,557
4	1.3. Imobilizări financiare	1,574,996	1,207,350	1,236,755	1,440,991	200
5	1.4. Cheltuieli în avans pe termen mai mare de un an	0	0	40,000	0	0
6=7+11	2. ACTIVE PE TERMEN SCURT (ATS)	2,616,315	4,126,463	5,775,387	3,057,659	5,093,551
7=8+9+10	2.1. Active curente (ACR)	2,434,444	3,228,395	5,036,459	2,199,595	3,950,151
8	2.1.1. Stocuri	82,819	18,495	539,787	81,045	144,645
9	2.1.2. Creanțe pe termen mai mic de un an	2,351,625	3,209,900	4,443,384	2,000,928	3,803,315
10	2.1.3. Cheltuieli în avans pe termen mai mic de un an	0	0	53,288	117,622	2,191
11=12	2.2. Active de trezorerie (ATZ)	181,871	898,068	738,928	858,064	1,143,400
12	2.2.1. Casa și conturi la bănci	181,871	898,068	738,928	858,064	1,143,400
13=1+6	TOTAL ACTIV (NEVOI)	4,756,753	5,920,850	7,180,261	4,579,166	5,845,418
14=15+19	1. PASIVE PE TERMEN LUNG (PTL)	3,119,474	3,803,487	4,479,751	4,303,127	1,875,688
15=16+17+18	1.1. Capital propriu (CPR)	3,087,108	3,531,053	4,069,958	4,286,917	1,858,551
16	1.1.1. Capital social	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
17	1.1.2. Rezerve	200	200	200	200	3,250
18	1.1.3. Rezultat reportat	3,085,908	3,529,853	4,068,758	4,285,717	1,854,301
19=20	1.2. Datorii pe termen mediu și lung (DTL)	32,366	272,434	409,793	16,210	17,137
20	1.2.1. Alte datorii pe termen mai mare de un an	32,366	272,434	409,793	16,210	17,137
21=22+27	2. PASIVE PE TERMEN SCURT (PTS)	1,637,279	2,117,363	2,700,510	276,039	3,969,730
22=23+24+25+26	2.1. Datorii curente (DCR)	486,577	1,371,818	1,752,883	276,039	3,969,730
23	2.1.1. Datorii comerciale - furnizori	253,997	850,671	1,598,655	238,711	427,184

Nr. crt.	Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016
	0	1	2	3	4	5
24	2.1.2. Datorii față de stat	187,275	229,582	138,706	22,561	467,685
25	2.1.3. Datorii aferente împrumuturilor pe termen lung, exigibile în mai puțin de un an	22,668	0	0	0	0
26	2.1.4. Alte datorii pe termen mai mic de un an	22,637	291,565	15,522	14,767	3,074,861
27=28	2.2. Pasive de trezorerie (PTZ)	1,150,702	745,545	947,627	0	0
28	2.2.1. Datorii aferente creditelor bancare curente (contractate pe termen scurt)	1,150,702	745,545	947,627	0	0
29=14+21	TOTAL PASIV (RESURSE)	4,756,753	5,920,850	7,180,261	4,579,166	5,845,418

Sursa: Bilanțurile contabile 2012-2016 ale firmei X SRL

Tabelul 7: INDICATORII DE ECHILIBRU FINANCIAR PATRIMONIAL ȘI EVOLUȚIA VALORICĂ

Nr. crt.	Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016	$\Delta_{2013-2012}$	$\Delta_{2014-2013}$	$\Delta_{2015-2014}$	$\Delta_{2016-2015}$
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1.a)Fond de rulment financiar-francez = PTL-ATL	979,036	2,009,10 0	3,074,87 7	2,781,62 0	1,123,82 1	1,030,06 4	1,065,77 7	-293,257	- 1,657,79 9
2	1.b)Fond de rulment financiar-anglo saxon = ATS-PTS	979,036	2,009,10 0	3,074,87 7	2,781,62 0	1,123,82 1	1,030,06 4	1,065,77 7	-293,257	- 1,657,79 9
3	1.1.Fond de rulment propriu = CPR-ATL	946,670	1,736,66 6	2,665,08 4	2,765,41 0	1,106,68 4	789,996	928,418	100,326	- 1,658,72 6
4	1.2.Fond de rulment împrumutat = DTL	32,366	272,434	409,793	16,210	17,137	240,068	137,359	-393,583	927
5	2.Nevoia de fond de rulment financiar = ACR-DCR	1,947,86 7	1,856,57 7	3,283,57 6	1,923,55 6	-19,579	-91,290	1,426,99 9	- 1,360,020	- 1,943,13 5
6=1-5	3.Trezoreria netă = FR-NFR	-968,831	152,523	-208,699	858,064	1,143,40 0	1,121,35 4	-361,222	1,066,763	285,336

Sursa: Bilanțurile contabile 2012-2016 ale firmei X SRL

Tabelul 8: INDICATORII DE ECHILIBRU FINANCIAR PATRIMONIAL ȘI EVOLUȚIA PROCENTUALĂ

Nr. crt.	Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016	I _{2013/2012} (%)	I _{2014/2013} (%)	I _{2015/2014} (%)	I _{2016/2015} (%)
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1.a)Fond de rulment financiar = PTL-ATL	979,036	2,009,100	3,074,877	2,781,620	1,123,821	205.21	153.05	90.46	40.40
2	1.b)Fond de rulment financiar = ATS-PTS	979,036	2,009,100	3,074,877	2,781,620	1,123,821	205.21	153.05	90.46	40.40
3	1.1.Fond de rulment propriu = CPR-ATL	946,670	1,736,666	2,665,084	2,765,410	1,106,684	183.45	153.46	103.76	40.02
4	1.2.Fond de rulment împrumutat = DTL	32,366	272,434	409,793	16,210	17,137	841.73	150.42	3.96	105.72
5	2.Nevoia de fond de rulment financiar = ACR-DCR	1,947,867	1,856,577	3,283,576	1,923,556	-19,579	95.31	176.86	58.58	-1.02
6=1-5	3.Trezoreria netă = FR-NFR	-968,831	152,523	-208,699	858,064	1,143,400	-15.74	-136.83	-411.15	133.25

Sursa: Bilanțurile contabile 2012-2016 ale firmei X SRL

Tabelul 9: RATELE DE ECHILIBRU FINANCIAR

Nr. crt.	Denumirea indicatorului	2012	2013	2014	2015	2016
	0	1	2	3	4	5
1	1.Rata lichidității generale = ATS/PTS	1.60	1.95	2.14	11.08	1.28
2	2.Rata lichidității parțiale = (ATS-STOCURI) / PTS	1.55	1.94	1.94	10.78	1.25
3	3.Rata lichidității imediate = ATZ/PTS	0.11	0.42	0.27	3.11	0.29
4	4.Rata solvabilității = Activ total/Datorii totale	2.85	2.48	2.31	15.67	1.47
5	5.Rata îndatorării globale = Datorii totale/Pasiv total	0.35	0.40	0.43	0.06	0.68
6	6.Rata îndatorării la termen = DTL/PTL	0.01	0.07	0.09	0.00	0.01

Sursa: Bilanțurile contabile 2012-2016 ale firmei X SRL

CONȚINUTUL ECONOMIC ȘI ROLUL FINANTELOR PUBLICE

Ștefan HÎRDĂU*

Abstract

Finanțele reprezintă totalitatea mijloacelor bănești de care dispune o organizație sau un stat în scopul îndeplinirii funcțiilor sale. Studiul finanțelor este strâns legat de studiul științelor economice, politice și administrative. Legat de științele economice, finanțele au ca obiect: relațiile economice ce au loc în procesul constituirii și repartizării fondurilor de resurse financiare (publice și private), referindu-se la bugetul de stat, bugetul autorităților administrativ-teritoriale și a altor instituții cu caracter public, la bugetele organizațiilor (agenți economici și organizații non-profit).

În accepțiunea modernă, teoria finanțelor se bazează pe raționalitate. Comportamentul rațional al tuturor organizațiilor se caracterizează prin: maximizarea funcției de utilitate a consumului, înclinația spre câștig, aversiunea față de risc și maximizarea valorii proprietății sau a organizației.

Cuvinte cheie: finanțe publice, rolul finanțelor publice, nevoi individuale și sociale, PIB, funcții finanțe publice.

1. Finanțele publice

În procesul dezvoltării sale, societatea omenească, a constituit și constituie un vast câmp pentru cercetarea științifică, oferind posibilități de cercetare atât pentru științele exacte, cât și pentru cele sociale. În cadrul științelor sociale și în special a celor economice - un loc deosebit revine științei finanțelor¹.

Condițiile care au făcut necesară și posibilă apariția și dezvoltarea finanțelor se pot evidenția odată cu:

- a. apariția și dezvoltarea relațiilor marfă-bani, în măsură să permită formarea și utilizarea resurselor statului în formă bănească;

---

*Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: hirdaustefan98@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Nicoleta Panait (nicoletapanait@univnt.ro).

¹ Cuvântul finanțe își are originea în limba latină de la cuvântul finare care înseamnă, în sens larg, a termina, a încheia, iar în sens restrâns a aranja o afacere, a termina un diferend prin mijlocirea banului, o acțiune judecătorească sau o hotărâre a justiției în legătură cu o plată în bani. În sec. al XIII-lea - al XIV-lea, se foloseau expresiile finatio, financia și financia pecuniaria, în sensul de "plată în bani". Se presupune că aceste expresii derivă de la cuvântul finis care înseamnă adesea "termen de plată". În Franța, în sec. al XV-lea se foloseau expresiile hommes de finances și financiers pentru denumirea arendașilor de impozite și a persoanelor care încasau impozitele regelui; finance însemna o sumă de bani și mai ales un venit al statului, iar les finances întregul patrimoniu al statului. În limba germană, în sec. al XV-lea - al XVII-lea se întâlnește noțiunea de finanz, în sensul de plată în bani, și finanzen, în sensul de cămătar. Cu timpul cuvântul finanțe a căpătat un sens foarte larg, incluzând bugetul statului, creditul, operațiile bancare și de bursă, relațiile cambiale etc., adică resursele, relațiile și operațiile bănești. În țările române se folosea încă din sec. al XIX-lea noțiunea de fisc, cu înțelesul de organ financiar ce încasa impozitele, taxele și alte obligații ale contribuabililor.

- b. apariția statului, care, pentru îndeplinirea funcțiilor și sarcinilor sale, avea nevoie de resurse ce nu puteau fi procurate în cadrul relațiilor existente anterior.

Locul actual al finanțelor publice în viața economică este rezultatul trecerii de la finanțele numite “clasice” ale perioadei liberale din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, la finanțele perioadei intervenționiste dintre cele două războaie mondiale și apoi la finanțele statului “agent economic” din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Într-un secol, cheltuielile și veniturile publice au crescut de la mai puțin de 15% din bogăția produsă înainte de primul război mondial la ceva mai mult de 50% astăzi.

În perioada liberală (secolul al XIX-lea și până la primul război mondial) viața economică era dominată de ideea de superioritate a inițiativei private, așa cum a fost ea dezvoltată de François Quesney, Adam Smith sau J.B. Say. Statul, trebuia să lase să acționeze libera concurență și mecanismele pieței. El trebuia să fie departe de activitatea economică și acțiunea sa trebuia să fie, pe cât posibil, neutră. Statul avea rolul esențial de a crea cadrul pentru votarea și respectarea legilor și pentru acțiunea indivizilor precum și să furnizeze acele servicii care relevau competențele sale tradiționale și pe care inițiativa privată nu este în măsură să le asigure. Este vorba în mod special, de armată, de administrația generală și de construcția și întreținerea lucrărilor publice (drumuri, poduri etc.).

În acest context, ideea de bază care predomina era aceea a neutralității finanțelor publice. Principiile care s-au impus în această perioadă au fost:

- limitarea la maximum a cheltuielilor publice. Acestea erau considerate ca un rău necesar, dar trebuiau să rămână limitate la finanțarea serviciilor care nu puteau să fie furnizate de către întreprinderi. Orice cheltuială care depășea sfera menținerii ordinii sociale și a armatei era interpretată ca o risipă;
- neutralitatea impozitului. Conform interpretărilor perioadei liberale impozitul avea o singură funcție, și anume, de a procura statului mijloacele de finanțare a cheltuielilor sale. Erau excluse orice cheltuieli care aveau caracter economic sau social;
- respectarea echilibrului bugetar anual. Acest principiu excludea orice idee de deficit sau excedent. În caz de deficit, acesta se putea finanța prin creație de monedă, care este generatoare de inflație, sau prin împrumut care comportă un risc de bancrută din partea statului deoarece acesta, pe lângă ratele scadente, trebuie să plătească și dobânda. Împrumutul generează datorii care se reportează asupra generațiilor viitoare și cărora statul riscă să nu le poată face față. În situația excedentului, acesta se consideră a fi rezultatul unui exces de prelevări care grevau asupra economiei particulare. Avem de-a face cu niște tezaurizări de fonduri care ar fi putut să fie utilizate mult mai bine dacă erau lăsate la dispoziția inițiativei particulare;
- limitarea împrumutului la circumstanțe excepționale. Acest principiu al gestiunii finanțelor publice clasice este corolarul celui precedent. Se considera că împrumutul trebuie să fie utilizat decât în caz de forță majoră, când statul are nevoie rapid de importante resurse suplimentare.

În general, în cursul perioadei liberale, finanțele publice nu au făcut obiectul unei analize economice veritabile, dar recomandările făcute au la bază încrederea absolută în mecanismele pieței și vizează limitarea funcțiilor statului la cele tradiționale.

Finanțele publice în perioada intervenționistă (între cele două războaie mondiale) se caracterizează prin creșterea rolului acestora în viața economică față de perioada anterioară, în special, datorită consecințelor războiului și crizei din perioada 1929-1933. Aceste două evenimente și mai ales urmările celui de-al doilea război mondial au făcut să evolueze concepțiile despre rolul statului. Cheltuielile publice ating o pondere de 30% din produsul intern brut. Statul începe să finanțeze din plin ramuri ca: industria, transporturile, construcțiile de locuințe ș.a. Sub presiunea evenimentelor au evoluat concepțiile de despre rolul statului în sensul că acesta putea să-și

lărgescă câmpul misiunilor tradiționale, să procedeze la intervenții deliberate în domeniul economic și social. Concepțiile intervenționiste care au predominat s-au aflat sub influența doctrinelor socialiste și a teoriilor lordului britanic John Maynard Keynes¹.

Postulatul lui Keynes constă în aceea că puterile publice pot, din punct de vedere tehnic, și trebuie, din punct de vedere politic, să utilizeze finanțele publice pentru a asigura echilibrul țării: echilibrul economic reglând conjunctura prin politica bugetară și dezvoltând infrastructurile prin investiții, deoarece bogățiile prelevate prin puterea publică nu dispar într-o prăpastie financiară, ci reapar în circuitul economic (ideea statului filtru) și pot mai bine să servească interesul colectiv decât dacă ar rămâne în proprietatea persoanelor private; echilibrul social, deoarece fiscalitatea și cheltuielile de transfer permit lupta contra inegalităților și pot atenua efectele șomajului. Este vorba, mai ales, de un intervenționism al faptelor mai mult decât un intervenționism de doctrină, care vizează în special, corectarea deficiențelor jocului liber al mecanismelor de piață, atunci când acestea au consecințe grave pe plan social.

În planul finanțelor publice aceasta se traduce nu numai printr-o creștere a cheltuielilor cu caracter economic sau social, dar, de asemenea, printr-o creștere a fiscalității și prin expansiunea deficitelor bugetare deliberat concepute ca mijloace de relansare ale unei economii în depresiune. După al doilea război mondial, în special sub impulsul teoriei keynesiste, statul a devenit un veritabil agent economic, fapt care va face să se vorbească din ce în ce mai mult de finanțele publice ale statului-agent economic.

După 1945 statul a ieșit în manieră constant și sistematică, din funcțiile sale tradiționale pentru a exercita un adevărat rol economic și social. Aceasta s-a datorat, în primul rând, transpunerii în practică a ideilor keynesiste, reluate și dezvoltate apoi de numeroși autori, care au avut rolul de a justifica, în general, măsurile de redistribuire a veniturilor și, în particular, sistemele de asigurări sociale care s-au dezvoltat în cea mai mare parte a țărilor europene după al doilea război mondial. Prin redistribuirea veniturilor în favoarea categoriilor sociale defavorizate (șomeri, pensionari, familii cu copii etc.), se reduc inegalitățile sociale și se influențează cererea globală.

Conținutul acestei concepții constă în aceea că puterile publice nu mai pot să regleze activitatea economică și socială, ci prin intervențiile lor împiedică soluționarea concomitentă a crizelor, dezvoltarea economică și libertățile. Se preconizează astfel o reglare a activității, nu numai prin stat, ci și prin piață, care presupune o dereglementare a activităților naționale, o privatizare a întreprinderilor publice (căci sectorul comercial trebuie să răspundă numai legilor pieței) și o reducere a rolului finanțelor publice, în special a prelevărilor obligatorii (pentru a stimula oferta și activitățile agenților economici) și a politicii bugetare (care trebuie pe cât posibil, să fie înlocuită de politica monetară, mai globală și mai respectuoasă față de principiile de egalitate și de prosperitate privată).

Acestea sunt concepțiile care inspiră, în prezent, cea mai mare parte a guvernelor, dar cu unele nuanțe; în particular, dacă dereglementarea și privatizarea au cunoscut progrese sensibile, finanțele publice au conservat o pondere și un rol (pozitiv sau negativ) considerabil.

Deci, în toate orânduirile în care a existat, statul, pentru îndeplinirea funcțiilor și sarcinilor sale, mobilizează la dispoziția sa o parte din produsul intern brut. În procesul mobilizării, repartizării și utilizării fondurilor bănești ale statului, se nasc relații sociale de repartitie între stat, pe de o parte, și diferite categorii sociale, pe de altă parte. Relațiile sociale de natură economică exprimate în formă bănească, care apar cu prilejul constituirii și utilizării fondurilor statului sunt cunoscute sub numele de relații financiare sau finanțe.

---

¹ J.M. Keynes - Teoria generală a utilizării mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor - Editura Științifică, București, 1970.

2. Conținutul economic al finanțelor publice

Pentru îndeplinirea funcțiilor și sarcinilor sale și pentru satisfacerea altor nevoi generale ale societății, statul are nevoie de importante fonduri bănești. Mobilizarea resurselor bănești la dispoziția statului are loc pe seama produsului intern brut prin transfer de resurse și, implicit de putere de cumpărare, de la persoane fizice și/sau juridice la dispoziția organelor administrației de stat centrale și/sau locale. Din fondurile astfel constituite la dispoziția statului, se efectuează transfer de resurse (de putere de cumpărare) în favoarea diverșilor beneficiari, persoane fizice și juridice. Fluxurile de resurse bănești care iau astfel naștere se derulează, așadar, în dublu sens, de la persoanele fizice și juridice, către fondurile financiare publice și invers, generând relații economice de repartitie între participanții la acest proces.

Relațiile de mobilizare a resurselor bănești către fondurile financiare publice au loc între agenții economici care desfășoară activități cu scop lucrativ, indiferent de forma de proprietate a acestora, și persoanele fizice (membrii societății) luate în mod individual ca cetățeni ai statului care realizează venituri, pe de o parte, și colectivitate, reprezentată de stat, pe de altă parte.

Relațiile de repartizare a fondurilor bănești ale statului apar între colectivitate, reprezentată de stat, pe de o parte și beneficiarii alocațiilor din fondurile statului, pe de altă parte, care sunt: agenții economici, instituțiile publice și persoanele fizice luate în mod individual care beneficiază de pensii, alocații pentru copii, ajutoare, burse, indemnizații etc. Relațiile de mobilizare și repartizare a fondurilor bănești ale statului, sunt, prin natura lor, relații economice de repartizare a produsului intern brut.

Existența producției de mărfuri și acțiunea legii valorii fac ca repartitia produsului intern brut în economia națională să se realizeze în cea mai mare parte prin intermediul banilor, iar relațiile economice generate de către aceasta să îmbrace forma bănească.

3. Rolul finanțelor publice

Extensia intervenției statului și a rolului finanțelor publice în viața economică și socială s-a concretizat, pe plan analitic, prin dezvoltarea studiilor relative la principalele aspecte economice și sociale ale cheltuielilor și încasărilor administrațiilor publice. Prin aceste studii, care constituie economia finanțelor publice, unii autori încearcă să justifice, să explice sau să constate același principiu sau amploarea acestor intervenții. S-au remarcat, în principal, curente de analiză neoclasică și keynesistă.

Justificările neoclasică se bazează pe analiza microeconomică a producătorilor și consumatorilor considerați raționali, fapt care face să fie ignorată existența statului și a finanțelor publice. Concepția neoclasică este axată pe problema alocării optime a resurselor într-o economie de schimb perfect liberă. Această problemă este privită doar în raport cu deficiențele pieței vis-à-vis de furnizarea unor servicii și de condițiile de realizare a unei situații optime în sensul lui Pareto pe care teoria neoclasică l-a arătat finanțelor publice.

Menționăm că o situație este optimă, în sensul lui Pareto, dacă este imposibil să se amelioreze bunăstarea unei persoane fără a o diminua simultan pe aceea a unei alte persoane. Această situație este caracterizată prin egalizarea între prețul de vânzare al unui produs și costul sau marginal și între prețul de cumpărare al unor factori de producție și productivitatea lor marginală exprimată valoric. Realizarea unei situații optime presupune reunirea mai multor condiții și, în particular, existența unei concurențe pure și perfecte, o perfectă independență a funcțiilor de utilitate ale consumatorilor și de producție ale întreprinderilor, adică absența efectelor externe. Aceste condiții, foarte restrictive, au determinat autorii neoclasiци să pună în evidență unele deficiențe ale pieței vis-à-vis de alocarea optimală a resurselor și să justifice prin aceste deficiențe, intervențiile statului prin intermediul finanțelor publice în finanțarea unor servicii

publice. Este vorba în particular de două mari categorii de servicii: serviciile colective indivizibile și serviciile numite “de protecție”.

În prima categorie sunt incluse serviciile a căror ofertă este indivizibilă, adică în situația în care acestea sunt produse beneficiază de ele, în mod imediat, toți membrii unei colectivități teritoriale date, fără ca aceștia să aibă în mod necesar cunoștința de producerea lor, uneori chiar împotriva voinței lor când consideră unele dintre aceste servicii inutile. Este cazul serviciilor de apărare națională, justiție, politică, iluminat public, salubritate etc.

În cea de-a doua categorie sunt incluse servicii așa zise divizibile care pot, din punct de vedere tehnic, să fie remise în procesul execuției, prin prețuri, beneficiarilor lor. Ele ar putea, deci, să fie furnizate prin jocul mecanismelor pieței, dar puterile publice le preiau asupra lor și le finanțează pe seama prelevărilor obligatorii deoarece le estimează ca absolut necesare pentru indivizi. Este vorba în acest caz, de, exemplu, de protecția socială sau de educația publică. Aceste servicii a căror producție generează, în opoziție cu condițiile de realizare a optimului lui Pareto, importante efecte externe legate de impactul lor pozitiv asupra activității economice, se bazează pe coeziunea socială sau pe agreementul vieții colective. Aceste efecte externe justifică, după analiza neoclasică, o finanțare publică, totală sau parțială a producției serviciilor respective.

Justificarea keynesistă se înscrie în cadrul unei teorii, numită “teoria constrângerii”, potrivit căreia statul nu mai este un simplu ansamblu de indivizi care decid să acționeze în colectiv, conform teoriei neoclasică, ci este un veritabil agent economic, plasat deasupra altor agenți economici cărora poate să le impună punctele sale de vedere. Statul are un rol care îi este propriu și care este ghidat de satisfacerea interesului general.

Acțiunea sa nu se limitează la a răspunde cererilor de servicii colective, exprimate pornind de la preferințele individuale, ci constă în a efectua selecția și a lua măsuri care să fie utile pentru colectivitate. Astfel, deciziile de producție și de consum emanând de la întreprinderi și de la gospodăriile familiale pot să ducă la dezechilibre. Analizele keynesiste arată că statul poate să țină seama de efectele multiplicatoare, pozitive și negative, ale cheltuielilor sale și ale prelevărilor obligatorii pentru a relansa economia atunci când este vorba de lupta contra șomajului sau împotriva inflației.

În optica keynesistă, justificarea rolului finanțelor publice este mai largă decât în analiza neoclasică. Pentru analiza neoclasică finanțele publice trebuie, în mod esențial, să răspundă nevoilor publice sau adesea cererilor publice, pentru rațiuni tehnice legate de faptul că serviciile pe care pot să le satisfacă sunt indivizibile. Dimpotrivă, pentru analiza keynesistă, finanțele publice răspund unor nevoi de natură foarte diversă care sunt publice pentru statul considerat, în numele interesului general.

Dar, indiferent de concepțiile care s-au exprimat, de locul și timpul în care ele s-au manifestat, putem spune că rolul finanțelor publice se manifestă, în principal, în două direcții și anume:

- în redistribuirea produsului intern brut (P.I.B.);
- în intervenția statului pentru reglarea vieții economico-sociale.

Redistribuirea P.I.B. se concretizează în faptul că statul, pe seama veniturilor sale bănești, sprijină unii agenți economici, creează o piață de stat pentru desfacerea produselor agenților economici, dezvoltă forme noi de cooperare cum ar fi societățile mixte cu capital de stat și privat etc. Destinațiile primite de fondurile bănești ale statului facilitează influențarea procesului reproducției sociale. În același timp, cea mai mare parte a veniturilor statului provine din impozite. Are loc o creștere a ponderii impozitelor în veniturile totale ale statului și mai ales o creștere a ponderii fondurilor bănești ale statului în P.I.B.. Aceste fenomene dovedesc creșterea fiscalității, care în toate cazurile este însoțită și de o accentuare a procesului de redistribuire a veniturilor diferitelor clase și categorii sociale.

Pentru realizarea echilibrului financiar bugetar, statul apelează deseori la împrumuturi și la emisiunea de bani de hârtie. Restituirea împrumuturilor și plata dobânzilor și câștigurilor se face pe seama impozitelor încasate, majorate ulterior.

Redistribuirea veniturilor între membrii societății prin intermediul unor categorii financiare, în special, prin impozite, capătă valențe sporite în condițiile inflației monetare și creșterii economice. Impozitele sunt folosite nu numai ca mijloc de procurare a resurselor bănești ale statului, ci și pentru rectificarea disparităților dintre indivizi apărute în procesul repartiției P.I.B. În acest scop se practică diferențierea sarcinii fiscale prin impunerea progresivă.

Inflația monetară împiedică realizarea cerințelor principiului echității în materie de impozite. În condiții de stabilitate monetară creșterile de venit sunt supuse procesului de redistribuire prin intermediul impozitelor. Datorită proceselor inflaționiste veniturile nominale cresc mai repede decât cele reale. Decalajul dintre acestea reflectă gradul în care a scăzut puterea de cumpărare a banilor. Dacă impunerea se face în cote proporționale, impozitul datorat statului crește în aceeași măsură ca și masa venitului impozabil, sarcina fiscală rămânând neschimbată. Dacă impunerea este progresivă, suma impozitului crește mai repede decât masa venitului impozabil, iar sarcina fiscală se amplifică. Categoriile sociale cele mai afectate de pe urma inflației sunt cele cu venituri mici și cerere puțin elastică. Se consideră că realizarea, pe termen lung, a unor venituri publice suplimentare pe seama inflației ar atrage după sine sporirea cheltuielilor publice peste anumite limite. Se ridică astfel problema dacă este oportună modificarea mecanismului de impunere în funcție de condițiile create de inflație. În literatura de specialitate s-a exprimat părerea că nu este indicată o asemenea modificare când rata inflației este scăzută sau în condiții de cerere excedentară, precum nici atunci când se apreciază că veniturile suplimentare sunt absolut necesare pentru efectuarea unor cheltuieli sociale indispensabile.

În ceea ce privește intervenția statului pentru reglarea vieții economico-sociale cu ajutorul unor măsuri de natură financiară menționăm că baza de pornire în susținerea acestei concepții a constituit-o teoria keynesistă. Pentru asigurarea echilibrului economic, mai ales după criza economică de supraproducție din anii 1929-1933 s-a propus intervenția statului atât pentru stimularea investițiilor particulare, cât și pentru realizarea unor investiții pe seama resurselor bugetare. Keynes susține posibilitatea folosirii politicii fiscale pentru influențarea echilibrului economic și necesitatea ca statul să asigure concordanța între înclinația spre consum și investiție, fără însă ca prin aceasta să se renunțe la inițiativa privată. Dintre instrumentele financiare care pot fi folosite de către stat în intervenția sa în viața social-economică fac parte: cheltuielile publice, impozitele, împrumuturile ș.a.

Intervenția statului în viața economică prezintă particularități de la o țară la alta. Astfel, în SUA, în perioada celui de-al doilea război mondial și chiar după aceea s-a acționat în mod deosebit în direcția finanțării producției cu caracter militar, în timp ce în țările Europei Occidentale s-a folosit finanțarea de la buget sau creditarea construcției de locuințe. Pentru cei care-și plasează capitalul în ramuri mai puțin rentabile statul poate acorda: reduceri sau scutiri de impozite, dreptul de amortizare accelerată a capitalului ș.a. Totodată, este posibilă și subvenționarea de la buget a unor ramuri economice noi și a exportului. Toate aceste măsuri au drept scop realizarea unor schimbări în structura producției și exercitarea unei anumite influențe asupra ciclului economic.

4. Concluzii:

În concluzie, finanțele reprezintă o componenta a științelor economice, care studiază relațiile financiare publice și private.

Mobilizarea și repartizarea resurselor financiare ale statului se realizează în procesul repartiției produsului intern brut cu ajutorul unor metode și instrumente specifice, într-un cadru juridic adecvat, în scopul satisfacerii nevoilor sociale și al influențării activității economice. Aceste

prelevări și redistribuiri de resurse bănești care au loc între persoane fizice și juridice, prin intermediul autorității publice, afectează direct sau indirect, întreaga economie națională și pe toți membrii societății. Rezultă că relațiile care apar, între membrii societății, în legătură cu satisfacerea nevoilor colective ale acestora sunt relații sociale de natură economică exprimate în formă bănească.

Referințe

- Bistriceanu Gh Adochiței M.N. Negrea E., *Finanțele agenților economici*, Editura Economică, București, 2001;
- K. Marx, *Teorii asupra plusvalorii*, vol. IV din “Capitalul”, Ed. Politică, Buc.1959;
- Roman Constantin, Moșteanu Roxana Narcisa, *Finanțele instituțiilor publice; Sinteze, aplicații*, Editura ASE, București 2014;
- I. Văcărel (coord.), *Finanțe publice, ed. a VI-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2013;
- <http://www.capital.ro/impozitul-pe-venitul-global-pe-intelesul-tuturor-3748.html>;

INFLUENȚA ALEGERII POLITICILOR CONTABILE LEGATE DE IMOBILIZĂRILE CORPORALE ASUPRA SITUAȚIILOR FINANCIARE

Alexandra-Vanda COVACI*
Florentina-Carmen FLOREA**

Abstract

Situațiile financiare oferă o imagine de ansamblu asupra poziției și performanțelor economice ale unei societăți și trebuie să reflecte fidel rezultatele activității acesteia.

Activele reprezintă acea parte atât fizică cât și financiară care arată "averea" unei entități economice și anume toate bunurile și disponibilul bănesc care ajută firma în desfășurarea activității curente și care ar putea salva firma de la faliment în cazul în care acesta ar fi luat în calcul.

Societatea trebuie să fie aptă să facă față datoriilor atunci când acestea devin exigibile, iar pentru aceasta, societatea trebuie să se bazeze pe activele sale fie pentru a le valorifica și a le transforma în lichidități cât mai rapid, fie pentru a garanta cu ele contractarea un credit¹.

Scopul acestei lucrări este de a analiza situația activelor imobilizate în cadrul a 3 firme în cazul în care acestea au ales politici contabile diferite, desfășurând aceleași operațiuni economico-financiare.

Prin studiul de caz se va evidenția importanța metodelor de recunoaștere, amortizare și contabilizare a imobilizărilor corporale și influența lor asupra situațiilor financiare.

Cuvinte cheie: *active imobilizate, evaluare, bilanț financiar, manual de politici contabile.*

1. Introducere

În mediul economic din România, entitățile ale căror valorile mobiliare nu sunt cotate la bursă pe o piață reglementată întocmesc situații financiare în conformitate cu ordinul nr. 1802/2014 pentru aprobarea reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate.

Este foarte important ca, respectând aceste reglementări contabilitate, să ofere imaginea fidelă a activității economice a unei firmei. Având mai multe opțiuni de recunoaștere a operațiilor contabile, rezultatul activității economice poate să difere la două societăți chiar dacă au pornit de

---

* Masterand, Facultatea de Științe Economice și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: winnetoucolaborari@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Mariana Gurau.

** Masterand, Facultatea de Științe Economice și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: f.camy95@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Mariana Gurau.

¹ Contabilitatea și evaluarea activelor corporale imobilizate ale SC DU JELCOM SRL, CONSTANT 2017, Covaci Alexandra-Vanda.

la același bilanț doar pentru că au ales metode diferite în funcție de domeniul de activitate și interesele fiecăreia.

În urma acestui studiu vom arată cum sunt influențate situațiile financiare la 3 societăți care au pornit de la același bilanț inițial, dar care au ales metode diferite de recunoaștere și contabilizare a imobilizărilor corporale.

2. Conținutul lucrării

2.1. Cadrul teoretic

Politicile contabile reprezintă principiile, bazele, convențiile, regulile și practicile specifice aplicate de o entitate la întocmirea și prezentarea situațiilor financiare anuale².

Acestea se prezintă sub formă unui manual de politici contabile care trebuie să existe în cadrul fiecărei societăți comerciale, nerespectarea acestei prevederi atrăgând după sine sancțiuni.

În ordinul nr. 1802/2014 pentru aprobarea reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate sunt prevăzute, pentru anumite situații, mai multe variante privind tratamentele contabile, din care entitatea economică își alege doar una singură pe care trebuie să o aplice pentru toate elementele din aceeași categorie consecvent de la un exercițiu financiar la altul cu respectarea principiului permanenței metodelor.

Principiul permanenței metodelor interzice schimbarea metodelor de contabilizare alese, cu următoarele excepții care vor fi prezentate în notele explicative la situațiile financiare:

- dacă un act normativ o cere
- dacă societatea intră într-un grup și societatea-mama dorește aplicarea unei anumite metode
- dacă schimbarea metodei duce la informații mai relevante privind consumarea beneficiilor economice

La schimbarea unei politici contabile, noua metodă trebuie să fie aplicată retroactiv, iar diferențele se vor reflecta în contul 1173 “Rezultat reportat provenit din schimbarea politicilor contabile”. Dacă nu sunt informații pentru ca noua politică să fie aplicată retroactiv, atunci nouă metodă se va aplica din momentul aprobării schimbării acesteia.

În legătură cu imobilizările corporale trebuie să se facă opțiuni referitoare la:

- Estimări ale duratei de viață utile ale imobilizărilor corporale
- Metoda de amortizare a imobilizărilor corporale
- Investițiile făcute pentru acestea
- Cum vor fi recunoscute cheltuielile cu ITP (inspecția tehnică periodică)
- Reevaluarea imobilizărilor corporale
- Recunoașterea rezervei din reevaluare

3. Studiu de caz

Vom presupune că societățile ALFA, BETA, DELTA s-au înființat de către 2 acționari, în luna mai anul N și au ca obiect de activitate producția de panificație. Vom analiza influența alegerii metodelor de recunoaștere a imobilizărilor corporale și a elementelor care au legătură cu acestea cunoscând următoarele informații despre primele operații financiare:

- cheltuieli de constituire 500 lei

---

² Ordinul 1802/2014, SECȚIUNEA 2.5 Politici contabile, corectarea erorilor contabile, estimări și evenimente ulterioare datei bilanțului.

- -subscriere capital social 5.000 lei, pentru care aportul se face prin depunere numerar în contul de la bancă;
- - teren 10.000 lei, subscris la capitalul social
- -clădire 20.000 lei durata de viață economică 10ani, subscrisă la capitalul social
- - un autoturism pentru livrare (15.000 lei)
- -2 utilaje subscrise la capitalul social (1.500 lei fiecare)

Cazul societății ALFA în luna iunie:

1. Se primesc terenul și clădirea caaport :

456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	10.000
---	---	--------------------------------	--------

2111 Terenuri	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	10.000
---------------	---	---	--------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	10.000
--------------------------------	---	------------------------------	--------

456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	20.000
---	---	--------------------------------	--------

212 Construcții	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	20.000
-----------------	---	---	--------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	20.000
--------------------------------	---	------------------------------	--------

2. Se primește o sumă de 5.000 lei ca aport la capital social:

456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	5.000
---	---	--------------------------------	-------

5121 Conturi la bănci în lei	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	5.000
------------------------------	---	---	-------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris nevărsat	5.000
--------------------------------	---	--------------------------------	-------

3. Cheltuielile de constituire vor fi recunoscute ca și cheltuieli ale perioadei. Asociații vor împrumuta firma pentru finanțarea acestor cheltuieli datorita către aceștia fiind achitată la sfârșitul lunii.

635 Cheltuieli cu alte impozite, taxe și vărsăminte	=	4551 Acționari/asociați conturi curente	500
---	---	---	-----

Rambursare suma achitată de asociați drept cheltuială de constituire:

4551 Acționari/asociați conturi curente	=	5121 Conturi la bănci în lei	500
---	---	------------------------------	-----

4. Autoturismul care are valoarea de 15.000 lei și durata de viață 5 ani sau 100.000km va fi amortizat folosind amortizarea pe unitate de produs (consumând până în luna decembrie 10.000 de km)

Achiziție:

2133 Mijloace de transport	=	404 Furnizori de imobilizari	15.000
----------------------------	---	------------------------------	--------

$$\text{Amortizarea} = \frac{\text{Valoare de intrare}}{\text{nr total de kilometri}} = \frac{15000}{100.000} = 0,15 \text{ lei/km}$$

Amortizarea cumulată: 0,15 lei/km * 10.000 de km = 1500 lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantațiilor	1.500
--	---	---	-------

5. Se vor recunoaște cele două utilaje ca și obiecte de inventar deoarece au valoarea de intrare mai mică decât cea stabilită de codul fiscal pentru imobilizări corporale (2.500 lei), apoi se hotărăște să se vândă unul dintre ele cu valoarea de 1.800 lei.

456 Decontări cu acționarii asociației privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	3.000
--	---	--------------------------------	-------

303.1 Materiale de natura obiectelor de inventar	=	456 Decontări cu acționarii asociației privind capitalul	1.500
--	---	--	-------

603 Cheltuieli privind materialele de natura obiectelor de inventar	=	303.1 Materiale de natura obiectelor de inventar	1.500
---	---	--	-------

303.2 Materiale de natura obiectelor de inventar	=	456 Decontări cu acționarii asociației privind capitalul	1.500
--	---	--	-------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	3.000
--------------------------------	---	------------------------------	-------

Se vinde obiectul de inventar:

Transferul obiectul de inventar la mărfuri:

371 Mărfuri	=	303.2 Materiale de natura obiectelor de inventar	1.500
-------------	---	--	-------

4111. Clienți	=	707 Venituri din vânzarea mărfurilor	1.800
---------------	---	--------------------------------------	-------

Se scoate din evidența contabilă:

607 Cheltuieli privind mărfurile	=	371 Mărfuri	1.500
----------------------------------	---	-------------	-------

Se încasează creanța:

5121 Conturi la bănci în lei	=	4111. Clienți	1.800
------------------------------	---	---------------	-------

6. Se achiziționează un utilaj la sfârșitul lunii iunie la costul de achiziție de 2.800 lei, cu durata de viață de 200.000 de produse sau 4 ani, societatea alege să îl amortizeze liniar pe durata de viață.

Achiziție utilaj:

2131 Echipamente tehnologice(mașini, utilaje și instalații de lucru)	=	404 Furnizori de imobilizări	2.800
--	---	------------------------------	-------

$$\text{Amortizare} = \frac{\text{Valoare de intrare}}{\text{nr de ani}} = \frac{2.800}{4\text{ani} * 12\text{luni}} = 58,333\text{lei/lună}$$

Amortizarea cumulată 58,333lei/lună * 6 luni = 350 lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport, animalelor și plantațiilor	350
--	---	--	-----

7. Se alege renovarea clădirii la sfârșitul lunii iunie în vederea modernizării, cheltuielile de 1.000 de lei se vor capitaliza (vor crește valoarea acesteia).

212 Construcții	=	404 Furnizori de imobilizări	1.000
-----------------	---	------------------------------	-------

$$\text{Amortizare} = \frac{\text{Valoarea de intrare}}{\text{Durata de viata economica}} = \frac{20.000+1.000}{10\text{ani} * 12\text{luni}} = \frac{21.000}{10\text{ani} * 12\text{luni}} = 175\text{lei/lună}$$

Amortizarea cumulată: 175lei/lună * 6 luni= 1.050lei pe 6 luni

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2812 Amortizarea construcțiilor	1.050
--	---	---------------------------------	-------

8. Se cumpără materii prime în valoare de 8.000 de lei.

301 Materii prime	=	401 Furnizori	8.000
-------------------	---	---------------	-------

9. Se produc 20000 de produse: cheltuielile generale pentru toată perioada din iunie până în decembrie sunt de 7000 lei, iar produsele finite în valoare de 15.000 leise vor vinde cu suma de 16.500 lei; se încasează.

641 Cheltuieli cu salariile personalului	=	421 Personal salarii datorate	7.000
--	---	-------------------------------	-------

Dare în consum:

601 Cheltuieli cu materiile prime	=	301 Materii prime	8.000
-----------------------------------	---	-------------------	-------

Fabricare producție:

345 Produse finite	=	711 Veniturile aferente costurilor stocurilor de produse	15.000
--------------------	---	--	--------

Se vinde producția:

411 Clienți	=	7015. Venituri din vânzarea produselor finite	16.500
-------------	---	---	--------

Scoaterea din gestiune:

711 Veniturile aferente costurilor stocurilor de produse	=	345 Produse finite	15.000
--	---	--------------------	--------

Încasare creanță:

5121 Conturi la bănci în lei	=	411 Clienți	16.500
------------------------------	---	-------------	--------

10. Autoturismului îi este necesară o inspecție tehnică periodică de 150 lei, pe care societatea o va capitaliza, ea se face la sfârșitul lunii octombrie:

Inspecție tehnică se face la 2 ani

2133 Mijloace de transport	=	404 Furnizori de imobilizări	150
----------------------------	---	------------------------------	-----

$$\text{Amortizare: } \frac{150}{2\text{ani} \cdot 12\text{luni}} = 6,25\text{lei/lună}$$

Amortizarea cumulată = 6,25lei/lună x 2luni = 12,5lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantațiilor	12,5
--	---	---	------

11. Se prestează servicii în valoare de 5.000lei la sfârșitul lunii noiembrie și se încasează creanță

4111 Clienți	=	704. Venituri din servicii prestate	5.000
--------------	---	-------------------------------------	-------

Încasare creanță:

5121 Conturi la bănci în lei	=	4111 Clienți	5.000
------------------------------	---	--------------	-------

12. Se închid conturile de venituri și cheltuieli

121 Profit sau pierdere	=	%	21.412,5
		635 Cheltuieli cu alte impozite, taxe și vărsăminte asimilate	500
		6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	2.912,5
		607 Cheltuieli privind mărfurile	1.500
		601 Cheltuieli cu materiile prime	8.000
		641 Cheltuieli cu salariile personalului	7.000
		603 Cheltuieli privind materialele de natura obiectelor de inventar	1.500

%	=	121 Profit sau pierdere	23.300
707 Venituri din vânzarea mărfurilor			1.800
7015. Venituri din vânzarea produselor finite			16.500
704. Venituri din servicii prestate			5.000

--	--	--

13. Determinarea bilanțului la finalul lunii decembrie:

Denumire indicator	Sold
A. Active imobilizate	
Imobilizări corporale	46.037,5
B. Active circulante total	27.800
Casa și contul la bănci	27.800
Total active	73.837,5
Datorii	33.950
Total active- datorii	39.887,5
Capital	38.000
Profit exercițiu financiar	1.877,5
Capital propriu total	39.887,5

Cazul societății BETA în luna iunie:

1. Se primesc terenul și clădirea ca aport

456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	10.000
2111 Terenuri	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	10.000

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	10.000
--------------------------------	---	------------------------------	--------

456 Decontări cu acționarii asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	20.000
---	---	--------------------------------	--------

212 Construcții	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	20.000
-----------------	---	---	--------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	20.000
--------------------------------	---	------------------------------	--------

2. Se primește o sumă de 5.000 lei ca aport la capital social:

456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	5.000
---	---	--------------------------------	-------

5121 Conturi la bănci în lei	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	5.000
------------------------------	---	---	-------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris nevărsat	5.000
--------------------------------	---	--------------------------------	-------

3. Cheltuielile de constituire vor fi recunoscute ca și cheltuieli ale perioadei, fiind achitate la sfârșitul lunii. Asociații vor împrumuta firma pentru finanțarea acestor cheltuieli datorită către aceștia fiind achitată la sfârșitul lunii.

635 Cheltuieli cu alte impozite, taxe și vărsăminte	=	4551 Acționari/asociați conturi curente	500
---	---	---	-----

Rambursare suma achitată de asociați drept cheltuielă de constituire:

4551 Acționari/asociați conturi curente	=	5121 Conturi la bănci în lei	500
---	---	------------------------------	-----

4. Autoturismul care are valoarea de 15.000 lei și durata de viață 5 ani sau 100.000 km va fi amortizat folosind amortizarea liniară.

Achiziție se face la sfârșitul lunii iunie:

2133 Mijloace de transport	=	404 Furnizori de imobilizari	15.000
----------------------------	---	------------------------------	--------

$$\text{Amortizarea lunară} = \frac{\text{Valoarea contabilă}}{\text{durata de viață}} = \frac{15.000}{5 \text{ ani} * 12 \text{ luni}} = 250 \text{ lei pe lună}$$

Amortizarea acumulată până în decembrie = 250 lei/lună * 6 luni = 1500 lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantatiilor	1.500
--	---	---	-------

5. Se va recunoaște unul din cele două utilaje ca și mărfuri deoarece se știe că se va vinde cu 1.800 lei, iar celălalt deși are valoarea de intrare mai mică decât cea stabilită de codul fiscal pentru imobilizările corporale (2.500 lei) se amortizează pe 5 ani.

456 Decontări cu acționarii asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	3.000
---	---	--------------------------------	-------

371 Mărfuri	=	456 Decontări cu acționarii asociații privind capitalul	1.500
-------------	---	---	-------

303 Materiale de natura obiectelor de inventar	=	456 Decontări cu acționarii asociații privind capitalul	1.500
--	---	---	-------

Transferul obiectului de inventar la echipamente tehnologice (mașini, utilaje și instalații de lucru):

2131 Echipamente tehnologice (mașini, utilaje și instalații de lucru)	=	303 Materiale de natura obiectelor de inventar	1.500
---	---	--	-------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	3.000
--------------------------------	---	------------------------------	-------

Se vinde utilajul:

4111. Clienți	=	707 Venituri din vânzarea mărfurilor	1.800
---------------	---	--------------------------------------	-------

Se scoate din evidența contabilă:

607 Cheltuieli privind mărfurile	=	371 Mărfuri	1.500
----------------------------------	---	-------------	-------

Se încasează creanța:

5121 Conturi la bănci în lei	=	4111. Clienți	1.800
------------------------------	---	---------------	-------

$$\text{Amortizare utilaj} = \frac{\text{Valoarea contabilă}}{\text{durata de viață}} = \frac{1.500}{5 \text{ ani} * 12 \text{ luni}} = 25 \text{ lei pe lună}$$

Amortizarea cumulată până în decembrie: 25 lei/lună * 6 luni = 150 lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantațiilor	150
--	---	---	-----

6. Se achiziționează un utilaj la sfârșitul lunii iunie cu valoarea contabilă de 2.800 lei, cu durata de viață de 200.000 de produse sau 4 ani, societatea alege să îl amortizeze accelerat.

Achiziție utilaj:

2131 Echipamente tehnologice (mașini, utilaje și instalații de lucru)	=	404 Furnizori de imobilizări	2.800
---	---	------------------------------	-------

Amortizarea accelerată = 2.800 lei * 50% = 1400 lei / 2 (din iunie până în decembrie) = 700 lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantațiilor	700
--	---	---	-----

7. Se alege renovarea clădirii în vederea zugrăvirii, cheltuielile de 1.000 de lei se vor capitaliza (se consideră modernizare, vor crește valoarea acesteia).

212 Construcții	=	404 Furnizori de imobilizări	1.000
-----------------	---	------------------------------	-------

$$\text{Amortizare} = \frac{\text{Valoarea de intrare}}{\text{Durata de viață economică}} = \frac{20.000 + 1.000}{10 \text{ ani} * 12 \text{ luni}} = \frac{21.000}{10 \text{ ani} * 12 \text{ luni}} = 175 \text{ lei/lună}$$

Amortizarea cumulată: 175 lei/lună * 6 luni = 1.050 lei pentru 6 luni

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2812 Amortizarea construcțiilor	1.050
--	---	---------------------------------	-------

8. Se cumpără materii prime în valoare de 8.000 de lei.

301 Materii prime	=	401 Furnizori	8.000
-------------------	---	---------------	-------

9. Se produc 20.000 de produse: cheltuielile generale pentru toată perioada din iunie până în decembrie sunt de 7.000 lei, iar produsele finite în valoare de 15.000 lei se vor vindesuma de 16.500 lei; se încasează.

Înregistrarea cheltuielilor cu salariile personalului:

641 Cheltuieli cu salariile personalului	=	421 Personal salarii datorate	7.000
--	---	-------------------------------	-------

Dare în consum:

601 Cheltuieli cu materiile prime	=	301 Materii prime	8.000
-----------------------------------	---	-------------------	-------

Fabricare producție:

345 Produse finite	=	711 Veniturile aferente costurilor stocurilor de produse	15.000
--------------------	---	--	--------

Se vinde producția:

411 Clienți	=	7015. Venituri din vânzarea produselor finite	16.500
-------------	---	---	--------

Scoaterea din gestiune:

711 Veniturile aferente costurilor stocurilor de produse	=	345 Produse finite	15.000
--	---	--------------------	--------

Încasare creanță:

5121 Conturi la bănci în lei	=	411 Clienți	16.500
------------------------------	---	-------------	--------

10. Autoturismului îi este necesară o inspecție tehnică periodică de 150 lei, pe care societatea o va capitaliza, ea se face la sfârșitul lunii octombrie:

Inspecție tehnică se face la 2 ani

2133 Mijloace de transport	=	404 Furnizori de imobilizări	150
----------------------------	---	------------------------------	-----

$$\text{Amortizare} = \frac{150}{2\text{ani} \cdot 12\text{luni}} = 6,25\text{lei/lună}$$

Amortizarea cumulată = 6,25lei/lună x 2luni = 12,5lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantatiilor	12,5
--	---	---	------

11. Se prestează servicii în valoare de 5.000lei la sfârșitul lunii noiembrie și se încasează creanță

4111 Clienți	=	704. Venituri din servicii prestate	5.000
--------------	---	-------------------------------------	-------

Încasare creanță:

5121 Conturi la bănci în lei	=	4111 Clienți	5.000
------------------------------	---	--------------	-------

12. Sînchid conturile de venituri și cheltuieli

121 Profit sau pierdere	=	%	20.412,5
		635 Cheltuieli cu alte impozite, taxe și vărsăminte asimilate	500
		6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	3.412,5
		607 Cheltuieli privind mărfurile	1.500
		601 Cheltuieli cu materiile prime	8.000

		641 Cheltuieli cu salariile personalului	7.000
%	=	121 Profit sau pierdere	23.300
707 Venituri din vânzarea mărfurilor			1.800
7015. Venituri din vânzarea produselor finite			16.500
704. Venituri din servicii prestate			5.000

13. Determinarea bilanțului la finalul lunii decembrie.

Denumire indicator	Sold
A. Active imobilizate	
Imobilizari corporale	47.037,5
B.Active circulante	27.800
Casa și contul la banci	27.800
Active totale	74.837,5
Datorii	33.950
Total active- datorii	40.887,5
Capital	38000
Profit exercițiu finaciar	2.887,5
Capital propriu total	40.887,5

Cazul societății DELTA în luna iunie:

1.Se primesc terenul și clădirea ca aport :

456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	10.000
2111 Terenuri	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	10.000
1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	10.000
456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	20.000
212 Construcții	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	20.000
1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	20.000

2. Se primește o sumă de 5000 lei ca aport la capital social:

456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	5.000
---	---	--------------------------------	-------

5121 Conturi la bănci în lei	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	5.000
------------------------------	---	---	-------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris nevărsat	5.000
--------------------------------	---	--------------------------------	-------

3. Cheltuielile de contituire vor fi recunoscute ca și cheltuieli de constituire (imobilizare necorporală) și se decide amortizarea lor în 2 ani.

201 Cheltuieli de constituire	=	4551 Asociați-conturi curente	500
-------------------------------	---	-------------------------------	-----

Rambursare suma achitată de asociați drept cheltuială de constituire:

4551 Acționari/asociați conturi curente	=	5121 Conturi la bănci în lei	500
---	---	------------------------------	-----

$$\text{Amortizarea} = \frac{\text{Valoarea de intrare}}{\text{numar de ani}} = \frac{500}{2\text{ani} * 12 \text{luni}} = 20,83 \text{ lei/lună}$$

Amortizarea acumulată la sfârșitul lui decembrie 20,83lei/lună * 6luni=125 lei

681 Cheltuială de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2801 Amortizarea cheltuielilor de constituire	125
---	---	---	-----

4. Autoturismul care are valoarea de 15.000 lei și durata de viață 3 ani sau 100.000 km va fi amortizat folosind amortizarea accelerată.

Achiziție:

2133 Mijloace de transport	=	404 Furnizori de imobilizari	15.000
----------------------------	---	------------------------------	--------

Amortizarea accelerată = Valoarea de intrare * 50%

Amortizarea = 15.000 lei * 50% = 7.500 lei/2 (din iulie pana în decembrie) = 3.750

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantatiilor	3.750
--	---	---	-------

5. Se vor recunoaște unul din cele două utilaje ca și mărfuri deoarece se știe că se va vinde cu 3.800 lei, iar celalalt deși are valoarea de intrare mai mică decât cea stabilită de codul fiscal pentru imobilizări corporale (2.500 lei) se amortizează pe 3 ani.

456 Decontari cu acționarii asociații privind capitalul	=	1011 Capital subscris nevărsat	3.000
---	---	--------------------------------	-------

371 Mărfuri	=	456 Decontări cu acționarii/asociații privind capitalul	1.500
-------------	---	---	-------

303 Materiale de natura obiectelor de inventar	=	456 Decontări cu acționarii asociației privind capitalul	1.500
--	---	--	-------

Transferul obiectul de inventar la echipamente tehnologice(mașini, utilaje și instalații de lucru):

2131 Echipamente tehnologice (mașini, utilaje și instalații de lucru)	=	303Materiale de natura obiectelor de inventar	1.500
---	---	---	-------

1011 Capital subscris nevărsat	=	1012 Capital subscris vărsat	3.000
--------------------------------	---	------------------------------	-------

Se vinde utilajul:

461 Debitori diverși	=	707 Venituri din vânzarea mărfurilor	1.800
----------------------	---	--------------------------------------	-------

Se scoate din evidența contabilă:

607 Cheltuieli privind mărfurile	=	371 Mărfuri	1.500
----------------------------------	---	-------------	-------

Se încasează creanța:

5121 Conturi la bănci în lei	=	461 Debitori diverși	1.800
------------------------------	---	----------------------	-------

$$\text{Amortizarea utilaj} = \frac{\text{Valoarea contabila}}{\text{durata de viata}} = \frac{1.500}{3 \text{ ani} * 12 \text{ luni}} = 41,667 \text{ lei/lună}$$

Amortizarea până în decembrie 41,6667lei/lună * 6luni =250lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantațiilor	250
--	---	---	-----

6.Se achiziționează un utilaj cu valoarea contabilă de 2.800 lei, cu durată de viață de 200.000 de produse sau 4 ani, societatea alege sa îl amortizeze pe unitate de produs.Pânăîn luna decembrie s-a folosit utilajul la realizarea a 10.000 bucăți.

Achiziție utilaj:

2131 Echipamente tehnologice(mașini, utilaje și instalații de lucru)	=	404 Furnizori de imobilizari	2.800
--	---	------------------------------	-------

$$\text{Amortizarea} = \frac{\text{Valoarea de intrare}}{\text{nr de produse}} = \frac{2.800}{200.000 \text{ bucati}} = 0,014 \text{ lei pe bucata}$$

Amortizarea cumulată: 10.000bucăți * 0,014= 140lei

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2813 Amortizarea instalațiilor, mijloacelor de transport animalelor și plantațiilor	140
--	---	---	-----

7.Se alege renovarea clădirii în vederea zugrăvirii, cheltuielile de 1.000 de lei se vor recunoaște ca și cheltuieli cu reparațiile.

611 Cheltuieli cu întreținerea și reparațiile	=	401 Furnizori	1000
---	---	---------------	------

$$\text{Amortizarea pe lună} = \frac{\text{Valoarea de intrare}}{\text{Durata de viata economica}} = \frac{20000}{40 \text{ ani} * 12 \text{ luni}} = 41,667 \text{ lei/lună}$$

Amortizarea cumulată: 41,667 x 6 luni= 250lei pentru 6 luni

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=	2812 Amortizarea construcțiilor	250
--	---	---------------------------------	-----

8. Se cumpără materii prime în valoare de 8.000 de lei.

301 Materii prime	=	401 Furnizori	8.000
-------------------	---	---------------	-------

9. Se produc 20.000 de produse: cheltuielile generale pentru toată perioada din iunie până în decembrie sunt de 7.000 lei, iar produsele finite în valoare de 15.000 se vor vinde cu suma de 16.500; se încasează. Partea superioară a machetei

Înregistrarea cheltuielilor cu salariile personalului:

641 Cheltuieli cu salariile personalului	=	421 Personal salarii datorate	7.000
--	---	-------------------------------	-------

Dare în consum:

601 Cheltuieli cu materiile prime	=	301 Materii prime	8.000
-----------------------------------	---	-------------------	-------

Fabricare producție:

345 Produse finite	=	711 Veniturile aferente costurilor stocurilor de produse	15.000
--------------------	---	--	--------

Se vinde producția:

411 Clienți	=	7015. Venituri din vânzarea produselor finite	16.500
-------------	---	---	--------

Scoaterea din gestiune:

711 Veniturile aferente costurilor stocurilor de produse	=	345 Produse finite	15.000
--	---	--------------------	--------

Încasare creanță:

5121 Conturi la bănci în lei	=	411 Clienți	16.500
------------------------------	---	-------------	--------

10. Autoturismului îi este necesară o inspecție tehnică periodică de 150 lei, pe care societatea o va considera cheltuielă a perioadei.

611 Cheltuieli cu întreținerea și reparațiile	=	404 Furnizori de imobilizări	150
---	---	------------------------------	-----

11. Se prestează servicii în valoare de 5.000 lei la sfârșitul lunii noiembrie și se încasează creanță

4111 Clienți	=	704. Venituri din servicii prestate	5.000
--------------	---	-------------------------------------	-------

Încasare creanță:

5121 Conturi la bănci în lei	=	4111 Clienți	5.000
------------------------------	---	--------------	-------

12. Se închid conturile de venituri și cheltuieli

121 Profit sau pierdere	=	%	22.165
		611 Cheltuieli cu întreținerea și reparațiile	1.150

	6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	4.515
	607 Cheltuieli privind mărfurile	1.500
	601 Cheltuieli cu materiile prime	8.000
	641 Cheltuieli cu salariile personalului	7.000

%	=	121 Profit sau pierdere	23.300
707 Venituri din vânzarea mărfurilor			1.800
7015. Venituri din vânzarea produselor finite			16.500
704. Venituri din servicii prestate			5.000

3. Determinarea bilanțului la finalul lunii decembrie.

Denumire indicator	Sold
A. Active imobilizate	
Imobilizări necorporale	375
Imobilizări corporale	44.910
Total active imobilizate	45.285
B. Active circulante	27.800
Casa și contul la banci	27.800
Total active	73.085
Datorii	33.950
Total active- datorii	39.135
Capital	38.000
Profitexercițiu financiar	1.135
Capital propriu total	39.135

4. Concluzii

După cum se observă, politicile contabile influențează în mare parte rezultatul ducând la scaderea profitului. Acest lucru este datorat modului de contabilizare a diverselor operații în legătură cu imobilizările corporale.

Prin metodele contabile alese, societatea ALFA a reușit să se încadreze în marja unui profit de 1.887,5 lei, societatea BETA a înregistrat un profit de 2.887,5 lei, iar societatea DELTA un profit de 1.135 lei și, deși cele trei societăți au avut operații în exercițiul curent și venituri identice, singura care a înregistrat un profit mai mic a fost societatea DELTA.

Este adevărat că un profit mai mare va genera cheltuieli cu impozitul pe profit mai mari, însă scopul unei societăți este de a respecta principiul continuității activității astfel că pierderea nu justifică alegerea greșită a politicilor contabile.

Trebuie avut în vedere atât durata de viață a imobilizării, valoarea lor cât și interesele firmei de a produce profit pe care îl poate reinvesti ulterior pentru continuarea activității. Se poate observa, de asemenea, cum alegerea duratei de viață și a modului de amortizare a imobilizărilor corporale conduc la o repartizare diferită a cheltuielilor.

Este de înțeles totuși că fiecare societate își previzionează activitatea și că în funcție de anumiți factori externi precum: zona, clienți, produse, cerere, etc., și că ea va exploata imobilizările diferit de altele din același domeniu de activitate.

Referințe

- Contabilitatea și evaluarea activelor corporale imobilizate ale SC DU JELCOM SRL, CONSTANT 2017, Covaci Alexandra-Vanda
- Legea Societăților Comerciale Nr. 31/1990, Revizuită și actualizată
- Legea Contabilității Nr. 82/1991, Revizuită și actualizată
- OMFP 1802/2014 Reglementări Contabile Privind Situațiile Financiare Individuale și Situațiile Financiare Consolidate, cu Modificările și completările Ulterioare
- Agenția Națională a Evaluatorilor Autorizați din România
- www.mfinante.ro

SISTEMUL RESURSELOR FINANCIARE PUBLICE ÎN ROMÂNIA

Diana IRIMESCU*

Abstract

În zilele noastre, economia modernă este bazată mai mult pe tendința creșterii cât mai rapide a necesarului de resurse comparativ cu posibilitățile de procurare a acestora. În acest proiect vom analiza structura resurselor financiare publice în România pentru a ne face o idee de ansamblu asupra situației economice din țara noastră.

Economia este caracterizată de fenomenul creșterii mai rapide a necesarului de resurse decât a posibilităților de procurare a acestora. Resursele au caracter limitat, în timp ce nevoia (cererea) de resurse prezintă o accentuată tendință de creștere, astfel că, problema acestora și a utilizării lor în mod eficient, este foarte importantă pentru societate.

În cadrul unui stat, finanțele publice se ocupă de colectarea resurselor financiare publice și distribuirea lor pe destinații, conform obiectivelor urmărite într-o perioadă dată. Metodele, mijloacele și tehnicile de constituire a resurselor bănești ale statului sunt multiple și diferite datorită condițiilor economice, politice și sociale specifice fiecărei țări și etape de dezvoltare.

Cuvinte cheie: *resursele financiare publice, sistem fiscal, impozit, buget, cheltuieli publice.*

1. Conținutul resurselor financiare publice și factorii de influență a acestora

În mod obiectiv, autoritățile publice trebuie să furnizeze bunuri și servicii publice, precum și să efectueze transferuri de venituri în cadrul societății. Aceasta presupune constituirea unor resurse financiare la dispoziția statului.

Resursele, în general, reprezintă elemente ale bogăției unei națiuni și constau din: resurse financiare, resurse materiale, resurse umane, resurse valutare și resurse informaționale.

Resursele financiare (ale societății) reprezintă totalitatea mijloacelor bănești dintr-o economie, necesare realizării obiectivelor economice și sociale, într-un interval de timp determinat.

Resursele financiare publice reprezintă mijloacele bănești aflate la dispoziția autorităților publice într-un interval de timp determinat.

---

*Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: irimescudm@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Nicoleta Panait (nicoletpanait@univnt.ro).

Între resursele financiare publice și resursele financiare ale societății există un raport ca de la parte la întreg, având în vedere coexistența dar și distincția dintre finanțele publice și finanțele particulare.

În teoria finanțelor publice, se consideră că alocarea efectivă a resurselor între sectorul public și cel particular determină o anumite proporție între acestea, considerată ca fiind optimă dacă cerințele consumatorilor sunt satisfăcute la un nivel maxim prin intermediul celor două sectoare. Cetățenii unei țări, pot manifesta la un moment dat, anumite preferințe față de procurarea bunurilor private și a celor publice, preferințele fiind determinate de o anumită distribuție a veniturilor și a averii. În țările cu economie de piață, ponderea cea mai mare a resurselor financiare publice o reprezintă prelevările cu caracter fiscal.

Resursele financiare reprezintă totalitatea mijloacelor bănești necesare realizării obiectivelor economico-sociale într-o anumită perioadă de timp. *La nivel național*, resursele financiare includ:

- resursele financiare ale autorităților și instituțiilor publice;
- resursele financiare ale unităților publice și private;
- resursele financiare ale organizațiilor fără scop lucrativ;
- resursele financiare ale populației.

Tendința actuală de creștere tot mai mare a nivelului și evoluția cheltuielilor publice atrage după sine o cerere sporită de resurse financiare publice.

Posibilitatea acoperirii cererii de resurse financiare este influențată de acțiunea conjugată a mai mulți factori, printre care menționăm: – factori economici – creșterea produsului intern brut are ca efect creșterea bazei de impozitare și sporirea veniturilor fiscale; – factori monetari – creșterea dobânzii are ca efect creșterea prețurilor ceea ce duce la creșterea nominală a încasărilor fiscale;

- factori sociali – asigurarea nevoilor de educație, sănătate, protecție și asigurări sociale, etc., atrage creșterea fiscalității și astfel rezultă creșterea resurselor financiare publice;
- factori demografici – o anumită structură a populației (creșterea populației active) poate duce la creșterea veniturilor fiscale;
- factori politici și militari – creșterea anumitor necesități militare sau luarea anumitor decizii de natură economică (de stimulare) trebuie susținute de populație prin impozite și taxe;
- factori de natură financiară – sintetizează acțiunea celorlalți factori prin dimensiunea (volumul) cheltuielilor publice;
- factori monetari (masa monetară, creditul, dobânda) care își transmit influența prin preț, respective creșterea prețurilor accentuează fenomenele inflaționiste, care la rândul lor generează sporirea resurselor din impozite și taxe.

Volumul cheltuielilor influențează mărimea deficitului bugetar a cărui acoperire necesită resurse publice suplimentare.

2. Structura resurselor financiare publice în România

Structura resurselor financiare publice este foarte diversă, iar clasificarea acestora poate fi realizată, în funcție de nevoile de analiză, din mai multe puncte de vedere: după conținutul economic, ritmicitatea încasării, proveniența, structura administrativă a statelor, respectiv pentru țara noastră prin prisma bugetului general consolidat.

- a. după conținutul economic resursele financiare publice se împart în:
  - prelevări cu caracter obligatoriu (impozite, taxe, contribuții) – care dețin cea mai mare pondere;

- resurse de trezorerie (au caracter temporar, rambursabil și presupun un cost suplimentar, sunt un împrumut pe termen scurt)
- împrumuturi publice (au ca scop, în principal, acoperirea deficitelor bugetare, de aceea rambursarea acestora se face de regulă, din impozite colectate în perioadele viitoare)
- emisiune monetară (bănească) fără acoperire (deoarece conduce la inflație, această categorie are caracter teoretic)
- este un venit extraordinar la care se recurge în situații limită
- b. după ritmicitatea încasării se disting:
  - resurse financiare publice ordinare – sunt de regulă insuficiente (de ex. venituri fiscale, nefiscale, care se încasează cu o anumită regularitate și acoperă nevoi curente)
  - resurse financiare publice extraordinare (se apelează în situații excepționale pentru a acoperi integral cheltuielile publice, de exemplu împrumuturile publice)
- c. după proveniență se disting:
  - resurse interne (impozite, taxe, venituri nefiscale, împrumuturi de stat interne, etc.)
  - resurse externe (împrumuturi de stat externe, ajutoare nerambursabile, etc.)
- d. după structura administrativă se disting:
  - resurse ale bugetului central/federal (în funcție de tipul de stat unitar sau federal)
  - resurse ale bugetelor regiunilor, landurilor (în statele de tip federal)
  - resurse ale bugetelor locale
- e. prin prisma bugetului general consolidat se disting:
  - resurse financiare ale bugetului de stat (central)
  - resurse financiare ale bugetelor locale
  - resurse financiare ale bugetului asigurărilor sociale de stat
  - resurse financiare ale bugetelor fondurilor speciale (respectiv: asigurări sociale de sănătate și ajutorul de șomaj)

3. Sistemul bugetar în România

În România, resursele financiare publice sunt structurate pe criterii economice, în conformitate cu structura sistemului bugetar, respectiv cu structura bugetului general consolidat.

Sistemul bugetar este un sistem unitar care cuprinde următoarele bugete:

- a. bugetul de stat - este format dintr-o diversitate de venituri și cheltuieli, la care au contribuit atât persoanele fizice, cât și juridice. Acesta reprezintă o legătură economică ce compensează o parte din interesele naționale și intervine în procesul de repartitie a bugetului, odată cu alcătuirea și distribuirea unui venit concentrat;
- b. bugetul asigurărilor sociale de stat - reprezintă o legătură economică financiară care apare în repartitia venitului național, în baza organizării și distribuirii unui venit stabilit de stat pentru a îndeplini diferite nevoi ale consumatorilor;
- c. bugetele locale - apar în repartitia venitului național pe seama distribuirii și organizării de fonduri, exprimând anumite legături economice-financiare cu scopul de a îndeplini anumite solicitări ale comitetelor locale;
- d. bugetele fondurilor speciale - este constituit "pe seama unor venituri fiscale de tipul contribuțiilor și impozitelor indirecte cu afecțate specială, precum și venituri nefiscale stabilite în raport cu destinația fiecărui fond";
- e. bugetul trezoreriei statului - este documentul care evidențiază veniturile și cheltuielile sistemului trezoreriei, fiind elaborat, administrat și executat de către Ministerul Finanțelor Publice. Bugetul trezoreriei statului este aprobat de Guvern odată cu proiectul legii bugetului de stat, în structura stabilită de Ministerul Finanțelor Publice. De asemenea, în

- timpul anului, bugetul trezoreriei statului poate fi modificat prin hotărâre a guvernului, la propunerea Ministerului Finanțelor Publice;
- f. bugetele instituțiilor publice autonome - includ veniturile și cheltuielile sau, după caz, numai cheltuielile anuale ale instituțiilor publice centrale care nu sunt subordonate nici unei alte entități de drept public. Bugetele instituțiilor publice finanțate integral/parțial din BS, BASS, BL, BFS
  - Include cheltuielile anuale ale instituțiilor publice ce funcționează doar pe baza resurselor primite de la bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele locale și bugetele fondurilor speciale, în funcție de sistemul de finanțare și sunt în subordinea instituțiilor publice autonome;
  - Cuprind veniturile și cheltuielile anuale ale instituțiilor publice ce primesc subvenții de la bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele locale și bugetele fondurilor speciale în completarea fondurilor proprii și sunt în subordinea instituțiilor publice autonome.;
  - g. bugetele instituțiilor publice finanțate integral sau parțial din bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele locale și bugetele fondurilor speciale, după caz;
  - h. bugetele instituțiilor publice finanțate integral din venituri proprii - sunt documentele în care sunt prevăzute și aprobate veniturile și cheltuielile instituțiilor publice aflate în subordinea instituțiilor publice autonome, ce funcționează doar pe baza veniturilor proprii ce provin din chirii, organizarea de manifestări culturale și sportive, concursuri artistice, publicații, prestații editoriale, studii, proiecte, valorificări de produse din activități proprii sau anexe, prestări de servicii și altele asemenea.;
  - i. bugetele fondurilor provenite din credite externe contractate sau garantate de stat și ale căror rambursare, dobânzi și alte costuri se asigură din fondurile publice;
  - j. bugetele fondurilor externe nerambursabile - sunt documentele în care sunt prevăzute și aprobate veniturile și cheltuielile fondurilor externe care nu trebuie rambursate.

Prin aceste bugete se constituie și gestionează resursele financiare publice din economie.

Veniturile și cheltuielile, înscrise în bugetele de mai sus, cumulate de nivel național, alcătuiesc veniturile bugetare totale, respectiv cheltuielile bugetare totale care, după consolidare, prin eliminarea transferurilor dintre bugete, vor evidenția dimensiunile efortului financiar public pe anul respectiv, starea de echilibru sau dezechilibru, după caz.

Unitatea sistemului bugetar a făcut posibilă agregarea și consolidarea veniturilor și cheltuielilor înscrise în diferite bugete, ajungându-se astfel la noțiunea de buget general consolidat al statului. El constituie deci ansamblul bugetelor, componente al sistemului bugetar, agregate și consolidate pentru a forma un întreg. Prin consolidare se elimină transferurile de sume dintre două bugete componente ale bugetului general consolidat, în vederea evitării dublei evidențieri a acestora. De asemenea, prin agregare se „compensează” deficitele de la unele bugete cu excedentele de la alte bugete, rezultând deficitul (excedentul) bugetului general consolidat într-un an financiar.

Acest concept s-a introdus în practica bugetară din țara noastră în anii 1994-1995, punându-se accent pe urmărirea echilibrului financiar, nu doar la fiecare buget în parte, ci pe întregul sistem bugetar. Posibilitatea de agregare și consolidare a bugetelor a fost facilitată de trecerea execuției bugetare de la unitățile bancare la trezoreriile Ministerului Finanțelor Publice.

În cadrul bugetelor de mai sus, primele 3 bugete (bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetele locale) sunt de bază și alcătuiesc cele 3 verigi ale bugetului public național. În ultimii ani structura acestora a fost următoarea: circa 68% bugetul de stat, 20% bugetul asigurărilor sociale de stat și 12% bugetele locale.

Bugetul de stat, ca buget al administrației centrale de stat este elaborat și gestionat de Guvern și este aprobat prin lege în fiecare an de către Parlament. El cuprinde veniturile și

cheltuielile care sunt de importanța centrală. În bugetul de stat sunt prevăzute distinct bugetele: Președinției României, Senatului, Camerei Deputaților, Guvernului și ale altor instituții publice care nu au organe ierarhic superioare. Prin Legea bugetului de stat se aprobă și bugetele unor fonduri speciale.

Bugetul asigurărilor sociale de stat este gestionat și administrat de Ministerul Muncii și Justiției Sociale. El se întocmește distinct de bugetul de stat și se aprobă de Parlament prin lege separată. Prin aceeași lege se aprobă și Bugetul asigurărilor pentru șomaj.

Bugetele locale cuprind bugetele unităților administrativ-teritoriale, care au personalitate juridică (comune, orașe, municipii, sectoare ale municipiului București). Ele se întocmesc în condiții de autonomie, care stimulează inițiativa locală în realizarea veniturilor și satisfacerea cerințelor colectivităților locale.

Având în vedere numai principalele componente ale clasificății resurselor publice din bugetul de stat nivelul nominal este cel de mai jos:

Tabelul nr. 1 Nivelul nominal al resurselor publice ale bugetului de stat din 2012-2015

Anul raportării	Venituri totale	Venituri curente			Venituri din capital	Operațiuni financiare	Donații și sponsori zări
		Total venituri curente	Venituri fiscale	Venituri nefiscale			
2012	87.171,5	83.577,1	75.615,8	7.806,0	306,4	4,7	1,4
2013	90.561,4	86.694,0	80.175,2	6.358,4	299,8	6,6	
2014	95.370,1	86.878,4	80.538,1	6.164,9	286,3	118,5	18,8
2015	105,705.6	97,479.9	89,572.7	7,714,3	394.5	28.0	

Sursă: Prelucrare Ministerul Finanțelor

În tabelul prezentat se observă o modificare crescătoare a veniturilor totale din 2012 până în anul 2015. În 2012 valoarea veniturilor a fost de 87,171.5 mii lei pe când în anul 2015 valoarea resurselor a fost de 105,705.6 mii lei. În anul 2015 veniturile au avut o creștere semnificativă față de anul 2012 cu aproximativ 18.000 mii lei.

De asemenea veniturile fiscale au înregistrat o evoluție semnificativă datorită taxelor și impozitelor cu caracter obligatoriu, ele pot fi denumite pârgii economico-financiare pentru că vin cu o contribuție pozitivă asupra veniturilor publice. Veniturile nefiscale au înregistrat o evoluție descendentă în intervalul de timp 2012-2014 cu aproximativ 1.500 mii lei însă în anul 2015 și-a revenit la o valoare normală cu o creștere din 2014 până în 2015 cu 1.500 mii lei. Veniturile din capital au modificări nesemnificative față de celelalte venituri.

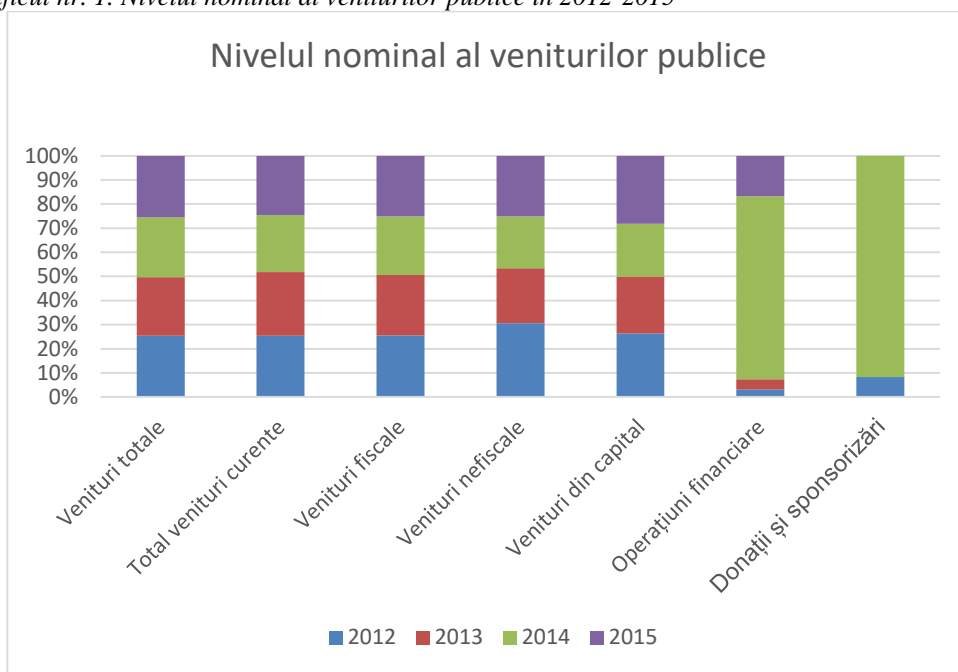
După cum putem observa în anii 2012-2014 au existat diferențe semnificative însă în anii 2013-2014 diferențele au fost nesemnificative dar din 2014 până în 2015 modificările au fost foarte puternice, veniturile au crescut considerabil.

Tabelul nr. 2. Ponderea veniturilor publice în PIB în perioada 2012-2015

Anul raportării	Venituri totale	Venituri curente					
		Total venituri curente	Venituri fiscale	Venituri nefiscale	Venituri din capital	Operațiuni financiare	Donații și sponsorizări
2012	49,40%	47,36%	42,85%	4,42%	0,17%	0,00%	0,00%
2013	47,30%	45,28%	41,88%	3,32%	0,15%	0,00%	
2014	48,18%	43,98%	40,69%	3,11%	0,14%	0,05%	0,00%
2015	49,84%	45,96%	42,23%	3,63%	0,18%	0,01%	

Sursă: Prelucrare Ministerul Finanțelor

Graficul nr. 1. Nivelul nominal al veniturilor publice în 2012-2015

Sursă: Prelucrare Ministerul Finanțelor

În urma datelor evidențiate în graficul și tabelul de mai sus se poate constata o evoluție accentuată a resurselor publice totale în valoare de aproximativ 18.000 mii lei în faza de analiză, care poate fi influențată de modificarea anumitor factori ce contribuie la diferențierea veniturilor totale. Cele mai importante elemente ce contribuie la această evoluție sunt PIB-ul, venitul național net pentru fiecare locuitor în parte, cât câștigă fiecare locuitor în salariul mediu brut, investițiile externe etc. Modificările ce au apărut în fiecare an asupra veniturilor fiscale denotă faptul că acestea au o importanță semnificativă în veniturile totale tocmai prin variația valorii taxelor, impozitelor obligatorii etc. După cum se poate observa din analiza de mai sus toate categoriile de resurse au fost modificate pozitiv pe măsura trecerii fiecărui an.

4. Concluzii:

Studiul prezintă structura resurselor financiare publice din bugetul de stat și din bugetele locale, respectiv mutațiile care au loc atunci când intervin diverși factori care, după cum s-a observat, aceștia pot influența evoluția resurselor financiare publice fie pozitiv, fie negativ.

În procesul îndeplinirii funcțiilor și sarcinilor sale, statul asigură acoperirea necesităților publice generale. Pentru aceasta el are nevoie de importante resurse bănești care se mobilizează prin intermediul relațiilor financiare. Folosirea resurselor bănești astfel mobilizate are loc prin intermediul cheltuielilor publice.

Categoria de cheltuieli publice este strâns legată de ansamblul actelor și operațiunilor de repartizare și utilizare a fondurilor statului pentru acțiuni social-culturale și economice, pentru întreținerea organelor statului și apărarea națională etc.

Sistemul financiar contribuie prin categoriile de relații financiare pe care le exprimă fiecare verigă componentă la mobilizarea mijloacelor bănești pentru alimentarea fondurilor ce se creează la nivel micro sau macroeconomic, la repartizarea și utilizarea acestora conform destinației pe baza reglementărilor în vigoare.

Referințe

- Anghelache Gabriela, Beleanu Pavel, *Finanțe publice ale României*, Ed. Economica, București, 2003.
- Gheorghe Filip, *Finanțe publice*, Editura Junimea, Iași, 2010.
- Iulian Văcărel, *Finanțe publice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007.
- Buletinul MFP - <http://www.mfinante.ro/execbug.html?pagina=buletin>
- Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice (art. 1 și art. 2), publicată în M. O. nr. 597/17.08.2002.
- Legea nr. 273 din 29 iunie 2006 privind finanțele publice locale, publicată în M. O. nr. 618 din 18 iulie 2006.

EVAZIUNEA FISCALĂ

Roxana COJOCARU*

Alina FILCESCU**

Abstract

Evaziunea fiscală este un fenomen economico – social, de importanță majoră, cu care se confruntă toate statele, într-o mai mare sau mai mică măsură. Deoarece eradicarea completă a evaziunii fiscale este practic imposibilă, statele caută măsuri eficiente pentru limitarea acestui fenomen. Scopul acestei lucrări îl reprezintă identificarea principalelor componente ale sistemului fiscal, cauzele evaziunii fiscale și propuneri de reducere a nivelului evaziunii fiscale.

Cuvinte cheie: *evaziune fiscală, sistem fiscal, legislație, impozit, contravenții, infracțiuni, măsuri de combatere.*

1. Introducere

Impozitul constituie o necesitate legată de organizarea vieții sociale, pe care trebuie să o accepte toți cetățenii, dar el trebuie să fie justificat și să se mențină la un nivel suportabil. Acest argument este susținut de teoreticienii americani ai ofertei, cum este Arthur Laffer, potrivit căruia «un impozit prea mare omoară impozitul», adică impozitarea nu poate depăși un anumit nivel, altminteri există riscul ca veniturile fiscale ale autorităților administrațiilor publice centrale și locale să scadă considerabil, în special din cauza comportamentului contribuabililor (fraudă și/sau evaziune fiscală, muncă la negru sau chiar descurajarea muncii).

Noțiunea de evaziune fiscală a constituit o preocupare permanentă a specialiștilor în fiscalitate, aceștia considerând-o rezultanta logică a inadvertențelor unei legislații imperfecte, a unei metodologii defectuoase de aplicare, materializată printr-o fiscalitate excesivă sau prin omisiunea unor elemente, ceea ce generează o favorizare a apariției și dezvoltării acestui fenomen.

Evaziunea fiscală este definită în Legea 87/1945 astfel: „sustragerea, prin orice mijloace, în totalitate sau în parte, de la plata impozitelor, taxelor și a altor sume datorate bugetului de stat, bugetelor locale, bugetului asigurărilor sociale de stat și fondurilor speciale extrabugetare, de către persoanele fizice și persoanele juridice române și străine, denumite contribuabili...”.

Maurice Duverger consideră evaziunea fiscală ca un termen generic ce desemnează o fugă din fața impozitelor. Ulterior, același Maurice Duverger afirma simplu și concis: “există evaziune fiscală, în sensul propriu al cuvântului, când cel care ar trebui să plătească impozitul, nu îl plătește, fără ca obligația acestuia să fie transmisă unui terț”. În acest caz, se observă că se dorește a se face

---

*Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: cojocaruroxana14@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Nicoleta Panait (nicoletapanait@univnt.ro).

** Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: ioana.alina.247@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Nicoleta Panait (nicoletapanait@univnt.ro).

o delimitare clară între evaziune fiscală și fenomenul de repercusiune care ține de difuziunea impozitelor.

Oreste Anastasiu definește „evaziunea legală” drept “acțiunea contribuabilului de a ocoli legea, recurgând la o combinație neprevăzută de legiuitori și în consecință tolerată prin scăpare din vedere. Ea nu poate fi posibilă decât mulțumită unei inadecvențe sau lacune ale legii și este frecventă mai ales în epoci când apar noi forme de întreprinderi sau noi impozite”.

Evaziunea legală, ar însemna, în concepția susținătorilor noțiunii, exploatarea cadrului normativ existent, în sensul valorificării inteligente a inconsecvențelor, contradicțiilor sau echivocității unor prevederi legale, în scopul evitării plății obligațiilor legale către stat.

Evaziunea fiscală permite sustragerea unei părți din materia impozabilă fără ca această conduită să fie considerată ca o vătămare a legii (contravenție sau infracțiune). În practică contribuabilii găsesc anumite mijloace și exploatănd insuficiențele legislației eludează în mod “legal”, sustrăgându-se în totul sau în parte plății impozitelor, tocmai datorită acestei insuficiențe a legislației.

Tabelul nr.1   *Prezentarea zonelor evaziunii fiscale*

Zona ilegală	fraudă
Zona gri	abuz de drept
Zona legală	- abilitate fiscală - abțință - aplicarea regimurilor fiscale de favoare - eroare - respectarea legii

Sursa: Vasile Barbu, **Fondurile publice. Constituire și utilizare**, Editura de Vest, Timișoara, 2001

Conform acestei scheme ce reprezintă zonele evaziunii fiscale, contribuabilul glisează de la zonele de eroare la utilizarea abținerilor fiscale, de la simpla abțință la manipulare abilă a textelor de lege și, în sfârșit, de la abuz față de legile fiscale, la fraudă calificată.

Pe de altă parte, se mai poate observa că evaziunea fiscală propriu-zisă (frauda fiscală) se prezintă nu numai sub modalități diferite, ci și în nuanțe diferite de ilegalitate, variind astfel de la exagerări de posturi (de exemplu: exagerări de cheltuieli) la omisiuni de posturi (de obicei, de venituri), acestea din urmă prezentând o gravitate mai mare întrucât sunt destul de dificil de identificat.

În esență, evaziunea fiscală reprezintă neîndeplinirea cu rea credință de către contribuabili a obligațiilor fiscale, iar acțiunile sau inacțiunile acestora în domeniul de referință intră sub incidența Codului penal și a Codului de procedură penală, precum și ale tuturor celorlalte prevederi legale care guvernează sediul materiei.

2. Componentele sistemului fiscal

Sistemul fiscal este format dintr-un ansamblu de elemente, prin care se alimentează bugetele publice ale statelor. Aceste componente sunt:

- impozite;
- taxe;
- contribuții;
- **alte venituri publice** instituite în sarcina contribuabililor

Principalele **autorități** cu rol important în **sistemele fiscale** contemporane sunt:

- **autoritatea legiuitoare**, care are puterea de decizie și care creează sistemul fiscal, instituie taxe și impozite și regulile după care acestea se colectează, creează dreptul fiscal;

- **autoritatea executivă**, care gestionează veniturile realizate pe baza impozitelor, taxelor și contribuțiilor instituite și celelalte venituri ale statului cu caracter nefiscal, pentru satisfacerea nevoilor generale ale populației. Este și autoritatea care întocmește și propune puterii legiuitoare bugetele date în competența sa, dar și impozitele, taxele și contribuțiile ce urmează să se încaseze;
- **autoritatea care administrează sistemul de impunere**, autoritatea care, prin organele și agenții săi, colectează taxele și impozitele după regulile stabilite de puterea legiuitoare;
- **contribuabilii**, masa tăcută și supusă, plătitorii de taxe și impozite din care se constituie veniturile statului;
- **autoritatea judecătorească**, a cărei misiune este aceea de a soluționa disputele dintre ceilalți actori.

Principiile fiscalității în Codul fiscal român

Codul fiscal formulează principiile fiscalității în art. 3 (Principiile fiscalității) astfel:

1. neutralitatea măsurilor fiscale;
2. certitudinea impunerii;
3. echitatea fiscală;
4. eficiența impunerii.

Doctrina a primit cu rezerve principiile astfel formulate¹ susținându-se că:

- principiul neutralității măsurilor fiscale reprezintă doar o reflecție a principiului egalității;
- echitatea fiscală este, în realitate, o consecință a principiului constituțional a justei așezări a sarcinilor fiscale;
- principiul eficienței impunerii „este greșit formulat, în realitate fiind vorba despre principiul securității juridice (ale cărui componente sunt stabilitatea și neretroactivitatea)”.

Aceste principii sunt, în mod special, folosite într-un sistem fiscal cum este cel al României zilelor noastre, caracterizat prin incoerență și impredictibilitate datorată repetatelor modificări legislative și care nu respectă chiar regulile de bază. Ele trebuie corect și clar formulate și adaptate realității României, pentru că aceste principii, *respectarea lor și corecta lor aplicare, reprezintă condiții esențiale și pentru dezvoltarea dreptului fiscal român.*

3. Cauzele evaziunii fiscale

Presiunea fiscală, atunci când presiunea fiscală medie (sau pe sectorul de care este interesat un anumit contribuabil) este relativ mare, atunci contribuabilul poate alege să se sustragă acestei fiscalități, fie în totalitate (intrarea în economia subterană), fie în parte, practicând evaziunea fiscală de și activitatea sa rămâne în economia oficială. Este destul de dificil să se stabilească un prag anume, cantitativ, la care contribuabilul ia decizia de a evazona fiscal: acest prag depinde atât de sectorul de activitate cât și de aspecte psihologice sau culturale, mai dificil de cuantificat. Cu cât presiunea fiscală crește, cu atât veniturile fiscale scad, deoarece o presiune fiscală ridicată va conduce la evaziune fiscală și, deci, la reducerea încasărilor la buget.

Totuși, trebuie spus că creșterea presiunii fiscale nu conduce doar la evaziune fiscală, ea poate conduce și la renunțarea la afaceri, la renunțarea la unele locuri de muncă (dacă, de exemplu, crește presiunea parafiscală, cum ar fi rata de contribuții sociale de stat), adică, într-un cuvânt, poate conduce la reducerea bazei de impozitare, ceea ce conduce la reducerea veniturilor fiscale chiar în absența evaziunii fiscale.

---

¹ Mircea Ștefan Minea și Flavius Costăș cu privire la principiile fiscalității formulate în *Codul fiscal român*, în *Dreptul finanțelor publice*, vol. I. *Drept financiar*, Vol. II, *Drept fiscal*, Editura Wolters Kluwer, 2008.

Contagiunea este un factor generator de evaziune fiscală insidios dar cu o mare forță statistică, în sensul că este dificil de controlat, dar se poate produce în proporție de masă. Mecanismul este următorul: un contribuabil care observă că alți contribuabili, evazionişti, nu au suportat costuri mari (sau, poate, nu au suportat nici un cost) pentru comportamentul lor evazionist, va decide, la rândul său, să se comporte evazionist, în speranța că lucrurile se vor întâmpla în mod similar și pentru el. Acesta este mecanismul contagiunii (sau al imitației), mecanism care este deosebit de prezent pe piață.

Ineficiența administrației fiscale - contribuabilul economic poate practica evaziunea fiscală și în cazul în care sancțiunea pentru această faptă este mică sau probabilitatea de a fi identificat și sancționat este mică. Acest comportament se poate produce indiferent de rata de impozitare (indiferent, deci, de presiunea fiscală, în general), evaziunea fiscală putând, aşadar, să se producă chiar dacă presiunea fiscală scade. Slăbiciunea administrației fiscale poate fi efectul, pe de o parte, al corupției acesteia iar, pe de altă parte, al incapacității logistice sau profesionale a acesteia (incompetență). Indiferent de cauza slăbiciunii administrației fiscale, atunci când aceasta devine notorie sau chiar când este intuită de către contribuabil, acesta „accesează” evaziunea fiscală.

În România, problema evaziunii fiscale capătă un interes major în primul rând datorită existenței unei economii cu o lipsă acută de capital, atât la nivel macroeconomic, pentru susținerea programelor naționale de restructurare, cât mai ales la nivel microeconomic, unde fenomenul subcapitalizării este deosebit de presant.

Alături de corupție, evaziunea fiscală este din păcate fenomenul economic și social cel mai vehiculat în perioada actuală, în toate mediile începând cu contribuabilul, cetățeanul de rând și până la sfera politicului de la vârful societății. Proporțiile la care a ajuns evaziunea fiscală în România fac acest fenomen să fie atât de real, încât prezența sa a devenit cotidiană în toate sferele aducătoare de profit.

4. Combaterea evaziunii fiscale

Combaterea evaziunii fiscale este o problema primordială a oricărui guvern, având ca scop încasarea tuturor creanțelor bugetare ce i se cuvin pentru realizarea obiectivelor propuse prin programul de guvernare sau respectarea indicatorilor bugetari, având drept consecință creșterea nivelului de trai al populației.

În România sunt aplicabile prevederile Legii nr.241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale. Legea nr.241/2005 a fost actualizată prin OUG nr.54/2010 privind unele măsuri pentru combaterea evaziunii fiscale.

În sensul legii, constituie infracțiuni următoarele fapte:

- nerefacerea cu intenție a documentelor de evidență contabilă distruse în termenul înscris în documentele de control, deși operațiunea putea fi făcută;
- refuzul nejustificat al unei persoane de a prezenta organelor competente documentele legale și bunurile din patrimoniu, în scopul împiedicării verificărilor financiare, fiscale sau vamale, în termen de cel mult 15 zile de la somație;
- împiedicarea sub orice formă a organelor competente de a intra în sedii, incinte sau pe terenuri, cu scopul efectuării verificărilor financiare, fiscale sau vamale;
- reținerea și nevărsarea, cu intenție, în cel mult 30 de zile de la scadență, a sumelor reprezentând impozite sau contribuții cu reținere la sursă;
- deținerea sau punerea în circulație, fără drept, a timbrelor, banderolelor sau formularelor tipizate, utilizate în domeniul fiscal, cu regim special;
- tipărirea, deținerea sau punerea în circulație, cu știință, de timbre, banderole sau formulare tipizate în domeniul fiscal, cu regim special, falsificate;

- stabilirea cu rea – credință de către contribuabil a impozitelor, taxelor sau contribuțiilor, având ca rezultat obținerea, fără drept, a unor sume de bani cu titlu de rambursări sau restituiri de la bugetul general consolidat ori compensări datorate bugetului general consolidat;
- asocierea în vederea săvârșirii faptei anterior menționate;
- ascunderea bunului ori a sursei impozabile ori taxabile;
- omisiune, în tot sau în parte, a evidențierii în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate;
- evidențierea în actele contabile sau în alte documente legale a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive;
- alterarea, distrugerea sau ascunderea de acte contabile, memorii ale aparatelor de taxat ori de marcat electronice fiscale sau alte mijloace de stocare a datelor;
- executarea de evidențe contabile duble, folosindu-se înscrisuri sau alte mijloace de stocare a datelor;
- sustragerea de la efectuarea verificărilor financiare, fiscale sau vamale, prin nedeclararea, declararea fictivă ori declararea inexactă cu privire la sediile principale sau secundare ale persoanelor verificate;
- substituirea, degradarea sau înstrăinarea de către terțe persoane a bunurilor sechestrate în conformitate cu prevederile Codului de procedură fi scală și ale Codului de procedură penală.”
- Sancționarea infracțiunilor de evaziune fi scală este reglementată de Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție.

Pentru a stabili metodele de combatere a evaziunii fiscale este necesar să se determine cauzele care o generează și efectele produse de acest fenomen. Enumerăm o serie de măsurile care se impun pentru reducerea evaziunii fiscale:

- excluderea persoanelor beneficiare a facilităților din paradisurile fiscale din convențiile de - creare unui cod de procedură fiscală care să cuprindă toate impozitele și taxele pe care le datorează fiecare categorie de contribuabili și să cuprindă explicit și simplificat toate elementele constitutive ale acestora, modul de calcul (cu exemple concrete), termenele de plată, conturile și băncile unde se virează, drepturile și obligațiile pe care le are;
- eliminarea facilităților acordate contribuabililor, a reducerilor, eșalonărilor sau scutirilor de impozite acordate anumitor contribuabili;
- crearea unui sistem informatic la nivel național care să furnizeze on-line informații despre fiecare contribuabil respectiv, date de identificare, date despre verificările efectuate, declarațiile depuse, impozitele achitate, sancțiunile și pedepsele;
- îmbunătățirea serviciilor oferite contribuabililor prin acordarea de asistență fiscală acestora;
- introducerea în școli a orelor de educație fiscală;
- executarea silită și pedepsirea persoanelor vinovate și nu numai executarea silită a bunurilor societății cum se aplica în prezent și în țara noastră, având în vedere că sumele de bani provenite din evaziune nu sunt investite în active pentru nevoile agentului economic, ci pentru mărirea averii proprii a asociațiilor;
- reorganizarea controlului financiar prin stabilirea competentelor ce-i revine fiecărui organ de control din cadrul Ministerului Finanțelor Publice astfel încât să se elimine suprapunerile din activitatea de control financiar și evaluarea pe baza de indicatori a controalelor fiscale și armonizarea cu cerințele comunității europene;
- luarea de măsuri anti-abuz din partea organelor de control;

- simplificarea sistemului contabil și armonizarea la standardele internaționale de contabilitate.

Eficiența unui sistem fiscal constă în gradul de consimțire la impozit. Insuficiența educației fiscale a cetățenilor are, de asemenea, efecte asupra creșterii fenomenului de evaziune fiscală. În același sens, trebuie menționat și faptul că lipsa unui control efectuat de personal calificat și lacunele legislației fiscale pot determina amplificarea efectului evaziunii fiscale. Consecințele evaziunii fiscale produc prejudicii atât statului, cât și contribuabililor, deoarece statul nu primește veniturile necesare activității sale, iar contribuabilii suportă impozite mai mari la venituri mai mici.

5. Concluzii:

Fenomenul de evaziune fiscală a existat dintotdeauna și cu siguranță va exista și în viitor, însă, dimensiunile acestuia, considerate foarte mari, din cauza informațiilor și datelor mult prea relative, nu vor putea fi stabilite cu exactitate niciodată. Pentru a realiza ce înseamnă acest fenomen încă de la începuturile istoriei, arătăm că în sec. III e. n., romanii își îngropau obiectele din aur și bijuteriile, pentru a evita plata taxelor impuse pentru astfel de bunuri. Evaziunea fiscală este o noțiune foarte dificil de precizat, în plus nu există o definiție legală a evaziunii fiscale frauduloase. Dacă se vorbește de evaziune fiscală, ne gândim în aceeași măsură atât la evaziune fiscală legală sau legitimă precum și la cea ilegală, la evaziune internațională, la paradisuri fiscale sau alte refugii, la abuzul dreptului de a fugi din fața impozitului precum și la libertatea alegerii căii celei mai puțin impozitate sau de subestimare fiscală și nu, în ultimul rând, la economia subterană. De cele mai multe ori, fraudă fiscală (evaziunea fiscală frauduloasă) desemnează o infracțiune la lege și se deosebește radical de evaziunea fiscală definită ca o utilizare subtilă a posibilităților oferite de lege. Cu toate acestea, evaziunea fiscală este un termen generic care desemnează manifestarea de fugă din fața impozitelor. Aceasta este definiția în sens larg a evaziunii fiscale care ajunge să înglobeze și fraudă.

Evaziunea fiscală ilicită are, obligatoriu, un caracter fraudulos, prin aceasta înțelegându-se acțiunea contribuabilului care încalcă o prevedere legală, scopul fiind de a nu plăti impozitul datorat. Evaziunea fiscală este frauduloasă atunci când contribuabilii, obligați să furnizeze date care să sprijine declarațiile acestora, recurg la disimularea obiectului impozabil, subevaluând quantumul materiei impozabile sau folosind alte căi de sustragere de la plata impozitului datorat. În general, e greu să se poată determina toate formele de evaziune de acest gen. Evaziunea legală sau mai bine spus acceptată sau tolerată exprimă acțiunea contribuabililor de a ocoli unele obligații de plată prevăzute de lege, recurgând la diverse combinații neprevăzute de legiuitor. Ea nu poate fi posibilă decât datorită unor neconcordanțe sau lipsuri ale legii și e frecventă mai ales atunci când apar noi forme de entități (contribuabili) sau noi categorii de taxe și impozite. În prezent, pentru a se sustrage de la plata taxelor și a impozitelor sunt folosite metode diversificate și sofisticate cum ar fi: firmele fantomă, firmele conductă, firmele butoi, firmele off-shore, fraudă tip carusel, în funcție de efectele evaziunii fiscale, putem constata că în fața acestui fenomen avem cele două părți active - statul și evazionistii și contribuabilul corect, ca parte pasivă. Dacă cele două părți active înregistrează pierderi, respectiv câștiguri datorită acestui fenomen, contribuabilul corect, aparent, nu are nici ce pierde și nici ce câștigă din evaziunea fiscală a altora. Pe termen lung însă, contribuabilul corect care nu recurge la evaziune fiscală va trebui să suporte o creștere a obligațiilor sale fiscale, de plată, datorate creșterii sarcinii fiscale, ca urmare a sumelor diminuate încasate la bugetul de stat. Totodată, contribuabilul neevazionist va beneficia, de asemenea, de serviciile publice într-o măsură tot mai mică și va deveni și mai puțin competitiv în raport cu concurenții săi. Nemulțumirile cetățenilor determinate de sentimentul inechității sociale și economice, adică condiții economice inegale pentru diferiți operatori economici, ce sunt produse sau cel puțin amplificate de ponderea crescută a fenomenului de evaziune fiscală, pot avea o

importanță deosebit de crescută asupra evoluției sistemului politic, mai ales într-o țară ca România, unde nivelul de trai și puterea de cumpărare pe care o dețin cetățenii sunt destul de reduse.

Ca o concluzie, trebuie menționat faptul că impozitul este o prelevare exclusiv pecuniară impusă de stat, asupra persoanelor fizice sau juridice, având drept scop acoperirea tuturor cheltuielilor publice. Reducerea cotelor fiscalității ar asigura ritmicitatea plăților datorate bugetului de stat, acesta fiind de altfel, sensul reformelor fiscale din țările dezvoltate din Europa, SUA, Canada. Indiferent ce măsuri au fost luate, România a rămas o țară a impozitelor, că în continuare avem un număr prea mare de impozite și taxe locale. În perioada actuală evaziunea fiscală reprezintă un fenomen de proporții, cu implicații reale și alarmante în viața economico-socială. Cauzele care au dus la acest lucru sunt numeroase, dintre care am menționat: mărimea excesivă a sarcinii fiscale; educația insuficientă a contribuabililor, pe de o parte, și excesul de zel al organelor fiscale, pe de altă parte; o legislație defectuoasă care permite sustragerea de la plata impozitelor.

Referințe

- Balaban C., Evaziunea fiscală. Aspecte controversate de teorie și practică judiciară, Editura Rosetti, București, 2003
- Buletinul MFP - <http://www.mfinante.ro/execbug.html?pagina=buletin>
- Consiliul Fiscal, <http://www.consiliulfiscal.ro>
- Friedrich Schneider, Andreas Buehn, Claudio Montenegro, New Estimates for the Shadow Economies all over the World, International Economic Journal, Vol. 24, No. 4/2010, pp. 443–461.
- Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice (art. 1 și art. 2), publicată în M. O. nr. 597/17.08.2002
- Previziuni OECD în domeniul economiei informale în (în procente din PIB oficial), accesată 21 ianuarie 2016, <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/163720/umfrage/schattenwirtschaft-in-der-oecd-2010/>
- Șaguna D.D., Tratat de drept financiar și fiscal, Editura All Beck, București, 2001
- Vasile Barbu, Fondurile publice. Constituie și utilizare, Editura de Vest, Timișoara, 2001
- Văcărel, I. Finanțe publice, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007.
- Vizitiu Gh., Evaziunea fiscală, Editura Lumina Lex, București, 2001

MODIFICĂRI LEGISLATIVE PRIVIND SALARIILE APLICABILE DIN IANUARIE 2018

Flavia IBĂNESCU*
Izabela IBĂNESCU**

Abstract

În orice activitate prestată, angajatul urmărește cea mai importantă motivație, salariul. Din aceste considerente, această lucrare urmărește importanța remunerării angajaților și influența pe care o poate avea la nivelul acestora.

Este necesară o informare și o conștientizare a cadrului legislativ actual în ceea ce privește modificarea transferului contribuțiilor sociale obligatorii de la angajator la angajat, aplicarea prevederilor derogatorii de la Legea dialogului social nr. 62/2011 reglementate prin art. VII din OUG nr. 82/2017 pentru modificarea și completarea unor acte normative, registrul general de evidență a salariaților și transformarea muncii nedecларare în muncă declarată.

Cuvinte cheie: *salariu, angajat, angajator, Codul muncii, contract individual de muncă.*

1. Introducere

Salariul reprezintă o contraprestație a muncii prestate, exprimată, în prezent, în bani. Munca poate fi desfășurată pentru sine, producând astfel un venit și purtând denumirea de muncă independentă ori pentru un terț, fiind o muncă dependentă și producând un salariu¹.

Termenul de salariu are proveniență în limba latină *salarium*, care desemna inițial rația primită de sare de un soldat roman². În legislația muncii se mai utilizează și termeni, precum retribuție ori remunerație, ce provin tot din limba latină, dar și denumirea de indemnizație³.

Salariul reprezintă concomitent obiect al contractului, semnificând contraprestația muncii, dar și cauză, întrucât pentru a-l câștiga, persoana trebuie să se încadreze în muncă⁴.

Obligația de plată a salariului reprezintă, în literatura de specialitate, atât o obligație de a da, cât și una de a face⁵.

---

* Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, specializarea Contabilitate și Informatică de Gestione, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: flavia.ibanescu@yahoo.com), coordonator lector univ. dr. Mariana Gurău.

** Studente, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, specializarea Contabilitate și Informatică de Gestione, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: flavia.ibanescu@yahoo.com, izabela.ibanescu@yahoo.com), coordonator lector univ. dr. Mariana Gurău.

¹ Radu Răzvan Popescu, *Dreptul muncii. Legislație internă și internațională. Doctrină și jurisprudență*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 266;

² Ibidem;

³ Ibidem;

⁴ Ibidem;

⁵ Ibidem.

2. Modificări legislative apărute în 2018

2.1. Schimbări intervenite în Codul muncii

Actul normativ care reglementează relațiile salariale, Codul muncii – Legea nr. 53/2003⁶ a suferit modificări și completări aplicabile de la 1 ianuarie 2018, reflectate de Ordonanța de urgență nr. 53/2017 privind mai multe aspecte precum: munca nedeclarată, sancțiuni aplicabile acesteia, încheierea contractului individual de muncă, registrul general de evidență a salariaților, precum și altele.

Munca nedeclarată reprezintă un fenomen de o gravitate crescută cu care se confruntă societatea, cu consecințe negative atât asupra lucrătorului, cât și asupra bugetului de stat, ce se manifestă în diferite forme, atât prin nedeclararea către autorități a întregii activități a angajatului, cât și prin declararea parțială a activității acestuia⁷.

Legislația românească nu prevede, în prezent, o definiție a muncii nedeclarate, Codul muncii sancționând numai fapta de a primi la muncă o persoană în lipsa încheierii în formă scrisă a contractului individual de muncă anterior începerii activității, nu și alte forme în care se manifestă munca nedeclarată⁸.

Munca nedeclarată reprezintă, conform art. 15¹ din Codul muncii următoarele:

- a. primirea la muncă a unei persoane fără încheierea contractului individual de muncă în formă scrisă, în ziua anterioară începerii activității;

În cazul nerespectării alineatului precedent, sancțiunea prevăzută de art. 260 alin. (1) lit. e) este amenda de 20.000 lei pentru fiecare persoană identificată.

- b. primirea la muncă a unei persoane fără transmiterea raportului de muncă în registrul general de evidență a salariaților cel târziu în ziua anterioară începerii activității;

Art. 260 alin. 1 lit. e¹) prevede o amendă de 20.000 lei pentru fiecare persoană identificată pentru nerespectarea lit. b) art. 15¹.

- c. primirea la muncă a unui salariat în perioada în care acesta are contractul individual de muncă suspendat.

Încălcarea prevederii mai sus menționate este prevăzută tot cu o amendă de 20.000 lei pentru fiecare persoană identificată, conform lit. e²).

- d. primirea la muncă a unui salariat în afara programului de lucru stabilit în cadrul contractelor individuale de muncă cu timp parțial.

Încălcarea prevederii anterior amintite se sancționează cu amendă de 10.000 lei pentru fiecare persoană identificată, astfel cum reglementează art. 260 alin. (1) lit. e³).

Alin. (4) și (5) ale art. 260 vin cu următoarele completări: în situația constatării săvârșirii uneia dintre faptele prevăzute la alin. (1) lit. e)-e²), inspectorul de muncă dispune, ca sancțiune complementară, sistarea activității locului de muncă organizat, supus controlului, conform procedurii de sistare elaborate de Inspekția Muncii și aprobate prin ordin al ministrului muncii și justiției sociale, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, după consultarea prealabilă a confederațiilor sindicale și patronale reprezentative la nivel național.

Angajatorul poate relua activitatea doar după achitarea amenzii contravenționale aplicate și după ce demonstrează că a remediat deficiențele care au condus la sistarea activității: prin încheierea contractului individual de muncă, prin transmiterea raportului de muncă în registrul general de evidență a salariaților sau, după caz, prin încetarea suspendării contractului individual

⁶ Legea nr. 53/2003 – Codul muncii;

⁷ <https://www.codulmuncii.eu/modificari-codul-muncii/oug-nr-53-2017.html>, accesat la data de 21.03.2018;

⁸ Ibidem;

de muncă și constituirea și plata contribuțiilor sociale și a impozitului pe venit aferente veniturilor salariale care se cuvin lucrătorului pe perioada în care a prestat activitate nedeclarată.

Articolul 16 din Codul muncii vine cu următoarele modificări:

Alineatele (1), (2) și (3) prevăd că angajatorul, înainte de a începe activitatea în acel loc, are obligația de a încheia contractul în formă scrisă, de a înmâna un exemplar salariatului, de a îl înregistra în registrul general de evidență a salariaților care se transmite la inspectoratul teritorial de muncă.

De regulă, contractul individual de muncă se încheie pe durată nedeterminată. Prin excepție, contractul individual de muncă se poate încheia și pe durată determinată, dar numai în condițiile expres prevăzute de lege.

Angajatorul este obligat să păstreze la locul de muncă o copie a contractului individual de muncă pentru salariații care prestează activitatea în locul respectiv, conform alin. (4), art. 16.

Art. 17 alin. (5) are următorul conținut: dacă în timpul executării contractului individual de muncă se modifică una dintre clauzele contractuale, se impune încheierea unui act adițional la contract, dar înaintea producerii modificării, cu excepția situațiilor în care o asemenea modificare este prevăzută în mod expres de lege sau în contractul colectiv de muncă aplicabil, fiind necesar transmiterea actului adițional în registrul de evidență a salariaților.

Obligația angajatorului este de a păstra la locul de muncă evidența orelor de muncă prestate zilnic de către fiecare angajat, cu evidența orei de începere și a celei de sfârșit a programului de lucru. Dar și de a permite controlul inspectorilor de muncă această evidență, ori de câte ori este solicitat acest aspect, astfel cum prevede art. 119 din Codul muncii.

Durata întregă a timpului de lucru pentru normă întreagă este de 8 ore pe zi, însumând 40 de ore pe săptămână, conform art. 112 din Legea nr. 53/2003.

Art. 114 prevede că timpul de muncă mai mare de 40 de ore pe săptămână se va înregistra drept muncă suplimentară. Durata maximă de muncă nu poate depăși 48 ore pe săptămână, inclusiv orele suplimentare doar în condițiile expres prevăzute de lege.

Munca suplimentară se va efectua doar cu acordul salariatului. Efectuarea muncii suplimentare peste durata maximă este interzisă, conform art. 120.

În cazul contractului colectiv de muncă, se stabilește, prin negociere, un spor pentru munca suplimentară, acordat în condițiile legii sau în cazul contractului individual de muncă și nu poate fi mai mic decât 75% din salariul de bază, după cum reglementează art. 123 din Cod.

Art. 125 alin. (1) coroborat cu art. 126 prevăd că munca prestată de salariați între orele 22 - 06 reprezintă muncă de noapte. Acești angajați au posibilitatea de a beneficia de program de lucru redus cu o oră față de durata normală a zilei de lucru, cu menținerea salariului de bază sau spor pentru munca prestată pe intervalul nopții de 25% din salariul de bază.

Dacă durata zilnică a timpului de lucru depășește 6 ore, angajații au dreptul la pauză de masă și la alte pauze, în condițiile stabilite prin contractul colectiv de muncă sau prin regulamentul de ordine interioară, conform art. 134 alin. (1).

În art. 137 alin. (1), (2) și (3) se prevede că repausul săptămânal este de 48 de ore consecutive, de regulă, sâmbătă și duminică. În vechea reglementare, acest repaus era prevăzut ca două zile consecutive. Repausul săptămânal poate fi acordat și în alte zile astfel cum este reglementat în contractul colectiv de muncă sau în regulamentul intern. Astfel, în această situație, angajații vor beneficia de un spor la salariu prevăzut ori în contractul colectiv de muncă, ori în contractul individual de muncă.

Prevederile articolului 139 privind zilele de sărbătoare legală în care este interzis a se lucra sunt: 1 și 2 ianuarie, 24 ianuarie – Ziua Unirii Principatelor Române, Vinerea Mare, prima și a doua zi de Paști, 1 mai, 1 iunie, prima și a doua zi de Rusalii, 15 august – Adormirea Maicii Domnului, 30 noiembrie – Sfântul Apostol Andrei, Cel Întâi Chemat, Ocrotitorul României, 1

decembrie, prima și a doua zi Crăciun. Cei care aparțin cultelor religioase legale, altele decât cele creștine, vor beneficia de două zile libere pentru fiecare dintre cele 3 sărbători religioase anuale.

Art. 160 și 164 din Codul muncii fac referire la salariu și la acordarea lui. Primul articol menționează că salariul este alcătuit din salariul de bază, indemnizații, sporuri, dar și alte adaosuri. Fiecare salariu se stabilește individual, prin negocieri directe între angajator și angajat. Următorul articol prevede că angajatorul are obligația de a garanta în plată un salariu lunar brut cel puțin egal cu salariul de bază minim brut pe țară.

Ultima modificare cu care a venit OUG nr. 53/2017 este cuprinsă în articolul 256 ce sancționează cu închisoarea de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă, infracțiunea de a primi la muncă o persoană aflată în situație de ședere ilegală în România, cunoscând că aceasta este victimă a traficului de persoane.

În HG nr. 905/2017⁹, în art. 2, alin. (2) este prevăzut că fiecare angajator este obligat să întocmească, să completeze și să transmită către inspectoratul teritorial de muncă în a cărui rază teritorială își are sediul, respectiv domiciliul, datele în registrul general de evidență a salariaților.

Art. 13, alin. (2) din aceeași hotărâre stabilește că până la data de 31 martie 2018, angajatorii vor putea transmite în Revisal, orice modificare a salariului de bază brut, în contextul mutării contribuției de asigurări sociale și a contribuției de asigurări sociale de sănătate la angajat.

2.2. Schimbări aduse Legii dialogului social

Legea dialogului social este cea care reunește regulile aplicabile negocierilor colective, sindicatelor și patronatelor, conflictelor de muncă, dar și modului în care partenerii sociali sunt consultanți atunci când se adoptă măsuri legislative noi.

În vechea reglementare, angajatorii cu mai mult de 21 de salariați aveau obligația legală de a iniția negocierea colectivă, în conformitate cu prevederile Legii nr. 62/2011¹⁰ republicată. În acord cu OUG nr. 82/2017¹¹, art. VII, alin. (1), prin derogare de la Legea nr. 62/2011, în perioada 20.11.2017 – 20.12.2017, toți angajatorii, indiferent de numărul de angajați, sunt obligați să inițieze negocieri colective cu ei, sau, după caz, să negocieze actele adiționale la contracte și acordurile colective de muncă în vigoare, pentru a pune în aplicare modificările aduse de OUG nr. 79/2017¹² Codului Fiscal, începând cu data de 01.01.2018.

Astfel, în ceea ce privește mențiunile anterioare, angajatorul este obligat să facă dovada înștiințării tuturor părților care au dreptul la negociere, cu privire la intenția de a începe negocierile colective.

Prin ordonanța de urgență, Guvernul îi obligă pe angajatori să inițieze negocieri colective pentru punerea în aplicare a prevederilor OUG nr. 79/2017. Această propunere urmărește, practic, să oblige părțile la negocieri colective privind menținerea valorii nete a salariilor în plată, odată cu intrarea în vigoare a prevederilor OUG 79/2017, adică 1 ianuarie 2018¹³.

Legea dialogului social prevedea că la angajatorii unde erau mai puțin de 21 de salariați, participau la negocieri reprezentanții aleși ai angajaților. În cazul în care nu erau aleși reprezentanți ai angajaților, angajatorul, printr-o notificare scrisă, invita la negocieri toți salariații, notificare ce trebuia să conțină următoarele informații: data, ora, locul și obiectul negocierii.

⁹ HG nr. 905/2017 privind registrul general de evidență a salariaților;

¹⁰ Legea nr. 62/2011 a dialogului social;

¹¹ Legea nr. 82/2017 pentru modificarea și completarea unor acte normative;

¹² Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 79/2017 pentru modificarea Codului fiscal;

¹³ <https://www1.agerpres.ro/economie/2017/11/20/bns-guvernul-a-adoptat-o-ordonanta-care-obliga-toti-angajatorii-sa-initieze-negocieri-colective-pentru-mentinerea-valorii-nete-a-salariilor-20-01-43>, accesat astăzi, 22.03.2018;

Rezultatul negocierii trebuia să fie consemnat într-un proces verbal semnat de către toți cei care au participat la negocieri.

3. Contribuțiile sociale existente până la 31 decembrie 2017

Până la sfârșitul anului trecut, totalul contribuțiilor sociale ajungea, cel puțin la 39,25%, însă, în funcție de condițiile de muncă ale unui salariat, totalul putea ajunge chiar și la 49,95%. Veciul tablou al contribuțiilor sociale arăta astfel:

- contribuția la sănătate: cotă totală de plată de 10,5% (salariat 5,5% + angajator 5%);
- contribuția pentru concedii medicale: cotă totală de plată de 0,85% (doar angajatorul);
- contribuția pentru accidente de muncă și boli profesionale: cotă totală de plată între 0,15% și 0,85% (doar angajatorul);
- contribuția la pensii: cotă totală de plată între 26,3% și 36,3% (salariat 10,5% + angajator);
- contribuția la șomaj: cotă totală de plată de 1% (salariat 0,5% + angajator 0,5%);
- contribuția pentru creanțe salariale: cotă totală de plată de 0,25% (doar angajatorul).

În cele din urmă, calcularea, reținerea și plata CAS (cotele noi), CASS (cota nouă) și CAM se fac din luna februarie 2018, pentru veniturile aferente lunii ianuarie 2018. Iar, pentru veniturile aferente lunii decembrie 2017 (pentru care se vor plăti contribuții în ianuarie 2018), se vor aplica vechile șase contribuții sociale și cotele aferente.¹⁴

4. Contribuții sociale în anul 2018

Începând cu 1 ianuarie 2018, Guvernul a făcut o serie de modificări privind contribuțiile sociale obligatorii pe care le datorează salariații și angajatorul.

Din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal reiese că, până la sfârșitul anului 2017 existau șase contribuții sociale obligatorii, în anul 2018, însă, existând doar trei.

Astfel, este vorba de următoarele contribuții obligatorii:

- contribuția la pensii pentru condiții normale de muncă (CAS), ce este în totalitate în sarcina salariatului (în cotă de 25%),
  - dacă este vorba de condiții deosebite de muncă, angajatorul are în sarcina sa o cotă suplimentară de 4% (deci 29% în total, salariat + angajator);
  - dacă este vorba de condiții speciale de muncă, angajatorul are în sarcina sa o cotă suplimentară de 8% (deci 33% în total, salariat + angajator);
- contribuția la sănătate (CASS), ce este în totalitate în sarcina salariatului (în cotă de 10%);
- contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM), care este în totalitate în sarcina angajatorului (în cotă de 2,25%).

Pentru salariații care lucrează în condiții normale, se datorează CAS de 25%. În cazul în care este vorba de condiții mai grele de muncă, atunci se datorează CAS de 29% sau 33%. Prin urmare, angajatorul datorează CAS, împreună cu salariatul, doar când vine vorba de condiții mai grele de muncă.

---

¹⁴ https://www.avocatnet.ro/articol_45478/Contribu%C8%9Bii-sociale-2018-angajat-%C8%99i-angajator-Ce-cote-oficiale-se-vor-pl%C4%83ti-pentru-un-salariu.html, accesat la data de 21.03.2018;

În ceea ce privește CAM, aceasta înglobează celelalte patru contribuții sociale existente până anul trecut. Concret, contribuția asiguratorie pentru muncă este compusă din fostele contribuții pentru șomaj, concedii medicale, riscuri profesionale și creanțe salariale. Banii strânși din contribuția asiguratorie pentru muncă (2,25%) sunt împărțiți astfel:

- 15% se duce la Fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale;
- 20% se duce la bugetul pentru șomaj;
- 5% se duce la Sistemul de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale;
- 40% se duce la Fondul național unic de asigurări sociale de sănătate pentru plata concediilor medicale;

20% se duce la bugetul de stat, într-un cont distinct.

Începând cu acest an, angajatorul datorează pentru un salariat un total minim de 37,25% (condiții normale de muncă), față de 39,25%, cât era totalul minim până la sfârșitul anului 2017. Pentru condiții mai grele de muncă, totalul ajunge la 41,25% sau la 45,25%.¹⁵

Aceste contribuții sunt datorate de către angajat, dar obligația stabilirii, reținerii și plății acestora către bugetele de asigurări sociale revine, în continuare, angajatorului.

Prin urmare, sumele reprezentând CAS și CASS, care, în trecut, erau datorate de angajator, în nume propriu vor fi preluate în acest an de angajat. Aceasta măsură asigură angajatului creșterea punctajului luat în calcul la stabilirea pensiei și, implicit, o pensie mai mare¹⁶.

În concluzie, pe scurt:		
CAS	Datorată doar de salariat.	Plătită efectiv de angajator.
CASS	Datorată doar de salariat.	Plătită efectiv de angajator.
CAM	Datorată doar de angajator.	Plătită efectiv de angajator.
La fel ca în 2017, în 2018 doar angajatorul calculează, reține și plătește contribuțiile sociale. ... salariații NU au nicio obligație în acest sens.		

5. Impozitul pe salarii în 2018

Începând cu luna ianuarie a acestui an, cota de impozit pe venitul din salarii sau asimilate este de 10% din venitul impozabil. Aceasta a scăzut de la 16% față de cât era în trecut.

Impozitul de 10 % se aplică la venitul impozabil ce este calculat ca diferență între venitul brut și contribuțiile sociale obligatorii, deducerea personală, cotizația sindicală, contribuțiile la fondurile de pensii facultative și la scheme de pensii facultative, suportate de angajați, maximum 400 euro pe an și primele de asigurare voluntară de sănătate, precum și serviciile medicale furnizate sub formă de abonament, suportate de angajați, maximum 400 euro pe an.

Pentru veniturile obținute la locul unde nu se află funcția de bază, impozitul se calculează prin aplicarea cotei de 10% asupra bazei de calcul determinate ca diferență între venitul brut și contribuțiile sociale obligatorii.

Deducerea personală se acordă numai persoanelor fizice care au un venit lunar brut mai mic de 3.600 lei inclusiv. Deducerea personală maximă este de 1.310 lei pentru o persoană cu un venit mai mic decât 1.950 lei care are cel puțin 4 persoane în întreținere. În acest caz, persoana obține o

¹⁵ https://www.avocatnet.ro/articol_45478/Contribu%C8%9Bii-sociale-2018-angajat-%C8%99i-angajator-Ce-cote-oficiale-se-vor-pl%C4%83ti-pentru-un-salariu.html, accesat la data de 21.03.2018;

¹⁶ <http://legislatiamuncii.manager.ro/a/23909/din-2018-angajatul-va-prelua-cas-si-cass-datorate-de-angajator.html>, accesat la data de 21.03.2018;

reducere a impozitului pe venit cu 131 lei sau o scutire dacă venitul brut este mai mic decât 1.310 lei¹⁷.

6. Modificări privind declarația 112 în anul 2018

Prevederile Ordinului comun al ministrului finanțelor publice nr.1209/2018, ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice nr.1582/2017 și al ministrului sănătății nr. 999/2018 urmăresc modificarea anexelor și a Instrucțiunilor de completare a Declarației privind obligațiile de plată a contribuțiilor sociale, impozitului pe venit și evidența nominală a persoanelor asigurate corespunzător cu modificările din legislația specifică generată de emiterea Ordonanței de urgență nr. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, după cum urmează:

- modificări privind cotele contribuțiilor sociale obligatorii datorate de angajați pentru veniturile realizate din salarii și asimilate salariilor, respectiv cota de 25% pentru Contribuția de asigurări sociale și Cota de 10% pentru contribuția de asigurări sociale de sănătate;
- eliminarea contribuțiilor sociale obligatorii datorate până la data de 31 decembrie 2017 de către angajator și angajat, respectiv:
  - contribuția de asigurări pentru șomaj;
  - contribuția pentru concedii și indemnizații de asigurări sociale de sănătate;
  - contribuția de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale;
  - contribuția la Fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale.
- eliminarea din cuprinsul declarației a categoriilor de persoane pentru care nu mai există obligația declarării și plății contribuției de asigurări sociale de sănătate, cum ar fi (lista este exemplificativă și nu este completă):
  - persoanele fizice care au calitatea de pensionari, pentru veniturile din pensii;
  - persoanele care se află în concediu medical pentru incapacitate temporară de muncă, acordat ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, pentru indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă în urma unui accident de muncă sau a unei boli profesionale;
  - persoanele care beneficiază de indemnizație de șomaj sau de alte drepturi de protecție socială care se acordă din bugetul asigurărilor pentru șomaj, pentru aceste drepturi bănești;
  - persoanele cetățeni români, care sunt victime ale traficului de persoane, pentru o perioadă de cel mult 12 luni.
- introducerea obligației de plată a angajatorilor privind contribuția de asigurări sociale în cote de 4% și 8%, pentru condiții deosebite și speciale de muncă;
- introducerea contribuției asiguratorie pentru muncă datorată de angajatori și persoanele asimilate acestora în cotă de 2,25%;
- actualizarea corespunzătoare a anexelor la ordin potrivit modificărilor aduse legislației specifice;
- introducerea unor prevederi speciale referitoare la persoanele scutite de la plata impozitului pe veniturile din salarii și asimilate salariilor în conformitate cu prevederile art. 60 din Codul fiscal.

---

¹⁷ <https://codfiscal.net/45759/salarii-2018-impozite-si-contributii-datorate>, accesat la data de 24.03.2018;

6.1. Ce va cuprinde declarația 112 în anul 2018

Creanțele fiscale incluse în noua declarație:

- Impozit pe venitul din salarii
- Contribuția de asigurări sociale, datorată de către persoanele fizice ce au calitatea de salariați sau pentru care există obligația plății contribuției de asigurări sociale, potrivit legii
- Contribuția de asigurări sociale, datorată în cazul condițiilor deosebite de muncă, astfel cum sunt reglementate în Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare, de către persoanele fizice și juridice care au calitatea de angajatori sau sunt asimilate acestora
- Contribuția de asigurări sociale, datorată în cazul condițiilor speciale de muncă, astfel cum sunt prevăzute în Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare, de către persoanele fizice și juridice ce au calitatea de angajatori sau sunt asimilate acestora
- Contribuția de asigurări sociale de sănătate, datorată de către persoanele fizice ce au calitatea de salariați sau pentru care există obligația plății contribuției de asigurări sociale de sănătate, potrivit legii
- Contribuția asiguratorie pentru muncă, datorată de către persoanele fizice și juridice ce au calitatea de angajatori sau sunt asimilate acestora
- Contribuția de asigurări sociale de sănătate suportată de pensionari pentru perioade anterioare datei de 1 februarie 2017.

6.2. Depunerea declarației 112 pentru anul 2018

Depunerea declarației 112 în anul 2018 nu va suferi modificări. Declarația se va depune:

- **lunar**, până la data de 25 inclusiv a lunii următoare pentru care se plătesc veniturile, de persoanele fizice și juridice ce au calitatea de angajatori sau sunt asimilate acestora, instituțiile menționate în art. 136 lit. d)-f) din Codul fiscal, precum și persoanele fizice care realizează în România venituri din salarii sau asimilate salariilor de la angajatori din state care nu intră sub incidența legislației europene aplicabile în domeniul securității sociale, dar și a acordurilor privind sistemele de securitate socială la care România este parte.
- **trimestrial**, până la data de 25 inclusiv a lunii următoare trimestrului, de plătitorii de venituri din salarii și asimilate salariilor menționați în art. 80 alin. (2), în calitate de angajatori sau de persoane asimilate angajatorului:
  - a. asociații, fundații sau alte entități fără scop patrimonial, persoane juridice;
  - b. persoanele juridice plătitoare de impozit pe profit care, în anul anterior, au înregistrat venituri totale de până la 100.000 euro și au avut un număr mediu de până la 3 salariați exclusiv;
  - c. persoanele juridice plătitoare de impozit pe veniturile microintreprinderilor care, în anul anterior, au avut un număr mediu de până la 3 salariați exclusiv;
  - d. persoanele fizice autorizate și întreprinderile individuale, dar și persoanele fizice care exercită profesii liberale și asocierile fără personalitate juridică constituite între persoane fizice, persoanele fizice care dețin capacitatea de a încheia contracte individuale de muncă în calitate de angajator, care au, personal angajat pe bază de contract individual de muncă.

Depunerea trimestrială a declarației constă în completarea și depunerea a câte unei declarații pentru fiecare luna din trimestru, potrivit art.147 alin. (5) din Codul fiscal.

6.3. Alte termene pentru depunerea declarației 112

De fiecare dată când, în cursul trimestrului, persoanele fizice care realizează venituri din salarii sau asimilate salariilor beneficiază de concedii și indemnizații de asigurări sociale de sănătate sau le încetează calitatea de asigurat, plătitorii de venituri din salarii și asimilate salariilor menționați în art. 80 alin. (2) din Codul fiscal, în calitate de angajatori ori de persoane asimilate angajatorului, depun declarația până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care a intervenit concediul medical sau încetarea calității de asigurat. În această situație, declarația/declarațiile aferentă/aferente perioadei rămase din trimestru se depune/se depun până la data de 25 inclusiv a lunii următoare trimestrului.

În situația în care încetarea calității de asigurat are loc în luna a doua a trimestrului, se vor depune și declarația pentru prima luna a trimestrului și cea pentru luna a doua, urmând ca după finalizarea trimestrului să se depună doar declarația pentru luna a treia.¹⁸

7. Concluzii

Neadoptarea în regim de urgență a măsurilor privind combaterea muncii nedeclarate va conduce la perpetuarea disfuncționalităților, dar și la afectarea în continuare a respectării legislației în domeniul relațiilor de muncă, cu consecințe negative asupra lucrătorilor, a bugetului de stat și, implicit, a societății, prin menținerea unei capacități reduse de intervenție a organelor de control, în vederea combaterii muncii nedeclarate¹⁹.

Un alt aspect de actualitate este că, începând cu 1 ianuarie 2018, au intrat în vigoare modificări ale Codului fiscal privind contribuțiile sociale, astfel că acestea vor fi transferate către angajați. Din vechile contribuții plătite de către salariați în trecut, au rămas doar trei: contribuția de asigurări sociale, contribuția de asigurări sociale de sănătate și contribuția asiguratorie pentru muncă.

Modificările nou apărute vor avea nu doar un impact actual, ci și unul viitor, pentru că subiectele legate de salariați, angajatori, salariu, toate componentele ce îi leagă sunt un element viu, în continuă schimbare și de o importanță majoră în fiecare an.

Referințe

- Radu Răzvan Popescu, Dreptul muncii. Legislație internă și internațională. Doctrină și jurisprudență, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016;
- Legea dialogului social nr. 62/2011;
- Legea nr. 53/2003 (Codul muncii);
- Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal;
- Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare;
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 53/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 53/2003 – Codul muncii;
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 82/2017 pentru modificarea și completarea unor acte normative;

¹⁸ <https://www.theexperts.ro/formulare-fiscale/declaratia-112-2018-formular-anaf>, accesat la data de 22.03.2017;

¹⁹ <https://www.codulmuncii.eu/modificari-codul-muncii/oug-nr-53-2017.html>, accesat astazi, 21.03.2018;

- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 79/2017 pentru modificarea Codului fiscal;
- Hotărârea Guvernului nr. 905/2017 privind registrul general de evidență a salariaților;
- Ordinul comun al ministrului finanțelor publice nr.1209/2018, ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice nr.1582/2017 și al ministrului sănătății nr. 999/2018;
- https://www.avocatnet.ro/articol_45478/Contribu%C8%9Bii-sociale-2018-angajat-%C8%99i-angajator-Ce-cote-oficiale-se-vor-pl%C4%83ti-pentru-un-salariu.html;
- <http://legislatiamuncii.manager.ro/a/23909/din-2018-angajatul-va-prelua-cas-si-cass-datorate-de-angajator.html>;
- <https://www.codulmuncii.eu/modificari-codul-muncii/oug-nr-53-2017.html>;
- <https://www.theexperts.ro/formulare-fiscale/declaratia-112-2018-formular-anaf>;
- <https://www1.agerpres.ro/economie/2017/11/20/bns-guvernul-a-adoptat-o-ordonanta-care-obliga-toti-angajatorii-sa-initieze-negocieri-colective-pentru-mentinerea-valorii-nete-a-salariilor-20-01-43>;
- <https://codfiscal.net/45759/salarii-2018-impozite-si-contributii-datorate>.

DATORIA PUBLICĂ ÎN ROMÂNIA

Daniela CHIORESCU*

Abstract

Nevoile generale ale societății sunt acoperite în cea mai mare parte din impozite, taxe, contribuții, alte prelevări pe care statul le percepe de la contribuabili. Uneori, aceste resurse ordinare se dovedesc a fi insuficiente și, atunci, statul și colectivitățile locale sunt nevoite să apeleze la împrumuturi publice. Totalitatea obligațiilor financiare directe și indirecte asumate de către autoritățile administrației publice centrale și locale față de piața internă și/sau externă de capital evidențiază datoria publică.

Cuvinte cheie: *credit public, resursele financiare, sistem fiscal, cheltuieli publice, instrumente de politica economică, împrumuturi.*

1. Introducere

Deficitul bugetar este o expresie a dezechilibrului financiar public proiectat sau în execuție, care se referă la insuficiența veniturilor pentru a finanța cheltuielile bugetare într-o perioadă de timp determinată, de regulă un an. Acest dezechilibru se produce datorită multitudinii factorilor care acționează în economie, dar și din nerespectarea disciplinei financiare, care reprezintă un factor important în nerealizarea nivelului proiectat al veniturilor publice. Asigurarea echilibrului financiar public la nivel macroeconomic constituie o necesitate, devenind o problemă de primă importanță, dacă se are în vedere determinarea nivelului optim la care se construiește echilibrul financiar, definit prin mărirea resurselor financiare publice care se pot mobiliza în perioada considerată, atât de pe piața internă cât și cele de proveniență externă.

2. Creditul public: conținut, trăsături, destinație, rol, elemente tehnice

Capitalul aflat disponibil la un moment dat în economie poate fi oferit sub formă de credit solicitanților din sectorul privat sau cel public. Distingem astfel, diferența dintre creditul public de cel comercial. Creditul comercial este cel la care apelează societățile comerciale pentru susținerea activității curente (prin credite pe termen scurt) sau pentru efectuarea de investiții (prin credite pe termen mediu sau lung).

Creditul public reprezintă resursele împrumutate pe piața internă sau externă de capital, în vederea acoperirii deficitului bugetar sau a golurilor temporare de trezorerie. Creditul public reprezintă, de fapt, o înțelegere intervenită între stat, pe de o parte, și o persoană fizică sau juridică, pe de altă parte, prin care, cea din urmă consimte să pună la dispoziția statului o sumă de bani, sub formă de împrumut, pe o perioadă determinată, iar statul se angajează să restituie această sumă la

---

*Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: danielachiorescu888@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Nicoleta Panait (nicoletapanait@univnt.ro).

un anumit termen, plătind și dobânda convenită. În cazul în care creditul este acordat din surse ale populației sau ale altor agenți economici, cu excepția Băncii Centrale, masa monetară nu crește, deoarece sursa de finanțare o reprezintă disponibilitățile bănești ale acestora. În cazul în care creditorul este Banca Centrală, este posibilă creșterea masei monetare pe seama emisiunii suplimentare de monedă.

Creditul public se caracterizează prin următoarele trăsături:

- a. are caracter contractual; Creditul public se realizează pe calea contractării directe de către stat de la persoane fizice sau juridice deținătoare de mijloace bănești, fie prin intermediul unor instituții specializate, bănci, case de economii, etc., prin care se colectează fondurile de pe piața de capital, acestea fiind puse la dispoziția statului pe termen determinat.
- b. are caracter rambursabil; Rambursarea împrumutului de stat se efectuează pe seama :
  - fondului special de amortizare, la dispoziția unei instituții specializate, ale cărei venituri provin în special din monopoli fiscale;
  - resurselor prevăzute special în acest scop în buget. Împrumutul se acoperă din veniturile bugetare ordinare, fără să se creeze un fond special de amortizare;
  - excedentelor bugetare, când acestea există și operațiunea financiară este profitabilă pentru stat.

Alte căi de amortizare a datoriei publice, în afara amortizării (stingerii) împrumutului de stat sunt:

- incapacitatea de plată a statului, devenit insolubil din motive politice, economice sau de război.
- deprecierea monetară, când împrumutul nu a fost protejat prin clauze contractuale speciale împotriva inflației. În acest caz, statul este obligat să ramburseze împrumutul la valoarea sa nominală, deși valoarea reală a acestuia poate să fie de sute, de mii de ori mai mare.
- c. presupune și o contraprestație, și anume, dobânda, câștigul sau ambele forme. Rata reală a dobânzii sau venitul net ce revine creditorului de pe urma unei sute de unități monetare date cu împrumut pe termen de un an se determină prin corectura dobânzii nominale cu influența creșterii sau descreșterii preturilor pe piața. Astfel, când preturile de pe piața internă cresc, acestea diminuează practic venitul realizat de un creditor sub forma de dobândă iar scăderea preturilor majorează venitul net ce revine creditorului de dobânzi.

Dobânda plătită de stat pentru mijloacele bănești împrumutate și utilizate în scopuri neproductive exprimă relații de redistribuire a venitului național, în principal, veniturile persoanelor fizice și juridice mobilizate la buget pe calea impozitelor și taxelor în favoarea celor care au acordat bani cu împrumut statului și pentru care se încasează dobânzi.

În România, guvernul este autorizat să contracteze, prin Ministrul Finanțelor Publice, împrumuturi de stat interne și externe, în următoarele scopuri:

- a. echilibrarea bugetului de stat; în situația în care veniturile ordinare (curente și de capital) ale bugetului de stat nu sunt suficiente pentru acoperirea integrală a cheltuielilor bugetare la nivelul întregului an, statul lansează un împrumut pe piața internă sau externă. Aceste credite se încheie, în general, pe termen mediu și lung. Achitarea ratelor scadente, a dobânzilor aferente, a eventualelor comisioane etc., respectiv serviciul datoriei publice, se realizează din veniturile curente ale bugetului de stat.
- b. refinanțarea datoriei publice;
- c. susținerea balanței de plăți și consolidarea rezervei valutare a statului;
- d. finanțarea proiectelor de investiții pentru dezvoltarea sectoarelor prioritare ale economiei;
- e. finanțarea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, cu capital majoritar românesc;

- f. finanțarea achizițiilor de bunuri și servicii, inclusiv de materii prime și resurse energetice;
- g. finanțarea necesităților pe termen scurt ale bugetului de stat;
- h. finanțarea cheltuielilor legate de lichiditatea consecințelor dezastrelor naturale și ale altor calamități;
- i. menținerea în permanență a unui sold corespunzător în contul general al trezoreriei statului; Urmărirea în permanență a situațiilor încasărilor și plăților (adică execuția de casă a bugetului) revine Trezoreriei statului, prin direcția de specialitate din Ministerul Finanțelor. Acest organ specializat trebuie să prevadă apariția eventualelor goluri de casă, în vederea procurării din timp a resurselor de acoperire. Împrumuturile la care apelează Trezoreria, pentru acoperirea golurilor temporare, sunt împrumuturi pe termen scurt. Acestea nu măresc masa monetară aflată în circulație, ci reprezintă doar o redistribuire.
- j. alte necesități aprobate prin legi speciale.

Împrumuturile pot fi contractate de stat, prin Ministerul Finanțelor, în nume propriu sau garantate de acesta. **Garanțiile de stat** sunt o obligație indirectă a statului român, prin intermediul Ministerului Finanțelor, față de o instituție creditoare de a plăti acesteia o anumită sumă de bani, în cazul neexecutării obligațiilor de plată ale debitorului. Ministerul Finanțelor emite în favoarea instituției creditoare o *scrisoare de garanție*, în care se specifică termenii și condițiile în care aceasta se acordă.

Dacă mărimea veniturilor curente este insuficientă pentru acoperirea serviciului datoriei publice, statul are următoarele posibilități:

- sporirea veniturilor de stat prin creșterea prelevărilor obligatorii (mărirea impozitelor existente sau introducerea altora noi), măsură nepopulară, care conduce la accentuarea presiunii fiscale;
- contractarea de împrumuturi noi, care aduc avantaje în viitorul imediat (procurarea de fonduri pentru stat, posibilități de plasament sigur pentru deținătorii de capital), dar au și dezavantaje: antrenează cheltuieli bugetare suplimentare (dobânzi, comisioane, prime de rambursare etc.); împovărează sarcina fiscală a generațiilor viitoare (cu cheltuieli privind rambursarea ratelor scadente și plata dobânzilor).

Rolul creditului public se manifestă pe mai multe planuri:

- folosirea lor ca instrument de politică economică ;
- redistribuirea prin intermediul creditului public a PIB;
- reprezintă o modalitate de procurare rapidă a fondurilor.

Rolul pozitiv al creditului public este atunci când este folosit pentru dezvoltarea industriei, modernizarea agriculturii, construirea de căi de comunicație, protecția mediului, etc. În aceste situații el contribuie la sporirea producției materiale, la creșterea produsului intern brut și, pe această bază, la asigurarea resurselor necesare rambursării lor.

3. Elemente tehnice ale creditului public

În legătură cu lansarea unui credit public, autoritățile competente trebuie să stabilească elementele tehnice ale acestuia, care, pe de o parte, definesc împrumutul (din punct de vedere juridic), iar pe de altă parte, oferă informații potențialilor subscriitori, care pe această bază iau decizii privind achiziționarea unuia sau altuia dintre titlurile emise, în ce proporții etc.

Din punct de vedere juridic, împrumutul de stat este definit prin următoarele componente (elemente) tehnice:

- a. Denumirea împrumutului – este, în general, legată de scopul și importanța împrumutului;
- b. Valoarea nominală – este cea înscrisă de obligațiunea unui împrumut de stat și reprezintă datoria statului față de beneficiarul efectului public respectiv;

- c. Valoarea reală – este valoarea la care obligațiunea este cotate la bursă, la un moment dat, și poate fi: mai mare, mai mică sau egală cu cea nominală;
- d. Termenul de rambursare. Creditul public poate fi lansat cu specificarea termenului de rambursare (scurt, mediu sau lung) sau fără termen de rambursare: – împrumuturile de stat pe termen scurt (până la 1 an); – împrumuturile de stat pe termene medii (până la 5 ani); – împrumuturile de stat pe termene lungi (peste 5 ani)
- e. Forma sub care se contractează creditul public poate fi:
  - prin creanțe în cont; adică înregistrarea în evidențele datoriei publice, fără eliberarea de înscrisuri;
  - prin emisiune de înscrisuri; pentru împrumuturile fără termen de rambursare se emit titluri de rentă perpetuă; pentru împrumuturile pe termen mediu sau lung se emit înscrisuri denumite obligațiuni sau titluri de rentă; pentru credite publice pe termen scurt se emit: bonuri de tezaur, certificate de datorie, certificate (bonuri) de impozite, polițe de tezaur etc. Polițele de tezaur reprezintă înscrisuri pe termen scurt, supuse dreptului cambial, adică pot fi scontate la bănci, executate silit etc. Certificatele (bonurile) de impozite sunt înscrisuri nepurtătoare de dobândă, pe care creditorii le pot utiliza la plata impozitelor sau la achitarea altor aranjamente către stat.
- f. “Costul” plătit de stat pentru împrumutul contractat reprezintă un alt element tehnic și constă în: dobândă, câștiguri sau alte avantaje acordate. Rata de emisiune sau rata nominală a dobânzii se calculează la valoarea nominală a înscrisurilor emise. Noțiunea de rată reală a dobânzii semnifică mărimea venitului net ce revine creditorului la 100 unități monetare date cu împrumut pe termen de un an și se determină prin corectarea dobânzii nominale cu influența (creșterii sau descreșterii) prețurilor pe piață.

4. Datoria publică a României în 2012-2017

În România, datoria publică cuprinde totalitatea obligațiilor de natura datoriei publice guvernamentale și locale. Datoria publică guvernamentală se referă la totalitatea obligațiilor statului la un moment dat, provenind din finanțările rambursabile angajate pe baze contractuale sau garantate prin Ministerul Finanțelor Publice. Împrumuturile contractate de autoritățile administrației publice locale, ce sunt instrumente ale datoriei publice locale, fac parte din datoria publică a României, dar nu prezintă datorii sau răspunderi ale Guvernului.

De asemenea, datoria publică se clasifică în funcție de termen, astfel: datoria publică pe termen scurt (flotanta), datoria publică pe termen mediu sau lung (consolidată). În funcție de calitatea creditelor, datoria publică poate fi: datorie publică brută, fiind dată de valoarea totală a împrumuturilor, indiferent unde sunt plasate acestea; datoria publică netă, în care nu intra valoarea împrumuturilor plasate la instituțiile statului.

Valoarea totală a datoriilor publice este înscrisă în “Registrul datoriei publice”, care are 4 componente:

- subregistru datorii publice guvernamentale interne;
- subregistru datorii publice guvernamentale externe;
- subregistru datorii publice locale interne;
- subregistru datorii publice locale externe.

Fiecare din cele 4 subregistre au 2 poziții distincte, respectiv pentru datoria publică directă și datoria publică garantată.

Datoria publică se exprimă în moneda națională sau în valuta, în funcție de locul unde se contractează și de condițiile împrumutului. În scopul evaluării datoriei publice a României, obligațiile exprimate în altă monedă decât cea națională se calculează în moneda națională, utilizându-se cursul de schimb comunicat de Banca Națională a României. De asemenea, datoria

publică totală a unei țări se poate exprima în valori absolute (pentru a cunoaște sarcina la care este supusă economia țării respective față de creditorii), în valori relative, ca procent din P.I.B. (pentru a permite comparația în timp și între țări) și ca mărime medie pe locuitor (pentru a permite comparații și analize în timp și spațiu).

Datoria publică totală se calculează și se gestionează separat pe cele două forme ale sale, respectiv datoria publică internă și datoria publică externă.

Prin Tratatul de la Maastricht al Uniunii Europene, statele membre sunt obligate să respecte disciplina bugetară prin îndeplinirea a două criterii: un deficit de cel mult 3% din PIB și o datorie ce nu depășește 60% din PIB. Aceste valori de referință se bazează pe concepte definite în metodologia Sistemului European de Conturi Naționale și Regionale în Comunitate (SEC) ediția 2010.

Tabelul nr. 1. Datoria administrației publice conform metodologiei UE (datoria guvernamentală mil. lei)

	2012	2013	2014	2015	2016	octombrie 2017
Datoria administrației publice; total (I+II)	221.872,7	240.777,0	263.153,4	270.120,7	286.303,5	300.144,3
% PIB	37,3%	37,8%	39,4%	37,9%	37,6%	36,4%
I. Datoria administrației publice centrale	206.548,4	225.244,5	247.153,3	254.434,0	270.872,7	285.212,1
a. Datoria internă a administrației publice centrale	99.172,7	99.419,1	115.257,4	125.034,8	137.059,9	143.572,1
b. Datoria externă a administrației publice centrale	107.375,7	125.825,4	131.895,9	129.399,3	133.812,8	141.640,0
II. Datoria administrației publice locale	15.322,8	15.532,5	16.000,1	15.686,6	15.430,9	14.932,2
a. Datoria internă a administrației publice locale	9.329,9	9.318,9	9.678,3	10.639,6	10.751,1	10.549,6
b. Datoria externă a administrației publice locale	5.992,9	6.213,6	6.321,8	5.047,0	4.679,8	4.382,6

(Sursa: Prelucrare proprie - Ministerul Finanțelor)

Responsabilitățile instituționale în cadrul elaborării și raportării către Comisia Europeană a Notificării deficitului și datoriei guvernamentale în baza Procedurii Deficitului Excesiv au fost stabilite prin Protocolul de cooperare privind dezvoltarea Sistemului Național pentru Statistica Finanțelor Guvernamentale, încheiat între Ministerul Finanțelor Publice, Institutul Național de Statistică (cu rol de coordonator la nivel național), Banca Națională a României și Comisia Națională de Prognoză.

Nivelul și structura actuală a datoriei publice nu sunt de natură să genereze presiuni importante la adresa stabilității financiare. În primul rând, datoria publică este majoritar contractată pe termen mediu sau lung (94 la sută din total, în luna august 2017), fiind în egală măsură atrasă de pe piața internă și externă (datoria internă reprezenta 48 la sută din total, respectiv 17 la sută din PIB, august 2017). În al doilea rând, aproximativ jumătate din datoria publică este contractată în lei (circa 47 la sută din total). Continuarea unei politici fiscal-bugetare expansioniste este de natură a crea presiuni asupra costului de finanțare a deficitului bugetar și, implicit, asupra sustenabilității datoriei publice pe termen mediu. Necesarul de finanțare al statului a scăzut față de valoarea din anul 2016 (7,8 la sută din PIB, comparativ cu 9,1 la sută din PIB în anul 2016) datorită continuării procesului de extindere a maturităților. Contribuția deficitului

public la necesarul de finanțare a crescut la 3 la sută din PIB în anul 2017, de la 2,4 la sută în anul 2016, respectiv 1,4 la sută în anul 2015, pe fondul adâncirii deficitului bugetar începând cu anul 2016. Continuarea acestei evoluții ar putea pune presiuni în viitor pe nivelul de îndatorare publică.

5. Concluzii

Economiștii Zaman G., și Georgescu G., afirmă că managementul datoriei publice trebuie să elaboreze politici menite să reducă vulnerabilitatea piețelor de capital volatile și eventuala criza financiară. În contextul economic actual se pune problema sustenabilității datoriei publice. Specialiștii Miricescu și Câmpeanu consideră că datoria publică fiind sustenabilă atunci când autoritățile statului au capacitatea de a rambursa creditorilor serviciul datoriei publice, fără a fi nevoite să realizeze în viitor ajustări ale veniturilor și ale cheltuielilor bugetare.

Complexitatea construcției europene, determinată de o diversitate de condiții economice și sociale, de un anumit mod de alcătuire a instituțiilor sale, de configurarea specifică bugetului comunitar care alocă sume importante politicii agricole comune, pentru finanțarea proiectelor structurale și de coeziune, face necesară formularea unei politici fiscal bugetare flexibile, orientate spre eficiență și performanță, construită pe priorități sectoriale care să corespundă palierele reformei și să fie consistentă cu politicile comunitare.

Referințe

- Bistriceanu Gh Adochiței M.N. Negrea E., *Finanțele agenților economici*, Editura Economică, București, 2001;
- Roman Constantin, Moșteanu Roxana Narcisa, *Finanțele instituțiilor publice; Sinteze, aplicații*, Editura ASE, București 2014;
- Văcărel I. Bistriceanu Gh, Anghelache G, Bodnar M, Bercea F, Moșteanu T, Georgescu F. (2007), *Public Finances*, Didactic and Pedagogical Publishing House.
- Weber, L. (1997), *L'ETAT, acteur économique*, Editura Economică, Ediția a III-a, Paris.
- Zaman, G, Georgescu, G. (2010), Romania's External Debt Sustainability Under Crisis Circumstances, *Romanian Journal of Economics*.
- Zaman, G. (2011), *Challenges, vulnerabilities and ways of approach in Romania's external debt sustainability*, *Annals of the University of Oradea Economic Series*, Oradea University Press.

TIPOLOGII CONSACRATE DE LIDERI ÎN FUNCȚIE DE SPECIFICUL NAȚIONAL

Mihaela DOROFTEI*

Abstract

Studiul literaturii de specialitate în domeniul leadershipului reflectă două direcții de cercetare – prima, bazată pe personalitatea, trăsăturile fizice și comportamentele liderilor, cea de-a doua, axată pe relațiile dintre lideri și membrii organizației. Dar, indiferent de perspectivă s-a conturat un punct de vedere comun – liderul influențează performanțele echipei și crează un climat de lucru antrenant și performant.

Așadar, deși succesul unei organizații este influențat de factori sociali, politici și economici, vectorul principal îl reprezintă liderul, care determină direcția și stabilește strategia.

Însă, trebuie avut în vedere că între tipologia liderului și zona în care organizația își desfășoară activitatea există o strânsă legătură. Această lucrare își dorește să evidențieze trăsăturile psihologice și comportamentale ale liderilor în funcție de zona în care organizația își desfășoară activitatea, rezultând anumite tipologii specifice.

Lucrarea urmează să stabilească șabloanele în care se încadrează cel mai adesea liderii pentru stabilirea unui model eficient, flexibil și adaptabil, nu numai la specificul organizației ci și la contextul social, economic și politic din fiecare zonă (se au în vedere 10 clustere, organizate conform criteriilor geografice aplicate în studiul “Global Leadership and Organizational Behavior Effectiveness”, studiu elaborat de către echipa de cercetători internaționali ai organizației GLOBE).

Prin urmare, pentru organizațiile care își desfășoară activitatea în mai multe zone geografice este importantă cunoașterea tipului de lider care are succes în zona respectivă. În acest sens, prezentul studiu poate servi la adaptarea viziunii liderului și a modului de a conduce în funcție de specificul recomandat zonei în care își va desfășura activitatea.

De asemenea poate reprezenta o sursă de informare în procesul de recrutare și perfecționare a personalului în cadrul companiilor transnaționale.

Cuvinte cheie: *leadership, performanță, stiluri de conducere, lider, influență,*

JEL Classification: *M10, M12*

---

* Masterand, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București, Facultatea Antreprenoriat și administrarea afacerilor (e-mail: pleteamihaela@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub conducerea coordonator științific: Lector univ. dr. Elena Mihaela Iliescu. Articolul reprezintă parte din lucrarea de dizertație „Leadership organizațional”

Succesul sau insuccesul unei organizații constă în capacitatea pe care o are liderul de a-i conduce cât mai eficient pe ceilalți. Liderul este acea persoană care prin viziunea pe care o are, stabilește un scop sau o direcție pentru organizație dar este important de urmărit și modul în care îi determină pe membrii organizațiilor să-l urmeze, să-i fie dedicați, să-i stimuleze pentru atingerea obiectivelor organizaționale.

Leadership-ul a existat din cele mai vechi timpuri, fiind diferit în funcție de spațiu și timp, formele variind de la vremurile de stabilitate față de cele din vremuri de criză, de la o zonă geografică a lumii la alta, de la o generație la alta. Condițiile economice, sociale și politice care sunt în continuă mișcare pot fi definite ca fiind diferențe culturale atât la nivel global cât și la nivel de organizație.

Dacă avem în vedere procesul de globalizare ca o stare de normalitate a lumii actuale, care influențează cultura organizațională, studiile au demonstrat că este foarte importantă că organizațiile performante s-au adaptat la această stare a transformărilor permanente.

Identificarea trăsăturilor personalizate, a caracteristicilor fizice dar și a comportamentelor sociale care diferențiază liderii din întreaga lume a reprezentat o provocare pentru cercetătorii din întreaga lume deoarece, acestea diferă în funcție de zona geografică din care provin și constituie materia primă care alcătuiește arta de a conduce, și implicit, performanța activității.

Scopul acestei lucrări științifice constă în identificarea caracteristicilor primare și globale ale leadershipului prin reliefaarea corespondenței dintre dimensiunile culturale ale diferitelor țări și practicile organizaționale caracteristice acestora, având ca rezultat conturarea unui model eficient de lider, flexibil și adaptabil la specificul organizației, ținând cont de contextul socio-economic în continuă mișcare, dar și de particularitățile culturale ale zonei vizate.

1. Definirea Conceptului Și Identificarea Stilurilor De Lideri

Leadershipul organizațional este un domeniu complex, intens cercetat și dezbătut în ultimele două decenii, fiind un subiect de interes în majoritatea domeniilor de activitate. Subiectul suportă impactul modificării mediului înconjurător (schimbări rapide de ordin tehnologic, economic, social), motiv care dictează necesitatea dezvoltării permanente a organizațiilor.

Indiferent din ce punct de vedere încercăm să descriem leadershipul organizațional, vom ajunge să vorbim despre puterea liderilor de a lua decizii și de a determina alte persoane să-i urmeze, de modul în care își exercită controlul și influența asupra oamenilor.

Leadershipul organizațional este foarte important și atunci când îl studiem din punctul de vedere al relațiilor existente între membrii unei organizații, dar și al motivării lor pentru realizarea obiectivelor organizațiilor.

Abordările din literatura de specialitate, atunci când dorim să definim leadershipul organizațional, se referă la trei aspect importante:

- adoptarea unui anumit **tip de comportament** sau a unui anumit tip de conducere (sau de stiluri combinate de conducere), cu impact asupra climatului psihologic, socio-afectiv și implicit asupra relațiilor și performanțelor muncii dintr-o organizație.
- **influența** pe care o poate exercita **în modul de gândire al oamenilor**, dar și cun comportamentele liderilor răspund nevoilor societății.
- **felul direct în care liderii sunt văzuți de către membrii organizațiilor** - sentimentul de încredere că aceștia sunt capabili să-și asume responsabilități, să ofere oportunități, să realizeze interesele acestora, că pot identifica existența unor nevoi nesatisfăcute sau că pot să se erijeze în poziția de apărător.

Organizațiile, indiferent de domeniul de activitate în care activează, au nevoie de lideri pricepuți, care să dea dovadă de viziune, să fie orientați spre performanță, siguri pe acțiunile lor,

care încearcă să aplice metode din ce în ce mai eficiente de conducere, orientați spre înțelegerea-cunoașterea oamenilor și cultivarea relațiilor cu/și între membrii organizațiilor, cu scopul de a-și crește influența și competența.

În societatea contemporană există o multitudine de *abordări ale stilurilor de leadership*, ceea ce îl transformă într-un subiect de cercetare mereu actual:

- **autoritar sau vizionar** – îi îndrumă pe oameni pentru împlinirea visurilor comune, având impactul cu cel mai puternic caracter pozitiv în momentul când schimbările cer o viziune nouă;
- **sfătuitor** – conectează dorințele personale cu scopul comun al echipei;
- **sociabil** – liderii valorifică contribuția personală și stăpânesc foarte bine arta comunicării, care oferă rareori sfaturi constructive, ceea ce dezvoltă flexibilitatea în organizație și atrage angajamentul membrilor prin implicare.
- **democratic** – atunci când liderul nu știe încotro să se îndrepte și are nevoie de idei inovatoare și sfaturi de la membrii organizației (nu este totuși foarte indicat în vremuri de criză);
- **competitiv** – stabilește scopuri incitante și provocatoare, impactul fiind uneori negativ dacă acestea sunt puse greșit în practică;
- **coercitiv** – indicat numai în situații de criză sau pentru demararea unei restructurări.

Motivul demarării acestei cercetări științifice pornește de la dorința de a contribui la sporirea gradului de performanță organizațională, la nivel de firmă dar și la nivel internațional, având în vedere schimbările rapide care au loc la nivel economic, politic, cultural. Aceste domenii traversează un proces rapid și profund de transformări, caracterizate de complexitate și dinamism.

În acest sens, cercetarea din punct de vedere teoretic a stilurilor de leadership abordate în literatura de specialitate este completată de o cercetare empirică - comparativă în scopul relevării concordanței dintre datele teoretice și tipurile de leadership întâlnite în realitate, în toate zonele globului. Datele empirice folosite se bazează pe informațiile științifice furnizate de către echipa de cercetători internaționali ai organizației GLOBE în studiile la nivel global privind leadershipul organizațional, informații colectate prin utilizarea chestionarului asupra unui eșantion de organizații din domenii de activitate funcționale în întreaga lume.

2. Identificarea Corelațiilor Dintre Diferitele Stiluri De Leadership și Culturile Naționale

În societatea actuală, este foarte interesant de urmărit în ce mod cultura din diferite colțuri ale lumii poate influența comportamentul liderilor din diferite organizații și dacă aceștia reușesc să-și coreleze stilul de conducere practicat cu nevoile societății.

Prin acest studiu, mi-am propus să adun dovezi convingătoare cu privire la comportamentele liderilor care s-au verificat în realitate ca fiind cele mai eficiente, dar și acele comportamente care ar trebui evitate de către lideri, ca urmare a efectelor negative manifestate.

În cercetarea mea am interpretat și prelucrat informații publicate în studiul "Global Leadership and Organizational Behavior Effectiveness", studiu demarat în anul 1991 de către echipa de cercetători internaționali ai organizației GLOBE, în scopul identificării caracteristicilor primare și globale ale leadershipului prin reliefaarea corespondenței dintre dimensiunile culturale ale diferitelor țări și practicile organizaționale caracteristice acestora. Studiul a urmărit să valideze o teorie integrată pe mai multe niveluri, a relației dintre cultura, eficacitatea socială/organizațională și conducerea organizațională.

Proiectul de cercetare GLOBE s-a desfășurat pe termen lung (pe o perioadă de zece ani), în trei etape distincte, în 62 de țări din diferite colțuri ale lumii și cu o echipă de 160 de cercetători. Concluziile rezultate în urma încheierii proiectului s-au bazat pe rezultatele sondajului realizat pe

un eșantion de peste 17.300 de participanți având roluri de conducere, din 951 de organizații aparținând sectorului bancar, prelucrării produselor alimentare și telecomunicații.

Studiul complex care s-a desfășurat pe trei etape distincte, a avut ca obiective:

- identificarea asemănarilor și diferențelor dintre diferitele societăți și culturi organizaționale, echipa identificând *șase "dimensiuni culturale"*. În urma sondajelor făcute, acestea dimensiuni, general acceptate de către toți cei implicați, au fost privite astfel: funcție de orientarea spre performanță, față de orientarea spre viitor, privind modul în care liderii se concentrează pe interesul vizavi de oameni și organizație, dar ținând cont și de distanța față de putere.
- să determine care ar fi *trăsăturile universal-valabile ale leadershipului în diferite societăți și culturi organizaționale*. Au fost definite un număr de 21 de subclasări universal-valabile în ceea ce privește caracteristicile principale ale trăsăturilor liderilor care s-au grupat într-un număr de șase stiluri de conducere ale leadershipului aprobate teoretic la nivel global, avându-se în vedere eficiența sau ineficiența leadershipului din întreaga lume. Acestea au fost definite pe scurt după cum urmează: conducere carismatică, conducere orientată pe echipă, conducere orientată pe auto protecție, conducere participativă, conducere orientată spre om, conducere autonomă.

Tabelul nr.1. Cele șase stiluri de conducere ale leadershipului, recunoscute la nivel global

Conducere carismatică Carismatic / Vizionar Carismatic / Inspirațional Carismatic / Auto- sacrificiu Integritate Decisiv Orientat spre performanța	Conducere orientată pe echipa Colaborate în echipa Formator de echipa Diplomatic Răuvoitor Competențe administrative	Conducere orientată pe auto protecție Egocentric Constiinta de sine Conflict inductor Protejarea imaginii Procedural
Conducere participativă Autocratic Non- participative	Conducere orientată spre om Modest Orientat spre oameni	Conducere autonomă Autonom

Sursă: Introduction to the GLOBE Research Project on Leadership Worldwide, Cornelius N. Grove, Ed.D., GROVEWELL LLC, 2007

- determinarea *caracteristicilor comportamentului și atributelor unui lider* de a influența, a motiva și a permite membrilor organizațiilor să contribuie la îndeplinirea obiectivelor având ca scop, eficacitatea și succesul organizațiilor din care fac parte. Au fost definite caracteristicile primare ale leadershipului, considerate a fi pozitive (tabelul 2), dar și cele negative (tabelul 3).

Tabelul nr.2. Cele 21 caracteristici primare ale leadershipului, considerate pozitive.

Competențe administrative	Decisiv	Non- participativ
Autocratic	Diplomatic	Orientat spre performanța
Autonom	Protejarea imaginii	Procedural
Carismatic / Vizionar	Orientat spre oameni	Egocentric
Carismatic / Inspirațional	Integritate	Constiinta de sine
Carismatic / Auto- sacrificiu	Răuvoitor	Colaborate în echipa
Conflict inductor	Modest	Formator de echipa

Sursă: Introduction to the GLOBE Research Project on Leadership Worldwide, Cornelius N. Grove, Ed.D., GROVEWELL LLC [p. 131]

Tabelul nr.3. Cele 8 caracteristici primare ale leadershipului, considerate negative.

Singuratic	Nesociabil	Necooperant
Iritabil	Indirect	Egocentric
Nemilos	Dictatorial	

Sursă: Introduction to the GLOBE Research Project on Leadership Worldwide, Cornelius N. Grove, Ed.D., GROVEWELL LLC [p. 131]

Raportat la aspecte sociale aspecte precum religia, cultura sau civilizația (occidentale, latino-americane, islamice, africane, hinduse, ortodoxă și japoneze), țările din diferite zone ale globului pot fi împărțite în zece mari grupe, intitulată clustere: America Latină, Anglo, Europa Latină, Europa Nordică, Europa Germanică, Europa de Est, Africa, Orientul Mijlociu, Asia Confuciană și Asia de Sud.

Tabelul nr.4. Clusterelor țărilor potrivit clasificării făcute de către grupul de cercetători GLOBE

Grupul de clustere GLOBE	Grupurile de țări aferente clusterelor
America Latină	Ecuador, El Salvador, Columbia, Bolivia, Brazil, Guatemala, Argentina, Costa Rica, Venezuela, Mexico
Anglo	Canada, U.S.A., Australia, Irlanda, Anglia, Africa de Sud, Noua Zeelandă
Europa Latină	Israel, Italia, Elvetia (vorbitorii de limba engleza), Spania, Portugalia, Franta
Europa Nordică	Danemarca, Finlanda, Suedia
Europa Germanică	Austria, Olanda (vorbitorii de limba germana) Elvetia (vorbitorii de limba germane)
Europa de Est	Grecia, Ungaria, Albania, Slovacia, Polonia, Rusia, Georgia, Kazakhstan
Africa	Zimbabwe, Namibia, Zambia, Nigeria, Africa de sud
Orientul Mijlociu	Turcia, Kuwait, Egipt, Morocc, Qatar
Asia Confuciană	Singapore, Hong Kong, Taiwan, Coreea de sud
Asia de Sud	Filipine, Indonezia, Malaesia, India, Thailanda, Iran

Sursa: "Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies", Sage Publications, 2004, Cap.10

AMERICA LATINA este grupul format din cel mai mare număr de țări. Dintre cele zece clustere, acesta este unic deoarece între țările care îl compun există cele mai mari diferențe în ceea ce privește *dimensiunile practicilor organizaționale* (acceptarea și aprobarea autorității), *ale colectivismului în grup* (lideri care se concentrează pe interesele organizaționale și de grup, unde indivizii își exprimă mândria și loialitatea în organizații și în familie) și *ale distanței față de putere* (puterea nu este distribuită în mod egal între cetățeni, aceștia acceptând diferențele de putere dintre lideri și membrii organizațiilor precum și inegalitatea socială). Sunt caracterizate de un grad mai ridicat de agresivitate și duritate din partea liderilor care doresc să fie dominanți.

Există o ușoară orientare către comunicarea/colaborarea în luarea deciziilor cu membrii organizației, dorindu-se să se ajungă la un nivel mai ridicat de egalitate între sexe.

Au în schimb, cea mai slabă orientare spre performanța organizației și către viitor.

Dacă încercăm să analizăm leadershipul din America Latină, având în vedere cele șase stiluri de conducere recunoscute la nivel global, putem afirma că aceste țări sunt caracterizate de

un *leadership charismatic*, susținut de o viziune realistă, cu o orientare spre performanță înaltă, integritate și hotărâre.

Conducerea carismatică, este bazată pe valoare, reflectă abilitatea unui lider de a inspira, a motiva și de a aștepta performanțe ridicate de la ceilalți, pe baza unor valori fundamentale, ferme. Aici sunt incluse șase caracteristici care definesc stiluri diferite de lideri a căror *conducere este autocratică*: vizionari, inspiraționali, cu sacrificiu de sine, care dau dovadă de integritate, sunt decisivi în luarea deciziilor și orientați spre performanță.

Liderii sunt orientați spre echipă, fiind în contact cu sentimentele și valorile lor, urmărind dezvoltarea unor echipe performante utilizând abilitățile lor administrative și interpersonale. Aceste țări resping liderii autonomi care acționează independent și singuri. Printre exemple de lideri foarte cunoscuți, din grupul de țări cuprinse în clusterul America Latină:

- **Fidel Castro** (numele său real de “Fidel Alejandro Castro Ruz”) care a fost printre puțini oameni din istorie care și-a văzut dorința împlinită, rămânând în istorie ca “El Presidente” sau “El Lidero Maximo”. Castro a dorit și a reușit să ajungă dictator pe o insulă tropicală pe care s-o conducă după cum a dorit, cu autoritate, a impus propriile legi, a promovat membrii familiei în funcții cheie reușind să formeze o dinastie proprie, a folosit violența pentru a înnăbuși orice rebeliune, a aplicat propria ideologie, a decis destinul cetățenilor săi și a sfidat marile puteri.
- **Che Guevara** sau **el Che** (numele real fiind Ernesto Rafael Guevara de la Serna), a fost cunoscut ca revoluționar de stânga, lider al regimului comunist cubanez și insurgent sud-american. Castro îi dă lui Guevara gradul de **el Comandante**, cel mai înalt din cadrul gherilei. În 1959 a fost numit director al Băncii Centrale a Cubei, iar mai târziu devine ministrul industriilor.
- Cel mai bogat om din America Latină, este **Julian Slim Haddad**. La 74 de ani, Slim este considerat al doilea om din lume ca bogăție, considerându-se ca are o avere estimată la circa 71,4 miliarde de dolari. El a fondat propria companie de brokeraj, s-a extins apoi prin investiții în businessuri individuale din domeniul construcțiilor, manufactură, retail și restaurante, A cumpărat acțiuni la numeroase companii mexicane, cum ar fi Reynolds Alumínio, General Popo, hotelurile Bimex și lanțul de magazine în zona food Sanborns, o companie de telefonie mobilă.

Țările care aparțin grupului **ANGLO** sunt în mod tradițional orientate spre performanță și spre recompensarea performanțelor ridicate, cu o coeziune limitată în cadrul organizațiilor sau familiilor și orientate spre un comportament individualist. Valorile cele mai ridicate au fost obținute pentru distanța de putere sau gradul în care membrii organizațiilor acceptă autoritatea în ceea ce privește: diferențele de putere, privilegiile de stat și inegalitatea socială. Sunt țări dominate de bărbați.

Dacă încercăm să analizăm leadershipul din grupul Anglo, având în vedere cele șase stiluri de conducere recunoscute la nivel global, putem afirma că în aceste țări întâlnim un leadership charismatic destul de puternic, bazat pe valoare, care dorește să creeze o viziune realistă, care are așteptări înalte spre performanță, orientat spre echipă și o conducere participativă.

Conducerea orientată pe echipă, este caracterizată de o organizare eficientă a echipei pentru punerea în aplicare a unei sarcini sau a unui obiectiv comun. Acest model de conducere cuprinde cinci caracteristici diferite: orientat pe colaborare în echipă, formator de echipă, diplomatic, răuvoitor, cu competențe administrative și putem spune că încurajează loialitatea, mândria, colaborarea între organizație și membrii acesteia, valorifică coeziunea echipei spre un scop sau obiective comune.

Liderii din acest grup de țări încurajează angajații să contribuie la luarea deciziilor și la punerea lor în aplicare, valorifică libertatea de a delega responsabilitatea, fiind orientați spre grija

față de oameni. Valorile referitoare la conducere autonomă, dar și spre auto protecție, reflectă o viziune generală neutră a conducerii și are valori mici.

Printre exemple de lideri foarte cunoscuți, din grupul de țări cuprinse în clusterul Anglo:

- **Bill Gates** a devenit unul dintre cei mai bogați oameni din lume, dinamismul său contagios și capacitatea de a domina emoțional mulțimea au avut un efect constructiv și inovator. Gates a fost fascinat de computer din tinerețe și a petrecut cea mai mare parte a timpului său învățând cum să programeze. Acest lucru a condus la multe descoperiri inovatoare în domeniul calculatoarelor dar și a unor limbaje de programare, ca BASIC și MS-DOS, pentru IBM. Toate aceste descoperiri au pus fundamentul pentru Microsoft.
- **Barack Obama** a avut o carismă incontestabilă, ținând cont că a câștigat cursa prezidențială, deși a avut în față adversari politici mult mai puternici, cu resurse materiale mari și nemaivorbind de prejudecățile legate de culoarea pielii. Exercițiul carismei native și îmbunătățirea utilizării ei au fost preocupări constante ale președintelui american și al echipei care l-au înconjurat, dar și faptul că s-a născut cu calități clare în acest sens. Totuși evoluția economiei americane sub conducerea lui nu pare să fi fost una prea înfloritoare
- **Steve Jobs**, a fost co-fondatorul APPLE și a schimbat istoria IT prin înființarea companiei Next Computer unde a produs computerul Macintosh. A cumparat o parte din divizia de animatie a LucasFilm, transformand-o in Pixar. In 1996, a revenit la conducerea Apple, unde în următorii ani a lansat numeroase produse de succes, precum iMac, iPod, iTunes, iPhone și iPad. Compania Apple valoreaza acum peste 326 miliarde de dolari. .
- **Franklin D. Roosevelt** –cel de-al 32-lea presedinte SUA.
- **Nelson Mandela** - primul presedinte al Africii de Sud ales in mod democratic.
- **Elisabeta a II-a** - regina a șaisprezece state suverane, cunoscute sub numele de Commonwealth,. Deși regina nu își exprimă opiniile politice în public, a încercat permanent să modernizeze imaginea monarhiei, a sponsorizat multe organizații caritabile, participă la multe întâlniri publice promovând imaginea din rolul de șef al Bisericii Anglicane. Ea se remarcă ca făcând parte dintre acele persoane născute pentru a deveni simbolul unei națiuni.

Țările din grupul **EUROPA LATINĂ** sunt caracterizate de valori mari în ceea ce privește distanța de putere și relativ mici pentru conducere orientată spre oameni, membrii organizațiilor din acestor țări nu se așteaptă ca puterea să fie distribuită în mod egal între ei și nici să fie recompensați pentru a fi echitabili, altruști, generoși, grijulii și buni față de ceilalți. Este grupul de țări cel mai puțin dominat de bărbați, înregistrând un nivel superior în colectivismul de grup dar și în colectivismul instituțional.

Dacă încercăm să analizăm leadershipul din grupul Europa Latină, având în vedere cele șase stiluri de conducere recunoscute la nivel global, putem afirma că și acest cluster este caracterizat de conducere carismatică, susținut de o viziune realistă, cu o orientare spre performanță înaltă, integritate și hotărâre, bazat pe valoare, urmat de leadership orientat spre echipă și participativ.

Aceste societăți apreciază lideri orientați spre echipă, ale căror caracteristici includ dezvoltarea de echipe performante prin utilizarea competențelor lor administrative și interpersonale pentru a crea grupuri de lucru coerente, fiind în același timp un stil de conducere participativă, adică atunci când conducătorul împarte ideile și capacitatea în elaborarea deciziilor, cu subordonații, de aceea acest stil de leadership are o orientare puternică pe relațiile interumane.

Un exemplu de lider foarte cunoscut din grupul de țări cuprinse în clusterul Europa Latină îl reprezintă **Napoleon Bonaparte**, unul dintre cei mai mari lideri francez, foarte condamnat de

istorie pentru tot ce a făcut în încercarea de a înlătura monarhia din Franța, atunci când a venit la putere în timpul Revoluției Franceze

Țările din **EUROPA NORDICĂ** sunt caracterizate de o societate care acceptă cu fermitate reguli și proceduri pentru a reduce incertitudinea evenimentelor viitoare, egalitarismului între sexe (ceea ce indică faptul că sunt mai puțin dominate de bărbați decât celelalte cluster). De asemenea, au valorile cele mai scăzute pentru distanța de putere și pentru colectivism în grup ceea ce indică faptul că membrii organizațiilor nu acceptă autoritatea, diferențele de putere și inegalitatea socială.

Leadershipul din acest cluster este caracterizat de o conducere carismatică, autonomă, orientat spre valoare, cu o viziune realistă, orientat spre obținerea de performanțe înalte în organizații, orientat spre echipă și participativ. Aceste societăți prețuiesc liderii orientați spre echipă, ale căror prioritate este dezvoltarea unor echipe care dau dovadă de forță și folosirea abilităților lor administrative și interpersonale pentru a crea grupuri de lucru de legate, coerente.

Țările din grupul **EUROPA GERMANICĂ** sunt demne de remarcat pentru valorile deosebit de mari comparativ cu alte cluster privind orientarea spre performanță, orientarea spre viitor și evitarea incertitudinii dar și pentru cea mai mare valoare pentru distanța față de putere, adică gradul în care comunitatea acceptă și susține autoritatea, diferențele de putere, inegalitatea socială. Egalitatea între sexe este relativ scăzută, ceea ce indică dominația masculină este mai mică.

În acest cluster, predomină un stil de conducere carismatică, autonomă, reflectă abilitatea unui lider de a inspira, a motiva și de a aștepta performanțe ridicate de la ceilalți, pe baza unor valori fundamentale, ferme. Sunt incluse șase caracteristici care se întâlnesc la nivel global și care definesc stiluri diferite de lideri a căror *conducere este autocratică*: vizionari, inspiraționali, cu sacrificiu de sine, care dau dovadă de integritate, sunt decisivi în luarea deciziilor și orientați spre construirea unor echipe performantă.

Ca lideri foarte cunoscuți din grupul de țări cuprinse în clusterul Europa Germanică putem aminti:

- **Angela Dorothea Merkel** - prima femeie cancelar în istoria Germaniei, având o contribuție de importanță istorică la unificarea europeană și pentru rolul de importanță mondială jucat în înnoirea cooperărilor internaționale.
- **Adolf Hitler** care a fost un lider cu totul neobișnuit, dar a reușit să creeze o legătură între el și milioane de germani, generând o atracție carismatică fără precedent. Hitler reprezintă cel mai bun exemplu pentru modelul „liderului carismatic”. El nu era un politician normal, unul care promitea, să spunem, reducerea taxelor sau îmbunătățirea sistemului de sănătate, ci un lider cvasi-religios care promitea națiunii nimic altceva decât Salvarea.

În țările din **EUROPA DE EST** sunt menținute legături strânse de familie, iar indivizii își exprimă mândria și loialitatea în organizații și în familie; membrii acestor societăți nu se așteaptă ca puterea să fie distribuită în mod egal între cetățeni. Sunt caracterizate de valorile scăzute privind orientarea spre viitor dar și în ceea ce privește orientarea spre performanță. Toate grupurile sunt dominate de bărbați.

Membrii organizațiilor din toate țările cuprinse în acest cluster, exprimă o dorință puternică de a reduce distanța față de putere referindu-se la gradul în care comunitatea acceptă și sprijină autoritatea, diferențele de putere, privilegiile de stare și inegalitatea socială, dar și agresivitatea prin reducerea nivelului de dominanță.

Dacă ne referim la caracteristicile globale, leadershipul va fi definit ca un leadership cu o conducere autonomă, definită ca fiind independentă și individualistă, fără a exista o consultare prealabilă cu membrii organizațiilor, cu un stil autocratic de abordare al conducerii, puternic orientat spre echipă, contribuind la dezvoltarea unor echipe performante prin utilizarea de către lideri a competențelor lor administrative pentru a crea grupuri de lucru puternice.

Ca exemple de lideri foarte cunoscuți, din grupul de țări cuprinse în clusterul Europa de Est amintim:

- Iosif Vissarionovici Stalin
- **Vladimir Ilici Lenin**

Membrii organizațiilor din țările cuprinse **AFRICA** simt un atașament puternic față de membrii familiilor lor și spre colectivitatea din care fac parte, nu se așteaptă ca puterea să fie distribuită în mod egal între cetățeni și nici nu există egalitate între sexe, dominantă fiind conducerea masculină.

Sunt caracterizate de un leadershipul charismatic, cu o conducere orientată spre echipă și participativă, adică acea conducere definită că ar dezvolta de o organizare eficientă a echipei, necesară pentru punerea în aplicare a unei sarcini sau a unui obiectiv comun.

Portretul unui lider remarcabil pentru acest grup ar prezenta cinci caracteristici diferite: orientat pe colaborare în echipă, formator de echipă, diplomat, răuvoitor, cu competențe administrative. Putem spune că încurajează: loialitatea, mândria, colaborarea între organizație și membrii, valorifică coeziunea echipei spre un scop sau obiective comune. Ei nu ar fi deosebit de independenți, dar adoptă o conducere orientată spre om, fiind incluse în atributele lui modestia, compasiunea, generozitatea, încurajarea bunătații celorlalți și răbdarea.

În țările din **ORIENTUL MIJLOCIU** observăm valori reduse în ceea ce privește orientarea spre viitor dar și în ceea ce privește orientarea spre performanță. Se simte o puternică orientare spre familie, indicând faptul că indivizii care aparțin acestor societăți se bucură de loialitate în familiile și organizațiile din care fac parte.

Puterea nu este distribuită în mod egal dar acest fapt asigură ordinea și stabilitatea în organizații.

În Orientul Mijlociu întâlnim leadershipul charismatic, autonom, care include o viziune realistă, o orientare spre performanță, integritate și hotărâre. Conducere este orientată pe auto protecție – se concentrează pe asigurarea de măsuri pentru siguranța și securitatea liderului și al organizațiilor, prin îmbunătățirea statutului și salvarea imaginii. În întreaga lume, acest stil de conducere nu contribuie la o imagine a unui leadership eficient și performant.

Ca lider foarte cunoscut din grupul de țări cuprinse în clusterul Orientul mijlociu se remarcă **Isus din Nazaret**, considerat fondatorul și figura centrală a creștinismului și unul din cele mai importante simboluri ale culturii occidentale, majoritatea bisericilor creștine considerându-l drept Fiul lui Dumnezeu, drept Mesia cel vestit de Vechiul Testament Iudaic și drept al doilea personaj al Trinității Creștine

În ceea ce privește țările din **ASIA CONFUCIANĂ** se constată valorile cele mai ridicate privind orientarea spre performanță dar, valori relativ ridicate ale distanței față de putere, ale colectivismului instituțional și de grup, ceea ce ne indică faptul că cetățenii acceptă și sprijină autoritatea, diferențele de putere, privilegiile de stat și inegalitatea socială, iar puterea nu este de așteptat să fie distribuită în mod egal (un grad relativ ridicat de inegalitate între femei și bărbați).

Aceste țări doresc lideri care sunt oarecum vizionari, inspirați și decisivi, care posedă niveluri ridicate de integritate și așteptări de performanță ridicată. Dacă ne referim la caracteristicile globale, leadershipul va fi caracterizat ca fiind orientat pe auto protecție, orientat spre echipă, orientat spre om, carismatic, conducere autonomă, dar aproape deloc participativ.

În **ASIA DE SUD** se remarcă valori ridicate ale colectivismului din cadrul grupului ceea ce sugerează că membrii organizațiilor sunt grupați și orientați spre familie, fiind mândri de familiile și organizațiile lor. Conducerea orientată spre om, care este întâlnită deasemenea la acest grup, reflectă conducerea de susținere, leadershipul incluzând în atributele lui compasiunea și generozitatea, încurajând bunătața și răbdarea celorlalți. Caracteristicile primare sunt modestia și orientarea spre om și problemele/nevoile lui.

Clusterul se caracterizează prin valori relativ scăzute privind egalitatea de sexe fiind dominat de bărbați. Aceste societăți doresc un nivel mai înalt de norme și practici birocratice pentru a evita incertitudinile în evenimentele viitoare.

În Asia de sud, țările includ leadershipul carismatic, orientat pe valoare și spre echipă, având cele mai mari valori dacă ne referim la stilurile de conducere dintre toate clusterelor. Aceasta înseamnă că ei doresc lideri care sunt vizionari și inspirați, posedă un nivel ridicat de integritate și sunt dispuși să facă sacrificii personale. De asemenea, aceștia ar trebui să se poată implica în construirea cu succes a echipelor, utilizând abilitățile lor administrative și interpersonale pentru a crea grupuri de lucru performante.

Un lider remarcabil al acestui grup este **Mohandas Gandhi**, cel mai cunoscut lider charismatic, un lider politic și spiritual, al Indiei. Gandhi a reprezentat conducătorul de marcă în mișcarea pentru obținerea independenței Indiei. Deasemenea, este recunoscut pentru puterea sa de a inspira mișcări pentru drepturi civile și libertate în întreaga lume. A rămas în memoria poporului ca fiind liderul care a obținut independența unei țări printr-o revoluție nonviolentă. Gandhi a fost asasinat în 1948 de către un hindus. Moartea sa a fost considerată o catastrofă internațională. La scurt timp de la moartea lui Gandhi, violența religioasă s-a diminuat în India, iar învățăturile lui au ajuns să inspire mișcări nonviolente din alte țări.

În concluzie, combinarea celor șase stiluri de conducere ale leadershipului, recunoscute la nivel global, cu cele 21 de caracteristici primare ale liderului considerate pozitive și cele 8 caracteristici primare considerate negative și suprapunându-le cu *caracteristicile primare ale comportamentului și atributelor unui lider*, putem trage concluzia că se poate contura portretul „*liderilor ideal*”, în funcție de specificul zonei de acțiune.

Dacă cele șase stiluri de conducere și caracteristicile primare ale liderului (pozitive și negative) au fost prezentate anterior, în tabelele 1, 2 și 3, caracteristicile privind dimensiunile practicilor social – culturale și sunt prezentate centralizat, în tabelul 5.

Tabelul nr.5 Caracteristicile privind dimensiunile practicilor social - culturale

GRUPUL GLOBE	Orientare spre performanta	Orientare spre viitor	Orientare spre om	Colectivism organizational	Colectivism în grup	Distanța de putere
America Latină	3,85	3,54	4,03	3,86	5,52	5,33
Anglo	4,37	4,08	4,2	4,46	4,3	4,97
Europa Latină	3,94	3,68	3,71	4,01	4,8	5,21
Europa Nordică	3,92	4,36	4,17	4,88	3,75	4,54
Europa Germanică	4,41	4,4	3,56	4,03	4,21	5,95
Europa de Est	3,73	3,38	3,85	4,11	5,53	5,26
Africa	4,13	3,92	4,42	4,28	5,31	5,24
Orientul Mijlociu	3,9	3,58	4,36	4,28	5,58	5,23
Asia Confuciană	4,58	4,18	3,99	4,8	5,42	5,15
Asia de Sud	4,33	3,98	4,71	4,35	5,87	5,39

Sursa: “Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies”, Sage Publications, 2004, Cap.10

De asemenea, stilul de conducere cu cel mai mare impact în fiecare din cele 10 regiuni geografice analizate poate fi identificat pe baza datelor prezentate în tabelul 6.

Tabelul nr.6 Caracteristicile privind cele șase stiluri de conducere ale leadershipului, la nivel global

GRUPUL GLOBE	Conducere carismatică	Conducere orientată pe echipa	Conducere orientată pe auto protecție	Conducere participativă	Conducere orientată spre om	Conducere autonomă
America Latină	5,99	5,96	3,62	5,42	4,85	3,51
Anglo	5,93	5,68	3,15	5,64	5,05	3,83
Europa Latină	5,78	5,73	3,19	5,37	4,45	3,66
Europa Nordică	5,93	5,77	2,72	5,75	4,42	3,94
Europa Germanică	5,93	5,62	3,03	5,86	4,71	4,16
Europa de Est	5,74	5,88	3,68	5,08	4,76	4,20
Africa	5,94	5,82	3,53	5,38	5,26	3,55
Orientul Mijlociu	5,43	5,54	3,88	4,97	4,96	3,71
Asia Confuciană	5,63	5,61	3,72	4,94	5,04	4,04
Asia de Sud	6,00	5,85	3,72	5,08	5,31	4,02

Sursa: „Introduction to the GLOBE Research Project on Leadership Worldwide”, Cornelius N. Grove, Ed.D., GROVEWELL LLC, 2007

Așadar, identificarea diverselor forme de leadership manifestate în economia globalizată a permis identificarea particularităților, a avantajelor și limitelor diferitelor caracteristici ale leadershipului, informații care combinate pot contribui la performanța organizațională.

Spre exemplul, având în vedere caracteristicile primare ale leadershipului, culturile care apreciază **orientarea spre performanță** ca dimensiune culturală majoră, sunt *Statele Unite și Germania*.

De asemenea, grupurile care înregistrează valorile cele mai ridicate privind orientarea spre performanță sunt Asia Confucianistă, Anglo și Asia de Sud. În țările grupate în aceste clustere: Europa Germanică, Europa Nordică și Anglo, cu valorile cele mai mari ale stilului de conducere participativ, unde liderii încearcă să-i implice din ce în ce mai mult pe membrii organizațiilor în luarea și punerea în aplicare a deciziilor, adică să le delege sarcinile dar să fie totodată și autocrați.

Cel mai des întâlnit, mai puternic și consecvent în ceea ce privește performanța leadershipului organizațional este **stilul de conducere carismatic**, întâlnit la cel mai mare număr de state cuprinse din: *Asia de Sud, America Latină, Africa, Europa Nordică, Europa Germanică*.

Având în vedere caracteristicile primare ale leadershipului, culturile care apreciază orientarea spre stilul de conducere carismatic / Auto-sacrificiu, cu valorile cele mai mari sunt *Asia de Sud, America Latină și Asia Confuciană*. Având în vedere caracteristicile primare ale leadershipului, culturile care apreciază orientarea spre conducere Carismatic / Vizionar, cu valorile cele mai mari *Europa Nordică, Asia de Sud și Anglo*. Având în vedere caracteristicile primare ale leadershipului, culturile care apreciază orientarea spre conducerea de tip Carismatic / Inspirațional, cu valorile cele mai mari fac parte din grupele Anglo, Europa Nordică și Europa Germanică.

Conducerea carismatică – reflectă abilitatea unui lider de a inspira, a motiva și de a aștepta performanțe ridicate de la ceilalți, pe baza unor valori fundamentale ferme și include șase stiluri diferite de conducere: vizionar, inspirațional, sacrificiu de sine, integritate, decisiv și orientat spre performanță, permite de cele mai multe ori un stil de conducere autocratică a liderilor.

Din punct de vedere statistic, a fost asociat cu "sacrificiu de sine", "integritate", "decisiv" și "orientat spre performanță".

Cea mai mare valoare o are la grupul de țări Anglo și cea mai mică valoare la cele din *Oriental Mijlociu*.

Stilurile de **conducere orientată pe echipa și conducere orientată spre om**, au cele mai mari valori în țările cuprinse de clusterelor *America Latina și Asia de Sud*, acolo unde liderii reușesc organizarea eficientă a echipei, pentru punerea în aplicare a unei sarcini sau a unui obiectiv comun, dar are incluse în atributele lui compasiunea și generozitatea, încurajează bunătatea celorlalți și dă dovada de multă răbdare. Caracteristicile primare care îi caracterizează ar fi : este orientat pe colaborare în echipa, este formator de echipa, diplomatic, răuvoitor, cu competențe administrativ, dar dau dovadă de modestie și orientarea spre om și problemele/nevoile lui. Cele mai mici valori o au grupul de țări din *Oriental Mijlociu și Europa Nordică*.

Stilurile de conducere ale leadershipului sunt **conducere orientată pe auto protecție și conducere autonomă**, deoarece aceste stiluri de conducere nu contribuie la o imaginea unui leadership eficient și performant, caracterizate de tipuri de lideri independenți și individualiști, care conduc fără o consultare prealabilă cu membrii organizațiilor, cu un stil autocratic de abordare al conducerii.

3. Concluzii

În ultimul deceniu, leadershipul organizațional a luat un mare avânt, iar datorită globalizării accelerate a lumii afacerilor, latura culturală a leadershipului, nu mai poate fi ignorată punându-se problema identificării diferențelor între stilurile de conducere considerate acceptate într-o cultură națională sau alta și deosebiriile dintre normele culturale din aproape toate zonele lumii, care au o influență decisivă asupra performanțelor organizațiilor . Ca urmare, prezintă o utilitate deosebită cunoașterea și luarea în considerare a elementelor de bază privind problematica leadership-ului, de către toți cei care exercită poziții de lideri, sau de către toți cei antrenați în funcții de conducere.

Cercetarea făcută a evidențiat faptul că leadership-ul este un proces complex, format din viziunea a ceea ce organizația poate deveni, care necesită cooperare provocatoare și muncă în echipă din partea unei rețele largi de oameni și folosind orice mod de convingere ca să păsteze oamenii cheie în acea rețea, să-i motiveze, având ca scop atingerea unor obiective comune.

S-a pus problema în acest proiect dacă leadership-ul este o artă sau o știință. Concluzia la care am ajuns este că leadership-ul este *o artă* – deoarece liderii trebuie să-și muleze comportamentul pentru a fi cei mai buni în „arta conducerii”, *bazată pe știință*, deoarece nici un lider nu poate fi eficient, dacă nu are cunoștințe temeinice.

Un lider modern trebuie să dezvolte abilități care să-l facă în măsură să adopte oricare dintre stilurile de conducere existente și să fie adaptabil prin utilizarea stilului care îl va duce la succes, să recunoască particularitățile culturilor naționale din fiecare zonă geografică pentru a se putea mula în funcție de fiecare situație, să dea dovada de trăsături precum interpretare, analiză, evaluare, deducție, explicație, auto-reglementare, și să se asigure că propriile nevoi sunt satisfăcute.

Există diferite abordări conceptuale ale leadership-ului, dar există un element comun care se remarcă în rândul tuturor liderilor - capacitatea acestora de a influența și determina comportamentul altora, ce diferă de la o abordare la alta constă în modalitatea pe care o folosesc pentru a influența comportamentul altora: unii folosesc puterea, constrângerea, , în timp ce alții nu cred în folosirea ei, ci cred în puterea construirii unei echipe și a leadership-ului participativ.

Privind la cele șase stiluri de conducere ale leadershipului, recunoscute la nivel global și la deosebiriile dintre *caracteristicile primare ale comportamentului și atributelor unui lider*, putem

considera că s-a conturat portretul „*liderilor ideali*” - adică acei lideri care acționează într-un mediu multicultural și cărora le-ar fi utile următoarele însușiri și aptitudini: carismă; aptitudini pentru munca în echipă; deschidere spre schimbare; interes față de viața politică și socio-economică a altor țări; capacitatea de a lega relații bune cu oameni ce aparțin altor culturi; adaptabilitate la situațiile noi; capacitatea de a lucra într-o echipă multiculturală, care conține anumite valori și atitudini care pot fi ușor înțelese de membrii organizațiilor din diferite grupuri culturale.

De asemenea, rezultatele studiului pot fi folosite de compartimentul Resurse Umane pentru programele de selecție a personalului și pentru cursurile de perfecționare a membrilor organizației.

Referințe:

- Adair, J., Cum să formezi lideri: cele șapte principii cheie pentru dezvoltarea eficace a liderilor, Meteor Publishing, București, 2014
- Bass, Bernard M., Bass & Stogdill's Handbook of Leadership, USA Free Press, 1990
- Chhokar, J.S. et al (eds.), "Culture and Leadership across the World: The GLOBE Book of In-Depth Studies of 25 Societies." Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2007. Collins, 1995
- Georgescu, A., Alexandra Petcu, A., Ghidul de management și leadership, Tipărit la Tipografia Artpress, Timișoara, 2013
- Goleman, D., Ce înseamnă să fii un lider bun, Curtea Veche Publishing, București, 2017
- Goleman, D., Puterea inteligenței emoționale, Curtea Veche Publishing, București, 2016
- House R.J. et al. (eds.), Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies. Thousand Oaks, CA: Sage, 2004
- Năstase, M., Lideri, leadership și organizația bazată pe cunoștințe, ASE Publishing House, București, 2006
- Năstase, M., Stiluri de leadership în cadrul organizațiilor, ASE Publishing House, București, 2007
- Panaite, N., Iftimescu, A., Managementul organizațiilor, Editura Universității "Alexandru Ioan. Cuza", 2014
- Peters, T. and Austin, N., "A Passion for Excellence: The Leadership Difference",
- <http://www.revistabiz.ro/modele-de-leadership-in-situatii-de-crisa>
- <https://www.grovetwell.com/wp-content/uploads/pub-CCL-critical-edge.pdf>

CLUBUL DE FOTBAL RAPID - ÎNTRE FALIMENT ȘI RELANSARE CA BUSINESS PERFORMANT

Marina Ioana VÎLCEANU*

Abstract

Scopul acestei lucrări de cercetare este de a arăta care au fost cauzele interne și externe care au dus la falimentul societății ce administra clubul de fotbal Rapid București pentru a vedea unde s-a greșit, astfel încât să aibă loc o relansare a clubului sportiv ca un business performant fără astfel de probleme.

Prin această lucrare urmăresc să grupez cauzele care au dus la faliment în funcție de domeniul în care s-au produs, să observ domeniul cel mai afectat în care s-a produs cel mai mare impact negativ asupra fostei societăți, pentru a realiza câteva propuneri concrete și corecte care să ajute în mod real pe viitor la relansarea și funcționarea clubului într-un mod performant și nu amatoristic.

Pe baza cercetării empirice voi arăta care sunt cauzele producerii falimentului fostei societăți și voi demonstra că dacă un club sportiv este condus și organizat corespunzător, poate fi un business performant în adevăratul sens al cuvântului. În acest sens voi realiza o analiză SWOT a factorilor interni și externi care au condus la faliment, dar și a amenințărilor cu care societatea și implicit clubul de fotbal s-au confruntat de-a lungul timpului. Pentru asta mă voi baza pe surse bibliografice, pe date financiare și pe sprijinul Federației Române de Fotbal.

Prin acest studiu de cercetare doresc să obțin o complexitate a cauzelor care au determinat falimentul societății, astfel încât să pot aduce o contribuție pentru relansarea în viitor a clubului.

Această cercetare urmărește prin intermediul îndeplinirii scopului și obiectivelor să fie în final o sursă de inspirație pentru cei care vor avea puterea financiară să relanseze clubul de fotbal Rapid București, dar și pentru alți manageri de club sportiv din România, astfel încât să nu ne mai confruntăm cu dispariția cluburilor, acestea contribuind la imaginea și economia țării.

Cuvinte cheie: *domeniul sportiv, fotbal, faliment, relansare, business performant*

JEL Classification: *M1 Business Administration – M13 New Firms, Z2 Sports Economics – Z29 Other*

---

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: ioanavilceanu@hotmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Elena Mihaela Iliescu (mag_mihaela@yahoo.com).

1. Introducere

Fotbalul prezintă o mare importanță în toată lumea. Pe lângă importanța asupra sănătății și dezvoltării fizice a tinerilor (de la 5 ani copiii pot începe antrenamentele la fotbal), fotbalul reprezintă cariera multor adolescenți și adulți prin care se întrețin și își construiesc viitorul. Fiecare țară are echipe reprezentative de fotbal care participă la competiții internaționale organizate de organismele competente și prin asta aduc un mare aport statului din care provin și pe care îl reprezintă prin emblemă (în cadrul României aceasta a avut 3 echipe reprezentative în anii de glorie când fotbalul mergea corespunzător în țara noastră: Rapid, Steaua și Dinamo). Pe lângă aceste echipe, fiecare țară are și o echipă națională de fotbal.

Fotbalul reprezintă așadar o sursă de venituri importante atât pentru cei care îl practică, cât și pentru cei care îl administrează și finanțează, dar are și o importanță foarte mare asupra imaginii și economiei fiecărei țări în parte în funcție de performanțe.

De asemenea, fotbalul are o mare importanță și în rândul celor care iubesc acest sport. Sunt mulți suporterii, atât în România, cât și în afara ei care iubesc cluburi de fotbal cărora le sunt devotați pe viață și care contribuie cu bani aduși de acasă în situațiile de nevoie ale echipei. La nivel internațional, inclusiv în România (echipa Poli Timișoara aflată în liga a II-a) sunt echipe finanțate chiar de suporterii din banii proprii.

Din păcate, în ultimii ani, multe echipe de fotbal care au reprezentat România în cupele europene au dispărut, fie prin desființare, fie prin faliment. Aici este și cazul echipei Rapid București, care a falimentat în vara anului 2016.

Acest articol științific își propune să arate care sunt cauzele care au dus la falimentul clubului de fotbal Rapid București și să aducă niște propuneri de îmbunătățire, astfel încât acest club să fie relansat într-un mod profesionist și fără să se mai confrunte în viitor cu o astfel de situație. De asemenea, prezentarea cauzelor poate fi și o sursă de inspirație pentru cei care manageriază cluburile de fotbal la ora actuală pentru a nu ajunge în aceeași situație. Falimentul sau dispariția bruscă a unor echipe de fotbal care au activat ani de zile și au avut rezultate remarcabile nu poate fi un semn bun pentru dezvoltarea unei țări și a domeniului sportiv cu precădere.

2. Clubul Rapid – trecut, prezent și perspectivă

2.1. Prezentarea situației premergătoare falimentului clubului de fotbal Rapid București

Societatea Fotbal Club Rapid SA, înregistrată din data de 30 martie 2006 (12 ani vechime), cu număr de înmatriculare J40/5310/2006, CUI 18536665, situată la adresa strada Gârlei 154, Sector 1, București și având un număr mediu în anul 2016 de 15 angajați este cea care administrează clubul de fotbal Rapid București și care a falimentat în data de 13 iunie 2016 după decizia Tribunalului București din cauza datoriilor imense acumulate către creditori, după ce s-a aflat ani de zile în insolvență.

Societatea se încadra ca obiect de activitate în codul CAEN 9319 - Listă firme Alte activități sportive.

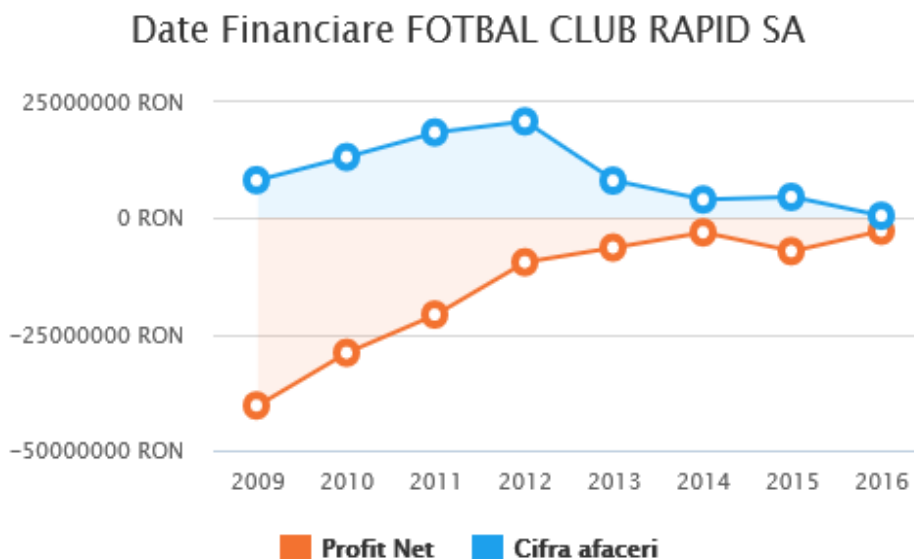
Așa cum se poate observa în Tabelul nr. 1, Fotbal Club Rapid SA a înregistrat în anul 2016 o cifră de afaceri de 536.530 RON în comparație cu anul 2009 când aceasta a fost de 8.201.006 RON și un profit net aflat pe minus din 2009 până în anul falimentului când acesta a fost de -2.702.405 RON.

Tabel 1 – Situația financiară a Fotbal Club Rapid SA

An	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Cifra de afaceri	8.201.006	13.186.648	18.490.440	20.873.046	8.105.430	4.037.651	4.586.943	536.530
Profit net	-40.344.805	28.987.178	20.752.480	-9.472.693	-6.318.248	-3.052.754	-7.092.500	-2.702.405

Sursa: <https://termene.ro/firma/18536665-FOTBAL-CLUB-RAPID-SA>

Dinamica acestor indicatori este relevant ilustrată în Figura 1.

Fig.1 – Situația financiară a Fotbal Club Rapid SA

Sursa: <https://termene.ro/firma/18536665-FOTBAL-CLUB-RAPID-SA>

2.2. Metoda de cercetare

Metoda de cercetare utilizată este cea empirică, realizată la sediul clubului de fotbal prin observare personală și acumulare de informații. Pentru identificarea cauzelor care au dus la falimentul clubului de fotbal Rapid București s-a întocmit o analiză SWOT.

Elementele endogene și exogene identificate și prezentate mai jos în analiza SWOT s-au conturat pornind de la analiza retrospectivă a situației clubului în perioada premergătoare falimentului.

În cadrul analizei SWOT am încercat să prezint și factori favorabili, dar și oportunități existente în perioada premergătoare falimentului pe lângă factorii negativi care au condus la dispariția clubului pentru a arăta că totuși s-a încercat într-o mică măsură redresarea acestuia.

Astfel, **punctele tari** identificate în acea perioadă sunt:

- Deși traiectoria clubului nu era una ascendentă, mai exista personal care era devotat acestui club și încerca să îl salveze de la iminentul faliment (jucătorii împreună cu antrenorul obțineau rezultate pozitive și au promovat din punct de vedere sportiv, s-a

încercat reducerea cheltuielilor, inclusiv s-au demarat procedurile pentru obținerea dosarului de licențiere pentru sezonul 2016-2017, deoarece în cazul în care se pierdeau veniturile din drepturile de televizare s-ar fi ajuns direct la faliment).

Punctele slabe, care prezintă de fapt marea parte a cauzelor falimentului sunt:

- Conducere slab pregătită (atât din punct de vedere tehnic, cât și managerial);
- Finanțatori fără cunoștințe în domeniul fotbalului, cu afaceri în sfere complet diferite și care nu dispuneau de resursele financiare necesare susținerii echipei de fotbal (tocmai pentru că nu cunoșteau domeniul și nu știau cât trebuie investit pentru menținere și rezultate);
- Salarii foarte mari și nejustificate acordate unora dintre jucători, care nu puteau fi acoperite din fondurile existente la club;
- Jucători transferați fictiv care nu au jucat niciun minut pentru club, dar care apăreau în cheltuielile cu salarii;
- Proasta gestionare a marketingului, mai ales în domeniul vânzării de materiale promoționale (nu exista site online, clubul avea un singur magazin amplasat la stadion unde traficul nu era atât de intens);
- Reducerea substanțială a veniturilor din vânzarea biletelor ca urmare falsificării acestora (nu a existat o lungă perioadă de timp un sistem sigur și unic pentru vânzarea biletelor la meciuri);
- Managerii nu cunoșteau rapoartele financiare și situația financiară a clubului (s-au acumulat datorii care nu au mai putut fi suportate din nicio sursă și astfel s-a ajuns la un inevitabil faliment);
- Lipsa comunicării și transparenței informațiilor între conducere și suporterii clubului (suporterii sunt foarte importanți la o echipă de fotbal și trebuie ținuti aproape, unii fiind devotați și gata oricând să ajute clubul pe care îl susțin și îl iubesc);
- Lipsa interesului din partea conducerii pentru obținerea unor surse de finanțare externă prin care să se acopere datoriile și să se poată plăti salariile jucătorilor, astfel încât aceștia să fie și mai motivați în a lupta pentru promovare (anterior existaseră contracte de sponsorizare de mii de euro);
- Retrogradarea echipei în liga a II-a datorită faptului că nu a obținut dosarul de licențiere a dus la reducerea veniturilor care proveneau din drepturile de televizare și din participarea la competiția UEFA;
- Lipsa suportului real al fanilor echipei din diaspora (într-un sezon competițional s-au vândut doar 20 de abonamente).

Oportunitățile existente pe piață în perioada premergătoare falimentului erau:

- Opinia publică prezenta un mare interes pentru fotbal, astfel că puteau fi un ajutor pentru atragerea unui investitor sau sponsor prin utilizarea canalelor media;
- Creșterea numărului de juniori contribuie la formarea de echipe de fotbal cu sportivi bine pregătiți (care își pot aduce aportul la echipe care nu au un buget foarte mare sau trec prin perioade de crize și nu pot achiziționa jucători de top datorită salariilor pe care ar trebui să le plătească acestora).

Ultima parte a anizei SWOT efectuate o reprezintă **amenințările**, și acestea fiind parte la cauzele falimentului după cum urmează:

- Schimbarea regulamentelor de fotbal în timpul campionatelor a condus la instabilitate și neadaptare în cadrul clubului;
- Legislație neadaptată condițiilor existente în țara noastră;
- Criteriile pentru obținerea licenței care se impuneau cluburilor de fotbal de către autoritatea competentă după modelul occidental erau aproape imposibil de realizat;

- Criza financiară apărută la nivel mondial a atins și fotbalul prin dispariția banilor din publicitate;
- Infrastructură slabă, neadaptată cerințelor europene.

Prin analiza punctelor slabe și a amenințărilor vom observa faptul că mare parte din cauzele identificate care au condus la falimentul clubului de fotbal Rapid pot fi grupate în 2 mari categorii: financiare și organizatorice, ambele aflându-se sub controlul decidenților.

Pornind de la această analiză, politica de relansare va avea ca obiectiv fructificarea aspectelor pozitive (puncte tari și oportunități) și eliminarea în măsura în care se poate a aspectelor negative (puncte slabe și amenințări).

2.3. Rezultatele cercetării

Cercetarea efectuată a ajutat la identificarea cauzelor care au condus la falimentul unuia dintre cel mai iubit club de fotbal din România, care în anii '90 până în 2003 a avut rezultate sportive remarcabile pentru el și pentru țară. Astfel s-a putut observa care au fost domeniile în care clubul nu a făcut față, pentru ca pe viitor aceste erori care denotă lipsă de profesionalism să poată fi corectate și eliminate permanent pentru a nu se mai ajunge la insolvență sau faliment. Prin observarea și corectarea, dar și urmărirea acestor aspecte pe termen lung, clubul de fotbal Rapid se poate relansa ca un business performant și mai pregătit ca în trecutul său istoric.

2.4. Recomandări

Prima recomandare se referă la eliminarea aspectelor negative care au apărut în cazul fostei societăți și care se aflau sub controlul decidenților din cadrul firmei precum falsificarea biletelor, lipsa sponsorilor, pierderea drepturilor de televizare și a participării în competițiile UEFA din cauza locului ocupat în clasament, etc. Pentru corectarea acestora este nevoie de un sistem profesionist și de oameni formați în domeniile resurselor umane, marketing, management, financiar, juridic care să aibă în vedere necesitățile unui club de fotbal. În acest sens, pentru a urmări atât evoluția echipei de fotbal, cât și buna administrare a ei prin intermediul societății, ar fi necesar să se fixeze câțiva indicatori de performanță adecvați domeniului.

Un club de fotbal pentru a fi considerat un business performant și a funcționa corespunzător domeniului său ar trebui să își fixeze anumiți indicatori de performanță pe care dorește să îi atingă și pe care să îi urmărească pe tot parcursul sezonelor competiționale. Acești indicatori de performanță definesc aspectele performanței într-un anumit sport care ar trebui să conducă la succesul clubului în cauză.

Luând în considerare situația prezentată mai sus, recomandarea mea ar fi ca acești indicatori să fie fixați pe de-o parte pentru societatea care administrează clubul de fotbal și pe de altă parte pentru echipa de fotbal, deoarece s-a observat faptul că amândouă trebuie să fie performante pentru un succes total.

Astfel, indicatorii de performanță pe care o societate (în cazul nostru Fotbal Club Rapid SA) ar trebui să îi urmărească în permanență sunt:

- **Indicatori strategici** (să urmărească creșterea cotei de piață și a profitului);
- **Indicatori economico-financiar** (să aibă clar stabilit: disponibilitatea resurselor financiare, informaționale, umane, materiale; bugetul disponibil pe fiecare sezon competițional și să se încadreze în el pe cât posibil; costurile aferente desfășurării activității fotbalistice, și nu în ultimul rând să realizeze un plan de investiții anual).

În ceea ce privește echipa de fotbal, indicatorii de performanță pe care îi recomand să fie urmăriți sunt:

- **Capacitatea fizică a jucătorilor** (este un factor foarte important pentru succesul unui meci ca jucătorii să fie într-o formă cât mai bună, să fie pregătiți pentru adversar.

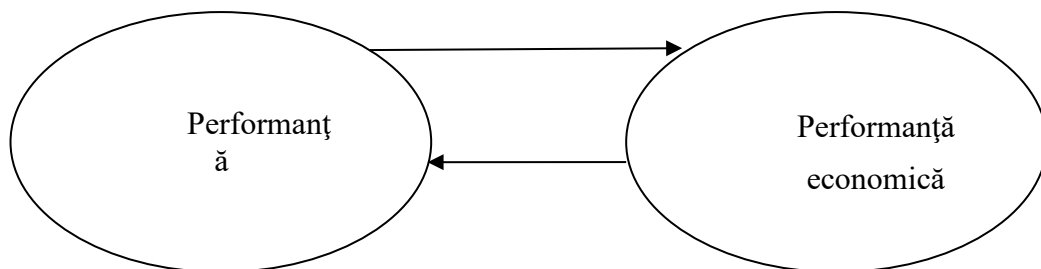
Jucătorii trebuie urmăriți individual pentru a se vedea dacă se mențin în formă și sunt pregătiți să își aducă aportul pe postul pe care îl ocupă).

- **Posesia asupra mingii** (acest indicator depinde de mai multe variabile situaționale începând cu statutul meciului, locația acestuia deoarece echipele când joacă pe teren propriu au mai mare posesie asupra mingii decât în deplasări, calitatea adversarului, etc.).
- **Meciuri câștigate/pierdute într-un sezon competițional;**
- **Lovituri reușite/nereușite pe poartă într-un meci;**
- **Numărul de pase într-un meci;**
- **Numărul de goluri într-un sezon competițional primite și date;**
- **Numărul de penalty-uri provocate într-un sezon.**

Urmărirea acestor indicatori va ajuta la creșterea performanței echipei de fotbal prin îmbunătățirea permanent acolo unde se constată că lucrurile nu merg corespunzător. Este foarte important să urmărim ca echipa de fotbal să fie una cu o performanță ridicată, să se situeze în primele 5 locuri ale ligii de fotbal în care participă, și să tindem spre primele 3 și chiar primul loc, deoarece o echipă performantă atrage resurse vitale pentru menținerea și dezvoltarea ei (cum ar fi venituri din drepturi de televizare, participarea la competiții internaționale cu mare impact, atragerea de investitori sau sponsori, etc.)

Prin urmare, vorbim despre 2 tipuri de performanță care trebuie atinse în cadrul unui club de fotbal și care se influențează una pe alta după cum reiese și din schema de mai jos:

Fig.2- Interdependența dintre performanța sportivă și cea economică

Sursa: prelucrare personală

Cele două tipuri de performanță nu pot exista una fără cealaltă deoarece dacă nu ai performanță sportivă în sensul că echipa de fotbal nu se clasează pe un loc onorabil în liga în care joacă, performanța economică nu va fi una ridicată. În fotbal banii veniți din exterior depind de locul pe care te situezi în clasament. În situația în care te afli printre ultimele locuri din clasament sau retrogradezi în liga secundă, se pierd venituri importante cum ar fi drepturile de televizare ale meciurilor și chiar sponsori.

Indicatorii performanței sportive amintiți mai sus ar trebui urmăriți de către un observator de meci care să aibă cunoștințe în domeniul fotbalului și care să întocmească rapoarte referitoare la evoluția echipei de la un meci la altul împreună cu antrenorul principal, cel secundar și antrenorul cu portarii.

În ceea ce privește indicatorii strategici aceștia ar trebui urmăriți de directorul de marketing, iar cei economico-financiar de către directorul financiar.

Nu în ultimul rând, pentru situații mai speciale, ar fi utilă și prezența unui reprezentant care să cunoască situația clubului și să susțină în fața organelor competente interesele clubului.

3. Concluzii

În acest articol științific am pornit cu cercetarea la sediul clubului pentru a identifica și a concepe ulterior o analiză prin care să arăt care au fost cauzele care au condus la falimentul unui club atât de cunoscut și iubit cum a fost și rămâne în continuare Rapidul. Am arătat nu doar care au fost aspectele negative (puncte slabe și amenințări) care au dus la faliment, ci și câteva aspecte care mai erau pozitive în acea perioadă premergătoare falimentului pe care le regăsim în puncte tari și oportunități. Odată analiza concepută, am constatat faptul că aspectele negative s-au înregistrat în cea mai mare parte în domeniile financiar și organizatoric.

Acest articol științific vine ca o imagine de ansamblu asupra a ceea ce s-a întâmplat la clubul de fotbal Rapid București și implicit la societatea care îl administra, având un impact asupra relansării în viitor a echipei de fotbal cu o nouă societate în spate sub o formă mult mai bine organizată și mai performantă, dar și pentru ceilalți manageri de club care în prezent au echipe de fotbal active să nu procedeze în acest mod pentru a nu ajunge la dispariție.

În viitor trebuie urmărit cu mare atenție evoluția unui club de fotbal și îmbunătățit pe parcurs ce se constată că anumite lucruri nu merg bine și nu la final când poate fi prea târziu. Un an competițional trece destul de repede, iar cheltuielile în fotbal sunt foarte mari, în special dacă te situezi în prima ligă și participi la competiții europene, unde trebuie să ai propriul buget până în momentul în care primești banii pentru participare și eventuale câștiguri. În situația în care bugetul nu este alocat corespunzător și datoriile se strâng, se poate ajunge în punctul în care clubul să nu mai facă față și să ajungă în insolvență sau faliment.

Fotbalul reprezintă un domeniu important pentru fiecare țară europeană și nu numai, de aceea trebuie investit și valorificat pentru a crește tineri sportivi care să contribuie la imaginea și economia țării.

Referințe

- Ionescu L. Zâmbetul Legendei. Viața și cariera simbolului rapidist Nicolae Manea. București: Editura Exigent, 2016
- “Performance analysis”, accesat la data de 27 martie 2018, <https://www.footballscience.net/special-topics/performance-analysis/>
- “Fotbal Club Rapid SA”, accesat la data de 5 aprilie 2018, <https://termene.ro/firma/18536665-FOTBAL-CLUB-RAPID-SA>

O ANALIZĂ ÎN TRECUT A SISTEMUL CHELTUIELILOR PUBLICE, O SOLUȚIE PENTRU CHELTUIELILE PUBLICE VIITOARE

Larisa BĂLASA*

Abstract

Lucrarea abordează concept financiar al cheltuielile publice, al cărui conținut îl reprezintă exprimarea în formă bănească a relațiilor economico-sociale apărute între stat (pe de o parte) și persoane fizice și juridice (pe de altă parte) cu ocazia folosirii resurselor financiare ale statului și în scopul exercitării funcțiilor și atribuțiilor acestuia. Scopul acestei lucrări este acela de a prezenta sistemul cheltuielilor publice, conținutul acestora, atât analiza evoluției cheltuielilor publice în PIB, cât și evoluția cheltuielilor publice ale țărilor cu economie de piață, și nu în ultimul rând factorii care influențează volumul și structura cheltuielilor publice.

Cuvinte cheie: *cheltuieli publice, resursele financiare, sistem fiscal, instrumente de politica economică, împrumuturi.*

1. Prezentarea sistemului cheltuielilor publice

În procesul îndeplinirii funcțiilor și sarcinilor sale, statul asigură acoperirea necesităților publice generale. Pentru aceasta el are nevoie de importante resurse bănești care se mobilizează prin intermediul relațiilor financiare. Folosirea resurselor bănești astfel mobilizate are loc prin intermediul cheltuielilor publice.

Categoria de cheltuieli publice este strâns legată de ansamblul actelor și operațiunilor de repartizare și utilizare a fondurilor statului pentru acțiuni social-culturale și economice, pentru întreținerea organelor statului și apărarea națională etc.

Prin urmare, *cheltuielile publice* se referă la totalitatea cheltuielilor efectuate prin intermediul instituțiilor publice, care se acoperă fie de la buget (pe plan central sau local), fie din fondurile extrabugetare sau de la bugetele proprii ale instituțiilor, pe seama veniturilor obținute de acestea. Spre deosebire de cheltuielile publice, *cheltuielile bugetare* reprezintă numai o parte a cheltuielilor publice și anume, cea mai mare parte a acestora, și se referă doar la acele cheltuieli care se acoperă de la bugetul de stat, din bugetele locale și din bugetul asigurărilor sociale de stat.

Sistemul cheltuielilor publice cuprinde deci, totalitatea cheltuielilor ce se efectuează din fondurile financiare ale statului pentru acțiuni social-culturale și economice, pentru întreținerea organelor statului și apărarea națională etc.

În perioada finanțelor clasice când predomina ideea liberalismului economic, a neintervenției statului în economie, cheltuielile publice erau considerate ca inevitabile și nimeni nu se ocupa de efectele lor economice. În perioada modernă s-a adoptat din ce în ce mai mult o

---

* Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: larisa_balasa@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Nicoleta Panait (nicoletapanait@univnt.ro).

concepție mai nuanțată despre cheltuielile publice cu accent deosebit asupra efectelor economice ale acestora.

Această schimbare de atitudine a fost determinată, în special, de sporirea considerabilă a volumului cheltuielilor publice și de diversificarea structurii lor economice. Prin urmare, influența economică a cheltuielilor publice a fost considerată nu numai importantă dar și deosebit de complexă.

Cheltuielile publice au înregistrat o tendință de creștere rapidă după al doilea război mondial. Analizate în dinamică, cheltuielile publice ale țărilor cu economie de piață, manifestă o tendință de creștere accelerată atât ca expresie relativă, cât și în mărime absolută. Evoluția cheltuielilor publice în mărime absolută, adică în prețuri curente, este influențată de modificarea puterii de cumpărare a monedei naționale. Accentuarea proceselor inflaționiste determină majorarea prețurilor și implicit creșterea nominală a cheltuielilor pe care statul le efectuează cu procurarea unei cantități determinate de bunuri și servicii. Se înregistrează astfel o creștere nominală mai rapidă a cheltuielilor publice comparativ cu creșterea reală a acestora. Creșterea nominală rezultă din compararea cheltuielilor statului exprimate în prețuri curente, iar creșterea reală din compararea cheltuielilor statului exprimate în prețuri constante.

Fenomenul creșterii cheltuielilor publice a fost pus în evidență de economistul german Adolph Wagner (1835-1917), care a sesizat încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea că în țările industrializate se extindeau nevoile financiare ale puterilor publice. Acest fenomen numit “legea lui Wagner” pune în evidență faptul că, pe o perioadă lungă de timp, cheltuielile publice cresc mai repede decât bogăția națională.

Dacă la începutul secolului al XX-lea ponderea cheltuielilor publice în P.I.B. era de aproximativ 3%, în ajunul primului război mondial depășea cu puțin 10% din P.I.B.

Între cele două războaie mondiale, cheltuielile publice oscilau în jurul a 30% din P.I.B. (aproximativ 25% pentru administrația centrală și 5% pentru colectivitățile locale). După al doilea război mondial ele au trecut de 40% din P.I.B., în special datorită creării sistemelor de securitate sau asigurări sociale, cărora le-au fost destinate la sfârșitul anilor '40 ai secolului al XX-lea circa 10% din P.I.B.

În prezent cheltuielile publice depășesc 50% din P.I.B. și sunt reprezentate în general de: cheltuielile administrațiilor de securitate (asigurări) sociale (aproape 25% din P.I.B.), cheltuielile administrației centrale de stat (aproximativ 20% din P.I.B.) și cheltuielile colectivităților locale (circa 10% din P.I.B.).

Această creștere spectaculoasă este specifică țărilor Uniunii Europene. În țările O.C.D.E. și în Statele Unite ponderea cheltuielilor publice în P.I.B. este de aproximativ 40%, în special datorită ponderii mai scăzute a cheltuielilor publice pentru securitatea socială.

Creșterea accentuată a cheltuielilor publice în perioada contemporană este determinată atât de factori de ordin intern, cât și de factori de ordin extern. Dintre factorii (cauzele) de ordin intern menționăm: sporirea considerabilă a angajamentelor anterioare (împrumuturi, investiții etc.); tendința de dezvoltare a serviciilor publice etc. Factorii de ordin extern care influențează creșterea cheltuielilor publice țin, în special, de creșterea rolului puterilor publice de a face față anumitor necesități cum sunt: necesitatea relațiilor externe, pentru ca economia să se înscrie pe coordonatele competiției internaționale; necesitatea relațiilor sociale, care răspunde cererilor administrațiilor publice în materie de echipamente și servicii publice ca și de redistribuire socială etc.

2. Analiza evoluției cheltuielilor publice în P.I.B

Pentru a avea o imagine a dimensiunii creșterii reale a cheltuielilor publice este necesară urmărirea evoluției acestora în corelație cu cea a P.I.B. și a numărului populației, în condițiile în care datele trebuie să privească același teritoriu.

În tabelul nr. 1 am urmărit evoluția ponderii cheltuielilor publice în țări occidentale dezvoltate cu economie de piață:

Tabelul nr.1 Ponderea cheltuielilor publice în P.I.B. (%)

Țara	2013	2014	2015	2016
Franța	57.0	57.1	56.7	56.4
Belgia	55.8	55.2	53.8	53.2
Spania	45.6	44.8	43.8	42.2
Italia	51.1	50.9	50.2	49.4
Olanda	46.3	46.2	44.9	43.4
Marea Britanie	44.2	43.2	42.4	41.6
Suedia	52.0	51.1	49.6	49.4

Din datele tabelului de mai sus rezultă că ponderea cheltuielilor publice în P.I.B. este diferită atât de la o țară la alta, cât și de la o perioadă la alta în cadrul aceleiași țări. În general, s-a înregistrat o tendință de creștere a ponderii cheltuielilor publice în P.I.B.

În România, evoluția ponderii cheltuielilor publice în P.I.B. s-a prezentat astfel:

Tabelul nr.2 Evoluția ponderii cheltuielilor publice în P.I.B.

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ponderea cheltuielilor publice în P.I.B. (%)	39.9	39.3	37.2	35.4	34.9	35.7	34.0

O caracteristică a fenomenului creșterii ponderii cheltuielilor publice în cadrul P.I.B. o reprezintă dependența acestora de nivelul de dezvoltare economico-socială a fiecărui stat. În statele în care P.I.B. pe locuitor este de peste 3400 dolari, se utilizează aproximativ între 30% și 40% din P.I.B. pentru cheltuielile publice, în timp ce în statele în care P.I.B. pe locuitor este sub 1000 dolari, proporția cheltuielilor publice în P.I.B. este cuprinsă între 10% și 20%¹.

Creșterea nominală și reală a cheltuielilor publice au determinat specialiștii în domeniu să analizeze efectele pe care acestea le produc din punct de vedere economic, cu toate că ele sunt adesea dificil de determinat cu exactitate. În acest sens se menționează faptul că “observațiile asupra eficienței economice comparate a diferitelor tipuri de cheltuieli publice trebuie să fie privite cu certă prudență și trebuie să fie considerate ca simple aproximații”. Se pot realiza un anumit număr de constatări care sunt în general valabile, iar în particular se remarcă că influența economică a cheltuielilor publice este variabilă în timp. Se constată mai întâi un efect direct care se manifestă rapid și care ar părea cel mai spectacular, apoi se constată un efect indirect, care este uneori mai important.

Efectul direct variază în funcție de tipurile de cheltuieli publice. În general, acesta se manifestă asupra producției și consumului.

Astfel, cheltuielile de personal și de ajutor social exercită mai mult o acțiune asupra consumului și într-o mai mică măsură asupra economiilor populației. Creșterea acestor cheltuieli determină o creștere a cererii de bunuri de consum, ceea ce va stimula producția (sau importul în măsura în care producția națională nu poate răspunde imediat creșterii cererii de consum). Astfel, creșterea pensiilor și a prestațiilor sociale sporește cererea gospodăriilor familiale și a importurilor; totodată, ea riscă însă să creeze tensiuni inflaționiste și să agraveze dezechilibrul schimburilor externe fără nici un avantaj ulterior.

Cheltuielile relative la funcționarea serviciilor publice (comenzi de furnituri și de diverse servicii, lucrările de întreținere și de reparații) și, adesea, cele relative la investiții acționează

¹ Iulian Văcărel - Finanțele publice. Teorie și practică, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 2003.

asupra producției. În unele sectoare ale industriei, comenzile statului dețin o pondere importantă în volumul desfacerilor unor întreprinderi. Sunt situații când unele întreprinderi produc aproape exclusiv pentru stat. Domenii precum construcțiile navale, aeronautice, hidro- și termoelectrice și, într-o manieră mai generală, toate industriile care lucrează pentru apărarea națională depind strict de nivelul cheltuielilor publice.

Dar, influența economică a cheltuielilor publice este uneori mai importantă dacă se are în vedere efectul lor indirect. Astfel, distribuirea veniturilor suplimentare către populație, sporirea comenzilor publice sau creșterea cheltuielilor de echipament au, ca efect, declanșarea unor fenomene economice care depășesc sfera persoanei sau întreprinderii care beneficiază de această creștere. Keynes, în special, a arătat că o cheltuială de investiții dată poate crea o putere de cumpărare superioară sumei sale reale având în vedere un fenomen pe care-l numește “undă de cheltuieli”². În acest fel o cheltuială publică determină o serie de operațiuni generatoare ale însele de venituri. Efectele cheltuielilor publice asupra vieții economice nu se măsoară numai prin cifra lor, ci prin această cifră se afectează un anumit multiplicator care reprezintă propagarea acestui efect asupra ansamblului economiei.

Acest multiplicator este măsurat prin formula $k = \frac{1}{1-c}$, unde c este înclinația marginală spre consum (adică partea din venit care este destinată consumului). Dacă $c = 0,6$, multiplicatorul k va fi egal cu 2,5; aceasta semnifică faptul că o cheltuială suplimentară de 1 miliard unități monetare va antrena o sporire a venitului global cu 2,5 miliarde unități monetare.

3. Conținutul cheltuielilor publice

Cheltuielile publice reprezintă, practic, relații de repartizare a fondurilor financiare către instituții publice, populație și agenți economici.

Ele se efectuează din diferite fonduri financiare constituite la nivel macro- și microeconomic cum sunt: bugetul statului, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele locale, fondurile instituțiilor publice etc.

În condițiile economiei de piață, în țara noastră, s-au produs modificări în ceea ce privește conținutul și structura cheltuielilor publice. Statul își îndreaptă, cu precădere, fondurile sale pentru finanțarea acțiunilor social-culturale, a administrației de stat etc. și într-o mai mică măsură pentru finanțarea acțiunilor economice. Dezvoltarea economică, în această perioadă, se realizează mai mult pe seama fondurilor alocate de către agenții economici din sectorul public și privat. Din bugetul statului se asigură numai completarea resurselor financiare ale sectoarelor primare - energie, geologie, mine, petrol și gaze.

Dimensionarea cheltuielilor publice și repartizarea acestora pe destinații și pe ordonatori de credite se efectuează în concordanță cu obiectivele strategiei de dezvoltare economică și socială a țării și cu prioritățile imediate stabilite de autoritățile publice competente. Utilizarea resurselor financiare publice se face cu respectarea normelor legale în vigoare, în condiții de eficiență socială și/sau economică.

Cea mai mare parte a resurselor financiare ale statului este utilizată pentru plata bunurilor și serviciilor achiziționate de organele centrale și locale ale administrației de stat și de alte instituții de drept public, precum și pentru plata de salarii, pensii și alte drepturi bănești cuvenite

---

² J. M. Keynes – op. cit., p.130

funcționarilor publici, pentru plata dobânzilor aferente datoriei publice, pentru acordarea de subvenții diverselor categorii de agenți economici etc.

Achizițiile curente de bunuri și servicii efectuate de către stat formează consumul de stat brut. Acesta are un rol important în formarea pieței de stat, reprezentând în medie peste 40% din P.I.B. în majoritatea statelor cu economie de piață. Dacă la consumul de stat brut adăugăm creșterea capitalului fix și circulant al întreprinderilor și instituțiilor de drept public, se obține o imagine mai completă a pieței de stat.

Efectuarea cheltuielilor publice din fondurile financiare ale statului, poate avea loc numai dacă sunt respectate anumite principii și anume:

- orice cheltuială publică poate fi realizată numai dacă este prevăzută într-un act normativ. În acest sens trebuie respectate prevederile legii finanțelor publice care reglementează, în principiu, regimul cheltuielilor publice și a legii privind adoptarea bugetului de stat prin care se stabilește pentru un an financiar mărirea creditelor bugetare alocate pentru fiecare destinație. Este de menționat faptul că fără o autorizare expresă nici o cheltuială nu poate fi realizată chiar dacă a fost prevăzută într-un act normativ;
- cheltuielile publice pot fi efectuate numai în condițiile exercitării unui control financiar riguros privind oportunitatea și necesitatea cheltuielilor. Fiind vorba de cheltuirea unor resurse publice, trebuie respectat și un regim sever de economii în procesul angajării banilor publici;
- cheltuielile publice nu se pot efectua în mod automat, chiar dacă au fost prevăzute, în mod expres, într-un act normativ, ci pe măsura justificării sumelor acordate anterior în condițiile realizării indicatorilor specifici;
- orice cheltuială publică se poate realiza, în principiu, numai din bugetul administrației centrale de stat sau din bugetele locale în funcție de subordonarea instituției publice sau a beneficiarului de alocație bugetară;
- sumele alocate pentru efectuarea cheltuielilor publice se caracterizează prin nerambursabilitate.

4. Evoluția cheltuielilor publice ale țărilor cu economie de piață

În timp ce concepțiile clasice despre finanțele publice considerau cheltuielile publice ca nefaste și nu se preocupau deloc de efectele lor economice, în perioada modernă s-a adoptat o atitudine mult mai nuanțată, acordându-se o atenție deosebită importanței economice a cheltuielilor publice.

Această schimbare de atitudine a fost determinată adesea de sporirea considerabilă a volumului cheltuielilor publice și de diversificarea lor.

Exprimarea cheltuielilor publice în prețuri constante și în dolari permite comparabilitatea datelor ținând seama de două fenomene și stabilind o dublă corecție:

În primul rând, dacă cheltuielile erau exprimate în prețuri curente se putea concluziona că această sporire a volumului lor s-ar datora deprecierei monedei naționale. Din datele tabelului se poate observa că, în țările în care stabilitatea monetară a fost relativ ridicată pe o perioadă îndelungată de timp cum este cazul S.U.A. și Elveției, cheltuielile publice au crescut fără să aibă o legătură directă cu degradarea valorii monedei lor.

Este incontestabil faptul că variația valorii monedei, fie ca urmare a devalorizărilor, fie ca urmare a eroziunii monetare, nu permite a urmări cu precizie fenomenul creșterii cheltuielilor bugetare prin intermediul cheltuielilor publice exprimate în prețuri curente.

În al doilea rând, am putea trage concluzia că sporirea cheltuielilor publice nu este decât o simplă reflectare a sporirii generale a bogăției publice, sau mai precis a creșterii P.I.B.

Pentru a elimina aceste două obiecții, trebuie să urmărim creșterea cheltuielilor publice nu numai în valoare absolută, ci și în valoare reală.

A. Wagner³ a arătat că, pentru națiunile care merg pe calea industrializării, cunoscând o creștere a venitului și a producției pe cap de locuitor, cheltuielile publice cresc mai rapid decât activitatea economică globală. Pentru acest economist german, cifrele înregistrate la începutul secolului al XX-lea, privind regularitatea creșterii locului cheltuielilor publice în viața economică a marilor țări industriale și precizia cu care este posibil de a repera cauzele interne și condițiile evoluției acestora, i-au permis să califice acest fenomen ca o lege și anume legea creșterii progresive a nevoilor financiare. Dar, odată constatată această realitate, se impune a scoate în evidență și factorii care determină o asemenea evoluție.

5. Factorii care influențează volumul și structura cheltuielilor publice

În ultimul timp, în majoritatea statelor lumii, cheltuielile publice înregistrează o tendință de creștere atât absolută, cât și reală. Economisții și-au pus din ce în ce mai mult problema dacă creșterea reală a cheltuielilor are caracter de legitate sau este determinată de factori care diferă de la o țară la alta și de la o perioadă la alta.

Încă din secolul al XIX-lea, economistul german Adolph Wagner⁴ a arătat că la toate popoarele civilizate statul dobândește un rol din ce în ce mai mare în satisfacerea nevoilor economiei naționale și ale indivizilor ceea ce atrage după sine, în mod necesar, sporirea cheltuielilor publice. Pentru Wagner, experiența înregistrată privind regularitatea creșterii rolului cheltuielilor publice în viața economică a marilor țări industrializate și precizia cu care este posibil de a repera cauzele interne i-au permis să califice acest fenomen ca o lege. În perioada actuală, pe termen lung, această lege este verificată pentru majoritatea țărilor industrializate și este pusă în

evidență de relația între cheltuielile publice și P.I.B., astfel: $\frac{\Delta G / G}{\Delta Y / Y} > 1$, în care G reprezintă cheltuielile publice, iar Y-P.I.B. al unei țări. De altfel, Wagner a avut meritul de a pune accentul pe o serie de factori explicativi ai acestei relații între dezvoltarea economică și rolul cheltuielilor publice, astfel:

- industrializarea conduce la o creștere complexă a activității economice, necesitând forme noi de organizare a vieții colective; de aici rezultă necesitatea sporirii cheltuielilor pentru administrația generală, poliție, armată și servicii exterioare;
- dezvoltarea economică este însoțită de o creștere a cererii de servicii specifice (cultură, educație, sănătate și acțiuni sociale etc.), cerere care este adresată de către populație statului și care este legată de ameliorarea nivelului de viață;
- industrializarea se sprijină pe schimbări tehnologice și impune investiții de o asemenea importanță că statul este singurul în măsură să permită realizarea lor; acumularea de capitaluri impune de procesele de producție moderne, riscă, de altfel, să genereze monopoluri ale căror efecte nefaste pentru eficiența economică nu pot să fie stăvilite decât de stat.

³ Alain Euzéby et Marie-Luise Herschel – Finances Publiques, Dunod, Paris, 1990 ; P.M. Gaudement et J. Molinier – Finances Publiques, Tome 1, Montchretien, Paris, 1989

⁴ A.Wagner, Staat in nationalekonomischer Sicht, Handwerterluch der Staatwissenschaften, 3 Aufl, Bd.7, Jena, 1911, p.727-739

Concluzii:

În acest fel, creșterea cheltuielilor publice își găsește originea în dezvoltarea activităților statului care este el însuși direct comandat de dezvoltarea economică. Formulată de așa manieră, legea lui Wagner ar conduce, în mod paradoxal, la o cheltuială publică totală superioară produsului intern brut. Ori, acesta nu se înregistrează în țările occidentale, deși se interpretează acest fenomen ca fiind rezultatul unei redistribuiri crescute pe calea transferurilor publice a bogățiilor produse. Urmărind evoluția cheltuielilor publice pe perioade scurte, după începutul secolului al XX-lea, nu se confirmă această lege. În aceste cazuri, factorii explicativi avansați de Wagner nu rețin de altfel plauzibilă decât creșterea absolută a cheltuielilor și nu creșterea ponderii lor în P.I.B.

Plecând de la cele de mai sus se pot reține următoarele trei idei:

- Wagner a formulat legea în contextul industrializării, ceea ce-i diminuează puterea sa explicativă pentru faza dezvoltării preindustriale sau postindustriale;
- creșterea implică adeseori luarea de poziții privind rolul statului, în special în domeniul educației, culturii și al protecției sociale;
- influența exercitată asupra cheltuielilor publice de războaie și de crizele economice și sociale grave, care este adesea considerată ca majoră în zilele noastre, a fost neglijată în această abordare.

Analiza cheltuielilor publice caută să explice ceea ce s-a observat și pune în evidență faptul că fenomenul creșterii mai rapide a cheltuielilor publice comparativ cu cel al P.I.B. și modificarea structurii acestora, rezultă din influența sistematică și continuă a unui cert număr de factori și anume:

- factori de ordin economic: creșterea P.I.B. pe locuitor; repartitia veniturilor; variația relativă a prețurilor și a productivității între sectorul public și sectorul privat etc.;
- factori de ordin social, administrativ, politic sau birocratic: ideologia dominantă și alegerea tipului de societate; atitudinea populației relativ la fiscalitate, particularitățile instituțiilor politice și a organizațiilor administrative etc.;
- factori de ordin extern: demografia; concentrarea urbană; tehnologia etc.

În general, creșterea cheltuielilor publice este folosită de către stat ca o latură a politicii financiare mai ales în perioada de recesiune economică. Integrate în economia de piață, cheltuielile publice prezintă într-o anumită măsură un caracter productiv, aducând un plus de venituri indivizilor și/sau agenților economici, în condițiile în care contribuie și la realizarea unor necesități cu caracter general. Prin intermediul cheltuielilor publice se poate stimula dezvoltarea economiei și pot fi corectate anumite disfuncționalități ale ciclului economic. Totodată, prin măsuri de austeritate se pot acționa pârghiile antiinflaționiste și se pot reface veniturile fiscale ale statului.

Referințe

- A.Wagner, Staat in nationalekonomischer Sicht, Handwerkerluch der Staatwissenschaften, 3 Aufl, Bd.7, Jena, 1911,
- Alain Euzéby et Marie-Luise Herschel – Finances Publiques, Dunod, Paris, 1990
- P.M. Gaudement et J. Molinier – Finances Publiques, Tome 1, Montchretien, Paris, 1989
- Iulian Văcărel - Finanțele publice. Teorie și practică, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 2003
- J. M. Keynes - Teoria generală a ocupării forței de muncă, a dobânzii și a banilor București, 2009
- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

DIAGNOSTICUL FINANCIAR - APRECIEREA PERFORMANȚEI FINANCIARE A UNEI ENTITĂȚI DIN INDUSTRIA ICT

Manuela URSACHI*

Abstract

Diagnosticul financiar este instrumentul analizei financiare care evaluează starea de sănătate economico-financiară a societății analizate, urmărind măsurarea rentabilității capitalurilor investite și a riscurilor financiare și identificarea cerințelor pentru realizarea echilibrului financiar. Diagnosticul performanțelor financiare are ca obiectiv aprecierea poziției strategice a societății care determină direct mărimea rezultatelor și a rentabilității.

Prezenta lucrare își propune să analizeze indicatorii prin care poate fi evaluată performanța financiară a entităților economice. Studiul a fost realizat pe baza informațiilor furnizate de situațiile financiare anuale ale unei entități care își desfășoară activitatea în domeniul ICT, pentru perioada 2014 – 2017, utilizând cașadar metoda empirică de analiză.

Scopul acestei lucrări este de a analiza performanța financiară a societății, de a evidenția punctele forte și punctele slabe ale gestiunii financiare, prin care se pot identifica riscurile trecute, prezente și viitoare ce decurg din situația financiară, și de a găsi mijloacele de îmbunătățire a gestiunii și a rezultatelor firmei și de diminuare a riscurilor. Studiul efectuat arată că majoritatea indicatorilor de profitabilitate analizați au scăzut în 2015 față de 2014, dar au crescut în anii următori, cel mai mare nivel al rentabilității fiind înregistrat în 2017, când, cu toate că cifra de afaceri a scăzut, indicatorii financiari analizați au fost în creștere, în principal datorită eficientizării anumitor cheltuieli ale societății. În toată perioada analizată rata de rentabilitate economică netă este superioară ratei dobânzii la creditele contractate și în creștere de la o perioadă la alta, firma beneficiind de un efect pozitiv al îndatorării, obținând o rentabilitate financiară mai mare decât rata de rentabilitate economică netă.

Cuvinte cheie: *diagnostic financiar, performanță financiară, solduri intermediare de gestiune, capacitate de autofinanțare, rate de rentabilitate*

JEL Classification: *G32, M41*

1. Introducere

Diagnosticul financiar, ca metodă actuală de evaluare, este instrumentul analizei financiare care determină starea de sănătate economico-financiară a societății analizate, urmărind măsurarea rentabilității capitalurilor investite și a riscurilor financiare și identificarea cerințelor pentru realizarea echilibrului financiar.

---

* Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: manuela.burciu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

În condițiile în care obiectivul fundamental al oricărei întreprinderi este performanța, conceptul de performanță semnifică, în domeniul economic, rezultatul activității întreprinderii obținut printr-o utilizare eficientă a resurselor și reflectă valoarea nou creată, fapt ce indică realizarea obiectivelor asumate.

Rezultatul financiar este un aspect esențial al performanței, exprimând capacitatea întreprinderii de a obține profit din activitatea desfășurată, majoritatea specialiștilor susținând o legătură indisolubilă între performanța financiară și obținerea profitului.

Evaluarea performanței financiare se realizează pe baza contului de profit și pierdere, și constă, într-o primă etapă, în determinarea unor indicatori privind volumul și rentabilitatea activității firmei. În completarea acesteia se efectuează o analiză a performanței financiare pe baza ratelor de rentabilitate.

Activitatea de evaluare a performanței financiare permite identificarea factorilor care determină creșterea sau scăderea performanței, asigurând astfel premisele unui control al nivelului acesteia și al măsurilor ce ar trebui luate în vederea îmbunătățirii sale.

Datorită complexității conceptului „performanță financiară”, până în prezent au fost dezvoltate multiple metode de evaluare, alegerea unei anumite metode depinzând de scopul și cerințele cercetării.

Prezenta lucrare își propune să analizeze indicatorii prin care poate fi evaluată performanța financiară a entităților economice. Studiul a fost realizat pe baza informațiilor furnizate de situațiile financiare anuale ale unei entități care își desfășoară activitatea în domeniul ICT, pentru perioada 2014 – 2017, utilizând așadar metoda empirică de analiză.

Scopul acestei lucrări este de a analiza performanța financiară a societății, de a evidenția punctele forte și punctele slabe ale gestiunii financiare, prin care se pot identifica riscurile trecute, prezente și viitoare ce decurg din situația financiară, și de a găsi mijloacele de îmbunătățire a gestiunii și a rezultatelor firmei și de diminuare a riscurilor.

2. Studiu privind evaluarea performanței financiare a unei entități din domeniul ICT

Diagnosticul este un instrument la dispoziția managerilor, prin care se apreciază starea de sănătate a unei firme, în vederea identificării principalelor puncte forte și puncte slabe, cauzele care le-au generat și, pe această bază, formularea de recomandări care să vizeze creșterea potențialului economico-financiar al acesteia. (Siminică, M., 2012)

Diagnosticul întreprinderii are ca obiective generale:

- stabilirea nivelului de organizare a firmei respective (starea de sănătate);
- găsirea modalităților de prevenire sau remediere a eventualelor dezechilibre, deficiențe și dificultăți constatate cu ocazia analizei;
- stabilirea direcțiilor de dezvoltare în domeniul organizării și conducerii firmei (Grigore, M.Z., 2017).

Principalele componente ale diagnosticului întreprinderii sunt: diagnosticul juridic, diagnosticul comercial, diagnosticul tehnic, diagnosticul resurselor umane și al managementului firmei și diagnosticul financiar.

Obiectivele diagnosticului financiar sunt stabilite de către autorul acestuia, cu abordarea prioritară a aspectelor privind situația financiară a firmei prin raportare la scopurile stabilite.

Diagnosticul financiar poate fi defalcat pe următoarele 3 componente: diagnosticul poziției financiare, diagnosticul performanțelor financiare și diagnosticul riscurilor.

În lucrarea de față este analizată doar partea diagnosticului financiar care ține de performanțele financiare, evidențiind aspecte legate de aprecierea performanței financiare din

perspectiva soldurilor intermediare de gestiune și capacității de autofinanțare și din perspectiva ratelor de rentabilitate.

Studiul este realizat pe baza informațiilor furnizate de situațiile financiare anuale ale unei entități care își desfășoară activitatea în domeniul ICT, pentru perioada 2014 – 2017.

Societatea analizată funcționează din anul 2010 și are ca domeniu principal de activitate servicii privind tehnologia informației. Cu o echipă dedicată formată din personal înalt calificat, societatea oferă întregul spectru de servicii profesionale: consultanță, proiectare, dezvoltare, implementare și suport pentru aplicații mission-critical în organizații de mari dimensiuni. Compania este activă în domeniile serviciilor financiare, retail, telecomunicații, petrol și gaze, precum și pentru o serie de agenții guvernamentale, oferind atât servicii tradiționale de consultanță și integrare ICT, cât și soluții complete de externalizare prin preluarea responsabilității pentru anumite activități.

Societatea are un număr mediu de 55 de salariați și este încadrată în categoria întreprinderilor mijlocii.

3. Diagnosticul structurii performanțelor financiare pe baza soldurilor intermediare de gestiune (SIG)

Diagnosticul performanțelor financiare ale societății se realizează pe baza contului de profit și pierdere, prin intermediul unor indicatori și rate, cum ar fi: soldurile intermediare de gestiune, capacitatea de autofinanțare și ratele de rentabilitate.

Prima etapă a diagnosticului performanțelor financiare constă în determinarea unor indicatori privind volumul și rentabilitatea activității firmei, care poartă numele de cascadă a soldurilor intermediare de gestiune (S.I.G.). Fiecare sold intermediar reflectă rezultatul gestiunii financiare la treapta respectivă de acumulare. În literatura de specialitate există două abordări ale soldurilor intermediare de gestiune: franceză și anglo-saxonă.

Lucrarea prezintă exclusiv viziunea franceză asupra soldurilor intermediare de gestiune, aceasta fiind cea mai cunoscută și utilizată în România. Soldurile intermediare de gestiune în viziunea franceză pentru societatea analizată, calculate pe baza contului de profit și pierdere pentru perioada 2014 – 2017 sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Soldurile intermediare de gestiune în viziunea franceză

Denumirea indicatorului (lei)	31 dec 2014	31 dec 2015	31 dec 2016	31 dec 2017
1. Venituri din vânzarea mărfurilor	52.079.321	45.543.629	37.015.386	36.096.615
2. Cheltuieli privind mărfurile	46.587.917	38.881.630	32.049.546	31.112.587
3. Marja comercială (MC) (1 - 2)	5.491.404	6.661.999	4.965.840	4.984.028
4. Producția vândută Qv	45.920.042	45.195.767	41.878.996	33.506.206
5. Producția stocată Qs	608.748	- 608.748	-	-
6. Producția imobilizată Qi	160.000	-	-	-
7. Producția exercițiului (QE) (4 +5 + 6)	46.688.790	44.587.019	41.878.996	33.506.206
8. Consumuri externe (exclusiv cheltuieli privind mărfurile)	37.650.481	38.938.312	33.815.598	26.930.165
9. Valoarea adăugată (VA) (3 + 7 - 8)	14.529.713	12.310.706	13.029.238	11.560.069
10. Cheltuieli cu personalul	11.822.294	9.812.317	10.581.459	10.993.305

11. Cheltuieli cu alte impozite și taxe	32.890	41.805	33.870	34.874
12. Excedentul brut al exploatării (EBE) (9 - 10 - 11)	2.674.529	2.456.584	2.413.909	531.890
13. Ajustări de exploatare	1.499.007	1.526.875	1.214.573	- 967.877
14. Rezultatul exploatării (RE) (12 - 13)	1.175.522	929.709	1.199.336	1.499.767
15. Venituri financiare	967.854	712.349	391.838	270.863
16. Cheltuieli financiare	1.371.527	1.048.051	746.633	317.615
17. Rezultatul curent (RC) (14 + 15 - 16)	771.849	594.007	844.541	1.453.015
18. Venituri cu caracter excepțional	223.876	383.506	273.350	293.705
19. Cheltuieli cu caracter excepțional	303.606	389.275	112.080	231.317
20. Rezultatul brut (RB) (17 + 18 - 19)	692.119	588.238	1.005.811	1.515.403
21. Impozit pe profit	86.515	64.652	135.608	194.612
22. Rezultatul net (RN) (20 - 21)	605.604	523.586	870.203	1.320.791

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2014 – 2017, formular 20

Analizând structura cifrei de afaceri nete observăm că societatea are atât activitate de prestări servicii ICT, a căror valoare se regăsește în componenta Qv, cât și vânzare de produse ICT. Așadar se calculează și analizează atât marja comercială, cât și producția exercițiului.

Marja comercială înregistrează valori pozitive în cei 4 ani analizați, ceea ce semnifică o activitate comercială profitabilă. Evoluția marjei comerciale este fluctuantă. În 2015 aceasta crește cu 1.170.595 lei (21,32%) față de 2014, ca urmare a scăderii într-un ritm mai accelerat a cheltuielilor privind mărfurile comparativ cu reducerea veniturilor din vânzarea mărfurilor. În 2016 continuă trendul descendent al veniturilor și cheltuielilor aferente mărfurilor, de data aceasta într-un ritm nefavorabil, ce duce la scăderea marjei comerciale cu 1.696.159 lei față de 2015, adică cu peste 25%. În 2017 atât veniturile cât și cheltuielile scad cu circa 1 milion de lei, în timp ce marja comercială crește față de anul precedent cu doar 0,37%.

Producția exercițiului are o evoluție descendentă în toată perioada analizată, cauzată în primul rând de scăderea producției vândute. În 2015 producția exercițiului scade cu 2.101.771 lei (4,5%) față de 2014, aceasta fiind cauzată mai puțin de scăderea producției vândute (cu 724.275 lei), influență mai mare având soldul negativ al producției stocate din 2015, ceea ce duce la o scădere cu 1.217.496 lei a indicatorului analizat. În 2016 și 2017 producția exercițiului este dată doar de producția vândută, care continuă evoluția descendentă. În 2016 producția exercițiului scade cu 2.708.023 lei, respectiv cu 6,07% față de 2015, în timp ce în 2017 scăderea este mult mai mare, cu 8.372.790 lei, adică a aproape 20% față de 2016.

Valoarea adăugată are valori pozitive în toată perioada analizată, ceea ce arată că societatea utilizează eficace factorii de producție, creând plusvaloare. Evoluția valorii adăugate este fluctuantă. În 2015 aceasta scade cu 2.219.007 lei (15,27%) ca urmare a creșterii consumurilor externe, cât și a scăderii într-un ritm mai accelerat a producției exercițiului comparativ cu creșterea marjei comerciale. În 2016 valoarea adăugată crește cu 718.532 lei, adică cu 5,84%, datorită reducerii consumurilor externe cu 5.122.714 lei, scădere care acoperă diminuările marjei comerciale și a producției exercițiului. În 2017 producția exercițiului scade într-un ritm mai accelerat decât scăderea cheltuielilor externe, ceea ce duce la diminuarea valorii adăugate cu 1.469.169 lei, adică cu 11,28%.

Excedentul brut al exploatării (EBE) scade de la un an la altul, dar este pozitiv, așadar entitatea realizează un flux de trezorerie pozitiv degajat de activitatea de exploatare. În 2015 acesta scade cu 217.945 lei (8,15%), ca urmare a scăderii mai accentuate a valorii adăugate comparativ cu diminuarea cheltuielilor cu personalul. În 2016 atât cheltuielile cu personalul cât și valoarea adăugată cresc cu circa 700 mii lei, în timp ce EBE se reduce față de anul precedent cu doar 1,74%. În 2017 diminuarea accentuată a valorii adăugate, precum și creșterea cheltuielilor cu personalul și a taxelor și impozitelor duc la o scăderea a EBE cu 1.882.019 lei, adică cu 77,97%.

Cu excepția anului 2015, rezultatul exploatării are valori în creștere de la un an la altul. La 31 decembrie 2015 acesta scade cu 245.813 lei, adică cu aproape 21%, diminuare cauzată în mare măsură de modificarea excedentului brut al exploatării, dar și de creșterea ajustărilor de exploatare, în primul rând a amortizării, ca urmare a achiziționării unui ERP complex. La 31 decembrie 2016 rezultatul exploatării a crescut cu 269.627 lei, respectiv cu 29% față de anul precedent, datorită diminuării accentuate a ajustărilor de exploatare, care acoperă astfel reducerea excedentului brut al exploatării. În 2017 ajustările de exploatare negative, datorate trecerii la venituri a provizioanelor constituite în anul anterior pentru participarea angajaților la profit, duc la o creștere a rezultatului exploatării cu 301.431 lei față de 2016, adică cu peste 25%.

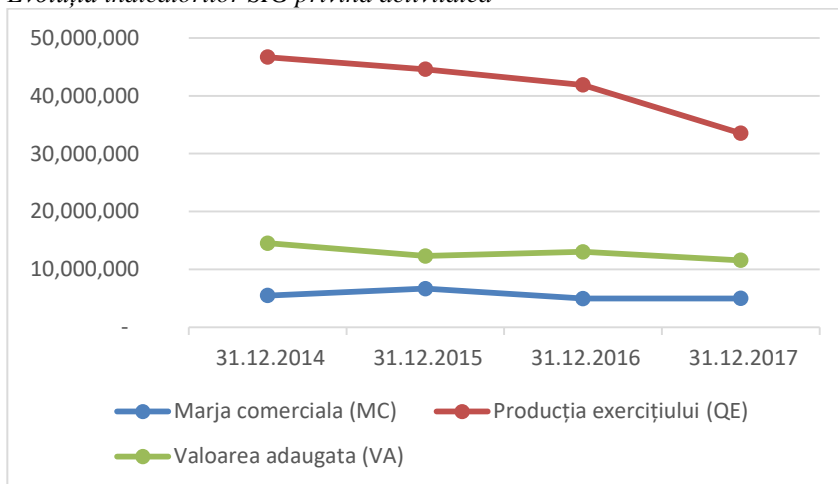
În toată perioada analizată entitatea înregistrează pierdere financiară, cauzată pe de o parte de cheltuielile mari cu dobânzile aferente creditelor pentru activitatea curentă accesate, iar pe de altă parte de evoluția monedei naționale, care determină în general diferențe de curs valutar nefavorabile societății. Ca urmare rezultatul curent urmează același trend ca și rezultatul exploatării, respectiv scade cu 177.842 lei (23,04%) în 2015 față de 2014 și crește cu 250.534 lei, adică cu 42,18% în 2016 și cu 608.474 lei (72,05%) în 2017.

Evoluția rezultatului brut este asemănătoare cu cea a rezultatului curent. La 31 decembrie 2014 și 31 decembrie 2015 societatea înregistrează pierdere din activitățile excepționale, așadar rezultatul brut este inferior rezultatului curent, în timp ce la 31 decembrie 2016, respectiv 31 decembrie 2017 societatea înregistrează profit din activități excepționale, așadar rezultatul brut este superior rezultatului curent. În 2015 rezultatul brut scade cu 103.881 lei, adică cu aproximativ 15% față de 2014, în timp ce în 2016 acesta crește cu 417.573 lei (70,99%) și în 2017 se mărește cu 509.592 lei, adică cu 50,66%.

Rezultatul net urmează aceeași evoluție ca și rezultatul curent și cel brut, respectiv scade cu 82.018 lei (13,54%) în 2015 față de 2014, și crește cu 346.617 lei, adică cu 66,2% în 2016, respectiv cu 450.58 lei, adică cu 51,78% în 2017 față de anul precedent.

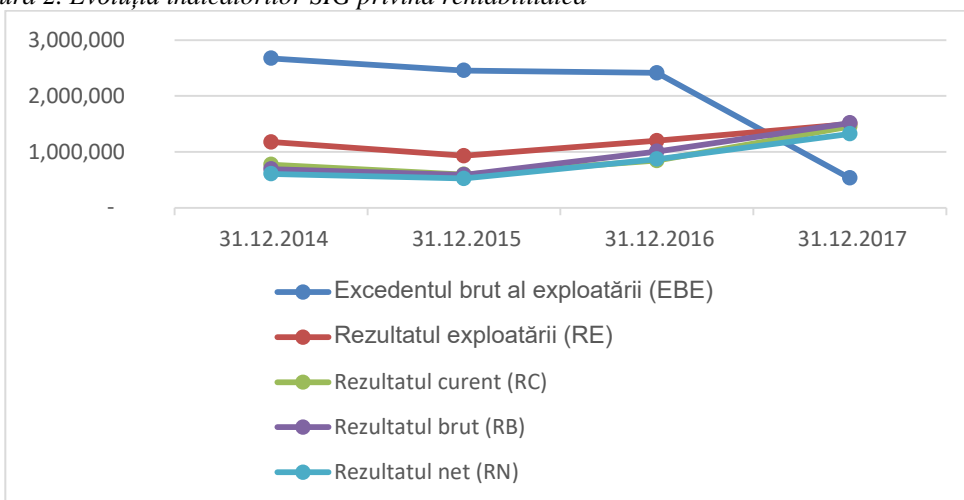
Evoluția indicatorilor analizați, separat pentru soldurile intermediare de gestiune privind activitatea, respectiv primii indicatori din tabel și SIG privind rentabilitatea, care se referă la indicii din partea a doua a tabelului, pentru perioada supusă studiului, este prezentată grafic în Figurile 1 și 2:

Figura 1. Evoluția indicatorilor SIG privind activitatea

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2014 – 2017, formular 20

Figura 2. Evoluția indicatorilor SIG privind rentabilitatea

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2014 – 2017, formular 20

4. Diagnosticul structurii performanțelor financiare pe baza capacității de autofinanțare (CAF)

Un alt indicator de analiză a performanțelor financiare ale companiei, este capacitatea de autofinanțare (CAF), care exprimă „capacitatea întreprinderii de a-și putea asigura dezvoltarea prin mijloace financiare proprii, în termeni monetari (de încasări și de plăți)”. (Dragotă, V., Obreja Brașoveanu, L., Dragotă, I., 2012)

Calculul capacității de autofinanțare pentru perioada analizată este prezentat în tabelul 2.

Tabelul 2. Capacitatea de autofinanțare

Denumirea indicatorului (lei)	31 dec 2014	31 dec 2015	31 dec 2016	31 dec 2017
1. Rezultatul net (RN)	605.604	523.586	870.203	1.320.791
2. Ajustarea activelor	1.499.007	1.526.875	1.214.573	- 967.877
3. Rezultat excepțional	- 79.730	- 5.769	161.270	62.388
4. Capacitatea de autofinanțare (CAF) (1 + 2 -3)	2.184.341	2.056.230	1.923.506	290.526

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2014 – 2017, formular 20

Capacitatea de autofinanțare este pozitivă în toată perioada analizată, dar descendentă, ceea ce arată că firma este capabilă să își continue dezvoltarea din mijloace financiare proprii, însă aceasta scade de la an la an.

Capacitatea de autofinanțare a scăzut cu 128.111 lei (5,86%) în 2015 față de 2014, atât ca urmare a reducerii rezultatului net cu 82.018 lei, cât și a creșterii ajustării activelor și a rezultatului excepțional.

Deși rezultatul net a crescut cu 346.617 lei în 2016 față de 2015, capacitatea de autofinanțare a scăzut cu 132.724 lei în 2016 față de 2015, adică cu 6,45%, atât din cauza scăderii ajustărilor activelor, cât și a creșterii rezultatului excepțional.

În 2017 capacitatea de autofinanțare a scăzut cu 1.632.980 lei față de 2016, adică cu aproape 85%, în primul rând din cauza scăderii drastice a ajustărilor activelor, care devin negative, scădere care nu acoperă creșterea rezultatului net.

5. Diagnosticul performanțelor financiare pe baza ratelor de rentabilitate

La nivelul firmei rentabilitatea este dată de un sistem de rate explicative de eficiență, determinate ca raport între efectele economice și financiare (rezultatele obținute la sfârșitul unui an, exprimate prin diferite solduri intermediare de gestiune) și eforturile depuse pentru obținerea lor (capitalurile medii investite, cum sunt: capital propriu, activul economic, activul total).

Activul economic se calculează ca sumă între capitalurile proprii și datoriile financiare. Valoarea medie a acestuia se calculează cu ajutorul mediei aritmetice simple între valoarea bilanțieră de la începutul anului și cea de la sfârșitul anului pentru care se determină rata de rentabilitate.

Pe baza informațiilor preluate din bilanțul contabil, în Tabelul 3 am calculat activul economic mediu pentru anii 2015, 2016 și 2017:

Tabelul 3. Calculul activului economic mediu pentru anii 2015, 2016 și 2017

Denumirea indicatorului (lei)	01.01.2015	31.12.2015	Medie 2015	31.12.2016	Medie 2016	31.12.2017	Medie 2017
Capitaluri proprii (CPR)	6.571.385	6.922.638	6.747.012	7.792.841	7.357.740	9.113.633	8.453.237
Datorii financiare nete (DFN)	3.964.258	6.944.939	5.454.599	1.843.708	4.394.324	3.649.759	2.746.734
Activ economic (AE)	10.535.643	13.867.577	12.201.610	9.636.549	11.752.063	12.763.392	11.199.971

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2014 – 2017, formular 20

Utilizând aceste valori ale capitalurilor medii investite la numitor și diverse rezultate la numărător, în Tabelul 4 vom determina:

- rata de rentabilitate economică netă care măsoară rentabilitatea capitalurilor investite de proprietari și creditori;
- rata de rentabilitate financiară care exprimă capacitatea firmei de a degaja profit net prin capitalurile proprii angajate în activitatea sa;
- efectul de levier financiar care definește ameliorarea sau degradarea ratei rentabilității financiare ca urmare a contractării unui credit;
- rata medie a dobânzii la creditele contractate.

Tabelul 4. Calculul ratelor de rentabilitate

Denumirea indicatorului (lei)	31 dec 2015	31 dec 2016	31 dec 2017
1. Rezultatul net (RN)	523.586	870.203	1.320.791
2. Cheltuielile cu dobânda (Dob)	379.654	226.074	92.699
3. Activul economic mediu ($\overline{AE}$)	12.201.610	11.752.063	11.199.971
4. Rata de rentabilitate economică netă $R_{ec}^n = (1 + 2) / 3 \times 100$	7,40%	9,33%	12,62%
5. Profitul net (PN)	523.586	870.203	1.320.791
6. Capitaluri proprii medii (CPR)	6.747.012	7.357.740	8.453.237
7. Rata de rentabilitate financiară $R_{fin} = 5 / 6 \times 100$	7,76%	11,83%	15,62%
8. Efectul de levier financiar $EL = 7 - 4$	0,36%	2,50%	3,00%
9. Cheltuielile cu dobânda (Dob)	379.654	226.074	92.699
10. Datorii financiare nete medii (DFN)	5.454.599	4.394.324	2.746.734
11. Rata medie a dobânzii la credite $R_{dob} = 9 / 10 \times 100$	6,96%	5,14%	3,37%

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2014 – 2017, formular 20

În toate cele trei perioade analizate rata de rentabilitate economică netă este superioară ratei medii a dobânzii la creditele contractate (7,4% față de 6,96% la 31 decembrie 2015, 9,33% față de 5,14% la 31 decembrie 2016 și 12,62% față de 3,37% la 31 decembrie 2017), iar firma beneficiază de un efect pozitiv al îndatorării obținând o rentabilitate financiară mai mare decât rata de rentabilitate economică netă cu 0,36% la 31 decembrie 2015, cu 2,5% la 31 decembrie 2016, respectiv cu 3% la decembrie 2017.

Deoarece diferența dintre rata de rentabilitate economică netă și rata dobânzii la creditele contractate este pozitivă și în creștere de la o perioadă la alta (0,44% la 31 decembrie 2015, 4,19% la 31 decembrie 2016, respectiv 9,25% la 31 decembrie 2017) pentru fiecare nou împrumut contractat, rentabilitatea financiară va crește. Așadar este indicat ca întreprinderea să apeleze la noi împrumuturi, pentru că astfel crește rentabilitatea financiară și, implicit, gradul de remunerare a asociaților.

Rentabilitatea economică trebuie să fie mai mare decât rata inflației, altfel nu ar mai fi posibilă recuperarea întregului efort depus de firmă pentru desfășurarea activităților sale.

$$R_{reală} (\%) = \frac{R_{nominală} (\%) - R_{inflației} (\%)}{100\% + R_{inflației} (\%)} \times 100$$

Ratele reale calculate pe baza inflației sunt prezentate în Tabelul 5.

Tabelul 5. Calculul ratelor de rentabilitate reale

Denumirea indicatorului (%)	31 dec 2015	31 dec 2016	31 dec 2017
Rata inflației	-0,6	-1,15	1,3
Rata de rentabilitate economică netă (R_{ec}^n) reală	8,05	10,60	11,18
Rata de rentabilitate financiară (R_{fin}) reală	8,41	13,13	14,14
Efectul de levier financiar (EL) real	0,36	2,53	2,97
Rata medie a dobânzii la creditele contractate (R_{dob}) reală	7,61	6,37	2,05

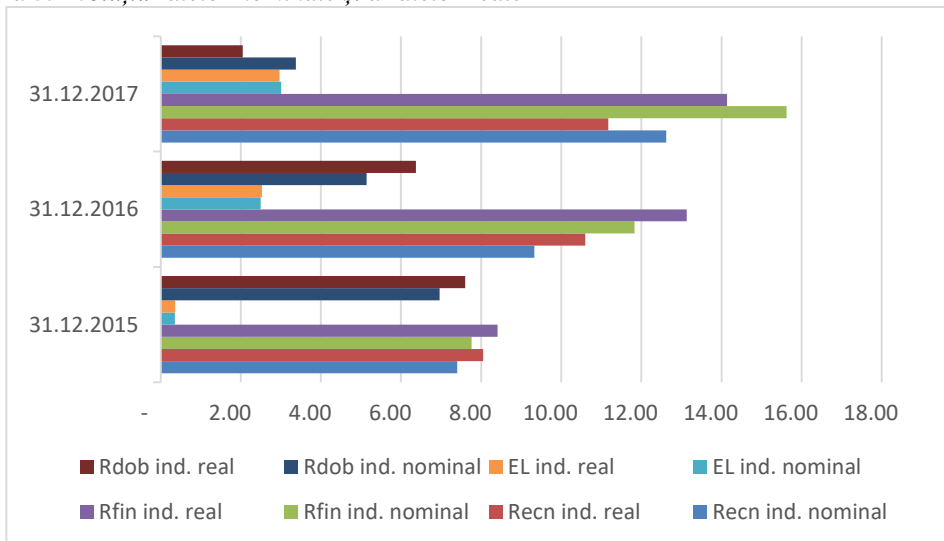
Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2014 – 2017, formular 20

Se observă faptul că ratele reale cresc față de ratele nominale la 31 decembrie 2015 (rata inflației = - 0,6%), respectiv la 31 decembrie 2016 (rata inflației = - 1,15%), și scad la 31 decembrie 2017 (rata inflației = 1,3%).

În întreaga perioadă analizată, ratele calculate sunt superioare ratei inflației, ceea ce denotă faptul că societatea recuperează în întregime efortul depus pentru desfășurarea activităților sale.

Evoluția ratelor reale și a ratelor nominale pentru perioada supusă analizei este reprezentată grafic în Figura 3.

Figura 3. Evoluția ratelor nominale și a ratelor reale

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2014 – 2017, formular 10 și 20

6. Concluzii

În urma analizei efectuate se constată că societatea are în general o situație bună, atât în ceea ce privește profitabilitatea, cât și rentabilitatea.

Cu toate că cifra de afaceri a scăzut în perioada analizată, valoarea adăugată, dar și rezultatul exploatării, rezultatul curent, cel brut și rezultatul net au crescut în 2016 față de 2015 și 2014, precum și în 2017 față de 2016.

Rata de rentabilitate economică netă este superioară ratei dobânzii la creditele contractate, iar firma beneficiază de un efect pozitiv al îndatorării obținând o rentabilitate financiară mai mare decât rata de rentabilitate economică netă. De asemenea, ratele calculate sunt superioare ratei inflației, ceea ce arată că societatea recuperează în întregime efortul depus pentru desfășurarea activităților sale.

Trebuie acordată o atenție sporită capacității de autofinanțare, care deși este pozitivă în întreaga perioadă analizată, a scăzut foarte mult în 2017, ceea ce arată că ar putea apărea probleme în capacitatea societății de a-și continua dezvoltarea din mijloace financiare proprii.

Pentru a trage o concluzie cu privire la starea financiară a societății vom face mai întâi o analiză de tip SWOT pentru fiecare dintre indicatorii analizați (Tabelul 6)

Tabelul 6. Analiza SWOT

<p>PUNCTE TARI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Marja comercială înregistrează valori pozitive în cei 4 ani analizați, ceea ce semnifică o activitate comercială profitabilă. Evoluția marjei comerciale este fluctuantă. - Valoarea adăugată are valori pozitive în toată perioada analizată, ceea ce arată că societatea utilizează eficiente factorii de producție, creând plusvaloare. Evoluția valorii adăugate este fluctuantă. - Excedentul brut al exploatării (EBE) scade de la un an la altul, dar este pozitiv, așadar entitatea realizează un flux de trezorerie pozitiv degajat de activitatea de exploatare. - Rezultatul exploatării, rezultatul curent, cel brut și rezultatul net au crescut în 2016 față de 2015, precum și în 2017 față de 2016. - În perioadele analizate rata de rentabilitate economică netă este superioară ratei dobânzii la creditele contractate, iar firma beneficiază de un efect pozitiv al îndatorării obținând o rentabilitate financiară mai mare cu 0,36% la 31 decembrie 2015, cu 2,5% la 31 decembrie 2016, respectiv cu 3% la decembrie 2017, decât rata de rentabilitate economică netă. - În întreaga perioadă analizată ratele de rentabilitate calculate sunt superioare ratei inflației, ceea ce arată că societatea recuperează în întregime efortul depus pentru desfășurarea activităților sale. 	<p>PUNCTE SLABE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cifra de afaceri a scăzut în perioada analizată. - Producția exercițiului are o evoluție descendentă în toată perioada analizată, cauzată în primul rând de scăderea producției vândute. - În toată perioada analizată entitatea înregistrează pierdere financiară, cauzată pe de o parte de cheltuielile mari cu dobânzile aferente creditelor pentru activitatea curentă accesate, iar pe de altă parte de evoluția monedei naționale în raport cu Euro și USD, care determină în general diferențe de curs valutar nefavorabile societății. - Capacitatea de autofinanțare este pozitivă în toată perioada analizată, dar descendentă, ceea ce arată că firma este capabilă să își continue dezvoltarea din mijloace financiare proprii, însă aceasta capacitate scade de la an la an.
<p>OPORTUNITĂȚI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Conform studiilor de piață, în 2018 piața locală de software și servicii ICT va urca la circa 3 miliarde de euro, în creștere cu 10% comparativ cu 2017. - Cu un potențial realist de a depăși 2,5% din PIB înainte de 2020, industria românească de software și servicii ICT și-a confirmat potențialul său de a 	<p>AMENINȚĂRI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evoluția cursului valutar: majoritatea mărfurilor sunt contractate în Euro sau USD, instabilitatea monedei naționale putând duce la scăderea marjei de profit, mai ales dacă luăm în considerare și termenul de încasare a facturilor, care este uneori mai mare de 60 de zile. - Modificările legislative frecvente (mai ales cele

deveni un pilon real pentru economia locală, generând o valoare adăugată pe cap de locuitor de patru ori mai mare decât media economiei țării.	din domeniul fiscal) care pot influența performanța financiară a unei societăți.
--	--

Sursa: www.insse.ro

Prin acest studiu managementul firmei dispune de o analiză amănunțită a performanței financiare a societății, putând lua decizii cu privire la situația viitoare a acesteia.

Studiul poate fi continuat în primul rând prin compararea rezultatelor obținute cu mediile indicatorilor de profitabilitate și a ratelor de rentabilitate aferente domeniului de activitate al firmei supuse analizei.

În al doilea rând analiza rentabilității trebuie completată cu analiza riscului, întrucât „rentabilitatea nu poate fi apreciată decât în funcție de riscul suportat și invers, riscul acceptat de investitori este direct proporțional cu rentabilitatea așteptată”. (Grigore, M., 2017)

Referințe

- Victor Dragotă, Laura Obreja Brașoveanu, Ingrid-Mihaela Dragotă, “Management financiar. Ediția a doua. Volumul I - Diagnosticul financiar al companiei”, Ed. Economică, București, 2012
- Maria Zenovia Grigore, „Diagnosticul financiar al întreprinderii”, note de curs, Universitatea „Nicolae Titulescu”, Elis 2017
- Marian Siminică, Diagnosticul financiar al firmei, Editura Universitaria, Craiova, 2012
- www.insse.ro

POSSIBILITATI DE FINANTARE A AFACERILOR CREDITUL BANCAR

Mihaela BĂDĂRĂ *

Abstract

Legea bancară definește creditul ca fiind „orice angajament de punere la dispoziție sau acordare a unei sume de bani ori prelungirea scadenței unei datorii, în schimbul obligației debitorului la rambursarea sumei respective, precum și la plata unei dobânzi sau a altor cheltuieli legate de această sumă sau orice angajament de achiziționare a unui titlu care încorporează o creanță ori a altui drept la încasarea unei sume de bani”.

Pentru băncile comerciale românești creditul reprezintă un produs de bază, iar activitatea de creditare deține ponderea hotărâtoare între activitățile desfășurate de bănci, reprezentând modalitatea principală de plasament a resurselor financiare atrase de la clienți.

Pentru a demonstra aplicativitatea aspectelor enunțate, lucrarea va prezenta și un studiu de caz privind analiza riscului de creditare și asociate acestuia, luând drept exemplu un credit acordat unei persoane juridice de către Raiffeisen Bank.

Cuvinte cheie: *credit, reglementare prudentiala, risc de creditare; credit-linked notes; credit default swap*

1. Introducere

Finanțarea afacerilor este destinată obținerii de fonduri pentru a acoperi nevoi temporare generate de activități comerciale sau de producție sau pentru a dezvolta capacitatea de producție existentă prin derularea unor proiecte de investiții.

O companie are următoarele posibilitati de a găsi finanțare externă: obținerea de împrumuturi bancare, emiterea de obligațiuni sau participarea pe piața de capital. Sursa principală o reprezintă creditul bancar.

Creditele reprezintă mijlocul prin care excedentul de resurse dintr-o zonă economică se transferă către entitățile economice aflate în deficit de resurse, în vederea realizării unor proiecte ce decurg din activitatea proprie. Deci prin bănci se redirectionează fluxurile monetare din economie, de la entitățile economice ce au exces de resurse la un moment dat și care plasează aceste resurse la bănci sub forma de depozite, la entitățile economice aflate în deficit de resurse și care apelează la credite pentru finanțarea deficitului (este vorba de funcție distributivă a creditului).

---

* Studenta, Facultatea de Științe Economice și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: mihaelabadara27@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Mădălina Rădoi (madaradoi@gmail.com).

Rezultă că disponibilitățile bănești valorificate prin procesul de creditare sporesc rolul creditului în economie, impulsionând acțiunea productivă a capitalurilor cu consecințe directe asupra creșterii avuției naționale, prin investirea acestora în ramuri și activități rentabile.

Potrivit unui studiu EY, intitulat “Accesul antreprenorilor romani la finantare”, creditul bancar ramane cea mai importanta sursa de finantare pentru antreprenori si cele mai multe companii nu si-au schimbat finatorul in ultimii ani, ceea ce denota ca sunt multumite cu termenii finantarii sau nu cunosc alte forme de finantare. Procentul firmelor romanesti carora le-a fost refuzata cererea de finantare este in scadere cu 6 puncte procentuale fata de anul trecut, conform studiului EY. Aceasta a doua editie a studiului analizeaza perceptiile a 125 antreprenori asupra mediului de finantare din Romania, 56% dintre ei detinand companii cu o cifra de afaceri mai mica de 1 milion EUR, 23% cu o cifra de afaceri intre 1-15 milioane EUR si 21% de peste 15 milioane EUR. Majoritatea celor 125 de respondenti sunt antreprenori tineri, sub varsta de 40 de ani.

Peste jumătate din firmele romanesti finantate au declarat ca au primit cea mai recenta runda de finantare in ultimul an, in timp ce ponderea celor care au obtinut ultima finantare cu mai mult de patru ani in urma a scazut cu 3 puncte procentuale. Asadar, firmele incep sa isi finanteze in mod accelerat nevoile de business, pe masura ce mediul de finantare si investitii se imbunatatesc. Cele mai multe dintre finantarile obtinute de antreprenori au avut ca destinatie investitiile, depasind 60% din total si inregistrand o crestere spectaculoasa fata de anul trecut, de aproape 20 puncte procentuale.

Creditul bancar ramane pe mai departe cea mai importanta sursa de finantare pentru antreprenori, dar tendinta este descrescatoare (-10 puncte procentuale), scazand sub 50% din preferinte.

Cea de-a doua sursa importanta de finantare luata in calcul de antreprenori e reprezentata de fondurile europene, a caror pondere aproape s-a dublat in preferinte fata de anul trecut, ajungand la 26%.

Ajutoarele de stat reprezinta intr-o masura foarte mica (1%) o optiune pentru finantarea proiectelor antreprenoriale, in ciuda eforturilor statului roman de implementare a diverselor scheme de ajutor.

Având în vedere că sectorul bancar are o importanță deosebită în orice economie prin funcțiile vitale pe care le îndeplinește, reglementările de prudențialitate a principalelor componente ale sistemului bancar devin o condiție esențială pentru asigurarea sănătății economico-financiare a unei țări. Reglementarea prudențială are ca obiectiv major asigurarea protecției clienților, acționarilor și creditorilor unei bănci prin definirea unui nivel suficient al capitalizării bancare.

În România prudența bancară și limitarea riscului de credit sunt reglementate în baza normelor metodologice privind aplicarea regulamentului BNR, bazat pe Ordonanța de Urgență nr.26/2010 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului care modifică și completează OUG nr. 99/2006.

BNR impune limite creditării în funcție de expunerea maximă față de un debitor sau față de expunerea maximă agregată:

- Împrumuturile acordate de o societate bancară unui singur debitor nu pot depăși, cumulate, 25% din fondurile proprii ale acesteia. Se consideră un singur debitor orice persoană sau un grup de persoane fizice sau juridice care beneficiază de împrumuturi și garanții acordate de aceeași societate bancară și care sunt legate economic între ele în sensul ca: - una dintre persoane exercita asupra celorlalte, direct sau indirect, putere de control.
- nivelul cumulat al împrumuturilor acordate reprezintă un singur risc de credit pentru societatea bancară, întrucât persoanele sunt legate într-o asemenea măsură încât, dacă una dintre ele va întâmpina dificultăți de rambursare, alta sau celelalte vor întâmpina dificultăți similare.

- Sunt restricționate împrumuturile acordate persoanelor aflate în relații speciale cu banca. Astfel volumul creditelor care pot fi acordate de către o bancă acționarilor săi nu poate depăși 20% din fondurile proprii;
- Suma totală a împrumuturilor mari acordate debitorilor nu poate depăși de 8 ori nivelul fondurilor proprii ale societății bancare;
- Un împrumut este considerat mare atunci când suma împrumuturilor acordate unui singur debitor, inclusiv a giranților și a altor angajamente asumate în numele acestuia depășește 10% din fondurile proprii ale societății bancare;
- Expunerea maximă agregată vizează debitori de talie mare. Se consideră debitor de talie mare, clientul băncii care are angajamente totale față de bancă o sumă ce atinge sau depășește 10% din fondurile proprii ale societății bancare.

Mishkin¹ considera riscul de credit ca fiind rezultat al proceselor de selecție adversă și hazard moral. Selecția adversă pe piața de creditare se manifestă atunci când împrumuturile cu un grad ridicat al riscului de a nu fi rambursate sunt acordate solicitanților. Hazardul moral există pe piața creditelor datorită posibilității ca, odată ce obțin creditul, clienții să investească în proiecte cu risc mare, ceea ce conduce în caz de eșec la imposibilitatea rambursării creditului. Pentru a obține profit, instituțiile financiare trebuie să depășească problemele de selecție adversă și hazard moral.

Riscul de credit prezintă două forme principale:

- Riscul de nerambursare (default risk) este riscul ca debitorul să nu dorească sau să fie în imposibilitate de a-și îndeplini obligațiile contractuale (plata dobânzii și a principalului) parțial sau total. Conform Basel II se consideră ca un debitor se află în stare de nerambursare atunci când are loc oricare din evenimentele următoare:
  1. întârzierea la plată a debitorului a depășit 90 de zile pentru orice obligație semnificativă din credite către instituția de credit;
  2. instituția de credit consideră ca, fără a recurge la măsuri precum executarea garanției, dacă aceasta există, este improbabil ca debitorul să-și plătească în întregime obligațiile din credite către aceasta.
- Riscul de spread (spread risk) este riscul ca valoarea de piață a instrumentului de credit să se reducă datorită modificărilor intervenite în bonitatea debitorului. Asemenea situații apar atunci când ratingul contrapartei se deteriorează semnificativ în raport cu momentul acordării creditului.

Riscul de credit trebuie măsurat, controlat, monitorizat și gestionat atât la nivel individual, cât și la nivel de portofoliu, punându-se permanent în corelație riscurile creditelor individuale cu riscul global aferent întregului portofoliu.

Se consideră ca două riscuri sunt corelate pozitiv dacă ele cresc sau descreșc concomitent ca efect al schimbării factorilor de risc și sunt corelate negativ dacă unul descrește când celălalt crește și invers. Acest lucru semnifică faptul că determinarea unei astfel de corelații are o mare importanță în măsurarea și administrarea riscului global de creditare.

Cele mai utilizate instrumente ale gestionării active a portofoliului folosite pentru schimbarea poziției de risc sunt:

- titlurile derivate de creditare sunt acele contracte financiare care permit transferul riscurilor de credit, respectiv CDS-urile (credit default swap – sunt contracte financiare standardizate prin care cumpărătorul protecției se obligă să plătească regulat o primă vânzătorului protecției în schimbul obligației acestuia de a prelua riscul de credit); CLN (credit-linked notes - combină caracteristicile obligațiilor cu cele ale CDS-urilor și sunt emise direct de cumpărătorul protecției; în cazul în care apare un eveniment de credit, valoarea obligațiilor va fi redusă cu o anumită sumă);
- securitizarea creditelor;

- vânzarea și cumpărarea creditelor înseamnă plasarea lor în mod direct la investitori și înlăturarea lor din poziția de bilanț a băncii, riscul de neplată fiind în totalitate transferat cumparatorului.

Conform Mishkin, în vederea obținerii de profit, instituțiile de credit pot pune în aplicare o serie de principii de gestionare a riscului de credit, și anume: verificarea și monitorizarea creditelor; stabilirea unei relații pe termen lung cu clienții; angajamentele de creditare; garanții și balanța compensatorie (balanța de compensare reprezintă o formă particulară de garanție care constă în constituirea de către firmă ce a angajat un credit a unui depozit minim obligatoriu într-un cont la banca respectivă) și rationalizarea creditelor, aceasta din urmă prezentând două forme:

- creditorul refuză să acorde credite de orice valoare unui client, chiar dacă acesta este dispus să plătească o rată de dobândă mai mare;
- creditorul restricționează mărimea împrumutului la o valoare mai mică decât cea dorită de client.

Studiu de caz privind analiza riscului de creditare și asociate acestuia la Raiffeisen Bank

1. Firma **S.C. Alfa S.R.L.** cu sediul în localitatea Curtea de Argeș, reprezentată de Dl. Ion Vasile în calitate de asociat unic și administrator.

Are ca obiect principal de activitate, declarat conform CAEN Rev. 2, prelucrări prin așchiere a pieselor din metal, plastic, bronz, inox și exportul acestora, cu codul CAEN 2520. Societatea își desfășoară activitatea actuală de 240 de luni și are un singur punct de lucru.

Informații despre principalii 3 furnizori (la data ultimei balanțe de verificare încheiate)

Nume Furnizor	SC Prototip SRL	SC Iromad Expert SRL	SC Tea SRL
Formă de colaborare (Contracte, Comenzi Achiziții ocazionale, Altele)	Contracte	Contracte	Contracte
Termenul mediu de plată	60 de zile	60 de zile	60 de zile
Tip produs	Prestări servicii	Prestări servicii	Prestări servicii
Modalitate de plată (Cash, CEC, BO, OP, Altele)	OP	OP	OP

Informații despre principalii 3 clienți (la data ultimei balanțe de verificare încheiate)

Nume client	(Client 1)	(Client 2)	(Client 3)
Formă de colaborare (Comenzi, Contracte, Vânzări directe, Licitații, Altele)	Volpak Barcelona S.A.	S.C. Vilmar S.A.	S.C. Alfa Con S.R.L.
Termenul mediu de încasare (Număr zile)	90 de zile	90 de zile	90 de zile
Tip produs	Mărfuri	Produse finite	Mărfuri
% din total clienți	25 %	12%	8%
Sume restante	-	-	-
Modalități de încasare (Cash, CEC, BO, OP, Altele)	OP	OP	OP

Bănci colaboratoare:

Banca	Rulaj(% din total rulaj bancar) (rulaj debitor conform analiticului contului 512 de la anul scorat)
Banca Comercială Română	98%
Banca Transilvania	2%

2.Situația financiară a firmei

Reprezintă cea mai bună sursă de informații despre performanța ei trecută și viitoare.

Analiza economico-financiara reprezintă un ansamblu de concepte, tehnici și instrumente de tratare a informațiilor cu scopul diagnosticării stării unei entități economice, a aprecierii nivelului calitativ al performanțelor acesteia în condițiile existenței unui mediu concurențial dinamic.

Etapele principale ale procesului metodologic de realizare a analizei financiare sunt următoarele:

1. Construirea bazei informaționale necesare analizei. (Importanță maximă)
2. Prelucrarea bazei informaționale.
3. Analiza situației de fapt, a mecanismului prin care cauzele interne și respectiv externe influențează evoluția fenomenului analizat.
4. Stabilirea programului de acțiune și etapizarea acestuia.
5. Aplicarea măsurilor propuse
6. Monitorizarea rezultatelor obținute și efectuarea corecțiilor

3. Situația bilanțieră

Indicatorul 1 reprezintă anul 2010, indicatorul 2 reprezintă anul 2011, indicatorul 3 reprezintă anul 2012.

Bilanț active firma după cum urmează pe anii 2010-2011-2012.

	A	B	1	2	3
A C T I V E I M O B I L I Z A T E	IMOBILIZARI NECORPORALE				
	Cheltuieli de constituire si de dezvoltare (ct.201+203-2801-2803-290*)	1	0	0	0
	Alte imobilizari (ct.205+207+208-2805-2807-2808-290*)	2	0	0	0
	Imobilizari necorporale in curs (ct.230-293*)	3	0	0	0
	TOTAL (rd. 01 la 03)	4	0	0	0
	IMOBILIZARI CORPORALE				
	Terenuri (ct. 211-2811-2911*)	5	0	0	0
	Cladiri (ct. 212-2812-2912*)	6	225,801	203,221	191,931
	Echipeamente tehnologice (ct. 2131-2813-2913*)	7	49,838	21,903	17,782
	Mijloace de transport (ct.2133-2813.4-2913*)	8	5,549	0	0
	Alte imob corp (ct.214+2132+2134-2813.2-2813.4-2814-2914*)	9	0	0	0
	Imobilizari corporale in curs (ct. 231+232-293*)	10	0	0	0
	TOTAL (rd. 05 la 10)	11	281,188	225,124	209,713
IMOBILIZARI FINANCIARE - TOTAL (ct.261+262+263+267-269*-296*)	12	0	0	0	
I. ACTIVE IMOBILIZATE - TOTAL (rd.04+11+12)	13	281,188	225,124	209,713	
ACTIVE CIRCULANTE	STOCURI				
	Stocuri de materii prime, materiale consumabile, obiecte de inventar, baracamante (ct.301+302+308+303-322+323+328-391-392*)	14	19,062	40,946	5,279
	Stocuri aflate la terti (ct.351+352+354+356+357+358-395)	15	0	0	0
	Productia in curs de executie (ct.331+332-393)	16	0	0	0
	Semifabricate, produse finite, produse reziduale (ct.341+345+346+-348-394)	17	34,593	56,598	48,731
	Animale (ct.361+-368-396)	18	0	0	0
	Marfuri (ct.371+-378-4428** -397)	19	0	0	0
	Ambalaje (ct.381+-388-398)	20	0	0	0
TOTAL (rd.14 la 20)	21	53,655	97,544	54,010	

Bilanț pasive firma după cum urmează pe anii 2010-2011-2012

A		B	1	2	3
A C T I V E C I R C U L A N T E	ALTE ACTIVE CIRCULANTE				
	Furnizori debitori (ct. 409)	22	0	0	0
	Clienți și conturi asimilate (ct.411+413+418-491)	23	182,612	68,273	145,405
	Alte creanțe (ct.425+431**+437**+428**+438**+441**+4424+4428**+444**+445+446**+447**+4482+451**+4581+461+481+482-495-496)	24	23,620	35,806	5,964
	Decontări cu asociații privind capitalul (ct.456)	25	0	0	0
	Titluri de plasament (ct.501+502+503+505+506+508+509-591*)	26	0	0	0
	Conturi la bănci în lei (ct. 5121)	27	1,201	285,556	439,159
	Conturi la bănci în devalize, în țară (din ct.5124)	28	0	0	0
	Conturi la bănci în devalize, în străinătate (din ct. 5124)	29	0	0	0
	Casa în lei (ct. 5311)	30	30,135	872	902
	Casa în devalize (ct. 5314)	31	0	0	0
	Acreditiv în lei (ct. 5411)	32	0	0	0
	Acreditiv în devalize (ct. 5412)	33	0	0	0
	Valori de încasat (ct. 511)	34	0	0	0
	Alte valori (ct. 5125+5126+5187+532+542)	35	928	1,198	2,793
	TOTAL (rd.22 la 35)	36	238,496	391,705	594,223
	II. ACTIVE CIRCULANTE - TOTAL (rd. 21+36)	37	292,151	489,249	648,233
		CONTURI DE REGULARIZARE			
Cheltuieli înregistrate în avans (ct.471)		38	0	0	0
Decontări din operațiuni în curs de clarificare (ct.473**)		39	0	0	0
Diferențe de conversie - activ (ct. 476)		40	0	0	0
III. CONTURI DE REGULARIZARE ȘI ASIMILATE - TOTAL (rd.38 la 40)	41	0	0	0	
IV. PRIME PRIVIND RAMBURSAREA OBLIGATIUNILOR (ct.169)	42	0	0	0	
TOTAL ACTIV (rd.13+37+41+42)	43	573,339	714,373	857,946	

DENUMIREA INDICATORILOR		nr	RULAJ LA :		
			0-Jan-00	0-Jan-00	0-Jan-00
A		B	1	2	3
VENITURI DIN EXPLOATARE	Venituri din vanzarea marfurilor (ct. 707)	1	0	0	0
	Productia vanduta (ct.701+702+703+704+705+706+708)	2	1,184,223	1,298,139	891,190
	Cifra de afaceri (rd.1+2)	3	1,184,223	1,298,139	891,190
	Venituri din productia stocata sold creditor (ct.711)	4	13,185	22,004	0
		5	0	0	7,867
	Venituri din productia de imobilizari (ct.721-722)	6	0	0	0
	Productia exercitiului (rd.02+04-05+06)	7	1,197,408	1,320,143	883,323
	Venituri din subventii de exploatare (ct.741)	8	0	0	0
	Alte venituri din exploatare (ct.754+758)	9	0	0	9,734
	Venituri din proviz. privind activ. de exploatare (ct.781)	10	0	0	0
	I. VENITURI DIN EXPLOATARE - TOTAL (rd.03+04-05+06+08 la 10)	11	1,197,408	1,320,143	893,057
CHELTUIELI DIN EXPLOATARE	Cheltuieli privind marfurile (ct.607)	12	0	0	0
	Cheltuieli cu materiile prime (ct.601)	13	748,358	819,203	608,978
	Cheltuieli cu materiale consumabile (ct.602)	14	79,549	94,497	54,060
	Cheltuieli cu energia si apa (ct.605)	15	29,664	25,749	16,458
	Alte cheltuieli materiale (ct.603+604+606+608)	16	4,987	8,427	2,236
	Cheltuieli materiale - total (rd.13 la 16)	17	862,558	947,876	681,732
	Cheltuieli cu lucrari si servi exec de terti ct 611+612+613+614+621+622+623+624+625+626+627+628	18	76,520	85,383	42,936
	Chelt. cu imp, taxe si varsam. asim (ct.631+635)	19	1,082	280	0
	Cheltuieli cu remuneratiile personalului (ct.641)	20	117,018	96,780	61,423
	Cheltuieli privind asigurarile si protectia sociala (ct.645)	21	26,188	22,097	14,301
	Cheltuieli cu personalul - total (rd.20+21)	22	143,206	118,877	75,724
	Alte cheltuieli de exploatare (ct.654+658)	23	-4,394	1,510	-47
	Cheltuieli cu amortizarile si provizioanele (ct.681)	24	63,063	57,956	15,411
	II. CHELTUIELI PENTRU EXPLOATARE TOTAL (rd.12+17 la 19+22 la 24)	25	1,142,035	1,211,882	815,756

A	REZULTATUL DIN EXPLOATARE	26	55,373	108,261	77,301
	Profit (rd.11-25)				
	Pierdere (rd.25-11)	27	0	0	0
VENITURI FINANCIARE	Venituri din participatii, alte imobilizari financiare si creante imobilizate (ct.761+762+763)	28	0	0	0
	Venituri din titluri de plasament (ct.764)	29	0	0	0
	Venituri din diferente de curs valutar (ct.765)	30	4	0	0
	Venituri din dobanzi (ct.766)	31	25	0	0
	Alte venituri financiare (ct.767+768)	32	0	0	0
	Venituri din provizioane (ct.786)	33	0	0	0
	III. VENITURI FINANCIARE - TOTAL (rd.28 la 33)	34	29	0	0
CHELTUIELI FINANCIARE	Pierdere din creante legate de participatii (ct.663)	35	0	0	0
	Cheltuieli privind titlurile de plasament cedate (ct.664)	36	0	0	0
	Cheltuieli din diferente de curs valutar (ct.665)	37	12,654	10,968	6,815
	Cheltuieli privind dobanzile (ct.666)	38	6,426	11,500	3,033
	Alte cheltuieli financiare(ct.667+668)	39	0	0	0
	Cheltuieli cu amortizarile si provizioanele (ct.686)	40	0	0	0
IV. CHELTUIELI FINANCIARE - TOTAL (rd.35 la 40)	41	19,080	22,468	9,848	
DENUMIREA INDICATORILOR		nr	RULAJ LA :		
A		.	0-Jan-00	0-Jan-00	0-Jan-00
		B	1	2	3
B	REZULTATUL FINANCIAR				
	Profit (rd.34-41)	42	0	0	0
	Pierdere (rd.41-34)	43	19,051	22,468	9,848
C	REZULTATUL CURENT AL EXERCITIULUI				
	Profit (rd.11-34-25-41)	44	36,322	85,793	67,453
	Pierdere (rd.25+41-11-34)	45	0	0	0
	V. VENITURI EXCEPTIONALE - TOTAL (ct.771+772+787)	46	0	0	0
	VI. CHELTUIELI EXCEPTIONALE - TOTAL (ct.671+672+687)	47	0	0	0
D	REZULTATUL EXCEPTIONAL				
	Profit (rd.46-47)	48	0	0	0
	Pierdere (rd.47-46)	49	0	0	0
	VII. VENITURI TOTALE (rd.11+34+46)	50	1,197,437	1,320,143	893,057
	VIII. CHELTUIELI TOTALE (rd.25+41+47)	51	1,161,115	1,234,350	825,604
E	REZULTATUL BRUT AL EXERCITIULUI				
	Profit (rd.50-51)	52	36,322	85,793	67,453
	Pierdere (rd.51-50)	53	0	0	0
	Impozit pe profit (ct.691 sau 698)	54	5,717	13,968	8,586
F	REZULTATUL NET AL EXERCITIULUI				
	Profit (rd.52-54)	55	30,605	71,825	58,867
	Pierdere (rd.53+54)	56	0	0	0
	Pierdere (rd.54-52)		0	0	0
Eroare de aproximare - profit net fata de soldul din balanta			0	0	0
Eroare de aproximare - profit net fata de soldul din balanta			0	0	0

4. Obiectul creditării

S.C. Alfa S.R.L. sediul în localitatea Curtea de Argeș, județ Argeș, reprezentată de Dl. Ion Vasile în calitate de asociat unic și administrator, cu domiciliul în localitatea Curtea de Argeș, județ Argeș.

Descriere facilitate solicitată: Credit

Tipul creditului: linie credit (Overdraft)

Destinația creditului: Activitatea curentă

Valoare: Banca acorda debitorului un credit revolving ce se înregistrează sub formă de descoperit de cont (overdraft) al contului curent denominat în **RON** pentru o sumă de până la 4.3000 RON.

Maturitate: 12 luni

Garanție: Ipoteca

Documentația solicitată: Ultimul bilanț anual și ultima bilanță de verificare.

Informații suplimentare despre acest tip de credit:

- Linia de credit se atașează contului curent, ceea ce înseamnă că orice încasare în contul curent reprezintă rambursarea din linia de credit;
- Se plătește dobânda doar la suma utilizată.
- Disponibilitati în cont fără justificarea utilizării
- **Nu este necesar rulaj prealabil cu bancă pentru Overdraft cu garanții materiale**, acesta a fost un factor important în creditarea firmei analizate;

5. Obținerea creditului

- Identifica nevoia și oportunități de vânzare
- Prezintă clientului produsul / produsele de creditare care îi acoperă nevoia de finanțare
- Solicita clientului documentele juridice și financiare ale companiei (ultimii 2-3 ani financiari + ultima bilanță)
- Verifica clientul și membrii grupului de clienți în bazele de date interne și externe
  - Verifica AEGRM
  - Verifica Buletinul Insolventei
  - Verifica Portalul Instanțelor de Judecată – <http://portal.just.ro>
  - Verifica clientul pe site-ul Recom Online
  - Verifica clientul pe site-ul Ministerului Economiei și Finanțelor
  - Verifica clientul în bazele de date Romtelecom și Pagini Aurii
  - Verifica CIP* (centrala incidentelor bancare)
  - Verifica CRC* (centrala riscurilor de credit)
- Întocmește Rating BNR pe baza ultimului bilanț depus
- Inserează datele financiare din ultima balanta + balanta aferenta ultimului exercițiu financiar încheiat într-o matrice de calcul pentru obținerea indicatorilor financiari
- Introduce cererea în aplicația de solicitare credite IMM
- Verifica eligibilitatea clientului conform Politicii interne de creditare, respectarea criteriilor de eligibilitate
- Vizita afacerii
- Efectuează inspecția afacerii la locul de desfășurare a activității (cu maxim 60 de zile anterior introducerii cererii în aplicație)
- Efectuează poze care să cuprindă:
  - Sediul desfășurării activității și vecinătățile acestuia
  - Cele mai importante active (după capacitatea acestora de a genera cifra de afaceri sau după ponderea valorii de piață în total bilanț)
- Se efectuează verificarea raportului de evaluare extern/evaluarea bunurilor propuse în garanție.
- Dosarul este transmis la Risk;
- Se comunică prin intermediul aplicației de credit răspunsul privind aprobarea/ respingerea creditului de către Risk.

- Se informează clientul cu privire la decizia de credit, dacă este aprobat trebuie să întocmească contractele. În acest sens se fac demersurile de obținere a avizului juridic.
- Se semnează contractele de credit și garanție (dacă este cazul) și se utilizează creditul.
- Ulterior acordării facilității, Bancă, prin departament specializat, se asigură de respectarea condițiilor impuse la aprobare și de asemenea, de onorarea ratelor/ comisioanelor/ dobânzii conform condițiilor contractuale.

6. Analiza bonității firmei creditate

Analiza bonității implică studiul preliminar al factorilor care pot afecta în mod negativ rambursarea în mod corespunzător a creditului. Este de mare importanță ca specialiștii băncii să demonstreze competența și conștiințiozitate.

Băncile au la dispoziție diverse moduri pentru a alege debitorii adecvați pentru a fi finanțați.

Indicatorii principali	Anul 2010	Anul 2011	Anul 2012	Medie
Rentabilitatea activelor	7,46%	13,62%	8,22%	9,8%
Ratele Profitabilității				
Rata Contribuției	27,16%	26,98%	23,50%	25,9%
Rata profitului net	4,68%	8,34%	8,67%	7,2%
EBIDTA	10%	13%	10%	11%
Solvabilitatea	289.66%	280%	375%	314.6%
Ratele activelor				
Rotația activului	2.46x	2.38x	1.42x	2.1x
Perioada medie de încasare a creanțelor	5 zile	3 zile	4 zile	4 zile
Perioada medie de stocare	2 zile	2 zile	3 zile	2 zile
Perioada medie de plată a furnizorilor	0 zile	2 zile	5 zile	2 zile
Rotația activelor imobilizate	4.2x	5.1x	4.1x	4.5x
Ratele lichidității				
Rata curentă	1.5x	1.9x	2.8x	2.1x
Lichiditatea rapidă	1.2x	1.5x	2.6x	1.8x
Capitalul de lucru	94,218	234,420	420,053	249,564
Capitalul rapid de lucru	40,563	136,876	366,043	-
Rata de acoperire a serviciului datoriei				
Rata de acoperire a dobânzii	8.6x	9.4x	25.5x	14.5x
Rata dobânzii efective	5.4%	10.3%	3.5%	6.4%
Alte rate				
Contribuțiile clienților	1.74%	1.40%	1.17%	1.4%

Rentabilitatea activelor este unul dintre indicatorii principali de rentabilitate ai unei companii, și măsoară eficiența utilizării activelor, din punctul de vedere al profitului obținut.

Se vor analiza cel puțin următorii 5 indicatori:

- Evoluția **Cifrei de afaceri**: se va compara CA din fiecare perioada analizată cu perioada anterioară pentru a vedea evoluția afacerii; este un indicator care reflectă capacitatea

societății de a vinde; un trend negativ necesita investigații suplimentare pentru a vedea cauzele acestuia; am mai făcut precizări mai sus;

Cifra de afaceri în anul 2010 a fost 1.184.223 RON, în anul 2011 a avut o creștere de 9.6% ajungând la suma de 1.298.139 RON, iar în anul 2012 a avut o scădere de 45% , stabilindu-se la suma de 891.190.

- **Marja Comercială**(marja EBITDA) raportată la CA și evoluția acesteia în timp.
- EBITDA a avut o evoluție ascendentă stabilindu-se la o medie de 10%
- Rata profitului net = profitul net / CA arata capacitatea societății de a desfășura o activitate profitabilă; este un indicator care arata eficiența activității, productivitatea muncii, capacitatea de organizare a managementului, etc; trebuie comparat cu cel al altor companii din industrie/ zonă geografică; de asemenea vă fi analizată și în dinamică; evoluția lui de la an la an;

Rata profitului net al companiei analizate are o evoluție ascendentă și o medie, pe cei 3 ani analizați, de 7.2%.

- În majoritatea cazurilor însă, mai relevant este indicatorul: profit din exploatare (EBITDA)/ CĂ sau marja comercială care arata sustenabilitatea activității de baza; (este posibil ca o companie să înregistreze profit net ca urmare a vânzării unui activ, dar totuși activitatea de baza să meargă în pierdere – aici profitul net nu este relevant;
- atenție deosebită trebuie acordată societăților pe pierdere; se va analiza suplimentar pentru a se vedea dacă totuși activitatea operațională este profitabilă; în plus se va investiga suplimentar pentru a se vedea dacă pierderile sunt reale (naturale) sau sunt create artificial în scopuri fiscale sau alte scopuri;
- Atenție la fluctuații mari ale marjei de la o perioada la alta. În mod normal, dacă nimic nu se schimbă în activitatea societății, marjele nu ar trebui să se schimbe.
- Cauzele pot fi atât legate de COGS-cost of good solds- (cheltuieli variabile), cât și de SGA sau cheltuieli cu salariile (cheltuieli fixe), dar și de evoluții ale CA (corelat cu cheltuieli fixe)
- Pentru creșteri ale marjei trebuie văzut dacă este sustenabilă creșterea – adică dacă se poate menține/replica și în perioada următoare – ca să știți sigur că am capacitate de rambursare. Pentru scădere, trebuie văzută cauza precum și previziuni – riscul potențial este ca peste 1 an să nu mai am capacitate de rambursare a creditului pe care al acord acum.
- Se va analiza capacitatea de rambursare comparând Sarcina Financiară pt următoarele 12 luni și EBITDA la ultimul bilanț.
- Solvabilitatea - Nivelul minim acceptabil este de 1,66, sub acest nivel firma aflându-se în pericolul incapacității de plată. Nivelul optim al solvabilității generale este considerat 3,00.
- După analiza făcută pe solvabilitate, compania are nivelul solvabilității optim.
- **Lichiditatea** este de asemenea un indicator foarte important în analiza capacității de plată a unei societăți și a căpătat o importanță și mai mare în contextul economic actual în care asistăm la o îngreunare generală a plăților din economie.
- Lichiditatea curentă este definită ca raport între totalul activelor curente (creanțe, stocuri, disponibilități bănești, avansuri spre decontare, plăți în avans la furnizori, etc) și totalul datoriilor curente (furnizori, avansuri încasate de la clienți, datorii către salariați, datorii către bugete, datorii pe termen scurt către bănci sau alte instituții financiare). O valoare supraunitară este normală și asigură confortul ca societatea își poate onora datoriile curente prin valorificarea activelor curente. În cazul unei valori subunitare se va investiga

separat: cauzele acesteia, momentul când aceasta a devenit subunitara, evoluția indicatorului în timp, cum, când și din ce surse ar putea fi acoperit dezechilibrul.

- Calculat că diferența absolută și nu ca raport, indicatorul arata surplusul de capital de lucru (Working Capital) care ar rămâne la dispoziția societății după achitarea datoriilor curente; spunem în această situație ca societatea înregistrează un echilibru bilanțier pe termen scurt; în caz contrar (Working Kapital negativ) spunem că societatea înregistrează un dezechilibru bilanțier în valoare de X RON.
- Lichiditatea se mai poate calcula, eliminând de la numărător valoarea stocurilor (care teoretic sunt activele curente cele mai puțin lichide, întrucât ele trebuie să fie vândute (eforturi și timp pentru vânzare) și abia apoi încasate pentru a se transforma în cash și a fi utilizate la plata datoriilor, spre deosebire de creanțe care trebuie doar încasate) și se va numi lichiditatea imediată; Evident valoarea acesteia este mai redusă decât valoarea lichidității curente, diferența între acestea fiind reprezentată de contribuția stocurilor;

Lichiditatea curentă

Valoarea minim acceptabilă a acestui indicator este de 1,00

Compania analizată are valoarea lichidității curente la o medie de 2.1

Lichiditatea rapidă

Valoarea minimă este de 0,65;

Compania analizată are valoarea lichidității rapide la o medie de 1.8

Rata de acoperire a dobânzii (numari de ori) = Profit înainte de plăți dobânzii și impozitului pe profit / cheltuiala cu dobândă

Nivelul recomandat este minim 3

Compania analizată are valoarea ratei de acoperire a dobânzii de 14.5 ceea ce înseamnă că firma are o rată de acoperire a dobânzii foarte bună.

- Atenție la 531 și 542, 461 – pot crește artificial lichiditatea, și în realitate să fie mult mai rău.
- Viteza de rotație: clienți, stocuri, furnizori;
- Lichiditatea trebuie analizată însă în strânsă corelație cu perioada de încasare, plata și stocare.
- Perioada medie de încasare a creanțelor = Creanțe / CA*365 (de zile)

Perioada de încasare clienți	
sub 30 de zile	Timp scurt de încasare a facturilor
între 30-90 de zile	Timp mediu de încasare a facturilor
Peste 90 de zile	Timp lung de încasare a facturilor

Perioada medie de încasare a creanțelor la firma analizată este de 4 zile

Firma analizată are un timp foarte scurt de încasare a creanțelor încadrându-se la perioada de “sub 30 de zile”.

- Perioada medie de plată a furnizorilor = Furnizori / COGS*365 (de zile)

Perioada de plata furnizori	
sub 30 de zile	Timp scurt de plata a facturilor
intre 30-90 de zile	Timp mediu de plata a facturilor
Peste 90 de zile	Timp lung de plata a facturilor

Perioada medie de plată a furnizorilor la firma analizată este de 2 zile

Observăm un timp foarte scurt de plată a facturilor ceea ce rezulta o bună colaborare cu furnizorii firmei.

- Perioada medie de stocare = Total stocuri / COGS*365 (de zile)

Perioada de rotatie a stocurilor	
0	Companie care nu detine stocuri
intre 0-30 de zile	Ciclu normal de productie
Peste 30 de zile	Ciclu lung de productie

Perioada medie de stocare la firma analizată este de 2 zile.

Firma nu are nicio problemă cu stocurile, acestea fiind ușor vandabile. Perioada în care se încadrează firma analizată este “între 0-30 de zile” ceea ce rezulta un ciclu normal de producție.

Fiecare din cele șase componente sunt evaluate pe o scară de valori cuprinsă între 1 și 5 , astfel încât 1 reprezintă cel mai performant nivel și 5 cel mai scăzut. Doar patru din aceste componente sunt evaluate pe baza unor indicatori. Intervalele valorice au fost stabilite pornind de la standardele internaționale în materie și de la condițiile specifice sistemului bancar românesc. Nota se obține prin însumarea valorii ratingului pentru fiecare dintre indicatori cuantificabili

Pentru a calcula Ratingul, banca folosește următorii indicatori:

- Lichiditatea generală

Formula de calcul:

Lichiditatea generală = Active curente / Datorii curente

Active curente = stocuri + creanțe + disponibilități bănești

Datorii curente = datorii pe termen scurt către furnizori, salariați, bănci și datorii fiscale

Lichiditatea generală = 648.233 / 228.180 = 2.84 (pe anul 2012)

Lichiditatea generală pe cei 3 ani analizați este 2.1 iar lichiditatea generală este mai mare decât media industriei din care face parte de unde rezultă că activele circulante ale firmei acoperă plata datoriilor pe termen scurt.

- Solvabilitatea

Grad acoperire datorii = (Profit din exploatare / Datorii totale) x 100 %

Anul 2011 – Grad acoperire datorii = (108.261 / 254.829) x 100 = 42,48% - risc financiar scăzut

Anul 2012 – Grad acoperire datorii = (77301 / 228.180) x 100 = 33,77% - risc financiar mediu

Gradul de acoperire a datoriilor	
sub 20%	Risc financiar ridicat
intre 20-40%	Risc financiar mediu
Peste 40%	Risc financiar scazut

Profitul din activitatea curentă a firmei acoperă dobânzile la împrumuturi, iar firma are suficiente resurse financiare pentru rambursarea datoriilor.

Grad total de Îndatorare = (Datorii / Total activ) x 100%

Grad total de Îndatorare anul 2011 = (254.829 / 714.373) x 100% = 35.6%

Grad total de Îndatorare anul 2012 = (228.180 / 857.946) x 100% = 26.5%

Gradul de indatorare totala	
sub 30%	Risc financiar scazut
intre 30-70%	Risc financiar mediu
Peste 70%	Risc financiar ridicat

Nivelul datoriilor în total activ este semnificativ mai mic decât media industriei din care face parte. Firma are Capitaluri proprii care permit un bun echilibru financiar.

- Coeficientul de acoperire a dobânzii

ACOPERIREA DOBÂNZII (AD) - reprezintă capacitatea potențială de acoperire a dobânzilor. Indicatorul este foarte utilizat în analiza investițiilor finanțate din împrumuturi. Cu cât valoarea rezultată este mai ridicată cu atât este mai bine, societatea putându-și plăti dobânzile (teoretic -deoarece chiar și când se înregistrează pierdere dobânda se achita dacă exista numerar în bancă).

Formula de calcul:

AD = EBIT / CHD

CHD= cheltuiala cu dobânda

AD 2012 = 77301 / 3033 = 25,48%

AD 2011 = 108261 / 11500 = 9.41%

Pe anul 2012, compania are un coeficient de acoperire al dobânzii foarte ridicat, valoarea minimă fiind 2.

Ratingul calculat conform Normelor Băncii Naționale a României este „B” ceea ce indică faptul că SC AlfaSRL are o situație economico-financiara bună.

- **Rata de capitalizare a societății** = capitaluri proprii / total active – arata contribuția acționarilor la finanțarea activității societății; este un indicator care arata gradul de implicare în societate; se va compara cu media industriei; de asemenea se va analiza în dinamica pentru a vedea evoluția de la an la an; Diferența de până la 100% reprezintă gradul de îndatorare al societății și este format din datorii către bănci, furnizori, salariați, stat, împrumuturi acționar, etc.
- În cazul societăților care au dividende repartizate dar neretruse (șold 457) sau împrumuturi acționar (șold 455) în calculul ratei de capitalizare se pot lua și aceste

șolduri alături capitalurile proprii, acestea fiind practic tot o măsură de finanțare a societății din partea acționarilor;

Calculul riscului de creditare

Cuantificarea riscului se urmărește utilizând metode, proceduri și tehnici cunoscute pe plan internațional, luând în considerare elemente cum ar fi:

- performanța financiară a clientului;
- structura tranzacției
- calitatea și structura sursei de rambursare
- calitatea și structura garanțiilor

Rata curentă este $> 1,7$ rezulta calificativ Bun (0 puncte)

Rata rapidă este cuprinsă între 0,5 – 1 rezulta calificativ Satisfăcător (30 puncte)

Rata de acoperire a datoriilor totale este cuprinsă între 1-2 rezulta calificativul Satisfactor cu 30 puncte

Rata de acoperire pe termen mediu și termen lung este < 1 rezulta calificativ Bun (0 puncte)

Rata capitalului propriu pe anii 2011 și 2012 a fost de 58,3 respectiv 64,5 rezultând un calificativ Bun (0 puncte)

Rata activelor a fost pe anii 2011 și 2012 în medie 9,8% rezultând un calificativ Bun (0 puncte).

Rata marjei brute a fost între 3% și 7% rezultând un calificativ Satisfăcător (0 puncte)

Suma punctajului este 90 puncte.

Societatea se încadrează în clasa de risc de firma I având un standing financiar de cel mai înalt nivel. Societatea poate oferi garanții puternice, în vedea obținerii unui eventual credit bancar. Pentru firmă nu există neregularități ale termenilor de plată și, la aceste firme, este puțin probabilă apariția unor eventuale pierderi.

Clasa de risc	Scorul total (puncte)
I	0 – 90
II	91 – 180
III	181 – 270
IV	271 – 360
V	Peste 360

Indicatori	Calificative acordate în funcție de valoarea indicatorilor		
	<i>Bun</i> (0 puncte)	<i>Satisfăcător</i> (30 puncte)	<i>Nesatisfăcător</i> (60 puncte)
Rata curentă	> 1,7	1,2 – 1,7	< 1,2
Rata rapidă	> 1	0,5 – 1	< 0,5
Rata de acoperire a datoriilor totale	< 1	1 – 2	> 2
Rata de acoperire pe termen mediu și termen lung	< 0,65	0,65-1	> 1
Rata capitalului propriu	> 15%	5% – 15%	< 5%
Rata activelor	> 5%	1% - 5%	< 1%
Rata marjei brute	> 7%	3% - 7%	< 3%

Indicatori ai gestionării datoriilor

Acest indicator încearcă să măsoare cât din fondurile totale, pentru finanțarea averii întreprinderii, sunt furnizate de creditori.

Fondul de Rulment reprezintă capitalul de lucru brut, altfel spus activlele circulante.

Formula de calcul:

$$\text{FRB} = \text{ACR}$$

ACR = activele circulante

FRB an 2011 = 489.249

FRB an 2012 = 648.233

NECESARUL DE FOND DE RULMENT (NFR)

Reprezintă resursele necesare pentru finanțarea activității curente. Situația de echilibru financiar este când NFR = 0. În practică situația este bună când NFR < 0, adică, atunci când nu avem nevoie de alte surse pentru finanțarea activității curente. Sursele sunt constituite din datoriile curente.

Formula de calcul:

NFR = stocuri + creanțe + active de regularizare – datoriile curente – pasive de regularizare

NFR an 2012 = 5279 + 5964 + 0 – 15087 - 0 = -3844

Situația este bună când NFR < 0, adică, atunci când nu avem nevoie de alte surse pentru finanțarea activității curente. Sursele sunt constituite din datoriile curente.

FONDUL DE RULMENT PERMANENT (FRP)

Reprezintă resursele pentru finanțarea investițiilor pe termen lung. Situația de echilibru financiar este când FRP = 0. Situația este bună când FRP > 0, adică atunci când capitalurile proprii depășesc activele pe termen lung. În cazul în care nu există suficiente surse (capitaluri proprii și credite pe termen mediu și lung) se utilizează din sursele curente pentru a acoperii investițiile făcute. În trecut, fondul de investiții era echivalent cu numerarul din contul bancar destinat finanțării pe termen lung. Astăzi nu mai este cazul - se face management și planificare financiară. Este calculat în partea de "sus" a bilanțului și este valoric egal cu capitalul de lucru net și fondul de rulment net.

Formula de calcul:

$$\text{FRP} = \text{CPRM} - \text{AIN}$$

$$\text{FRP 2012} = (414.694 + 0 + 86315) - 209713 = 291.296$$

CPRM = capitalurile permanente

AIN = active imobilizate nete

Fondul de rulment net global al întreprinderii este pozitiv în ambele perioade analizate ceea ce înseamnă că sursele permanente depășesc necesitățile permanente de alocare a fondurilor bănești.

Necesarul de fond de rulment are valori pozitive ca urmare a faptului că datoriile pe termen scurt sunt devansate de activele circulante din care s-au dedus disponibilitățile.

TREZORERIA (T)

Lichiditățile societății în bancă, casa, depozitele la vedere și alte valori de casă. Lichiditatea nu are un anumit prag, ci trebuie dimensionată la necesarul imediat de plăți. Un cont de disponibilități ridicate este necesar în perioada când se achită salariile și reținerile aferente, se achită dividende și rambursează rate la credite.

Formula de calcul:

$$T = \text{FRP} - \text{NFR}$$

$$T \text{ 2012} = 291296 - (-3844) = 295.140 - \text{Pozitivă}$$

FRP = fondul de rulment permanent

NFR = necesarul de fond de rulment

Sugestii și propuneri:

În vederea diminuării riscului în derularea activității de creditare ar fi bine ca banca să își ia unele măsuri de protecție încă din momentul negocierii acordării creditului. De asemenea banca ar fi putut să țină cont și de următoarele aspecte:

- Să se realizeze o analiză mai aprofundată asupra relațiilor de parteneriat (furnizori, clienți) prin apelarea la diverse metode de investigare a relațiilor de afaceri ale clientului care va beneficia de credit;
- Să se țină cont de anumiți indicatori când se realizează analiza economico-financiară a firmei;
- Când se aduc recomandări cu privire la tranzacție să se găsească atât elemente pozitive, cât și negative, pentru a se urmări mai ușor, în viitor comportamentul clientului.

Referințe

- Frederic S. Mishkin, „The Economics of Money, Banking and Financial Markets”, Columbia University, editia a -7-a, 2004, chapter 9
- Ordonanța de Urgență nr.26/2010 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului care modifică și completează OUG nr. 99/2006
- <http://www.bankingnews.ro/antreprenori-credit-banca-businessinfo.html>
- Radoi Madalina „Gestiune bancara”, Editura Economica, Bucuresti, 2009

AUDIT INTERN VERSUS INSPECȚIA FISCALĂ

Nicoleta UDROIU*

Abstract

Auditul intern ajută organizația să își atingă obiectivele evaluând, printr-o abordare sistematică și metodică, procesele sale de management al riscurilor, de control și de guvernare a întreprinderii. Entitatea este preocupată de studierea proceselor conducerii și a legăturilor care apar în legătură cu acestea, în vederea descoperirii legilor și principiilor care le guvernează, a conceperii de noi sisteme, metode, tehnici și modalități de conducere mai potrivite, în scopul creșterii eficienței activităților desfășurate de acesta. Orice proces de management, asociat unui ciclu managerial, cuprinde și activitatea de control-evaluare. Exercițarea acestei cerințe a conducerii presupune evaluarea rezultatelor, compararea lor cu obiectivele stabilite, depistarea cauzelor care au favorizat apariția abaterilor pozitive și negative și adoptarea unor decizii cu caracter corectiv.

Activitatea de inspecție fiscală efectuează controale inopinate și constatări la fața locului, din proprie inițiativă sau ca urmare a unor informații cu privire la existența unor fapte de încălcare a legislației fiscale.

În funcție de constatările făcute în urma controlului inopinat, înscrise în procesul verbal, organul fiscal stabilește în dispoziția de măsuri, măsuri pe care contribuabilul are obligația să le îndeplinească, în termenele și condițiile prevăzute de organul de control.

Prezenta lucrare își propune să identifice care sunt obiectivele și procedurile specifice fiecărei activități, pentru a nu exista suprapuneri între acestea, să identifice contribuția acestora în cadrul unei entități, de a evidenția avantajele și dezavantajele pe care le poate aduce auditul intern și inspecția fiscală, asupra managementului unei entități.

Metoda de cercetare folosită este analiza comparativă parte integrantă a metodei empirice, prin care se compară informații, date, bazându-se pe observarea directă a realității, în sensul de a aduce contribuții importante la cunoașterea poziției actuale a auditului intern și a inspecției fiscale în aria de cercetare.

Obiectivul principal al misiunii de audit intern privind activitatea de inspecție fiscală, este de verificare a modului de efectuare a unui control inopinat, a modului în care inspectorul fiscal respectă normele specifice precum și dacă aceștia aplică legislația în vigoare.

---

* Universitatea Nicolae Titulescu, MCAEC, Maresalu02@yahoo.com, profesor indrumator Conf. univ. dr. Sandu Gheorghie

Cuvinte cheie: *audit intern, raport de audit, inspecția fiscală, proces verbal, dispoziție de măsură.*

JELL Classification: *H83, M42, M4*

1. Introducere

Auditul intern este o profesie care se bazează pe un cadru de referință recunoscut în lumea întreagă, chiar dacă, datorită varietății mediilor în care este practicat, acesta trebuie să se adapteze pentru a lua în calcul particularitățile legislative și de reglementare ale fiecărei țări, regulile specifice care guvernează anumite sectoare de activitate.

Funcția de audit intern a cunoscut transformări succesive până la stabilizarea definiției conceptului. Aceste abordări progresive au scos în evidență o serie de elemente, care trebuie reținute pentru conturarea cadrului în care se înscrie auditul intern.

Termenul de audit este folosit pentru a desemna verificarea profesională a unei situații în vederea exprimării unei opinii competente, argumentate și independente pe baza raportării la un criteriu de calitate. (Sandu Gheorghe, 2015).

Obiectivul principal al misiunii de audit intern privind activitatea de inspecție fiscală, este de verificare a modului de efectuare a unui control inopinat, a modului în care inspectorul fiscal respectă normele specifice precum și dacă aceștia aplică legislația în vigoare.

Activitatea de inspecție fiscală asigură, în conformitate cu dispozițiile legale, un serviciu public stabil, profesionist, transparent, eficient și imparțial, în interesul cetățenilor, precum și al autorităților și instituțiilor publice din administrația publică centrală și locală.

Activitatea de inspecție fiscală efectuează controale inopinate și constatări la fața locului, din proprie inițiativă sau ca urmare a unor informații cu privire la existența unor fapte de încălcare a legislației fiscale.

2. Rolul Auditului intern și al Inspecției fiscale în entitate

Entitatea este preocupată de studierea proceselor conducerii și a legăturilor care apar în legătură cu acestea, în vederea descoperirii legilor și principiilor care le guvernează, a conceperii de noi sisteme, metode, tehnici și modalități de conducere mai potrivite, în scopul creșterii eficienței activităților desfășurate de entitate.

Auditul, în general, constă în supravegherea, analiza și verificarea permanentă sau periodică a unei activități sau a unei situații pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de stăpânire a eventualelor riscuri și pentru îmbunătățirea activității.

Auditul intern trebuie să certifice gradul de conformitate la aplicarea legilor, hotărârilor, regulamentelor. Trebuie în același timp să descopere performanțele slabe, erorile sau insuficiențele determinate de nerespectarea instrucțiunilor, precum și cauzele care au dus la apariția lor cum ar fi : slaba comunicare, lipsa controlului, neclaritatea sarcinilor.

Termenul de audit este folosit pentru a desemna verificarea profesională a unei situații în vederea exprimării unei opinii competente, argumentate și independente pe baza raportării la un criteriu de calitate. (Sandu Gheorghe, 2015)

Agenția Națională de Administrare Fiscală este un organ de specialitate al administrației publice centrale, având atribuții în aplicarea politicii de administrare fiscală. Prin activitatea sa se urmărește asigurarea unei mai bune colectări a veniturilor statului: impozite, taxe, contribuții sociale, acestea constituind majoritatea veniturilor bugetului general consolidat. Trebuie să permită o mai bună adaptare a modurilor de funcționare a administrației fiscale la societatea românească și la evoluția acesteia, într-un cadru național și internațional.

3. Mediul de desfășurare a activității de audit

a in vigoare.

Activitatea de inspecție fiscală asigură, în conformitate cu dispozițiile legale, un serviciu public stabil, profesionist, eficient și imparțial, în interesul cetățenilor, precum și al autorităților și instituțiilor publice din administrația publică centrală și locală. Principalul obiectiv al inspectorului fiscal este efectuarea de controale, privind verificarea legalității și conformității declarațiilor fiscale depuse de contribuabili, corectitudinii și exactității îndeplinirii obligațiilor fiscale de către plătitori, Sfera auditului intern cuprinde în general toate activitățile de desfășurare a Ministerului Finanțelor Publice necesare pentru îndeplinirea obiectivelor acestuia. Standardele Internaționale de Audit stabilesc că sistemul de auditul intern se compune din totalitatea controalelor interne și se extinde dincolo de acele aspecte ce au legătură directă cu funcțiile sistemului contabil.

Auditul intern se efectuează în entități, în medii culturale și juridice eterogene, având dimensiuni, structuri și obiective diverse, precum și specialiști care la rândul lor sunt formați de școli diferite, cu practici diferite. Toate aceste particularități pot influența, într-o măsură mai mare sau mai mică, practica auditului intern din fiecare mediu.

Sfera de cuprindere a auditului intern este stabilită în urma examinării informațiilor cunoscute despre activitatea auditată și se referă la toate activitățile ce urmează a fi auditate, natura și extinderea procedurilor puse în aplicare și perioada supusă auditării. Acestea trebuie dimensionată corespunzător pentru a asigura atingerea obiectivelor misiunii de audit în condiții de eficiență.

Activitatea de inspecție fiscală identifică contribuabili ce prezintă risc fiscal ridicat în urma analizei de risc, efectuată în baza informațiilor extrase din baza de date. Poate fi supus inspecției fiscale orice persoană fizică ori juridică sau orice altă entitate fără personalitate juridică care datorează impozite, taxe neconcordanțe semnificative ce apar între declarațiile depuse de contribuabili și partenerii acestora. Plătitorul nu poate face obiecții cu privire la procedura de selectare folosită.

Ghidul pentru inspecția fiscală prevede că acțiunile de inspecție fiscală și control inopinat se pot exercita asupra oricăror persoane și entități, indiferent de forma lor de organizare, atât persoane juridice cât și persoane fizice, la contribuabili, cât și la plătitori, adică acele persoane sau contribuabil, care are obligația de a plăti sau de a reține și de a plăti ori de a colecta și plăti, impozite, taxe și contribuții. Plătitor este considerat și sediul secundar obligat să se înregistreze fiscal ca plătitor de salarii și de venituri asimilate salariilor. (Ghid pentru inspecția fiscală, 2017)

4. Obiectivele auditului intern în cadrul activității de inspecție fiscală

Obiectivul principal al misiunii de audit intern privind activitatea de inspecție fiscală, este de verificarea modului de efectuare a unui control inopinat, a modului în care inspectorul fiscal respectă normele specifice precum și dacă aceștia aplică legislațidar și a respectării prevederilor legislației fiscale și contabile. De aceea misiunea auditorului este considerată a fi dificilă întrucât, acesta trebuie să dea asigurări conducerii entității publice ca activitatea desfășurată de organele de control este în conformitate cu statutul funcționarilor publici.

În statutul funcționarilor publici sunt prezentate principiile fundamentale ale inspectorilor fiscali, care asigură, în conformitate cu reglementările legale dar și fiscale a unui serviciu public stabil, profesionist, eficient și imparțial, creat să vină în sprijinul și în interesul cetățenilor, dar și al instituțiilor publice din administrația publică centrală și locală.

Conform ghidului pentru inspecția fiscală activitatea de inspecția fiscală și de control, reprezintă activitatea ce are ca obiect principal verificarea legalității și conformității declarațiilor fiscale, corectitudinii și exactității îndeplinirii obligațiilor în legătură cu stabilirea obligațiilor fiscale de către contribuabil respectării prevederilor legislației fiscale și contabile, verificarea sau

stabilirea, a bazelor de impozitare și a situațiilor de fapt aferente, stabilirea diferențelor de obligații fiscale principale. (Ghid pentru inspecția fiscală, 2017)

Administrația fiscală prin funcționari săi trebuie să efectueze controlul fiscal, în condiții de maximă eficiență cu resursele disponibile, plecând de la realitatea că nu toți contribuabilii pot fi incluși în planul de control, întrucât acest lucru necesită fie creșterea numărului de inspectori fiscali, fie realizarea unor acțiuni de control superficiale.(Ghid pentru inspecția fiscală, 2017).

5. Planificarea misiunilor de audit intern în cadrul activității de inspecție fiscală

Planificarea misiunilor de audit intern în cadrul activității de inspecție fiscală reprezintă o activitate în urma căreia se stabilesc obiectivul acțiunii viitoare, obiectiv compatibil cu constrângerile cunoscute sau previzibile, cu intervalul de timp în care se dorește a se realiza obiectivul și resursele alocate pentru realizarea scopului. Planificarea auditului reprezintă procesul prin care auditorul stabilește activitățile ce trebuie întreprinse și resursele ce trebuie alocate. Scopul planificării îl reprezintă stabilirea domeniilor importante asupra cărora se va concentra auditorul, identificarea problemelor care ar putea deveni importante odată cu derularea auditului.

Pentru o bună desfășurare și organizare, activitatea de audit intern se desfășoară pe baza Planului multianual și a Planului anual de audit intern, aprobate de conducătorul fiecărei entități, pe baza propunerilor structurii de audit intern. Acestea pot viza toate domeniile de activitate, dintre care auditorul intern le selectează pe cele cu risc ridicat. Fiecare misiune de audit intern cuprinsă în plan se desfășoară în baza normelor metodologice, finalizându-se cu un raport de audit intern bazat pe probe de audit relevante. (Strategia dezvoltării controlului financiar public în România, 2008).

Inițierea și planificarea etapelor misiunii presupune derularea operațiunilor de înregistrare a misiunii de audit, atât în format listat pe hârtie cât și în sistem electronic. În cadrul acestei etape, auditori interni realizează estimarea calendarului misiunii de audit prin planificarea duratelor fiecărei acțiuni în scopul asigurării controlului bugetului de timp al misiunii.(Ghid privind implementarea standardelor internaționale de audit intern, 2015)

Natura și amploarea activităților de planificare vor varia în funcție de dimensiunea și complexitatea entității, a experienței anterioare în cadrul entității a membrilor cheie ai echipei misiunii și a modificărilor circumstanțelor care au loc în cadrul misiunii de audit.

Planificarea nu este o fază separată a auditului, ci mai degrabă un proces continuu și iterativ care începe deseori la scurt timp după, finalizarea auditului anterior și continuă până la finalizarea misiunii curente de audit. Totuși, planificarea include considerente privind momentul anumitor activități și proceduri de audit care trebuie finalizate anterior efectuării de proceduri de audit suplimentare .(Planificarea unui audit al situațiilor financiare, 2012).

Realizarea activității de planificare presupune determinarea domeniilor majore ale auditului. O planificare incorectă sau incompletă conduce la pierderea unor activități purtătoare de riscuri. Practica impune selectarea cu atenție a activităților din domeniile auditabile cu risc crescut pe baza analizei riscurilor asociate acestor activități.

Activitatea de inspecție fiscală se organizează și se desfășoară în baza unor programe anuale, trimestriale și lunare. Condițiile pentru întocmirea programelor se aprobă prin Ordin al președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală. Inspecția fiscală are în vedere examinarea tuturor stărilor de fapt și raporturile juridice care sunt relevante pentru impozitare sau verificarea modului de respectare a altor obligații prevăzute de legislația fiscală .(Ghid pentru inspecția fiscală, 2017).

Identificarea tuturor riscurilor fiscale conduce la eficientizarea activității de control, fiind controlați numai contribuabilii cu risc fiscal ridicat, de aceea, analiza de risc poate fi considerată a fi baza de selectare a contribuabililor care sunt cuprinși în planul de control.

Pe langa selecția contribuabililor, analiza de risc reflectă și aspectele de verificat taxa pe valoare adăugată, impozit pe profit și alte venituri, fiind controlate numai acele riscuri și nu toată activitatea contribuabilului.

6. Pregătirea misiunilor de audit intern în cadrul activității de inspecție fiscală

Pregătirea, presupune realizarea de către echipa de audit a unor operațiuni de documentare, colectare, analiză preliminară și evaluare a informațiilor aferente procesului de audit în scopul organizării și pregătirii sesiunii de deschidere a misiunii. La finalul acestei faze, echipa de audit elaborează o listă de documente și informații necesare pentru pregătirea misiunii, la structura auditată.

Inițierea auditului unei entități presupune un angajament între părți, prin care acestea își exprimă condițiile în care doresc să se desfășoare auditul. Acest angajament este un contract ce cuprinde cerințele și obligațiile părților, precum și efectele nerespectării lui. Din conținutul angajamentului trebuie să reiasă că auditul se va efectua în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit. Echipa de audit realizează unele operațiuni specifice de integrare a procesului de audit, respectiv de identificare și evaluare a riscurilor asupra cărora se va concentra misiunea de audit. (Ghid privind implementarea standardelor internaționale de audit intern, 2015).

Codul de procedură fiscală prevede reguli cu privire la desfășurarea controlului inopinat pe care inspectorii fiscali au obligația să le respecte. Auditorul intern are ca obiectiv verificarea modului de desfășurare a unui control inopinat de către organele de control.

Controlul inopinat se efectuează în baza unui ordin de serviciu, acesta este întocmit de către șeful activității de inspecție fiscală.

Ordinul de serviciu conține în mod obligatoriu următoarele informații:

- denumire contribuabil, domiciliu fiscal, date de identificare;
- numele și prenumele inspectorilor care vor desfășura controlul inopinat;
- număr legitimație;
- data de începere a controlului;
- semnătura șefului activității de inspecție fiscală.

La începerea controlului inopinat, organul de control este obligat să prezinte contribuabilului legitimația de control și ordinul de serviciu și să înregistreze în registrul unic de control efectuarea controlului inopinat. Este foarte important ca inspectorul fiscal să înregistreze în registrul unic de control efectuarea controlului inopinat, deoarece termenul maxim de 30 zile începe să curgă de la data înscrierii în acesta.

7. Colectarea probelor de audit intern în cadrul activității de inspecție fiscală

În cadrul acestei activități auditorii interni solicită și colectează informații cu caracter general despre compartimentul de audit intern evaluat cu scopul de a cunoaște organizarea și funcționarea activității de audit intern și particularitățile acesteia. Dosarul permanent reprezintă sursa de informații generale cu privire la compartimentul de audit intern evaluat și permite o înțelegere mai bună a activității de audit intern desfășurate. Acesta se poate asigura în formă fizică sau electronică. (Ghidul general privind metodologia specifică de derulare a misiunilor de evaluare a activității de audit public intern, 2013)

Cantitatea probelor de audit necesare este afectată de evaluarea de către auditor a riscurilor de denaturare semnificativă și de asemenea, de calitatea acestor probe de audit. Atunci când se

utilizează informații generate de către entitate, auditorul trebuie să evalueze măsura în care informațiile sunt credibile pentru scopurile auditorului.

Probele de audit, sunt necesare pentru a justifica opinia și raportul auditorului. Acestea sunt cumulative ca natură și sunt obținute, în principal, prin intermediul procedurilor de audit desfășurate pe parcursul auditului. O mare parte din activitatea auditorului în formularea opiniei auditorului o constituie obținerea și evaluarea probelor de audit. Procedurile de audit în vederea obținerii de probe de audit pot include inspecția, observația, confirmarea, recalcularea, reefectuarea activității și proceduri analitice, deseori în anumite combinații, în plus față de interogare. Cu toate că interogarea poate furniza probe de audit importante și poate genera chiar probe ale unei denaturări, doar interogarea nu furnizează suficiente probe de audit ale absenței unei denaturări semnificative la nivelul afirmațiilor, nici ale eficienței operaționale a controalelor.

Suficiența și gradul de adecvare al probelor de audit sunt interconectate. Suficiența este măsura cantității probelor de audit. Cantitatea probelor de audit necesare este afectată de evaluarea de către auditor a riscurilor de denaturare, cu cât sunt mai ridicate riscurile evaluate, cu atât vor fi solicitate mai multe probe de audit și de asemenea, de calitatea acestor probe de audit, cu cât calitatea este mai ridicată, cu atât vor fi solicitate mai puține probe de audit. Obținerea de mai multe probe de audit, totuși, nu poate compensa calitatea slabă a acestora.

Conducerea entității auditate, are obligația legală de a pune la dispoziția auditorilor interni, toate documentele și informațiile solicitate, în termene stabilite precum și tot sprijinul necesar desfășurării în bune condiții a auditului intern.

În misiunea de audit intern asupra activității de inspecție fiscală, auditorul solicită ca probe toate actele întocmite cu ocazia controalelor inopinate/ inspecția fiscală de către organele de control. Activitatea de inspecție fiscală efectuează controale inopinate și constatări la fața locului, din proprie inițiativă sau ca urmare a unor informații cu privire la existența unor fapte de încălcare a legislației fiscale. Sunt considerate probe de audit toate documentele solicitate de către inspectori fiscali puse la dispoziție de contribuabilul ce a fost supus controlului.

Pe timpul misiunii sale, inspectorul fiscal verifică, constată și analizează actele prezentate de către contribuabil din punct de vedere fiscal precum și faptele ce rezultă din activitatea contribuabilului sau din relațiile cu partenerii săi.

Contribuabilului are obligația să pună la dispoziția organelor de control toate documentele solicitate, documente care vor sta la baza verificării legalității fiscale și la baza întocmirii unui proces verbal.

Codul de procedură fiscală precizează că documentele justificative și evidențele contabile ale contribuabilului, precum și alte acte doveditoare, pot constitui probe la stabilirea bazei de impozitare.

8. Efectuarea testelor de audit

Pentru obținerea probelor de audit, echipa de auditori efectuează teste, respectiv aplică tehnicile și procedurile stabilite prin programul de audit cele mai uzuale dintre acestea fiind interviul, observarea, inspecția la fața locului, verificarea testelor și urmărirea etapelor din procedurile de lucru. (Ghid privind implementarea standardelor internaționale de audit intern 2015).

Testul cuprinde următoarele: obiectivul testului, modalitatea de eșantionare, descrierea testării, constatări și concluzii. (Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, 2013).

Constatățile, făcute de auditori în urma aplicării procedurilor de verificare sunt înscrise în foi de lucru denumite și teste. Prin intermediul acestor teste se culeg probe referitoare la respectarea procedurilor interne și referitoare la existența unor erori sau fraude. Mărimea

esantioanelor care se testează se stabilește în funcție de riscurile specifice identificate în etapele precedente.

Auditorii se bazează pe raționamentul lor profesional atunci când decid natura, momentul efectuării și aria de cuprindere a testelor de control.

De regulă, această documentare a auditorilor interni se desfășoară pe baza unui Chestionarelor de luare la cunoștință. Auditorul păstrează aceste chestionare în dosarele lor permanente. Aceste chestionare cuprind un set de întrebări generale la care auditorul trebuie să obțină răspunsuri cât mai clare și concise care să contribuie la formarea unei opinii cât mai relevante.

Codul de procedură fiscală precizează că organul fiscal este îndreptățit să aprecieze, în limitele atribuțiilor și competențelor ce îi revin, relevanța stărilor de fapt fiscale prin utilizarea mijloacelor de probă prevăzute de lege și să adopte soluția întemeiată pe prevederile legale, precum și pe constatări complete asupra tuturor împrejurărilor edificatoare în cauză raportat la momentul luării unei decizii. (Legea nr. 207 /2015).

Constituire probă orice element de fapt care servește la constatarea unei stări de fapt fiscale, inclusiv înregistrări audiovideo, date și informații aflate în orice mediu de stocare, precum și alte mijloace materiale de probă, care nu sunt interzise de lege. (Legea nr. 207 /2015).

Organele de inspecție fiscală poate solicita explicații scrise contribuabilului. Nota explicativă reprezintă documentul prin care contribuabilul controlat sau altă persoană împuternicită de acesta, contribuie la clarificarea unor elemente relevante din activitatea contribuabilului, ce pot influența inspecția fiscală. Solicitarea de explicații scrise se va face în perioada de desfășurare a inspecției, controlului inopinat, controlului încrucișat, ori de câte ori acestea sunt necesare pentru clarificarea și definitivarea stări de fapt fiscale a contribuabilului controlat. (Ghid pentru inspecția fiscală, 2017).

9. Raportarea în misiunile de audit intern privind activitatea de inspecție fiscală

Elaborarea raportului de audit este o etapă necesară și importantă în același timp, deoarece constatările culese de auditori în etapele anterioare trebuie materializate, astfel încât activitatea acestora să aibă o finalitate și să îndeplinească obiectivul de informare a conducerii în legătură cu activitatea auditată.

Raportul de audit se definitivează prin includerea modificărilor discutate și convenite în cadrul reuniunii de conciliere, inclusiv a celor neînsușite. În cazul în care entitatea, structura auditată nu solicită conciliere și nu formulează un punct de vedere cu privire la proiectul de raport, acesta devine raport de audit.

Raportul de audit intern conține opinia auditorilor interni și trebuie însoțit de o sinteză a principalelor constatări și recomandări. Auditorii interni sunt responsabili pentru asigurarea calității raportului de audit intern. (Normele generale privind exercitarea activității de audit public intern, 2013).

Urmărirea recomandărilor, este ultima etapă a desfășurării misiunii de audit, care are ca obiectiv urmărirea modului în care recomandările cuprinse în raportul de audit public intern sunt puse în practică la termenele stabilite în planul de acțiune. În această etapă auditorul intern riscă să încalce propriile principii, deoarece uneori este tentat să aplice chiar el recomandările propuse. Așa cum se știe, auditorul nu poate lua parte la aplicarea propriilor sale recomandări. Încălcarea acestui principiu duce la încălcarea de către auditor a atribuțiilor ce îi revin și poate produce disfuncții majore în activitatea instituției.

Ordinul 2281/ 2017 al președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală privind Regulamentul de Organizare și funcționare al Direcției Generale de Administrare a Marilor

Contribuabili prevede că, după analiza amănunțită a documentelor solicitate de către inspecții fiscali puse la dispoziție de contribuabilul ce a fost supus controlului, se întocmește un raport scris care va sta la baza emiterii deciziei de impunere sau a deciziei de nemodificare a bazelor de impozitare.

Finalizarea controlului inopinat se încheie cu un proces-verbal, un exemplar al acestuia se comunică contribuabilului/plătitorului. (Legea nr. 207 /2015)

În funcție de constatările făcute în urma controlului inopinat, înscrise în procesul verbal, organul fiscal stabilește în dispoziția de măsuri, ce obligații are contribuabilul, urmând ca acesta să îndeplinească măsurile prevăzute în actul întocmit cu ocazia inspecției fiscale, în termenele și condițiile prevăzute de organul de control în conformitate cu legislația în vigoare.

Procesul-verbal reprezintă actul de control care se întocmește de către organele de inspecție fiscală în cazurile fectuării, în condițiile legii, a unei constatări la fața locului, precum și în cazul controlului inopinat, încrucișat sau pentru consemnarea unor fapte, în timpul inspecției fiscale, care pot întruni elementele constitutive ale unei infracțiuni.

Urmare a acțiunilor de control și inspecție fiscală efectuate, prin actele întocmite, pot fi stabilite și măsuri pe care contribuabilul are obligația să le îndeplinească, în termenele și condițiile prevăzute de organele de inspecție fiscală, pot fi sesizate și organele judiciare competente, în legătură cu constatările efectuate cu ocazia acțiunilor întreprinse și care ar putea întruni elementele constitutive ale unei infracțiuni, numai cu avizul serviciului juridic.

Contribuabilul/Plătitorul își poate exprima punctul de vedere față de constatările menționate în procesul-verbal în termen de 5 zile lucrătoare de la comunicare. (Legea nr. 207 /2015) .

Organele fiscale pot confisca, în condițiile legii, bunurile sustrate de la plata impozitelor și taxelor, precum și sumele dobândite ilicit, aceștia aplică, potrivit prevederilor legale, sigilii asupra bunurilor, întocmind în acest sens un proces-verbal, prin care se dispune instituirea de măsuri asiguratorii în condițiile legii. (Ordinul 2281/ 2017 al președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală privind Regulamentul de Organizare și funcționare al Direcției Generale de Administrare a Marilor Contribuabili)

10. Concluzii

Pentru, a putea efectua un audit intern asupra tuturor activităților din cadrul unei societăți, este necesar implementarea de proceduri interne cu privire la inițierea, desfășurarea, înregistrarea în documentele contabile, prelucrarea documentelor, desfășurarea, controlul și raportarea tuturor operațiunilor. Auditori interni și inspecții fiscali, sunt foarte preocupați de implementarea și respectarea în permanență a acestor proceduri, deoarece cu ajutorul lor se pot descoperi cu ușurință eventualele erori și neconformități.

Procedurile de verificare, sunt prezentate pe suport de hârtie și reunite în manuale de proceduri, puse la dispoziția tuturor angajaților din societate. Aceste proceduri interne, sunt considerate adevărate ghiduri profesionale pentru cei care doresc să prevină și să elimine eventualele fraude.

Atât Inspecția Fiscală cât și Auditul intern, ajută organizația la îndeplinirea obiectivelor propuse, prin aplicarea unei abordări sistematice și disciplinate în evaluarea și îmbunătățirea eficacității, controlului intern diminuarea și minimizarea riscului. De asemenea, cele două activități oferă departamentelor din organizație, o opinie obiectivă și independentă, asupra riscului, controlului și guvernării, măsurând și evaluând eficacitatea acestora în atingerea obiectivelor stabilite ale organizației.

Auditul intern și Inspecția Fiscală, își poate atinge obiectivele dacă există un sistem bine organizat, formalizat, periodic, bazat pe standarde și norme profesionale, ghiduri procedurale, coduri deontologice, care să susțină exercitarea profesiei celor două activități.

Auditori interni și inspecții fiscali pe de o parte cât și manageri pe de alta parte , trebuie să privească ca o echipă și nu ca adversari, având aceleași idealuri și obiective, printre care eficacitatea

actului de management și atingerea țintelor propuse. Entitatea trebuie să înțeleagă recomandările auditorilor și inspectorilor fiscali, să perceapă ajutorul pe care îl primesc pentru stăpânirea riscurilor care apar și evoluează continuu.

Descoperirile și recomandările acestora sunt utile în zonele auditate, în special cu privire la îmbunătățirile potențiale în procesul de management al riscului și pe care auditorul le va evalua din nou cu ocazia revenirii sale, ceea ce va asigura și garanta un plus de valoare organizației.

Auditul intern și Inspekția Fiscală, sunt considerate ca fiind nivel superior al sistemului de control intern al entității. Managementul constituie o componentă foarte importantă în angrenajul guvernării organizației, fiind responsabil, între altele, de gestionarea în condiții optime a operațiunilor curente ale entității, precum și de instituirea unui sistem de control intern adecvat, care să asigure administrarea riscurilor.

Totodată, este foarte important ca managementul să stabilească și să mențină în permanență o comunicare bazată pe un limbaj comun atât cu auditorii interni cât și inspectorii fiscali, care să asigure fundamentele unui proces de raportare financiară corespunzător, precum și o gestionare eficientă și eficace a întregii activități a entității.

Atât Inspekția Fiscală cât și Auditul intern, nu poate preveni în totalitate erorile și fraudă, dar își poate adapta modul de lucru și procedurile interne astfel încât să își mărească șansele de a identifica și interpreta corect indiciile de fraudă. În acest sens, este evidentă necesitatea unei pregătiri profesionale deosebite a auditorilor interni și inspectorilor fiscali. Aceștia trebuie să dispună în permanență de un înalt nivel de cunoștințe teoretice de specialitate și experiență practică pentru a-și putea îndeplini acest rol cu succes.

Notă :

Articolul reprezintă valorificarea parțială a Lucrări de dizertație „, Auditul misiunilor de control inopinat,, realizată pentru finalizarea studiilor de master Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, programul de studii: Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, sub coordonarea Conf. Univ. Dr. SANDU GHEORGHE.

Referințe

- Conf. Univ. Dr. Sandu Gheorghe, Curs Audit Intern, Univesitatea Nicolae Titulescu, Facultatea de Științe Economice, 2015
- Ghid privind implementarea standardelor internaționale de audit intern 2015-mfinante.ro/static
- ISA 300- Planificarea unui audit al situațiilor financiare, 2012//anaf.mfinante.ro/wps/portal (Ministerul Finanțelor Publice)
- Ghidul general privind metodologia specifică de derulare a misiunilor de evaluare a activității de audit public intern, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1086/2013 - <http://anaf.mfinante.ro/wps/portal>
- Hotărârea nr.41 din 29.01.2008, cu privire la Strategia dezvoltării controlului financiar public în România, publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 28-29 din 08 februarie 2008.
- Ordinul 2281/ 2017 al președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală privind Regulamentul de Organizare și funcționare al Direcției Generale de Administrare a Marilor Contribuabili- publicat în data de 03.08.2017.
- Ghid pentru inspectia fiscala, 2017 - <http://anaf.mfinante.ro/wps/portal>
- Normele generale privind exercitarea activității de audit public intern, 2013-mfinante.ro/static
- Legea nr.207/2015,privind Codul de procedură fiscală https://static.anaf.ro /static/10/Anaf/legislatie/L_207_2015.pdf

IMPACTUL IMPOZITULUI PE PROFIT ASUPRA PERFORMANȚELOR FIRMEI

Roxana Cristiana BUZICA *

Abstract

Impozitul pe profit este un impozit direct cu impact major asupra performanței economico-financiare a firmei. Obiectivul acestei lucrări este de a exemplifica modul în care se determină impozitul pe profit la o societate comercială din România, pornind de la regulile de bază ale fiscalității și ale contabilității. Principiul fundamental care stabilește baza de impozitare a profitului se referă la conectarea cheltuielilor la venituri. De asemenea, se ține cont și de principiul evitării dublei impunerii, potrivit căruia orice venit realizat dintr-o activitate economică se impozitează o singură dată.

În cadrul lucrării se evidențiază totodată și impactul impozitului pe profit asupra capacității de autofinanțare și asupra performanțelor financiare ale firmei, măsurate prin marjele de profit și ratele de rentabilitate.

Cuvinte cheie: *impozit pe profit, profit impozabil, venituri neimpozabile, cheltuieli nedeductibile, marjele de profit, rate de rentabilitate*

JEL Classification: *H25 Business Taxes, M21 Business Economics, M41 Accounting*

1. Introducere

În cadrul unei țări, sistemul fiscal este alcătuit din totalitatea impozitelor și taxelor datorate atât de persoanele fizice, cât și de persoanele juridice¹. Se disting 3 caracteristici importante în ceea ce privește impozitele, și anume:

- a. sunt plăți efectuate către bugetul statului, plăți definitive și nerambursabile,
- b. sunt obligatorii și
- c. sunt o prelevare fărăcontraprestație a unei părți din veniturile persoanelor fizice și juridice, în scopul satisfacerii necesităților de interes general.

Impozitul pe profit reprezintă un impozit direct și constituie o obligație fiscală cu un rol marcant asupra rezultatului exercițiului financiar al întreprinderii. Impozitul pe profit constituie practic un impozit aplicat profitului fiscal realizat de firma în decursul unui an fiscal. În România acesta este reglementat de Legea 227/2015 privind Codul fiscal.

Pentru stabilirea impozitului pe profit, se pornește de la rezultatul fiscal, care se determină ca diferență între totalitatea veniturilor și a cheltuielilor înregistrate conform reglementărilor

---

* Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Contabilitatea și auditul entităților economice, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: cristiana.buzica24@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

¹ Condor, I., *Drept financiar*, Editura Regia autonomă „Monitorul Oficial”, București, 1994

contabile aplicabile, din care se scad elementele similare cheltuielilor, deducerile fiscale și veniturile neimpozabile și la care se adaugă elementele similare veniturilor și cheltuielile nedeductibile. Rezultatul fiscal pozitiv constituie profitul impozabil, iar rezultatul fiscal negativ este asimilat pierderii fiscale.

În prezent, în România, cota de impozit pe profit care se aplică asupra profitului impozabil este de 16%.²

În lucrarea de față voi analiza impactul impozitului pe profit asupra performanțelor firmei, pe exemplul societății RULOURI DE GAZON SRL, societate cu capital privat 100%, funcționând în conformitate cu legislația română aplicabilă în materia societăților comerciale și, prin urmare, obligată la plata impozitului pe profit.

În prima parte a studiului de caz, voi ilustra modul de calcul al impozitului pe profit, în anul 2017, evidențiind cheltuielile nedeductibile, cheltuielile deductibile limitat, rezultatul fiscal și modul în care se deduc cheltuielile cu sponsorizarea.

A doua parte a studiului reprezintă o analiză a impactului impozitului pe profit asupra principalilor indicatori și rate prin care se măsoară profitabilitatea firmei: marjele de profit, capacitatea de autofinanțare și ratele de rentabilitate. În analiza financiară, documentele utilizate sunt: bilanțul contabil, contul de profit și pierdere, precum și balanța de verificare.

Profitul net constituie un indicator economico-financiar principal care contribuie la evidențierea câștigului obținut în urma desfășurării unei activități economice.

Principalii indicatori și rate de rentabilitate utilizate pentru evaluarea performanțelor SC RULOURI DE GAZON SRL sunt: profitul înainte de deducerea amortizărilor și provizioanelor, de plata dobânzilor și a impozitului pe profit (EBITDA), rezultatul exploatarei, profitul înainte de plata dobânzilor și a impozitului pe profit (EBIT), rezultatul curent înainte de impozitul pe profit (EBT), marja EBITDA, marja profitului brut, randamentul activelor (ROA), randamentul capitalului (ROE).

Ratele de marja ale profitului conduc la adoptarea unei strategii de către întreprindere în ceea ce privește costurile efectuate. Marja EBITDA reprezintă indicatorul definitiv pentru determinarea rentabilității activității de bază a unei întreprinderi. Aceasta marja variază considerabil în funcție de activitatea preponderentă desfășurată de societatea analizată.

Indicatorul ROA exprimă eficacitatea utilizării activelor întreprinderii, în timp ce indicatorul ROE, reflectă eficiența capitalurilor investite de asociați sau acționari în companie.

Rentabilitatea economică se află într-o relație de dependență cu structura de finanțare a întreprinderii, astfel încât rentabilitatea unei societăți finanțate exclusiv din capitaluri proprii este mai mică decât rentabilitatea unei societăți îndatorate.

În cazul societăților îndatorate, dacă rata de rentabilitatea economică este mai mare decât rata dobânzii la împrumuturi, atunci rentabilitatea financiară va fi mai mare decât rentabilitatea economică. De asemenea, o rată a rentabilității economice egală cu rata dobânzii, determină o rentabilitate financiară egală cu rentabilitatea economică, în timp ce o rată de rentabilitate economică mai mică decât rata dobânzii, determină o rentabilitate financiară mai mică decât rentabilitatea economică.³

² Legea 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare

³ Vintilă Georgeta, Fiscalitate-Metode și tehnici fiscale, Editura economică, București, 2006

2. Studiu de caz privind impozitul pe profit la SC RULOURI DE GAZON SRL

2.1. Calculul și plata impozitului pe profit la SC RULOURI DE GAZON SRL

Vom stabili impozitul pe profit datorat la sfârșitul anului 2017 de către societatea SC RULOURI DE GAZON SRL, având ca obiect de activitate „activități auxiliare pentru producția vegetală”.

Pornind de la Registrul de evidență fiscală aferent perioadei ianuarie-decembrie 2017, redat în tabelele de mai jos, voi analiza natura veniturilor (Tabelul nr.1), respectiv a cheltuielilor (Tabelul nr.2), pentru stabilirea profitului impozabil și a impozitului pe profit.

Se observă că firma nu a înregistrat venituri neimpozabile în anul 2017.

Cheltuielile efectuate sunt de trei categorii: deductibile, cu deductibilitate limitată și total nedeductibile.

Tabel nr.1: Veniturile totale

Cont contabil	Total venituri, din care:	11 364 934 lei	Categorie
7015	Venituri din vânzarea produselor finite	8 037 690 lei	Venit impozabil
704	Venituri din servicii prestate	2 653 660 lei	Venit impozabil
706	Venituri din redevențe și chirii	7 628 lei	Venit impozabil
709	Reduceri comerciale acordate	113 778 lei	Venit impozabil
711	Variația stocurilor	261 188 lei	Venit impozabil
7412	Venituri din subvenții de exploatare	60 832 lei	Venit impozabil
754	Venituri din creanțe reactivate și debitori	206 700 lei	Venit impozabil
7584	Venituri din subvenții pentru investiții	71 509 lei	Venit impozabil
7588	Alte venituri de exploatare	178 844 lei	Venit impozabil
765	Venituri din diferențe de curs valutar	659 lei	Venit impozabil
766	Venituri din dobânzi	65 lei	Venit impozabil

Sursa: Balanța de verificare a SC Rulouri de gazon SRL la 31.12.2017

Tabel nr.2: Cheltuielile totale

Cont contabil	Total cheltuieli, din care:	9 635 769 lei	Categorie
601	Cheltuieli cu materiile prime	47 501 lei	Cheltuială deductibilă
6021	Cheltuieli cu materiale auxiliare	1 128 529 lei	Cheltuială deductibilă
6022	Cheltuieli privind combustibilul	515 570 lei	Cheltuială deductibilă
6024	Cheltuieli cu piesele de schimb	288 151 lei	Cheltuială deductibilă
6025	Cheltuieli cu semințe	372 162 lei	Cheltuială deductibilă
6026	Cheltuieli cu furajele	1 032 lei	Cheltuială deductibilă
6028	Cheltuieli cu alte materiale consumabile	1 056 250 lei	Cheltuială deductibilă
603	Cheltuieli cu obiecte de inventar	26 761 lei	Cheltuială deductibilă
604	Cheltuieli cu materiale nestocate	14 121 lei	Cheltuială deductibilă

605	Cheltuieli cu energia și apa	136 742 lei	Cheltuială deductibilă
609	Reduceri comerciale primite	4 295 lei	Cheltuială deductibilă
611	Cheltuieli cu întreținerea și reparațiile	135 615 lei	Cheltuială deductibilă
612	Cheltuieli cu redevențe, locațiile de gestiune	107 304 lei	Cheltuială deductibilă
613	Cheltuieli cu prime de asigurare	30 808 lei	Cheltuială deductibilă
623	Cheltuieli de protocol	14 749 lei	Cheltuială deductibilă limitat
624	Cheltuieli cu transportul de bunuri și personal	377 027 lei	Cheltuială deductibilă
625	Cheltuieli cu deplasări, detașări	29 162 lei	Cheltuială deductibilă
626	Cheltuieli poștale și taxe de telecomunicații	32 605 lei	Cheltuială deductibilă
627	Cheltuieli cu servicii bancare și asimilate	20 014 lei	Cheltuială deductibilă
628	Alte cheltuieli cu serviciile executate de terți	1 054 562 lei	Cheltuială deductibilă
635	Cheltuieli cu alte impozite, taxe și vărsăminte	35 200 lei	Cheltuială deductibilă
641	Cheltuieli cu salariile personalului	2 292 777 lei	Cheltuială deductibilă
6422	Cheltuieli cu tichetele cadou acordate	137 017 lei	Cheltuială deductibilă limitat
645	Cheltuieli privind contribuțiile unității la BASS	489 681 lei	Cheltuială deductibilă
6581	Despăgubiri, amenzi și penalități	10 485 lei	Cheltuială nedeductibilă
6582	Sponsorizări	58 573 lei	Cheltuială nedeductibilă
6588	Alte Cheltuieli de exploatare	22 009 lei	Cheltuială deductibilă
665	Cheltuieli din diferențe de curs valutar	16 250 lei	Cheltuială deductibilă
6811	Cheltuieli de exploatare cu amortizarea	905 626 lei	Cheltuială deductibilă
691	Cheltuieli cu impozitul pe profit	283 774 lei	Cheltuială nedeductibilă

Sursa: Balanța de verificare a SC Rulouri de gazon SRL la 31.12.2017

Pentru calcularea impozitului pe profit prima etapă constă în stabilirea profitului impozabil, care se determină pornind de la rezultatul contabil (diferența dintre veniturile realizate din orice sursă și cheltuielile efectuate în scopul realizării de venituri), din care se scad veniturile neimpozabile și la care se adaugă cheltuielile nedeductibile⁴.

Rezultatul contabil = Total venituri – Total cheltuieli

Rezultatul contabil = 11 364 934 lei - 9 635 769 lei = 1 729 165 lei

Veniturile neimpozabile = 0

Cheltuielile deductibile limitat înregistrate de firmă sunt:

- a. *Cheltuielile de protocol* peste limita legală de 2% din baza de calcul sunt cheltuieli nedeductibile la stabilirea profitului impozabil.

Baza de calcula cheltuielilor de protocol deductibile este:

Baza = Rezultat contabil + Cheltuieli cu impozitul pe profit + Cheltuieli de protocol
= 1 729 165 + 283 774 + 14 749 = 2 027 688 lei

Cheltuieli cu protocolul deductibile legal = 2 027 688 x 2% = 40 554 lei.

Rezultă că cheltuielile de protocol efectuate de firmă sunt deductibile în totalitate.

⁴ Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017

- b. *Cheltuielile sociale* (Cheltuieli cu tichete cadou acordate salariaților), în limita unei cote de 5% aplicată asupra valorii cheltuielilor cu salariile personalului, potrivit Legii 227/2015 privind Codul fiscal.

Cheltuieli sociale deductibile legal = $5\% \times 2\,292\,777 = 114\,639$ lei

Cheltuieli sociale nedeductibile = $137\,017 - 114\,639 = 22\,378$ lei

Cheltuielile nedeductibile totale se calculează astfel:

Total cheltuieli nedeductibile = Cheltuieli cu impozitul pe profit + Sponsorizări + Cheltuieli sociale nedeductibile + Despăgubiri, amenzi și penalități

Total cheltuieli nedeductibile = $283\,774$ lei + $58\,573$ lei + $22\,378$ lei + $10\,485$ lei = $375\,210$ lei

Rezultatul fiscal (Profitul impozabil) se determină astfel:

Rezultat fiscal = Rezultat contabil – Venituri neimpozabile + Cheltuieli nedeductibile

Rezultat fiscal = $1\,729\,165 - 0 + 375\,210 = 2\,104\,375$ lei

Impozitul aferent profitului se determină aplicând cota de 16% rezultatului fiscal.

Impozit pe profit = $2\,104\,375 \times 16\% = 336\,700$ lei

Cheltuieli cu sponsorizarea ce pot fi deduse din impozitul pe profit sunt cele care îndeplinesc cumulativ următoarele două condiții:

- 5% x Cifra de afaceri;
- 20% x Impozitul pe profit

Cheltuieli cu sponsorizarea de dedus = $\min(5\% \times 10\,585\,200$ lei; $20\% \times 336\,700$ lei)

Cheltuieli cu sponsorizarea de dedus = $\min(52\,926$ lei; $67\,340$ lei) = $52\,926$ lei.

Rezultă că din cheltuielile de sponsorizare înregistrate de firmă în valoare de $58\,573$ lei, doar suma de $52\,926$ lei poate fi dedusă din impozitul pe profit.

Impozit pe profit datorat pentru anul 2017 = $336\,700 - 52\,926 = 283\,774$ lei

În vederea stabilirii impozitului pe profit rămas de plată, din impozitul pe profit datorat se scade impozitul pe profit achitat și declarat pentru anul de raportare prin „Declarația privind obligațiile de plată la bugetul de stat”, trimestrial, până la data de 25 inclusiv a primei luni următoare încheierii trimestrelor I-III.

Impozitul pe profit plătit anticipat = $274\,540$ lei

Impozit pe profit rămas de plată până la 25 martie a anului următor este:

Impozit pe profit rămas de plată = $283\,774 - 274\,540 = 9\,234$ lei

Definitivarea și plata impozitului pe profit astfel calculat se efectuează până la termenul de depunere a declarației privind impozitul pe profit, respectiv 25 martie inclusiv a anului 2018.

2.2. Impactul impozitului pe profit asupra performanțelor societății SC Rulouri de gazon SRL

Ca urmare a stabilirii impozitului pe profit, se poate determina profitul net obținut de societatea Rulouri de gazon SRL în anul 2017, după deducerea impozitului pe profit din profitul brut. Valoarea acestuia este de $1\,820\,600$ lei și reprezintă atât o sursă de autofinanțare pentru activitate, cât și de remunerare a asociaților prin distribuirea de dividende.

În acest sens, este importantă determinarea și compararea indicatorilor de performanță financiară pentru exerciții financiare distincte (anul 2016 și anul 2017), cum ar fi: marjele de profit, capacitatea de autofinanțare și ratele de rentabilitate⁵.

⁵ http://www.rapoartefinanciare.com/Indicatori%20financiari_%20formule%20si%20interpretare.pdf

Datele necesare determinării indicatorilor de performanță financiară pentru anul 2016, respectiv anul 2017 se regăsesc în Tabelul nr. 3 și reprezintă o sinteză a situațiilor financiare anuale:

Tabel nr. 3: Elemente din situațiile financiare

An	2016	2017
Total ACTIV	7 031 496 lei	7 348 137 lei
Total CAPITALURI PROPRII	5 900 483 lei	6 189 509 lei
Venituri din exploatare	10 805 436 lei	11 157 506 lei
Cheltuieli de exploatare	9 129 041 lei	8 840 428 lei
Venituri financiare	-71 lei	724 lei
Cheltuieli financiare	744 825 lei	830 441 lei
Amortizări	770 822 lei	905 626 lei
Profit brut	1 990 934	2 104 375 lei
Profit net	1 703 918 lei	1 820 600 lei

Sursa: Situațiile financiare ale SC Rulouri de gazon SRL2016-2017

Pe baza datelor cuprinse în Tabelul nr.3, voi determina și interpreta indicatorii și ratele de rentabilitate, conform Tabelului nr.4.

Tabel nr.4:Indicatori și rate de rentabilitate

Indicatori	2016	2017
Marja profitului brut = Profit brut/ Cifra de afaceri	1 990 934 lei / 10 935 811 lei = 18,20 %	2 104 375 lei / 10 585 200 lei = 19,88 %
EBITDA = Venituri din exploatare – Cheltuieli de exploatare + Amortizări	10 805 436 lei- 8 840 428 lei +770 822 lei = 2 735 830 lei	11 157 506 lei – 9 129 041 lei + 905 626 lei = 2 934 091 lei
Marja EBITDA = EBITDA / Cifra de afaceri	2 735 830 lei / 10 935 811 lei = 25,02%	2 934 091 lei / 10 585 200 lei = 27,71 %
Capacitatea de autofinanțare = Profit net + Amortizări	1 703 918 lei + 770 822 lei = 2 474 740 lei	1 820 600 lei + 905 626 lei = 2 726 226 lei
ROA = Profit net / Total activ	1 703 918 lei / 7 031 496 lei = 24,23 %	1 820 600 lei / 7 348 137 lei = 24,77 %
ROE = Profit net / Total capitaluri proprii	1 703 918 lei / 5 900 483 lei = 28,87 %	1 820 600 lei / 6 189 509 lei = 29,41 %

Sursa : Calcule proprii

Marja profitului brut reprezintă capacitatea veniturilor disponibile de a acoperi cheltuielile societății. Acest indicator exprimă profitabilitatea activității întreprinse de societate.Comparând marjele calculate pentru anul 2016, respectiv anul 2017, se observa ocreștere a marjei profitului brut care arată capacitatea firmei de a-si gestiona corect costurile de producțiesau ca prețul de vânzare practicat este optim.

Marja netă a profitului este un indicator financiar de profitabilitate care arată în procente cât de profitabilă este activitatea totală a întreprinderii. Comparativ cu anul 2016, în anul 2017 marja profitului net a crescut cu 1,62 puncte procentuale, ceea ce indica faptul ca societatea din punct de vedere al profitabilității este mai stabila.

Marja EBITDAreprezintă indicatorul care redă cel mai bine rentabilitatea activității de baza a societății. Creșterea marjei EBITDA reflectă existența unui bun management la nivelul cheltuielilor. Față de anul 2016, se observă o creștere a marjei EBITDA cu 2,69 puncte procentuale.

Diferența dintre *EBIT* (profitul înainte de plata dobânzilor și a impozitului pe profit) și impozitul pe profit constituie sursa principală de remunerare a asociaților prin încasarea de dividende. Se observă că această sumă crește în 2017 față de anul precedent.

Capacitatea de autofinanțare reprezintă potențialul financiar redat de activitatea rentabilă a societății, la închiderea exercițiului financiar. Capacitatea de autofinanțare constituie o resursă aflată la dispoziția societății, pentru autofinanțarea politicii de investiții.

Impozitul pe profit are un impact puternic asupra capacității de autofinanțare. Un impozit pe profit crescut, diminuează capacitatea de autofinanțare.

Autofinanțarea se determină pornind de la capacitatea de autofinanțare din care se scad dividendele distribuite.

Impactul impozitului pe profit se poate observa și prin prisma ratelor de rentabilitate economică (ROA) și de rentabilitate financiară (ROE).

Rentabilitatea economică sau randamentul activelor reprezintă un indicator principal de rentabilitate al societății și exprimă performanța netă a societății după determinarea impozitului pe profit. Se remarcă o creștere a rentabilității economice în 2017, ceea ce înseamnă că firma este eficientă. ROA în anul 2017 este de aproximativ 25%, adică pentru fiecare 1 leu de active deținut, business-ul generează un profit de 0,25 lei în fiecare an.

Rentabilitatea financiară sau rentabilitatea capitalurilor proprii este indicatorul cel mai important în măsurarea performanțelor societății analizate. ROA în anul 2017 este de aproximativ 30 %, adică pentru fiecare 1 leu din capitalurile proprii, firma generează 0,3 lei profit în fiecare an.

3. Concluzii și recomandări

O prima concluzie rezultată din analiza efectuată este reprezentată de faptul că impozitul pe profit diminuează substanțial dividendele cuvenite asociaților.

Cuantumul impozitului pe profit datorat și achitat către bugetul statului conduce, de asemenea, la o diminuare a disponibilităților firmei.

În condiții de menținere a legislației în vigoare cu privire la stabilirea impozitului pe profit, este de dorit obținerea unui trend crescător al profitului impozabil, și implicit al impozitului pe profit datorat, cu scopul determinării unui impact favorabil asupra imaginii firmei.

Impozitul pe profit constituie instrumentul determinant în deciziile care se iau în cadrul întreprinderii, prin calcularea și analiza indicatorilor de performanță economico-financiară.

Managerii firmei trebuie să țină cont de faptul că o societate finanțată exclusiv din capitaluri proprii va înregistra un profit impozabil mai mare decât în cazul unei societăți îndatorate, întrucât dobânzile aferente împrumuturilor bancare sunt cheltuieli deductibile care conduc la o reducere a impozitului pe profit.

Referințe

- Condor, I., Drept financiar, Editura Regia autonomă „Monitorul Oficial”, București, 1994
- Grigore Maria Zenovia, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017
- Vintilă Georgeta, Fiscalitate – Metode și tehnici fiscale, Editura Economică, București, 2006
- Legea 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare
- http://www.rapoartefinanciare.com/Indicatori%20financiari_%20formule%20si%20interpretare.pdf

STUDIU DE CAZ PRIVIND IMPOZITAREA SALARIILOR

Gina Emilia DINU *

Abstract

Când vorbim despre salarizare, ne referim atât la remunerarea personalului, cât și la plata contribuțiilor și a impozitului pe veniturile de natură salarială. Obiectivul acestei lucrări este acela de a stabili impactul modificărilor legislative aduse de ordonanța "revoluției fiscale" asupra cheltuielilor și, implicit, asupra rezultatelor unei societăți. Chiar dacă de la 01.01.2018 impozitul pe venit a scăzut de la 16% la 10%, ca urmare a transferului contribuțiilor sociale obligatorii de la angajator la angajat, salariații au fost expuși riscului diminuării semnificative a salariului net în condițiile în care venitul brut din salarii nu s-ar fi modificat. Pentru a păstra salariile nete la același nivel, unii angajatori au ajustat veniturile brute, fie prin majorarea salariului de bază, fie prin acordarea unor sporuri sau prime.

Cuvinte cheie: *impozit pe salarii, contribuții sociale obligatorii, venit brut din salarii, venit net din salarii, salariu net*

JEL classification: *J31; H24*

1. Introducere

Pentru a se dezvolta pe piață orice entitate economică are nevoie de salariați. În acest sens, întocmește mai multe tipuri de documente care stau la baza colaborării dintre angajator și angajat: contract individual de muncă, fișa postului. Prin contract se stabilește și modul în care angajatul va fi remunerat în schimbul muncii depuse.

Pentru că anul 2018 a debutat cu numeroase modificări legislative privind salarizarea, am ales să fac o comparație între modul de calcul al impozitului și al contribuțiilor sociale înainte și după modificarea Codului fiscal. Principalele modificări privind fiscalitatea muncii au vizat cota de impozit pe salarii și contribuțiile sociale obligatorii așa cum reiese din tabelul nr. 1¹.

---

* masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail gyna.emy@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia Grigore (mgrigore@univnt.ro)

¹ Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017

Tabelul nr. 1 Modificări legislative privind fiscalitatea salariilor

Modificări	Până la 31.12.2017	De la 01.01.2018
cota de impozit pe salarii	16%	10%
contribuțiile sociale obligatorii datorate de salariați	Contribuția de asigurări sociale (CAS):10,5%; Contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS): 5,5% Contribuția de asigurări pentru șomaj (CFȘ):0,5%	Contribuția de asigurări sociale (CAS): 25% Contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS): 10%
contribuțiile sociale obligatorii datorate de angajatori	Contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS): 5,5% Contribuția de asigurări sociale (CAS): 10,5%; Contribuția de asigurări pentru șomaj (CFȘ): 0,5% Contribuția pentru concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate (CCI): 0,85% Contribuția de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale (CAAM): între 0,15% și 0,85% Contribuția la fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale (CFG): 0,25%	Contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM):2,25%
salariul minim brut garantat în plată	1450 lei	1900 lei

Voi analiza impactul acestor modificări la nivelul societății Inamosa Romania SRL, persoană juridică română ce își desfășoară activitatea în conformitate cu prevederile legale în vigoare în România, dar și cu actul constitutiv. Principalul obiect de activitate este cultivarea cerealelor, a plantelor leguminoase și a plantelor producătoare de semințe.

Numărul de salariați nu s-a modificat în luna ianuarie 2018 față de luna decembrie 2017, respectiv de 6 salariați.

În acest context voi analiza pentru fiecare salariat veniturile, obligațiile fiscale și salariile nete din cele două perioade. Informațiile necesare determinării acestor elemente se regăsesc în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2. Extras din statul de salarii

Nr.crt	Nume salariat	Funcție	Funcție de bază/Altă funcție	Nr. Persoane în întreținere	Venit brut decembrie 2017	Venit brut ianuarie 2018
1	Cărbunaru Nelu	tractorist	Funcție de baza	0	3137 lei	3764 lei
2	Cocârlea Ionel	muncitor	Funcție de baza	1	2479 lei	2975 lei
3	Manea Tanța	femeie serviciu	Funcție de baza	0	600 lei	1900 lei
4	Mihai Alina Elena	director economic	Alta funcție	0	1712 lei	2223 lei
5	Nistor Laura	operator date	Funcție de baza	2	2837 lei	3351 lei
6	Toba Mădălina	secretar	Funcție de baza	0	7128 lei	8548 lei

Sursa: Statele de salarii ale SC Inamosa Romania SRL

2. Studiu de caz privind impozitarea salariilor

2.1. Calculul obligațiilor fiscale ale salariaților

Vom determina pentru fiecare salariat venitul brut, contribuțiile sociale obligatorii datorate de salariat, venitul net, venitul impozabil, impozitul pe venit și salariul net în decembrie 2017 și ianuarie 2018.

1. **Salariatul Cărbunaru Nelu**, angajat al societății Inamossa SRL cu funcția de tractorist a înregistrat în luna **decembrie 2017** următoarele venituri:

- Salariul brut care a fost stabilit în contractul individual de munca, fiind angajat cu norma întreaga (8 ore/zi, 40 ore/ săptămâna) – 3137 lei

Cărbunaru Nelu nu are persoane în întreținere.

Venit brut = Salariul de baza = 3137 lei

Conform prevederilor Codului fiscal, atât angajatul, cât și angajatorul au fost supuși plății contribuțiilor sociale.

Contribuții plătite de către angajat:

- CAS : $10,5\% \times \text{Venit brut} = 10,5\% \times 3137 \text{ lei} = 330 \text{ lei}$
- CASS: $5,5\% \times \text{Venit brut} = 5,5\% \times 3137 \text{ lei} = 172 \text{ lei}$
- CFS: $0,5\% \times \text{Venit brut} = 0,5\% \times 3137 \text{ lei} = 16 \text{ lei}$

Total contribuții angajat = 518 lei

Venit net = Venit brut – Contribuții = $3137 - 518 = 2619 \text{ lei}$

Venit impozabil = Venit net

Impozit salariu = $16\% \times \text{Venit impozabil} = 16\% \times 2619 = 419 \text{ lei}$

Salariu net = Venit net – Impozit salariu = $2619 - 419 = 2200 \text{ lei}$

În luna **ianuarie 2018**, Cărbunaru Nelu a avut același salariu brut stabilit prin act adițional, de 3137 lei însă, în aceasta luna a avut 16 ore suplimentare plătite cu un procent de 200%, înregistrând astfel un venit de 627 lei.

Venit brut = Salariu brut + Ore suplimentare = $3137 + 627 = 3764 \text{ lei}$

Contribuții plătite de angajat:

CAS: $25\% \times 3764 = 941 \text{ lei}$

CASS: $10\% \times 3764 = 376 \text{ lei}$

Total contribuții = 1317 lei

Venit net = Venit brut – Total contribuții = $3764 - 1317 = 2447 \text{ lei}$

Venit impozabil = Venit net

Impozit salariu = $10\% \times 2447 = 245 \text{ lei}$

Salariu net = $2447 - 245 = 2202 \text{ lei}$

2. **Angajatul Cocarlea Ionel**, muncitor al SC Inamossa SRL, a avut în luna **decembrie 2017** următoarele venituri salariale:

- Salariul brut care a fost stabilit în contractul individual de munca, fiind angajat cu norma întreagă (8 ore/zi, 40 ore/ săptămâna) - 1750 lei;
- Spor pentru orele de noapte 401 lei
- Spor pentru orele suplimentare 292 lei
- Premiu 36 lei

Venit brut = Salariul brut + spor noapte + ore suplimentare + premiu

Venit brut = $1750 + 401 + 292 + 36 = 2479 \text{ lei}$

Contribuții plătite de salariat:

- CAS : $10,5\% \times \text{Venit brut} = 10,5\% \times 2479 \text{ lei} = 260 \text{ lei}$
- CASS: $5,5\% \times \text{Venit brut} = 5,5\% \times 2479 \text{ lei} = 136 \text{ lei}$
- CFS: $0,5\% \times \text{Venit brut} = 0,5\% \times 2479 \text{ lei} = 12 \text{ lei}$

Total contribuții angajat = 408 lei

Venit net = Venit brut – Contribuții = $2479 - 408 = 2071 \text{ lei}$

Venit impozabil = Venit net – Deduceri = $2071 - 110 = 1961 \text{ lei}$

Deducerea personală pentru un venit brut de 1750 lei și o persoană în întreținere este de 110 lei.

Impozit salariu = $16\% \times \text{Venit impozabil} = 16\% \times 1961 = 314 \text{ lei}$

Salariu net = Venit net – Impozit salariu = $2071 - 314 = 1757 \text{ lei}$

In **ianuarie 2018** Cocarlea Ionel a avut următoarele venituri:

- Salariul brut stabilit prin act adițional la contractul individual de munca - 2090 lei
- Spor pentru orele de noapte de 470 lei
- Spor pentru orele suplimentare de 209 lei
- Premiera 205 lei

Venit brut = Salariul brut + spor ore noapte + spor ore suplimentare + premiera

Venit brut = 2090 lei + 470 lei + 209 lei + 205 lei = 2975 lei

Contribuții plătite de salariat:

CAS: 25% x 2975 lei = 744 lei

CASS: 10% x 2975 lei = 298 lei

Total contribuții = 1042 lei

Venit net = Venit brut – Total contribuții = 2975 lei – 1042 lei = 1933 lei

Venit impozabil = Venit net – Deducere personale = 1933 lei – 195 lei = 1738 lei

Deducerea personala 195 lei

Impozit salariu = 10% x 1738 = 174 lei

Salariu net = 1933 lei – 174 lei = 1759 lei

3. **Manea Tanta**, femeie de serviciu la SC Inamossa SRL a înregistrat în luna **decembrie 2017** următoarele venituri:

- Salariul brut care a fost stabilit în contractul individual de munca, fiind angajata cu 3 ore/zi, 15 ore/ săptămână) – 600 lei

Venit brut = Salariul brut = 600 lei

Contribuții plătite de salariat:

- CAS : 10,5% x Venit brut = 10,5% x 600 lei = 63 lei

- CASS: 5,5% x Venit brut = 5,5% x 600 lei = 33 lei

- CFS: 0,5% x Venit brut = 0,5% x 600 lei = 3 lei

Total contribuții angajat = 99 lei

Venit net = Venit brut – Contribuții = 600 – 99 = 501 lei

Venit impozabil = Venit net = 501 lei

Impozit salariu = 16% x Venit impozabil = 16% x 501 lei = 80 lei

Salariu net = Venit net – Impozit salariu = 501 lei – 80 lei = 421 lei

In luna **ianuarie 2018**, datorita modificărilor legislative și pentru ca angajata nu avea loc de munca de baza în alta parte, i s-a majorat salariul la nivelul salariului minim pe tara, astfel, mărindu-se și numărul de ore:

- Salariul brut stabilit prin act adițional la contractul de munca, devenind angajata cu 8 ore/zi, 40 ore/săptămână - 1900 lei

Venit brut = Salariul brut

Contribuții plătite de salariată:

- CAS: 25% x 1900 lei = 475 lei

- CASS: 10% x 1900 lei = 190 lei

Total contribuții = 665 lei

Venit net = Venit brut – Total contribuții = 1900 lei – 665 lei = 1235 lei

Venit impozabil = Venit net – Deducere = 1235 lei – 510 lei = 725 lei

Deducerea personala pentru salariat fără persoane în întreținere este de 510 lei

Impozit salariu = 10% x 725 = 72,5 lei

Salariu net = Venit net – Impozit salariu = 1235 lei – 72,5 lei = 1162,5 lei

4. **Mihai Alina Elena**, director economic al SC Inamossa SRL a obtinut în luna **decembrie 2017** următorul venit:

- Salariul brut stabilit prin contractul de munca, fiind angajata parțial cu 2 ore/zi, 10 ore/săptămână – 1712 lei
Venit brut = Salariul brut = 1712 lei
Contribuții plătite de salariat:
  - CAS : 10,5% x Venit brut = 10,5% x 1712 lei = 180 lei
  - CASS: 5,5% x Venit brut = 5,5% x 1712 lei = 94 lei
  - CFS: 0,5% x Venit brut = 0,5% x 1712 lei = 9 lei
 Total contribuții angajat = 283 lei
Venit net = Venit brut – Contribuții = 1712 – 283 = 1429 lei
Venit impozabil = Venit net = 1429 lei
Mihai Elena este angajata cu timp parțial și nu beneficiază de deducere.
Impozit salarîu = 16% x Venit impozabil = 16% x 1429 lei = 229 lei
Salarîu net = Venit net – Impozit salarîu = 1429 lei – 229 lei = 1200 lei

În luna **ianuarie 2018**, Mihai Alina Elena, Directorul economic al SC Inamossa SRL nu a schimbat numărul de ore lucrate, deoarece are funcție de bază la o alta societate. În această lună a obținut următorul venit:

- Salariul brut stabilit prin act adițional la contractul individual de munca - 2223 lei
Venit brut = Salariul brut
Contribuții plătite de salariat:
  - CAS: 25% x 2223 lei = 556 lei
  - CASS: 10% x 2223 lei = 222 lei
 Total contribuții = 778 lei
Venit net = Venit brut – Total contribuții = 2223 lei – 778 lei = 1445 lei
Venit impozabil = Venit net = 1445 lei
Impozit salarîu = 10% x 1445 = 145 lei
Salarîu net = Venit net – Impozit salarîu = 1445 lei – 145 lei = 1300 lei

5. **Nistor Laura**, operator date în cadrul societății SC Inamossa SRL a obținut în luna **decembrie 2017** următorul venit:

- Salariul brut stabilit prin contractul de munca, fiind angajata cu norma întreaga cu 8 ore/zi, 40 ore/săptămână – 2837 lei
Angajata are doi copii minori în întreținere.
Venit brut = Salariul brut = 2837 lei
Contribuții plătite de salariat:
  - CAS : 10,5% x Venit brut = 10,5% x 2837 lei = 298 lei
  - CASS: 5,5% x Venit brut = 5,5% x 2837 lei = 156 lei
  - CFS: 0,5% x Venit brut = 0,5% x 2837 lei = 14 lei
 Total contribuții angajat = 468 lei
Venit net = Venit brut – Contribuții = 2837 – 468 = 2369 lei
Venit impozabil = Venit net – Deduceri
Deducere personala calculata după formula:
Deducere = 500 x [1 – (2837 - 1500)/1500] = 54 lei
Venit impozabil = 2369 lei – 54 lei = 2315 lei
  - Impozit salarîu = 16% x Venit impozabil = 16% x 2315 lei = 370 lei
  - Salarîu net = Venit net – Impozit salarîu = 2369 lei – 370 lei = 1999 lei

În luna **ianuarie 2018** Nistor Laura a avut următorul venit:

- Salariul brut stabilit prin act adițional la contractul individual de munca - 3351 lei
Venit brut = Salariul brut
Contribuții plătite de salariat:

- CAS: $25\% \times 3350 \text{ lei} = 838 \text{ lei}$
- CASS: $10\% \times 3350 \text{ lei} = 335 \text{ lei}$
- Total contribuții = 1173 lei
- Venit net = Venit brut – Total contribuții = 3351 lei – 1173 lei = 2178 lei
- Venit impozabil = Venit net – Deducere personala
- Deducere personala 395 lei
- Venit impozabil = 2178 – 395 = 1783 lei
- Impozit salariu = $10\% \times 1783 = 178 \text{ lei}$
- Salariu net = 2178 lei – 178 lei = 2000 lei

6. **Toba Mădălina** angajata pe funcția de secretar la SC Inamosa SRL a obținut în luna **decembrie 2017** următoarele venituri:

- Salariul brut care a fost stabilit în contractul individual de munca, fiind angajata cu norma întreaga (8 ore/zi, 40 ore/ săptămână) – 7128 lei

Venit brut = Salariul brut = 7128 lei

Contribuții plătite de salariat:

- CAS : $10,5\% \times \text{Venit brut} = 10,5\% \times 7128 \text{ lei} = 748 \text{ lei}$
- CASS: $5,5\% \times \text{Venit brut} = 5,5\% \times 7128 \text{ lei} = 392 \text{ lei}$
- CFS: $0,5\% \times \text{Venit brut} = 0,5\% \times 7128 \text{ lei} = 36 \text{ lei}$
- Total contribuții angajat = 1176 lei
- Venit net = Venit brut – Contribuții = 7128 lei – 1176 lei = 5952 lei
- Venit impozabil = Venit net = 5952 lei

Angajata are un venit brut mai mare de 3000 lei și nu beneficiază de deducere personala.

Impozit salariu = $16\% \times \text{Venit impozabil} = 16\% \times 5952 \text{ lei} = 952 \text{ lei}$

Salariu net = Venit net – Impozit salariu = 5952 lei – 952 lei = 5000 lei

In luna **ianuarie a anului 2018**, Toba Mădălina a avut următorul venit:

- Salariul brut stabilit prin act adițional la contractul de munca de 8548 lei

Venit brut = Salariul brut

Contribuții plătite de salariat:

- CAS: $25\% \times 8548 \text{ lei} = 2137 \text{ lei}$
- CASS: $10\% \times 8548 \text{ lei} = 855 \text{ lei}$
- Total contribuții = 2992 lei
- Venit net = Venit brut – Total contribuții = 8548 lei – 2992 lei = 5556 lei
- Venit impozabil = Venit net = 5556 lei
- Angajatul are un venit brut mai mare de 3600 lei și nu beneficiază de deducere personala.
- Impozit salariu = $10\% \times 5556 = 556 \text{ lei}$
- Salariu net = 5556 lei – 556 lei = 5000 lei

In luna **decembrie 2017** s-au efectuat următoarele înregistrări contabile cu privire la obligațiile fiscale ale salariaților:

Impozitul pe salarii:

2275 lei	421	=	444		275 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Impozitul pe venituri de natura salariilor”		

Contribuția la asigurările sociale:

1878 lei	421	=	4312		878 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Contribuția personalului la asigurările sociale”		

Contribuția la fondul de șomaj:

90 lei	421	=	4372	0 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Contribuția personalului la fondul de șomaj”	

Contribuția la asigurările sociale de sănătate:

984 lei	421	=	4314	84 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Contribuția angajaților pentru asigurările sociale de sănătate”	

In luna **ianuarie a anului 2018** s-au efectuat următoarele înregistrări contabile cu privire la obligațiile fiscale ale salariaților:

Impozitul pe salarii:

1421 lei	421	=	444	421 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Impozitul pe venituri de natura salariilor”	

Contribuția la asigurările sociale:

5691 lei	421	=	4312	691 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Contribuția personalului la asigurările sociale”	

Contribuția la asigurările sociale de sănătate:

2276 lei	421	=	4314	276 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Contribuția angajaților pentru asigurările sociale de sănătate”	

2.2. Calculul obligațiilor fiscale ale societății și al cheltuielilor salariale totale

Vom determina contribuțiile sociale obligatorii datorate de angajator în decembrie 2017 și ianuarie 2018.

Fondul total de salarii în luna **decembrie 2017** = Venitul brut al tuturor salariaților

FTS = 3137 + 2479 + 600 + 1712 + 2837 + 7128 = 17893 lei

Contribuțiile calculate și plătite de către angajatorul Inamosa SRL în luna decembrie 2017 se calculează prin aplicarea cotelor specifice la fondul total de salarii:

- CAS: 15,8% x 17893 = 2827 lei
- CASS: 5,2% x 17893 = 930 lei
- CFS: 0,5% x 17893 = 89 lei
- CCI: 0,85% x 17893 = 152 lei
- CAAM: 0,4% x 17893 = 72 lei
- CFG: 0,25% x 17893 = 45 lei

Total contribuții angajator = 4115 lei

Înregistrările contabile specifice sunt următoarele:

Contribuția la asigurările sociale:

2827 lei	6451	=	4311	1827 lei
	„Cheltuieli privind contribuția unității a asigurările sociale”		„Contribuția unității la asigurările sociale” / CAS	

Contribuția la fondul de șomaj:

89 lei	6452	=	4371	19 lei
	„Cheltuieli privind contribuția unității pentru ajutorul de șomaj”		„Contribuția unității la fondul de șomaj” / CFS	

Contribuția pentru concedii și indemnizații de asigurări sociale de sănătate:

930 lei	6453	=	4313	130 lei
	„Cheltuieli privind contribuția angajatorului pentru asigurările sociale de sănătate”		„Contribuția angajatorului pentru asigurările sociale de sănătate” / FNUASS	

Contribuția pentru fondul de accidente în munca:

72 lei	6454	=	4316	12 lei
	„Cheltuieli privind contribuția angajatorului pentru fondul de accidente”		„Contribuția angajatorului pentru fondul de accidente”	

Contribuția pentru concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate:

152 lei	6455	=	4317	52 lei
	„Cheltuieli privind contribuția angajatorului a FNUASS”		„Contribuția angajatorului pentru asigurările sociale de sănătate” / FNUASS	

Contribuția la fondul de garantare a creanțelor salariale:

45 lei	6457	=	4373	15 lei
	„Cheltuieli privind contribuția angajatorului a fondul de garantare”		„Contribuția angajatorului la fondul de garantare”	

Rest de plată:

12582 lei	421	=	5311	2582 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Casa în lei”	

In luna **ianuarie 2018** angajatorul calculează și plătește contribuția asiguratorie pentru muncă.
 Fondul total de salarii în luna ianuarie 2018 = Venitul brut al tuturor salariaților =
 FTS = 3764 + 2975 + 1900 + 2223 + 3351 + 8548 = 22760 lei
 Contribuție asiguratorie pentru muncă plătită de angajator = 2,25% x Fond de salarii
 Contribuție asiguratorie de munca plătită de angajator = 2,25% x 22760 = 512 lei

Contribuția asiguratorie pentru muncă plătită de către angajator:

512 lei	6457	=	4373	12 lei
	„Cheltuieli privind contribuția angajatorului a fondul de garantare”		„Contribuția angajatorului la fondul de garantare”	

Rest de plată

13372 lei	421	=	5311	3372 lei
	„Personal – salarii datorate”		„Casa în lei”	

Cheltuielile totale cu salariile suportate de societate se calculează astfel:

Cheltuieli salarii = Salarii nete totale + Contribuții sociale totale salariat + Contribuții sociale totale angajator + Impozite totale pe salarii

În luna **decembrie 2017** aceste cheltuieli au fost:

Cheltuieli salarii = 12582 + 2952 + 4115 + 2275 = 21924 lei

În luna **ianuarie 2018** aceste cheltuieli au fost:

Cheltuieli salarii = 13372 + 512 + 9388 = 23 272 lei

3. Concluzii

Modificările pe care Codul Fiscal le-a adus începând cu ianuarie 2018 vizează, printre altele, transferarea CAS și CASS de la angajator la angajat și înlocuirea mai multor categorii de contribuții datorate de angajator cu o cotă unică .

Chiar dacă înregistrările contabile demonstrează ca procedura a fost simplificată, problemele apar atunci când calculăm efectiv sumele pe care salariații urmează să le primească.

Angajatorul SC Inamossa SRL a ales să majoreze salariile brute ale angajaților săi, astfel încât salariile nete încasate nu au înregistrat modificări semnificative.

La nivelul agentului economic s-au putut observa creșteri substanțiale ale cheltuielilor cu salariile în luna ianuarie față de luna decembrie (Total cheltuieli decembrie: 21924 lei; Total cheltuieli ianuarie: 23272 lei), fapt ce se explică prin majorarea salariilor brute. Aceasta majorare a fost adoptată în beneficiul salariaților, pentru uniformizarea salariilor nete ale acestora, dar și ca urmare a majorării salariului minim garantat în plată.

Referințe

- Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017
- Legea 227/2015 privind Codul Fiscal cu modificările și completările ulterioare
- H.G. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii 227/2015 privind Codul cu modificările și completările ulterioare
- OUG NR. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul Fiscal

STUDIU DE CAZ PRIVIND FISCALITATEA REMUNERARII CAPITALULUI UMAN

Gabriela DRAGOMIR*

Abstract

Lucrarea urmărește evidențierea unor aspecte relevante privind calculul obligațiilor fiscale în legătură cu veniturile din salarii și efectele modificărilor legislative privind salariile asupra veniturilor obținute de salariați și asupra cheltuielilor cu salariile efectuate de angajatori.

Scopul studiului de caz este de a prezenta modul de calcul și de plată a obligațiilor fiscale aferente veniturilor din salarii și de a cunoaște efectele pozitive și negative ca urmare a majorării salariului minim brut pe economie, a transferului contribuțiilor sociale de la angajator la angajat și a reducerii cotei de impozit pe venit de la 16% la 10% începând cu 1 ianuarie 2018.

Cuvinte cheie: venit brut, venit net, venit impozabil, contribuții sociale obligatorii, impozit pe salariu, salariu net

JEL Classification: M41 – Accounting, K34 - Tax Law

1. Introducere

Remunerarea capitalului uman este un instrument de bază al managementului prin care se poate influența eficiența și productivitatea activității unei firme. Salariul reprezintă contraprestatia muncii depuse în baza contractului individual de muncă. Pentru munca prestată în baza unui contract individual de muncă fiecare salariat are dreptul la un salariu exprimat în bani.

Codul Fiscal definește veniturile din salarii ca fiind „toate veniturile în bani și/sau în natură obținute de o persoană fizică rezidentă ori nerezentă ce desfășoară o activitate în baza unui contract individual de muncă, a unui raport de serviciu, act de detașare sau a unui statut special prevăzut de lege, indiferent de perioada la care se referă, de denumirea veniturilor ori de forma sub care ele se acordă, inclusiv indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă acordate persoanelor care obțin venituri din salarii și asimilate salariilor”.

Pentru agentul economic, pentru posesorul de capital, salariul reprezintă de regula un element de bază privind costul de producție, iar minimizarea acestuia este o condiție esențială în creșterea competitivității, a viabilității pe piață.

Pentru cel care prestează munca și care nu are alte resurse productive, salariul este un venit fundamental care îi asigură lui și familiei sale un mijloc de existență, iar dorința angajatului este de

---

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, Program master: Management Contabil, Audit și Expertiza Contabila, (e-mail: dgabriellad@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia Grigore (mgrigore@univnt.ro).

regula de maximizare a salariului, de a obține un câștig cât mai mare. Din această cauză politica salarială este un instrument de bază pentru angajator și poate fi folosită pentru dezvoltarea firmei, pentru creșterea productivității, dar poate fi și un mod de a influența satisfacerea nevoilor personale și sociale ale angajaților.

Prezenta lucrare urmărește abordarea din punct de vedere teoretic și practic a fiscalității remunerării capitalului uman în România.

Importanța acestui studiu este dată de posibilitatea utilizării sale ca suport pentru toți cei implicați în procesul de salarizare: manageri, angajatori și angajați.

Studiul are la bază legislația privind salarizarea, literatura de specialitate, publicații online care vizează domeniul salarizării și informații prezentate pe site-ul Ministerului de Finanțe.

2. Aspecte teoretice privind impozitarea remunerării capitalului uman

Activitatea dependentă reprezintă orice activitate pe care o efectuează o persoană fizică aflată într-o relație de angajare în urma căreia aceasta obține venituri.

Veniturile obținute din activități dependente cuprind:

- veniturile obținute în baza unui contract individual de muncă
- venituri asimilate unui drept de autor
- venituri de natură profesională reconsiderate ca activități dependente

Conform Codului fiscal, **veniturile din salarii** cuprind:

- salariul de bază;
- indemnizațiile;
- sporurile la salariul de bază;
- adaosurile la salariul de bază;
- recompensele și premiile de orice fel;
- sumele care reprezintă premiul anual, stimulente conform legii care sunt acordate angajaților din sectorul bugetar;
- stimulente primite din fondul de participare la profit care sunt acordate angajaților după aprobarea bilanțului contabil, conform legii;
- sumele acordate pentru concediul de odihnă;
- indemnizații acordate pe durata suspendării contractului individual de muncă pentru stagii de pregătire profesională;
- indemnizații pentru trecerea temporară într-o altă muncă;
- indemnizații pentru reducerea timpului de muncă, pentru carantină, alte indemnizații de orice fel.

Conform Codului fiscal, sunt asimilate salariilor în vederea impunerii:

- sumele primite de administratorii societăților din profitul net, conform legii, indemnizația acestora, sumele primite de managerii cu contract de management;
- sumele primite de reprezentanții în adunarea generală a acționarilor, în consiliul de administrație. Membrii directoratului și ai consiliului de supraveghere, precum și în comisia de cenzori;
- indemnizația lunară a asociatului unic, la nivelul valorii înscrise în declarația de asigurări sociale;
- indemnizațiile primite de salariați, administratori, manageri pe perioada delegării și detașării în altă localitate, în țară și în străinătate, în interesul serviciului sumele acordate de organizații nonprofit și de alte entități neplătitoare de impozit pe profit, peste limita de 2,5 ori nivelul legal stabilit pentru indemnizația primită, pentru salariații din instituțiile publice, sau nivelul legal stabilit prin hotărâre de Guvern pentru angajații din instituțiile publice (respectiv $2,5 \times 17 = 42,50$ lei/persoană/zi);

- tichetele de masa pe care angajatorii trebuie sa le acorde în functie de timpul lucrat (în format hartie sau card), la valoarea maxima de 15,09 lei și minimum de 9,57 lei în 2018
- tichetele de cresa care în anul 2018 au o valoare de 440 lei și se acorda cu conditia ca parintii sa nu beneficieze de concediul și indemnizatia pentru cresterea copilului în vârsta de pâna la doi ani
- voucherele de vacanta în limita a maxim 6 salarii de baza minime brute pe economie, în format hartie sau card, cu care angajatii pot contracta pachete turistice din unitati turistice aflate pe teritoriul Romaniei;

Nu sunt impozabile urmatoarele categorii de venituri și nu sunt incluse în veniturile salariale:¹

1. Ajutoarele de înmormântare, ajutoarele pentru pierderi produse în gospodăriile proprii ca urmare a calamităților naturale, ajutoarele pentru bolile grave și incurabile, ajutoarele pentru naștere, ajutoarele pentru dispozitive medicale, veniturile reprezentând cadouri în bani și/sau în natură, inclusiv tichete cadou, oferite salariaților, cât și cele oferite pentru copiii minori ai acestora, contravaloarea transportului la și de la locul de muncă al salariatului, contravaloarea serviciilor turistice și/sau de tratament, inclusiv transportul, pe perioada concediului, pentru salariații proprii și membrii de familie ai acestora, acordate de angajator pentru salariații proprii sau alte persoane, astfel cum este prevăzut în contractul de muncă.
2. Cadourile, inclusiv tichetele cadou, oferite de angajatori salariaților, precum și cele oferite în beneficiul copiilor minori ai acestora, cu ocazia Paștelui, zilei de 1 iunie, Crăciunului și a sărbătorilor similare ale altor culte religioase, precum și cadourile, inclusiv tichetele cadou, oferite salariaților cu ocazia zilei de 8 martie sunt neimpozabile, în măsura în care valoarea acestora pentru fiecare persoană în parte, cu fiecare ocazie din cele de mai sus, nu depășește 150 lei.
3. drepturile de hrană acordate de angajatori angajaților, în conformitate cu legislația în vigoare;
4. hrană acordată de angajatori angajaților, în cazul în care potrivit legislației în materie este interzisă introducerea alimentelor în incinta unității;
5. contravaloarea folosinței locuinței de serviciu sau a locuinței din incinta unității, conform legilor speciale;
6. cazarea și contravaloarea chiriei pentru locuințele puse la dispoziția reprezentanților intereselor publice, a angajaților consulari și diplomatici care lucrează în afara țării, în conformitate cu legislația în vigoare;
7. contravaloarea echipamentelor tehnice, a echipamentului individual de protecție și de lucru, a alimentației de protecție, a medicamentelor și materialelor igienico-sanitare, a altor drepturi privind sănătatea și securitatea în muncă, precum și a uniformelor obligatorii și a drepturilor de echipament, ce se acordă potrivit legislației în vigoare;
8. contravaloarea cheltuielilor de deplasare pentru transportul între localitatea în care angajatii isi au domiciliul și localitatea unde se afla locul de munca al acestora, la nivelul unui abonament lunar, pentru situatiile în care nu se asigura locuinta sau nu se suporta contravaloarea chiriei, conform legii
9. indemnizațiile și orice alte sume de aceeași natură, primite de salariați, potrivit legii, pe perioada delegării, respectiv a detasării în altă localitate în interesul serviciului,

---

¹ <http://anaf.mfinante.ro/wps/portal> (Ministerul Finanțelor Publice)

exclusiv cele acordate pentru cheltuielile de transport și cazare, în limita a $2,5 \times 17 = 42,50$ lei/persoana/zi;

10. indemnizațiile de instalare ce se acordă o singură dată, la încadrarea într-o unitate situată într-o altă localitate decât cea de domiciliu, în primul an de activitate după absolvirea studiilor, în limita unui salariu de bază la angajare, precum și indemnizațiile de instalare și mutare acordate personalului din instituțiile publice, potrivit legii;
11. sumele sau avantajele primite de persoane fizice din activități dependente desfășurate într-un stat străin, indiferent de tratamentul fiscal din statul respectiv, inclusiv din activități dependente desfășurate la bordul navelor și aeronavelor operate în trafic internațional. Fac excepție veniturile salariale plătite de către sau în numele unui angajator care este rezident în România ori are sediul permanent în România, care sunt impozabile în România numai în situația în care România are drept de impunere;
12. veniturile din salarii pentru activități de creare de programe pentru calculator;
13. veniturile din salarii, ca urmare a activității de cercetare-dezvoltare aplicativa și/sau de dezvoltare tehnologică (de la 01.08.2016);
14. contravaloarea cheltuielilor efectuate de angajator pentru pregătirea profesională și perfecționarea angajatului legată de activitatea desfășurată de acesta pentru angajator;
15. costul abonamentelor telefonice și al convorbirilor telefonice, inclusiv cartele telefonice, efectuate pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu;
16. contribuțiile la un fond de pensii facultative suportate de angajator pentru angajații proprii, în limita a 400 euro anual pe participant;
17. primele de asigurare de sanatate suportate de angajator pentru angajații proprii, în limita a 400 euro/an pentru fiecare persoana.

Veniturile de natură profesională pot fi reconsiderate ca fiind activitate dependentă dacă cel puțin patru dintre următoarele criterii nu se îndeplinesc:

1. persoana fizică dispune de libertatea de alegere a locului și a modului de desfășurare a activității, precum și a programului de lucru;
2. persoana fizică dispune de libertatea de a desfășura activitatea pentru mai mulți clienți;
3. riscurile inerente activității sunt asumate de către persoana fizică ce desfășoară activitatea;
4. activitatea se realizează prin utilizarea patrimoniului persoanei fizice care o desfășoară;
5. activitatea se realizează de persoana fizică prin utilizarea capacității intelectuale și/sau a prestației fizice a acesteia, în funcție de specificul activității;
6. persoana fizică face parte dintr-un corp profesional cu rol de prezentare, reglementare și supraveghere a profesiei desfășurate, potrivit actelor normative speciale care reglementează organizarea și exercitarea profesiei respective;
7. persoana fizică dispune de libertatea de a desfășura direct, cu personal angajat sau prin colaborare cu terțe persoane în condițiile legii;

Activitățile desfășurate în mod independent care generează venituri din profesii libere (medic, avocat, notar, auditor financiar, consultant fiscal, expert contabil, contabil autorizat, consultant de plasament în valori mobiliare, arhitect), precum și drepturile de autor conexe nu pot fi reconsiderate ca activități dependente¹.

---

¹ Maria Zenovia Grigore, „Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs”, eLis 2017

Angajatorul are obligația de a calcula, de a reține la sursa și de a achita la bugetul de stat și celelalte bugete publice impozitul pe salarii și contribuțiile sociale obligatorii aferente salariilor.

Pentru determinarea impozitului pe salariu se pornește de la venitul brut din salariu din care se scad contribuțiile obligatorii, respectiv deducerea personală, cotizația sindicală, contribuțiile la fondul de pensii în limita a 400 euro anual.

Cota de impozit pe salarii a fost de 16% asupra bazei de calcul, iar începând cu 1 ianuarie 2018 a scăzut la 10% și se calculează și se reține la sursă de către angajator.

Începând cu ianuarie 2018 angajatorul plătește lunar **contribuția asiguratorie de muncă** în cotă de 2,25% din salariul brut. **Cotele de contribuții sociale** datorate de către angajați pentru veniturile din salarii sau asimilate salariilor s-au modificat de asemenea începând cu 1 ianuarie 2018¹, după cum rezultă din Tabelul nr. 1:

Tabelul nr. 1: Cotele de contribuții sociale obligatorii aferente salariilor

Contribuții angajat

2017		2018	
Baza impozabilă: venitul brut lunar din salarii *		Baza impozabilă: venitul brut lunar din salarii *	
Contribuția de asigurări sociale de sănătate CASS	5,5%	Contribuția de asigurări sociale de sănătate CASS	10%
Contribuția de asigurări sociale (CAS)	10,5%	Contribuția de asigurări sociale (CAS)	25%
Contribuția de asigurări pentru șomaj	0,5%	-	-

Contribuții angajator

2017		2018	
Baza impozabilă: fond de salarii lunar*		Baza impozabilă: fond de salarii lunar*	
Contribuția de asigurări sociale (CAS)	15,8% condiții normale 20,8% condiții deosebite 25,8% condiții speciale	Contribuția de asigurări sociale (CAS)	4% condiții deosebite 8% condiții speciale
Contribuția de asigurări pentru șomaj	0,5%		
Contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS)	5,2%		
Contribuția de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale (CAAM)	între 0,15% și 0,85% în funcție de codul CAEN	Contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM)	2,25%
Contribuția la fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale (CFG)	0,25%		

¹ Ghid privind contribuțiile sociale (CAS/CASS), Agenția Națională de Administrare Fiscală

Contribuția pentru concedii și indemnizații de asigurări sociale de sănătate (CCI)	0,85%		
--	-------	--	--

Sursa: Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2017

*exclusiv valoarea voucherelor de vacanta, a tichetelor de masa, a tichetelor de creșă acordate conform legii

2. Studiu de caz privind determinarea impozitului privind remunerarea capitalului uman

În această secțiune vom arăta modul de calcul al impozitului pe salariu și contribuțiilor sociale aferente salariilor obținute de salariața Popa Ecaterina în anul 2017 și primul trimestru al anului 2018, în scopul de a evidenția impactul modificărilor legislației fiscale asupra salariaților și angajatorilor.

Salariata Popa Ecaterina are în întreținere doi copii care sunt minori și pe tatăl sau care are o pensie lunară de 150 lei. În luna octombrie 2017, salariata primește un ajutor de înmormântare în suma de 700 lei pentru tatăl acesteia care a decedat.

De asemenea, salariata participă încă din anul 2016 la o schemă facultativă de pensii private pentru care plătește lunar o sumă de 200 de lei.

2.1. Impozitarea salariilor în anul 2017

Angajata Popa Ecaterina a obținut în anul 2017 mai multe categorii de venituri din salarii, conform Tabelului nr. 2.

Tabelul nr. 2: Venituri din salarii obținute în 2017

Luna	Salariu brut	Spor de vechime	Spor de weekend	Spor de noapte	Primă	Tichete cadou*	Diurnă pt. 2 zile	Ajutor înmormântare	Indemnizații concediu de odihnă
Ianuarie	2100	105	10	125	-	-	-	-	-
Februarie	2100	105	10	0	-	-	-	-	-
Martie	2100	105	10	158	-	-	-	-	-
Aprilie	2100	105	10	267	-	-	-	-	-
Mai	2100	105	10	165	-	-	-	-	-
Iunie	2100	105	10	181	-	300	-	-	-
Iulie	2100	105	10	155	-	-	-	-	-
August	2100	105	10	130	-	-	-	-	967
Septembrie	2100	105	10	173	-	-	85	-	-
Octombrie	2100	105	10	247	-	-	-	700	-
Noiembrie	2100	105	10	311	-	-	-	-	-
Decembrie	2100	105	10	121	2000	-	-	-	-
Total	25200	1260	120	1969	2000	300	85	700	967

*Tichetele cadou s-au acordat angajatei cu ocazia zilei de 1 iunie pentru cei doi copii minori ai acesteia.

**Diurna este primită de către angajata pentru deplasări efectuate în interes de serviciu.

Pentru a calcula impozitul aferent veniturilor salariale obținute de angajata societății, se stabilesc veniturile care nu sunt impozabile, respectiv:

- ajutorul de înmormântare acordat în luna octombrie salariatei pentru părintele decedat, în suma de 700 lei;
- suma primită de angajată sub formă de diurnă pentru deplasarea în interes de serviciu de două zile, respectiv suma de $2,5 \times 17 \times 2$ zile = 85 lei. Având în vedere că nu se depășește limita peste care diurna este impozabilă, aceasta sumă nu se impozitează.
- suma primită de salariați sub forma tichetelor cadou pentru ziua de 1 iunie este neimpozabilă în limita a 150 lei pentru fiecare copil. În aceasta situație, având în vedere că angajata are doi copii minori, nu plătește impozit pentru cele două tichete cadou.

Pentru determinarea venitului impozabil trebuie să analizăm deductibilitatea contribuției plătite de angajata societății pentru pensia facultativă. În tabelul nr. 3 se determină pentru fiecare lună a anului 2017 suma deductibilă pentru pensia facultativă.

Tabelul nr. 3: *Deductibilitatea contribuției la pensia facultativă în 2017*

Luna	Contribuție (lei)	Curs de schimb BNR (lei/€)	Contribuție (€)	Contribuție cumulată de la începutul anului (€)
Ianuarie	200	4,5038	44,407	44,40695
Februarie	200	4,5160	44,287	88,69393
Martie	200	4,5511	43,9454	132,63935
Aprilie	200	4,5333	44,118	176,75732
Mai	200	4,5702	43,7618	220,51908
Iunie	200	4,5598	43,8616	264,38065
Iulie	200	4,5598	43,8616	308,24222
August	200	4,5906	43,5673	351,80951
Septembrie	200	4,5991	43,4868	395,2963
Octombrie	200	4,5985	43,49244	438,7887
Noiembrie	200	4,6422	43,08302	481,8717
Decembrie	200	4,6597	42,92122	524,793
Total	2400	x	524,793	x

Cheltuielile efectuate la schemele de pensii facultative sunt deductibile în limita a 400 de euro într-un an fiscal, pentru fiecare angajat. Suma deductibilă în luna septembrie pentru salariați este de $400 - 395,2963 = 4,70$ euro, respectiv $4,70$ euro $\times$ $4,5991$ lei = $21,6329$ lei.

Pentru luna **ianuarie 2017** impozitul pe salariu se determină astfel:

Venitul brut: $V_b = 2100 + 105 + 10 + 125 = 2340$ lei

S-au reținut angajatei următoarele **contribuții sociale obligatorii:**

- CAS $10,5\% \times V_b = 10,5\% \times 2340$ lei = 246 lei
- CASS $5,5\% \times V_b = 5,5\% \times 2340$ lei = 129 lei
- Somaj $0,5\% \times V_b = 0,5\% \times 2340$ lei = 12 lei

Total contribuții 386 lei

Venitul net: $V_{net} = 2340 - 386 = 1954$ lei

Venitul impozabil: $V_{impozabil} = V_{net} - \text{Deducere personala} - \text{Contribuția la pensii facultative} = 1954 - 220 - 200 = 1754$ lei

Impozit salariu = $16\% \times V_{impozabil} = 16\% \times 1754 = 280,64$ lei

Salariul net = $1954 - 280,64 = 1673,36$ lei

Contribuțiile sociale datorate de angajator în luna ianuarie 2017 pentru această salariață au fost următoarele:

- CAS 15,8% x 2340 lei = 370 lei
- CASS 5,2% x 2340 lei = 122 lei
- Șomaj 0,5% x 2340 lei = 12 lei
- Contribuția pentru concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate: CCI 0,85% x 2340 lei = 20 lei
- Contribuția la fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale CFG 5,5% x 2340 lei = 6 lei
- Contribuția pentru accidente de munca și boli profesionale CAAM 0,17% x 2340 lei = 12 lei

Total contribuții angajator = 542 lei

Impozitul pe salarii și contribuțiile angajatei pentru fiecare lună a anului 2017 sunt centralizate în tabelul nr. 4.

Tabelul nr.4: Determinarea impozitului pe salarii și a contribuțiilor sociale în 2017

Nr	Indicator	Ian	Feb	Mart	Apr	Mai	Iun	Iul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec
1	Salariu brut	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100
2	Spor vechime	105	105	105	105	105	105	105	105	105	105	105	105
3	Spor de week-end	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
4	Spor de noapte	125	0	158	267	165	181	155	130	173	247	311	121
5	Prima	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2000
6	Venit brut 1+2+3+4+5+6	2340	2215	2373	2482	2380	2396	2370	2345	2388	2462	2526	4336
7	CAS 10,5% x Venit brut	246	233	249	261	250	252	249	246	251	259	265	455
8	CASS 5,5% x Venit brut	129	122	131	137	131	132	130	129	131	135	139	238
9	Somaj 0,5% x Venit brut	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	13	22
10	Venit net 6-7-8-9	1954	1850	1981	2072	1987	2001	1979	1958	1994	2056	2109	3621
11	Contribuție pensii facultative	200	200	200	200	200	200	200	200	21,624	-	-	-
12	Deducere personala	220	270	210	180	210	70	210	220	210	180	160	0
13	Venit impozabil 10-11-12	1534	1380	1571	1692	1577	1731	1569	1538	1762	1876	1949	3621
14	Impozit 16% x 13	245	221	251	271	252	277	251	246	282	300	312	579
15	Salariu net 10-14	1709	1629	1730	1802	1735	1724	1728	1712	1712	1756	1797	3041

Sursa: Statele de salarii

2.2. Impozitarea salariilor în anul 2018

În anul 2018, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, contribuțiile sociale au fost transferate de la angajator la angajat, însă angajatorul are în continuare obligația de a calcula, reține și plăti aceste contribuții la bugetul de stat. În plus, contribuabilii pot dispune asupra destinației unei sume reprezentând 2% sau 3,5% din impozitul pe salarii¹.

În cele ce urmează este prezentat calculul impozitului pentru veniturile salariale obținute de angajata Popa Ecaterina în anul 2018, conform Tabelului nr. 5, și efectele schimbărilor legislative asupra salariului net.

Începând cu luna ianuarie 2018, societatea i-a majorat angajatei salariul brut de la 2100 lei la 2680 lei, ținând astfel cont de efectele Ordonanței nr 79/2017 asupra salariului net.

Cheltuielile efectuate la schemele de pensii facultative sunt deductibile în lunile ianuarie - martie, deoarece suma de 200 lei / lună x 3 luni reprezintă circa 130 euro, sub pragul maxim de deductibilitate de 400 euro.

Tabelul nr. 5: Venituri din salarii obținute în 2018

Luna	Salariu brut	Spor de vechime	Spor de Week-end	Spor de noapte	Primă	Diurnă pt. 4 zile	Indemnizație concediu de odihnă
Ianuarie	2680	134	10	261	-	170	-
Februarie	2680	134	10	214	-	-	804
Martie	2680	134	10	174	1771	-	-
Total	8040	402	30	649	1771	170	804

Sursa: Statele de salarii

Pentru luna **ianuarie 2018** impozitul pe salariu se determină astfel:

Angajata a primit sub formă de diurnă pentru deplasarea în interes de serviciu pentru patru zile, suma de $2,5 \times 17 \times 4 \text{ zile} = 170 \text{ lei}$. În acest caz contravaloarea diurnei este neimpozabilă, deoarece nu depășește limita legală.

Venitul brut: $V_b = 2680 + 134 + 10 + 261 = 3085 \text{ lei}$

S-au reținut angajatei următoarele contribuții sociale obligatorii:

$CAS = 3085 \times 25\% = 771$

$CASS = 3085 \times 10\% = 309$

Total contribuții = 1080 lei

Venit net: $V_n = V_b - \text{Contribuții} = 3085 - 1080 = 2005 \text{ lei}$

Venitul impozabil = $V_{net} - \text{Deducere personală} - \text{Contribuția la pensii facultative} = 2005 - 485 - 200 = 1320 \text{ lei}$

Impozit salariu: $Imp = 1320 \times 10\% = 132 \text{ lei}$

Salariu net: $Sal_{net} = 2005 - 132 = 1873 \text{ lei}$

Pentru luna **februarie 2018** impozitul pe salariu se determină astfel:

Venitul brut: $V_b = 2680 + 134 + 10 + 214 = 3038 \text{ lei}$

S-au reținut angajatei următoarele contribuții sociale obligatorii:

$CAS = 3038 \times 25\% = 760 \text{ lei}$

¹ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 25/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal

$$\text{CASS} = 3038 \times 10\% = 304 \text{ lei}$$

$$\text{Total contribuții} = 1064 \text{ lei}$$

$$\text{Venit net: } V_n = V_b - \text{Contribuții} = 3038 - 1064 = 1974 \text{ lei}$$

$$\text{Venitul impozabil} = V_{\text{net}} - \text{Deducere personala} - \text{Contribuția la pensii facultative} \\ = 1974 - 500 - 200 = 1274 \text{ lei}$$

$$\text{Impozit salariu: } \text{Imp} = 1274 \times 10\% = 127 \text{ lei}$$

$$\text{Salariu net: } \text{Sal net} = 1974 - 127 = 1847 \text{ lei}$$

Pentru luna **martie 2018** impozitul pe salariu se determină astfel:

$$\text{Venitul brut: } V_b = 2680 + 134 + 10 + 174 + 1771 = 4769 \text{ lei}$$

S-au reținut angajatei următoarele contribuții sociale obligatorii:

$$\text{CAS} = 4769 \times 25\% = 1192 \text{ lei}$$

$$\text{CASS} = 4769 \times 10\% = 477 \text{ lei}$$

$$\text{Total contribuții} = 1669 \text{ lei}$$

$$\text{Venit net: } V_n = V_b - \text{Contribuții} = 4769 - 1669 = 3600 \text{ lei}$$

$$\text{Venit impozabil} = V_{\text{net}} - \text{Deducere personala} - \text{Contribuția la pensii facultative} \\ = 3600 - 0 - 200 = 3400 \text{ lei}$$

$$\text{Impozit salariu: } \text{Imp} = 3400 \times 10\% = 340 \text{ lei}$$

$$\text{Salariu net: } \text{Sal net} = 3600 - 340 = 3260 \text{ lei}$$

Societatea calculează și plătește la bugetul de stat contribuția asiguratorie de muncă, până la data de 25 a lunii următoare celei pentru care se retine.

$$\text{Luna ianuarie: } \text{CAM} = 3085 \times 2,25\% = 69 \text{ lei}$$

$$\text{Luna februarie: } \text{CAM} = 3038 \times 2,25\% = 68 \text{ lei}$$

$$\text{Luna martie: } \text{CAM} = 4769 \times 2,25\% = 107 \text{ lei}$$

Prin comparație cu luna februarie 2017, când angajata a avut un salariu brut de 2215 lei, fără spor de noapte și a obținut un salariu net de 1597 lei, în luna februarie 2018 angajata a avut un salariu net de 1847 lei. Se constată o creștere de 250 lei, după trecerea contribuțiilor în sarcina angajatului și după renegocierea salariului la 1 ianuarie 2018.

3. Concluzii

Impactul transferului contribuțiilor sociale de la angajator la angajat trebuie analizat în funcție de fiecare agent economic, de modificările salariale în urma negocierilor colective.

Un exemplu relevant în acest sens este salariul minim pe economie. Deși acesta a crescut cu 450 de lei începând cu luna ianuarie 2018¹, diferența acoperă de fapt creșterea contribuțiilor angajaților rezultată în urma transferului acestora de la angajator. Salariul net lunar generat de creșterea salariului minim brut este de 1162 lei, diferența fiind de doar 97 de lei față de anul 2017.

Din ianuarie 2018 impozitul pe veniturile din salarii a scăzut de la 16% la 10%. De asemenea a crescut pragul până la care se acordă deduceri personale, de la 3000 lei la 3600 lei.

În urma modificărilor legislative privind impozitarea salariilor, taxele pe muncă au scăzut începând cu 1 ianuarie 2018, de la 39,25% la 37,25%, ceea ce este în avantajul angajatorilor.

La nivelul economiei naționale această scădere a impozitării muncii are efecte negative, deoarece încasările bugetare începând cu anul 2018 vor scădea semnificativ. Bani din impozitul pe venit fiind destinați în mare parte investițiilor și subvențiilor, acestea nu vor mai putea fi continuate conform programelor.

¹ Hotărârea de Guvern nr. 846/2017 pentru stabilirea salariului minim brut pe țară garantat în plată;

De asemenea, lipsa predictibilității și modificările dese ale Codului Fiscal pot fi factori care descurajează serios investițiile străine în țara noastră.

Notă: Articolul reprezintă parte din lucrarea de disertație intitulată “Studiu de caz privind remunerarea capitalului uman la o societate comercială”, realizată pentru finalizarea cursurilor de master: Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia GRIGORE.

Referințe

- Maria Grigore, „Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs”, eLis 2017
- <http://anaf.mfinante.ro/wps/portal> (Ministerul Finanțelor Publice)
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 25/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal
- Ghid privind contribuțiile sociale (CAS/CASS), Agenția Națională de Administrare Fiscală;
- Hotărârea de Guvern nr. 846/2017 pentru stabilirea salariului minim brut pe țară garantat în plată;

IMPOZITAREA PROFITULUI ÎN ROMANIA COMPARATIV CU ALTE STATE MEMBRE UE

Elena BIBIRE*

Abstract

Impozitul pe profit este un factor important prin prisma faptului că reprezintă o resursă bugetară, dar are și un impact asupra fundamentării deciziilor manageriale. Calculul impozitului pe profit se realizează prin aplicarea cotei, care este diferită în statele membre ale Uniunii Europene, la profitul impozabil. Guvernele statelor doresc prin cota lor de impozitare și prin subvențiile acordate să atragă investitori, însă numeroase studii arată că decizia de alegere a locației de realizare a unei investiții este luată pe baza cotei efective de impozit, deoarece aceasta oferă o imagine relevantă asupra sarcinii fiscale.

Cuvinte cheie: profit, impozit, cotă, sistem de impozitare

JEL Clasification: M41, K34

1. Introducere

Importanța profitului obținut de o societate comercială rezultă din următoarele aspecte:

- generează ocuparea forței de muncă: cu cât unitatea patrimonială înregistrează profituri mai mari, cu atât se produc oportunități în privința locurilor de muncă, locuri care pot crea salarii, acestea generând la rândul lor venituri la bugetul de stat
- profitul este un indicator de eficiență: succesul unei afaceri poate fi apreciat după capacitatea unității economice de a obține profit
- profitul constituie rezervă pentru riscuri neprevăzute din viitor
- profitul crește volumul afacerii: profitul poate fi folosit pentru extinderea și diversificarea activității desfășurate

Impozitul pe profit este un impozit direct care se suportă de societatea comercială, iar mărimea acestuia influențează mediul decizional cu privire la finanțarea investițiilor ulterioare sau dividendele ce se vor distribui asociaților/acționarilor.

În secțiunea a două a acestei lucrări voi prezenta principalele elemente ale impozitului pe profit în România, așa cum rezultă din Legea nr. 571/2003 privind Codul Fiscal, cu modificările ulterioare.

Deși au existat încercări de armonizare a profitului impozabil la nivelul UE, nu s-a reușit acest lucru în totalitate. Cotele de impunere diferă de asemenea de la un stat membru la altul, atât

---

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, program de master Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: elena_rojas_petrescu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

ca nivel, cât și ca număr de cote aplicate. Astfel anumite state, precum România, aplică o cotă unică de impozit pe profit, altele practică cote progresive pe tranșe de profit.

Pentru a evidenția asemănările și deosebirile dintre sistemele de impozitare a profitului din diferite state membre, voi analiza în cadrul secțiunii a treia cotele de impunere și diverse aspecte ale impozitării din statele membre UE, pornind de la datele furnizate de site-ul http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html.

2. Sistemul de impozitare a profitului în România

În România, în funcție de criteriile stabilite prin Codul fiscal, agenții economici sunt impozitați pentru veniturile obținute astfel :

- **impozit pe veniturile microîntreprinderii** pentru persoana juridică ce îndeplinește cumulativ următoarele condiții :
  - la data de 31 decembrie a anului fiscal precedent a realizat venituri care nu au depășit echivalentul în lei a 1.000.000 euro
  - capitalul social al acesteia este deținut de persoane, altele decât statul și unitățile administrativ-teritoriale
  - nu se află în dizolvare, urmată de lichidare, înregistrată în registrul comerțului sau la instanțele judecătorești, potrivit legii.

Cotele de impozitare pe veniturile microîntreprinderilor sunt: 1% pentru microîntreprinderile care au unul sau mai mulți salariați și 3%, pentru microîntreprinderile care nu au salariați.

impozit pe profit pentru persoanele juridice care realizează venituri mai mari de 1.000.000 euro

Societățile care au cifra de afaceri sub 1 milion de euro au opțiunea de a aplica **regimul impozitului pe profit**, dacă îndeplinesc cumulativ două condiții :

- au un capital social de minim 45.000 de lei
- au cel puțin doi angajați

Opțiunea este aplicabilă începând cu trimestrul în care se îndeplinesc condițiile. Acestea vor avea posibilitatea de a scădea din valoarea impozitului cheltuielile cu sponsorizarea până la nivelul valorii reprezentând 20% din impozitul datorat.

În continuare vom prezenta modul de calcul al impozitului pe profit.

Baza de impozitare o constituie profitul impozabil calculat ca diferență între veniturile realizate din orice sursă și cheltuielile efectuate pentru realizarea acestora, dintr-un an fiscal, din care se scad veniturile neimpozabile și deducerile fiscale la care se adaugă cheltuielile nedeductibile.

Cheltuielile realizate de un contribuabil sunt divizate din punct de vedere al deductibilității lor în calculul profitului impozabil în următoarele categorii:

- cheltuieli deductibile
- cheltuieli cu deductibilitate parțială
- cheltuieli nedeductibile

Veniturile realizate de un contribuabil sunt divizate din punct de vedere al impozitului pe profit în următoarele categorii :

- venituri neimpozabile
- venituri impozabile

Impozitul pe profit se determină prin aplicarea cotei de 16% la profitul impozabil.

În cazul contribuabililor care desfășoară activități de natura barurilor de noapte, cluburilor de noapte, discotecilor sau cazinourilor, inclusiv persoanele juridice care realizează aceste venituri în baza unui contract de asociere, impozitul pe profit nu poate fi mai mic de 5% din veniturile obținute din aceste activități.

O altă excepție de la regula generală de determinare a impozitului pe profit o reprezintă impozitul specific pentru hoteluri, campinguri, tabere, restaurante, catering și baruri (HoReCa), datorat de firmele au ca activitate principală sau secundară anumite coduri CAEN aferente acestor activități. Pentru hoteluri impozitul specific standard este determinat în LEI / loc cazare / an, iar pentru restaurante și baruri la impozitul standard determinat în LEI se aplică un set de coeficienți:

- o variabilă în funcție de rangul localității (x) și zona în care este amplasat restaurantul
- o variabilă în funcție de suprafața utilă (y)
- un coeficient de sezonalitate (z)
- un coeficient fix (q) - care ține cont de spațiul tehnic¹

Plata impozitului pe profit trebuie efectuată către bugetul de stat până pe data de 25 a lunii următoare aferentă trimestrului încheiat, dată la care entitatea patrimonială are obligația depunerii la organul fiscal competent a declarației 100.

Pentru trimestrul IV plata și definitivarea impozitului pe profit pentru anul precedent se realizează până la data de 25 martie, inclusiv, dată la care se va depune și declarația 101 privind impozitul pe profit.

Pierderea anuală, stabilită prin declarația de impozit pe profit, se recuperează din profiturile impozabile obținute în următorii 7 ani consecutivi. Recuperarea pierderilor se va efectua în ordinea înregistrării acestora, la fiecare termen de plata a impozitului pe profit, potrivit prevederilor legale în vigoare din anul înregistrării acestora.

În România există anumite măsuri fiscale venite din partea Guvernului să faciliteze dezvoltarea agenților economici, cum ar fi:

- scutirea profitului reinvestit în echipamente tehnologice, calculatoare electronice și echipamente periferice, mașini și aparate de casă, de control și de facturare, în programe informatice, precum și pentru dreptul de utilizare a programelor informatice
- scăderea sumelor efectuate cu sponsorizări și mecenat din impozitul pe profit datorat la nivelul valorii minime dintre 0,5% la cifra de afaceri și 20% din impozitul pe profit datorat
- deductibilitatea cheltuielilor efectuate pentru organizarea și desfășurarea învățământului profesional și tehnic, potrivit reglementărilor legale din domeniul educației naționale.

3. Impozitarea profiturilor în statele membre ale Uniunii Europene

Diferențele esențiale între sistemele de impozitare a profiturilor companiilor din statele membre ale Uniunii Europene apar cu precădere în privința următoarelor elemente:

- baza de impozitare,
- cota de impozitare,
- modalitatea de colectare și perioadele de plată,
- beneficiarul impozitului (administrația centrală sau locală).

În Tabelul nr. 1 am evidențiat pentru fiecare stat membru al U.E. cotele de impozitare (cea maximă, unde există mai multe cote) și beneficiarii impozitului (în statele unde bugetul de stat nu este unicul beneficiar al impozitului).

Nr. crt.	Stat membru	Tip impozit și beneficiari	Cota maximă de impunere
1	Malta	impozit profit	35 %
2	Franța	impozit profit	33,33 %
3	Belgia	impozit profit	33,99 %

¹ M. Grigore, "Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs", eLis, 2017

		impozit profit IMM	24,98 %
4	Portugalia	cotă impozit profit totală, din care: cotă impozit profit cotă administrație centrală cotă administrație locală	31,5 % 21 % 9 % 1,5 %
5	Germania	cota combinată de impozit profit cota nominală de impozit profit cotă administrație centrală cotă administrație locală	30,175 % 15 % 0,825 % 14,35 %
6	Grecia	impozit profit	29 %
7	Luxemburg	cota combinată de impozit profit cota nominală de impozit profit cotă administrație centrală cotă administrație locală	26,01 % 18 % 7 % 6,75 %
		Pentru IMM-uri: cota combinată de impozit profit cota nominală de impozit profit cotă administrație centrală cotă administrație locală	22,8 % 15 % 7 % 6,75 %
8	Spania	impozit profit	25 %
9	Austria	impozit profit impozit profit minim anual pentru SRL impozit profit minim anual pentru SA	25 % 1750 EUR 3500 EUR
10	Olanda	impozit profit	25 %
11	Italia	impozit profit	24 %
12	Suedia	impozit profit	22 %
13	Danemarca	impozit profit	22 %
14	Slovacia	impozit profit	21 %
15	Estonia	impozit profit	20 %
16	Letonia	impozit profit	20 %
17	Finlanda	impozit profit	20 %
18	Regatul Unit al Marii Britanii	impozit profit	19 %
19	Cehia	impozit profit	19 %
20	Slovenia	impozit profit	19 %
21	Polonia	impozit profit	19 %
		impozit profit IMM	15 %
22	Croația	impozit profit	18 %
23	România	impozit profit	16 %
		impozit venit microîntreprindere	1% / 3 %
24	Lituania	impozit profit	15 %
25	Cipru	impozit profit	12,5 %
26	Irlanda	impozit profit	12,5 %
27	Bulgaria	impozit profit	10 %
28	Ungaria	impozit profit	9 %

Sursa: http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html:

Într-un clasament al cotelor maxime de impunere a profitului realizat de Ziarul Financiar¹ se observă că în anul 2016, la taxarea profitului (16%) România se afla pe locul 24 în UE, având, de asemenea, una dintre cele mai mici rate de impozit, astfel cum se poate observa în Graficul nr. 1.

Grafic nr. 1

Sursa : Ziarul Financiar din data de 07.07.2017

¹ Iulian Anghel, "România - în plutonul țărilor cu cele mai mici taxe din Uniunea Europeană", Ziarul Financiar, 07.07.2017, <http://www.zf.ro/eveniment/romania-in-plutonul-tarilor-cu-cele-mai-mici-taxe-din-uniunea-europeana-16570391>

În acest clasament se poate observa ca toate țările din Europa de Est au cote mici de impozitare a profitului (Bulgaria, Ungaria, Cehia, Lituania, Estonia, Letonia și Slovacia), pentru că lupta pentru atragerea capitalurilor străine este foarte ascuțită, iar unul dintre puținele avantaje ale acestor țări este reprezentat de taxele mici.

Nu trebuie ignorat faptul că și veniturile acestor țări din taxe și impozite sunt unele dintre cele mai mici din UE (circa 26% din PIB în cazul României, 30% în cazul Lituaniei, 31% al Letoniei sau 34% al Poloniei), față de 47% în Franța sau față de o medie de 40% în UE.

În privința perioadei fiscale pe teritoriul Uniunii Europene impozitarea profitului este anuală, dar modul de declarare și de prelevare este diferit. Astfel plata impozitului pe profit se face anual, o singură dată, după închiderea anului fiscal, în unele state, sau înainte de închiderea anului fiscal, în altele. Majoritatea statelor prevăd încasarea eșalonată, anticipată, pe parcursul unui an fiscal, lunar, trimestrial sau conform reglementarilor naționale. În tabelul 2 putem observa diversitatea modalităților de colectare a impozitului pe profit pe teritoriul Uniunii Europene.

Tabelul 2. Perioadele de plată a impozitului pe profit pentru statele membre UE

Nr.crt	Statul	Modalitatea de plata
1	Austria	Trimestrial, în avans
2	Belgia	Trimestrial, în avans
3	Bulgaria	Anual, în avans
4	Cehia	Trimestrial sau semestrial în avans
5	Cipru	Anual, unic
6	Croația	lunar în avans
7	Danemarca	Anual,unic
8	Estonia	Lunar, în avans
9	Finlanda	Periodic, în avans
10	Franța	Trimestrial, în avans
11	Germania	Trimestrial, în avans
12	Grecia	In 8 părți egale, lunar din luna mai până în decembrie.
13	Irlanda	Anual, unic
14	Italia	Anual, unic
15	Letonia	Lunar, în avans
16	Lituania	Trimestrial, în avans
17	Luxemburg	Trimestrial, în avans
18	Malta	Trimestrial, în avans
19	Olanda	Anual, unic
20	Polonia	Lunar sau trimestrial, în avans
21	Portugalia	Periodic, în avans
22	Regatul Unit	Plata unica, anuala

23	Romania	Trimestrial, în avans
24	Slovacia	Anual,unic
25	Slovenia	Anual, unic
26	Spania	Anual, unic
27	Suedia	Anual, unic
28	Ungaria	Periodic, în avans

Sursa: http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html:

3. Concluzii

La nivel local întreprinzătorii ar trebui să analizeze și să aplice, în funcție de specificul activității, anumite facilități fiscale venite din partea Guvernului în sprijinul dezvoltării mediului de afaceri.

Consider că sistemul de impozitare a veniturilor microîntreprinderilor, prin diferențierea cotelor de impozitare, are un rol important în dezvoltarea de noi companii și generarea de noi locuri de muncă.

În urma studiului comparativ al cotei de impozitare a profitului la nivelul țării noastre cu al celorlalte state membre UE, consider că prin menținerea cotei scăzute de impozitare a profitului, România are posibilitatea de a atrage investitori. Principala problemă o constituie însă instabilitatea legislației fiscale. De asemenea investitorii analizează și alte aspecte ale sistemului fiscal din România, multe dintre ele, cum ar fi nivelul ridicat al contribuțiilor sociale, fiind în defavoarea României.

Notă: Articolul reprezintă parte din lucrarea de disertație STUDIU PRIVIND IMPOZITUL PE PROFIT, realizat[pentru finalizarea studiilor de master: Management Contabil, Audit Și Expertiza Contabila - Universitatea "Nicolae Titulescu" București, sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore

Referințe:

- M. Grigore, "Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs", eLis, 2017
- Iulian Anghel, "Romania - în plutonul țărilor cu cele mai mici taxe din Uniunea Europeană", Ziarul Financiar, 07.07.2017, <http://www.zf.ro/eveniment/romania-in-plutonul-tarilor-cu-cele-mai-mici-taxe-din-uniunea-europeana-16570391>
- Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările ulterioare
- http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html

IMPOZITUL PE PROFIT ÎN ROMÂNIA ȘI ALTE STATE MEMBRE

Georgeta-Manuela FLORE*

Abstract

Chiar dacă ponderea impozitului pe profit în PIB-ul statelor membre ale Uniunii Europene nu este mare comparativ cu cea a altor impozite, impozitul pe profit este foarte important pentru mediul de afaceri, deoarece o cotă de impozitare redusă atrage mai mulți investitori în statul care o practică. Această lucrare evidențiază caracteristicile și rolul impozitului pe profit în România, pornind de la evoluția acestuia din 1991 până în prezent și încheind cu o analiză comparativă a cotei de impozit pe profit din România cu cotele practicate în statele membre ale Uniunii Europene.

Lucrarea conține și o scurtă comparație a sistemului de impunere a profitului din România și Bulgaria, în scopul evidențierii avantajelor înființării unei firme în Bulgaria din punct de vedere al impozitării profitului.

Cuvinte cheie: *impozit pe profit, contribuabili, profit impozabil, cota de impozit pe profit, cheltuieli deductibile.*

JEL Classification: *H25 Business Taxes*

1. Introducere

Impozitul pe profit reprezintă un impozit direct aplicabil profitului obținut de o societate comercială. Profitul reprezintă o formă de venit obținută prin intermediul unei activități economice, ca urmare a investiției unui capital. Pentru ca venitul realizat să poată fi calificat drept profit, este necesar ca activitatea economică să fie desfășurată cu scopul obținerii de beneficii. Această subliniere este foarte importantă întrucât în practică există situația în care o entitate desfășoară o activitate producătoare de venit ce nu este calificată drept profit, pentru că nu există intenția obținerii unui beneficiu, iar veniturile sunt destinate susținerii unei alte activități proprii entității respective.

În România, impozitului pe profit îi revine un loc deosebit de important atât din punct de vedere al contribuției sale în formarea veniturilor bugetului public, cât și prin influența sa asupra activității economico-sociale generatoare de profit și asupra structurii de ansamblu a economiei naționale.

Lucrarea prezintă evoluția impozitului pe profit în România, o sinteză a prevederilor Codului fiscal actual privind impozitul pe profit, dar și o analiză comparativă a cotelor de impozitare aplicate de statele membre ale Uniunii Europene în anul 2017.

---

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: georgeta.manuela@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia Grigore (mgrigore@univnt.ro).

În ultima parte a lucrării vom realiza o scurtă comparație a sistemului de impunere a profitului din România și Bulgaria, evidențiind avantajelor înființării unei firme în Bulgaria din punct de vedere al impozitării profitului.

Printre elementele impozitului pe profit pe care le vom aborda în cele ce urmează se numără: contribuabilii și sfera de aplicare, baza de impozitare, cota, asietă și obligațiile contribuabililor.

2. Impozitul pe profit în România

2.1. Evoluția impozitului pe profit în România din 1991 până în prezent

Sistemul de impozitare a profitului din România, ca și sistemul fiscal în ansamblu, se află într-un proces continuu de perfecționare. Prima reglementare a impozitului pe profit după revoluția din 1989 a fost Legea nr. 12 din 30 ianuarie 1991. În forma sa inițială, această lege a instituit impozitul pe profit ca un instrument fiscal menit să înlocuiască mai multe impozite existente anterior în vigoare.

În următorii ani legislația a suferit o serie de modificări bazate pe diferite considerente economice sau legate de integrarea României în Uniunea Europeană. Modificările au vizat atât cota de impunere, cât și modul de calcul al bazei impozabile, plătitorii și modul de plată.

În tabelul nr. 1 se poate observa modul în care s-au modificat cotele de impozit pe profit din 1991 până în prezent.

Tabelul nr. 1: Evoluția impozitului pe profit în România din 1991 până în prezent

Act normativ	Cota generală	Excepții
Legea nr. 12 din 30 ianuarie 1991	67 de cote progresive pe tranșe, minima și maxima fiind: - 5% pentru profit anual între 25.001-50.000 lei; - 77% pentru profit anual mai mare de 955 milioane lei.	
1995	38%	<ul style="list-style-type: none"> •22% – pentru contribuabilii care realizează venituri din jocuri de noroc, cluburi și baruri cu program de noapte dacă ponderea veniturilor realizate din aceste activități depășește 50% din totalul veniturilor; •80% – se aplică asupra veniturilor rămase după scăderea cheltuielilor deductibile și a fondului de rezervă în cazul Băncii Naționale Române.
2001-2002	25%	<ul style="list-style-type: none"> •50% (25% + 25%) – pentru contribuabilii care realizează venituri din jocuri de noroc, cluburi și baruri cu program de noapte. Aceasta cotă se aplică pentru partea din profitul impozabil care corespunde ponderii veniturilor din astfel de activități din total venituri; •5% pentru orice majorare de capital care se efectuează prin încorporarea rezervelor și/sau a profiturilor, cu excepția rezervelor legale și diferențelor favorabile din reevaluarea patrimoniului;

		<ul style="list-style-type: none"> •5% pentru partea din profitul impozabil aferent ponderii veniturilor din export, încasate în valută prin intermediul unui cont bancar din România, din total venituri.
2003	25%	<ul style="list-style-type: none"> •5% în cazul profitului impozabil aferent veniturilor obținute din activitatea desfășurată pe bază de licență în zonele libere; •12,5% aplicată părții din profitul impozabil aferent ponderii veniturilor din export, încasate în valută prin intermediul unui cont bancar din România, în total venituri; •valoarea maximă între 5% din volumul veniturilor aferente activităților desfășurate în barurilor, cluburilor de noapte, discotecilor, cazinourilor și 25% din profitul impozabil aferent acestor activități
2004	25%	<ul style="list-style-type: none"> •5% în cazul profitului impozabil aferent veniturilor obținute din activitatea desfășurată pe bază de licență în zonele libere; • 10% pentru veniturile obținute din tranzacționarea proprietăților imobiliare și tranzacționarea titlurilor de participare; •valoarea maximă între 5% din volumul veniturilor aferente activităților desfășurate în baruri și cluburi de noapte, discoteci sau cazinouri și 25% din profitul impozabil aferent acestor activități.
2005-2016	16%	<ul style="list-style-type: none"> • contribuabilii care desfășoară activități de natura barurilor de noapte, cluburilor de noapte, discotecilor, cazinourilor sau pariurilor sportive, inclusiv persoanele juridice care realizează aceste venituri în baza unui contract de asociere, și în cazul cărora impozitul pe profit datorat pentru activitățile prevăzute în acest articol este mai mic decât 5% din veniturile respective sunt obligați la plata unui impozit de 5% aplicat acestor venituri înregistrat
2017-2018	16%	se menține impozitul minim de 5% din venituri pentru contribuabilii care desfășoară activități de natura barurilor de noapte, cluburilor de noapte, discotecilor, cazinourilor impozit specific pentru hoteluri, campinguri, tabere, restaurante, catering și baruri (HoReCa), datorat de firmele au ca activitate principală sau secundară anumite coduri CAEN aferente acestor activități.

2.2. Delimitări legislative privind impozitul pe profit în România

Începând cu 01.01.2018 condiția pentru ca o firmă să fie plătitoare de impozit pe profit și nu de impozit pe veniturile microîntreprinderii este ca cifra sa de afaceri anuală să fie de minim 1.000.000 euro.

Contribuabilii și sfera de aplicare a impozitului pe profit

Conform Codului fiscal¹, următoarele persoane au obligația de a plăti impozit pe profit:

- persoanele juridice române;
- persoanele juridice străine care desfășoară activități în cadrul unuia sau mai multor sedii permanente în România;

¹ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal

- c. persoanele juridice străine care au locul de exercitare a conducerii efective în România;
- d. persoanele juridice străine care realizează venituri astfel cum sunt prevăzute la art.12 lit. h)
- e. persoanele juridice cu sediul social în România, înființate potrivit legislației europene.

În tabelul nr. 2 este prezentată sfera de aplicare a impozitului pe profit pentru fiecare categorie de contribuabili.²

Tabelul nr 2: Sfera de aplicare a impozitului pe profit

Contribuabili	Sfera de aplicare
- persoanele juridice române	- profitul impozabil obținut din orice sursă, atât din România, cât și din străinătate
- persoanele juridice străine având locul de exercitare a conducerii efective în România	
- persoanele juridice cu sediul social în România, înființate potrivit legislației europene (societate europeană sau societate cooperativă europeană).	
- persoanele juridice străine care desfășoară activitate prin intermediul unui sediu permanent din România	- profitul impozabil atribuibil sediului permanent din România

Calculul profitului impozabil

Primul pas ce trebuie efectuat în vederea determinării impozitului pe profit este reprezentat de determinarea profitului contabil, după următoarea formulă:

$$\text{Profit contabil} = \text{Venituri totale} - \text{Cheltuieli totale}$$

Pentru a obține impozitul pe profit este necesar să aplicăm cota de 16% asupra profitului impozabil care este diferit de profitul contabil.

Pentru determinarea profitului impozabil aplicăm următoarea formulă de calcul:

$$\text{Profit impozabil} = \text{profit contabil} + \text{cheltuieli nedeductibile-venituri neimpozabile} - \text{deduceri.}$$

În Tabelul nr. 3 sunt prezentate tipurile de cheltuieli și venituri întâlnite în cadrul unei societăți comerciale, însoțite de exemple:

Tabelul nr. 3: Tipuri de cheltuieli și venituri

Clasificare	Exemplu
Venituri	
- venituri impozabile	- veniturile care se iau în calcul atât la determinarea profitului contabil brut, cât și la calculul profitului impozabil (ex: diferențele favorabile de curs valutar, rezultate în urma evaluării creanțelor și datoriilor în valută)
- venituri neimpozabile	- dividende primite de la o persoană juridică română; - venituri din reducerea sau anularea provizioanelor pentru care nu s-a acordat deducere;
Cheltuieli	
- cheltuieli deductibile	- cheltuielile efectuate în scopul realizării activității economice
- cheltuieli cu deductibilitate limitată	- cheltuieli de protocol: cadouri acordate partenerilor de afaceri în limita a 100lei/cadou/beneficiar; - cheltuielile cu tichetele de masă, în limita a 1

² Grigore M. Z., Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs, 2017

	tichet/persoană/zi lucrată
- cheltuieli nedeductibile	- dobânzile/majorările de întârziere, amenzile, confiscările datorate către autoritățile române sau străine; - cheltuielile înregistrate în contabilitate, care nu au la bază un document justificativ

Impozitul pe profit este egal cu 16% înmulțit cu profitul impozabil determinat.

“În cazul în care există pierdere fiscală anuală realizată începând cu anul 2009, stabilită prin declarația de impozit pe profit, aceasta se recuperează din profiturile impozabile obținute în următorii 7 ani consecutivi. Recuperarea pierderilor se efectuează în ordinea înregistrării acestora, la fiecare termen de plată a impozitului pe profit.

Impozit pe profit = 16% x (profit impozabil – pierdere fiscală de recuperat din anii precedenți).³

Declararea și plata impozitului pe profit

Impozitul pe profit se declară pentru trimestrele I-III, în formularul cu numărul 100 denumit “Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat” până pe data de 25 a lunii aferente trimestrului de raportare. În cazul în care, în perioada raportării, a fost înregistrată o pierdere fiscală sau o scădere a profitului impozabil, în formular se va înscrie cifra 0 (zero). În cazul impozitului pe profit anual, acesta se declară până pe 25 martie a anului următor celui pentru care este calculat impozitul, în formularul numărul 101 denumit “Declarație privind impozitul pe profit”. Întreprinderea este obligată să plătească impozitul pe profit până pe data de 25 inclusiv a primei luni următoare trimestrului pentru care este calculat impozitul. În situația în care orice sumă reprezentând obligația fiscală nu este plătită la data stabilită, întreprinderea se obligă să plătească majorările de întârziere pentru suma respectivă pe perioada cuprinsă între termenul de plată și data la care obligația fiscală este efectuată inclusiv. Asemenea majorări sunt plătite și de organul fiscal pentru sumele virate în plus de contribuabili și nerestituite în termenul stipulat în legislația în vigoare.

În ceea ce privește impozitul pe profit, societățile pot aplica unul din următoarele două sisteme de calcul:

- **sistemul real:** calculează și evidențiază trimestrial (pentru trimestrele I - III), cumulat de la începutul anului, impozitul pe profit. Regularizarea se face până la data de 25 martie anul următor.
- **sistemul anticipat:** începând cu data de 1 ianuarie 2013, agenții economici pot opta pentru sistemul anticipat, specific societăților bancare. Opțiunea se efectuează până la data de 31 ianuarie inclusiv a anului fiscal pentru care se solicită acest sistem. Opțiunea efectuată este obligatorie pentru cel puțin 2 ani fiscali consecutivi. Ieșirea din sistemul anticipat se efectuează până la data de 31 ianuarie inclusiv a anului fiscal pentru care se solicită aplicarea sistemului real.

Plățile anticipate trimestriale = 1/4 x impozitul pe profit datorat pentru anul precedent, actualizat cu indicele prețurilor de consum, care se comunică prin ordin al ministrului finanțelor publice până la data de 15 aprilie a anului fiscal pentru care se efectuează plățile anticipate. Pentru 2017 acest indice este **101,4%.**⁴

Cele două sisteme de impunere sunt prezentate în Tabelul nr. 4.

³ Grigore M. Z., Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs, 2017

⁴ Grigore M. Z., Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs, 2017

Tabelul nr. 4. Sisteme de impunere a profitului în România

Sistem de impunere	Termen declarare și plată	Declarație
sistemul real	25 aprilie pt. Ip aferent trim. I	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 iulie pt. Ip aferent trim. II	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 octombrie pt. Ip aferent trim. III	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 martie pt. Ip aferent întregului an	Declarația anuală de impozit pe profit (101)
sistemul anticipat	25 aprilie pt. Ip aferent trim. I	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 iulie pt. Ip aferent trim. II	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 octombrie pt. Ip aferent trim. III	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 decembrie pt. Ip aferent trim. IV	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 martie pt. Ip aferent întregului an	Declarația anuală de impozit pe profit (101)

Sursa: Grigore M. Z., Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs, 2017

2.3. Impozitul pe profit în România și în celelalte state membre ale U.E.

România are printre cele mai scăzute niveluri ale impozitului pe profit din Uniunea Europeană. Din acest motiv, ponderea în PIB a veniturilor din impozite este mică.

Cu toate acestea, conform unui articol publicat de Mediafax, având la bază un raport al Eurostat, România a înregistrat cea mai mare creștere economică din Uniunea Europeană, de 5,7%, în al doilea trimestru din 2017, comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut, fiind urmată de Letonia cu 4,8%. Anterior, Institutul Național de Statistică a anunțat că Produsul Intern Brut a crescut în semestrul I 2017 cu 5,8% pe seria brută, fata de același trimestru din 2016⁵.

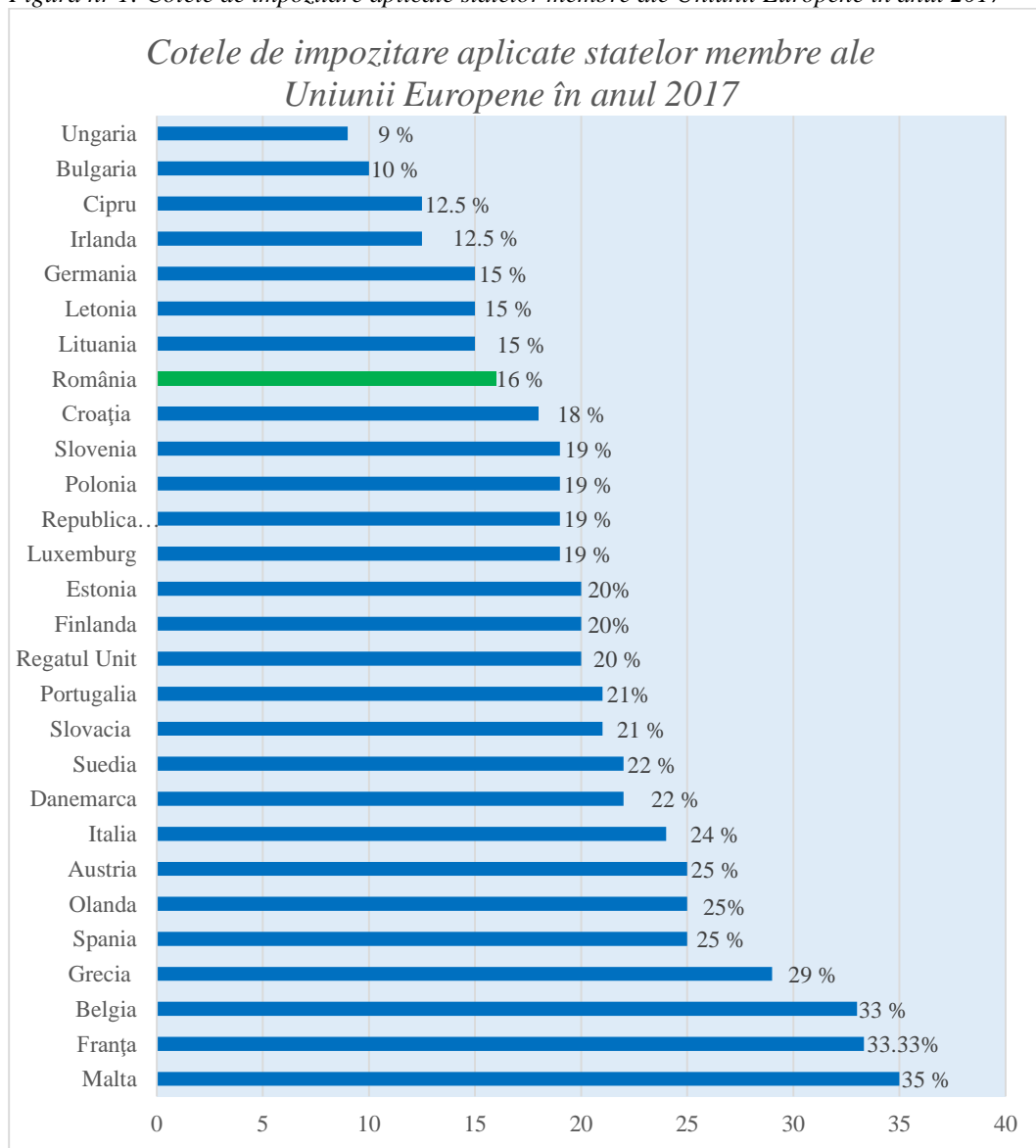
După cum se poate observa din Figura nr 1., România are o cotă a impozitului pe profit de 16%, însă nu este cel mai scăzut din Uniunea Europeană. Cele mai scăzute impozite pe profit sunt practicate în Ungaria - 9%, Bulgaria - 10%, Cipru și Irlanda, fiecare cu 12.5%, urmând Germania, Letonia și Lituania cu 15%. România vine imediat după aceste state, pe locul 8.

În cealaltă parte a topului, cu cele mai ridicate impozite pe profit, regăsim următoarele state: Belgia (33%), Franța (33.33%) și Malta (35%).

România este urmată de Croația cu 18%, Slovenia, Polonia, Republica Cehă, Luxemburg fiecare cu 19%, Estonia, Finlanda, Regatul Unit fiecare cu 20%, Portugalia, Slovacia fiecare cu 21%, Suedia, Danemarca fiecare cu 22%, Italia cu 24%, Austria, Olanda, Spania fiecare cu 25%, urmând Grecia cu 29%.

⁵ <http://www.mediafax.ro>

Figura nr 1: Cotele de impozitare aplicate statelor membre ale Uniunii Europene în anul 2017

Sursa: <http://ec.europa.eu/>

2.4. Impozitul pe profit în România și Bulgaria: scurtă comparație

Pentru că numeroși întreprinzători din România sunt își înființează firme în Bulgaria, în tabelul nr. 5 voi analiza comparativ sistemul de impunere a profitului din cele două țări vecine.

Tabelul nr. 5: Impozitul pe profit în România și Bulgaria: scurtă comparație

ROMANIA	BULGARIA
- Ocupă locul 8 în ierarhia celor mai mici cote de impozit pe profit din Uniunea Europeană, cu un procent de 16%.	- Practică a doua cea mai mică cotă de impozit pe profit din Uniunea Europeană (10%).
- Societățile sunt obligate să declare impozitul pe profit pentru trimestrele I-III, până pe data de 25 a lunii aferente trimestrului de raportare. În cazul impozitului pe profit anual, acesta se declară până pe 25 martie a anului următor celui pentru care este calculat impozitul. Întreprinderea este obligată să plătească impozitul pe profit până pe data de 25 inclusiv a primei luni următoare trimestrului pentru care este calculat impozitul.	- Societățile nu sunt obligate să depună declarații fiscale trimestriale dacă cifra de afaceri anuală este mai mică de 150.000 euro. Societățile au obligația să depună o declarație anuală de impozit pe profit până la data de 31 martie inclusiv a anului următor. În același termen societățile trebuie să plătească și impozitul pe profit anual.
- Contabilitate din Romania are la bază Legea 82/1991 "Legea Contabilității" precum și Standardele Internaționale de Raportare Financiară.	- Conform Legii contabilității din Bulgaria, contabilitatea se bazează pe Standardele Internaționale de Contabilitate, respectiv Standardele Internaționale de Raportare Financiară.
- Situațiile financiare ale companiilor din România trebuie semnate de un contabil autorizat.	- O companie din Bulgaria nu este obligată să aibă un contabil autorizat. Singura cerință este că societatea trebuie să prezinte rapoarte fiscale corecte în timp.
- Societățile comerciale trebuie să depună situații financiare anuale obligatoriu, iar dacă în exercițiul financiar precedent au înregistrat o cifră de afaceri mai mare de 220.000 lei trebuie să întocmească și o raportare contabilă semestrială (până la 30 iunie).	- Bilanțul firmei trebuie depus anual în cazul în care societatea nu este înregistrată în scopuri de TVA. Pentru bilanț este nevoie de semnătura unui auditor numai în cazul întreprinderilor mari.

Sursa : <http://www.kutov.eu>

3. Concluzii

Profitul este o formă de venit obținut prin intermediul desfășurării unei activități economice ca urmare a investiției unui capital.

Impozitul pe profit este un impozit direct care se aplică rezultatului pozitiv obținut din desfășurarea unei activități economice.

Așa cum reiese din prezenta lucrare, impozitul pe profit a fost implementat în România prin Legea nr.12 din 1991. Pe parcursul anilor, s-a urmărit modernizarea continuă a acestui tip de impozit avându-se în vedere sfera de cuprindere, cheltuielile deductibile și nedeductibile, cotele de impunere, reducerile și scutirile.

Din anul 2005, cota de impozit pe profit a devenit 16%, fiind una dintre cele mai reduse cote de impozitare din Europa. Cele mai scăzute cote de impozit pe profit sunt practicate în Ungaria - 9%, Bulgaria - 10%, Cipru și Irlanda, fiecare cu 12.5%, urmând Germania, Letonia și

Lituania cu 15%. Cele mai ridicate cote de impozit pe profit se regăsesc în Belgia (33%), Franța (33.33%) și Malta (35%).

Din comparația sistemelor de impozitare a profitului în România și Bulgaria rezultă că vecinii de la sud de Dunăre au un sistem mai avantajos pentru întreprinzători, atât din punct de vedere al cotei de impunere (mai mică cu 6%), cât și ca obligații declarative. În Bulgaria societățile nu sunt obligate să depună declarații fiscale trimestriale decât dacă au o cifră de afaceri anuală este mai mare de 150.000 euro.

Referințe

- Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal
- Grigore M. Z., Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs, 2017
- <http://www.mediafax.ro>
- <http://ec.europa.eu/>
- <http://www.kutov.eu>

STUDIU PRIVIND IMPOZITUL PE PROFIT

Ioana MINCA*

Abstract

Impozitul pe profit are un rol însemnat atât din punct de vedere al contribuției sale în formarea veniturilor publice, cât și din punct de vedere al influenței pe care o are asupra activității economico-sociale generatoare de profit. Firmele plătitoare de impozit pe profit au la dispoziție numeroase pârghii de optimizare fiscală care rezultă din utilizarea deducerilor permise de Codul fiscal. Articolul ilustrează din punct de vedere practic, pe exemplul societății Metro Systems Romania SA, modul de calcul al profitului impozabil și al impozitului pe profit pentru un an fiscal. Pentru aceasta am evidențiat veniturile neimpozabile, cheltuielile nedeductibile și deducerile fiscale înregistrate de firmă, precum și temeiul legal pentru determinarea acestora.

Cuvinte cheie: *impozit pe profit, venituri neimpozabile, cheltuieli nedeductibile, deduceri fiscale, profit impozabil*

Clasificare JEL: *H25, O15, P44*

1. Introducere

Impozitul pe profit este datorat de persoanele juridice române și persoanele juridice străine care desfășoară activități în România prin intermediul unui sediu permanent.

Impozitul pe profit (I_p) se determină prin parcurgerea următoarelor etape:¹

$I_p = 16\% \times (\text{Profit impozabil} - \text{Pierdere fiscală de recuperat din anii precedenți})$

$\text{Profit impozabil} = \text{Profit brut} - \text{Venituri neimpozabile} + \text{Cheltuieli nedeductibile} - \text{Deduceri fiscale}$

Pierderea fiscală anuală stabilită prin declarația de impozit pe profit, se recuperează din profiturile impozabile obținute în următorii 7 ani consecutivi. Recuperarea pierderilor se efectuează în ordinea înregistrării acestora, la fiecare termen de plată a impozitului pe profit.

Contribuabilii care efectuează sponsorizări și/sau acte de mecenat scad din impozitul pe profit datorat sumele aferente, doar cu respectarea următoarelor limite maxime cumulative:

- 0,5 % din cifra de afaceri;
- 20% din impozitul pe profit datorat.

Începând cu anul 2014, sumele din sponsorizări, mecenat și bursele private care nu sunt scăzute din impozitul pe profit se pot reporta în următorii 7 ani consecutivi.

---

* masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, program master Contabilitate și Auditul Entităților Economice, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: : ioanaminca88@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro).

¹ Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2018.

Recuperarea acestor sume se va efectua în ordinea înregistrării acestora, în aceleași condiții, la fiecare termen de plată a impozitului pe profit.

În cadrul acestei lucrări va fi analizat modul de calcul și de plată al impozitului pe profit din perspectiva unei societăți comerciale care acționează pe piața de servicii IT. Compania de referință este METRO SYSTEMS ROMANIA SA, societate plătitoare de impozit pe profit din 22.12.2004, având ca obiect de activitate principal *Activități de servicii în tehnologia informației(6201)*.

2.Studiu privind determinarea și plata impozitului pe profit la Metro Systems Romania SRL

Calculul profitului impozabil și al impozitului pe profit se face trimestrial, în funcție de veniturile și cheltuielile cumulate de la începutul anului până la sfârșitul trimestrului respectiv. În continuare vom determina impozitul pe profit aferent trimestrului I, apoi cumulat pe trimestrele I și II, cumulat pe trimestrele I, II și III și în final pe tot anul 2016.

2.1.Determinarea impozitului pe profit aferent trimestrului I 2016

În Tabelul 2.1.1 este prezentat modul de determinarea rezultatului brut.

Tabel 2.1.1:Determinarea rezultatului bruttrim. I 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Venituri din exploatare	36.728.671,35
(2)	Cheltuieli din exploatare, din care:	34.495.468,55
	Cheltuieli cu protocol	95.206,40
	Cheltuieli cu sponsorizare	893,56
	Cheltuieli cu amortizarea	416.160,08
	Cheltuieli cu provizioanele	1.227.012,44
(3)= (1)-(2)	Rezultat din exploatare	2.233.202,80
(4)	Venituri financiare	217.950,19
(5)	Cheltuieli financiare	620.438,96
(6)= (4)- (5)	Rezultat financiar	-402.488,77
(7)=(3)+ (6)	Rezultat brut	1.830.714,03

Sursa:Balanta de verificare ianuarie-martie 2016

Deducerile fiscale sunt reprezentate de amortizarea fiscală în valoare de 416.160,08 lei. Cheltuielile cu amortizarea contabilă au aceeași valoare cu amortizarea fiscală.

Societatea nu a înregistrat venituri neimpozabile.

Cheltuielile deductibile limitat sunt prezentate în Tabelul 2.1.2 și Tabelul 2.1.3.

Tabelul 2.1.2:Cheltuieli de protocol nedeductibile fiscaltrim. I 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Profit Contabil brut	1.830.714,03
(2)	Cheltuieli protocol	95.206,40
(3)	Venituri neimpozabile	0.00
(4)	Cheltuieli aferente veniturilor neimpozabile	0.00

(5)	Cheltuieli cu impozitul pe profit	0.00
(6) = (1)+(2)-(3)+ (4)+(5)	Baza de calcul cheltuieli protocol deductibile fiscal	1.925.920,43
(7) = (6) *2%	Cheltuieli protocol deductibile fiscal	38.518,41
(8) = (2) - (7)	Cheltuieli de protocol nedeductibile fiscal	56.687,99

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-martie 2016

Tabelul 2.1.3: Cheltuieli sociale nedeductibile fiscal

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Total cheltuieli cu salarii	19.561.299,52
(2)	Total cheltuieli sociale înregistrate	53.682
(3) = (1) *5%	Cheltuieli sociale deductibile legal	978.064,98
(4) = (2) - (3)	Cheltuieli sociale nedeductibile fiscal	0.00

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-martie 2016

Cheltuieli nedeductibile totale aferente trimestrului I sunt calculate în Tabelul 2.1.4.

Tabelul 2.1.4: Cheltuieli nedeductibile totale trim. I 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Amortizare contabilă	416.160,08
(2)	Cheltuieli cu provizioanele, din care:	1.227.012,44
	Christmas bonus și taxele aferente	520.528,44
	Concedii neefectuate și taxele aferente	706.484
(3)	Protocol nedeductibil	56.687,99
(4)	Penalități Buget	-140
(5)	Alte cheltuieli nedeductibile	89.615,04
	Cheltuieli nedeductibile totale	1.789.335,55

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-martie 2016

Tabelul 2.1.5 prezintă modul de determinarea rezultatului impozabil și a impozitului pe profit.

Tabelul 2.1.5: Rezultatul impozabil și impozitului pe profit trim. I 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Rezultat brut	1.830.714,03
(2)	Venituri neimpozabile	0,00
(3)	Cheltuieli nedeductibile	1.789.335,55
(4)	Deducerifiscale	416.160,08
(5)=(1)-(2)+(3)-(4)	Rezultat impozabil	3.203.889,50
(6) = (5) *16%	Impozit pe profit calculat	512.622

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-martie 2016

Determinarea cheltuielilor de sponsorizare ce se deduc din impozitul pe profit se face conform Tabelului 2.1.6. Aceste cheltuieli sunt reportate din anul fiscal anterior, aplicându-se regulile de deductibilitate din anul 2015.

Tabelul 2.1.6: Cheltuieli de sponsorizare dedus din impozitul pe profit trim. I 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Total cheltuieli sponsorizare	893,56
(2)	Cifra de afaceri	36.673.410,92
(3)	Impozit pe profit calculat	512.622
(4)=0,3%*(2)	0,3% din Cifra de afaceri (2015)	110.020,23
(5)=20%*(3)	20% din impozitul pe profit	102.524,40
	Credit Fiscal	893,56

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-martie 2016

Tabelul 2.1.7 conține etapele determinării impozitului datorat după deducerea cheltuielilor de sponsorizare și a impozitului achitat în cursul anului.

Tabelul 2.1.7: Impozitul pe profit datorat pentru trim. I 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Impozit pe profit calculat	512.622
(2)	Sponsorizare deductibila	894
(3) = (1)-(2)	Impozit pe profit final	511.728
(4)	Impozit platit de la inceputul anului	0
(5)	Impozit inregistrat de la inceputul anului	0
(6)	Impozit de plata	511.728

Până la 25 aprilie 2016 societatea Metro Systems Romania a depus declarația 100 și a achitat către bugetul de stat suma de 511.728 lei.

2.2. Determinarea impozitului pe profit aferent trimestrului al II-lea 2016

În Tabelul 2.2.1 este prezentat modul de determinarea rezultatului brut.

Tabel 2.2.1: Determinarea rezultatului brut trim. II 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Venituri din exploatare	73.926.817,68
(2)	Cheltuieli din exploatare, din care:	69.793.494,19
	Cheltuieli cu protocol	126.259,39
	Cheltuieli cu sponsorizare	167.182
	Cheltuieli cu amortizarea	831.665,57
	Cheltuieli cu provizioanele	1.794.463,28
(3)=(1)-(2)	Rezultat din exploatare	4.133.323,49
(4)	Venituri financiare	713.300,20
(5)	Cheltuieli financiare	802.232,41
(6)=(4)-(5)	Rezultat financiar	-88.932,21
(7)=(3)+(6)	Rezultat brut	4.044.391,28

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-iunie 2016

Deducerile fiscale sunt reprezentate de amortizarea fiscală în valoare de 831.665.57 lei. Cheltuielile cu amortizarea contabilă au aceeași valoare cu amortizarea fiscală.

Societatea nu a înregistrat venituri neimpozabile.

Cheltuielile deductibile limitat sunt prezentate în Tabelul 2.2.2 și Tabelul 2.2.3.

Tabelul 2.2.2: Cheltuieli de protocol nedeductibile fiscal trim. II 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Profit Contabil brut	3.532.663
(2)	Cheltuieli protocol	126.259
(3)	Venituri neimpozabile	0
(4)	Cheltuieli aferente veniturilor neimpozabile	0
(5)	Cheltuieli cu impozitul pe profit	511.728
(6)=(1)+(2)-(3)+(4)+(5)	Baza de calcul cheltuieli protocol deductibile fiscal	4.170.651
(7) = (6) *2%	Cheltuieli protocol deductibile fiscal	83.413,01
(8) = (2) - (7)	Cheltuieli de protocol nedeductibile fiscal	42.846,38

Sursa: Balanța de verificare ianuarie-iunie 2016

Tabelul 2.2.3: Cheltuieli sociale nedeductibile fiscal

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Total cheltuieli cu salarii	38.941.772
(2)	Total cheltuieli sociale înregistrate	94.314
(3) = (1) *5%	Cheltuieli sociale deductibile legal	1.947.089
(4) = (2) - (3)	Cheltuieli sociale nedeductibile fiscal	0

Sursa: Balanța de verificare ianuarie-iunie 2016

Cheltuieli nedeductibile totale aferente trimestrului II sunt calculate în Tabelul 2.2.4.

Tabelul 2.2.4: Cheltuieli nedeductibile totale trim. II 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Amortizare contabilă	831.665,57
(2)	Cheltuieli cu provizioanele, din care:	1.794.463,28
	Christmas bonus și taxele aferente	649.787,28
	Concedii neefectuate și taxele aferente	1.144.676
(3)	Protocol nedeductibil	42.846,38
(4)	Penalități Buget	175
(5)	Alte cheltuieli nedeductibile	474.844,12
	Cheltuieli nedeductibile totale	3.143.994,35

Sursa: Balanța de verificare ianuarie-iunie 2016

Tabelul 2.2.5 prezintă modul de determinarea rezultatului impozabil și a impozitului pe profit.

Tabelul 2.2.5: Rezultatul impozabil și impozitului pe profit trim.II 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Rezultat brut	4.044.391,28
(2)	Venituri neimpozabile	0.00
(3)	Cheltuieli nedeductibile	3.143.994,35
(4)	Deducerifiscale	831.665,57
(5)=(1)-(2)+(3)-(4)	Rezultat impozabil	6.356.720.06
(6) = (5) *16%	Impozit pe profit calculat	1.017.075

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-iunie 2016

Determinarea cheltuielilor de sponsorizare (reportate din anul 2015) ce se deduc din impozitul pe profit se face conform Tabelului 2.2.6.

Tabelul 2.2.6: Cheltuieli de sponsorizare dedus din impozitul pe profit trim.II 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Total cheltuieli sponsorizare	167.182
(2)	Cifra de afaceri	73.853.263
(3)	Impozit pe profit calculat	1.017.075
(4)=0,3%*(2)	0,3% din Cifra de afaceri (2015)	221.560
(5)=20%*(3)	20% din impozitul pe profit	203.415
	Credit Fiscal	167.182

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-iunie 2016

Impozitul de plată se determină scăzând cheltuielile de sponsorizare de dedus și impozitul achitat pentru trimestrul I, conform Tabelului 2.2.7.

Tabelul 2.2.7: Impozitul pe profit datorat pentru trim. II 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Impozit pe profit calculat	1.017.075
(2)	Sponsorizare deductibila	167.182
(3)=(1)-(2)	Impozit pe profit final	849.893
(4)	Impozit platit de la inceputul anului	511.728
(5)	Impozit inregistrat de la inceputul anului	511.728
(6)	Impozit de plata	338.165

Până la 25 iulie 2016 societatea Metro Systems Romania, a deus declarația 100 și a achitat către bugetul de stat suma de 338.165 lei.

2.3. Determinarea impozitului pe profit aferent trimestrului al III-lea 2016

În tabelul 2.3.1. sunt prezentate veniturile și cheltuielile totale cumulate pe primele trei trimestre ale anului 2016 și rezultatul brut aferent acestei perioade.

Tabel 2.3.1: Determinarea rezultatului brut trim. III 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Venituri din exploatare	109.972.444,98
(2)	Cheltuieli din exploatare, din care:	105.319.253,45
	Cheltuieli cu protocol	145.843,78
	Cheltuieli cu sponsorizare	167.182
	Cheltuieli cu amortizarea	1.291.675,88
	Cheltuieli cu provizioanele	1.033.978,75
(3)=(1)-(2)	Rezultat din exploatare	4.653.191,53
(4)	Venituri financiare	831.123,01
(5)	Cheltuieli financiare	1.338.186,54
(6)= (4)-(5)	Rezultat financiar	-507.063,53
(7)=(3)+(6)	Rezultat brut	4.146.128

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-septembrie 2016

Deducerile fiscale sunt reprezentate de amortizarea fiscală în valoare de 1.291.675,88lei. Cheltuielile cu amortizarea contabilă au aceeași valoare cu amortizarea fiscală.

Societatea nu a înregistrat venituri neimpozabile.

Cheltuielile deductibile limitat sunt prezentate în Tabelul 2.3.2 și Tabelul 2.3.3.

Tabelul 2.3.2: Cheltuieli de protocol nedeductibile fiscal trim. III 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Profit Contabil brut	3.296.235
(2)	Cheltuieli protocol	145.843,78
(3)	Venituri neimpozabile	0.00
(4)	Cheltuieli aferente veniurilor neimpozabile	0.00
(5)	Cheltuieli cu impozitul pe profit	849.893
(6)=(1)+(2)-(3)+(4)+(5)	Baza de calcul cheltuieli protocol deductibile fiscal	4.291.971,78
(7) = (6) *2%	Cheltuieli protocol deductibile fiscal	85.839,44
(8) = (2) - (7)	Cheltuieli de protocol nedeductibile fiscal	60.004,34

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-septembrie 2016

Tabelul 2.3.3: Cheltuieli sociale nedeductibile fiscal trim. III 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Total cheltuieli cu salarii	58.223.498,52
(2)	Total cheltuieli sociale inregistrate	151.314
(3) = (1) *5%	Cheltuieli sociale deductibile fiscal	2.911.175
(4) = (2) - (3)	Cheltuieli sociale nedeductibile fiscal	0

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-septembrie 2016

Cheltuielile nedeductibile totale aferente trimestrului I sunt calculate în Tabelul 2.3.4.

Tabelul 2.3.4: Cheltuieli nedeductibile totale trim. III 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Amortizare contabilă	1.291.675,88
(2)	Cheltuieli cu provizioanele, din care:	1.033.978,75
	Christmas bonus și taxele aferente	952.794,75
	Concedii neefectuate și taxele aferente	81.184
(3)	Protocol nedeductibil	60.004,34
(4)	Penalități Buget	155
(5)	Alte cheltuieli nedeductibile	771.078,54
	Cheltuieli nedeductibile totale	3.156.892,51

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-septembrie 2016

Tabelul 2.3.5 prezintă modul de determinarea rezultatului impozabil și a impozitului pe profit.

Tabelul 2.3.5: Rezultatul impozabil și impozitului pe profit trim. III 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Rezultat brut	4.146.128
(2)	Venituri neimpozabile	0.00
(3)	Cheltuieli nedeductibile	3.156.892,51
(4)	Deducerifiscale	1.291.675,88
(5)=(1)-(2)+(3)-(4)	Rezultat impozabil	6.011.344,63
(6) = (5) *16%	Impozit pe profit calculat	961.815

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-septembrie 2016

Cheltuielile de sponsorizare de dedus din impozitul pe profit se determină conform criteriilor de deductibilitate aferente anului precedent, deoarece aceste cheltuieli sunt reportate din 2015 (Tabelul 2.3.6).

Tabelul 2.3.6: Cheltuieli de sponsorizare de dedus din impozitul pe profit trim. III 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Total cheltuieli sponsorizare	167.182
(2)	Cifra de afaceri	109.574.167
(3)	Impozit pe profit calculat	961.815
(4)=0,3%*(2)	0.5% din Cifra de afaceri	547.871
(5)=20%*(3)	20% din impozitul pe profit	192.363
	Credit Fiscal	167.182

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-septembrie 2016

Impozitul de plată se determină scăzând cheltuielile de sponsorizare de dedus și impozitul achitat de la începutul anului, conform Tabelului 2.3.7.

Tabelul 2.3.7: Impozitul pe profit datorat pentru trim. III 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Impozit pe profit calculat	961.815
(2)	Sponsorizare deductibila	167.182
(3))= (1)-(2)	Impozit pe profit final	794.633
(4)	Impozit platit de la inceputul anului	849.893
(5)	Impozit inregistrat de la inceputul anului	849.893
(6)	Impozit de recuperat	-55.260

Până la 25 octombrie 2016 societatea Metro Systems Romania, a depus declaratia 100 cu suma de (-55.260 lei), reprezentând impozit de recuperat.

2.4. Determinarea impozitului pe profit aferent anului 2016

În tabelul 2.4.1. sunt prezentate veniturile și cheltuielile totale ale anului 2016 și rezultatul brut aferent acestui an.

Tabel 2.4.1: Determinarea rezultatului brut aferent anului 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Venituri din exploatare	150.170.563,13
(2)	Cheltuieli din exploatare, din care:	142.772.297,96
	Cheltuieli cu protocol	145.949,09
	Cheltuieli cu sponsorizare	289.101
	Cheltuieli cu amortizarea	1.709.069,70
	Cheltuieli cu provizioanele	793.584
(3)=(1)-(2)	Rezultat din exploatare	7.398.265,17
(4)	Venituri financiare	1.590.739,45
(5)	Cheltuieli financiare	-1.459.188,72
(6)= (4)-(5)	Rezultat financiar	131.550,73
(7)=(3)+(6)	Rezultat brut	7.529.815,90

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-decembrie 2016

Deducerile fiscale sunt reprezentate de amortizarea fiscală în valoare de 1.709.069,70 lei. Cheltuielile cu amortizarea contabilă au aceeași valoare cu amortizarea fiscală.

Societatea nu a înregistrat venituri neimpozabile.

Cheltuielile deductibile limitat sunt prezentate în Tabelul 2.4.2 și Tabelul 2.4.3.

Tabelul 2.4.2: Cheltuieli de protocol nedeductibile fiscal aferente anului 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Profit Contabil brut	8.182.064,90
(2)	Cheltuieli protocol	145.949,09
(3)	Venituri neimpozabile	0.00
(4)	Chelt aferente ven neimpozabile	0.00
(5)	Cheltuieli cu impozitul pe profit	794.633

(6)=(1)+(2)-(3)+(4)+(5)	Baza de calcul cheltuieli protocol deductibile fiscal	9.122.646,99
(7) = (6) *2%	Cheltuieli protocol deductibile fiscal	182.452,94
(8) = (2) - (7)	Cheltuieli de protocol nedeductibile fiscal	0.00

Sursa:Balanta de verificare ianuarie-decembrie 2016

Tabelul 2.4.3:Cheltuieli sociale nedeductibile fiscal aferente anului 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Total cheltuieli cu salarii	77.113.207
(2)	Total cheltuieli sociale inregistrate conform art.21 din Codul Fiscal	190.314
(3) = (1) *5%	Cheltuieli sociale deductibile fiscal	3.855.660,35
(4) = (2) - (3)	Cheltuieli sociale nedeductibile fiscal	0.00

Sursa:Balanta de verificare ianuarie-decembrie 2016

Cheltuieli nedeductibile totale aferente anului 2016 sunt calculate în Tabelul 2.4.4.

Tabelul 2.4.4:Cheltuieli nedeductibile totale aferente anului 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Amortizare contabilă	1.709.069,70
(2)	Cheltuieli cu provizioanele, din care:	793.584
	Christmas bonus și taxele aferente	0
	Concedii neefectuate și taxele aferente	793.584
(3)	Protocol nedeductibil	0
(4)	Penalități Buget	675
(5)	Alte cheltuieli nedeductibile	789.832,99
(6)	Impozit profit	794.633
(7)	Sponsorizari	289.101,40
	Cheltuieli nedeductibile totale	4.376.896,09

Sursa:Balanta de verificare ianuarie-decembrie 2016

Tabelele 2.4.5 și 2.4.6. prezintă modul de determinarea impozitului pe profit și a cheltuielilor de sponsorizare de dedus din acesta.

Tabelul 2.4.5:Rezultatul impozabil și impozitului pe profit aferente anului 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Rezultat brut	8.182.064,90
(2)	Venituri neimpozabile	0.00
(3)	Cheltuieli nedeductibile	4.376.896,09
(4)	Deducerifiscale	1.709.069,70
(5)=		
(1)-(2)+(3)- (4)	Rezultat impozabil	10.849.891,29
(6) = (5) *16%	Impozit pe profit calculat	1.735.983

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-decembrie 2016

Tabelul 2.4.6: Cheltuieli de sponsorizare dedus din impozitul pe profit aferent anului 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Total cheltuieli sponsorizare	289.101
(2)	Cifra de afaceri	149.532.770
(3)	Impozit pe profit calculat	1.735.983
(4)=0,3%*(2)	0.5% din Cifra de afaceri	747.664
(5)=20%*(3)	20% din impozitul pe profit	347.197
	Credit Fiscal	289.101

Sursa: Balanta de verificare ianuarie-decembrie 2016

Impozitul de plată se determină scăzând cheltuielile de sponsorizare de dedus și impozitul achitat de la începutul anului, conform Tabelului 2.4.7.

Tabelul 2.4.7: Impozitul pe profit datorat pentru anul 2016

Nr. crt.	Indicatori	Sume (lei)
(1)	Impozit pe profit calculat	1.735.983
(2)	Sponsorizare deductibila	289.101
(3))= (1)-(2)	Impozit pe profit final	1.446.882
(4)	Impozit platit de la inceputul anului	849.893
(5)	Impozit inregistrat de la inceputul anului	849.893
(6)	Impozit de recuperat	596.989

Până la 25 martie 2017 societatea Metro Systems Romania a depus declarație de impozit pe profit (formular 101) și a achitat către bugetul de stat suma de 596.989 lei.

3. Concluzii

Impozitul pe profit deține un rol important în fiecare stat datorită contribuției pe care o aduce la formarea veniturilor bugetare, însă și datorită faptului că poate influența diferite activități economice din derularea cărora se obține profit.

Societatea analizată a obținut profit și a achitat impozit în primele două trimestre ale anului 2016. Cumulat pe primele trei trimestre impozitul datorat de societate a fost 794.633 lei. Având în vedere că societatea achitase pentru primele două trimestre în contul impozitului suma de 849.893 lei, a rezultat o diferență de impozit de recuperat de 55.260 lei.

Conform declarației 101 privind impozitul pe profit, în anul 2016 societatea datorează un impozit pe profit de 1.735.983 lei. După scăderea sumei datorate conform declarațiilor 100 de 849.893 lei, impozitul rămas de plată pentru anul 2016 a fost de 596.989 lei.

Impozitul pe profit are un impact major atât asupra performanțelor financiare ale firmei, prin faptul că diminuează rezultatul net și implicit dividendele cuvenite asociaților, cât și asupra fluxului de numerar. De aceea managerii firmei trebuie să acorde o atenție deosebită optimizării fiscale prin utilizarea tuturor deducerilor fiscale permise de lege.

Notă: Articolul reprezintă o parte a lucrării de disertație "Studiu privind impozitul pe profit în cadrul societății Metro Systems Romania SA" realizată pentru finalizarea cursurilor de master CAEE.

Referințe

- Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis, 2018
- Legea 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare
- H.G. 1/2018 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare

IMPACTUL MODIFICĂRILOR LEGISLATIVE PRIVIND COTA DE TAXA PE VALOAREA ADAUGATĂ LA O SOCIETATE COMERCIALĂ

Cătălina ION*

Abstract

Această lucrare are ca obiectiv analiza impactului modificărilor legislative privind cota taxei pe valoarea adăugată, la nivelul unei societăți comerciale, care își desfășoară activitatea în România. Determinarea corectă a taxei pe valoarea adăugată are o deosebită importanță pentru funcționarea în bune condiții a unei societăți. În acest scop, societatea trebuie să respecte cu strictețe legislația în vigoare și să asigure condiții corespunzătoare pentru întocmirea documentelor și prelucrarea informațiilor. Chiar dacă este un impozit indirect, rezultatul obținut poate avea un impact destul de mare asupra societății comerciale, depinzând în mare măsură de gradul de deductibilitate și de domeniul de activitate.

Analizând derularea activității și a documentelor, se va putea determina modul în care modificările aduse Codului fiscal privind taxa pe valoarea adăugată au influențat evoluția societății comerciale studiate. Lucrarea de cercetare cuprinde câteva soluții pentru adaptarea societății la valul de modificări legislative din sfera TVA, pentru atingerea obiectivului principal al acesteia, și anume, desfășurarea activității în condiții de continuitate în scopul realizării de profit, indiferent de influența factorilor externi.

Cuvinte cheie: *cota de TVA, TVA deductibilă, TVA colectată, TVA de plată, TVA de recuperat*

Clasificare JEL: *K34, M41*

1. Introducere

În contextul actual, taxa pe valoarea adăugată reprezintă un impozit prin care statul colectează sume importante la bugetul de stat. Modificarea continuă a legislației și netransparența acesteia pot crea un sistem fiscal instabil și impredictibil, ducând la dezechilibre importante, atât la nivel macroeconomic, cât și microeconomic. Pentru a face față acestor modificări, este important să se cunoască foarte bine legislația în vigoare și să se respecte cu strictețe.

Secțiunea 2 a acestei lucrări cuprinde o analiză a evoluției și rolului TVA în România, evidențiind variația cotei standard de TVA și a ponderii acestui impozit în total veniturile bugetare, respectiv în PIB.

---

* Masterand, Facultatea de Științe Economice, Management contabil, audit și expertiză contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: marinescucatalina_pfa@yahoo.com). Aceasta lucrare a fost elaborată sub coordonarea Conf. univ. dr. Maria Zenovia GRIGORE

Secțiunea 3 are ca scop identificarea problemelor apărute la nivelul unei societăți comerciale ca urmare a modificării legislației privind taxa pe valoarea adăugată. Cercetarea este făcută pe o societate comercială cu răspundere limitată, având ca obiect de activitate comerț cu amănuntul al produselor farmaceutice, cu o cifră de afaceri care depășește echivalentul în lei a 100.000 euro. Datele societății sunt analizate prin metoda comparației și se referă la perioada 01.01.2015 – 30.06.2017, perioadă în care cota taxei pe valoarea adăugată a înregistrat modificări importante. Concluziile obținute pot fi folosite pentru a găsi soluții de adaptare în vederea continuării activității și obținerea profitului dorit.

2. Evoluția și rolul TVA în România

Taxa pe valoarea adăugată este un impozit indirect suportat de consumatorul final, aplicându-se pentru prima dată în Franța, în anul 1954. De la apariția acesteia, foarte multe state au fost interesate să o introducă în sistemul fiscal propriu, reprezentând chiar o condiție pentru aderarea la Uniunea Europeană.

În România, taxa pe valoarea adăugată a fost introdusă la 1 iulie 1993, prin Ordonanța Guvernului nr. 3/1992, și este datorată atât de persoanele fizice, cât și de cele juridice. De la apariție și până în prezent, taxa pe valoarea adăugată a suferit numeroase modificări legislative, atât în ceea ce privește cota aplicată, cât și modul de aplicare. Fiind un impozit suportat de toate categoriile de persoane, este foarte important ca plătitorul să cunoască cota de TVA în vigoare și operațiunile supuse sau exonerate plății taxei pe valoarea adăugată.

Taxa pe valoarea adăugată datorată statului de către o societate, reprezintă diferența dintre taxa pe valoarea adăugată colectată în urma vânzării bunurilor sau prestării serviciilor și taxa pe valoarea adăugată deductibilă plătită furnizorilor de bunuri sau servicii.

Conform Codului fiscal, taxa pe valoarea adăugată este “un impozit indirect datorat la bugetul statului”¹.

Pentru ca o operație să intre sub incidența taxei pe valoarea adăugată, trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:²

- să se efectueze de persoane impozabile;
- să rezulte dintr-o activitate economică cu caracter de continuitate;
- să se efectueze pe teritoriul României;
- să fie o operație efectuată cu plată sau asimilată acesteia.

Taxa pe valoarea adăugată se calculează prin aplicarea cotei standard sau a cotei reduse asupra bazei de impozitare. În România există o cota standard de TVA și două cote reduse, de 9% și 5%, aplicate anumitor livrări de bunuri și servicii, așa cum sunt prevăzute în Codul fiscal. Cotele reduse au o influență pozitivă în dezvoltarea sectoarelor de activitate în care activează.

Evoluția cotei standard de TVA în România se prezintă astfel:

- 18% în perioada 01.07.1993 – 31.01.1998;
- 22% în perioada 01.02.1998 – 31.12.1999;
- 19% în perioada 01.01.2000 – 30.06.2010;
- 24% în perioada 01.07.2010 – 31.12.2015;
- 20% în perioada 01.01.2016 – 31.12.2016;

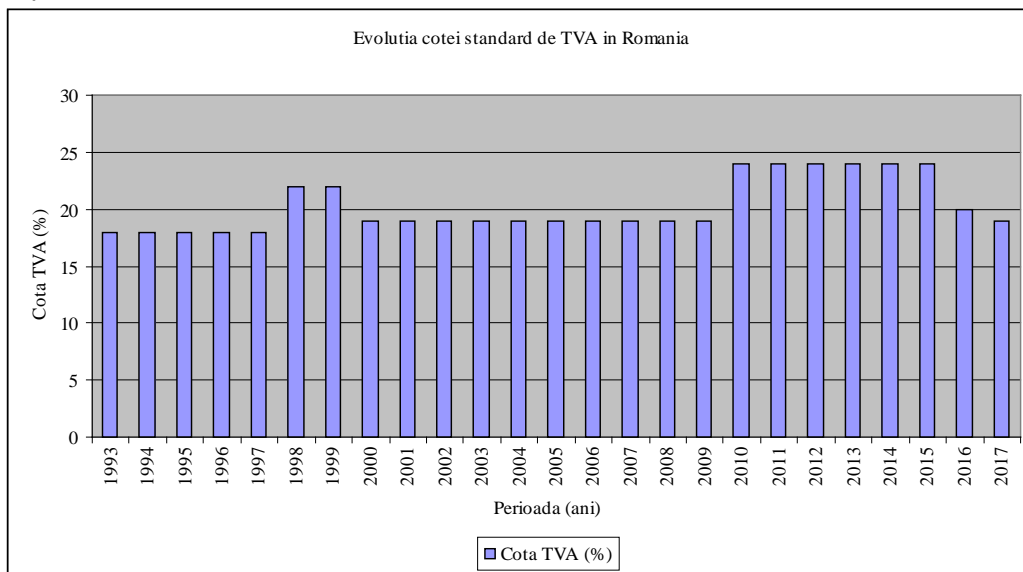
---

¹ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, Editie adnotată cu Normele metodologice aprobate prin H.G. 1/2016, precum și cu ordinele pentru aplicarea Codului fiscal.

² Grigore, M. Z., Gurău, M. (2009). *Fiscalitate. Noțiuni teoretice și lucrări aplicative*, București: Editura Cartea Studențească

- 19% de la 01.01.2017.

Graficul nr. 1

Graficul nr. 1 reflectă evoluția cotei standard a taxei pe valoarea adăugată în România, de la introducerea ei până în prezent. Conform acestui grafic se observă o evoluție oscilantă între valoarea minimă de 18% în primii 5 ani de la apariția ei și valoarea maximă de 24% în perioada 2010 – 2015.

Cresterea cotei standard de TVA în anul 2010 de la 19% la 24% a avut un efect devastator asupra economiei naționale prin scăderea puterii de cumpărare a populației și gradul de colectare a taxelor la bugetul de stat, falimentarea multor afaceri, creșterea evaziunii fiscale și a ratei somajului.

Cu toate că în perioada 2016 – 2017 cota standard a taxei pe valoarea adăugată s-a diminuat cu 5 procente, iar din luna iunie 2015 pentru o serie de bunuri și servicii de larg consum s-a trecut de la cota standard la cota redusă, taxa pe valoarea adăugată a rămas unul dintre principalele venituri la bugetul statului.

Din datele prezentate în tabelul nr. 1 rezultă că taxa pe valoarea adăugată are o pondere în total venituri bugetare de 23.1% în 2016, respectiv 21.3% în 2017, ocupând poziția a doua, după contribuțiile de asigurări sociale, atât în 2016, cât și în 2017.

Graficul nr. 2 prezintă evoluția veniturilor bugetare în perioada 2015 – 2017 ca procent în PIB. Conform acestui grafic se observă că taxa pe valoarea adăugată este al doilea venit bugetar ca pondere în PIB.

Ponderea veniturilor în total venituri bugetare pe anii 2016-2017

Tabelul nr. 1

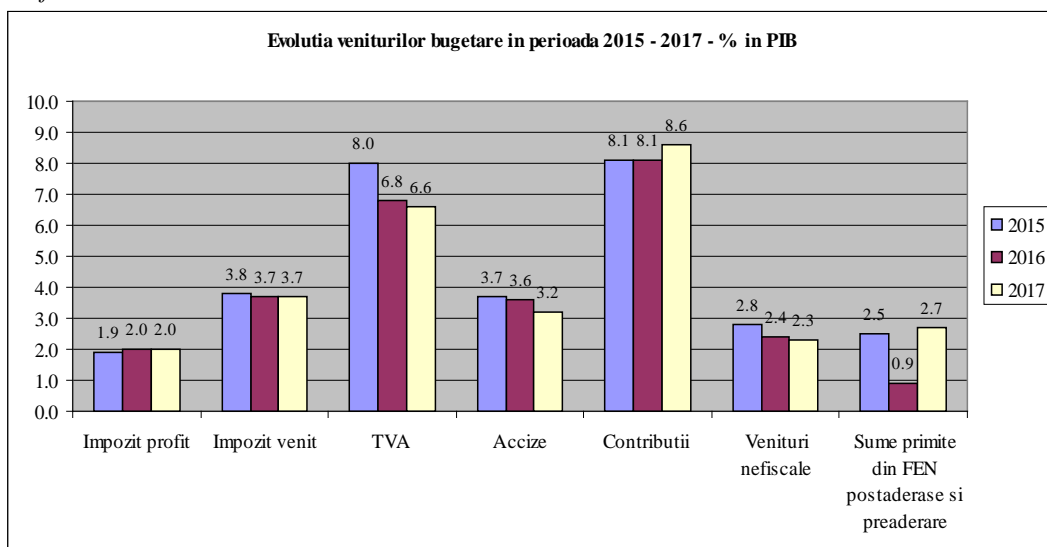
Venituri (milioane lei)	2016		2017	
	% din total	Sume	% din total	Sume
Venituri bugetare total	100.0	223,722	100.0	254,717
Impozit pe profit	6.9	15,442	6.5	16,630

Impozit pe salarii și venit	12.5	27,757	11.9	30,110
Impozite și taxe pe proprietate	2.6	5,898	2.0	5,161
TVA	23.1	51,675	21.3	54,142
Accize	12.0	26,957	10.2	26,051
Impozit pe comerț exterior și tranzacțiile internaționale	0.4	883	0.4	951
Alte venituri fiscale	3.5	7,795	3.8	9,792
Contribuții asigurări sociale	27.4	61,274	27.4	69,758
Venituri nefiscale	8.2	18,411	7.5	19,024
Venituri din capital	0.3	769	0.3	817
Sume primite de la UE	3.1	6,861	8.7	22,281

Sursa: Guvernul României, Ministerul Finanțelor Publice, Raport privind situația macroeconomică pe anul 2017 și proiecția acestuia pe anii 2018 – 2020, pag. 62

Graficul nr. 2

Sursa: Guvernul României, Ministerul Finanțelor Publice, Raport privind situația macroeconomică pe anul 2017 și proiecția acestuia pe anii 2018 – 2020, pag. 63

Conform Consiliului Fiscal, “încasările din TVA în standarde cash, nete de impactul schemelor de compensare, au înregistrat în anul 2015 un nivel de 56,97 mld. lei, respectiv 8% din PIB, fiind semnificativ superioare celor avute în vedere la fundamentarea proiectului de buget, respectiv cu circa 2,3 mld. lei, chiar și în condițiile în care reducerea cotei standard de TVA pentru alimente și servicii de restaurant începând cu 1 iunie 2015 nu fusese inclusă în bugetul inițial. Diferența dintre nivelul efectiv înregistrat al încasărilor din TVA, ajustat cu impactul estimat al extinderii aplicabilității cotei reduse de TVA la alimente și nivelul care ar fi trebuit să se realizeze

potrivit cadrului macroeconomic a fost de 5,7 mld lei, ceea ce indică o creștere semnificativă a eficienței colectării”.¹

3. Studiu privind impactul modificării cotelor de TVA la o societate comercială

Firma supusă cercetării este societate comercială cu răspundere limitată, care are ca obiect de activitate comerț cu amănuntul al produselor farmaceutice, înmatriculată din luna februarie 2012, cu un număr maxim de 10 salariați și o cifră de afaceri care depășește echivalentul în lei a 100.000 euro.

Datele societății sunt analizate prin metoda comparației și se referă la perioada 01.01.2015 – 30.06.2017, perioadă în care cota taxei pe valoarea adăugată a înregistrat modificări importante.

Având în vedere obiectul de activitate al societății analizate, cotele de TVA supuse studiului sunt cota standard de 24% în 2015, 20% în 2016 și 19% în 2017 și cota redusă de 9%. Reducerea cotei de TVA de la 24% la 9% începând cu 1 iunie 2015, a dus la modificarea pretului multor produse din gestiunea societății.

Din documentele analizate am constatat că societatea nu aplică și nu a aplicat sistemul TVA la încasare și este plătitoare de TVA lunar, înregistrând conform jurnalelor de vânzări și cumpărări și a decontului de TVA, următoarele valori ale taxei pe valoarea adăugată:

Tabelul nr. 2

luna/an	Cota redusă (%)	Cota standard (%)	TVA deductibilă 9%	TVA deductibilă 24%/20%/19%	TVA colectată 9%	TVA colectată 24%/20%/19%	TVA de plata/de recuperat
ian-15	9	24	5,923	4,438	8,250	3,451	1,340
feb-15			4,885	4,074	7,664	3,767	2,472
mar-15			6,808	3,477	8,368	3,546	1,629
apr-15			5,220	3,457	7,649	3,344	2,316
mai-15			4,733	3,594	7,519	3,537	2,729
iun-15			7,927	2,194	8,763	1,332	-26
iul-15			6,378	2,919	7,610	1,816	129
aug-15			6,129	3,878	7,884	1,948	-175
sep-15			8,147	2,470	9,001	1,648	32
oct-15			7,719	3,143	9,559	1,735	432
nov-15			6,941	3,139	8,830	1,770	520
dec-15			6,934	2,804	10,193	1,936	2,391
ian-16	9	20	7,083	1,768	9,026	1,575	1,750
feb-16			7,301	2,296	9,100	1,697	1,200
mar-16			8,222	2,493	10,639	1,649	1,573
apr-16			7,956	3,211	10,200	1,603	636
mai-16			8,970	3,285	10,190	1,826	-239
iun-16			7,730	4,242	9,856	1,937	179
iul-16			9,004	4,497	10,735	2,110	-656

¹ Consiliul Fiscal, Raport anual 2015, pag. 44, <http://consiliulfiscal.ro/RA2015%20ro%203iunie2016%20c.pdf>

aug-16			10,086	2,662	10,992	2,124	368
sep-16			9,406	3,561	10,451	1,898	618
oct-16			8,007	5,013	11,949	2,050	979
nov-16			9,872	3,951	10,758	1,897	-1,168
dec-16			9,769	2,209	12,863	2,087	2,972
ian-17			10,682	2,387	11,380	1,685	-4
feb-17			6,247	1,900	9,793	1,612	3,258
mar-17	9	19	7,746	2,061	12,771	2,074	5,038
apr-17			7,126	2,108	10,895	1,929	3,590
mai-17			7,066	2,246	11,090	1,976	3,754
iun-17			6,316	2,553	9,897	1,606	2,634

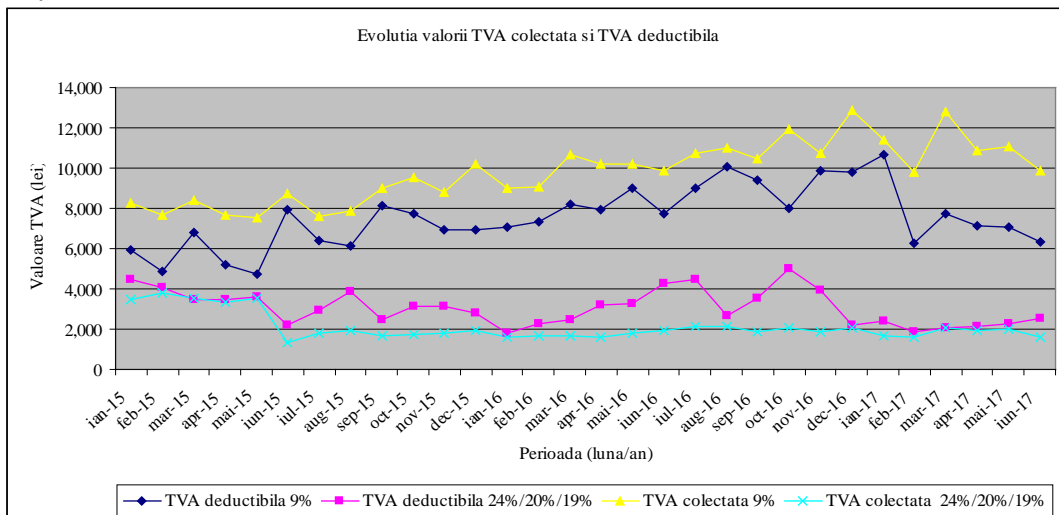
Sursa: Deconturile de TVA ale societății

În Tabelul nr. 2 sunt prezentate valorile taxei pe valoarea adăugată deductibilă, colectată și de plată sau de recuperat, înregistrate de societatea studiată în perioada ianuarie 2015 – iunie 2017. Valorile din ultima coloană reprezintă TVA de plată (cele pozitive) și TVA de recuperat (cele negative).

Graficul nr. 3 surprinde evoluția valorilor TVA deductibilă și TVA colectată, pentru fiecare cotă de TVA aplicată de societate în perioada analizată. Conform graficului se observă o creștere semnificativă a valorii TVA deductibilă 9% și TVA colectată 9% și o scădere a TVA deductibilă 24% și TVA colectată 24% începând cu luna iunie 2015. Cauza care stă la baza acestei evoluții o reprezintă OUG nr.6/2015¹ care prevede o serie de măsuri fiscale, printre care și reducerea cotei de TVA de la cota standard de 24%, la cota redusă de 9%, pentru o gamă largă de produse.

¹ OUG 6/2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal: Având în vedere că Strategia fiscală bugetară pentru perioada 2014-2016 prevede printre alte măsuri fiscale și reducerea treptată în următorii 4 ani a TVA pe măsura îmbunătățirii colectării veniturilor bugetare, se propune, începând cu data de 1 iunie 2015, extinderea aplicării cotei reduse de TVA de 9% pentru livrarea următoarelor bunuri: alimente, inclusiv băuturi, cu excepția băuturilor alcoolice, destinate consumului uman și animal, animale și pasări vii din specii domestice, semințe, plante și ingrediente utilizate în prepararea alimentelor, produse utilizate pentru a completa sau înlocui alimentele, precum și pentru serviciile de restaurant și de catering, cu excepția băuturilor alcoolice.

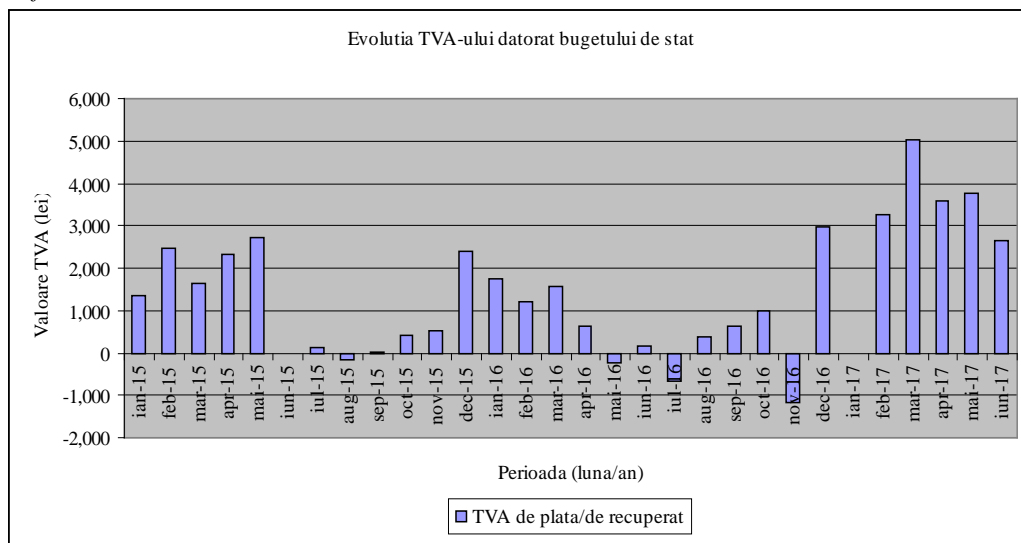
Graficul nr. 3

Sursa: Deconturile de TVA ale societății

Graficul nr. 4 reflectă evoluția taxei pe valoarea adăugată de plată sau de recuperat, conform valorilor înregistrate de societate în perioada ianuarie 2015 – iunie 2017.

Graficul nr. 4

Sursa: Deconturile de TVA ale societății

Începând cu data modificării cotei de TVA de la 24% la 9% cu 1 iunie 2015 și de la 24% la 20% cu 1 ianuarie 2016, se observă reducerea semnificativă a taxei pe valoarea adăugată datorată statului. Conform graficului prezentat, în urma modificării cotei de TVA de la 20% la 19% cu 1 ianuarie 2017 se observă o creștere importantă a taxei pe valoarea adăugată de plată începând cu luna februarie 2017. Aceasta creștere poate avea diverse cauze, cum ar fi: creșterea cheltuielilor

fără TVA (cheltuieli cu salariile, cheltuieli cu serviciile prestate de neplătitori de TVA, cheltuieli cu chiria punctului de lucru, cheltuieli cu asigurările, cheltuieli cu taxele și impozitele etc.), micșorarea stocului de marfă.

Pentru efectuarea prezentei cercetari am considerat ca este necesar să fac și o analiză comparativă, atât a veniturilor și cheltuielilor obținute de societate în perioada studiată, cât și a valorii stocului de marfă. În tabelul nr. 3 sunt prezentate valorile veniturilor și cheltuielilor societății și ale stocului de marfă în perioada analizată.

Tabelul nr. 3

Luna/An	Venituri	Cheltuieli	Valoare stoc marfa
ian-15	106,871	104,923	271,431
feb-15	101,680	97,733	263,588
mar-15	108,594	107,554	257,873
apr-15	100,550	95,570	245,724
mai-15	98,307	94,360	225,268
iun-15	102,922	100,175	246,739
iul-15	99,058	91,411	254,493
aug-15	99,821	98,064	254,281
sep-15	106,894	103,413	273,927
oct-15	114,667	118,813	281,024
nov-15	105,489	119,335	269,361
dec-15	121,849	110,367	258,554
ian-16	108,469	104,674	253,968
feb-16	110,005	109,008	252,560
mar-16	127,004	127,776	244,090
apr-16	121,888	119,414	247,442
mai-16	123,069	125,535	260,491
iun-16	119,595	121,282	267,515
iul-16	130,075	118,311	290,901
aug-16	132,981	126,495	316,440
sep-16	125,910	142,812	323,816
oct-16	143,248	142,169	323,045
nov-16	129,249	121,379	365,015
dec-16	153,647	150,524	364,233
ian-17	135,465	138,113	375,130
feb-17	118,912	117,198	359,468
mar-17	153,253	150,707	313,656
apr-17	131,654	118,037	290,369
mai-17	133,622	121,578	270,547
iun-17	118,422	112,124	253,132

Sursa: situațiile financiare ale societății

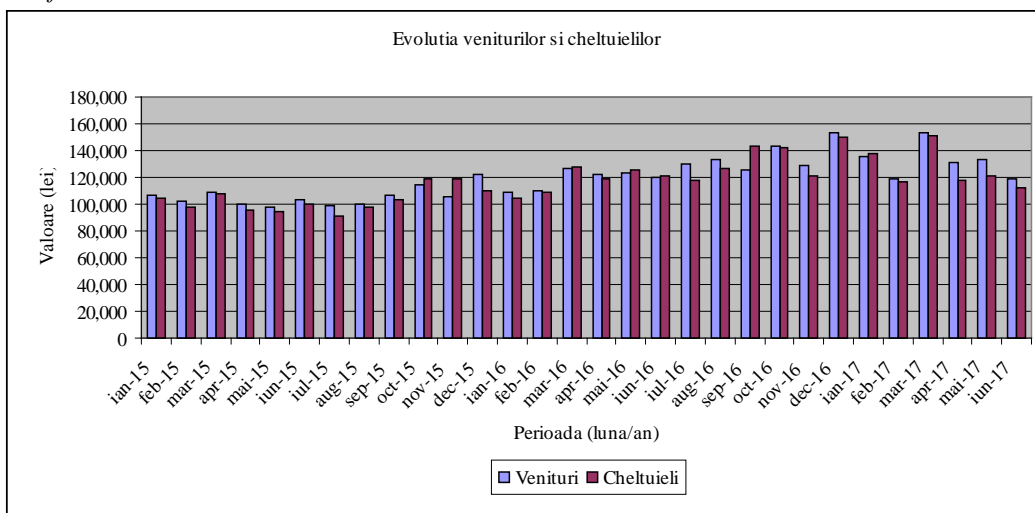
Graficul nr. 5 prezintă evoluția veniturilor și cheltuielilor societății în perioada analizată. Conform acestui grafic se observă o creștere ușoară a veniturilor, dar și a cheltuielilor. Aceasta evoluție poate fi efectul creșterii consumului datorită reducerii cotelor de TVA.

În graficul nr. 6 este prezentată evoluția stocului de marfă pe toată perioada analizată.

Din graficele 5 și 6 se observă că în luna martie 2017, când s-a înregistrat cea mai mare valoare a TVA de plată către stat, societatea a înregistrat o creștere a veniturilor și cheltuielilor, dar și o micșorare importantă a stocului de marfă.

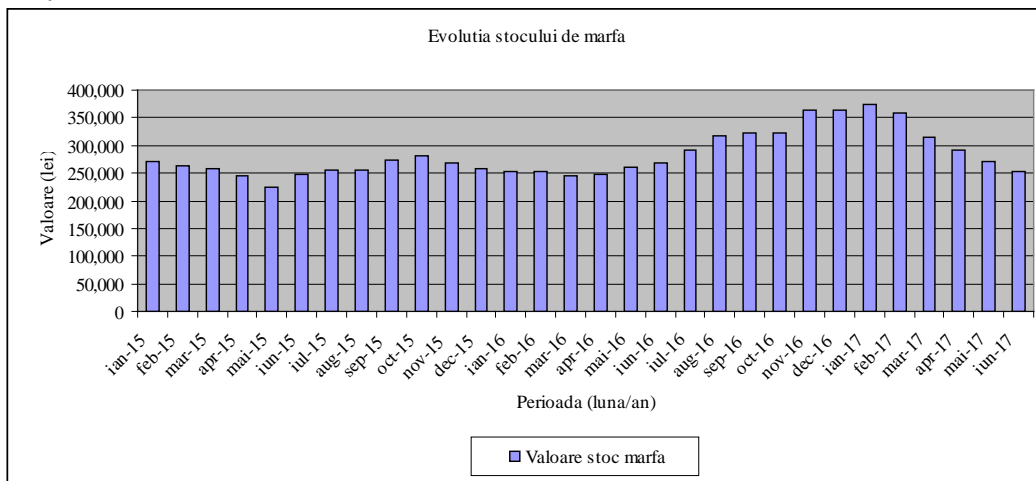
Făcând o comparație între toate aceste grafice rezultă ca în urma reducerii cotei de TVA de la 24% la 9% începând cu iunie 2015 și de la 24% la 20% începând cu ianuarie 2016, veniturile și cheltuielile au crescut, iar TVA datorată statului a înregistrat o scădere în lunile ulterioare modificării. În urma reducerii cotei de TVA de la 20% la 19% începând cu ianuarie 2017, veniturile s-au menținut la nivelul anului anterior, iar TVA de plată a înregistrat valori ridicate în lunile în care stocul de marfa s-a diminuat.

Graficul nr. 5

Sursa: situațiile financiare ale societății

Graficul nr. 6

Sursa: situațiile financiare ale societății

4. Rezultatele cercetării

În urma modificărilor legislative, societatea a înregistrat câteva avantaje și dezavantaje prezentate în tabelul nr. 4.

Tabelul nr. 4

<p>Avantaje societatea nu aplică sistemul TVA la încasare, acesta fiind mai potrivit societăților de servicii; societatea achiziționează marfă de la furnizori înregistrați în scopuri de TVA, care nu aplică sistemul TVA la încasare, având drept de deducere a taxei la data facturii și nu la data plății; 70% dintre clienții societății sunt persoane fizice, încasarea acestora făcându-se la data vânzării. reducerea cotei de TVA cu 1 iunie 2015 duce la o scădere semnificativă a taxei pe valoarea adăugată colectată din vânzarea mărfurilor cu TVA 24% și creșterea vânzării mărfurilor cu TVA 9%; pentru majoritatea mărfurilor vândute se colectează TVA de 9%, existând avantajul deductibilității unor cheltuieli necesare societății la care TVA este de 24%; creșterea cifrei de afaceri; respectarea legislației în vigoare; personal calificat cu experiență, capabil de a se adapta la toate noutățile legislative; alinieră din timp la modificările legislative; participarea la training-uri organizate de firme specializate.</p>	<p>Dezavantaje costurile aferente actualizării programelor informatice, a softului casei de marcat, a documentelor, a preturilor la raft; lipsa deductibilității chiriei, întrucât spațiul în care își desfășoară activitatea este închiriat de la o persoană fizică; lipsa campaniilor publicitare care ar putea influența creșterea vânzărilor; lipsa deductibilității dacă nu se conformează modificărilor legislative; costuri exagerate cu adaptarea programelor informatice dacă se întârzie cu implementarea acestora; pierderea clienților dacă se întârzie cu actualizarea preturilor; necesitatea încheierii unor contracte de credite dacă nu este calculat corespunzător bugetul de lichidități; aparitia unor litigii în relația cu terții; dobânzi și penalități ca urmare a necolectării corecte a cotei de TVA; legislația instabilă; întâmpinarea unor greutăți la reînnoirea contractelor cu unii furnizori; încasarea cu întârziere a creanțelor de la Casa de Sănătate; scăderea încasărilor; achiziția unor mărfuri cu mișcare foarte lentă.</p>
---	--

5. Concluzii

Scopul acestei lucrări a fost de identificare a impactului modificărilor legislative privind taxa pe valoarea adăugată asupra unei societăți și implicit asupra economiei naționale și de a îndruma managerii companiilor mici să planifice din timp strategia de reducere a riscurilor, pentru a putea face față valului de modificări ale legislației.

Orice societate, indiferent de obiectul de activitate, trebuie să facă o evaluare a tranzacțiilor proprii, pentru a stabili în ce măsură este afectată de modificările legislative. Cunoașterea, din timp, cu exactitate a costurilor interne și externe necesare alinierii societății la Codul fiscal actualizat și planificarea resurselor întreprinderii pentru implementarea cu succes a acestor modificări, precum și analizarea regulilor tranzitorii în cazul modificării cotei și tratamentului TVA a operațiunilor efectuate de aceasta, va ajuta societatea pentru atingerea obiectivului urmărit, și anume, continuarea activității în scopul realizării de profit.

Creșterea cotei de TVA cu 5 procente în anul 2010 a dus la efecte negative dezastruoase pentru economia națională prin reducerea consumului datorită creșterii pretului, falimentarea multor societăți, creșterea ratei somajului, creșterea evaziunii fiscale. În percepția mea, majorarea exagerată a taxelor, precum și introducerea altora noi, va conduce economia țării spre faliment.

Reducerea cotei de TVA poate avea doar efecte pozitive asupra economiei naționale, prin creșterea consumului intern, reducerea evaziunii fiscale și crearea unui mediu concurențial adecvat, creșterea productivității și eficienței economice, îmbunătățirea distribuției veniturilor,

reducerea sarcinii fiscale și îmbunătățirea cash-flow-ului agenților economici, atragerea de noi investitori.

Indiferent de modificările aparute în legislație, privind creșterea sau reducerea unor taxe, impactul poate fi resimțit de populația țării doar în situația în care acestea înregistrează valori semnificative. Lipsa unei viziuni pe termen lung și a analizei detaliate a impactului pe care modificarea Codului fiscal o poate avea, atât la scară macroeconomică, cât și microeconomică, poate genera efecte negative asupra economiei naționale.

Notă: Articolul reprezintă parte din lucrarea de disertație intitulată “Studiu privind taxa pe valoarea adăugată la o societate comercială”, realizată pentru finalizarea cursurilor de master “Management contabil, audit și expertiză contabilă”, sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia GRIGORE.

Referințe

- Grigore, M. Z., Gurău, M. (2009). *Fiscalitate. Noțiuni teoretice și lucrări aplicative*, București: Editura Cartea Studentească.
- Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, Editie adnotată cu Normele metodologice aprobate prin H.G. 1/2016, precum și cu ordinele pentru aplicarea Codului fiscal.
- Guvernul României, Ministerul Finanțelor Publice, Raport privind situația macroeconomică pe anul 2017 și proiecția acesteia pe anii 2018 – 2020.
- România, Consiliul Fiscal, Raport anual 2015, <http://consiliulfiscal.ro/RA2015%20ro%203iunie2016%20c.pdf>
- OUG 6/2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal.

STUDIU DE CAZ PRIVIND DETERMINAREA ȘI PLATA TAXEI PE VALOARE ADĂUGATĂ

Geta NĂSTASE *

Abstract

Taxa pe valoare adăugată reprezintă un impozit indirect, plătit de către persoanele fizice și juridice care efectuează de o manieră independentă activități economice și care se aplică la valoarea nou creată la fiecare stadiu de producere și vânzare a mărfurilor sau serviciilor.

Scopul acestei lucrări este de a prezenta cadrul legal al aplicării taxei pe valoare adăugată și modul de calcul și înregistrare a TVA aferente operațiilor de aprovizionare și desfacere ale unei societăți comerciale ce își desfășoară activitatea în România. La baza analizei au stat documentele financiar-contabile ale societății S.C. Garden Serv S.R.L., respectiv Jurnalul de cumpărări, Jurnalul de vânzări, balanța de verificare și decontul de TVA aferente lunii martie 2018. Lucrarea abordează aspecte practice relevante privind taxa pe valoare adăugată, precum: sistemul de TVA la încasare, taxarea inversă, regimul de deducere a TVA aferente autoturismelor utilizate de firmă.

Cuvinte- cheie: *TVA deductibilă, TVA colectată, TVA la încasare, taxare inversă, sumă negativă de taxă.*

JEL Classification Codes: *H25 - Business Taxes and Subsidies including sales and value-added (VAT); K34 - Tax Law*

1. Introducere

Condițiile ce trebuie îndeplinite pentru ca o operație să intre sub incidența TVA în România sunt:

1. să rezulte dintr-o activitate economică cu caracter de continuitate (producția, comerțul, prestări de servicii, activități extractive, activități agricole, activități ale profesiunilor libere, exploatarea bunurilor în scopul obținerii de venituri).
2. să fie efectuată de persoane impozabile (orice persoană, indiferent de statutul său juridic, care efectuează de o manieră independentă activități economice);
3. să fie o operație efectuată cu plată sau o operație asimilată acestora
4. locul operației să fie România¹

---

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: geta_gh@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

¹ M. Grigore, M. Gurău, „Fiscalitate. Noțiuni teoretice și lucrări aplicative”, Editura Cartea Universitară, București, 2009, pag. 85

Prin utilizarea taxei pe valoarea adăugată statul are posibilitatea de a încasa o mare parte din acest impozit mai repede decât în cazul impozitului pe profit, deoarece taxa pe valoarea adăugată se plătește la fiecare stadiu de prelucrare și realizare a mărfii sau a serviciului. Totodată, organele fiscale au posibilitatea de a controla modul de calcul și de plată la bugetul statului a acestui impozit, deoarece plătitorii au obligația de a tine o evidență detaliată a tranzacțiilor de vânzare-cumpărare și a sumei impozitului plătit².

În elaborarea acestei articole mi-am propus realizarea unui studiu de caz privind aspectele fiscale și declarative aferente taxei pe valoarea adăugată la S.C. Garden Serv S.R.L. pentru luna martie 2018. În acest scop am utilizat ca sursă de informații literatura de specialitate și legislația din domeniul fiscalității referitoare la taxa pe valoarea adăugată.

Activitatea de documentare s-a concretizat în consultarea registrelor contabile referitoare la achizițiile și livrările de materii prime și materiale, de imobilizări și cele privind prestările de servicii, astfel încât studiul de caz să reflecte operațiile specifice domeniului cercetat.

S.C. Garden Serv S.R.L. are ca obiect de activitate colectarea deșeurilor nepericuloase, cod CAEN 3811. Societatea este plătitoare de TVA din anul 2010.

În cadrul studiului de caz vom analiza pentru luna martie 2018 modul de calcul al TVA deductibile, pornind de la informațiile furnizate de Jurnalului de cumpărări, al TVA colectate, pe baza Jurnalului de vânzări, și al TVA de plată sau de recuperat la S.C. Garden Serv S.R.L.

2. Studiu de caz privind determinarea și plata TVA la S.C. Garden Serv S.R.L.

2.1. Determinarea taxei pe valoare adăugată aferente achizițiilor

Am evidențiat operațiile economice privind TVA la nivelul lunii martie 2018, lună în care societatea a achiziționat diverse materii prime, materiale de natura obiectelor de inventar, combustibil, materiale nestocate și a beneficiat de servicii prestate de terți în urma cărora s-au înregistrat următoarele operații economice specifice taxei pe valoare adăugată deductibilă, conform *Jurnalului de cumpărări aferent lunii martie 2018*.

1. În data de 01.03.2018 s-au achiziționat produse de curățenie de la S.C. Diomax Club S.R.L. conform facturii nr. 0163/01.03.2018, în valoare totală de 1.004,84 lei:

- produse de curățenie 844,40 lei
- TVA deductibilă (19%) 160,44 lei

2. În data de 01.03.2018 s-au achiziționat de la S.C. Drift Serv S.R.L., conform facturii nr. 9352 / 01.03.2018, în valoare totală de 1.497,94 lei, piese de schimb pentru un autoturism care nu este utilizat exclusiv în scopul activității economice:

Conform art. 298 alin. (1) din Codul fiscal: ³ “Se limitează la 50% dreptul de deducere a taxei aferente cumpărării, achiziției intracomunitare, importului, închirierii sau leasingului de vehicule rutiere motorizate și a taxei aferente cheltuielilor legate de vehiculele aflate în proprietatea sau în folosința persoanei impozabile, în cazul în care vehiculele nu sunt utilizate exclusiv în scopul

² N. Feleagă, V. Avram, „Politici și opțiuni contabile”, Editura Economica, București, 2002, pag. 58

³ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M.O. nr. 688 din 10 septembrie 2015) cum modificările și completările ulterioare.

activității economice”.

În aplicarea art. 298 alin. (1) din Codul fiscal⁴: ”Prin cheltuieli legate de vehiculele aflate în proprietatea sau în folosința persoanei impozabile se înțelege orice cheltuieli direct atribuibile unui vehicul, cum sunt cheltuielile de reparații, de întreținere, cheltuielile cu lubrifianți, cu piese de schimb, cheltuielile cu combustibilul utilizat pentru funcționarea vehiculului. Nu reprezintă cheltuieli legate de vehiculele aflate în proprietatea sau în folosința persoanei impozabile orice cheltuieli care nu pot fi direct atribuibile pentru un anumit vehicul. În sensul prezentelor norme, prin vehicul se înțelege orice vehicul având o masă totală maximă autorizată care nu depășește 3.500 kg și nu are mai mult de 9 scaune, inclusiv scaunul șoferului”.

- piese auto conform deviz 1.258,77 lei
  - TVA deductibilă (19%) $19\% * 1.258,77 * 50\% = 119,58$ lei
  - TVA nedeductibilă (19%) $19\% * 1.258,77 * 50\% = 119,58$ lei
3. Se înregistrează factura nr. 0183/01.03.2018 privind servicii de transport de la International Speed Tour SRL în valoare de 13.744,50 lei
- servicii de transport 11.550
  - TVA deductibilă(19%) 2.194,50 lei
4. Se înregistrează factura nr. 02155264/02.03.2018 privind servicii de telefonie de la Telekom Romania Communications în valoare de 93,13 lei
- servicii de telefonie 78,26 lei
  - TVA deductibilă(19%) 14,87 lei
5. Îndatade 05.03.2018 s-au înregistrat servicii de spălătorie auto pentru autoturismul folosit exclusiv în scopul activității economice conform facturii nr. 4/05.03.2018 de la Select Business în valoare de 670 lei, prestatorul de servicii fiind neplătitor de TVA
- servicii de spălătorie 670 lei
  - TVA deductibilă0 lei
6. În data de 06.03.2018 s-au înregistrat servicii de medicina muncii, în valoare totală de 9.000 lei, conform facturii nr. 122/06.03.2018 de la Euro-Vital- Centru de Medicina Muncii S.R.L.

Conform art. 292 alin. (1) lit. a) din Codul fiscal “ sunt scutite de taxa următoarele operațiuni de interes general: spitalizarea, îngrijirile medicale și operațiunile strâns legate de acestea, desfășurate de unități autorizate pentru astfel de activități, indiferent de forma de organizare, precum: spitale, sanatorii, centre de sănătate rurale sau urbane, dispensare, cabinete și laboratoare medicale, centre de îngrijire medicală și de diagnostic, baze de tratament și recuperare, stații de salvare și alte unități autorizate să desfășoare astfel de activități”.

- servicii de medicina muncii 9.000 lei
  - TVA deductibilă0 lei
7. În data de 06.03.2018 s-au achiziționat materiale de natura obiectelor de inventar de la S.C. International M.A.G. LTD S.R.L. conform facturii nr. 7726586/06.03.2018 cu TVA la încasare, în valoare totală de 1.129,31 lei. Factura nu a fost plătită în cursul lunii martie 2018.

Conform art. 297 alin. (2)) din Codul fiscal⁵ “dreptul de deducere a TVA aferente achizițiilor efectuate de o persoană impozabilă de la o persoană impozabilă care aplică sistemul TVA la încasare este amânat până la data la care taxa aferentă bunurilor și serviciilor care i-au fost livrate/prestate a fost plătită furnizorului/prestatorului său”.

⁴ Normele metodologice de aplicare a legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cumodificarile si completariile ulterioare, aprobate prin H.G. nr.1/2016 (M.O. nr. 22 dinianuarie 2016).

⁵ Legea nr.227/2015 privind Codul fiscal (M.O. nr. 688 din 10 septembrie 2015) cumodificarile si completariile ulterioare.

- obiecte de inventar 949 lei
  - TVA neexigibilă(19%) 180,31 lei
8. Se înregistrează factura nr. 04655630/08.03.2018 privind servicii de telefonie mobile de la Vodafone Romania în valoare de 5.398,92 lei
- servicii de telefonie 4.536,91 lei
  - TVA deductibilă(19%) 862,01 lei
9. În data de 09.03.2018 s-a achiziționat cartuș pentru imprimanta de la S.C. Foxx Color S.R.L. conform facturii nr. 19585/09.03.2018 cu TVA la încasare, în valoare totală de 59 lei. Factura nu a fost plătită în cursul lunii martie 2018.
- cartuș imprimanta 49,58 lei
  - TVA neexigibilă(19%) 9,42 lei
10. În data de 12.03.2018 s-au achiziționat materiale de la S.C. Global Packing S.R.L. conform facturii nr. 14362/12.03.2018, în valoare totală de 31.451,70 lei:
- materiale 26.430 lei
  - TVA deductibilă(19%) 5.021,70 lei
11. În data de 14.03.2018 s-au achiziționat materiale de la S.C. Auto Crypacos S.R.L. conform facturii nr. 0368/14.03.2018 cu TVA la încasare , în valoare totală de 170 lei:
- materiale 142,86 lei
  - TVA neexigibilă(19%)27,14 lei
12. În data de 14.03.2018 s-au achiziționat materiale de la S.C. Steco Impex Is 93 S.R.L. conform facturii nr. 180080/12.03.2018, în valoare totală de 4.472,44 lei:
- materiale 3.758,34 lei
  - TVA neexigibilă(19%) 714,10 lei
13. Se înregistrează factura nr. 42969/16.03.2018 de la Transcom SA privind inspecția tehnică periodică la autoturisme în valoare de 300 lei
- servicii ITP 252,10 lei
  - TVA deductibilă(19%) 47,90 lei
14. În data de 20.03.2018 s-au achiziționat materiale de la S.C. Dedeman S.R.L. conform facturii nr. 01175277/20.03.2018, în valoare totală de 1.127,42 lei:
- materiale 947,41 lei
  - TVA deductibilă(19%) 180,01 lei
15. În data de 20.03.2018 se plătește factura nr.0368/14.03.2018 de la S.C. Auto Crypacos S.R.L. TVA în valoare de 27,14 lei devine deductibilă.

Conform art. 297 alin. (2)) din Codul fiscal⁶ „dreptul de deducere a TVA aferente achizițiilor efectuate de o persoană impozabilă de la o persoană impozabilă care aplică sistemul TVA la încasare este amânat până la data la care taxa aferentă bunurilor și serviciilor care i-au fost livrate/prestate a fost plătită furnizorului/prestatorului său”.

16. În data de 21.03.2018 s-au achiziționat echipamente de protecție de la S.C. Diomax Club S.R.L. conform facturii nr. 0168/21.03.2018, în valoare totală de 2.665,60 lei:
- echipamente de protecție2.240 lei
  - TVA deductibilă(19%) 425,60 lei
17. Se înregistrează factura nr. 11318238/23.03.2018 de la La Fantana conform contractului de furnizare apă în valoare de 999,60 lei

⁶ Legea nr.227/2015 privind Codul fiscal (M.O. nr. 688 din 10 septembrie 2015) cu modificările și completările ulterioare.

- Apă 840 lei
  - TVA deductibilă(19%) 159,60 lei
18. În data de 26.03.2018 s-a achiziționat cherestea nerindeluită de la S.C. Bel Servicii Soft S.R.L. conform facturii nr. 101326/26.03.2018, în valoare totală de 750 lei

Conform art. 331 alin. (2) lit. b) din Codul fiscal “operațiunile pentru care se aplică taxa inversă sunt “livrarea de masă lemnoasă și materiale lemnoase, astfel cum sunt definite prin Legea nr. 46/2008 - Codul silvic, republicată”.

- cherestea nerindeluită 750 lei
  - TVA deductibilă (19%) 142,5 lei
  - TVA colectată (19%) 142,5 lei
19. În data de 27.03.2018 s-au achiziționat materiale de la S.C. Global Packing S.R.L. conform facturii nr. 14413/27.03.2018, în valoare totală de 2.513,88 lei:
- materiale 2.112,50 lei
  - TVA deductibilă(19%) 401,38 lei
20. În data de 28.03.2018 s-au achiziționat materiale de papetărie de la S.C. Click Birotica S.R.L. conform facturii nr. 80002044/28.03.2018, în valoare totală de 18.249,38 lei:
- materiale de papetărie 15.335,61 lei
  - TVA deductibilă(19%) 2.913,77 lei
21. În data de 29.03.2018 s-a achiziționat apă plată de la S.C. Krogold industries S.R.L. conform facturii nr. 009401/29.03.2018, în valoare totală de 1258,95 lei:

Conform art. 291 alin. (2) lit. e) din Codul fiscal “Cota redusă de 9% se aplică asupra bazei de impozitare pentru următoarele prestări de servicii și/sau livrări de bunuri: alimente, inclusiv băuturi, cu excepția băuturilor alcoolice, destinate consumului uman și animal, animale și păsări vii din specii domestice, semințe, plante și ingrediente utilizate în prepararea alimentelor, produse utilizate pentru a completa sau înlocui alimentele”.

- apa plată 1.155 lei
  - TVA deductibilă (9%) 103,95 lei
22. În data de 30.03.2018 s-au achiziționat piese pentru un autoturism care nu este utilizat exclusiv în scopul activității economice, de la S.C. Porsche Inter Romania S.R.L. conform facturii nr. 1816918/30.03.2018, în valoare totală de 1.790,91 lei:
- piese auto conform deviz 1.504,97 lei
  - TVA deductibilă (19%) $19\% * 1.504,97 * 50\% = 142,97$ lei
  - TVA nedeductibilă (19%) $19\% * 1.504,97 * 50\% = 142,97$ lei

TVA deductibilă totală aferentă lunii martie 2018 este:

Σ TVA deductibilă = 160,44 + 2.194,50 + 14,87 + 862,01 + 5.021,70 + 47,90 + 180,01 + 425,60 + 159,60 + 401,38 + 2.913,77 + 27,14 + 142,97 + 119,58 + 103,95 + 142,5 = 12.917,93 lei

2.2. Determinarea taxei pe valoare adăugată aferentă prestărilor de servicii

Pentru executările de lucrări și prestările de servicii realizate în luna martie 2013, s-au efectuat următoarele operații economice specifice taxei pe valoarea adăugată colectată conform *Jurnalului pentru vânzări*:

1. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 1142,40 lei, conform facturii nr. GES D0116/01.03.2018 către En – Gros Pucheni SRL

⁷ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M.O. nr. 688 din 10 septembrie 2015) cu modificările și completările ulterioare.

- colectare deșeuri 960 lei
- TVA colectată 182,40 lei
- 2. Îndata de 01.03.2018 se emite factura nr. GES D0112 reprezentând dobânzi de întârziere la plată pentru Școala nr. 150 în valoare de 72,98 lei

Conform art. 291 alin. (2) lit. e) din Codul fiscal⁸ **Baza de impozitare nu cuprinde următoarele: dobânzile, percepute după data livrării sau prestării, pentru plăți cu întârziere”.**

- dobânzi de întârziere 72,98 lei
- TVA colectată 0 lei
- 3. Îndata de 03.03.2018 se emite factura nr. GES D0115 reprezentând dobânzi de întârziere la plată pentru Grădinița nr. 34 în valoare de 28,17 lei
- dobânzi de întârziere 28,17 lei
- TVA colectată 0 lei
- 4. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 94,25 lei, conform facturii nr. GES D0117/05.03.2018 către ADR Software Development SRL
- colectare deșeuri 79,20 lei
- TVA colectată 15,05 lei
- 5. Îndata de 05.03.2018 se emite factura nr. GES D0116 reprezentând dobânzi de întârziere la plată pentru Grădinița Floarea Soarelui în valoare de 32,38 lei
- dobânzi de întârziere 32,38 lei
- TVA colectată 0 lei
- 6. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 110,91 lei, conform facturii nr. GES D0118/08.03.2018 către Drift Serv SRL
- colectare deșeuri 93,20 lei
- TVA colectată 17,71 lei
- 7. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 23,56 lei, conform facturii nr. GES D0119/12.03.2018 către Lux Rep Com SRL
- colectare deșeuri 19,80 lei
- TVA colectată 3,76 lei
- 8. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 47,12 lei, conform facturii nr. GES D0120/13.03.2018 către Monika Icon SRL
- colectare deșeuri 39,60 lei
- TVA colectată 7,52 lei
- 9. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 94,25 lei, conform facturii nr. GES D0121/13.03.2018 către Romabcom Impes SRL
- colectare deșeuri 79,20 lei
- TVA colectată 15,05 lei
- 10. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 47,12 lei, conform facturii nr. GES D0122/15.03.2018 către Cotroceni Dental Office SRL
- colectare deșeuri 39,60 lei
- TVA colectată 7,52 lei
- 11. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 23,56 lei, conform facturii nr. GES D0123/19.03.2018 către 4 You COM SRL
- colectare deșeuri 19,80 lei
- TVA colectată 3,76 lei

⁸ Legea nr.227/2015 privind Codul fiscal (M.O. nr. 688 din 10 septembrie 2015) cu modificările și completările ulterioare

12. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 23,56 lei, conform facturii nr. GES D0124/21.03.2018 către Pitești Impex SRL
- colectare deșeuri 19,80 lei
  - TVA colectată 3,76 lei
13. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 2.042,04 lei, conform facturii nr. GES D0125/21.03.2018 către Liceul Teoretic Bolintineanu SRL
- colectare deșeuri 1.716 lei
  - TVA colectată 326,04 lei
14. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 2.042,04 lei, conform facturii nr. GES D0125/21.03.2018 către Liceul Teoretic D. Bolintineanu
- colectare deșeuri 1.716 lei
  - TVA colectată 326,04 lei
15. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 856,80 lei, conform facturii nr. GES D0126/22.03.2018 către Școala nr. 135
- colectare deșeuri 720 lei
  - TVA colectată 136,80 lei
16. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 978,18 lei, conform facturii nr. GES D0127/26.03.2018 către Școala nr. 146
- colectare deșeuri 822 lei
  - TVA colectată 156,18 lei
17. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 1.649,34 lei, conform facturii nr. GES D0128/27.03.2018 către Liceul Teoretic Stefan Odobleja
- colectare deșeuri 1.386 lei
  - TVA colectată 263,34 lei
18. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 942,48 lei, conform facturii nr. GES D0129/27.03.2018 către Școala nr. 143
- colectare deșeuri 792 lei
  - TVA colectată 150,48 lei
19. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 863,94 lei, conform facturii nr. GES D0130/28.03.2018 către Școala nr. 134
- colectare deșeuri 726 lei
  - TVA colectată 137,94 lei
20. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 1.649,34 lei, conform facturii nr. GES D0131/29.03.2018 către Școala nr. 127
- colectare deșeuri 1.386 lei
  - TVA colectată 263,34 lei
21. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 856,80 lei, conform facturii nr. GES D0132/31.03.2018 către Școala nr. 115
- colectare deșeuri 720 lei
  - TVA colectată 136,80 lei
22. Se evidențiază serviciile de colectare deșeuri, în valoare totală de 706,86 lei, conform facturii nr. GES D0133/31.03.2018 către Școala Luceafărul
- colectare deșeuri 594 lei
  - TVA colectată 112,86 lei

TVA colectată totală aferentă lunii martie 2018 este:

Σ TVA colectată=182,40+15,05+17,71+3,76+7,52+15,05+7,52+3,76+3,76+326,04+
+136,80+156,18+263,34+150,48+137,94+263,34+136,80+112,86+142,5=2.082,81 lei

2.3. Determinarea, declararea și plata taxei pe valoare adăugată

Taxa pe valoare adăugată de plată la bugetul de stat reprezintă diferența dintre taxa pe valoarea adăugată colectată totală și taxa pe valoarea adăugată deductibilă totală, care include și soldul taxei pe valoare adăugată de plată din decontul perioadei precedente neachitate până la data depunerii decontului de TVA.

Până la data de 25.04.2018 S.C. Garden Serv S.R.L are obligația să depună decontul de TVA (formularul 300) la ANAF. Decontul conține informațiile prezentate în Tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1: Informații din Decontul de TVA

INDICATORI	VALOARE	TVA
TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ COLECTATĂ	11096	2083
Livrări de bunuri/prestări de servicii în interiorul țării și exporturi		
Livrări de bunuri și prestări de servicii, taxabile cu cota 19%	10212	1941
Livrări de bunuri și prestări de servicii, taxabile cu cota 9%		
Achiziții de bunuri și servicii supuse măsurilor de simplificare pentru care beneficiarul este obligat la plata TVA (taxare inversă)	750	142
Livrări de bunuri și prestări de servicii scutite fără drept de deducere	134	
TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ DEDUCTIBILĂ	69979	12918
Achiziții de bunuri și servicii, taxabile cu cota 19%	68074	12934
Achiziții de bunuri și servicii, taxabile cu cota 9%	1155	104
Achiziții de bunuri și servicii supuse măsurilor de simplificare pentru care beneficiarul este obligat la plata TVA (taxare inversă)	750	142
Achiziții de bunuri și servicii scutite de taxă sau neimpozabile	9670	
Regularizări taxă dedusă		-262
Achiziții de bunuri și servicii realizate pentru care nu s-a exercitat dreptul de deducere a TVA aferentă, existentă în sold la sfârșitul perioadei de raportare, ca urmare a aplicării art. 297 alin (2) și (3) din Codul fiscal	4730	904

Sursa: Decontul de TVA al S.C. Garden Serv S.R.L. - martie 2018

Din analiza efectuată rezultă că în luna martie 2018 taxa pe valoarea adăugată deductibilă este mai mare decât taxa pe valoarea adăugată colectată, rezultând o taxa pe valoarea adăugată de recuperat în valoare de 10.835 lei.

Suma negativă de taxă (TVA de recuperat) = 2.083 - 12.918 = - 10.835 lei

3. Concluzii

Activitatea de documentare efectuată la S.C. Garden Serv S.R.L. s-a concretizat în consultarea documentelor primare de achiziție și livrare (facturi fiscale de achiziție, facturi emise, extrase de cont), a jurnalelor pentru cumpărări, a jurnalelor pentru vânzări, a documentelor de evidență contabilă (balanța lunară, fise de cont) și decontul privind taxa pe valoare adăugată, constatându-se că acestea au fost întocmite și înregistrate conform legii, respectându-se disciplina financiară, operarea făcându-se la timp și în mod cronologic.

Referindu-ne la taxa pe valoarea adăugată, am constatat că evidențele contabile reflectă cu claritate aceste operații, cota de impunere a taxei pe valoarea adăugată fiind stabilită, calculată și înregistrată în mod corect. Fiecare achiziție a fost înregistrată în Jurnalul pentru cumpărări, fiind evidențiate distinct achizițiile taxabile cu cota de 19%, achizițiile taxabile cu cota de 9 %, achizițiile cu taxare inversă și achizițiile scutite de TVA. În Jurnalul pentru vânzări, livrările au fost evidențiate respectându-se legislația în vigoare.

Decontul de TVA a fost întocmit corect, verificarea fiind făcută cu jurnalele de vânzări și cumpărări și cu balanța de verificare, fiind depus la ANAF în termenul prevăzut de Codul fiscal.

Referințe

- M. Grigore, M. Gurău, „Fiscalitate. Noțiuni teoretice și lucrări aplicative”, Editura Cartea Universitară, București, 2009
- N. Feleagă, V. Avram, „Politici și opțiuni contabile”, Editura Economica, București, 2002
- Legea nr.227/2015 privind Codul fiscal (M.O. nr. 688 din 10 septembrie 2015) cu modificările și completările ulterioare.
- Normele metodologice de aplicare a legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare, aprobate prin H.G. nr.1/2016 (M.O. nr. 22 din ianuarie 2016).

STUDIU PRIVIND IMPOZITUL PE PROFIT ÎN ROMANIA ȘI ÎN ALTE STATE MEMBRE UE

Ilona Carmen CHIRIAC (VASILE)*

Abstract:

Lucrarea prezintă o comparație a sistemului de impozitare a profitului din România cu cele din statele membre U.E. analiza efectuată evidențiază diferențele între aceste sisteme, mai ales în privința cotelor de impozitare (atât ca nivel, cât și ca tipuri de cote, respectiv cote unice sau progresive pe tranșe) și a termenelor de plată și declararea profitului.

România se clasează pe locul cinci în clasamentul țărilor cu cele mai mici cote de impozit pe profit. Cota redusă de impozitare a profitului ar putea face România atractivă pentru investitorii străini dacă mediul legislativ și politic nu ar fi atât de instabil.

Cuvinte cheie: *impozit pe profit, cota de impozitare, profit impozabil, declararea profitului.*

JEL Classification Codes: *H25- Business Taxes and Subsidies including sales and value-added (VAT); K34 - Tax Law*

1. Introducere

Profitul reprezintă principalul indicator economico-financiar care reflectă câștigul obținut ca urmare a desfășurării eficiente a unei activități din punct de vedere economic.

Impozitul pe profit reprezintă o sursă certă de alimentare a bugetului de stat cu venituri și respectiv principalul instrument fiscal utilizat în perspectiva relansării economice.

Acest impozit are un rol deosebit, atât prin prisma contribuției sale la formarea veniturilor bugetare, cât și prin influența exercitată asupra activităților economico-financiare generatoare de profit și asupra structurii economiei.

Impozitul pe profit este un impozit direct aplicat asupra profitului impozabil realizat de o persoană juridică. Profitul brut sau profitul contabil se calculează ca diferența dintre Venituri totale și Cheltuieli totale

Profitul impozabil (fiscal) este cel asupra căruia se aplică o cotă de impozitare, rezultând astfel impozitul pe profit. Profitul impozabil este diferit de profitul contabil și se calculează ca diferența dintre Venituri impozabile, Venituri impozabile și Deduceri

Veniturile și cheltuielile care se iau în calcul la stabilirea profitului impozabil sunt cele înregistrate potrivit reglementărilor contabile și legislației aplicate în fiecare stat.

---

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: vilona1983@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia Grigore (mgrigore@univnt.ro).

2. Impozitarea profitului în România

În România firmele plătesc impozit pe veniturile microîntreprinderilor (IVM) sau impozit pe profit în funcție de nivelul veniturilor totale obținute în anul precedent. Astfel, datorează impozit pe profit persoana juridică română care la 31 decembrie anul fiscal precedent a realizat venituri mai mari decât echivalentul în lei al 1.000.000 euro/an (la cursul BNR de la închiderea exercițiului financiar precedent).

Impozitul pe profit se determină prin aplicarea cotei de impozit de 16% asupra profitului impozabil. Profitul impozabil se calculează astfel:

Profit impozabil = Profit contabil – Venituri neimpozabile + Cheltuieli nedeductibile – Deduceri fiscale

Conform Codului fiscal, printre veniturile neimpozabile se numără: dividende primite de la o persoană juridică română, venituri din anularea cheltuielilor pentru care nu s-a acordat deducere, venituri din reducerea sau anularea provizioanelor pentru care nu s-a acordat deducere, Venituri din restituirea ori anularea unor dobânzi / penalități de întârziere pentru care nu s-a acordat deducere.

Cheltuieli deductibile sunt cheltuielile efectuate în scopul realizării de venituri impozabile înregistrate pe baza de documente justificative.

Cheltuieli cu deductibilitate limitată sunt cheltuielile efectuate în scopul realizării de venituri impozabile înregistrate pe baza de documente justificative, dar care se deduc limitat. Dintre aceste cheltuieli enumerăm următoarele:

- Cheltuielile de protocol deductibile în limita a 2% x (profitul contabil + cheltuielile de protocol + cheltuielile cu impozitul pe profit);
- cheltuielile sociale, în limita unei cote de până la 5%, aplicată asupra valorii cheltuielilor cu salariile personalului;
- cheltuielile cu tichetele de masă, în limita a 1 tichet/persoană/zi lucrată;
- perisabilitățile, în limitele stabilite de organele de specialitate ale administrației centrale, împreună cu instituțiile de specialitate, cu avizul Ministerului Finanțelor Publice;
- cheltuielile efectuate în numele unui angajat, la schemele de pensii facultative, în limita a 400 euro într-un an fiscal, pentru fiecare participant;
- cheltuielile cu primele de asigurare voluntară de sănătate, în limita a 400 euro într-un an, pentru fiecare participant;
- cheltuielile pentru funcționarea, întreținerea și repararea locuințelor de serviciu situate în localitatea unde se află sediul social sau unde societatea are sedii secundare, deductibile în limita corespunzătoare suprafețelor construite prevăzute de legea locuinței, care se majorează din punct de vedere fiscal cu 10%;
- cheltuielile aferente vehiculelor rutiere motorizate care nu sunt utilizate exclusiv în scopul activității economice, cu o masă totală maximă autorizată care să nu depășească 3.500 kg și care să nu aibă mai mult de 9 scaune de pasageri, incluzând și scaunul șoferului, aflate în proprietatea sau în folosința contribuabilului sunt deductibile în limita a 50%.

Cheltuielile nedeductibile cuprind: cheltuielile cu impozitul pe profit datorat, dobânzile / majorările de întârziere, amenzile datorate către autoritățile române/străine, cheltuielile înregistrate în contabilitate care nu au la baza un document justificativ potrivit legii, cheltuielile de sponsorizare etc.

Firmele pot aplica unul din următoarele două sisteme de calcul a impozitului pe profit:¹

¹ M. Z. Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2018

Sistemul real, în care se calculează și evidențiază trimestrial (pentru trimestrul I, II și III), cumulat de la începutul anului, impozitul pe profit. Regularizarea se face până la data de 25 martie anul următor.

Sistemul anticipat, care presupune plăți anticipate trimestriale egale cu 1/4 din impozitul pe profit datorat pentru anul precedent, actualizat cu indicele prețurilor de consum, care se comunică prin ordin al ministrului finanțelor publice până la data de 15 aprilie a anului fiscal pentru care se efectuează plățile anticipate.

Tabel nr.1 - Sisteme impunere, termenul de declarare și plată al impozitului pe profit

Sistem de impunere	Termen declarare și plată	Declarație
sistemul real	25 aprilie pentru impozitul aferent trim. I	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 iulie pentru impozitul aferent trim. II	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 octombrie pentru impozitul aferent trim. III	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 martie pentru impozitul aferent întregului an	Declarația anuală de impozit pe profit (101)
sistemul anticipat	25 aprilie pentru impozitul aferent trim. I	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 iulie pentru impozitul aferent trim. II	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 octombrie pentru impozitul aferent trim. III	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 decembrie pentru impozitul aferent trim. IV	Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat (100)
	25 martie pentru impozitul aferent întregului an	Declarația anuală de impozit pe profit (101)

Sursa: Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2018

3. Impozitul pe profit în Uniunea Europeană

3.1. Cotele de impozit pe profit în statele membre U.E.

Cotele de impozitare diferă de la stat la stat atât în ceea ce privește valoarea acestora, cât și în privința numărului de cote, unele state aplicând o cotă unică, altele cote progresive, în funcție de cifra de afaceri sau de volumul profitului impozabil.

Tabel Nr. 2: Cotele de Impozit pe profit în statele membre U.E.

IMPOZIT PE PROFIT - COTE APLICATE în ANUL 2018			
NR	Tara	COTA IMPOZITARE	TIPUL COTEI
1	Ungaria	9%	cota unica
2	Bulgaria	10%	cota unica
3	Cipru	12,5 %	cota unica
4	Germania	30%	cota unica
5	Letonia	20%	cota unica

6	Lituania	15%	cota unica
7	România	16%	cota unica
8	Croația	18%	cota unica
9	Polonia	15% -19%	cote progresive pe transe
10	Republica Cehă	19%	cota unica
11	Slovenia	19%	cota unica
12	Estonia	20%	cota unica
13	Finlanda	20%	cota unica
14	Luxemburg	22,8 - 26.01	cote progresive pe transe
15	Slovacia	21%	cota unica
16	Suedia	22%	cota unica
17	Grecia	29%	cota unica
18	Olanda	25%	cota unica
19	Austria	25%	cota unica
20	Danemarca	22%	cota unica
21	Irlanda	12.50%	cota unica
22	Portugalia	31,5%	cota unica
23	Spania	25%	cota unica
24	Italia	24%	cota unica
25	UK	19%	cota unica
26	Franța	33,33%	cota unica
27	Malta	35%	cota unica
28	Belgia	33,99 %	cota unica

Sursa : https://europa.eu/youreurope/business/contact/index_ro.htm;

http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html;

Austria : Cota impozitului pe profit pentru Austria este de 25%.Există o taxă minimă anuală a impozitului pe profit de 1 750 EUR pentru societatea cu răspundere limitată și 3 500 EUR pentru societatea pe acțiuni.

Ungaria: În ultimii ani a existat o tendință puternică de reducere a cotelor impozitului pe profit. În acest context, cota impozitului pe profit în anul 1995 este de 18%, diminuată până la 16% în 2004. Deși începând cu 1 ianuarie 2010, a fost lărgită baza de impozitare, iar cota a fost majorată până la 19% (cu excepția cotei de 10% încă aplicabilă pentru baza de impozitare mai mică de 500 mil HUF3), aplicarea taxei de solidaritate de 4% a fost întreruptă, conducând la scădereapoverii fiscale cu 1 pp. Întreprinderile mici pot alege regimul simplificat de impozitare al profitului cu o cotă totală de 37% din cifra de afaceri. Municipaliitățile mai pot percepe o taxă pe afacerile locale de până la 2% pentru anumite activități. Începând cu anul 2010 o fost introdusă o suprataxă pe activitatea instituțiilor financiare. În anul 2017 cota aplicata asupra profitului impozabil este redusa de la la 19%, de la 9%.

Franta: Impozitul pe profit se aplică tuturor profiturile realizate în Franța de către companii șialte entități juridice. **Cota standard este de 33,33%.** IMM-urile sunt impozitate cu o cotă redusă de 15% pentru primii 38.120 €din profit. Companiile mari sunt supuse la o cotă suplimentară de 3,3%. Rata efectivă de impozitare este de 34.43%. Pentru 2012 și 2013, se aplică o cotă suplimentară de 5% lasocietățile cu venitul brut de peste 250 mil. de euro (înainte de a folosi creditele fiscale).

Germania: Orice afacere comercială care se efectuează pe teritoriul Germaniei intră în categoria impozitului comercial. Cota impozitului pe profit este de 15%, cu o suprataxă de solidaritate de 5,5%. Împreună cu impozitul local de commercial 13.96 %, cota de impozitare generală este de aproximativ 30%. Două alte aspecte ale reformei fiscale aplicate de la 1 ianuarie 2009, sunt: noul tratament preferențial al rezultatului reportat în întreprinderile individuale și asociațiile (non-juridice încorporate) și introducerea unui impozit reținut la sursă final de 25% care se aplică la plățile de dobânzi, dividende și la cele mai multe forme de câștiguri de capital.

Irlanda: Cota standard de impozitare pentru Irlanda este de 12,5% pentru profiturile obținute din activități comerciale și cu 25% pentru profiturile din afara sferei de cuprindere tranzacțiilor comerciale.

Luxemburg: Rata impozitului pe profit pentru Luxemburg este de 21%. O rată de 20% se aplică companiilor care câștigă mai puțin de 15 000 EUR. Companiile care câștigă mai mult de 15 000 EUR plătesc o rată de 21%. Se aplică, de asemenea, o majorare de 7% la fondul de ocupare a forței de muncă și la impozitul local pentru afaceri.

Polonia: Cota de bază pentru impozitul pe profit în Polonia este de 19%. Există, de asemenea, o rată de impozitare de 15% pentru persoanele cu venituri mici și pentru întreprinderile nou-înființate (în primul an de plată a impozitului pe profit).

Republica Cehă: Rata impozitului pe profit în Republica Cehă este de 19%.

O rata preferențială de 5% se aplica profiturilor din investiții și 0% pentru fondurile de pensii (cu scutiri prevăzute în Legea privind veniturile și impozitul pe profit).

Slovenia: Rata impozitului pe profit în Slovenia este de 19%.

O rată specială de impozitare de 0% se aplică fondurilor de investiții și fondurilor de pensii și societăților de asigurare pentru operațiunile legate de planurile de pensii.

Lituania: Rata impozitului pe profit pentru Lituania este de 15%.

O rată redusă de 5% poate fi oferită microîntreprinderilor cu până la 10 salariați și cifra de afaceri care să nu depășească suma de 300 000 EUR într-un an fiscal.

3.2. Modalități de declarare și plata a impozitului pe profit în statele membre U.E.

În tabelul 3 putem observa caracterul divers al modalităților de declarare și plată a impozitului pe profit pe teritoriul european comunitar.

Tabel nr 3: Declararea și plata Impozitului pe profit în statele membre U.E.

NR	Tara	Perioada	Sistem real		Sistemul anticipat de impozit pe profit		Declarația anuală
			Termen declarare	Termen plata	Termen declarare	Termen plata	
1	Ungaria	lunar sau trimestrial			a 20-a zi a lunii/trimestrului	a 20-a zi a lunii/trimestrului	31 mai următorul an
2	Bulgaria	lunar sau trimestrial			lunar sau trimestrial	lunar sau trimestrial	31 mai următorul an
3	Cipru	semestrial			31 iulie - semestru I	31 iulie - semestru I	depunerea declaratie - 31 martie urmatorului an
					31 decembrie - semestrul II	31 decembrie - semestrul II	plata- 1 august urmatorului an

							an
4	Germania	trimestrial			10 martie - trimestrul I	10 martie - trimestrul I	31 mai următorul an
					10 iunie- trimestrul II	10 iulie- trimestrul II	
					10 septembrie - trimestrul III	10 septembrie - trimestrul III	
					10 decembrie- trimestrul IV	10 decembrie- trimestrul IV	
5	Letonia	lunar	pana pe 23 luna urmatoare	pana pe 23 luna urmatoare		Plăți anticipate numai în prima jumătate a anului 2018 (perioadă de tranziție).	
6	Lituania	trimestrial			31 martie - trimestrul I	31 martie - trimestrul I	1 august următorul an
					31 iunie- trimestrul II	31 iulie- trimestrul II	
					30 septembrie - trimestrul III	30 septembrie - trimestrul III	
					25 decembrie- trimestrul IV	25 decembrie- trimestrul IV	
7	România	trimestrial	25 aprilie	25 aprilie	25 aprilie	25 aprilie	25 martie următorul an
			25 iulie	25 iulie	25 iulie	25 iulie	
			25 octombrie	25 octombrie	25 octombrie	25 octombrie	
			25 martie	25 martie	25 decembrie	25 decembrie	
8	Croația	lunar			sfârșitul unei luni	sfârșitul unei luni	în termen de patru luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
					pentru luna precedentă	pentru luna precedentă	
9	Polonia	lunar sau trimestrial			lunar sau trimestrial	lunar sau trimestrial	în termen de trei luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
10	Republica Cehă	semestrial sau trimestrial			semestrial sau trimestrial	semestrial sau trimestrial	în termen de trei luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
							sau sase luni în cazul în care contribuabilul are consultant fiscal/

							auditor financiar
11	Slovenia	lunar sau trimestrial			lunar sau trimestrial	lunar sau trimestrial	in termen de trei luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
12	Estonia	lunar	a zecea zi a lunii calendari stice urmatoare perioadei de impozitare	a zecea zi a lunii calendari stice urmatoare perioadei de impozitare			
13	Finlanda	lunar			lunar	lunar	in termen de patru luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
14	Luxemburg	trimestrial			trimestrial	trimestrial	31 mai a anului calendaristic următor
15	Slovacia	lunar sau trimestrial			lunar sau trimestrial	lunar sau trimestrial	in termen de trei luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
16	Suedia	lunar			Plati anticimpozit pe profitate pana în data de 12 a fiecărei luni	Plati anticimpozit pe profitate pana în data de 12 a fiecărei luni	in termen de sase luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
17	Grecia	anual			anual	anual	in termen de sase luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente

8	Olanda			Inspectorul fiscal emite o decizie de impunere în termen de cel mult trei ani e la încheierea a anului fiscal			in termen de șase luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
19	Austria	trimestrial			15 februarie - impozit pe profit aferent trimestrul I	15 februarie - impozit pe profit aferent trimestrul I	30 aprilie (următorul an)
					15 mai - impozit pe profit aferent trimestrul II	15 mai - impozit pe profit aferent trimestrul II	
					15 august - impozit pe profit aferent trimestrul III	15 august - impozit pe profit aferent trimestrul III	
					15 noiembrie impozit pe profit aferent trimestrul IV	15 noiembrie impozit pe profit aferent trimestrul IV	
20	Danemarca	semestrial				20 martie și 20 noiembrie	1 noiembrie a anului calendaristic următor
21	Irlanda	semestrial			semestrial	semestrial	în termen de 9 luni de la sfârșitul perioadei fiscale, dar nu mai târziu de data de 21/23 a celei de-a 9-a luni.
22	Portugalia	semestrial			15 lunile, 15 martie și 15 octombrie	15 lunile, 15 martie și 15 octombrie	31 mai a anului calendaristic următor
23	Spania					trei transe	in termen de 25 de zile calendaristice de la sfârșitul celor șase luni care urmează după închiderea perioadei fiscale

24	Italia	semestrial			iunie	noiembrie	in termen de sase luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
25	UK	anual					
26	Franța	trimestrial			15 martie - trimestrul I	15 martie - trimestrul I	în luna mai a anului calendaristic următor
					15 iunie- trimestrul II	15 iunie- trimestrul II	
					15 septembrie - trimestrul III	15 septembrie- trimestrul III	
					15 decembrie- trimestrul IV	15 decembrie- trimestrul IV	
27	Malta			la fiecare 4 luni	la fiecare 4 luni	în termen de 9 luni de la închiderea perioadei fiscale	
28	Belgia	trimestrial			10 aprilie - trimestrul I	10 aprilie - trimestrul I	in termen de sase luni de la sfârșitul perioadei fiscale precedente
					10 iulie -trimestrul II	10 iulie -trimestrul II	
					10 octombrie - trimestrul III	10 octombrie - trimestrul III	
					20 decembrie- trimestrul IV	20 decembrie- trimestrul IV	

Sursa : https://europa.eu/youreurope/business/contact/index_ro.htm;
http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html;

3.Concluzii

Din analiza informațiilor din tabelul nr 3: “Declararea și plata impozitului pe profit în statele membre U.E.” se poate observa că sistemul de plata anticipat este preferat de majoritatea țărilor membre din Uniunea Europeană. Regularizarea plăților impozitului pe profit se face după închiderea anului fiscal la intervale de timp cuprinse între trei luni (situația cea mai des întâlnită) și nouă luni. Singura excepție este Olanda, în cazul căreia impozitul pe profit este calculat de inspectorul fiscal în maxim trei ani de zile de la închiderea anului fiscal.

În privința cotelor de impozitare a profitului, majoritatea țărilor din U.E printre care și România aplică o cota unică de impozitare. Excepție fac țări precum Polonia și Luxemburg, acestea aplicând cote progresive pe tranșe. Cotele de impozitare sunt cuprinse între 9% în Ungaria și ajung până la 35% în Malta.

Toate țările din Est au taxe mici pe profit (Ungaria – 9%; Bulgaria – 10%; Lituania – 10%; Cehia și Polonia – 19%), pentru că lupta pentru atragerea capitalurilor străine este foarte ascutită, iar unul dintre puținele avantaje ale acestor țări este reprezentat de taxele mici.

România se clasează pe locul cinci în clasamentul țărilor cu cele mai mici cote de impozit pe profit. Cota redusă de impozitare a profitului ar putea face România atractivă pentru investitorii străini dacă mediul legislativ și politic nu ar fi atât de instabil.

Un impozit pe profit redus poate ajuta țările să-și creeze un avantaj competitiv și să genereze creștere, deblocând sume mai mari obținute ca profit pentru a fi reinvestite și descurajând astfel companiile care operează pe plan intern să-și transfere investițiile peste granițe.

Referințe

- Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2018 ;
- Legea 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare;
- https://europa.eu/youreurope/business/contact/index_ro.htm;
- http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html;

STUDIU DE CAZ PRIVIND IMPOZITAREA SALARIILOR ÎN 2018 VS. 2017

Andrada Elena SAVA *

Abstract

Lucrarea analizează comparativ impozitarea salariilor în 2018 versus 2017, ca urmare a modificărilor intrate în vigoare la dată de 01.01.2018, potrivit Ordonanței de Urgență nr. 79/2017 pentru modificarea Legii nr. 227/2015 privind Codul Fiscal.. Modificările cu impact asupra salariului net sunt: scăderea cotei de impozit de la 16% la 10%, modificarea contribuțiilor sociale obligatorii și creșterea salariului minim brut de la 1.450 lei la 1.900 lei.

Prin aceste modificări au fost afectați atât salariații, prin modificarea cotelor de impozit și contribuții pe care le datorează aceștia, cât și angajatorii, cei care suportă în final cheltuielile totale cu salariile.

Cuvinte cheie: venit brut, venit net, contribuții sociale obligatorii, impozit pe salariu, salariu net.

1. Introducere

În prezenta lucrare vom prezenta diferențele privind modul în care se impozitau veniturile din salarii până la 31.12.2017 și modul de determinare a impozitării începând cu 01.01.2018, împreună cu avantajele și dezavantajele acestor modificări, atât din punct de vedere teoretic cât și practic.

În partea a doua a prezentei lucrări vom arăta care sunt prevederile Codului fiscal privind componența acestor venituri și modul de calcul al impozitului pe salarii și al contribuțiilor sociale obligatorii, datorate de angajați și angajatori.

În partea a treia vom analiza aceste aspecte din punct de vedere practic, pe exemplul unui salariat, arătând modul în care s-a determinat într-o lună a anului 2017 și într-o lună a anului 2018, venitul net, venitul impozabil, impozitul pe salariu și contribuțiile sociale obligatorii datorate atât de salariat, cât și de societate.

---

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, program de studii: Management contabil, audit și expertiza contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: sava.andrada.elena@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia Grigore (mgrigore@univnt.ro).

2. Delimitări teoretico-legislative privind impozitarea remunerării muncii

Salariul reprezintă contraprestația muncii depuse de salariat în baza contractului individual de munca. Pentru munca prestată în baza contractului individual de muncă fiecare salariat are dreptul la un salariu exprimat în bani.

Angajatorul nu poate negocia sau stabili salarii de baza prin contractul individual de muncă sub salariul de baza minim brut pe țară, acesta fiind de 1450 lei de la 01.02.2017 până la 31.12.2018, respectiv de 1.900 lei de la 01.01.2018.

Veniturile din salarii cuprind toate veniturile obținute de o persoană fizică ce desfășoară o activitate în baza unui contract individual de muncă sau a unui statut special prevăzut de lege, indiferent de perioada la care se referă, denumirea veniturilor ori de forma sub care se acordă.

Aceste sume se referă la:

- salariul de bază;
- indemnizații;
- sporurile la salariul de bază;
- adaosurile la salariul de bază.
- recompensele și premiile de orice fel;
- sumele reprezentând premiul anual și stimulentele acordate, potrivit legii, personalului din instituțiile publice,
- stimulentele din fondul de participare la profit, acordate salariaților după aprobarea bilanțului contabil, potrivit legii;
- sumele primite pentru concediul de odihnă;
- sumele primite din bugetul asigurărilor sociale de stat, în caz de incapacitate temporară de muncă;
- indemnizații prevăzute în contractul de muncă plătite de angajator pe perioada suspendării contractului de muncă; sumele datorită participării salariaților la cursuri/stagii de formare profesională;
- indemnizații pentru trecerea temporară într-o altă muncă;
- indemnizații pentru reducerea timpului de munca, pentru carantina, precum și indemnizații de orice fel.

Sunt asimilate salariilor în vederea impunerii:¹

- tichetele de masa, care pot avea mai multe valori, între 9.57 lei și 15.09 lei;
- tichetele de creșă, care se acordă în valoare de 440 lei numai dacă părinții nu beneficiază de concediul și indemnizația pentru creșterea copilului în vârstă de până la doi ani;
- voucherele de vacanță sunt egale cu maxim 6 salarii de bază minime brute pe țară garantate în plată: 6×1.450 (pentru anul 2017) = 8.700 lei și în sumă de 11.400 lei pentru anul 2018 (6×1.900 lei);
- veniturile în natură, dintre care amintim tichetele cadou, în măsura în care valoarea cadoului oferit fiecărei persoane nu depășește 150 lei.

2.2. Contribuțiile sociale obligatorii aferente veniturilor din salarii 2017 vs. 2018

Persoanele care au calitatea de contribuabili/plătitori sunt persoanele fizice care realizează venituri din salarii sau asimilate salariilor.

---

¹ Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2018

Persoanele fizice și juridice care au calitatea de angajatori, au obligația de a calcula și de a reține la sursă contribuțiile sociale datorate de către persoanele fizice care obțin venituri din salarii sau asimilate salariilor conform tabelului nr.1.

Tabelul nr. 1: Contribuțiile sociale obligatorii aferente veniturilor din salarii 2017 și 2018

Contribuții cf Cod fiscal până la 31.12.2017	Contribuții cf OUG 79/2017 (de la 01.01.2018)	Destinația contribuțiilor
Contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS)	Contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS)	Fondul National Unic de asigurări sociale de sănătate (FNUASS)
Contribuția de asigurări sociale (CAS)	Contribuția de asigurări sociale (CAS)	Bugetul Asigurărilor sociale de stat
Contribuția de asigurări pentru șomaj (AS)	-	Bugetul Asigurărilor pentru șomaj
Contribuția de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale (CAAM)	-	Bugetul de Stat
Contribuția la fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale (CFG)	-	Bugetul de Stat
Contribuția pentru concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate (CCI)	-	Bugetul de Stat
-	Contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM)	Bugetul general consolidat

În tabelul nr.2, sunt prezentate cotele și baza impozabilă pentru care se calculează și se rețin sumele obligatorii aferente contribuțiilor angajatului și ale angajatorului până la 31.12.2017.

Tabelul nr. 2: Contribuțiile sociale obligatorii aferente anului 2017

Contribuții	Cota	Baza impozabila
ANGAJAT		
CASS	5.5%	Venit brut lunar salarii
CAS	10.5%	Venit brut lunar salarii
AS	0.5%	Venit brut lunar salarii
ANGAJATOR		
CASS	5.2%	Fond de salarii lunar
AS	0.5%	Fond de salarii lunar
CAS	15.8% 20.8% 25.8%	Fond de salarii lunar
CAAM	Între 0.15% și 0.85% (în funcție de codul CAEN al activității principale)	Fond de salarii lunar
CFG	0.25%	Fond de salarii lunar
CCI	0.85%	Fond de salarii lunar

În tabelul nr. 3, sunt prezentate cotele și baza impozabilă aplicate atât persoanelor fizice care au calitatea de angajat sau pentru care există obligația plății contribuțiilor sociale, cât și a angajatorului începând cu 01.01.2018.

Tabelul nr. 3: Contribuții sociale obligatorii aferente anului 2018

Contribuții	Cota	Baza impozabilă
ANGAJAT		
CASS	10%	Venit brut lunar din salarii
CAS	25% condiții normale	Venit brut lunar din salarii
ANGAJATOR		
CAS	4% condiții deosebite 8% condiții speciale	Fond de salarii lunar
CAM	2,25%	Fond de salarii lunar

Nici în 2017 nici în 2018, nu sunt cuprinse în baza lunară a contribuțiilor sociale obligatorii:

- sumele neimpozabile în cazul impozitului pe venit;
- tichetele de masă, voucherele de vacanță și tichetele de creșă.

2.3. Determinarea impozitului pe salarii la funcția de bază

Cota de impozit până la 31.12.2017 era de 16%, iar începând cu 01.01.2018 este de 10 %. Determinarea impozitului pe salarii la funcția de bază se aplică pentru persoanele fizice angajate la un singur loc de munca, locul în care are încheiat contractual individual de munca sau, în cazul în care are un cumul de funcții, locul declarat (pe propria răspundere).

Impozitul pe salarii în cazul în care salariatul își desfășoară activitatea la funcția de bază se determină conform următorului algoritm¹:

1. **Venit brut** = suma veniturilor din salarii și asimilate salariilor
2. **Venit net** = Venit brut – Contribuții sociale obligatorii
3. **Venit impozabil** = Venit net – deducerea personală acordată pentru luna respectivă
  - cotizația sindicală plătită în luna respectivă
  - contribuțiile la fondurile de pensii facultative
  - primele de asigurare voluntară de sănătate
4. **Impozit pe salariu** = 16% x Venit impozabil (până la **31.12.2017**)
- 10% x Venit impozabil (începând cu **01.01.2018**);
5. **Salariu net** = Venit net - Impozit pe salariu.

Numai la locul unde salariatul are funcția de bază acesta beneficiază de deducere lunară de întreținere. Prin urmare, persoanele care obțin venituri din salarii în afara locului unde au funcția de baza nu beneficiază de deduceri personale.

Angajatorii au obligația stabilirii deducerii personale în funcție de numărul de persoane aflate în întreținere și de venitul brut lunar al salariatului, pentru fiecare salariat cu funcția de bază la acel angajator.

Deducerile personale se stabilesc astfel:

Până la 31.12.2017

Pentru persoanele fizice care au un venit lunar brut de până la 1.500 lei inclusiv	
Pentru contribuabilii care nu au persoane în întreținere	300 lei

¹ M.Grigoire, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs, eLis, 2017.

Pentru contribuabilii care au 1 persoana în întreținere	400 lei
Pentru contribuabilii care au 2 persoane în întreținere	500 lei
Pentru contribuabilii care au 3 persoane în întreținere	600 lei
Pentru contribuabilii care au 4 sau mai multe persoane în întreținere	800 lei
Pentru contribuabilii care realizează venituri brute lunare din salarii cuprinse între 1.501 lei și 3.000 lei inclusiv, deducerile de la punctul 1. se înmulțesc cu : $K=1-(\text{venitul lunar brut} - 1.500)/1.500 \text{ lei}$ Sumele obținute se rotunjesc în plus la 10 lei.	
Pentru contribuabilii care realizează venituri brute lunare din salarii mai mari de 3.000 lei nu se acordă deducere.	

Începând cu 01.01.2018

Pentru persoanele fizice care au un venit lunar brut de până la 1.950 lei inclusiv	
Pentru contribuabilii care nu au persoane în întreținere	510 lei
Pentru contribuabilii care au 1 persoana în întreținere	670 lei
Pentru contribuabilii care au 2 persoane în întreținere	830 lei
Pentru contribuabilii care au 3 persoane în întreținere	990 lei
Pentru contribuabilii care au 4 sau mai multe persoane în întreținere	1.310 lei
Pentru contribuabilii care realizează venituri brute lunare din salarii cuprinse între 1.951 și 3.600 lei inclusiv, deducerile se acorda conform Art. 77, din Codul Fiscal.	
Pentru contribuabilii care realizează venituri brute lunare din salarii mai mari de 3.600 lei nu se acordă deducere.	

2.4. Determinarea impozitului pe salarii în afara funcției de bază

Impozitul pe salarii în afara funcției de baza se determină conform următorului algoritm¹:

1. Venit brut = suma veniturilor din salarii și asimilate salariilor și a veniturilor de natură profesională

¹ M.Grigore, Fiscalitate si gestiune fiscala, support curs eLis, 2017.

2. Venit net = Venit brut – Contribuții sociale obligatorii
3. Venit impozabil = Venit net
4. Impozit pe salariu = 16% x Venit impozabil (până la 31.12.2017)
- 10% x Venit impozabil (de la 01.01.2018)
5. Salariu net = Venit net - Impozit pe salariu.

Acest algoritm se aplică și în cazul următoarelor venituri:

- Indemnizația lunară a asociatului unic;
- Venituri de natură profesională reconsiderate ca venituri din activități dependente.

3. Studiu de caz privind determinarea impozitului pe salarii și a contribuțiilor sociale obligatorii aferente salariilor

Având în vedere modificările apărute de la 01.01.2018 consider că este necesar să analizăm aceste aspecte din punct de vedere practic. În continuare vom calcula modul de impozitare a veniturilor din salarii obținute de un angajat în luna martie 2017 și martie 2018.

Considerăm un angajat încadrat cu funcția de bază ca paznic, având un venitul lunar brut de 1.450 lei până la 31.12.2017, respectiv de 1.900 lei începând cu 01.01.2018. Angajatul a obținut în luna martie 2017 tichete de masă în suma de 345 lei (reprezentând 23 tichete în valoare de 15 lei/tichet), iar în luna martie 2018 tichete în valoare de 330 lei (22 tichete x 15 lei/tichet). Angajatul are o persoană în întreținere.

3.2. Determinarea impozitului pe salarii și a contribuțiilor sociale pentru luna martie 2017

În Tabelul nr. 4 sunt calculate contribuțiile sociale datorate de salariat, impozitul pe salariu și salariul net primit de acesta, iar în tabelul 5 sunt determinate contribuțiile sociale datorate de angajator în luna martie 2017.

Tabelul nr. 4: Obligații fiscale salariat și salariu net - martie 2017

Nr. crt.	Indicatori	Suma
1.	Salariu brut	1.450 lei
2.	Tichete de masă	345 lei
3.	Venit brut realizat, inclusiv tichete de masă (1+2)	1.795 lei
4.	CAS = 10.5% x Venit brut, exclusiv tichete	152 lei
5.	CASS = 5.5% x Venit brut, exclusiv tichete	80 lei
6.	AS = 0.5% x Venit brut, exclusiv tichete	7 lei
7.	TOTAL CONTRIBUTII ANGAJAT (4+5+6)	239 lei
8.	Venit înainte de impozitare (3-7)	1.556 lei
9.	Deducere personala = 400[1-(Venit brut-1500)/1500]	330 lei
10.	Venit impozabil (8-9)	1.226 lei
11.	Impozit salariu = 16% x Venit impozabil	196 lei
12.	Salariu net (1-7-11)	1.015 lei
	-Tichete de masă	345 lei

Tabelul nr. 5: Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator - martie 2017

Venit brut	1.450 lei
CAS = 15.8% x Venit brut	229 lei
CASS = 5.2% x Venit brut	75 lei
AS = 0.5 % x Venit brut	7 lei
CAAM = 0.27% x Venit brut	3.92 lei
CCI = 0.85% x Venit brut	12 lei
CFG = 0.25% x Venit brut	4 lei
Total contribuții obligatorii angajator	1.120 lei

Total cheltuieli cu salariile = Salariu net + Contribuții (angajator + angajat) + Impozit salariu = 1.015 + (1.120 + 239) + 196 = 2.570 lei

Pentru ca salariatul să primească un salariu net de 1.015 lei, angajatorul cheltuiește 2.570 lei, adică de 2,53 ori mai mult.

În privința obligațiilor fiscale aferente salariilor (în valoare totală de 1555 lei), ele sunt împărțite astfel între angajat și angajator: 27,97% angajatul și 72,03% angajatorul.

3.2. Determinarea impozitului pe salarii și a contribuțiilor sociale pentru luna martie 2018

În Tabelul nr. 6 sunt calculate contribuțiile sociale datorate de salariat, impozitul pe salariu și salariul net primit de acesta, iar în tabelul 7 sunt determinate contribuțiile sociale datorate de angajator în luna martie 2018.

Tabelul nr. 6: Obligații fiscale salariat și salariu net - martie 2018

1.	Venit brut	1.900 lei
2.	Tichete de masă	330 lei
3.	Venit brut realizat, inclusiv tichete de masă (1+2)	2.230 lei
4.	CAS = 25% X Venit brut, exclusiv tichete	475 lei
5.	CASS = 10% x Venit brut, exclusiv tichete	190 lei
6.	TOTAL CONTRIBUTII ANGAJAT (4+5)	665 lei
7.	Venit net (3-6)	1.565 lei
8.	Deducere personală	580 lei
9.	Venit impozabil (7-8)	985 lei
10.	Impozit salariu = 10% x Venit impozabil	99 lei
11.	Salariu net (1-6-10)	1.136 lei
	- Tichete de masă	330 lei

Contribuția socială obligatorie datorată de angajator – martie 2018

CAM = 2,25% x Fondul de salarii = 2,25% x 1.900 lei = 43 lei

Total cheltuieli cu salariile = Salariu net + Contribuții (angajator + angajat) + Impozit salariu = 1.136 + (43 + 665) + 99 = 1.943 lei

Pentru ca salariatul să primească un salariu net de 1.136 lei, angajatorul cheltuiește 1.943 lei, adică de 1,71 ori mai mult.

În privința obligațiilor fiscale aferente salariilor (în valoare totală de 807 lei), ele sunt împărțite astfel între angajat și angajator: 94,67% angajatul și 5,33% angajatorul.

În sinteză situația se prezintă în Tabelul nr. 7.

Tabelul nr. 7: Obligații fiscale și cheltuieli salariale aferente salariilor martie 2017 vs martie 2018

Nr. crt.	Indicatori (lei)	2017	2018
1	Venit brut (salariul minim + tichete)	1.795	2230
2	Contribuții angajat	239	665
3	Impozit pe salariu	196	99
4	Total obligații fiscale angajat (2+3)	435	764
5	Salariu net	1.015	1.136
6	Obligații fiscale angajator	1.120	43
7	Total Obligații fiscale (4+6)	1.555	807
8	Total cheltuieli salariale (5+7)	2.570	1.943

4. Concluzii

Societățile cu angajați plățiți cu salariul minim pe economie nu au fost afectate negativ de modificările legislative. În cazul analizat cheltuiala salarială a scăzut cu 627 lei în condițiile în care salariul net a crescut cu 121 lei. Creșterea salariului minim brut pe economie cu 450 lei nu a dus la o majorare semnificativă a salariului net, ca urmare a creșterii foarte mari a contribuțiilor sociale datorate de salariați.

De asemenea, se observă o scădere semnificativă a obligațiilor fiscale totale (de la 1.555 lei la 807 lei) deși venitul brut a crescut. Acest lucru se explică în primul rând prin reducerea cotei de impozit de la 16% la 10%.

Referindu-ne și la cei angajați cu salarii peste cel minim, se întâlnesc două situații: cele în care veniturile brute au rămas la nivelul din 2017, caz în care salariile nete au scăzut foarte mult, și cele în angajatorii au majorat veniturile brute (salariul brut sau alte venituri) astfel încât salariile nete să se mențină la nivelul din 2017. De remarcat că în acest ultim caz cheltuielile cu salariile nu au crescut.

Notă:

Articolul reprezintă valorificarea parțială a lucrării de dizertație “Studiu de caz privind remunerarea angajaților”, realizat pentru finalizarea studiilor de master Facultatea de Economie și Administrarea afacerilor, programul de studii: Management contabil, Audit și expertiza contabila, sub coordonarea Conf. Univ. Dr. Maria Zenovia Grigore.

Referințe

- Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017
- Legea 227/2015 privind Codul Fiscal cu modificările și completările ulterioare
- H.G. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii 227/2015 privind Codul cu modificările și completările ulterioare
- OUG NR. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul Fiscal

PARTICULARITĂȚI PRIVIND APLICAREA TVA ÎN DOMENIUL IMOBILIAR

Irina OLARIU*

Abstract

Deși în România livrarea de construcții este o operațiune scutită de taxa pe valoare adăugată conform art. 292 din Codul Fiscal, în practică operațiunile din domeniul imobiliar sunt adesea purtătoare de TVA. Mai mult, pentru aceste operații există o multitudine de situații particulare pentru care se aplică reguli speciale prevăzute de reglementările fiscale. Cele mai importante sunt cele legate de: obligativitatea aplicării de TVA la terenurile construibile și la construcțiile noi (unde există uneori o reală dificultate în a stabili dacă terenul este cu adevărat construibil), aplicarea cotei reduse de TVA în funcție de criteriile din Codul Fiscal, măsurile de simplificare introduse în anul 2016 pentru livrarea de construcții și terenuri.

În această lucrare vor fi analizate și exemplificate aceste aspecte specifice, dar și unele dificultăți referitoare la aplicarea TVA pentru o tranzacție imobiliară ce vizează un ansamblu format din clădire și teren.

Cuvinte cheie: *taxă pe valoare adăugată, clădiri și terenuri, pro-rată, taxare inversă, cotă redusă de TVA*

JEL Classification Codes: *H25 Business Taxes*

1. Introducere

Taxa pe valoare adăugată (TVA) este un **impozit indirect** care a fost introdus pentru prima oară pe 10 aprilie 1954, în Franța și era destinat marilor companii. Începând cu data de 6 ianuarie 1966, la propunerea ministrului de finanțe, Valery Giscard d'Estaing, TVA a început să se aplice și în comerțul cu amănuntul.

Comunitatea Economică Europeană a introdus TVA abia în anul 1970, cu scopul de a înlocui taxele de producție și consum.

În prezent TVA este reglementată prin Directiva 2006/112/CE a Consiliului Uniunii Europene privind sistemul comun al taxei pe valoare adăugată. Anterior, TVA a fost reglementat prin Directiva a 6-a, respectiv Directiva 77/388/CE a Consiliului din 1977.

Regimul juridic al acestui impozit este armonizat în statele membre, acestea dispunând de o libertate redusă de reglementare.

---

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: irina.hatmanu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

În România TVA a fost introdusă prin Ordonanța de Guvern nr. 3/1992 și ulterior prin Legea nr. 130/1992 și Legea 32/1993 și se aplică de la 01 iulie 1993. În prezent TVA este reglementată de Legea 227/2015 privind Codul fiscal și H.G. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii 227/2015 privind Codul Fiscal.

TVA este un impozit pe consum plătit de producători și distribuitori și suportat de consumatori, care se aplică pe fiecare stadiu al circuitului economic asupra valorii adăugate de producător/distribuitor până la consumatorul final. Aplicarea pe fiecare etapă din circuitul economic face din TVA un impozit rentabil din punct de vedere fiscal¹.

Modul de calcul al TVA permite fiecărui plătitor să cunoască exact și corect care este mărimea impozitului și a obligației de plată. Astfel este asigurată transparența impunerii.

În cadrul acestei lucrări va fi analizată taxa pe valoare adăugată din perspectiva unei societăți comerciale care acționează pe o piață imobiliară. Compania de referință este organizată ca o societate pe acțiuni în conformitate cu Actul Constitutiv, cu Legea 31/1990 precum și cu legislația română în vigoare. Societatea face parte dintr-un grup financiar din România.

Compania X S.A. este înregistrată în scopuri de TVA conform art. 316 alin. 6 din Codul Fiscal începând cu 01.01.2010 și este înregistrată în registrul operatorilor intracomunitari începând cu data de 27.06.2011.

Activitatea predominantă este cumpărarea și vânzarea de bunuri imobiliare proprii, dar și închirierea și subînchirierea imobilelor proprii sau închiriate.

În cadrul departamentului Financiar-Contabil se înregistrează facturile primite și se emit facturile de vânzare/prestări servicii. Pe baza acestora se întocmesc jurnalele de cumpărare/vânzare și deconturile de TVA.

În secțiunea următoare voi prezenta modul de organizare, înregistrare și evidențiere a TVA în cadrul acestei societăți și voi arăta că în cursul unui an într-o companie activând pe o piață imobiliară pot fi întâlnite multe situații reglementate prin Codul Fiscal – de la vânzarea fără TVA a imobilelor vechi la vânzarea cu taxare inversă sau vânzarea cu cota redusă de TVA, de la achiziții cu deducere integrală a TVA la achiziții pentru care se aplică pro-rata sau achiziții pentru care nu se aplică TVA.

2. Particularități privind aplicarea TVA în domeniul imobiliar. Aspecte teoretice

2.1. TVA la vânzarea și achiziția de terenuri și clădiri

Conform Codului Fiscal art 292, lit e) și f) operațiunile de arendare, concesiune, închiriere și leasingul de bunuri imobile sau livrare de construcții/părți de construcții și a terenurilor pe care sunt construite, precum și a oricăror altor terenuri sunt **scutite de taxă**. Totuși, există excepții de la această regulă, și anume scutirea nu se aplică pentru livrarea de construcții noi, de părți de construcții noi sau de terenuri construibile.

Pentru aplicarea corectă a acestei prevederi este necesară înțelegerea următorilor termeni:

1. teren construibil reprezintă orice teren amenajat sau neamenajat, pe care se pot executa construcții (în practică se urmărește Certificatul de Urbanism emis de organele competente în care se stabilește dacă terenul este construibil);
2. construcție înseamnă orice structură fixată în sau pe pământ;

---

¹ Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017

3. livrarea unei construcții noi sau a unei părți din aceasta înseamnă livrarea efectuată cel târziu până la data de 31 decembrie a anului următor anului primei ocupări ori utilizării a construcției sau a unei părți a acesteia, după caz, în urma transformării;
4. o construcție nouă cuprinde și orice construcție transformată sau parte transformată a unei construcții, dacă costul transformării, exclusiv taxa, se ridică la minimum 50% din valoarea construcției sau a părții din construcție, exclusiv valoarea terenului, ulterior transformării, respectiv valoarea înregistrată în contabilitate în cazul persoanelor impozabile care au obligativitatea de a conduce evidența contabilă și care nu aplică metoda de evaluare bazată pe cost în conformitate cu Standardele internaționale de raportare financiară, sau valoarea stabilită printr-un raport de expertiză/evaluare, în cazul altor persoane impozabile. În cazul în care se înstrăinează doar o parte din construcție, iar valoarea acesteia și a îmbunătățirilor aferente nu pot fi determinate pe baza datelor din contabilitate, acestea vor fi determinate în baza unui raport de expertiză/evaluare.

În normele de aplicare ale Codului Fiscal se stabilește și modul în care se livrează împreună o construcție și terenul pe care aceasta este edificată, identificat printr-un singur număr cadastral. Astfel:

- a. terenul pe care s-a edificat construcția urmează regimul construcției, dacă valoarea acestuia este mai mică decât valoarea construcției așa cum rezultă din raportul de expertiză/evaluare;
- b. construcția va urma regimul terenului pe care este edificată, dacă valoarea acesteia este mai mică decât valoarea terenului așa cum rezultă din raportul de expertiză/evaluare;
- c. dacă terenul și construcția au valori egale, așa cum rezultă din raportul de expertiză/evaluare, regimul corpului funciar se stabilește în funcție de bunul imobil cu suprafața cea mai mare. Se va avea în vedere suprafața construită desfășurată a construcției.

La aliniatul (3) al art. 292 se precizează că orice persoană impozabilă poate opta pentru taxarea operațiunilor de arendare, concesiune, închiriere și leasingul de bunuri imobile sau livrare de construcții/părți de construcții și a terenurilor pe care sunt construite, precum și a oricăror altor terenuri, în condițiile stabilite prin normele metodologice.

2.2. Pro-rata

Având în vedere cele de mai sus, *Compania X S.A.* realizează atât operațiuni care dau drept de deducere, cât și operațiuni care nu dau drept de deducere, fiind persoana impozabilă cu regim mixt Conform art. 300 din Codul Fiscal. În consecință *Compania X S.A.* trebuie să calculeze pro-rata.

Pro rata se determină ca raport între:

- a. suma totală, fără taxă, dar cuprinzând subvențiile legate direct de preț, a operațiunilor constând în livrări de bunuri și prestări de servicii care permit exercitarea dreptului de deducere, la numărator; și
- b. suma totală, fără taxă, a operațiunilor prevăzute la lit. a) și a operațiunilor constând în livrări de bunuri și prestări de servicii care nu permit exercitarea dreptului de deducere, la numitor. Se includ sumele primite de la bugetul de stat sau bugetele locale, acordate în scopul finanțării operațiunilor scutite fără drept de deducere sau operațiunilor care nu se află în sfera de aplicare a taxei.

Pro rata definitivă se determină anual și ia în calcul toate operațiunile pentru care exigibilitatea taxei ia naștere în timpul anului calendaristic respectiv. Pro rata definitivă se determină procentual și se rotunjește până la cifra unităților imediat următoare. La decontul de taxă

în care s-a efectuat ajustarea se anexează un document care prezintă metoda de calcul al pro ratei definitive.

Pro rata aplicabilă provizoriu pentru un an este pro rata definitivă determinată pentru anul precedent, sau pro rata estimată pe baza operațiunilor prevăzute a fi realizate în anul calendaristic curent, în cazul persoanelor impozabile pentru care ponderea operațiunilor cu drept de deducere în totalul operațiunilor se modifică în anul curent față de anul precedent. Persoanele impozabile trebuie să comunice organului fiscal competent, la începutul fiecărui an fiscal, cel mai târziu până la data de 25 ianuarie inclusiv, pro rata provizorie care va fi aplicată în anul respectiv, precum și modul de determinare a acesteia

2.3. Taxarea inversă la livrările de construcții și terenuri construibile

În conformitate cu art. 331 Cod Fiscal începând cu 2016 se aplică „măsurile de simplificare” la anumite livrări cu TVA. Măsurile de simplificare constau în „taxarea inversă” - ceea ce înseamnă că persoana obligată la plata taxei este beneficiarul. Condiția obligatorie pentru aplicarea taxării inverse este că atât furnizorul, cât și beneficiarul să fie înregistrați în scopuri de TVA conform art. 316.

Conform Normelor metodologice, art 109, alin 1-4, taxarea inversă reprezintă o modalitate de simplificare a plății taxei. Prin aceasta nu se efectuează nicio plată de TVA între furnizorul/prestatorul și beneficiarul unor livrări/prestări, acesta din urmă datorând, pentru operațiunile efectuate, taxa aferentă intrărilor și având posibilitatea, în principiu, să deducă respectiva taxă. Această modalitate de simplificare a plății taxei se realizează prin emiterea de facturi în care furnizorul/prestatorul nu înscrie taxa aferentă, inclusiv pentru avansuri, aceasta fiind calculată de beneficiar și înregistrată atât ca taxă colectată, cât și ca taxă deductibilă în decontul de TVA (formular 300). Furnizorul/Prestatorul are obligația să înscrie pe factură mențiunea taxare inversă. Colectarea taxei pe valoarea adăugată la nivelul taxei deductibile este asimilată cu plata taxei către furnizor/prestator. Din punct de vedere contabil, beneficiarul înregistrează în cursul perioadei fiscale în care taxa este exigibilă suma taxei aferente în următoarea formulă contabilă: 4426 = 4427.

Persoanele impozabile cu regim mixt care sunt beneficiari ai unor achiziții supuse taxării inverse, deduc taxa în decontul de taxă în limitele și în condițiile stabilite la art. 297, 298, 299, 300 și 301 din Codul fiscal.

Furnizorii/Prestatorii care sunt persoane impozabile cu regim mixt vor lua în calculul pro rata, ca operațiuni taxabile, valoarea livrărilor/prestărilor pentru care au aplicat taxarea inversă.

În cazul neaplicării taxării inverse prevăzute de lege, respectiv în situația în care furnizorul/prestatorul emite o factură cu TVA pentru operațiunile prevăzute la art. 331 alin. (2) din Codul fiscal și nu înscrie mențiunea taxare inversă în respectiva factură, iar beneficiarul deduce taxa înscrisă în factură, acesta își pierde dreptul de deducere pentru achiziția respectivă de bunuri sau servicii deoarece condițiile de fond privind taxarea inversă nu au fost respectate și factura a fost întocmită în mod eronat. Aceste prevederi se aplică și în situația în care îndreptarea respectivei erori nu este posibilă din cauza falimentului furnizorului/prestatorului.”

Conform art. 331, alin. (g) Cod fiscal, aceste măsuri de simplificare se aplică și pentru livrarea de construcții și terenuri construibile.

2.4. Cota redusă de TVA la livrările de locuințe sociale

În concordanță cu art. 291 alin.(3) din Legea 227/2015 și conform art. 38 alin. (3) din Normele Metodologice de aplicare a Codului Fiscal la anumite livrări de imobile se poate aplica și cota de TVA de 5%. Astfel, cota redusă de 5% se aplică asupra bazei de impozitare pentru livrarea

locuințelor ca parte a politicii sociale, inclusiv a terenului pe care sunt construite. Terenul pe care este construită locuința include și amprentă la sol a locuinței.

Conform Codului fiscal, prin locuință livrată ca parte a politicii sociale se înțelege:

1. livrarea de clădiri, inclusiv a terenului pe care sunt construite, destinate a fi utilizate drept cămine de bătrâni și de pensionari;
2. livrarea de clădiri, inclusiv a terenului pe care sunt construite, destinate a fi utilizate drept case de copii și centre de recuperare și reabilitare pentru minori cu handicap;
3. livrarea de locuințe care au o suprafață utilă de maximum 120 m², exclusiv anexele gospodărești, a căror valoare, inclusiv a terenului pe care sunt construite, nu depășește suma de 450.000 lei, exclusiv taxa pe valoarea adăugată, achiziționate de orice persoană necăsătorită sau familie. Cota redusă se aplică numai în cazul locuințelor care în momentul vânzării pot fi locuite ca atare și dacă terenul pe care este construită locuința nu depășește suprafața de 250 m², inclusiv amprentă la sol a locuinței, în cazul caselor de locuit individuale. În cazul imobilelor care au mai mult de două locuințe, cota indiviză a terenului aferentă fiecărei locuințe nu poate depăși suprafața de 250 m², inclusiv amprentă la sol aferentă fiecărei locuințe. Orice persoană necăsătorită sau familie poate achiziționa o singură locuință cu cota redusă de 5%, respectiv:
  - În cazul persoanelor necăsătorite, să nu fi deținut și să nu dețină nicio locuință în proprietate pe care au achiziționat-o cu cota de 5%;
  - În cazul familiilor, soțul sau soția să nu fi deținut și să nu dețină, fiecare sau împreună, nicio locuință în proprietate pe care a/au achiziționat-o cu cota de 5%.”

2.5. Achiziții de la societăți aflate în insolvență, în faliment sau în executare silită

Un aspect deosebit privind TVA în *Compania X S.A.* este legat de achiziții de imobile de la societăți aflate în insolvență, în faliment, în executare silită, constând în clădiri cu destinație rezidențială, hale industriale și birouri împreună cu terenurile aferente, aflate pe teritoriul României, operațiuni pentru care furnizorii au optat pentru taxare conform art.292 alin. (3) din Codul fiscal

Conform Normelor de aplicare la Codul Fiscal în sensul art. 319 alin. (19) din Codul fiscal, în cazul bunurilor supuse executării silite care sunt livrate prin organele de executare silită, factura se întocmește de către organele de executare silită pe numele și în contul debitorului executat silit. În factură se face o mențiune cu privire la faptul că facturarea este realizată de organul de executare silită. Originalul facturii se transmite cumpărătorului, respectiv adjudecatorului. Organele de executare silită emit facturi cu TVA numai în cazul operațiunilor taxabile și numai dacă debitorul este înregistrat în scopuri de TVA conform art. 316 din Codul fiscal sau a fost înregistrat în scopuri de TVA și i s-a anulat înregistrarea conform art. 316 alin. (11) lit. a) - e) și h) din Codul fiscal. Nu se menționează TVA pe factură în cazul operațiunilor pentru care se aplică taxare inversă conform prevederilor art. 331 din Codul fiscal. În situația în care debitorul executat silit aplică sistemul TVA la încasare prevăzut la art. 282 alin. (3) - (8) din Codul fiscal, organul de executare silită înscrie pe factură mențiunea prevăzută la art. 319 alin. (20) lit. p) din Codul fiscal pentru livrările de bunuri care sunt supuse sistemului TVA la încasare. În cazul în care la data livrării debitorul executat silit nu este înregistrat în scopuri de TVA conform art. 316 din Codul fiscal ca urmare a anulării codului său de înregistrare în scopuri de TVA în condițiile prevăzute la art. 316 alin. (11) lit. a) - e) și h) din Codul fiscal, organul de executare silită are obligația să emită factură cu TVA dacă livrarea bunurilor ar fi fost taxabilă în situația în care respectivul debitor executat silit ar fi fost înregistrat în scopuri de TVA conform art. 316 din Codul fiscal. În cazul

operațiunilor scutite conform art. 292 alin. (2) lit. f) din Codul fiscal, debitorul executat silit poate să opteze pentru taxare conform art. 292 alin. (3) din Codul fiscal, prin depunerea notificării prevăzute în Norme

3. Studiu de caz privind TVA în *Compania X S.A.*

În continuare voi analiza TVA colectată și TVA deductibilă în *Compania X S.A.* în anul 2016.

3.1. TVA colectată în *Compania X S.A.*

În cursul anului 2016 *Compania X S.A.* a realizat venituri din:

- vânzarea de imobile noi și vechi (clădiri și terenuri) pe teritoriul României;
- închirierea imobilelor aflate în proprietatea sa către persoane fizice și juridice, conform contractelor încheiate;
- venituri din refacturarea de utilități aferente imobilelor închiriate.

În cursul anului cota standard de TVA a fost de 20%.

Pentru imobilele vechi vândute către persoane fizice și juridice pentru care nu s-a dedus TVA la achiziție, nu s-a colectat TVA în conformitate cu prevederile art. 292, alin.(2), lit.e), f) și g) din Codul Fiscal.

În perioada analizată *Compania X S.A.* a înregistrat TVA colectată provenind din următoarele operațiuni:

3.1.1. Operațiuni impozabile pentru care se utilizează cota standard de 20%, conform art. 291, alin.1) din Legea 227/2015:

- Vânzarea de construcții noi și terenuri construibile cu TVA, în conformitate cu art. 292 alin. (2) lit. f) din Codul Fiscal, coroborat cu Normele metodologice de aplicare a Codului Fiscal pct. 57 (1), pentru care *Compania* prezintă Notificările privind opțiunea de taxare a operațiunilor prevăzute la art. 292 alin. (2) lit. f) din Codul Fiscal. Pentru aceste livrări s-a aplicat art. 331 din Codul Fiscal referitor la măsurile de simplificare a TVA (taxare inversă).

Din totalul de 601 facturi emise de către companie în cursul anului 2016, 270 au fost emise pentru vânzări de active, iar 42 au fost emise cu taxare inversă. Interesant este că cele 42 de facturi (16% din facturile de vânzare) totalizează 66% din suma vânzărilor din 2016 (aprox. 70 milioane lei din totalul de aprox. 120 milioane lei) ceea ce arată că această măsură de simplificare a fost bine primită de companii.

În luna mai 2016 a avut loc vânzarea unui teren către o societate bulgară. *Compania* din Bulgaria a prezentat cod de TVA valid și a înregistrat o sucursală în România care, de asemenea, s-a înregistrat ca plătitoare de TVA. Pentru aceasta vânzare s-a aplicat taxarea inversă având în vedere locul de livrare al bunului – România.

- Refacturarea de utilități cu TVA (energie electrică, apa, gaze etc.) către persoane juridice cu care contribuabilul are încheiate contracte de închiriere

Această activitate este complementară închirierii. *Compania* preia cota de TVA de pe factura de utilități primită și refacturează cu TVA doar pentru acele imobile unde achiziția a fost cu TVA. Suma refacturărilor cu TVA a fost de 0,184 milioane lei cu TVA aferentă de 0,037 milioane lei.

3.1.2. Operațiuni scutite de TVA pentru care *Compania* și-a exprimat opțiunea de taxare în conformitate cu prevederile art. 292, alin.(2):

- Închirierea de imobile către persoane fizice și juridice, operațiune scutită de TVA pentru care contribuabilul și-a exprimat opțiunea de taxare conform art. 292 alin. (2) lit. e) din Legea 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare.

Opțiunea de taxare a fost depusă pentru imobilele vechi închiriate cu TVA. Dacă nu s-ar fi optat pentru închiriere cu TVA *Compania* ar fi trebuit să ajusteze TVA conform art 305 din Codul Fiscal. Numărul facturilor de închiriere total este de 306 (din totalul de 601 facturi emise – 51%), iar facturile de închiriere emise cu TVA sunt 125 (41% din facturile de închiriere). Suma facturilor emise cu TVA este de 27% din totalul facturilor de închiriere (aprox. 2 milioane lei din totalul de aprox. 7,5 milioane lei, cu TVA aferentă de 0,4 milioane lei).

- vânzarea de imobile vechi și terenuri achiziționate cu TVA de la persoane juridice pentru care contribuabilul și-a exprimat opțiunea de taxare conform art. 292, alin.(2), lit.f) din Legea 227/2015 cu modificările și completările ulterioare și pentru care a prezentat Notificările depuse la organul fiscal teritorial.

În acest caz este aceeași situație ca la închirieri – dacă nu s-ar fi optat pentru taxare ar fi trebuit să se facă ajustare conform art 305 din Codul Fiscal. Dacă vânzarea a fost făcută către persoane juridice s-a aplicat și în acest caz art. 316 privind măsurile de simplificare (taxarea inversă)

3.1.3. Operațiuni impozabile pentru care contribuabilul utilizează cota standard de 5%, pentru vânzarea de imobile către persoane fizice ca parte a politicii sociale.

Pentru aceste livrări *Compania* respectă condițiile precizate la art. 291 alin.(3) din Legea 227/2015, în sensul că a aplicat TVA de 5% și a solicitat cumpărătorilor Declarația pe propria răspundere, conform art. 38 alin. (3) din Normele Metodologice de aplicare a Codului Fiscal

În cursul anului 2016 au fost emise 56 de facturi cu TVA de 5% (20% din totalul facturilor de vânzare), iar suma acestora a reprezentat 10% din totalul facturilor, respectiv suma de 12,2 milioane lei cu TVA aferentă de 0,6 milioane lei.

3.1.4. Achiziții intracomunitare de servicii pentru care s-au aplicat prevederile art. 326, alin. (2) din Codul Fiscal

- prestări servicii de consultanță în vânzări - servicii prestate de un furnizor extern
- program informatic de gestiune a imobilizărilor - furnizor extern

Operatorii intracomunitari de servicii au prezentat cod valid de TVA.

Pentru aceste operațiuni *Compania* a înregistrat TVA aferentă atât ca taxă deductibilă, cât și ca taxă colectată în jurnalele de cumpărări și de vânzări.

Tabelul nr. 1 cuprinde situația centralizată a TVA colectată pentru perioada supusă analizei.

Tabelul nr. 1

Operații	Baza de calcul (lei)	TVA colectată (lei)
Vânzări	120,352,214.84	981,030.56
Vânzări cu taxare inversă	79,460,539.54	
Vânzări cu TVA 19%	4,382,859.93	876,571.99
Vânzări cu TVA 5%	12,263,897.85	613,194.90
Vânzări cu TVA 24%	(2,119,734.72)	(508,736.33)
Vânzări scutite de TVA fără drept de deducere	26,364,652.24	
Închirieri	7,509,279.51	342,131.42
Închirieri cu TVA 19%	2,030,167.91	406,033.63
Închirieri cu TVA 24%	(266,259.21)	(63,902.21)
Închirieri scutite de TVA fără drept de	5,745,370.81	

deducere		
Refacurări	124,967.73	37,331.04
Refacurări cu TVA 19%	183,402.60	36,680.50
Refacurări cu TVA 24%	2,160.65	518.55
Refacurări cu TVA 9%	1,466.71	131.99
Refacurări scutite de TVA fără drept de deducere	(62,062.23)	
TOTAL	127,986,462.08	1,360,493.02

3.2. TVA deductibilă în *Compania X S.A.*

Achizițiile destinate realizării de operațiuni care permit exercitarea dreptului de deducere și achizițiile care nu dau drept de deducere, sunt evidențiate separat în contabilitate. Achizițiile pentru care nu se cunoaște destinația, respectiv dacă vor fi utilizate pentru realizarea de operațiuni care dau drept de deducere sau pentru operațiuni care nu dau drept de deducere, ori pentru care nu se poate determina proporția în care sunt sau vor fi utilizate se evidențiază separat, iar taxa deductibilă aferentă acestor achiziții se deduce pe bază de pro-rata.

Pentru anul 2016 pro-rata a fost:

Pro-rata	2016
Pro-rata provizorie	41%
Pro-rata definitivă	80%

TVA deductibilă înregistrată de *Companie* în evidența contabilă în cursul anului 2016 provine în principal din următoarele operațiuni:

3.2.1. Achiziții de la intern cu TVA 20%, conform art. 291 alin. (1) din Legea 227/2015 privind Codul fiscal, constând în:

- cumpărarea de construcții noi și terenuri construibile, achiziționate conform art.292 alin. (2) lit. f) din Codul Fiscal. Achizițiile au fost făcute într-o singură tranșă de la un singur furnizor și s-a aplicat taxarea inversă. Suma achiziției a fost de aprox. 30,5 milioane lei;
- comisionul de vânzare plătit către brokerii de vânzări. Conform contractelor de brokeraj încheiate cu entități partenere, *Compania* a achitat către acestea contravaloarea comisiunilor în valoare de aprox. 2,6 milioane lei cu TVA 0,5 milioane lei;
- contravaloarea serviciilor de leasing financiar conform contractului de novație (părțile convin să noveze contractul de leasing financiar încheiat între o companie de Leasing și o altă companie, prin schimbarea debitorului, noul utilizator de leasing devenind *Compania*), având ca obiect imobilul (compus din teren și construcții industriale) situat în localitatea Gheorghieni. Suma facturilor din cursul anului 2016 a fost de aprox. 2,3 milioane lei cu TVA de aprox. 0,4 milioane lei;
- contravaloarea servicii de închiriere aferente atât sediului social al *Companiei*, conform contractului de închiriere încheiat cu o alta entitate, cât și altor sedii pentru care *Compania* are notificări privind opțiunea de taxare a operațiunilor prevăzute la art. 292 alin. (2) lit. e) din Codul Fiscal. Suma închirierilor a fost de aprox. 0,1 milioane lei cu TVA de aprox. 0,02 milioane lei; pentru aceste servicii s-a aplicat pro-rata.
- contravaloarea serviciilor de management al proprietăților – constând în servicii de inspecție periodică a proprietăților și servicii de administrare a acestora. Suma aferentă acestor servicii este de 2,4 milioane lei cu TVA aferentă de aprox. 0,5 milioane lei. Pentru aceste servicii s-a ținut cont de fiecare imobil în parte și nu s-a dedus TVA decât pentru imobilele achiziționate cu TVA;
- contravaloarea serviciilor de evaluare imobile, conform contractelor încheiate cu furnizori externi, servicii din care au rezultat Rapoarte de evaluare întocmite pentru fiecare bun

- imobil evaluat. Valoarea acestora a fost de aprox. 0,3 milioane lei cu TVA de 0,6 milioane lei. La fel ca la alte servicii, s-a dedus TVA doar pentru imobilele achiziționate cu TVA;
- contravaloarea serviciilor consultanță juridică în valoare de aprox. 0,9 milioane lei cu TVA de aprox. 0,2 milioane lei;
  - contravaloarea serviciilor de pază și protecție asigurate de firme specializate, pentru fiecare bun imobil aflat în proprietatea *Companiei*. Valoarea serviciilor a fost de aprox. 0,8 milioane lei cu TVA de aprox. 0,6 milioane lei;
  - contravaloarea serviciilor refacturate de utilități (energie electrică, consum gaze, apă etc.) pentru imobilele închiriate ;
  - contravaloarea serviciilor de executări judecătorești, evacuări din imobile în urma sentințelor judecătorești definitive, servicii notariale, autentificări contracte de vânzare-cumpărare, traduceri, servicii intabulare imobile;
  - contravaloare refacturari de consumuri de combustibili, pentru autoturismele folosite în comun de *Companie*;
  - contravaloarea serviciilor de consultanță tehnică-certificare energetică pentru imobilele aflate în proprietatea *Companiei*;
  - contravaloare servicii de furnizare de energie electrică și gaze, conform contractelor încheiate cu Engie, EON România, Enel Energie Muntenia SA și alți furnizori pentru imobilele aflate în proprietatea contribuabilului;
  - contravaloarea serviciilor de consultanță fiscală, conform contractului de prestări servicii încheiate cu un auditor extern - care a întocmit Rapoartele de audit la fiecare sfârșit de an;
  - alte servicii constând în: servicii de securizare a imobilelor, licențe și asistență software.

3.2.2. Achiziții de imobile de la societăți aflate în insolvență, în faliment, în executare silită

Pentru bunurile imobile achiziționate prin această procedură *Compania* s-a asigurat că are în copie Notificările privind opțiunea de taxare a operațiunilor prevăzute la art. 292 alin. (3) din Codul Fiscal, înregistrate la organele fiscale teritoriale de către lichidatori și facturi emise de către lichidatori sau executori judecătorești

3.3.3. Achiziții intracomunitare de servicii constând în:

- prestări servicii de consultanță în vânzări - servicii prestate de un furnizor extern cu sediul în Marea Britanie;
- servicii de implementare platformă de Real Estate – servicii prestate de un furnizor extern cu sediul în Grecia.

Operatorii intracomunitari de servicii au prezentat cod valid de TVA.

Pentru aceste operațiuni *Compania* a aplicat prevederile art. 326 alin. 2 din Codul Fiscal, înregistrând TVA aferentă atât ca taxă deductibilă, cât și ca taxă colectată în jurnalele de cumpărări și de vânzări.

Tabelul nr. 2 cuprinde o situație centralizatoare a TVA înregistrată pentru achiziții în cursul anului 2016.

Tabelul nr. 2

Operații	Bază de calcul (lei)	TVA deductibilă (lei)	TVA nedeductibilă (lei)
Achiziții cu TVA	41,779,632.06	1,096,484.14	1,097,232.37
Achiziții cu taxare inversă	30,833,256.89		
Achiziții cu TVA 20%	4,998,811.85	999,762.37	

Achiziții cu TVA 9%	3,968.00	357.12	
Achiziții cu TVA 24%	32,691.83	7,846.04	
Achiziții cu TVA nedeductibilă	5,460,032.89		1,097,232.37
Achiziții cu Pro-rată 20%	432,872.50	86,574.50	
Achiziții cu Pro-rată 9%	15,836.22	1,425.26	
Achiziții cu Pro-rată 24%	2,161.88	518.85	
Achiziții fără TVA	1,584,956.39		
TOTAL	43,364,588.45	1,096,484.14	1,097,232.37

Din totalul TVA deductibile înregistrate doar o parte a fost dedusă (1,096,484.14 lei), iar partea aferentă tranzacțiilor pentru imobilele achiziționate fără TVA (1,097,232.37 lei) nu s-a dedus.

4. Concluzii

În teorie, conform art. 292 din Codul Fiscal operațiunile de livrare a construcțiilor și terenurilor sunt scutite de taxa pe valoare adăugată. Totuși, după cum am arătat mai sus, în practică, operațiunile legate de terenuri și imobile prezintă numeroase dificultăți la determinarea TVA.

Una dintre cele mai întâlnite dificultăți apare atunci când, în momentul tranzacționării unui teren, trebuie stabilit dacă acesta este construibil sau nu. Conform normelor de aplicare a Codului Fiscal acest lucru este stabilit printr-un certificat de urbanism emis de autoritățile de pe raza căruia este terenul respectiv – dar uneori emiterea unui certificat de urbanism poate dura o perioadă lungă, caz în care tranzacția este suspendată. Singura modalitate de a încheia tranzacția este de a aplica TVA prin opțiune, conform art 292, alin (3).

O altă dificultate din punctul de vedere al unei companii acționând pe aceasta piață este urmărirea strictă a cheltuielilor pe fiecare clădire/teren în parte pentru că, dacă achiziția unei clădiri/unui teren nu a fost purtătoare de TVA, taxa pe valoare adăugată aferentă cheltuielilor înregistrate în contabilitate pentru acea clădire/acei teren nu este deductibilă.

Dificultăți în stabilirea aplicării sau nu a TVA pentru o tranzacție imobiliară apar și atunci când tranzacția are loc pentru un ansamblu format din clădire și teren. Dacă valoarea terenului este mai mare decât valoarea clădirii stabilite printr-un raport de evaluare întocmit de un evaluator autorizat, atunci aplicarea TVA este obligatorie.

În anul 2016 legislația a încurajat activitatea din domeniul imobiliar în special prin măsurile de simplificare adoptate (taxarea inversă) prin care s-a eliminat schimbul de cash între cumpărător – vânzător – stat pentru achizițiile de clădiri și terenuri de către persoanele juridice.

O altă măsură menită să ajute piața imobiliară este cea privitoare la ridicarea plafonului valoric pentru vânzarea de locuințe cu cotă redusă de TVA – de la 385.000 lei în 2015 la 450.000 începând cu 2016.

Referințe

- Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017
- Legea 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare
- H.G. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare

MODIFICĂRILE LEGISLATIVE PRIVIND IMPOZITELE LOCALE ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA BUGETULUI MICROÎNTRINDERII

Carmen ANITA*

Abstract

Prezenta lucrare prezintă cele mai importante modificări din legislația privind impozitele și taxele locale datorate pentru clădirile nerezidențiale, precum și impactul acestor modificări din punct de vedere al managementului și al bugetului societății comerciale. În studiul de caz am ales ca perioadă de referință anii 2014-2018.

Analiza comparativă a impozitelor locale datorate de firmă în această perioadă și a prevederilor specifice din Legea 571/2003 privind Codul fiscal (abrogată prin Legea 227/2015 începând cu 01.01.2016), m-au ajutat să identific acele elemente semnificative pentru atingerea scopului propus.

Rezultatul cercetării efectuate constă în evidențierea faptului că, odată cu modificările legislative care au impact direct asupra obiectului de activitate al societății comerciale sau care implică obligația plății de taxe și impozite locale pentru activele deținute, sunt necesare: un management performant și o mai mare acuratețe la întocmirea bugetului anual, atunci când se au în vedere modificări sau creșteri ale patrimoniului prin: adăugarea unor noi obiecte de activitate ("Cumpărarea și vânzarea de bunuri imobiliare proprii –cod CAEN 6810) sau alte tranzacții privind activele corporale ale societății (clădiri, terenuri, mijloace de transport).

Cuvinte cheie: *impozite și taxe locale, cod fiscal, impozitul pe clădiri, impozitul pe clădirea rezidențială, impozitul pe clădirea nerezidențială*

Jel Classification: *H71, H72, K34, H87*

1. Introducere

Obiectivul acestei lucrări este de a evidențiacare au fost cele mai importante modificări ce au avut loc în legislația privind impozitele și taxele locale în ultimii ani și cum au afectat acestea organizarea și funcționarea unei microîntreprinderi.

Microîntreprinderile au fost afectate și de alte modificări legislative, cea mai importantă fiind OUG 79/2017, care a majorat de la 500.000 euro la 1.000.000 euro plafonul cifrei de afaceri până la care o firmă este considerată microîntreprindere. La întocmirea bugetului anual, trebuie să

---

* Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, programul de master Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: carmenanita76@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

se țină cont de toate aceste modificări, de veniturile ce se pot obține și cheltuielile ce se vor înregistra într-un an fiscal.

Cele mai semnificative modificări din ultimii ani ale Codului fiscal cu privire la impozitele și taxele locale au vizat impozit pe clădiri. În secțiunea 3 a acestei lucrări vom analiza cheltuielile generate de înregistrarea și plata impozitului pe clădire datorat de o microîntreprindere pentru perioada anilor 2014-2018, evidențind modificările legislative ce au avut loc în această perioadă și impactul acestor modificări.

2. Impozitul pe clădiri: definiție și aplicare conform legii

Impozitele și taxele locale sunt definite în Cap. IX din Legea 227/2015 privind Codul fiscal și sunt:

- impozitul pe clădiri și taxa pe clădiri;
- impozitul pe teren și taxa pe teren;
- impozitul pe mijloacele de transport;
- alte taxe privind eliberarea certificatelor, avizelor, autorizațiilor.

Persoanele juridice, pentru clădirile de orice fel deținute în proprietate, indiferent de locul unde sunt situate acestea, datorează impozit sau taxa pe clădiri după caz, exceptând cazurile când legea prevede altfel.

2.2. Reguli generale privind calculul impozitului și taxei pe clădiri

În cazul persoanelor juridice, impozitul și taxa pe clădiri se calculează prin aplicarea unei cote de impozitare asupra valorii de inventar a clădirii sau asupra valorii obținute în urma unui raport de evaluare, după caz.

Valoarea impozabilă sau baza de impozitare în prima situație, o reprezintă valoarea de intrare a clădirii în patrimoniu în baza unui contract de achiziție, valoare înregistrată în contabilitatea proprietarului persoană juridică. În termen de 30 de zile de la achiziție, persoana juridică are obligația de a depune la organul fiscal local o declarație de impunere în vederea înregistrării imobilului.

În cazul în care clădirea se reevaluează, conform reglementărilor în vigoare, de către un evaluator autorizat ANEVAR, în conformitate cu standardele de evaluare a bunurilor aflate în vigoare la data evaluării, valoarea impozabilă a clădirii este valoarea ce rezultă din raportul de evaluare, raport care se depune împreună cu declarația la organul fiscal local.

Conform modificărilor fiscale cu aplicabilitate de la 01 ianuarie 2016, rapoartele de reevaluare se întocmesc special în scopul impozitării, acestea fiind necesare înregistrării la Direcția de Taxe și Impozite Locale de care aparține plătitorul persoană juridică, valoarea din raport reprezentând baza de calcul pentru aplicarea cotei de impozitare specifice.

Valoarea impozabilă a clădirii trebuie actualizată o dată la trei ani prin evaluarea ei de către un evaluator autorizat și declararea raportului la Direcția de Taxe și Impozite Locale până la primul termen de plată din anul de referință. Această prevedere nu este obligatorie în cazul clădirilor deținute de persoanele juridice față de care a fost pronunțată o hotărâre definitivă de declanșare a procedurii falimentului.

În cazul unei clădiri care nu a fost reevaluată în ultimii 3 ani anteriori anului fiscal de referință, cota impozitului pe clădiri este de 5% și se aplică la ultima valoare existentă în evidențele organului fiscal.

Având în vedere ca aceste rapoarte de evaluare sunt efectuate pentru autoritățile locale și se fac după alte principii de evaluare, ele având ca scop determinarea valorii fiscale a clădirii în funcție de materialele din care este construită, de suprafața și de rangul localității, ele nu trebuie înregistrate în contabilitatea persoanei juridice. Pentru reevaluarea clădirilor conform

reglementărilor contabile în vederea determinării valorii juste, societățile trebuie să facă alte rapoarte de evaluare, acestea urmând să fie înregistrate în contabilitate la sfârșitul anului.

În cazul unei clădiri ce face obiectul unui contract de leasing financiar, pe toată durata contractului, se aplică următoarele reguli:

- impozitul pe clădire este datorat de locatar, începând cu data de 01 ianuarie a anului următor celui în care s-a încheiat contractul;
- în cazul încetării contractului de leasing, impozitul pe clădire este datorat de locatar începând cu data de 01 ianuarie a anului următor celui în care s-a întocmit procesul verbal de predare al clădirii;
- atât locatarul cât și locatorul au obligația depunerii în termen de 30 de zile a declarației fiscale la organul fiscal în a cărui rază de competență se află clădirea, de la data finalizării contractului de leasing, a întocmirii procesului verbal de predare a bunului, declarație însoțită de documentele doveditoare.

În cazul clădirilor pentru care se datorează taxe pe clădire, în baza unui contract de concesiune, administrare sau folosință, care se referă la perioade mai mari de o lună, titularul dreptului de concesiune / administrare are obligația depunerii unei declarații la organul fiscal până la data de 25 a lunii următoare intrării în vigoare a contractului.

În cazul în care contractul de concesiune, închiriere, administrare sau folosință se referă la o perioadă mai mică de o lună, persoana care transmite dreptul de concesiune trebuie să transmită organului fiscal de care aparține, până la data de 25 inclusiv a lunii următoare intrării în vigoare a contractului. Depunerea declarațiilor fiscale este obligatorie și pentru persoanele juridice pentru care se aplică scutiri sau reduceri de impozit sau taxe pe clădire.

2.3. Cotele de impozitare

Cotele de impozitare sunt stabilite prin hotărâre a consiliului local. La nivelul municipiului București, această hotărâre este luată de Consiliul General al Municipiului București.

În perioada 2014-2018, Legea privind Codul fiscal a suferit câteva modificări importante cu privire la modul de impozitare a persoanelor juridice care au în patrimoniu o clădire. Cea mai importantă și cu impact major a fost cea aplicabilă de la 1 ianuarie 2016, odată cu înlocuirea Legii 571/2003 cu Legea 227/2015.

Voi prezenta mai jos o comparație a modului de impozitare pentru perioada analizată:

- Anul 2014

Calculul impozitului se face prin aplicarea unei cote ce variază între 0,25%-1,5% la valoarea de inventar a clădirii, valoare existentă în situațiile financiare ale contribuabilului la 31 decembrie 2013. Valoarea de inventar poate reprezenta valoarea de achiziție sau valoarea reevaluată, conform ultimului raport de evaluare înregistrat în evidențele contabile ale persoanei juridice și la organul fiscal local. Pentru plata integrală a impozitului până la primul termen de plată, 31 martie 2014, se acordă o bonificație de maxim 10% din valoarea de plată.

În cazul unei clădiri a cărei valoare a fost recuperată integral pe calea amortizării, valoarea impozabilă se reduce cu 15%. Pentru clădirile care nu au fost reevaluate în ultimii trei ani anteriori anului fiscal de referință, cota de impozitare este de 5% aplicată la baza impozabilă, ce reprezintă valoarea de inventar înregistrată în contabilitatea persoanei juridice, până la sfârșitul lunii în care s-a efectuat prima reevaluare.

- Anul 2015

Nu s-au produs modificări, ca și în anul anterior, cotele variază între 0,25% și 1,5% prin hotărâri ale consiliilor locale, se păstrează bonificația de 10% și reducerea cu 15% în cazul valorii clădirilor recuperate integral prin amortizare.

- Anul 2016

Intră în vigoare, conform Legii 227/2015, noile cote de impozitare, stabilite după modul de folosință al clădirii (nu după calitatea contribuabilului, persoană juridică sau fizică, ca în anii anteriori) și anume: rezidențial, nerezidențial sau mixt.

În cazul clădirilor deținute de persoanele juridice se pot întâlni trei situații:

- Pentru **clădirile rezidențiale** deținute de persoanele juridice, impozitul pe clădiri se calculează la fel ca pentru persoanele fizice care dețin astfel de clădiri. Cota este cuprinsă între **0,08% - 0,2%** și se aplică la valoarea clădirii rezidențiale.
- Pentru **clădirile nerezidențiale** deținute de persoanele juridice se consideră o cotă cuprinsă între **0,2% - 1,3%**, cu excepția clădirilor utilizate pentru activități din domeniul agricol, la care cota este de 0,4%.
- Pentru **clădirile cu destinație mixtă** deținute de persoanele juridice, impozitul se determină prin însumarea impozitului calculat pentru suprafața folosită în scop rezidențial cu impozitul calculat pentru suprafața folosită în scop nerezidențial.

Valoarea impozabilă a clădirilor nerezidențiale aflate în proprietatea persoanelor juridice este valoarea de la 31 decembrie a anului anterior celui pentru care se datorează impozitul/taxa și poate fi:¹

- ultima valoare impozabilă înregistrată în evidențele organului fiscal;
- valoarea rezultată dintr-un raport de evaluare întocmit de un evaluator autorizat în conformitate cu standardele de evaluare a bunurilor aflate în vigoare la data evaluării;
- valoarea finală a lucrărilor de construcții, în cazul clădirilor noi, construite în cursul anului fiscal anterior;
- valoarea clădirilor care rezultă din actul prin care se transferă dreptul de proprietate, în cazul clădirilor dobândite în cursul anului fiscal anterior;
- În cazul clădirilor finanțate în baza unui contract de leasing financiar, valoarea rezultată dintr-un raport de evaluare întocmit de un evaluator autorizat în conformitate cu standardele de evaluare a bunurilor aflate în vigoare la data evaluării;

Valoarea impozabilă a clădirii nerezidențiale se actualizează o dată la 3 ani pe baza unui raport de evaluare a clădirii întocmit de un evaluator autorizat în conformitate cu standardele de evaluare a bunurilor aflate în vigoare la data evaluării, deus la organul fiscal local până la primul termen de plată din anul de referință.

În cazul în care proprietarul clădirii nu a actualizat valoarea impozabilă a clădirii în ultimii 3 ani anteriori anului de referință, cota impozitului pe clădiri este 5%.

Și în 2016 se păstrează bonificația de maxim 10%, stabilită prin hotărârile Consiliilor locale, pentru sumele achitate integral până la primul termen de plată.

De asemenea, codul fiscal permite consiliilor locale să majoreze impozitul pe clădiri cu până la 500% pentru imobilele neglijate situate în intravilan.

- Anii 2017-2018

S-au păstrat cotele de impozitare prezentate mai sus precum și cota de 10% reprezentând bonificația pentru plata anticipată a impozitului.

Din situația prezentată anterior, rezultă faptul că la începutul anului 2016, întreprinderile ce dețineau în patrimoniu clădiri, unde aveau declarat sediul social sau sedii secundare, dar nu prestau activitate, au fost obligate la evaluarea acestora în scopul impozitării, neputându-se astfel delimita spațiul ce reprezenta sediul (nerezidențial) de restul suprafeței (rezidențial), astfel încât Direcțiile locale de Taxe și Impozite să calculeze sumele datorate de contribuabil conform noilor modificări legislative.

¹ Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017

2.4. Dobândirea, înstrăinarea și modificarea clădirilor

Impozitul pe clădiri este datorat pentru întregul an fiscal de persoana care are în proprietate clădirea la data de 31 decembrie a anului fiscal anterior.

În cazul dobândirii sau construirii unei clădiri în cursul anului, proprietarul acesteia are obligația să depună o declarație la organul fiscal local în a cărui rază teritorială de competență se află clădirea, în termen de 30 de zile de la data dobândirii și datorează impozit pe clădiri începând cu data de 1 ianuarie a anului următor.

2.5. Plata impozitului pe clădiri

Impozitul pe clădiri se plătește anual, în două tranșe egale, până la 31 martie și 30 septembrie inclusiv.

Pentru plata anticipată a impozitului integral până la primul termen de plata, respectiv 31 martie, se acordă o bonificație de maxim 10% din suma de plată.

În cazul în care valoarea impozitului este de maxim 50 de lei pentru întregul an fiscal, suma trebuie achitată integral până la primul termen de plata. Dacă o persoană juridică deține mai multe clădiri, al cărui impozit cumulativ nu depășește 50 de lei, termenul de plată rămâne același.

În cazul contractelor de concesiune, arendare încheiate pe o perioadă mai mare de o lună, taxa pe clădiri se plătește lunar, până la data de 25 a fiecărei luni din contract.

În cazul contractelor de concesiune, arendare încheiate pe o perioadă mai mică de o lună, persoana juridică care transmite dreptul de concesiune colectează sumele de la concesionari și le varsă lunar la bugetul local, până la data de 25 inclusiv a lunii următoare.

2.6. Scutiri de la plata impozitului pe clădiri

Sunt scutite de la plata impozitului clădirile ce îndeplinesc anumite condiții, printre care:

- clădirile aflate în proprietatea fundațiilor înființate conform legii, având scopul de a întreține, ajuta instituții de cultură națională, de a susține acțiuni cu caracter cultural, social și umanitar;
- clădiri având destinația de lăcașuri de cult, casele parohiale cu excepția celor care înregistrează operațiuni economice;
- clădirile funerare din cimitire și crematorii;
- clădirile utilizate de instituțiile de învățământ de stat sau particular, care funcționează provizoriu sau sunt acreditate cu excepția acelor încăperi ce sunt folosite pentru activități economice, de pe urma cărora se obțin alte venituri în afara celor obținute din taxele de școlarizare;
- clădirile ce aparțin unităților sanitare publice, cu excepția acelor spații/încăperi unde se desfășoară activități economice;
- clădirile ce fac parte din infrastructura metroului sau a căilor feroviare;
- clădirile care prin structura lor fac corp comun cu poduri, viaducte, baraje, diguri și care sunt utilizate la exploatarea acestor construcții, cu excepția celor care întreprind activități economice;
- clădirile clasate ca monumente istorice, de arheologie sau arhitectură, indiferent de titularul dreptului de proprietate sau de administrare.

3. Studiu de caz privind determinarea impozitului pe clădiri în perioada 2014-2018

Pentru a evidenția impactul modificărilor legislative privind impozitul pe clădiri asupra profitabilității unei întreprinderi, voi prezenta în cele ce urmează impozitul pe clădire achitat în

perioada 2014-2018 de o societate ce deține o clădire de tip rezidențial, situată pe raza orașului Voluntari. De asemenea voi prezenta și ce costuri suplimentare suportă societatea în cazul în care nu se efectuează o reevaluare a clădirii în ultimii trei ani față de anul de referință.

Clădirea a fost achiziționată de firmă în anul 2005, în scopul obținerii de venituri din chirii.

Calculul impozitului în perioada 2014-2018 s-a făcut astfel:

- Anul 2014

La 31 decembrie 2013, în evidențele contabile ale societății, valoarea de inventar a clădirii este de 345.403 lei. Această valoare există înregistrată și la Primăria Voluntari, direcția Taxe și impozite, valoare verificată cu declarația fiscală și decizia de impunere emisă de organul fiscal.

Baza de impozitare: 345.403 lei

Cota de impozitare: 1,5%

Valoare impozit : $345.403 \times 1,5\% = 5.181$ lei

Suma de 5.181 lei reprezentând impozit clădire datorat pentru anul 2014, a fost înregistrată în evidențele contabile și achitată în două tranșe egale, până la 31 martie și 30 septembrie 2014.

- Anul 2015

Baza de impozitare: 345.403 lei

Cota de impozitare: 1,5% din baza de impozitare

Valoare impozit : $345.403 \times 1,5\% = 5.181$ lei

Valoarea impozitului este aceeași, suma a fost achitată tot în două tranșe egale.

- Anul 2016

Ca urmare a modificărilor legislative aplicabile cu data de 01.01.2016, pentru a determina impozitul pe clădire este necesară stabilirea destinației acesteia. Întrucât această clădire este închiriată unei societăți comerciale în scopul deschiderii unui punct de lucru, clădirea se consideră nerezidențială, iar impozitul datorat este calculat conform legii, pentru clădiri nerezidențiale.

Cota stabilită de Primăria Voluntari pentru clădirile nerezidențiale deținute de persoanele juridice este de 0,2% din valoarea impozabilă.

Conform legislației în vigoare, clădirea se reevaluează de către un evaluator autorizat pe baza normelor specifice. Raportul de evaluare pentru impozitare întocmit de evaluatorul autorizat stabilește o valoare a clădirii de 671.475 lei.

Baza de impozitare: 671.475 lei

Cota de impozitare: 0,2% din baza de impozitare

Valoare impozit : $671.475 \times 0,2\% = 1.342$ lei

Suma este achitată într-o singură tranșă, până la primul termen de plată (31 martie 2016) și societatea obține o bonificație de 10% din sumă, impozitul final pentru anul 2016, înregistrat în evidențele contabile și achitat este de $1.342 - 134 = 1.208$ lei.

Un cost suplimentar la nivelul acestui an reprezintă suma de 1.000 lei reprezentând serviciile prestate de evaluatorul autorizat privind întocmirea raportului de evaluare.

În situația în care nu s-ar fi efectuat reevaluarea clădirii, s-ar fi aplicat o cotă de impozitare de 5% la valoarea existentă, adică 345.403 lei, rezultând o valoare a impozitului de 17.270 lei, un cost suplimentar care ar fi influențat în mod negativ profitabilitatea companiei.

- Anul 2017

Valoarea impozitului pe clădire pentru anul 2017 este de **1.208 lei**, suma înregistrată în evidențele contabile ale societății și achitată până la 31 Martie 2017

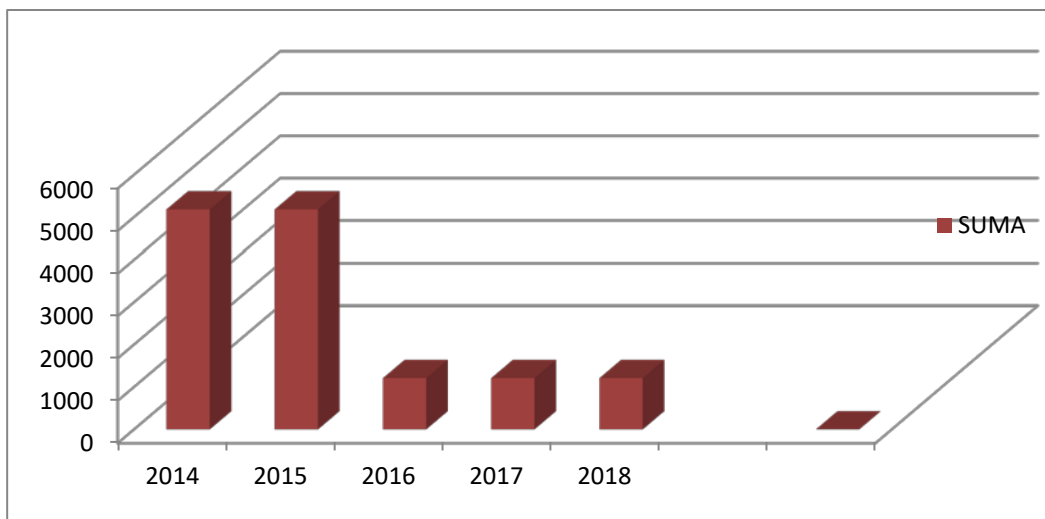
- Anul 2018

În luna ianuarie 2018, primăria Voluntari emite decizie de impunere pentru suma de 1.342 lei, cu bonificație de 10% pentru plata integrală până la 31 martie 2018.

Societatea înregistrează în evidența contabilă și achită în cursul lunii februarie 2018 suma de **1.208 lei**, rezultată prin aplicarea bonificației la valoarea inițială.

Graficul nr. 1 prezintă evoluția sumelor reprezentând impozit pe clădire achitate anual de societatea analizată.

Graficul nr. 1: Evoluția impozitului pe clădire în perioada 2014-2018

4. Concluzii si recomandări

Analiza efectuată ne arata ca impactul avut de modificările legislative privind impozitul pe clădire este unul pozitiv asupra profitabilității companiei, costurile suportate de aceasta scad în perioada prezentata, în anul 2016 față de 2015, iar în 2017 și 2018 rămân la nivelul anului 2016.

Pentru menținerea constantă a acestui nivel scăzut al costurilor, se recomandă a se efectua plata impozitului pe clădiri către autoritățile locale până la primul termen de plata, astfel încât persoana juridică să poată beneficia de bonificația de 10% din suma (134 lei conform calculului efectuat pentru anii 2016-2018). O altă recomandare o reprezintă reevaluarea clădirilor deținute de întreprindere la o perioadă de 3 ani față de anul de referință, pentru a nu fi în situația de a achita un impozit de 5% din valoarea impozabilă, suma ce reprezintă o cheltuială majoră pentru societate, greu de suportat (17.270 lei, suma calculată anterior ca exemplu de evitat). Pentru o societate mică, fie ea microîntreprindere sau orice alt tip de întreprindere ce nu prezintă venituri foarte mari și nu poate suporta foarte ușor cheltuielile generate de achiziția, întreținerea sau vânzarea unor imobile, trebuie să se ia în calcul următoarele date:

- la o nouă achiziție să se stabilească foarte clar destinația imobilului: spațiu comercial sau sediu firmă (nerezidențial), închiriere ca spațiu de locuit (rezidențial), ambele (mixt);
- ce venituri și ce cheltuieli generează noua achiziție;
- la vânzarea unui imobil existent deja în patrimoniu, impozitele se plătesc integral, înainte de momentul vânzării, pe tot anul calendaristic.

În funcție de aceste analize, managementul întreprinderii poate lua decizii favorabile pe termen mediu și lung.

Analizând situația impozitelor și taxelor locale la nivelul Uniunii Europene constatăm că în toate statele membre proprietarii de clădiri și terenuri au obligația de a plăti impozite la bugetele locale. U.E. nu are însă un rol direct în stabilirea cotelor de impozitare, în colectarea impozitelor sau

în modul de utilizare a veniturilor fiscale. Rolul UE este de a monitoriza normele naționale privind impozitarea pentru a se asigura respectarea obiectivelor politicilor europene:

- crearea de noi locuri de muncă și creșterea economică;
- asigurarea faptului ca întreprinderile dintr-un stat membru nu dispun de avantaje nelocale față de întreprinderile din celelalte state membre;
- libera circulație a mărfurilor și serviciilor pe teritoriul UE (o piață liberă).

Referințe

- Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017
- https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_03042018.htm#T9C2c
- https://europa.eu/european-union/topics/taxation_ro
- http://www.pmb.ro/institutii/inst_financiare/directii_taxe_impozite.php
- <http://www.primaria-voluntari.ro/taxesiimpozite>

IMPACTUL ASUPRA AUDITULUI IN URMA ADOPTARII LEGII SARBANES – OXLEY (SOX) IN SUA LA 30 IULIE 2002

Andreea – Elena DUMITRESCU*

Abstract

Scop - Scopul acestei lucrări este de a prezenta impactul adoptării Legii Sarbanes-Oxley (SOX), adoptată de Congresul Statelor Unite la 30 Iulie 2002, asupra auditului. Mai exact, lucrarea prezintă fiecare titlu al legii și impactul pe care l-a avut asupra proceselor de audit.

Design / metodologie / abordare - Lucrarea se bazează pe o revizuire amplă a literaturii de specialitate după adoptarea SOX pentru a examina efectele acesteia asupra profesiilor de contabil și auditor, dar și asupra proceselor de audit.

Constatări - În general, activitatea de audit înainte de adoptarea SOX se concentra pe practicile de audit care aveau legătura strict cu legislația în vigoare. Adoptarea SOX a avut ca efect concentrarea activităților de audit asupra naturii, costurilor și beneficiilor legii în sine, în particular asupra acelor aspecte care se referă la interzicerea unor activități care nu sunt de audit, înființarea Consiliului de Supraveghere a Contabilității pentru Companiile Publice (PCAOB) ca instituție principală de reglementare care verifică companiile de audit și introducerea obligatorie a controalelor interne pe care companiile trebuie să le efectueze în ceea ce privește raportarea financiară și care devin parte a unui audit complet și integrat.

Originalitate / valoare - Intenția acestui articol este de a atrage atenția asupra noilor reglementări cu impact direct asupra proceselor de audit o dată cu adoptarea legii SOX. Sperăm ca acest articol va încuraja auditorii să examineze auditul și legislația în domeniu dintr-o nouă perspectivă și să ia în considerare noi aspecte care au fost ignorate în ultimii 15 ani datorită focusării lor numai asupra a ceea ce legislația prevedea până în momentul adoptării legii.

Cuvinte cheie: - audit de calitate, SOX, regulament de audit

JEL Classification: M42

---

* Masterand: Management contabil, audit și expertiza contabilă, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: sardaruandreea@yahoo.com). Acest articol a fost elaborat sub coordonarea Conf. dr. Gheorghe Sandu (georgersandu@yahoo.com).

1. Introducere

Legea Sarbanes-Oxley (SOX) a fost adoptata in Congresul Statelor Unite la 30 Iulie 2002 dupa initiatorii acesteia, senatorul Paul S. Sarbanes si reprezentantul Michael G. Oxley. Ca urmare a adoptarii legii, managementul companiilor trebuie sa certifice acuratatea informatiilor financiare. In plus, sanctiunile pentru activitatea financiara frauduloasa sunt mult mai mari.

SOX a sporit, de asemenea, rolul de supraveghere al consiliilor de administratie si independenta auditorilor externi responsabili de exactitatea si analiza situatiilor financiare ale companiilor.

Proiectul de lege a fost adoptat ca o reacție la o serie de scandaluri financiare care au afectat corporatii ca Enron, Tyco International, Adelphia, Peregrine Systems și WorldCom.

Aceste scandaluri financiare au costat investitorii miliarde de dolari atunci cand preturile actiunilor acestor companii s-au prabusit si au starnit neîncrederea publicului in pietele de valori din SUA.

Legea contine unsprezece titluri care prevad incepand de la responsabilitati suplimentare ale managementului companiilor cotate la bursa pana la sanctiuni penale in caz de nerespectare si impune Comisiei de Valori Mobiliare (SEC) sa implementeze reguli stricte pentru a se asigura ca este respectata.

Legea a creat o noua institutie, Consiliul de Supraveghere a Contabilitatii Companiilor Publice (PCAOB) al carei rol principal este de a supraveghea, superviza, inspecta si disciplina firmele de audit care auditeaza companiile publice.

De asemenea, legea se referă si la aspecte precum independența auditorului, guvernanta corporativă, evaluarea controlului intern și imbunatatirea prezentarii situatiilor financiare.

Președintele George W. Bush a semnat legea declarând că aceasta include "reformele cele mai profunde ale practicilor de afaceri americane de la Franklin D. Roosevelt si pana acum. Era unor standarde scăzute și profituri false s-a încheiat si nici o sală de consiliu din America nu este superioară sau dincolo de lege".

Dezbaterile au continuat începând cu anul 2007 cu privire la beneficiile și costurile implementarii SOX.

Oponenții proiectului de lege au afirmat că s-a redus avantajul competitiv al SUA față de furnizorii de servicii financiare străini, deoarece s-a introdus un mediu de reglementare excesiv de complex în piețele financiare americane. Un studiu comandat de primarul din New York, Michael Bloomberg, și senatorul american Charles Schumer a menționat ca legea face ca sectorul financiar al Americii sa piarda cota de piata in fata altor centre financiare ale lumii.

Susținătorii legii au declarat insa că SOX este un "trimis al lui D-zeu" pentru îmbunătățirea încrederii managerilor de fonduri și a altor investitori în ce privește veridicitatea situațiilor financiare ale companiilor publice.

2. Conținutul lucrării

Legea a reprezentat o revizuire radicală a structurii de reglementare a profesiei de audit și aproape nici o practica de audit nu a rămas neatinsă de dispozițiile sale. In continuare, vom prezenta impactul pe care fiecare titlu din lege l-a avut asupra auditului.

2.1. Consiliul de Supraveghere a Contabilitatii Companiilor Publice (PCAOB)

Titlul I contine noua sectiuni si stabileste infiintarea Consiliului de Supraveghere a Contabilitatii Companiilor Publice (PCAOB) avand patru mari responsabilitati:

- inregistrarea firmelor de contabilitate care presteaza servicii de audit companiilor publice;

- inspectia firmelor de contabilitate care presteaza servicii de audit companiilor publice;
- setarea standardelor de audit in ceea ce priveste auditurile companiilor publice;
- efectuarea de investigatii si luarea de masuri disciplinare in cazul in care auditorii incalca legile privind valorile mobiliare sau standardele / regulile aplicabile.

În iulie 2010, Legea Dodd-Frank a modificat Legea Sarbanes-Oxley și, printre altele, a investit PCAOB cu autoritatea de a supraveghea auditurile activitatilor de brokeraj in domeniul financiar.

Care a fost insa impactul infiintarii acestei institutii asupra auditului? Au trecut mai bine de 15 ani de la efectuarea primelor inspectii PCOAB și cele mai mari firme de audit par să primească mai multe rapoarte negative cu mai multe și mai multe constatări ale deficiențelor.

PCAOB susține că rata de "eșec" pentru auditurile pe care le inspectează este în intervalul de 35-40% (Chasan, 2014).

Constatările sunt grave și reprezintă deficiențe care au o importanță atât de mare încât s-a concluzionat că multe companii, la momentul emiterii rapoartelor de audit, nu au reușit să obțină probe de audit suficiente și adecvate pentru a sprijini opiniile lor de audit asupra situațiilor financiare și / sau opiniile privind controlul intern asupra rapoartelor financiare.

Aceste deficiențe includ cazurile în care auditorii emit rapoarte de audit fără rezerve chiar dacă:

- activitatea de audit a fost incompletă sau necorespunzătoare;
- informațiile din situațiile financiare au fost contrazise de alte dovezi disponibile;
- concluziile auditului privind aspectele materiale s-au bazat pe opiniile conducerii fara o verificare independenta.

Este important de remarcat faptul că aceste constatări nu înseamnă neapărat că situațiile financiare sunt incorecte, ci că ele contin zone de risc în care activitatea de audit nu a fost suficientă și în conformitate cu standardele care sprijină opinia de audit.

De asemenea, este important de stiut că inspectiile PCAOB se bazează pe riscuri și se concentrează adesea pe domenii cheie, în special audituri care prezintă riscuri pentru investitori. Prin urmare, rezultatele nu pot fi generalizate pentru toate auditurile.

2.2. Independenta auditorului

Titlul II cuprinde noua secțiuni și stabilește standarde pentru independența auditorilor externi, pentru a limita conflictele de interese. De asemenea, acesta vizează cerințele noi de aprobare a auditorilor, rotația partenerilor de audit și cerințele de raportare ale auditorilor. Totodata restricționează companiile de audit să furnizeze servicii de non-audit (de ex. consultanță) pentru aceiași clienți.

Pentru a intelege mai bine despre ce este vorba este necesar sa facem distinctia intre ce inseamna servicii de audit si servicii non-audit. Pe langa serviciile traditionale de audit, companiile mai presteaza si servicii de consultanta in domeniul investitiilor, contabilitate, asigurari sau consultanta in management.

Prin prestarea de servicii de non-audit, o companie de audit isi creste obligatiile fata de client si acest lucru ii poate afecta independenta. Daca un auditor ofera consultanta, el nu poate sa emita un raport avand o opinie contrara cu ceea ce el insusi a emis prin serviciul de consultanta prestat.

Datorita reglementărilor din secțiunea 201 din Legea Sarbanes-Oxley, firmele de audit nu mai au voie să ofere clienților săi atât audit, cât și servicii de non-audit, obiectivul secțiunii fiind de crestere a independentei auditorului.

Care a fost insa impactul acestui titlu asupra auditului?

Desi a fost si este in continuare o parere generala ca anumite servicii de non audit reprezinta o amenintare la adresa independentei auditorului si a calitatii auditului (Parkash and

Venable, 1993; Simunic, 1984), studiile arata ca astfel de cazuri sunt relativ rare sau inexistente (Ashbaugh et al., 2003; Ruddock et al., 2006). Cu toate acestea, interdictiile SOX-ului au mutat dezbaterea despre serviciile de non-audit de pe pozitia cum ca firmele de audit ar beneficia de prezumtia de nevinovatie la faptul ca sunt prezumtiv vinovate.

Ponderea probelor continua sa dovedeasca ca serviciile de non-audit nu diminueaza calitatea auditului (Ashbaugh et al., 2003; Ruddock et al., 2006) ci ar putea chiar sa creasca calitatea acestuia in anumite cazuri, in special in cazul taxelor (Kinney et al., 2004; Donohoe and Knechel, 2014).

Efectul direct al acestei reglementari a fost cresterea fee-urilor de audit, acestea crescand cu 190% comparativ cu era pre-SOX. Fee-urile de audit erau mai mici inainte de aceasta reglementare in scopul atragerii clientilor de a contracta si servicii de non-audit, care practic, o data cu noile reglementari, sunt interzise a mai fi prestate catre acelasi client caruia ii se presteaza si serviciul de audit financiar.

Un alt aspect care a avut un impact semnificativ asupra auditului a fost cerinta de rotatie a partenerilor de audit la fiecare cinci ani.

Inainte de SOX, majoritatea companiilor aveau ca cerinta schimbarea prin rotatie a partenerului de audit o data la sapte ani, astfel incat cerinta mai stricta de a o face o data la cinci ani a avut efect minim.

În timp ce rotația partenerului poate avea un efect pozitiv asupra calitatii auditului, de asemenea, știm că astfel de rotații pot perturba relațiile auditor-client și posibil să conducă la o schimbare a firmelor de audit de catre clienti (Fiolleau et al., 2013).

2.3. Responsabilitatea corporativa

Titlul III este alcătuit din opt secțiuni și specifica ca directorii executivi isi asumă **responsabilitatea individuală** pentru exactitatea și caracterul complet al rapoartelor financiare ale corporațiilor.

De asemenea, definește relația dintre auditorii externi și comitetele de audit ale corporațiilor și specifica responsabilitatea managementului pentru exactitatea și validitatea rapoartelor financiare.

Secțiunea 302 impune ca "principalii ofițeri" ai companiei (de obicei, directorul executiv și directorul financiar) să certifice și să aprobe trimestrial integritatea rapoartelor financiare ale companiei.

Mai exact, acești „ofițeri” trebuie să certifice în prezent că au revizuit efectiv raportul de audit, că nu conține falsuri sau omisiuni semnificative, ca situațiile financiare prezintă situația societății și rezultatele acesteia într-o manieră echitabilă și completa, că sunt responsabili pentru controalele interne și le-au evaluat și că au dezvăluit auditorilor externi și comitetului de audit orice deficiențe semnificative de control; acestia trebuie, de asemenea, să dezvăluie dacă au avut loc modificări ale controalelor interne și acțiunile corective care au fost luate.

Secțiunea 304 se refera la pierderea anumitor bonusuri și profituri, iar dacă o companie este obligata să retransmită situațiile sale financiare din cauza abaterilor, directorul executiv și directorul financiar sunt responsabili pentru compensarea companiei (Kleckner, & Jackson, 2004). Aceste compensari pot lua forma bonusurilor sau compensatiilor primite in ultimile 12 luni de la emiterea situatiilor financiare sau a profiturilor obtinute din vanzarea de valori mobiliare pentru aceeasi perioada (Kleckner, et al., 2004).

Care a fost insa impactul acestui titlu asupra auditului?

In primul rand, cerința ca managementul superior să semneze o certificare a situațiilor financiare fac calitatea auditului sa fie mult mai importanta pentru directorul executiv si directorul financiar al companiei. Avand in vedere posibilele penalitati impuse de SOX, acestia au un interes

mai mare in a se asigura ca cifrele sunt corecte si managementul este direct implicat in calitatea controalelor interne.

In al doilea rand, lasand responsabilitatea relatiei cu auditorul extern in mainile comitetelor de audit, a crescut interesul managementului superior in mentinerea unei calitati ridicate a auditului.

2.4. Prezentarea tranzactiilor financiare

Titlul IV este alcatuit din nouă secțiuni si cuprinde cerințe de raportare îmbunătățite pentru tranzacțiile financiare, inclusiv tranzacțiile în afara bilanțului, cifrele pro-forma și tranzacțiile cu acțiuni ale ofițerilor corporativi.

În plus față de sublinierea faptului că toate tranzacțiile financiare trebuie să respecte normele și reglementările mentionate în standardele de contabilitate, acest titlu stabilește o serie de reguli privind instrumentele financiare și tranzacțiile care au fost utilizate în mod semnificativ în scandalurile corporative de la începutul anilor 2000.

Prima dispoziție se referă în mod specific la tranzacțiile în afara bilanțului. Operațiunile din afara bilanțului pot fi utilizate pentru a masca valoarea datoriei pe care o deține o companie.

Companiile ca Enron au acumulat sume masive de datorii, dar au reușit să le ascundă de autoritățile de reglementare, Wall Street și investitori, prin utilizarea entităților cu scop special (SPE).

Un SPE nu este altceva decât o societate nou creată deținută parțial sau integral de societatea care dorește să efectueze o tranzacție în afara bilanțului. În cazul Enron, atunci când s-a confruntat cu o sumă mare de datorii, a creat mai multe SPE-uri și a transferat datoria către aceste societăți înainte de a-și prezenta rapoartele financiare trimestriale sau anuale.

Enron și alte companii ar găsi elemente incluse, de obicei, ca pasiv în bilanțul său pe care le vând ulterior ca active la SPE-uri. Odată ce această tranzacție din afara bilanțului a avut loc, Enron nu mai raporta obligațiile pe care le-a vândut SPE-urilor sale și, de fapt, a raportat profit din această vânzare.

Enron nu a dezvăluit (și nu era obligat) infiintarea sau proprietatea asupra acestor entități cu scop special. Legea Sarbanes-Oxley a obligat societățile să dezvăluie toate informațiile despre entitățile cu scop special și efectul lor actual sau viitor asupra situației financiare a companiei.

O mare parte a acestui titlu este, de asemenea, dedicată unui termen contabil numit pro-forma. Înseamnă "din motive de formă" în latină, cifrele pro-forma reprezintă calcule bazate pe ipoteza că o anumită tranzacție va avea loc.

O companie va calcula adesea cifrele pro-forma înainte de o fuziune sau achiziție pentru a modela modul în care compania va arata dacă se presupune că va fuziona sau va dobândi o altă companie. La începutul anilor 2000, calculele pro-forma, împreună cu tranzacțiile în afara bilanțului, au fost folosite pentru a mări câștigurile masive și pentru a crea o imagine nerealistă a performanței unei companii.

Adesea, un calcul pro-forma ar fi omis pierderile mari pe care compania tocmai le-a suferit. Legea Sarbanes-Oxley interzice astfel de calcule înșelătoare și afirmă, în esență, că astfel de cifre trebuie să fie întemeiate în realitate.

Ultima secțiune a titlului IV stabilește reguli privind tranzacțiile dintre directori și companiile lor. Împrumuturile personale către directorii unei companii, cum ar fi notele de dobândă de milioane de dolari eliberate directorului executiv al Tyco, Dennis Kozlowski, sunt interzise în mod expres.

Directorii, precum și ceilalți acționari, trebuie să raporteze dacă sunt proprietari "de peste 10% din orice clasă de titluri de participare". Această divulgare permite o mai mare monitorizare și supraveghere de către autoritățile de reglementare pentru a preveni alte cazuri de comportamente frauduloase legate de proprietatea asupra valorilor mobiliare.

Care a fost însă impactul acestui titlu asupra auditului?

Secțiunea 404 din SOX impune managementului să evalueze eficacitatea controalelor sale interne privind raportarea financiară (ICFR) și să aibă un auditor independent care să ateste și să raporteze evaluarea conducerii.

Aceste cerințe au fost aprobate pe scară largă de către investitori persoane fizice, dar și de către companiile de investiții. În schimb, comunitatea de afaceri a privit noile reguli ca fiind prea împovărătoare, argumentând că acestea au impus costuri de conformitate fără beneficiile corespunzătoare (de exemplu, Hochberg, Sapienza, Vissing-Jørgensen, 2009, HSV de acum înainte). Această preocupare a fost deosebit de acută pentru companiile mai mici, unde costurile fixe pentru a se conforma sunt mai mari (de exemplu, Holmstrom și Kaplan, 2003; Romano, 2005).

Regulile stipulate în Secțiunea 404 (b) implică creșterea calitatii auditului datorită faptului că auditorii sunt obligați să studieze mai mult controalele interne ale companiilor privind raportarea financiară. Rezumând, fiabilitatea mai mare a rapoartelor financiare se realizează prin controale interne mai eficiente și prin auditare mai eficientă. Ca urmare, se consolidează încrederea investitorilor în respectiva companie (Starke 2006).

2.5. Conflictele de interese ale analiștilor de valori mobiliare

Titlul V este alcătuit dintr-o singură secțiune, care include măsuri menite să contribuie la restabilirea încrederii investitorilor în raportarea analiștilor din domeniul valorilor mobiliare. Acesta definește codurile de conduită pentru analiștii din domeniul valorilor mobiliare și solicită divulgarea conflictelor de interese cunoscute.

Astfel, s-a interzis aprobarea cercetării investiționale a analiștilor de valori mobiliare de către orice persoană angajată sau care lucrează în mod direct cu brokerul de valori mobiliare sau analiști din divizia de investiții bancare. Această regulă construiește în mod eficient o graniță care împarte diferitele divizii ale activității unei bănci. În caz contrar, rapoartele de cercetare efectuate de analiști ar fi extrem de părtinitoare și inexacte.

Următoarea regulă stabilită interzice celor din divizia de investiții bancare să efectueze evaluarea compensărilor primite de analiștii în valori mobiliare. Acest lucru consolidează ideea că analiza titlurilor de valoare ar trebui să rămână separată de activitatea de vânzare-cumpărare a titlurilor de valoare. În caz contrar, bonusurile ar putea deveni o formă de șantaj - analiștii care oferă recenzii favorabile pentru titlurile "corecte" ar fi recompensați, în timp ce analiștii care au oferit recenzii obiective ar fi marginalizați pentru că nu au cooperat.

În cele din urmă, această secțiune a titlului V interzice în mod specific ca brokerii sau bancherii de investiții să se răzbuie împotriva analiștilor din domeniul valorilor mobiliare ca rezultat al unui raport de cercetare nefavorabil care ar putea afecta negativ afacerile brokerului sau bancherului de investiții.

Secțiunea se încheie cu o dispoziție generală care stabilește „o separare adecvată informațională” între bancherii de investiții și analiștii de valori mobiliare. Se impune ca toți analiștii de valori mobiliare de la societățile de brokeraj să dezvăluie toate conflictele de interese posibile în fiecare raport de cercetare aplicabil.

Prevederile din acest titlu nu au avut un impact semnificativ asupra auditului, dar putem afirma că segregarea rolurilor dintre analiștii de valori mobiliare și bancherii de investiții a ușurat munca auditorilor, aceștia având rolul doar de a se asigura că există controale interne adecvate prin care legea este respectată.

2.6. Resursele si autoritatea Comisiei de Valori Mobiliare (SEC)

Titlul VI cuprinde patru secțiuni și definește practici pentru a restabili încrederea investitorilor în analiștii din domeniul valorilor mobiliare. De asemenea, definește autoritatea Comisiei de Valori Mobiliare (SEC) de a cenzura sau de a împiedica profesioniștii din domeniul valorilor mobiliare să practice și definește condițiile în care unei persoane ii poate fi interzis să se angajeze în calitate de broker, consilier sau distribuitor de valori mobiliare.

Acest titlu confera resurse financiare suplimentare Comisiei de Valori Mobiliare pentru a angaja mai mult personal in vederea extinderii autoritatii sale.

Acest lucru a avut un impact direct asupra auditului, deoarece aceste resurse s-au alocat tocmai pentru o mai buna monitorizare a auditorilor si a practicilor de audit.

2.7. Studii si rapoarte

Titlul VII este alcătuit din cinci secțiuni și solicită Comisiei de Valori Mobiliare (SEC) să efectueze diverse studii și să-și raporteze constatările. Studiile și rapoartele includ efectele consolidării firmelor publice de contabilitate, rolul agențiilor de rating a creditelor în funcționarea piețelor valorilor mobiliare și dacă băncile de investiții au ajutat Enron, Global Crossing și pe alții să-si manipuleze câștigurile și sa-si ascunda adevaratele conditii financiare.

În cazul Enron, directorul financiar Andrew Fastow a creat un număr de entități cu scop special (SPE), a căror singură funcție era de a ascunde datoriile Enron și, în esență, au servit ca „navă” deținând activele nefavorabile ale companiei. Băncile importante de investiții, printre care Credit Suisse, J.P. Morgan și Merrill Lynch, au participat la finanțarea acestor entități specializate, știind că acestea au fost concepute pentru a ascunde datoriile Enron și, astfel, au proiectat o imagine inexactă a situației financiare a companiei.

Global Crossing a fost o mare companie de telecomunicații care a falimentat în 2002. La fel ca multe alte companii de telecomunicații la începutul anilor 2000, a fost lovită de pierderi financiare grele, dar spre deosebire de altele, a continuat să raporteze câștiguri record.

Global Crossing s-a angajat în numeroase schimburi de capacitate cu alte companii de comunicații - schimburi de lățime de bandă sau capacități de comunicare. În timp ce swap-urile de capacitate pot crește capacitatea unei companii de comunicare a tehnologiei de bază, nu există schimburi de numerar în această tranzacție. Global Crossing, cu ajutorul mai multor bănci de investiții și a lui Arthur Anderson, și-a înregistrat în contabilitate swap-urile de capacitate într-o manieră care a reprezentat un mare flux de numerar rezultat din tranzacții.

Acest titlu a avut un impact direct asupra auditului, o data cu falimentul Arthur Andersen, companie care facea parte din BIG 5, practic falimentul acesteia fiind o lectie pentru restul companiilor de audit.

2.8. Responsabilitatea corporativă și frauduloasă

Titlul VIII cuprinde șapte secțiuni și contine sancțiuni penale specifice pentru manipularea, distrugerea sau modificarea înregistrărilor financiare sau alte interferențe cu investigațiile, oferind în același timp anumite protecții pentru cei care aduc la cunostinta asemenea fapte autoritatilor.

Sectiunea 802 impune amenzi și / sau pedeapsa cu închisoarea de până la 20 de ani pentru modificarea, distrugerea, ascunderea, falsificarea înregistrărilor, a documentelor sau a obiectelor materiale cu intenția de a obstrucționa, împiedica sau influența o anchetă judiciară. Această secțiune impune, de asemenea, sancțiuni cu amendă și / sau închisoare de până la 10 ani pentru orice contabil care, în mod intenționat încalcă cerințele de pastrare a tuturor documentelor contabile pentru o perioada de minim 5 ani de la terminarea perioadei fiscale pentru care a avut loc auditul.

În scandalul financiar Enron din 2002, firma de contabilitate Arthur Anderson a devenit infamă pentru distrugerea a milioane de pagini de documente care conțineau informații de audit detaliate despre funcționarea financiară internă a companiei.

În timpul procesului Enron, în ceea ce va fi amintit în analele istoriei legale, avocații acționarilor fraudăți au mers la tribunal având cutii cu documente distruse ale lui Arthur Anderson pentru a dovedi activitățile ilegale.

Acest titlu al Legii Sarbanes-Oxley specifică, de asemenea, că anumite datorii nu se iau în considerare atunci când se consideră falimentul – adică, dacă sunt savarsite prin încălcarea legilor privind fraudă valorilor mobiliare, persoana care a acumulat aceste datorii nu va fi iertată prin legea falimentului dacă există hotărâri judecătorești care atestă activitățile frauduloase.

Următoarea secțiune majoră din acest titlu se referă la protecția persoanelor care divulgă activitatea frauduloasă a angajatorului. Această secțiune este concepută pentru a proteja pe cei care raportează activități comerciale ilegale comitetelor de supraveghere sau autorităților federale.

Dacă un angajat suferă orice fel de consecință din partea angajatorului sau este concediat ca urmare a divulgării activităților ilegale ale acestuia către autorități, este îndreptățit să-și primească înapoi funcția și vechimea, plata tuturor salariilor din urma cu dobânda și compensarea tuturor costurilor sale, inclusiv a cheltuielilor judecătorești.

Acest titlu se încheie cu o secțiune care stabilește o pedeapsă cu amendă și închisoare de până la 25 de ani pentru încercarea sau inițierea intenționată a unei scheme care are ca scop fraudă în domeniul valorilor mobiliare.

Impactul acestui titlu asupra auditorilor este evident prin pedepsele aplicate în cazul în care se dovedește că aceștia au distrus în mod intenționat documente prin care se dovedesc activitățile ilegale ale companiilor.

2.9. Îmbunătățirea pedepselor pentru infracțiunile de tip White Collar (gulere albe)

Titlul IX cuprinde șase secțiuni și examinează regulile și sancțiunile privind „infracțiunile cu gulere albe” - denumire dată totalității infracțiunilor săvârșite de persoane care ocupă poziții înalte în lumea de afaceri și în aparatul de stat și care își folosesc poziția și influența lor politică și economică în scopuri criminale. Se realizează prin ignorarea și prin interpretarea falsă a legii, făcându-se o confuzie voită între limitele licitului și ale ilicitului, uneori profitându-se de ambiguitatea unor legi adoptate, parcă în mod voit, în interesul acestei categorii favorizate.

Prin acest titlu se ridică la nivel de infracțiune însăși tentativa sau conspirația la savarsirea unei infracțiuni, chiar dacă aceasta nu a mai avut loc, pedepsele / penalitățile fiind aceleși ca în cazul savarsirii infracțiunii în sine. De asemenea, se cere ofiterilor corporativi să certifice rapoartele financiare.

2.10. Declarația federală de impozit pe profit

Titlul X conține o singură secțiune și se referă la faptul că declarația federală de impozit pe profit trebuie semnată de directorul executiv al companiei.

2.11. Responsabilitatea privind fraudă corporativă

Titlul XI aduce amendamente și creșteri în ce privește regulile, respectiv pedepsele legate de activitățile corporative frauduloase.

Acest titlu conferă autoritate Comisiei de Valori Mobiliare (SEC) să înghețe fondurile unei companii suspectate de săvârșirea unor încălcări ale legilor privind valorile mobiliare. Fondurile pot fi ținute într-un cont de escrow purtător de dobândă până la finalizarea investigației complete.

De asemenea, acest titlu conferă Comisiei de Valori Mobiliare (SEC) autoritatea de a interzice unei persoane să detina calitatea de director sau de ofițer al unui emitent de valori mobiliare în cazul în care are loc deschiderea unei proceduri de încălcare a legii privind valorile mobiliare.

Ultimele trei titluri ale Legii Sarbanes-Oxley au drept scop creșterea responsabilității ofițerilor corporativi și directorilor emitenților de valori mobiliare și instituie sancțiuni mai stricte pentru nerespectarea legilor privind valorile mobiliare și cazurile de fraudă corporativă.

3. Concluzii

Legea Sarbanes-Oxley a avut un impact puternic asupra profesiilor de contabil și auditor. De asemenea, a afectat investitorii, firmele de audit, companiile publice și economia în general. În acest articol vom demonstra prin patru concluzii principale cum aceasta lege a îmbunătățit fiabilitatea rapoartelor financiare și auditul în general.

3.1. Concluzia 1

SOX a dus la eliminarea auto-independentei firmelor de audit și a dus la înființarea unei institutii independente care să supravegheze și să supervizeze activitatea firmelor care prestează servicii de audit companiilor publice.

Această institutie se numește Consiliul de Supraveghere a Contabilității Companiilor Publice (PCAOB) și are autoritatea de a stabili standarde de audit, de a efectua inspecții, de a investiga acuzațiile de falsitate și de a reglementa firmele de audit.

În prezent, PCAOB listează 2.018 firme de audit din mai mult de 90 de țări înregistrate. Crearea sa pare să fi avut un efect pozitiv: o revizuire a mai mult de 120 de lucrări de către o echipă de la Harvard a concluzionat că calitatea raportării financiare pare să se fi îmbunătățit după implementarea SOX.

3.2. Concluzia 2

SOX vizează îmbunătățirea guvernantei corporative printr-o mai amplă reglementare a comitetelor de audit intern. SOX stipulează că toate societățile cotate la bursă trebuie să aibă un comitet de audit și că membrii acestuia trebuie să fie independenți de conducere, să aibă cel puțin un expert financiar și să fie direct responsabili pentru numirea auditorilor și asigurarea corectitudinii raportării financiare a societății.

Înainte de SOX, doar 51% dintre companiile publice aveau comitete de audit care erau complet independente de conducere. După ce noile norme au intrat în vigoare în 2004, nu numai că toate societățile publice erau obligate să detină comitete de audit independente, dar aproape jumătate dintre membrii comitetelor de audit sunt acum experți financiari. Comitetele de audit intern sunt acum mai bine pregătite pentru a furniza informații corecte și rapoarte financiare veridice.

3.3. Concluzia 3

SOX a făcut directorii corporațiilor mai responsabili și a protejat investitorii. Unul dintre obiectivele principale ale SOX a fost acela de a se asigura că directorii executivi și directorii financiari sunt responsabili de situațiile financiare ale companiilor lor. SOX solicită acestor directori să certifice personal rapoartele financiare și impune sancțiuni semnificative pentru directorii care s-au dovedit a acționa în mod fraudulos. De asemenea, SOX protejează angajații din companii care aduc la cunoștința autorităților activități ilegale din domeniul valorilor mobiliare.

3.4. Concluzia 4

SOX a întărit independența auditorului. SOX se asigură că auditorii rămân independenți prin interzicerea furnizării de servicii non-audit și deținerea de funcții de conducere în companiile pe care le auditează. Legea specifică și rotația obligatorie o dată la cinci ani a partenerului de audit care semnează opinia de audit.

A fost implementarea SOX un succes?

SOX a avut un efect descurajator asupra companiilor și indivizilor tentați să inducă în eroare piața. A făcut acest lucru prin stabilirea unui control independent și a creșterii semnificative a cerințelor de conformitate și a standardelor.

Și, deși costul ridicat al îndeplinirii cerințelor SOX este nepopular, companiile au și beneficii. Sondajul de conformitate cu Sarbanes-Oxley din 2015, realizat de firma de consultanță globală Protiviti, a arătat că 78% dintre organizații au raportat că leagă conformitatea cu SOX de îmbunătățirea proceselor de business care afectează raportarea financiară.

Desigur, îmbunătățirea ar trebui să fie un proces, nu o singură acțiune. PCAOB trebuie să continue să colaboreze cu auditorii pentru a îmbunătăți calitatea auditurilor și pentru a se asigura că investitorii au încredere în sistemul de raportare.

Referințe

- Sarbanes–Oxley Act
https://en.wikipedia.org/wiki/Sarbanes%E2%80%93Oxley_Act
- Harvard Law School Forum on Corporate Governance and Financial Regulation, PCAOB: Protecting Investors and the Public Interest
https://en.wikipedia.org/wiki/Sarbanes%E2%80%93Oxley_Act
- Rahman Md Jahidur, Impact of Section 201 of SOX on Auditor Independence (August 13, 2015) <https://ssrn.com/abstract=2643825>
- Robert Charles Clark, Corporate Governance Changes in the Wake of the Sarbanes-Oxley Act: A Morality Tale for Policymakers Too http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Clark_525.pdf
- Kiersten N. Clark, The Effects of Sarbanes Oxley on Current Financial Reporting Standards <http://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1303&context=honors>
- Alexander, Cindy; Bauguess, Scott; BERNILE, Gennaro; Lee, Alex; and Marietta-Westberg, Jennifer. Economic effects of SOX Section 404 compliance: A corporate insider perspective. (2013). *Journal of Accounting and Economics*. 56, (2-3), 267-290. Research Collection Lee Kong Chian School of Business http://ink.library.smu.edu.sg/lkcsb_research/3661
- W Robert Knechel, (2015) "Audit research in the wake of SOX", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 30, Issue: 8/9, pp.706-726 <https://doi.org/10.1108/MAJ-08-2015-1233>
- Bianca Fischer, Bernadette Gral, Othmar Lehner, Evaluating SOX Section 404: Costs, Benefits, and Earnings Management, *ACRN Journal of Finance and Risk Perspectives* Vol. 3, Issue 1, Jan. 2014, p. 43 – 55 <http://www.acrn-journals.eu/resources/jfrp201401d.pdf>
- Bennet Grill, Sarbanes-Oxley Act for Entrepreneurs <http://www.gaebler.com/Sarbanes-Oxley.htm>
- <http://www.soxlaw.com/s802.htm>
- John Kim, The Sarbanes-Oxley Act (SOX) at 14 <https://www.auditboard.com/blog/the-sarbanes-oxley-act-at-14/>

INFLUENȚA OPERAȚIUNILOR CU IMOBILIZĂRILE CORPORALE ASUPRA REZULTATELOR UNEI ENTITĂȚI ECONOMICE

Ștefania-Violeta CĂPLESCU*

Abstract

Prin prezenta lucrare se realizează o cercetare asupra aspectelor esențiale și a elementelor particulare privind imobilizările corporale și modalitățile de valorificarea acestora în cadrul entităților economice.

Aceasta se adresează atât profesioniștilor contabili, cât și administratorilor entităților economice, interesați asupra importanței imobilizărilor corporale în desfășurarea activității și în dezvoltarea performanțelor economice.

Importanța realizării acestei lucrări rezultă din faptul că, dacă politicile contabile privind imobilizările corporale nu sunt corect alese pot duce la o denaturare a informațiilor prezentate în situațiile financiare.

Imobilizările corporale oferă suportul tehnic al producției, circulației mărfurilor și prestării de servicii. Astfel că managementul entităților economice trebuie să cunoască impactul politicilor contabile referitoare la imobilizările corporale asupra situațiilor financiare.

În cadrul entității analizate imobilizările corporale joacă un rol important în obținerea profitului, deoarece unul din domeniile de activitate al acesteia îl constituie închirierea de hale, iar un altul, prestarea de servicii, pentru care sunt necesare imobilizările corporale atât în desfășurarea activității din cadrul șantierelor, cât și în asigurarea continuității activității.

Metoda de cercetare utilizată este cercetarea empirică. Datele utilizate sunt obținute din evidența contabilă, din registrul imobilizărilor, bilanț, din bilanța contabilă, precum și din evidența extracontabilă.

În concluzie, se urmărește expunerea principalelor probleme și interpretări/omisiuni ce pot apărea în legătură cu tema studiată și reflectarea impactului acestora asupra entităților. Este necesar să se realizeze o eficiență a utilizării acestora, deoarece sunt regăsite în situațiile financiare, constituind un element important în activitatea decizională a investitorilor.

Cuvinte cheie: *Contabilitate, imobilizări corporale, amortizare, recunoaștere, reevaluare*

JEL Classification: *M41 Accounting*

---

* Universitatea Nicolae Titulescu, Master: Contabilitatea și Auditul Entităților Economice. Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. Univ. dr. Matei Nicoleta Cristina. Detaliu de contact: caplescu.stefania@yahoo.com

1. Introducere

Orice entitate economică, în desfășurarea activității de bază, utilizează active. Activele fiind circulante și imobilizate. Încadarea activelor într-una din cele două categorii trebuie să țină cont de anumite criterii ce vizează durata de utilizare, scopul pentru care au fost dobândite sau produse și, în funcție de politicile contabile, de valoarea de intrare a bunurilor.

În categoria activelor imobilizate se cuprind: imobilizarile corporale, imobilizările necorporale și imobilizările financiare. Imobilizările corporale fiind reprezentate de clădiri, terenuri, mijloace de transport, apartură birotică, mobilier, utilaje, instalații.

Lucrarea de față tratează influența operațiunilor cu imobilizările corporale asupra rezultatelor unei entități economice, imobilizarile corporale având o pondere semnificativă în totalul activelor unei societăți cu principalul obiect de activitate închirierea de hale.

Într-un astfel de domeniu, recunoașterea activelor la imobilizări corporale și stabilirea valorii de intrare joacă un rol important în determinarea rezultatului contabil și, implicit, al celui fiscal deoarece imobilizările corporale cu excepția terenurilor se amortizează. Amortizarea imobilizărilor corporale presupune trecerea unei cote din valoarea de intrare a bunurilor pe cheltuieli, lunar, pe durata de utilizare a lor.

Diferența dintre cheltuielile efectuate pe parcursul unui exercițiu financiar și veniturile realizate reprezintă rezultatul contabil.

Dacă la rezultatul contabil o entitate plătește de impozit pe profit, cum este cazul societății studiate, adaugă cheltuielile nedeductibile fiscal și scade veniturile neimpozabile stabilește rezultatul fiscal sau impozabil.

Principalele operațiuni privind imobilizările corporale pot fi grupate în operațiuni ce duc la creșterea valorii imobilizărilor corporale - achiziție, aport la capital, construcție, primirea cu titlu gratuit, plus la inventar, primirea de subvenții în vederea dobândirii sau producerii de imobilizări corporale, modernizări; operațiuni ce duc la scăderea valorii imobilizărilor corporale - vânzare, casare, cedare cu titlu gratuit, lipsa la inventar, cazuri de forță majoră; sau operațiuni ce duc la fie la majorarea, fie la descreșterea valorii lor - reevaluarea, schimbul de active.

Scopul principal al tuturor entităților economice este de a realiza profit, respectiv rezultat contabil pozitiv, obținut atunci când veniturile realizate într-un exercițiu financiar depășesc cheltuielile efectuate. Profitul este un indicator ce arată performanța economică a activității desfășurate de societate.

Stabilirea valorii de intrare a imobilizărilor corporale, reevaluarea imobilizărilor corporale care reprezintă operațiunea de determinare a valorii actuale a acestora, pot influența prin intermediul cheltuielilor cu amortizarea rezultatul contabil al entității economice, motiv pentru care aceste operațiuni se vor analiza în cele ce urmează.

2. Politicile contabile privind imobilizările corporale

Imobilizările corporale, în cadrul societății analizate ocupă un rol foarte important, având o pondere semnificativă în totalul activelor. Acestea sunt utilizate în ambele domenii de activitate ale entității: închirierea de hale și în prestarea de servicii de hidroizolații.

Principalele categorii de imobilizări corporale ce se regăsesc în cadrul entității economice analizate sunt terenuri și amenajări de terenuri, construcții ce sunt utilizate în activitatea de închiriere și în activitatea administrativă, aici regăsindu-se și o clădire ce este utilizată ca birou; echipamente și instalații de lucru precum: lift pentru ridicarea materialelor, rotopercutoare, pompe; mobilier și aparatură birotică precum canapele, aparat de xerox, calculatoare, mașini pentru transportul materialelor și pentru angajatii firmei.

În tabelul următor sunt prezentate imobilizările corporale deținute de societatea studiată precum și ponderile acestora în totalul activelor :

-lei-

Elemente	Valoare	Pondere (%)
1. Terenuri	2.896.300	21,31
2. Construcții	4.316.000	31,76
3. Echipamente tehnologice (mașini, utilaje)	618.577,42	4,55
4. Mijloace de transport	168.795,61	1,24
5. Mobilier, aparatură birotică, alte active corporale	731.351,81	5,38
6. Amenajări terenuri, construcții	1.350.792,08	9,94

Din câte se poate observa, cea mai însemnată categorie de imobilizări corporale este reprezentată de construcții cu o pondere de 31,76%, fiind urmată de terenuri, ceea ce se justifică prin domeniul de activitate, închirierea de hale industriale. Având în vedere valoarea mare a imobilizărilor corporale orice politică contabilă, respectiv regulă, principiu, metodă, aleasă pentru acestea va influența semnificativ cheltuielile entității economice și prin intermediul lor rezultatul contabil și rezultatul fiscal.

Recunoașterea elementelor de activ drept imobilizări corporale are un impact major asupra valorii inițiale a imobilizărilor corporale, denumită valoare de intrare. Valoarea de intrare fiind cea care se va amortiza, generând astfel cheltuieli.

Imobilizările corporale sunt active ce se află în cadrul entității în vederea utilizării pentru obținerea ori oferirea de bunuri sau servicii, în vederea închirierii către terți ori în vederea utilizării în cauze administrative, de-a lungul unei perioade mai mare de un an.

Recunoașterea unui element de activ în categoria imobilizărilor corporale necesită utilizarea raționamentului profesional pentru a identifica situațiile specifice domeniului de activitate al entității. Totodată, se impune ca elementele să respecte definiția imobilizărilor corporale și să existe posibilitatea generării unui beneficiu economic viitor de către activul în cauză, iar costul ori valoarea acestuia să poată fi determinat în mod credibil.

În cadrul S.C. ȘTEFANIA S.R.L., pentru recunoașterea imobilizărilor corporale se au în vedere atât criteriile contabile prezentate mai sus, cât și regula fiscală conform căreia o imobilizare corporală trebuie să aibe o valoare de intrare mai mare decât limita impusă prin Hotărâre de Guvern, respectiv 2.500 lei.

În scopul recunoașterii în contabilitate și reflectării în bilanț, evaluarea imobilizărilor corporale ține cont de principiul evaluării la cost de achiziție sau cost de producție.

Evaluarea imobilizărilor corporale are în vedere atât evaluarea inițială, ce presupune evaluarea cu ocazia dobândirii sau producerii, cât și evaluarea ulterioară, evaluarea la inventar cu reflectare în bilanț, reevaluarea și evaluarea la ieșirea din entitate.

Evaluarea inițială a imobilizărilor corporale se realizează la costul lordenumit și valoare de intrare, care conform normelor de evaluare în funcție de modalitatea de intrare în entitate a imobilizării corporale poate fi reprezentat de costul de achiziție, costul de producție, valoarea justă ori valoarea de aport.

Astfel, costul de achiziție este format din prețul de cumpărare, taxele de import și alte taxe, mai puțin cele ce pot fi recuperate de persoana juridică de la autoritățile fiscale, cheltuielile de transport, manipulare, comisioane și taxe notariale, cheltuieli cu dobândirea de autorizații ori alte cheltuieli nerecuperabile, și alte cheltuieli ce pot fi aduse direct achiziției bunurilor în cauză.

Cu ocazia bilanțului, evaluarea imobilizărilor corporale este realizată la cost din care se deduc amortizările ori ajustările cumulate din depreciere, sau la valoarea reevaluată, reprezentând valoarea justă la momentul reevaluării, în funcție de politica contabilă aleasă de societate.

Evaluarea efectuată la inventariere este realizată la valoarea de inventar, determinată de comisia de inventariere ori de evaluatori autorizați.

În cazul în care valoarea de inventar este sub valoarea contabilă are loc o depreciere a imobilizării, care va fi studiată dacă este reversibilă ori ireversibilă. Prin urmare, în situația în care aceasta este ireversibilă se va proceda la înregistrarea unui plus de amortizare, în timp ce, în situația în care este reversibilă, se va înregistra o ajustare pentru depreciere. În ambele cazuri fiind vorba de o creștere a cheltuielilor.

Nu este permisă creșterea valorii de înregistrare a imobilizărilor corporale ce s-au apreciat¹, potrivit principiului prudenței, astfel, în această situație plusul obținut nu este înregistrat.

Evaluarea la inventar a imobilizărilor corporale este importantă, deoarece aceasta reprezintă o măsurare a valorii activelor, și este utilă deoarece ajută la centralizarea datelor despre existența, diminuarea și modificarea componentelor patrimoniale și totodată, la determinarea anumitor indicatori economico-financiar.

În ceea ce privește ieșirea din entitate a imobilizărilor corporale, aceasta se realizează la valoarea de intrare ori altă valoare ce a suplinit-o pe aceasta.

Odată cu eliminarea din evidența imobilizărilor, ajustările pentru depreciere ori pierderile de valoare aferente acestora sunt reuate la venituri.

Ieșirea din entitate a imobilizărilor corporale se realizează prin casare, retragerea de părți sociale, vânzare, donație cu titlu gratuit ori lipsă la inventar.

La ieșirea din entitate, imobilizările corporale este necesar a fi excluse din gestiune și din evidențele contabile odată cu cedarea ori casarea, evitând astfel, înregistrarea de cheltuieli fictive cu amortizarea lor.

În cazul cedării ori casării, evaluarea imobilizărilor corporale la ieșirea din entitate are loc la nivelul valorii de intrare ori a celei care a înlocuit-o.

În tabelul următor se prezintă o situație a imobilizărilor corporale la sfârșitul anului 2017:

-lei-

Categorie de imobilizare corporală	Sold inițial	Majorări	Diminuări	Sold final
1. Terenuri	2.896.300	-	-	2.896.300
2. Construcții	4.316.000	-	-	4.316.000
3. Echipamente tehnologice	615.365,66	3.211,76	-	618.577,42
4. Mijloace de transport	403.509,43		234.713,82	168.795,61
5. Mobilier, aparatură birotică, echipamente de protecție a valorii umane și material și alte active corporale	727.662,73	3.689,08	-	731.351,81
6. Amenajări terenuri, construcții	1.325.338,55	25.453,53	-	1.350.792,08

Din câte se poate observa în tabelul prezentat mai sus, terenurile și construcțiile prezintă același sold, majorarea valorii echipamentelor tehnologice se datorează achiziției unei centrale termice pentru birouri, diminuarea valorii mijloacelor de transport a fost cauzată de vânzarea autovehiculelor vechi. În cazul mobilierului și aparaturii birotice, majorarea a fost determinată de achiziționarea unui imprimante performante, iar imobilizările corporale în curs de execuție vizează hale ce urmează a fi construite în vederea închirierii.

Creșterea valorii imobilizărilor corporale a dus la majorarea valorii de intrare a acestora, valoare ce va fi amortizată, ceea ce a însemnat o creștere a cheltuielilor cu amortizarea și o influențare a rezultatului contabil.

Diminuarea valorii imobilizărilor corporale ca urmare a operațiunii de vânzare influențează rezultatul contabil și implicit pe cel fiscal prin intermediul veniturilor realizate din vânzarea

¹ M. Gurău "Politici, opțiuni și proceduri contabile", editura Pro Universitaria, București, p. 104

activelor și respectiv prin reducerea cheltuielilor cu amortizarea. Bunurile vândute sunt scoase din evidența contabilă și nu se mai amortizează.

Amortizarea constă în atribuirea periodică a valorii amortizabile, a imobilizărilor de-a lungul întregii durate de întrebuințare economică. Valoarea amortizabilă este reprezentată fie de valoarea de intrare, fie de valoarea obținută în urma reevaluării imobilizărilor corporale.

Amortizarea imobilizărilor corporale este înregistrată în contabilitate cu ajutorul conturilor de cheltuieli, iar valoarea lunară a acesteia este stabilită folosind una din metodele de amortizare liniară, degresivă, accelerată.

Reflectarea în bilanț a imobilizărilor corporale se face la valoarea contabilă, care este dată de costul de achiziție, costul de producție ori o valoare distinctă ce înlocuiește costul, mai puțin ajustările pentru depreciere cumulate și amortizarea cumulată.

În cadrul societății analizate metoda de amortizare utilizată este cea care reflectă cel mai bine modul de consumare a activelor imobilizate și anume cea liniară. Aceasta presupune alocarea lunară la cheltuielile de exploatare de sume egale, determinate în funcție de perioada de întrebuințare economică.

Amortizarea începe a se calcula din luna următoare punerii în funcțiune a activului imobilizat.

Metoda de amortizare este aplicată consecvent în cazul imobilizărilor de natura similară și condiții de întrebuințare asemenea.

Terenurile nu se amortizează, după cum nici imobilizările corporale în curs de execuție, până în momentul în care acestea nu se finalizează.

Cheltuielile cu amortizarea cumulate pe un exercițiu financiar, în cadrul entităților analizate, se prezintă astfel:

-lei-

Element	Valoare
1. Terenuri	-
2. Construcții	316.737
3. Instanții tehnice și mașini	116.531
4. Alte instalații, utilaje, mobilier	79.329

Pot exista cazuri în care perioadele de amortizare din contabilitate, alocate conform politicilor contabile să fie distincte față de perioadele de amortizare impuse de fiscalitate.

Astfel, dacă avem o imobilizare corporală cu o valoare de intrare de 25 000 lei, ce are o durată de utilizare economică apreciată la 6 ani, aplicându-se amortizarea liniară, iar din punct de vedere fiscal durata de utilizare este de 5 ani, amortizarea anuală contabilă este distinctă de amortizarea fiscală, în cursul perioadei de utilizare economică, în fiecare lună se va proceda la înregistrarea în contabilitate a amortizării contabile.

Raportat la determinarea impozitului pe profit, cheltuiala cu amortizarea contabilă se vascădea din totalul cheltuielilor și va fi adăugată cheltuiala cu amortizarea fiscală.

-lei-

Anul	Valoarea contabilă inițială	Amortizarea contabilă	Valoarea contabilă la sfârșitul anului	Valoarea fiscală inițială	Amortizarea fiscală	Valoarea fiscală la sfârșitul anului
N	25.000	4.167	20.833	25.000	5000	20.000
N+1	20.833	4.167	16.666	20.000	5000	15.000
N+2	16.666	4.167	12.499	15.000	5000	10.000
N+3	12.499	4.167	8.332	10.000	5000	0
N+4	8.332	4.167	4.165	5.000	0	
N+5	4.165	4.165	0			

O diferență existentă între contabilitate și fiscalitate din punct de vedere al duratei de viață utilă este dată de faptul că din punct de vedere contabil, aceasta poate fi modificată ca o consecință a reevaluării, ori poate fi modificată din cauza schimbării circumstanțelor de întrebuintare ori a realizării de investiții, în timp ce, din punct de vedere fiscal, aceasta nu poate fi schimbată și este stabilită conform catalogului duratelor normale de funcționare a mijloacelor fixe.

O altă operațiune cu imobilizări corporale ce influențează fie cheltuielile, fie veniturile entității economice și implicit rezultatele acesteia este reevalaurea.

Potrivit normelor contabile, reevaluarea imobilizărilor corporale este necesar a se efectua periodic, pentru a nu exista diferențe semnificative între valoarea contabilă și valoarea justă la data bilanțului.

În cadrul S.C. ȘTEFANIA S.R.L. s-a stabilit prin manualul de politici contabile ca reevaluarea clădirilor și terenurilor să se realizeze odată la 3 ani. Valoare justă obținută în urma reevaluării se determină de către evaluatori autorizați. Pentru celelalte mijloace fixe, se va avea în vedere determinarea modalității în care sunt/ nu sunt supuse unor fluctuații mari de valoare, caz în care se va stabili o periodicitate a reevaluării de 3-5 ani.

Reevaluarea imobilizărilor se face pentru ansamblul imobilizărilor ce fac parte dintr-o categorie, nu se poate realiza reevaluarea unui singur element. Acest lucru este important pentru a nu se realiza reevaluări selective și a nu se prezenta în situațiile financiare anuale valori ce reprezintă un mixaj de costuri și valori determinate în momente distincte.

Așadar, nu se poate face reevaluarea unei singure clădiri, chiar dacă entitatea este interesată, din punct de vedere al impozitului pe clădiri să reevalueze doar o anumită clădire. ”Reevaluarea trebuie făcută pentru toate clădirile aflate în entitate, în caz contrar riscă anularea acesteia, cu toate implicațiile fiscale care decurg din această anulare.”²

Reevaluările efectuate în cursul anului, pentru cauze precum înstrăinarea de imobilizări corporale, sau pentru instituții bancare, nu se înregistrează în contabilitate.

Reevaluarea imobilizărilor corporale se face la valoarea justă de la data bilanțului.

În urma reevaluării, amortizarea aferentă noii valori se va înregistra începând cu următorul exercițiu financiar. Astfel că, această cheltuială va influența rezultatul contabil și pe cel fiscal începând cu exercițiul financiar succesiv celui în care s-a realizat operațiunea de stabilire a valorii actuale.

Atunci când, un activ imobilizat este amortizat integral însă există posibilitatea utilizării acestuia în continuare, se va realiza o reevaluare, stabilindu-se astfel o nouă perioadă de utilizare economică potrivit perioadei aproximative a se utiliza în viitor și o nouă valoare.

Metoda de reevaluare aplicată în cadrul entității este cea a valorii nete, potrivit căreia, amortizarea adunată până la momentul reevaluării este exclusă din valoarea contabilă brută, în timp ce valoarea contabilă netă va fi ajustată până la valoarea reevaluată a activului.

Deosebirile înregistrate între costul istoric și valoarea obținută prin reevaluare sunt reflectate ca un plus ori ca un minus de valoare.

Dacă în urma realizării reevaluării, rezultă o valoare superioară valorii nete contabile, se va proceda fie la majorarea rezervei din reevaluare, atunci când înainte nu a fost înregistrată o diminuare văzută ca o cheltuială corespunzătoare activului, fie, la înregistrarea unui venit ce va compensa diminuarea recunoscută înainte.

Dacă în urma realizării reevaluării, rezultă o valoare inferioară valorii nete contabile, diferența dintre cele două se tratează ca o cheltuială cu întreaga valoare a deprecierei, atunci când în rezerva din reevaluare nu este înregistrată o sumă referitoare la acel activ, sau ca o

² M. Darlaiane, “Contabilitatea și prevenirea erorilor contabile”, editura Rezon, București, 2016, p. 156

scădere a rezervei din reevaluare, cu minimul dintre valoarea acelei rezerve și valoarea descreșterii, iar eventuala diferență rămasă neacoperită se înregistrează ca o cheltuială”³.

3. Influența operațiunilor ce duc la creșterea valorii imobilizărilor corporale asupra rezultatelor entității economice

Toate imobilizările corporale existente în cadrul entității analizate au fost dobândite prin achiziție, avându-se în vedere, ca valoare de intrare, costul de achiziție.

Cea mai recentă imobilizare corporală a societății este un lift obținut prin achiziție intracomunitară din Germania. Valoarea de intrare este costul de achiziție și este amortizat pe o perioadă de 6 ani, potrivit catalogului mijloacelor fixe, prin metoda de amortizare liniară.

Până în momentul actual, în cadrul S.C. ȘTEFANIA S.R.L. există o singură amenajare de terenuri și construcții în curs de execuție, nefiind produse alte imobilizări corporale.

Ca regulă generală, în cadrul S.C. ȘTEFANIA S.R.L. cheltuielile ulterioare aferente unei imobilizări corporale trebuie recunoscute drept cheltuieli în perioada în care au fost efectuate.

Totuși, cheltuielile cu modernizările sunt recunoscute ca o componentă a imobilizărilor și sunt recuperate de entitate prin amortizare (cheltuieli ulterioare). Prin modernizare sunt vizate acele lucrări ce urmăresc îmbunătățirea caracteristicilor tehnice inițiale ale imobilizării și conduc la dobândirea de câștiguri economice suplimentare celor evaluate inițial, și se capitalizează.

Toate celelalte cheltuieli realizate ce au ca raționament faptul că imobilizarea nu funcționează la parametrii inițiali sunt văzute drept cheltuieli ale perioadei, fiind reparații.

În cadrul S.C. ȘTEFANIA S.R.L., inspecțiile tehnice periodice sau reviziile generale regulate efectuate pentru autovehicule se recunosc drept o cheltuială a perioadei.

Reparațiile reprezintă lucrări efectuate asupra imobilizărilor corporale cu scopul menținerii performanțelor, respectiv pentru restabilirea stării tehnice inițiale prin înlocuirea unor componente uzate. Cheltuielile cu reparațiile se recunosc drept cheltuieli ale perioadei în care au fost suportate.

De asemenea, întrucât autovehiculele entității sunt utilizate atât în interesul desfășurării activității entității economice, cât și în scopuri personale, acestea se deduc în proporție de 50%, la fel ca și cheltuielile privind combustibilul ori alte cheltuieli privind autovehiculele. În ceea ce privește Taxa pe Valoare Adăugată aferentă acestor categorii de imobilizări corporale se deduce tot în proporție de 50%, partea nedeductibilă fiind inclusă în cheltuielile cu autovehiculele respective. Acest fapt duce la influențarea rezultatului fiscal într-un mod semnificativ, deoarece în cadrul entității analizate există mai multe autovehicule.

De asemenea, potrivit regulilor fiscale, amortizarea lunară a autovehiculelor entității analizată, întrucât nu se încadrează în categoria excepțiilor, este limitată la 1.500 lei, diferența de amortizare fiind considerată cheltuială nedeductibilă la calculul rezultatului fiscal.

În tabelul de mai jos sunt prezentate cheltuielile privind autovehiculele înregistrate în anul 2017 :

-lei-

Categorie de cheltuieli	Total cheltuieli	Cheltuieli deductibile	Cheltuieli nedeductibile
1. Cheltuieli cu combustibilul	53.093,17	26.546,58	26.546,59

³ M. Darlaiane, “Contabilitatea și prevenirea erorilor contabile”, editura Rezon, București, 2016, p. 158

2. Cheltuieli cu reparațiile și întreținerea	3.697,62	1.848,81	1.848,81
3. Cheltuieli cu diferențele de curs valutar aferente leasing-ului	62.337,27	31.168,63	31.168,64
4. Dobânzi aferente leasingurilor	4.760,03	2.380,01	2.380,02
5. Impozit auto	815,36	407,68	407,68
6. Cheltuieli cu amortizarea autovehiculelor	49.327,67	8.930,40	40.397,27

Din punct de vedere contabil, creșterea cheltuielilor totale se transpune într-o diminuare a rezultatului contabil, iar împărțirea cheltuielilor în deductibile și nedeductibile, are drept consecință majorarea rezultatului impozabil, deoarece cheltuielile nedeductibile fiscal se adaugă rezultatului contabil.

Până în anul 2017 autovehiculele erau utilizate exclusiv în interesul desfășurării activității entității economice, întocmindu-se în acest sens foi de parcurs.

Operațiunile de achiziții de imobilizări corporale au ca efect creșterea valorii activelor imobilizate, fapt ce duce la majorarea cheltuielilor cu amortizarea. În cazul în care această sporire a cheltuielilor cu amortizarea nu este însoțită de o creștere a veniturilor, acestea rămânând constante, sau chiar scăzând, se înregistrează o scădere a rezultatului contabil.

Reevaluarea produce efecte atât asupra rezultatului contabil, cât și asupra rezultatului fiscal. Astfel, întrucât în urma rezultatelor reevaluării, are loc o modificare a valorii imobilizării corporale, se înregistrează o nouă valoare a cheltuielilor cu amortizarea, ceea ce duce la influențarea rezultatului contabil. În urma reevaluării, pot exista situații în care o parte din amortizare să nu fie deductibilă fiscal, ceea ce are implicații asupra rezultatului fiscal. Această situație a fost întâlnită în cadrul entității analizate, cheltuielile cu amortizarea clădirilor în anul 2017 fiind nedeductibile în valoare de 101.842,15 lei, și deductibile în valoare de 214.894,68 lei.

4. Influența operațiunilor ce duc la diminuarea valorii imobilizărilor corporale asupra rezultatelor entității economice

În anul 2016 s-a realizat vânzarea unei clădiri și a unui teren aflate în proprietatea entității. Raționamentul a fost acela că acestea erau utilizate exclusiv în scopuri administrative, nedorindu-se închirierea. Veniturile obținute urmează a fi reinvestite în achiziționarea unui nou teren în vederea construirii de hale pentru a fi închiriate.

Acestea au fost înstrăinate pentru o valoare de 1.322.803,97 lei, în acest sens a fost realizată o reevaluare a celor două elemente. Clădirea nu era complet amortizată, valoarea neamortizată fiind transferată la cheltuieli, în timp ce rezerva din reevaluare, a fost împărțită în diferență impozabilă rezervă din reevaluare imobil 372.755,60 lei, diferență neimpozabilă (amortizare nedeductibilă) imobil 36.105,76 lei și rezervă impozabilă teren 605.708 lei.

Transferul rezultatului din reevaluare la rezultatul reportat obținut din surplusul de rezervă din reevaluare se realizează în maniera în care acestea sunt văzute ca și câștig realizat. Câștigul este văzut drept realizat odată cu ieșirea bunului din entitate.

Activitatea de reevaluare a imobilizărilor corporale este un proces complex, ce necesită o atenție deosebită, din cauza importanței acesteia asupra reflectării performanțelor financiare ale entității economice.

În situațiile dificile, unele entități utilizează această politică drept cea din urmă posibilitate de îmbunătățire a performanțelor prezentate prin “Situația modificării capitalului propriu”.

“Tratament contabil alternativ, reevaluarea face obiectul opțiunii entităților economice și din raționamente de ordin fiscal, și ne referim aici la nivelul impozitelor locale care se stabilește în

funcție de ciclicitatea cu care se procedează la evaluare”⁴. În trecut, unele entități economice priveau reevaluarea ca pe o facilitate fiscală, prin posibilitatea deducerii amortizării la nivelul valorii reevaluate, rezerva din reevaluare nefiind alăturată veniturilor și prin urmare nu se impozita. La momentul actual, aceasta facilitate a fost eliminată.

Ca o paralela între contabilitate și fiscalitate, trebuie menționate următoarele aspecte:

Contabilitate	Fiscalitate
Valoarea justă este recunoscută, nepărtinit dacă este superioară ori inferioară valorii contabile;	Valoare justă este recunoscută doar atunci când nu este dată de o diminuare a valorii mijlocului fix mai mică decât costul de achiziție. Aici, valoarea fiscală neamortizată a mijloacelor fixe amortizabile este recalculată până la nivelul celei date pe fundamentul costului de intrare;
Surplusul din reevaluare este capitalizat prin transferul direct la rezerve la scoaterea din evidență a activului pentru care s-a constituit rezerva din reevaluare (tratament de bază) ori odată cu utilizarea în entitate;	Surplusul din reevaluare este capitalizat prin transferul direct la rezerve: odată cu utilizarea în entitate.

Raționamentele reevaluării sunt de ordin contabil, în vederea optimizării poziției financiare a entităților economice și schimbarea în mod pozitiv a anumitor indicatori economico-financiar. În majoritatea cazurilor, valoarea contabilă este inferioară valorii juste, diferența rezultată este oglindită în activele entității, dar și în capitalurile proprii, ceea ce duce la o ameliorare a modului în care aceasta este percepută.

“Subiectivismul la care se poate face apel în cazul oricăror evaluări ulterioare în scopul obținerii unei imagini favorabile poate să fie și în acest caz un motiv al alegerii aplicării tratamentului privind reevaluarea⁵.”

Astfel, atunci când se au la dispoziție distincte modalități de reflectare a unor tranzacții și activități similare, ia naștere o ambianță ce favorizează cosmetizarea situațiilor financiare, pe bază legală.

5. Concluzii

Pentru ca o entitate economică să fie cât mai prosperă și adaptată cererii de piață, este necesar ca aceasta să dispună de imobilizările corporale care să îi permită o desfășurare optimă a activității.

Este bine cunoscut faptul că pentru a-și putea dezvolta activitatea și pentru a fi competitive, entitățile economice au nevoie de credite bancare, iar în aceste sens, pentru a-și crește credibilitatea în fața băncilor, imobilizările deținute de acestea ocupă un rol esențial pentru acordarea acestora.

Operațiunile cu imobilizări corporale pot influența rezultatul contabil prin cheltuielile și veniturile pe care le generează, iar prin intermediul acestuia rezultatul fiscal.

Operațiunile care duc la creșterea valorii imobilizărilor corporale majorează cheltuielile cu amortizarea influențând în sens negativ rezultatul contabil al entității economice pe mai multe exerciții financiare, respectiv pe toată durata de utilizare a activelor imobilizate dobândite sau produse.

Operațiunile care duc la scăderea valorii imobilizărilor corporale pot genera cheltuieli, în cazul vânzării, cedării cu titlu gratuit, constatării lipsei la inventar a unor bunuri incomplet

⁴ M. Gurău “Politici, opțiuni și proceduri contabile”, editura Pro Universitaria, București, 2015, p. 116

⁵ M. Gurău “Politici, opțiuni și proceduri contabile”, editura Pro Universitaria, București, 2015, p. 119

amortizate, respectiv cu durată de utilizare neterminată; și venituri, în cazul vânzării de imobilizări corporale. Astfel fiind influențat doar rezultatul contabil al exercițiului în care s-a produs operațiunea.

Este foarte important ca experții contabili ce se ocupă de acest segment al contabilității să înțeleagă și să studieze în detaliu acest domeniu, deoarece imobilizările corporale implică atât aspecte contabile cât și fiscale. Această parte a contabilității pretinde o permanentă analiză a implicațiilor fiecărei operațiuni, atât din punct de vedere fiscal, cât și din punct de vedere contabil.

Referințe

- Colectivul de autori conta.ro, "Cartea verde a contabilului", Editura Conta, București, 2014
- M. Darlaiane, "Contabilitatea și prevenirea erorilor contabile", editura Rezon, București, 2016
- M. Gurău, "Politici, opțiuni și proceduri contabile", editura Pro Universitaria, București, 2015
- I. Nișulescu-Ashrafzadeh, "Sisteme contabile și fiscale comparate", Editura ASE, București, 2016
- A. M. Tegledi, "Contabilitate financiară. Reglementări contabile și aplicații", Editura Pro Universitaria, București, 2016
- Legea contabilității nr. 82/1991 actualizată
- Legea nr. 227/2015 privind Codul Fiscal
- OMFP nr. 1802/2014- pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate

CONTABILITATEA ȘI ANALIZA SISTEMULUI DE SALARIZARE AL INSTITUȚIILOR PUBLICE

Iuliana-Nicoleta CODARCEA *

Abstract

Drepturile salariale și încadrarea personalului în sistemul public a reprezentat în ultimii 10 ani un subiect foarte sensibil. Problematika sistemului de salarizare în sistemul bugetar a ajuns aici întrucât legislația cu privire la acest aspect este vastă și într-o continuă schimbare, îngreunând activitatea ordonatorilor de credite de implementare a metodelor moderne de recompensare a angajaților, fără a neglija însă obligațiile față de stat.

Scopul acestei lucrări este de a sintetiza cadrul normativ printr-o cercetare în domeniu, încercând să clarifice unele noțiuni pe care lipsa de coerență a legislației și-a pus amprenta.

Metodologia cercetării este analiza empirică a documentelor de specialitate și sinteza actelor normative în vigoare la acest moment.

În urma analizei sistemului de salarizare în domeniul public am concluzionat că odată cu creșterea sau diminuarea salariilor personalului, s-a modificat și nivelul presiunii fiscale. De asemenea, evoluția fiscalității influențează în mod direct dimensiunea tuturor decontărilor cu personalul angajat.

Decontările cu personalul ocupă un loc important în teoria și practica economică, exercitând o puternică influență asupra activității entităților patrimoniale. Contabilitatea acestor decontări atribuie o altă dimensiune noțiunii de salariu, asociind-o cu noțiunea de cheltuială și oferind un alt unghi de vedere asupra eficienței economice. Sistemul retribuirii muncii trebuie să fie bine fundamentat și proiectat, aplicat corect și fără abateri sau particularități, flexibil față de solicitările angajaților.

Remunerarea muncii se caracterizează printr-un volum mare de informație prelucrată, varietatea tipurilor de calcule și rețineri, complexitatea îndeplinirii calculelor pe feluri de plăți și ramificarea lor logică.

Cuvinte cheie: *salariu, sistem, decontări, contabilitate, retribuire, obligații, personal, public*

JEL Classification: *E24, H83, M52.*

---

* Masterand an II, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București - Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Contabilitatea și auditul entităților economice, e-mail: codarcea_iuliana@yahoo.com, coordonator: Lector univ. dr. Nicoleta Cristina Matei

1. Introducere

Încă din cele mai vechi timpuri, omenirea a fost nevoită să se organizeze în formațiuni militare și uniuni de triburi aflate sub conducerea unor regi sau conducători ce dispuneau de autonomie decizională asupra resurselor, pentru satisfacerea unor nevoi sociale. Putem presupune că aceste organizații instituite pe baza democrației militare, în care responsabilitățile de conducere sociale aparțineau poporului înarmat, reprezentau deja organizații politice.

Societatea românească tranzitează o perioadă în care finanțele publice joacă un rol primordial, cel puțin din perspectiva menținerii sau dezvoltării unor segmente ale vieții economico-sociale care generează efecte pe termen lung atât pentru forța economică și socială a statului cât și în planul dezvoltării umane și siguranței cetățeanului.

Forța de muncă – principalul pilon al activității unei organizații - impune, în condițiile actuale ale economiei de piață, modelarea sistemului de salarizare în așa fel încât să fie apt pentru stimularea eficienței muncii și, concomitent, pentru creșterea productivității sale. Țări dezvoltate precum Statele Unite ale Americii și Marea Britanie au construit o barieră între expresia „personal” și „resursa umană”, deoarece consideră „omul” resursa vitală a unei organizații.

Motivul alegerii studiului acestui subiect este pentru a clarifica anumite aspecte legate de remunerarea personalului angajat în instituțiile publice și din dorința de a cunoaște din punct de vedere teoretic și practic modalitățile de calcul și reflectare în contabilitate a drepturilor salariale. Accentuăm importanța sistemului de salarizare atât pentru administrarea bugetelor alocate și conducerea activității economice, cât și pentru locul pe care aceasta ar trebui să îl ocupe în pregătirea specialiștilor din domeniul economic.

Chiar dacă pentru instituțiile publice salarizarea personalului reprezintă cheltuieli din bugetul alocat, ordonatorii de credite sunt interesați de gestionarea efectivului de personal și organizarea sistemului de remunerație, deoarece cea din urmă este calea cea mai sigură de a antrena eficient forța de muncă. În același timp, instituțiile publice reprezintă un important contribuabil în economia românească, deoarece acestea virează sume de bani considerabile bugetului statului român pentru salariații săi.

2. Sistemul de salarizare al instituțiilor publice

Gestionarea sistemului de salarizare a personalului din instituțiile și autoritățile publice se asigură de fiecare ordonator de credite.

Sistemul de salarizare cuprinde salariile de bază, soldele/salariile de funcție și indemnizațiile lunare de încadrare, sporurile, premiile, stimulentele și alte drepturi în bani și în natură, corespunzătoare fiecărei categorii de personal din sectorul bugetar.

Salariul brut cuprinde salariul de bază, solda funcției de bază/salariul funcției de bază, sporurile, indemnizațiile, compensațiile, precum și celelalte elemente ale sistemului de salarizare, corespunzătoare fiecărei categorii de personal din sectorul bugetar.

Solda/salariul funcției de bază cuprinde solda de funcție/salariul de funcție, solda de grad/salariul gradului profesional deținut, gradația, solda de comandă/salariul de comandă, indemnizația de încadrare și indemnizația lunară, sporurile și alte drepturi salariale specifice fiecărui domeniu de activitate corespunzător celor 7 familii ocupaționale de funcții bugetare.

Salariile de bază sunt diferențiate pe funcții, grade/trepte și gradații. Fiecărei funcții, fiecărui grad/treaptă profesională îi corespund 5 gradații, corespunzătoare tranșelor de vechime în muncă.

Salariile de bază, soldele de funcție/salariile de funcție, soldele de grad/salariile gradului profesional deținut, gradațiile, soldele de comandă/salariile de comandă, indemnizațiile de încadrare și indemnizațiile lunare se stabilesc astfel încât, împreună cu celelalte elemente ale sistemului de salarizare, să se încadreze în fondurile aprobate de la bugetul de stat, bugetul

asigurărilor sociale de stat, bugetele locale și bugetele fondurilor speciale pentru cheltuielile de personal, în vederea realizării obiectivelor, programelor și proiectelor stabilite¹.

Ca semn al recunoașterii unor cheltuieli făcute de angajați în interesul instituțiilor publice, acestora li se pot acorda sume de bani ce poartă numele de indemnizații. Acestea au rolul de a acoperi anumite cheltuieli excepționale (deplasare în interes de serviciu, transfer etc.) și de a recompensa prestarea unei munci speciale în afara funcției de bază.

În funcție de munca prestată și de condițiile de la locul de muncă, în salariul/solda de bază sunt incluse anumite sporuri. Acestea au rolul de a motiva angajații pentru îmbunătățirea rezultatelor, de a asigura dinamica salariului/soldei în raport cu performanța organizațională și de a acoperi financiar o serie de riscuri la care sunt expuși aceștia în mediul de lucru.

Conform legislației în vigoare, suma sporurilor, compensațiilor, primelor și indemnizațiilor acordate cumulativ pe total buget pentru fiecare ordonator principal de credite nu poate depăși 30% din suma salariilor de bază, a soldelor de funcție/salariilor de funcție, soldelor de grad/salariilor gradului profesional deținut, gradațiilor și a soldelor de comandă/salariilor de comandă și a indemnizațiilor lunare.²

Metodologia de calcul al salariului personalului din familia ocupațională "Apărare, ordine publică și securitate națională"

Solda de funcție = coeficient x VRS (actualizat)

Solda de comandă = procent x Solda de funcție

Solda de merit = procent x Solda de funcție

Solda de grad = coeficient x VRS (actualizat)

Gradație = nr. grad. x 6% x (Solda de funcție + Solda de comandă + Solda de merit + Solda de grad)

Indemnizație dispozitiv = 25% x (Solda de funcție + Solda de comandă + Solda de merit + Solda de grad + Gradație)

Solda lunară = Solda de funcție + Solda de comandă + Solda de merit + Solda de grad + Gradație + Indemnizație dispozitiv

Spor confidențialitate = procent x Solda lunară

Solda funcției de bază = Solda lunară + Spor confidențialitate

Majorări ale soldei funcției de bază:

Spor specialist de clasă = procent x Solda lunară

Majorare lucrări excepție = % x Solda lunară

Spor CFPP = procent x Solda lunară

SCCT:

Spor condiții grele = pontaj x procent x Solda lunară

Spor pază = pontaj x procent x Solda lunară

Compensație lunară risc/pericol deosebit = procent x Solda lunară

Total soldă de funcție 2017 = Soldă funcție + Soldă merit + Indemnizație dispozitiv + Spor confidențialitate + Majorări ale soldei funcției de bază (mai puțin Majorare lucrări excepție) + SCCT

Majorarea cnf. Lg.152/2017 = 15% x Total soldă de funcție 2017

Total solda funcției de bază curentă = Solda funcției de bază + Majorări ale soldei funcției de bază + SCCT + Majorarea cnf. Lg. 152/2017

¹ Art.12, al.(1) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice

² Pct.7 din Ordonanța de urgență nr. 91/2017 pentru modificarea și completarea Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice

Sporuri:

Spor câmp electromagnetic = pontaj x procent x Solda lunară

Spor pentru activitatea desfășurată în timpul nopții = pontaj x procent x Solda lunară

Indemnizație lucru cu cifru = procent x Solda lunară

Compensație lunară risc/pericol deosebit = pontaj x procent x Solda lunară

Brut = Total solda funcției de bază curentă + Sporuri

VRS = 197,3387

VRS(actualizat) = 197,3387 + 10%

Pontaj = nr. ore lucrate efectiv / nr.max.ore într-o lună

3. Datoriile față de bugete aferente drepturilor salariale

Conform art. 136 din Codul Fiscal, din categoria contribuabililor fac parte persoanele fizice care realizează venituri din salarii, precum și orice alte venituri din desfășurarea unei activități independente, persoanele fizice și juridice care au calitatea de angajatori și instituțiile publice care calculează, rețin, plătesc și, după caz, suportă contribuții sociale obligatorii în numele asiguraților.

Începând cu 1 ianuarie 2018, odată cu intrarea în vigoare a Ordonanței de Urgență nr. 79/2017, contribuțiile obligatorii au suferit o reorganizare și o ușoară reducere a cotelor acestora.

Tabelul 1 – Comparație contribuții angajator 2017-2018

Contribuția		Cota (%)		Baza de calcul
		2017	2018	
CAS	pt. condiții normale de muncă	15,8	0	suma câștigurilor brute realizate de alariați
	pt. condiții deosebite de muncă	20,8	4	
	pt. condiții speciale de muncă	25,8	8	
CASS		5,2	0	
Somaj		0,5	0	
pt. concedii și indemnizații FNUASS		0,85	0	
de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale - diferențiată în funcție de clasa de risc		0,15 – 0,85	0	
Fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale		0,25	0	
CAM		0	2,25	

Sursa: cercetare proprie

Tabelul 2 - Comparație contribuții angajat 2017-2018

Contribuția		Cota (%)		Baza de calcul
		2017	2018	
CAS	pt. condiții normale de muncă	10,5	25	Câștigul brut
	pt. condiții deosebite de muncă	10,5	25	
	pt. condiții speciale de muncă	10,5	25	
CASS		5,5	10	
Somaj		0,5	0	
Impozit		16	10	

Sursa: cercetare proprie

Din analiza comparativă prezentată în Tabelul 1 și 2, putem observa faptul că în anul 2017, CAS și CASS au fost împărțite între angajat și angajator, față de anul 2018, când acestea au fost trecute în totalitate în sarcina angajatului. În același timp, celelalte patru contribuții (pt. concedii și indemnizații, de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale, contribuția la Fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale și contribuția pentru somaj) au fost înglobate într-una singură, contribuția asiguratorie de muncă. Baniile colectați din CAM sunt împărțiți după cum urmează:

- 15% la Fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale;
- 20% la Bugetul asigurărilor pentru șomaj;
- 5% la Sistemul de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale;
- 40% la Fondul național unic de asigurări sociale de sănătate pentru plata concediilor medicale;
- 20% la bugetul de stat, într-un cont distinct.

Concluzionând, contribuțiile sociale însumează un minim de 37,25% în anul 2018, față de 39,25% în 2017, ceea ce înseamnă o scădere cu două puncte procentuale.

4. Particularități ale contabilității decontărilor personalului la instituțiile publice

Contabilitatea instituțiilor publice se organizează și se conduce de regulă, în compartimente distincte, conduse de către directorul economic, contabilul șef sau altă persoană împuternicită să îndeplinească această funcție.

Răspunderea pentru organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice revine ordonatorului de credite sau altei persoane care are obligația gestionării unității respective.

Forma de înregistrare în contabilitate este „maestru-șah”, cu principalele registre și formulare: Rgistrul-jurnal, Registrul-inventar, Cartea Mare și Balanța de verificare.

Instituțiile publice au obligația să conducă contabilitatea în partidă dublă cu ajutorul conturilor prevăzute în planul de conturi general.

Contabilitatea cheltuielilor instituțiilor publice se ține în conturi distincte, după natură și destinație. Conturile de cheltuieli se dezvoltă în analitic pe structura clasificăției bugetare. Structura contului contabil este:

- simbolul contului din planul de conturi;
- capitolul;
- sursa de finanțare a cheltuielii (bugetul de stat, bugetul local, bugetul asigurărilor sociale, bugetul asigurărilor pentru somaj, bugetul FNUASS, fonduri externe nerambursabile, bugetul instituțiilor publice, cheltuieli diferențiate în afara bugetelor locale);
- subcapitolul;
- titlul;
- articolul;
- alineatul;
- subalineatul.

Închiderea conturilor de cheltuieli se face la sfârșitul perioadei (lunar sau la întocmirea situațiilor financiare) pentru a se stabili rezultatul patrimonial.

Exercițiul financiar începe la 1 ianuarie (cu excepția primului an de activitate, care începe la data înființării instituției publice) și se încheie la 31 decembrie.

Având în vedere că instituțiile publice sunt finanțate din bugetele statului, organizarea și conducerea contabilității este foarte importantă, întrucât „banii statului” sunt utilizați pentru

desfășurarea activităților acestor instituții. Astfel, prin clasificarea economică se urmărește scopul în care sunt efectuate plățile, fiecare cheltuială aparținând unui articol bugetar.

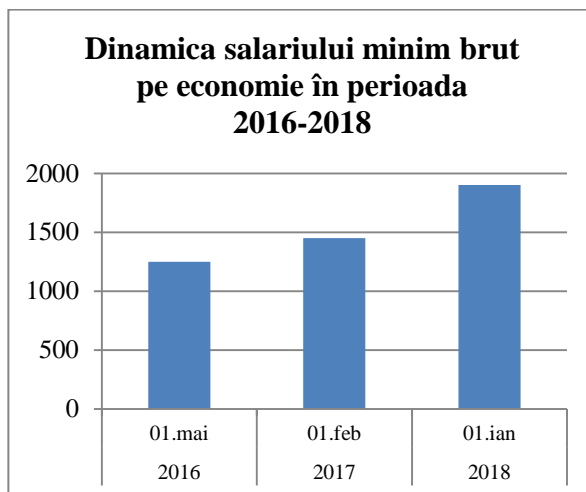
5. Impactul reorganizării contribuțiilor și al evoluției fiscalității asupra venitului net

În ceea ce privește impactul reorganizării contribuțiilor și al evoluției fiscalității asupra venitului net, acesta este prezentat în continuare cu ajutorul tabelelor și graficelor de mai jos.

Tabelul 3–Evoluția salariului minim brut pe țară garantat în plată 2016-2018

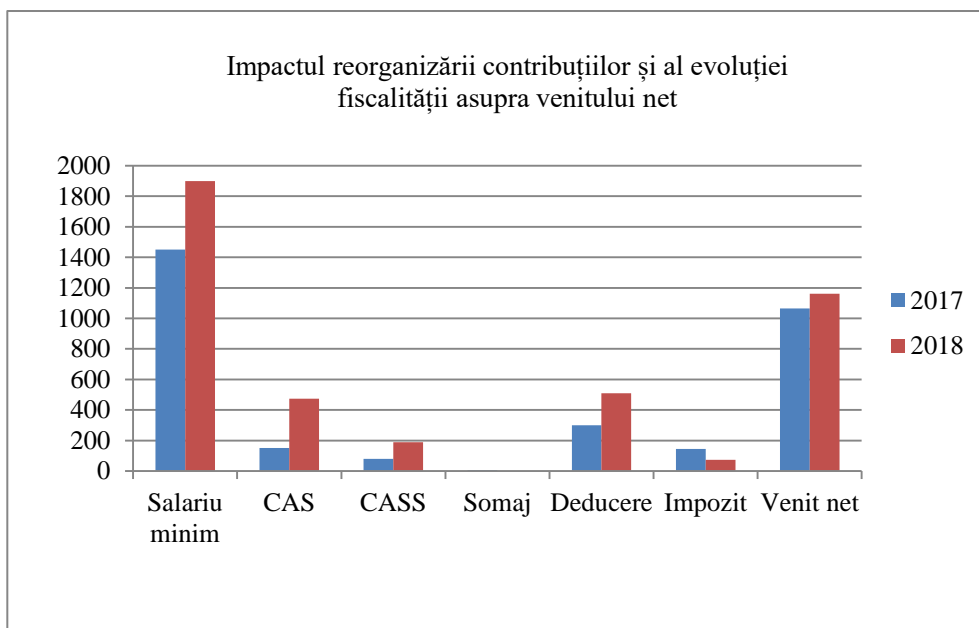
Anul	Începând cu ...	Salariul minim (lei)
2016	1 mai	1250
2017	1 februarie	1450
2018	1 ianuarie	1900

Sursa: cercetare proprie

Graficul 1 – salariul minim brut pe economie 2016-2018

Graficul 2 – comparație contribuții angajat 2017-2018

Raportându-ne la salariul minim brut pe economie, putem spune că transferul contribuțiilor sociale obligatorii în totalitate în sarcina angajatului, reducerea cotei de impozitare de la 16% la 10%, precum și majorarea valorii deducerilor personale nu fac decât să îl favorizeze pe acesta, venitul net majorându-se cu aproximativ 8 procente. Un alt avantaj pentru angajat este înregistrarea la contribuția nominală pentru pensie a unor sume mai mari, ceea ce va duce la o calculare la finalul perioadei de cotizare a unei pensii mai mari în plată. Însă, dacă salariul brut al angajaților depășea la 1 ianuarie 2018 suma de 1900 lei, reorganizarea contribuțiilor influența într-un mod negativ venitul net al acestora. De aceea, odată cu intrarea în vigoare a Legii-cadru nr.153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, personalul angajat în instituțiile publice beneficiază de la 1 ianuarie 2018 de o majorare de 25% a cuantumului brut al salariilor de bază, soldelor de funcție/salariilor de funcție, indemnizațiilor de încadrare, precum și a cuantumului brut al sporurilor, indemnizațiilor, compensațiilor, primelor, premiilor și al celorlalte elemente ale sistemului de salarizare. Acest artificiu legislativ neutralizează schimbările impuse de legislația în vigoare care, în mod normal ar fi avut un impact negativ asupra veniturilor nete.

6. Concluzii

Piața forței de muncă este o piață contractuală. Din acest punct de vedere, prin lege se stabilesc drepturi și obligații, atât pentru angajați, cât și pentru angajatori.

În urma analizei efectuate, observăm că noul sistem de salarizare a adus schimbări atât în metodologia de calcul al salariului raportat la fiecare funcție din domeniul public, cât și în modalitatea de înregistrare în contabilitate, prin faptul că a dus la apariția unor noi conturi analitice.

Opinăm că fiscalitatea în România este ridicată sporind nivelul cheltuielilor salariale. Legislația în legătură cu acest subiect este complexă și într-o continuă schimbare dând naștere, la

nivelul conducerii contabilității, unor blocaje. Noile modificări legislative au ca scop evitarea deficitului bugetar exagerat, deși acestea au implicații uriașe asupra motivării resursei umane.

Soluția pe care o consider optimă referitoare la contribuțiile obligatorii este sporirea considerabilă a resurselor alocate, pornind de la creșterea proporției cheltuielilor sociale în bugetele publice, fără a se spori fiscalitatea. De asemenea, pentru a se realiza echitabilitatea, în funcție de mărimea bazei de impozitare, impozitul ar trebui să se aplice în cote progresive. Sistemul retribuirii muncii trebuie să fie bine fundamentat și proiectat, aplicat corect și fără abateri sau particularități, flexibil față de solicitările angajaților.

Referințe

- Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/L_153_2017.pdf;
- Legea nr. 227/2015 privind Codul Fiscal, disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2018.htm;
- Ordonanța de urgență nr. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OUG_79_2017.pdf;
- Legea nr.82/1991 – Legea contabilității, republicată, disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Legea_contabilitatii.htm;
- Ordinul nr. 1917/2005 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia, disponibil la: http://www.isucalarasi.ro/financiar/ordin_1917_2005.pdf;
- Ordinul nr.2021/2013 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr.1917/2005, disponibil la: http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/reglementaricontabile/ORDIN2021_2013.pdf;
- Hotărârea nr. 1017/2015 - stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, disponibil la: https://www.avocatnet.ro/articol_42279/HG-nr-1017-2015-stabilirea-salariului-de-baz%C4%83-minim-brut-pe-%C8%9BBar%C4%83-garantat-in-plat%C4%83.html;
- Hotărârea nr. 1/2017 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, disponibil la: <https://lege5.ro/Gratuit/ge2daojwga4a/hotararea-nr-1-2017-pentru-stabilirea-salariului-de-baza-minim-brut-pe-tara-garantat-in-plata>;
- Hotărârea nr. 846/2017 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/HG_846_2017.pdf;
- Ordonanța de urgență Nr. 3/2018 din 8 februarie 2018 privind unele măsuri fiscal-bugetare, disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OUG_3_2018.pdf;
- Ordonanța de urgență nr. 90/2017 privind unele măsuri fiscal-bugetare, modificarea și completarea unor acte normative și prorogarea unor termene, disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OUG_90_2017.pdf;
- Ordonanța de urgență nr. 91/2017 pentru modificarea și completarea Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OUG_91_2017.pdf.

IMPACTUL TRANSFERULUI CONTRIBUȚIILOR SOCIALE OBLIGATORII DE LA ANGAJATOR LA ANGAJAT

Andreea – Alexandra IONIȚĂ*

Abstract

Începutul anului 2018 a adus schimbări majore în ceea ce privește modalitatea de calcul a salariului românilor, mai exact contribuția de sănătate precum și contribuția la asigurările sociale sunt suportate de acum în totalitate de către salariați, iar în sarcina angajatorului a rămas doar contribuția asiguratorie de muncă. De asemenea cota de impozitare a veniturilor din salarii a scăzut de la 16% la 10%, s-au modificat condițiile de acordare și valoarea deducerilor personale, iar salariul minim brut a crescut de la 1450 lei la 1900 lei.

Calculule matematice arată că de la 01.01.2018 angajatorul trebuie să crească angajaților săi salariul brut cu aproximativ 22.75% pentru ca aceștia să nu fie afectați de modificările fiscale, deci nici să piardă, nici să câștige.

Cuvinte cheie: *modificare fiscală, salariu, contribuții sociale, pierdere salarială, nivel de trai.*

JEL classification: E24, O23

1. Introducere

Salariul sau prețul muncii este o componentă esențială a pieței muncii. De mărimea și dinamica salariului depind și condițiile de viață sociale și economice corespunzătoare unui anumit standard de viață. Salariul reprezintă expresia bănească a valorii forței de muncă, prețul forței de muncă, plata forței de muncă. Mai simplu salariul este definit ca plată, de regulă în formă bănească, a unei activități depuse, prețul muncii, plata muncii.

Asigurările sociale, protecția socială și decontările cu salariații, ocupă un loc important în teoria și practica economică, exercitând o puternică influență asupra vieții populației, a condițiilor de muncă și a calității vieții. Astfel, abordând noțiunile de salariu, asigurările sociale și protecția socială, noțiuni care în această perioadă de transformări prin care trece țara noastră, capătă o nuanță și conotații cu totul speciale cu impact puternic asupra condițiilor și nivelului de trai al cetățenilor.

Mutarea CAS și CASS de la angajator la angajat, din acest an, a schimbat total filosofia în ceea ce privește impozitarea salarizării. Mai exact, salariul brut suportă o povară fiscală mai mare, micșorând salariul net.

---

* Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: ionitza.andreea@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

În secțiunea 2 a acestei lucrări voi prezenta modul de calcul al obligațiilor fiscale aferente veniturilor din salarii (contribuțiile sociale obligatorii și impozitul pe salarii) în 2018 versus 2017, evidențiind impactul modificărilor legislative asupra nivelului salariului net primit de angajat și al cheltuielilor salariale înregistrate de angajator.

Secțiunea 3 conține un studiu de caz privind impactul transferului asigurărilor sociale de la angajator la salariat și al celorlalte modificări legislative asupra salariului net primit de un angajat cu funcția de bază la C.F.R. Călători S.A. Vom aplica algoritmul de determinare a impozitului pe salariu datorat și a salariului net obținut de acesta și vom determina contribuțiile sociale obligatorii aferente veniturilor din salarii obținute într-o lună din anul 2017 și una din 2018, în condițiile unui venit brut din salarii constant. Astfel vom afla care este gradul de fiscalitate aferent acestei categorii de venit și vom putea vedea diferența ce intervine odată cu modificările fiscale aferente anului 2018.

Vom analiza apoi și situația în care salariul brut al acestui angajat crește cu procentul de 22,75% și vom vedea dacă discutăm despre o creștere sau o scădere a salariului net.

De asemenea vom analiza impactul modificărilor fiscale asupra angajaților care obțin salariul minim pe economie.

2. Modul de calcul al obligațiilor fiscale aferente veniturilor din salarii în 2018 versus 2017

Contribuțiile sociale obligatorii aferente salariilor și suportate de salariați în anii 2017 și 2018 sunt prezentate în tabelul nr. 2.1, iar cele suportate de angajatori sunt prezentate în tabelul nr. 2.2.

Tabelul nr. 2.1: Contribuțiile sociale obligatorii aferente salariilor și suportate de salariați

Contribuții angajat	Baza impozabilă	Cota (până la 31.12.2017)	Cota (de la 01.01.2018)
Contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS)	venitul brut lunar din salarii*	5,5%	10%
Contribuția de asigurări sociale (CAS)	venitul brut lunar din salarii*	10,5%	25% condiții normale
Contribuția de asigurări pentru șomaj (AȘ)	venitul brut lunar din salarii*	0,5%	-

* exclusiv valoarea tichetelor de masă, voucherelor de vacanță și tichetelor de creșă acordate conform legii.

Sursa: Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017

Tabelul nr. 2.2: Contribuțiile sociale obligatorii aferente salariilor și suportate de angajatori

Contribuții angajator	Baza impozabilă	Cota (până la 31.12.2017)	Cota (de la 01.01.2018)
Contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS)	fond de salarii lunar*	15,8% condiții normale 20,8% condiții deosebite 25,8% condiții speciale	4% condiții deosebite 8% condiții speciale
Contribuția de asigurări sociale (CAS)	fond de salarii lunar*	0,5%	-
Contribuția de asigurări pentru șomaj (AȘ)	fond de salarii lunar*	5,2%	-

Contribuția de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale (CAAM)	fond de salarii lunar*	între 0,15% și 0,85% (în funcție de codul CAEN al activității principale)	
Contribuția la fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale (CFG)	fond de salarii lunar*	0,25%	-
Contribuția pentru concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate (CCI)	fond de salarii lunar*	0,85%	-
Contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM)	fond de salarii lunar*	-	2,25%

* exclusiv valoarea tichetelor de masă, voucherelor de vacanță și tichetelor de creșă acordate conform legii.

Sursa: Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017

Pentru determinarea impozitului pe venitul din salarii la funcția de bază, se parcurg următoarele etape:¹

1. Venit brut = suma veniturilor din salarii și asimilate salariilor
2. Venit net = Venit brut – Contribuții sociale obligatorii (cf. Tabelului nr. 1)
3. Venit impozabil = Venit net – deducerea personală acordată pentru luna respectivă
  - cotizația sindicală plătită în luna respectivă
  - contribuțiile la fondurile de pensii facultative deductibile
  - primele de asigurare voluntară de sănătate deductibile
4. Impozit pe salariu = cota (16%-în 2017 sau 10%-în 2018) x Venit impozabil
5. Salariu net = Venit net - Impozit pe salariu

Deducerea personală acordată pentru fiecare lună a perioadei impozabile, se stabilește conform Tabelului nr. 2.3:

Tabelul nr. 2.3: Deducerea personală

Deducerea personală (până la 31.12.2017)		Deducerea personală (de la 01.01.2018)	
a) Deducerea personală acordată persoanelor fizice având un venit lunar brut de până la 1.500 lei inclusiv:		a) Deducerea personală acordată persoanelor fizice având un venit lunar brut de până la 1.950 lei inclusiv:	
pentru contribuabilii care nu au persoane în întreținere	300 lei	pentru contribuabilii care nu au persoane în întreținere	510 lei
pentru contribuabilii care au 1 persoană în întreținere	400 lei	pentru contribuabilii care au 1 persoană în întreținere	670 lei
pentru contribuabilii care au 2 persoane în întreținere	500 lei	pentru contribuabilii care au 2 persoane în întreținere	830 lei
pentru contribuabilii care au 3 persoane în întreținere	600 lei	pentru contribuabilii care au 3 persoane în întreținere	990 lei
pentru contribuabilii care au 4 sau mai multe persoane în întreținere	800 lei	pentru contribuabilii care au 4 sau mai multe persoane în întreținere	1.310 lei

¹ Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017

b) Pentru contribuabilii care realizează venituri brute lunare din salarii cuprinse între 1.501 și 3.000 lei inclusiv, deducerile de la punctul a) se înmulțesc cu:

$$k = 1 - (\text{venitul lunar brut} - 1.500) / 1.500$$

Sumele obținute se rotunjesc în plus la 10 lei.

c) Pentru contribuabilii care realizează venituri brute lunare din salarii mai mari de 3.000 lei nu se acordă deducere.

b) Pentru contribuabilii care realizează venituri brute lunare din salarii cuprinse între 1.951 și 3.600 lei inclusiv, deducerile se acordă conform OUG 79/2017 și variază între 495 lei și 2935 lei, în funcție de venitul brut și numărul de persoane aflate în întreținere

c) Pentru contribuabilii care realizează venituri brute lunare din salarii mai mari de 3.600 lei nu se acordă deducere.

Analizând tabelele de mai sus se observa ca din acest an vor exista numai trei contribuții sociale obligatorii, în comparație cu șase, câte erau până la finele anului 2017.

Mai exact, vorbim de următoarele contribuții obligatorii:

- contribuția la asigurările sociale (CAS) care este în totalitate în sarcina angajatului;
- contribuția la sănătate (CASS), care este în totalitate în sarcina angajatului;
- contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM), ce revine în sarcina angajatorului.

În ceea ce privește CAM, aceasta înlocuiește toate cele patru contribuții ce existau anul trecut, mai exact contribuția asiguratorie de muncă cuprinde fostele contribuții pentru șomaj – în proporție de 20%, concedii medicale – în proporție de 40%, accidente de muncă și boli profesionale – în proporție de 5% și creanțe salariale – în proporție de 15%.

Alte modificări semnificative se referă la impozitul pe salariu și la deducerea personală care de anul acesta si-a mărit pragul și se acordă salariaților care au un venit brut până la 3.600 lei față de anul trecut când era de 3.000 de lei, iarbineînțeleș alături de toate aceste modificări masive, cum era și normal să se întâmple, Guvernul a hotărât ca începând cu 1 ianuarie 2018 salariul minim pe economie să crească de la 1.450 la 1.900 de lei.

În continuare vom vedea pe un caz real ce se întâmplă exact cu salariul unui angajat român, în cazul în care salariul brut rămâne neschimbat și în cazul în care salariul brut se mărește cu procentul mai sus menționat, ce contribuții plătește acesta și ce trebuie să plătească angajatorul acestuia.

3. Studiu de caz privind impactul transferului contribuțiilor sociale obligatorii de la angajator la angajat

Niță Robert – Marian este angajat al C.F.R. Călători S.A. **Revizia Vagoane București – Grivița S.A.**, în funcția de Director Exploatare din anul 2004. El obține în lunile aprilie și mai următoarele venituri lunare din salarii la funcția de bază (Tabelul nr. 3.1):

Tabelul nr. 3.1: Veniturile lunare din salarii

Venituri lunare	Aprilie	Mai
Salariu de încadrare	2017	2017
Spor de vechime	25%	25%
Spor de risc	15%	15%
Spor de fidelitate	3%	3%
Grad profesional	10%	10%
Diurna pentru 10 zile	1000	-
Tichete de masa	9*12 lei	21*12 lei

În continuare vom determina contribuțiile sociale obligatorii, impozitul pe salarii, salariul net și cheltuielile salariale totale pentru 2017 și pentru diverse ipoteze aferente anului 2018.

3.1. Impactul transferului contribuțiilor sociale obligatorii de la angajator la angajat în ipoteza în care venitul brut este constant

Tabelul nr. 3.2 conține algoritmul de determinare a contribuțiilor sociale obligatorii, impozitului pe salarii, salariului net și cheltuielilor salariale totale aferente lunilor aprilie 2017 și 2018, în ipoteza în care venitul brut lunar nu se modifică în 2018 față de 2017.

Tabelul nr. 3.3 conține algoritmul de determinare a contribuțiilor sociale obligatorii, impozitului pe salarii, salariului net și cheltuielilor salariale totale aferente lunilor mai 2017 și mai 2018, în ipoteza în care venitul brut lunar nu se modifică în 2018 față de 2017.

Putem observa diferențe semnificative la salariul net (restul de plată) al acestui salariat. Salariul său net scade de la 2664 lei la 2258 lei. Deci în cazul modificărilor fiscale valabile de la 01.01.2018, fără o creștere a venitului brut, angajatul iese în pierdere.

Pe de altă parte, în cazul angajatorului, efortul financiar a scăzut considerabil având în vedere diferența dintre valoarea contribuțiilor sociale pe care le suporta în 2017, adică 22.897%, comparativ cu un procent de numai 2.25% în 2018.

Per total, cheltuielile salariale ale societății s-au micșorat cu aproximativ 16.92% în 2018 de unde rezultă că societatea este foarte avantajată de această modificare fiscală, reducându-și astfel cheltuielile, dacă nu majorează veniturile brute ale salariaților.

Tabelul nr. 3.2: Luna Aprilie

	APRILIE 2017	lei
1	Salariu brut negociat	2,017
2	Spor de vechime (25%)	504
3	Spor de risc (15%)	303
4	Spor de fidelitate (3%)	61
5	Grad profesional (10%)	202
6	Diurna impozabilă = 1000 - 42.5*10 zile	575
7	Venit brut, exclusiv tichete masă (1+2+3+4+5+6)	3,661
8	CASS = 5,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	201
9	CAS = 10,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	384
10	AȘ = 0,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	18
11	Total contribuții obligatorii (8+9+10)	604
12	Tichete de masă (9*12 lei)	108
13	Venit brut (7+12)	3,769
14	Venit net(13-11)	3,165
15	Deducere personală = 400 [1-(Venit brut-1500)/1500]	0
16	Cotizație sindicat (1% * VB)	37
17	Venit impozabil (14-15-16)	3,128
18	Impozit pe salariu = 16% x Venit impozabil	501

	APRILIE 2018	lei
1	Salariu brut negociat	2,017
2	Spor de vechime (25%)	504
3	Spor de risc (15%)	303
4	Spor de fidelitate (3%)	61
5	Grad profesional (10%)	202
6	Diurna impozabilă = 1000 - 42.5*10 zile	575
7	Venit brut, exclusiv tichete masă (1+2+3+4+5+6)	3,661
8	CASS=10% x Venit brut, exclusiv tichete masă	366
9	CAS=25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	915
10	Total contribuții obligatorii (8+9)	1,264
11	Tichete de masă (9 x 12 lei)	108
12	Venit brut (7+11)	3,769
13	Venit net(12-10)	2,505
14	Deducere personală	0
15	Cotizație sindicat (1% * VB)	37
16	Venit impozabil (13-14-15)	2,468
17	Impozit pe salariu = 10% x Venit impozabil	247
18	Salariu net (13-17), din care:	2,25

19	Salariu net (14 – 18), din care:	2,664
20	tichete de masă -	108
21	cash -	2,556
22	Rețineri din care:	36
23	cotizație sindicat -	37
24	Rest de plată (21-22)	2,520
	Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator	
25	Venit brut, exclusiv tichete masă	3,661
26	CAS = 15,8% x Venit brut, exclusiv tichete masă	578
27	CASS = 5,2% x Venit brut, exclusiv tichete masă	190
28	AȘ = 0,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	18
29	CAAM = 0,279% x Venit brut, exclusiv tichete masă	10
30	CCI = 0,85% x Venit brut, exclusiv tichete masă	31
31	CFG = 0,25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	9
32	Total contribuții obligatorii angajator	838
	Cheltuieli salariale societate	
33	Rest de plată	2,520
34	Contributii totale angajat	604
35	Impozit pe salariu	501
36	Contributii totale angajator	838
37	Total cheltuieli salariale	4,463

		8
19	- tichete de masă	108
20	- cash	2,150
21	Rețineri din care:	36
22	- cotizație sindicat	37
23	Rest de plată (20-21)	2,114
	Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator	
24	Venit brut, exclusiv tichete masă	3,661
25	CAM = 2.25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	82
26	Total contribuții obligatorii angajator	82
	Cheltuieli salariale societate	
27	Rest de plată	2,114
28	Contributii totale angajat	1,264
29	Impozit pe salariu	247
30	Contributii totale angajator	82
31	Total cheltuieli salariale	3,707

Tabelul nr. 3.3: Luna Mai

	MAI 2017	lei
1	Salariu brut negociat	2,017
2	Spor de vechime (25%)	504
3	Spor de risc (15%)	303
4	Spor de fidelitate (3%)	61
5	Grad profesional (10%)	202
6	Venit brut, exclusiv tichete masă (1+2+3+4+5)	3,086
7	CASS = 5,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	170
8	CAS = 10,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	324
9	AȘ = 0,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	15
10	Total contribuții obligatorii (7+8+9)	509
11	Tichete de masă (21*12 lei)	252
12	Venit brut (6+11)	3,338
13	Venit net(12-10)	2,829
14	Deducere personală = 400 [1-(Venit brut-1500)/1500]	0
15	Cotizație sindicat (1% * VB)	31
16	Venit impozabil (13-14-15)	2,798
17	Impozit pe salariu = 16% x Venit impozabil	448
18	Salariu net (13 – 17), din care:	2,381
19	- tichete de masă	252
20	- cash	2,129
21	Rețineri din care:	31
22	- cotizație sindicat	31
23	Rest de plată (20-21)	2,098
	Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator	
24	Venit brut, exclusiv tichete masă	3,086
25	CAS = 15,8% x Venit brut, exclusiv tichete masă	488
26	CASS = 5,2% x Venit brut, exclusiv tichete masă	160
27	AȘ = 0,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	15
28	CAAM = 0,279% x Venit brut, exclusiv tichete masă	9
29	CCI = 0,85% x Venit brut, exclusiv tichete masă	26
30	CFG = 0,25% x Venit brut, exclusiv	8

	MAI 2018	lei
1	Salariu brut negociat	2,017
2	Spor de vechime (25%)	504
3	Spor de risc (15%)	303
4	Spor de fidelitate (3%)	61
5	Grad profesional (10%)	202
6	Venit brut, exclusiv tichete masă (1+2+3+4+5)	3,086
7	CASS 10% x Venit brut, exclusiv tichete masă	309
8	CAS 25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	772
9	Total contribuții obligatorii (7+8)	1,080
10	Tichete de masă (21*12 lei)	252
11	Venit brut (6+10)	3,338
12	Venit net(11-9)	2,258
13	Deducere personală	0
14	Cotizație sindicat (1% * VB)	31
15	Venit impozabil (12-13-14)	2,227
16	Impozit pe salariu = 10% x Venit impozabil	223
17	Salariu net (12-16), din care:	2,035
18	- tichete de masă	252
19	- cash	1,783
20	Rețineri din care:	31
21	- cotizație sindicat	31
22	Rest de plată (20-21)	1,752
	Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator	
23	Venit brut, exclusiv tichete masă	3,086
24	CAM = 2.25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	69
25	Total contribuții obligatorii angajator	69
	Cheltuieli salariale societate	
26	Rest de plată	1,752
27	Contribuții totale angajat	1,080
28	Impozit pe salariu	223
29	Contribuții totale angajator	69
30	Total cheltuieli salariale	3,124

	tichete masă	
31	Total contribuții obligatorii angajator	706
	Cheltuieli salariale societate	
32	Rest de plată	2,098
33	Contributii totale angajat	509
34	Impozit pe salariu	448
35	Contributii totale angajator	706
36	Total cheltuieli salariale	3,761

3.2. Impactul transferului contribuțiilor sociale obligatorii de la angajator la angajat în ipoteza în care salariul net este constant

Pentru a menține în 2018 nivelul salariului net din 2017, trebuie ca venitul brut să crească, pentru a anula efectul creșterii foarte mari a nivelului contribuțiilor sociale datorate de salariați.

Calculule matematice arată că procentul de creștere a venitului brut, necesar pentru păstrarea salariului net la nivelul anului 2017, este de aproximativ 22.75%.

Angajatorii pot majora salariul brut cu acest procent sau pot acorda sporuri sau prime cu această valoare.

Presupunem că angajatorul a majorat salariul brut începând cu 01.01.2018 astfel:

Salariu brut în 2018 = Salariu brut în 2017 * 22.75% = 2017 * 22.75% = 2476 lei

În tabelul 3.4 este prezentat algoritmul de determinare a contribuțiilor sociale obligatorii, impozitului pe salarii, salariului net și cheltuielilor salariale totale aferente lunilor aprilie și mai 2018, în ipoteza majorării salariului brut cu procentul menționat.

Tablul nr. 3.4: Majorare salariu brut cu 22.75%

	APRILIE 2018	lei
1	Salariu brut negociat	2,476
2	Spor de vechime (25%)	619
3	Spor de risc (15%)	371
4	Spor de fidelitate (3%)	74
5	Grad profesional (10%)	248
6	Diurna (1000 - (42.5*10 zile)	575
7	Venit brut, exclusiv tichete masă (1+2+3+4+5+6)	4,363
8	CASS 10% x Venit brut, exclusiv tichete masă	436
9	CAS 25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	1,091
10	Total contribuții obligatorii (8+9)	1,264
11	Tichete de masă (9 x 12 lei)	108
12	Venit brut (7+11)	4,471
13	Venit net(12-10)	3,207

	MAI 2018	lei
1	Salariu brut negociat	2,476
2	Spor de vechime (25%)	619
3	Spor de risc (15%)	371
4	Spor de fidelitate (3%)	74
5	Grad profesional (10%)	248
6	Venit brut, exclusiv tichete masă (1+2+3+4+5)	3,788
7	CASS 10% x Venit brut, exclusiv tichete masă	379
8	CAS 25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	947
9	Total contribuții obligatorii (7+8)	1,326
10	Tichete de masă (21*12 lei)	252
11	Venit brut (6+10)	4,040
12	Venit net(11-9)	2,714
13	Deducere personală	0

14	Deducere personală	0	14	Cotizație sindicat (1% * VB)	38
15	Cotizație sindicat (1% * VB)	44	15	Venit impozabil (12-13-14)	2,676
16	Venit impozabil (13-14-15)	3,164	16	Impozit pe salariu = 10% x Venit impozabil	268
17	Impozit pe salariu = 10% x Venit impozabil	316	17	Salariu net (12-16), din care:	2,447
18	Salariu net (13-17), din care:	2,891	18	- tichete de masă	252
19	- tichete de masă	108	19	- cash	2,195
20	- cash	2,783	20	Rețineri din care:	36
21	Rețineri din care:	37	21	- cotizație sindicat	38
22	- cotizație sindicat	44	22	Rest de plată (20-21)	2,159
23	Rest de plată (20-21)	2,746			
	Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator			Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator	
24	Venit brut, exclusiv tichete masă	4,363	23	Venit brut, exclusiv tichete masă	3,788
25	CAM = 2.25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	98	24	CAM = 2.25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	85
26	Total contribuții obligatorii angajator	98	25	Total contribuții obligatorii angajator	85
	Cheltuieli salariale societate			Cheltuieli salariale societate	
27	Rest de plată	2,746	26	Rest de plată	2,159
28	Contributii totale angajat	1,264	27	Contributii totale angajat	1,326
29	Impozit pe salariu	316	28	Impozit pe salariu	268
30	Contributii totale angajator	98	29	Contributii totale angajator	85
31	Total cheltuieli salariale	4,424	30	Total cheltuieli salariale	3,838

Pentru ambele luni analizate observăm că în urma majorării salariului brut cu 22.75%, salariul net și restul de plată (rămas după scăderea tichetelor de masă și reținerea cotizației pentru sindicat) sunt mai mari decât în 2017 cu circa 8%-9%.

Rezultă că procentul de creștere a salariului brut necesar pentru menținerea constantă a salariului net variază de la un salariat la altul în funcție de tipurile de venituri salariale, de deducerile personale și de mărimea salariului net.

Se observă că și cheltuielile totale ale societății cresc față de situația în care salariul brut ar fi rămas la același nivel ca în 2017.

3.3. Impactul transferului contribuțiilor sociale obligatorii de la angajator la angajat în ipoteza în care venitul brut este egal cu salariul minim brut garantat în plată

Tabelul nr. 3.5: Modificări asupra salariului minim

	MAI 2017	lei		MAI 2018	lei
1	Salariu brut negociat	1,450	1	Salariu brut negociat	2,476
2	Spor de vechime (25%)	363	2	Spor de vechime (25%)	619

3	Spor de risc (15%)	218
4	Spor de fidelitate (3%)	44
5	Grad profesional (10%)	145
6	Venit brut, exclusiv tichete masă (1+2+3+4+5)	2,219
7	CASS = 5,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	122
8	CAS = 10,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	233
9	AȘ = 0,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	11
10	Total contribuții obligatorii (7+8+9)	366
11	Tichete de masă (21*12 lei)	252
12	Venit brut (6+11)	2,471
13	Venit net(12-10)	2,104
14	Deducere personală = 400 [1-(Venit brut-1500)/1500]	0
15	Cotizație sindicat (1% * VB)	22
16	Venit impozabil (13-14-15)	2,082
17	Impozit pe salariu = 16% x Venit impozabil	333
18	Salariu net (13 – 17), din care:	1,771
19	- tichete de masă	252
20	- cash	1,519
21	Rețineri din care:	36
22	- cotizație sindicat	22
23	Rest de plată (20-21)	1,483
	Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator	
24	Venit brut, exclusiv tichete masă	2,219
25	CAS = 15,8% x Venit brut, exclusiv tichete masă	351
26	CASS = 5,2% x Venit brut, exclusiv tichete masă	115
27	AȘ = 0,5% x Venit brut, exclusiv tichete masă	11
28	CAAM = 0,279% x Venit brut, exclusiv tichete masă	6
29	CCI = 0,85% x Venit brut, exclusiv tichete masă	19
30	CFG = 0,25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	6
31	Total contribuții obligatorii angajator	508
	Cheltuieli salariale societate	
32	Rest de plată	1,483

3	Spor de risc (15%)	371
4	Spor de fidelitate (3%)	74
5	Grad profesional (10%)	248
6	Venit brut, exclusiv tichete masă (1+2+3+4+5)	3,788
7	CASS 10% x Venit brut, exclusiv tichete masă	379
8	CAS 25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	947
9	Total contribuții obligatorii (7+8)	1,326
10	Tichete de masă (21*12 lei)	252
11	Venit brut (6+10)	4,040
12	Venit net(11-9)	2,714
13	Deducere personală	0
14	Cotizație sindicat (1% * VB)	38
15	Venit impozabil (12-13-14)	2,676
16	Impozit pe salariu = 10% x Venit impozabil	268
17	Salariu net (12-16), din care:	2,447
18	- tichete de masă	252
19	- cash	2,195
20	Rețineri din care:	36
21	- cotizație sindicat	38
22	Rest de plată (20-21)	2,159
	Contribuții sociale obligatorii datorate de angajator	
23	Venit brut, exclusiv tichete masă	2,907
24	CAM = 2.25% x Venit brut, exclusiv tichete masă	65
25	Total contribuții obligatorii angajator	65
	Cheltuieli salariale societate	
26	Rest de plată	1,642
27	Contributii totale angajat	1,017
28	Impozit pe salariu	211
29	Contributii totale angajator	65
30	Total cheltuieli salariale	2,936

33	Contributii totale angajat	
34	Impozit pe salariu	333
35	Contributii totale angajator	508
36	Total cheltuieli salariale	2,690

Din Tablul nr. 3.5. observăm că pentru salariații plătiți cu salariul minim pe economie modificările fiscale au avut un impact diferit. Salariatul beneficiază de o diferență în plus de 159 lei. Această diferență rezultă din faptul că pentru salariul minim creșterea în 2018 față de 2017 este de 450 lei, adică de 31% .

4. Concluzii

Modificările aduse Codului fiscal începând cu 01.01.2018 cu impact asupra salariului net sunt: scăderea cotei de impozit de la 16% la 10%, modificarea contribuțiilor sociale obligatorii și creșterea salariului minim brut de la 1.450 lei la 1.900 lei.

Contribuțiile sociale obligatorii aplicate salariilor au fost modificate în mai multe privințe. În primul rând numărul acestora a scăzut de la 6 (în 2017) la doar 3 (în 2018). Mai exact, este vorba de următoarele contribuții obligatorii:

contribuția la **asigurările sociale** pentru **condiții normale** de muncă, în cotă de **25%**, ce este în totalitate în sarcina **salariatului**; pentru **condiții deosebite** de muncă, **angajatorul** are în sarcină o cotă suplimentară de **4%** (deci 29% în total, salariat + angajator), iar pentru **condiții speciale** de muncă, **angajatorul** are în sarcină o cotă suplimentară de **8%** (deci 33% în total, salariat + angajator);

contribuția la sănătate, în cotă de 10%, ce este în totalitate în sarcina salariatului;

- contribuția asiguratorie pentru muncă, în cotă de **2,25%**, ce este în totalitate în sarcina **angajatorului**.

Din 2018, angajatorul datorează pentru un salariat un **total minim de 37,25%** (pentru condiții normale de muncă), față de 39,25%, cât era totalul minim până la finele lui 2017. Pentru condiții mai grele de muncă, totalul ajunge la **41,25%** sau la **45,25%**.

Toate aceste modificări au afectat în proporții diferite atât salariații, prin variația salariului net, cât și angajatorii, cei care suportă în final cheltuielile totale cu salariile.

Referințe

- Maria Zenovia Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note curs, elis 2017
- Legea 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare
- H.G. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii 227/2015 privind Codul
- Fiscal, cu modificările și completările ulterioare
- OUG 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal

INSTRUMENTE IT PENTRU EFICIENTIZAREA ACTIVITĂȚII DE AUDIT FINANCIAR

Ovidiu-Gino POPA*

Abstract

Standardele internaționale de audit solicită ca auditorul să realizeze o asigurare rezonabilă în ceea ce privește faptul că situațiile financiare auditate nu conțin denaturări semnificative—datorate fraudei sau erorilor contabile. Asigurarea rezonabilă, baza opiniei auditorului precum și fundamentul concluziilor sale, se obține numai atunci când sunt analizate suficiente probe pentru a se reduce riscul de audit sub un nivel acceptabil de 5%–10%. Din nefericire, vorbim aici despre analiza—cu multă răbdare—a mii și mii de înregistrări contabile. În mod practic, auditorul verifică situațiile financiare și le compară cu înregistrările contabile din balanțele lunare, din registrul jurnal, din fișele conturilor, plus cu notele explicative ce conțin politicile contabile ale entității, plus cu multe alte documente importante așa cum sunt ele menționate în OMFP 1802/2004.

Scopul cercetării de față este de a dezvolta o aplicație soft [numită „IAF_REF”] care sprijină auditorul în faza inițială de testare, control, verificare, precum și în etapa procedurilor analitice pentru analiza și controlul riscurilor (în principal prin reducerea riscului de nedetectare), apoi în „examinarea 100%”, în „selecția elementelor specifice”, precum și în „eșantionarea statistică”. Metodologia studiului de cercetare se bazează numai pe normele prevăzute în standardele internaționale de audit. În acest sens, cercetarea urmărește ca (o parte din) fazele procedurilor de control și de fond să fie dublate de module programate în Excel–VBA™ [Visual Basic for Applications] prin procesarea înregistrărilor contabile la nivel de tranzacție, precum și ca rulaje lunare completate cu soldurile inițiale/finale, pentru întreg exercițiul auditat.

Exceptând reducerea cantitativă a eforturilor intelectuale depuse de auditor, această cercetare aplicată își propune să sporească totodată și gradul de încredere, în entitățile auditate, în eficiența programului de audit. Se urmărește astfel ca opinia raportului de audit, precum și concluziile aferente, să fie susținute prin cât mai multe diagrame grafice ale datelor procesate, relevante, simple, și ușor de interpretat. Pe ansamblu, se estimează o reducere a timpului de audit de minimum 20%, fapt ce va permite o reducere a onorariului, concomitent însă cu o creștere sensibilă a numărului de contracte de audit finalizate.

Cuvinte cheie: dezvoltarea IT locală, specifică pentru contabilitate, finanțe, audit.

---

* Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Master CAEE, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: noi@editcc.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Conf. Dr. Sandu Gheorghe (georgersandu@yahoo.com)

Clasificarea JEL: C61, C83, M15, M41, M42, M53, O31

1. Introducere

Guvernul României a adoptat Ordonanța de Urgență 90/2008 (actualizată în 2016) pentru alinierea la directiva Parlamentului European 2006/43/CE din 17 mai 2006 care reglementează aplicarea auditului statutar la nivelul întregii Uniuni Europene. Drept consecință, auditul situațiilor financiare trebuie executat, în România, numai așa cum este prevăzut în setul de standarde ISA™ [International Standards on Auditing]. Din această cauză, și tema de cercetare aplicată din lucrarea de față a fost dezvoltată să urmărească întocmai cadrul reglementat și normat al auditului financiar, conform standardelor ISA, în ciuda faptului că se prezintă aici o inovație românească în pionierat!

Astfel, ISA 200 „Obiective generale ale auditorului independent și desfășurarea unui audit în conformitate cu standardele internaționale de audit”, paragraful A28, spune că auditorul trebuie să analizeze suficiente probe adecvate, pentru a se reduce riscul de audit. Suficiența este o măsură cantitativă direct-proportională cu riscurile de denaturare: cu cât sunt mai mari riscurile evaluate, necesarul de probe de analizat crește substanțial. Pe de altă parte, în relație invers-proportională intervine factorul de calitate marcat de însuși gradul de adecvare al probelor: probele care au o calitate crescută compensează, într-o măsură oarecare, scăderea numărului de probe de audit. Fragment din paragraful A45/ISA 200:

„Nu se poate ca auditorul să reducă riscul de audit la zero (. . .) datorită faptului că există limitări inerente unui audit (. . .) rezultate din:

- – natura raportării financiare;
- – natura procedurilor de audit; și
- – nevoia ca auditul să fie efectuat într-o perioadă de timp rezonabilă, și la un cost rezonabil.”

Lucrarea de față își propune să rezolve o parte dintre limitările menționate anterior prin:

- – creșterea numărului de probe (de bună calitate) analizate;
- – reducerea timpului afectat pentru analiza unei părți semnificative a probelor;
- – reducerea riscurilor în general, și a riscurilor de nedetectare în particular.

2. Studiu de caz: auditul financiar 2016 la societatea SC SIGMA SA

Auditul financiar 2016 la societatea SC SIGMA SA [atenție, acesta este doar un nume generic, pentru a se proteja identitatea entității respective] reprezintă studiul de caz, efectuat în noiembrie-decembrie 2017, pentru aplicația soft practică ce face obiectul acestui articol. Înregistrările contabile din fișierele de date utilizate în aplicația IAF_REF sunt deci instanțe reale, actuale, ale unei entități economice de mărime medie.

În principal, activitatea societății SC SIGMA SA se rezumă la *închirierea de spații comerciale pentru clienți*. Tranzacțiile sunt efectuate prin bănci, sau cu mijloace automate de înregistrare, așa că riscul de denaturare este mai mare în contabilitate. Ca un exemplu, în conformitate cu prevederile ISA 320 „Pragul de semnificație în planificarea și desfășurarea unui audit” (dar și cu recomandările ISA 200), *pragul de semnificație* pentru toată entitatea a fost calculat după cum urmează.

Determinarea pragului de semnificație	Final	evaluat	Efectiv
	2016	2016	2015
	mii lei	mii lei	mii lei
Profit înaintea impozitării (după ajustarea pentru elemente excepționale și primele directorilor)	8 531,001		9 949,704
10 % din acesta	853,100		994,970
5 % din acesta	426,550		497,485

Cifra de afaceri	27 914,908		26 767,200
2 % din aceasta	558,298		535,344
1 % din aceasta	279,149		267,672
Active brute:	187 235,521		199 651,218
2 % din acestea	3 744,710		3 993,024
1 % din acestea	1 872,355		1 996,512
Pragul de semnificație stabilit la:		250,000	

Tabel 1: stabilirea pragului de semnificație la nivelul entității SC SIGMA SA

În tabelul anterior, baza de calcul utilizată, respectiv *profitul brut* și *cifra de afaceri*, au fost obținute din *contul de profit și pierdere pe 2016/2015*, iar *activele brute* au fost calculate din *bilanțul pe 2016/2015*, prin însumarea activelor imobilizate și circulante. Justificarea valorii *pragului de semnificație* ales ține cont de următoarele considerente. Activitatea entității economice este *închirierea de active la terți*, iar încasările și plățile sunt executate *numai prin conturi bancare*. În acest context economic special, riscul apariției denaturărilor în situațiile financiare este scăzut. Totuși, datorită faptului că *sumele rulate sunt foarte mari*, s-a optat pentru un *prag de semnificație stabilit la aproximativ 1% din cifra de afaceri*.

Merită remarcată valoarea ridicată a pragului de semnificație ales, de 250 000 lei, însă trebuie făcute câteva precizări deosebit de importante. În articolul 13, ISA 320 spune că:

„Dacă auditorul concluzionează că este adecvată adoptarea unui prag de semnificație mai scăzut pentru situațiile financiare ca întreg (și dacă este cazul, nivelul sau nivelurile pragurilor de semnificație pentru anumite clase de tranzacții, solduri de conturi sau prezentări) decât cel determinat inițial, auditorul va determina dacă este cazul să revizuiască pragul de semnificație funcțional, și dacă natura, momentul și domeniul de aplicare a procedurilor de audit suplimentare rămâne adecvată.”

Cu alte cuvinte, pragul de semnificație necesar în evaluarea denaturărilor semnificative este *o variabilă*. În mod evident pragul de semnificație este foarte mare la nivel de entitate economică (respectiv de *situații financiare pe ansamblul lor*) însă devine mult mai mic la nivel de *clasă de tranzacții*, sau la nivel de *solduri și conturi*. Această caracteristică a pragului de semnificație (variația lui funcție de obiectivul la care se raportează) a fost luată în considerare în dezvoltarea aplicației IAF_REF.

3. Procesarea înregistrărilor contabile

Înregistrările contabile ale SC SIGMA SA sunt fișiere MS Excel™ generate de programul de contabilitate SAGA™ [cel mai răspândit în România]. Natural, pentru a putea fi procesate de aplicația IAF_REF ca *o sursă de date general-valabilă pentru oricare alte programe de contabilitate similare*, înregistrările contabile menționate trebuie să fie *pre-procesate*. În acest sens, sunt pre-procesate *două surse majore de date contabile*, după cum este descris în sub-secțiunile următoare.

3.1 Pre-procesarea bilanțelor lunare

Balanțele ce conțin rulajele lunare pe conturi sunt în număr de 12 (fișiere Excel), pentru un exercițiu financiar complet, auditat. Caracteristica lor principală constă în faptul că, pe parcursul anului, sunt adăugate conturi noi, așa că *rulajul din luna decembrie ar trebui să conțină toate conturile utilizate în exercițiul N*. Din nefericire, există și conturi care sunt create și abandonate în lunile premergătoare, și deci nu ajung să fie înregistrate în rulajul din luna decembrie. Acesată situație obligă auditorul să „normalizeze” bilanțele lunare, pentru ca toate fișierele Excel să conțină un număr identic de conturi.

De exemplu, dacă apare un cont 41106 în lunile iunie și iulie, iar apoi este abandonat, el trebuie introdus manual (cu date nule) în lunile august, septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie, dar și retroactiv, în lunile mai, aprilie, martie, februarie, ianuarie. În cazul concret al societății SIGMA SA, procesul de normalizare manuală a balanțelor lunare (pentru 322 de conturi utilizate în cele 12 fișiere lunare) a solicitat aproximativ 2 zile de muncă intensivă, deosebit de stresantă. Mai târziu, atunci când a fost implementată în programul IAF_REF *normalizarea automată a fișierelor*, operația a fost efectuată în aproximativ o secundă, iar efortul auditorului constă într-o simplă apăsare pe un buton programat.

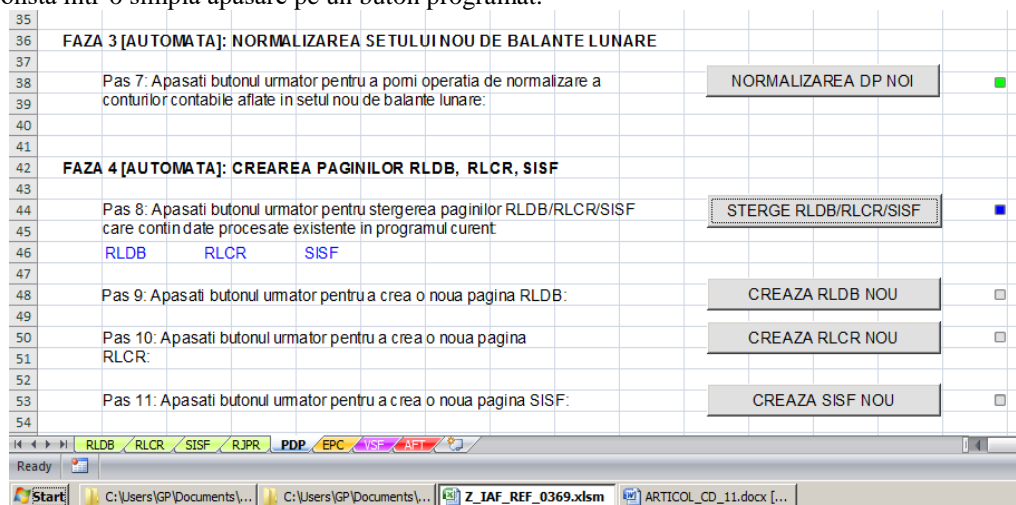

Fig.1 Pre-procesarea paginilor RLDB, RLCR, SISF

Normalizarea este deci primul pas în faza de pre-procesare a balanelor contabile lunare. Pașii următori sunt:

- crearea paginii RLDB
- crearea paginii RLCR
- crearea paginii SISF

Paginile RLDB (pentru rulajele lunare debitoare) și RLCR (pentru rulajele lunare creditoare) reprezintă *surse de date pre-procesate folosite de aplicația IAF_REF*; în acest caz, ambele pagini-surse sunt perfect asemănătoare. Fiecare pagină conține, în coloane, *elementele comune de identificare* ale conturilor debitoare sau creditoare, și anume:

- coloana 1 = *numărul de cont* (debitor/creditor)
- coloana 2 = *descrierea contului* (debitor/creditor)
- coloana 3 = *tipul contului* (de activ, pasiv, bidirecțional)

În plus, pentru fiecare pagină RLDB/RLCR în parte sunt adăugate coloanele ce conțin *rulajele lunare debitoare, sau creditoare*, în număr de 12. În ceea ce privește pagina SISF, și ea conține în primele 3 coloane elementele de identificare comune ale conturilor debitoare/creditoare prezentate anterior, plus *soldurile inițiale și finale debitoare/creditoare* pentru fiecare cont, în exercițiul N—deci încă 4 coloane de date.

Paginile de date pre-procesate (funcționând ca surse de date pentru programul IAF_REF) sunt necesare tocmai *pentru a se adapta funcționalitatea aplicației IAF_REF la orice tip de program folosit în evidența contabilă*. Astfel, indiferent de aplicația utilizată în contabilitate, balanțele lunare trebuie să conțină cel puțin un număr de cont debitor/creditor (descrierea și/sau tipul contului pot să lipsească) apoi rulajele lunare debitoare/creditoare, precum și soldurile inițiale/finale respective.

3.2. Pre-procesarea registrului jurnal

Balanțele lunare conțin date contabile globale pentru fiecare lună și, per total, pentru întreg exercițiul auditat. Pentru detalii adiționale, la nivelul elementar al tranzacției, trebuie procesat un alt document contabil, deosebit de important: *registrul jurnal*. Și în acest caz se folosește pre-procesarea datelor, tocmai datorită faptului că registrul-jurnal diferă—mai mult ca formă, nu și în ceea ce privește conținutul—de la un agent economic la altul. Pre-procesarea datelor permite aplicației IAF_REF să rămână compatibilă cu datele contabile obișnuite, utilizate în mod curent.

Registrul jurnal se ține, de obicei, pe lună, așa că el constă în 12 fișiere Excel (sau poate fi exportat în 12 fișiere Excel). Trebuie, așadar, să fie construită o pagină intermediară (numită RJT) care conține toate datele, la nivel de exercițiu, iar apoi aceasta va fi pre-procesată în pagina funcțională RJPR cu datele de interes pentru aplicația IAF_REF. În cazul concret al societății SC SIGMA SA, registrul jurnal pentru 2016 conține 78051 de tranzacții, cu o valoare totală de 2 010 394 073 lei—aceste valori definesc SC SIGMA SA ca fiind o entitate de mărime medie în peisajul economic românesc. Exceptând detaliile tehnice, pre-procesarea paginii RJPR se poate efectua cu numai câteva apăsări curajoase pe butoanele programate, așa cum este prezentat în figura următoare.

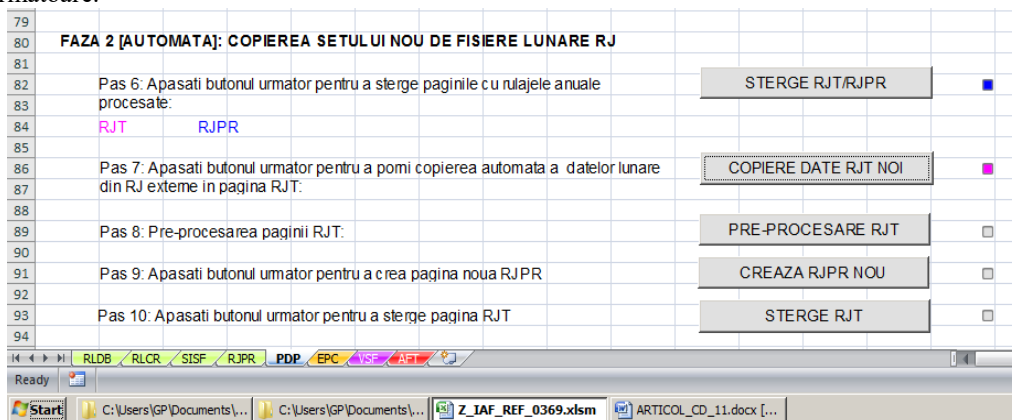

Fig.2 Pre-procesarea paginii RJPR

4. Aplicația IAF_REF – prezentare generală

Aplicația IAF_REF a fost dezvoltată ca un fișier Excel ce conține cod programat—această construcție specială este în mod obișnuit numită „fișier Excel macro”. Numai ca o notă informativă, există 3 modalități de a se programa în Excel:

1. folosind funcțiile utilizatorului puse la dispoziție de programul Excel;
2. folosind funcțiile interne și modul de programare specific programului Excel;
3. folosind compilatorul VBA [Visual Basic for Applications] integrat în Excel.

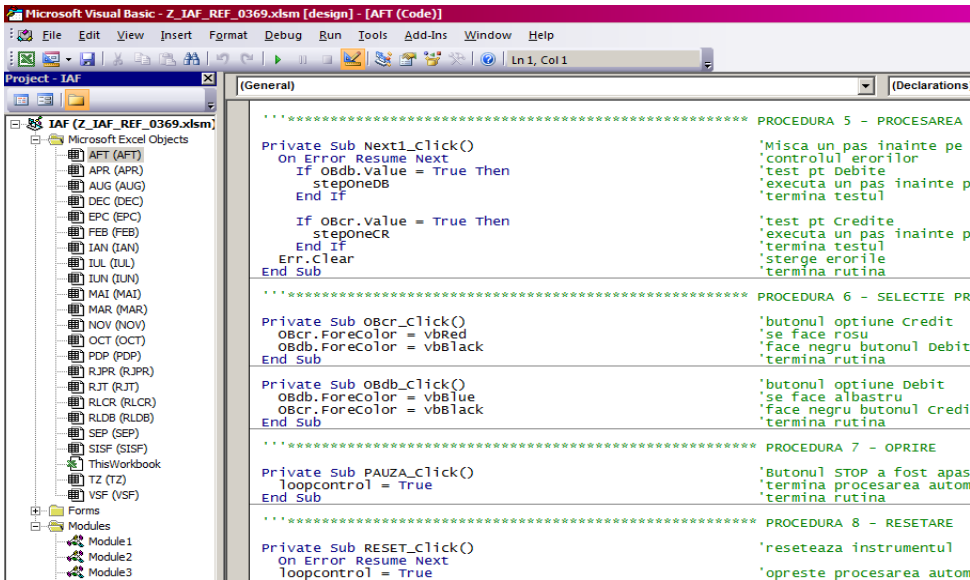

Fig.3 Interfața de programare în Visual Basic [existență în fiecare program Excel]

Atunci când sunt analizate pentru performanță, primele 2 opțiuni au câteva caracteristici comune, remarcabile: în primul rând sunt deosebit de complicate (mai ales opțiunea a 2-a), iar în al doilea, programul Excel nu garantează succesul codului programat cu astfel de funcții, în toate condițiile. Ultima opțiune, *utilizarea compilatorului VBA*, a fost aleasă pentru dezvoltarea aplicației IAF_REF deoarece oferă unele avantaje ce merită a fi evidențiate:

- *simplitate în folosire*: IAF_REF este un simplu fișier Excel—toți utilizatorii care activează în contabilitate și audit cunosc foarte bine programul MS Excel;
- *simplitate în programare*: limbajul de programare folosit este Visual Basic 6—cel mai simplu și cel mai puternic limbaj de programare din toate timpurile;
- *excuția în Excel a codului programat în VBA este ireproșabilă*;
- *compilatorul VBA (prezentat în Fig.3) este inclus gratis în fiecare program Excel*.

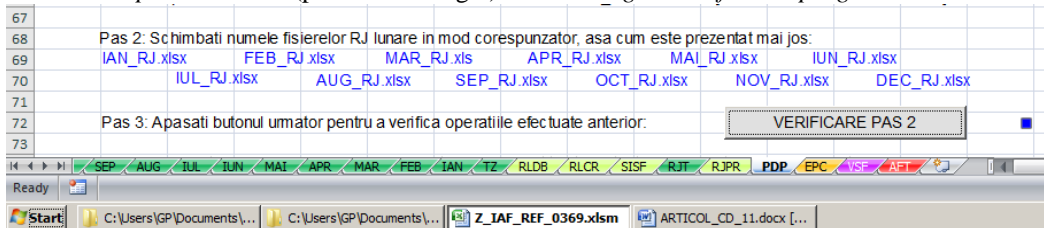

Fig.4 O parte dintre paginile programului IAF_REF

Programul IAF_REF se concretizează într-un set de pagini Excel adăugate unui fișier Excel. În acest fel pot fi adăugate (sau șterse) nenumărate pagini funcționale, în timp, iar ele pot fi adaptate pentru orice este nevoie: în cazul studiului de față, pentru nevoile *auditului financiar*. Mai mult, nu toate paginile programului IAF_REF trebuie să fie vizibile; la momentul acestui articol, IAF_REF conține 14 pagini care stau „ascunse” (marcate de o etichetă verde închis în Fig.4), deoarece ele sunt folosite numai de aplicație, nu și de utilizator. În Fig.4, pagina PDP activă controlează *toată funcționalitatea necesară pre-procesării înregistrărilor contabile* importate de la noua entitate auditată (respectiv, de la SC SIGMA SA). [Tot în pagina PDP există un buton care,

atunci când este apăsat, arată sau ascunde toate paginile interne, marcate de o etichetă verde închis.]

Merită remarcat și faptul că funcționalitatea aplicației IAF_REF a fost dezvoltată pe module (aflate în pagini Excel), în conformitate cu reglementările standardelor ISA pentru realizarea auditului financiar. Atât prevederile standardelor ISA cât și modulele funcționale ale aplicației IAF_REF sunt prezentate împreună, în paralel, în secțiunile următoare.

5. Aplicația IAF_REF – prezentarea grafică comparativă a conturilor

Paragraful A2 din ISA 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său” menționează următoarele:

„Informațiile obținute prin efectuarea de proceduri de evaluare a riscului și activități conexe pot fi utilizate de către auditor drept probe de audit pentru a susține evaluările riscurilor de denaturare semnificativă. În plus, auditorul poate obține probe de audit referitoare la clasele de tranzacții, solduri ale conturilor, sau prezentări în afirmații conexe privind eficiența operațională a controalelor, chiar dacă astfel de proceduri nu au fost planificate în mod special ca proceduri de fond sau teste ale controalelor. Auditorul poate alege, de asemenea, să efectueze proceduri de fond sau teste ale controalelor simultan cu procedurile de evaluare a riscurilor, pentru că este eficient să acționeze astfel.”

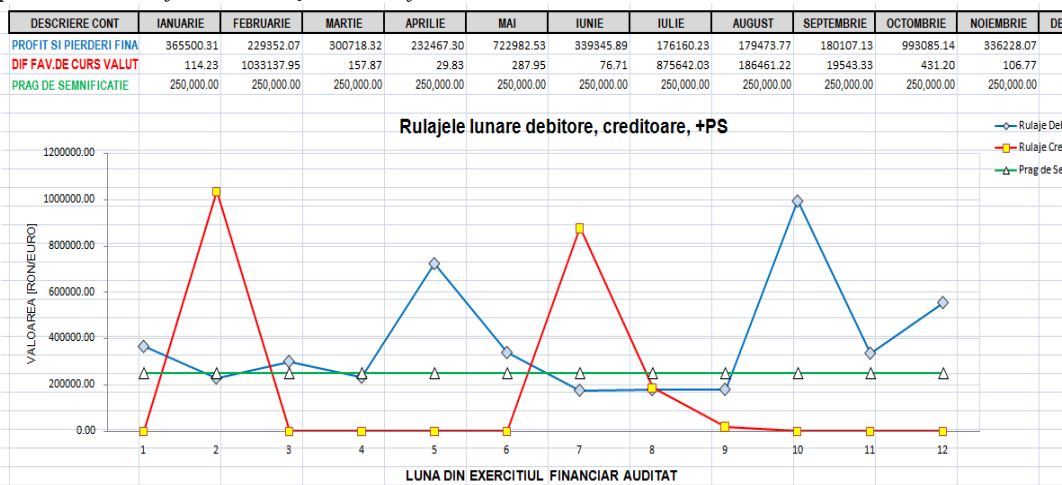

Fig.5 Prezentarea lunară grafică, comparativă, generată de IAF_REF

În spiritul reglementărilor prezentate, este o practică obișnuită printe auditori să se prezinte evoluția lunară grafică a rulajelor de conturi, în mod comparativ cu alte conturi, precum și cu un prag de semnificație ajustat special pentru contul respectiv. Mai departe, aceste grafice sunt folosite ca probe de audit atașate la dosarul de audit. Ceea ce merită semnalat însă este faptul că generarea unui (singur) grafic–probă de audit solicită auditorului aproximativ o de oră de muncă intensivă la calculator.

În pagina AFT, aplicația IAF_REF efectuează toate operațiile menționate anterior în mod automat, în câteva secunde, și mai oferă câteva opțiuni de lucru în plus, deosebit de utile pentru auditori. În Fig.5 poate fi analizată evoluția lunară a contului debitor 12112 „profit și pierderi financiare” (în albastru), comparativ cu contul creditor 7651 „diferențe de curs valutar; elemente monetare în valută” (în roșu), totul raportat la un prag de semnificație (în verde) stabilit de utilizator în valoare de 250 000 lei.

În ceea ce privește selecția conturilor debitoare și creditoare, plus în stabilirea pragului de semnificație, în pagina AFT a programului IAF_REF sunt oferite următoarele opțiuni:

1. selecția manuală aleatorie
2. selecția semi-manuală „+/-1PAS”
3. selecția automată „+AUTO”

Total conturi Debitoare	232	232	Total conturi Creditoare	SC SIGMA SA - BALANTE 2016				
Pozitia contului Debitor curent	123	45	Pozitia contului Creditor curent					
Actualizare Date	Conturi Debitoare	Conturi Creditoare	Prag de Semnificație	Schimbă/Șterge PS				
ȘTERGE	512411	2815	42000	ȘTERGE PS				
DESCRIERE CONT	IANUARIE	FEBRUARIE	MARTIE	APRILIE	MAI	IUNIE	IULIE	AUGUST
CONT CURENT EUR PIRAE	136840.13	143879.50	146976.06	136220.04	148561.19	141196.95	135999.67	1453
AMORTIZAREA INVESTIT	71200.65	69147.50	69147.50	69147.50	69147.50	69147.50	69147.50	691
PRAG DE SEMNIFICATIE	42,000.00	42,000.00	42,000.00	42,000.00	42,000.00	42,000.00	42,000.00	42,0

Fig.6 IAF_REF, pagina AFT: selecția manuală aleatorie pentru conturile debitoare/creditoare, + PS

În Fig.6 sunt prezentate controlale din pagina AFT care permit auditorului selecția aleatoare a unui cont de debit, a unui cont de credit, precum și a unui prag de semnificație dorit. Modul de lucru este simplu, intuitiv, fără posibilitate de eroare. De exemplu, odată apăsat butonul „ACTUALIZEAZĂ” (din stânga) el își schimbă denumirea în „ȘTERGE”, iar modul său de funcționare este cât se poate de limpede. Eticheta „SC SIGMA SA – BALANȚE 2016” este scrisă de auditor, pentru a reflecta exact setul de balanțe lunare existent, utilizat.

	Contul curent:	12111	
	Schimbă frecvența +AUTO:		
	☒ 1s	☐ 2s ☐ 3s ☐ 4s ☐ 5s	
	☒ Conturi Debitoare	☐ Conturi Creditoare	
	RESET.	-1 PAS +AUTO +1 PAS	
SEPTEMBRIE	OCTOMBRIE	NOIEMBRIE	DECEMBRIE
5.83	1239758.30	1454832.74	1321677.05 1727996.82

Fig.7 IAF_REF, pagina AFT: selecția modurilor de funcționare „+/- 1 PAS” și „+AUTO”

Pentru a se lucra secvențial cu *plus sau minus un pas*, pe conturi debitoare sau creditoare, tot ce are de făcut auditorul este:

1. să selecteze tipul de *cont debitor* sau *creditor*; apoi,
2. să apese butonul „+1PAS” sau „-1PAS” dorit.

În ceea ce privește selecția automată „+AUTO”, merită remarcat (în Fig.7) faptul că ea funcționează cu 5 „*trepte de viteză*”—de la 1 la 5 secunde. Odată pornită selecția automată, auditorul poate să urmărească liniștit ecranul, în timp ce *graficul contului de debit/credit se schimbă secvențial, automat, incrementat crescător*. Pentru a urmări „filmul” evoluțiilor lunare pentru toată gama de conturi debitoare sau creditoare, efortul auditorului este redus la un minimum posibil cu ajutorul aplicației IAF_REF.

6. Aplicația IAF_REF – verificarea în „T” a conturilor

Verificarea în „T” a conturilor este o practică obișnuită în contabilitate. În auditul financiar, standardul ISA 510 „Misiuni de audit inițiale – solduri inițiale” precum și ISA 710 „Informații comparative – cifre corespondente și situații financiare comparative” recomandă verificarea cu mare atenție a soldurilor inițiale, și în mod implicit finale, precum și evoluția rulajelor în timpul exercițiului auditat pentru conturile/clasele de interes. În paragraful A7 din ISA 510 se spune textual: „În cazul activelor și datoriilor imobilizate, precum imobilizările corporale, investițiile și datoriile pe termen lung, unele probe de audit pot fi obținute prin examinarea înregistrărilor contabile și a altor informații adiacente soldurilor inițiale.”

CREDIT INVESTITIE-FINANTARE SB3-OFFICE3B		
D	16215	C
	SIC= 22804948.45	
	75749.53	IAN
	3186847.48	FEB
	3787006.54	MAR
		APR
		MAI
		IUN
	177705.67	IUL
	177705.67	AUG
	177705.67	SEP
	177705.67	OCT
	177705.67	NOV
	177705.67	DEC
	SFC= 28788317.98	
<input type="button" value="VERIFICA"/>		

Fig.8 IAF_REF, pagina VSF: verificatorul în T a soldului inițial, final, și a rulajelor lunare

În pagina VSF din IAF_REF este prezentat un mecanism simplu pentru *verificarea conturilor în T*, care ține cont de înregistrările contabile ale soldurilor inițiale și finale. Verificarea conturilor în T, în varianta grafică din IAF_REF, poate fi utilizată ca *probă de audit la dosarul de audit*, tocmai pentru a fi comparată cu cifrele din auditurile viitoare, așa cum o cere IAS 710. Situația corectă a soldurilor inițiale și finale este o condiție fundamentală, de bază, pentru exprimarea unei *opinii despre audit de tip „fără rezerve”*.

SC SIGMA SRL - VERIFICATOR DE CONTURI T	
Total conturi	232
Pozitia contului curent	127
Actualizare Date	Selectie Cont
ȘTERGE	5312
Schimbă frecvența +AUTO:	
☒ 2s	☐ 3s
☐ 4s	☐ 5s
RESET	-1 PAS
+AUTO	+1 PAS
Lista erorilor [max. 100]	
NR	CONT
STERGE LISTA ERORILOR	

Fig.9 IAF_REF, pagina VSF: selecția modului de funcționare aleator, „+/- 1 PAS”, sau „+AUTO”

Merită remarcat că de data asta *nu se mai lucrează cu conturi debitoare sau creditoare*. Un *cont de activ* crește pozitiv pe debit, în timp ce *unul de pasiv* crește pozitiv pe credit; *conturile bidirecționale* au solduri inițiale fie pe debit, fie pe credit. În ceea ce privește modul de selecție al contului contabil sunt oferite următoarele opțiuni:

1. selecția manuală aleatorie
2. selecția semi-manuală „+/-1PAS”
3. selecția automată „+AUTO”

În mod similar mecanismelor prezentate în pagina AFT, și aici selecția aleatoare a contului se poate face în mod direct. Selecția +/-1PAS incrementează sau decrementează poziția curentă, iar selecția +AUTO pornește incrementarea automată a conturilor (Fig.9). Merită evidențiat și faptul că în modul +AUTO, *conturile sunt verificate în mod automat*, iar în cazul în care apare o eroare ea este trecută (tot automat) în *lista erorilor*. Conturile care au fost înregistrate corect, de la soldul inițial până la cel final, sunt marcate ca atare de un led verde poziționat în dreapta jos, în Fig. 8. „*Treptele de viteză*” pentru modul +AUTO au for reduse la 4, de la 2 secunde la 5, deoarece mecanismul în T solicită ceva mai mult timp pentru o observație atentă.

7. Aplicația IAF_REF – selecția „examinare 100%”

În standardul ISA 500 „*Probe de audit*”, paragraful A52, sunt prezentate opțiunile de selecție în vederea obținerii probelor de audit; astfel, ele sunt următoarele:

1. selectarea tuturor elementelor (examinare 100%);
2. selectarea elementelor specifice; sau
3. eșantionarea în audit.

În plus, paragraful A53 precizează „Examinarea 100% poate fi adecvată atunci când, de exemplu: (. . .) natura repetitivă a calculului sau a altui proces efectuat automat de un sistem informațional efectuează o examinare 100% eficientă în ceea ce privește costul.” Acesta a fost și

raționamentul care a stat la baza proiectării paginii EPC în aplicația IAF_REF. Merită evidențiat faptul că se lucrează acum cu înregistrările contabile din registrul jurnal, în număr total de 78051, iar valoare anuală rulată este de (+) 2 010 394 074 lei. Natural, nu este de loc ușor să fie examinate manual toate cele 78051 de înregistrări; cu ajutorul computerului însă, folosind aplicația IAF_REF, lucrurile par a fi mult mai promițătoare.

REGISTRUL JURNAL SC SIGMA SRL 2016 - EXAMINAREA PROCENTUALA 100%

RESET 0% **0.60%** 100%

1. MOD DE OPERARE 4. Selectie Esantion:

1. Selectie Conturi: **DEBITOARE** CREDITOARE (+/- Procentaj) +/- Valoare Nr. Inregistrari

2. Sortare Valoare: **DESCENDENT** ASCENDENT **40.50%** **468**

3. Filtru Sortare: **VALOARE %** VAL. ABS.

2. AFIȘARE **ESANTION** De la: **10** Pana la: **468** **STERGE**

☒	DATA	NR_DOC	SPECIFICAT	EXPL_DB	CONT_DB	SUMA_DB
☐	10/19/2016	1556	2 Depozit		5121.03	2015784.85
☐	10/18/2016	1555	2 Depozit		5121.04	2015784.85
☐	10/19/2016	1556	2 Depozit		581	2015784.85
☐	10/17/2016	1554	2 Depozit		581	2014234.64
☐	10/18/2016	1555	2 Depozit		5121.03	2014234.64
☐	10/17/2016	1554	2 Depozit		5121.04	2014234.64
☐	10/18/2016	1555	2 Depozit		581	2014234.64
☐	10/14/2016	1553	2 Depozit		581	1998207.36
☐	10/17/2016	1554	2 Depozit		5121.03	1998207.36
☐	10/14/2016	1553	2 Depozit		5121.04	1998207.36
☐	10/17/2016	1554	2 Depozit		581	1998207.36
☐	9/16/2016	1538	2 Depozit		581	1985950.37
☐	9/19/2016	1539	2 Depozit		5121.03	1985950.37
☐	9/16/2016	1538	2 Depozit		5121.04	1985950.37
☐	9/19/2016	1539	2 Depozit		581	1985950.37
☐	9/15/2016	1537	2 Depozit		581	1969631.28
☐	9/16/2016	1538	2 Depozit		5121.03	1969631.28

Total inregistrari contabile = 78051 Valoarea totala a inregistrarilor contabile = 2010394074

Fig.10 IAF_REF, pagina EPR: diverse opțiuni de selecție

Funcționarea paginii EPR este deosebit de complexă, însă nu este chiar terminată: mai trebuie adăugate câteva module cu funcționalități adiționale, necesare în proiectarea a două pagini noi [pentru a se implementa „selecția elementelor specifice” și „eșantionarea în audit” conform cu IAS 500]. Chiar și așa, funcționalitatea paginii EPR merită o prezentare în detalii.

În Fig.10 a fost selectat un eșantion în baza următoarelor opțiuni de selecție:

1. tipul contului selectat în registrul jurnal este de debit;
2. sortarea valorilor în registrul jurnal anual este de la mare la mic;
3. filtrul de sortare al paginii EPR este pus la „valoare procentuală”;
4. selecția eșantionului a fost realizată cu numai 0,6% din totalul tranzacțiilor: aceasta înseamnă însă 40,50% din valoarea totală, cuprinsă în numai 468 de tranzacții.
5. afișarea eșantionului prezintă tranzacțiile ordonate descrescător de la poziția 10 la 468.

Pentru comparație, în Fig. 11 au fost alese alte opțiuni de selecție, însă trebuie remarcat că opțiunile de selecție pot fi aranjate și în alte combinații diferite [care au fost foarte dificile de programat]. În plus, pagina EPR în varianta finală va însuma cel puțin încă 2 opțiuni suplimentare pentru „Filtru Sortare”, plus câteva butoane funcționale în plus. Merită remarcate și controalele care, adunate, spun: „2. AFIȘARE” + „EȘANTION” + „De la:” + „0” + „Până la:” + „81”:

valorile de 0 și 811 sunt introduse în mod automat de controlul numit „A. Selecție Eșantion”, însă ele pot fi introduse și direct, de către utilizator—cum a fost făcut în Fig.10. În acest fel se poate executa „examinarea 100%” prevăzută în IAS 500 cu ajutorul programului informatic IAF_REF.

REGISTRUL JURNAL SC SIGMA SRL 2016 - EXAMINAREA PROCENTUALA 100%

RESET 0% **1.04%** 100%

1. MOD DE OPERARE 4. Selecție Eșantion:

1. Selecție Conturi: (+/- Procentaj) +/- Valoare Nr. Inregistrari

2. Sortare Valoare: **-22775838**

3. Filtru Sortare:

2. AFISARE De la: Pana la:

☒	DATA	NR_DOC	SPECIFICAT	EXPL_CR	CONT_CR	SUMA_CR
☐	1/18/2016	16	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	411106	-459842.59
☐	11/29/2016	16	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-429077.4
☐	9/29/2016	17	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-419690
☐	10/31/2016	45	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-416580
☐	8/31/2016	36	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-398705.5
☐	5/23/2016	72112	3 Storno cota estimata ce	FURNIZARE - DISTRIB. ENE	704094	-390967.85
☐	11/2/2016	77668	3 Avans energie electrica	INTERMED CONSULTING&I	419	-385848.3
☐	4/30/2016	25	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-385737.6
☐	9/2/2016	75923	3 Avans energie electrica	INTERMED CONSULTING&I	419	-377720
☐	12/15/2016	15	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-374922
☐	10/3/2016	77546	3 Avans energie electrica	INTERMED CONSULTING&I	419	-374610
☐	1/29/2016	50	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-370840.8
☐	7/29/2016	19	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-363096.48
☐	6/30/2016	21	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-362257.92
☐	8/1/2016	75797	3 Avans energie electrica	INTERMED CONSULTING&I	419	-358834
☐	3/31/2016	18	3 Reglare sold	INTERMED CONSULTING&I	419	-354009.6

Total inregistrari contabile = 78051 Valoarea totala a inregistrarilor contabile = 2010394074

Fig.11 IAF_REF, pagina EPR: alte opțiuni de selecție

Funcționalitatea pe ansamblu a paginii EPR permite ca, dintr-o populație foarte mare, de 78051 elemente, să fie selectat un număr redus de elemente, de numai 468, dar care reprezintă 40,50% din valoarea totală a tranzacțiilor (Fig. 10). Mai departe, toate cele 468 de tranzacții ale eșantionului de selecție urmează a fi identificate și investigate amănunțit în *documentele primare*. Pagina EPR implementează o selecție rapidă a eșantioanelor de interes, plus că oferă auditorului posibilitatea de a trece în revistă (cât se poate de ușor și de repede) toate înregistrările contabile—aceasta este exact examinarea 100% specificată în standardele de audit!

8. Aplicația IAF_REF – dezvoltări ulterioare

Cum a fost menționat, aplicația IAF_REF nu este terminată deoarece mai trebuie adăugate cel puțin încă 2 pagini funcționale care implementează:

1. 1. selecția elementelor specifice, și
2. 2. eșantionarea statistică.

Pe de altă parte, în baza aplicației model IAF_REF poate fi ușor dezvoltat *un program de control și urmărire în timp real al indicatorilor economici*, pentru a satisface nevoile celor care răspund de guvernarea entității (șeful contabil, directorii, cenzorii, auditori interni). La o scală mai

amplă, pot fi organizate și *cursuri de pregătire în programarea Excel-VBA* pentru entitățile care doresc să-și dezvolte aplicații proprii (în-casă, secrete) adaptate mediului lor economic specific.

9. Concluzii

Într-o primă estimare intuitivă, aplicația IAF_REF poate reduce timpul aferent auditului financiar cu cel puțin 20%; însă, dezvoltări ulterioare pot mări simțitor această cifră. Mai mult, IAF_REF este dovada clară că aplicații similare, programate în Excel-VBA sau în MS Word-VBA™, pot fi folosite pentru controlul și analiza operațională completă a unei entități economice. Fără discuție, nu există limite în ceea ce privește dezvoltarea IT, indiferent de domeniul de aplicație.

Pe de altă parte, există și impedimente reale, concrete, care limitează dezvoltările ulterioare ale temei de cercetare descrisă în aceste pagini. Pentru o privire globală, de ansamblu, toate punctele tari, precum și limitările menționate, au fost grupate în tabelul următor.

ANALIZA SWOT	
<p>PUNCTE TARI [STRENGTH]</p> <ul style="list-style-type: none"> – Simplitatea dezvoltării IT folosind compilatoarele VBA incluse în programele Excel și Word. – Limbajul de programare Visual Basic este cel mai simplu de utilizat, și este cel mai „puternic”. – Dezvoltarea de aplicații IT în Excel-VBA reprezintă cea mai eficientă și cea mai ieftină opțiune posibilă. – O aplicație de tip Excel-macro, utilizată local, poate înlocui orice bază de date de mărime mică/medie. 	<p>PUNCTE SLABE [WEAKNESSES]</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dezvoltarea IT este un proces relativ lent, care solicită timp și fonduri pentru susținere [studiul de față reprezintă numai o parte derivată din lucrarea de disertație a autorului, „Eșantionarea în auditul financiar”]. – Este obligatorie o cooperare activă între specialistul IT și profesionistul în domeniu (contabilitate, finanțe, audit, cercetare, etc).
<p>OPORTUNITĂȚI [OPPORTUNITIES]</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nu există limite și/sau domeniu de activitate în care dezvoltarea IT să nu poată optimiza procesele desfășurate. În economie, automatizarea analizei financiar-contabile este o necesitate stringentă. – Pentru orice entitate economică, automatizarea IT permite creșterea eficienței, o mai bună organizare a resurselor, precum și adaptarea în timp real la creșterea competitivității din ziua de azi. 	<p>AMENINȚĂRI [THREATS]</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nu există.

Tabel 2: Analiza SWOT

10. Referințe

- IFAC „IAASB Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other assurance, and Related Services Pronouncements” 2016 Edition, Volume 1.
- Setul de standardele internaționale de audit pus la dispoziție de CAFR: ISA 200 „Obiective generale”; ISA 220 „Controlul calității pentru un audit al situațiilor financiare”; ISA 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său”; ISA 320 „Pragul de semnificație în planificarea și desfășurarea unui audit”; ISA 330 „Răspunsul

---

auditorului la riscurile evaluate”; ISA 450 „Evaluarea denaturărilor pe parcursul auditului”; ISA 500 „Probe de audit”; ISA 510 „Misiuni de audit inițiale – Solduri inițiale”; ISA 520 „Proceduri analitice”; ISA 530 „Eșantionarea în audit”; ISA 710 „Informații comparative”.

- OMFP 1802/2004 actualizat în 2016.
- Directiva Parlamentului European 2006/43/CE din 17 mai 2006.
- Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 90/24.06.2008 actualizată în 2016.
- Gheorghe Sandu, „Audit financiar”, note de curs.

SERVICIILE PUBLICE ÎN ROMÂNIA

Ionuț Florin ZALARU*
Mara MOGA**

Abstract

Lucrarea de față abordează o problemă importantă pentru știința administrației publice – organizarea și funcționarea serviciilor publice, percepută prin prisma rolului administrației publice în aceste procese.

Misiunea de prestare a serviciilor publice este una din cele mai importante ale administrației publice, deși nu unică. De modul cum administrația publică își îndeplinește respectiva misiune depinde nu doar gradul de satisfacție a societății, ci și gradul ei de dezvoltare. Sectorul public sau economia publică cuprinde în principal guvernele și implicit administrațiile publice pe care acestea se sprijină, fie ele centrale sau locale. În sens tradițional, principala menire a administrației este să satisfacă cât mai bine nevoile cetățeanului. Acest rol se materializează prin furnizarea de servicii publice corespunzătoare nevoilor populației.

Cuvinte cheie: *servicii publice, clasificare, categorii, organizare, funcționare*

1. Introducere

Importanța serviciilor publice este cu atât mai mare pentru societate, cu cât statul, precum și componentele sale administrativ-teritoriale apar ca instrumente indispensabile, menite să asigure cetățenilor săi acel nivel de bunăstare pe care aceștia nu-l pot găsi într-un alt mod¹. Atunci când statul își propune, prin autoritățile sale, să satisfacă o nevoie a societății, el stabilește organismul care să asigure satisfacerea acestei nevoi, îi determină competența și îi pune la dispoziție mijloacele materiale, financiare și umane necesare atingerii scopului stabilit.

Așadar, serviciul public este legat indisolubil de ideea de interes general care îl animă și, în final, de voința autorităților care decid în ce moment și ce modalitate de satisfacere a acestuia se alege. Rezultă că, în sens general, serviciul public ar putea fi definit ca o activitate desfășurată de o autoritate administrativă sau de un agent public în vederea satisfacerii unui interes general.

Într-un stat democratic, de drept, principala activitate a administrației nu este controlul, decizia, ordinul, ci prestația și serviciile oferite colectivității. Serviciile publice constituie o parte

---

* Student, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: mogamara@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. Elena Ștefan (e-mail: stefanelena@gmail.com)

** Student, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: zalaru.ionut@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. Elena Ștefan (e-mail: stefanelena@gmail.com)

¹ Alexandru I., Structuri, mecanisme și instituții administrative, Volumul I, Editura Sylvi, București, 1996; Dincă D., Servicii publice și dezvoltare locală. Editura Lumina Lex, București, 2008; Mihaela Onofre, Administrație Publică - Fundamentele științifice și bune practici : Editura Universitatii Al.I.Cuza, Iași, 2007.

importantă din viață de zi cu zi a fiecăruia dintre noi, dezvoltarea lor având o influență directă asupra nivelului de trai al populației. În mod cert, serviciile publice sunt organizate pentru a satisface nevoile oamenilor; la originea oricărui serviciu public se găsește o nevoie recunoscută de colectivitate pe care inițiativa privată nu o satisface, nevoie care poate fi legată și de garantarea libertăților fundamentale.

2. Conținutul propriu-zis al lucrării

Termenul de serviciu public este utilizat atât în sens organizatoric, de organism social, cât și în sens funcțional, de activitate desfășurată de acest organism².

Serviciul public poate fi astfel descris ca fiind acea organizație de stat sau a colectivității locale, înființată de către autoritățile competente cu scopul de a asigura satisfacerea regulată și continuă a unor cerințe cu caracter general ale membrilor societății în regim de drept administrativ sau civil, în procesul de executare a legii. Potrivit unei alte definiții, serviciul public poate fi descris ca organizarea unui sistem funcțional care are drept scop deservirea unei colectivități, fie ea națională, fie locală, satisfacerea nevoilor acesteia reprezentând scopul fundamental al administrației statale și al administrației publice locale. Astfel, serviciile publice sunt organizate de autoritățile publice, fie centrale (Guvern, ministere), fie locale (consilii locale, primari) și pot fi oferite și de organisme private atunci când prin prestarea lor se realizează în interes general.

Noțiunea de serviciu public, în variantă clasică, se bazează pe existența a trei criterii de identificare:

- criteriul organic care precizează că ne aflăm în prezența unui serviciu public atunci când activitatea este gestionată de către o persoană publică: stat, colectivitate teritorială sau instituție publică.
- criteriul material al sferei de interes care condiționează existența serviciului public
- criteriul regimului juridic aplicabil serviciilor publice ce prevede ca serviciilor publice le sunt aplicabile regulile de drept administrativ care trebuie să asigure instituirea unor reglementări riguroase menite să apere și să satisfacă interesele generale ale societății.

Prestațiile de servicii publice sunt extrem de diverse. Un minister, o primărie gestionează un număr foarte important de prestații, foarte diferite una de altă. Această diversitate nu facilitează gestiunea lor.

Prestațiile serviciilor publice sunt adesea prestații de servicii, foarte rar sunt prestații materiale. Chiar și atunci când serviciile publice construiesc șosele, spitale, muzee, ele le construiesc ca suport pentru serviciile pe care le oferă.

Serviciile publice se disting de produsele materiale. Serviciile sunt intangibile și puțin măsurabile. Măsurarea unui produs fizic este mult mai ușor reproductibilă, în timp ce măsurarea unui serviciu este strâns legată de contextul în care acesta este utilizat. Serviciul se bazează mult mai mult pe relația cu producătorul și adesea la producția finală a serviciului participă și clientul. Astfel o prestație de asistență reprezintă mai mult decât un dosar administrativ. Ea îl include pe angajat și relația sa cu solicitantul. Efectele sale sunt greu de a fi măsurate și depind mult de contextul social, economic, uman și politic în care ele se înscriu.

---

² Informațiile din această secțiune sunt preluate din lucrările: Alexandru I., Structuri, mecanisme și instituții administrative, Volumul I, Editura Sylvi, București, 1996; Dincă D., Servicii publice și dezvoltare locală. Editura Lumina Lex, București, 2008; Mihaela Onofre, Administrație Publică - Fundamentele științifice și bune practici : Editura Universitatii Al.I.Cuza, Iași, 2007.

Serviciile sunt rezultatul unui proces în care oamenii ocupă adesea un loc mult mai important decât mașinile. Gestiunea personalului într-o organizație producătoare de servicii este mult mai importantă decât într-o întreprindere industrială.

Prestațiile de servicii publice sunt adesea mult mai implicate decât celelalte servicii. Sănătatea, educația, securitatea, impozitele, șomajul, locuințele sunt domenii stresante pentru oricine. Datorită acestui fapt, aspectul psihologic al relației devine predominant. Ea trebuie să valorizeze, să asigure, să susțină utilizatorul. Imaginea, primirea, calitatea prestației percepută de utilizator sunt mult mai importante decât în domenii precum distribuția, reparațiile de automobile etc.

2.1. Clasificarea serviciilor publice

Realitatea contemporană ne relevă astăzi o diversitate și o complexitate a organizării și funcționării serviciilor publice, datorate specificității domeniilor în care se înființează aceste tipuri de organisme sociale, precum și multitudinii cerințelor colectivității. În acest context, serviciile publice pot fi clasificate după următoarele criterii: Aria de manifestare a interesului ce urmează a fi satisfăcut:

- servicii publice de interes național;
- servicii publice de interes teritorial/județean;
- servicii publice de interes local (la nivel de municipiu, oraș, comună).

Obiectul serviciilor publice organizate, acestea desemnând sfera de activitate în care se manifestă serviciul public, în funcție de natura prestației:

- servicii publice administrative;
- servicii publice industrial - comerciale.

După regulile juridice aplicabile.

Se pot distinge:

- servicii publice care funcționează în regim administrativ (când serviciile publice sunt organizate și funcționează ca autorități administrative, precum și ca organisme aflate sub autoritatea acestora);
- servicii publice care funcționează în regim mixt, de drept privat și de drept administrativ (serviciile publice concesionate în bază unui contract administrativ).
- organe sau autorități ale administrației publice (ministere, departamente, direcții, oficii, servicii deconcentrate ale ministerelor, serviciile din primării și din consiliile județene);
- instituții publice (școli, universități, spitale, Radio-Televiziune);
- regiile autonome (organisme distincte coordonate de către autorități publice);
- companii naționale;
- servicii publice concesionate inițiativei particulare (în domeniile pe care legea le stabilește).

Categorii de servicii publice

Serviciul de legiferare, la care participă Parlamentul, care are drept scop adoptarea de norme obligatorii, care se reglementează uniform pe întreg teritoriul țării;

Serviciul public judiciar, înființat de către instanțele judecătorești, care soluționează conflictele juridice și sancționează pe cei care încalcă legea;

Serviciile publice realizate de către administrație, care asigură executarea legilor și hotărârilor judecătorești și creează condițiile de desfășurare a activității în domenii precum sănătatea, instrucția publică, cultură, transport etc.

În ceea ce privește *regiile autonome* de interes local, înființate sau reorganizate de către consiliul local, în cazul lor acesta numește și eliberează din funcție, în condițiile legii, pe membrii consiliilor de administrație ale regiilor autonome din subordinea sa.

La nivel local și județean, serviciile publice cu caracter administrativ pot fi clasificate astfel

- serviciile de paza, asigurate de corpul gardienilor publici;
- serviciile de protecție civilă;
- serviciile de autorizare a construcțiilor;
- serviciile de stare civilă;
- serviciile de autoritate tutelară;
- serviciile de protecție a copilului;
- serviciile de urbanism și amenajarea teritoriului;
- serviciile de colectare taxe și impozite;
- serviciile publice, comunitare, pentru situații de urgență;
- serviciile publice comunitare pentru evidența persoanelor;
- serviciile publice comunitare de poliție;
- serviciile publice sociale, culturale, de educație, de tineret și sport;
- serviciile publice comunitare de utilități publice;
- alimentarea cu apă, canalizarea și epurarea apelor uzate și pluviale;
- salubritatea localităților;
- alimentarea cu energie termică produsă centralizat;
- alimentarea cu gaze naturale;
- alimentarea cu energie electrică;
- transportul public local;
- administrarea fondului locativ public;
- administrarea domeniului public.³

2.2. Principiile de organizare și funcționare

Chiar și în cazul în care gestiunea este asumată de către o persoană privată, serviciile publice trebuie să satisfacă o serie de principii care decurg din finalitatea și misiunea acestora: acestea de a satisface interesul general. Ele pot fi grupate în două categorii:

principii fundamentale ale serviciilor publice *principii de acțiune ale serviciilor publice*.

- principiile fundamentale ale serviciilor publice

2.2.1. Principiul egalității

Această instituie obligativitatea de a nu se face nici o diferență între utilizatori în ceea ce privește accesul la serviciile publice, cât și în ceea ce privește serviciul oferit în sine. Însă, această egalitate a drepturilor nu trebuie să însemne uniformitatea prestației. Principiul de egalitate a accesului și tratamentului nu interzice diferențierea modului de furnizare a serviciului public cu scopul de a lupta contra inegalităților economice și sociale. Prestațiile pot fi diferențiate în timp și spațiu și trebuie să fie realizate în funcție de diversitatea utilizatorilor.

2.2.2. Principiul neutralității

Neutralitatea garantează liberul acces al tuturor fără discriminare la serviciile publice. Ea implică laicitatea statului, imparțialitatea funcționarilor publici și interdicția oricărei discriminări bazate pe convingeri politice, filozofice, religioase, sindicale sau care țin de originea socială, sex, stare de sănătate, origine etnică.

---

³ Informații preluate după autorul: Dincă D. Servicii publice și dezvoltare locală. București: Lumina Lex, 2008

2.2.3. Principiul continuității

Satisfacerea interesului general nu poate fi decât continuă, permanentă. Întreruperea serviciului public ar avea consecințe grave. Chiar dacă nu ar paraliza toată activitatea economică la nivel național, ea ar riscă, în orice caz, să afecteze funcționarea unui sector al vieții colective. De aceea, autoritățile publice trebuie să facă tot posibilul pentru a evita dezordinea care ar rezulta din întreruperea serviciului. Din acest punct de vedere continuitatea serviciului public este o transpunere la nivel administrativ a principiului continuității statului.

2.3. Principiile de acțiune ale serviciilor publice

Aceste principii permit oricărui cetățean sau utilizator să asigure buna funcționare a serviciilor publice și să-și pună în valoare drepturile. În acest sens sunt activate:

2.3.1. Principiul transparenței

- Toți utilizatorii dispun de dreptul de informare asupra acțiunii serviciilor publice și acestea au obligația de a informa utilizatorii într-o manieră sistematică. Transparența trebuie concepută ca o condiție a dialogului și concertării, dar și ca un instrument de control a acțiunii serviciilor publice de către utilizatori.

2.3.2. Principiul simplificării

Existența unor proceduri și texte de lege clare și ușor de înțeles constituie garanția statului de drept. Efortul de simplificare și transparența administrativă reprezintă un levier esențial al relației serviciilor publice cu utilizatorii. Serviciile publice trebuie să nu pregătească noi reguli juridice decât în măsură în care problema existentă nu poate fi rezolvată prin alte mijloace.

2.3.3. Principiul accesibilității

Serviciile publice trebuie să fie accesibile în ceea ce privește implantarea lor geografică, în special în zonele rurale și în cartierele cu probleme.

2.3.4. Principiul cuantificării

Fiecare serviciu public trebuie, în mod progresiv, să încerce să-și difuzeze în mod clar, obiectivele sale și să-și creeze indicatori care să măsoare calitatea și satisfacerea nevoilor utilizatorilor.

2.3.5. Principiul participării

Cei care lucrează în cadrul serviciului public, precum și utilizatorii trebuie să găsească căi pentru a coopera mai activ pentru îmbunătățirea acestuia. În activitatea lor cotidiană, serviciile publice reprezintă o garanție a coeziunii sociale a națiunii. La rândul său, cetățeanul trebuie să se simtă responsabil de activitatea serviciilor publice.

2.3.6. Principiul adaptării

Principiul adaptării mai este numit și principiul mutabilității și implică o flexibilitate constantă a serviciului public. Acesta trebuie să fie adaptat necesităților interesului general care pot fi destul de greu de definit pentru că sunt variabile în timp și spațiu

2.3.7. Principiul fiabilității

În sensul de optimizare a proceselor ce implică calitatea serviciului public prestat

Metode de gestiune a serviciilor publice locale

Metodele de gestiune locală se definesc ca tehnici juridice de care dispun colectivitățile locale descentralizate și grupările lor (sindicate, asociații de comune, districte, comunități urbane etc.) pentru a-și exercita competențele ce le-au fost acordate. Acestea sunt:

- diferite procedee utilizate de către colectivitățile locale pentru gestiunea serviciilor publice care intră în competența lor;
- activități de reglementare și prestare a serviciilor pe care le creează și organizează pentru satisfacerea interesului general al populației lor.

3. Studiu de caz:

3.1. Constituirea și funcționarea Inspectoratului Pentru Situații de Urgență

Serviciile de urgență profesionale, se constituie în baza legii ca servicii publice deconcentrate în subordinea Inspectoratului General pentru Situații de Urgență și se înființează în fiecare județ și la nivelul municipiului București, în scopul managementului situațiilor de urgență pe tipurile de risc din competență. Serviciile de urgență profesionale funcționează ca inspectorate, cu personalitate juridică în subordinea Inspectoratului General pentru Situații de Urgență.

Inspectoratele sunt structuri specializate, destinate să execute misiuni de prevenire, monitorizare și gestionare a situațiilor de urgență. Inspectoratele fac parte din forțele de protecție ale Sistemului de securitate și apărare națională și din subsistemul local de management al situațiilor de urgență. Inspectoratele Pentru Situații de Urgență funcționează în scopul și îndeplinirii următoarelor atribuții principale:

- planifică și desfășoară inspecții, controale, verificări și alte acțiuni de prevenire privind modul de aplicare a prevederilor legale și stabilește măsurile necesare pentru
- creșterea nivelului de securitate al cetățenilor și bunurilor;
- elaborează studii, prognoze și analize statistice privind natura și frecvența situațiilor de urgență produse și propune măsuri în baza concluziilor rezultate din acestea;
- desfășoară activități de informare publică pentru cunoașterea de către cetățeni a tipurilor de risc specifice zonei de competență, măsurilor de prevenire, precum și a conduitei de urmat pe timpul situațiilor de urgență;
- participă la elaborarea reglementărilor specifice zonei de competență și avizează dispozițiile în domeniul prevenirii și intervenției în situații de urgență emise de autoritățile publice locale și cele deconcentrate/descentralizate;
- emite avize și autorizații, în condițiile legii;
- monitorizează și evaluează tipurile de risc;
- participă la elaborarea și derularea programelor pentru pregătirea autorităților,
- serviciilor de urgență voluntare și private, precum și a populației;
- organizează pregătirea personalului propriu;
- execută cu forțe proprii sau în cooperare, operațiuni și activități de înștiințare, avertizare, alarmare, alertare, recunoaștere, cercetare, evacuare, adăpostire, căutare, salvare, descarcerare, deblocare, prim ajutor sau asistență medicală de urgență, stingere a incendiilor, depoluare, protecție și decontaminare, filtrare și transport de apă, iluminat, asanare de muniție neexplodată, protecție a bunurilor materiale și valorilor din patrimoniul cultural, acordare de sprijin pentru supraviețuirea populației afectate și alte măsuri de protecție a cetățenilor în caz de situații de urgență;
- controlează și îndrumă structurile subordonate, serviciile publice și private;
- participă la identificarea resurselor umane și materialelor disponibile pentru răspuns în situații de urgență și ține evidența acestora;
- stabilește concepția de intervenție și elaborează/coordonează elaborarea documentelor operative de răspuns;
- avizează planurile de răspuns ale serviciilor de urgență voluntare și private;
- planifică și desfășoară exerciții, aplicații și alte activități de pregătire, pentru verificarea viabilității documentelor operative;
- organizează banca de date privind intervențiile, analizează periodic situația operativă și valorifică rezultatele;

- participă cu grupări operative, solicită sprijinul grupărilor operative stabilite și aprobate pentru/la intervenții în zona/în afara zonei de competență;
- participă la acțiuni de pregătire și intervenție în afara teritoriului național, în baza acordurilor la care statul român este parte;
- participă la cercetarea cauzelor de incendiu, a condițiilor și împrejurărilor care au determinat ori au favorizat producerea accidentelor și dezastrilor;
- stabilește, împreună cu organele abilitate de lege, cauzele probabile ale incendiului;
- controlează respectarea criteriilor de performanță stabilite în condițiile legii, în organizarea și dotarea serviciilor voluntare și private, precum și activitatea acestora;
- constată și sancționează prin personalul desemnat, încălcarea dispozițiilor legale din domeniul de competență;
- desfășoară activități privind soluționarea petițiilor în domeniul specific;
- organizează concursuri profesionale cu serviciile voluntare și private, precum și acțiuni educative cu cercurile tehnico-aplicative din școli;
- asigură informarea organelor competente și raportarea acțiunilor desfășurate, conform reglementărilor specifice;
- încheie, după terminarea operațiunilor de intervenție, documentele stabilite potrivit regulamentului;

4. Concluzii

Administrația publică locală este cea care joacă rolul cel mai important în organizarea și gestionarea serviciilor publice, dat fiind faptul că anume ea cunoaște cel mai îndeaproape necesitățile cetățenilor. Legislația abilitază autoritățile administrației publice cu numeroase atribuții și competențe în acest domeniu.

Scopul existenței administrației publice se reduce la satisfacerea necesităților celor administrați. Pentru atingerea acestuia, administrația publică desfășoară o largă varietate de activități cu caracter de prestare, oferind cetățenilor servicii publice.

Atât cadrul normativ în vigoare, cât și literatura de specialitate prevăd și argumentează că serviciile publice nicidecum nu pot fi înființate sau gestionate la întâmplare. Există deja reguli de bază care trebuie să stea la bază oricărei activități de prestare-principiile de organizare și funcționare a serviciilor publice, principii ce sunt aplicabile indiferent de faptul dacă administrația publică își îndeplinește nemijlocit rolul de prestator, sau delegea anumite responsabilități în domeniu sectorului privat.

Totodată, diversitatea necesităților sociale existente a determinat necesitatea instituirii unei game foarte largi de servicii publice, organizate sau autorizate de administrația publică. Acest lucru implică neapărat necesitatea sistematizării acestora, în bază unor diverse criterii de clasificare

Atunci când e vorba despre înființarea sau asigurarea funcționării unui serviciu public, trebuie să pornim, în primul rând, de la necesitățile cetățenilor, pe care, în ultimă instanță, îi interesează mai puțin cine oferă serviciul, principalul fiind că acesta să existe. Altfel spus, administrația publică nu trebuie să poarte ea singură „povara” organizării și funcționării serviciilor publice, ci poate delega această responsabilitate.

Pentru unele servicii publice, a căror importanță pentru stat este prea mare, și care astfel nu pot fi delegate unor persoane private este preferabilă alegerea formei de gestiune directe.

În ultimă instanță, apreciem faptul că administrația publică este cea care decide asupra formei optime de gestiune a serviciilor publice.

Referințe

- Dincă D., Servicii publice și dezvoltare locală. Editura Lumina Lex, București, 2008.
- Mihaela Onofre, Administrație Publică - Fundamentele științifice și bune practici : Editura Universitatii Al.I.Cuza, Iași, 2007.
- Alexandru I., Structuri. mecanisme și instituții administrative, Volumul I, Editura Sylvi, București, 1996.
- Dincă D. Serviciile publice locale din România. Evoluție și reforme București: C.H.Beck, 2013.
- Hotărârea Guvernului României Nr. 1492 din 9 septembrie 2004 privind principiile de organizare, funcționarea și atribuțiile serviciilor de urgență profesionale (MONITORUL OFICIAL NR. 885 din 28 septembrie 2004) modificată și completată ulterior.

ȘEFUL STATULUI ÎN ROMÂNIA

Mihaela Gabriela COMAN *

Iulia Georgiana IORDAN **

Abstract

În această lucrare am discutat despre regimul juridic al șefului de stat în România și am analizat : condițiile în care o persoană ajunge șef de stat, atribuțiile Președintelui României, răspunderea și actele Președintelui.

Cuvinte cheie: *Președinte, atribuții, Constituție, Guvern, suspendare.*

1. Introducere

Orice țară are un șef de stat care poate fi Președinte sau Monarh în funcție de legislația aceluși stat. Potrivit Constituției României, țăranoastră este republică și șeful statului este Președintele. Din anul 1990, în România au fost 4 președinți: Ion Iliescu(1990-1996,2000-2004), Emil Constantinescu(1996-2000), Traian Băsescu(2004-2014) și Klaus Iohannis(2014-prezent).

2. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Condițiile în care o persoană devine șef al statului:

Potrivit Constituției și Legii nr. 370/2004 privind alegerea Președintelui României, Președintele este ales prin votul universal, egal, direct, secret și liber exprimat, în două tururi de scrutin.

Prima condiție se referă la faptul că, pentru a candida la funcția de Președinte al României, persoana trebuie să aibă cetățenia română și domiciliul în țară, potrivit art. 16 alin. (3) din Constituție. A doua condiție rezultă din prevederile art. 37 alin.(1) din Constituție cu privire la dreptul de a fi ales, care cere candidaților la funcția de Președinte al României să aibă drept de vot. Nu au drept de vot, potrivit prevederilor art. 36 alin.(2) din Constituție: debilii sau alienații mintali, puși sub interdicție, și nici persoanele condamnate, prin hotărâre judecătorească definitivă, la pierderea drepturilor electorale. A treia condiție se referă la vârstă și anume, potrivit art. 37 alin.(2) din Constituție, candidații trebuie să fi împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României. A patra condiție privește interdicția din art. 37 alin. (1) din Constituție și anume, persoanei care candidează pentru funcția de Președinte al României să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice, potrivit art. 40 alin.(3)

---

* Coman Mihaela Gabriela, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, email:mihaela.gabi98@yahoo.com, Acest studiu a fost coordonat de lector univ.dr. Elena Ștefan, e-mail: stefanelena@gmail.com.

** Iordan Iulia Georgiana, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, email: iordan_iulia18@yahoo.com ,Acest studiu a fost coordonat de lector univ.dr. Elena Ștefan, e-mail: stefanelena@gmail.com.

din Constituție. Astfel, norma constituțională arată că nu pot face parte din partide politice: judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membri activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică. Ultima condiție are în vedere prevederea ce rezultă din art. 81 alin.(4) din Constituție referitoare la limitarea numărului mandatelor, astfel: „Nicio persoană nu poate îndeplini funcția de Președinte al României decât pentru cel mult două mandate. Acestea pot fi și succesive”.

Potrivit prevederilor Legii nr. 370/2004, este declarat ales candidatul care a întrunit în primul tur de scrutin majoritatea de voturi ale alegătorilor înscrși pe listele electorale permanente art. 1 alin. (2a). În cazul în care niciunul dintre candidați nu a întrunit majoritatea prevăzută la art. 1 alin. (2a) se organizează al doilea tur de scrutin la care participă numai primii doi candidați stabiliți în ordinea numărului de voturi obținute în primul tur. De această dată, este declarat ales candidatul care a obținut cel¹ mai mare număr de voturi valabil exprimate. Curtea Constituțională validează rezultatul fiecărui tur de scrutin, asigură publicarea rezultatului alegerilor în mass-media și în Monitorul Oficial al României și validează rezultatul alegerilor pentru funcția de Președinte al României.

2.2. Atribuțiile Președintelui României²:

2.2.1. Atribuțiile generale ale Președintelui României

Din punct de vedere ale autorilor de drept constituțional³, atribuțiile Președintelui României se clasifică în:

- atribuții privind legiferarea;
- atribuții privind organizarea și funcționarea puterilor publice;
- atribuții privind alegerea, formarea, avizarea formării, numirea sau revocarea unor autorități publice;
- atribuții în domeniul politicii externe;
- alte atribuții precum conferirea decorațiilor și titlurilor de onoare, acordarea grațierii individuale, acordarea gradelor de mareșal, de general, de amiral, și, respectiv, chestor de poliție.

Există însă și autori de drept administrativ⁴ care clasifică atribuțiile Președintelui României din punct de vedere al sarcinilor, din punct de vedere al subiectelor față de care acestea se exercită, din punct de vedere al frecvenței exercitării lor, din punct de vedere al procedurii de realizare sau din punct de vedere al formelor tehnico-juridice prin care se realizează.

2.2.2. Atribuțiile Președintelui României ca șef al Executivului:

Atribuțiile Președintelui României ca șef al Executivului nu intră în categoria atribuțiilor din sfera reprezentării politice, nici în sfera constituțional-legislativă, nici în sfera raporturilor cu alte autorități publice, acestea reprezintă atribuții executiv-administrative care își au temeiul în prevederile constituționale, potrivit cărora Președintele României este unul din cei doi șefi ai puteri executive dar cu atribuții destul de limitate.

1. În acest mod, în *raporturile cu Guvernul*, Președintele României are următoarele atribuții:

- atribuția de a desemna candidatul pentru funcția de prim-ministru;

---

¹ Elena Emilia Stefan, *Drept Administrativ*, Editura Hamnagiu, Bucuresti, 2016, p.50-51.

² Emanuel Albu, Cristina Banu, Traian Popescu, Bogdan Georgescu, *Drept Administrativ*, Editura Fundației Româna de mâine, Bucuresti, 2008, p.67-68.

³ Ioan Moraru, *Drept Constituțional și instituții politice*, Editura Actami, Bucuresti, 1998, p.446-447.

⁴ Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, Editura All Beck, Bucuresti, 2001, p.297-298.

- atribuția de a numi Guvernul pe baza votului de încredere acordat de Parlament;
  - atribuția de a revoca și de a numi unii membri Guvernului, în caz de remaniere;
  - atribuția de a se consulta cu Guvernul cu privire la probleme urgente și de o importanță deosebită;
  - atribuția de a participa la ședințele Guvernului în care se dezbate probleme de interes național privind politica externă, apărare țării, asigurarea ordinii publice și, la cererea Primului-ministru în alte situații.
2. O altă categorie de atribuții sunt atribuțiile pe care le poate exercita în *cazuri excepționale*, Președintele României, iar acestea pot fi concretizate în:
- în calitate de comandant al forțelor armate, Președintele României poate declara mobilizarea parțială sau totală cu aprobarea prealabilă sau în cazuri excepționale, ulterioară a Parlamentului (art.92 alin. (1) din Constituția României.
  - tot în calitate de comandant al forțelor armate, în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele României ia măsuri pentru respingerea acesteia (art. 92 alin. (1) din Constituția României)
  - Președintele României, potrivit legii, instituie starea de asediu sau starea de urgență în întreaga țară sau în unele unități administrativ teritoriale, urmând ca în cel mult 5 zile să solicite Parlamentului încuviințarea măsurilor luate (art. 93 din Constituția României)
3. În domeniul politicii externe, Președintele României are o serie de atribuții cum ar fi:
- încheie tratate internaționale în numele României, negociate de către Guvern și le supune spre ratificare Parlamentului României într-un termen rezonabil;
  - la propunerea Guvernului, acreditează și recheamă reprezentanții diplomați ai României;
  - la propunerea Guvernului, aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomațice;
  - primește acreditarea reprezentanților diplomați al altor state în România.

2.3. Răspunderea Președintelui României⁵:

Conform dispozițiilor art. 84 alin. 2 coroborat cu art. 72 alin. 1 din Constituția României, Președintele țării se bucură de imunitate doar în ceea ce privește opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului.

În legătură cu modul de exercitare a atribuțiilor, răspunderea Președintelui României poate fi angajată din punct de vedere politic, în condițiile art. 95 din Constituție, pentru săvârșirea unor fapte grave prin care se încalcă prevederile legii fundamentale.

Propunerea de suspendare din funcția de Președinte al României poate fi inițiată de cel puțin o treime din numărul deputaților și senatorilor; ea este adusă la cunoștință Președintelui și, după consultarea Curții Constituționale, este supusă dezbaterii Camerei Deputaților și Senatului în ședință comună, care o adoptă cu votul majorității deputaților și senatorilor în funcție.

În cazul în care propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile, se va organiza un referendum pentru demiterea Președintelui.

Răspunderea penală a Președintelui este statuată de dispozițiile art. 96 din Constituție.

Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților și senatorilor, pot hotărî punerea sub acuzare pentru înaltă trădare a Președintelui României.

⁵ Emanuel Albu, Cristina Banu, Traian Popescu, Bogdan Georgescu, Drept Administrativ, Editura Fundației România de mâine, București, 2008, p.71-73.

Nici Constituția și nici reglementările subsecvente nu au dat lămuriri și nici indicii în legătură cu conținutul noțiunii de înaltă trădare, acesta fiind lăsat la aprecierea majorității speciale de două treimi din numărul Deputaților și senatorilor care hotărăsc punerea sub acuzare a Președintelui României prin exprimarea unui vot politic.

Dispozițiile art. 96 alin. 4 din Constituția României, fără a mai da detalii de ordin procesual penal, stabilește competența de judecată a Înaltei Curți de Casație și Justiție și că, la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, președintele este demis de drept.

Se constată faptul că, în lipsa unei legi care să reglementeze răspunderea penală a Președintelui României, sunt aplicabile dispozițiile Codului Penal și ale Codului de procedură penală, cu completările corespunzătoare aplicabile celorlalte categorii de demnitari care se bucură de imunitate.

În acest mod, după faza politică a punerii sub acuzare pentru înaltă trădare, va urma în mod obligatoriu faza de urmărire penală efectuată de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, pentru care hotărârea celor două Camere ale Parlamentului reprezintă doar actul de sesizare.

În urma efectuării urmăririi penale, este posibil ca Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție să emită rechizitoriul prin care va sesiza Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția penală, după cum este posibil, teoretic, ca sesizarea cu punere sub acuzare pentru înaltă trădare să nu se concretizeze în niciuna dintre infracțiunile de gen din Codul penal și să se ajungă la o soluție de neurmărire sau de scoatere de sub urmărire penală.

Potrivit art. 96 alin. 3 din Constituție, de la data punerii sub acuzare de către cele două Camere ale Parlamentului, președintele este suspendat de drept până la data demiterii sale.

Constituția nu prevede, dar consecința juridică a adoptării unei soluții de netrimiteri în judecată de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, ori de achitare, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, va fi aceea a încetării suspendării din funcție a Președintelui României.

Potrivit prevederilor art. 84 alin. 2, coroborate cu cele ale art. 72 alin. 1 din Constituție, imunitatea acordată președintelui este doar pentru faptele care au legătură cu exercitarea mandatului de Președinte al României; pentru celelalte fapte, Președintele ar trebui să răspundă, din punct de vedere legal, ca orice cetățean, potrivit principiului înscris în art. 16 alin. 1 din Constituție, conform căruia cetățenii sunt egali în fața legii.

2.3.1. Studiu de caz

Ion Iliescu(1992-1996, 2000-2004)⁶

În istoria post-decembristă se conturează un demers de suspendare pentru fostul președinte al României, Ion Iliescu. Propunerea de suspendare a președintelui Ion Iliescu a pornit de la o afirmație a acestuia din iunie 1994, potrivit căreia justiția nu trebuie să accepte cererile de revendicare ale caselor naționalizate. Pentru președintele de atunci era clar că nu se poate rezolva o nedreptate prin alta" și ca o "restitution in integrum" ar genera o problemă socială gravă, lăsând pe drumuri mii de oameni.

Parlamentarii Opoziției au catalogat atacurile președintelui drept o încălcare gravă a Constituției și au demarat procedura de suspendare. Cererea de suspendare din funcție a președintelui Ion Iliescu⁷ a fost depusă la 28 iunie 1994, la Senat, de către senatorul Ioan Paul Popescu, de la PNTCD, ea fiind semnată de 167 parlamentari din Opoziție.

---

⁶ <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2007-04-20/in-1994incercarea-de-suspendare-a-lui-ion-iliescu-un-esec.html>

⁷ <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2007-04-20/in-1994incercarea-de-suspendare-a-lui-ion-iliescu-un-esec.html>

La 30 iunie, Birourile Permanente ale Camerei Deputaților și Senatului au ajuns la decizia de a convoca o sesiune extraordinară, începând de luni, 4 iulie, până joi, 7 iulie, pentru discutarea cererii de suspendare a președintelui Ion Iliescu.

La 5 iulie, Curtea Constituțională a respins cererea de suspendare ca fiind neîntemeiată. În cadrul dezbaterilor de la 7 iulie 1994, reprezentantul grupului parlamentar PNTCD, deputatul Răzvan Dobrescu, a prezentat motivația care a stat la baza propunerii de suspendare a președintelui.

El l-a acuzat pe șeful statului că are o concepție greșită despre exercitarea prerogativelor prezidențiale, apreciind că prin afirmațiile de la Satu-Mare, la 20 mai, președintele Ion Iliescu ar fi adus "o gravă atingere independenței judecătorilor", instigând la nerespectarea hotărârilor judecătorești.

În opinia lui Răzvan Dobrescu, afirmațiile președintelui constituie o "tentativa de politizare" a actului de justiție.

Astfel, Ion Iliescu ar fi fost un factor perturbător al ordinii de drept. La rândul lor parlamentarii PDSR, precum Agata Nicolau, au afirmat că propunerea de suspendare a președintelui nu are temei juridic. De fapt, prin spusele sale de la Satu-Mare, Ion Iliescu ar fi apărât Constituția și respectarea legii. Parlamentul a respins propunerea cu 242 de voturi împotriva și 166 pentru.

Traian Basescu(2004-2007, 2007-2012, 2012-2014)⁸

Aviz Consultativ nr.1 din 5 aprilie 2007 privind propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României, domnul Traian Băsescu.

Sesizarea la Curtea Constituțională a României s-a realizat de către un număr de 182 deputați și senatori cu privire la mai multe fapte de încălcare a Constituției de către Președintele României, domnul Traian Băsescu, reprezentând practic inițierea procedurii de suspendare a acestuia, potrivit art. 95 din Constituție. Curșii Constituționale i-a revenit obligația de a stabili sensul noțiunii de „fapte grave,, pentru a stabili dacă sunt îndeplinite condițiile pentru suspendarea din funcție a Președintelui Traian Băsescu, având în vedere că textul constituțional nu definește această noțiune. Astfel, Curtea Constituțională a stabilit următoarele criterii:

- Nu orice faptă de încălcare a prevederilor Constituției justifică suspendarea din funcție a Președintelui României, ci numai „faptele grave,, în înțelesul complex pe care această noțiune îl are în știința și practica dreptului.
- Din punct de vedere juridic, gravitatea unui fapt se apreciază în raport cu valoarea pe care o vatămă, precum și cu umările sale dăunătoare, produse sau potențiale, cu mijloace folosite, cu persoana autorului faptei și nu în ultimul rând cu poziția subiectivă a acestuia, cu scopul în care a săvârșit fapta.

Curtea Constituțională constată că „atitudinile și opiniile imputate Președintelui României nu pot fi caracterizate ca încălcări ale Constituției în condițiile în care în art.84 din Legea fundamentală, se prevede că acesta nu poate fi membru al unui partid politic, dar nu i se interzice să păstreze legături cu partidul care l-a susținut în alegeri sau alte partide politice,,

Președintelui la care se referă autorii propunerii de suspendare pot fi caracterizate ca „opinii politice,, și sunt protejate de imunitate prevăzută de art. 72 alin.(1) din Constituție.

Curtea afirmă că „opiniile, observațiile, preferințele sau cererile Președintelui nu au caracter decizional și nu produc efecte juridice, autoritățile publice rămânând exclusive responsabile pentru însușirea acestora ca și pentru ignorarea lor,,

⁸ Elena Emilia Ștefan. Revista de drept public-Examen asupra jurisprudenței Curții Constituționale privind noțiunea de „fapte grave,, de încălcare a Constituției, editura Universul Juridic, pg-89-90

Înședința din 19 aprilie 2007, Parlamentul României a hotărât suspendarea din funcție a Președintelui României, iar Curtea Constituțională a decis prin Hotărârea nr.1 din aprilie 2007 asupra instituirii interimatului în exercitarea funcției de Președinte al României și implicit a organizării referendumului pentru demiterea din funcție a șefului statului.

Aviz Consultativ nr.1 din 6 iulie 2012 privind propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României, domnul Traian Băsescu.⁹

Acest aviz se referă la sesizarea făcută la Curtea Constituțională a României de către un număr de 154 deputați și senatori cu privire la propunerea de suspendare din funcția de Președinte al României a domnului Traian Băsescu.

Pe o parte Curtea afirmă că: `` faptul că Președintele, prin comportamentul său politic și-a asumat public inițiativa luării unor măsuri economico-sociale înainte ca acestea să fie adoptate de către Guvern prin asumarea răspunderii, poate fi reținut ca o încercare de a diminua rolul și atribuțiile primului ministru. Efectul afirmațiilor Președintelui, în sensul că acestea sunt simple afirmații, fără să constituie acte sau fapte care să conducă la încălcări grave ale Constituției.

Pe de altă parte: „cât privește declarațiile Președintelui, acestea pot fi caracterizate ca opinii politice pentru care Președintele rămânere responsabil din punct de vedere politic și moral în fața electoratului și a societății civile.”

Ce are nou acest aviz față de anterioarele, îl reprezintă motivarea extrem de contradictorie pe care Curtea o dă faptelor frave de încălcare a Constituției și mai ales, pentru înțelegerea acestei situații, trebuie reamintit întregul context politic al anului 2012. Mai mult, nu atât conținutul avizului consultativ a frapat opinia publică, ci rezultatul referendumului invalidat de către Curtea Constituțională, deși participarea la vot a cetățenilor a fost una neașteptată.

Rezultatul votului la referendumul pentru demiterea Președintelui a arătat, potrivit datelor oficiale, că au fost prezenți 46,24% cetățeni din populația cu drept de vot (18.292.464). dintre care 87,51% au votat „Da”, 11,15% (943.374): au votat „Nu”, și 1,32% au anulat votul. În data de 21 august 2013, Curtea Constituțională constată că rezultatul referendumului depinde de îndeplinirea cumulativă a două condiții: una referitoare la numărul minim de cetățeni care trebuie să participe la referendum pentru ca aceasta să fie valabil (cuvorumul legal de participare) și una privitoare la numărul de voturi valabil exprimate, care determină rezultatul referendumului. Problema care s-a pus la acel moment a fost dacă se putea stabili cu certitudine, pe baza datelor existente, numărul persoanelor înscrise pe listele electorale.

¹⁰Hotărârea Curții Constituționale a fost următoarea: „confirmă rezultatele referendumului național din data de 29 iulie 2012 comunicate de Biroul Electoral Central și constată că la referendum nu a participat cel puțin jumătate plus unul din numărul persoanelor înscrise în listele electorale permanente, pentru ca referendumul să fie valabil în conformitate cu art.5 alin.(2) din Legea nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului.”

2.4. Actele Președintelui României:

Potrivit art. 100 din Constituția republicată: „(1) În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele României emite decrete care se publică în Monitorul Oficial al României. Nepublicarea atrage inexistența decretului. (2) Decretele emise de Președintele României în Exercițarea atribuțiilor

⁹ Elena Emilia Ștefan. Revista de Drept Public-Examen asupra jurisprudenței Curții Constituționale privind noțiunea de „fapte grave”, de încălcare a Constituției, editura Universul Jurisc, pg-90-91.

¹⁰ Elena Emilia Ștefan. Revista de Drept Public- Examen asupra jurisprudenței Curții Constituționale privind noțiunea de „fapte grave”, de încălcare a Constituției.

sale prevăzute în articolul 91 alineatele (1) și (2), articolul 92 alineat al (2) și (3), articolul 93 alineatul (1) și Articolul 94 literele a), b) și d) se contrasemnează de primul ministru”.

Deși art. 100 din Constituție are ca titlu marginal „Actele Președintelui”, în realitate sunt avute în vedere doar actele juridice ale șefului statului, numite decrete, a căror publicare în Monitorul Oficial al României este obligatorie, sub sancțiunea inexistenței.

Constatăm astfel că, deși cu ocazia revizuirii din 2003 ar fi putut fi remediată această inadvertență de redactare, eventual prin schimbarea titlului marginal în „Decretele Președintelui”, acest lucru nu s-a întâmplat, norma constituțională rămânând neschimbată.

În exercitarea atribuțiilor sale constituționale, Președintele poate fi însă și autorul unor acte cu caracter politic, care nu se concretizează în decrete, deci în acte producătoare de efecte juridice. Un exemplu în reprezintă mesajele adresate Parlamentului, potrivit art. 88 din Constituție.

Prin urmare, Președintele emite decrete, ca acte juridice, care pot avea însă și o conotație politică precum și mesaje, declarații, etc., ca acte exclusiv politice (A. Iorgovan, op. cit., 2005, p. 323).

Dintr-o altă perspectivă, în doctrina de drept public se subliniază că, în vreme ce art. 100 alin. (1) din Constituție se referă la actele juridice care, de regulă, sunt emise de Președintele României în exercitarea atribuțiilor sale, trebuie observate și celelalte prevederi constituționale, ce se referă la alte categorii de acte juridice, precum: solicitarea încuviințării de către Parlament a măsurilor adoptate în situații excepționale, cererea prin care solicită Parlamentului reexaminarea legii, sesizarea Curții Constituționale cu privire la neconstituționalitatea unei legi - indiscutabil acte juridice, întrucât ele generează obligații constituționale procedurale pentru alte autorități publice (I. Deleanu, op. cit., 2006, p. 774).

Prin stabilirea expresă a obligativității publicării decretelor Președintelui Monitorul Oficial al României, sub secțiunea inexistenței, se arată în comentariul acestui articol, legiuitorul constituant a dorit să creeze cadrul juridic necesar îndepărtării definitivă a unei practici profund nedemocratice a decretelor nepublicate, care vizau încălcarea drepturilor cetățenești sau reglementarea unor probleme în afara cunoștinței opiniei publice.

Termenul de inexistența a unui act are în dreptul public, după cum vom constata studiind teoria generală a actului administrativ, accepțiunea lipsei totale de valoare juridică, aprecierea finală fiind aceea că actul nici nu a existat vreodată.

În ce privește regimul juridic aplicabil decretelor Președintelui, în principiu, ele sunt supuse reguli contrasemnării de către primul-ministru.

Contrasemnarea este cerută expres pentru decretele prin care Președintele: înaintează Parlamentului, spre ratificarea, tratatele internaționale pe care le-a încheiat; acreditează sau recheamă reprezentanți diplomatici ai României și aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice; declară mobilizarea totală sau parțială a forțelor armate sau ia măsuri de respingerea a unei agresiuni armate declanșate împotriva țării, instituie starea de asediu sau de urgență; conferă distincții, face avansări în gradele superioare ale armatei și acordă grațierea individuală.

Printre decretele ce concretizează atribuții inerente Președintelui, ce nu necesită contrasemnarea, menționăm: desemnarea candidatului la funcția de prim-ministru, dizolvarea Parlamentului, numirea în funcții publice.

În plus, după cum s-a subliniat în doctrină, din enumerarea art. 100 alin. (2) nu trebuie să se tragă concluzia că realizarea respectivelor atribuții presupune obligatoriu emiterea de decrete.

Contrasemnarea decretelor Președintelui contribuie, în esență, la angajarea răspunderii șefului Guvernului pentru conținutul actului, atestând conformitatea acestuia atât cu prevederile legale, cât și cu voința organului pe care prim-ministrul îl reprezintă. Deci, implicit, se susține în doctrină, pentru actele contrasemnate de acesta, Președintele nu poartă niciun fel de răspundere, fapt

ce reiese ca firesc din analiza cazurilor în care Constituția solicită în mod obligatoriu această formă legală.

Totodată, s-a exprimat și opinia conform căreia contrasemnătura premierului este o condiție formală esențială de valabilitate a decretului, fără de care actul este lovit de nulitate absolută - antrenând concomitent și răspunderea solidară a acestuia, alăturată șefului statului, cu atât mai necesară pentru a se evita un eventual abuz al puterii prezidențiale - certificând legalitatea actului care, de cele mai multe ori, produce efecte pe planul dreptului administrativ.

În plus, după cum un alt autor a remarcat, existența unor decrete ale Președintelui care sunt supuse regulii contrasemnării prim-ministrului și a altora care sunt exceptate de la această regulă se explică prin modul concret de exercitare a atribuțiilor prezidențiale care fac obiectul decretelor emise în exercitarea acestor atribuții.

Astfel, în cea mai mare parte, decretele care nu sunt contrasemnate de prim-ministru intră în sfera relațiilor Președintelui României cu Parlamentul, emiterea acestora fiind condiționată de consultarea sau încuviințarea Parlamentului, iar o altă categorie de decrete, în special cele de numiri în funcții, sunt supuse unor condiții stabilite de lege, majoritatea fiind condiționate de propunerile altor autorități publice.

De altfel, este vorba despre singura atribuție constituțională a Președintelui României pentru exercitarea căreia prevederea constituțională trimite expres la lege.

Lipsa contrasemnăturii atrage nulitatea decretului Președintelui, prim-ministrul asumându-și o răspundere politică față de Parlament, în momentul contrasemnării, aspect ce apropie regimul nostru politic de unul parlamentar.

În ce privește natura juridică a decretelor Președintelui, acestea sunt calificate de autorii de drept administrativ ca fiind acte administrative, producătoare de efecte juridice.

Prin urmare, decretele pot fi atacate în instanță de contencios administrativ, potrivit legii speciale în materie, cu excepția decretelor care intră în sfera actelor exceptate de la controlul în contencios administrativ.

Deși o parte considerabilă a doctrinei actuale susține că decretele Președintelui pot fi și acte administrative normative, exemplificând cu decretele de mobilizare parțială sau totală a forțelor armate, de respingerea unei agresiuni armate sau cu cele de instituirea stării de asediu sau de urgență, emise în condițiile art. 92 și art. 93 din Constituție, în ce ne privește considerăm și noi, alături de alți autori, că ele nu pot fi decât acte administrative individuale.

3. Concluzii:

În opinia noastră, Președintele nu ar putea lua decizii fundamentale pentru soarta țării cum sunt cele ce pot fi instituite prin decretele mai sus menționate, decât în fruntea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, în calitate de Președinte al acestuia, autoritate care în situațiile evocate ar trebui să se întrunească imediat. În acest caz, decretele Președintelui vor avea doar rolul de a face incidente hotărârile colective ale Consiliului Suprem de Apărare a Țării și, de fapt, de a declanșa aplicarea cadrului legal în materie.

De altfel, potrivit art. 4 lit. b) din Legea nr. 415/2002 privind CSAT, acesta, la solicitarea Președintelui României, analizează și propune măsuri pentru:

1. Instituirea stării de asediu sau a stării de urgență în întreaga țară ori în unele localități;
2. declararea mobilizării parțiale sau generală a forțelor armate;
3. respingerea agresiunii armate îndreptate împotriva țării;
4. declararea stării de război și încetarea sa;
5. inițierea, suspendarea sau încetarea a acțiunilor militare. Constatăm că legiuitorul enumeră chiar situațiile excepționale în care se iau măsuri concretizate în decrete privite de unii autori ca având un caracter normativ.

Mai mult decât atât, reglementările ce vor fi puse în aplicare în astfel de situații consacră restrângeri ale exercițiului unor drepturi sau unor libertăți cetățenești, tocmai ca urmare a situației de război sau a unor stări excepționale apărute, or, potrivit art. 53 din Constituție, acestea pot fi luate doar printr-o lege și, pe cale de consecință, nu printr-un decret al Președintelui. Măsurile ce ar urma să fie luate sunt conținute în acte normative speciale, iar decretul Președintelui nu face decât să instituie regimul juridic prevăzut în astfel de acte normative.

În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele României poate emite și alte acte juridice, nereglementate în conținutul art. 100 din Constituție, cum ar fi deciziile emise în temeiul Regulamentului de organizare și funcționare a Administrației Prezidențiale, denumire a unor comisii pentru elaborarea unor rapoarte pe domenii de interes pentru societatea românească. Firește, emiterea unor astfel de acte cu caracter juridic ridică problema unei eventuale neconstituționalități a acestora.

Totodată, după cum s-a remarcat în doctrină, în absența unei prevederi exprese, deciziile Președintelui nu se publică, de lege ferenda apreciindu-se că ar fi necesară o modificare a Legii nr. 47/1994 privind serviciile din subordinea Președintelui României în acest sens.

Referințe

- Elena Emilia Stefan, *Drept Administrativ*, Editura Hamnagiu, Bucuresti, 2016, p.50-51.
- Emanuel Albu, Cristina Banu, Traian Popescu, Bogdan Georgescu, *Drept Administrativ*, Editura Fundației România de mâine, Bucuresti, 2008, p.67-68.
- Ioan Moraru, *Drept Constituțional și instituții politice*, Editura Actami, Bucuresti, 1998, p.446-447.
- Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol.1, Editura All Beck, Bucuresti, 2001, p.297-298.
- Emanuel Albu, Cristina Banu, Traian Popescu, Bogdan Georgescu, *Drept Administrativ*, Editura Fundației România de mâine, Bucuresti, 2008, p.71-73
- <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2007-04-20/in-1994incercarea-de-suspendare-a-lui-ion-iliescu-un-esec.html>
- Elena Emilia Ștefan. *Revista de drept public-Examen asupra jurisprudenței Curții Constituționale privind noțiunea de „fapte grave,, de încălcare a Constituției*, editura Universul Juridic, pg-89-90
- Elena Emilia Ștefan. *Revista de Drept Public-Examen asupra jurisprudenței Curții Constituționale privind noțiunea de „ fapte grave,, de încălcare a Constituției*, editura Universul Jurisc, pg-90-91.
- Elena Emilia Ștefan. *Revista de Drept Public- Examen asupra jurisprudenței Curții Constituționale privind noțiunea de „ fapte grave,, de încălcare a Constituției*, editura Universul Juridic.

PRIMARUL ÎN ROMÂNIA

Mariana-Bianca NIȚĂ*
Gabriela STAN**

Abstract

În această lucrare, am specificat ce reprezintă Administrația Publică Locală. De asemenea, am parcurs câteva dispoziții cuprinse în Legea nr.215/2001, precum: rolul viceprimarului, mandatul primarului, validarea mandatului primarului, actele primarului dar și cabinetul acestuia.

Pentru o studiere mai aprofundată ne-am interesat cu privire la aspectele privind alegerea primarului, atribuțiile primarului dar și primarii Bucureștiului printre care se numără Dan Predescu, Ștefan Ciurel, Viorel Oproiu, Viorel Lis, Traian Bănescu, Sorin Opreșcu, Gabriela Firea dar și mulți alții.

Consultând arhivele am aflat câți primari a avut Bucureștiul, Capitala României, când a început și a luat sfârșit mandatul acestor primari și, de asemenea, procentele alegerilor în urma cărora aceștia au început activitatea.

Cuvinte cheie: *primar, primărie, lege, Administrație Publică, Constituție.*

1. Introducere

Administrația publică locală reprezintă baza sistemului administrației publice românești, dar și a democrației și integrării europene.

După 14 ani de la adoptarea Legii nr 215/2001 a administrației publice locale, perioada în care România a cunoscut atât etapa de preaderare, cât și pe cea de postaderare la Uniunea Europeană, am considerat că este important să încercăm să deslușim înțelesul dispozițiilor cuprinse în legea-cadru a administrației publice locale, mai ales că o parte a instituțiilor juridice reglementate de acest important act normativ au cunoscut mutații de substanță în această perioadă.

În analiza noastră, normele legii-cadru le-am corelat, în multe cazuri cu dispoziții din alte acte normative specifice administrației publice locale precum:

1. Legea nr. 393/2004 privind statutul aleșilor locali;
2. Legea nr. 340/2004 privind Prefectul și instituția Prefectului
3. Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale; O.G nr. 35/2002 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a consiliilor locale.

---

* Niță Mariana-Bianca, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, email: byby_mary10@yahoo.com. Acest studiu a fost coordonat de lector univ.dr. Elena Ștefan, e-mail: stefanelena@gmail.com;

** Stan Gabriela, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, email: gabriellastan06@yahoo.com. Acest studiu a fost coordonat de lector univ.dr. Elena Ștefan, e-mail: stefanelena@gmail.com;

2. Conținutul propriu-zis al lucrării¹

2.1. Dispoziții generale

Legea nr. 215/2001 a administrației publice locale reglementează regimul general al autonomiei locale, precum și organizarea și funcționarea administrației publice locale.

În sensul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

- a. Activități de administrație social-comunitară – acțiunile prin care se concretizează relația autorităților administrației publice locale cu asociațiile de proprietari de pe raza unității administrativ-teritoriale.
- b. Aglomerări urbane – asociațiile de dezvoltare intercomunitară constituite pe bază de parteneriat între municipii.
- c. Asociații de dezvoltare intercomunitară – structurile de cooperare cu personalitate juridică, de drept privat, înființate în condițiile legii, de unitățile administrativ-teritoriale.
- d. Autorități deliberative – Consiliul Local, Consiliul Județean, Consiliul General al Municipiului București, consiliile locale ale subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale municipiilor.
- e. Autorități executive – primarii comunelor, orașelor, municipiilor și subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale municipiilor, Primarul General al Municipiului București și Președintele Consiliului Județean.
- f. Consilii locale – consilii comunale, orașenești, municipale.
- g. Organisme prestatoare de servicii publice și de utilitate publică de interes local sau județean.

2.2. Chestiuni generale despre autoritățile publice locale

Potrivit art.57 din Legea nr. 215/2001, comunele, orașele și municipiile au câte un primar și un viceprimar, iar municipiile reședință de județ au un primar și 2 viceprimari.

Deși sunt tratați în același capitol al legii, între primar și viceprimar există deosebiri substanțiale. Astfel, o deosebire fundamentală este dată de maniera de alegere. Dacă primarul este ales direct de către cetățeni, viceprimarul este ales prin vot indirect din rândul consilierilor locali cu votul majorității consilierilor locali. În funcție, păstrându-și statutul de consilier fără a beneficia de indemnizația aferentă acestui stat.

Rolul viceprimarului este definit în alin.2 art.57 din Legea nr. 215/2001 în sensul că este subordonat primarului și înlocuitorului de drept al acestuia, care îi poate delega o parte din atribuțiile sale.

Mandatul primarului este de drept public având o durată de 4 ani și se exercită de la data depunerii jurământului prevăzut de lege până la depunerea jurământului de către primarul nou-ales.

Validarea mandatului primarului se face potrivit prevederilor art.58 din Legea nr.215/2001, republicată în termen de 20 zile de la data desfășurării alegerilor, în camera de consiliu a judecătorei în a cărei rază teritorială se află comuna sau orașul, de către un judecător desemnat de președintele judecătorei.

Actele primarului. În exercitarea atribuțiilor sale, primarul emite, conform art.68 alin.1 din Legea nr.215/2001, dispoziții cu caracter normativ sau individual. Fiind emise de o autoritate a

---

¹ Emil Bălan, Drept Administrativ și Procedura Administrativă, Ed. Universitară, București 2002, pag. 127

administrației publice locale și fiind, în același timp manifestări unilaterale de voință, dispozițiile primarului reprezintă acte administrative de autoritate.

Cabinetul primarului poate fi considerat o noutate datorată Legii nr.286/2006. Astfel, potrivit art.66 alin.1 din Legea nr.215/2001, primarii orașelor, municipiilor și ai municipiilor reședință de județ pot înființa, în limita numărului maxim de posturi aprobate, cabinetul primarului, compartiment distinct format din:

- a. Maximum 3 persoane la orașe și municipii
- b. Maximum 5 persoane la municipii reședință de județ

2.3. Aspecte privind alegerea primarului²

Pentru a putea candida pentru funcția de primar, sunt prevăzute o serie de condiții. Astfel art.4 alin.1 al Legii nr.67/2004 privind alegerea Autorităților administrației publice locale prevede că au dreptul de a fi aleși consilieri, primari sau președinți ai consiliilor județene cetățenii cu drept de vot care au împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 23 ani, dacă nu le este interzisă asocierea în partide politice, potrivit art.40 alin.3 din Constituție. Pot candida numai persoanele care au domiciliul pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care urmează să fie alese.

Nu pot fi aleși, corespunzător art.5 alin.2 din Legea nr.67/2004, republicată:

- a. Cetățenii care fac parte din categoriile prevăzute la art.40 alin.3 din Constituție: judecătorii Curții Constituționale, Avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică.
- b. Debili sau alienații mintal, puși sub interdicție, precum și persoanele lipsite de drepturile electorale, pe durata stabilită prin hotărâre judecătorească definitivă.

Art.6 alin.5 din lege prevede că „o persoană poate candida pentru o singură funcție de primar” dar poate „candida, în același timp, pentru funcția de consilier local, de consilier județean și de primar” sau „poate candida, în același timp, pentru funcția de primar și pentru funcția de președinte al consiliului județean.”

2.4. Atribuțiile primarului³

Ca autoritate executivă a administrației publice locale, sunt, ca de altfel și atribuțiile oricărei Autorități publice din sfera oricărei puteri, acele abilitări cu care legea investeste autoritate pentru a-și îndeplini rolul pentru care a fost creată.

Primarul, ca autoritate administrativă aleasă, exercită următoarele funcții:

- a. De creare și dezvoltare a democrației locale și a vieții politice locale
- b. De garant al respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor pe plan local
- c. De limitare a puterii guvernanților pe plan local
- d. De organizare a serviciilor publice de interes local, prin satisfacerea nevoilor și intereselor locale
- e. De organizare a executării și de executare în concret a legii
- f. Economico-financiară (taxe locale)

Astfel, în activitatea sa, primarul apare ca purtător al Autorității colectivității ce l-a ales, dar și ca purtător al Autorității de stat. Consacrată inițial în doctrina și în legislația franceză, dubla

² Mircea Preda, *Drept Administrativ—Partea speciala*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, pag. 226

³ Antonie Iorgovan, *Tratat de Drept Administrativ*, Ed. All Beck, București, 1996, pag. 538

funcție a primarului, de reprezentant al localității și al satului în unitate administrativ-teritorială în care a fost ales, a fost prevăzută în mod expres în legislația României cu ocazia modificării și completării vechii legi a administrației publice locale, Legea nr.69/1991, prin Legea nr.24/1996, în prezent abrogată.

2.5. Actele primarului⁴

Candidații independenți trebuie să depună la biroul electoral de circumscripție o listă de susținători și următoarele documente:

- propunerea de candidat: numele, prenumele, locul și data nașterii, domiciliul, conform actului de identitate, denumirea, seria și numărul actului de identitate, ocupația și profesia;
- declarația de acceptare a candidaturii;
- declarația de avere;
- declarația de interese;
- declarația pe propria răspundere privind calitatea de lucrător al Securității sau de colaborator al acesteia;
- copiile actelor de identitate.

2.6. Răspunderea primarului

Nr. Art.	FORMA PROPUȘĂ DE INIȚIATOR ÎN CODUL ADMINISTRATIV (aflat în lucru)	PROPUNERI AOR
Art.298	<p>Răspunderea aferentă actelor administrative</p> <p>(1) Primarul, respectiv președintele consiliului județean investesc executarea actelor administrative în raza de competență teritorială a unității administrativ-teritoriale pe care o reprezintă, prin semnarea acestora, cu aplicarea corespunzătoare a prevederilor art. 180 alin. (3).</p> <p>(2) Actele autorităților administrației publice locale angajează, exclusiv, în condițiile legii, răspunderea contravențională, administrativă, civilă sau penală, după caz, a funcționarilor care susțin și fundamentează oportunitatea emiterii</p>	<p>Răspunderea aferentă actelor administrative</p> <p>(1) Primarul, respectiv președintele consiliului județean investesc executarea actelor administrative în raza de competență teritorială a unității administrativ-teritoriale pe care o reprezintă, prin semnarea acestora, cu aplicarea corespunzătoare a prevederilor art. 180 alin. (3).</p> <p>(1.1) Prin semnătura autorității executive, în calitate sa de reprezentant legal al unității administrativ-teritoriale, se garantează autenticitatea, integritatea și nerepudierea actului administrativ, la momentul semnării.</p> <p>(2) Actele autorităților administrației publice locale angajează, exclusiv, în condițiile</p>

⁴ Dana Apostol Tofan, Puterea Discreționară și Excesul de putere în activitatea Autorităților Administrației Publice, Ed. All Beck, București, 1999, pag. 339

	<p>sau adoptării lor în cadrul procedurilor și operațiunilor administrative sau contrasemnează, după caz, pentru legalitate aceste acte, în solidar cu răspunderea emitentului.</p> <p>(3) Toate actele autorităților administrației publice locale semnate fără a fi susținute și fundamentate sub aspectul oportunității sau contrasemnate pentru legalitate produc efecte juridice depline, angajând în mod exclusiv, după caz, răspunderea contravențională, administrativă, civilă sau penală, a semnatarilor.</p>	<p>legii, răspunderea contravențională, administrativă, civilă sau penală, după caz, a funcționarilor care susțin și fundamentează oportunitatea emiterii sau adoptării lor în cadrul procedurilor și operațiunilor administrative sau contrasemnează, după caz, pentru legalitate aceste acte. în solidar cu răspunderea emitentului.</p> <p>(2.1) Semnarea de către primar, respectiv de către președintele consiliului județean, fără contrasemnarea pentru legalitate de către secretarul unității administrativ-teritoriale sau a reprezentantului compartimentului de specialitate a actelor administrative, după caz, angajează răspunderea primarului, respectiv a președintelui consiliului județean.</p> <p>(3) Toate actele autorităților administrației publice locale semnate fără a fi susținute și fundamentate sub aspectul oportunității sau contrasemnate pentru legalitate produc efecte juridice depline, angajând în mod exclusiv, după caz, răspunderea contravențională, administrativă, civilă sau penală, a semnatarilor.</p>
--	---	--

2.7. Suspendarea din funcție a primarului

1. În cazul în care a fost deferit justiției pentru săvârșirea unei infracțiuni, primarul poate fi suspendat din funcție până la soluționarea definitivă a cauzei. Organizarea de noi alegeri pentru funcția de primar nu se admite pe întreaga durată a suspendării.
2. Suspendarea poate fi dispusă numai de către instanța de judecată, în condițiile legii.
3. Dacă a fost achitat sau dosarul său penal a fost clasat, cu excepția cazurilor de amnistie, primarul suspendat din funcție are dreptul la reparare, în condițiile legii, a prejudiciului cauzat. Primarul este restabilit în funcție pentru perioada până la expirarea mandatului său.
4. Prevederile prezentului articol se aplică, în modul respectiv, și viceprimarilor.

2.8. Interimatul funcției de primar

1. În cazul încetării înainte de termen a mandatului, al suspendării din funcție sau al imposibilității primarului de a-și exercita atribuțiile, interimatul se asigură de drept de către un viceprimar.
2. Dacă viceprimarul, din motive obiective, refuză interimatul funcției de primar sau dacă primarul și viceprimarul sunt suspendați din funcție concomitent, sau, din anumite cauze, aceste funcții devin vacante, consiliul local împuternicește, în termen de 5 zile, o altă persoană să exercite temporar atribuțiile primarului.
3. În caz de absență temporară, primarul poate delega, sub proprie răspundere, exercitarea atribuțiilor sale viceprimarului sau, după caz, secretarului consiliului pe întreaga durată a absenței sale.
4. În exercitarea temporară a atribuțiilor de primar, secretarul consiliului nu este exonerat de exercitarea atribuțiilor sale de bază.

Articolul 35. Delegatul sătesc

1. Satul din care nu au fost aleși consilieri în consiliul local alege un delegat sătesc, care apără și reprezintă interesele satului în autoritățile administrației publice locale, precum și în alte autorități.
2. Delegatul sătesc este ales la adunarea generală a locuitorilor satului cu drept de vot, cu votul majorității celor prezenți.
3. Alegerea delegatului sătesc se face în prezența primarului sau a viceprimarului unității administrativ-teritoriale respective. La adunarea generală, trebuie să participe cel puțin o treime din locuitorii satului cu drept de vot.
4. Alegerea delegatului sătesc se face pe durata mandatului consiliului. Adunarea generală a locuitorilor satului, în condițiile alin.(2) și (3), poate accepta demisia sau poate hotărî revocarea delegatului sătesc.
5. La decizia consiliului local, delegatul sătesc poate fi remunerat din bugetul local.

2.9. Atribuțiile delegatului sătesc

1. Delegatul sătesc exercită următoarele atribuții principale:
  - a. participă la ședințele consiliului local;
  - b. aduce la cunoștință locuitorilor satului, deciziile consiliului și dispozițiile primarului;
  - c. acordă sprijin autorităților administrației publice locale în realizarea măsurilor ce țin de interesele satului respectiv;
  - d. prezintă propuneri de realizare a unor obiective economice, social-culturale și de rezolvare a altor probleme ce țin de interesele satului;
  - e. urmărește modul în care administrația publică locală rezolvă problemele satului care l-a delegat și informează despre aceasta populația.
2. În cazul în care consiliul sau primarul preconizează să emită acte care, în viziunea delegatului sătesc, contravin intereselor satului din a cărui parte a fost ales, delegatul poate propune amânarea adoptării lor pentru a se consulta cu locuitorii satului.

3. Studiu de caz- Primarii Bucureștiului⁵

În prezenta secțiune vom expune informații despre primarii capitalei noastre din perioada 1990-prezent.

1. Dan Predescu: Ianuarie-Iulie 1990
2. Ștefan Ciurel: Iulie-Noiembrie 1990
3. Viorel Oproiu: Noiembrie 1990-Septembrie 1991
4. Doru Viorel Pană: Septembrie 1991-Februarie 1992
5. Crin Halaicu: Februarie 1992-Iunie 1996
6. Victor Ciorbea: Iunie 1996-Martie 1998
7. Viorel Lis: Noiembrie 1998-Iunie 2000 (primar intermediar-Ianuarie 1997-Noiembrie 1998)
8. Traian Băsescu: Iunie 2000-Iunie 2004
9. Răzvan Murgeanu: Decembrie 2004-Aprilie 2005 (primar intermediar)
10. Adrian Videanu: Aprilie 2005-Iunie 2008
11. Sorin Oprescu: Iunie 2008-Septembrie 2015
12. Gabriela Firea: Iunie 2016-Prezent

Detalierea cazurilor fiecărui primar în parte:

1. Primul primar post-decembrist al Bucureștiului a fost dr. Dan Predescu, fost președinte al Consiliului Municipal București al Frontului Salvării Naționale. Acesta a fost pus în funcția de primar la 21 Ianuarie 1990 de către adunarea Consiliului Municipal București, alcătuită din 49 de membri, care l-a votat în unanimitate.
2. La 16 Noiembrie 1990, Ștefan Ciurel a demisionat, ca urmare a criticilor de la Guvern privind lipsa de fermitate în aplicarea reformelor legate de salubritate, sănătate, protecția mediului și dezvoltarea urbanistică.
3. În locul său, în temeiul legii nr.5 din 19 Iulie 1990 privind administrarea județelor, municipiilor, orașelor și comunelor până la organizarea alegerilor locale, primul ministru l-a desemnat, la 18 Noiembrie, pe Nicolae Viorel Oproiu, primarul Capitalei.
4. De la 2 Septembrie 1991, orașul București l-a avut ca primar general pe Doru Pană, numit de primul ministru, Petre Roman.

În București, după primul tur de scrutin din 9 Februarie 1992 din cei 33 de candidați, în lupta pentru fotoliul de primar general au rămas reprezentantul Convenției Democratice, Crin Halaicu care a obținut 45,64% din voturi, și candidatul FSN, Cazimir Ionescu, care a câștigat 31,45% din voturile valabil exprimate.

5. La scrutinul local, în turul 2, din 16 Iunie 1996, a fost ales primar general al Capitalei, Victor Ciorbea, reprezentând CDR. A obținut fotoliul de primar al Capitalei, cu 56,74% din voturile valabil exprimate, învingându-l pe contracandidatul său, Ilie Năstase, care a câștigat doar 43,26% din sufragii.
6. Viorel Lis a fost primar general intermediar al Bucureștiului, în perioada 11 Decembrie 1996-10 Noiembrie 1998. La 10 Noiembrie 1998, Biroul Electoral Central a dat câștig de cauză candidatului CDR, Viorel Lis, după analizarea proceselor verbale și numărarea unor voturi anulate. Astfel cu 329.620 voturi favorabile valabil exprimate, Viorel Lis a reușit să elimine din primul tur din titulatura sa denumirea de intermediar, devenind primarul general ales al Capitalei până în anul 2000. În procente, acesta a obținut 50,5% din voturi, în comparație cu candidatul situat pe locul 2, Sorin Oprescu din partea PDSR, care a primit 322.825 voturi, adică 49,5%.

---

⁵ www.lagerpres.ro

7. Traian Băsescu a obținut primul mandat de primar general al Capitalei în urma celui de-al doilea tur de scrutin al alegerilor locale din 18 Iunie 2000. A câștigat mandatul de primar în turul al doilea, întrunind 50,69% din voturi la o distanță foarte mică de Sorin Oprescu candidatul PDSR, care a obținut 49,31%.

Pe primul loc, în primul tur al alegerilor, din Iunie 2000, în preferințele Electoralului Bucureștean s-a aflat candidatul PDSR, cu 260.689 de voturi (41,16%), urmat de candidatul PD, Traian Băsescu, cu 108.862 (17,18%) și Călin Cătălin Chiriță (CDR) care a obținut 104.719 (16,53%)

8. Răzvan Murgeanu a fost consilier de stat în cadrul Administrației prezidențiale în mandatul lui Traian Băsescu din Iunie 2013 până în luna Octombrie a anului 2014. Anterior funcției deținute la Cotroceni, Murgeanu a fost viceprimar al Capitalei, iar în perioada 2009-2013 secretar de stat la Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, condus de Elena Udrea până în 2012.
9. Adrian Videanu este un om de afaceri și un politician român. El a deținut funcțiile de Ministru al Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri și de Viceprimar. A fost între 1990-2004 ales de 5 ori deputat de Teleorman în Parlamentul României, iar în 2005 a fost ales Primar General al Bucureștiului.
10. Sorin Oprescu a intrat în viața politică în anul 1995, ca membru al Partidului Democrației Sociale din România, deținând ulterior funcția de vicepreședinte al acestei formațiuni politice care și-a schimbat numele în PSD.

Între anii 1996-2000, el a fost consilier în Consiliul General al Capitalei Municipiului București și viceprimar general. La alegerile parlamentare din 28 Noiembrie 2004 a fost ales senator PSD de București.

A candidat la funcția de primar general al Capitalei în anul 1998, când a obținut 19,3% din totalul voturilor exprimate, și în anul 2000 când a obținut în primul tur 41,16% din voturi pierzând însă în fața lui Traian Băsescu în al doilea tur, unde a convins 49,31% din electorat. La a treia candidatură pentru Primăria Municipiului București, intrat în turul al doilea în Iunie 2008, Sorin Oprescu a obținut, potrivit rezultatelor finale anunțate de BEM, 56,55% din voturile valabile exprimate în Capitală, în timp ce contracandidatul său, Vasile Blaga, a întrunit 43,45% din sufragii.

11. Gabriela Firea, a început cariera politică în anul 1999 dar, după o scurtă perioadă, a renunțat la aceasta și a revenit în presă. Este membră a Partidului Social Democrat din August 2012, și a candidat pentru un loc în Senat în Colegiul 1- Ilfov, la alegerile din 9 Noiembrie 2012, fiind aleasă de 74,65% dintre cei care au votat. A fost membră a Comisiei Comune a Camerei Deputaților și Senatului pentru relația cu UNESCO și purtător de cuvânt a grupului senatorilor PSD.

Din 2014, a fost desemnată purtător de cuvânt al partidului, iar la alegerile prezidențiale din 2-16 Noiembrie 2014 a îndeplinit funcția de purtător de cuvânt al candidatului PSD Victor Ponta.

La 10 Februarie 2016, a fost desemnată de către Comitetul Executiv National al PSD să coordoneze filiala București, în calitate de președinte, în vederea pregătirii alegerilor locale. Pe 18 Martie 2016, a fost desemnată să candideze pentru funcția de Primar General al Municipiului București, post pe care l-a câștigat în urma alegerilor din 5 Iunie 2016. Drept urmare, având în vedere postul ocupat, nu a mai candidat la alegerile legislative din 2016.

2.7. Concluzii

În prezentul studiu, am analizat de la Revoluție până în prezent au fost aleși numai bărbați în funcția de primar și, din anul 2016, o singură femeie.

În opinia noastră, datorită realizărilor de-al lungul anilor, Gabriela Firea a ajuns Primarul General al Municipiului București demonstrând puterea și inteligența ei ca fiind prima femeie ce ocupă funcția de primar.

Astfel, în calitate de autoritate administrativă aleasă de colectivitatea locală, primarul are atribuții ca autoritate executivă și ca șef al administrației publice locale și al aparatului de specialitate, atribuții prevăzute în Legea nr. 215/2001.

Referințe

- „Primarul în România și Uniunea Europeană.” (Apostolache Mihai Cristian, Editura Universul Juridic, anul 2012)
- „Legea nr.215/2001 a administrației publice locale.”(Apostolache Mihai Cristian, Editura Universitară, ediția I, anul 2015)
- www.lagerpres.ro
- <http://www.aor.ro>
- <http://www.ziare.com>
- Puterea Discreționară și Excesul de putere în activitatea Autorităților Administrației Publice (Dana Apostol Tofan, Editura All Beck, București, anul 1999)
- Tratat de Drept Administrativ (Antonie Iorgovan, Editura All Beck, București, 1996)
- Drept Administrativ și Procedura Administrativă (Emil Bălan, Editura Universitară, București 2002)
- Drept Administrativ – Partea speciala (Mircea Preda, Editura Lumina Lex, București, 2001)

ABATEREA DISCIPLINARĂ A FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Gokceoglu SEVDA *
Alexandra-Andreea REBREAN **

Abstract

Funcționarul public este o persoană fizică, un cetățean care deține, potrivit legii, o funcție publică într-un serviciu public al unei comune, a unui oraș, județ sau municipiu. Cu toate acestea, dacă nu își îndeplinește atribuțiile de serviciu sau încalcă legea, chiar dacă este funcționar public, nu înseamnă că nu poate fi sancționat pentru fapta sa.

Iată de ce ne-am propus, în prezenta lucrare, să analizăm abaterea disciplinară a funcționarului public și să prezentăm regimul juridic al acesteia, așa cum este prevăzut de Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarului public.

Cuvinte cheie: *funcționar public, abatere disciplinară, Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarului public, comisii de disciplină, Cod de conduită.*

1. Introducere

Conform legii în vigoare în prezent, funcționarul public este persoana numită, în condițiile prezentei legi, într-o funcție publică. Persoana căreia i-a încetat raportul de serviciu din motive neimputabile ei își păstrează calitatea de funcționar public, continuând să facă parte din corpul de rezervă al funcționarilor publici.

În doctrina juridică, noțiunea de funcționar public a fost definită în sens larg, adică orice persoană care lucrează în sectorul public, în cadrul administrației publice centrale și locale și a altor servicii publice, chiar dacă sunt organizate de către organisme private (care desfășoară o activitate de interes public), și în sens restrâns, adică persoana care lucrează în sectorul bugetar în cadrul autorităților și instituțiilor publice. Acesta din urmă este înțelesul noțiunii de funcționar public care rezultă din prevederile Legii 188/1999¹.

Astfel, nu toți funcționarii administrației publice sunt funcționari publici. Nu toate persoanele care lucrează în sectorul bugetar au calitatea de funcționar public, ci numai acelea care sunt investite cu o funcție publică. Funcționarii publici au acest statut în temeiul legii și sunt supuși unui regim juridic special de drept public. Totalitatea funcționarilor publici din autoritățile

---

* Student: Gokceoglu Sevda, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail sevdamaria97@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. Univ. Dr. Ștefan Elena (e-mail stefanelena@gmail.com).

** Student: Rebrean Alexandra – Andreea, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail candy.xd96@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. Univ. Dr. Ștefan Elena (e-mail stefanelena@gmail.com).

¹ A. Trăilescu, *Drept administrativ*, Ed. All Beck, București, 2002, p.104

și instituțiile publice din administrația publică centrală și locală constituie corpul funcționarilor publici².

Prezentul studiu va analiza regimul juridic al abaterilor disciplinare al funcționarilor publici, așa cum este acesta prevăzut de către legislația în vigoare.

2. Conținutul propriu zis al lucrării

2.1. Abaterea disciplinara – temei al răspunderii administrativ disciplinare

În cele ce urmează vom prezenta ce se înțelege prin abatere disciplinară în cazul funcționarilor publici, precum și, vom preciza care sunt abaterile disciplinare prevăzute de legea cadru în materia funcționarilor publici, respectiv Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarului public³.

Abaterea disciplinară a fost analizată de autori de drept administrativ care au oferit definiții ale acesteia. Printre aceștia se află și opinia autoarei Verginia Vedinaș asupra căreia ne-am oprit. Astfel, potrivit Verginiei Vedinaș, abaterea disciplinară constituie fapta săvârșită cu vinovăție de către funcționarul public prin care acesta încalcă obligațiile ce îi revin din raportul de serviciu (de funcție publică) sau în legătură cu acesta și care afectează statutul său socio-profesional și moral⁴.

În Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarului public, abaterea disciplinară este definită astfel: *”Încălcarea cu vinovăție de către funcționarii publici a îndatoririlor corespunzătoare funcției publice pe care o dețin și a normelor de conduită profesională și civică prevăzute de lege constituie abatere disciplinară și atrage răspunderea disciplinară a acestora”*.

Precizăm faptul că abaterile disciplinare sunt prevăzute în legea care se aplică tuturor funcționarilor publici, însă, pot exista și Statute speciale prin care, în diferite domenii de activitate unde există funcționari publici, să se adauge și alte abateri specifice.

Prin alineatul 2 al articolului 77 din Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarului public, sunt enumerate faptele care constituie abateri disciplinare, iar acestea sunt:

- a. Întârzierea sistematică în efectuarea lucrărilor
- b. Neglijența repetată în rezolvarea lucrărilor
- c. Absențe nemotivate de la serviciu
- d. Nerespectarea în mod repetat a programului de lucru
- e. Intervențiile sau stăruințele pentru soluționarea unei cereri în afara cadrului legal
- f. Nerespectarea secretului profesional sau a confidențialității lucrărilor cu acest caracter
- g. Manifestări care aduc atingere prestigiului autorității sau instituției publice în care își desfășoară activitatea
- h. Desfășurarea, în timpul programului, a unor activități cu caracter politic
- i. Refuzul de a îndeplini atribuții de serviciu
- j. Încălcarea prevederilor legale referitoare la îndatoriri, incompatibilități, conflicte de interese și interdicții stabilite prin lege pentru funcționarii publici

² A.Trăilescu, *Drept administrativ*, Ed. All Beck, București, 2002, p.105

³ Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarului public, republicată în Monitorul Oficial nr.365 din 29 mai 2007.

⁴ A se vedea Verginia Vedinaș, *Drept administrativ*, Ediția a VII-a, Universul Juridic, București, 2012, p.525

- k. Alte fapte prevăzute ca abateri disciplinare în actele normative din domeniul funcției publice și a funcționarilor publici⁵.

Din practică reiese că, în activitatea zilnică, funcționarii publici pot încălca legea de o așa natură încât să fi săvârșit o abatere disciplinară, cum ar fi următoarele exemple:

- a. Întârzierea la programul de lucru
- b. Părăsirea nemotivată a locului de muncă în interes personal
- c. Falsificarea de acte
- d. Primirea de la terți sau alți salariați de bani sau alte foloase pentru activitățile prestate în timpul orelor de lucru
- e. Consumul de băuturi alcoolice atât în timpul programului cât și înafara acestuia, dar în incinta unității.

*Subiectul activ*⁶ al răspunderii administrativ-disciplinare este autoritatea publică în a cărei competență cade sancționarea ilicitului administrativ, săvârșit de făptuitor, putând fi vorba despre: un organ administrativ (de regulă); un alt organ public (prin excepție); un funcționar public. *Subiectul pasiv*⁷ al răspunderii este autorul faptei ilicite, al abaterii administrativ-disciplinare, putând fi vorba de un subiect colectiv sau unul individual de drept.

2.2. Cercetarea disciplinară

Potrivit prevederilor legale un funcționar public nu poate fi sancționat dacă nu este cercetat disciplinar. Legislația funcționarilor publici prevede obligativitatea constituirii comisiilor de disciplină, a componentei acestora, a etapelor cercetării disciplinare, a tuturor actelor care se întocmesc la finalul cercetării disciplinare.

Procedura disciplinară prevăzută de H.G. nr. 1344/2007 privind Normele de organizare și funcționare a comisiilor de disciplină presupune mai multe etape:⁸

- sesizarea Comisiei de disciplină;
- convocarea membrilor Comisiei de disciplină și a persoanelor care urmează să fie audiate;
- audierea;
- administrarea probelor;
- dezbaterea cazului;
- finalizarea procedurii;
- aplicarea sancțiunii disciplinare;
- contestarea sancțiunii disciplinare.

2.2.1. Sesizarea comisiei de disciplină

Comisia de disciplină poate fi sesizată de orice persoană care se consideră vătămată prin fapta unui funcționar public. Sesizarea se depune la registratura autorității sau instituției publice în cadrul căreia funcționarul public își desfășoară activitatea, respectiv la registratura autorității ori instituției publice la nivelul căreia este constituită comisia de disciplină competentă potrivit prezentei hotărâri.

Sesizarea se formulează în scris și trebuie să cuprindă următoarele elemente:

⁵ A se vedea Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, anterior precizată.

⁶ V. Vedinaș, *Drept administrativ*, Ed. Universul Juridic, București., 2009, p. 257.

⁷ *Idem*, p. 257.

⁸ H.G. nr. 1344/2007 privind Normele de organizare și funcționare a comisiilor de disciplină, publicată în Monitorul Oficial nr 768 din 13 noiembrie 2007.

- a. numele, prenumele, domiciliul său, sau după caz, locul de muncă și funcția deținută de persoana care a formulat sesizarea ori denumirea și sediul persoanei juridice, precum și numele și funcția reprezentatului legal
- b. numele și prenumele funcționarului public a cărui faptă este sesizată ca abatere disciplinară și denumirea autorității sau a instituției publice în care își desfășoară activitatea
- c. descrierea faptei care constituie obiectul sesizării și data săvârșirii acesteia
- d. prezentarea dovezilor pe care se sprijină sesizarea
- e. adresa de corespondență dacă este alta decât cea prevăzută litera a).
- f. data și semnătura.

2.2.2. Convocarea membrilor Comisiei de disciplină și a persoanelor care urmează să fie audiate

Convocarea membrilor Comisiei de disciplină sau a persoanelor desemnate să efectueze cercetarea administrativă în condițiile prevăzute la articolul 31 se face prin adresă, de către secretarul comisiei de disciplină la solicitarea președintelui acesteia.

Convocarea persoanelor care urmează a fi audiate pentru prezentarea în fața comisiei de disciplină sau în fața persoanelor desemnate să efectueze cercetarea administrativă în condițiile prevăzute la articolul 31 se face de către președintele comisiei de disciplină prin citație.

2.2.3. Audierea

Persoana care a formulat sesizarea se audiază separat de funcționarul public a cărui faptă a fost sesizată ca abatere disciplinară.

Audierea se consemnează într-un proces verbal distinct care conține întrebările formulate de membri comisiei de disciplină sau de persoanele desemnate să efectueze cercetarea administrativă în condițiile prevăzute la articolul 31 și răspunsurile persoanei audiate.

Potrivit legislației este obligatorie atât audiere autorului sesizării cât și a funcționarului public presupus a fi săvârșit o abatere disciplinară.

2.2.4. Administrarea probelor

Administrarea probelor presupune analiza probelor propuse în timpul audierii de către persoana care a formulat sesizarea și de către funcționarul public a cărui faptă este cercetată, precum și a probelor pe care comisia de disciplină le consideră necesare.

2.2.5. Dezbaterea cazului

Dezbaterea cazului se face de către comisia de disciplină pe baza proceselor verbale de ședință, proceselor verbale de audiere a persoanei care a formulat sesizarea și a funcționarului public a cărui faptă a fost sesizată ca abatere disciplinară, probelor administrate și a raportului persoanelor desemnate să efectueze cercetarea administrativă în condițiile prevăzute la articolul 31.

2.2.6. Finalizarea procedurii de cercetare administrativă

Procedura de cercetare administrativă se finalizează la închiderea dezbaterii cazului, în termen de 3 luni de la data încetării raporturilor de serviciu ale funcționarului public a cărui faptă a fost sesizată ca abatere disciplinară, cu excepția situației prevăzute la litera c), în măsura în care funcționarul public a cărui faptă a cercetată nu redobândește calitatea de funcționar public în această perioadă.

2.2.7. Aplicarea sancțiunii disciplinare

În termen de 10 zile calendaristice de la data primirii raportului comisiei de disciplină, persoana care are competența legală de a aplica sancțiunea disciplinară va emite actul administrativ de sancționare.

În cazul în care persoana care are competența legală de a aplica sancțiunea disciplinară aplică o altă sancțiune decât cea propusă de comisia de disciplină, are obligația de a motiva această decizie.

2.2.8. Contestarea sancțiunii disciplinară

Funcționarul public nemulțumit de sancțiunea disciplinară aplicată o poate contesta, în condițiile legii, la instanța de contencios administrativ competentă⁹.

2.3. Comisiile de disciplină

2.3.1. Rolul Comisiilor de disciplină

Pentru analizarea faptelor sesizate ca abateri disciplinare și propunerea sancțiunii disciplinare aplicabile funcționarilor publici din autoritățile sau instituțiile publice se constituie comisii de disciplină. (Articolul 3 din H.G. nr. 1344/2007 privind normele de organizare și funcționare a comisiilor de disciplină)

2.3.2. Componentă

Din comisia de disciplină face parte și un reprezentant al organizației sindicale reprezentative, sau, după caz, un reprezentant desemnat prin votul majorității funcționarilor publici pentru care este organizată comisia de disciplină, în cazul în care sindicatul nu este reprezentativ sau funcționarii publici nu sunt organizați în sindicat¹⁰.

Comisia de disciplină poate desemna unul sau mai mulți membri și poate solicita compartimentelor de control din cadrul autorităților sau instituțiilor publice să cerceteze sesizate și să prezinte rezultatele activității de cercetare¹¹.

Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, arată în cuprinsul art. 79 alin. (4) că, în cazul înalților funcționari publici, Comisia de disciplină este compusă din 5 înalți funcționari publici, numiți prin decizia primului-ministru, la propunerea ministrului administrației și internelor.

Comisiile de disciplină ale funcționarilor publici se constituie pe lângă fiecare autoritate publică centrală, județeană, prefectură, consiliul județean ori al municipiului București, pentru funcționarii publici proprii, precum și pentru cei din toate instituțiile publice și regiile autonome din subordinea acestora¹².

Modul de constituire, organizare și funcționare a comisiilor de disciplină, precum și componența, atribuțiile, modul de sesizare și procedura de lucru ale acestora se stabilesc prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Agenției Naționale a Funcționarilor Publici¹³.

2.4. Sancțiunile disciplinare

În ceea ce-i privește pe funcționarii publici și regimul regimul răspunderii disciplinare aplicabile acestora, există o reglementare-cadru, respectiv Legea nr.188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, cu modificările și completările ulterioare.

Există de asemenea, reglementări adoptate pentru diferite categorii de funcționari publici, statute speciale cum ar fi cel al polițistului, al funcționarului public parlamentar, al corpului

⁹ Potrivit H.G. nr. 1344/2007 privind normele de organizare și funcționare a comisiilor de disciplină.

¹⁰ A se vedea site-ul <https://www.scribd.com/doc/206386941/Raspunderea-Disciplinara-a-Functionarului-Public>, accesat la data 08.12.2017

¹¹ A se vedea Articolul 79 alineatul (1), (2), (3) din Legea 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici.

¹² A se vedea Valerică Dabu, *Răspunderea juridică a funcționarului public*, Global Lex, București, p.273.

¹³ A se vedea Articolul 79, alineatele (4)-(5) din Legea 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici.

diplomatic și consular, al personalului vamal, toate acestea prevăzând și sancțiuni specific categoriilor de funcționari publici pe care le reglementează.

În continuare prezentăm Sancțiunile disciplinare așa cum sunt ele prevăzute de legea nr.188/1999 privind Statutul funcționarului public astfel:

- mustrare scrisă,
- diminuarea drepturilor salariale cu 5-20% pe o perioadă de până la 3 luni,
- suspendarea dreptului de avansare în gradele de salarizare sau, după caz, de promovare în funcția publică pe o perioadă de la 1 la 3 ani;
- trecerea într-o funcție inferioară pe o perioadă de până la 1 an, cu diminuarea corespunzătoare a salariului și
- destituire din funcția publică.

În cele ce urmează vom exemplifica statutul deputaților și al senatorilor din legi sau statute speciale, altele decât Statutul funcționarului public.

Statutul deputaților și al senatorilor¹⁴ prevede sintagma de ”sancțiuni disciplinare parlamentare” și determină sfera acestor sancțiuni care include următoarele:

- atenționarea
- chemarea la ordine
- retragerea cuvântului
- îndepartarea din sală pe durata ședinței
- avertismentul
- interzicerea de a participa la lucrările Camerei din care face parte pe o perioada de cel mult 30 de zile calendaristice¹⁵.

La individualizarea sancțiunii disciplinare aplicabile funcționarului public, potrivit art. 47 din Norme adică H.G.nr. 1344/2007, privind organizarea și funcționarea comisiilor de disciplină, Comisia de disciplină va ține seama de:

- cauzele care au determinat săvârșirea abaterii disciplinare,
- împrejurările în care abaterea a fost săvârșită,
- gradul de vinovăție,
- gravitatea abaterii disciplinare și consecințele abaterii,
- conduita funcționarului public, precum și
- de existența în antecedentele disciplinare ale acestuia care nu au fost radiate în condițiile legii.

Actul administrativ de sancționare, va cuprinde în mod obligatoriu, sub sancțiunea nulității absolute, următoarele elemente, la care se anexează raportul comisiei de disciplină:

- - descrierea faptei care constituie abatere disciplinară;
- - temeiul legal în baza căruia se aplică sancțiunea disciplinară;
- - motivul pentru care a fost aplicată o altă sancțiune decât cea propusă de comisia de disciplină, în situația prevăzută la alin.(2);
- - termenul în care sancțiunea disciplinară poate fi atacată;
- - instanța competentă la care poate fi contestat actul administrativ prin care s-a dispus sancțiunea disciplinară.

---

¹⁴ Legea nr. 96/2006 privind Statutul deputaților și al senatorilor a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 49 din 22 ianuarie 2016

¹⁵ V.Vedinaș, Drept administrativ, editia a III-a, Bucuresti 2007, p.240

2.5. Drept comparat

În această secțiune vom prezenta chestiuni generale despre răspunderea funcționarilor public folosind ca material documentar lucrarea Instituției administrative europene a autoarei Dana Apostol Tofan¹⁶.

“În toate statele Uniunii Europene, sistemul disciplinar presupune respectarea a două principii fundamentale: dreptul la apărare, funcționarul trebuind să fie informat și, dacă dorește să fie asistat de un avocat și posibilitatea unui recurs în fața unui tribunal independent și imparțial.

Pentru a se realiza un asemenea obiectiv, regimul răspunderii disciplinare a funcționarului public prezintă anumite particularități, care presupun, în primul rând, implicarea unui organ colegial în delurarea procedurii de tragere la răspundere a funcționarului public.

Astfel, cea mai mare parte a statelor europene a adoptat un sistem care combină intervenția autorității ierarhice cu a unui organism reprezentativ: prima (ministru, director, șef al instituției, primar etc) dispune, la începutul procedurii, inițiativa cercetării și, la final, aplicarea sancțiunii, între cele două etape, ea trebuie să consulte o comisie compusă, cel mai adesea de o manieră paritară, din reprezentanți ai administrației și din personal, aceștia din urmă fiind aleși de funcționari sau desemnați de sindicate; în general, autoritatea ierarhică nu este obligată juridic să respecte avizul acestei comisii, dar, în realitate, ea ține cont în mare măsură de acesta.

Spre exemplu, în Franța, Consiliul de Stat a decis încă din anul 1957 că toate sancțiunile, cu excepția avertismentului și a blamului (echivalentul muștrării din sistemul românesc), vor fi pronunțate numai după emiterea avizului consiliului de disciplină.

Există chiar și prevederi constituționale ce consacră răspunderea funcționarilor, menționăm sub acest aspect, Constituția Germaniei, potrivit dispozițiilor căreia, încălcarea obligațiilor rezultate din raportul de funcție, atrage răspunderea statului sau autorităților din care funcționarul face parte. Acțiunea în justiție se introduce pentru o faptă intenționată sau neglijentă gravă și nu exclude o acțiune în daune-interese.

În Germania a fost instituită o procedură disciplinară cu caracter juridicțional: cu excepția sancțiunilor minore, decise de autoritatea ierarhică, aceasta trebuie să sesizeze o jurisdicție disciplinară care presupune magistrați profesioniști și reprezentanți ai personalului, ce va stabili o sancțiune ca un adevărat tribunal; în egală măsură, ea poate fi sesizată de un procuror disciplinar federal, care joacă în acest caz același rol cu un procuror obișnuit în materie penală.

Potrivit Constituției Belgiei funcționarii publici pot fi trași la răspundere *”pentru fapte din administrarea lor”*.

Statutul francez prevede expres că funcționarul se află față de administrați într-o situație statutară și reglementară și nu contractuală.

Statutul juridic al funcționarului este stabilit în mod general și impersonal prin legi și regulamente. Litigiile referitoare la situația funcționarului atrag competența instanțelor de contencios administrativ.

În majoritatea țărilor procedura disciplinară este reglementată distinct în cazul funcțiilor publice implicând de regulă și participarea reprezentanților personalului administrativ. În general este vorba de un aviz consultativ pe care șeful de serviciu cu atribuții în domeniul disciplinar, nu este în mod formal, obligat să-l urmeze. Asemenea eliberări din funcție pot avea loc în practică datorită unor deficiențe fizice sau intelectuale (adică insuficiență profesională) după cum arată jurisprudența din țările în care contenciosul funcției publice este mai dezvoltat.

---

¹⁶ Toate informațiile din această secțiune sunt preluate după lucrarea dnei prof. Dana Tofan, *Instituții administrative europene*, editura C.H. Beck, București 2006, p.185-187

Nu mai puțin adevărat este ca presiunea sindicatelor și fenomenele specific marilor organizații fac ca revocările din funcțiile publice să fie extrem de rare, s-ar părea cu excepția Danemarcei.

În Olanda spre exemplu experiența demonstrează că este la fel de complicat să concediezi un salariat dintr-o întreprindere privată aflată în bunăstare economică sau un funcționar din administrație; în ambele cazuri s-ar impune existent unei greșeli grave pentru că revocarea sau concedierea să aibe loc”.

3. Concluzii

În orice societate, față de cei care încalcă normele juridice, statul este nevoit să folosească forța sa de constrângere, să-i tragă la răspundere.

Instituirea răspunderii, sub toate formele acesteia față de funcționarii administrativi apare cu atât mai necesară dacă se are în vedere importanța deosebită a activității organelor administrației publice. Având ca sarcină executarea legii, funcționarii din aparatul administrativ trebuie să respecte legea, iar în cazul încălcării acesteia, să poarte întreaga răspundere pentru fapta lor¹⁷.

Prin urmare, chiar dacă sunt funcționari publici și încalcă legea, trebuie să răspundă, pentru că „nimeni nu este mai presus de lege”, așa cum bine spune Constituția României.

Referințe

- Verginia Vedinaș, *Drept administrativ*, Ediția a VII-a, Universul Juridic, București, 2012.
- Valerică Dabu, *Răspunderea juridică a funcționarului public*, Global Lex, București.
- Elena Ștefan, *Drept administrativ Partea a II-a*, Editura Universul Juridic, București, 2016.
- Dana Apostol Tofan, *Instituții administrative europene*, editura C.H.Beck, Bucuresti 2006.
- V.Vedinaș, *Drept administrativ*, editia a III-a, Bucuresti, 2007.
- A.Trăilescu, *Drept administrativ*, Ed. All Beck, București, 2002.
- Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarului public, republicată în Monitorul Oficial nr.365 din 29 mai 2007.
- H.G.nr.1344/2007 privind Normele de organizare și funcționare a comisiilor de disciplină, publicată în Monitorul Oficial nr 768 din 13 noiembrie 2007.
- [http://www.scrigroup.com/legislație/administrație/răspunderea-funcționarului public.php](http://www.scrigroup.com/legislație/administrație/răspunderea-funcționarului-public.php) la data 08.12.2017

---

¹⁷ Pentru mai multe detalii, a se vedea site-ul [http://www.scrigroup.com/legislație/administrație/răspunderea-funcționarului public.php](http://www.scrigroup.com/legislație/administrație/răspunderea-funcționarului-public.php), accesat la data 08.12.2017.

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ CENTRALĂ DE SPECIALITATE DIN ROMÂNIA

Mirel SANDU*

Abstract

Autoritățile publice în România sunt împărțite pe trei nivele : centrale, interne, locale; În această lucrare voi analiza „Administrația Publică Centrală de Specialitate din România. În prezenta lucrare mi-am propus să analizez și să cercetez autoritățile publice centrale subordonate Guvernului sau ministerelor.

Cuvinte cheie: *Constituție, autoritate publică, Guvern, Hotărâri de Guvern, autorități administrative centrale de specialitate.*

1. Introducere

Potrivit art. 117 alin. (2) Constituție¹, Guvernul și ministerele pot înființa organe de specialitate în subordinea lor în două condiții, prima având în vedere ca legea să le recunoască competența iar a doua condiție are în vedere să existe aviz de la Curtea de Conturi².

Primele ministere în România s-au înființat începând cu anul 1831, în baza Regulamentelor Organice, în Muntenia, și în 1832 în Moldova, unele ranguri boierești fiind transformate în funcții de miniștri. Ministerele reprezintă o categorie distinct de organe în cadrul sistemului autorităților administrației publice, având rolul de a organiza exercitarea și a exercita în concret legile în anumite domenii de activitate³.

2. Conținutul propriu zis al lucrării

După cum rezulta și din titlul acestei categorii de organe ale autorităților publice, și anume „Administrația Publică Centrală de Specialitate din România”, rezultă că administrația publică centrală de specialitate se realizează numai ca administrație statală.

Având în vedere organele administrative centrale de specialitate în subordinea Guvernului fac parte următoarele autorități: A.N.P.C – Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului, I.N.S- Instituția Națională de Statistică, A.D.S- Agenția Domeniilor Statului s.a.

---

* Student, Facultatea de Relații Internaționale și Administrative „Nicolae Titulescu”, din București (e-mail) sandu.mirel@yahoo.com . Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. Univ. dr. Ștefan Elena Emilia e-mail elenastefan@gmail.com .

¹ Constituția României revizuită

² Toate informațiile prezentate în lucrare sunt documentate și precizate la finalul lucrării, la bibliografie.

Pe larg, a se vedea sursele studiate : <https://legeaz.net/constitutia-romaniei/articolul-117-constitutie> accesate la data de 18 decembrie 2017.

³ Surse studiate au fost diverse dintre care si :

<http://www.creeaza.com/legislatie/administratie/ADMINISTRATIA-CENTRALA-DE-SPEC345.php> la data de 18 decembrie 2017.

Potrivit art. 28 alin. 1 din ordonanță, atribuțiile, modul de organizare și funcționare ale Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, precum și relațiile dintre aceasta și alte organisme competente în domeniu se stabilesc prin hotărâri ale Guvernului⁴

A.N.P.C.- Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului.

Am studiat Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului și aceasta funcționează ca organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Guvernului și în coordonarea ministrului economiei, comerțului și turismului, este finanțată integral de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Economiei, Comerțului și Turismului. Aceasta autoritate coordonează și realizează strategia și politica Guvernului în domeniul protecției consumatorilor, acționează pentru prevenirea și combaterea practicilor care dăunează vieții, sănătății, securității și intereselor economice ale consumatorilor⁵.

I.N.S.- Institutul Național de Statistică.

În ceea ce privește Institutul Național de Statistică, din ce am studiat personal, acesta coordonează și organizează statistica oficială din România, este un organ de specialitate al administrației publice centrale, are personalitate juridică și este în subordinea Guvernului fiind finanțat de la bugetul de stat.

În realizarea obiectului său de activitate, stabilit potrivit legii, care se întemeiază pe principiul autonomiei, confidențialității, transparenței, relevanței, proporționalității, deontologiei statistice și raportului cost/eficiență, Institutul Național de Statistică are următoarele atribuții:⁶

- a. elaborează sistemul de indicatori statistici, metodologiile de calcul, tehnologiile și standardele specifice de obținere a indicatorilor.
- b. organizează și conduce cercetările statistice referitoare la fenomenele și procesele economico-sociale, prin recensăminte, anchete statistice totale sau prin sondaje.
- c. proiectează, tipărește și difuzează formularele cercetărilor statistice și instrucțiunile de completare aferente;
- d. culege, prelucrează și stochează date și informații în vederea asigurării bazelor de date statistice;
- e. coordonează elaborarea clasificărilor și a nomenclatoarelor unitare de interes național din domeniul său de activitate;
- f. proiectează, realizează și exploatează sistemul informatic statistic;
- g. elaborează studii și analize pentru caracterizarea evoluției economico-sociale;
- h. desfașoară activități de cercetare științifică în domeniul statisticii;
- i. informează opinia publică, precum și autoritățile publice cu privire la evoluția economică și socială a țării și furnizează utilizatorilor interesați indicatorii statistici obținuți;

În ceea ce privește conducerea Institutului Național de Statistică, acesta este condus de către un președinte cu rang de secretar de stat, ajutate de trei vicepreședinți cu rang de subsecretar de stat, unul din vicepreședinți are atribuții directe în problemele activității de integrare europeană, al doilea are ca atribuție directă coordonarea activității de statistic economic și social, iar al treilea are ca atribuție directă coordonarea infrastructurii statistice și activitatea de tehnologia informației (IT).

---

⁴ S-a accesat <https://legeaz.net/dictionar-juridic/anpc-autoritate-nationala-protectie-consumatori> la data de 18 decembrie 2017.

⁵ S-a accesat http://www.anpc.gov.ro/anpcftp/legislatie/150209/rof_150209.pdf la data de 08 martie 2018

⁶ S-a accesat <http://www.insse.ro/cms/ro/content/prezentare-generală> la data de 08 martie 2018

Vicepreședintele care coordonează activitatea de statistică este înlocuitorul de drept al președintelui Institutului Național de Statistică.

Principalele obiective ale Institutului Național de Statistică sunt:

- a. producerea informațiilor statistice operative necesare factorilor de decizie ai strategiei economico-sociale;
- b. asimilarea indicatorilor statistici specifici economiei de piață și implementarea metodologiilor de cercetare și calcul în concordanță cu standardele și practica internațională;
- c. dezvoltarea statisticii calitative, în completarea celei tradiționale;
- d. extinderea și diversificarea mijloacelor de diseminare a datelor;
- e. cooperarea cu alte instituții naționale de statistică în vederea dezvoltării unui sistem statistic durabil, derularea de proiecte statistice în vederea asigurării comparabilității datelor statistice cu statisticile altor țări și alinierea la standardele UE.

A.D.S.- Agenția Domeniilor Statului

Din datele ce reies din studiarea Agenției Domeniilor Statului, aceasta trece din subordinea Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale în cea a Guvernului, potrivit modificărilor aduse de Legea nr. 17/ 2014⁷ astfel Agenția va fi finanțată integral de la bugetul de stat prin bugetul Secretariatului General al Guvernului, aceasta se va afla în subordinea Guvernului, dar va fi în coordonarea tehnică a Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale.

În ceea ce privește structura organizatorică și regulamentul de organizare și funcționare se vor aproba prin hotărâre de Guvern, agenția va fi condusă de un președinte (cu rang de secretar de stat) și un vicepreședinte (cu rang de subsecretar de stat), iar ambii vor fi numiți în funcție de către un prim-ministru.

Având în vedere Hotărârea de Guvern 1/2013 ce are în vedere organizarea și funcționarea Ministerului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice aceștia au în subordine: A.N.L.- Agenția Națională pentru Locuință, A.N.F.P.- Agenția Națională a Funcționarilor Publici, A.N.R.S.- Autoritatea Națională de Reglementare pentru Servicii.

A.N.L.- Agenția Națională pentru Locuință.

Agenția Națională pentru Locuințe este o instituție de interes public din România, înființată în 1998, având ca scop pentru dezvoltarea construcției de locuințe la nivel național în realizarea scopului propus, agenția poate dobândi, în condițiile legii, construcții aflate în diferite stadii de execuție și terenurile aferente acestora, destinate construcției de locuințe.

Conform prevederilor legii, Agenția Națională pentru Locuințe are printre obiective promovarea și dezvoltarea unor programe de investiții publice în construcția de locuințe pentru tineri, destinate închirierii, dar și dezvoltarea unor programe de construcții de locuințe proprietate privată, cu finanțare prin credit ipotecar.

Prin programul de locuințe pentru tineri destinate închirierii, ANL a construit aproximativ 25.000 de apartamente până la finele anului 2009, și 36.000 până în iunie 2016, în prezent sunt înregistrate la administrațiile publice locale aproximativ 100.000 de cereri de locuințe pentru tineri, Agenția Națională pentru Locuințe a anunțat că are în lucru în anul 2016 peste 1.150 de imobile.

A.N.F.P.- Agenția Națională a Funcționarilor Publici

Agenția Națională a Funcționarilor Publici a fost înființată prin Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, cu scopul de a asigura managementul funcțiilor publice și cel al funcționarilor publici. ANFP funcționează în subordinea Ministerului Dezvoltării Regionale,

⁷ S-a accesat <https://legestart.ro/agentia-domeniilor-statului-trece-in-subordinea-guvernului-la-data-de-8-martie-2018>

Administrației Publice și Fondurilor Europene, conform Hotărârii Guvernului nr. 15/2017 privind organizarea și funcționarea Ministerului Dezvoltării Regionale, Administrației Publice și Fondurilor Europene.

În ceea ce privește atribuțiile ANFP acestea se regăsesc în Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici (2)⁸ cu modificările și completările ulterioare, iar activitatea ANFP este reglementată de prevederile Hotărârii de Guvern nr. 1000/2006 cu modificările și completările ulterioare.

Cât despre conducerea Agenției este asigurată de un președinte, cu rang de secretar de stat, ajutat de un vicepreședinte cu rang de subsecretar de stat, numiți prin decizia primului ministru, la propunerea ministrului Dezvoltării Regionale, Administrației Publice și Fondurilor Europene⁹.

Atribuțiile principale ale Agenției Naționale a Funcționarilor Publice sunt:

- elaborarea cadrului legislativ privind funcția și funcționarii publici;
- monitorizarea și controlul aplicării reglementărilor în domeniu;
- gestionarea programelor privind funcția publică, prin intermediul cărora se realizează managementul funcției și funcționarilor publici;
- colaborarea cu alte instituții din țară și din străinătate, în vederea perfecționării pregătirii profesionale a funcționarilor publici;
- centralizarea nevoilor de instruire ale funcționarilor publici;
- furnizarea programelor de formare și perfecționare profesională pentru personalul din administrația publică;
- administrarea bazei de date cuprinzând evidența națională a funcțiilor publice și a funcționarilor publici.

A.R.N.S.- Autoritatea Națională de Reglementare pentru Servicii.

Administrația Națională a Rezervelor de Stat (ANRS) este un organ de specialitate al administrației publice centrale România, aflat în subordinea Ministerului Administrației și Internelor¹⁰.

În noiembrie 2009, ANRS a fost comasată cu Oficiul Central de Stat pentru Probleme Speciale, rezultând Administrația Națională a Rezervelor de Stat și Probleme Speciale.

Este finanțată integral de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Administrației și Internelor. ANRS deține stocuri anuale de grâu de circa 250.000 de tone.

Ministerele

Potrivit Legii 90/2001 în ceea ce privește organizarea și funcționarea administrației publice centrale de specialitate, art. 19 alin. (1), (2), și (3) :

1. Ministerul reprezintă autoritatea de cel mai înalt rang a administrației publice centrale de specialitate care exercită administrația publică în domeniile de activitate pentru care sînt înființate și pentru care sînt responsabile.
2. Ministerele se organizează și funcționează doar în subordinea Guvernului, potrivit prevederilor Constituției, Legii cu privire la Guvern și prezentei legi.
3. Ministerele, în baza hotărârii Guvernului, pot avea în subordinea lor organe administrative centrale (servicii și agenții), competența teritorială a cărora este la nivelul întregii țări, și care au o competență materială de specialitate în ramură sau

⁸ Legea nr. 188/1999 alin. (2) http://www.dreptonline.ro/legislatie/lege_statutul_funcionarului_public.php

⁹ S-a accesat http://www.anfp.gov.ro/continut/Prezentare_ANFP la data de 8 martie 2018

¹⁰ S-a accesat https://ro.wikipedia.org/wiki/Administra%C8%9Bia_Na%C8%9Bional%C4%83_a_Rezervelor_de_Stat_%C8%99i_Probleme_Speciale la data de 8 martie 2018

subramură, ori domeniul de activitate pentru care au fost înființate și care, de altfel, au determinat înființarea lor¹¹.

Cât privește temeiul legal al organizării acestor organe, acesta este prevăzut de dispozițiile art. 42 din Legea nr. 90/2001, potrivit căreia „ministerele pot înființa în subordinea lor de organe de specialitate,, .

O altă dispoziție din cuprinsul Legii nr. 90/2001 care are în vedere organele de specialitate din subordinea ministerelor este reprezentată de art. 44 alin. (4) , potrivit căruia numirea și eliberarea din funcție a conducătorilor acestor organe este de competența ministrului.

Această normă trebuie însă corelată cu dispozițiile art. 16 lit. (d) din această lege care statuează că numirea și eliberarea din funcție a secretarilor de stat este de competența primului-ministru. Prin urmare, în situația în care conducătorii unor organe de specialitate din subordinea ministerelor dețin funcția de secretar de stat, ei vor fi numiți și eliberați de prim-ministru , nu de ministru¹².

Ministerul de Interne

Având în vedere Hotărârea de Guvern 416/2007 Ministerul de Interne are în subordine : Poliția Română, Jandarmeria, I.G.S.U.- Inspectoratul General pentru Situații de Urgență.

Așa cum rezultă din exemplele de mai sus, denumirea acestor organe de specialitate este la fel de diversă ca și în cazul organelor de specialitate din subordinea Guvernului : ,, agenție națională,, ; ,,oficiu,, ; ,, birou, inspectorat, inspecție de stat,, ș.a.

Cu privire la funcția pe care o ocupă conducătorii organelor de specialitate din subordinea ministerelor, acesta este în unele cazuri, de: ,, director general,, în altele de, președinte sau de șef de oficiu, etc.

Numirea și eliberarea din funcție a conducătorilor acestor organe sunt, în principiu, de competența ministrului, afară de cazul în care prin actul normativ se prevede că acestea se fac de primul-ministru, situație în care funcția conducătorilor este asimilată cu funcția de secretar de stat, iar a adjuncților lor cu aceea de subsecretar de stat.

Cât privește sancționarea disciplinară a conducătorilor organelor de specialitate din subordinea ministerelor, ministerul poate să facă acest lucru numai pentru cei pe care i-a numit el în funcție ; dacă numirea a fost făcută de primul-ministru, sancționarea nu poate fi făcută decât de Primul-ministru, ministrul în cauză putând să propună sancțiunea .

Autoritățile administrative autonome

Potrivit dispozițiilor art. 116 alin. (2) și art. 117 alin. (3) , din Constituție , administrația centrală de specialitate se realizează nu numai de către ministere și de ,, alte organe de specialitate,, din subordinea Guvernului ori a ministerelor, ci și de către, ,, autoritățile administrative autonome,,¹³

Aceste autorități, deși prin natura lor juridică și a activităților pe care le realizează, sunt autorități administrative, ele nu se subordonează nici Guvernului nici unor ministere sau alte organe de specialitate ale administrației publice, ci sunt așa cum le califică prevederile constituționale, ,, autoritățile autonome,, .

Unele din aceste autorități sunt prevăzute de dispozițiile constituționale care le și nominalizează , acestea sunt : Avocatul Poporului, Curtea Constituțională, Curtea de Conturi, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Consiliul Economic și Social.

¹¹ Legea nr. 90/2001 art.19 alin. (1) , (2) , (3) .

¹² Mircea Preda, Benoica Vasilescu, Drept administrativ, partea specială , ediție actualizată pe baza legislației în vigoare la data de 31 decembrie 2006, București, pag.122-123

¹³ Mircea Preda, Benoica Vasilescu , Drept administrativ, partea specială , ediție actualizată pe baza legislației în vigoare la data de 31 decembrie 2006, București, pag 126 .

Altele însă, nu sunt nominalizate prin Constituție, ci sunt înființate prin lege organică, în conformitate cu dispozițiile art. 117 alin. (3) din Constituție, acestea sunt : C.N.A- Consiliul Național al Audiovizualului, S.R.I. - Serviciul Român de Informații, S.I.E- Serviciul de Informații Externe, C.N.S.A.S. - Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, C.N.V.M.- Comisia Națională a Vămirilor Mobile, Consiliul Concurenței.

Chiar dacă unele din aceste autorități publice sunt prevăzute expres de Constituție, totuși organizarea, funcționarea și atribuțiile lor, sunt reglementate tot prin lege organică, în concordanță cu prevederile art. 117 alin.(3) din Constituție.

În continuare vom prezenta câteva aspecte legate de organizarea și funcționarea unora dintre autoritățile administrative autonome :

Avocatul Poporului

Instituție similară cu ombudsmanul din țările vest-europene, actul normativ care reglementează organizarea și funcționarea acestei instituții este Legea nr. 35/1997¹⁴

Potrivit art. 1 și 2 din lege, Avocatul Poporului are drept scop apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor în raporturile acestora cu autoritățile publice, fiind o autoritate publică autonomă și independentă față de orice altă autoritate publică.

Avocatul Poporului nu poate fi supus nici unui mandat imperativ sau reprezentativ. Nimeni nu îl poate obliga să se supună, instrucțiunilor sau dispozițiilor sale. În exercitarea atribuțiilor sale, Avocatul Poporului nu se substituie autorităților publice.

Avocatul Poporului este numit pe o durată de 5 ani de Camera Deputaților și de Senat.

Curtea Constituțională – potrivit art. 142 alin. (1) din Constituție, Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției, ea asigură controlul constituționalității legilor, al tratatelor internaționale, al regulamentelor Parlamentului și al ordonanțelor Guvernului.

Curtea Constituțională se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului.

Curtea Constituțională se compune din nouă judecători, numiți pentru un mandat de 9 ani, care nu poate fi prelungit sau înnoit, cei nouă judecători sunt numiți astfel : trei judecători sunt numiți de Camera Deputaților, trei de Senat și trei de Președintele României¹⁵.

Curtea de Conturi – este o altă autoritate autonomă prevăzută de Constituție. Potrivit art. 140 din Legea fundamentală, Curtea de Conturi exercită controlul asupra modului de formare, administrare și de întrebuințare a resurselor financiare ale statului și ale sectorului public.

În forma inițială, Constituția abilită Curtea de Conturi să exercite și atribuții jurisdicționale plasând-o, astfel, mai aproape de activitatea specifică autorităților puterii judecătorești.

Curtea de Conturi este alcătuită din consilieri de conturi, numiți de Parlament pentru un mandat de 9 ani, care nu poate fi prelungit sau înnoit. Membrii Curții de Conturi sunt independenți în exercitarea mandatului lor și inamovibili pe toată durata acestuia. Ei sunt supuși incompatibilităților prevăzute de lege pentru judecători¹⁶.

Consiliul Suprem de Apărare a Țării – având în vedere art.119 din Legea fundamentală, C.S.A.T. organizează și coordonează unitar activitățile care privesc apărarea țării și securitatea națională, participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere și de restabilire a păcii.

¹⁴ Legea nr. 35/1997 a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr 844 din 15 septembrie 2004.

¹⁵ Mircea Preda, Benoica Vasilescu, *Drept administrativ, partea specială*, ediție actualizată pe baza legislației în vigoare la data de 31 decembrie 2006, București, pag. 130

¹⁶ Mircea Preda, Benonica Vasilescu, *Drept administrativ, partea specială*, ediție actualizată pe baza legislației în vigoare la data de 31 decembrie 2006, București, pag 133

Funcția de președinte al C.S.A.T. este îndeplinită de Președintele României, iar aceea de vicepreședinte este îndeplinită de primul-ministru

Membrii Consiliului Suprem de Apărare a Țării sunt: ministrul apărării, ministrul administrației și internelor, ministrul afacerilor de externe, ministrul justiției, ministrul economiei și comerțului, ministrul finanțelor publice, directorul Serviciului Român de Informații, directorul Serviciului de Informații Externe, șeful Statului Major General și consiliul prezidențial pentru securitate națională.

În exercitarea atribuțiilor ce îi revin, C.S.A.T. emite hotărâri, care sunt obligatorii pentru autoritățile administrației publice și instituțiile publice la care se referă¹⁷.

Consiliul Economic și Social – este de asemenea o autoritate autonomă fiind consacrată de ar.141 din Constituție ca organ consultativ al Parlamentului și Guvernului în domeniile de specialitate stabilite prin legea sa organică.

Consiliul Economic și Social este o instituție publică de interes național, tripartită, autonomă constituită în scopul realizării dialogului social la nivel național dintre patronat, sindicate și Guvern și a climatului de stabilitate și pace socială.

Consiliul Economic și Social are rol consultativ, în stabilirea strategiilor și politicilor economice și sociale, în aplanarea stărilor conflictuale, la nivel de ramură, sau la nivel național apărute între partenerii sociali precum și în realizarea, promovarea și dezvoltarea dialogului social și a solidarității sociale.

3. Concluzii:

Așa cum am arătat în partea introductivă a acestei lucrări, subiectul pe care l-am analizat s-a referit la autoritățile care compun administrația publică centrală de specialitate și am exemplificat acele autorități: ministere, ADS, Curtea de Conturi, ANFP etc

Referințe

- Mircea Preda, Benoica Vasilescu, *Drept administrativ, partea specială*, ediție actualizată pe baza legislației în vigoare la data de 31 decembrie 2006, București, pag.122-123
- Elena Ștefan, *Drept administrativ, Partea I*, Editura Universul Juridic, București, 2016.
- Legea nr. 35/1997 a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr 844 din 15 septembrie 2004.
- Constituția României revizuită
- <https://legeaz.net/constitutia-romaniei/articolul-117-constitutie> accesate la data de 18 decembrie 2017.
- <http://www.creeaza.com/legislatie/administratie/ADMINISTRATIA-CENTRALA-DE-SPEC345.php> la data de 18 decembrie 2017.
- <https://legeaz.net/dictionar-juridic/anpc-autoritate-nationala-protectie-consumatori> la data de 18 decembrie 2017.
- http://www.anpc.gov.ro/anpcftp/legislatie/150209/rof_150209.pdf la data de 08 martie 2018
- <http://www.insse.ro/cms/ro/content/prezentare-generală> la data de 08 martie 2018

---

¹⁷ Mircea Preda, Benoica Vasilescu, *Drept administrativ, partea specială*, ediție actualizată pe baza legislației în vigoare la data de 31 decembrie 2006, București, pag 134

- <https://legestart.ro/agentia-domeniilor-statului-trece-in-subordinea-guvernului> la data de 8 martie 2018
- Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarului public, http://www.dreptonline.ro/legislatie/lege_statutul_functionarului_public.php
- http://www.anfp.gov.ro/continut/Prezentare_ANFP la data de 8 martie 2018
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Administra%C8%9Bia_Na%C8%9Bional%C4%83_a_Rezervelor_de_Stat_%C8%99i_Probleme_Speciale la data de 8 martie 2018
- Legea nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului și a ministerelor.

ACTIVITATEA PRIMARULUI ȘI A VICEPRIMARULUI

Viorica-Daniela RENȚEA*

Petre-Florian IONICĂ**

Abstract

În prezenta lucrare vom analiza autoritățile publice locale cel mai aproape de cetățean.

Comunele, orașele, și sectoarele Municipiului București au câte un primar, iar Municipiul București are un primar general. Primarii sectoarelor Municipiului București sunt în relații de subordonanță față de primarul general al Municipiului București.

Prin urmare, vom detalia în acest studiu, în concret regimul juridic al funcției de primar și viceprimar. De asemenea, am analizat într-un studiu de caz activitatea primarului din sectorul 3 București.

Cuvinte cheie: *autorități publice locale, primar, viceprimar, Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală*

1. Introducere

Astăzi, primarul este autoritatea executivă a administrației publice locale care îndeplinește în același timp și rolul de reprezentant al statului în relațiile cu persoane fizice și juridice din țară și din străinătate, precum și în justiție, ă unitatea administrativ teritorială în care a fost ales¹.

Conform Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală². Primarii se aleg prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat de cetățenii cu drept de vot din unitatea administrativ-teritorială ă care urmează să-și exercite mandatul.

Potrivit Legii nr.67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale³, este declarat primar candidatul care a intrunit majoritatea voturilor valabile xprimate

---

* Student la *Administrație publică*, Facultatea de Relații Internaționale și Administrative, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București: (e-mail: danielarentea92@gmail.com). Acest sudiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ștefan Elena, (e-mail: stefanelena@gmail.com)

** Student la *Administrație publică*, Facultatea de Relații Internaționale și Administrative, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București: (e-mail: danielarentea92@gmail.com). Acest sudiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ștefan Elena, (e-mail: stefanelena@gmail.com)

¹ Toate informațiile prezentate de noi în această lucrare au fost documentate din cărți de drept administrativ, constituție, legi, pagini de internet care se regăsesc precizate la finalul lucrării, în capitolul bibliografie

² Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală, republicată în M.Of nr.123 din 20 februarie 2007, cu modificările și completările ulterioare.

³ Legea nr.67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, republicată în M.Of nr.333 din 17 mai 2007

2. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Autorități publice locale

Autoritățile administrației publice prin care se realizează autonomia locală în comune, orașe și municipii sunt consiliile locale, comunale, orașenești și municipale, ca autorități deliberative, și primării, ca autorități executive. Consiliile locale și primării se aleg în condițiile prevăzute de legea privind alegerile locale.

Consiliile locale și primării se aleg în condițiile prevăzute de Legea privind alegerile locale nr.67/2004, și funcționează ca autorități ale administrației publice locale care rezolvă treburile publice din comune, orașe și municipii în condițiile legii⁴.

În fiecare județ se constituie un consiliu județean, ca autoritate a administrației publice locale, pentru coordonarea activității consiliilor comunale, orașenești și municipale, în vederea realizării serviciilor publice de interes județean. Consiliile județene și consiliile locale sunt alese pe baza scrutinului de listă, în timp ce primării sunt aleși pe baza scrutinului uninominal.

Alegerile se desfășoară pe circumscripții electorale. Pentru consiliile locale, circumscripția electorală o constituie comuna, orașul, municipiul, subdiviziunile administrativ-teritoriale ale municipiilor, iar pentru consiliile județene circumscripția electorală este județul. Propunerile de candidați pentru consilieri și pentru primari se fac pe circumscripții electorale. Candidaturile se depun de către partidele și alianțele politice legal constituite. Se pot depune și candidaturi independente.

Mandatul primarului, consiliului local, respectiv al celui județean, este de 4 ani, și poate fi prelungit numai prin lege organică, în caz de război sau catastrofă, în cazul consiliului local sau județean, respectiv în caz de război, calamitate naturală, dezastru sau sinistru deosebit de grav, în cazul primarului (art.39,72 și 105 din Legea nr.215/2001).

Consiliul local sau consiliul județean, precum și primarul ales în cursul unui mandat, ca urmare a dizolvării consiliului local sau județean, respectiv a vacanței postului de primar, încheie mandatul precedentei autorități a administrației publice locale. Consiliul local sau consiliul județean, precum și primarul, aleși în urma organizării unor noi unități administrativ-teritoriale sau în urma dizolvării unor consilii, respectiv vacantării unor posturi de primari, își exercită mandatul numai până la organizarea următoarelor alegeri locale generale.

2.2. Primarul

Din perspectiva dreptului comparat, funcția de primar reprezintă o formă tradițională în administrația publică locală, nu numai din Europa, dar și din alte continente, ca, de exemplu, în America, unde a pătruns influența europeană. S-a impus soluția alegerii consiliului local și a primarului de către locuitorii comunei rurale, pe baza votului cenziar, fiind scutiți de cens numai anumiți funcționari și liber profesioniști. Primarul era magistratul comunal, căruia legea îi încredința întreaga administrație a comunei, dar, în același timp, și delegatul puterii centrale, în comunele rurale, unde trebuia să fie confirmat de prefect. În comunele urbane, primarul era numit Domn, dintre primii trei consilieri care întruniseră cele mai multe voturi. Reglementările ulterioare au consacrat soluția alegerii primarului de către consiliu. Indiferent de forma sub care era învestit, numit sau ales, primarul avea, pentru perioada mandatului său, calitatea de funcționar public⁵.

⁴ Detalii privind alegerile autorităților administrației publice locale se găsesc pe larg în Legea nr.67/2004

⁵ Dana Apostol Tofan, *Drept Administrativ*, Editura C.H.Beck, curs universitar, București, pag.340

În funcție de specificul activității la care se refera, privind atribuțiile primarului, prevăzute în art. 68 din Legea administrației publice locale, nr. 215/2001 pot fi clasificate în mai multe categorii:⁶

- - atribuții privind asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a prevederilor Constituției, precum și punerea în aplicare a legilor, a decretelor Președintelui României, a hotărârilor și a ordonanțelor Guvernului; luarea măsurilor necesare și acordarea sprijinului pentru aplicarea ordinelor și instrucțiunilor cu caracter normativ ale miniștrilor și ale celorlalți conducători ai autorităților administrației publice centrale, precum și a hotărârilor consiliului județean; prin exercitarea acestei categorii de atribuții se urmărește îmbinarea intereselor generale ale statului cu cele ale localității pe care primarul o reprezintă;
- - atribuții privind aducerea la îndeplinire a hotărârilor consiliului local: în situația în care primarul apreciază ca o hotărâre este ilegală, în termen de 3 zile de la adoptare îl sesizează pe prefect;
- - atribuții în domeniul economic și financiar: întocmește proiectul bugetului local și contul de încheiere a exercițiului bugetar și le supune spre aprobare consiliului local, exercită funcția de ordonator principal de credite; verifică, din oficiu sau la cerere, încasarea și cheltuirea sumelor din bugetul local și comunica de îndată consiliului local cele constatate;
- - atribuții în domeniile social, cultural, științific și urbanistic: asigură ordinea publică și liniștea locuitorilor, prin intermediul poliției, jandarmeriei, gardienilor publici, pompierilor și unităților de protecție civilă, care au obligația să răspundă solicitărilor sale, în condițiile legii; ia măsuri pentru prevenirea și limitarea urmărilor calamităților, catastrofelor, incendiilor, epidemiilor sau epizootiilor, împreună cu organele specializate ale statului; ia măsuri pentru elaborarea planului urbanistic general al localității și îl supune spre aprobare consiliului local;
- - atribuții în domeniul organizatoric: poate propune consiliului local consultarea populației prin referendum, cu privire la problemele locale de interes deosebit; ia măsurile prevăzute de lege cu privire la desfășurarea adunărilor publice etc.

2.3 Funcțiile și atribuțiile primarului:

1. Primarul îndeplinește o funcție de autoritate publică. El este șeful administrației publice locale și al aparatului propriu pe care îl conduce și-l controlează.
  2. Primarul participă la ședințele Consiliului Local și are dreptul să își exprime punctul de vedere asupra tuturor problemelor supuse dezbaterii.
  3. Principalele atribuții ale Primarului, reglementate de prevederile art. 68, 69 și 71 din Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală, sunt următoarele:⁷
- Asigură respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a prevederilor Constituției, precum și punerea în aplicare a legilor, a decretelor Președintelui României, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului; dispune măsurile necesare și acorda sprijin pentru aplicarea ordinelor și instrucțiunilor cu caracter normativ ale miniștrilor și ale

⁶Din Constituția României, Art.68, (1) Ședințele celor două Camere sunt publice, (2) Camerele pot hotărâri ca anumite ședințe să fie secrete.

⁷ Din legea nr.215/2001, Art. 71.(1) În exercitarea atribuțiilor sale primarul emite dispoziții cu caracter normativ sau individual. Acestea devin executorii numai după ce sunt aduse la cunoștința publică sau după ce au fost comunicate persoanelor interesate, după caz. (2) Prevederile Art. 49 și ale Art. 50 alin. (2) se aplică în mod corespunzător

- celorlalți conducători ai autorităților administrației publice centrale, precum și a hotărârilor consiliului județean;
- Asigură aducerea la îndeplinire a hotărârilor consiliului local. În situația în care apreciază că o hotărâre este ilegală, în termen de 3 zile de la adoptare îl sesizează pe prefect;
  - Poate propune consiliului local consultarea populației prin referendum, cu privire la problemele locale de interes deosebit. Pe baza hotărârii consiliului local ia măsuri pentru organizarea acestei consultări, în condițiile legii;
  - Prezintă consiliului local, anual sau ori de câte ori este necesar, informații, privind starea economică și socială a comunei sau a orașului, în concordanță cu atribuțiile ce revin autorităților administrației publice locale, precum și informări asupra modului de aducere la îndeplinire a hotărârilor consiliului local;
  - Întocmește proiectul bugetului local și contul de încheiere a exercițiului bugetar și le supune spre aprobare consiliului local;
  - Exerciță funcția de ordonator principal de credite;
  - Verifică, din oficiu sau la cerere, încasarea și cheltuirea sumelor din bugetul local și comunică de îndată consiliului local cele constatate;
  - Ia măsuri pentru prevenirea și limitarea urmărilor calamităților, catastrofelor, incendiilor, epidemiilor sau epizootiilor, împreună cu organele specializate ale statului. În acest scop poate mobiliza populația, agenții economici și instituțiile publice din oraș, acestea fiind obligate să execute măsurile stabilite în planurile de protecție și intervenție elaborate pe tipuri de dezastru.
  - Asigură ordinea publică și liniștea locuitorilor, prin intermediul poliției, jandarmeriei, gardienilor publici, pompierilor și unităților de protecție civilă, care au obligația să răspundă solicitărilor sale, în condițiile legii;
  - Îndrumă și supraveghează activitatea gardienilor publici, conform angajamentelor contractuale;
  - Ia măsurile prevăzute de lege cu privire la desfășurarea adunărilor publice;
  - Ia măsuri de interzicere sau de suspendare a spectacolelor, reprezentațiilor sau a altor manifestări publice care contravin ordinii de drept ori atentează la bunele moravuri, la ordinea și liniștea publică;
  - Controlează igiena și salubritatea localurilor publice și produselor alimentare puse în vânzare pentru populație, cu sprijinul serviciilor de specialitate;
  - Ia măsuri pentru prevenirea și combaterea pericolelor provocate de animale, în condițiile legii;
  - Ia măsuri pentru elaborarea planului urbanistic general al localității și îl supune spre aprobare consiliului local;
  - Asigură respectarea prevederilor planului urbanistic general, precum și ale planurilor urbanistice zonale și de detaliu⁸;
  - Asigură repartizarea locuințelor sociale pe baza hotărârii consiliului local;
  - Asigură întreținerea și reabilitarea drumurilor publice, proprietatea orașului, instalarea semnelor de circulație, desfășurarea normală a traficului rutier și pietonal, în condițiile legii;
  - Exerciță controlul asupra activităților din târguri, piețe, oboare, locuri și parcuri de distracție și ia măsuri pentru buna funcționare a acestora;

---

⁸ Potrivit: <http://primariasohatu.ro/sites/default/files/PRIMARIA/Primarul.html>

- Conduce serviciile publice locale; asigură funcționarea serviciilor de stare civilă și de autoritate tutelară; supraveghează realizarea măsurilor de asistență și ajutor social;
- Îndeplinește funcția de ofițer de stare civilă;
- Emite avizele, acordurile și autorizațiile date în competența sa prin lege;
- Propune consiliului local spre aprobare, în condițiile legii, organigrama, statul de funcții, numărul de personal și regulamentul de organizare și funcționare a aparatului propriu de specialitate;

2.4 Viceprimarul

Statutul viceprimarului este reglementat foarte succint în conținutul actului cadru legal. Am fi chiar tentați să susținem că prin modificările aduse prin Legea nr.286/2006, statutul viceprimarului a devenit neclar decât înainte.

Astfel, după cum deja am remarcat mai devreme, a dispărut pur și simplu prevederea care se referea la atribuțiile ce trebuiau delegate viceprimarului de către primar, în termen de 30 de zile.

Vom reține, deci, în acest context, conținutul alin.(2) și (3) din art.57 al Legii nr.215/2001, republicată care se referă la a prevedea expres principiul subordonării viceprimarului, primarului, fiind și înlocuitorul de drept al acestuia, care îi poate delega atribuțiile sale. Viceprimarul este ales cu votul majorității consiliilor locale în funcție, din rândul membrilor acestuia⁹.

Prin urmare, și de aceasta dată, ca și în vechea lege în materie, activitatea viceprimarului depinde de bunăvoința primarului care îi poate delega atribuțiile sale. Constatăm că, pe de-o parte, norma legală este permisivă, și nu imperativă cum a fost consacrată în textul inițial al legii, acordând acest drept primarului, fără a-l obliga însă la delegare, dar, pe de altă parte, observăm că primarul poate delega viceprimarului orice atribuție, fără excepție, textul inițial prevăzând expres unele atribuții ce nu puteau fi delegate.

În concluzie, pentru ca instituția viceprimarului să devină cu adevărat funcțională este necesar să existe o bună colaborare între primar și viceprimar, colaborare ce în principiu nu se poate baza pe o viziune politică comună.

Evocăm din acea perspectivă observație din doctrină, rămasă valabilă și în raport cu textul legal în vigoare, potrivit căreia a fost considerat o lacună a legii faptul că nu s-a prevăzut obligativitatea pentru primar de a-și delega o parte din atribuțiile sale viceprimarului și nici sancțiunea pentru nerespectarea acestei obligații.

Ca natură juridică, viceprimarul nu este o autoritate a administrației publice locale, întrucât legea nu-i conferă atribuțiile proprii, pentru a căror exercitare să emită acte administrative de autoritate.

Deși legea nu prevede expres, în doctrină se susține în mod întemeiat că viceprimarul trebuie să participe la sedințele consiliului local.

Schimbarea din funcție a viceprimarului se poate face de consiliul local, prin hotărâre adoptată cu votul majorității consilierilor în funcție, la propunerea primarului sau a unei treimi din numărul majorității consilierilor locali la funcție.

---

⁹ Din legea nr.215/2001 ,Art.57. (2) Dizolvarea consiliului local se face prin hotarare a Guvernului, la propunerea motivata a prefectului, bazata pe hotararile judecatoresti ramase definitive si irevocabile. (3) Hotararea de dizolvare poate fi atacata de oricare dintre consilieri la instanta de contencios administrativ, in termen de 10 zile de la data publicarii acesteia in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I. In acest caz procedura prealabila prevazuta de lege nu se mai efectueaza, iar introducerea actiunii suspenda executarea masurii de dizolvare.

Nici în Legea nr.215/2001 privind administrația locală și nici în reglementările anterioare în domeniu nu se precizează care sunt motivele pentru care consiliul local poate demite viceprimarul, deși au existat propuneri în acest sens în doctrină.

Pe durata exercitării mandatului, viceprimarul își păstrează statutul de consilier local, fără a beneficia de indemnizație aferentă acestui statut¹⁰.

Potrivit art.18 alin(4) al Legii nr.393/2004 privind Statutul aleșilor locali cu modificările și completările ulterioare, mandatul de viceprimar poate înceta înainte de termen în urma eliberării sau revocării acestuia din funcție, în condițiile Legii nr.215/2001 republicată¹¹.

În mod evident, aceste dispoziții nu sunt corelate cu textul actual al Legii nr.215/2001 republicată, care referindu-se la încălcarea mandatului viceprimarului înainte de termen, folosește sintagma "schimbarea din funcție", după cum am subliniat mai sus, și nu una din cele două sintagme utilizate de Legea nr.393/2004, "eliberarea" sau, "revocarea" din funcție. Identificăm un nou paralelism de reglementare între cele două acte normative, la care ne-am mai referit.

Mai reținem în acest context că, potrivit Legii administrației locale, mandatul viceprimarului poate fi suspendat, în aceleași condiții ca și mandatul primarului.

3. Studiu de caz:

În prezenta secțiune noi vom prezenta strategia de dezvoltare din orașul București, mai exact sectorul 3¹². În contextul dezvoltării, Primăria sectorului 3 a elaborat strategii de dezvoltare, acestea reprezentând un ghid corespunzător care exprimă valorile și stabilește obiectivele de dezvoltare, conturând viziunea asupra viitorului, indicând direcții de dezvoltare și punctând traiectoria evoluției printr-o succesiune de proiecte ce urmează a se concretiza într-o listă finală de acțiuni, menționând faptul că multe din proiecte sunt în curs de dezvoltare, altele fiind chiar realizate.

Unul dintre proiectele finalizate fiind și următorul:

Siguranța copiilor și protejarea unităților de învățământ sunt prioritare pentru Primăria Sectorului 3. Din acest motiv, primăria a alocat o sumă importantă, peste 1,1 milioane de lei, pentru dotarea școlilor și liceelor cu sisteme antiefracție. Mai mult, pentru confortul copiilor, au fost întocmite studii de fezabilitate pentru construirea unor clădiri multifuncționale în incinta curților a opt școli gimnaziale, proiecte care vor fi demarate în cel mai scurt timp posibil. Astăzi, toate unitățile școlare beneficiază de servicii de pază.

Un alt proiect finalizat fiind următorul:

Primăria Sectorului 3 a realizat sistematizări verticale la Școala de Muzică și Arte Plastice, la Școala nr. 75 și Liceul Elie Radu, în valoare de aproximativ 2.000.000 lei. De asemenea, a efectuat reparații generale și de renovare la toate unitățile școlare, cu excepția a șase unități aflate în programul BEI de modernizare a unităților școlare și a altor patru aflate, în perioada de garanție. Valoarea lucrărilor este de peste 10.000.000 lei. Toate unitățile școlare au beneficiat de servicii de pază.

---

¹⁰ Prof. univ .dr. Verginia Vedinaș , Drept Administrativ , editura Universul Juridic, Pag 348-349

¹¹ Din legea nr.393/2004, Art.18.(4) Mandatul de președinte sau de vicepreședinte al consiliului județean, respectiv de viceprimar, poate înceta înainte de termen în urma eliberării sau revocării acestuia din funcție, în condițiile Legii nr. 215/2001, cu modificările și completările ulterioare.

¹² Informațiile din această secțiune sunt preluate de pe pagina de internet <http://www.robertnegoita.ro>.

Primăria a întocmit studii de fezabilitate pentru construirea unor clădiri multifuncționale în incinta curților a opt școli gimnaziale și a achiziționat material sportiv pentru sala de sport a Liceului Elie Radu¹³.

Ca și proiect ce va urma a fi realizat se numără și următorul:

Una din inițiativele cele mai importante ale Primarului Sectorului 3, Robert Negoită a fost aceea de a înființa Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „București 2020”. Membrii asociației sunt, pe lângă Sectorul 3, localitățile limitrofe Popești-Leordeni, Pante-limon, Cernica și Glina. Scopul colaborării la nivel administrativ este de a atrage investiții și fonduri europene pentru dezvoltarea echilibrată a întregii zone.

Membrii Asociației de Dezvoltare Inter-comunitară „București 2020” și-au mai propus să colaboreze pentru rezolvarea eficientă a problemelor comune apărute pe linia care desparte Sectorul 3 al Capitalei de localitățile limitrofe.

Și ca și proiect în curs avem:

Reabilitarea termică a blocurilor este cel mai important proiect de investiții derulat în acest moment de Primăria Sectorului 3. În perioada 2009-2012, fosta administrație a reușit să finalizeze reabilitarea termică a 33 de blocuri. În perioada 2012-2013, au fost deja reabilitate termic 162 de blocuri.

În prezent, se află în curs de execuție lucrări de reabilitare termică la un număr de 133 blocuri. În Programul local multianual privind creșterea performanței energetice la blocurile de locuințe sunt înscrise alte 1.665 blocuri din Sectorul 3. Suma alocată în 2012, pentru acest program, a fost de 137.172.437 lei. Pentru 2013, Primăria Sectorului 3 alocat suma de 235.104.080 lei.

4. Concluzii:

Alegerea primarului se face prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Reținem faptul că mandatul primarului, consiliului local, respectiv al celui județean, este de 4 ani, și poate fi prelungit numai prin lege organică, în caz de război sau catastrofă, în cazul consiliului local sau județean, respectiv în caz de război, calamitate naturală, dezastru sau sinistru deosebit de grav.

Primarul asigură respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a prevederilor Constituției, precum și punerea în aplicare a legilor, a decretelor Președintelui României, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, a hotărârilor consiliului local, dispune măsurile necesare și acordă sprijin pentru alicarea ordinelor și instrucțiunilor cu caracter normativ ale miniștrilor, ale conducătorilor ai autorităților administrației publice centrale, ale prefectului, precum și a hotărârilor consiliului județean, în condițiile legii.

Referințe¹⁴

- Verginia Vedinaș, *Drept Administrativ*, Editura Universul Juridic, București, 2009.
- Dana Apostol Tofan, *Drept Administrativ Partea I*, Editura C.H.Beck, București
- Constituția României revizuită
- Legea nr.67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, republicată în M.Of nr.333 din 17 mai 2007

¹³ Potrivit : <http://www.robertnegoita.ro/2015/03/03/asociația-de-dezvoltare-intercomunitara-bucurești-2020/>

¹⁴ Textul acestui proiect a fost preluat în baza serselor bibliografice mai sus menționate

- Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală, republicată în M.Of nr.123 din 20 februarie 2007, cu modificările și completările ulterioare
- <http://www.robertnegoita.ro/2015/03/03/reabilitare-termica-a-blocurilor/>
- <http://primariasohatu.ro/sites/default/files/PRIMARIA/Primarul.html>

CONTRAVENȚIA

Adrian CARMOCAN*

Cristian CĂLIN**

Abstract

În lucrarea prezentă analizăm contravenția care este cea mai des întâlnită formă de încălcare a legii. Din acest motiv considerăm că este un subiect extrem de actual, astfel încât este important în opinia noastră să se cunoască de către toți cetățenii cadrul legal cu privire la contravenție.

Prin urmare, vom prezenta regimul juridic al contravenției așa cum este el prevăzut de legislația națională, respectiv de Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor.

Cuvinte cheie: *Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, agent Constatator, amendă, sancțiune contravențională, avertisment*

1. Introducere

Contravenția este o formă de răspundere care aparține dreptului administrativ¹. Pentru a înțelege exact regimul juridic al acesteia, optăm să prezentăm în această secțiune noțiunea de răspundere administrativă. Apoi, vom analiza efectiv contravenția.

Răspunderea administrativă este acea formă a răspunderii juridice care este antrenată atunci când sunt încălcate normele dreptului administrativ ,prin săvârșirea unei fapte ilicite, acțiune, inacțiune sau fapta comisiv-omisivă, denumită generic abatere administrativă.

- a. în sens larg, prin abatere administrativă se înțelege orice încălcare a normelor de drept administrativ.
- b. în sens restrâns, prin abatere administrativă se înțelege numai acea faptă administrativă ilicită care constituie contravenție și care are drept consecință antrenarea răspunderii administrativ-contravenționale.

---

* Student, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație ,Universitatea "Nicolae Titulescu" din București;(e-mail carmocan.adrian96@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect.univ.dr. Elena Ștefan(stefanelena@gmail.com)

** Student, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București;(e-mail calin.cristian27@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect.univ.dr. Elena Ștefan (stefanelena@gmail.com)

¹ Toate informațiile din această lucrare sunt documentate de noi din cați de drept administrativ:Elena Ștefan, Manual de drept administrativ partea a-2-a,Caiet de seminar, Editura Universul juridic, Bucuresti 2012 ,pag.179-193,dar și altele precum și Ordonanta de guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor.

2. Conținutul propriu zis al lucrării

2.1. Ce este contravenția?

În această secțiune vom prezenta câteva chestiuni referitoare la noțiunea de contravenție și modul în care este prevăzută în legislația din România².

Așa cum este ea definită de lege, contravenția reprezintă fapta săvârșită cu vinovăție, stabilită și sancționată prin lege, ordonanță, prin hotărâre de guvern ori a consiliului local sau al consiliului județean, prin care o persoană fizică sau juridică încalcă prevederile normative.

Contravențiile sunt reglementate prin două categorii de acte normative.

În prima categorie intră reglementările cu caracter general și de principiu cuprinse în actul normativ cadru, respectiv *Ordonanța de Guvern nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor*³ care stabilește regulile de bază ce definesc contravenția, stabilesc categoriile de sancțiuni contravenționale, determină procedura constatării săvârșirii abaterii, pe cea a aplicării sancțiunilor, precum și căile de atac împotriva acestora, etc.

În cea de a doua categorie intră reglementările cu caracter special referitoare la categorii concrete de fapte contravenționale și sancțiunile determinate aplicabile pentru săvârșirea acestora.

În această lucrare ne vom referi numai la cadrul general al contravenției și anume evăzut de cel Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor.

2.2. Definiție, temei legal și trăsături

Contravenția este întemeiată pe Ordonanța Guvernului nr 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor.

Ultima modificare în domeniul contravențiilor a avut loc prin legea nr 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor. Scopul reglementării este stipulat de legiuitor în art 1, teza 1-a din Ordonanța, potrivit căruia: ”*Legea contravențională apără valorile sociale, care nu sunt ocrotite de legea penală*”.

Definiția contravenției: “Constitutie contravenție fapta săvârșită cu vinovăție, stabilită și sancționează prin lege, ordonanță, prin hotărâre a Guvernului sau, după caz , prin hotărâre a consiliului local al comunei, orașului, municipiului sau al municipiului București, a consiliului Județean și a consiliului General al Municipiului București”, potrivit art 1 teza a 2-a din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor.

Trăsăturile contravenției sunt următoarele:

- Este o faptă săvârșită cu vinovăție.
- Fapta trebuie să fie stabilită și sancționată ca atare prin lege, ordonanță, hotărâre a Guvernului sau, după caz, prin hotărâre a Consiliului Local al comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București, a Consiliului Județean ori a Consiliului General al Municipiului București.

Analiza trăsăturilor contravenției:

- a. Faptă săvârșită cu vinovăție

---

² Toate informațiile din această lucrare sunt documentate de noi din carti de drept administrativ: Elena Stefan, Manual de drept administrativ partea a-2-a, caiet de seminar, Editura universul juridic, Bucuresti 2012, pag.179-193, dar si altele precum si Ordonanta de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor.

³ Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, publicată în monitorul Oficial nr. 410 din 25 iulie 2001, cu modificările și completările ulterioare.

Pentru a interveni răspunderea contravențională este necesar ca subiectul activ al contravenției să fie vinovat de săvârșirea acesteia. Ordonanța 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor nu definește vinovăția.

- b. Fapta trebuie să fie stabilită și sancționată ca atare prin lege, ordonanță, hotărârea Guvernului sau, după caz, prin hotărârea a consiliului local al comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București, a consiliului județean ori a Consiliului General al Municipiului București.

"Actele normative prin care se stabilesc contravenții vor cuprinde descrierea faptelor ce constituie contravenții și sancțiunea ce urmează să se aplice pentru fiecare dintre acestea, în cazul sancțiunii cu amendă se vor stabili limita minimă și maximă a acesteia sau, după caz, cote procentuale din anumite valori."

La nivel central, contravențiile pot fi reglementate de către Parlament și Guvern.

La nivel local (județean, municipal, orășenesc și comunal), competența de reglementare în domeniul contravențiilor aparține autorităților administrației publice locale deliberative și se adoptă prin hotărâre (Consiliile Județene, Consiliul General al Municipiului București, Consiliile locale ale sectoarelor municipiului București, Consiliile locale).

- autoritățile deliberative ale administrației publice județene și locale, care pot să stabilească și să sancționeze : " contravenții în toate domeniile de activitate pentru care acestora le sunt stabilite atribuții prin lege, în măsura în care în domeniile respective nu sunt stabilite contravenții prin legi, ordonanțe sau hotărâri ale guvernului".
- hotărârile autorităților administrației publice locale și județene adoptate cu încălcarea normelor de competență menționate, sunt lovite de nulitatea absolută. Nulitatea se constată de către instanța de contencios administrativ competentă, la cererea oricărei persoane interesate.

2.3. Elementele constitutive ale contravenției

Elementele constitutive ale contravenției sunt: obiectul latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă. Legea cere ca cele 4 elemente să fie întrunite în mod cumulativ, absența unuia sau unora dintre elementele menționate determină inexistența contravenției și, deci, a răspunderii contravenționale.

2.4. Sancțiunile contravenționale

Din punct de vedere al importanței lor, se disting următoarele categorii de sancțiuni :

- a. Sancțiuni contravenționale **principale** : avertismentul, amenda contravențională, prestarea unei activități în folosul comunității
- b. Sancțiuni contravenționale **complementare** : confiscarea bunurilor destinate, folosite sau rezultate din contravenții, suspendarea sau anularea, după caz, a avizului, acordului sau autorizației de exercitare a unei activități, închiderea unității, blocarea contului bancar, suspendarea activității agentului economic, retragerea licenței sau avizului pentru anumite operațiuni și pentru activități de comerț exterior, temporar sau definitiv, desființarea lucrărilor și aducerea terenului în stare inițială.

2.4.1. Sancțiunile contravenționale principale

Avertismentul

Este cea mai ușoară sancțiune contravențională principală prevăzută de legea – cadru.

Avertismentul constă în atenționarea verbală sau scrisă a contravenientului asupra pericolului social al faptei săvârșite, însoțită de recomandarea făcută de agentul constatator contravenientului, de a respecta în viitor dispozițiile legale .

Acesta se poate aplica numai în cazurile în care fapta săvârșită de contravenient prezintă o gravitate redusă, apreciere care cade în competența agentului constatator. Sancțiunea cu avertisment se poate aplica și în cazul în care actul normativ de stabilire și sancționare a contravenției nu prevede această sancțiune.

Amenda contravențională

Amenda este acea sancțiune contravențională principală care constă în obligarea contravenientului la plata unei sume de bani, care se face venit la bugetul de stat sau la bugetele locale, după caz. Cuatumul amenzilor este stabilit de legiuitor în mod diferențiat, avându-se în vedere forța juridică a actului normativ prin care se reglementează materia.

Legislația românească folosește o expresie: *principiul ablațiunii* cu privire la contravenții.

Principiul ablațiunii presupune achitarea a jumătate din minimul legal amenzii în cazul executării pe loc sau într-un anumit termen a sancțiunii.

Prestarea unei activități în folosul comunității

Ordonanța Guvernului nr.55/2002 privind regimul juridic al sancțiunilor prestării unei activități în folosul comunității și închisorii contravenționale⁴.

Închisoarea contravențională a fost eliminată ca sancțiune contravențională o dată cu revizuirea Constituției în 2003.

Ultima modificare a acestui act a avut loc prin Legea nr. 249/2009 pentru modificarea Ordonanței Guvernului nr. 55/2002 privind regimul juridic al sancțiunii prestării unei activități în folosul comunității, publicată în M. Of. nr.645/2009.

Executarea sancțiunii de prestare a unei activități în folosul comunității

Sancțiunea prestării unei activități în folosul comunității se pune în executare de către instanța de judecată prin emiterea unui mandat de executare.

În cazul în care contravenientul, cu rea- voință, nu se prezintă la primar pentru luarea în evidență și executarea sancțiunii, se sustrage de la executarea sancțiunii după începerea activității sau nu își îndeplinește îndatoririle ce îi revin la locul de muncă, judecătoria poate înlocui această sancțiune cu sancțiunea amenzii contravenționale.

3. Procedura contravențională consacrată de Ordonanța Guvernului nr.2/2001

OUG nr.2/2001 stabilește o serie de reguli privind : constatarea contravenției, aplicarea sancțiunii contravenționale, termenele de prescripție, redactarea actului administrativ de sancționare, etc.

Procedura contravențională cuprinde :

- constatarea contravenției
- aplicarea sancțiunii contravenționale
- exercitarea căilor de atac
- executarea sancțiunilor contravenționale

3.1. Constatarea contravenției

"Contravenția se constată printr-un proces verbal încheiat de persoanele anume prevăzute în actul normativ care stabilește și sancționează contravenția, denumite în mod generic agenți constatatori ".

---

⁴ Publicată în M.Of. al României, Partea I-a, nr.642 din 30 august 2002, aprobată prin Legea nr.641/2002, publicată în M.Of. al României, Partea I-a, nr.747 din 26 oct. 2002, cu modificările și completările ulterioare.

Procesul verbal de constatare a contravenției trebuie să cuprindă în mod obligatoriu datele prevăzute în art.16 al Ordonanței, respectiv :

"(1) Procesul verbal de constatare va cuprinde în mod obligatoriu : data și locul unde este încheiat, numele, prenumele, calitatea și instituția din care face parte agentul constatator, datele personale din actul de identitate, inclusiv codul numeric personal, ocupația și locul de muncă al contravenientului, descrierea faptei contravenționale cu indicarea datei, orei și locului în care a fost săvârșită, precum și arătarea tuturor împrejurărilor ce pot servi la aprecierea gravității faptei și la evaluarea eventualelor pagube pricinuite, indicarea actului normativ prin care se stabilește și se sancționează contravenția, indicarea societății de asigurări, în situația în care fapta a avut ca urmare procedura unui accident de circulație, posibilitatea achitării în termen de 48 ore a jumătate din minimul amenzii prevăzute de actul normativ, dacă aceasta prevede o asemenea posibilitate, termenul de exercitare a căii de atac și organul la care se depunde plângerea ".

În cazul contravenției săvârșite de cetățeni străini, persoanele fără cetățenie sau cetățenii români cu domiciliul în străinătate, în procesul verbal se vor mai înscrie : seria și nr. pașaportului ori ale altui document de trecere a frontierei de stat, data eliberării și statul emitent.

Dacă procesul verbal se întocmește pentru un contravenient minor, se cuprinde și numele, prenumele și domiciliul părinților sau ale reprezentanților legali ai acestuia.

"Lipsa mențiunilor privind numele contravenientului sau, în cazul persoanei juridice lipsa denumirii și a sediului acestuia, a faptei săvârșite și a datei comiterii acesteia sau a semnăturii agentului constatator atrage nulitatea procesului verbal.

Dacă o persoană săvârșește mai multe contravenții constatate în același timp, de același agent constatator, se încheie un singur proces verbal.

3.2. Aplicarea sancțiunilor contravenționale

Aplicarea sancțiunii contravenționale este dată în competența agentului constatator. Art.21 alin.2 din Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor instituie și excepția, stipulând : " dacă, potrivit actului de stabilire și sancționare a contravenției, agentul constatator nu are dreptul să aplice sancțiunea, procesul verbal de constatare se trimite de îndată organului sau persoanei competente să aplice sancțiunea. Sancțiunea se aplică prin rezoluție scrisă pe procesul verbal ".

La aplicarea sancțiunii contravenționale, agentul constatator trebuie să țină cont de împrejurările în care a fost săvârșită fapta.

Persoana împuternicită să aplice sancțiunea, este abilitată să dispună și confiscarea bunurilor prevăzute de lege conform art.24 alin.1 din Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor

Procesul verbal se va înmâna sau, după caz, se va comunica, în copie, contravenientului și dacă este cazul, părții vătămate și proprietarul bunurilor confiscate.

Comunicarea procesului verbal se face de către organul din care face parte agentul constatator, în termen de o lună de la data aplicării sancțiunii.

Potrivit art.28 din Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor : "contravenientul poate achita pe loc sau în termen de 48 de ore de la data încheierii procesului verbal ori, după caz, de la data comunicării acesteia, jumătate din minimul amenzii prevăzute în actul normativ, agentul constatator făcând mențiune despre această posibilitate în procesul verbal."

Comunicarea procesului verbal și a înștiințării de plată se poate face prin poștă(cu aviz de primire), sau prin afișare la domiciliul persoanei fizice, respectiv la sediul persoanei juridice. În cea de a doua ipoteză, se va întocmi proces verbal de afișare semnat de cel puțin un martor.

3.3. Exercițarea căilor de atac

Împotriva procesului verbal de constatare a contravenției și aplicare a sancțiunii contravenționale, se poate formula plângere în termen de 15 zile de la data îndemnării sau comunicării acesteia.

Judecătoria va fixa la termen de judecată, care nu va putea depăși 30 de zile de la înregistrare, cu citarea⁵: contravenientului sau, după caz, a persoanei care a făcut plângere, organului din care face parte agentul constator, martorilor din procesul verbal sau din plângere, etc.

Calea de atac împotriva hotărârii judecătorești prin care s-a soluționat plângerea contravențională este **APELUL**.

Astfel, potrivit legii, "Hotărârea judecătorească prin care s-a soluționat plângerea poate fi atacată cu **apel** în termen de 15 zile de la comunicare".

3.4. Executarea sancțiunilor contravenționale

Procesul verbal neatat în termen de 15 zile și hotărârea judecătorească definitivă prin care s-a soluționat plângerea constituie titlul executoriu, fără vreo altă formalitate.

Avertismentul

Se adresează oral, în situațiile în care contravenientul este prezent la constatarea contravenției și sancțiunea se aplică de către agentul constator. În celelalte cazuri, avertismentul se socotește executat din comunicarea procesului verbal de constatare a contravenției, cu rezoluția corespunzătoare. Dacă sancțiunea a fost aplicată de instanță prin înlocuirea amenzii contravenționale cu avertisment, comunicarea acesteia se face prin încunoștințare scrisă.

Amenda contravențională

Se pune în executare de către următoarele autorități publice : de către organul din care face parte agentul constator, ori de câte ori se exercită calea de atac împotriva procesului verbal de constatare a contravenției, în termenul prevăzut de lege, de către instanța judecătorească.

Executarea se face în condițiile prevăzute de dispozițiile legale privind executarea silită a creanțelor bugetare.

Confiscarea

Se duce la îndeplinire de către organul de care a dispus-o, în condițiile legii. Dacă bunurile respective au fost valorificate, instanța va dispune să se achite celui îndreptățit o despăgubire care se stabilește în raport cu valoarea de circulație a bunurilor .

4. Modificările aduse în domeniul contravențiilor de legea nr. 202/2010

OUG nr.2/2001 : alin.2 al art.34 se modifică și va avea următorul cuprins : " (2) Dacă prin lege nu se prevede altfel, hotărârea judecătorească prin care s-a soluționat plângerea poate fi atacată cu recurs în termen de 15 zile de la comunicare, la secția de contencios administrativ al Tribunalului.

În domeniul contravențiilor rutiere : Ordonanță de Urgență nr.195/2002 privind circulația pe drumurile publice, se modifică :

---

⁵ În cazul în care fapta a avut ca urmare producerea unui accident de circulație, judecătoria va cita și societatea de asigurări menționată în procesul verbal de constatare a contravenției.

- Art.118, alin.2 se modifică și va avea următorul cuprins : plângerea suspendă executarea amenzilor și a sancțiunilor contravenționale complementare de la data înregistrării acesteia până la data pronunțării hotărâri judecătorești.

Alin.4 În termen de 15 zile de la data hotărârii judecătorești prin care instanța a respins plângerea împotriva procesului verbal de constatare a contravenției, contravenientul este obligat să se prezinte la serviciul poliției rutiere care îl are în evidență pentru a preda permisul de conducere.

În domeniul ordinii și liniștii publice, Legea nr. 61/1991 privind sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice.

Art.9 : " hotărârea judecătorească prin care judecătoria soluționează plângerea este definitivă și irevocabilă.

Art.120 alin.1. : procesul verbal neatatcat în termen de 15 zile de la data comunicării acesteia, precum și, după caz, hotărârea judecătorească prin care s-a soluționat plângerea, constituie titluri executorii, fără vreo altă formalitate .

4. Studiu de caz:

În această secțiune vom prezenta un caz concret, despre contestarea unui proces verbal de constatare a unei contravenții rutiere de către o persoană fizică.Prin acel proces verbal acestuia i s-a aplicat sancțiunea contravențională.

În motivarea plângerii, contestatorul a arătat că în data de 14.03.2018, la ora 10:30 a staționat autoturismul cu numărul B 87 XXX pe bulevardul Iuliu Maniu,între alte două autoturisme. La ora 12:00,când s-a întors la locul staționarii autoturismului,a contestat că acesta dispăruse,situație în care petentul a apelat serviciul de urgență 112, și a fost informat că,drept urmare a staționării neregulamentare,autoturismul a fost ridicat de S.C XXX S.R.L și depozitat la sediul acestora din București. Petentul s-a îndreptat la sediul unității, în vederea recuperării autoturismului, unde un agent comunitar i-a comunicat faptul că pentru a putea ridica autoturismul trebuie să plătească o taxă de 650 lei. Același agent comunitar i-a înmănat o comunicare, prin care i se aduce la cunoștință sancționarea pentru nerespectarea prevederilor articolului 143 din regulamentul de aplicare al O.U.G. nr.195/2002.

Persoana fizică a pierdut procesul în sensul că instanța a menținut ca temeinic și legal procesul verbal.

5. Concluzii

Răspunderea contravențională este o formă juridică de pedepsire a persoanelor, care au săvârșit o faptă ilicită numită contravenție și sunt obligați să suporte sancțiunea stabilită de organele competente. Răspunderea și pedepsirea pentru încălcarea normelor juridice este calea de respectare a legii și de micșorare a contravențiilor, a ifracțiunilor, abaterilor disciplinare și altor fapte ilicite.

Astfel contravenția este o încălcare a normelor juridice contravenționale aducand pagube valorilor sociale, de aceea contravenția și alte fapte ilicite sunt sancționate conform legii. Doar prin sancționare și răspundere se realizează scopul legii contravenționale: apărarea drepturilor și libertăților legitime ale persoanei, apărarea proprietății, ordinii publice.

Sancțiunea este măsura de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare ce se aplică în numele legii, persoanei care a săvârșit. Orice contravenție atrage după sine o pedeapsă, care constă dintr-o sancțiune care trebuie aplicată obligatoriu și alta din cauza modului de săvârșire.

Referințe

- Elena Stefan, Manual de drept administrativ partea a-2-a, Caiet de seminar, Editura Universul juridic, București , 2012.
- Constituție.
- Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, publicată în Monitorul Oficial nr. 410 din 25 iulie 2001, cu modificările și completările ulterioare.
- Legea nr. 249/2009 pentru modificarea Ordonanței Guvernului nr. 55/2002 privind regimul juridic al sancțiunii prestării unei activități în folosul comunității, publicată în Monitorul Oficial nr. nr.645/2009.
- Practică judiciară despre contravenții.

AVOCATUL POPORULUI

Evelina Marina STELIAN*
Serena - Virginia PETRAȘ**

Abstract

Potrivit prevederilor Constituției României și legii sale organice, instituția Avocatul Poporului este o autoritate publică care funcționează în țara noastră, având drept rol să protejeze drepturile și libertățile cetățenilor săi.

Avocatul Poporului are și o dimensiune europeană fiind denumit Ombudsmanul European al cărui rol este să cerceteze cazurile de proastă administrare.

În prezentul studiu vom analiza regimul juridic al acestei instituții, potrivit legislației în vigoare.

Cuvinte cheie: *Constituție, petiție, Avocatul Poporului, proastă administrare, Ombudsman European*

1. Introducere

Constituția României prevede faptul că instituția Avocatul Poporului este autoritate publică autonomă și independentă față de orice altă autoritate publică și are drept scop apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice în raporturile acestora cu autoritățile publice¹.

În alte țări, Avocatul Poporului se numește Ombudsman. Din punct de vedere istoric menționăm faptul că, inițial, instituția ombudsmanului s-a format în Suedia în anul 1809. Ulterior, instituția Ombudsmanului din Finlanda a fost a doua înființată în lume. Instituția Ombudsmanului s-a răspândit în toate țările nordice la jumătatea secolului 20². În Danemarca, instituția Ombudsmanului poporului a fost creat în 1995, iar în Norvegia primul Ombudsman a fost creat în 1962.

În ceea ce privește România, Instituția Avocatul Poporului a fost definită în Constituție în anul 1990, la ideea liberarului Lăzărescu Dan Amedeo care a dorit înființarea unei instituții noi după model suedez, menită să îi protejeze pe cetățeni de abuzurile administrației de stat.

Rolul fundamental al Avocatului Poporului este de a apăra drepturile și libertățile cetățenești, în general, în raport cu autoritățile publice și în special cu cele executive.

---

* Student Stelian Evelina Marina, email : evelina.eve2@gmail.com , Universitatea "Nicolae Titulescu" București, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație Publică . Acest studiu a fost coordonat de lect.univ.dr. Elena Ștefan , email: stefanelena@gmail.com.

** Student Petras Serena Virginia email- serena.petras@yahoo.ro, Universitatea "Nicolae Titulescu" București, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație Publică . Acest studiu a fost coordonat de lect.univ.dr. Elena Ștefan , email: stefanelena@gmail.com.

¹ Toate informațiile prezentate în această lucrare au fost documentate de noi în cărți de drept administrativ, drept constituțional, legislație și pagina de internet a instituției Avocatului Poporului, prelucrate de noi și prezentate într-o manieră personală.

² Ionescu Cristian, *Drept Constituțional și Instituții Politice*, Editura Lumina Lex, București, 1996, p.123

Odată cu revizuirea Constituției în 2003, Avocatul Poporului a dobândit dreptul de a contesta legiile și ordonanțele de guvern la Curtea Constituțională.

În prezent Avocatul Poporului este dl. Victor Ciorbea. Instituția Avocatului Poporului are sediul la București și are și o pagină de internet proprie³.

De la înființare până în prezent au fost în funcția de Avocați ai Poporului următoarele personalități:

Paul Mitroi – Avocatul Poporului în perioada mai 1997-octombrie 2001.

Prof.univ.dr.Ioan Muraru- Avocatul Poporului în perioada octombrie 2001-septembrie 2011.

Prof.univ.dr.Gheorghe Iancu-Avocatul Poporului în perioada septembrie 2011-iulie 2012.

Prof.univ.dr.Anastasiu Crișu-Avocatul Poporului în anul 2013.

Prin urmare, această lucrare va prezenta cadrul legislativ în care funcționează această autoritate publică și rolul acesteia în buna funcționare a administrației publice. De asemenea, este deja cunoscut faptul că există și o dimensiune europeană a acestei instituții, respectiv Ombudsmanul European, instituție care va fi tratată separat în acest studiu.

2. Conținutul propriu zis al lucrării

Instituția Avocatul Poporului este reglementată în Constituția României⁴ și funcționează în baza legii sale organice, **respectiv** legea nr.35 din 13 martie 1997 privind organizarea și funcționarea Instituției Avocatul Poporului⁵.

2.1. Scopul instituției Avocatului Poporului

Instituția Avocatul Poporului are drept scop apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice în raporturile acestora cu autoritățile publice.

Sediul Instituției Avocatul Poporului este în Municipiul București.

În exercitarea atribuțiilor sale, Avocatul Poporului nu se substituie autorităților publice.

Avocatul Poporului nu poate fi supus niciunui mandat imperativ sau reprezentativ. Nimeni nu îl poate obliga pe acesta să se supună instrucțiunilor sau dispozițiilor sale.

Prin legea nr.9/2018 de modificare a legii nr.35/1997 de organizare și funcționare a Avocatului Poporului, publicată în Monitorul Oficial din data de 8 ianuarie 2018, a fost introdus un nou articol prin care se arată angajamentul statului român de a asigura deplina conformitate a Instituției Avocatul Poporului cu Principiile de la Paris⁶.

2.2. Activitatea Avocatului Poporului potrivit prevederilor Constituției României revizuite și legii sale organice este împărțită în mai multe categorii.

Astfel, potrivit Constituției României, respectiv art.59, activitatea Avocatul Poporului în domeniul contenciosului constituțional constă în :

- - formulează puncte de vedere, la cererea Curții Constituționale

³ A se vedea :<http://www.avp.ro/index.php?lang=ro-ro>, accesat la data de 07.03.2018

⁴ Constituția României revizuită, Titlul II, Capitolul IV-Avocatul Poporului, articolele 58-60.

⁵ Legea nr.35 din 13 martie 1997 privind organizarea și funcționarea Instituției Avocatul Poporului, publicată în Monitorul Oficial nr.48.din data de 20martie1997., cu modificările și completările ulterioare.

⁶ A se vedea: http://www.avp.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=440:avocatul-poporului-nhri&catid=2&lang=ro-ro&Itemid=277, accesat la data de 07.03.2018.

- - poate sesiza Curtea Constituțională cu privire la neconstituționalitatea legilor, înainte de promulgarea acestora
- - poate sesiza direct Curtea Constituțională cu excepție de neconstituționalitate a legilor și ordonanțelor .

Raportul în fața Parlamentului

"Avocatul Poporului prezintă cele două Camere ale Parlamentului rapoarte, anual sau la cererea acestora. Rapoartele pot conține recomandări privind legislația sau măsuri de altă natură, pentru ocrotirea drepturilor și a libertăților cetățenilor."⁷.

Avocatul Poporului prezintă, în ședința comună a celor două Camere ale Parlamentului, rapoarte, anual sau la cererea acestora. Rapoartele trebuie să cuprindă informații cu privire la activitatea instituției Avocatul Poporului. Ele pot conține recomandări privind modificarea legislației sau măsuri de altă natură pentru ocrotirea drepturilor și libertăților persoanelor fizice.

Raportul anual vizează activitatea instituției pe un an calendaristic și se înaintează Parlamentului până la data de 1 februarie a anului următor, în vederea dezbaterii acestuia în ședința comună a celor două Camere. Raportul anual se dă publicității.

2.3. Mandatul Avocatului Poporului

Potrivit Constituției României, Avocatul Poporului este numit pe o perioadă de 5 ani pentru apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice. Adjuncții Avocatului Poporului sunt specializați pe domenii de activitate.

Avocatul Poporului și adjuncții săi nu pot îndeplini nici o altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior.

Organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului se stabilesc prin lege organică care este așa cum am arătat mai sus Legea nr. nr.35/1997 de organizare și funcționare a Avocatului Poporului.

Avocatul Poporului este numit pe o durată de 5 ani de Camera Deputaților și de Senat, în ședința comună. Mandatul Avocatului Poporului poate fi reînnoit o singură dată.

Poate fi numit Avocat al Poporului orice cetățean român care îndeplinește condițiile de numire prevăzute pentru judecători la Curtea Constituțională.

Mandatul de Avocat al Poporului se exercită de la data depunerii, în fața președinților celor două Camere ale Parlamentului, a următorului jurământ:

"Jur să respect Constituția și legile țării și să apăr drepturile și libertățile cetățenilor, îndeplinindu-mi cu bună-credință și imparțialitate atribuțiile de Avocat al Poporului. Așa să-mi ajute Dumnezeu!"

Mandatul Avocatului Poporului încetează înainte de termen în caz de demisie, revocare din funcție, incompatibilitate cu alte funcții publice sau private, imposibilitate de a-și îndeplini atribuțiile mai mult de 90 de zile, constatată prin examen medical de specialitate, ori în caz de deces.

2.4. Atribuțiile Avocatului Poporului

Potrivit legislației în vigoare principalele atribuții ale Avocatului Poporului, sunt următoarele:

1. Activitate de soluționare a petițiilor;
2. activitatea privind contenciosul constituțional:

---

⁷ A se vedea: www.constitutiaromaniei.ro/art-60-raportul-in-fataparlamentului/

- a. formulează puncte de vedere, la cererea Curții Constituționale;
- b. poate sesiza Curtea Constituțională cu privire la neconstituționalitatea legilor, înainte de promulgarea acestora;
- c. poate sesiza direct Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a legilor și ordonanțelor;
3. activitatea privind contenciosul administrativ: poate sesiza instanța de contencios administrativ, în condițiile legii contenciosului administrativ;
4. promovarea recursului în interesul legii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, cu privire la problemele de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești, prin hotărâri judecătorești irevocabile;
5. prezintă celor două Camere ale Parlamentului rapoarte, anual sau la cererea acestora; rapoartele pot conține recomandări privind modificarea legislației sau măsuri de altă natură pentru ocrotirea drepturilor și libertăților cetățenilor;
6. prezintă rapoarte președinților celor două Camere ale Parlamentului sau, după caz, primului - ministru, în cazurile în care constată, cu prilejul cercetărilor întreprinse, lacune în legislație sau cazuri grave de corupție ori de nerespectare a legilor țării;
7. Avocatul Poporului poate fi consultat de inițiatorii proiectelor de legi și ordonanțe, care, prin conținutul reglementărilor, privesc drepturile și libertățile cetățenilor, prevăzute de Constituția României, de pactele și celelalte tratate internaționale privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte.

Potrivit prevederilor legale, Avocatul Poporului își exercită atribuțiile în două modalități:

- din oficiu
- la cererea:
  - a. persoanelor fizice - fără deosebire de cetățenie, vârstă, sex, apartenență politică sau convingeri religioase
  - b. societăților comerciale
  - c. asociațiilor
  - d. altor persoane juridice

2.5. Petiția

Ce este petiția?

Potrivit legii, petițiile adresate instituției Avocatul Poporului trebuie formulate în scris, cu respectarea condițiilor prevăzute de lege, și pot fi transmise prin poștă, inclusiv cea electronică, fax ori pot fi depuse personal sau prin mandatar.

În cazul petițiilor transmise instituției prin poșta electronică (e-mail) care nu conțin datele de identificare ale petiționarului, acestea vor fi solicitate tot prin intermediul poștei electronice. În cazul în care datele de identificare solicitate nu sunt comunicate, petiția va fi considerată anonimă.

În cazul în care petiția se depune prin mandatar se vor solicita datele de identificare ale acestuia.

Pentru motive temeinice, la solicitarea petiționarului, acestuia i se poate încuviința să își prezinte oral sau prin serviciul dispecerat petiția, care va fi consemnată de către persoanele care asigură serviciul de audiențe și dispecerat.

Intră în componența Instituției Avocatul Poporului petițiile care au ca obiect încălcarea drepturilor sau libertăților persoanelor fizice prin acte sau fapte administrative ale autorităților administrației publice sau prin actele administrative ale regiilor autonome.

Petițiile îndreptate împotriva încălcării drepturilor și libertăților persoanelor fizice prin acte sau fapte ale autorității administrației publice se adresează Instituției Avocatul Poporului nu mai

târziu de un an de la data care aceste încălcări s-au produs ori de la data la care persoana în cauză a luat cunoștință de ele .

Petițiile se adresează Instituției Avocatul Poporului în scris .

Acestea pot fi transmise prin :

- poștă
- poștă electronică(e-mail)
- fax

De asemenea, petițiile pot fi depuse personal sau prin mandatar , la serviciul de registratură al Instituției sau al birourilor teritoriale .

2.6. Avocatul copilului

Ca element de noutate din legislația românească menționăm faptul că prin Legea nr.9/2018 a fost înființat Avocatul copilului, structură coordonată de un adjunct al Avocatului Poporului, numit pe o durată de 5 ani de către birourile permanente ale Camerei Deputaților și Senatului, la propunerea Avocatului Poporului,cu avizul comisiilor juridice ale celor doua camere ale Parlamentului.

Avocatul copilului, sub coordonarea Avocatului Poporului, acționează în scopul promovării și protejării drepturilor copiilor în vârstă de până la 18 ani, susține și încurajează respectarea și promovarea drepturilor copiilor,în condițiile Legii nr.35/1997,ale Convenției pentru drepturile copilului și ale Legii nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului,replicată,cu modificările și completările ulterioare.

În îndeplinirea mandatului specific domeniului protecției și promovării drepturilor copilului , Avocatul copilului îndeplinește următoarele atribuții:

- a. soluționează sesizările individuale făcute de copii sau de reprezentanți ai acestora în legătură cu acțiunile instituției publice din domeniul sănătății, educației , protecției speciale a copilului, din domeniul aplicării măsurilor privative și neprivative de libertate prevăzute de Legea nr.286/2009 privind Codul penal , cu modificările și completările ulterioare, privind răspunderea penală a minorilor ,precum și ale oricăror instituții a căror activitate este incidentă domeniului protecției și promovării drepturilor copilului ;
- b. soluționează orice sesizare în legătură cu încălcarea unuia sau mai multor drepturi ale copilului;
- c. promovează drepturile copilului în rândul copiilor și adulților ;
- d. colaborează cu structurile formale ale copiilor și, în măsura în care consideră necesar,sesizează autoritățile competente;
- e. formulează propuneri de măsuri menite să încurajeze participarea copiilor la luarea deciziilor care îi privesc;
- f. elaborează studii cu privire la exercitarea și respectarea drepturilor copilului și recomandă, dacă este cazul, măsuri pentru respectarea drepturilor copilului la nivel de politici publice și la nivel legislativ, inclusiv prin întocmirea de rapoarte speciale;
- g. efectuează vizite inopinate de control, din oficiu sau la cerere, împreună cu reprezentanții Mecanismului Național de Prevenire a torturii în locurile de detenție, la centrale educative sau centrele de detenție, în care minorii execută măsurile privative de libertate prevăzute de Legea nr.286/2009,cu modificările și completările ulterioare, în domeniul răspunderii penale a minorilor, la persoanele însărcinate cu supravegherea și îndrumarea minorilor aflați în executarea măsurilor neprivative de libertate prevăzute de Legea nr.286/2009,cu modificările și completările ulterioare, în domeniul răspunderii penale a minorilor, la centrele de plasament,locuințele de tip familial, asistență maternală și plasament familial în care minorul este plasat ca măsură de protecție specială prevăzută de Legea

nr.272/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare, la familia extinsă, precum și la spitalele de pediatrie;

- h. sesizează de îndată, din oficiu sau la cerere, organele de urmărire penală atunci când constată existența unor indicii privind săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală împotriva copiilor.

Mai mult, Avocatul Poporului poate formula cereri de chemare în judecată ori plângeri penale și poate reprezenta în fața instanței de judecată minorul, atunci când acesta a fost victimă a violenței fizice sau psihice din partea părinților, tutorelui sau reprezentantului legal, a abuzului, violenței și exploatarei sexuale, a exploatarei prin muncă, a traficului de ființe umane, a neglijării și exploatarei, precum și a oricărei forme de violență asupra copilului, prevăzute și sancționate de legislația internă și internațională la care România este parte⁸.

3. Studiu de Caz – Petiții din Activitatea Avocatul Poporului

În prezenta secțiune, vom exemplifica particularități ale activității Avocatului Poporului așa cum reiese din raportul său de activitate pe anul 2010⁹.

"În urma demersurilor întreprinse, au fost soluționate în favoarea petenților 126 cazuri, care au vizat, în esență, recalcularea pensiilor, inclusiv pentru pensionarii care trăiesc în prezent în alte țări.

Principalele aspecte reținute din cele 58 petiții adresate domeniului drepturile copilului au vizat solicitarea din formații privind încredințarea copilului unuia dintre părți, plata ori majorarea pensiei de întreținere, posibilitățile legale de acordare a unor forme de ajutor pentru multiple, accesul la sănătate, decontarea cheltuielilor de transport pentru elevii ce nu pot fi școlarizați în localitatea de domiciliu, situația copiilor români din străinătate, neînsoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal.

Prin cele 49 petiții cu privire la protecția familiei, petiționarii au solicitat în principal, informații cu privire la: pensia de întreținere și pensia de urmaș, indemnizația de văduvă de veteran de război, regimul juridic al bunurilor dobândite în timpul căsătoriei, efectele adopției, dreptul la moștenire, recunoașterea hotărârilor de încredințare a copilului, definitive și irevocabile, de către autoritățile competente din alte state.

Cele 16 petiții adresate de tineri, au vizat în special, nemulțumiri de neacordarea unei locuințe sociale și altor forme de ajutor din partea statului ori a autorităților locale, precum ajutorul pentru încălzire, ajutorul de urgență și ajutorul social. De asemenea, tinerii a solicitat informații despre pensia de întreținere și pensia de urmaș după împlinirea vârstei de 18 ani și indemnizația pentru creșterea copilului în vârstă de până la 2 ani, în cazul mamelor studente.

Cele 640 petiții cu privire la drepturile pensionarilor au privit: modul de calcul al pensiilor; întârzieri în soluționarea cererilor de revizuire pensiei recalculate; imposibilitatea obținerii unor adeverințe care să ateste vechimea ori cuantumul salariilor și al sporturilor cu caracter permanent necesare la recalcularea pensiilor; dificultăți în obținerea în România a unei pensii internaționale sau comunitare; întârzieri în plata drepturilor de pensie stabilite; refuzul caselor de pensii de a pune în executare hotărâri judecătorești definitive și irevocabile prin care s-au stabilit drepturi de pensie etc.

⁸ http://www.avp.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=438:competente-avocatul-copilului&catid=2&lang=ro-ro&Itemid=276, accesata la data de 06.03.2018

⁹ Informațiile sunt preluate din lucrarea: Simina Gagu, Claudia Sora, *Elemente de noutate în activitatea instituției Avocatul Poporului*, în revista de Drept Public nr.2 din 2011, p.89-98.

În cadrul Domeniului Armată, justiție, poliție, penitenciare s-au primit 1.811 petiții. Totodată, s-au efectuat și anchete la Penitenciarul București-Rahova, Penitenciarul Târgșor, județul Prahova, Inspectoratul General al Poliției Române pentru a verifica respectarea drepturilor deținuților la hrană, asistență medicală și asistență psihologică în aresturile poliției.

Ancheta efectuată la Ministerul Justiției a clarificat situația sesizată de un cetățean al Republicii Moldova, în ceea ce privește cererea de redobândire a cetățeniei române.

Cele 83 petiții referitoare la armată, au avut ca obiect criticile de neconstituționalitate formulate de cadre militare în rezervă privind dispozițiile Legii nr.119/2010 privind stabilirea unor măsuri în domeniul pensiilor și ale Legii nr.118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar; solicitarea de informații referitoare la obținerea pensiei militare în situația neîndeplinirii condițiilor legale referitoare la stagiul militar efectiv; stabilirea sporului de confidențialitate în legătură cu informațiile clasificate, având în vedere prevederile O.U.G. nr.1/2010 privind unele măsuri de încadrare a unor categorii de personal din sectorul bugetar și stabilirea salariilor acestora, precum și alte măsuri în domeniul bugetar, O.G. nr.19/2006 privind creșterile salariale ce se vor acorda personalului militar și funcționarilor publici cu statut special din apărare națională, ordine publică și siguranță națională, Legea nr.330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice.

Referitor la justiție, au fost primite 1.628 petiții, din care: 1.079 petiții referitoare la activitatea instanțelor de judecată (inclusiv cereri referitoare la executarea hotărârilor judecătorești); 131 petiții referitoare Ministerul Public; 24 petiții referitoare la Ministerul Justiției; 394 petiții privind solicitarea de a ridica direct excepții de neconstituționalitate.

Petițiile au avut ca obiect: tergiversarea soluționării plângerilor penale de către organele de urmărire penală; modul defectuos de efectuare a actelor de cercetare penală de organele competente; neinformarea persoanelor interesate, de către organele de urmărire penală, asupra stadiului soluționării plângerilor formulate; contestarea unor acte ale organelor de urmărire penală; contestarea hotărârilor definitive și irevocabile; dificultăți de punerea în executare a hotărârilor judecătorești de către executorii judecătorești.

Cele 58 petiții referitoare la poliție au avut ca obiect contestarea unor procese-verbale de constatare a contravențiilor; contestarea unor răspunsuri ale poliției privind modul de soluționare a sesizărilor formulate de petiționari; respectarea unor drepturi de care beneficiază persoanele arestate preventiv; contestarea unor măsuri dispuse de poliție și procurori; nemulțumirile unor cadre ale poliției comunitare, față de dispozițiile primarilor prin care au fost reîncadrați în funcții publice de conducere și li s-au modificat drepturile bănești în temeiul Legii nr.330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, fără a mai include și indemnizația a lunară de dispozitiv.

În ceea ce privește impozitele și taxele, s-au primit 135 petiții referitoare la pretinsa încălcare de către autoritățile publice, a dreptului la justa așezare a sarcinilor fiscale. Problemele sesizate prin petiții analizate la nivelul domeniului au vizat: nerespectarea de către autoritățile administrației publice a dispozițiilor legale referitoare la reconstituirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor; punerea în posesie și emiterea titlurilor de proprietate; acordarea despăgubirilor aferente imobilelor preluate în mod abuziv.

Pentru clarificarea aspectelor sesizate, s-au întreprins demersuri la autorități ale administrației publice centrale și locale: Primul-ministru, Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților, Primăria Municipiului București, comisiile locale, comisiile județene de stabilire a dreptului de proprietate privată asupra terenurilor, Comisia Municipiului București, de aplicare a Legii nr.290/2003 din cadrul Instituției Prefectului Municipiului București, direcțiile de impozite și taxe locale, administrațiile finanțelor publice.

Activitatea celor 14 birouri teritoriale ale instituției Avocatul Poporului a constat în medierea conflictelor dintre cetățeni și autoritățile administrației publice, orientarea și informarea cetățenilor în vederea soluționării problemelor cu care se confruntă.

Eficiența activității birourilor teritoriale s-a concretizat în anul 2010 în soluționarea unui număr total de 3.799 petiții, efectuarea a 6 anchete acordarea a 14.588 audiențe, înregistrarea a 4.588 apeluri telefonice la serviciul de dispecerat.

În comparație cu anii precedenți, în anul 2010 activitatea birourilor teritoriale s-a îmbunătățit, atât cantitativ, cât și calitativ (de la 2.464 audiențe acordate în anul 2004 la 14.588 audiențe acordate în anul 2010), iar colaborarea cu instituțiile și autoritățile publice de pe plan local a înregistrat creșteri semnificative.

Birourile teritoriale au desfășurat 642 activități de informare, constând într-o amplă activitate de mediatizare prin mijloacele de informare în masă a atribuțiilor instituției Avocatul Poporului.

În scopul soluționării cu celeritate a problemelor sesizate de cetățeni ai instituției Avocatul Poporului, birourile teritoriale au avut o colaborare permanentă cu autoritățile administrației publice locale. Birourile teritoriale ale instituției Avocatul Poporului au inițiat acorduri de colaborare și cu universitățile din municipiile unde își au sediul, în vederea efectuării unor stagii de practică ale studenților.

Consilierii și experții din birourile teritoriale au participat și au prezentat lucrări la numeroase seminarii, conferințe și mese rotunde.

În perioada 31 mai-3 iunie 2010, a avut loc la Alba-Iulia a cincea instruire a coordonatorilor birourilor teritoriale ale instituției Avocatul Poporului. Cu prilejul întrunirii s-a realizat un schimb de experiență profesională, în cadrul căruia au fost dezbătute teme de interes pentru activitatea desfășurată.

Activitatea instituției Avocatul Poporului în domeniul controlului constituționalității legilor și ordonanțelor s-a concretizat prin formularea a 599 puncte de vedere și prin ridicarea direct în fața Curții Constituționale a 7 excepții de neconstituționalitate.

Excepțiile de neconstituționalitate ridicate direct de Avocatul Poporului în fața Curții Constituționale au avut ca obiect:

- Prin Decizia nr.1202/2010¹⁰, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a art.8 din Legea nr.146/1997 și a constat că aceste dispoziții care condiționau eliberarea unor copii de pe hotărârile judecătorești cu mențiunea că sunt definitive și irevocabile prin care se stabilesc calitatea de moștenitor, masa succesorală, cotele și bunurile ce revin fiecărui moștenitor, de plata taxelor de timbru, sunt neconstituționale. Prin aceeași Decizie, instanța de contencios constituțional a respins excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.3 lit.c și j, precum și ale art.3 (la puterea 1, nu știu cum se pune) alin.(2)-(4) din Legea nr.146/1997.
- Prin Decizia nr.713/2010¹¹, Curtea Constituțională a respind excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor articolului unic pct.2 din O.U.G. nr.18/2010.

Până la data redactării prezentului material, Curtea Constituțională nu a soluționat excepția de neconstituționalitate a art.3 (la puterea 1) din O.G. nr.25/2006 privind întărirea capacității administrative a Oficiului Român pentru Drepturile de Autor, astfel cum fost modificat și completat prin art.III pct.1 din O.U.G. nr.43/2010.

În ceea ce privește procesele, problemele juridice ale Instituției Avocatul Poporului în anul 2010 sunt prezentate dosarele aflate pe rolul instanțelor judecătorești în care instituția a fost parte și sunt evidențiate probleme care au stat la baza nașterii acestor litigii, precum și importanța rămânerii instituției Avocatul Poporului în sfera instituțiilor de mediere, dialog și nu a instituțiilor cu putere coercitivă.

¹⁰ M.Of.nr.743 din 8 noiembrie 2010

¹¹ M.Of. nr.430 din 28 iunie 2010

Instituția Avocatul Poporului a avut calitatea de parte într-un număr de 36 de cauze. Dintre acestea 3 au fost litigii de muncă (acțiuni promovate de foști și actuali angajați), iar 33 cauze au reprezentat acțiuni formulate de persoane care ne-au chemat în judecată alături de alte autorități statatele ori de o serie de petenți care s-au declarat nemulțumiți de demersurile întreprinse pentru soluționarea petițiilor. Din totalul de 36 cauze, în 18 dintre ele au fost pronunțate hotărâri judecătorești, iar restul de 18 dosare se află pe rolul instanțelor de judecată.

4. Ombudsmanul European

Pe plan european instituția Avocatului Poporului se numește Ombudsman european. Acesta are o pagină de internet proprie unde cetățenii pot afla multe informații interesante despre reclamarea cazurilor de proastă administrare¹².

În prezent Ombudsmanul European este dna Emily O'Reilly care a fost aleasă în această funcție în iulie 2013¹³.

În perioada 2003-2013 doamna Emily a fost prima femeie numită în funcția de mediator și comisar pentru informații din Irlanda.

După alegerile pentru Parlamentul european, aceasta a fost aleasă din nou în decembrie 2014 pentru nou mandat de 5 ani în funcția de ombudsman european.

În această calitate, ea investighează cazurile de administrare defectuoasă din cadrul instituțiilor și organismelor Uniunii Europene.

5. Concluzii

În prezentul studiu am analizat instituția Avocatului Poporului potrivit legislației în vigoare. În opinia noastră, în urma analizei efectuate a reieșit ca instituția Avocatul Poporului se implică în cercetarea cazurilor de proastă administrare. Prin intermediul petițiilor sau din oficiu, instituția Avocatul Poporului cercetează în toate domeniile de activitate, îndeplinirea legii autoritățile publice iar de curând în România funcționează și instituția Avocatul Copilului.

Bibliografie

- Dana Apostol Tofan, *Drept Administrativ*, volumul II, Editura All Beck, București 2004
- Verginia Vedinaș, *Drept Administrativ*, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2007
- Dana Apostol Tofan, *Instituții Administrative Europene*, Editura C.H.Beck, București, 2006.
- Simina Gagu, Claudia Sora, *Elemente de noutate în activitatea instituției Avocatul Poporului*, în revista de *Drept Public* nr.2 din 2011, p.89-98.
- *Legea nr.35 din 13 martie 1997 privind organizarea și funcționarea Instituției Avocatul Poporului*, publicată în *Monitorul Oficial* nr.48 din data de 20 martie 1997, cu modificările și completările ulterioare.
- http://www.avp.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=440:avocatul-poporului-nhri&catid=2&lang=ro-ro&Itemid=277.
- https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-ombudsman_ro,
- <https://www.ombudsman.europa.eu/ro/atyourservice/cv.faces/ro/50733/html.bookmark>

¹² A se consulta https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-ombudsman_ro,

¹³ A se vedea <https://www.ombudsman.europa.eu/ro/atyourservice/cv.faces/ro/50733/html.bookmark>

RĂSPUNDEREA STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE

Beatrice ONUȚ*
Alina Georgiana GHITĂ**

Abstract

În această lucrare ce poartă titlul "Răspunderea Statului pentru erori judiciare", vom vorbi despre obligațiile statului și a autorităților publice față de cetățeni și vom evidenția erorile judiciare care se produc frecvent. Punctul de plecare în analiza temei pe care o propunem pornește de la analiza art 52 al Constituție, dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică.

Cuvinte cheie: art 52, Constituție, eroare judiciară, magistrat, răspundere administrativ patrimonială, gravă neglijentă.

1. Introducere

Relațiile interumane din societate, în condițiile existenței statului sunt reglementate prin norme juridice care urmăresc desfășurarea acestora potrivit voinței celor aflați la conducerea statului, care pot reprezenta interesele fie ale unor grupuri restrânse, în condițiile statelor totalitare, fie ale întregii colectivități, în condițiile statelor democratice¹. În cazul încălcării normelor juridice, se pun în pericol valorile sociale pe care aceste norme le apără. Pentru ocrotirea acestor valori, s-a stabilit o răspundere juridică, atunci când normele juridice sunt încălcate, în sensul că persoanele care se fac vinovate de săvârșirea unor fapte prin care se încalcă normele juridice, trebuie să suporte anumite consecințe juridice, adică să fie pasibile de aplicare de sancțiuni juridice. Răspunderea juridică poate fi utilizată în accepțiunea de ansamblu de norme juridice care reglementează relațiile sociale în cazul încălcării normelor juridice, fie de situație juridică în care se află persoană care a încălcat normele juridice. Așadar, răspunderea administrativ-teritorială constă în obligarea statului sau, după caz, a unităților administrativ-teritoriale la repararea pagubelor cauzate particularilor printr-un act administrativ ilegal sau prin refuzul nejustificat al administrației publice de a rezolva o cerere privitoare la un drept recunoscut de lege sau la un interes legitim. Temeiul legal al răspunderii patrimoniale a statului și unităților administrativ – teritoriale îl constituie atât dreptul comun, cât și legile speciale. Obiectul studiului dreptului administrativ îl constituie numai răspunderea patrimonială a statului și a unităților administrativ –

---

* Student, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: betzice@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ștefan Elena Emilia (e-mail: stefanelena@gmail.com)

** Student, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: betzice@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Ștefan Elena Emilia (e-mail: stefanelena@gmail.com)

¹ Informațiile din lucrare sunt preluate din cărți de drept administrativ precum, Elena Ștefan, *Drept Administrativ*, Partea I. Ed. Universul Juridic, București, 2014 dar și altele; http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_1&par1=2.

teritoriale pentru prejudiciile cauzate particularilor prin acte ilegale ale oganelor lor administrative, în celelalte cazuri aplicându-se regulile dreptului comun.

2. Conținut lucrare

2.1. Aspectele art 52 din Constituție.

Autoritățile publice, pentru că să își poată îndeplini sarcină de a sluji societatea și de a contribui la dezvoltarea acesteia, la satisfacerea cerințelor populației, trebuie să se călăuzească în permanență de principiul democratismului. Numai în condițiile unei reale și depline democrații, organele de stat pot să își desfășoare activitatea, exclusiv în interesul societății.

Egalitatea în drepturi, în ceea ce privește autoritățile publice, se realizează prin aceea că autoritățile publice, în raporturile lor cu cetățenii, îi tratează pe toți în mod egal, fără a face discriminări pe diferite criterii. Autoritățile publice realizează atât interesele comune tuturor cetățenilor români, cât și interesele specifice ale diferitelor grupe de cetățeni, în funcție de teritoriul pe care îl locuiesc, de naționalitatea căreia îi aparțin.

2.2. Eroare judiciară. Definiție. Precizări

Eroarea judiciară este eroarea ce are loc cu prilejul judecării unei cauze penale, constând în greșită stabilire a faptelor, ceea ce a avut ca urmare pronunțarea unei hotărâri nedrepte, situație în care există posibilitatea reparării pagubei în cazul condamnării sau al luării unor măsuri preventive pe nedrept, astfel sunt multe discuții în spațiul public actual legate de întinderea independenței judecătorului și răspunderea acestuia pentru erorile judiciare. Jurisprudență Curții Europene a Drepturilor Omului dezvoltată pe marginea noțiunii de „eroare judiciară”, menționată în art. 3 din Protocolul nr. 7 la Convenție, relevă faptul că această este, ca regulă generală, asociată materiei penale și decurge din ideea de eroare de fapt săvârșită de instanță care, fiind chemată să se pronunțe asupra temeiului unei acuzații penale, pronunță condamnarea unei persoane nevinovate. Referindu-se la noțiunea de „eroare judiciară”, instanța europeană a statuat că simplă considerare a faptului că investigația în cazul reclamantului era „incompletă și părtinitoare” nu poate, prin ea însăși, în absența erorilor judiciare sau a unor încălcări serioase ale procedurilor judecătorești, a unor abuzuri de putere ori a unor erori evidente în aplicarea dreptului material sau a oricărui alt motiv important ce rezultă din interesul justiției, să indice prezența unei erori judiciare în procedura anterioară; de aceea, s-a statuat că ceea ce prevalează cu privire la eroarea judiciară comisă de către instanțele inferioare, adică a greșelilor din administrarea justiției, constă în imposibilitatea neutralizării sau corectării sale în alt fel.

Se pare, așadar, că noțiunea de „eroare judiciară” nu ar cuprinde și cazurile în care procurorul trimite în judecată o persoană, iar instanță o achită definitiv ori cele în care prima instanță dispune condamnarea inculpatului, iar instanță de apel achită acestuia. În acest sens, într-un caz ajuns pe rolul Curții Constituționale a României s-a reținut că nemulțumirea autorului excepției de neconstituționalitate izvorăște din aceea că un procuror a emis un rechizitoriu care nu s-a fundamentat pe fapte care să intrunească elementele constitutive ale vreunor infracțiuni. Pentru a fi pusă în discuție o eventuală reparare de prejudicii, ar trebui să existe o eroare judiciară în materie penală. Or, eroarea judiciară constă, potrivit dispozițiilor art. 504 din Codul de procedură penală din 1968 (actualul art. 538 C. pr. pen.), într-o condamnare definitivă și pentru care, în urmă rejudecării, s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare. Prin urmare, nu poate fi pus semnul egalității între un rechizitoriu care doar dispune trimiterea în judecată și o hotărâre definitivă de condamnare, deoarece, potrivit dispozițiilor art. 23 alin. (11) din Constituție, „Pană la rămanerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoană este considerată nevinovată”, prezumție care nu poate fi înlăturată de existența unui act de trimitere în judecată, care, de altfel,

poate fi supus cenzurii, partea interesată având posibilitatea „de a arăta judecătorului în ce constă nelegalitatea comisă”

2.3. Ce inseamna grava neglijenta? Cine raspunde penal pentru aceasta?

În doctrina noastră s-a susținut că „reaua credință” și „grava neglijență” ar fi standarde juridice dificil de probat, pe de o parte, iar, pe de altă parte, sunt, că orice standarde, lipsite de claritate și precizie, motiv pentru care angajarea răspunderii civile a magistraților ar fi iluzorie și ar fi justificat să vorbim în acest caz de o imunitate de facto². E discutabil acest punct de vedere, având în vedere că în art. 991 alin. (1) și (2) din Legea nr. 303/2004 se prevede că există re-credință „atunci când judecătorul sau procurorul încalcă cu știință normele de drept material ori procesual, urmărind sau acceptând vătămarea unei persoane” și că există gravă neglijență „atunci când judecătorul sau procurorul nesocotește din culpă, în mod grav, neîndoielnic și nescuzabil, normele de drept material ori procesual”. Nicio altă culpă profesională nu este mai detaliat definită. Trebuie făcută distincția între răspunderea statului pentru prejudiciile produse prin activitatea organelor judiciare, care este mai extinsă, și răspunderea personală a magistraților pentru aceste prejudicii. Pornind de la ideea că voința legiuitorului, atunci când a prevăzut această abatere disciplinară, nu a fost aceea de a înfrânge în vreun fel principiul independenței judecătorului și procurorului, considerăm că obiectul verificării disciplinare nu-l poate constitui raționamentul logico-juridic al magistratului chemat să judece/instrumenteze o cauză.

Ne argumentăm această opinie pe următoarele considerente:

Atributul esențial al activității de judecată, respectiv al activității de soluționare a cauzei de către procuror, îl reprezintă raționamentul pe care magistratul îl face atunci când transpune în drept situația de fapt.

Interpretarea normelor de drept și a probelor administrate în cauză reprezintă elemente ale raționamentului logico-juridic.

Interpretarea probelor reprezintă un proces intelectual de evaluare a acestora, în urmă căruia judecătorul/procurorul stabilește situația de fapt ce urmează să o încadreze în drept. În acest demers, judecătorul/procurorul trebuie să decidă liber, fără nicio influență, presiune sau amenințare.

Opinia pe care acesta și-o formează în urmă raționamentului logico-juridic nu poate fi cenzurată decât în căile de atac prevăzute de lege și nu poate forma obiectul unei verificări disciplinare. A admite altfel, înseamnă pe de o parte, a nesocoti principiul independenței judecătorului/procurorului, iar pe de altă parte, a încălca dispoziția constituțională potrivit căreia, hotărârile judecătorești sunt supuse numai controlului judiciar. Odată stabilite aceste limite, în mod firesc, apare întrebarea pentru care încălcări ale normelor de drept material și procesual răspunde magistratul și în ce condiții poate fi antrenată răspunderea sa. Apreciem că textul art. 991 din Legea nr. 303/2004, modificată, în care legiuitorul definește reaua-credință și gravă neglijență, circumscrie sferă încălcării normelor de drept material sau procesual la acelea de o gravitate deosebită, care au consecințe asupra valabilității actelor întocmite de magistrat, a duratei procedurilor sau care produc o vătămare gravă a drepturilor și intereselor părților.

Apreciem că pot intra în sferă răspunderii disciplinare numai acele încălcări ale normelor de drept material sau procesual care pun în discuție însăși valabilitatea actelor întocmit

---

² Informațiile din secțiune au fost preluate de pe http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_1&par1=2

2.4. Raspunderea statului pentru erorile agentilor sai specializati

În afară răspunderii patrimoniale a autorităților publice pentru daunele cauzate particularilor prin acte administrative, Constituția enunță în art. 52 alin. (3) principiul răspunderii patrimoniale a statului pentru prejudiciile cauzate de procurori și judecători prin erorile judiciare făcute de aceștia în dosarele pe care le-au soluționat. Dacă în primul caz răspunderea este asumată de autoritatea emitentă a actului administrativ, în al doilea caz, răspunde statul că atare, prin Ministerul Finanțelor Publice. Daunele provocate particularilor pot fi, după caz, materiale sau morale. Esențial este că persoană să se considere vătămată printr-un act administrativ care i-a încălcat un drept sau interes legitim, instanță de contencios urmând să constate ilegalitatea actului și existența vătămării. Instanță va estima, totodată, întinderea și valoarea prejudiciului produs și va hotări modul de reparare a pagubei.

Legiuitorul constituant nu precizează natură dosarelor în care s-au făcut erorile judiciare. Răspunderea propriu-zisă se stabilește prin voința legislativă a Parlamentului și se întemeiază pe faptul că justiția este un monopol al activității statale, statul fiind răspunzător pentru modul în care agenții săi specializați – procurorii și judecătorii – își îndeplinesc atribuțiile prevăzute în legislația incidentă.

Sediul general al materiei în privință răspunderii patrimoniale a statului pentru prejudiciile cauzate particularilor prin erori judiciare, este art. 96 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, care precizează, între altele, că răspunderea propriu-zisă este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea judecătorilor și procurorilor care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență. Pentru angajarea răspunderii este necesar să existe un prejudiciu, că urmare a erorilor judiciare făcute. Cât privește răspunderea magistraților, trebuie dovedit că aceștia au acționat fie cu rea-credință, fie cu gravă neglijență. În jurisprudență să, Curtea Constituțională a apreciat că problemă erorilor judiciare se ridică în principal sub aspectul reparațiilor pe care societatea este datoare să le acorde celui care a suferit în mod injust de pe urmă erorilor comise în sistemul judiciar, prevederile constituționale cuprinse în art. 52 alin. (3) consacrand principiul răspunderii obiective a statului în asemenea împrejurări.

2.4.1. Forme de raspundere administrativ patrimonială

Că să putem înțelege cum răspunde statul cu privire la erorile cauzate de legiuitorii săi trebuie să avem în vedere faptul că există două categorii care ulterior se împart în forme ale răspunderii patrimoniale:³

- Forme legale, exprese în textele legale în vigoare
- Forme deduse. Acestea sunt supozițiile doctrinare și nu au o lege specifică de cadru .

Din alt punct de vedere , distingem două forme: forme de răspundere obiectivă, formă de răspundere subiectivă.

2.4.2. Formă de raspundere obiectivă

La rândul ei, răspunderea obiectivă se împarte în două modalități de concretizare:

- răspundere patrimoniala exclusivă a statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare;
- răspundere patrimonială exclusivă a autorităților administrației publice pentru limitele serviciului public.

³ https://www.juridice.ro/528763/raspunderea-statului-pentru-erori-judiciare.html#_ftn2

2.4.3. Forma de răspundere subiectivă

Intră în această categorie răspunderea patrimonială solidară a autorităților publice și funcționarului pentru pagubele materiale sau morale cauzate prin acte administrative tipice sau asimilate, inclusiv prin contracte administrative.

2.4.4. Răspunderea patrimonială exclusivă a statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare.

Reluând Art. 52 alin. (3) din Constituție care dispune *expressis verbis* că „Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credința sau gravă neglijență.” Constatăm că legea recunoaște o acțiune în regres a statului împotriva acelor magistrați care au acționat cu rea credința în exercitarea funcției lor.

Această formă de răspundere intervine nu datorită unor acte, ci datorită unor erori judiciare, deci unor prejudicii deduse din hotărâri judecătorești prin care au fost comise erori judiciare, fiind vorba, în mod firesc, de două astfel de hotărâri:

- una prin care se soluționează un litigiu în mod definitiv și irevocabil;
- o altă, prin care se constată că hotărârea anterioară a conținut o eroare.

Intervenția acestei forme de răspundere presupune, pe lângă necesitatea existenței celor două hotărâri, și formularea, de cel îndrituit, a pretențiilor pentru repararea daunelor materiale sau morale suferite.

2.4.5. Răspunderea patrimonială a autoritatilor administrației publice pentru limitele serviciului public.

O asemenea formă de răspundere nu are încă o consacrare expresă, ea se deduce din principiile constituționale care o cărmuiesc în prezent societatea, spre exemplu principiul egalității tuturor în fața legii și a autorităților publice coroborat cu acela că nimeni nu este mai presus de lege (art. 16 alin. 1 și 2); garantarea dreptului la viață, precum și la integritatea fizică și psihică (art. 22), drept care poate fi lezat prin limitele unui serviciu public⁴.

Cât privește condițiile care ar trebui să fundamenteze intervenția acestei forme de răspundere, credem că trebuie avute în vedere următoarele trei condiții:

- să existe un serviciu public care să prezinte anumite „limite”, adică să exprime anumite carențe de organizare și funcționare care să pună în pericol anumite valori materiale sau umane;
- să existe un prejudiciu, de natură materială sau morală, care să fie produs datorită limitelor serviciului public respectiv;
- să existe un raport de cauzalitate între limite și prejudiciu, acesta reprezentând o condiție specifică răspunderii juridice în general;
- să se formuleze pretenții de către partea prejudiciată.

2.4.6. Răspunderea solidară a autoritatilor publice și a funcționarilor pentru prejudicii produse prin acte administrative, tipice sau asimilate.

Această formă de răspundere are nu doar o recunoaștere legală expresă, ci și un regim juridic dezvoltat, o lege-cadru, fiind vorba de Legea 554/2004.

Din conținutul acestei reglementări, raportat la Constituție, desprindem câteva principii care guvernează regimul acestei forme de răspundere:

1. Legea condiționează acțiunea în prejudicii de acțiunea în anulare a actului ori în obligarea la emiterea unui act administrativ, în cazul actului administrativ asimilat.

---

⁴ https://www.juridice.ro/528763/raspunderea-statului-pentru-erori-judiciare.html#_ftn2

Rezultă că odată cu cererea de anulare totală sau parțială a unui act sau de obligare la emiterea actului, reclamantul trebuie să-și precizeze și pretențiile, dacă le cunoaște. Dacă nu le cunoaște, aceste pretenții pot fi formulate ulterior, pe cale de acțiune separată, însă numai în situația în care a fost emisă o sentință judecătorească prin care se anulează, în tot sau în parte, un act administrativ sau se dispune obligarea la emiterea unui act.

În cazul cererilor formulate în contenciosul administrativ de către persoanele vătămate prin ordonanțe sau dispoziții din ordonanțe declarate neconstituționale, cererea acestora este condiționată de declararea în prealabil a ordonanței că fiind neconstituțională, în tot sau în parte, de Curtea Constituțională.

2. Instanțele competente să se pronunțe asupra despăgubirilor solicitate sunt aceleași care se pronunță și asupra ilegalității actului administrativ, tipic sau asimilat, adică instanțele de contencios administrativ.
3. Această formă de răspundere este atrasă doar de actele administrative tipice sau asimilate, ilegale ale autorităților publice.
4. O altă regulă pe care o instituie Legea nr. 554/2004 este posibilitatea că acțiunea să poată fi formulată și personal împotriva funcționarului care a elaborat actul sau care se face vinovat de refuzul de a rezolvă cererea referitoare la un drept subiectiv sau interes legitim.

Legea consacră, în ceea ce privește litigiile în care funcționarul este parte în proces, de șine stățător sau alături de autoritate, alte două principii, și anume:

- solidaritatea dintre funcționar și autoritatea publică în ceea ce privește suportarea despăgubirilor dispuse de instanță;
- posibilitatea chemării în garanție a superiorului ierarhic funcționarului public chemat în proces, care a dat ordin scris să elaboreze sau să nu elaboreze actul.

2.5. Studiu de caz

Problemă răspunderii judecătorilor și procurorilor pentru modul în care își exercită atribuțiile legale, este departe de a fi soluționată. Răspunderea disciplinară face obiectul dispozițiilor constituționale ale art. 134 alin.(2) și alin.(3) din Legea fundamentală și a prevederilor subsecvențe din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și al procurorilor, la care se adaugă dispozițiile cuprinse în art 52 alin.(3) din Constituție.

În opinia noastră, se impune de lege ferenda, stabilirea judicioasă a unui echilibru între principiul independenței și al inamovibilității magistraților, pe de o parte, și răspunderea lor juridică, pe de altă parte. Într-o astfel de situație nu este exclusă asumarea unei răspunderi juridice a magistratului, care, cu rea-credința sau din gravă neglijență în exercitarea atribuțiilor sale, aduce atingerea unor valori ocrotite de stat prin mijloace juridice. Independența și inamovibilitatea judecătorilor, că și independența procurorilor, sunt percepute în societate cu un suficient temei că o barieră impenetrabilă și ocrotitoare a magistraților, la adăpostul căreia s-a creat o adevărată stare de spirit în lumea justiției referitoare la lipsă de răspundere a celor care au că atribuite constituțională și legală să spună adevărul, să facă dreptate. Neglijență în soluționarea dosarelor, reaua-credință săvârșită de magistrați, ar trebui să conducă și la pierderea drepturilor de care aceștia beneficiază, potrivit legii nr 303/2004.

3. Concluzii

Având în vedere cele scrise mai sus, acestea sunt etapele răspunderii statului pentru erori judiciare:

- mai întâi trebuie să se obțină o hotărâre definitivă de condamnare a judecătorului pentru comiterea unei infracțiuni sau o hotărâre definitivă de sancționare a magistratului de

- către CSM pentru comiterea unei abateri disciplinare, pentru o faptă care a generat acea eroare (ex.: sustragerea unor acte din dpsar, neanalizarea unor probe definitorii).
- apoi se face o acțiune de către justițiabilul păgubit contra statului român, reprezentat de Ministerul Finanțelor;
  - după ce statul pierde și despăgubirea este plătită, statul se poate îndrepta cu o acțiune în despăgubiri împotriva judecătorului sau procurorului, care, cu rea-credința sau gravă neglijență, a săvârșit eroarea judiciară cauzatoare de prejudicii. Reaua-credința sau gravă neglijență se pot demonstra în cursul procesului respectiv.

Niciunui magistrat nu îi este îngăduit să interpreteze normele în discuție cu consecință înlăturării lor de la aplicare, respectiv a substituirii conținutului acestora, expres prevăzut de lege, asemenea abordări fiind de natură a constitui conținutul abaterii disciplinare, prevăzută de art 99 din Legea nr. 303/2004, republicată-încălcarea cu rea-credința sau gravă neglijență a normelor de drept substanțial sau a normelor de procedura, în măsură în care faptele nu îmbrăca formă infracțiunii.

Acțiunea în regres, în măsură în care magistratul este asigurat pentru despăgubiri în caz de prejudicu provocat în exercițiul funcțiunii poate fi adresată instituției la care acesta este asigurat .

Referințe

- Elena Stefan, Drept Administrativ, Partea I. Ed. Universul juridic, Bucuresti, 2014.
- Constitutia României
- Noul Cod de procedura penală
- Codul civil al României
- https://www.juridice.ro/528763/raspunderea-statului-pentru-erori-judiciare.html#_ftn2
- <https://legestart.ro/raspunderea-juridica/>

ȘOMAJUL - EVOLUȚII ȘI CONSECINȚE ECONOMICO-SOCIALE

Evelina STELIAN*

Serena PETRAS**

Abstract

Consecințele socio-economice ale șomajului se reflectă tot mai pregnant în structura pieței muncii, nivelului real al veniturilor familiilor cât și în sustenabilitatea politicilor sociale și economice.

Prezentul demers va analiza șomajul din perspectiva evoluției sale în România și al evoluției fenomenului din perspectiva europeană.

Cuvinte cheie: *șomaj, politici socio-economice, protecție socială, creștere economică sustenabilă, politici europene.*

1. Introducere

Economia reprezintă o realitate dinamică, aflată în continuă mișcare. Ea se prezintă ca un sistem integrat de ramuri și activități economice, social - culturale și juridice. "Fără un astfel de sistem - care să producă hrana, s-o prelucreze, s-o ambaleze și s-o distribuie, care să fabrice stofe și să confecționeze îmbrăcăminte, care să construiască case și să le mobilizeze, să asigure servicii medicale și de învățământ, să legifereze și să mențină ordinea, să pregătească apărarea colectivității - viața ar fi grea. Iată deci funcția lui. Sistemul economic optim este acela care furnizează maximum din ceea ce oamenii au nevoie."¹

Toate aceste activități sunt realizate și asigurate de către agenții economici (publici sau privați) și coordonate prin mecanismele pieței. La scara economiei naționale, ele nu se pot însă desfășura în condiții optime, fără o anumită stare de concordanță, respectiv echilibru macroeconomic, între componentele mecanismului economic, componente care deși se află într-o anumită interdependență au o funcționalitate proprie și sunt în continua mișcare.

Scopul activității umane indiferent de nivelul la care este exprimat sau cercetat - individual, de grup ori de societate, în ansamblu - este satisfacerea cererii de bunuri materiale și servicii. Latura dinamică, activă a acestor entități, urmărite în continuare, ca factor de producție ajută la înțelegerea evoluției economice și sociale.

Șomajul este un fenomen contemporan, complex, cuprinzător, care include în sfera sa aspecte economice, sociale, politice, psihologice și morale.

Dicționarul explicativ îl definește ca un fenomen economic caracteristic societății capitaliste, care constă în aceea că o parte din salariați rămân fără lucru, ca urmare a decalajului

---

* Student, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: evelina.eve2@gmail.com).

** Student, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: serena.petras@yahoo.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Liviu Radu (lradu@univnt.ro).

¹ J. K. Galbraith - Știința economică și interesul public. Editura Politică, București, 1982, p. 11

dintre cererea și oferta de forță de muncă. Este o stare negativă a economiei care constă în nefolosirea unei părți din forța de muncă salariată.

2. Cererea și oferta de muncă

Cererea și oferta de muncă se află într-o strânsă interdependență, determinată de un ansamblu eterogen de factori: economici, tehnici, demografici, ecologici etc. Echilibrul dintre cerere și oferta de muncă, în spiritul legii obiective, trebuie înțeles ca un echilibru relativ și în sens dinamic².

Echilibrul dintre cele două categorii corelate ale pieței muncii trebuie să fie abordat din mai multe puncte de vedere:

- a. ca echilibru dinamic, care arată că zonele de contact ale cererii cu oferta de muncă și invers, ale ofertei cu cererea îmbracă manifestări deosebit de complexe și mereu în schimbare, transformare, iar fluxurile dintre ele se amplifică în timp și spațiu;
- b. ca echilibru funcțional, care definește zona de compatibilitate a ocupării factorului muncă și creșterii productivității muncii, în condiții strict determinate de producție, înseamnă că, necesarul absolut de muncă pentru obținerea unui volum dat al producției se află în raport invers proporțional cu creșterea productivității muncii;
- c. ca echilibru structural, care exprimă modul de repartizare a factorului muncă, pe sectoare, ramuri, activități, profesii, calificări, teritoria etc., în condițiile date ale nivelului producției, tehnicii și productivității muncii. Relația capacitate de producție – productivitatea muncii pune în evidență, în principal, două aspecte, și anume:
  - înzestrarea tehnică a muncii este un factor important în creșterea productivității muncii;
  - apariția decalajului dintre nivelul de înzestrare și productivitate, dovedește insuficiența sporire a producției pe unitatea de capital fix.
- d. ca echilibru intern între nevoia socială de muncă și resursele de muncă, aspect condiționat și el de nivelul producției și al productivității muncii. În funcție de o multitudine de factori economici, tehnici, demografici etc., necesarul de lucrători este supus unor schimbări permanente care uneori, reclamă creșterea lui, iar alteori diminuarea acestuia.
- e. ca echilibru concurențial, în care atât ofertanții cât și utilizatorii factorului muncă acționează potrivit regulilor pieței, pentru o situație economică cât mai favorabilă. Instrumentul de echilibru în corelarea cererii cu oferta de muncă este salariul real.

În economie, corelarea cererii cu oferta de muncă este mai puțin o problemă de asigurare a echilibrului între cele două componente ale pieței muncii, ci în special un proces de atenuare și eliminare a unor dezechilibre care apar în procesul reproducției. Dacă termenii ecuației ar fi continuu egali - dacă cererea nu s-ar modifica în raport cu oferta - nu ar mai avea sens să se vorbească de creștere economică, de schimbare.

Dezechilibrele permanente și mereu altele între cerere și ofertă, între nevoi și resurse etc., constituie motorul creșterii economice, fiind de altfel singurul suport al vieții și al muncii. Practica social - economică dovedește cât de complicate sunt problemele echilibrului dintre cererea și oferta de produse și cererea și oferta de muncă. Distorsiunile din evoluția cererii și ofertei, cunoscute și utilizate conștient, se constituie, în timp, ca elemente ajutătoare, indicii, ia căutarea și găsirea regulilor jocului factorilor de echilibru.

Cererea și oferta de muncă sunt legate direct, indirect, proporțional și invers proporțional de cererea și oferta de bunuri materiale și servicii.

---

² George Neamtu - Enciclopedia asistenței sociale, Editura Polirom, Iași, 2016

Funcționarea corectă a pieței muncii presupune un excedent al ofertei de muncă, care reflectă un deficit de bani la o parte a populației, dar și la unele din verigile economiei. Excedentul cererii de bunuri are corespondent în excedentul cererii de bani și poate fi contracarat prin cererea de muncă.

Multe din aceste comportamente ale logicii economice nu se întâlnesc însă în economia românească, ele apărând de multe ori invers. Astfel, piața muncii, comparativ cu alte piețe, conține mai puține elemente stabile, de echilibru, atrage și cumulează influențe diverse de pe piața capitalurilor, a bunurilor și de pe piața financiar -monetară. La toate acestea se adaugă dorința, motivația și psihologia oamenilor ca subiecți ai pieței ce reacționează de cele mai multe ori divergent în raport cu teoria, cu legislația sau cu programele de guvernare³.

3. Considerații teoretice privind forța de muncă și fenomenul șomajului

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, munca este o activitate conștientă, specifică omului, îndreptată spre un anumit scop, în procesul căreia omul efectuează, reglementează și controlează prin acțiunea sa schimbul de materii între el și natură, pentru satisfacerea trebuințelor sale⁴.

Munca, factor de producție activ și determinant în activitatea economică, impune o analiză amplă la nivel macroeconomic și microeconomic.

Munca mobilizează iscusințele, permite omului să depășească constrângerile mediului și contribuie astfel la crearea bogățiilor.

Pentru a caracteriza nivelul forței de muncă trebuie utilizați următorii indicatori: populația activă și populația ocupată sau neocupată.

Populația activă include persoanele care furnizează forța de muncă disponibilă pentru producerea de bunuri și servicii. Populația activă cuprinde: forța de muncă salariată civilă, patronii și alți lucrători independenți, lucrătorii familiari neremunerați, militarii, șomerii. Se măsoara ca populație :- curent activă și obișnuit activă.

Populația curent activă cuprinde toate persoanele ce îndeplinesc cerințele pentru a fi incluse în categoria “ocupat” – “neocupat”. Persoanele cu statutul “ocupat” au o vârstă mai mare de o anumită limită și în timpul unei perioade de o săptămână sau o zi sunt cuprinse într-una din categoriile:

- Angajat – plătit (prezent la muncă sau cu serviciu, dar absent de la muncă)
- Angajat în propria unitate (prezent la muncă sau cu activitate, dar absent de la muncă).

Persoanele cu statutul “neocupat” au depășit o anumită vârstă, iar în timpul perioadei de referință sunt fără muncă, disponibil pentru muncă sau în căutarea unui loc de muncă. Neocuparea este numărul de persoane care caută loc de muncă, iar neocupații sunt persoanele fără loc de muncă, numiți șomeri.

Șomajul este caracterizat de pierderea de venit, pierderea încrederii de sine, erodarea raporturilor cu comunitatea și apariția sentimentelor de alienare și excludere din viața normală, ceea ce provoacă tensiuni și amenințarea stabilității sociale.

Șomajul se manifestă inegal pe țări, zone, perioade, sexe, vârstă, calificare profesională. Afectează de cele mai multe ori tinerii și femeile, iar prelungirea în timp mărește riscul degradării competenței profesionale și dificultatea de reintegrare. Șomerul de lungă durată se descalifică, uneori iremediabil. Uitarea gesturilor profesionale, pierderea ritmurilor de muncă îl fac pe șomer mai puțin competitiv și antrenează o neîncredere sporită în rândul potențialilor patroni.

³ Leș fer Brown - Probleme globale ale omenirii. Editura Tehnică, București, 1996, p. 285-293

⁴ Dicționar Explicativ al Limbii Române on-line.

Șomajul este definit de către cei mai mulți economiști și sociologi ca inactivitatea unui individ care are dorința de a lucra. Din perspectivă istorică, termenul de „șomer” a început să fie utilizat la sfârșitul secolului XIX, odată cu revoluția industrială, fiind strâns legat de noțiunea de salariat și implică existența unui contract de muncă, formal sau neformal, între angajat, pe de o parte și angajatorul său pe de altă parte. Șomerul este, deci, persoana care, în schimbul unei remunerații periodice, dorește să își ofere forța de muncă dar nu găsește un angajator dispus să o angajeze.

Principalele forme ale șomajului sunt:

- Șomaj ciclic- se formează ca urmare a reducerii activității economice, în timpul fazelor de criză și se reduce în fazele de avânt;
- Șomaj conjunctural- reprezintă efectul restrângerii activității economice în unele ramuri, sectoare economice sub impactul unor factori conjuncturali;
- Șomaj structural- derivă din reconversia unor activități economice, din restructurări impuse de progresul tehnic;
- Șomajul tehnologic- reprezintă efectul introducerii noilor tehnologii;
- Șomaj sezonier- legat de restrângerea activității economice în anumite anotimpuri ale anului, datorită condițiilor naturale, având un caracter ciclic;
- Șomaj total- presupune pierderea locului de muncă și încercarea totală a activității;
- Șomaj deghizat- cuprinde acele persoane declarate și înregistrate ca șomeri, dar care prestează anumite activități fără contract de muncă.

Șomaj voluntar- reprezentat de persoanele care refuză locurile de muncă oferite, care de transferă de la un loc de muncă la altul din diferite motive personale.⁵

4. Șomajul, implicațiile sale, măsuri de combatere pe piața muncii

Șomajul apare ca un dezechilibru al pieței muncii la nivel național, ca punct de întâlnire între cererea și oferta globală de muncă. Piața muncii se caracterizează prin faptul că cererea de muncă nu se modifică în aceeași măsură cu modificarea salariului nominal, respectiv real, și nici oferta de muncă nu evoluează în raport de pret și cost. Piața muncii din România se caracterizează printr-un număr mic de meserii, care se caută și sunt bine plătite, și un număr mare de meserii cu o ofertă excedentară, mult mai puțin atrăgătoare pentru angajator și care nu oferă satisfacții nici pentru angajat⁶.

În analiza cauzelor șomajului trebuie avute în vedere:

- amplificarea elementelor de intervenționism pe piața muncii din partea puterii publice sau a unor agenți instituționaliizați cu atribuții în formarea, angajarea sau utilizarea factorului muncă.
- consolidarea pieței de cvasimonopol a unor agenți economici, având drept consecință rigidizarea pieței muncii;
- dezvoltarea lentă a sectorului privat;
- disponibilizarea unei părți a populației ocupate, datorită dispariției unor locuri de muncă și a reclasării altora;
- femeile casnice care doresc să intre pe piața muncii;
- specializarea și segmentarea unor grupuri și categorii socio-profesionale neconcurente, ca urmare a multiplicării fără precedent a numărului de profesii, specializări, calificări și a

⁵ A se vedea :<http://economie-politica.blogspot.ro/2008/12/cauzele-tipurile-indicatorii-somajului.html>

⁶ A se vedea :<http://www.scritub.com/economie/SOMAJUL14315172219.php>

numeroaselor diferențierii dintre salarii din punct de vedere al experienței și abilității lor;

- sporul natural al resurselor de muncă, respectiv al populației în vârstă de muncă;
- economia ce se confruntă cu dificultăți generate de lipsa unor surse convenabile de materii prime, materiale, energie, capital etc.

Șomajul este un fenomen strâns legat de dezvoltarea economică, industrială și postindustrială.

Cauzele principale ale acestui fenomen se situează în domeniul investițiilor, al creării de noi locuri de muncă, al necorelării corespunzătoare a pregătirii profesionale efectuate în școli profesionale și universități și cerințe efective ale locurilor de muncă create de diferiți agenți economici. Cantoarea tineretului îndeosebi, la această categorie de populație cu nivel de pregătire școlară și profesională mai ridicat, generează mari pierderi de potențial creativ de muncă, indispensabil pentru restructurarea și relansarea dezvoltării economiei, cu efectele grave asupra comportamentului și integrării tineretului în societate.

Dacă tinerii ajung șomeri, aceasta este o carență a mecanismului social, educational, imobilizare a sistemului de alocare a mijloacelor de educare, de informare și utilizare a informațiilor privitoare la cererea și oferta de muncă. Este necesar ca pe piața contemporană a muncii echilibrarea cererii cu oferta să se facă instituționalizat, pe fondul unui cadru legislativ cât mai cuprinzător și elastic.

În prezent, în România, ajutorul de șomaj se acordă, în condițiile legii, pe o perioadă de 270 de zile, iar în continuarea lor, dacă nu s-a reușit reintegrarea în muncă, se acordă alocații de sprijin. Șomajul este considerat cu atât mai cronic, mai sever, cu cât este mai lung. Prin șomaj de lungă durată se înțelege orice situație în care perioada de șomaj a depășit un an, un an și jumătate.

Șomajul de lungă durată este cel care cuprinde în special persoane mai în vârstă, care de regulă au pierdut un loc de muncă și care se recalifică, adaptându-se dificil la un loc de muncă.

Se consideră că șomajul de lungă durată are două măsuri speciale, și anume:

- a. rata șomajului de peste 1-1,5 ani, ca procent din forța de muncă;
- b. șomajul de peste 1-1,5 ani, ca procent din șomajul total (pondere).

Un alt criteriu al șomajului îl reprezintă diferențierea șomerilor după statutul educațional. Reține atenția faptul că ponderea cea mai mare o au muncitorii (aproximativ 75%), urmași de cei cu studii medii - aproximativ 22% din totalul șomerilor, iar sub 3% sunt cu studii superioare (în anul 1999).

Impactul imediat al șomajului cu indivizii este o pierdere de venit asociată cu munca. Pentru muncitorii care ar fi șomeri pe perioade lungi de timp, astfel de pierderi pot duce la dezastrul financiar. În acest caz, un șomer trebuie să se bizuie pe o combinație de economii, venitul altor membri ai familiei și beneficiile șomajului prin sprijinul financiar al guvernului. Dacă aceste surse de ajutor sunt epuizate, bunăstarea publică este eventualul ajutor social.⁷

Șomajul are implicații negative economice, sociale și umane importante.

Printre aceste implicații, pe primul plan se situează neutilizarea unei părți din principală avuție- resursele de muncă ale țării. Pentru relevarea acestei implicații a recesiunii și șomajului care o însoțește se folosește adesea determinarea și compararea produsului național brut potențial, rezultat din utilizarea deplină a forței de muncă și cel real, obținut în condițiile de recesiune, știut

⁷ A se vedea <http://www.rasfoiesc.com/business/management/resurse-umane/Consecinte-Ale-Somajului-In-Ro15.php>

fiind faptul că timpul neutilizat din cauza șomajului nu mai poate fi recuperat (output-ul pierdut fiind cunoscut sub denumirea de decalaj PNB-Gross – Național –Product-gap)⁸.

La acestea se adaugă efectele negative pentru cei ale căror venituri de diminuează, precum și tensiunile sociale care rezultă din cauza șomajului. Concluzionând cu privire la această problemă, Michel Didier arată că „șomajul este ca un cancer, pernicios, tenace și imoral”⁹.

Șomajul ridică așadar numeroase probleme economice și sociale, atât pe termen scurt, cât și pe termen mediu și lung.

Pe termen scurt se pune problema asigurării unor venituri minime pentru cei afectați, ceea ce se realizează prin ajutorul sau indemnizația de șomaj. În același timp, politicile adoptate vizează diminuarea șomajului, măsurile în acest domeniu putând fi grupate în următoarele categorii : măsuri care privesc direct pe șomeri, măsuri care privesc populația ocupată, alte măsuri¹⁰.

Din prima grupare fac parte acțiunile pentru pregătirea, calificarea și orientarea sau reorientarea celor care caută un loc de muncă sau pentru reintegrarea celor eliberați din diferite ramuri ca urmare a restructurărilor tehnologice și economice. Un loc important îl pot ocupa facilitățile acordate de stat pentru crearea de noi întreprinderi și noi locuri de muncă, pentru trecerea la noi forme de angajare ș.a.

Studiile realizate la nivelul pieței forței de muncă din România, indică faptul că, după terminarea facultății, absolvenții din domeniul științelor economice își identifică destul de repede un loc de muncă¹¹.

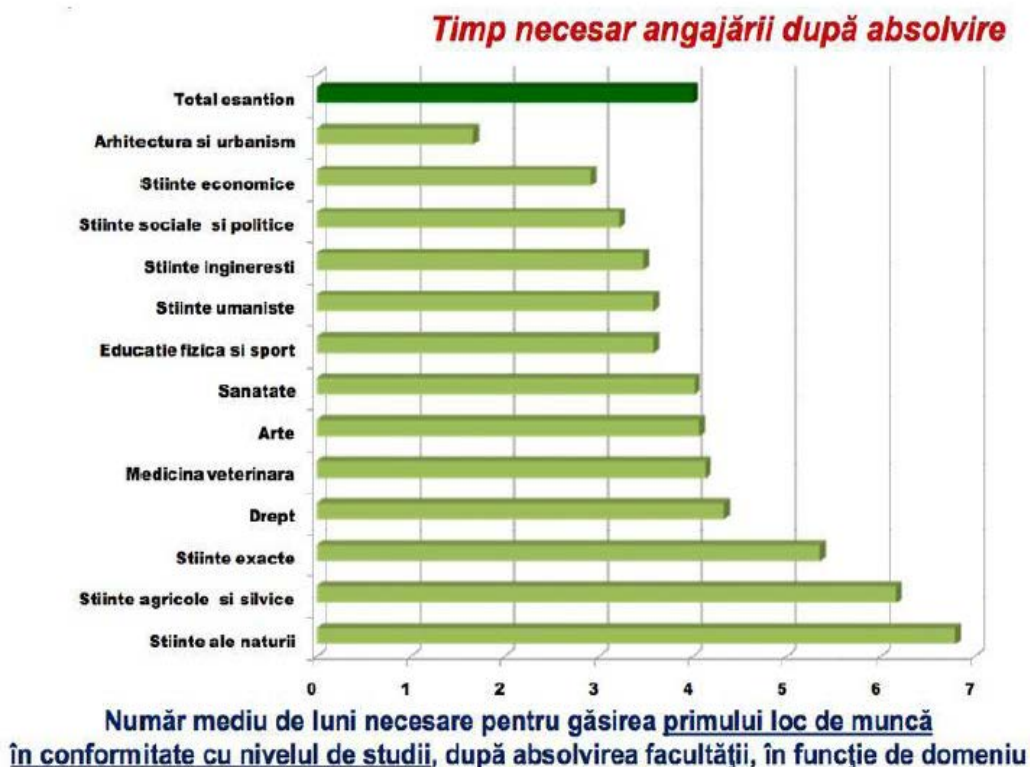
⁸ Sunt interesante, în acest sens considerațiile și estimările făcute de Paul și Ronald Wonnacott, după care, în 1981-1984, în SUA s-ar fi pierdut peste 400 de miliarde de dolari sau 6,4% din producție, în *Economics*, McGraw-Hill Book Company, p.151 .

⁹ Didier Michel, „Economie – regulile jocului”, Editura Economică, București, 1989, p.255

¹⁰ Gheorghe Crețoiu, Viorel Cornescu, Ion Bucur-Economie, Ed. a II a , Editura C.H. Beck București 2008, p.348

¹¹ Tendințe ale pieței muncii și provocări pentru studenții economiști - <http://promarket.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2016/01/03-august-Tendinte-pe-piata-muncii.pdf>

Figura 1: Durata de timp medie necesara pentru angajare pentru absolvenții diverselor specializări universitare

Sursa: <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-8218465-sanse-angajare-absolventii-facultatilor-din-romania-oferteleuniversitatilor-ofertele-pietei-muncii-singur-site.htm>

Problema de fond o constituie asigurarea creșterii economice, crearea condițiilor pentru conferirea unui suport real și dinamic acestei creșteri. Aceasta implică investiții, activitate de inovații care să asigure competitivitate și dinamism pe piețele externe.

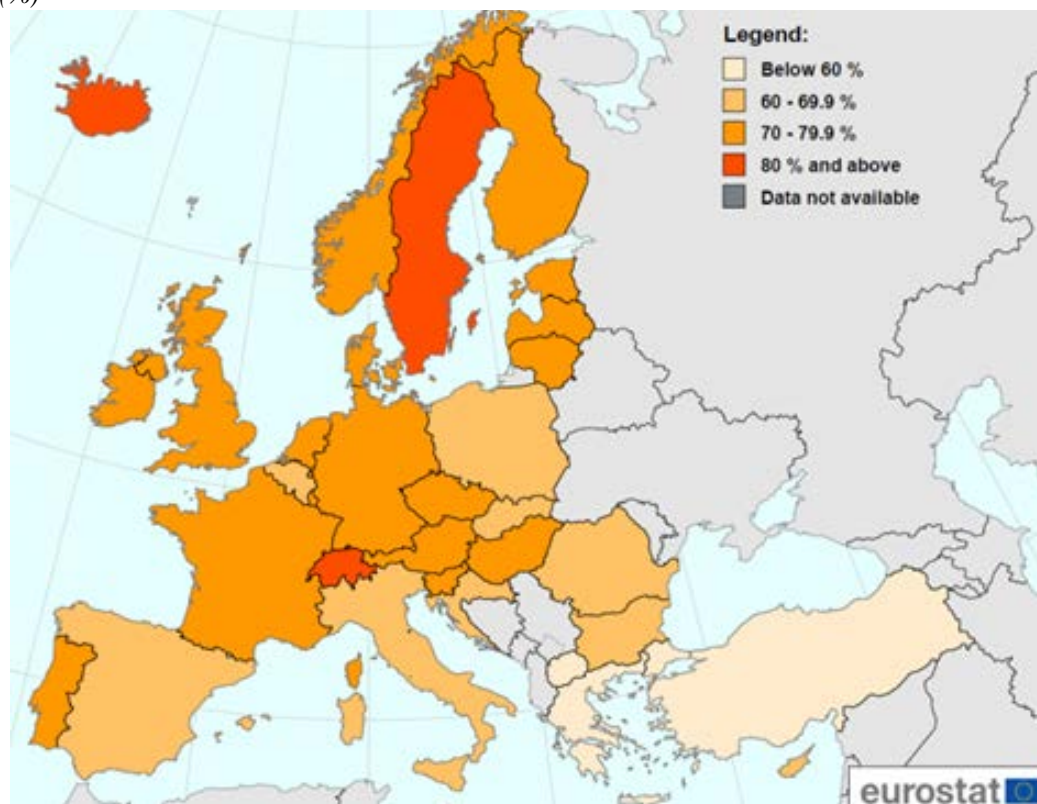
5. Evoluția pieței muncii în Uniunea Europeană

La nivelul pieței muncii în Uniunea Europeană se manifesta o serie de tendințe îngrijorătoare în ceea ce privește rata șomajului la nivelul persoanelor tinere. Astfel rata este dubla sau chiar mai mult decât dubla fata de rata de neangajare pentru alte categoriide vârstă. După un declin al acestei rate din totalul populației, cu un minim de 15,2 % în 2008, rata a crescut din nou atingând 23,8 % în primul semestru din 2013 și 21,4% până la finalul lui 2014. Această rată a șomajului în rândul tinerilor la nivel european reflecta dificultățile pe care aceștia le au în a-și găsi locuri de muncă¹².

¹² Tendințe ale pieței muncii și provocări pentru studenții economiști - <http://promarket.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2016/01/03-august-Tendinte-pe-piata-muncii.pdf>

La nivelul Uniunii Europene în anul 2017, rata ocupării forței de muncă pentru persoanele cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani, astfel cum a fost măsurată în cadrul anchetei Uniunii Europene asupra forței de muncă, a fost de 71,1% fiind cea mai mare medie anuală înregistrată vreodată pentru Uniunea Europeană. Cu toate acestea, în spatele acestor medii pot fi observate diferențe mari între țări (a se vedea fig. 1). Singurul stat membru cu o rată mai mare de 80% este Suedia (81,2%). Acest lucru este valabil și în cazul statelor AELS Islanda(87,8%) și Elveția (83,3%).

Figura 2. Rata ocupării forței de muncă, (20 și 64 de ani, anul 2016) la nivelul U.E. (28 de state) (%)

Sursa: Eurostat

Imaginea de mai sus prezintă evoluția ratei de ocupare a forței de muncă pentru bărbați și femei începând cu 1993. Una dintre caracteristicile cele mai vizibile este decalajul redus al ratelor ocupării forței de muncă dintre aceștia.

Figura 2 ne arată, de asemenea, că situația de pe piața forței de muncă în perioada pentru care există date Eurostat diferă foarte mult de la țară la țară.

Cel mai mare grup de țări a înregistrat o creștere ușoară și stabilă a ratei de ocupare a forței de muncă (Belgia, Germania, Franța, Luxemburg, Țările de Jos, Austria, Finlanda, Suedia, Regatul Unit și Turcia). Alte țări au rămas pe o traiectorie destul de constantă, cu alte cuvinte au înregistrat o rată stabilă (Danemarca, Italia, Portugalia, Slovenia, Slovacia, Norvegia și Elveția).

Un alt grup important de state au prezentat fluctuații importante, dar a avut o rată mai mare în 2016 față de diferitele puncte de plecare (Bulgaria, Estonia, Irlanda, Spania, Letonia, Lituania și Polonia)¹³.

5. Concluzii

Șomajul apare ca un dezechilibru al pieței muncii la nivel național, ca punct de întâlnire între cererea și oferta globală de muncă. Piața muncii se caracterizează prin faptul că cererea de muncă nu se modifică în aceeași măsură cu modificarea salariului nominal, respectiv real, și nici oferta de muncă nu evoluează în raport de preț și cost.

Piața muncii din Romania se caracterizează printr-un număr mic de meserii, care se caută și sunt bine plătite și un număr mare de meserii cu o ofertă excedentară, mult mai puțin atragătoare pentru angajatori și care nu oferă satisfacții nici pentru angajați.

Șomajul este un fenomen strâns legat de dezvoltarea economică, industrială și postindustrială. La noi în țară șomajul a existat și în prima parte a secolului, dar dimensiunea lui era numeric redusă, industria nefolosind decât o pondere redusă a populației active. În perioada celui de-al doilea război mondial, în Romania s-a introdus Legea privind regimul muncii pe timp de război, deci criza economică a căpătat forme acute, care au dictat în plan politic și juridic desființarea automată a șomajului.

Somajul este un fenomen care afectează astăzi, în proporții diferite, toate statele lumii. Datele statistice arată ca în unele țări (SUA, Japonia sau Suedia) evoluția șomajului nu este de necontrolat și nu are un sens permanent de creștere dacă statele respective aplică politici guvernamentale adecvate.

La nivelul pieței muncii din spațiul Uniunii Europene se manifestă o serie de tendințe îngrijorătoare în ceea ce privește rata șomajului la nivelul persoanelor tinere. Astfel rata șomajului este dublă sau chiar mai mult decât dublă față de rata de neangajare pentru alte categorii de vârstă. După un declin al acestei rate din totalul populației, cu un minim de 15,2 % în anul 2008, rata a crescut din nou atingând 21,4% la finalul lui 2014. Această rată a șomajului în rândul tinerilor la nivelul Uniunii Europene reflectă dificultățile pe care aceștia le au în a-și găsi locuri de muncă pe termen mediu și lung.

În cazul României, statisticile INS ne arată că noi ne aflăm pe o poziție medie în ceea ce privește rata șomajului în rândul persoanelor tinere cu valori pentru perioada 2012 – 2014 în medie mai mici decât cele ale Franței, Ungariei, Suediei, Slovaciei, Portugaliei, Poloniei, Ciprului, Croatiei, Spaniei, Greciei sau Bulgariei.

Referințe

- Gheorghe Crețoiu, Viorel Cornescu, Ion Bucur-Economie, Ed. a II a , Editura C.H. Beck București 2008;
- Ioan Neacșu, Toma Mareș- Federația Internațională a Comunităților Educative, Secțiunea România, București 1999;
- J. K. Galbraith - Știința economică și interesul public. Editura Politică, București, 1982;
- Leș fer Brown - Probleme globale ale omenirii. Editura Tehnică, București, 1996;
- J.M. Keynes, op. cit.,Ed. Științifică, București, 1970;

¹³ A se vedea :ec.europa.eu/eurostat/statistic-explained/index.php/Employment_statistics/ro

-
- <http://economie-politica.blogspot.ro/2008/12/cauzele-tipurile-indicatorii-somajului.html>;
  - Anuarul statistic al României 2005;
  - Richard G. Lipsey, K.Alec Chrystal, *Economia pozitivă*, Editura Economică, București, 1999;
  - Didier Michel, „Economie – regulile jocului”, Editura Economică, București, 1989;
  - Raymond Barre, Une politique pour l'avenir, Plon, 1989;
  - ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Employment_statistics/ro
  - <http://www.scritub.com/economie/SOMAJUL14315172219.php>;
  - <http://www.rasfoiesc.com/business/management/resurse-umane/EVOLUTIA-SOMAJULUI-IN-ROMANIA37.php>;
  - www.rasfoiesc.com/business/management/resurse-umane/CONSECINTE-ALE-SOMAJULUI-IN-RO15.php;
  - Tineret și Integrare Socioprofesională, Federația Internațională a Comunicărilor Educative, Secțiunea România, București 1999, Modalități de combatere a șomajului și piața muncii, Jean Claude Bogaert, Vicepreședinte al FICE-Belgia.

CUPRINS

VICTIMOLOGICAL PROBLEMS OF CRIMINOLOGY Ivaylo IVANOV	4
ACORDUL DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI Cristina-Elena ALECSA	11
ASEMĂNĂRI ȘI DEOSEBIRI ÎNTRE INFRAȚIUNEA DE GESTIUNE FRAUDULOASĂ ȘI INFRAȚIUNEA DE DELAPIDARE Ilinca TOMA	24
GENOCIDUL Anca-Elena PETREA	40
UCIDEREA SAU VĂTĂMAREA NOU-NĂSCUTULUI SĂVÂRȘITĂ DE CĂTRE MAMĂ Ionela-Alina MOLDOVEANU	50
COMPLICITATEA MORALĂ LA INFRAȚIUNEA DE OMOR Emil PĂDURARU	59
EXPERTIZA MEDICO-LEGALĂ PSIHIATRICĂ Ilinca TOMA	75
PERCHEZIȚIA DOMICILIARĂ PERCHEZIȚIA SEDIULUI UNUI AVOCAT Anca-Elena PETREA	83
CRIMINALITATEA GULERELOR ALBE Andrei-Cristian ȘTEFAN, Anca-Ruxandra ANDREI	91
DISPOZIȚIILE SPECIALE PRIVIND MĂSURILE PREVENTIVE APLICATE MINORILOR Valentina Elena DORIN	106
PERCHEZIȚIA DOMICILIARĂ Andrei-Cristian ȘTEFAN	113
EXPERTIZA MEDICO-LEGALĂ PSIHIATRICĂ Aurora-Mihaela APOLON, Anamaria PRUTEANU	128
PERCHEZIȚIA INFORMATICĂ Georgiana-Mădălina BUZICĂ	141
PRINCIPIUL FUNDAMENTAL AL DREPTULUI LA APĂRARE.....	154
Isabela DOROFTEI	154
IMPLICAȚIILE ÎN DREPTUL PENAL SUBSTANȚIAL ȘI PROCEDURAL ALE REGULAMENTULUI EUROPEAN 2016/679 ȘI ALE DIRECTIVELOR 2016/680 ȘI 2016/681 Tudor-Florin DRUJESCU	163
MĂSURILE ASIGURĂTORII PROCESUAL PENALE VERSUS TITLURILE EXECUTORII DIN CIVIL Eugen Constantin LUCA	172
THE WALK OF SHAME Eduard Albert STRAT	183
OCHII DIN UMBRĂ – ÎNTRE LEGALITATE ȘI ILEGALITATE Adriana Marina BURICEL, Cătălina Ioana GHENCEA	190
RESTRANGEREA DREPTULUI LA VIATA PRIVATA,INTIMA SI DE FAMILIE PRIN METODELE SPECIALE DE SUPRAVEGHERE TEHNICA. PRINCIPIUL PROPORTIONALITATII Liliana GOLOGAN	199
ASISTENȚA JURIDICA IN PROCESUL PENAL Raluca- Elena MORARU, Irina ADAM	214

SEVERAL ISSUES ON DAMAGE CAUSED BY LEGISLATION Zoltán NYILASI	225
THE CONTROVERSY OF CHALLENGING AN ARBITRATOR Elba Ioana RETAMAL FERNANDEZ, Alexandra – Mariana PAVELESCU	233
REGULATED OBJECTS OF THE AGRICULTURAL LAW MENTIONED IN THE CONSTITUTIONS OF THE EUROPEAN UNION MEMBER STATES Dávid HOJNYÁK	241
CLOSED GARDENS: THE PERIPHERIES OF AGRICULTURE Martin Milán CSIRSZKI	248
GENERAL CHARACTERISTIC OF THE DONATION CONTRACT. Toshko IVANOV	258
DISTANCE CONTRACTS Yoana KANEVA	264
RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ PENTRU FAPTA MINORULUI EVOLUȚIE ȘI PERSPECTIVE Iuliana BRĂILEANU	268
CONDIȚIILE SUBIECTIVE ALE IMPREVIZIUNII CONTRACTUALE ÎN ACCEPȚIUNEA DECIZIILOR CURȚII CONSTITUȚIONALE 62/2017 ȘI 623/2016 Tiberiu Traian BURADA	280
TEORIA PERSONALISTĂ A PATRIMONIULUI. PATRIMONIILE DE AFECTAȚIUNE Maria- Viorica MOROIANU, Ana-Maria ORENDOVICI	294
DREPTUL DE PROPRIETATE AL IMOBILELOR - EXPRORIAREA Miruna Laura STANCU, Alexandra Izabella ILIE	304
CESIUNEA DE CREAȚĂ – APLICAȚII TEORETICE ȘI PRACTICE Maria Anca CHIRICĂ, Cristina GORE	311
CONTRACTUL DE FRANCIZĂ Valentina Elena DORIN	319
CRIPTOMONEDELE - BANII NON FIAT - BANII VIITORULUI Alexandru PENCU	331
CONTRACTUL DE VÂNZARE DIN PRISMA UNEI CERCETĂRI ISTORICE ȘI A DREPTULUI COMPARAT Eduard-Albert STRAT, Georgiana-Mădălina BUZICĂ	340
EXCEPȚII PROCESUALE ȘI UTILITATEA ACESTORA ÎN REALIZAREA UNEI APĂRĂRI ÎN PROCESUL CIVIL Eliazăr-Cosmin CIOINEGEL	360
SUSPENDAREA JUDECĂȚII ȘI PERIMAREA Ionela MIRCEA	367
INSTITUȚIA DESISTĂRII RECLAMANTULUI ÎN ACCEPȚIUNEA NOULUI COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ Elena-Diana MÎRZA	379
IMPOZITUL PE MARILE AVERI Ana-Maria Călina BĂLȚĂTESCU	392
EUTANASIA. PERSPECTIVĂ FILOSOFICO-JURIDICĂ Roxana-Diana ZĂBAVĂ	405

LEGEA ȘI BIROCRAȚIA-PĂRINȚII COPIILOR FĂRĂ COPILĂRIE Irina Maria DICULESCU	416
EFFECTS OF WORKING TIME ON WORK-MORALE Dávid Adrián MÁTÉ	430
THE COMPENSATION LIABILITY OF THE EMPLOYER – EXAMPLES FROM THE HUNGARIAN SUPREME COURT’S JUDGMENTS Dániel SZTOJKÓ	436
NEW TRENDS IN THE BULGARIAN ELECTION SYSTEM ACCORDING TO THE ELECTION CODE Stanimir BOYADZHIEV	443
LEGAL ASPECTS OF THE INHERITANCE TAX Angelina BOGDANOVA	448
REGATUL BELGIEI Tiberiu Traian BURADA	453
PROFIL DE ȚARĂ- RUSIA Ioana Andreea DOGEANU	466
TENDINȚE ÎN STRUCTURILE DE CONDUCERE ALE AUTORITĂȚILOR PUBLICE Raluca-Mihaela BOGDAN, Cristina-Oana FLORESCU	481
INSTITUȚIILE ADMINISTRATIVE EUROPENE ALE AUSTRIEI Rafaela-Leontina STAN	488
TRENDUL DE RECONFIGURARE AL ROLULUI PREȘEDINTELUI ÎN CADRUL REPUBLICILOR SEMI-PREZIDENTIALE Elena Doina BÎGU	495
SUSPENDAREA EFECTELOR ACTULUI ADMINISTRATIV Andra VOICU, Ștefan DAIA	509
MONARHIE VS. REPUBLICĂ TRECUT VS. PREZENT Ana-Maria Călina BĂLȚĂTESCU, Andrei PETRE FOGLIATA	519
APATRIDIA ȘI MĂSURI DE COMBATERE A ACESTEIA Mădălina Lavinia TEIOȘANU	528
CE DREPTURI AVEAU FEMEILE ATUNCI CÂND NU AVEAU NICIUN DREPT? Cristina-Florentina STÎNGĂ, Ștefan LUPU	545
PERSOANA SINTETICĂ ȘI INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ, PROVOCĂRI PENTRU DOCTRINA JURIDICĂ Radu Mihai URSU	556
CONFLICTUL DIN SIRIA DIN PERSPECTIVA REZOLVĂRII PAȘNICE A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE Ștefania-Daniela M. LUNGU, Ana C. POPESCU	574
CONSTITUȚIONALITATEA DREPTULUI UNIUNII EUROPENE: O ANALIZĂ A CAUZEI LES VERTS Laura Nicole ȘUTEU	583
LEGISLAȚIA UNIUNII EUROPENE ȘI JURISPRUDENȚA CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE PRIVIND DREPTUL LA INTERPRETARE ȘI TRADUCERE ÎN CADRUL PROCEDURILOR PENALE Ștefania-Daniela M. LUNGU, Ana C. POPESCU, Monica CONSTANDACHE	590

ACȚIUNEA ÎN ANULARE JURISPRUDENȚA RELEVANTĂ A CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE	
Maria Anca CHIRICĂ, Ionuț-Bogdan COSTEA	604
ANALYSIS OF SOME BITCOIN SPECIFICS	
Ventsislav NIKOLOV	611
ANALYSIS OF STRATEGIES FOR DEVELOPMENT OF RUSE DISTRICT IN BULGARIA	
Elis SABRI	623
STUDIU DE CAZ PRIVIND DIAGNOSTICUL POZIȚIEI FINANCIARE	
Alexandrina (SIMION) BODÎRLĂU	633
CONȚINUTUL ECONOMIC ȘI ROLUL FINANȚELOR PUBLICE	
Ștefan HÎRDĂU	648
INFLUENȚA ALEGERII POLITICILOR CONTABILE LEGATE DE IMOBILIZĂRILE CORPORALE ASUPRA SITUAȚIILOR FINANCIARE	
Alexandra-Vanda COVACI, Florentina-Carmen FLOREA	655
SISTEMUL RESURSELOR FINANCIARE PUBLICE ÎN ROMÂNIA	
Diana IRIMESCU	671
EVAZIUNEA FISCALĂ	
Roxana COJOCARU, Alina FILCESCU	678
MODIFICĂRI LEGISLATIVE PRIVIND SALARIILE APLICABILE DIN IANUARIE 2018	
Flavia IBĂNESCU, Izabela IBĂNESCU	685
DATORIA PUBLICĂ ÎN ROMÂNIA	
Daniela CHIORESCU	695
TIPOLOGII CONSACRATE DE LIDERI ÎN FUNCȚIE DE SPECIFICUL NAȚIONAL	
Mihaela DOROFTEI	701
CLUBUL DE FOTBAL RAPID - ÎNTRE FALIMENT ȘI RELANSARE CA BUSINESS PERFORMANT	
Marina Ioana VÎLCEANU	714
O ANALIZĂ ÎN TRECUT A SISTEMUL CHELTUIELILOR PUBLICE, O SOLUȚIE PENTRU CHELTUIELILE PUBLICE VIITOARE	
Larisa BĂLASA	721
DIAGNOSTICUL FINANCIAR - APRECIEREA PERFORMANȚEI FINANCIARE A UNEI ENTITĂȚI DIN INDUSTRIA ICT	
Manuela URSACHI	728
POSSIBILITATI DE FINANTARE A AFACERILOR CREDITUL BANCAR	
Mihaela BĂDĂRĂ	739
AUDIT INTERN VERSUS INSPECȚIA FISCALĂ	
Nicoleta UDROIU	758
IMPACTUL IMPOZITULUI PE PROFIT ASUPRA PERFORMANȚELOR FIRMEI	
Roxana Cristiana BUZICA	767
STUDIU DE CAZ PRIVIND IMPOZITAREA SALARIILOR	
Gina Emilia DINU	774
STUDIU DE CAZ PRIVIND FISCALITATEA REMUNERARII CAPITALULUI UMAN	
Gabriela DRAGOMIR	783
IMPOZITAREA PROFITULUI ÎN ROMANIA COMPARATIV CU ALTE STATE MEMBRE UE	
Elena BIBIRE	794

IMPOZITUL PE PROFIT ÎN ROMÂNIA ȘI ALTE STATE MEMBRE Georgeta-Manuela FLORE	801
STUDIUL PRIVIND IMPOZITUL PE PROFIT Ioana MINCA	810
IMPACTUL MODIFICĂRILOR LEGISLATIVE PRIVIND COTA DE TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ LA O SOCIETATE COMERCIALĂ Cătălina ION	822
STUDIUL DE CAZ PRIVIND DETERMINAREA ȘI PLATA TAXEI PE VALOARE ADĂUGATĂ Geta NĂSTASE	834
STUDIUL PRIVIND IMPOZITUL PE PROFIT ÎN ROMANIA ȘI ÎN ALTE STATE MEMBRE UE Iloana Carmen CHIRIAC (VASILE)	843
STUDIUL DE CAZ PRIVIND IMPOZITAREA SALARIILOR ÎN 2018 vs. 2017 Andrada Elena SAVA	853
PARTICULARITĂȚI PRIVIND APLICAREA TVA ÎN DOMENIUL IMOBILIAR Irina OLARIU	861
MODIFICĂRILE LEGISLATIVE PRIVIND IMPOZITELE LOCALE ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA BUGETULUI MICROÎNTRINDERII Carmen ANITA	871
IMPACTUL ASUPRA AUDITULUI ÎN URMA ADOPTĂRII LEGII SARBANES – OXLEY (SOX) ÎN SUA LA 30 IULIE 2002 Andreea – Elena DUMITRESCU	879
INFLUENȚA OPERAȚIUNILOR CU IMOBILIZĂRILE CORPORALE ASUPRA REZULTATELOR UNEI ENTITĂȚI ECONOMICE Ștefania-Violeta CĂPLESCU	889
CONTABILITATEA ȘI ANALIZA SISTEMULUI DE SALARIZARE AL INSTITUȚIILOR PUBLICE Iuliana-Nicoleta CODARCEA	899
IMPACTUL TRANSFERULUI CONTRIBUȚIILOR SOCIALE OBLIGATORII DE LA ANGAJATOR LA ANGAJAT Andreea – Alexandra IONIȚĂ	907
INSTRUMENTE IT PENTRU EFICIENTIZAREA ACTIVITĂȚII DE AUDIT FINANCIAR Ovidiu-Gino POPA	918
SERVICIILE PUBLICE ÎN ROMÂNIA Ionuț Florin ZALARU, Mara MOGA	932
ȘEFUL STATULUI ÎN ROMÂNIA Mihaela Gabriela COMAN, Iulia Georgiana IORDAN	940
PRIMARUL ÎN ROMÂNIA Mariana-Bianca NIȚĂ, Gabriela STAN	949
ABATEREA DISCIPLINARĂ A FUNCȚIONARILOR PUBLICI Gokceoglu SEVDA, Alexandra-Andreea REBREAN	958
ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ CENTRALĂ DE SPECIALITATE DIN ROMÂNIA Mirel SANDU	966
ACTIVITATEA PRIMARULUI ȘI A VICEPRIMARULUI Viorica-Daniela RENȚEA, Petre-Florian IONICĂ	974

CONTRAVENȚIA	
Adrian CARMOCAN, Cristian CĂLIN.....	982
AVOCATUL POPORULUI	
Evelina Marina STELIAN, Serena - Virginia PETRAȘ.....	990
RĂSPUNDEREA STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE	
Beatrice ONUȚ, Alina Georgiana GHITĂ.....	999
ȘOMAJUL - EVOLUȚII ȘI CONSECINȚE ECONOMICO-SOCIALE	
Evelina STELIAN, Serena PETRAS.....	1006